

# جوغرافیای تاریخی کوردستان

جلال الدین شافعی کورد



کاسه‌واری «دهروزه و دیواری به‌ردینی چوار گز پانی» شاری «شیز» ته‌فتی سه‌لیمان گه «ماده‌گان» به‌ردی  
پناغیان داناوه، له‌سه‌ر کاسه‌واری نه‌وان - هه‌فام‌نشینگان - نه‌شکانیه‌گان - ساسانیه‌گان. فو‌یان راناوه.

منتدى اقرأ الثقافي

[www.iqra.ahlamontada.com](http://www.iqra.ahlamontada.com)



کتابفروشی امیر کبیر  
سنبلج  
خ شمس‌الدین  
۲۲۵۶۷۷  
۲۲۲۶۷۸۷

# جوغرافیاۛ تاریخی کور دستان

جلال الدین شافعی کورد

## ناسنامه‌ی کتیب

نیوی کتیب: جوغرافیای تاریخی کوردستان  
نووسەر: جلال‌الدین شافعی کورد  
ناشر: ئینتشاراتی، ن والقلم - تاران  
سەرپەرستی چاپ: ناصح افخم‌زاده  
نوگه‌ی چاپ: چاپی یه کهم  
سالی چاپ: ۱۳۷۸ ی هه‌تاوی  
تیراژ: ۳۰۰۰ دانه  
چاپخانه: بهرام ۳۹۰۳۰۰۱  
لیتوگرافی: زرین‌گرافیک ۳۱۱۵۶۱۲  
مافی چاپ دانه‌وی بوو نووسهره شابک: ۹۶۴-۹۱۳۲۴-۰-۶  
ISBN : 964 - 91324 - 0 - 6 قیمت ۴۰۰۰۰ ریال  
مراکز پخش کتاب:

سنندج: خیابان شهدا، انتشارات امیرکبیر، تلفن ۵۶۷۷۰  
تبریز: جای کنار - جنب مخابرات، انتشارات افخم‌زاده، تلفن ۲۷۶۷۶  
سقز: خیابان شهدا، کتاب‌فروشی امام شافعی (رض)، تلفن ۳۱۶۳۸

- ۱ سوپاس بۆ خودای سوبحانی
- ۲ درود بۆ پیتغه مبه و یارانی
- ۴ خویندنه وهی میژو له ده سه ره وه به قازانجه
- ۷ سه ره مینهی ماد، مادی ئاترو پاتن (ئاترو پانگان)
- ۷ ۱- له چۆمی ئه ره سه وه تا کتیه کانی ئاورین داغ و قه ره داغ
- ۷ ۲- ئاوه پۆی چۆمی قه ره سو (لقی باشوری ئه ره س)
- ۷ ۳- ناوچه ی گۆلی ورمی و چۆمانی که ده رژیته ناوی
- ۸ ۴- ئاوه پۆی چۆمی قزل وه زان و لق و پۆیه کانی
- ۹ ۵- به شی لای ژوروی چۆمی (زنی چکۆله)
- ۱۰ ۶- به شی لای ژوروی چۆمی ده یاله (سیروان)
- ۱۰ ۷- به شی ناوه راستی ئاوه پۆی (ده یاله)
- ۱۰ ۸- ئاوه پۆی لای ژوروی چۆمی (که ره خه)
- ۱۲ مادی خواره وه
- ۱۲ ۹- ناوچه ی همه ده ان
- ۱۳ ۱۰- که وشه منی همه زوی (سلطان). ده ریای خۆی، چۆمه کانی: ئه به ره چای، قه ره سو، قوم رود
- ۱۴ ۱۱- ناوچه ی باکوری ده شتی که ویر
- ۱۴ ۱۲- ناوچه ی پارتا کتا



- ۱۵ کوردستان کوئی به
- ۱۶ له قورئانی پیرۆزدا ئاماژه به گه لی کورد کراوه
- ۱۷ پیتغه مبه و فریشته و چه زره تی فاطمه به کوردی دواون
- ۱۷ زه رده شت پیتغه مبه ره له لای خودا وه، به کوردی ئه ویستای هیناوه
- ۱۸ وشه ی (یس) ئاماژه به (یسنه) ی ئه ویستایه
- ۱۹ ئه یاله تی جیبال
- ۲۰ کوردستان چواره مین به هه شتی سه ره وه ی به
- ۲۱ وشه ی کوردستان له روانگای میژو وه
- ۲۱ شازده ناوچه ی کوردستان له ده ورانی کوندا
- ۲۱ ۱- ئالانی
- ۲۲ ۲- نه لیشته ره



- ۲۲ ..... ۳- به هار
- ۲۲ ..... ۴- خوفیان
- ۲۲ ..... ۵- دهر به نندی تاج خاتون
- ۲۲ ..... ۶- دهر به نندی زهنگی
- ۲۳ ..... ۷- دهر بیل (دزیل)
- ۲۳ ..... ۸- دینه وهر
- ۲۴ ..... ۹- سولتاناوای چه مچه مال
- ۲۵ ..... ۱۰- شارمزور
- ۲۶ ..... ۱۱- کرماشان
- ۲۹ ..... ۱۲- که رند و خوشان
- ۲۹ ..... ۱۳- که نگا وهر
- ۳۱ ..... ۱۴- ماهیده شت
- ۳۱ ..... ۱۵- تاق وسان
- ۳۲ ..... ۱۶- بیستون



- ۳۲ ..... سنوری کوردستان
- ۳۹ ..... کوردستانی ئیران
- ۴۰ ..... به سهرهاتی زه رده شت. له گولی ورمی وه تا دینه وهر
- ۴۱ ..... رۆسته می کورد زابانی. به هه له کراوه به زابلی سیستانی
- ۴۴ ..... ئه فراسیابی کوردی تۆراو، به هه له کراوه به (تورکی) تاراو
- ۴۶ ..... وشه ی ئیران و توران
- ۴۷ ..... به شی ئیرج
- ۴۷ ..... به شی سه لم
- ۴۸ ..... وشه ی ئه ندیا
- ۴۸ ..... وشه ی زابان و زابانی
- ۴۹ ..... وشه ی سه گزی
- ۴۹ ..... قه لای سام
- ۴۹ ..... قه لای زال

- ۵۰ ..... (زواره) برای رۆستم. (رودابه) دایکی رۆستم
- ۵۰ ..... ضحاک. کاوه
- \*\*\*
- ۵۱ ..... سوپای کوردان و تهیموری جیهانگوشا
- ۵۲ ..... روبه‌ری هدریمی کوردستان
- ۵۲ ..... روبه‌ری پاریزگای کوردستان
- ۵۵ ..... گرینگترین زنجیره کتوه‌کانی پاریزگای کوردستان
- ۶۰ ..... چۆمه‌کانی پاریزگای کوردستان
- ۶۳ ..... ناو و هه‌وای کوردستان
- ۶۳ ..... کۆمه‌له هه‌وای سارد و وشکی سیریا
- ۶۳ ..... کۆمه‌له هه‌وای مه‌دیتهرانه
- ۶۴ ..... کۆمه‌له هه‌وای گهرم و وشکی باشور
- \*\*\*
- ۶۵ ..... گۆل (ده‌ریاچه)
- ۶۷ ..... لیره‌وار و گیا و گه‌ون و گولان. بژیوی گیان‌له‌به‌ران
- ۶۹ ..... با و گیشه‌لۆکه و توفان
- ۶۹ ..... بای شه‌مال
- ۶۹ ..... بای زریان
- ۷۰ ..... پیشه‌کی زه‌وی ناسین
- ۷۱ ..... ناوچه‌ی باشور و باشوری خۆراوای کوردستان
- ۷۲ ..... روداوه‌کانی سورشتی
- ۷۲ ..... ۱- بوومه‌له‌رزه
- ۷۵ ..... ۲- گرکان
- ۷۵ ..... ۳- سینلاو
- ۷۶ ..... ۴- کلپله (رنوو)
- ۷۷ ..... نابوری
- ۷۸ ..... کشت و کال
- ۷۹ ..... به‌پیتی خاکی کوردستان
- ۸۰ ..... ناوه‌کانی سه‌رزهی

- ٨١ ..... ئاوه‌کانی ژیرزموی
- ٨٣ ..... شیوه‌ی که‌لک‌وه‌رگرتن له‌زموی
- ٨٣ ..... به‌رهمی کشت‌وکال
- ٨٤ ..... کرینی گه‌نم له‌فه‌لاکان
- ٨٩ ..... ئاژه‌ل‌داری



- ٩١ ..... زمانی کوردی پینج‌زاراوه
- ٩١ ..... ١- کرمانجی باکور
- ٩١ ..... ٢- گورانی
- ٩١ ..... ٣- کرمانجی باشور: یا سۆرانی
- ٩٢ ..... ٤- له‌کی و که‌لهوپی
- ٩٢ ..... ٥- لور: ١- زاراوه‌ی لوری
- ٩٢ ..... ٢- زاراوه‌ی فه‌یلی
- ٩٢ ..... دین و مه‌زه‌ب
- ٩٣ ..... ئیمامی شافعی (د.خ)
- ٩٩ ..... ئیمامی نه‌عزهم (د.خ)
- ١٠١ ..... ئیمامی مالک (د.خ)
- ١٠٣ ..... ئیمام نه‌حمه‌د



- ١٠٤ ..... شاره‌خشپیلانه‌جوانه‌که‌ی بانه
- ١٠٦ ..... (ناوچه‌)ی بانه: پارێزگای کوردستان
- ١٠٨ ..... کێپوه‌کانی ناوچه‌ی بانه
- ١١٠ ..... چۆمه‌کانی ناوچه‌ی بانه
- ١١١ ..... چۆمی تازه‌بان، چۆمی شوی
- ١١٢ ..... چۆمی زه‌رواو، چۆمی سه‌ید سارم
- ١١٣ ..... چۆمی نه‌مه‌شیر
- ١١٤ ..... مزگه‌وته‌کانی شاری بانه
- ١١٧ ..... ١- دیکۆی ئالوت
- ١٢١ ..... ٢- دیکۆی بۆیه‌ن



- ۳- دیکوی پشتی ئار به با ..... ۱۲۹
- ۴- دیکوی (شوی) ..... ۱۳۸
- ۵- دیکوی (کاهی سور) ..... ۱۴۷
- ۶- دیکوی (نه نور) ..... ۱۵۷
- ۷- دیکوی (نه مه شیر) ..... ۱۶۱



- مه له ندى بيجار (گه روس) پاريزگای کوردستان ..... ۱۶۷
- چۆمه کانی مه له ندى بيجار ..... ۱۶۹
- تايه ته جوغرافيايى يه کانی بيجار ..... ۱۷۶
- ئاسه وارى باستانى ناوچهى بيجار ..... ۱۷۸
- کارخانه و کانه کانی بيجار ..... ۱۷۹
- مرگه و نه کانی شارى بيجار ..... ۱۸۰
- قه لای (قه چوخه) ..... ۱۸۱
- فهرمانره واکانی (سيامه نسور) ..... ۱۸۵
- دهوله تيار خان کورى خهليل خان ..... ۱۸۶
- مه له ندى بيجار له ۱۱ دیکو پتکها توه ..... ۱۹۱
- ۱- دیکوی باوره شانى ..... ۱۹۲
- ۲- دیکوی پير تاج ..... ۲۰۰
- ۳- دیکوی ته غامين ..... ۲۰۶
- ۴- دیکوی دهو روبه ر (حومه) ..... ۲۱۱
- ۵- دیکوی خه سراوا ..... ۲۲۱
- ۶- دیکوی خوړخوړه ..... ۲۲۷
- ۷- دیکوی سيامه نسور ..... ۲۳۵
- ئاسه وارى کۆنى قه لای زهررين که مهر ..... ۲۴۰
- ۸- دیکوی (سيلتان)ى ناوچهى بيجار ..... ۲۴۲
- ۹- دیکوی (کورانی)ى ناوچهى بيجار ..... ۲۴۸
- ۱۰- دیکوی (گورگين)ى ناوچهى بيجار ..... ۲۵۵
- ۱۱- دیکوی (نه جه فاوا)ى بيجار ..... ۲۶۰



- ۲۶۸ ..... ناوچه‌ی دیوانده‌ره: پارێزگای کوردستان  
 ۲۶۹ ..... شاری دیوانده‌ره  
 ۲۷۰ ..... کێوه‌کانی ناوچه‌ی دیوانده‌ره  
 ۲۷۳ ..... چۆمی قزل‌وه‌زان و لقه‌کانی  
 ۲۷۵ ..... قه‌لای که‌ره‌فتو  
 ۲۸۲ ..... دێکۆی (چل‌چه‌مه‌) ی ناوچه‌ی دیوانده‌ره  
 ۲۸۷ ..... دێکۆی (حوسیناوا)  
 ۲۹۲ ..... دێکۆی ده‌ورو به‌ر  
 ۲۹۶ ..... دێکۆی زه‌رینه  
 ۳۰۱ ..... دێکۆی ساراڵ  
 ۳۰۷ ..... دێکۆی قه‌ره‌ته‌وه‌ره  
 ۳۱۲ ..... دێکۆی کانێ شیرین  
 ۳۱۶ ..... دێکۆی که‌وله  
 ۳۲۰ ..... دێکۆی هه‌وه‌نو



- ۳۲۴ ..... شاری سه‌قز  
 ۳۳۲ ..... ناوچه‌ی سه‌قز  
 ۳۳۵ ..... گه‌ره‌که‌کانی سه‌قز  
 ۳۴۳ ..... شه‌قامه‌کانی سه‌قز  
 ۳۴۶ ..... خاکی سه‌قز  
 ۳۴۷ ..... چۆنیه‌تی گیا و گژ و لێره‌وار  
 ۳۵۲ ..... چۆم و ناو کانی‌وان، تنۆکی له‌ به‌زه‌یی خوان  
 ۳۵۳ ..... زنجیره‌کێوی میژویی (زاگرس)  
 ۳۵۸ ..... زنجیره‌کێوه‌کانی ناوچه‌ی سه‌قز  
 ۳۷۷ ..... چۆمه‌کانی ناوچه‌ی سه‌قز  
 ۳۹۷ ..... کوردان له‌ ده‌ورانی (ناشور) دا  
 ۴۰۰ ..... کوردان له‌ ده‌ورانی (ساسانیه) بنه‌چه‌ کورده‌کاندا  
 ۴۰۲ ..... هێرشێ هرقل (هراکلیوس) شای روم به‌ کوردستان  
 ۴۱۱ ..... کوردان له‌ (جه‌نگی جیهانی هه‌وه‌ل) دا

- ٤١٢ ..... سه قز له شهري ههوهلی جیهانیدا
- ٤١٤ ..... هاتنی مبعوث و ارکان بو سه قز
- ٤١٦ ..... هاتنی متصرف پاشای که رکوک بو سابلآخ
- ٤٢٥ ..... گرانی و رۆژههشی ئاکامی ری دان به بیگانه
- ٤٢٨ ..... شهري دوهه می جیهانی و شوینه واری له کوردستاندا
- ٤٤٠ ..... ئاسه واری کون (له قیمهت نه هاتو) ی زیویه ی سه قز



- ٤٥٥ ..... زانکوی گهوره و بهناوبانگی تورجان
- ٤٥٥ ..... زانای بهناوبانگ مه لا علی قزلجی
- ٤٦٠ ..... ماموستا کانی قزلجی
- ٤٦٧ ..... فه قن بهناوبانگه کانی قزلجی (پیره باب)
- ٤٦٨ ..... فه قیکانی مه لا عبداللہی پیره باب
- ٤٧٠ ..... «مه لا عبدالرحمن» ی پینجوتنی
- ٤٧٢ ..... سید حسن - ی چۆری
- ٤٧٣ ..... مه لا عبداللہ - ی داغستانی
- ٤٧٤ ..... مه لا محمد حسن - ی قزلجی - کوری ماموستا مه لا علی قزلجی
- ٤٧٥ ..... مه لا محمد - ی کوری مه لا محمد حوسینی قزلجی
- ٤٧٦ ..... مه لا محمد سعیدی حافدی
- ٤٧٩ ..... مه لا محمد سعیدی حافدی
- ٤٨٠ ..... شیخ ذکریای مهاجری بستی
- ٤٨١ ..... شیخ نعمت الله - ی وهلی
- ٤٨٢ ..... شیخ حسن - ی (مه ولانا)
- ٤٨٥ ..... قرآنی شیخ حسن
- ٤٨٦ ..... شیخه کانی شیخ حسن
- ٤٨٩ ..... سید شوکروولای پارسانیانی (کهول زهرد)
- ٤٩٢ ..... مه جدی (ملك الکلام)
- ٤٩٤ ..... زانای بهناوبانگ ماموستا مه لا عبدالهادی ئه فحه مزاده
- ٥٠١ ..... مه لا محمدی گلولانی
- ٥٠٢ ..... مه لا محمد حسن - ی ده ره زیارهتی
- ٥٠٣ ..... ماموستا مه لا شیخ حسن - ی شیخله



- ۵۰۴ ..... ماموستا مه لا کامیل نه قشبه نندی
- ۵۰۶ ..... مه لا عبدالعزیز (صدرالعلما)
- ۵۰۷ ..... مه لا عبدالقادر سعیدی
- ۵۱۰ ..... مه لا عبدالکریم - ی زاری
- ۵۱۱ ..... زانای خوش ناو مه لا احمد - ی لاسور
- ۵۱۲ ..... زانای خواناس مه لا علی په بیانی
- ۵۱۳ ..... مه لا صالحی حریرق
- ۵۱۶ ..... مه لا محمود - ی باکی
- ۵۱۷ ..... کاک نافع - ی مظهر
- ۵۱۹ ..... مه لا محمد نعمت زاده - وهرگیری فتح المعین به فارسی
- ۵۲۰ ..... مه لا محمد باله قولوی (حاجی خه لیه)
- ۵۲۲ ..... مه لا صالحی فاروقی
- ۵۲۲ ..... حاجی مه لا سیف الدین - ی غفاری
- ۵۲۲ ..... عبدالله ناهید
- ۵۲۳ ..... حاجی بابا شیخی تورجان
- ۵۲۵ ..... بنه ماله ی شیخه کانی که سنه زان (شیخ شمس الدین)
- ۵۳۱ ..... شیخری مه لا غفوری حافظ له تاریفی حه یای کچانی سه قزی دا
- ۵۳۲ ..... مه لا صالحی شافعی (باوکی نوسر)
- ۵۳۵ ..... مه لا جه لالی شافعی (نوسر)
- ۵۴۵ ..... به سهرهاتی فه قن احمدی داره شمانه
- ۵۵۰ ..... خیتلی گه وره ی (فیض الله به گی)
- ۵۵۴ ..... حسن (صلاح سوران)
- ۵۶۱ ..... مزگه وته کانی سه قز
- ۵۷۲ ..... خوالی خوشبو حاجی شیخ مصطفی
- ۵۷۳ ..... حاجی شیخ محمد عارف
- ۵۷۳ ..... شیخ جه لال الدین نه قشبه نندی
- ۵۷۶ ..... قونابخانه و فیرگه کانی سه قز





۵۸۷	دینکوی نه مؤغه
۵۹۳	دینکوی تورجان
۶۰۱	دینکوی نیله کڼ
۶۱۱	دینکوی خورخوزه
۶۲۰	دینکوی صاحب
۶۲۹	دینکوی سهره
۶۳۹	دینکوی سهرشیو
۶۵۵	دینکوی کولته په
۶۶۲	دینکوی میره دی



۶۶۷	ناوچه ی سنه
۶۶۸	زنجیره کڼوه کانی ناوچه ی سنه
۶۷۰	چومه کانی ناوچه ی سنه
۶۷۴	چونیه تی سه ددی قشلاخ
۶۷۵	شاری سنه
۶۷۷	(کعبه الله) هوه لښ مالی خواپه رستی له سهر عمرزا
۶۷۹	کوچی حه زره تی ئیبراهیم (د.خ)
۶۸۵	هوه لښ مزگوتی که له ئیسلام دا به دی هاتوه
۶۸۷	روگه (قبیله) ی موسلمانان
۶۸۸	مزگوته کانی شاری سنه
۷۰۰	حوسه ینی و نه کایا و خانه قا
۷۰۱	خوالی خوشبو مه لا عبدالعظیم مجتهدی
۷۰۴	خوالی خوشبو آیت الله محمد مهردوخ
۷۰۶	خوالی خوشبو شیخ عبدالقادر مهاجر
۷۰۷	خوالی خوشبو مه لا احمدی نودشینی
۷۰۸	خوالی خوشبو شیخ حبیب الله کاشته ری
۷۱۰	ناوچه ی سنه خاوه نی ۶ دیکویه: ۱- نارینان
۷۱۷	۲- دیکوی ناویده ر
۷۲۳	۳- دیکوی حوسه یناوا ی باشوری
۷۲۸	۴- دیکوی دهو روبه ری شاری سنه



- ۷۳۴ ..... ۵- دېځکوی ژاوه روى خوره لآت
- ۷۳۹ ..... ۶- دېځکوی نه ران
- ۷۴۵ ..... حاکمه کانی ئارده لان
- ۷۴۶ ..... ۱- حکومه تی کولول به گی ئارده لان
- ۷۴۷ ..... ۲ حکومه تی خدر به گ
- ۷۴۷ ..... ۳- حکومه تی نه لياس به گ
- ۷۴۷ ..... ۴- حکومه تی خدر به گی دوه م
- ۷۴۸ ..... ۵- حکومه تی نه میر حسن
- ۷۴۸ ..... ۶- حکومه تی بالول به گ
- ۷۴۸ ..... ۷- حکومه تی منذر به گ
- ۷۴۸ ..... ۸- حکومه تی مه ئمون به گ
- ۷۴۹ ..... ۹- حکومه تی بیگه به گ
- ۷۴۹ ..... ۱۰- حکومه تی مه ئمون به گی دوه م
- ۷۵۰ ..... ۱۱- حکومه تی سورخاب به گ
- ۷۵۱ ..... ۱۲- حکومه تی بساط به گی کوری سورخاب به گ
- ۷۵۲ ..... ۱۳- حکومه تی ته یمورخانی ئارده لان
- ۷۵۳ ..... ۱۴- حکومه تی هه لوخانی ئارده لان
- ۷۵۶ ..... ۱۵- حکومه تی احمد خانی کوری هه لوخان
- ۷۵۸ ..... ۱۶- حکومه تی سلیمان خان
- ۷۵۸ ..... ۱۷- کلبلی خانی ئارده لان
- ۷۵۹ ..... ۱۸- حکومه تی خان احمد خانی دوه م
- ۷۵۹ ..... ۱۹- حکومه تی خه سره و خان
- ۷۶۰ ..... ۲۰- حکومه تی محمد خانی ئارده لان
- ۷۶۲ ..... ۲۱- حکومه تی عباس قلیخان
- ۷۶۲ ..... ۲۲- حکومه تی علی قلیخان
- ۷۶۴ ..... ۲۳- حکومه تی سبحان ویردی خان
- ۷۶۵ ..... ۲۴- حکومه تی مصطفی خانی ئارده لان
- ۷۶۶ ..... ۲۵- حکومه تی احمد خانی سى هم کوری سبحان ویردی خان
- ۷۶۷ ..... ۲۶- حکومه تی حسن علیخان کوری عباس قلیخان

- ۷۷۰ ..... ۲۷- ھۆكۈمەتى كرىم خانى ئارده لان
- ۷۷۱ ..... ۲۸- ھۆكۈمەتى خەسرەو خانى گەورە كورى خان احمد خانى سى ھەم
- ۷۸۱ ..... ۲۹- ھۆكۈمەتى لطفعللى خانى ئارده لان
- ۷۸۱ ..... ۳۰- ھۆكۈمەتى حسن عليخان
- ۷۸۳ ..... ۳۱- ھۆكۈمەتى ئامان الله خانى ھەوول (والى)
- ۷۸۹ ..... ۳۲- ھۆكۈمەتى خەسرەو خانى ناكام
- ۷۹۰ ..... ۳۳- ھۆكۈمەتى رضا قليخان ئارده لان
- ۷۹۶ ..... ۳۴- ھۆكۈمەتى ئامان الله خانى دوھەمى ئارده لان
- ۸۰۰ ..... ۳۵- ھۆكۈمەتى نجف قليخان ئارده لان
- ۸۰۲ ..... ۳۶- ھۆكۈمەتى سەردار رەشىدى ئارده لان



- ۸۰۵ ..... ناوچەى قوروه
- ۸۰۶ ..... كىنەكانى قوروه
- ۸۰۷ ..... ۱- دىكۆى بەور
- ۸۱۱ ..... ۲- دىكۆى پەنجەعلى
- ۸۲۱ ..... ۳- دىكۆى چواردۆلى خورەھ لآت
- ۸۲۶ ..... ۴- دىكۆى چواردۆلى خوراوا
- ۸۳۴ ..... ۵- دىكۆى دلەران
- ۸۳۹ ..... ۶- دىكۆى دى گولان
- ۸۴۵ ..... ۷- دىكۆى قوروچا
- ۸۵۳ ..... ۸- دىكۆى قەسلان
- ۸۵۷ ..... ۹- دىكۆى لەك
- ۸۶۳ ..... ۱۰- دىكۆى لەيلاخى باكورى
- ۸۷۰ ..... ۱۱- دىكۆى لەيلاخى باشورى



- ۸۷۸ ..... ناوچەى كامياران
- ۸۷۹ ..... كىنەكانى ناوچەى كامياران
- ۸۸۰ ..... چۆمەكانى ناوچەى كامياران
- ۸۸۱ ..... ۱- دىكۆى ئەمىراواى كامياران

- ۸۸۵ ..... ۲- دیکوی پیله واری خوره لات
- ۸۹۱ ..... ۳- دیکوی ژاوه روی کامیاران
- ۸۹۸ ..... ۴- دیکوی سورسوری کامیاران
- ۹۰۸ ..... ۵- دیکوی شاهو
- ۹۱۵ ..... ۶- دیکوی گاوه رو



- ۹۲۱ ..... ناوچه ی مەریوان
- ۹۲۱ ..... شاخ و که ژه کانی مەریوان
- ۹۲۳ ..... چۆمه کانی ناوچه ی مەریوان
- ۹۲۶ ..... گۆلی زریواری مەریوان
- ۹۲۷ ..... شاری مەریوان
- ۹۲۹ ..... مزگه وته کانی مەریوان
- ۹۳۰ ..... رینگاوبان
- ۹۳۱ ..... پیاوانی به ناوبانگی مەریوان. مه لا ابوبکر مصنف و کوره کانی
- ۹۳۵ ..... شیخ عثمان سراج الدین - ی نه قشبه ندی
- ۹۳۷ ..... شیخ محمد بهاء الدین
- ۹۳۷ ..... شیخ عمر ضیاء الدین (فوزی)
- ۹۴۰ ..... شیخ علا الدین - ی نه قشبه ندی
- ۹۴۱ ..... ناری (کاکه حه مه ی بیلو)
- ۹۴۶ ..... ماموستا مه لا باقری بالك
- ۹۴۸ ..... بیتسارانی
- ۹۵۰ ..... فرج الله - ی زه کی
- ۹۵۱ ..... دیکوی بیتساران
- ۹۵۲ ..... دیکوی پایگه لان
- ۹۵۷ ..... دیکوی خاومیراوا
- ۹۶۴ ..... دیکوی ره زاو
- ۹۶۷ ..... دیکوی زریوار
- ۹۶۸ ..... نا کامی سته مکار
- ۹۷۳ ..... دیکوی ژاوه روی خوراوا

مەنبە سىت	لاپەرە
دىڭكۆي سەر شىو	۹۷۶
دىڭكۆي سەر كەل	۹۸۲
دىڭكۆي سەوللاوا	۹۹۱
دىڭكۆي كەلەنەرزەن	۹۹۶
دىڭكۆي كۆماسى	۱۰۰۲
دىڭكۆي گۈلچىدەر	۱۰۱۰
دىڭكۆي ھەورامانى تەخت	۱۰۱۵

## سوپاس و شوکرانه

هَلْ جِزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ<sup>(۱)</sup>

پاداشی خه لات و پیاوه تی باشان، جه زای چاکه و مرزفایه تی پیاوان، له سه رگشت مروئیکی خاوه ن عه قَل و ویزدان؛ پنیوسته، ره وایه، نه رکی سه رشانه. نه ویش کرَنوش و شوکر و سوپاسی یه زدانه. توله ی پیاوه تی و چاکه ی خاوه ن ئیجسانه. چون ئیسانی پالوته ی هوشیار و کاری، ئاگا به رازی بهنده گی و نه رکی رنبواری. چاوه ل دینی و گوئی ده گری. جاپنی راستان ده گریته بهر. هیزی هوش و زانست له پله ی ژبان ده چپته سه ر. به نه ردیوانی که مالا سه رده که وی. له بهرز و نرمی ژبانی هه ل ناکه وی. به تالی و سویری رۆژگار هیممه تی بهرزی نانه وی. کاتی ته لاش و کاران تیده کوشنی و ناخه وی. به م شینوه له گۆره پانی نازمونی وَاشْكُرْ اِنْفَعَهُ اللهُ اِنْ كُنْتُمْ اِيَاَهُ تَعْبُدُونَ<sup>(۲)</sup> له سه ر به لین و په یمانی اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ راده ویستی، ته نیا خودای تاکی بی وینه ده په رستی. شوکر و سوپاسی نیعمه تی بی ژوماری ده بژی ری. کاری زور باش و کرده وی چاک هه ل ده بژی ری. له چه وتی و لاری، خرابی و لاساری لاده دا و خۆ ده بویری. چاوی دل و دینی پر له نه وین و نه سرنی، به تیشکی بروا هه ل ده بری. به بالی شوکر و سوپاس و خواناسین، به ره و شاری مه به ست هه ل ده فری. بیر له خۆ ده کاته وه و ده بوانی. تا په ی به رازی نه پنی ژبان ده با و ده یزانی. که ره مزی به دی هاتنی ئه م ژبانه بهر بلاوه، بون و گه رانی ئه م جیهانه پر له ئاژاوه، هه ل خولانی بی وچانی مانگ و رۆژ و نه ستیران، گه رانی به ده ورانی به هار و هاوین، پایز و زستان هاتن و تینک هه ل چوونی هه ور و مز و با و باران، هه لوه دایی رۆژ و شهو، یه ک له دوی یه ک بی وچان. بهنده گی و فره مانبه ری، نه خشپنده ری تاکی پهروه ردگاره. شوکری نیعمه ت و خه لاتی، که ره م و به راتی بی ژوماره. ئاوه دان کرده وه ی جیهانه. هه ل کردنی شه می دلانه. په یزه وی له پیغه مبه ری ناخری زه مانه. به رنیه بردنی بهرنامه ی قورئانه. په ره دان به داد و خویندن و خیر و ئیجسانه. پاراستنی دین و شه ره فه. حویی زید و نیشتمان. خزمه ت به گه له. بهرز کرده وه ی وره ی یارانه. دیاره ناده می زادی به بیر و

ټینگه‌یشتو، زانای به‌را و پی‌گه‌یشتو، کاتی نیعمه‌تی بی‌ژوماری (وَإِنْ تَعَدَّوْا نِعْمَةَ اللَّهِ تُلْخِصُوهَا) <sup>(۱)</sup> و به‌ر  
 چاوده‌که‌وی، زمانی ده‌چینه به‌س، پینوسی ده‌شکی و قه‌له‌می له‌ده‌س داده‌که‌وی، نه‌مجا به‌تاو، به  
 ده‌ست و پا، به‌چاو، به‌زمانی به‌سراو و به‌قه‌له‌می شکاوی، به‌همو زه‌براتی وجودی ناته‌واوی، له  
 پیشگای پاکی، په‌روه‌دگاری تاکی، عوزری قسور دینته‌وه‌نایه‌تی پی‌روزی (وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ) <sup>(۲)</sup>  
 ده‌خوینته‌وه. هه‌رچه‌ند نه‌وه‌ی شیاوی خودایه، ده‌ست و زمانی که‌س له‌عو‌ده‌ی ده‌رنایه. به‌لام  
 خوداوه‌ندی به‌رزی دل‌وان، وه‌رده‌گری به‌ک له‌باتی هه‌زاران. کاتی که‌خودا ره‌حیم و ره‌حمانه،  
 به‌خشنده‌ی میهره‌بانه (مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ) <sup>(۳)</sup> چ‌کاری به‌لیدن و سزاتانه. نه‌گه‌ر شوکر و  
 سوپاسی بی‌ژین، به‌خودا و به‌نه‌نییه‌کان ئیمان بی‌ژن، به‌لکو هه‌ر نیعمه‌ت و خه‌لاتی، که‌خوداوه‌ند  
 ده‌دداتی. نه‌گه‌ر شوکر و سوپاسی له‌سه‌ر بی‌ژیری، خو‌له‌وه‌له‌وه‌لدیران بی‌ویری. وه‌یشومه و  
 نه‌گه‌تی له‌گه‌ل و کومه‌لان ده‌تاری. خیر و هه‌رزانی و هات، خوشی و نیعمه‌ت و خه‌لات به‌  
 خورده‌باری. شوکر و سوپاس مایه‌ی زوربونی خه‌لات و نیعمه‌ته. (لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ) <sup>(۴)</sup> هوی نه‌مانی  
 ژیر چه‌پوکی و ده‌رد. مه‌ینه‌ته‌خوایه شوکر و سوپاست چون ده‌که‌ین ته‌واو. که‌پیت به‌خشیوین  
 هه‌زاران نیعمه‌ت. خه‌لات کردوین ده‌ست و پی، زمان و چاو، ژنه‌وایی و هوش، دل و هه‌ناو. ده‌ست  
 پی‌داوین، تا پینوسی پی‌بگرین. کۆل نه‌ده‌ین له‌سوپاست ت ده‌مرین. نه‌مامی عیلم و زانیی پی‌بنیژین.  
 نه‌خشه‌ی هاتی گه‌ل و داهاتوی خوشی کومه‌لی پی‌بریژین. په‌راوی پی‌بنوسین و قورنانی پی  
 برازیننه‌وه. چرای دلیکی پی‌هه‌ل که‌ین و دل شکاویکی پی‌بلاوینته‌وه. خه‌لاتی زمان بو‌نه‌وه‌دراوه، تا  
 به‌زمانی شیرین و به‌یانی رازاوه‌به‌رنامه‌ی دین و مافی ژین بو‌خه‌لک روشن بکه‌ینه‌وه. کومه‌ل  
 به‌ره‌ویه‌کیه‌تی و شوینی یاران به‌رینه‌وه. نیعمه‌تی پا‌نه‌وه‌نده‌جوانه، نه‌رکی شوکری له‌سه‌ر شانه. تا روژ  
 و شه‌وگش کات و تاو، به‌دوای پی‌نهمه‌را برۆین هه‌نگاو به‌هه‌نگاو. خه‌لاتی چاوان تیشکی خوایه. بو  
 دین و ژیمان سه‌فایه. تا له‌رینی راست لانه‌که‌وین، له‌کۆسپ و به‌ره‌لست هه‌ل نه‌که‌وین. بیستن  
 خه‌لاتی په‌زدانه. شوکرایی له‌ری لانه‌دانه. مه‌رجی رینواریی بیستنه. ماف و ته‌ی جوان گرته. عقل و

۱- سورة النحل، نایه‌تی ۱۸

۲- سورة السبا، نایه‌تی ۱۳

۳- سورة النساء، نایه‌تی ۱۴۷

۴- سورة ابراهیم، نایه‌تی ۷

سەرۆک و سولتانه. دلی پاک عه‌ڕشی ره‌حمانه...

خوايه! به زمان و هه‌ستم، به به‌لینی ئه‌له‌ستم، به دل و بیرم، به هوشی ژیرم، به قه‌له‌م و پینوسم، به هه‌رچی ده‌ینوسم، به هه‌رچی به دلما راده‌بری. به هه‌ر کهنوش و نزاری و ده‌کری. شوکر و سوپاست ده‌بژیرم. که بۆ ته‌واو کردنی ئه‌م په‌راوه‌م «جوغرافياى تاريخى کوردستان» به زمانی کوردی یارمه‌تیت داوم. چرای ئه‌وینت له دلا هه‌ل کردوم. به‌ره‌و زانین و کرده‌وه‌ی جینی ره‌زای خۆت بردوم. خوايه پینغه‌مبه‌ری مه‌زنی ئیسلام، هه‌زهره‌تی محمد (عليه‌الصلاة و السلام) ده‌فه‌رمی: (مَنْ لَمْ يَشْكُرِ النَّاسَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ)<sup>(1)</sup> که‌سی شوکری نیعمه‌تی خه‌لکی نه‌بژیری، خۆله‌ چاکه‌ و جوامیزی پیاوان بیویری. ئه‌وه شوکری یه‌زدانیشی نه‌بژاردوه (هل جزاء الاحسان الا الاحسان) ی وه‌ پشت‌گویی خستوه. دیاره‌ گشت نیعمه‌ت و خه‌لاتی له حه‌قیقه‌تا هی یه‌زدانه. به‌لام خۆ خه‌لک وه‌سیله‌ی نیعمه‌ت و خه‌لات پێدانه. جاکانی که خه‌لات له لایه‌ن خه‌یرخوازیکه‌وه پێدرا. شوکر و سوپاسی پێویسته. ئه‌رکی سه‌رشانه‌ برا. یه‌کی له‌و نیعمه‌ته‌ گه‌وره‌انه، که هه‌وینی مان و ژیانه، سه‌رۆکی به‌هیزی ولاته. گه‌وره‌ی به‌ شوکۆ و ده‌سه‌لانه. به‌ تایبه‌ت ئه‌گه‌ر ئه‌و سه‌رۆکه‌ په‌یره‌وی دین بێ. بۆگه‌ل و ولات مایه‌ی بوژانه‌وه و چرای یانه‌ی زین بێ. چون‌ بلاو کردنه‌وه‌ی و په‌ره‌دان به‌ فه‌ره‌نگ و ئه‌ده‌بی گه‌لان، به‌ تایبه‌ت ئه‌ده‌ب و فه‌ره‌نگی جوانی کوردان، که له‌گه‌ل فه‌ره‌نگ و ئه‌ده‌بی دیندا وه‌ک لقه‌ودوانه‌ وان، شیاوی ئه‌وینداران و به‌ریوه‌ به‌رانی به‌رنامه‌ی ئیسلام و قورئانه. په‌سه‌ندی ئازادی خوازانه: به‌م شێوه‌ ئه‌رکی واجب و پێویستی سه‌رشانه‌ ده‌ربهرینی سوپاس و شوکرانه، سه‌باره‌ت به‌ گشت ئه‌و به‌رێزانه‌ که له‌م بواره‌دا هه‌نگاویان بۆم هه‌لیناوه، هه‌رکام به‌ جۆری یارمه‌تیمیان داوه. دیاره، زه‌حمه‌ت و چاکه‌ی مامۆستازاده‌ی خوشه‌ویستم، دۆستی له‌ میژینه‌ی ئه‌له‌ستم، به‌ریزی پایه‌به‌رز (مه‌لا ناصح) ی ئه‌فخه‌م‌زاده‌م هه‌ر له‌ به‌ر چاوه، که بۆ پێکهاتنی ئه‌م په‌راوه‌ ده‌یان جار، ئه‌م سه‌ره‌وسه‌ری شاری «ته‌بریز» ی داوه‌ له‌ پاوه، به‌ درێزایی میزوو سوپاسی ده‌بژیرم. پاداشی نه‌په‌راوه‌ی هه‌ر به‌ خودای پاک ی بێ‌وینه‌ی ده‌سه‌پیرم.

دیسان به‌ ده‌م و ده‌س و پینتوسان له‌ خوای گه‌وره‌ی دلوفان ده‌خوازم که بارانی به‌زه‌ و ره‌حمه‌تی

۱- حه‌دیسی صحیحی پینغه‌مبه‌ره (د.خ) به‌ رێوايه‌تی «ئیمام احمد و ترمذی» جامع‌الصغیر.

خۆی، به سەر گلکۆی شاعیر و نووسەری گەورە کورد (هەزار)دا بیارینی، دیو و درنج و تاریکی لە یانەی ئەولای بتارینی. کە هێمن و هەزارانە دواندم. رچە نووسەری بۆ شکاندم. هەروا دوعای خێری تەمەن درێژی و حەسانەو، سوپاسی پیاوێتی و چاکەیی نەبرانەو، بۆ لاوی دلسۆز و برای بە سۆزم، کاک «عبدالرحمن مصباح قاضی» دەنێرم کە سەرچاوەی پێوستی بۆ هیناوم. هەنگاو بە هەنگاو یارمەتی داوم. جواتر لە جاران، بە زمانی یاران، سوپاس و شوکری گشت لێ پڕسراوانی بەشی فەرھەنگی و بەشەکانی تری پارێزگای کوردستان دەبێزم: لە دوور و لە نزیک دوعای خێر و خوشی هەر دوو لایان بۆ دەنێرم. کە سەرچاوەی پێوستیان لە بەر دەست داناوم. وەک برای بڕێ پەشتی خۆمان یارمەتیان داوم. بە تاییبەت ئەم مەرفەئەتی و چاکەم هەر بەر چاوە، کە بە یارمەتی میری مەزنی بەرێز و خاوەن شکۆی ئەم ناوە، پایە بەرز دکتور «عبدالله رمضان زاده» پارێزگاری کوردستان، ئەم پەراوەم بۆ لە چاپ دراوە. بە هەموو هەست و سۆز و نیازم، لە خودای گەورە دەخوازم، کە رۆژ بە رۆژ ئەستێرەیی بەختی بە خوشبەختی پڕشنگ بداتەو، ناوی بەرزی لە میژووی کوردستانی دین و فەرھەنگ پەروەردا دەنگ بداتەو. هەر بەو جۆرە سوپاسی خۆم پیشکەش دەکەم بە برای پایەبەرز و نووسەری بە پێزم «کاک بارامی وەلەدبەگی» بە ریزم، کە لە پێناومدا زۆری زەحمەت کێشاو. بێ وچان تینکوشاوە. لە پەروەردگاری بەدی هێنەر دەپارێمەو پاداشی بداتەو. بەرە و رەزای خۆی و کردەوێی باشتەری بباتەو. ئەستێرەیی ورشەدار بێ، خودای هەمیشە یار بێ.

سەقز - رەمەزانی ٧٦.

جلال شافعی کورد



## بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حه مدوسه نابۆنه و خودایه که له زات و سیفه ت و کرده وه داتا که، زیندوه، زانایه، بئی وینه و بئی باکه، بئی نیازه، بینایه، بیسایه، توانایه، هه رچی بیه وئی وایه، گوایه، به ره حم و به زه یی و دلاوایه، شوکروسوایی بئی وچان، هه مووکات وسات به هه زاران، بۆیه روه ردگاری به رۆیه به ری بوونه وه ران، به دی هینه ری بوون پئی ده ری بئی گیان و گیان له به ران، که به فه رمانی، إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ وَكَانَ الْإِنْسَانُ ظَلُومًا جَهُولًا<sup>۱</sup> ئنسانی به نه مینداری لی پسرراوی جیهان داناوه، وه به خه لاتی، لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ<sup>۲</sup> به خشل و خاوی عه قل و فام و زانیاری، ئیستیعداد و بیرو ده سه لات و پاریز گاری، به خیری هیناوه، وه به موژده ی، لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ<sup>۳</sup> پله و پایه ی ئاده می زادی نه ونده به رزو به رۆیه بایه خ زاگرتووه، که بیروزانستی په ی به زازی نهیئی سورشت بردوه، نه رزو ئاسمان، باو باران، مانگ و رۆژ و کوژی نه ستیژانی بوژام و ده سه ته مو کردووه، ئاسن و پولای بوونه رم و زمانداره ر مووه، ده سکردی ئاده می زادی وه سه رئاسمان و ژێرده ریاخستووه، وه به به یانی، وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا<sup>۴</sup> پایه و مه قام و ریزی ئاده می زادی له فریشتان وه سه ر خستووه، سفره ی ره نگاوره نگی و شکی و ده ریای به پیت و به ره که تی بوژاخستووه، خیه تی ئاسمانی به رزوبه رینی به قودره ت بوه لداوه، هه زاران چرای پرشنگذاری بوژین و دینی تیدا داناوه، وه له قوتا بخانه ی، وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا<sup>۵</sup> قانونی برایه تی و یه کسان، رۆی و شوینی زورجوانی به رۆیه بردنی نه م جیهانه به ربلاوه ی فیر کردووه، تابه هووش و زانیاری، بلیمه تی و هووشیاری بیر بکاته وه، کاروباری ژیانی خوئی به وردی و له سه ره خولیکبداته وه، سه رنج بداوه سستی زاگری که چه نده خووش، نه م سروشه به رحه قه ی خودا له گویدا ده نگ نه داته وه، که نه فه رمی: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ<sup>۶</sup> نه ی ئاده می زاد به یه قین گشتانم له باوک و وداکیک و نه وانیشم له نه بوون دورست کردووه، سه رزه وینی گه ش و زه نویری خویشم

(۱) سوره تی - الاحزاب نایه تی ۷۲

(۲) سوره تی النین

(۳) سوره تی الاسراء نایه تی ۷۰

(۴) سوره تی الاسراء نایه تی ۷۰

(۵) سوره تی البقرة نایه تی - ۳۱

(۶) سوره تی الحجرات نایه تی ۱۳

بئی فه رق وجوداله ناوتانا به ش کردووه، که هه رخیل و عیل و هوژونه ته وه ونه ژادوره گه زوبنه چه و گهل و کومه لیکم، له که ژوکیو وده شت و ده رووه وار گه وشوینه واریکی، تاییه تانیشته جی کردووه، تامافی یه کتر به حه ق بناسن وره وره وه ی ژبانی که سان و گه لانی ترله ریگه لانه ده ن، ده سستی بئی ده سان بانه ده ن، له ژین و دین و مان و نیشتمانیان نه که ن، منه ت له و خودایه که به فه رمانی، اِنِّی جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَةٌ<sup>۱</sup> ناده می زادی به زبوانی به تاغو پوی خاوه ن ده سه لات و شکوی ناوبردووه، قانونی زور به رزوجوانی، هه ر دووژبانی، تاکان و کومه لانی، سورشت و قورثانی بودامه زراندووه، به لام به ریوه بردنی کاروباری ولات وره وره وه ی ژبان و سه رنوشتی هه رکومه لیک ی هه ربه خویان نه سپاردووه، وه به دروشمی، نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِیْشَتَهُمْ فِی الْحَیَاةِ الدُّنْیَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّیَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُلْخًا<sup>۲</sup> بئی فه رق وجوداده سمایه ی ژبانی به هه مووبه خشیوه، وه هه موانی به خزمه تکاری هه موناسیوه، وه به فه رمانی، وَاِنْ مِنْ اُمَّةٍ اِخْلَافِیْهَا نَذِیْرٌ<sup>۳</sup> بولای هه رکومه ل و نه ته وه بئی زانومایه کی له نه زادی خویان به زئی کردووه، وه به تیشکی: وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ اِلَّا یَلْسَنًا قَوْمِیْهُ<sup>۴</sup> فه رهه نگ و زمانی هه مووگه لانی جیهانی به ریزگرتووه، ئیترخودا به هیچ فه ردو کومه لیک ی نه و مافه نه دا، که ده ست له سه رنوشت و مافی کومه لیک ی دی وه ریدا، چون فه رمایشتی خودایه و له قورژاندا و تراوه، اِنَّ اللّٰهَ لَا یُغَیِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّٰی یُغَیِّرُوْا مَا بِاَنْفُسِهِمْ<sup>۵</sup>، که ماف و سه رنوشتی هه رکومه لی به ده سستی خوئی نوسراوه،

درود و سلامی بئی پسانه وه، خیر و خوشی بئی برانه وه، به لیزمه و به خور و به تاو، به شه و وروژ و به هه وروساو، له کوردستانه وه هه تامه دینه، چون گه شوو به زه نگ و بویه و شیرینه، برژی به سه ر گلکوی چاکان، بزوینه ری گیانی پاکان، (محمد) پیغه مبه ری ناخری زه مان، که ناوی پیروزی کله ی چاوانه، هیزی دل وهه ناوانه، دلسوزی نومه ته، دل نه رم و به هه بیه ته، میهر بانه، زه حیمه، اِنَّکَ لَعَلّٰی خُلِّیْتَ عَظِیْمٌ<sup>۶</sup> - ه پیغه مبه ریکی نه مینه، وَمَا اَرْسَلْنَاکَ اِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِیْنَ<sup>۷</sup> - ه، پله ی به رزوبه ریزی، سُبْحَانَ الَّذِیْ اَسْرَا<sup>۸</sup> - یه، مَا زَاغَ الْبَصَرُ<sup>۹</sup> - ه

(۱) سوره فی البقرة، آیه ۳۰

(۲) سوره زخرف، آیه ۳۲

(۳) فاطر، آیه ۲۴

(۴) سوره فی ابراهیم، آیه ۴

(۵) سوره فی الزعد، آیه ۱۱

(۶) سوره فی القلم، آیه ۴

(۷) سوره الانبیاء، آیه ۱۰۷

(۸) سوره فی الاسراء، آیه ۱

(۹) سوره النجم، آیه ۱۷

تاریفی محمد له گوتن نایه، وه له سه رئال و (اصحاب) و په یژه وانی، که به چاوی برایه تی و  
 یه کیه تی و یه کسان، به کورد و عه زه ب و عه جه میاندا ده روانی، چاپانی کوردی،  
 سَلْمَانِی فارسی، صُهیب - ی رۆمی، بلالی حه به شیان وهك خویان ده زانی، اَمّا بعد: به  
 یارمه تی نه و خودایه که نه فه رمی: وَ مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أُحْيِيَ النَّاسَ جَمِيعًا<sup>۱</sup> هه ر که سی  
 که فه ردی یا که لیکی مردوی سه رکوت کراو زیندو بکاته وه، و ابزانن که ته واوی ئاده می  
 زادی زیندو کردوه ته وه، نه منی هه ژاری تاوانبار، چاوه ژوانی زه حم و به زه یی  
 په رورده گار، جلال الدین شافعی کورن خوالی خوشبوومه لا «صالح شافعی» کورن  
 (عبداللّه) زیویه یی کورن مام (یوسف) کورن «حاجی خواکرم» کورن خالو (جمشید)  
 خاوه نی "گوله" و "گلینه" ناوچه ی شلیزی کوردستانی عیراق، نه مه وی که میژوی  
 به سه رهاتی که لی کورد و سه رزه وینی کوردستان هه رله به ره به یانی ماده کانه وه تائه وژو  
 به کوردی بنوسم، هیوام وایه که گشت که لان به تاییه ت که لی به ریزی کورد به ره م و  
 که لکی لی وه ر بگرن، دیاره که رن و شوینی زیندو بوونه وه و به رزی ژبانی  
 هه مووکومه لانی جیهان، دیتنه وه و پیدا رویشتنی رّیگه ی ژبانه، تیگه یشتن له قانون و  
 یاسای دامه زراوی سروشتی جیهانه، خوئه وه یش به جی نایی مه که ر به خویندن و عه قل و  
 ته جربه کردن، به نه زم و یه کیه تی خوئه زیوه بردن، له هه له و چه وتی زابوردوان  
 خو یاراستن، چاوله شوینه وارو چاکه ی پیشینیان کردن، جا بوئه و کاره زور جوانه که  
 هه وینی مان و ژبانه، پیوسته سه ر گوزشت و میژوی زابوردوان ده وریکه ینه وه، وهك  
 ده رس له ژیردا پیندا بچینه وه و لیکیبده ینه وه، به رزوزمی ژبانیان هه لسه نگینین و سه رنج  
 بده ین و تی فکرین، که کام به ره لست و هوئی رّیگه ی به کاروانی زابوردوی که له که  
 مائ گرت و نه ی هیشت، که وهك هه نده ران له سه ره و ژووره ی که لی ژبان سه رکه وی و  
 بگاته سه رمه نزلن حه سانه وه، کام به لاووه یشوومه نه وه نده قورس و گران  
 بووپکه زه وره وه ی ژبانی سه دان سالی له ته کان خست و رای گرت و به ره و دواگیرایه وه  
 ناخوئه و که له نازاوکول نه ده ره که له حان مردن سه ری پیوه نی یه، بوله حاست تالانی بی  
 نه مانی دین و زمان و فه رهه نگ و یه کیه تی که له ی مات و بی ده نگ بوو؟ بو سه باره ت  
 به چاره سه ر کردنی ته نگ و چه له مه ی ژبانی بی سه رو سامانی به چوکاهات و ده سته و  
 نه ژنودانیش و هیچ بیریکی له دوا رۆژی داها توان نه کرده وه، جابووه لامی نه وگشت "بو"  
 یانه، بو دیتنه وه ی نه ومه رج و هو یانه، نه م په راوهم نویسوه، وه تائه وجیگه ی له ده ستم  
 هاتی و په یم پی بردن، گشت مه رج و سه به ب و هو ی پیش که وتن و دواکه و تنیکم

لیکدا وه ته وه، شوینی سه رکه وتن و ژینگه ی خوشبه ختیم به ده لیل و به لگه ی پته وی باوه ز پی کراویشان داوه، وه تائه و جینگه ی قه له م نه نوی و چاوهانائه کاودل نارام نه گری و میشک زاخاونه دری ٬ بیرو برّویه ک نه گریته وه و عه قل و هوش ناموژگازی هه ل نه گری، سه رنجم داوه و ورد بومه ته وه و سه دان کتیو و په زاوو روژنامه، گوڤاری ناینی، میژویی، نابوری، کومه لایه تی، سیاسی، فولکلور، فه رهه نگي و نه ده بی، عه ره بی و فارسی و کوردیم خویندوه ته وه و گشت سوچ و قه راخ و زویه زه و ناودیژی کتییان گه زاوم و سه دان جاریش و شه یه کم نه م باره و بارکردوه و لیکم داوه ته وه وه له م سه نگاندوه، په لکو ده وای ده ردی بی ده رمان و مه رهه می ئیشی بی نه مانی دوو به ره کی و ناکوکی - گه لی نازاوکول نه ده ری کوردی پیوه بی، هومیډم وایه سروه ی به یانی به زه ی خوداهه لکات و له شسی مردوی ساردوسری بی هه ستان زیندوبکاته وه، هه ستان بیوزنیته وه و دلان یه ک خاو، یه کیه تیه کی وه هاپته وو بی زه خنه به دی بیته کی به ری به خته وه ری بگری، له لای گشت نه وانه ی که زور زرنگ و زاناوبه زوایرن، وردو دوربینن عاقل و زیرن، زوررون و ناشکرایه که هه مونووسه ریکی به زه بروبزوز، هه موزانایه کی ده م راستی دلسوز و ناگا له به سه رهاتی زابردوان، پی وایه که: میژو ناسین له لای سه روی هه موو هونه ریکه وه یه، چون میژوویره له په ندو و ناموژگاری، زی پیشاندانی بهک لک و یه کجاری میژووناوتنه یه که به سه رهاتی زابردوانمان بیرده خاته وه، زابردوی دورمانی لی نزیك ده کاته وه هه زاران تالمان بوډه کابه تاللی، سه دان سالیشمان بوډه کابه سالی، به تاییه ت نه گه ر نه و سه رگوزشت و زووداوانه دل و چاوپاکانی ده م و زاویژ خوشان بیان گیرنه وه، نه مجار نوسه رانی ده سو قه له م زه نگین بیان نوسنه وه، هه روه ک خوالی خوش بوو، شه رفخانی بدلیسی، له تاریخی (روضه الصفای) میرخواند نه گیرته وه خویندنه وه ی میژوله ده سه ره وه قارنج به ئیشان ده گه ینی،

۱ - میژو زانسته و زانستیش خشل و خاوی مرویه.

۲ - خویندنه وه ی میژووه هاوده می ته نیایی یه ٬ دلان ده پیشکویتنی و بزّه نه خاته سه رلیوان.

۳ - زانستی میژو مرویه رزنه کاته وه، ژینگه ی دوری بونزیک نه کاته وه، کوڤ و به رهه لستیشی له زی دو رنه خاته وه.

۴ - میژوزان راست و درو لیک نه کاته وه، نازه وایاتل له ناوحه ق و زه وادهه ل ده بژیژی و جیانه کاته وه.

۵ - میژوترازی تاقی کردنه وه و هه لسه نگاندن و کیشانه، وه ک زانایان و تویانه، هوئی به رزبونه وه ی پله ی زانستی ئینسانه، دیسان تاقی کردنه وه یان به لقی له ده لقی زانست داناوه، دیاره پیاوبه خویندنه وه ی میژوفیری تاقی کردنه وه وه راوردی زور نه بی.

۶ - زانایی که میژوی زابردوانی له به ره، داری پرسیتیه ر و به ره، کاتی ناخوشتی و ته نگانه، هانا نانا بویگانه، چونکه نازایه و به که لکه، چ نیازی به ته گیری خه لکه.

۷ - گه وره پیاوان کاتی که له گه ل ژوداوی دل ته زین و به لای کیژبوتندا ژوبه ژوئه بن، به موتالا و لیکدانه وه ی میژوو، کولی دلان دانه مرکئی و ئارامی رویان تی نه کا، *الایذکر الله تطمئن القلوب* <sup>۱</sup> یادی ایامو (الله) یادی خودایه،

۸ - خویندنه وه ی میژووژیری ووریایی و هونه ری پیاوان فره ترده کا، راسته و راست ئاراسته ی ته گیر وراوژیری دورست و راستی ده کا -

۹ - ناگادار له میژوی زابوردوان، تیگه یشته له به رژه وه نی ژبان همه میشه به سه بره و پشوی له سه ره خوئه، رازیه، خوژاگره، به ره نگ و بویه.

۱۰ - سه رداران، میران، زورداران، له به سه رهاتی زابردوان، ده سه لات و هیزی خودای خاوه ن شکویان دیته وه بیر، ئیتره هیزو گورئی بی فه زئی خویان له خوده رناچن، به ملهوزی و لاری، لاپره سه نی و لاساری له زئی حه ق لا ناچن، تییش نه گه ن که نه خوشتی تاسه ره و نه ناخوشتی جیی به قایه نه وه ی . به ده سه لاته و ناگورئی هه ر خودایه،

جاهه ر به م مه به سه یسه که خودای گه وره له قورئانی پیروژدافه ر مویه تی / لقد *كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةً لِأُولِي الْأَلْبَابِ* <sup>۲</sup> به راستی له داستانی زابردوان، په ندو ئاموزگاری زوری بوخواه دلائی به فام و هوشس تیدایه، هه وه ل وستم که له پیش نویسی نه م میژوه دا پیشه کی بونوسم، ده ستم پی کرد و زوریشم لی نویسی، به لام وستی خودا وابوو که له وکات و ساته دا زانای به ناوبانگ و هونه ری گه لی کورد، (عبدالرحمن شرفکندی) هه ژار و کاک ره حمانی مصباح بینه میوانم، کاره ساتم بوگیرانه وه، زوربان کاره که به گرنگ و چاک زانی و نه ونده ی تریشیان شیلگیرتر و دلخوشتتر کردم، به لام وایان پی چاک بوو که پیشه کیه که بخه مه دوا ی ته واویونی کتیوه که منیش وام کرد، له خودای به ره حم و به زه یی نه پاریمه وه نه و خودایه که دلا ن نه لاونتی و گولان نه پشکویتنی

(۱) سورة تی رعد نایه تی ۲۸

(۲) سورة تی یوسف نایه تی ۱۱۱

که بوته واو کردنی نه م په راوه یارمه تیم بداوگشت کوښپ و به ره لهستیګمان له سه رزی  
 لابدا، له گشت براو خوشکیکی دلسوز به ټاین و دینی، نیشتمان و ژنی، داوا نه که م،  
 هه رکاتی که نه م نوسراوه تان به ده ست گه یشته و خونیتانه وه و دیتان که سه باره ت به  
 کورد و کوردستان باسیکی به که لک هه یه و من دام خستوه و نه م نویسه بو می بنیرن،  
 هومیده وارم به هاو کاری ئیوه ی خوشه و بست بتوانین بو هه وه لاین جار په راویکی  
 وه هابنوسری که له ته واوی سوچ و قورښنه کانی کوردستان به زمانی کوردی بدوی و  
 زوړتری ژو داوه نه نوسراوه کانی کوردستان بی په رده بخاته سه ر قاقه ز، جاله گشت زانادل  
 پاکه پیاوچا که کان تکام وایه . زوړ به وردی له م نوسراوه بکو لنه وه . نه گه رکه م و  
 کوزیه کتان به ر چاوکه وت به شیوه یه کی مه ردانه هه لی سه نگینن و لیکیده نه وه، خو نه  
 گه ر هه له و په له یه کتان له سه رم دوزیه وه، تیزو تیتالیم پی مه که ن، ته وس و توانجیشم  
 بومه خه ن، پیاوه تی نه وه یه که قولی خومالیانه ی لی هه ل مالن و هه له که م بوراست  
 بکه نه وه و په له که یشم بو هه ل بگرنه وه، هونه ری نه مرو پیری به گوزی کوردستان،  
 هه ژاری کورد نه لی: هه له م پیوشه، نه چی گیف بی له سه ر کو نه م

بترسه زوړتی نه توش ته زبی مه لی سونه م  
 په له ی هه له مولاده گری، کی یه بی په له یه  
 بلاوه پیری مرو، هه ر خودایه بی هه له یه .

## سهرزه وینی ماد

ناوه رۆی چۆمه کان، سهرزه وینی میژویی ماد به دوازده ناوچه دا به ش ئه کا  
الف: ماد ئاتروپاتن (ئاتروپاتگان، ئاذه ربایجان).

۱ - چۆمی ئه ره س<sup>۱</sup> (=ئاراکس = الرّس) تاکئوی ئاورین داغ و قره داغ،<sup>۲</sup>  
ناوچه ی ئیستاکی قه تور، خوئی، مرند، ماکو، که ناشوریه کان ئه م ناوچه یان ناو نابوو  
(سان گی بوتو) له قه رنی نۆه م تائاخری قه زنی هه شته می پیشی زاینی تیکرا به شی  
بووه له خاکی (اورارتو)<sup>۳</sup> به لام دواي ئه وده وره سه رنوشتی ئه م ناوچه تا نه مانی ناشورو  
له به ین چونی (اورارتو) رۆشن نی یه،<sup>۴</sup> ده شتی (سان گی بوتو) ناوچه یه کی به پیت و  
به ره که ت و کشت و کالی بووه، گه رده نه ی (قه تور) و کیوه که وانیه به رزه کانی  
ده وره به ر، ئه م ناوچه یان له ده شتاییه کانی ئه زمه نستان جیا کردوه ته وه، ئه م ناوچه له ده  
ورانی کونداجه نگه لئیکی پڕوچر بووه،

۲ - ئاوه رۆی چۆمی قره سو<sup>۵</sup> (لقی باشوری ئه ره س)

سه باره ت به م ناوچه له سه ر چاوه کوئه کانه وه هیچمان به ده ست نه گه یشتووه به لام  
ماوه یی خیللی (کادوسیان) له وئ نیشه جئ بوون،

۳ - ناوچه ی گۆلی و رمی و چۆمانی که ئه رزینه ناویه وه، ئه م ناوچه به سی لق به ش  
ده کړی،

الف: قه راخی رۆژ ئاواي گۆلی و رمی یانی (گیلزانای<sup>۶</sup>) کۆن (?) که له قه رنی -

(۱) چۆمی ئه ره س به دریزانی ۱۰۷۲ کیلومتر پڕئاوترین چۆمی ئاذه ربایجانه که له کیوه کانی (هه زاریه که) نزیکي سه رچاوه ی  
چۆمی فورات له باشوری ناوچه ی - ئه رزرومی - کوردستانی تورکیه سه رچاوه ته گری و پاش - ۴۴۰ کیلومتر سنوری ها و  
به شی ئیستاکی ئیران و شوره وی ئه رزته ده ربای خزره وه،

(۲) رنجیره کیویه که به شی با - کوری ئاذه ربایجانی ئیران که به شکلی نیودایره (جه غز) له قه راخی راستی چۆمی ئه ره سه وه  
کشاوه، له باکوری رۆژ ئاواوه پالی داوه به کیوه کانی ئارارتو وه، له رۆژ هه لائیه وه به کیوه کانی تالیشه وه نوساوه که ئاوه رۆی  
شیوی چۆمی ئه ره س، ئه م رنجیر کیوانه، له کورستانه کانی (قره باخی) قه ققازی جۆی نه کاته وه،

(۳) ده وله تی بووه له رۆژئاواي ده وله تی مادا که پایته خته که ی له نزیکي گۆلی (وان) ی کوردستانی ئیستاکی تورکیه دابوو  
(دایرة المعارف فارسی بتصحیح دکتر حسین مصاحب، فرهنگ معین.)

(۴) دیاکونوف تاریخ ماد -

(۵) ئه م چۆمه له کیوه کانی ئه ره سبارانی باکوری شاری (ئه هره) وه سه رچاوه ته گری و به ناو ناوچه ی شاره کانی (اهر - اردبیل -  
مشکین شهر) دارآنه بوری که چۆمی - اهر چای - له ناوچه ی ئه ره سباران (قه راجه داغ) له لای رۆژ ئاوايه وه ته رزته ناوی،  
چۆمی قره سوش له رۆژئاواي دیهستان - مغان - له خاکی دئی - اصلاندوز - ته رزته ناوچه یی ئه ره سه وه (فرهنگ معین)

(۶) واوی ئه چئ که - گیلزان - ناوچه ی شاره کانی ئیستاکی - سلکماس و رمی له کوردستانی ئیران و ناوچه ی ئوستانی  
حکاری و بزی له ئوستانی - وان - له کوردستانی تورکیه بگریته وه، که کانی مسیان له م ناوچه ده رهیناوه (نوسه ر)

نۆهه می پینش زاینی ئەم ناوچه سەر بە خۆ بوو، بەلام وا دەر ئەکەوێ که پاشان بوو ئە بەشی له (اورارتو) یا (ماننا) یا هەر دووکیان.

ب: قهراخی باشوری (جنوبی) گولی ورمی و ناوه‌پۆکانی چۆمی جەخه‌توو چۆمانی که به‌را به‌ر به‌و جاری ئەبن، (وه‌ک چۆمه‌کانی خۆرخۆره، سه‌قز، ته‌ته‌هو (بوکان) ساروخ، (مه‌هاباد) ئەم ناوچه له قهرنی نۆهه می پینش زاینی به‌ ناوی (زاموای داخلی)<sup>(۱)</sup> ناویراوه به‌ چەند بەشی سەر بە خۆی سیاسی به‌م ناوانه‌ دابه‌ش کراوه، حارانا، ماننا، مسی و هی دی. له پاشان ئەم ناوچه ناوه‌پۆکی (هه‌سته‌ی) ده‌وله‌تی ماننایان به‌دی هینا، که له قهرنی هه‌وته‌می پینش زاینی به‌ ناوه‌ندی ئابوری ده‌وله‌تی ماد ئەژمێردا، یانی له پینشان ناوه‌ندی ئابوری سه‌راسه‌ری مادبوو، جا ئەو جار ناوه‌ندی ئابوری مادی ئاتروپانتن (ئاتر و پاتگان ناذه‌ربایجان) ژمێرداوه.

## ج - قهراخی روژ هه‌لاتی گولی ورمی

که به‌ ده‌وله‌تی مانناوه‌ په‌یوه‌ندی بوو (ناوچه‌ی مه‌راغه‌ی ئیستانکه‌؟) وه‌ قهراخی باکوری (شمالی) گولی ورمی (یانی ناوه‌پۆی چۆمی - ناجی چای و ناوچه‌ی ته‌وریزی ئیستانکه‌) وا دەر ئەکەوێ که ئەم ناوچه سەر به‌خۆ بووبی و، خینی (دالیان؟) لێره‌دا ژیاين.

۴- ناوه‌پۆی چۆمی - قزل وه‌زان ئەم چۆمه‌ دوا‌ی برینی رینگایه‌کی مارپنچی پێچه‌لاو پسلوچ به‌ دریزایی شه‌ش سه‌د کیلومتر له‌ نزیکه‌ی حسن کیاده‌، ئەپژێته‌ ناو ده‌ریای خزه‌وه‌، ئەم چۆمه‌ پرناترین و درێژترین چۆمی کوردستانی ناوه‌ندی ئیرانه‌ و له‌ سی به‌ش پیک هاتوه‌.

الف: ئەگەر له‌ پونگاوی ئەم چۆمه‌ له‌ نزیکه‌ی دورگه‌ی «حسن کیاده‌» وه‌ به‌ پێچه‌وانه‌ی جاری بونی ناوه‌که‌پێ که‌وین هه‌وه‌ل راسته‌ و راست به‌ره‌و باشور ئەپۆین، به‌و جو‌ره‌ چۆمه‌که‌، ولاتی گیلان به‌ جی دێلی و، له‌ رینی شیونکی ته‌نگه‌لانه‌وه‌ کینه‌ به‌رزه‌کانی - البرز - له‌ت ده‌کا، ئەم ناوچه‌ لێره‌ واریکی پری گه‌رمینی‌یه‌، له‌ حسن کیاده‌وه‌ تا - منجیل - سه‌د کیلومتره‌، قزل وه‌زان له‌م ناوچه‌ به‌ره‌و ژوور له‌ باکور (شمالی) روژناواوه‌ به‌ره‌و

۱- ناوچه‌ی شاره‌کانی سوله‌یمانی، قه‌لادزی، مه‌هاباد، پیرانشار، میانداو، ساین‌قه‌لا، تیکایی هه‌وشار، سه‌قز، بانه‌، بیجار، مه‌ریوان، سنه‌، سه‌رپلی زه‌هاب، گولی ورمی ئالای ژووژوی چۆمی دیاله‌ - (که‌له‌کیوی «اسدآبادی» هه‌نگمادانه‌ وه‌سه‌ر چاوه‌ ئەگه‌ری وله‌ ناوچه‌ی شاره‌کانی - سه‌نقور - سنه‌ - مه‌ریوان - هه‌ورامانی ته‌خت که‌ره‌ند، جله‌ولا - وه‌رته‌ ده‌یی وله‌ باشور - جنوبی - روژئاوای شاری - به‌غدا - ئەپژێته‌ ناو ده‌جله‌وه‌) بیان وتوه‌ زاموا (= لولو - لولویی) ئەم چۆمه‌ له‌ به‌شی کوردستانی ئێراندا ناوی سیروانه‌وه‌ له‌ به‌شی کوردستانی عێراقدا ناوی دیاله‌یه‌، واته‌یی به‌گشتی ئەلین دیاله‌ هه‌روا سیروانیشی پی ئەلین (مادها - دائرة‌ المعارف فارسی -)



ب: له به شی باکوری (شمالي) روزه لاتى هم دهره (نانديای کون) چوميلکه ی  
فراقوچای - له کويستانى - سهند - ه و ه سه رچاوه نه گري و به قه راخى شارى ميانه دا -  
ديته خواره وه ونه رژيته ناوقزل وه زانه وه، ده ره وئاوه روى هم چومه - قراقوچای -  
ئاوه روى جوگه و باراناوى که ديته ناوهم چومه وه له ده ورانى کون داپيسان وتوه -  
(زيکرتو).

۵ - به شی سه ره وه ی چۆمی زیڤ چکۆله: ناوچه ز (زاموآ) یا (لولو) له باره ی  
جه غرافیاوه به ئاشوره وه په یوه نندیان بووه، هه موئه وزه و یانه ی له ده ریاچه ی و رمیڤ و نا  
به شی لای ژوروی چۆمی (دیاله) درێژه یان هه یه (ناوچه ی ئیستاکه ی شاره ئانی -  
میاندواو، بۆکان، سه قز - بانه - سلیمانی - سه ریل زه هاو - سنه - ناوه - مریوان، تیکاب،  
بوکان - مه هاباد،) به گشتی (زاموئا - لولو) یان پڤ وتوه، جاروباریش به (زاموئا) ناوبراوه،  
(زاموآ) به شی لای ژوروی - زیڤ - چکۆله<sup>۳</sup> بووه، که بوخووی یه کیکه نه لقه کانی «دجله»

(۲) تاریخ ماد (دیاکونوف)

(۳) (زاب صغير، زاب اصغر) زاب اسمن، زاب کوچک - ناوی یونانیسی - کاپروس بووه) به درزایی | ۴۰۰ کیلومتر له به درزایه کانی به بینی ناوچه‌ی لاجان و مهربان سه‌رچاهه‌ی گری و به‌ره و باثوری دژدژور ژاوله‌ی نزیکه‌ی قه‌لای - جغیر - نه‌رژسته‌ی ناو ده‌جله‌وه (دایرة‌المعارف فارسی - فرهنگ معین)

که له شویتنی خواره وه ی خویانداخاکی ئاشوریان داده بری.

۶ - به شی لای ژوری چۆمی دیاله - سیروان -

به شی سه ره وه ی چۆمی دیاله و لقه چکۆله کانی نه وچۆمه (له ناوچه ی سی گوشه ی  
شاره کانی ئیستاکه ی سلیمانی - زه هاو - سنه -) له ناوه راستی قه رنی نووه می پیش  
زانی، پێیان وتوه (پارسوا)، له م ناوچه داده ره ی شاره زوری نزیکه سلیمانی له ناوچه  
کانی تر پرکۆمه لئرو به ده خل و دان تربوه،

دووناوچه ی چۆمه کانی، زتی چکۆله و دیاله («زموا» و «پارسوا») له روانگه ی  
سیاسی و ئابوریه وه شویتنیکی تایبه تیان بووه (وه ک ئیستاکه یش هه روان) چون دو چۆمی  
زتی چکۆله و دیاله (سیروان) ریگه یه کی ماریچی دورود ریژیان له ناو زنجیره کیوه به  
سامه کانی زاگروس دا دابریوه که تازاده یی ها تووچۆی کاروانه کانی رۆژه لات و رۆژ  
ئاوای هاسان کردبوو، وه له لای رۆژ ئاواوه ریگای بۆسه رزه وینی ماد (شه قامی ئیستاکه ی  
سلیمانی-بانه - سقر - سنه، زه هاو - کرماشان - همدان ی) نه کرده وه به تایبه ت شیوودۆلی  
چۆمی دیاله (سیروان) شه قامی نه سلّی ها تووچۆی ده ولّه تی - بابل - و ماد و ده ولّه ته  
وردیله کانی رۆژه لات ی ئیران پیکه وه بووه، نه م ریگایه له گه ردنه ی پاتاقی کرماشانه وه که  
به ده روزه ی مادشوره تی سه ندبوو، رّه ت نه بو، به ده ره ی ماهیده شتاتاشاری هه نگمادانه  
(همدانی) ئیستاکه درێژه ی بووه

## ۷ - به شی ناوه راستی ئاوه رۆی چۆمی دیاله (سیروان)

نه م ناوچه که له نزیکه شاری ئیستاکه ی - خانقین - دابووه وولاتی - نمر - یان پێ  
وتوه ، له ناوه راستی هه زاره ی دوهه می پیش زانی له ژێرده سه لات ی سیاسی ده ولّه تی -  
(بابل دا) - بووه، که له باشور - (جنوب) - ی ده ره ی چۆمی دیاله و لقه کانی ناوچه ی  
«بیت همبان» (یا کامبادین وه ک جغرافیا دانانی کۆن و توپانه) قه راری گرتووه،

۸ - شیووده ره ی به شی لای ژووری چۆمی - کرخه -<sup>۱</sup>

(۱) چۆمی که رخبه درێزایی شه ش سه د کیلومتر له دوولقی گه وره - چۆمی گاماسب (گامیش ئار) لقی لای ژووروی، و  
چۆمی - صیمره (= سیمره) لقی لای خواروی، ییکها تووه که ۱ - چۆمی گاماسب له رۆژه لات و باشوری نه هاوه ندی  
کوردستانه وه، سه رچاوه نه گری و به به راهه ری شاری گه نگاهه ردا دا نه بوری و به پی ده شته کانی شاری، کوردستانی -  
اسدآباد و نه هاوه ندا، ره ت نه بی، کیوی ده لاقان نه بری و چه ندین ده ر و دولی قول و ته نگه لان به دی دینی، پاش نه وه یکه  
چومه کانی - مه لایه رودینه وه ری - کوردنشینی هاته سه ر، به داوینی کیوی میژوی فه رهادی کوکه نی خیره خونه دیوی کورد،  
کیوی بیستوندا دینه خواره وه، نه مجار چۆمی - قه سو - که له کیوه کانی شاهوی ره وانسه ره وه سه ر چاوه نه گری و له زه وه

کافی دبی دوڼاو، چؤمی راز اور - ی دښته سهر و ژور هه لای کرمانش و پردی شه قامی کرمانش - همدان به جی دیلی که له ناوچه ی ماهیده شت «دیهستانی درو فرمان» له قه راخی دیلی - جامه شوران - ۳۲ کیلومتری باشوری ژور هه لای شاری کرمانش، نه ژرښته ناو «گاماسب» له مهبه ولا گاماسب له ته نگه لاته کانی - (کله) نه گوره ری، شم دهره قولانه له روانگای سورشته وه دلرین ترین و تماشا ترین و سهرنج راکیشترینی ژوانگای سورشتی ثیران نه ژمیر دین، گاماسب کانی له بهرزه کانی سیردان «شیردان» زه ت نه بی، پشی نه لین چؤمی - سیمره - وه نه چپته ناوړه وبه کانی لوړ ستانه وه، له مه ولا له ژور هه لاته وه بهر و ژور ناوایچ نه خوا به ناو کیو به هر زوبه دیمه نه قبحه کانی شم ناوچه دادانه بورلی و به ناو شیوه لایکی بان و قول دا تی په ژنه کا به جوړی که - (کبیر کو) له باشوری روزتاوا و - (مله کیوش) - له باکوری ژور هه لای به وه قه راریان گرتوه، که له شانی چه به وه چؤمی «رودباری» دښته سهر، پاشان له شارستانی - «خوړزم ناباد» نریکی «ملای» چؤمی که شکان که له کیوی «زه ردالو» - ی کوستانی ناوچه خیللی «سه گوند» وه سهر چاوه نه گرتی، چؤمه کانی (نه له شته ر) تافتاب - مادبان رود - (غزال رود) یش له گه خولدا دینی و چه ندین کیوی تر دانه بوړی و ده میان دهره و شیوه چیمه نی به دیمه ن و ژار او به دی دښتی، تاله پردی «گامیشان» تیکلای - سیمره - نه بی، پاشان به ناو گاشه بهر دی بهر بوه وی رزلزی به سام و تماشا یی دادانه بورلی، دیسان له شانی چه به وه چؤمیلکه ی تریشی دښته سهر رانه گاته «پلی ته نگ» که لیر ه دا «سیمره» هه راو سیمره هل نه سیتی، ته وه زه لی نوستورانه پری، که «قه لهر و» — نایشارکی دلرینی هه یست بزوی به بلندی چل مترو به بانی سی متر به دی دښتی، که له دښتی نه و دیمه نه بی وینه، باشکور دلرینه جوانه، که خه لای خودا بو کورد ستانه، ههر بینه ریکی به هه ست و زانا، پروانه کاکه خودا به بهرزه و دلاواو میهره بانه، بویه نه خشی به هه شتی کیشاله کوردستانه قولای چومی سیمره کانی و شکی نریکی پاره متره به لام کانی که به فرته بیته نار، دول و دهره ی - پل ته نگ - له ناو مونج نه خوانه وه، سیمره دیمه نیکی ژار او و تماشا یی هه به پاشان به ناودول و دهره به کی فره قول دابه هاشه هاش دښته خوار، لیر ه دا چؤمانی زال و - تلارود - یشی تیکلاونه بی، که له بهر اهری قلای - قاسم دا - نه ژرښته ده شتی بان و برینی خور ستانه وه، شیر له خاکی به ناویانگی - پای پل به ولاوه، چومی سیمره ناو نه نری - که رخه - نه مچار که رخه ده پنی لماوی خورستان به جی دیلی و نه ژرښته (شط) ی - گامیش - وه، شم چؤمه له دهر وانی کوندا به - او کنی - ناوړاوه و کر خه خاوه نی (۵۵۰) سه نگ ناو بووه، چؤمی «شاوور» یش نه چپته سهر که رخه، که بار گای حه زره تی دانپال - سه لای خودای له سهر - له قه راخی چؤمی شاوور دابه، که له زه مانی حه زره تی - عمر - خودای لی بی ژازی - تهر می سخا و نه ژراوی دهر ته که وی، حه زره تی عمر - یش ژه رای خودای له سهر بی - فرمان نه داکه تهرمه که ی بگو ژرښته وه، نه و انیش نه ی گو ژر نه وه یو قه راخی چؤمی شاوور که نیستا که زیارت گای نه ویندارانی ماف و راستی به ناوړه زوی کوستانه کانی چؤمی (صیمره) له راگروس دا / ۴۲۰۰ کیلومتری جوار گوشه به، «صیمره» شاری کونه ی ولای «مهر جان قذق» نریکی چومی (صیمره) بووه، ناسه واره ویران بوه کانی له زه وی دیلی - دهره شهر - له ناوچه ی پشتکودا قه راری گرتوه، به کوردی دهر گان نه لی: ویرانه ی شاری - ماداکو - دوه مین پایته ختی عیلام له سهر زه وی دیلی (دهر شهره) داهه لکه وتوه، شاری صیمره له سالی (۲۵۸ ک) به زه له ویران بووه و بیست هه زار که سیتی تیدا مردووه، له زه مانی، حمد الله مستوفی دا (قه رنی هه شتی ک) شاریکی چکوله ی ویرانه بووه، (فرهنگ معین - دایرة المعارف)

ناوچه له رۆژ هه لاتی شوینی دابه ش بوونی ئاوکا چۆمی دیاله و کرخ دا - قه راریان گرتووه، لای سه ره وه ی چۆمی که رخه - شیوو دهره کانی گاماسب و سه یمره و ماهیده شت - له نه زه ر جه غرافیایی یه وه به عیلامه وه نزیکتتر بووه به لام له باره ی میژویی یه وه به ماده وه یه یوه ندی بووه، شه قامه گرنگه - مامه له بیه کان به ره و رۆژ هه لات و شاری هه نگمادانه - همدان - له م ناوچه وه ژانه بوردن،

ئه م ناوچه له زه و یه ئاو زۆرو به نه نجل و دانه کانی، به پیت و به ره که تی کوردستانه واده ر ئه که وی که ده و له تی کۆنی «الی پی» له به شی لای ژوو ره وه ی که رخه دا بووه که پاشان بیان و تووه «الی ماییدا» له م ناوچه داله نزیکی شاری کرماشانی ئیستاکه، به ردی به ناویانگی بیستون نوسراوه ی گرنگی سه ربازانی داریوشی هه وه لی شای ئیران قه راری گرتوه،

له باشوری «بیت همبان» ه وه له ده و روبه ری «الی پی» له کیوه کانی لورستانی ئیستاکه دا گه لی کویستان «کاسی» که ره نگبی له گه ل عیلام داخه مایه تیان بوبی، وه له میژویشدانه رکی گرنگی خویان به جی هیناوه و شوینه واریکی تایبه تیان له خۆبه جی هیشتووه، زیاون،

ب: مادی خواره وه -

## ۹ - ناوچه ی هه نگمادانه - همدان - ی ئیستاکه له سنورومه رزی - (مادی

ئاتروپاتن) - له گه ل مادی خواره وه دا، هه لکه وتوه، ئه م ناوچه له ده و روبه ری کیوی - الوندی - کوردستان (۳۲۷۰ گه ز) داقه راری گرتوه، وه له جوگه و کانیوانی که له م کیوه سه رسیچ به فرینه دیته خواره وه، بوکشت و کال به هره ی لی وه رئه گیری که زۆرتری ئه م ئاوانه یش ئه چنه وه سه ر چۆمی (قره سو) که ئه ویش ئه چیته سه ر - حوض سلطان - به لام زنجیره ی کیوی (کوه رود) که مه رزی (مادی) خواره وه یه بری له باشوری رۆژه لات به ولاتره وه دامه زراوه، ئه کری ئه م ناوچه به سه رسنوری مادی ئاتروپاتن و مادی خواره وه بژمیردری، شه قامه کاروان ره وه کانی ئه م ناوچه به ره و باکور - شمال - تامادی ئاتروپاتن (ئاده ربایجان)، به ره و رۆژئاوا تا کرماشان (الی پی) و بابل، به ره و رۆژه لات تا (ناوچه ی تاران، ره ی کۆنه) به ره و باشور - (جنوب) - تا عیلام و «پارتاکنا» (ناوچه ی اصفهان، جی) کیشرابوو، شاری - همدانی - ئیستاکه به زمانی یونانی - اکباتانا - به زمانی مادی - هه نگمادانه - بووه، یانی شوینی کۆبونه وه ی ماده کان، چون پایته ختی

ده وله تی ماد بووه،<sup>۱</sup> هه ننگ به کوردی یانی کوّمه ل - ماد - ناوی گه لی میژویی ره گه زی کورده - ئانه - له کوردی دا دواوشه ی نیسبه ته: یانی ئەم شاره تایبه تی ماده کان بوه که هه ره و ناوه میژویی به یشیان لی ناوه و کردوو یانه به پایته ختی خویان،

## ۱۰ - که وشه نی گۆلی - حوض سلطان

و «ده ریای خۆی» و چۆمی - ابهرچای - و - (قه ره سو<sup>۲</sup> و قوم رود) - ئەم ناوچه له ناوه ندی مادی خواره وه داقه راری گرتووه، ئەم سێ چۆمیلکانه به ره و گۆلی - حوض سلطان - و - ده ریای خۆی - جاری ئە بن، له باکوری رۆژئاواوه چۆمی (ئه بهه ر چای به ره و ده ره یی که شاری ئیستا که ی - قه زوینی - تیدایه) له رۆژئاواوه چۆمی (قه ره سو که له هه نگمادانه وه رژی ئە که وی) له باشوری روژا واوه چۆمی (قوم که شاری قومی ئیستا که له قه راخی ئە ودا به دی هاتووه) ئا شوره کان به م ناوچه یان و توه - سه رزوینی چۆمیلکان، له م ناوچه دا چاکترین شوین بوکشت و کال و نیشته جی بوون زه ویه کانی داوینی کتوی (ئه لهورزه) که له لای باکوره وه ئەم ناچه ی به ر بر داوه ته وه و گرتویه ته باوه ش، هه روه ک - کتیه رود - له لای باشوره وه که تازاده یی به گۆله کان نزیکه، له ئامیزی گرتووه، که ئیستا که - تاران - له داوینی باشوری - ئە لهورزدا - به دی ها تووه، شاری - ره ی - «ره غه» یه کئ بووه له شاره گن گه کانی ده ورانی ماد که ئیستا که تیکلاوی تاران بوه ته وه، هه ر به وجۆره شاری «کاشانیس» - له داوینی باکوری - کتیه رودا - به دی هاتووه، له رۆژ هه لاتنی شاری - ره یه وه - نزیککی نوچکه ی به فرینی - ده ماوه ند - گه رده نه یی له سه رژی مازنده راندا هه یه (سه رزه وی کۆنی - کاسپیان و گلان و آمردان) که پێیان وتوه (ده روازه ی کاسپیان)<sup>۳</sup>

(۱) تاریخ ماد (دیاکونوف)

(۲) قه رسو = قه ره چای - له سی لق پیکهاتوه ۱ - لقی باشور (دوناو) ۲ - لقی رۆژئاوا (سیمینه رود) ۳ - لقی باکور (مزد قانچای) پر ئاوترینیان چۆمی (دوناوه) ه که له باکوری کیه کانی به خیارلی له باشوری شارستانی = اراک - سه رچاوه نه گری، به پردی دوناو و به ناودهستانی - شرا - دانه رواونه گاته شارستانی - هه نگمادانه - له چل کیلومتری باشودی رزن (سیمینه رود) نه رژیته ناوی له پاشان به ره و رۆژه لات به دیهستانی رودباری شارستانی - نفرش - داجاری ته بی و نه گه یه ته شارستانی ساوه که له ۲۰ کیلومتری باشوری رۆژئاوی شاری ساوه داله به ندی (شاعباس) ره ته ده بی و له شارستانی (ساوه) چۆمی - مزد نانچای - له دی دیهستان مزد قانچای نه رژیته ناوی، دواپی له باکوری شاری (قوم) له دیهستانی (قوم رود) له (پل دلاک) دا قوم رودی تیکلاو نه بی پاشان - قه سه نه رژیته - که ویری - مسیله = ده ریای خویوه - (دایرة المعارف فارس مادی - قه ره چای)

(۳) دیاکونوف - تاریخ ماد

## ۱۱ - ناوچه ی باکوری ده شتی که ویر،

ئه م ناوچه یش له داوینی باشوری زنجیره ی - ئه لبورزا - هه لکه و تووه، به لام له «ده روازه ی کاسپیان» - رۆژهه لاتی تره، وه له لای باشوره وه «بیابانی شوهر زار» به ری پی گرتووه، له ده ورائی کوندا به م ناوچه یان وتوه (خوار) یا (خوارنا)، شه قامه کاروان ره وه کانی ولاتی - ئاسیای نیوه ر است له م ناوچه (شاره کانی ئیستا که ی - سه منان و دامغان) - ه وه داته بورد، به شی رۆژهه لاتی «خوارنا» به بیابانی خوراسان - یانی به شی باشوری پارتی کون - په یوه ست ده بی -

## ۱۲ - ناوچه ی پارتاکنا: پارتاکنا

ده ره په کی پان و به رینی و شکه که له باشوری ناوچه ی ژماره ۱۱ (سه منان و دامغان) داقه راری گرتووه و له باکوری رۆژ ئاواوه به ره و باشوری رۆژهه لات کشاوه، له لای باکوری رۆژ ئاواوه به ناوچه ی ژماره ۹ (هه نگمادانه) وه په یوه سته، له لای باشوری رۆژ ئاوایشه وه زنجیره کیوه کانی زاگروس، له عیلام (خوزستان، لورستان «پشتکوه» و کیوه کانی به ختیار) جوی ئه کاته وه، وه له باشوری رۆژهه لاته وه به هو ی بیابانه وه له ده شتی فارس (پرسید) ی ئه یچرته وه، له به شی باکوری رۆژ ئاوا ی ئه م ده ره دا چومیلکه ی «زاینده رود» جاری ده بی که شاری - اصفهان - (جی = اسپدانا).

له قه راخیدا دورست کراوه، ئه م چۆمه ئه چینه «باتلاخی گاو خونی» یه وه، له زنجیره کیوه کانی - کوه رود - به ولاوه هه رله به رابه ربه م چۆمه بری به لای رۆژهه لاته وه ده ره یی هه یه (مه لبه ندی شاری ئیستا که ی یه زد) که له ده ورائی کوندا زیاتر به به شی له ناوچه ی پارس ژمیر دراوه،

(۱) زاینده رود = زنده رود - له زه رده کیوی به ختیار، ۱۶۰ کیلومتری رۆژ ئاوا ی - اصفهان - ه وه سه ر چاوه نه گری و له فریدن و چوار محالی به ختیار شه وه چهند لقیکی دینه سه ر، پاشان له ناوچه ی به ختیار و چوار محال و ناوه راستی شاری - اصفهانه وه - ره ت نه بی، ئه مجاردوا ی برینی ۱۳۰ کیلومتر به ره و رۆژهه لات و باشوری رۆژهه لات له دیهستانی رود شتا نه رزینه باتلاقی گاوخونی یه وه، که به هو ی تونیلی - کوهه نگ - ه وه ناوه کی زوربوه و ده شته و شکه کانی اصفهانی - پاراووتیراو کرده و کشت و کال و باخ و باخانی ئه م مه لبه نده ی گهش و زه نو بر را گرتووه - کوهه نگ - نوچ که ی به ناوینگی کویستانی زه رده کیوی به ختیار یه که چومی - کارون له رۆژ ئاوا و - زاینده رود - له رۆژهه لاتی زه رده کیوی به ختیار یه وه سه ر چاوه نه گری، تونیلی کوهه نگ - ناوی سه ر چاوه ی کارون نه کیشی و نه ی خاته سه ر چومی زاینده رود، (فرهنگ معین. دایرة المعارف فارسی)

## کوردستان - کوردستان کویه؟

کوردستان نه وه سه رزه و یه یه که هه زاران سال له مه و پیش گه ل و نه ته وه ی کوردی تیدا ژیاوه هه زاران ژوداوی تال و شیرینی به سه ردهاتوه و سه دان هیرشی دوژمنانی قین له دلّی تورکانی غه زومه غول و ته یموری تیک شکاندوه و به سه ربه رزی و شه زه ف وه ک کیوزاوه ستاوه، نه م خاکه به پیت و به رکه ته که سه ری له که نداوی فارس هه ل ژندوه و هه ردووپاکانی به ره و شمالی خوراوا زاکیشاوه، پای راستی له لای «ته ژابوزانه وه» له ده ریای زه ش هه ل ژندوه و پای چه پیشی له لای نه سکه نده رونه وه له دریای سیی (مه دیته رانه) هاویشتوه - نه م سه رزه ویه به پیت و به ره که ته که شان به شانی خاکی فرانسه دیته وه، له و شوینه واره کونانه یه که هه وه لین کومه لانی ئاده می زادی تیدا به دی هاتوه دیاره ئیوانی دووچومی - ده جله و فوارت - (بین النهرین) شان به شانی خوزستان و شیوی نیل هاتوه ته وه، که لانکه ی ژیانی کونترین ئاده می زادی روی زه وی بووه، که شتی حه رزه تی - نوح - پیغه مبه ره درودی خوی له سه ر - له سه ر کیوی جودی وه ک قورئان نه فه رمی - و آستوی علی الجودی<sup>۱</sup> - که شتی نوح - د - دوا ی توفان له سه ر کیوی (۴۰۰۰ گه ز به رزی) جودی که له ناوچه ی بوتانی کوردستانی تورکیه وه، له چل کیلومتری شمالی خوره لاتی جه زیره ی ئینی عومه ردا هه لکه و توه ژاوه ستاوه، نه مه ش به لگه یه کی زورپته وه بوئه وه ی که نه م سه رزه ویه نه زه رگای به زه ی خوا و شوینه واری چاکان و سه نگه ری شه زه فی کوردانه - حه رزه تی پیغه مبه ری دلسوزی ئیسلام - دورودی خوی له سه ر - نه فه رمی - سیحان و جیحان و القرأت و النیل کل من انهار الجنة<sup>۲</sup> نه فه رمی نه م چومانه گشتیان له به هه شته وه سه ر چاوه نه گرن - خودیاره چومی سیحان به دریزایی پینسه د (۵۰۰) کیلومتر و جیحان - به دریزایی چوارسه دو حه فتاد و پنج (۴۷۵) کیلومتر - هه ردوکیان له کیوکانی - نه ننی تورسی - کوردستانی تورکیه سه رچاوه نه گرن وه له خوره لات و خوراوی که نداوی - نه سکه نده رونه وه نه ژژپته ده ریای مه دیته رانه وه: چومی میژویی و به ناویانگی فورات - گه وره ترین چومی ئاسیای خوراوا که سی هه زار و شه ش سه د (۳۶۰۰) کیلومتر دریزه ی هه یه دیسان له کویتستانه به رزه به بایه خه کانی کوردستانی تورکیه، له کیوه به رزه کانی «هه زار برکه» نزیککی سه رچاوه ی

چۆمی ئە ره س - له جنوبی ئوستانی «ئەرزۆمه وه» سه رچاوه ئە گری، دواى برینی هه زاران کیلومیتەر و ئاودیتری به شیکى زۆر له کوردستانی تورکیه و سوریه و عیراق له خۆره لاتی گۆلی - خورالحمار - تیکلا و چۆمی ده جله ئە بی و شه تولعه ره ب پیک دیتن که سه ره نجام ئە رژیته که نداوی فارسه وه -

گه لی کوردله قورئاندا به ئازا و کۆل نه ده ر ناوبراون وه ك ئە فه رمی: قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سَتُدْعُونَ إِلَى قَوْمٍ أُولَى بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ ١٦١ (الفتح)

ئە ی پیغه مبه ر - د - بلی به وعه ره بانه ی که له به رترس و بی ئیمانی خویان له شه زی ئازادی به خشی ئیسلام د زیوه ته وه: ئە گه رزاست ئە که ن و ئایانه وی بیته وه مه یدان نه چوه پچی، له مه ولا بانگ ئە کرین بوبه ربه ره کانی له گه ل گه لیکی به هیزی ئازاو کۆل نه ده را، که له گه لیان به شه زین، تاوئه و کاته ی که به ویستی خویان ئیمان دیتن و به دل و به گیان ئاینی به خیر و بیتری ئیسلام له باوش ئە گرن:

دو قورئان زانی به ناوبانگ که هه ر دوکیان جی بیروبروای زانایانی راسته قینه ن یه کیان عه ره به وئه وی دیان کورده:

موفه سیری به ریزو به رزی قورئان، جی بیرو بروای زانایان، خوالی خوشبو الحافظ عمادالدین، ابی الفداء اسماعیل بن کثیر القرشی الدمشقی - له ته فسیری به ناوبانگی خۆیدا که به ته فسیری - ابن کثیر - ناوی ده رکردوه - وه له ناو زانایانی قورئانابه باوه رترین ته فسیره له لایه ن هینانی حه دیس و زیویه ته وه، که له سالی ٧٧٤ هـ ق - کۆچی دواپی کردوه - هه روا خوالی خوشبو، عارفی خواناس زانای به ده نگ و باس، ئە ستیره ی ئاسمانی کوردستان، ناوه ندی جه غزی - خوشه ویستان، ابی الفضل، شهاب الدین، السید محمودالوسی الکوردی که له سالی ١٢٧٠ هـ ق کۆچی دواپی کردوه - له ته فسیری به بایه خی خۆیدا به ناوی - روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم و السبع المثانی، له ته فسیر و لیکدانه وه ی ئە م ئایه ته پیروزه دا ئاویان فه رمووه: که مه به ست له و گه ل و نه ته وه ی که قورئانی پیروژ به - اولی باس شدید (خاوه نی هیزی فره و بازوی پۆلایینی) ناوبردوه، گه لی موسلمانن به هیزو و کاری و ئازا و کۆل نه ده ری کورد -، ابن ابی حاتم (ر) حه دیس زانی گه وره له یاری باوه فای خوشه ویستی خودا - د - یانی (ابوهریره - ر - ئە گیریته وه که فه ر مویه تی مه به ست له - «قَوْمٍ أُولَى بَأْسٍ شَدِيدٍ» هم البارزون یعنی الاکرا، دیسان به زیویه تی -



بوخاری - موسلم - ابی داود - نسائی - ترمذی - پیغه مبه ر - د - فه رمویه تی - لَا تَقُومُ  
 السَّاعَةُ حَتَّى تَقَاتِلُونَ قَوْمًا نَعَالُهُمُ الشَّعْرُ، يَلْبَسُونَ الشَّعْرَ وَ يَفْشُونَ فِي الشَّعْرِ رَوَی دَوایی نایب تاده  
 سه ویه خه ی گه لی نه بن که پیلاوه کانیان موینه و کاله له پین هه رواجل<sup>۱</sup> و به رگیان له  
 مه ره ز و خوری یه و رانکو چوخه یان له به ردایه و له ناوپوزولوخ و گوره وی و کاله ی  
 موینداده زون: قال - ابوهریره - ض - هم البارزون یعنی الاکراد - ابوهریره (خ) نه لی  
 مه به سستی پیغه مبه ر (د) گه لی مه یدان داری خوژاگری، شه ز که ری کورده، خوژدیاره  
 که رانک و چوخه تاییه تی گه لی کورده، هه ربه و جوړه هه لکیشانی پوزلوخ و به سستی  
 کاله یش هه رله کوردان نه وه شیتته وه، کستی - (بدایع اللغه) که فه رهه نگیکی کوردی به  
 فارسی یه و عه لی نه کبه ری وه تابع نیکار نوسیویه تی: ده نوی - رَوَی حه زره تی  
 فاتمه له پیغه مبه ری مه زن، باوکی خوشه ویستی پرسیارده کا، یا زمانئی غه یری زمانی  
 عه زه بی هه یه؟ ده فه رمی زوره، به تاییه ت زمانی کوردی، حه زره تی فاتمه سه ری سور  
 ده مینی که ناخو کوردی چ زمانیکه؟ له م کاته دا یه کی له درگاده دا، فاتمه یش ده روابزانی  
 کی یه، تماشای کرد پیاوئیکه ویستاه و ده لی - میمکه: مه مه د له ماله - حه زره تی فاطمه  
 گه راوه ووتی قوربان کابرایه که ویستاه وده لی - میمکه مه مه دله ماله - حه زره ت فه رموی  
 نه وه زمانی کوردی یه، نه وه یش جو بوئیل بووکه به زمانی کوردی قسه ی کرد، برووبلی:  
 به لی مه مه دله ماله، (ص ۱۸۰ فصل دال مهمله) چون سورشتی ناده می زاد به تی کرای و  
 گه لی کورو به تاییه ت له سه ر پاکی و خواناسی به دی هاتوه، جگه له وه گه لی کورد له  
 چپاسه ر به رزه پرله خیر و بیره کانی کوردستاندا ژیاوه، وه تائه و جیگه ی زانیومه و بوم  
 ده رکه و توه گه لی به شه زه فی خواناسی کورد سه ری به هیچ بتخانه یه کدانه کردووه و  
 کرنوشی بو هیچ بتی نه بردووه و سه ری له حاست هیچ شامیرو زوردار و چه وسینه ری  
 دانه نه واندووه، نریکی پازده هه زارسال له مه و پیش له خاکی پاکی موکریان له جنوبی گولی  
 و رمی - زه رده شت پیغه مبه ر (د) له لایه ن خواوه، بولای گه لی کورد روانه کرا (و مَإِنْ أُمَّةٍ  
 إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ)<sup>۱</sup> او په رتوکی نه ویستای به زمانی کوردی وینه ی لاجه (زاراوه ی)  
 هه ورامی و کرماشانی - بوگه له که ی خوی به دیاری هیئا (وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا يَلْسَنُ

قَوْمِ<sup>۱</sup>) که وشه ی پرشنگذاری «- یس -» له سوره تی یس - ی قورئانی پیروژدا ئاماره به - کستیبی - یه سنا - یه، یه سناء به و به شه له ئه و یستاده کوتری که له لایه ن خودی زه رده شته وه به ئیمه گه یشتوو، به لām ئه و به شانە ی تری ئه و یستا که له لایه ن جی نشینه کان و موبیده کانیه وه نوسراوه به سروشوی خودایی نازمیردری<sup>۲</sup> وشه ی - یه سنه - کورت کراوه ی - یس تانا - یه - یانی یه زدان، که به بیرو برۆای ئیرانیانی ئه و کاته ناوی خودای تاکی بی وینه یه، که به دی هیته ری خیر و خوشیو، لابه ری ئازاوه وشه زه، هه روه ک وشه ی ئه ودانا - له زمانی ئه لمانیه کانی کوندا به مانای خودای تیشک و نورها توه، ئه کری ئادینه ی زمانی فارسی و - (هه ینی زمانی کوردی) - که مانای رۆژی جومعه = رۆژی خودایه، له ئه ودانای ئالمانی بی، چون زمانی کوردی و فارسی و ئالمانی، سی داری به لق و پۆپ و به رن که له سه ر کولکی گه وره ی زمانی ئاریایی (= هیندو ئورویایی) سه وزیون و ریشه یان داکوتاه و سیبه روبهری هه رکامیان، گوشه یه کی له م جیهانه به ر پانه دا گرتوو، له قه دیما ئاریاکان باوه زیان وابو که له جیهاندا هه ر خودا فه رمانزۆایی ده کا، وه به ناوی یه س دانا - یا - ئه ودانا - خودای یه کتای تیشک و خیر و خوشی، که پاکدینان هه ر ئه ویان ده په رست، به لām باوه ریشیان به - ئیو - یا - دیو - بو که هو ی فه سادوشه ر و به دبه ختی یه، که پاکدینان به خراییان ده زانی و دوریان لی ئه کرد، که یه زدان یانی خودا و ئه هریمه ن یادپو یانی شه یتان، به م جوړه ده رکه وت که گه لی کورد هه زاران سآله ، له کوردستاندا نیشته جی بووه و هه رله به ره به یانی میژوه وه خاوه نی ئاین و فه رهه نگ و قانون و یاسا بووه خودای ناسیوه و په یوه ندی له گه ل جیهاندا به جوانترین شیوه به ستوو، جاکاتی که خوری ئاینی پاکی ئیسلام له شاری مه که ی پیروزه وه هه لات و لاتی کوردستانی به تیشکی خوی رۆن کرده وه و تیشکی به تین و ته وژمی دای له سه ران و نوچکه ی به رزی کیوه به پیت و با یه خه کانی کوردستانی، هه رله ئه نتاکیه و ئه سکه نده رونه وه تاجه زیر و بوتان، شاره زور و موکریان، ئارده لآن و کرماشان، شاری کوردولورستان، بیهبه هان و شونکاره ی - گه رم و رۆن کرده وه، کوردان پۆل پۆل خو یان ئاماده ئه کرد، که به ره و ناوندی خوری روه ناکی ئیسلام زی که ون - بریکی سه رنج راکیشه ریشیان هه رله هه وه له وه به خزمه ت پیغه مبه رو - صحابه - کانیش گه یشتن و ئیمانیا ن هینا، به پیچه وانە ی

(۱) سوره تی ابراهیم نایه تی ۴

(۲) سالنامه ایران ۱۳۳۷ سالی سیزده هه م به پینوسی حیب الله نوبه خت کوردستانی

برآواگومانی برّی له نوسه ره نه زانه قین له دلّه کان<sup>۱</sup> که کوردیان به شکلی دیوود رنج ده ر هیناوه به درووه به ده م پیغه مبه ره وه هه لیان به ستوه که گویا پیغه مبه ر - د - دوعای له کوردان کردوه، به لّام درویه چون پیغه مبه ر - د - بۆ خۆی - رَحْمه ته ن للعاله مینه - قه ت دوعای شه زّی له که س نه کردوه. به لّام دوعای خیری بۆ کوردان کردوه و سه رزه وی کوردستانی به به هه شت ناوپردوه، به لّام به داخه وه نوسه رانی نه وسه رده مه به هه لکه وت نه بّی ناوئیکیان له نه ته وه کانی غه یره عه زه ب نه بردوه، که هه ر چه نده مه به ستی نه وان - إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ - بووه، وه له هه ر کومه ل و توژوره که زّی بهاتایه و ئیمانی بهینایه و ئاینی پاکی ئیسلامی وه ر گرتایه، فه رقیان نه ده خست ته نیا پارێز کاری و زانین و خواناسین و خزمت، به لگه ی پله و پایه ی مرو قایه تی بوو، به لّام خۆبه یانی حه قیقه ت جگه له حه ق کورژان زیان وه زه نّیکی بۆ که س نی یه، به لکوبریگیش به قازانجی کومه ل ته واوده بّی، چون هه ره ئه وئینسانه هه لکه وتوه، ئه بیته جیّ چاولیکه ری و سه رمه شه قی به رزی بۆ که له که ی وهرچه ی خوشناوی و مرو قایه تی و خواناسیان بۆ نه شکینّی، جازه نگبّی هه رله به ره ئه و هویه بّی، که تائیسناکه، که لی کوردنه ی توانیوه وه ک که له کانی ترله سه ر پای خۆی زاوه ستی و له هه زاران بلیمه ت و پسپوژ و زانای ده ورائی پیغه مبه ر (د) ته نیاباب و کوریکمان له ناو - (صحابه و تابعین) دابه ناوی - ابوبصیر میمون = (به بیون) کورّی جابان = (چاپان) له په رتوکه میژویی و حه دیسه کاندای بۆ دۆزرا وه ته وه

## ئه یاله تی جیبال

ناوچه یه کی پان و به رینی کوردستانی<sup>۲</sup> که خوراوی ده که یشته نّیوان دووچۆمانی ده جله و فورات (بین النهرین) و سنوری خوره لاتیشی له بیابانی که ویری لوت نه که راهه یونانیه کان پیان نه وت (مدیا) جه غرافیا نوسانی عه زه ب ناویان نابوو - ئه یاله تی جبال - ده ستی به هیزی سورشتی خودایی - ده شتی پان و به رینی به برشت و ده غل و دانی - بین النهرین - ی به دووبه شی شمال و جنوب دابه ش کردوه - په که م به شی لای شمالی نه ویش بریه تی یه له سه رزه وی کۆنی ئاشور، که زوزتری میّگ و چیمه نه و، پّی ده شته کانی، نه نیاتوژنکی ته نکی خاکه نه رمه، ژوی توژه توژوره قه به ر داویه کانی

(۱) وه ک په رتوکی - بستان السباحه - که به فارسی نوسراوه کوردی به دیوود رنج و چه ته وژّی گروپیاو کورّ داناو - یاوه ک خاوه نی ته فسیری - رُوح البیان که له ته فسیر که پدا نه ئی عه بدو لّای کورّی حه رزه تی عومه و دوعای له کوردان کردوه، به لّام گشتیان درویمان کردوه چون کوردان زّی باری زۆنه چون نه م قسه نه یان بوه ل به ستون (نوسه ر)

دایوشیوه، دوهه م به شی لای جنوبی، که بریه تی یه له سه رزه وی (بابل) - ی کون، خاکی  
 نه م به شه لماوی و به برشته، بۆده غل و دان و خورما به پیت و به ره مه، چومه کانی  
 ده جله و فورات وه هاله م خاکه نه رمه خوشاوه نازین بیون که خوراویه کان (ئوروپا)، نه م  
 به شه یان به چوارمین به هه شتی سه ردنیا داناوو، میژنوسانی عه ره ب به شی شیمالی  
 نیوان ده جله و فوراتیان به (جه زیره) و به شی جنوبیشیان به (عیراق) ناو ناوه، عیراق به سی  
 مانا هاتوو، ۱ - قه راخی ده ریا ۲ - به ردی قه راخی ده ریا، ۳ - شینایی و سه وزه لانی  
 قه راخی شارودی، کشت و کالی گه ش و سه وزی دل زقینی ده شت و ده ر، نه کری بویه -  
 عیراق یان پی و تی چون به به ره که تی چومه کانی ده جله و فورات و لقه کانی تریه وه که  
 تیکراله کوردستانه وه سه ر چاوه نه گرن، هه میشه سه وزایی یه و به هاری قه ت لی نابری،  
 عه ره ب به شاره کانی کوفه و بصره یان - ده گوت (عیراقین) یانی دووپایته ختی عیراق،  
 به لام دواي نه وهی که پایته خت له واندا گويز راهه به - عیراقی عه ره ب و عیراقی  
 عه جه میان ده گوت عیراقین، هه ربویه به سه لجوقیه کانیاں ده گوت (سلطان العراقین) چون  
 فه زمانزه وای عیراق عه ره ب (بین النهرین) و عیراقی عه جه م (ایاله تی جبال) بوون -  
 خاکی لماوی و ره ش له زمانی عه ره بدایی ده لین (سه واد) به وجوره ورده ورده وشه ی  
 (سه واد) شان به شانی وشه ی (عیراق) بۆسه رزه وی (بابل) به کارده برا، یانی ته وای نه و  
 سه رزه ویانه ی که بیان نه وت (عیراق پیشتیان نه وت (سواد)، تا سه ده ی شه شمی - کوچی  
 و شه ی (ایالت جبال) بۆسه رزه وی (میدیا) به کارده برا، به لام له قه رنی شه شم له زه مانی  
 ده وله تی سه لجوقیه کاندایا (ایالت جبال) یان ناونا (عیراقی عه جه م) تاله گه ل عیراقی  
 عه ره ب که مه به ست به شی لای خواروی (بین النهرین) ه، جوی بیته وه، یاقوتی حموی،  
 له م باره وه نه لی ئیرانیه کان 'ه و رۆکه، له جیی ناوچه ی (جبال) وشه ی - عیراقی عه جه م  
 - به کاردین، به لام خودی یاقوت له کتیه که ی خویدا وشه ی (جبال) ی به کار هیناوه  
 «قه زوینی» ها و زه مانی یاقوت قوهستانی - به مانا کویستانی له باتی - جبال - ی بو  
 عیراقی عه جه م به کار هیناوه، وادایاره که دواي هیرشی مه غول ناوی جبال بوئه م ناوچه به  
 کارنه برابن، حمدالله - ی مستوفی - که له قه رنی هه شته مازیاهه - له هیچ کوی یه کداناوی  
 - جبال - به کار ناهینی، به لام ناوچه ی کونی - جبال - به دووبه ش دانه نی، به شی  
 که متری کوردستان له خوراویه وه، به شی گه وره تری - عیراق عه جه م له لای

## خۆره لاتیه وه، ۱۱ - (وشه ی کردستان)

له روانگای میژوه وه وشه ی پیروزی کردستان به شیوه ییکی ره سمی، له نیوه ی قه رنی شه شی کوچی به دواوه، به به شی خوراوا ی «ئه یاله تی جیبال» و تراوه، یانی سولتان سه نه جهری سه لجوقی (۵۵۲.ک) ته واوی ئه و شار و ناوچانه ی که سه ره به (کرماشان) بوون، جیای کرده وه و ناوی نا (کردستان) و برازای

خۆی به ناوی - سلیمان شا، ئیوه - ی کرد به فرمان ره وا ی کردستان، به وته ی حه مدوللای موسته وفی - له ده وره ی - سلیمان شادا زۆر ئاوه دان بووه و مالیاتی گه یشتوه ته دو ملیوین دینار - (به رابه ربه دوازه میلیارد تمه نی ئه مرۆکه) - سلیمان شا - شاری - به هاری، که له ده کیلومتری هه مه داندایه و به کورد و تورکه وه هه رسه ر به رز راویستاوه کرد به جیی ده سه لانداری خۆی و قه لایه کی قایمی لی دورست کرد - تا زه مانی مه غوله کان به هار پایته ختی کردستان بوو، پاشان سولتان ئولجایتو - ی مه غول - شاری سولتانای وای چه مچه مالی له نزیککی داوینی کتوی به ناوبانگی بیستون (له چوارفرسه خی سه حنه و ۶ فرسه خی کرماشانی) کردبه دوهه مین پایته ختی کردستان ۳ حه مدو للای موسته فی له په رتووکی به بایه خی (نزهدت القلوب دا) ناوی شازده ناوچه ی کردستان ئه با، به م جوړه ۱ - ئالانی ۲ - ئه له شته ر ۳ - به هار ۴ - خوفتیان ۵ - ده ربه ندی تاج خاتون ۶ - ده ربه ندی زه نگی ۷ - ده ربیل یا وزبیل ۸ - دینه وه ر ۹ - سولتانای چه م چه مال ۱۰ - شاره زور ۱۱ - کرماشان ۱۲ - که ره ندو خوشان ۱۳ - گه نگاهه ر ۱۴ - ماهیده شت ۱۵ - تاق وستام - ۱۶ - بیستون -:

۱- ئالانی وه ك «موسته فی» ئه لی شاریکی خوش و دلگیر بووه، خاوه نی کانیا وومیرگ و چیمه نی به دیمه ن وجیی راووسه یران و تماشایه، ده غل و دانی زۆره و خاکی به پیت و به رکه ته، له مه واده ر ده که وی که به شاریک له شاره ده ر جه یه که کانی کردستان ژمیردراوه -

(۱) شه رزه مینهای خه لافه تی شه رفی

(۲) له سال ۵۵۲ کوچی دوا ی کرده

(۳) شه رزه مینهای خه لافه تی شه رفی

۳- **ئه لیشته ر** - له م شاره دا ئاور دانیکی کۆن بووه به ناوی ئه ردخیش (ئه روخش یانه ره خش) به لّام به داخه وه هیچکام له جه غرافیا نوسه کان جیی ئه م شارانه یان دیاری نه کردووه، به لّام - ئیستاکه - ئالان ناوی ناوچه یه که له نیوان سه رده شت و بانه دا - هه رواده شتی ئه لیشته ریش به ناوبانگه، ئه کرئ شاری ئه لیشته ری ئیستاکه، که له ٥٤ ک شیمالی خوژه ما بادایه له سه ر ویرانه ی ئه لیشته ری کۆن دورست کرای ی ویرانه که ی له و ناوچه دابی<sup>١</sup> - خوازاناتره

۴- **به هار له ده ک شیمالی هه مه دانداسه ربلندبه کوردو و تورکه وه ماوه ته وه** -

۵- **خوفتیان**، یاقوتی حه مه وی - له په رتووک ی به نرخ ی خویدانه لّی - خوفتیان، دوقه لّای زور گه وره و قایم و به ناوبانگ بوون له نزیک ی شاری (ئه ربیلی کوردستانی عیراق دا) له سه رشه قامی ئه ربیل «هه ولیر» بۆمه راغه ، له سه ر ته پۆلکه یه کی به سام که به سه ر چۆمی گه وره ی زیی دا ده زوانی - که پیتی دلّین - خوفتیانی زه رزاری، ئه وی دیکه یشیان پیتی ده لّین خوفتیانی سور خابی بن بدر - له سه رشه قامی ئه ربیل «هه ولیر» بوشاره زوردا هه لکه وتوه که ئه م قه لایشیان له وی دیکه یان گه وره تر و قایم تره که پیتی ده لّین خوفتین کان -

۵- **ده ربه ندی تاج خاتون** - موسته وفی سه باره ت به م شاره وادواوه که شاریکی خویش و دلگیر و خاوین بووه که ئیستاکه ویرانه -

۶- **ده ربه ندی زه نگی** که دیسان ناوبراو ده لّی شاریکی چکۆله و خشپیلانه و هه وا خویش و ئاران و ئاوزور و به به رهه م و میرگ و میر غوزار بووه، به لّام به داخه وه دیسان جیی ئه م شاره یشمان به جوانی بۆ روژ نه بوه ته وه، به لّام چون ده ربه ند: یانی دۆل و زنگایی که به نیوان کۆستاندا برّوا، وه (شرف الدّین علی یزدی) له لیکدانه وه ی شه زه کانی ئه میر ته یمورله کوردستان دا، شاری هه وه لّی به ناوی (ده ربه ندی تاشی خاتون) ناوبردوه واده ر ده که وّی که ئه م دووشاره له سه ر سنوری خوړاوی کوردستان - له نیوان شاره زور و حلوان (سه رپولی زه هاو) ، له نیوان ئه و کیوانه ی وابه سه رده شته کانی

(١) یاقوت ده نوسی: لاشر. ناوچه یه که له ده فرسخی باشوری خوړاوی «ئه هاوه ند» و ١٢ فرسخی باکوری شاپور خواست (خوړه مابادا) وه ئیستاکه ویرانه و بوه ته هه وار گه ی خیله کانی - حه سه ن وه ندوسه گوه ند - موعجه مولودان ج ٥ - میر ئاتوالبدان.

(بین النهرین) دائه زوانن، هه لکه وتیتتن.<sup>(۱)</sup>

۷ ده ریل یا (دزیل) وه ك خوالی خوشبو موسته وفی ئه لئی شاریکی ئاووهه واخوش و میانه بووه، به لام زور به داخه وه دیسان جیی ئه م شاره یشمان بوژون نه بوه ته وه، -

۸- دینه وه ر شاریکی کۆن و له ناوشاره کانی ئه یاله تی جیبال (ماد) دا به ناویانگ بووه، ئاسه واره کانی به (علی ۳۵ درجه و ۳۴ دقیقه - طش ۲۶ درجه و ۴۷ دقیقه) له قه راخی شمالی - خوره لاتیه وشتیکی به خیر و به ره که ت (له به رزایی - ۱۶۰۰ گه ز) داهه لکه وتوه که چۆمی دینه وه ر ئاودیژی ئه کا، بناغه ی شاری دینه وه رله پیش ده ورانی سلوکیاندا دانراوه، له شوینه واره کۆنه کانی دینه وه رداحه و زیکی چکۆله ی به ردینه دۆزراوه ته وه، که به نه خشی ته رمی (موجه سسه مه) <sup>۲</sup> سیلنوس و ساتیره کان - ۲ازاوه ته وه، له مه واده رئه که وی که په رستنی - دیونوس <sup>۳</sup> به هوئی یونانیه کانه وه سه ری له م ولاته ده رهیناوه،

دینه وه ر، دواي ئه وه ی سوپای ئیسلام له سالی (۲۱ هـ ق) شاری نه هاوه ند یان گرت و ئوردوی زۆردار انیان ته فروتوناکرد، بئی درنگ ده خاله تی کرد و سه ری ته سلیمی بو ئیسلام دانه واند، له زه مانی فه رمانره وایی حه زره تی (معاویه دا) - د - دینه وه ر ناوی گۆزدرابه (ماه الکوفه) له ده ورانی فه نزه وایی زنجیره ی ئه مه وی و عه بباسیه کاندادینه وه ر، زور ئاوه دان بووه، به لام له شیواوی وکئی به کئی یی سآله کانی دواي فه رمانزه وایی - مقتدر بالله - (فت ۳۲۰ هـ ق) زه وژه وه ی پیشکه وتی دینه وه ر بوماوه یی ویتستاو بریکیش به ره ویرانی زویشته، له سالی (۳۱۹ ق) داممه رداویجی زیاری دینه وه ری گرت، که به داخه وه له زووداوی دواي دا (۷۰۰۰) تا ۲۵۰۰۰ که س له خه لکی کوردی هه ژاری ئه م شاره کوژران، حسنویه (فت ۳۶۹ هـ ق) ده وله تیکی سه ربه خوئی کوردی پیکهیناو شاری دینه وری کرده پایته ختی خوئی، دیاره له م ده وره دازور ئاوه دان بووه، به لام ئه م شاره خوشه له هیرشی ته یموری له نگدا چون کورده کان مه ردانه له به رابه ری هیرشه

(۱) سرزمینهای خه لافه تی شه رقی - یاقوت

(۲) سیلنوس: له ئه فسانه ی یونانیه کاندا به گیاندارا نیکیان وتوه که نیوه ی له ئاده می زاد و ینوه ی له داعبا بووه و له کوستان و لیژه واردا ژیاوه و په یژه ی (دیونوس) بووه، وه به شکلی ساتیری پیری، مه سستی - قه له وی، سه رتاسی ژیش پرموویان ده رهیناوه (دائرة المعارف فارسی ماده سیلنوس)

(۳) دیونوس ناو خودای کونی یونانی ئه فسانه یه که به خوی - به رهینه ر، به زم - شراب، هه لپه رکی، گورانی و خوشگوزانی یان ده زانی =

که یدافیداکارانه ویستان شاره که ی له گه ل خا کا یه کسان کرد<sup>۱</sup> به خواستی خودا چونیه تی ده ولّه تی حسنویه کان له جیی خویدا به دریزی باسی لی نه که ین،

## ۹ - سولتاناوای چه مچه مال: چه مچه مال، ناوی دیهستانی که له به شی -

صحنه ی کرماشان دا که خاوه نی ۹۷ دئی بووه، ده شتیکی به برشت و به ره می هه یه (چومی دینه وه رته نگي دینه وه، دانه بری و له نزیکی بیستون نه رزته ناوچومی گاما سبه وه) جائه م ده شته له ناوی نه م دووچومه پاراووتیرا و نه بی، شوینه واره به ناویانگه که ی فرهادی کوردی کوکه ن له بیستون داله م دیهستانه دایه، کاتی که نادر شاله به رابه ر سوپای تورکانی عوسمانیدا شکا و پاشه کشینی کرد - له دئی نادراوا - ی دیهستانی چه مچه مال که له (۲۲ ک خوراوی صحنه) دایه مه ته ریزو سه نگه ریکی قایمی به دی هینا که تازه مانی خاوه نی په رتووی (مرات البلدان) هه رزاوه ستاوبووه،

سه مه نگان، ناوی دودی یه له ده وروبه ری چومه کانی دینه وه روگاسب و له ۱۳ ک خوراوی صحنه و له دیهستانی چه مچه مال داهه لکه و توون، ئاسه واری قه لایه کی کوّن له سه منگاندا هه یه که خه لکی کوردپی ده لین قه لای هه جیر، (هه جیر) یه کی بووه له پالّه وانه کورده کانی روسته م، به زیویه تی شانامه، (سه مه نگان) شارئی بووه له سه ر سنوری ئیران و (توران) (یانی توراوه کان یا تورّه کان) کاتی که روسته م له کوستانه کانی کوردستان دا خه ریکی زاوئه بی، دواي زاوله ره خشی دا نه به زی و له غاوی له سه ر داده مالی، تاله ناومیر گه زه نویرو پرله گول و گیاکانی داده می بدا، روسته م پال نه داته وه خه وی لی نه که وی، تورانیه کان ده رفه ت له روسته م دین و ره خشی لی ده رفین، روسته م به دواي ره خشائه گه ری و ری نه که ویته شاری (سه مه نگان) ریکه وت وانه بی چاوی به - ته هینه - کچی پاشای نه م شاره نه که وی و ماره ی نه بری، له مه واده ر نه که وی که ده ولّه تی که یانیه کان له کوردستانی جنوبی و ده ولّه تی تورانیه کان - (یانی کورد توراوه کان یا کورده تورّه کان) که نه فراسیاب شایان بووه له کوردستانی باکوری دا بوون نه ک له تورکستان دا، چون به شاهیدی ته وای نه و ناوانه ی که له شانامه داهه توون و په رتووی نه ویستایش موریان پیداده نی - نه و ناوونیشانان گشتیان له کوردستان داده س نه

(۱) دائرة المعارف فارسی - دکتر مصاحب ماده دینور - ساتیر کان له نه فسانه ی یونانیه کانداه گیاندارا نیکیان وتوه که له جه نگه ل و نه شکه وت و کپودا زیاون و په یره وی (دیونوس) و تالی خوشگوره رانی و شه یتان بوون - ساتیر به شکلی پیایوی پیری چکوله ی کولکن که ریش و کلکی وه ک بزنی بو کیشراووه ده رها توه.

(۲) دائرة المعارف فارسی دکتر مصاحب ماده سمنگان -



خورده ماونه ته وه که نه مه بوخوی به لگه یه کی زۆشن و باوه زپی کراوه.

**۱۰-شاره زوور -** (شاریکی کۆنی کوردستانه له ناوچه ی شاره زوور، که ئیستاکه به شیکه له ئوستانی (سوله یمانی) کوردستانی عیراق، ناوچه ی شاره زوور به مانای تاییه ت بریه تی یه له ده شتیکی پان و به رینی به برشت و ئاووهه وا خووشی به پیت و به رکه ت که چل کیلومتر پان و ۵۸ کیلومتر درێژه و زووبه ره که ی نه بێته دووهه زارو سیسه دو بیست کیلومتر، که له خوراوی کیوه کانی هه و راماندا هه لکه و توه، له جنوبی خوره لاتی به هه ورامانی لهوون و له جنوبه وه به چۆمی سیروان (دیاله) وه نووساوه، نه م ده شته به هو ی چۆماوو چۆمه کانی (زه لم) و (تانجه رۆ) که تانجه رۆله به زارییه کانی سوله یمانییه وه سه ر چاوه نه گرتی، پاراو وتیراو نه بی، شاره زوورنیشتمان و جینی هو زی جافه،

نه هلی حه ق پینان وایه که رۆژی دوایی قیامه ت له ده شتی شاره زووردا به دی دی، ده شتی شاره زوور له ده ورائی ئا شوریه کاندا ئاوه دان بووه، ته پۆلکه زۆره توربه ریزه کانی نه م ده شته به لگه ی نه وه یه که ئاوه دانی و ئاواپی زۆری له م ده شته دا بووه، گرنگترین شاری نه م ده شته شاری - نیوه زۆ - (نیمراه) بووه، چون له نیوه راستی شاره کانی ته یسفون و شیز (ته ختی سوله یمانی هه وشار) داهه لکه و توه.

نه لێن نه م شاره به فه رمانی - قوبادی کۆزی پیروزی ساسانی - دورست کراوه، برۆی له رۆژه لاتنه نا سه کان پینان وایه شاری (نیوه زۆ) له گه ل دیی - گۆل عومبه ری ئیستاکه دا دیته وه، شاری شاره زووریش له گه ل ئاواپی - یاسین ته په - یا له گه ل - ته پۆلکه ی - به کراوا - دادیته وه،

هه راکلیوس (هرقل) له سی هه مین شه زی خو ی له گه ل ئیراندا له (فوریه ی) سالی ۶۲۸ - ز به ناوچه ی شاره زووردا رابورد و نه ونده یشی که له ده س هات دیکانی ئاورد، شاره زوور له ده ورائی ئیسلام دا به هو ی دووری له ناونده ی ده و له تی ئیسلامه وه ببوه هیلانه ی یاخیان و لاده ران «وه ك خه وراج و خورزه م دینان» له سالی چوار سه د (۴۰۰ ه ق) له ژێرده سه لاتی ده و له تی کوردی حسنویه دا بووه،

له قه زنی شه شه می ه ق له ژێرده سه لاتی تورکمانان و نه تابوکانی زه نگی دا بووه، له سالی (۶۲۳ ه ق) بوومه له رزه یه کی ویرانکه ر شاری شاره زووری یه کسه ره ویران کردوه نه میر ته یمور له زینگای به غداتا ته و ریز به ناوچه ی شاره زووردا رابوردوه (۸۰۳ ه ق)، له شه زه کانی ئیران و عوسمانی دا شاره زوور نه خشیکی گرنگی گیراوه.

له هه وه لى قه زنى ( ۱۸ ز ) توركانى عوسمانى - ئه ياله تى شاره زوورىان پىك هيناكه ناوچه كانى كه ركوك و هه ولير و برى تریشى ئه گرتە وه، له سالى ۱۸۶۷ ز ) پاش زىك كردنى نه زمى ئيدارى و به دى هينانى ولايه ت (مه ليه ند ) ى - موصل، ناوچه شاره زوورىان به سه ر ناوچه ى موصل دابرى و ده شتى شاره زوورىان خسته سه ر ناوچه ى سوله يمانى، له ناوچه ى شاره زووردا ته پۆلكايتكى ميژويى فره له چاوئه دا، گرنگترينى ئه وانه، ته پۆلكه ى - به كراوه، و ياسين ته په يه، له گۆل عومبه ر ( ) شوينه وارى ميژويى گرنكى لى ده بيندرى <sup>۱</sup>

۱۱ - كرماشان، قه ره ميسين - ى كوڤ و - باخته رانى - بى تامى ئىستاكه - ناوى شاريكى گه وره و به ناوبانگى كوردستانى ئيران و ناوه ندى ئوستانى كرماشانه، كه له دريژايى ۴۷ پله و ۵ دقيقه و پانى ۳۴ پله و ۱۹ ده قيقه و به رزى ۱۴۱۰ گه ز داهه لكه وتوه و له ناوزنجيره كيوه كانى - پائىروين و داوينى كيوى ميژويى - تاقه وسان - داسه رى هه ليناوه،

چونكه ئه م شاره له نيوان شه قامى تاران - به غدا - داقه رارى گرتووه و ئوستانه كانى كوردستان و ئاذه ربايجانى خوړاوا، به لورستان و ئيلام و خوزستان و ئيسفه هانه وه په يوه ند ئه دا، شوين و زى يه كى تايه تى زور گرنكى نيزامى، ئابورى، سياسى بوخوى وه ده س هيناهه،

سه روكى هوژه به راوته گبیره كورده كانى ئه م ناوچه، له پىك هينانى بناغه ى يه كيه تى له ناوخيله به ر بلاوه كانى مادو دامه زراندنى ده وله تى به شكوو گه وره ى - ماد- نه خشىكى گه وه ريان بووه -

ئه ياله تى - كامبادنه ى ( Kambadene ) پارتيان كه، ئيسيدووس خاراكى - له نيوه ى هه وه لى قه زنى هه وه لى زايى، ناوى لى بردووه، ليره دا بووه، له ده ورائى ساسانيان، هه رواداوى ده سه لاتدارى ئيسلام، به مه ليه ندى كرماشانيان و تووه، ئه ياله تى ماد،

برى له ميژونوسان پييان وايه - بارام «به هرام» ى هه وه لى، برى ترئه لىن قوباد، به ردى بناغه ى ئه م شاره ى داناوه، پاشاكانى ساسانى به هوى نه خش و نيگارى دلرفين و به سامى كيوه به رزه، به ديمه نه كانى ئه م ناوچه، هه روا روانگاي تماشايبى خودايى داوى ده شته زه نويرة، به خيى و بيره كانى، له م شاره دا كوشتك و باله خانه ى گه وره و خووش و

باشکویان رازاندوه ته وه،

جوغرافیا نوسه ئیسلامیه کان ئەم شارەیان بە - قەرەمیسین - ناوبردوه، ئەم ناوەیش  
تاقەرەنی دە ی زاینی (ق ١٠ ز) بەسەر براو، لەمە و لا - ناوی - کرماشانی - لەجێ دا دانروا

### (کرماشان)

دوای ئەوێکە سوپای ئیسلام شاری - حلوان - لەجنوبی سەر پولی زەها - یان  
گرت، شاری قەرەمیسین بێ خوین زێری کەوتە دەس سوپای ئیسلام - (١٩ - یا ١٦ -  
ه ق) چون مآلیاتی ئەم ناوچە لە - مەلەندی جیبال - کە پێیان ئەو تەما (یانی کێووه  
لەدێروزە دوما) بەخەلکی شارەکانی - کوفە و بصرە - ئەگەشت ناوچە ی لای سەر  
بە - مەلکونە - ناوچە ی لای خوارویشی بە - مەالبصرە ناوی دەرجبوو، ناوەندی مە  
البصرە - شاری کرماشان و، ناوێندی مەلکوفە، شاری - دینە وەر - بوو،

لەدەورانی خولەفای - عەبباسیە کاند، کرماشان بێ کێ لەچوار شارەگەرەکانی  
مەلەندی (جیبال) ئەژمێردرا، یانی لەزێری - ئیسفەهان - هەمەدان و زەدی دابوو،  
لەقەرەنی (٤ ه ق) لەژێردەسەلاتی دەوڵەتی حسنیە - دابوو، لەهێرشی مەغول زۆرتەری  
ئەم شارەقارەمانە روخێندرا لەزەمانی - صفویەکان دا بیووە جێی مەیدان داری سوپای ئێران  
و عوسمانیەکان، چەندجار دەس دەسی پێکرا بەلام لەئاکامدا عوسمانیەکان دەسەلاتیان  
بەسەردا سەپاند و گرتیانە ژێردەست خوێان، لەسالی (١١٤٢ ه ق) نادرشاه بەحوسەین  
قولیخان زەنگەنی ئەسپارد، کە لەبەر رابەر سوپای عوسمانیەکانە ١٢٠٠٠ بەلام  
سوپای حوسەین قولیخانێک، نادرشاه چارما کەبوو بەرە و پیری بڕوا ١٢٠٠٠ هەوێک  
قەرەلای کۆن و پورتکاوێ ئەم شارە ی تەخت کرد، ئەمجار قەرەلایەکی قایم و دژواری  
دورست کرد، پاشان سوپای داگیر کەری تورکانی عوسمانی لەکوردوستاندا راونا،

لەدەورانی شاکانی قارجاردا - کرماشان - پێشکەوتنیکی زۆری وە دەس هێنا، وەک  
ئەبەین لەسالی - (١٨١٠) - زاینی تەنیاژومارە ی خانووەکانی گەشتبوو - ١٢٠٠٠ بەلام  
لەسالی (١٧٩٠ زاینی) یانی ٢٠ سالی پێش ژومارە ی دانیشتوانی لەشەش هەزار کەس  
زەت نەبوو، لەدەورە ی - فەرمانرەوایی - محمدعلی میرزا (دولت شاه) کۆری (فتحعلی شا)  
لەسالی (١٢٢١ تا ١٢٣٧ ه ق) دا - ئەم شارە بیووە تەریزو و سەنگەری نێزیمی، لە

به رابه هیرشی عوسمانیه کانه وه، له ماوهی شه‌ری هه‌وه‌لی جیهانی (له سالی - ۱۳۱۵ زاینی) سوپای عوسمانی نهم شاره‌یان گه‌مارودا و گرتیان، به‌لام دوا‌ی له ده‌س دانسی به‌غدا سوپای داگیرک‌ری عوسمانی ناچار به‌پاشه‌کشی‌کرا (۱۹۱۷) - له شه‌ری دوه‌می جیهانی له لایهن سوپای ئینگلیسه‌وه نهم شاره‌ داگیرک‌را.

به کورتی بۆمان ده‌رک‌ه‌وت که شار و مه‌لبه‌ندی کرمانشا وه‌ک زۆرت‌ری مه‌لبه‌نده‌کانی کوردستان به‌ هۆی. ئه‌وه که چاک‌ترین مه‌ته‌ریز و قایم‌ترین سه‌نگه‌ری مرو‌فایه‌تی و سورشتی تێدایه و وه‌ک قه‌لای دارب‌زراوی پۆل‌این، سینگ‌ی سپه‌ر کردووه و به‌ری هیرشی دوزمنی قین له دلی ئه‌وه‌گه‌له‌ی به‌ره و ناوه‌ندی ئیران و عیراقی سه‌د کردووه، دیاره هه‌رک‌ه‌س نهم به‌هه‌شته به‌رینه به‌رزهی به‌ده‌سته‌وه بیت، زۆر به‌هاسانی ئه‌توانی به‌ره‌و به‌غدا یا تاران هیرش به‌ری، هه‌ر بۆیه له درب‌زایی میژوودا خه‌لکی به‌ش خوراوی نهم مه‌لبه‌نده‌یه پیلکه‌ی دوزمنانی ئاین و نیشتمان ئاوو و خاکی نهم میلله‌ته ته‌سه‌ر به‌رزه، به‌ شه‌ره‌فه، بوون جه‌غرافیا‌زانان. دوو کۆشکیان ناو به‌ردووه که به‌فه‌رمانی (هارون الرشید) و - عضدالدوله - دروست کراون - له ناسه‌واری ئیسلامیش ئه‌کری مزگه‌وتی جامعە - ی کرمانشان - که له‌وه ئه‌چنی له ده‌ورانی فه‌رمان‌یه‌وایی کوردانی زندی‌دا به‌دی هاتبی - هه‌روا مزگه‌وتی - عمادالدوله - که له سالی (۱۲۸۵ ه ق) دانراوه، ناوی به‌رین.

له سالی - (۱۳۱۴ ه ش) له ۶ ک شیمالی خۆره‌له‌اتی نهم شاره و له قه‌راخی چۆمی قه‌ره‌سودا، پالاوته‌خانه‌یه‌کی نه‌وتی به‌دی هینرا، تا نه‌وتی پالاوته‌نه‌کراوی (نه‌وتی شا) که به‌لوله‌ی سنی ئینج دیته نهم پالاوته‌خانه - بی‌النوی<sup>(۱)</sup>

۱۲ - که ره ندوخوشان - ناوی شارستانیکی ناووه واخوشه که له شیمالی خورآوای شارستانی - شه هابادایه، نه م دیهستانانه سه ر به که رهند: ۱ - بیونج ۲ - ریزاو ۳ - که ره ند. کیوی بلندی (نه وا) که له شیمالی خورآوای به ره و جنوبی خوره لات دریزه ی هه یه. له جنوبی نه م شاره داهه لکه وتوه، به رزترین نوچکه ی نه م کیوه (۲۸۸، ۳ گه زبه رزه) چومه کانی «زمکان وکه ره ند» سه رزه وی که ره ند پاراونه که ن، چومی حلوان له به رزاییه کانی که ره ند سه ر چاوه نه گری، زورتری خه لکی که ره ند په یره وانی - نه هه لی حه قن بشاری که ره ند ناوه ندی نه م شارستانه یه که له جنوبی کیوی (نسارو) «۳۵ ک» شیمالی خورآوای - شاری - شه هابادا هه لکه وتوه، به هوئی روانگی ی خوداپی داووزور خوشی که ره ند، نه م شاره بوه ته جیی سیاحه تگای خه لکی (قه سری شیرین) که به داخه وه ئیستا که ته نیاته پۆلکه خو له سوتاوه کانی له جیی خوئی ماوه، نه م شاره دلفینه به شه زی مال ویرانکه ر و بومبای زورداران و خوین ریزانی به عسی عیراق له گه ل خا کایه کسان بووه ا هه ر واجیی سیاحه تگای شه هاباد و کرماشانه، چه قو و قوفل سازی که ره ند به ناو بانگه - گلکوی (پیرموسا) و (به نیامین) له پیرانی نه هلی حه ق له که ره ندا به ر چاونه که وی -

۱۳ - که نگاوه ر - Kangavar - به دریزی ۴۷ پله و ۵۷ ده قیقه و پانی ۳۴ پله و ۳۰ ده قیقه ی جه غرافیایی له قه راخی شه قامی ئیسفالتی کرماشان هه مه دان له ۹۶ ک کرماشان و ۹۰ ک هه مه دان دا، له سه ر ته پۆلکه یی که ۱۴۶۷ گه زله روی ده ریا وه به رزه، هه لکه و توه،

شۆره ت و ناوبانگی که نگاوه ر له ده ورانی هه وه لی ئیسلامه وه تائیتا که به هوئی - شوینه واری خانوونکی زور گرنگه، که، له پیش ئیسلام داله سه ر ته پۆلکه یه ک له ناوه ندی شاری که نگاوردا، له به ردی تاشراوی تاییه تی کیوی - شیل مه ران نه هزولیه - دورست کراوه، میژونوسان و جه غرافیا نوسانی عه زب و ئیرانی وه ک - ابن فقیه، ابن رسته - اصطخری - ابن حوقل - مقدسی ابودلف - یاقوت - قزوینی - مستوفی به وردی و به

پاراوی پیوینست باسی ئەم کۆشکه‌یان کردو،<sup>(۱)</sup> میژوونوسانی ئیسلامی ئەم خانووەیان بە ناوی کۆشکی خسروی پەرویز ناوبردووە. بەلام ئیمە ئەمڕۆکە بە ناوی پەرستشگای - «ناھید» - یا «ئاناھیتا» ئەی ناسین - «ئاناھیتا» یانی فرشتە ی چاو دیری ئاو، ھەرزانی - جوانی - زێ و زوو - خیر و بەرەکت کە بە شکلی جورای جوریان کیشاو. میژوونوسانی یونانی بە ئاناھیتایان وتووە «ئانائی تیس» یا «ئارتیمیس ئانائی تیس» میژوونوسانی رۆم پیاو و تۆ «دیانا» یا «دیانا» ئیسیدروس خاراکیسی - (لە نیووی ھەوێلی قەرنی ھەوێلی زاینی دا) - بە ناوی کونکوبار - ناوی یردووە و ئەلی، پەرستشگای - ناھید - لەویدا.

«ویلیامز جەکسن» و «دیولاقوا» و گەرالان و ریبوارانی تری دەرەووی ئێران ئەم پەرستشگایان دیوہ و زوریان تاریف لێ کردووە، لە روانگای زانایانی خانووناسانەوہ فۆرمی (میعماریی) ئەم پەرستشگایە لە فۆرمی ئێرانی و یونانی تیکلاوہو، وایش دەرئەکەوێ کە ئەم پەرستشگایە ھەر ئەو خانوہ پان و بەرز و بەرینە بێت کە عەرەب بە - قصر اللصوص - یانی کۆشکی ذران - یان ناوبردووە «ابودلف» سەبارەت بەم پەرستشگایە ئاوا ئەنوسی: ئەم کۆشکە زۆر عەجایەبو و سەر سورھینەرە، لە سەر سە کۆبەکی بەردینە کە بیست گەز، لە زەوی بەرزە بەدی ھینراو، لە ناو ئەم کۆشکەدا خەزینە شوینی تاییەتی ھەیە، سە کۆ و بەرھەیان و دیوہ خان و وەتاقی ئەوہندە بە نەخش و نیگاری جوان و دلرفین رازاوہ تەوہ، نە چاوتیری لێ دەخواو نە زمان لە تاریفی تەواو دەبی، نەجیری زۆر و ئاوی سارد و ھەوای خوش و میزگی زەنویر و چیمەنی سەرسەوز و کێوانی بەرز و تەرزێ کەوشەنی ئەم کۆشکە، خوسرەوی پەرویزی بۆلای خۆی راکیشا، ئەویش ئەم «پەرستشگایە» ی کرد بە قەلایەکی قایم و جینی راو و ھەسانەوی خۆی، لە نزیکی ئەم کۆشکە شارینکی گەورە ھەیە، کە تەنیا مزگەوتیکی تێدا یە<sup>(۲)</sup> میژوونوسان و جەغرافیا زانانی عەرەب و ئێرانی لە قەرنی (سێ ھەمی ھ ق) بەم لاوہ بەم ناوانە ناویان بردوہ -

۱- کینکیور ۲- کەن کیور ۳- کینگیور ۴- کینەوەر ۵- قصر اللصوص - (کۆشکی دزان). خواوہنی پەرتووی (الفتوح) دەلی: پاش ئەوہیکە سوپای ئیسلام لە - نەھاوہند - دا پیروزی وەدەس ھیتا، دەستەبی لە سوپای جیا کردوہ و بەرەو ھەمەدان بەرنی کردن، لە ریندا لە «کەنگاوەر» لاندەن بەلام لەم شارە چەند سەر و لاغیان لێ ئەدزری،

۲- سەفرنامەی ابودلف (سالی ۳۴۱ ھ ق) لە ئێراندا

۱- کرمانشاھان - کردستان ص ۱۴۲ - ۱۴۳ ج ۱

به م هوّیه وه، که نگاوه ره به - قصر اللصوص ناوی ده رنه چّی،<sup>۱</sup>  
 شه قامی که له ده ورائی کوّندا، له - بین النهرین - ه وه بوئیران ده هات له م  
 شاره وه رّه ت نه بوو - (ئاتیوخوس)، کاتی له شکرکیشی خووی بوّسه ر (ماده کان) نه م -  
 شاره ی تالان کرد، پرستشگای - ناهید - به فه رمانی نه رده شیر دوهه می هه خامه نشی  
 «که له سالی ۴۰۴ تا ۳۶۰ پیش له زاینی پاشایه تی کردوه دانراوه، بری ترنه لّین - ناشکانیه  
 کان دا یانناوه، چون شوینی معمار یونانی تّیدا ده بینرّی<sup>۲</sup>

**۱۴ - ماهیده شت:** ناوی ده شتیکی پان و به رینه که نزیک ۶ تا ۱۲ ک پان و ۸۰  
 ک (له سامله وه تاقه لای داراب خان) درّژه، لای سه روی نه م ده شته له دّبی (قه یماس)  
 به ره ژور به ماهیده شتی سه ری و له دّبی «قه یماس» به ره و خوار به (ماهیده شتی خوارّی)  
 به ناوبانگه، سنووری ئیستا که ی به م جوّربه،

۱ - له لای شیماله وه به کّیوه سپی (هه مجا) که له نیوان دّیهستانی - درّفه رامن و  
 دّیهستانی ده ور و به ری کرماشان و ماهیده شتاهه لکه وتوه،

۲ - له لای جنوبه وه به زنجیره کّیوه کانی جنوبی ماهیده شته وه که هه ر شوئیکّی به  
 ناوی ناوبراوه و له نیوان ماهیده شت و دّیهستانه کانی - شیان - هه رسم - عوسمان  
 وه نداقه راری گرتووه،

۳ - له لای خوّره لانه وه به دّیهستانه کانی بالا وه ندی زه رده لان -

۴ - له لای خوّراواوه به ناوچه ی سه نجابیه وه نوساوه و پالی داوه، چۆمی - مه ره ک -  
 که له دّبی - سه راب - فه یروزاواوه - سه رچاوه نه گری به ناوه راستی نه م ده شته به  
 هه شته دادانه بورّی، به ویستی خودا له کاتی باسی کرماشاندا به درّژه له سه ری نه دوین،

**۱۵ - تاق وسان (تاق بستان)** ناوی گّذیه کی میژویی یه له ۹ ک شیمالی خوّره لانی  
 کرماشان له سی رّییانه ی کرماشان هه مه دان - کوردستان - دایه، له نزیک ۱۰ م دی له  
 داوئینی زنجیره کّیوی پرتاو، له دلی کّیوی به ناوبانگی بیستون کانیایکی تماشایی خودایی  
 هه لّ نه قولّی، که هه رنه بی له هاویناندا سی ناشگّیری ئاوهه یه، ئاوچ ئاو، وه ک چاوی قرژال  
 زون، وه ک دلی موسلمان پاک، وه ک بارانی به زه ی خودا به خیر و به ره که ت، وه ک غیره تی

کوردان به تین و هه ره که ت، به م کانی یه ده لَین «سه راوی تاقه وسان»، دیاره - وسان - یانی به رد، ئیستا که یش ئیمه به به ردیکه چه قووداس و ته شوی و شتی تری پی تیزده که ن ده له یین «هه سان» که وایه دورست تاق وسان - ه نه وه ک - تاق بستان -

۱۶ - بیستون: ناوی دَیه که له دِیهستانی چه مچه مالی به شی (صحنه) ی کرماشان له ۲۵ ک جنوبی خوراوی صحنه و ۳۹ ک کرماشان له قه راخی ئیسفالتی کرماشان تاران و له داوینی کیوی مه شهوری بیستون دایه، ناوی کانیای به ناوبانگی بیستون ده سی که می له ناوی تاقه وسان، نی یه، شوینه واری به رده نوسراوه کانی بیستون به ربه ره کانی و قاره مانیه تی و کۆل نه ده ری - به ردیای - حه ق به ده ستی مادی، له به رابه ر به رزۆر وئری و ملهۆزی - داریوشی فارسی - مان به جوانی بوّده ر ده خاء که به یاری خودا له باسی جه غه رافیای کرماشان دابه دریزی باسی لی نه کین،<sup>۱</sup>

## (سنوری کوردستان)

۱ - کوردستان له ئاسیای خورا واکه وتوه ته به شی رۆژه لاتی ناوه راست و تائیتا که ده وله تیکی سه ربه خوی لی پێک نه هاتوه، چونکه خاکی کوردستان له نیوان ئیران و عیراق و تورکیا و سوریا و شوره ویدا به ش کراوه، آوشه ی کوردستان به ره سمی و به شیوه یه کی ناونه ته وایه تی ددانی پیدانه نرواه و له نه خشه و کتیبه جوغرافیایه کاندا به ر چاوناکه وی، وشه ی کوردستان بیجگه له ئیران که ته نیا بوّناوچه ی سنه ی به کاردینن، له هیچ شویتیکی تردابه ره سمی به کار نابری، که وابوو دیاری کردنی سنوری هه مو کوردستان که میک عاسته م و گرانه، به لام به لیکدانه وه ی نه و مه لبه ندانه ی که کوردیان تیدانیشته جی یه وله باره ی میژویی و هه لکه وتویی وه به یه ک ولات ده ژمیردرین ده توانین سنوری کوردستان به م جوّره دیاری بکه یین:

۱ - له شیمالی خوّره لاتی لوتکه ی ئازارته وه خه تیکی راست ده س پی ده کا به ره و جنوب بوّبه شی جنوبی زاگروس و پشتکۆ دیته خواری، له ویوه خه تیکی راست بوّلای رۆژاواده کیشین هه تاده گاته شاری موسل له عیراق، له ویوه خه تیکی راست بوّلای خوراوا که له موسله وه دگاته به شی تورک نشینی ناوچه ی نه سکه ندورن، له و نوخته وه خه تیک

(۱) هه ره نگ جه غرافیای ئیران ج ۵ ص ۶۶

(۲) خوشبه ختانه شوره وی نه ما و ئیستا که بری له خاکی کوردستان که وتوه ته به ره ره نه ستان (نومه ر)،



بۆلای شیمالی خۆرّه لات راده کشی تاده گاته ئه رزه رۆم له تورکیا، پاشان له ئه رزه رۆمه وه خه تیک به ره و خۆرّه لات دئی تاده گاته وه به لوتکه ی ئارارات.

به م جوّره پێوانه ی کوردستان به تیکزایی ده گاته چوارسه دو نۆه زار و شه ش سه دویه نجا (۴۰۹۶۵۰) کیلومتری چوار گۆشه، یانی به ته نیاله خاکی بریتانیا و هوله ندو بلژیک و سویس و دانمارک به رین تره،

به م جوّره خاکی کوردستان - (۱۹۴/۴۰۰) کی ی که وتوه ته به ر تورکیا - (۱۲۴/۹۵۰) کی به رێران - (۷۲/۰۰۰) کی به ر عێراق و - (۱۸/۳۰۰) کیلومتری له سوریه دایه، درێژی کوردستان له شیماله وه بۆ جنوب ده گاته - ۱/۰۰۰ کیلومتر و زاده ی ناوه نجی پانایی کوردستان له به شی جنوبی دووسه د (۲۰۰) کیلومتره - پاشان هه تابه ره و شیمال برۆی زیاده کاتاده گاته - (۷۵۰) کیلومتر،<sup>۱</sup>

۲ - خوالی خوش بوو حاجی قادری کۆبی زانای دلسوز و هۆنه ری به ناوبانگی کورد له م باره وه بیروبروای خۆی له سه ر بناغه ی راستی دائه نی و ئه لئ:

کورد ده زانی له کۆسا کنه خزمانی توو

گو ی گره بو تۆ بێلیم مه سکه نی قه ومانی توو

کیۆی تورو سو و عومقی چه وزه ی ئه سکه ندر و ن

غه ربیه تابه حری ژه ش سه رحه ی مه یدانی توو

به حری ژه ش و ئه رده هان ئاوی ئاراسه بز ان

حه ددی شیماله ئه مه که چووبی جه ولانی توو

ئه لوه ندو گو لی و رمی تاسه ری ئاوی ئه راس

سه رحه ددی رۆژه لات ه جو گه و کیوان توو

ئه هوازو کیۆی چه مره ین ژه نگار و ژیی نه سیب ین

بوسه رحه ددی جنوبه - روضه ی رضوان - توو

داخلی ئه م حودوده دوا زده ولایه ت هه یه

ده لێن دوا زده ملوین نفوسی کوردان توو

حاجی درویه ئه سه له ن نفوسی ان نه نوسرا

ده کاته بیست ملوین بنوسری قه ومانی توو

له م باسه جوانه ی حاجی قادر واده رده که وی که هه رگه ل و نه ته وه یی تاخوی ده س به کار نه یی نه خاکی بۆده کیلدری و نه بۆی ده پتوردری و نه سه ر ژوماریشی بۆده کری، به وهه موو دلسۆزیه ی که حاجی بۆسه ر که وتنی میلله تی خوی بویه تی، سنوری خۆر هه لآت و جنوبی خۆر هه لآنی کوردستانی له کیوی ئه لوه ندی هه مه دان و ئه هوازدا بریوه ته وه، چون شاره زایی پیوستی به مه لّبه ندی چوارمحال و به ختیری و بۆیرنه همه د و کوهکیلویه، تابه ندی ریک و خاکی شوانکاره ی نه بوه، یابویه تی و پیی وانه بوه کوردن، به لآم خۆشبه ختانه میژوی هه موولا و زمان و خاک و سورشت و تاریخ و جه غرافیای دوست و دژمن هاوارده کا، که ئه وانه تیکرا کوردن۔

۳۔ واسیلی نیکتین۔ له په رتوکی به بایه خی کورد و کوردستان وه ر گێراوی۔ محمد قاضی۔ له لایه ره ی ۶۲۴ داده لّی: کوردستان سه رزه ویه کی یه کپارچه ی پیکه وه نوساوه که له ده ریای سیاوه ته رابوزان۔ تاکه نداوی فارس و به نده ری ریک۔ کیشراره و نیشمسانی گه ل و نه ته وه یه کی هاو خۆین و هاونه ژاده که به م۔ شیوه ی خواره وه لیک پچراون و دابه ش کراون

ده ولت	پيوانه ی گشتی به کیلومیتەر	پيوانه ی ئه وزه ویانه ی که کوردیان تیدانیشته جی یه به کیلومیتیری چوار گوشه و ده رسه د	ژوماره ی گشت دانیشتوان	ژوماره ی کوردان وچه نده رسه دی ئه وان
تورکیا	۷۶،۰۰۰ ک	۲۲۰/۰۰۰ (۲۹٪)	۱۶/۲۰۰/۰۰۰	۴۰۰/۰۰۰ (۲۵٪)
ایران	۱/۶۰۰/۰۰۰ ک	۱۹۰/۰۰۰ (۱۲٪)	۱۵۰/۰۰۰/۰۰۰	۳/۵۰۰/۰۰۰ (۲۳٪)
عیراق	۳۰۰/۰۰۰	۱۰۵،۰۰۰ (۲۹٪)	۳/۵۰۰/۰۰۰	۱/۰۰۰/۰۰۰ (۲۸٪)

به وجۆره به ته وری ناوه راست ۱۹٪ له گشت رۆوبه ری سه رزه ویه کان و ۲۴٪ له گشت دانیشتوانی سی ده ولت له گه وره ترینی ده ولت ته کانی رۆژهه لآنی ناوه راست کوردنشین و کوردن،

سوریه و شۆزه ویش هه رکام له لایه که وه له ناوچه سنوره کانی خویاندا له گه ل کوردستانی۔ تورکیادا به ریز۔ ۲۵۰/۰۰۰ و۔ ۱۶۰/۰۰۰۔ کوردیان له خاکی کوردستانی به شی خویاندا هه یه۔ ئه مه بوخوی رۆوبه ری ته واوی کوردستان ئه گه یی نیته۔ پنیسه دو سی هه زار ۵۳۰/۰۰۰ کیلومیتیری چوار گوشه و ژوماره ی دانیشتوانیشی

ئه گاته نزیکی نوۆملوۆن که س،: ئه م وته ی واسیلی نیکیتین - زۆرتله حه ق ئه چۆ و باشتەر له دل ئه نیشۆ به م ده لیلانه ی خواره وه ۱ - تاریخی - ته مه ددونی ئیسلامی له باسی جه غرافیای سهرزه وی ئیسلامی له ده ورائی - مه ئمونی عه بباسی دا که له سالی (۱۹۸) تا (۲۱۸ هـ ق) خه لاقه تی کردوه سه باره ت.

به مبه لبه ندی فارس ( مه به ست ئوستانی فارسی ئیرانه که ئه وکاته چه ندبه رابه ری ئیستاکه و تاقه راخه کانی که نداوی فارس درێژه ی بووه) ئاوانه نوسی: له مه لبه ندی فارس چه ندشوینه وار و هه وارگای خوۆشی تێدایه که پێیان ده لێن (زه موم) (زه موم جه معی - زه م - ه که به مانانیشتمان وجیی ده سه لاتنداری و هه وار گه یه، ئه ویش پینج - زه م - بوون گه ورتترین و خوشترین - زه م - یان زه م - ی جیلۆیه - که به زه م - ی زه میجان به ناوبانگ بووه، له پیش سالی (۲۲۶ هـ ق) زه می زه میجان (= نیشتمانی خیلۆ زه میجان) که یه کیکه له پینج خیلۆ گه وره ی کوردی مه لبه ندی فارس ده که ویته ژێرده سه لاتی کوردیکی نازا که له ناوچه ی (اصطخره وه) هابتوو، به ناوی - جیلۆیه - دوا ی ئه مه به م - زه مه، یان وت - زه می جیلۆیه - چون جیلۆیه ودار و ده سته ی جیلۆیه فه رمانره وایی خویمان لیتره وه دامه زراند، دیسان (له قه رنی سبی هـ ق) به ولاره هه ربه و هوویه وه برۆ له ناوچه ی ئیستاکه ی - کووه کیلویه که جیلۆیه ی تێداده ژیا، ناویان نا کو جیلۆیه - که ورده ورده بووه (کووه کیلویه)، له وشوینانه داخیله مه ژداره کانی کورد و هوژه جوتیاره کانی له ک و کوردنیشته جین، که گه رمین و کوستان ئه که ن، به هاویناندا ده چنه کوستان و به زستاناندا دینه وه ئاران، ته نیا خیهوت و ره ش مالی خیله کورده هه وارچیه کانی مه لبه ندی فارس، ژو ماره یان ده چیته پینسه دهه زار - (۵۰۰/۰۰۰) چادرو ره ش مال، که ژوماره ی دانیشتوانی پیاو له زۆرتری مالاندا به خاون مال و شوان و گاوانه وه ده چوه ده پیاو که پله ی ناوه راست بگرین به تیکرای بیوه ره چادر و مالی پینج پیاو دابنشین ژوماره ی پیاوه کانیان ده گاته دووۆملوۆن و نیو، (۲۵۰۰/۰۰۰)، که هه رنه بی بووه ره پیاوی ژنیک و دومندال دابنشین ژوماره ی کوردی ئه م سه رزه ویه ده چیته ده ملوۆن که س اجاکاتی که ژوماره ی کوردان له هه زار و دووسه د سال له مه پیشداته نیاله مه لبه ندی (فارس) و قه راخی که نداوی فارسا زیاترله ده ملوۆن بووی ده بی ئیستاکه چه ند ملوۆن بیت؟ هه روا به م جوژه ده ره که وت که خاکی کوردان تاکه نداوی فارس درێژه ی هه یه.

۴ - خوالی خوش بوو، زانای گه وره، نایه توللا - محمدمه ردۆخی کوردستانی له په ژوای کورد و کوردستانی خویدا سنوری کوردستانی به م شیوه لیکداوه ته وه.

- کوردستان له لای باکوره وه به نه رمه نستان، له لای خۆره لاته وه به ناذره بایجان و عیراقی عه جه م و خوزستان که زنجیره کیوی زاگروس له م به شه دایه، له باشوره وه به عیراقی عه ژه ب، له لای خوراواوه به سه رزه وی (ناسیای صغیره) وه نوساوه،

دیستان به نه قل له بری میژونوسانه وه نه نووسی که سنوری کوردستان، له باکورره وه زنجیره کیوه کانی ناراراته، له خۆره لاته وه سه رحه دی خوزستان و فارس و زه نجان ورمی و ماکیوه، له باشوره وه مه رزی باکوری - به غدا «عیراقی عه ره ب» له خوراواوه چۆمی فوارت تا سنوری به غدایه، به م جوژه بری له نه زرروم و بری له ناوچه کانی خۆره لاتی - ناسیای صغیر - و ناذره بایجانیش به به شی له کوردستانی پان و به رین نه ژمیردری<sup>۱</sup> له گه ل نه وه یشدا تاریخی مه ردۆخ - پیوانه ی روبه ری کوردستانی به - یه کسه دوسی هه زار کیلومتری چوار گوشه داناوه، که ته نانه ت ته نیا ژوبه ری کوردستانی ئیرانیش ناگریته وه -

۵ - نه دموندز له په ژوای خویدا به ناوی - (کوردها - تورکها - عه رهبا -) نه نووسی - شیمالی کوردستان به هوئی هیلی که له ئیره وانه وه تائه رزه ژۆم و نه رزه نجان کشاوه درێزه ی هه یه، پاشان نه وهیله که وانی له (مالاتیای) و قاره مان مه رعه شه وه باده خواتاده گاته شاری خوشی - حه له ب - نه مجارله باشوری خوراواوه به ته پولکه و داوینی کیوه کانداده روا تاله ده جله ده په ریتته وه، له وێوه به خۆره لاتی چۆمی ده جله دشان به شانی ناوی به پیت و به رکه تی ده جله نه ژوا، تاده گاته باکوری - جبل حمیرین - له سنوری ئیران و عیراق له نزیککی مه نده لی له خۆره لاته وه خه تی راسته و راست له مه نده لیه وه ده ژواتاده گاته شه قامی کرماشان - که ره نده، نه مجارته واوی مه لیه نده کانی سنه و سه قز و مه هاباد و ئورومیه و خوئی، سه لماس و ماکوده گریته وه تاده چیتته ئیره وان.

به لām مه رزی مه نده لی به کرماشان سنووری نیوان سه رزه وی هۆزه کانی لوژ و له که، له گه ل سه رزه وی برا کورده کانی خویاناکه به راستی نه وانیش ته واوله بنه ماله ی

گه‌وره‌ی کوردان نه‌ژمیردین<sup>(۱)</sup> به‌م جو‌ره نه‌دموندز ددان ده‌نی - به‌و راستیه‌دا که سنوری باشوری خۆره‌هلانی کوردستان سه‌دان کیلومیت به‌ولاتره‌وه ده‌روا.

راستیه‌که‌ی نه‌وه‌یه چه‌نده دیتنه‌وه‌ی حق و ددان نان به‌ماف و حقیقه‌تدا گرانه، سه‌د نه‌وه‌نده وتنی حق و نویسنی حقیقه‌ت گرانتره، جا هر بویه تا ئیستا که سه‌بارت به‌م مه‌سه‌له نه‌وه‌ی حقه و راستی به‌یا به‌ته‌واوی نه‌زانراوه، یا زانراوه و نه‌نوسراوه. یا نه‌گه‌ر نووسرا بیتیش به‌خه‌لکی رانه‌گه‌یه‌نراوه و له‌به‌ین براوه، دیاره‌گشت نه‌وانه‌ی که له‌م باره‌وه په‌راویان نویسه‌وه، وتاریان داوه. و گۆناریان بلاو کردوه‌ته‌وه تهنیا ویستویانه نه‌و حقیقه‌ته راسته‌قینه بو جیهانیان روشن که نه‌وه که: میلیله‌تی کوردیش وه‌ک گشت میلیله‌ته زیندوه‌کانی تری نه‌م جیهانه‌خواه‌نی میژو و نیشتمانیکی به‌بایه‌خ و ناو. که پاکانی به‌ره و باشور راکیشاوه و له‌کاندای فارسی گیراندوه، دو ده‌سته‌کانیشی به‌ره و باکوری خۆراوا دریز کردوه، ده‌ستی چه‌پی له‌ده‌ریای سیا و ده‌ستی راستیشی له‌حاست دورگی نه‌سکه‌نده‌رون له‌ده‌ریای «مدیته‌رانه‌ی» هل‌نه‌ندوه.

۶- بری له‌کۆل و کۆمه‌لانی کورد ده‌لین پنه‌وانه‌ی کوردستان له - پینسه‌ده‌زارک - ۵۰۰۰۰۰ ک، تنی ده‌په‌رئ و له‌لوتکه‌ی - ئاراراته‌وه - تا ده‌گاته‌خه‌لیجی فارس و ده‌ریای مدیته‌رانه ده‌گریته‌وه، په‌روانه نه‌و نه‌خشه‌یه که ناوه‌ندی لیکۆلینه‌وه‌ی کورد له‌پاریس له ۱۹۴۹ - دا بلاوی کردوه‌ته‌وه - به‌لام - ل - رامبو، پنه‌وانه‌ی کوردستان - (وه‌ک نیکیکتین) به - ۵۳۰/۰۰۰ ک داده‌نی<sup>(۲)</sup> - م - که‌ندالیش ده‌لی: هه‌ژده ملوین کورد له‌ده‌وله‌تیکا که نه‌وجودی هه‌یه و نه‌به‌ره‌سمی ناسراوه و له‌گه‌ل خاکی (فه‌رانسه‌) دا (که ۵۴۳، ۹۹۶ کیلومیت به‌راه‌ره: ژبانی خۆیان به‌رینه‌هیناوه.<sup>(۳)</sup>

۷- نه‌نسیکلۆپیدیای بریتانیا ده‌لی: - دریزایی کوردستان - ۶۰۰ میله - و پانایشی ۱۵۰ میله، به‌لام دائره‌المعارف قرن عشرین - و - قاموس الاعلام - ده‌لین دریزاییه‌که‌ی - ۹۰۰ ک و پاناییه‌که‌ی له‌نیوان - ۱۰۰ تا ۲۰۰ کیلومیترایه، نه‌و لیاچه‌له‌بی‌گه‌رالی تورک له‌سالی - ۱۰۶۵ ه ق - به‌ناوچه‌کانی کوردستاندا له‌نه‌رزهرۆمه‌وه تا ناوچه‌ی به‌سه‌ره‌گه‌راوه تا واده‌نوسی - کوردستان له‌مه‌له‌نده‌کانی - نه‌رزهرۆم - وان - هه‌کاری -

۲- کوردستان و کورد - ع - ق، ص ۱۲

۱- کوردها - تورکها - عه‌ریها ص ۷

۳- کوردستان - م - که‌ندال ص ۷ ترجمه‌شریف عظیمی

دیار به کر - جه زیره - ئامیندو - مووسل - شاره زور - ئارده لان - پینکها توه و درینزاییه که ی ریی حه فده رۆژه، «زیاتر له: ۱۶۳۲ ک».

۸- کوردستان<sup>(۱)</sup> که وتوه ته نیوان - ۳۰ - ۴۰ پانایی رۆژه لاتی و ۳۷ - ۴۸ درینزایی باکوری (د - ع - ق) به لام مهردوخ ئهنوسی له نیوان - ۳۲ - ۳۹ - پانایی رۆژه لاتی و ۳۹ - ۵۰ درینزایی شیمالی، ئهنسیکلۆپیدیای گه و ره ی سوئیه تی ئهنوسی - له نیوان ۳۰ - ۴۰ پانایی رۆژه لاتی - ۳۴ - ۳۹ درینزایی باکوری.

قاموس الاعلام - دهنوسی - ۳۰ - ۴۰ پانایی رۆژه لاتی - ۳۷ - ۴۶ درینزایی باکوری - نوسه ریش ده لی: کوردستان که وتوه ته نیوان - ۳۰ - ۴۲ - پانایی رۆژه لاتی و - ۳۷ - ۵۱ - درینزایی باکوری - بینا به م بروایه که به لگهی پته و باوهر پینکراوی له سه ره، باکوری فارس و ئه رزه رۆم و ئه رزه نجان تا ته رابوزان و ده ریای رهش له کوردستانی تورکیه که ئیستا که کوردی تیدا نیشته جی یه، ده گرینه وه هه ر به و جو ره خاکی به پیت و به رکه تی خینله کانی له ک و به ختیار و مه مه سه نی و هۆزه به ر بلا وه کانی تری کورد له ده ور و به ری شیراز و ئیسفه هاندا ده گرینه وه، (خوا زانانه).

## کوردستانی ئیران:

وهك په زاوه كانی میژویی و ئاینی وینه ی ئه وستی زه رده شت و شانامه و دین کورد و ده یان به لگه ی مروناسی و ئه نتيكه ناسی و شوینه واره كونه كانی کوردستان شاهیدی ده دن و به زمانی بی زمانی هاوارده كه ن ږ زه گه زونه ته وه ی کورد زیاتر له ده هه زار تا پازده هه زار سال له مه پیش له سه رزه ویه كانی کوردستان هه رله قه راخی گه رمی كه نداوی فارس و خاکی شوانكاره به درژیایی زنجیره کیوه كانی به خیر و بیری «زاگروس» تائه گاته لوتكه ی کیوه به رزوبه فراویه كانی ئارارات و مه لیه نده كانی ته فلیس و قارس و ده ریای زه ش - ژیاون، وه له گه ل خیله كانی فارس و بلوچ و ئه رمه نی و پشتوو ئوردوو ئالمانی و ئیتالیا و ... له بنه ماله یه كه به دی هاتون، له و كاته وه له هه زاران رووداوو ئاژاوه و قره و شه رو مشته مروتیک هه لکه وتن له گه ل خزم و دراوسی و خویی، وهك خیله كانی - لولو - کوت - میتانی - هیت - کاسی - عیلام و ئاشوروهی تر، كه هه رله وسه رده مه دا ده وله تی سه ربه خووبه هیزیان به دی هیئا، وهك زه نجیره فه رمانروا كانی كه یانیان و پیشدادیه كان، كه مروی زاناوبلیمه تی به ناوبانگ - عه ماده ددینی ده ولت شاهی - کوردی کرمانشانی له په راوی به بایه خی جه غرافیای خوراوی ئیران دابه جوانی لیکیدا وه ته وه وسه ره تالیکي له م راستی یه ده ر خستووه كه به خواستی خوداله جیی خویدا به ته واوی ئه م په زاوه به نرخه ئیشاره ده كه م.

له هه زاوی چواره می پیش له زاینی هه وه لین شه پۆلی كوچه ریه كان به ناوی «نازیانیک» له باشوری ده شته سارد و سره كانی سیبیریاوه به ره و زنجیره کیوه كانی «زاگروس» وه جموجول كه وتن.

ديسان له هه زاوه ی سی هه می پیش له زاینی دا تا قمی تر مه شهوور به ئاریایی یا هیندو ئوروپایی هه رله دشته سارده كانی روسیه وه به ره و خوراوی ئیران (زنجیره کیوه كانی زاگروسی کوردستان) وه ری كه وتن، ئه م دووشه پوله كه له کویستانه كانی زاگروس دا به یه كه گه یشتن، پیکه وه نه سازان وتیک هه لکه وتن، كه له میژودا به هیرشی - گوتی -

کاسی - ناوی ده رچووه <sup>۱</sup>.

له نزیککی هه زاری دووهه می پیش له زاینی داده سته بی تر به ناوی «ئاریان ها» هه رله و سه رزه ویه سارده بی بژیوه ی ژوسیه وه به ره و خۆراوای ئیران (کوردستان) زۆی که وتن.

ئه وهه وارچی یه کۆچه ریانه، کاتی که سه رزه وی، سه رسه و زوگه ش و زه نویری ئاووهه وا خووشی کوردستانیان دی، پایان چوه به س وعه به سران و نه یان توانی ته نیا به هه راو هاوا رووه ره شه ی کورده نیشته جیکان بگه رینه وه، یالاتر اسکه بیه ستن و به ره و ده شته خیزاویه گه رمه قاقره بی خیره کانی ئه م لا و لابرگه وبنه تیک نین، ئه وه بوو که له گه ل کورده نیشته جی کانی کوستانه کانی زاگروس به شه زهاتن، له م بگره و به رده دا ئالوگوریکی گه وره له فه رهه ننگ و زمان و خوورزه وش و یاسادا به دی هات، واده ر ده که وی که له م سه رده مه دا قانون و په راوی زه رده شت پیغه مبه ر، د - له ناو کورداندا جیی زیز و برۆا بووه، هه رواخه لکی تریش په یره ویان لی کردووه - به م جوژه بوومان ده رکه وت که نه وه ی کورد هه زاران سال له مه پیش له سه رنه م خاکه پاکه له دایک بووه و پای گرتووه و ژیاوه و به زمانی کوردیش دواوه، هه زاران ساله له سه ر پای خووی زاوه ستاوه و ئاینی بوه و خودای ناسیوه، به وته ی میژوو نوسان نزیککی چوار تاشه ش هه زار سال له مه، پیش، به لام وهك جه غرافیا خۆراوای ئیران (کوردستان) نوسراوه ی زانای پایه به رز - عه ماده دینی ده وه تشاهی کوردی کرمانشاهی <sup>۱</sup>له نزیککی ده تاپازده هه زار سال له مه <sup>۲</sup>پیش «که به برۆای منیش ئه م لیکدانه وه چون به لگه ی باوه ر پی کراوی زمانی کوردی ئه ویستانی له گه لدایه دورست تره»: له قه راخی گولی و رمی پیغه مبه ریکی گه وره و مه زن با ناوی پیروزی - زه رده شت <sup>۳</sup> - له لای خودای ته نیای به رزی بی وینه وه، به پیغه مبه ری هه ل بژیوردا، هه وه لین سروشی خودای پی گه یندرا، بوشاره زایی و ژابه ری گه لی کورد ژوانه کرا، له باتی ئه وه یکه له م ده رفه ته چاکترین که لک وه رگرن، له ژیر ئالای ئه و ژابه ره که له خویمان هه لکه وتووه یه ك بگرن، لاسیایی یان کرده وه و دووده سته له دژی زاوه ستان، تاقمی به ناوی - «خویمان» - و ده سته بی تر به ناوی - دیوان ده روئه - دوژمنایه تیان کرد و به درویمان خسته وه، چون زه رده شت وهك گشت پیغه مبه ران پشتیوانی گه لی هه زاران و دوژمنی زۆرداران بوو، به م جوژه زه رده شت، به فه رمانی خودا بوډارشتنی

(۱) مادها - تالیف جلیل ضیاپور

(۲) که هیشتا له م ده ورا نه دامس نه دوژاوه ته وه -

(۳) یانی ده شت و که ژوکوی نیشتمانی کوردستان وه ک زیره به هره وینه ی ئالتون جوان و به به ر هه م و به ره



به رنامه ی ئاینی پیروزی، به ره و کوردستانی ناوه ندی کوچی کرد و هات سه رکئیوی -  
 ئاوشی ده رینه - «ئاویده ر» له خوراوای شاری سنه ی ئیستا که دا، خوای گه وره لیره دا  
 دووه مین سروشی خوئی خه لات فه رموو، به لام زه زده شت لیره دا زورنه ماوه و به ره و  
 کوردستانی کرماشانی ئیستا که - کوچی کرد تا چوه سه رکئیوی - هوگر - له قه راخی -  
 جه یحون شار - که له خوهره لاتئی کوردستانی سنه و باکوری خوهره لاتئی کرماشاندا هه  
 لکه وتوو، له سه ریه کئی له زنجیره کتیه کانی - هوگر - که = ئیستا که به کئیوی - هه جیر -  
 به ناوبانگه، خوای گه وره سئی هه مین سروشی نه پئی خوئی بوئارد و ئاینی به بایه خی تاک  
 په رستی و براهه تی و یه کیه تی بو کوردان دا مه زراند، که به م هوپه وه تا ئیستا که یش نه و  
 ناوچه به - دینه وه ر - و - جه یحون شاریش به - جه یحوناوا - ناودیر کراوه، که هه م  
 په زاوی میژو نوسان و هه م سینگی بنه چه ی کوردان له خودا زایان گرتوو،

ئه م پیغه مبه ره به ریزه که له شاری - جه یحوناوای - دینه وه ر - دانیشه جی بوو ئاینی  
 یه کتاپه رستی دژی زووردارانی به خه لکی زاگه یاند، پادشاه سه روکی ئه م مه لبه نده به ناوی  
 - (گوشتاسیب) - که وه ک هه لو، قه لای عاسته م و به رزی - که نگشه ی کردبوه پایته ختی  
 خوئی، که ئیسا - که نگه رشه - ی پی ده لئین و له چه ند کیلومتری شاری - دینه وه ر - دایه،  
 ئیمانی به زه زده شت پیغه مبه ره هیناو به گشت هیژوهه ستی خوپه وه پشتیوانی لی کرد،  
 زه زده شتیش - ئاورخانه ی خوئی (وینه ی مزگه وت به مانای جیی روشنایی و تیشکی  
 خواپه رستی و زئی نومایی هاتوو) له ناوچه لایه کدابه ناوی - (باکته ریا - باخته ره -  
 بالخته ره -) که له چه ند کیلومتری که نگه شه دایه، دورست کردو ده ستی کرد به  
 زاگه یاندنی ئاینه جوانه که ی خوئی ئاوردانی باکته ریا - به جوړی، له و لاتاناوی - زوشت  
 که نه ته وسان و دوژمنانی زه زده شت ئاوری حه ساده تیان هه لایساو خوین پی نه گیرا و  
 هیرشیان برده سه ری، روسته م پاله وانی (کوردی - سوغدی - سگری - سه قزی) <sup>۱</sup> که  
 به هه له به زابلی ناوبانگی ده رچوو، یه کی بووه له پشتیوانه ئازاکانی زه زده شت و له گه ل  
 دوژمنه کانی ئه م پیغه مبه ره کوئل نه ده ره به ربه ر کائیی کردو به شه زهات، که سه باره ت  
 به م دژایه تیه بوو که روسته م ته نانه ت له گه ل - سورابی - کوژی خوئی به شه زهات،  
 سوراب - له شاری - سه منگان - له چه ندفرسه خی جه یحون شار - دانیشه جی بوو،

(۱) زابی گه وره زابلی چکوله - (به کورد ئیستا که زئی گه وره و زئی چکومه) که به هه ردوکیان وتوه - زابان چون روسته م  
 خه لکی سه قزبووه و له ده وره ری دوچومی زئی گه وره و زئی چکوله زیاده به روسته میان وتوه سه گری - زابانی - به لام به  
 هه له زابان - کراوه به زابلی و سه قز - کراوه به سوغذ

له گه ل باوکی خوئی به شه زهات به لām رۆسته م سۆرابی کۆزی خوئی له شه زدا کوشته -  
له فهروه ردین یه شتا - سوراب لاوتراره ته وه، پاشان دوژمنانی زه زده شته هیرش  
ئه که نه سه رشاری - باخته ره - که له په زاوی ئه ویستا - دا - باخی - نوسراوه،  
زه زده شته شه هیده ئه که ن و ئاوردانه که ی ئه رۆوخین و په یره وه کانیشی ئه کوزن و تیکرا  
ته فرو تونایان ئه که ن.

ده سته یی له په یره وه کانی هه ل دین و تاخۆره لاتی ئیران ناگرسینه وه، تاقمیکیان  
که خه لکی - پارسینه «صحنه» ی کرماشان بوون کاتی ده گه نه خۆره لاتی ئیران -  
(خوراسانی گه وره) به - پارته کان - ناویان ده ر چوو، جابه یاد و بیره وه ری نیشتمانی  
خویان (کوردستان) که به گیان و دل خوشیان ده ویست، وه بوئه وه که خوشه ویستی  
نیشتمانی خویان - کوردستان - هیچ کات له دل ده رنه که ن و به ناو برد نی ئه و ناوانه  
کوردستانی خوشه ویستیان وه بیر بێته وه، ته واوی شاروو کیووته لان و چۆم وده روده شته و  
شارودی خۆره لاتی ئیرانیان به و ناوانه ی که له ولاتی خویان کوردستان ده یان ناسی ناو  
دیر کرد، تاکوو هیچکات کوردستانیان له بیرنه چێته وه، به لām به داخه وه ورده ورده نه ته وه  
داهاتوه کانیان مه یلی خاکی کوردستانیان ناو، گشت ناوونیشان و میژوی باوو باپیریان له  
بیرچوه وه، دیسان به هوئی نه بونی په یوه ند و دووری زیگاوته په ریبوونی ماوه یه کی  
دوورود ریژ له کوچی په یره وانی زه ردشت له خوراوا (کوردستان) بو خۆره لات (سیستان  
و خوراسان) سه باره ت به زمانی کوردی سورانی تایه تی خوراوی ئیران بیگانه ببونه وه،  
دوای چه ند هه زار سال، که ئاینی زه زده شته له خۆره لاتی ئیران دا په ره ی سه ند و دنیای  
ته نیه وه، پارته کان که په یره وی ئاینی «زه زده شته» بوون و له بنه ماله ی کورده کانی -  
پارسینه «صحنه» ی کرماشان که و تبونه وه، ویستیان په زاوی بلاوی ده س لی دراوی -  
ئه ویستا پیغه مبه ر له یه کجیدا کو بکه نه وه،

له کاتی رێک و پێک کردنی میژوی مه زهه بی ئه ویستادا، چون ماوه یه کی فره له کوچی  
زه زده شته زا بردو بوو، له بیران نه مابوو که زه زده شته خه لکی کوردستانه و ئه ویستایشی  
به کوردی بو ئیردراوه و ته واوی ناوونیشان و وشه کانی به زمانی کوردیه هه روه ها ته نیابه  
نیشتمانی وه ک به هه شتی کوردستانی خوراوی ئیرانشیدا هه لداوه، ده قی  
ئه و ناوونیشانان یان له ئه ویستای ده س نوی ده و رانی - ئه شکانه کورده کاندای نویسه وه  
وه گومانیشیان وابو که دوای ئه وه زه زده شته له خوراوا (کوردستانه) وه هاتوه ته خۆر

هه لات، بوه به پیغه مبه ر و له شاری (به لّخ) له قه راخی چۆمی - جه یحون - سروشی خودای بوهاتووه و هه رله ویش کوژراوه،<sup>١</sup> به لّام بۆمان ده رکه وت که ئه م گومانه دورست نی یه، چون به رابه ری به لّگه ی زمان که پته وترین و باوه ریی کراوترین به لّگه و ده لیلی میژووناسراوه، گشت ئه و ناوانه ی که له ئه و یستاداها توه بی که م و زیادله کوردستاندا ماوه و هه یه و پا به رجا زاوه ستاوه، به تاییه ت له داوینی کوستانه گه وره به سامه کانی ده ورو به ری کرماشان داهه ربه و ناوونیشانان ی که له ئاویستاداها توه ده س لی نه دراو ماوه، خه لکی خودی ئه م مه لّبه ندانه یش بی ئه وه یکه ناگایان له به سه رهاتی دل ته زینی میژووی سه رزه ویه کانی خوین بی تائیتابه چاکی ئه و ناوانه یان له دل و میشکی خویندا را گرتووه، خوش به ختانه نه یان هیشتووه ده سستی تالانچیان بی به زه ی زۆردارا، نه وناوه پیروژانه یان «وهك هه زاران ئه نتیکه ی له قیمه ت نه هاتوو سه دان ناوی میژوویی به کارهاتووی تریان به تالان برد»، به تالان به رن،

زمانی که تیکه کانی «ئاویستای» پی هۆ نراوه ته وه به گومانی زانایانی ئه نتیکه ناسی کوردی نه زانی بیگانه، زمانیکی کۆنی نه زانراوی له بیر چوه وه یه که له به ین چووه و شوینه واری نه ماوه،<sup>٢</sup>

به لّام به پیچه وانه ی ئه و گومانه زۆرتری وشه کانی - ئاویستا - له ناوچه کانی - کوردستان به تاییه ت له مه لّبه ندی کرماشان به چاکی وژوونی ده زاندردی و له گه ل وشه ی کوردی ئیستاکه دایهك ده گریته وه. من - نوسه ر - که کوردیکی سۆرانیم به جوانی له زۆرتری وشه کانی (ئاویستا) تی ئه گه م - به م جوّره گومان له وه دانی یه که زمانی کوردی «ئاویستایی» دایکی گشت زمان و له هجه به ر بلاوه جوّربه جوّره کانی کوردی گشت کوردستانی ئیران، تورکیه، عیراق - سوریه، شوّزه وی یه، هه روا بۆمان ده رکه وت که زیاترله ده هه زار سال له مه پیش نه ته وه ی کوردخواه نی ئاین، زمان، فه رهه نگ، خه ت و نو سین و کتیبووه،

له شوینه واره باستانی یه کوّنه کان و په راوی به بایه خی «ئاویستا» واده ر ئه که وی که نزیککی پازده هه زار سال له مه و پیش، ته واوی ناوچه کانی خوّره لاتی ئیران تاکه نداوی فارس، وه له لای باشوره وه له شیراز و کتّوه کانی به ختیار و قه راخی به رزاییه کانی

(١) جه غرافیای خه راوای ئیران -

(٢) جه غرافیای خوراوای ئیران - ده ول تشاهی

لورستان و ئیسفه هان تانزیک و سنوری قوم و ساوه، وه له باکوره وه ته واوی مه لبه نده کانی باکوری، له خوراسانه وه تاداوتنه کانی کیوی نه لبورز و سه رحه دی زه نگان و نازه ربایجان، له ژیر ئاوابوه و به ده ریای ناوه ندی ئیران ناوبراوه، له م ده ریا گه وره وه که «ئاوتستا پیی ده لئی - ئاوروکه ش - به لآم - ئوستاد پوردادوبه «ده ریای فه راخ که رت» ی ته رحه مه کردووه، رّیگایی بوگه یشتن به گوئی و رمی بووه،<sup>۱</sup> نه کرّی چۆمیککی واله نئیوانیادا بووبی که پاپور و لوتکه ی تیدا گه رابی. ژاگ دومرگان فه رانسه وی و کونت دوگوبینو - له جه غرافای خوراوی ئیران و میژوی ئیرانیاندا نوسیویانه، واده رنه که وی له و کاته دا ده ریای ناوه ندی - (ئاورو که ش) یه گجاری و شک نه بووبی و، ته نیازتگی په یوه ندو هاتووچوی نیوان خوراواو خوره لاتی ئیران له قه راخه کانی - نه لبورزه وه کرابی.<sup>۲</sup>

ده ریایچه ی گه وره ی ساوه که شه وی له دایک بوونی پیغه مبه ری خوشه ویست (د) وشک بو، نیشان نه دا که پاشماوه ی ده ریای گه وره ی - ئاوروکه ش - بووبی که رۆزگارانن ماسی گه وره ی (والی) تیدا ژبایی و نزیک دوازه هه زار سال له مه و پیش له ساوه وه تاکه نداوی فارس شه پۆلی دابی، زوربه ی شاعیران و زانیانی گه وره ی ئیسلام نه م سنی رۆوداوه گرنگانه ی خواره وه یان.

۱ - کوژانه وه و هه ل نه بوونی ئاوری فارس دوا ی هه زار سال ئایسان له شه وی له دایک بوونی پیغه مبه ردا (د)

۲ - شکانی چوارده کونگره ی هه یوانی کۆشکی «کیسری» له مه داین پایته ختی ئیران.

۳ - وشک بوونی ده ریایچه ی ساوه، به نیشانه هه هاته دنیای پیغه مبه ریکی بت شکین و ئالوو گۆرّیکی گرنگ له جیهان و پیروزی نوره سه ر تاریکی و، حه ق به سه رناحه قدا داناوه، دیاره هه روه ک به لگه یه کی پته ومان له سه ر شوینه واری میژوی رابووردوو له ده ستانی یه، نایش توانین زه تی بکه ینه وه و وه ری نه گرین، به لکوونه توانین به ناوی شوینه واریکی گرنگ ده ستی پیدا بگرین و به مه به ستی لی کولینه وه و گه یشتن به نیوه رۆک و حه قیقه ت که لکی لی وه ربگرین، شانامه ی فیرده وسی برّیکی ترمان له مه به ست نزیک نه کاته وه، کاتی که سه باره ت به پاشایه تی - گورشا سیب دواوه ده لئی: نه فراسیاب که سه رۆکی تاقمی کورده «توراوه کان» بووه له کاتی پاشایه تی - زوو - ی

(۱) جه غرافیا خوراوی ئیران

(۲) جه غرافای خوراوی ئیران نوسراوی ده وله تشاهی

کورزی - ته هماسوب شادا - په یمانی ناشتی و نیوان خوښی خوئی له گه ل ټیرانیه کاندا ده به سټی، به لام پاش نه وه یکه، گورشاسیب شا، کوچی دواپی کردو ولاتی ټیران بی سه روک ماوه، هه لی به ده رفه ت زانی و چاوی له په یمان قوچاندو به زاوته گیری - په شه نگی - باوکی که پټی ده لئی: که بگذرز جیحون و برکش سپاه - ممان تاکسی برنشیند پگاه - هیرش ده باته سه ر ټیران، نه وکاته مه لبه ندی فه رمانروایی نه فراسیاب له قه راخه کانی چومی نه ره سه وه ده سټی پټی کرده و گشت ناوچه کانی نازه ربایجانی خوږه لات و خوړاواو کردستان و کرماشانی ئیستا که ی گرتوه ته به ر، به م هوپه وه په شه نگی باوکی له قه راخی - جه یحون - یا باشوری خوړاواي فه رمانزه وایی خویدا نه کاته لئی پرسراووسه روکی نه م ناوچه، جائه م - جه یحونه - که بوه ته جیبی هه له و سه رلی شیواوی میژوونوسانی خزم و بیگانه، له باکوری کرماشان دایه که زه رده شت ماوه پی دواي نه م قره و مشت و مره، ثانیی پاکی خودای به خه لکی را گه یاندو و به جوانی په ره ی پيدا،

سویای نه فراسیاب له ناو کورده دانیشته کانی نه م ناوچانه به تاییه ت له ناوچه ی کوردی - سه نجابی - که له ژیرده سه لاتی نه فراسیابدا بووه، هه ل بژیردراون، فیرده و سی ده لئی: یکی لشکری ساخت افراسیاب - زدشت سپینجاب تا رودآب<sup>۱</sup> که له به ریکی شیعره که ی یابه هه له پیتی - پ - پی زیاد کرده و سه نجاب - ی کرده ته سپنجاب، نه ینا نه م سه نجابه هه رنه و ناوچه خوښه - سه نجابی یه یه که له خوړاواي کرمانشادا هه لکه وتوه و، خاوه نی پیاوانی کوّل نه ده روبه نه مه ک و نازایه، نه م ناوچه - که وتوه ته سنوری باشوری جه یحوناوا، که له - پشتخوارگه ر<sup>۲</sup> - که له چه ند کیلومتری که نگاهه ر دایه تا - دو که هیکوه کان - (کاکه وه نده کان) که له هه وه لی خاکی که نگاهه ر تاده و روبه ری هه رسینی کرماشانی داگرتووه، به رابه ری په یمانی ناشتی نیوان مه نوچیهر و نه فراسیابو، نه م ناوچانه له ژیرده سه لاتی نه فراسیاب دابووه، «وه به ندی هش» - ده لئی نه م مه لبه ندانه - له نریکی جه یحوناواي صحنه ی کرماشاندا هه لکه و توون، هه ربویه نه فراسیابو - باوکی خوئی کردبوه فه رمانزه وای نه م ناوچانه، چون له ناوه ندی ده سه لاتداری خوپه وه زورته ریک بوو، جاخوئی له رپی ده ریای نازه ربایجانه وه که له قه راخی

(۱) بانی له کورده کانی سه نجابی و ده روبه ری چومه پر ناوه کان نه فراسیاب سویابه کی پټک هیئا -

(۲) به لام میژوونوسان به هه له بیان وابوه که به شی مازنده رانه

نازه ربایجانی خوږه لآت و خوزاواوه ده ریا بوه تائه و په ری ده ریا ری - (فه راخ که رت)  
(ناوروکه ش) به گه میه - نه په ژیتته وه و خوئی نه گه یه نیتته ده وروبه ری تاران و  
خواروورامین، که له به ری نه و په ری ده ریا بوون، دیسان فیرده سی په رده له زوی نه نیتته کی  
ترلاده باوده لی: خروشیدو بفگند کشتی برآب. بیامد بخواروژی افراسیاب<sup>۱</sup>

## وشه ی ئیران و توران

توراوه کان یا توورّه یه کان، ناوی تا قمی له خه لکی ئیرانه که به هه له به - تورانی یان  
ناو بردوه و له نه ژادی - تورکیشیان - ژوماردوه، چون - یه کی له سی کورّه کانی فه ره یدون  
- به ناوی (تور) به هوئی نه زانکاری باوکی له دابه ش کردنی خاکی ئیران به سه ریاندا، له  
باوکی تورا و خه لکیش ناویان نا (توراو) به ره به ره بوبه ناوی ده سته یی له م نه ته وه،  
جامیژوونوسان به هه له به هوئی هاوشکلی وشه ی - توراوه کان - له گه ل وشه ی -  
تورکه کان، نه ژادی کورده توراوه کان - له گه ل وشه ی - تورکه کان، نه ژادی کورده  
توراوه کان یان به نه ژادی تورک، نه ژماردوه، چون کوردییان نه زانیوه کوردی توراویان لی  
بوه به تورکی خو مالی،

زانای به ریزی کورد - عه ماده ددینی ده وله تشایی له کتیوه که ی خویداله لا په ره ی  
۹۳ و ۹۴ داده نویسی: من وانه زانم که خیلی (هه ورامی) ئاهورایی - بووه که به ره به ره  
گوراوه و بوه ته - هه ورامی - نه م تا قمه هه ره و ده سته بوون که هه زاران سال له مه و به ره، له  
سه ره دابه ش کردنی زه وی و له وه زگاوسامان، له براکانی خوین تورّه بوون و لیان - توراون،  
چون ناوی راسته قینه یان - ئاورا (= ئاهورا) بووه، وه شه ی مان له کوردی دابه مانای خیل  
(و بونیسبه تیش دیت) ئاهورایی گورابه ئاهورامان، یانی خیل یا خیزانی ئاهورا، وه له  
به ره وه یکه ناوی راسته قینه یان (ئاورا) بوه و، تا قمی کیش بوون له خیلی توراوه کان پینان  
وتون - (ئاورا توراو) - که ورده ورده بوو به ناوی ده سته یی له خه لکی خوراوای ئیران،  
دوای نه وه یکه په ره یان سه ندوژوماره یان چوه بان له قه راخی گولی ورمی به ره و  
کیوه کانی - ئارال و قه ققاز - وه زئی که وتن و نه و ولاته یان خسته ژرّده سه لاتی خوین و  
حکومه تی - ئاوراتور - یان پیک هینا، پاشان به ره به ره، به ره و خاکی ئیران ده س دریزیان

(۱) یانی نه افراسیاب به که شتی له ده ریا په زنه وه و هاته شاری زه ی و ناوچه ی خواو - (نوسه ر)

کردو بونه هوئی میژوی پالّه وانیه تی و ئه فسانه یی ئیران،<sup>۱</sup>

له لایه کی تره وه وشه ی - ئیره - له کوردیدا به مانای - ئیره یه - یانی هه رجیی که وێژه ری لی بی به کوردی سورانی پی ده لێن - ئیره - له به رابه ری ئه م وشه دا وشه ی ئه وره - یانی له وی - هه یه - کاتی دابه ش کردنی گیاروله وه رگا، ده سته یی که له به شی باکورو و خۆرّه لآت و باکوری خۆرّه لآت و باشوری خۆراوادا نیشته جی بوون به - ئیره یی - وه ئه وانه ی که له باکوری خۆراوادا نیشته جی بوون به - ئه وره یی - ناوهران، چون چاکترین هه وارگه ی مه رومالیا و باشتین ئالف جاروله وه رگا به تاقدی هه وه ل برابوو، ده سته ی دووه م له م دا به ش کردنه نابه رابه ریه تووژه بوون و - تووران - جاناویان نان - (ناوراتوژاوه کان) کاتی پاشایه تی کورانی - فه ره یدون - یه کیکیان به ناوی - سه لم - له ده وروبه ری هه رسینی کرماشان، نیشته جی بوو، که به و شوینه ده لێن - سه رماج - یا سه لماج، ئیرای ئه و روژه سه زحه دوسنوری به م جوژه بوو: ۱ - سنوری قه فقاز تاچه راخه کانی ئه لبورز ۲ - خۆرّه لآتی له ساوه که له قه راخی ده ریای قه راخی که رتا بوو تا چوته کیوه کانی لورستان، ۳ - سنوری باشوری له قه راخی خۆراوای - که بیرکو - و بری له خوزستان که له ناوێستادابه - خوزه هه - ناوبراوه - تاده گاته به رزاییه کانی زنجیره کیوی زاگروس ۴ - به شی خۆراوی له قه فقازه وه تاچه سری شیرین، گشت ئه م مه لبه ندانه به ناوی ئیران، له ژیر ده سه لآتی - فه ره یدون - دابوو.

(به شی ئیرج) فه ره یدون. چاکترین مه لبه ندی ملکی خوی که مه رزی باکوری له قه راخه کانی کیوی ئه لبورز و ساوه تاسنوری، قه سری شیرین، وه سنوری باشوریشی له کوردستانه وه له رینگای سه قز بیجار، تا هه مه دان درێژه ی بووه، به به شی ئیرجی داناوه که له شه ره کانی دواپی دا له قه راخی ئه لبورزه وه تاهه وه لی بیستون که له ژێرده سه لآتی کاکه وه نده کاندابوو، که وته ژێرده سه لآتی ئه فراسیابه وه -

### به شی سه لم

گشت ناوچه کانی خۆراوای گۆلی ورمی و مه لبه نده کانی کوردستانی تورکیه و عیراق تاپشتی قه سری شیرین ی داوه به سه لم، پاشان سه لم و تور - پیکه وه - په یمانی یه کیه تیان

به ست و تاسنوری - شه هابادی خوراوا - یان خسته ژیر ده سه لاتی خویان و له شوینیکدا به ناوی - سه رابی ئیسلامابادی غه رب - له قه راخی گولیکی چکوله - سه لم و تور - ئیرجی برای برژه پشتی خویان نه کوژن، که ئیستا که نه و جینگه یه له چه ند کیلومتری ئیسلامابادی غه رب دابه ناوی - سه رابی سه رم و شور - ناونه بری، دیاره بو بیره وه ری و په ندی رۆژگار نه و ناوه - دواي هه زاران سال که ده م به ده م بومان گیردرا وه ته ه و به ده ستمان که یشته و روه په ری کتییو بیر و میسکی نه ته وه که مان، له خویدا نویسیوه تی، بوخوی به لگه ی راستی و حه قانیه تی نه م رووداوه یه له کوردستاندا، که له دریزایی رۆژگارد سله لم و تور - گوردراون و بوونه ته - سه رم و شور، و شه ی تور - له توراوه، وشه ی - نه وه - یانی نه وی - که به سه ریه که وه نه بیته - نه وه توراو - یانی توراوه کان له وین یا له وی توراون - نه م ره که زه نه چنه وه سه ر - توری - کوزی - فه ریدون که له باوکی تورا، وشه ی - تورانه له کوردیدایانی توراوئیکی تایه ت، وه وشه ی - توراوه که - ئیشاره به توراوئیکی ناسراوه، خیل توراوه کان له هوزی که وه ی - ئاهورایی یه کان بوون، پاشان زه رده شت پیغه مبه ریان لی هه لکه وت، که تا قمی له مانه توران و به ره و نه و لاتری باکوری قه وقاز روشتن، نه فراسیاویش هه رله م ده سته توراوانه بووه که له سه رحه د و سنوری ئاستارا هاتوه ته ناوخاکی ئیرانه وه،<sup>١</sup>

میژوونوسان به هوئی نه وه یکه زمانی کوردیان نه زانیوه و ناوی هه ریم و کیو، شارو شوینه واره کوئه کانی کوردستانیان نه ناسیوه، هاو شکلی و هاوده نگی ناوه کان بوه ته هوئی سه رلی شیواندنیان، وینه ی نه م و شانه:

١ - وشه ی - نه ندیا - که به دانیشتوانی کوردی ده و روبه ری چۆمی قزل وه زانیان وتوه، چون له گه ل وشه ی - هیندیا - داها وده نگ بووه به دانیشتوانی هیندوستانیان داناوه -

٢ - وشه ی - زابان و زابانی - که به مانای خه لکی نیوان چۆمه کانی - زبی که وه و زبی چکوله له کوردستانی عیراقدایه ئیستا که پاریزگای هه ولیره گریته وه چون له گه ل وشه ی - زابل و زابلی - سیستاندا لیک نریکن، رۆسته می زابانیان - به زابلی خوینده وه ته وه،



۳ - وشه ی سه گزی (= سه کزی = سه قزی) که چون روسته می کۆری - زال - له بنه ماله ی خیلّی سه کا - کانی دانیشتوی قه راخی گۆلی و رمّی هاتوه ته دنیاوه وشه ی سه گزی بوه ته ناوَبۆرۆسته م، که پاشان سه گزی گۆزاو بوبه سه قزی، دوا ی ماوه یی سه قزیه کان له قه راخی گۆلی و رمی کۆچیان کردوو هاته قه لای ناوندی و لاتی - زاموئا - که نه و کاته پێیان وتوه - ئیزرتا - به م هوّیه وه قه لای ئیزرتا - به سه قز - ناوی ده رچوو، دیسان ده سه یی ترهه ر له م خیلّی «سه کا» یانه کۆچیان کردو له که وشه نی شاره کانی - خوَره مه باد و هه رسین - گرسانه وه، که ئیستاکه به هوژی سه گاوه ند - ناوئه برین و یه کیکن له تیره به ربلآوه کانی - لوژ - جامیژو نوسان به هه له روسته می سه قزیان به روسته می سیستانی یاسه گستانی - ناسیوه، هه ر چه ند پاشان به هوّی کۆچی برّی له خیلّی سه گزیه کان بوو لاتی - سیستان به م و لاته یشیان وتوه - سه گستان - هه ربه وجۆره به هه له رۆسته می زابانی - یان به روسته می - زابلی خویندوه ته وه و له رۆی نه زانینه وه به دنیا یان ناساندوه که رۆسته می پالّه وانی ئازاو کول نه ده رونه به زی کوردی سه قزی زابانی خه لکی زابلی سیستانه وله نه ته وه ی کوردنی یه، هه رچه ند رۆسته م نه زابلی بوه ونه سیستانی دیوه،<sup>۱</sup>

گه وره ترین به لگه ی ئه م باسه ئه وه یه که دوا ی چه ندین هه زارسال له رۆوداوی شه رّی ئیران و توران هیشتاناوی قاره مانه کانی ئاو یستاو شانامه، به ته واوی له مه لبه ندی کوردستان به تایبته له ناوچه کانی کرماشان داماو وه خه لکی به چاکی نیه کانیان راگرتوه و له بیران ماوه، : ۱ - وه ك قه لای سه مه نگان له نزیک ی بیستونی کرماشان که دایکی سورابی کۆزی روسته م کچی سه روکی ئه م شاره بووه،

۲ - قه لّامی سام ۳ - قه لّای - زال - باوکی رۆسته م له که وشه نی شاری هه رسین و کیوی هه زارخانی کرماشان - دا به ناوبانگن، ئه گه ر رۆسته م خه لکی زابل و سیستان بووا یه چون ده یتوانی وجیی باوه رّبوو که له خوَره هه لاته وه بوژن هیئان بیته خوَرّواوا؟ له کاتیکدا ٬ قه لّای سه مه نگان له نزیک ی کیوی پیستون داهه رزاوستاوه و، له چه ند فرسه خی ئه وه لّادا کو یستانی به ناوی - کانی سوراب - قه راری گرتوه

۴ - قه لّای ”هه جیر“ خالّوی سوراب له قه راخی جه یحون شار، له ناوچه ی

دینه وه ری کرماشان له سه رکیتی به ناوی - هه جیر - هه لکه وتوه،

**۵ - زواره -** برای رۆسته م، ۶ - روودابه - دایکی رۆسته م له ناوچه ی تويسرکان دا. گشت ئه م ناوانه به س نی یه بوئه وه یکه سفت و بی په رده بله یین تائستاکه زۆرله میژونوسان به هه له چون و گه وره ترین کاکله ی حه قیقه تیان شاروده ته وه و به سه رهاتی هه زاران ساله ی گه لیکی خاوه ن شکۆومیزو و فه رهه نگ و ئاین و ئه ده بیان وه ژیرلچ داوه وه ره شله ی ئاوله ئاوته کانی نه خواردوه

**۷ - ضحاک:** پاشایه کی قین له دلی چه په لی خوین خواری کورد کوژی غه یره کورد بوو، به ملهوژی شاری - که ره ندی - ئیستاکه ی کرده پایته ختی فه رمانره وایی خو، چه ندین سال خوینی نه ته وه ی گه لی هه ژاری کوردی به ناحه ق مژی، تامه نهجه لی میردان هاته کو و یه کی له کورده ئازاکانی ئه وسه رده مه، به ناوی، کاوه ی ، ئاسنگه ر که چه ندین کوژی لاوچاکی به ده سستی پیاوکۆزه کانی - ضحاک - له گیان بیوون، شورش ئه که ن و ضحاک - ئه کوژن و «فه ریدونی کورد» ئه که ن به سه روکی خویان. خیلی - کاوه یی - یه کان له چه ند فرسه خی کرماشان دا ئیستاکه یش به - کاوه - به ناوبانگن و خه لکی پییان ده لاین «کاوه پشته کی» - به لام ئیستا - کاوه - کراوه به - که وو - وه چون له زمانی کوردیا - که وو - به مانا - کبود - ی فارسی یه - ده فته روقه باله و بن چاخ نوس به هه له وله رو ی نه زانین یا به فیل و بوشوینه گومکی - کاوه یی - یان به - کبوده ای نویسه

وشه ی کاوه و - که یان - بری له یه ک نریکن، شایه د که یانیا - له ناوه ندی ئیرانی ئه ورۆزه دا که - نه هاوه ندی - گرتوه ته وه نیشته جی بویتن، چون وشه ی نه هاوه ند - به مانای - ناوه ن - ه که خه لکی - نه هاوه ند - به زمانی کوردی لوژی خویان به - ناوه نی - ئه خوینه وه،

ناوه ن یانی - نیوه راست، چون ئه م ناوچه له نیوه راستی ئیرانی ئه وه رۆزه دابووه پییان وتوه - ولاتی نیوه راست -

## - سوپای کوردان و ته یموری جیهانگوشا -

ته یموری له نگ له په رتوکی - منم تیموری جیهان گشا - کاتی که سه باره ت به سه رزه وی رۆم و شه زله گه ل - ئیلدرۆم بایه زید - ئومپراتوری رۆم داده دوی، ئاواده نوی: کاتی که به شیکی زۆرم له ولاتی رۆم خستبوه ژێرده سه لاتی خۆم و ئومپراتوریکی گه وره ی وهك - ئیلدرۆم با یزید یشم به دیل گرتبوو ده یشم و یشم که شاری میژویی - بیزان توم «ئه سته مبول» به زویی بگرم: کوتری نامه به رته م هه والّه ی بوهینام که - توگول - فه رمانزه وای ده ولّه تی مغنسیسته - یه کێ له پاشاومیره ژێرده سه کانی - ئیلدرۆم با یزید - یاخی بوه و ده یه وی به هیز و قۆشه نیکی به هیز که له خپله کانی - سارو خان - ساری قمیش - اکراد - تاتاری رۆم - تیکه له، هیرشت بوینی وریگات لی بگری، ته یمور لیره داده لی من دوا ی ئه م هه والّه له - ئیلدرۆم با یزید - دلّم گۆزی ووام زه ین بو چووه که - توگول - به نه خشه ی - ئیلدرۆم با یزید - سوپای راکیشاوه و ده یه وی رینگام لی بگری، به لām پاش ماوه یی پرس و جو بۆم ده رکه وت که - ئیلدرۆم با یزید - ناگای له م کاره ساته نی یه و (توگول) بو خوی سه ربه خو ده یه وی رینگام لی بگری و به گومانی خوی بم شکینی و پاشان بو خوی - ئیلدرۆم با یزید - لا به ری و له جییدا دانیشی، منیش ترسم لی په یدا بوو که ئه گه ر زووده س به کارنه بم - توگول - ده ولّه ته ناوه ندیه کانی - رۆم و - شام ده گری و بیجگه له وه یکه ده بی به میری رۆم، رینگای گه رانه وه م بو ده ولّه ته کانی - جبال (کوردستان) و عیراق ده بری و ده با ته به ست، ئیترمن (تیمور) چاره م نه ما بیجگه له وه ی که گه ماروی شاری - بیزان توم - (ئه سته مبول) - ی رۆم به جی بیلم و له گرتنی ئه م شاره خو بویرم و برۆم و شوژی - توگول - سه رکوت که م وه قۆشه نه که ی بکه مه توی ناو هه ریز و پاشان بگه ریمه وه و شاری - بیزانتوم - بگرم، جامنیش به گشت سوپاکه ی خۆمه وه قه راخی ده ریام به جی هیشت، هه رله و رینگایه ی که لیوه ی هاتبوم گه رانه وه، ئه وه نده ی له وزه مدا بوو خۆم و سوپاکه م ره تان، تاهه رچی زوتر خۆم «توگول» بگه یه نم، له م گه رانه وه دا - ئیلدرۆم با یزید یشم - له گه ل خۆم هه ل گرت تانه وه کوو داروده سته که ی دوا ی من له به ندیخانه ی رزگار بکه ن و ده ردی سه ریم بو دورست بیته وه، له نا کاو بۆم ده رکه وت که - توگول - ده یه وی به دوا ی خویدا بو - نازه ربایجانم - رابکیشی، چون له گه ل میری ئه ویدا په یمانی یه کیه تی و پشتیوانی له یه کیان به ستبوو، جاویستم هه رجوری بوه نابی بیلم - توگول - خوی بگه یی نیته - نازه ربایجان - جا بوئه و

کاره له ئازاترین و کاری ترین سه رباره کانی خوّم - سیی هه زار که سم جیا کرده وه و - توقات - که یه کئی بوله ئازاترین و کۆل نه ده رترین ئه فسه ره کانم کردمه سه ره لی ئه وسیی هه زار که سه و وتم هه رچی زوتر پیش به قۆشه نی - توگول - بگره و منیش به گورجی به دواتادیم تا پاش و پیش له م کتکه نه وتینه بگرین و نه یه لین خه لکیش به خوّیه وه بسوئینی،

**قۆشه نی -** سیی هه زار که سی (توقات) هه رکام ئه سپیکی یه ده کیان به دواى خویندانزاده کیشا - توقات رّیگایه کی که وانی دوورودرّیزی به زوترین کات به دوائینی زنجیره کتیه کانی - کوردستانی تورکیه به ناوی - طور (تورس) برّی تا گه یشته شوئینی به ناوی - ته نگه ی پتک - له ویه (توقات) هه وائی نارد، برّوام وایه که - توگول - له م ته نگه وه داده بورى و ده چّیته شارى - «دیاربّه کر». ته نگه به رى - پتک - له نیوان دوو مه لّبه ندی - قازان ته په - و - دیاربّه کر - داهه لّکه و توه و چۆمى به ناوبانگی فورائیش له م ته نگه به ریوه داده بورى، منیش به زویى خوّم گه یانده ته نگه به رى «پتک» توگول بوّنه وه زوتر خوّی به ئازره ریايجان بگه یّنی ئه وه نده به گورجی ده رّوشت که ته نانه ت دوادارى بوّ سوپاکه ی دانه نابوو، تا بزانی که سوپای منی به دواوه یه، به جوّرى ماوه ی به ینى من و (توگول) ئه ونده کورت ببوه وه که له شه وی دوایدا ئاورى سوپای (توگولم) ده دی، خوّنه گه ر له وته نگه به ریه دانه بوايه تم ده م توانی هه ر له وشه وه دا به سه ریدا بده م و قۆشه نه که ی ته فرو تونا بکه م. «توقات» له خوّر هه لّانی - «ته نگه ی پتک» له که مینی - توگول - داراوه ستاوو ئاماده بوو، به لّام من - ته یمور - و یستام تا قۆشه نی - توگول - له «ته نگه ی پتک» ه وه رّه تبوو منیش به دوایدا له ویه رّه ت بووم، کاتى «توگول» وه خه به رهات و دیتی قۆشه نی له پیشیه وه خوّی لی داگرتوو، قۆشه نه که ی به په له سان داوخوی بوّ هیرش ئاماده کرد،

به لّام چون (توگول) له فوتوفه نووچه می شه رّسه رده ر چوونه بوو، نه ی ده زانی که هه رّوه ک قۆشه نی له پیشیه وه خوّی لی مات داوه، سوپایه کیش له دوايه وه دواى که وتوه له م کاته دامن «ته یمور» له دواوه هیرشم کرده سه رى و له ولایشه وه - توقات - هیرشى بوّ هینا و ئاورى شه رّ به توندی هه لّ گرسا، قۆشه نی «توگول» زۆر ئازاو کارى و کۆل نه ده ر و شه رّکه ر بوو، به لّام سه روّکه که یان «توگول» تا زاده یی له چه می شه رّبی خه به ر بوو که نه ی ده زانی هه رکاتى که سوپایی له دوولاهه هیرشى بوّ بیرى ئه گه ر خوّی و قۆشه نه که ی ئازادنه کاو بلّاونه بنه وه، گه ماروده درّین و له نیوان دووسوپادا گیرده خوّن، جابه م

هویه وه پاش دووساعت شه ز قۆشه نی کۆل نه ده ری - «توگۆل» مان گه مارۆدا و چوارده ورممان لی گرتن، «توگۆل» کاتی که تیگه یشت سوپاکه ی گه مارۆدراوه و چوارده وری گیراوه، فه رمانی دا که حه لقه ی گه مارۆبشکینن، به لām چون سوپای ئیمه زۆرتر بوو، نه یان توانی ده ربازکه ن و حه لقه ی گه مارۆبشکینن له پێشه وه وتم که سه ربازه کانی - توگۆل - له - ساروخان - ساوقامیش - کورد - تاتاره کانی زۆم تیکه ل بوون هه رکام له و تاقمه سه ربازانه که گشتیان به تایبه ت - کورده کان - نه به زو کۆل نه ده ربوون، به شیوه ی تایبه تی خویان شه زیان ده کرد -

سه ربازه کانی - ساروخان - به چۆماخ شه زیان ده کرد که چۆماخه کانیا ن زۆر بقه و ترساوه ر بوو، سه ربازه کانی - ساری قمیش - به «ساتۆر» شه زیان ده کرد که ساتۆره کانیا ن زۆر کاری بوو،

کاتی وابوو به «ساتۆزی» سواری کیا ن به ئه سه په کیه وه دوکه رت ده کرد.

ئهم سه ربازه کورده نه به زه کان به دوو - ئه سه له حه - شه زیان ده کرد به شیرو به گۆرز، تاده یان توانی به گۆزی گران مه ردانه شه زیان ده کرد، کاتی که له گۆرزوه شاندرن تیریان ده خوارد، شیریا ن له کیلان ده ردیناو وه ها کاریکیان به سه ربازه کانم ده کرد که بابه ده واری شه زی نه ده کرد.

سه ربازه کانی - تاتاره کانی زۆم - به تیروکه وان شه زیان ده کرد.

«ته یمور» ده نوی ئه گه رمن وه هاسه ر بازا ئیکی نه به زو کۆل نه ده رم ببوایه، سوپایه کی ئه وه نده رێک و پێک و کاری و کارزانم پێکدینا که هیچ هیزی نه یتوانیای ئه شه زیان پێ بفروشی و بیان شکینن، به لām توگۆل - له رو ی نه زانییه وه ئه و قۆشه نه کۆل نه ده ره ی تاسان و خسته ی گه مارۆوه. من - ته یمور - به هو ی ئه فسه ره کانم به سوپای - توگۆل - م راگه یاندکه ده غاله ت که ن، ته سلیم بن و چه ک دانین تا به خو زایی نه کو زرین و له به ی ن نه چن، تاقمی تاتاره کانی زۆم ده سیا ن به رداوه و ته سلیم بوون، به لām سه ربازه کانی ساروخان و ساری قمیش - به تایبه ت سه ربازه نه به زو کۆل نه ده رو گۆرزوه شین و شمشیر کورۆزه کانی - کورد - تا ئاخیرین هه ناسه یان شه زیان کرد و ته سلیم نه بوون، ته نانه ت تاقیکیشیا به (دیل) نه گیران، (ته یمور) ده لی کاتی که زانیم ده س به رناده نه وه و مه ردانه شه ز ده که ن، تائیواره بو تیکشاندرن قۆشه نی - توگۆل - به ته واوی هیزو قۆشه نه وه هیرشمان بو بردن و، باران تیروزم و شیرو گۆرز و گوپالمان به سه ردا باراندرن

که به داخه وه کاتی که شهر تهواو بوو، گشتیان مهردانه له مهیدانی شهردا کورزان و تاقه واریان لی دهرنه چوو، ته نانهت سهربازیکیشیان به دیل نه گیرا، به لام له م شهر و لیکدانه نابهرابه ریه دا - چوار هزار له سهربازه کانی من (تهیمور) کورزان.<sup>(۱)</sup>

## کوردستان

۱- رووبه‌ری ههریمی کوردستان پانسه د و سی هزار ک ۵۳۰/۰۰۰ - ی چوار گوشه یه.

۲- رووبه‌ری ئوستانی کوردستان - ۲۹۳۸۵ ک - ی چوار گوشه یه

ئوستانی کوردستان له خوراوا ی ئیران و له نیوان ۳۴ پله و ۴۴ ده‌قیقه تا ۳۶ پله و ۳۰ ده‌قیقه پانی باکووری و ۴۵ پله و ۳۱ ده‌قیقه تا ۴۸ پله و ۱۶ ده‌قیقه دریزی خوره‌له لاتی له نیوه‌روی (نصف النهار) گرینوچ دا قه‌راری گرتوه.

له لای خوراوا به کوردستانی عیراقه وه، له لای خوره‌له لاته وه به ئوستانه کانی زه‌نجان و هه‌مه‌دانه وه، له لای باشوره وه به ئوستانی کرمانشانه وه، له لای باکووره وه به ئوستانی نازه‌ربایجانی خوراوا و به‌شی له ئوستانی زه‌نجانانه وه نووساوه.

۱- منم تیمور جهانگشا - ترجمه ذبیح‌الله منصوری ص ۴۰۳ به بعد.

رووبه‌ری ئوستانی کوردستان به‌رابه‌ری به‌راوردی که له ده‌ستایه ۲۴/۹۹۸ - کیلومتری چوار گوشه‌یه، به‌لام به‌رابه‌ری پیوانه‌یه کی تازه که له لایه‌ن سه‌رجه‌نگه‌ل داریه وه کراوه، رووبه‌ره که ی نزیکی ۴۵۰۰ کیلومتری چوار گوشه‌ی له رووبه‌ره که ی پیشوفره تره یانی روبه‌ری ئیستا که ی ۲۹۳۸۵ کیلومتری چوار گوشه‌یه، جه دووه‌لی ژوماره ۱ رووبه‌ری هه‌رشارستانی به‌رابه‌ری پیوانه‌ی سه‌رجه‌نگه‌ل‌داری ته‌واوی ئوستان، به‌پیشنیاری ده‌فته‌ری دابه‌ش کردن (تقسیمات) ی ئیران پیوراوه، و دیاری کراوه،<sup>۱</sup>

جه‌دوه‌لی ژوماره ۱ - رووبه‌ری ته‌واوی ئوستان، هه‌ر شارستانی به‌جۆی به‌کیلومتری چوار گوشه

لیکدانه‌وه	پیوانه‌ی کون	به‌رابه‌ری پیوانه‌ی ده‌فته‌ری دابه‌شی ولات بوبه‌ریوه
شارستان	به‌ک چوار گوشه	بردنی پله‌ی هه‌وه‌لی یاسای ناسین و به‌رره‌سی دابه‌ش کردنی ولات وه‌ده‌س هاتووه - ک چوار گوشه
سنه	۵۰۳۳	۸۰۴۳
بیجار	۶۰۴۸	۶۲۰۰
سه‌قز	۴۹۹۱	۵۱۳۱
قوروه	۴۲۶۸	۴۴۴۳
مه‌ریوان	۳۸۲۸	۴۳۳۱
بانه	۷۹۴	۱۳۴۷
ئوستان	۲۴۹۹۸	۲۹۳۸۵

۲ - به‌رزایی - ئوستانی کوردستان مه‌لبه‌ن‌دیک‌ی چروکوستانی به‌گرنگترین زنجیره‌کیوه‌کانی به‌م‌جۆره‌ی خواره‌وه‌یه

الف - کیوه‌کانی ناوچه‌ی سه‌قزو بانه،

ئه‌م زنجیره‌کیوانه به‌شیکن له زنجیره‌کیوه‌کانی زاگروس که‌ریشه‌ی باکوری له داوینی زنجیره‌کیوه‌کانی - ئارازات - هه‌لکشاوه و له باکوره‌وه به‌ره و باشور کیشراوه، ئه‌م زنجیره‌کیوه به‌دیمه‌نانه که به‌نه‌خش و نیگارو هه‌بیه‌ت و سام و نه‌رم و نیانی خو‌یان

(۱) به‌رابه‌ری ئاخیرین دابه‌ش کردنی ده‌وگلت پارێزگای کوردستان خواوه‌نی شه‌ش ناوچه (سه‌قز - بانه مه‌ریوان - بیجار - سنه - قروه - ده‌شار - نوزده‌به‌ش - ۷۸ دیکو - ۱۸۵۲ دی‌یه به‌لام به‌تازه‌یی پڕیار دراوه ناوچه‌کانی - دیوانده‌ره و کامیارانش به‌شکلی ناوچه‌ی ره‌سمی ده‌ریین به‌م‌جۆره‌ پارێزگای کوردستان ده‌بیته خواوه‌نی ۸ ناوچه (نوسه‌ر)

سه رنجی هه ربینه زۆ بۆلای به دی هیئه ری نه خش پیده ری ژانه کیشتی، به ناوچه ی شارستانه کانی: ماکو، خو، سلّماس، ورمی، شنو، پیرانشار، مه هاباد، بوکان و سه رده شتاداپه زیون و گه یشتونه ته ناوچه ی سه قز و بانه که گرنگترین زنجیره کیوی نه م ناوچه بریه تی یه له: ۱ - ئالمه لو، له خوړاوا ی دیی مه لقه رنی که ئیستاکه ژاداری سه قزی له سه ره و ۲۰۸۵ گه زله زوی ده ریاوه به رزه ۲ - وه نه وشه له خوړاوا ی دیی ئایچی ۲۳۷۰ گه زبه زره

۳ - زنجیره کیوه کانی - وه ستامه سته فاله نیوان دیکانی، تورجان و سونج و هه رمیله دایه و له شیماله وه به ره و باشور تائه گاته وه به کوئیستانه کانی نیوان باوسه ین و ساوانی بانه درێژه ی هه یه نه م کوئیستانه ئاوداره پزگول و گیایه بو ئازهل و بژیوی مژو مالیات لنگه ی که مه.

۴ - زنجیره کیوی - مه لا محمّد له خوهره لاتى تاوه قران و کانی نیازدا

۵ - زنجیره کیوی عه بدووززاق -

۶ - زنجیره کیوی نه که رۆزکه بلندترین لوتکه ی / ۲۶۳۰ گه زبه رزه و ئاو دا روله وه ژ خوشه -

۷ - زنجیره کیوی - شاخه زه ش -

۸ - زنجیره کیوی - شمشیر زه زرین

۹ - زنجیره کیوی به ناوبانگی - که لی خان که سنوری شارستانی سه قز و بانه یه که له زستاندا به فرگرتترین کوستان و گه رده نه ی نه م ناوچه یه

۱۰ - زنجیره کیوی گاگرله باشوری خوړاوا ی شارکیانه دایه و - ۲۰۵۲ گه زبه رزه،

۱۱ - زنجیره کیوی کوته زه ش له باشوری خوهره لاتى شاری بانه دایه و ۲۸۴۲

گه زبه رزه -

۱۲ - حه وته وانان له باشوری شاری بانه دایه و - ۱۷۳۵ گه زبه رزه،

۱۳ - زنجیره کیوی سورکیو

۱۴ - زنجیره کیوی دووسه ر

نه م کوئیستانانه گشتیان پزئاو، له وه زخوش و به پیت و به رکه ت و تماشاین و له به رابه ری ته کانی بومه له رزه و هیرشی باو توفان ووه یشومه دا قایمترین له نگه رو باشتین سپه رودلنیاترین سه نگه رن، له فه رعانه داسه راسه رته لآن، له ته نگانه دا باشتین قه لآن.



## - کیوه کانی کوردستانی ناوه ندی -

ده رهی شلیر که ده شتیکی به برشت و به رهه مه وله باشوری شارستانی سه قر و باکوری شارستانی مه ریوان و باشوری خوراوی شارستانی دیوانده و له نیوان خاکی کوردستانی ئیراندا هه لکه وتوه، لایه کی زنجیره کیوه کانی سه قزو بانه ی له زنجیره کیوه کانی ناوه ندی کوردستان جیا کردوه ته وه و به ره و باکورپالی تیوه ناوان و له - چل چه مه دا - دیسان تیک هه لکشاون و ده ستیان لیک به رنه داوه و نه پچراونه ته وه - به ره و باشورو باشوری خوره لاتنی ئوستان کیشراون به رزاییه گرنگه کانی نه م زنجیره - به م جوړه یه:

۱ - زنجیره کیوه به خیر و پیره کانی - چل چه مه - که له دیهستانی خورخوره دا سه ربه رز زاوه ستاوه، به رزترین نوچکه ی - ۳۶۶۰ - که زبه رزه که دوی کیوی شاهو به رزترین کیوی کوردستانه، له م کیوه به سام و زور به دیمه ن و سه رنج راکیشه ره ی چل چه مه دوو زنجیره ی گرنگی لی جیا ده بیته وه به م جوړه که زنجیره ی نه سلی له باکوری خوراوه به ره و باشوری خوره لات تاجل (۴۰) کیلومتری باکوری سنه دریژه ی هه یه، دیهستانی سازال له باکوری خوره لات و که لاتنه رزان، له باشوری خوراویدا هه لکه و توون، لیره داچل چه مه دولقی که وره ی لی ده بیته وه، لقیکیان له نزیک بیست کیلومتری خوراوی شاری سنه به ره و باشور کیشراوه که یال و لقه زوره کانی له نزیک چل و پینج - ۴۵ - کیلومتری باشوری خوراوی شاری سنه له سه رچومی - زاوه رو - نه بریته وه،

مله ی ئاریز - له نیوان سنه و مه ریوان داکه شه قامی مه ریوان سنه له ویوه دئه بوری نرترین خالی نه م زنجیره کیوه یه و ۲۲۲۶ که زله روی ده ریاوه به رزه - لقی دوهه می چل چه مه، به ره و خوره لات ده رواو خوره لاتنی شاری سنه و چومی قشلاخ و باشوری به شی قروه و باکوری به شی سه نقوری کولیایی و شارستانه کانی - نه سه داباد و هه مه دان به جی دیلی و به کیوی - نه لوه نده - وه ده نوی و یه که ده گر نه وه ( ته واوی کیوه کانی کوردستان ئیران و لقه زوره کانیشیان ته قریبه ن شان به شانی یه کترله ناوه ندی ئیرانه وه تا ئاخیرین نوخته ی باشوری خوره لات کیشراون که رده نه ی - سه له واتاوا - له ۲۳ کیلومتری خوره لاتنی سنه دا - نه ویتترین به شی لقی دوهه می

نه ژمیردری که بلندیه که ی له روی ده ریاوه - ۲۲۷۰ گه زه،

له دوولقی گرنگی زنجیره کیوی به ناوبانگی چل چه مه سه دان یال و لق و زنجیره ی چکوله ی به م لاوالدالی بلا و بوه ته وه که به ره به ره به مرزایه کانیا، تا برۆن و درێژتر بینه وه که م ده بیته وه، که له ئاخردا کاتی ده گه نه سه رچومه کان کړنوش ده به نه به ره دی هیته ری خویان و ده برینه وه،

۱ - یه کئی له زنجیره گرنکه کانی لقی هه وه ل، کیوی ئاویده ره که له باشوری خوراوی شاری سنه داهه لکه وتوه و لوتکه ی سه ری ۲۵۳۸ گه زبه رزه (شاری سنه خوی ۱۴۹۵ گه زبه رزه)

گشت دیکانی نه م ناوچانه له شیوولایال و داوینی نه م زنجیره کیوه ئاودار و له وه ز خوشانه دا به دی هاتون، به پشتیوانی خودا له جیی خویدا، له هه رشارستان و دیهستان و دییکا به جوانی کیوه کان یه ک به یه ک باسی له سه رده کړی،

۲- زنجیره کیوی هه زار میترگه - که بلندترین کیوی شارستانی مه ریوانه، له باکوری خوره لاتی مه ریوان دایه و ۲۷۰۷ گه زبه رزه -

له م کیوه سه ره رزه به ته رزه که بوخوی یه کیکه له زنجیره کیوه کانی چل چه مه، سی شاخه ی نه سلی و ده یان زنجیره ویالی به م جوړه لی نه بیته وه:

۱- زنجیره ی کیوی پشتی شه هیدان، که به ره و خورا و اکیشراوه و شارستانی مه ریوان که وتوه ته باشوری و ده شت و شیولانی شلیری کوردستانی عیراق که وتوه ته باکوری تیره شانی نه م کیوه به سنوری کوردستانی ئیران و عیراق دانراوه،

به لندترین لوتکه ی نه م زنجیره بریه تی یه له، ۱- شاخه به رانه ۲- به رده شیر ۳- مارو ۴- هه زارماله که بلندترینان لوتکه ی به رده شیر یه که ۲۴۹۱ گه زبه رزه -

۲- زنجیره کیوی که به ره و باکوری خوراواکشاوه و ته قریبه ن شان به شانی زنجیره ی پشتی شه هیدان، له باکوری ده شت و شیوی شلیره و ه کیشراو و تیره شانه کانی به سنوری نیوان کوردستانی ئیران و عیراق دانراوه و تاخوراوی شارستانی بانه یش ده ریژه ی هه یه ناوچه ی بانه که توه ته داوین و نیوان شیوودوه لی نه م زنجیره کیوانه، به زرترین لوتکه ی نه م زنجیره کیوانه، کوته ره شه که ۲۸۴۲ گه زبه رزه

۳- زنجیره کیوی که به ره و باشوری خوره لات کشاوه، له نیوان شارستانی مه ریوان و دیوانده ره داهه لکه وتوه که بری له دیکانی سه رشیوی مه ریوان له شیوه باشوریه کانی نه م

زنجیره کیوه داقه راریان گرتوه، برّی له م زنجیره کیوانه به ره و شارستانی قوروه رۆیشتون، باشوری شارستانی قوروه یان داگرتووه و به زنجیره کیوه کانی ئە لوه نده وه نوساون،

۴- له زنجیره کیوه کانی ژوماره یه ك و سّی كه له سه ره وه باسیان كرالق و یالائیکی چكۆله و گه وری زۆریان لی بوه ته وه و به ره و باشور و خورواو تا به شی ره زاو درّزه یان هه یه كه له ئاكاماله سه رچۆمی سیروان ده برّیینه وه

نوچكه به رزه به دیمه نه دلرفینه کانی ئە م زنجیره کیوانه له شارستانی مه ریوان دا بریه تین له ۱- قوتکه ی کیوی - سولتان ئە حمه د - له باکوری خورواوی دئی قه ته وه ندا و ۲۶۵۲ گه زبه رزه - ۲- نوچكه ی باکوری گه ردنه ی - گازان ۲۴۶۳ گه زبه رزه نوچكه ی پیر الیاس له باشوری گه ردنه ی گازان دا - ۲۵۹۷ گه زبه رزه - ۱

۳- زنجیره کیوی به ناوبانگی شاهۆ كه له باشوری خورواوی سنه و باکوری خورواوی کامیاران دایه و به ره و باشور و باشوری خوره لات درّزه ی هه یه، له باشوره وه به کیوه کانی ئوستانی کوردستانی کرماشان، زنجیره کیوه کانی «شاکتو - بیستون، پراوه» وه نوساوه، به رزترین لوتکه ی شاهۆله خوره لات ی پاوه دا - ۳۳۷۰ گه زبه رزه.

## کیوه کانی شارستانی بیجار

شارستانی بیجار مه لبه ندیکی کوستانی، نه رمان و خاکی یه كه سّی زنجیره کیوی به م جوړه ی خواره وه ی تّیدایه:

۱- له باکوری شارستانی بیجار زنجیره کیویکی خاکی له باکوری خوارواوه به ره و باشوری خوره لات کیشراوه، كه تیره شانه کانیان سنوری سورشتی نیوان شارستانی بیجار و شارستانی تیکابی هه و شارو ماه نیشانی زه نگانه، به رزترین لوتکه ی ئە م کیوانه به ریزله خورواو به ره خوره لات بریه تی یه له ۱- لوتکه ئیمام زاده ته ییوبی - انصار - ۲۵۱۲ گه ز به رزه، ۲- لوتکه کیوی له شمالی دئی چیچکلو ۳۰۳۰ گه زبه رزه

۳- لوتکه ی شانشین له باکوری ئاوابی شانشین ۳۲۰۰ گه زبه رزه،

۲- زنجیره کیوه کانی ناوه ندی ته قریبه ن شان به شانی زنجیر کیوه کانی باکوری له

دیهستانی قهره تهوهره وه کیشراوه و به شاری بیجار و دیهستانی پیر تاجدا تی بهربووه و پالی به کینوی - خهرقانهوه داوه، ئەم زنجیره کینوانه له چهند شویندا به هژی چۆمی - قزلوهزان - تلوار - میهره بان و چومیلکهی ترهوه دهستیان لیک برآوه و پچراون، بلندترین لوتکهی زنجیره ی ناوهندی له باکوری خوراواوه بهره و باشووری خورهه لات بریه تی به له:

١- کینوی سهرقه یسه ٢٣٤٦ گهز بهرزه، ٢- کینوی نهقاره کوت له باکوری خوراوا ی شاری بیجاردا ٢٢٣٤ گهز بهرزه، ٣- کینوی په نجه عهلی له خوراوا ی بیجاردا ٢٥٥٥ گهز بهرزه، ٤- کینوی تماشا له ٢٠ کیلومتری باشوری خورهه لاتی بیجاردا که ٢٢٥٨ گهز بهرزه، ٥- کینوی چهنگ ئه لماس له نیوان دیهستانه کانی پیر تاج و گاوبازه دا ٢٥٢٥ گهز بهرزه.

٣- زنجیره کینوه کانی باشوری بیجار که تیره شانه کانی سنوری به سورشتی نیوان شارستانه کانی بیجار و قوروه دانراوه، بهرزترین لوتکه ی ئەم زنجیره کینوانه بریتی به له:

لوتکه ی کینوی پیر مه حمود که له باشوری خوراوا ی نهجه فاوا دایه ٢٦٤٢ گهز بهرزه، قولترین شوینی شارستانی بیجار - ئاوا یی گول قشلاخ - ه که له قهراخی چۆمی قزلوهزان و ناخرین سنوری خورهه لاتی بیجاردا هه لکه وتوه ١٣٧٢ گهز له روی ده ریاوه<sup>(١)</sup> بهرزه، بهرزترین لوتکه ی ئەم شاخانه لوتکه ی زیویه به که ٢٦٤٢ گهز بهرزه، هه روا کینوی شهیدا له شارستانی قوروه دا ٢٢٢٣ گهز بهرزه.

### ٣- چۆمه کانی کوردستان

١- چۆمه کانی شارستانی سنه

الف: چۆمی قشلاخ له بهرزاییه کانی باکووری شاری سنه و باشووری بهرزاییه کانی کانی نیمه روژه - سه رچاوه ئه گری و به شیووده رهی به ناوبانگی قه ساو خانه دا به ره و باشور دینه خواری و له باشوری شاری سنه و باکووری دینی - بزلانه - داله گه ل چۆمی - گاوه رو - که له ناوچه ی سه نقوری کولیا یی ئوستانی کرماشانه وه سه رچاوه ده گری به ک ده گرن، له مه ولا به ناوی چۆمی - ژاوه رو - به ره و باشور تی ده په ری تاده گاته به شی مهربوان، له مه ولا ورده چۆم و شیواوه کانی ناوچه ی مهربوانی دینه سه رو به ره به ره

زۆرتەر ده‌بێ و تێ ده‌په‌ری تا ده‌گاته دیی ئه‌حمه‌داوای نزیکێ سه‌ولاوا،

لێره‌دا به‌ ناوی چۆمی - سیروان - ناو ده‌بری و ده‌روا تا له‌ سنوری کوردستانی ئێران ده‌په‌ریته‌وه و ده‌چینه‌ ناو خاکی کوردستانی عێراق - سه‌ددی قشلاخ - که‌ له‌ ۱۵ ک ی باکوری شاری سنه‌ دایه و ناوی خوارده‌نه‌وه‌ی خه‌لکی شاری سنه‌ دابین ده‌کا له‌ سه‌ر چۆمی قشلاخ به‌ستراوه.

ب: چۆمی گاوهرۆ - له‌ به‌رزاییه‌کانی کرماشان سه‌رچاوه‌ ئه‌گرێ و به‌ره‌و خوراوا دانه‌په‌ری و چۆمه‌کانی ناوچه‌ی باکوری به‌شی کامیاران، دیه‌ستانه‌کانی - ئه‌میراوا سورسور - گاوهرۆ - دیته‌ سه‌ر ئه‌م چۆمه و له‌ باکوری دینی بزلانه‌ تیکلاو چۆمی قشلاخ ئه‌بێ.

## ۲- چۆمه‌کانی شارستانی قوروه

۱- چۆمی - ته‌لوار - ۱- له‌ باکوری کینویی ۲۱۶۵ گه‌زی بێ خه‌به‌ر له‌ باشوری دیی سریشاوی قوروه سه‌رچاوه‌ ده‌گرێ و خاکی ئه‌م شارستانه‌ به‌جی دیلی، پاشان چۆمه‌کانی - سراو - شه‌هره‌ک - درژینه‌ ناوچۆمی - ته‌لوار - ه‌وه و دواي ماوه‌ی نێوان دینه‌کانی (چه‌غلوی سه‌ری) و (وه‌رمانلو) ئه‌رژینه‌ ناو قزل‌وه‌زانه‌وه -

۲- چۆمه‌ گرنگه‌کانی به‌شی ناوچه‌ی - له‌یلاخ - (- دینگولان -) بریه‌تین له‌ چۆمه‌کانی دینگولان - ته‌هماسوبقولی - قوروچاو - بلغوزاچاچ - وه‌ له‌ به‌شی ناوه‌ندیدا چۆمی - شور (شوراو) هه‌یه.

## ۳- چۆمه‌کانی شارستانی بیجار

چۆمی - قزل‌وه‌زان - له‌ خۆر هه‌لاتی کینوه‌کانی چل چه‌مه و کۆیستانه‌کانی ناوچه‌ی سارال سه‌رچاوه‌ ئه‌گرێ، پاش ئه‌وه‌ی دیته‌ ناو‌خاکی شارستانی بیجاره‌وه‌ چۆماو و شیواوه‌کانی بیجار ئه‌رژینه‌ ناو چۆمی قزل‌وه‌زانه‌وه‌ که‌ دوايی به‌ره‌ و شارستانی زه‌نگان ری ئه‌که‌وێ و ده‌ستی ئاخ‌ر ئه‌رژینه‌ ده‌ریای - مازنده‌رانه‌وه‌.

چۆمه‌کانی تری بیجار بریه‌تین له‌ ۱- وزن ده‌ره، ۲- سه‌راب، ۳- خه‌سراوا، ۴- شه‌هره‌ک، قه‌م‌چقای - که‌ تیکرا ئه‌چنه‌ (ناو قزل‌وه‌زان)

## ٤- چۆمه کانی ناوچهی شارستانی سه قز

١- چۆمی سه قز له کوێستانه کانی که لی خان و کیلهشین و شیخ چوپانهوه سه رچاوه نه گری و له باشورهوه بهر ه باکوری دینه خواری و به نیوه راستی نیستاکه ی شاری سه قزدا تی ده په ری و له دیسی داشالوجه نه رژێته ناو چۆمی (ساحیه وه)

٢- چۆمی ساحیب «جه غه توو»، ٣- چۆمی خوڤخوره

٤- چۆمی بۆکان (ته ته هوو)، ٣- نه م چۆمانه له ناوچه ی سه قزدا به ناوی خوا به درێزه باسیان له سه ر ده کری.

## ٥- چۆمه کانی شارستانی بانه

چۆمه کانی شارستانی بانه گشتیا به ره و خوراوا جاری نه بن و نه چنه خاکی کوردستانی عیراقه وه، چۆمه گرنگه کانی بانه نه مانه ن: ١- چۆمان، ٢- که لوی «گلاس»

الف: چۆمان له باشور و خوره لانی بانه وه سه رچاوه نه گری و چومیلکه کانی: ١- شوی، ٢- نیروان، ٣- ئاژه بان، ٤- تاژان تیکرا ده چنه وه سه ر چۆمی چۆمان.

ب: چۆمی که لوی «گلاس» له باکور و خوراوا ی شارستانی بانه وه سه رچاوه نه گری.

## ٦- چۆمه کانی شارستانی مه ریوان

١- سیروان - بینجگه له چۆمی - قزلجه - که به ره و باکوری خوراوا جاری نه بی گشت چۆمه کانی مه ریوان به ره و باشوری خوراوا ده رۆن که پاش نه وه ی چومیلکه و ردیلانه کانی مه ریوان تینکلای چۆمی - ژاوه رۆ - بوون، چۆمی (سیروان) به دی دینن، چۆمی سیروان ده چیتته خاکی کوردستانی عیراقه وه.

چۆمه گرنگه کانی مه ریوان بریتین له مانه: ١- چۆمی گاران، ٢- چۆمی زریوار، ٣- چۆمی ره زاو، (نیگل - شامیان - دووڤووه - ئازادروود) نه عسرئاوا، (چۆمی چاویلکان، که لاتهرزان - گولچیده ر) چۆمه کانی مه ریوان گشتیان به ره و کوردستانی عیراق ده رۆن.

## ئاو و هه‌وای کوردستان

ئاو و هه‌وای ئوستانی کوردستان به دریزانی سال جهریانی هه‌وا «هاتوو چۆی نه‌پساوه‌ی هه‌وا» به توندی هیزشی بۆ دینی و شۆینی گرنگی له‌سه‌ردا ده‌نی، که به‌ته‌وری یه‌قین له‌گۆرانی ئاو و هه‌وای ته‌واوی ئیرایش شۆینه‌وارینکی تایه‌تی هه‌یه، به‌م جۆره‌ پنیوسته‌ بۆ ناگایی زۆرتەر له‌مه‌رجه‌کانی ناوچه‌یی و تایه‌تی ئوستانی کوردستان ئاو و هه‌وای تینکرای ئیران به‌ وردی لێک بدرینه‌وه و شی‌بکرنه‌وه.

### الف: کومه‌له‌ هه‌وای سارد و وشکی مه‌لبه‌ندی - سیریا -

ئه‌م کومه‌له‌ هه‌وا که له‌ مه‌لبه‌ندی سیریا، له‌یه‌کیه‌تی شۆره‌ویدا<sup>(١)</sup>، به‌رابه‌ری یاسای سورشتی خودایی، له‌هه‌وای مانگی خه‌زه‌له‌وه‌ر تا نیوه‌ راستی مانگی ره‌شه‌مه‌ به‌نۆره‌ له‌باکوری خۆره‌لات و باکوره‌وه‌ ئاو و هه‌وای ئیران نه‌خاته‌ ژیر تین و ته‌وژمی خۆیه‌وه‌، ره‌خنه‌ و ده‌ی ئه‌م ئالو و گۆره‌ له‌ ناوچه‌کانی خۆره‌لاتی ئوستانی کوردستان له‌ نیوه‌ راستی پایز (نیوه‌ی خه‌زه‌له‌وه‌ر) به‌و لاوه‌ دیت و ده‌س پنی ده‌کا، دیاره‌ که‌ چون له‌ ناوه‌ندی سه‌رمای سه‌خت و چه‌تونی - سیریا - وه‌ دیت، دیاری ده‌ستی له‌ سه‌رمای فره‌ و به‌فری قورس و گران به‌ ده‌رشتی تر نی‌یه، جا به‌فری زۆر و سه‌رمای تا چل پله‌ی ئوستانی کوردستان، له‌م ئالو و گۆری جهریانی هه‌وایه‌ و له‌هاتی هه‌وای سارد و نماوی ئوروپای خۆره‌لاته‌وه‌ سه‌رچاوه‌ ده‌گری، شۆینه‌واری ئه‌م جهریان و هاتوچویه‌ له‌ سه‌ر ئاو و هه‌وای (ئوستانی کوردستان) له‌ لای خۆره‌لات و باکوره‌وه‌ به‌دی دیت.

### ب: جهریان و هاتوچوی هه‌وای سارد و نماوی ئوروپای خۆره‌لات

ئه‌م جهریان و هاتوچویه‌ که سه‌رچاوه‌که‌ی له‌ ئوروپای خۆره‌لاته‌وه‌یه، له‌ لای باکوری خۆراواوه‌ له‌ خاکی ئیراندا ره‌خنه‌ ده‌کا و به‌ره‌و ئیران هیزش دینی، به‌فری قورس و ئاوداری ئوستانی کوردستان و نازه‌ربایجان له‌م هاتوچۆ و تینک هه‌لکه‌وتنه‌وه‌ سه‌رچاوه‌ ده‌گری، ئه‌م جهریان و هاتوچویه‌ هاوکات له‌گه‌ڵ جهریان و هاتوچۆی ساردی سیریا دا به‌دی دیت:

### ج: کومه‌له‌ هه‌وای ده‌ریای مه‌دیته‌رانه‌

ئه‌م جهریان و هاتوچۆی هه‌وایه‌ که له‌ «ئه‌قیانوسی ئه‌تلس» و ده‌ریای مه‌دیته‌رانه‌» وه‌ سه‌رچاوه‌ ده‌گری، دوا‌ی ئه‌وه‌ی که له‌ ناوچه‌ی خۆره‌لاتی ده‌ریای مه‌دیته‌رانه‌وه‌ هات و ره‌ت بوو، له‌ خۆراوا‌ی کوردستانه‌وه‌ دینه‌ سه‌ر خاکی ئیران، ئه‌م کومه‌له‌ هه‌وا نماوی و باران هینه‌ره‌ کاتی، سه‌ری له‌ شاخه‌

١- یه‌کیه‌تی شۆره‌وی له‌ سال ١٩٩٠ زاینی لیک پچرا ئیستا سیریا کوتوته (روسینه).

به‌رزه به تهرزه‌کانی کوردستان نه‌که‌وی، سه‌ری کِرَنوشتی بۆ به‌دی هینه‌ری نه‌خشه پنده‌ری دائه‌نه‌وینی و له شوکرانه‌دا بارانی به‌زه‌ی خودا به سه‌ر کوردستانی پِر له گولو نزلدا ده‌بارینی. <sup>۴</sup>

جهره‌یان و هاتوو چۆی ئەم کۆمه‌له هه‌و: (که له زمانی ناوچه‌یی ئێراندا به کۆمه‌له هه‌وای گهرم و نماوی باران هینه‌ری مه‌دینه‌رانه به ناوبانگه) گهرم و نماوی و باران هینه‌ره به هۆی زنجیره کینه به سامه‌کان و به‌زراییه به خیز و بیره‌کانی خۆراوای ئوستانی کوردستان به‌دی دی. ئەم کۆمه‌له هه‌وايه ناتوانی له مه‌لبه‌نده‌کانی خۆره‌لاتی ئێراندا ره‌خته بکاو شوینه‌واریکی زۆریان له سه‌ردانی، ئەم کۆمه‌له هه‌وايه له مانگی ره‌شه‌مه به‌و لاوه تا نیوه راستی پایز نۆره به نۆره و جار له‌گه‌ل جار. له سه‌ر ئاو و هه‌وای ئوستانی کوردستان شوینه‌واری خۆی داده‌نی، له کاتی پایز و زستانیشدا له‌گه‌ل کۆمه‌له هه‌وای سارد و گهرمدا، تیک هه‌ل ده‌که‌وی و ده‌بیته هۆی نماوی بونی هه‌وا.

## د: کۆمه‌له هه‌وای گهرم و وشکی باشور

ئەم کۆمه‌ل هه‌وايه له باشور (که‌نداوی فارس) هه‌و دینه ناو ئاو و هه‌وای ئێران و له وه‌رزى هاویندا به هۆی پاشه‌کشی، کۆمه‌له هه‌وای ته‌وه‌ره (قوتب) ی زه‌وی ته‌وژمی ئەم کۆمه‌له هه‌وايه زۆرتر تین ده‌ستینی و له‌لای باکوری - خۆره‌لات وه‌ ده‌چینه پیشه‌وه و له باشوره‌وه ئاو و هه‌وای ئوستانی کوردستان ده‌خاته ژیر تین و هه‌ناسه‌ی گهرمی خۆی و شوینی له سه‌ردا ده‌نی.

پنویسته بلین که بوونی زنجیره کینه به‌زراییه‌کان، هه‌روا به‌رزى و نزمی خاکی ناوچه‌ی کوردستان بوته هۆی نه‌وه که شوین دانانی که‌م و زۆری جهره‌یانی کۆمه‌له هه‌وای ناویراو له ئوستانی کوردستاندا، مهرج و شه‌رایتی جیا‌جیای ناوچه‌یی به‌دی هیناوه، بۆ نمونه: ئاو و هه‌وای شارستانی مه‌ریوان له‌گه‌ل ئاو و هه‌وای - قوروه و سه‌قزدا - جیا‌وازیه‌کی به‌رچاو و تایه‌تی هه‌یه، ورزی سه‌رما، به‌ر له به‌رچاوگرته‌ی گشت مه‌رجه‌کان له نیوه‌راستی پایز (خه‌زه‌ل وه‌ر) ده‌س پێ‌ده‌کا و تا‌اخ‌ری مانگی (ره‌شه‌مه) به‌رده‌وامه، ساردترین مانگی سال له شارستانه‌کانی - سه‌قز، بیجار، قوروه، دیوانده‌ره (به‌فرانبار)، (ری‌به‌ندان) و (ره‌شه‌مه‌یه)، به‌لام له شارستانه‌کانی تری ئوستاندا - سه‌رماوه‌زه - به‌فرانبار - ری‌به‌ندان، گهرمترین مانگی سال، مانگی - پۆش په‌ره، میزانی نیوراستی بارینی سالانه له ئوستاندا ۵۰۰ میلی مېتره، پِر بارانترین شارستانی ئوستانی کوردستان شارستانی مه‌ریوانه که بارینی سالانه‌ی نزیکى ۷۰۰ میلی مېتره.



## ٥- گول (دهریاچه)

تهنیا گۆلی ئوستانی کوردستان بریه تی به له «گۆلی زریوار» که له خوراوا ی ئوستانی کوردستان و له قهراخی خوراوا ی شاری مهربوان دا قهراوی گرتووه، ئاوی گۆلی زریوار له حاسته و خۆوله کانیاوانی بن گۆله کهوه هه ل دهقو لی و به پینچهوانه ی گۆله کانی تری ئیران، ئاوه که ی شیرینه و هیچ چۆمی نارژیته ئاوی به لکو دوو چۆم له، زریواره وه سه رچاوه ده گرن: قوولایی ده ریاچه ی زریوار له بری جیندا ده گاته هه ژده گه ز به لام کاتی بی ئاویدا ده ستی که م قولا یه که ی ده گاته پینچ گه ز، رۆبه ره که ی نو «٩» کیلومتری چوار گوشه یه، که دریزاییه که ی ده گاته چوار کیلومتر و نیو و پانیه که یشی ده گاته دوو کیلومتر، ١٢٨٥ گه ز له رۆی ده ریاوه به رزه.

له زستاندا کاتی سه رما و سۆله ی سه خت - ده ریاچه ی زریوار ده بیه ستی و یه کجی ده بیته ته خته سه هۆل، کاتی وابوو، وه های به ستوو که خه لکی به هاسانی هاتوو چۆیان پیندا کردوو و لینی په ربونه ته وه، ته نانه ت بارگیر و که ری پیندا په ربوه ته وه.

ده گیر نه وه له زه مانی کۆندا جوله که نی به سه ر گۆلی زریواردا ده په ریته وه به لام نازانی که به سه ر زریواردا په ربوه ته وه، پنی ده لین جووه، ئه و ریگای که به سه ریدا پرته وه، سه هۆلی سه ر زریوار بووه، جووه به بیستنی ئه م هه واله دلی ده توقی و ده مرئ، له و کاته وه به پیاوی تر سه نوکی بی دل ده لین: (ده له ی جووه که ی زریواره)،

ئه گه ر ده ولت بیه وی، ئاوی شیرین و به پیتی ئه م گۆله ده توانی گشت ناوچه کشت و کالیه کانی مهربوان و ده شته زه نویره به برشت و به ره مه کانی ده ور و به ری خۆی به چاکی ئاودیزی بکا و ناوچه ی لپه واری مهربوان وینه ی به هه شت برا زینیته وه و چه ند به رابه ری ئیستا که به ره مه ی به ریته سه رو، کاربو هه زاران بیکاری کورد بدۆزیته وه، ئه م گۆله پره له ماسی که له م داویه دا ئیداره ی - (موحیتی زیست) «شۆینه واری ژیان» ی ئوستانی کوردستان راوه ماسی ئه م گۆله ی داوه به ئیجاره که هه ر سال چه نندین تۆن ماسی لی ئه گیر ی و ده یان که س له م گۆله دا خه ریکی راوه ماسین و هه ر سال چه نندین مانگ خه ریکی ماسی گرتن، به ره مه ی هه رکام له ماسی گرانه هه رجار پتر له ده هه زار تمه نه، کاتی باسی مهربوان سه باره ت به م گۆله به دریزی باسی له سه ر ئه که م خوا یاری بی.

## ٦- لیژە وارو گیاو گە ون و گولان، بژیوی گیان له به ران

ئوستانی کوردستان مه لبه ندیکی کوستانی یه که به هوئی شوین دانانی هه وای گه ره م و نماوی و باران هینه ری مه دیته ژانه له ناوچه کانی خوراوی کوردستانی ئیران دا زورتری ناوچه کانی خوراوی ئوستانی کوردستان و نازه ربایجانی خوراوا، به تایبه ت شارستانه کانی سه رده شت - بانه - مه ریوان - به داروده ون و لیژه واری به خیرو بیرو به ردا پوشراوه، له ناوچه کانی تریشالیزه و له وی هه رله وجوره دارانه به ر چاوده که وی، به لام هه رچی له خوراواوه به ره و خوره لاتنی ئوستان برۆینه پیشه وه له میزانی لیژه وار که م ده بیته وه به جوژی که، ناوچه کانی قوروه و بیچار - زووت و قوت و بی داروده وه نن، زووبه ری لیژه واری ئوستانی کوردستان به سیسه د و بیست هه راز «٣٢٠/٠٠٠» هیکتار به راورد کراوه، به به رهه مترین داری لیژه وار بریه تین له - ١ - داری به زو ٢ - دارمازوو، ٣ - دارقه زوان یاداری نبیشت - ٤ - گوژ «بلج» ٥ - هه رمی کیویه، ٦ - بادامی کیوی، ٧ - ته نگز - ٨ - تری ٩ - گری چار - ١٠ - بلالوکه کیویه -

ئوستانی کوردستان به هوئی ئاووهه وای تایبه تی خوئی گشت جوژه گیایه کی خوارده مه نی و ده رمانی بوخ خوش و به کارها تووی تیدایه، هه ربه وجوره گشت جوژه گیایی که بو ئالفی نازه ل و پاتال به که لکه، مالیات شیریی پی زیادده بی و گوشتی پی ده گری تیدا ده زوی، که نه گه ربه جوانی پیی بچارین و ده ولت لایه کی لی بکاته وه و یارمه تی خه لکی ناوچه که بدا، بی گومان ئوستانی کوردستان که نزیکیی سی به رابه ری خاکی (لوبنانه) به ته نیایی ده توانی گوشتی شاری تاران - بدا، گرنگرین گیای بژیوی مالیات که له ئوستان داده زوی بریه تین له مانه: ١ - هه لز ٢ - که ما - ٣ - لوزه ش ٤ - قه یاخ - ٥ - میژوه رد ٦ - شاپانه سه ره ٧ - هه ریز (فریزو) ٨ - کونجره ٩ - که ته ول ١٠ - که نیره ١٢ - مه ندی ١٣ - گویتی ١٤ - سه دان و رده گیای نه ناسراو ١٥ - یونجه خاسه و کیویه ١٦ - ترشوکه ١٧ - کارووش، به لام به ته ری مانگاده دریتی ١٨ - قامیش ١٩ - قه فقه فه - ٢٠ -

گیای خاوه ن درک وه ک: ١ - پورایشی ٢ - کیفار ٣ - تووسی یه خاسه و که برانه ٤ - که رکول ٥ - قاسیده به زوژه - ٦ - دروه زرده ٧ - وشر خوار ٨ - که رته شی ٩ - پیکول ١٠ - گنگر

گیای تال و تفت وه ک: ١ - که کره - ٢ - کاله که ماران ٣ - تالوو - ٤ - یاندز - ٥ -

ژارماسی - ۶ - گرآلك ۷ - لوگه نه ۸ - گورگه (مرۆر) ۹ - چه قه لو ۱۰ - قارچكه گولانه - ۱۱ - گوگه م (گاومه) ۱۲ - ززه لاو -

گیای خوارده مه نی تیکرایى وه ك: ۱ - ریواس ۲ - پیچك ۳ - کنبوال (کوراده) ۴ - گوندۆز - ۵ - لووشه ۶ - شنگ خاسه و مایانه - ۷ - کنگر - ۸ - کاشمه که له سه ر شیوو خور خورداهه یه ۹ - گوئی بز نه ۱۰ - گوئی به رخۆله ۱۱ - قزل په نجه ره (ئه سپه ناخ) ۱۲ - ئاغچه باش ۱۳ - که ریم کاشول ۱۴ - سه رتیکه (سه یدۆکه) ۱۵ - چه وړۆکه ۱۶ - دان دانۆکه ۱۷ - نوکه کیویله ۱۸ - به لبه له شوانه ۱۹ - قازیاخه ۲۰ - گیلاخه ۲۱ - پونگه به هه مووجۆریه وه - ۳۰ - کوزه له ۳۱ - خوژه خوئی ده خوری و بنه که یشی بو سریش ده بی - ۳۲ - ئاله کوک خاسه و شوانه ۳۳ - پیفۆک ۳۴ - گوانه مانگا - ۳۵ - ریزه له ۳۶ - نانی حاجی له ك له ك ۳۷ - پۆلکه - ۳۸ - پریره - ۳۹ - سیفه لۆکه - ۴۰ - گه پله - ۴۱ - توترک ۴۲ - بیزا -

گول و گیای بوڤن خوڤ وه ك ۱ - وه نه وشه ۲ - سوئسنه ۳ - هه لاله ۴ - چاتره خاسه ۵ - جاتره کیویله ۶ - ریحانه کیویله ۷ - گیا پلاو ۸ - خه شخاش - ۹ - که نیره ۱۰ - هیرو - ۱۱ - چاو کوتکه (بومادران) ۱۲ - بیژان ۱۳ - گه زیزه ۱۴ - نه وروژه ۱۵ - میلاق ۱۶ - هه لاله برایمه ۱۷ - شه ش په ر -

گیای ره نگی وه ك ۱ - رۆنیاس ۲ - زه ردك ۳ - گینۆ ۴ - خه نه تیلکه ۵ - گیای سه نه ته تی وه ك ۱ - گه ونی که تیره ۲ - گیاسالمه ۳ - نه سپۆن ۴ - سریش ۵ - جه گه ن، گیای ده واو ده رمان وه ك ۱ - پونگه ۲ - وینجه کیویله و خاسه - ۳ - گوزروان ۴ - دانی کنگر (بادآور) ۵ - ئاله ته کیویله ۶ - خه شخاش ۷ - گیاچایی ۸ - جاتره کیویله (آویشن) ۹ - به له ك (میكوك) ۱۰ - شه روال به کوڤ - ۱۱ - گه زگه زه - ۱۲ - گه لار کیشه ۱۳ - شاته ره ۱۴ - گه لاهه واداره - ۱۵ - خاکشیر ۱۶ - غه ربه نگ ۱۷ - بیژان، ۱۸ - په لپینه ۱۹ - پالمه ۲۰ - شنگ ۲۱ - قازیاخه ۲۲ - شه له م - ۲۳ - توور ۲۴ - سیره خاسه و بوگه نه - ۲۵ - پیکۆل ۲۶ - پیازه خوگانه - ۲۷ - میله گورگانه ۲۸ - ترشوکه خاسه - ۲۹ - گیای هاز - زور توندو تیژه - ۳۰ - گیای ده رمانه سپیه که بنکی وه ك پیازه خوگانه وایه بوچاك بونی برین زور به که لکه - ۳۱ - موسلی - ۳۲ - بیزا به لام ئیستا که نه م دوگیا به که لکه له کوستانه کانی ناوچه ی مه هه باددا وه ده س دین ۴۳ - په پکه مه لیچکانه - (بنیرک)

- رووبه‌ری لیژه وارو له وه زگه‌ی ئوستان و هه‌رشارستان به‌جیا به‌هیکتار که سه‌ر  
جه‌نگه‌ل‌داری ئوستانی کوردستان له‌سالی ١٣٦٦ دابه‌راوودی کردووه،

لیکدانه‌وه	روبه‌ری لیژه‌واره	له‌وه‌ر	گه‌به‌هیکتار
شارستان	هیکتار	چاک	نه‌چاک نه‌خراب
سندج - کامیاران - دیوانده‌ره	٧٨٠٠٠	١٩٨٠٠	١٠٧٨٠٠
سه‌قز	٧٠٠٠	٢٩٧٠٠	١٦١٧٠٠
بانه	٥٠٠٠٠	٥٠٤٠	٢٧٤٤٠
بیجار	-	٢١٩٦٠	١١٩٥٦٠
مه‌ریوان	١٨٥٠٠٠	١٢٦٠٠	٦٨٦٠٠
کوردستان	٣٢٠٠٠٠	١٠٨٠٠٠	٥٨٨٠٠٠

- مه‌ل و په‌له‌وه‌رودا عبا و جانه‌وه‌ری ده‌روده‌شت و کیوی -

به‌هوی ئه‌وه‌یکه به‌شیتکی گرنکی ئوستانی کوردستان جه‌نگه‌ل و لیژه‌واره و به‌شکه‌ی تریشی گیاو و گژو و گه‌ون‌دای پۆشیوه و له‌گشت کیو و که‌ژو ته‌لان و به‌ندن و زه‌وزه به‌رده‌کانیدا ئه‌شکه‌وت و کون و کونج‌روب‌ن به‌رد و که‌لین و شیووده‌زه‌وبناری زۆر و ئاووه‌ه‌وای گیان په‌روه‌ر و خووشی فره‌و فراوانه، گیان له‌به‌ری کیوی هه‌مه‌زه‌نگه‌ی تیدا ده‌ژی، ته‌میا له‌ناوچه‌ی بیجاردا به‌شیتکی قه‌ده‌غه‌کرا و وپارێزراوی تیدایه که‌جانه‌وه‌ری کیوی زۆری تیداده‌ژی، بزێ له‌ودا عبا کیویانه‌ی که‌له‌ئوستانی کوردستاندا هه‌نه‌مانه‌ن -

- ١ - ورچ ٢ - به‌راز ٣ - گورگ ٤ - پلنگ ٥ - ول (مشکه‌کوبه‌ره) ٦ - زبوی ٧ -
- که‌رویشک ٨ - مه‌زه‌کیوی ٩ - بزنه‌کیوی (که‌له‌کیوی) ١٠ - به‌رانه‌کیوی ١١ - ده‌له‌ک
- ١٢ - چاله‌که ١٣ - ژیشک ١٤ - سموره ١٥ - سه‌گای ١٦ - مش که‌رویشک ١٧ - مار -
- ١٨ - دوویشک (ده‌ماره‌کۆل) ١٩ - زه‌رده‌قوزی ٢٠ - کیسه‌ل ٢١ - زه‌قه ٢٢ - بز مژن
- ٢٣ - گۆزکه‌ن - ٢٤ -

بزێ له‌ومه‌ل و بال‌ندانه‌ی و له‌ئوستاندا هه‌یه‌وه‌ک:

- ١ - هه‌لو ٢ - باز ٣ - شاهین ٤ - سیسارکه‌که‌چه‌له ٥ - چیرک (میشه‌سی) ٦ -

که شکه خوَره - ۷ - که و - خاسه که و ۸ - زَره که و ۹ - مَریشکه کَبوی ۱۰ - قومی ۱۱ -  
 - قالاو ۱۲ - کوتره گایانه ۱۳ - کوتره باریکه ۱۴ - کونده بوو ۱۵ - تاق تاق که ره - ۱۶ -  
 قه له سابونی ۱۷ - قه له بازه له (قشقه زه) ۱۸ - قازوو ۱۹ - ریشولی (= سیرو = گاوانی)  
 ۲۰ - جوَره ۲۱ - چوله که - ۲۲ - دارکون که ره - ۲۳ - په پوو سلیمانکه ۲۴ - خه زایی  
 (عه ینه مه له) ۲۵ - په زه سلیرکه ۲۶ - که زه واله - ۲۷ - شوان هه ل خله تینه - ۲۸ - قون  
 هه ل ته کینه - ۲۹ - حاجی له ک له ک - ۳۰ - قازی قوله نگ ۳۱ - شیلقه ۳۲ -

## ۷ - باو کیزه لُوکه و توفان -

به رابه ری قانون و یاسای دامه زراوی خودا زوَرتری ئالو گوروجی به جی بوونی هه وا  
 له ئاووهه وای تیراندا له گه ل - با - دا به دی دیت،  
 له ئوستانی کوردستان دانای - با - به ناوی نه ولایه وه که بای لیوه دیت ناوده بری  
 (نه ک به ناوی سه ر چاوه که یه وه) به ناو بانگترین - با له ئوستانی کوردستان دا بریه تین له  
 مانه:

### ۱ - بای شه مال -

ئه م بایه لهاتووچو و ئالوگورزی کومه له هه وای گه رم و نماوی - مه دیته زانه وه - به  
 دی دیت، پاش نه ویکه له کپوه به رزه کانی کوردستان درابه ره و باکور نه گه ریته وه، ئه م  
 بایه وه ک قورئان ده فه رمی - *وَأَرْسَلْنَا الرِّیَاحَ لَوَاقِحٍ* - ئه بیته هووی به رهینانی دارو باخ و  
 گژوگیا و، بو کشت و کال زور به که لک و قازانجه، زووتری ده گه بی نی و چاکتریشی به ر  
 پی دیتی - له نه ده بیات و فولکلوری کوردیدا به چاکی ناوی رویشتوه، وه ک: شه مال بی  
 شه نی یه خه ی که تانی ، ئه مسال بومان دی خوشی و هه رزانی.

### ۲ - بای زریان (زه لان) -

ئه م بایه به هووی زه خنه و هانتی کومه له هه وای ساردی سبیریا وه به دی دی مه  
 عموله ن زریان له باکورو خوَره لاتی کوردستانه وه دیت، ئه م باسارده ، نه گه ر له کاتی

خویدانه یی وه زه ن به باخ و کشت و کالّ نه گه یتتی، میسوله و ده وه ک و ئافه ت به ته ره کاری و باخ و توتنه وه ده نویسنیی و ده بیته هوئی نه وه که یانه گه یی، یادرنگ و ناته و او بگه یه ت - (بای تروه ک ره شه با ولابا) -

بیجگه له م دوو کوومه له هه وایه که ده بنه هوئی هه لّ کردنی - شه مال و زریان - بای ناوچه یی تریش له کوردستاندا هه یه، وه ک (ره شه باولابا) هه رچه ند له بریی له ناوچه کانی ئوستانی کوردستاندا وه ک ده شتی - قوروه - دیگولان بانی له یلاخ - هه وه توو - به هوئی نه بوونی به رهه لستی سورشتی و به رگی گیاوگه ون و ده ون، کاتی واهه یه - د با، توند و توفانی دیت، به لّام به هوئی ره حم و به زه یی خوئی، خودای گه وره نه وه نده ی کیووته پۆلکه و لاپال و شیوی به رز و نرمی به که لّک و بایه خی به دی هینا وه، که توفانی مال و ئیرانکه رو داغان ده رله ئوستانی کوردستاندا تا ئیستاکه زووی نه دا وه

## ۸ - پیشه کی زه وی ناسین -

له بارگه زه وی ناسین و نه و هویانه ی که له دروست بوونی زه وی بو ژبان پشینان داناوه، ده توانین کوردستان به سّی به ش و ناوچه ی دیاری دابه ش که ین، نه م هویانه له په یدا بوونی ناریکی و چال و چۆلی ئوستاندانه خشیکی گرنگیان بووه، نه و شکل و نه خشه تایبه تیانه ی که نه و هویانه یان له زوی زه ویدا به دی هیناوه خوئی بوه ته هوئی دیاری کردن و سنوردانان و لیک هه لاورد نی نه م سّی ناوچه جیاوازانه، شان به شانی به کتر و شان به شانی خوکیشانه وه ی زنجیره کیوی «زاگروس» (به درێزایی سّی هه زار کیلومتر) په ره ی سه ندوه،

نه گه ر بری هه له و په له قبول که ین ده توانین . نه م سّی ناوچه به م جووره دابه ش که ین

الف - ناوچه ی خوهره لات و باشوری خوهره لاتی ئوستانی کوردستان که ته واوی ناوچه کانی - قوروه، بیجار و بری له ناوچه ی تیکاب (هه و شار) ده گریته به ر نه کری سنوری خوړاوایشی به شه قامی ئیسفالتی دیوانده ره سنه و بانی هو به توو دابنیین، ناسینولی کۆلینه وه ی زه وی نه م هه ریمه به شیوه ی لی کۆلینه وه و ناسینی ته واوی زه ویه کانی ناوه ندی ئیرانه،

نه م به شه له و به رزاییانه یه که به هوئی - گرکان (= ئاورپژین) و ئالوو گۆزی زه وی به

شیوه ی - باکوری، باشوری - به دی هاتوو، که له گه ل بَلنداییه کانی تراله - به ردی (- رسوبی - دگرگونی - نازه رین -) به دی هاتوون و، وینه ی دیواریکی قایمی پولایینی دارژتراو به ده وری ده شته به رزو سه ر سه و زه کانی هو به تو - بیجار، قوروو و له یلاخ و ناوچه ته پولکاو به کاندایهاتو ته وه، نیشانه گرنگه تاییه ته کانی زه وی نه م ناوچانه نه ویه، که خاکی نه رم و ملی تیکلا و به لم و زیخ وورده به ردو به ردی قسلاوی (مارنی - دگرگونی)، که له بری شویندا نه م به ردانه به شکلی به ردی (مه ژمه ژ) به ردی قسلی ده رهاتون،

ب: ناوچه ی ناوه ندی باکوری ئوستانی کردستان -

له حه قیقه تا، درێژمی باشوری کیوه کانی خوراوی ئوستانی کردستان، سنوری باشوری نه م ناوچه یه تاشه قامی سنه و مه ریوان د رێژه ی ده یه

له باکوریشه وه پالی داوه به نازه ربایجانی خوراواوه، که به راستی لیکدانه وه و ناسینی زه وی نه م هه ریمه وینه و درێژه ی زه وی ناسینی کردستانی تورکیه و نازه ربایجانی خوراوا و باکوری کردستانی عیراقه، جابه هو ی ها و شکلی و رووخه کی و سستی و توتویی زه وی، شکلی هاوینه ی ویک چونی لی به دی هاتوو، گرنگترین تاییه تیه کانی نه م ناوچه نه وه یه، که کیوه کانیاں گومه زی شکله و داوینیشیاں ساف و چون یه کن و زورسینه کیش نین، شیوو دۆله کانیاں ئاواله ن، که له بنه ماله ی کیوه کانی خوراوی کردستانی ئیران نه ژمیردین، کیوه کانی «چل چه مه» باناوبانگترینی نه م شیوه کیوانه ن،

## ج - ناوچه ی باشور و باشوری خوراوی ئوستانی کردستان -

نه م ناوچه که به شه کانی شارستانی مه ریوانی شان به شانی به دی هاتنی «کیوه کانی زاگروس» به دی هاتوو، ته قریبه ن شان به شانی شه قامی کامیاران مه ریوان درێژی هه یه تاده گاته وه به کیوه کانی بیستون و شاکیوی ئوستانی کرماشان، نه توانین نه م ناوچه به به شی باشوری کیوه کانی ناوه ندی کردستان و زاگروسی باکوری، ناوبینین، سه باره ت به زه وی ناسینی شی عه ینه ن وه ک ناوچه ی باکوری زاگروسی وایه، له تاییه تیه گرنگه کانی نه م ناوچه نه وه یه که به رزایی و کیوه کانی وینه هه ژدیهای پاسه وانی سه ر خه زینه گینگله یان له خوداوه و چینی زوریان خواردوه و له خوراواوه به ره و باشورو خوره لاتنی ئوستان پیچ پیچ و چین چین بوی کشاون، یانی له باکوری ئوستانی کرماشانه وه به ره و هه نگمادانه رویشتون و سه ریان له - نه لوه نده وه - ده رهیناوه،

## ۹ - رووداوه کانی سورشتی (بومه له رزه، گزکان، سیلاووشتی تر)

الف: بومه له رزه: نزیکیی بیست ساله که له ئیراندا موتالای بوومه له رزه به هیمه تی کارناسانی هه نده ران که له لایه ن سازمانی (نه ته وه یه ک گرتوه کانه وه) بوئیران نیردرا بوون ده سستی پی کراوه، که له ناکامی فیر کردن و بارهینانیان، کارناسه ئیرانیه کان وه دووی موتالای بوومه له رزه که وتن و به رهه می موتالای ئه م کارناسانه له ساله کانی - ۵۴ و ۵۵ دا له لایه ن سازمانه زه وی ناسه کانی ئیرانه وه بلاو کرایه وه،

بناغه ی موتالو لیکدانه وه ی بوومه له رزه له سه رموتالا و به زرسی دوویایه ی گرنگی زه وی ناسی و زه وی ساخت (تک تونیک<sup>۱</sup>) دامه زراوه، جاچون هیشتانه م دوو مه سه له به دورستی له ئیراندا روشن نه بوه ته وه و کامل نه بووه، موتالای بومه له رزه یی که ئیستاکه کراوه جووری موتالای میژویی بووه، ئیتر سه باره ت به عیلله ت و هوئی زووترله زوداوه کان، ددان پیدانان و قه تعیه تی له گه لانه بووه،

هه رچه ند له زور شوینی و لاتدا نه خشه ی زه وی ناسی و راپورتی و ردو به کارهاتوی سه ره تاییی به جی هاتووه، به لام به داخه وه هیشتانه م که م وکورتیه ییش له ئوستانی کوردستاندا به جی نه هاتووه، فه لاتی ئیران به شیکه له زه ویه بوومه له زه خیزه گرنگه کانی جیهان و بی وچان له ژیرته کان وله رزانی بی ئه مان داقه راری گرتووه، که بوونه ته هوئی زه ره ری زووری گیانی و مالی «چون ئیران له سه رجه غزو پشتینه ی بوومه له رزه ی به ناوبانگی (ئه قیانوسی ئه تلّه س) و (ده ریای مه دیته زانه) به ره و باشوری خوهره لاتی ئاسیاو (ئه قیانوسی ئارام) دا هه لکه و تووه»

به ئیکرا بوومه له رزه له ئوستانی کوردستان داله بوومه له رزه ی ئوستانی کوردنشینی نازاه ربایجانی خوړاواو باکوری ئوستانی کوردنشین کرماشان، که متره، شوینه واری بوومه له رزه له ئوستانی کوردستاندا شوئیکیی دیاری کراوی هه یه، ئه توانین بوومه له رزه ی به دی هاتووله ئوستانی کوردستاندا به دوویله ی زه وی ساختی تیکراییی په یوه ند بده یین،

یه که م زه وی له رزه یی که له باکوری ئوستانه وه به ره و باشور کشاوه، له م به شه دا -

(۱) زه وی ساخت یا - تک تونیک - بریه تی یه له وهیزانه ی که بونه ته هوئی گوزان و نه م باره واری نه خشه و ژواله تی سورشتی زه وی،



گسل<sup>۱</sup> - ی زۆری تیدابه ر چاوده که وی وینه ی - گسل - ی پیران (پیرانشار) که تانزیکه شاری کامیاران در یژه ی هه یه و به - گسل - ی مرواری، له باکوری شاری کامیاران و - گسل - ی صحنه - له ئوستانی کرماشان دا، ده گه یه ته وه،

دوووه م - به دی هاتن و دورست بوونی غه یره تاییه ته کان، که له - زونی<sup>۲</sup> ساختمانی سنه سیرجان - داهه یه - هه رواته کان و جموجوّل و بزوتنه وه له جوّری بی هیز تاکه می به هیز که له خوهره لاتی - خط رانده گی<sup>۳</sup> - زاگروس دابه دی دین،

بوومه له زره له ده شته کانی قورووه و بیجار که برّی توندو به ته کانن، هه روه ها نه و (مه لزانه ی) که له نزیک چاوانه ی (گرّکانه) کویره وه بوه که م ته مه نه کانی، کوارترنر (= ده ورانی چواره می زه وی ناسی) په یدا بووه، زه نگیی له ناکامی جولانه وه و بزوتنه وی - گسل - ی تازه په یدابوی شاردراوه له ژیر تویره کانی - کوارترنر دا به دی هاتی، سه باره ت به بوومه له زره ی ناوچه کانی سه قز تا ئیستا که ئاگایه کی ورد نیشان نه دراوه، به هوّی له به ر چاوگرستی لی کۆلینه وه ی زه وه ناسی له ئوستاندا، نه و - زونانه ی - که له به دی هاتی بوومه له زره و ته کان و جموو جوّلی زه وی دا، نه خشیکی گرنگیان به نه ستووه هه یه، نه کری به م جوّره ی خواره وه دابه ش بکری

۱- زونی - زۆرویرانکه ر که به شی خوړاوی شارستانی بانه و به شیکی گرنگ له شارستانی مه ریوان و ناوچه کانی نیوان شاری سنه و کامیاران و ناوچه یه کی چکۆله له باکوری خوهره لاتی شارستانی بیجارده گریتته وه،

۲ - زونی ویرانکه ری که م هیز، به شیکی گرنگ له شارستانی سه قز و بانه و باکوری شارستانی مه ریوان به ره و باشوری ناوچه ی دیگولان و باکوری خوهره لاتی شارستانی بیجاری دا پۆشیوه،

۳ - زونی ویرانکه ری بی هیز، که ناچه کانی باکورو به شیک له خوهره لاتی شاری سه قز که به ره و باکوری شاری سنه برّاوا له و یه به ره و خوهره لات بگه ریتته وه، به شیکی زۆر له شارستانی - قورووه تادیکانی - سیلاب - به قزلجه که ند - هه وا ناوچه کانی باکوری

(۱) گسل - یانی له تبون و پهران و ترازانی زه وی به جوّری که نزیمی و به رزی و چال و چۆلی تیدا په یدایی،

(۲) زون - یانی به ش، ناوچه، زونی ساختمانی سنه سیرجان - ئیستیلاییکی زه وی ناسیه که بریه تی یه له مه له ندی پان و به رینی «سنه تا سیرجان» که زه وی نه و مه له نده له باره ی زه وی ساختیه وه ئالو و گوریکی گرنگی تیدابه دی هاتوه که بووه ته هوّی به دی هاتی به ردی مه رمه ر و کانه باشه کانی دیکه

(۳) خه تی رانده گی - بریه تی یه له یزوتن و زویشتنی شان به شانی تویره کانی زه وی که به پیچه وانه ی یه کتر هه ر کام به لایه کدا برّون -

شارستانی بیجار ده گریته وه

۴ - زونی که ویرانکه رنی یه، ناوچه کانی باکوری شارستانی سنه تاسه رحه دوسنوری باشوری ده شته به رزو به رجه وه نده خوْشه که ی (کانی نیمه رۆژه) و به شیککی گرنه له ناوچه کانی باکوری شارستانی بیجار که له باکوری شاری بیجاره وه ده س پی ده کاو له ئوستانه کانی هه مه دان و زه نگانداده بریته وه،

بیناله سه ر زانیاری رابوردوه ناوچه بوومه له رژه خیزه کانی ئوستانی کوردستان به ته رتیبی شیدده تی له رزین و له ره، به م جوْره ی خواره وه ی دابه ش ده که ین،

۱ - زۆرویرانکه ر: ناوچه کانی باشوری شاری قوروه «دیهستانه کانی (به در) و چواردۆلی خوْراوا» و به شی له ناوچه کانی خوْره لاتی دیهستانی، په نجه عه لی،

۲ - به هیز تا ویرانکه ر: ناوچه کانی باکوری ناوه ندو باشوری خوْراوای شارستانی مه ریوان و دیهستانه کانی په نجه عه لی، قه سلان، چوار دۆلی، خوْره لاتی شارستانی قوروه،

۳ - بی هیز، ناوچه کانی باشوری شارستانی بانه، باکوری خوْراواو خوْره لاتی شارستانی مه ریوان و ناوچه کانی خوْراوای شاری سنه و ناوچه کانی تیوان شاری سنه و کامیاران به ره و دیگولان و باکوری شارستانی قوروه،

۴ - به چاکی هه ست ئه کری به لام ویرانکه رنی یه: ناوچه کانی خوْراوا، باشور، خوْره لات و باکوری شاری کامیاران و باکوری شاری سه قز به ره و بوکان، شارستانی بانه، باکوری شاری سنه تا شیوو دۆلی چه می قزل و زه ان و باشورو خوْره لاتی سه قز (دیهستانه کانی خوْرحوْره و سه رشوو صاحب و سوننه ته و ئیمام و تيله کو) باکوری به شی دی گولان و شارستانی قوروه و باشوری شارستانی بیجار و ناوچه کانی باکوری شاری دیوانده ره ده گریته وه،

۵ - زۆربیی هیزی غه یره ویرانکه ر: ناوچه کانی خوْراوا، ناوه ندو خوْره لاتی شارستانی سه قز و باکوری شارستانی سنه (ناوچه ی دیوانده ره) و باکوری خوْره لات و خوْراواو به شی له باشوری شارستانی بیجار ده گریته وه.

## ب - گرکان -

### له ئوستانی کوردستاندا - گرکان -

چ، هه لچو، چ دامر کاو، وجودی نی یه،

### ج - سیلا (لافاو) و کیله (زنوو)

ئه و ئاوانه ی که له به فری قورس و بارانی به لیزمه و خورّی ئوستانی کوردستان به دی دیت، چون به داخه وه (بیجگه له سه ددی قشلاخی سنه) له هیچ شیووده ره و دۆل و لاپال و سه رچه میکی ئه م ئوستانه دا سه دد یابه ند یاهه رنه بی سیلاو گیری نه به ستراوه تائه و گشت خه لات و ده زمايه له بن نه هاتوو نه پساوه ی خودا به خورایی نه زواوله ده س ده رنه چی،

له زۆر شوینی رۆتمانداکه، که ون و گزوگیاوده وه ن و بنچک و درکی لی نی یه یا هه یه تی به لام ئازه ل له بیخی ده رهیناوه، هه روه هاله و شوینانه ی که زه وی له رگ و یستاهه ته وه و (فه رسایشی) په یدا کردوو و چنگی لیک به رداوه و به هوی زورکیلان و کووت پی نه دان و پشوونه دان له به روبوو که وتو مه وه، زه وی به ته نیا توانایی مژینی گشت ئاوه کانی نی یه ، له ئاکامدا ئاوه کان یه ک ده گرن و لافاوی به سامی بی ئه مان - ئه که ویته ری و هه رچی له سه ر زیندا بیت ئه ی مالی و له به ینی ئه با، به م جووره لافاو، وه زه نی له قازانجی زورتره، بیجگه له وه، لافاو خا که نه رمه و سویرای زوی زه وی ده مالی، له ئاکامدا خاکی که بو گزوگیا به که لک و قازانج بی ده روا - جائه و شوینانه یا گزوگیا سه و زناکایا کزولوازده زوی هه ربویه ناوچه ی کوردستان (عونسوری) به کارهاتوی (ید) ی که مه، نه که ر خه لکی خویی (ید) دار نه خوّن یاله خوار ده مه نی ئی - که (ید) ی هه یه که لک وه رنه گرن وه ک - شه له م، ماسی - توشی نه خووشی (گواتر) ده بن، بری له ناوچه کانی ناوه ند و باکوری

شارستانی بیجار، به هۆی بی گژ و گیایی و رۆتمانی هه رواقه راخی بری له چۆمه کان، کاتی بارانی به خوزولیزمه، له گرنگترین شوینه لافاو گره کانی ئوستانی کوردستان نه ژمیردرین،

## د - کلێله (= ژنوو)

چون کوردستان مه لێه ندیکێ کۆستانی یه و گشت سالی به فری به خێرو بیری زۆری لێ ده باری، له مانگه کانی به فرانبار و زێ به ندان و ره شه مه داباده وه، به فری به رزایه کان هه ل ده گری و له لا پال و چالایی و بناری کێوه کان دا، ده یان گه زبه فر له سه ریه ک که له ک ده کاو کلێله ده رازنینه وه، جاکاتی که به فرناو ده گری زۆر ترله مانگی خاکه لێوه و بری جاریش له مانگی ره شه مه یازی به ندان دا، به هۆی نه رم بوونی زه وی و قورسایی به فریا ده نگ و ناله ی ئینسان یا هه رشتی تر، کلێله ده پچری و زنده و به گورجی و هیزیکی سه رسام ئاوه ره وه به ره و نز مایی دیت، جادی، یادا روبه رد و گیاندار، هه رشتیکی وه به ربی وه ژیر خوی نه داوده بیته هۆی زه ره ی مایی و گیانی،

بۆ به رگری له زووداوی دل ته زنی هه ره سی کلێله به فری کۆستانان چاکترین زینگانه وه یه که چون ژنوله به رابه ری ده نگ و ناله ی گه وره دا خوی ناگری و زوو ده روخی وه ره ده بیته وه، له پیش دا به هۆی گرمه ی توپ یا ناله ی نارنجه ک یا هه ره نه بی شریخه ی تفه نگ کلێله به فره که برۆ خیندری تا زووداوی ناخوش زوونه دا،

نمونه ی زووداوی دل ته زنی، وه که له زنی به ندانی سالی ۱۳۶۸ داله کۆستانی «زه ردکه»، نزیکه دیی - ده رماناوی شارستانی سه رده شت، ژنوه به فری به ره ده بیته وه و ۲۷ که س وه به رده دا، ۲۱ که سیان له ژیر به فردا ده مرن و ۶ که سیشان نه جات ده درین که کوژراوه کان خه لکی دیکانی - ده رماناوی دۆله بی - سیوه تال پوره توی سه رده شت و چه ند که سیشان خه لکی به شیرێ عیراق بوون

## ئابووری

حه ول و ته قالا، کارو ته لاشی فه لای کوردستان به م جوړه دابه ش ده کری، کشت و کال ۲ - نازه ل داری ۳ - باخه وانی، خاوه ن ملک، (ئاغا): زه ژیمی دژی خه لکی و چه وسینه ری شا، کاتی وه خوّهاته وه و رآچه نی، تیگه یشته که نزیکه سیلاوی له بن نه هاتوی خه لکی تالان کراو و به ش خوراوای ئیران پخوی و دارو ده سته گوپال به ده سته ناحه زه که ی بخه نکینتی، به مه به سستی دامرکاندن و نیشانندن وه ی رق و تورّه یی خه لکی و ریک و پیک و سامان دان به ئابووری شرو شیرزه ی ئیران، ده ستوری دا تازه وی به سه ر فه لاکاندا به ش بکری، تابه لکوره ژیمی له رزوکی شایه تی چه ند رزوکی ترخوی رابگری، به لام به پیچه وانه ی پروپاگه نده ی دارو ده سته که ی و دامه رزانداتی یاسای چاک کردن و دابه ش کردنی زه وی، هیشتا چاکترین زه وی کشت و کالی به ناوی، میکانیزه، هه لاوآرده، تاییه تی (= مستشیات و خالصه) له ژیرده سته لات و کیلانی خاوه ن ملکه کان و زه وی خوړه کاندا مابوه وه، ته نیائه وزه و یه که س نه کیل و به رده زه قانه ی که سه دان و ده یان سال بووفه لاهه ژاره چه و سیتراوه کان له ژیر چه پوکی دیوه زمه کاندا عارقیان له سه ر ژشتبوو، به خوینتی جگه روپشتی کوم وده سستی قلّه شایان لاپال و بوره به رداویه کانیان ده رهینابوو، به ده ستوری شائه م زه ویانه که مافی خویان بوو به پولیکی زوربه فه لا هه ژاره کانیان فروشت، که نه م جوړه زه وی دابه ش کردنه بیجگه له ویرانی ئابووری دیکان به تاییه ت دیکانی کوردستان که ئابووری به شی زوری ئیرانی له سه رشان بوو، بووه هوئی نه وه که لاوه که م ته مه نه کانی کوردستان له باتی خویندن و کار کردن له سه رزه ویه کانی خویان بو کارگری و ژیانی مه مره و مه ژی روو بکه نه شاره که وره کانی غه یره کورده کان، چون هه م زه ویه به کارهاتوه کانیان له ده ست ده رهینابوون، هه م کار گاو، زانکو و کارخانه ی دانه نابوو، تالاهه بیلمه ته کانی کوردستان ناواړه ی ولاتی هه نده ران نه بن، به م جوړه له جتی نه وه که فه لا کانی کوردستان، به رهه می کشت و کال و نازه ل و باخ و میوه ی نیو خوبو ده ره وه ی کوردستان بنیرن، به هوئی نامویی و بی به رنامه یی و که م ته رخه می ده ولّه ت،

دیکان چۆل بون و تازاده یی به رهه می دیکان هاته خواره وه و ناواییه کان بوونه بازاری به رهه می مه ندال خله تینه ی ده وله ته چه و سینه ره بیگانه کان،

## ۱ - کشت و کال -

به داخه وه ژوماره و ناگایه کی وردی به کارها تووسه باره ت به دیاری کردنی ژووه رو جیاکردنه وه ی نه نواعی زه و یه کانی ئوستانی کوردستانمان به ده سته وه نی یه، به راستی هیچکام له و ژوماره کراوانه که تانیستاکه به کاربراون ناگایه کی وردو تیکزایی مان له م باره وه بی نادن، به لام به رابه ری سه رژوماری و ناگایی (نیداره ی گشتی کشت و کالی ئوستانی کورستان و سازمانی به رنامه و بووجه، سه رجه می ژوو به ری زه ویه کان به ۲۴۹۹۸۰۰ هیکتار به راورد کراوه

که له گشتا، ۹۱۶۹۲/۲ هیکتار زه وی به راوو ۴۶۶۶۹۵ هیکتار دیمی و ۴۵۶۰۰۰ هیکتار بوره به راورد کراوه که سه رجه م ۱۰۱۴۳۸۷/۲ هیکتار دیاری کراوه،

ئوستانی کوردستان یه کیکه له و مه لبه ندانه ی که بوباخ و کشت و کال و ناژه ل داری خاوه نی چاکترین و به برشت ترین زه وی کیلگه و میترگ و گیاجازوله وه رگای خوش و به کارهاتووه، به لام تانیستا له م ناماده یی و قابیلیه ته خوداداوه، به رهه م و که لکی پیوستی لی وه رنه گیراوه، خوئه گه ر کار به ده ستان و ده سه لاتدارانی کوردستان، دلسوزی بکه ن ده کری له زبی به کار هینانی به رنامه ی ریک و پیک و موناسیب و به له به ر چاوگرتنی مه رجه سورشتیه کان و ناووه وای ناوچه ی کوردستان، له م هیزه گه وره به هره و به رهه می چه ندین به رابه ری لی هه ل بگیری،

## ۲ - به پیتی خاکی ئوستانی کوردستان،

سه باره ت به پیت و به رکه ت و برشتی خاکه کانی ئوستانی کوردستان تائیسالی کولینه وه ی جورا و جور له لایه ن - مؤسسه (دانراوه) ی خاکشناسی و به برشتی ئوستانی کوردستانه وه کراوه به م جوره یه، له بابته جور ی زه وی و تاییه ته کانی خاکه وه ئوستانی کوردستان به دووناوچه دا به ش ده کری، - الف: به شی خوهره لات که شارستانه کانی بیجارو قورو و دیوانده رو، ناوچه ی لیلخ و دیگولان، ده گرته وه،

ئه م ناوچه خاوه نی گوزایی و دشتاییکی پان و به رین و راست و خوشا ووبه برشت و به خیر و به ره که تن، که سه رته ل و گوئی چاکترین خاکی کشت وکالی ئوستانی کوردستان،

ب: به شی خوړاوی ئوستان، شارستانه کانی سه قز - بانه - مه ریوان و به شیکی شارستانی سنه ده گرته وه، که گهرترین و له وه ز خوشترین و ئاو زووترین و به به ره مترین کویستانه کانی ئوستانی کوردستان - وینه ی چل چه مه - له م به شه دا هه لکه وتوو. که بوئازه ل داری، باخه وانی، به ره می گیای سه نعه تی - (وینه ی که تیره و سالمه و نه سپون -) و ده رمانی (وینه ی خاکشیر جاتره، چاو کوتکه (بومادران) دانی کنگر (باداور) گوزروان، زیواس، خوژه و هه زاران گیای خواریده مه نی تر له دنیا دا بیجگه له ناوچه کانی تری کوردستان که م وینه یه، به لام برشتی زه ویه کانی ئه م به شه وه ک زه ویه کانی به شی خوهره لات نایه نه وه، چون زووتری خاکی ئه م به شه ی ئوستانی کوردستان لیژودژاون و فه رسایش (له به روبوو که وتن) یان زوره،

به رابه ری لی کولینه وه یی که له م باره وه کراوه، زه ره روخه ساره تی نه خوشی و وه یشوومه ی کشت و کالی (- وینه ی - کوپروو، هه وه ربردویی، ده رخستن، ژه نگ بو گه نم و جو، هازیه، ده وه ک، شه خته، میشوله، که له، کرم و ده یان ده ردی ده رمان نه کراوی تر بو باخ و ته زه کاری وتوتن و بیستان و به ره م، که هه رسال ۳۰ تا ۵۰ له سه دابه راورد کراوه

به رابه ری لی کولینه وه یی که له لایه ن ئه ندازیارانی، پرس پیکراوا (مشاور) ی وه زاره تی نه یر و، موئه سیسه ی خاکشناسی و پیتی خاک، به دی هاتوو، ئه وزه ویانه ی ئاوده یان گرته وه بریه تین له بری له خاکه ده رجه یه ک دووسیکان، جه دوه لی خواره وه ناکامی لی کولینه وه ی ئه و دانراوه یه

جه دوه لی ژوماره ۴

ردیف	ناوی ده شت	رووبه ر	ئاماده ی ئاودیری
۱	ده شتی خاوومیراواي مه ریوان	۱۳۰۰۰	۱۰/۵۰۰
۲	ده شتی نه میراواي کامیاران - موژژ	۶/۲۲۰	۵/۶۰۰
۳	ده شتی قوروو - دی گولان	۴۵۰۰۰	۳۴۰۰۰
۴	ده شتی قشلاخ - سنه -	۶۰۰۰	۴۰۰۰
۵	ده شتی کامیاران	۱۱۰۰۰	۸۰۰۰
۶	ده شتی له یلاخ	۳۰۰۰۰	۲۰۰۰۰
۷	ده شته تال و شویی (شارستانی بانه)	۳۰۰۰	۲۰۰۰
۸	ده شتی خامسان - له باشوری شارستانی سنه -	۲۰۰۰	۱۰۰۰
۹	ده شتی دارغه یاث و گوجه که ندی - دیواندره	۲۰۰۰	۱۵۰۰

به لّام گشت نه وزه و یانه ی که ئاماده ی ئاودیرین و ئاوده یان گرّیته وه چه ند به رابه ری نه وئه ندازه یه - که مؤسسسه که به راوه ردی کردوو

» ئاو «

۱- ئاوه کانی سه رزه وی،

ئوستانی کوردستان به هوّی نه وه که ناوچه یه کی کوّستانی یه و ئاووهه وای تاییه ت به خوّی هه یه، خاوه نی چۆم و ژووباری دایمی و کانی فره و فراوانه که نه رژینه که نداوی فارس و ده ریای خزر و گۆلی و رمّی وه، نه م ئوستانه به هوّی نه وه یکه به رزه وله به رابه ری ئاووهه وای ساردی سیبریا و گهرم و نماوی مه دّیته زانه دا قه راری گرتوو، خاوه نی ئاووهه وا وشه رایت و مه رچی ژبانیکی چون یه کویه کسان نی یه، چون له ناوچه کانی خوّرآوادا (شارستانه کانی مه ریوان و بانه) به هوّی زه خنه و دزه ی کوّمه له هه وای گهرم و نماوی (مه دّیته رانه یی) - له چاو ناوچه کانی خوّره لات (شارستانه کانی قوروو و بیجار) باران زۆرتتر ده باری هه روا ناوچه کانی باکوری ئوستان به هوّی نه وه که له روّی ده ریاوه له (۲۲۲۰ گه ز) به رزتره (وه که ده شتی هوّیه تووبه شی له شارستانه کانی سه قز و بیجار) هه واوشک و ساردتره له به رنه وه نه م مه لّبه نده به رزه کوّستانی یه سارده، به فرو بارانی زۆرلّی ده باری، کانیاوو شیوا وزنه و چومیلکانی نه وه نده زۆره که، چۆمه که وره ئاووژوره به پیت و خیرو بیره کانی هّناو خو و هه نده رانیان حه وانوه ته وه، به لّام چون



ئەم چۆمانە لە شیوودە رە قۆل و لێژو، خۆزو، ماریچە کانه وە دادە بورن پزۆرعاستە م ئاوی ئەم چۆمانە بۆزە و یە کانی دەورو بە رەه ل دە بە سترێ، تائێستاکە یش ئە وجۆرە ی پێویست بێ بۆ کشت و کال و باخە وانی، بە رق و ئاوە دانی ولات کە لکی لی وە رنە گیراوە،

## ئاوی چۆمی

سیروان و لقە پزئاوە کانی تریشی بێ ئە وە یکە بە هەری لی بیری لە کوردستان سێران دە تارێ و دە چێتە کوردستانی عێراقە وە، هە ربه و جۆرە چۆمە کانی، خۆرخۆرە، صاحب سە قز/شارستانی سە قز، قزل وە زان و چۆمی و تل کوشتی لە ناوچە ی هۆبە تووی دیواندە رە، لقە کانی قزل وە زان لە ناوچە کانی قوروو و بیچاردا، لە گە ل ئە وە ی کە سە ر تاپا خیرۆ بە رە کە ت و زە حم و بە زە ی خودان و بە سە ر گە لی بە ش خوراوی کوردا باریون، هە رچە ند ساردی بە فراوان و، قە لپە زە ی هە لدیران و، تافگە ی سە ر بە ردان و، نە خش و نیگاری دلزفینی دە شتایە کانی، گۆی دۆژمنانی کوردستانیان کە ز کردوو و، چاویانی نوساندوو، بە لام چون وە ک پێویستە و ئە شی، پێی ناچارین و زیزی لی ناگرن، ئە وانیس لە داخان هە ر کام بە لایە کدا تاربوون، کە چۆمە کان ناوچە ی سە قز بە رە و باکور، دادە پە زن و دە زژینە گۆلی و رمی وە، چۆمە کانی دیواندە رە و قوروو و بیجاریش دە چنە دە ریای خزرۆ، چۆمە کانی سنە بە رە و کە نداوی فارس و چۆمە کانی بانە و مە ریوان بە رە و کوردستانی عێراق، زێ دە کە ون

## ۲ - ئاوە کانی ژێرزە وی

گرنگترین هۆی کە لک وە رگرتن لە ئاوە ژێرزە ویە کانی شیوودە شتایە کانی ئوستانی کوردستان بە ریه تی یە لە کانیاوە سورشتیه هە ل قولاوہ کان و کاررێزە لی دراوہ کان و چالاوہ قوڵە کان، کە لە بە رخە لاتە ئاسمانیه زۆرە کانی تە رزە، بە فروباران، چۆنە تی ئاوە ژێرزە ویە کانی ئە م مە لپە ندە زۆر بە کە لک و چاکە، لە بە رتە وە کە سفە ی پان و بە رینی ئاوە ژێرزە و یە کانی ناوچە ی قوروو و دی گولان و ناوچە کانی باشوری شارستانی سنە و دە شتە کانی مە ریوان لە سە رە وە قە راریان گرتو، چاکترایە کە بە شکلی چالاوی قوڵ

که لکی لی وه ربگیرِی<sup>۱</sup>،

خۆشبه ختانه دواى روخاندنی ژژیمی شایه تی و جی گیر بوونی نیزامی جو مهوری نیسلامی، که لک وه رگرتن له چالایِی قول و قول و قول ناوچه کانی، دى گولان، قوروه، — ژۆژبه ژۆژ زۆرترده بن، به جوژی که ئیستا، زیاترله ۲۰۵ چاوانه ی چالایِی قول قول و ۱۴۱۵ چاوانه بیرى قول له م ناوچانه دا، به په روانه ی سازمانی ئاوی ئوستانی — لی دراون و که لکیان لی وه رگیراوه،

هه روه ك کارناسان و نه ندازیارانی ئاودیژی ده لئین: ئاوه ژیرزه و یه کانی ده شتی کامیاران زۆرله قولایِی دایه، به لام ده شته کانی قوروه و دى گولان ناسان و زووترده گه ن به ئاووچاکترده کرى که لکیان لی وه ر بگيردری، ژوماره ی چالاه قول و قول قول و کاریزو به نده کانی ئوستانی کوردستان به رابه ری، سه رژوماری — کاروباری ئاوی ئوستان، به م جوژی ی خواره وه یه جه دوه لی ژوماره ۵ —

ئواری شارستانی	ژوماره ی قول قول له کان	ژوماره ی بیره قول له کان	کاریزو کانیاو به نده کانی کشت و کال
شارستانی سنه	۶۳	۱۴۶	۲۵۲ ۲
به شی ناوه ندی	-	-	- -
به شی کامیاران	۶۰	۱۴۶	۲۵۲ -
به شی دیوانده ره	۳	-	- ۲
شارستانی قوروه	۲۰۵	۱۴۱۵	۱۱۳۶ ۱۳
به شی ناوه ندی	۱۰۵	۷۳۸	۳۷۱ ۱۳
به شی دى گولان	۱۰۰	۶۶۲	۷۶۵ -
شارستانی بیجار	۲۳	۳۶۵	۵ ۱
شارستانی سه قز	۴	۵۵۸	۱۵۴ ۱
شارستانی مه ریوان	۸۲	۶۸	۷ -
شارستانی بانه	-	۸۸	۱۲۰ ۲
ئوستان	۳۷۷	۳۱۷۱	۱۷۳۲ ۱۹

(۱) وامان پى چاکبو که وشه ی چالای قول له مانا (چاه نیمه عمیق) و (چالای قول قول) له مانای چاه عمیق دا به کابه رین - (نوسه ر)

## شیوه‌ی که لک و هر گرتن له زه وی،

به داخه وه تائيستا له ئوستانی کوردستاندا، لێ کۆلینه وه وژوماره کردن و (نامارگیری) تیکرابی به هوی ناوه ندی نامار - و سازمانه کانی تره وه، له شیوه‌ی که لک و هر گرتن له زه وه به پیت و به رهه می دیکانی ئوستانی کوردستان به جوړی که به رهه میان خاستر و برشتیان زیانزبێ و ناههت و به لاوه یشومه یان له سه رنه مینێ، ئانجام نه دراوه، له گه ل نه وه یشدا ناگایی وه دهس هاتوو، سه بارهت به کومه لی فه لادی نشینه - (جووت به نده و ره شاییه) کانی ئوستانی کوردستان به م جوړه یه . خوشبه ختانه شیوه‌ی ناحه زی، ئاغاوزایه تی، له مه لبه ندی کوردستاندا باری کرد و نه ما، دی نشینه کان بونه خاوه نی نه وپشک وجی جوتانه‌ی که له ده ورانی تاریکی رابوردودا، عارقیان له سه رده رشت و بیگاریان له سه رده کرد و به بایی گیانیان ئاوه دانیان کردبوه وه، زووتری ره شایی و قه ره و خوش نشینی دیکانی ئوستانی کوردستانیش دواي شورشى ئیسلامی بوونه خاوه نی زه وی، به لام ئیستاکه یش کیلان و بارهینانی زه وی وزار زووتر به شیوه‌ی کۆن به زیوه ده بری، ته نیاجیاوازی و فه رقی که هه یه نه وه یه که ته راکتور و کومپاین و خه رمان کوت وداسی ماکینه یی، جیی گاو وشه ن و گیره و داس و ماله غانی گرتوه، جاروباریش کوتی شیمیاوی جیی کوتی خو له میش و په ینی گرتوه ته وه، له بری له ناچه کاندایه شیوه‌ی کۆن و تازه نیکلاوه و له بری شوینی تریشدا به تاییهت ناوچه کانی قوروه، دی گولان، بیجار، باکور و باشوری شارستانی سنه، کشت و کال له پله‌ی میکانیزه بوندایه،

## - به رهه مه کانی کشت و کال -

داچه ندن ووه شاندنی ده غل و دانه وبله، به تاییهت گه نم و جوونوک گرنه‌ترین ته لاش و حه ول و ته قالای کشت و کالی ئوستان کوردستان به دی دینی، زاده‌ی فروشی گه نم و جوونوکی زیادله نیازی ناوخو، شاهیدی نه م راستی یه یه، ئوستانی کوردستان زوړله میژه که یه کیکه له مه لبه نده ده غل و دانه وبله خیزه کانی ئیران،

هه رئیسنا بیونه‌ی روو به ری کشت و کالی و هینانه بازاری به رهه می خوئی له لایه ن فه لاجوتیاره گه نم کیله کانه وه له نیوان ئوستانه کانی ئیراندا وه ک مانگ دیاره و تریفه ده داته وه، گه نم گرنه‌ترین به رهه می زوربه‌ی فه لاکانی کوردستانه، به شیکی گرنه‌ی و

به رچاوله زه ویه کانی ئە م ئوستانه بۆه رهه می گه نم ته رخان کراوه، له سالی ۱۳۶۴ ئوستانی کور دستان له باره ی گه نمه وه، پله ی دووهه می له نیوان ئوستانه کاندای گرتوه ته وه، به رابه ری سه رژوماری گشتی سالی ۱۳۶۵ - ژوماره ی دانیشتوانی ئوستانی کوردستان، ۱۶۹۱،۶۴ که س رآگه یه ندراره، که ئە گه ربه وه ره که سی ۱۴۵ کیلو له سالدای پیوست بی، نه تیجه ده گرین که له م ئوستانه داهه ره سال میزانیکی زۆرتله نیازی ناوخو ره نیودتیزی، زور به ی فه لاکان نان و توو له گه نمى خویمان داده نین و که مترله گه نمى چاک کراوی ده ولّه تی که لک وه رده گرن،

### کرینی گه نم له فه لاکان -

فه لاکو وجوتیاره کانی کوردستان له مانگه کانی خه رمانان ورّه زبه ره، ئاخری وه رزی هه رسالداله به رهه می گه نمى خویمان زمهاری پیوستی پایزوزستانی خویمان داده نین وده ی هارن و ده ی که نه که ندووه زمهاری به هاروهاوینیش ده که نه چال، به ئە ندازه ی زه ویه به راوودیمه کانی خویمان توو داده نین، پاشان ئە گه ره شتیکیان ماوه ئە یبه نه شارو ده یفرۆشن، چون گه وره ترین کریری گه نم ده ولّه ته، مافی به خو ی داوه که هه ره و قیمه ت له سه ره گه نم دابن، به رابه ری لى کولینه وه ی ئوستانداری کوردستان له ماوه ی سالدای کانی - ۶۵ و ۶۶ - داگه نمى ئاوی ۸۳۶۰۰ تۆن، گه نمى دیمی - ۳۶۹۶۰۰ تۆن، تیکرا - ۴۵۳۲۰۰ تۆن گه نم له ئوستانی کوردستاندا هاتوه ته به رهه م، سیلو و هه ماره کانی ئوستانی کوردستان تیکرا جیی ۳۸۰۰۰ تۆن گه نیمان هه یه، سیلوی سنه ۱۶۰۰۰ تۆن، سیلوی سه قز / ۱۲۰۰۰ تۆن، هه ماری بیجار / ۵۰۰۰ تۆن هه ماری قوروه / ۵۰۰۰ تونیان جی هه یه، گه نمى که له ئوستاندا هه یه ۱ - سه رداریه ۲ - ئومیده، ۳ - سمه وه ره ۴

جۆسی هه مین - دواى نوک - به رهه می گرنگی فه لاکانی ئوستانی کوردستانه به رابه ری ئاماری ئیداره ی که شاهه رزی (کشت و کالی) ۴۲۰۰ هیکتار ئاوی ۴۰،۰۰۰ هیکتارزه وی دیمی، به تایه تی "جۆی" تیدا داده چینه درى، میزانى به رهه می ورزی ئاوی / ۷۳۷۰ تۆن و دیمی ۳۰۲۰۰ تۆنه،

چون مه رجی داچه ندنی جۆله چاندنی گه نم هاسانتره و له زه ویه که م هیز و بی برشته کانیشدا به رهه می جۆله گه نم زیاترده بی، کاتی داچاندنی، جۆله ئوستانی کوردستاندا زۆرتله به هاردایه، له بری جیدا له پایزیشدا جوداده وه شینه درى، چه ند جۆره جۆهه یه ۱ -

هه ژدان ۲ - جۆشین ۳ - جۆرّه ش ۴ - گه وهه رجوه ۱ - ۵ - والفجر - ئائیستاکه بوچاک کردنی (اصلاحی) نه م توانه کاری نه کراوه.

رووبه ری نه وزه و یانه ی گه نمایان تیدا داده چّندری و به رهه می سالیانه ی گه نمی هه ر شارستان به جیاواز، جه دوه لی ژوماره ۶ - ئاوی و دیمی (۱۳۶۵)

لیكدانه وه			روبه ری ژیر کیلان به هیکتار			به رهه می سالیانه ی گه نم به تون		
شارستان	ئاوی	دیمی	تیکرا	ئاوی	دیمی	تیکرا	ئاوی	دیمی
شارستانی سنه	۱۶۰۰۰	۷۴۰۰۰	۹۰۰۰۰	۳۲۰۰۰	۶۴۰۰۰	۹۶۰۰۰	۳۲۰۰۰	۶۴۰۰۰
سه قز	۱۲۳۰۰	۵۷۰۰۰	۶۹۳۰۰	۲۳۰۰۰	۴۶۰۰۰	۶۹۰۰۰	۲۳۰۰۰	۴۶۰۰۰
قوروه	۳۸۰۰	۹۶۰۰۰	۹۹۸۰۰	۵۷۰۰	۱۱۵۰۰۰	۱۲۰۷۰۰	۵۷۰۰	۱۱۵۰۰۰
بیجار	۳۷۰۰	۱۵۰۰۰۰	۱۵۳۷۰۰	۶۷۰۰	۱۳۰۰۰۰	۱۳۶۷۰۰	۶۷۰۰	۱۳۰۰۰۰
بانه	۲۳۰۰	۴۵۰۰	۶۸۰۰	۵۱۰۰	۳۶۰۰	۸۷۰۰	۵۱۰۰	۳۶۰۰
مه ریوان	۳۹۰۰	۱۳۵۰۰	۱۷۴۰۰	۹۳۰۰	۱۱۰۰۰	۲۰۳۰۰	۹۳۰۰	۱۱۰۰۰
ئوستان	۴۲۰۰۰	۳۹۵۰۰۰	۴۳۷۰۰۰	۸۳۶۰۰	۳۶۹۶۰۰	۴۵۳۲۰۰	۸۳۶۰۰	۳۶۹۶۰۰

رووبه ری ژیر کیلانی جۆله سالدّا، هه ر شارستانی به جیائاوی و دیم جه دوه لی ژوماره ی ۷ (۱۳۶۵)

لیكدانه وه			روبه ری کیلان «به هیکتار»			به رمی سالیانه «به تون»		
شارستان	ئاوی	دیمی	تیکرا	ئاوی	دیمی	تیکرا	ئاوی	دیمی
شارستانی سنه	۶۷۰	۱۲۰۰۰	۱۲۶۷۰	۱۲۰۰	۹۶۰۰	۱۰۸۰۰	۱۲۰۰	۹۶۰۰
سه قز	۲۳۵۰	۱۲۳۰۰	۱۴۶۵۰	۴۲۰۰	۹۸۴۰	۱۴۰۴۰	۴۲۰۰	۹۸۴۰
قوروه	۵۱۰	۴۳۰۰	۴۸۱۰	۸۵۰	۳۰۲۰	۳۸۷۰	۸۵۰	۳۰۲۰
بیجار	۱۲۰	۵۲۰۰	۵۳۲۰	۲۰۰	۳۳۸۰	۳۵۸۰	۲۰۰	۳۳۸۰
بانه	۲۰۰	۱۶۰۰	۱۸۰۰	۳۲۰	۱۰۴۰	۱۳۶۰	۳۲۰	۱۰۴۰
مه ریوان	۳۵۰	۴۶۰۰	۴۹۵۰	۶۰۰	۳۳۲۰	۳۹۲۰	۶۰۰	۳۳۲۰
ئوستان	۴۲۰۰	۴۰۰۰۰	۴۴۲۰۰	۷۳۷۰	۳۰۲۰۰	۳۷۵۷۰	۷۳۷۰	۳۰۲۰۰

برنج. برنج یه کیکه له گرنگترین به رهه م و دانه وێله ی خوارده مه نی جیهانی که

چاکترین نه وعی له باکوری ئیراندا ره عه مه ل دئی و به شیکی گرنگی خوارده مه نی ناو خودابین ده کا، به لام نه م به ره مه له ئوستانی کوردستاندا به میزانیکی که م دیته ناو، نه ویش برنجی گرده، وه که نه زانین له میژه که ناوایی - حه سه ناوا له قوییه کانی قه راخی چۆمی قشلاخی نزیککی شاری سنه دا برنجکاری تیدا ده کرّی هه رواله ده شته کانی مه ریواندا (میزانی به ره مه می برنج ئوستانی کوردستان له سالدا ۲۸ تۆنه که ۶ تۆنی له شارستانی سنه (دیّی حه سه ناوا) و ۲۲ تۆنیشی له شارستانی مه ریواندا دیته ناو،

رووبه ری ژیر شه تلّی برنج ۱۶ هیکتاره که ۲ هیکتاری له دیّی حه سه ناوای سنه دا و ۱۳ هیکتاری تریشی له مه ریواندا به،

له ده ورانی داسه پاندی شه زّی مال ویرانکه ری عیراق به سه ر ئیراندا که له ۳۱ خه رمانانی ۵۹ هه تاوی تا ۸۱۳۶۷/۴/۲۷ سالی خایاند.

به هوّی ده ربه ده ری خه لکی و بۆمبارانی ناوچه ی مه ریوان برنج نه هاته ناو،

۶ - گیای نازه ل و پاتال - مه رومالیات، دانه ویتله وگژ

و گیایی که بۆشیرو گوشتی پاتال و بژیوی نازه ل به که لکه وه که - ۱ - وینجه و خه شه وینجه ۲ - شه وه ر ۳ - پۆلکه ۴ - گۆله پیغه مبه ره (گه رمه شامی) ۵ - چه وه نده ر ۶ - گلینه (کزن) ۷ - شه میله (شملی) ۸ - ماش سبّی و ره ش ۹ - شه له م

له ئوستانی کوردستاندا به ره مه م هینانی نه م دانه ویتله و شیناوردانه باوه، رووبه ری نه وزه ویانه ی واگیا و سه وزه ئالفی تیدادیته ناوله ئوستانی کوردستاندا ۴۷۸۳۰ هیکتاره که ۳۷۹۳۰ هیکتاری ناوی و ۹۹۰۰ هیکتاری دیمی یه میزانی به ره مه می سه وزه ئالفی ئوستانی کوردستان له سالدا - ۱۴۳۵۰۷ تۆنه، شیوه ی نیوهینانی وینجه وداچه ندی گیای ئالف وینه ی کاری که شاهه رزی له ئوستانی کوردستاندا، زووتر به شیوه ی کوّنی فه لایه تی دیته ناو، وه چون نه وزه ویانه ی بوّنه م کاره ته رخان کراوه، برّه برّه وکه من، به شیوه ی نیوه میکانیزه به ره مه می لی هه ل نه گیرئی،

۷ - دانه ویتله: (نۆک - نيسک - پاقله - کزن - کونجی - پۆلکه وشتی تر)

- دانه ویتله خاوه نی ۱۷ تا ۳۰ له سه دا - مه وادی پروتینی یه - له پله ی سه ره وه ی خوارده مه نی دان، دیاره دانه ویتله پروتین داره کان له باره که به دی هینانی خوارده مه نی خه لکی له ریزی سیّه مین دا، دوا ی گه نم و برنج، قه راریان گرتوه نه م دانه ویتلا نه بیجگه له وه ی که خاوه نی، پروتینی فره و فراوانن به هوّی نه وه ی

که ریشه و ره گه کانیاں باکتری زور و زاوه ستاوی - نه زوتیان - تیدایه بوزه وی و زار،  
 یه گجار به که لکن و نه بنه هوئی به هیزبوونی خاک و برشتی کشت و کال،  
 نه ودانه و یلانه ی که له ئوستانی کوردستاندا ره عه مه ل دین وداده چیندرین -  
 بریه تین له مانه، ۱ - نوک (نوکه سپی و سوره و ره شه) ۲ - پاقله (چیتین، سور، سپی،  
 چاوبولبولی) ۳ - ماش (سپی و ره ش) ۴ - نیسک، ۵ - کونجی - ۶ - په رشه (بروش)  
 روبه ری ژیر و به ره می سالیانه ی دانه و یله ی هه رشارستان به جیاتیکراله دیم به راو

لیکدانه وه			روبه ری ژیر کیلان به هیکتار			به ره می سالیانه به تون		
شارستان			ناوی	دیم	تیکرا	به راو	دیم	تیکرا
سندج			۳۶۲	۶۶۶۴	۷۵۲۶	۲۸۷/۸	۳۳۱۶۴	۳۶۰۴/۲
قوروه			۱۱۲	۲۱۵	۳۲۷	۷۷/۸	۹۵	۱۷۲/۸
سه قز			۱۰۱۵	۸۳۱۸	۹۳۳۳	۸۵۷	۳۷۳۴/۲	۴۵۹۱/۲
بیجار			۶۵	۳۱۲	۳۷۷	۴۶	۱۳۹/۸	۱۸۵/۸
بانه			۳۴۵/۵	۳۵۰۰	۳۸۴۵/۵	۲۹۱/۸	۱۷۵۰	۲۰۴۱/۸
ئوستان			۸۴۶	۱۴۵۰	۲۲۹۶	۶۶۴	۷۹۸	۱۴۶۲
			۲۷۴۵۵	۲۰۴۵۹	۲۳۲۰۴/۵	۲۲۲۴/۴	۹۸۳۳/۴	۱۲۰۵۷/۸

جه دوه لی ژوماره ۸

گیاسه نه تیه کانی ئوستانی کوردستان بریه تین له: ۱ - تووگوله به روزه ۲ - توتن و  
 ته ماکو.

روبه ری ژیر کیلان و به ره می سالانه ی گیاسه نه تیه کانی ئوستان هه ر شارستانی  
 به جیاواز سالی (۱۳۶۶)

لێكدانه وه	روبه ری ژیر کیلانی	به رهه می سالانه	توتن و ته ماکو	به رهه می
توو گوله به روژه به	به تون	روووبه ری ژیر کیلان	سالانه به	هیکتار
شارستان	به راو	دیم	به هیکتار	تون
سنه	۱۰۱۰	-	۷۵۰	۶۰۰
سه قز	۱۲۱	۱۳۰۰	۲۷/۷	۲۸
بیجار	۴	۶	-	-
قوروه	۸	۳۰	-	-
مربوان	۲	-	۶۰۰	۴۲۰
بانه	۱۲	-	۱۶۴	۱۶۲
ئوستان	۱۵۷	۱۳۳۶	۱۵۴۱/۷	۲۱۰

### جه دوه لی ژوماره ۹

سه وزی و ته زه کاری: قزل په نجه ره (ئه سپه ناخ) - گه لآچه وه نده ر، ته رخون نه عنا، سلق

سه وزی خوارده مه نی ئوستان کوردستان بریه تیه له پیاز، که وه ر - جافری، که ره وز گه له م، توو، شه له م، مه زره، زریحانه، شیوت، یه زه ل ماسی وشتی تر، تیکراله سه وزی گه لآدار، بنک دار، هه لپیچراو،

ته زه کاری ئوستانیش بریه تیه له: شوتی (هه نی - شامی) کالک، گرکه،

تروزی - هاروی (خه یار) توه سوره - رویه ری ژیر کیلان و به رهه می سالانه ی هه ر

شارستان به جیاواز - زستانی ۱۳۶۶ جه دوه لی ژوماره ۱۰



باخه واتی: له به رنه وه که هه واو خاکی به پیت و به ره که تی ئوستانی کوردستان شیواوی باخ و باخاته خه لکی نه م مه لبه نده نه همیه تیکی زۆر به م کاره ده ده ن، هه روه ک له پیشه وه، و ترا زیاترله - ۳۲۰،۰۰۰ هیکتارله گشت رۆبه ری ئوستانی کوردستان لیڤه وارو و جه نگه ل دایگرتوه که زوربه ی داره کانی خاوه نی به روه به می به خیر و بیرن وه ک: ۱ - هه رمی ۲ - گوڙ - بلج - گوڙ، بادام، تووی شیرین سپی و سور، بلا لۆکه کیویله - به زوو - مازووشتی تر،

له بری له ناوچه کانی ئوستانی کوردستان، مه ریوان و بانه و سه قز و سنه، تری دیمیش دیته ناو، به ناوبانگرتن داره به ره ده س نیاکان بریه تین له مانه: سیوی سوروسی، ۲ - تری به هه ر ۱۶ - جوڤه که یه وه ۳ - هه رمی به هه مووچوری ۴ - شیلانه (قه یسی) گیلان (هه ردوچوری) ۵ - هه لۆچه ی سپی و ره ش ۶ - بلا لۆک، ۷ - کوخ (هه شتالوو) ۸ - گوڙ ۹ - بادام ۱۰ - هه نجیر ۱۱ - تووی سپی و سور، ۱۲ - گوڤه ۱۳ - شه فتالو، دیاره که شیوه ی په روه رشی باخ و باخه وانی له ئوستانی کوردستاندا هه رشیوه ی سوننه تی - کوئی زابودوه،

نه گه ر برشت، به پیتی خاک و چاکی هه واو ئاوی نه م ناوچه له به رچاوبگیرین و به شیوه ی زانیاری و عیلمی باخ و باخداری تیدا نه نجام بدری نه م کاره ده توانی له گه شان وه و په ره پی دانی ئابووری ناوچه دا، شوینه واریکی گرنگ دابنی و چه ند به رابه ری ئیستا که میوه و ته ره بارووشکه بار - بو ده ره وه ی ئوستانی بنیری.

## ناژه ل داری -

به له به رچاو گرتنی مه رجه سورشتیه کانی ناوچه، ناژه ل داری له ده ورائی کو نه وه له ئوستانی کوردستاندا بابووه، میرگه زه نویره دیمه نه کان، گیاجاره له وه ر خوشه زۆر و فراوانه کان و، هه زاران چه شنه گیا و گولی کوستانه کانی کوردستان، که هه م هیزیده ره و، هه م بوقه له وی و شیرزوری مالیات و ناژه ل داری زۆر به قازانجه، نه م ئوستانه ی به یه کی له مه لبه نده فره به پیت و به رکه ته کانی ناژه ل داری کوردستانی ده رهیناوه، ئوستانی کوردستان مه لبه ندیکی کوستانی یه به تاییه ت ناوچه کانی - سه قز - بانه، دیوانده ره، مه ریوان، گیاجارو له وه ر گای زۆری پان و به رین و به که لک و به هره ی تیدایه،

ژوماره ی پاتالی ئوستانی کوردستانی هه رشارستانی به جیا به رابه ری سه ر ژوماری  
سالی ۱۳۶۵ - جه دوه لی ژوماره ۱۱

لیکدانه وه	مه روکاور	بزن و کارزیه	گاو گوێلک
شارستان	سه ر	سه ر	سه ر
سنه	۵۰۷۷۰۹	۱۵۶۲۵	۱۰۴۵۴۳
سه قز	۲۴۶۲۴۳	۹۱۰۱۵	۵۷۰۵۷
بانه	۳۸۷۹۵	۷۴۰۱۳	۲۱۲۲۶
مه ریوان	۱۳۰۱۸۳	۸۹۵۳۹	۴۹۰۵۰
بیجار	۲۷۶۸۳۰	۷۷۰۷۹	۷۰۷۳۳
قوروه	۲۴۱۰۷۶	۷۹۱۹۳	۳۳۹۶۰
ئوستان	۱۴۴۰۸۳۶	۴۰۶۴۶۴	۴۸۷۵۶۹
			۲۱۴۳۸۶۹

ژرماره و میزانی به رهه می سالانه ی گشت چه شنه ئالفی له ئوستانی کوردستاندا هه ر  
شارستانی به جیا - جه دوه لی ژوماره ۱۲

شارستان	ناوی	دیم	سه رجه م
سنه	۴۲۹۹۰	۳۲۱۱	۴۶۲۰۱
بیجار	۲۴۴۲۰	۸۰۳	۲۵۲۲۳
سه قز	۲۱۹۳۸	۹۹۰	۲۲۹۲۸
بانه	۷۴۴۰	۸۷۱	۸۳۱۱
مه ریوان	۶۳۹۷	۸۲۵	۷۲۲۲
قوروه	۳۲۶۱۵	۱۰۰۷	۳۳۶۲۲
ئوستان	۱۳۵۸۰۰	۷۷۰۷	۱۴۳۵۰۷

خه لکی ئوستانی کوردستان تیکرا کوردن و به کوردیش پیکه زه ده دوتن، به رابه ری پرس و جو و لیکدانه وه یه کی به ربلا ووپته و، که له لایه ن زانایانی بی لایه ن و میژو نوسان و کار ناسانی دلسۆزه وه، سه باره ت به میژووی ژابردوی نه ته وه و گه لی کورد کراوه، بۆمان ده ر ده که وّی که - کوردان - هه زاران سال له مه و پیش، ناوچه ی زه نویری پان و به رینی کوردستان، له که نداوی فارس، تا ده ریای زه ش و که نداوی نه سکه نده رون، به زنجیر کیوه کانی زاگروس، ئارارات و توروس و نه نئی تورسه وه، بوژیانی خویان هه لبرژاره و هه واریان لی هه لداوه و پاشان تییدانیشته جّی بون، که له گه ل خیله کوچه ریه کانی تری ئیراندا به برایی و هاویه شی، به خوشی پیکه وه زیاون و له ریّ شه زه ف و ناموس و نیشتمان ثانی خویان ندا سه ریان داناوه و، بۆیه ره پی دان به فه رهه نگ و زمانی ئیرانی و پیروزی ئیسلام پیاوانه تی کوشیون و ته لاشیان داوه،

**زمانی کوردی:** به رابه ری لیکدانه وه ی کوّمه لی زمان ناسی - زانکوی - نه دییات و عولومی ئینسانی - دانشگاه تاران - زمانی کوردی به پینج زاراو (=شاخه و له هجه) به م جوّره ی خواره وه دابه ش ده بی:

۱ - **کرمانجی باکور:** له م مه لیه ندانه داقسه ی پی دکری - شارستانی ماکۆ - شارستانه کانی ورمی - خوی - سه لّماس (= شکاک - هه ر کی - جه لالی له مه لیه نده کانی باکورو خوراوی نازه ربایجانی خوراوی ئیران) قوچان (= کوردانی خوراسان) ناوچه کانی کوردستانی تورکیه (هه ربینست ئوستانی کوردستانی تورکیه زیاتر له ۱۵ ملوین که س، مه لیه نده کانی باکورو خوراوی کوردستانی عیراق پارێز گای دهوک و موسل مه لیه نده کوردنشینه کانی سوریه، کورده کانی لوینان - نه رده ن، شوژه وی،

۲ - **گۆرانی** (هه ورامی که هه ورامانی کوردستان و کرمانشان ده گرّیته وه (دیه زه ر زه نگه نه - سیامه نسور - شیخان کوردستانی ئیران و عیراق، کوردان نه فغانستان،

۳ - **کرمانجی باشور - یاسۆرانی:** نه م ناوچانه ده گرّیته وه ناوچه ی - مه هاباد - موکریان، مه نگۆر - مامش - شنۆ - سه رده شت - پیرانشار - نه غده - بانه - بوکان - سه قز ساین قه لا - تیکاب - دیوانده ره - مه ریوان - سنه - کامیاران - جوانرۆ - پارێزگاکانی هه ولیر - که رکوک - سلیمانی له کوردستانی عیراق

۴ - له کی و که لهوژی - ئەم چاڤانه ده گزیتە وه - ئوستانی کرماشان - ناوچه کانی خانقین - مه نده لی - به دره - کوت له کوردستانی عیراق، شارستانه کانی قورووه و ئە سه داباد بزێ له شارستانی بیجار له کوردستانی ئێران

۵ - لوژ - زاراوی لوژی بوخوی له دوزارو پیکهاتووه - هه ول زاراوی به ختیاوی که ناوچه کانی - پشتکو - شاری کورد و چوارمجال و ناوچه کانی تری به ختیاوی ده گزیتە وه -

دوهه م زاراوی فه یلی که مه لبه نده کانی ئیلام - خوژه ماباد، ئوستانی لورستان و ئە و مه لبه ندانه ی په یوندنیان به مانه وه هه یه ده گزیتە وه -

### (دین و مه زهه ب)

خه لکی کوردستان پیچگه له بریکی زور که م گشتیان موسلمانن - دیاره غه یره موسلمانن کانی کوردستان به خوشه یه وه هیچکامیان کوردنن، چون گشت کورده کانی دانیشتوی مه لبه ندی کوردستان موسلمانن، زیاتر له نه وه د له سه دی ۹۰٪ دانیشتوانی کوردی کوردستان سوننی مه زهه ب و شافیعین، بریکیشان وه ک بزێ له دانیشتوانی «ناوچه» کانی قورووه و بیجار - شیعه مه زهه بن:

سوننی بیرو برآویان وایه که ده بی له یاساو قانون و به ر نامه ی قورئان که پیغه مبه ری خوشه و یست له لای خوداوه به خه لات بوگشت خه لکی جیهانی هیتاوه، لانه ده ن، هه ر به زتی و شوینی راست و دورستی ئە وسه روکه مه زنه دا (د) بزۆن، له قانونی ئاینی و گومه لایه تی وشه رعی دایه کی له م چوارمه زهه به شیرینه بی خه ل و خه وشه هه ل بریزن و په یره وی لی بکه ن، چون هه رکام له م چوار مه زهه بانه، وه ک کانیاویکی سارد و ساف و گه واراوایه که له سه رچاوه ی ده ریای خاوین و نه برآوه ی که ره م و به زه و قانونی خوشبه ختی هیتنه روزیان پی ده ری قورئان و، شوینه واروفه رمایشته زبانه کانی پیغه مبه ری مه زنه وه (د) هه لگیروان که هه ر که س لیان لانه دا، ئە ورگیایه به ری ناداتانه بیاته به هه شت، جاله به رنه وه به ئە رکی سه رشانی خومم زانی که هه رنه بی کورته باسی له چوینه تی ژیاپی ئە م چوار زانابه ناوبانگه، ئە م چوار سه رمه زهه به، ئە م چوار وه لیه له ئە ولیای خودا، بنوسم - هومیده وارم که خودا به به زه ی نه برآوه ی خو ی لیمی قبول و گیرا بفه رمی

۱ - ئیمانی شافعی (خوای لّی رازی بی) میرات به ری پیغه مبه ران - تاجی سه ری گشت سه روه ران - سروهی به یانی و تاری، گولّ ده پشکوئنی له زاری، زانای به رزی هۆزی قوره یش، بوّره زای خواده رۆیشته پیش، له ریزی دوستانی خوایه، بوّدینی موسته فا پایه، نهشه کیشی شه قامی دین، له نگه ری دین، هه وینی ژین، قورئانی خویند به مندالی، له به ری کرد به هه و سالی، نه راست نه درو ناوی باری، به عه زمی سوئید نه چوه زاری، ناوی پیروزی چه ندجوانه، موحه مه د گولّی کوستانه، گه میه وانی شه ریه ته، ریبواری رّبی حه قیقه ته، ناوه ندی جه غزی دوستانه - خوشه وستی موسلمانان، تکاکاره دل پرنوره، به شافعی وامه شهوره، -

ئیمامی شافعی: ناوی موحه ممه ده - کوری - ئیدریس - کوّری - عه بباس - کوّری - عوسمان - کوّری - شافع - کوّری - سائب که شافیع و سائب هه ردووپایره گه وره ی له خه زای به دردا به خزمه ت پیغه مبه ر (د) گه یشتون و ئیمانان هیناوه و هاتونه ته ریزی - صحابه ۱ - به وهویه ئیمام شوّره تی خوئی کردوه به شافعی که له باپیره ی هه شته م (عبد مناف) داده گاته وه به بنه ماله ی پیغه مبه ری خوشه و بست (د)، ئیمام له مانگی ره جه بی سالی ۱۵۰ کوّچی له شاری عه ززه ی - فلسطین - له دایک بووه، ئیمام نه بوحه نیفه له م ساله دابرتیک ده لّین هه ر له و شه وه داله دیناده ر چوه - خاقانی ده لّی (شب اول بو حنیفه در گذشت شافعی آخر شب زماذر بزاد) دایکی، ناوی فاته مه - کچی - عبدالله ی - کوّری - حسینی - کوّری حه زره تی - علی - یه (د) دایکی به ریزی کاتی دووگیانی خه و ده بینی که له خه ویدا، نه ستیره ی - موشته ری له زیگه وه هه لات و به ره و ئاسمان به رز بوه وه، له ئاسمانه وه ورشه ی ده داو پزوسکه ی لّی ده بوه وه، جاهه ریزوسکه یه کی به سه ر شاریکدا ده که وت، تاریکی نه ده هیشت و زووناکی ده کرده وه، دایکی خه وه که ی بو، خه وزان گّیرا وه، وتیان: کوّریکت ده بی که ولات پرده کاله زانین و به تیشکی علیم دنیا زوناک ده کاته وه، له ته مه نی دوو سالییدا دایکی ده بیا بوشاری - مه که وله شوئنی به ناوی (شعب الخیف) نیشه جی ده بن،

له حه وت سالییدا سپی جزمه ی قورئان له به رده کا،  
له نوّسالییدا له خزمه ت - سفیانی - کوّری - عیینه - و - مسلمی - کوّری - خالدی  
زه نجی، حه دیس و علیمی قورئان ده خوئنی،

له پازده سالیدا به ئیجازه ی - مسلمی - کۆری - خالیدی - زه نجی - له مزگه وتی مائی خودا «به یتوللا» له سه ر کورسی ماموستایی داده نیشی و فتوا بوخه لکی ده دا وده رس ده لیته وه - له م عه دوسه ده دا - خه و به پیغه ری مه زنه وه - درودی خوای له سه ربی - ده بیینی، حه زره ت (د) ده فه رمی، ئه ی جوان توکی؟ - شافیعی ده لی: باوکودایکم به قوربانت بی له بنه ماله ی تۆم، حه زره ت ده فه رمی لیم نریک به وه، شافیعی له خوشه ویستی خودا (د) نریک ده بیته وه، پیغه مبه ری خوایش (د) تفی به خیرۆ بیری به سه ر لیووزمان و زاریداڤینی و ده فه رمی ئه ی - محمّد - ده برۆ به خیرۆ بیربه،

جاتیشک و ته ورمی ئه م خه وه به جوړی میشک و هووشی شافیعی رۆشن ده کاته که گشت ئه ندای وه ک خوړورشه ئه ستینی وهه رچی ده بیینی له زه ینیدا نه خش ده به ستی وژاده وه ستی، حافیزه ی ئه ونده به هیزده بی که: کاتی له به ر کردنی کتیو، به قولی کراسه که ی لاپه ره ی چه پی کتیبه که داده پۆشی که نه وه ک هه ر به چاوپیدا خشاندن به رله لاپه ره ی راست بیکانه به رو کتیبه که ی ئاوژوو بحپتیه به ر،<sup>۱</sup>

شافیعی هه رله مندالیه وه ئه م تایبه تیانه ی بووه - ۱ - گشت رۆژی سی جزمه ی قورنانی له نوێژدا خویندوه، به لام له ره مه زاندا گشت رۆژی دووخه تمی قورنانی له نوێژدا خویندوه -

۲ - شه وی کردوه به سی به شه وه ۱ - به شیکی بۆزانی و فیربون ۲ - به شیکی بو نوێژو پارانه وه و سکالا - ۳ - به شیکی بوخه ووحه سانه وه،

شافیعی (ر) له ده نگ خوشیشدا هه لکه و تووبووه، کاتی که پیاوچاکان و زاناخواناسه کانی مه که بیان ویستایه که دلی پرله کولی خوین به ناوی ژیان پیده ری (قورن)، ئاو پریژین و ئارام که نه وه، ده هاته لای - شافیعی ۱۳ ساله و شافیعیش قورنانی بووه خویندن، ده نگ و هه ناسه ی ئه وه نده گه رم و گیرا بوو، که تیکرا یه ک له دوی یه ک پرمه ی گریان زوری بووه هیتان و له په وروو، ده دران به عه رزدا، کاتی که شافیعی (ر) ئه زانا گه ورا نه ی به و حاله ده دی، به ره به ره ده نگی داده نه واندو قورنانه که ی ده بریه وه، خواله گشت زانای خزمگوزاری رازی بی،

له ته مه نی ۲۱ سالیدا ناوبانگی خواناسی گه وره ی زه مان و زانای پایه به رزی ده وران - ئیمام مالیک (ر) دبسی کتیبی - الموطاء - ی ئیمام مالیک له ماوه ی ۳ - رۆژداله به رده کاو

به ره و شارچی به ره که تی - مه دینه - زی ده که وی و به ٨ شه و ژۆژ ده گاته «مه دینه» که له م سه فه ره دا گشت شه و ژۆژی دووخه تمی قورئانی خوئندوه، دواى زیاره تی گلکۆی فه خزی به شه ر (د) و دووخه لیفه ی به رحه قی حه زره تی ابوبکرو عمر، ره زای خوویان له سه ربی، ده چیته خزمه تی ئیمامی مالیک و، هه شت مانگ له خزمه تیدا ده مینیته وه، له م ماوه دا - میوانی ماموستای به زیزی ده بی - (الموطای) له خزمته دا ده خوینی و نه وه نده ی لی فیرده بی که وه ک دریا شه پۆل ده دا - پاشان به ئیجازه ی ئیمام مالیک ده چی بو عیراق، بو دیتنی زانا و پسپۆزی به ناوبانگ - ابویوسف و محمد شیبانی، دووفه فی و جیداری ئیمام ابوحنیفه (ر) له م سه فه ره دا ئیمامی مالیک له سه دیناری که ده ی بی په نجادیناری ده دابه محمدی شافعی و، تاقه برستانی (بقیعی) مه دینه یشی به زیی ده کاو ده فه رمی ده بی عالم ئاوا روانه بکری، دواى ٢٤ ژۆژ کاروان له مه دینه وه ده گاته - کوفه - ئیمامی شافعی ده چیته زیاره تی گلکۆی حه زوه تی علی (ر) پاشان دواى نوژی عه صربه خزمه ت ابویوسف و محمد شیبانی ده که یی - محمدی شیبانی - باسی ئیمامی مالیکی لی ده پرسى - شافعی ده لی له خزمه ت ویرادیم، محمد شیبانی ده لی، الموطأت دیوه؟ شافعی ده لی گشتم له به ره - نه مجار محمد شیبانی - شافعی زۆربه که و ره دیته به ر چاووچه ندیر سپاریکی لی ده کا شافعی وه ها وه رامیکی ده داته وه که محمد شیبانی عاشقی گف و زانیاری و پارێزکاری ده بی و دیباته وه بۆمالی خوێ و هه رچی نوسراوه ی ده بی ده یخاته به رده ستی - شافعی - تاهه رجوری پی خوش بیت که لکی لی وه ربگری وله به ری بنوسیته وه - محمدی شافعی نه و ماوه که له (کوفه) دا ماوه میوانی - محمد شیبانی بوه زۆریشی له کتیب و نوسراوه کانێ نه وانی نویسه وه. پاشان به مه شوره تی محمد شیبانی وستی. باکوری عیراق و خۆرّه لاتى تورکیه و خۆراواى ئیران بگه زى، محمد شیبانی بوته ومه به سته - سى هه زار دیناری ده داتى تاگه زانه که ی پى به ریته سه ر - محمدی شافعی دووسال له سالى ١٧٢ تا ١٧٤ ک م - به م ولاتاندا گه زاوه ١ به شى له کوردستانی ئیران - ٢ - به شى له کوردستانی تورکیه (دیار ربیعه و مضر (دیار بکر و آمد) ٣ - شیمالی عیراق (کوردستانی عیراق) تا با شوری ولاتی زۆم (اناضول) له ویوه ده چیته حران - فلسطین - و ره مله له باشوری

بیت المقدس دا - له زه مله وه، بیرری ئیمام مالکی ده که وئته سه ر، دوباره به ره و 'مه دینه  
 رّی ده که وی و دواي ۲۷ رۆژان کاتی نوئژی عه سرله سالی<sup>۱۷۵۱</sup> ده گاته شاری پیروزی - مه  
 دینه وده چیتّه زیاره تی خوشه ویستی خودا و مه رجی ئه ده ب به جی دینی و نوئژی  
 عه سرده خوئنی و له حه لقه ی ده رسی ئیمامی مالیکدا داده نیشی، کاتی که ئیمام پیی  
 ده زانی به خیری دینی و به سنگی خوئه وه ده نویستی و له جی خوی دای ده نی و ده فه  
 رمی ده بی ماوه ی ده رسی فه قینکان بلّیته وه، ده رس ته واوده کاوله خزمه تی ئیمام داده چنه  
 وه بۆمالی ماموستای به رّزی، شافعی (ر) چوارسال و چه ند مانگ له مه دینه ی پیروژه  
 مینّیته وه تاله مه لودی سالی ۱۷۹ ک م: ئیمامی مالیک کوچی دواي ده کاوله قه برستانی -  
 بقیع - دا ده ئیرژی، خواله ووله گشت باشان خوش بی - دواي ئه م رۆدواوه دل ته زینه  
 شافعی ده چی بو (یه مه ن) له وی ده بیته حاکمی شه رعی ئه وی و له و ییش له خزمه ت  
 - یحی - کوری حسان - فه قبی - لیث ی کوری سعد - ده خوئنی و ده رسیش ده لیته وه،  
 له م ماوه دا = (حمیده) نه وه ی حه زره تی عوسمان (ض) ده خوازی و خودا کوریکی - با  
 ناوی - محمّد - و دووکچی به ناوی (فاطمه و زینب) پیده دا، که محمدی کوری پاشان ده  
 بیته قاضی شاری (حه له یی) سوریه، پاشان هه رله یه مه ن، هونه ری سواری و تیره هاویشن  
 فیرده بی، به جوّری که بی هه له له سه ریه ک ده تیرده داله نیشانه - له م عه دو سه ده دا -  
 کومه لیکی شورشگیر و حه ق خواز به زا به ری مروی زاناو کول نه ده ر، محمّد، کوری  
 عبدالله - کوری ئیمام - حسن - که له نیوان خه لکدا جیی کردبوه وه، رۆژ به رۆژه ره یان ده  
 سه ندودام و ده زگای له رزوکی عه بیاسیه کانیاں خستبوه مه ترسیه وه، له - حجازویه مه ن و  
 عیراق دا به دژی سه روکه سته مکاره خوئن مژه کان ده سیان دابوه چه ک، ده یان ویست زولم  
 و زوری زورداران بیرن، حکومه تیکی وه ک ده ورائی - چوارباری - پیغه مبه ر - د - له  
 جییدا دانین، به م هوئه وه گشت - سه رمه زهه به کانی سونتی - له م زا په رینه پشتیوانیان  
 کردوه، هه ربویه یه ک به یه ک که و تونه ته به رّزق و قینی عه بیاسیه کان، به م جوژه، کاربه  
 ده سته چلکاو خوّه کانی هارون الرّشید - له یه مه نه وه - بۆهارۆن ده نوسن، که تا قمی - (عه  
 له ویه کان) - یانی په یرّه وانی محمد و ئیبراهیمی برای یاخی بوون، ئه گه ر ده ته وی ولاتی  
 - حجازت - له ده س ده رنه چی - زا به ره کانیاں به ره بویه غذا و شورت و گومیان که وسه  
 ریان تییدا به ره، به تاییه ت جوانی به ناوی - محمدی شافعی، که به زمان کاری سه دان شیر



و تیرده کا، به م جوړه - هارون الرشید - ناردی و شافعی و چه ند (ده) که سی تریان برد  
 بویه غذا و، هه رله نیوه ی شه ودا بران بولای - هارون الرشید - نه ویش ئیشاره ی ده کردو،  
 یه که یه که ده برانه به رده ستی پیاو کوژ و، سه رده برداران، له م ماوه دا شافعی نه م دوعای  
 ده خویند - اللَّهُمَّ يَا لَطِيفُ اسْأَلُكَ اللُّطْفَ فِيمَا جَرَتْ بِهِ الْمَقَادِيرُ - کاتئ که نوړه ی شافعی  
 هات به کوټ و زنجیره وه برابه رده می و، شافعی و تی - السَّلامَ عَلَیْکُمْ یا امیر المؤمنین و  
 برکاته، و رحمة الله - ی به جئ هیشت، هارون الرشید له وه لآماوتی - عَلَیْکَ السَّلامَ و  
 رحمة الله و برکاته، نه ی شافعی سوننه تیکت به جئ هینا که فه رمانت پی نه درابوو، به لآم  
 ئیمه به واجبیئک وه لآمان دایته وه - به لآم سه رم سورما که بی ئیجازه هاتیته و تار، شافعی و  
 تی خوای گه وره له قورئانی پیروزدا ده فه رمی = وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ  
 لِيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَ  
 لِيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا<sup>۱</sup>

خوابه لئینی راسته و ملک و ده سه لاتئ خوی ده داته ده س باشانی که دینی خودا به  
 زبوه ده به ن، ترس له دلان لاده به ن ، هیمنی بوخه لک داده مه زرین، تویش - نه ی نه میر  
 - که له وه لآمدا به زه ی خوات بوناردم، چه سامه وه چون که سی به زه و ره حمه تی خودای  
 له سه ربی په رشه ی نه میری بوډه بیته موژده ی نازادی، هارون وتی - دواى نه وه که خوښه  
 ویسته کانت (یانی محمد کوړی عبدالله کوړی ئیمام حس و برایمی برای) له ئیمه یاخی بون  
 و خه لکیان لیمان هاندا ولات و لوتیان خسته دواى خویان، تویش سه رده سته ی نه خشه  
 کیشی نه وان بویت، چ بیانویئ کت هه یه؟ شافعی ده لی - چاک وایه ده ستور بده ی  
 زنجیری قورس و سارد و سړی دیلم له پی ده ریبن، هارون به - سپراجی - غولامی  
 ده ستور ده داو زنجیری له پی داده مالدری - نه مجار - شافعی نه م ناله ته پیروزه ی به  
 سه رداده خوینی - يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا<sup>۲</sup> نه ته وسان هه رهه  
 والیکیان به توداوه درویه و بوختانیان بوم هه ل به ستوه، بیجگه له وه دووما فم به سه رته وه هه  
 یه - ۱ - مافی ئیسلام ۲ - مافی نه ته وایه تی - هارون وتی، دلنیا به - مافی خزمایه تی و  
 زانیاریت له نه زه رمایه، پاشان هارون، چه ندپر سیاریکی قورئانی له شافعی ده پریسته وه،  
 شافعی به جوریکی نه وه نده جوان وه لآمی ده داته وه هارون الرشیدی که تا چه نده ده قیقه

(۱) آیه ۵۵ سوره نور

احسن القصص ج ۱ و ضحی الاسلام ج ۲ ص

(۲) الحجرات نایه تی ۶ -

له وه پیش ده یویست سه ری له به ده ن بکاته وه، ئیستاکه سه ری ده خاته به ر پی و به شافیعی ده لی په ندم پی بده و موعیزه یه که م بوبکه، شافیعی به گفت و لفتی نه رم و نیان و به هه ناسه ی که رم و به تینی خوی، هارون به موعیزه و په ند، دادگری و ده یکاته گریان، کاتی که دیته وه حال ده ستور ده دا که دوهه زاردینار (= به رابه ری سبی ملوین تمه نی ئیستاکه) ببه نه خزمه تی شافیعی، به لام شافیعی - خه لاته که ی وه رناگری وده لی،  
وَلَا تَسْتَرُوا بَآیَاتِی ثَمَّناً قَلِیلاً<sup>۱</sup> من په ندم موعیزه به دنیا ناگورمه وه،<sup>۲</sup>

ئیمام له شاری به غدا ده مینته وه وده چینه کوژی زانابه ناوبانگه کانی نه وی وه ک و ه کیعی کوژی - جراح - و - ابی أسامة، له م ماوه دا - په رتوکی - (الرعرفران) «حجة» له چل به رگ داده نوسی، که مه زه هه بی (قه دیمی) لیره وه دا ده مه زری، ئیمام (احمد بن حنبل) به و که وره یی یه، له به رابه ری عیلمی ئیمامی شافیعی دابه چوکدا دی و به فه قی یی نه و خوی زاده نی، پاشان له نزیککی سالی (۱۸۱ ه ق) ده که رینه وه بوشاری پیروزی مه ککه - حه فده سالی ره به ق له وی ده می نینه وه و خزمه ت به دین خودا ده کا و مه زه هه بی خوی به خه لکی زاده که یه نی،

له ماوه ی نه م حه فده ساله دا، ئیمام ابویوسف کوچی دواپی ده کا (۱۸۲ ک م) شه ش سال دواپی نه و، ئیمام محمدی شیبانی سالی (۱۸۸ ک م) کوچی دواپی ده کا،<sup>۳</sup> خویان لی رازی بی پاشان له سالی (۱۹۳ ک م) هارونه رزه شید ده مری، ۵ سال دواپی نه و، نه مینی کوژی (۱۹۸ - ک م) ده کورژی، هه رله م ساله مه ثمون ده بیتنه خه لیفه، پاش نه م رزوداوانه شافیعی ده که رینه وه بوبه غدا - ۱۹۸ ک م نه مجاره ته نیا مانگیک له به غدا ده می نینه وه، له م ماوه که مه دا له مزگه وتی خوراوی به غدا، که ۲۰ هه لقه ی ده رسی تیدا ده بی، بیجگه له سی هه لقه، هه رحه فده هه لقه که ی تر، له ده وری درسی ئیمامی شافیعی کوچه بونه وه ره حمه تی خوداله پاشان،

پاشان ئیمانی شافیعی ده یه وی بوبه ره دان به بیرو بروای خوی بجی بوشاری (فسطاط) بایته ختی نه ورژه ی (میسر) کاتی خواحافیزی ده ستی ئیمام احمد بن حنبل ده گری و نه م دوشیعه ی بوده خوینینه وه -

أَخِي أَرَى نَفْسِي تَتَوَقُّ إِلَى مِصْرٍ وَمِنْ دُونِهَا أَرْضُ الْمَهَامِهِ وَالْقَفْرِ -

(۱) البقره - نایه تی: ۴۱

(۲) احسن القصص ج ۱ (۳) ضحی الاسلام ج ۲ ص ۲۲۰

(۳) احسن القصص ص جلد ۴

فَوَاللَّهِ مَا أَدْرَى أَلِفُفُوزُ وَالْغِنَى أَسَاقُ إِلَيْهَا أَمْ أَسَاقُ إِلَى قَبْرِى - ۱

له ۲۸ مانگی شه شه کانی سالی (۱۹۸ ک م) ده گاته شاری فسطاط - له م سه فره دا ربیع - کوری سلیمانی مرادی و چه ندفه قبی ترو حاکمی تازه ی مسیر - عه بیاسی کوری موسای له خزمه تاده بی،

نیمای شافعی تا ناخری ته مه نی پیروزی له مسیردا ده می نیته وه، شه وی جومعه ی ناخری مانگی ره جه بی سالی (۲۰۴ ک م) دوی نوژی (عیشا) خه وتنان کوچی دویی ده کاگیانی پاکی به ره و به هه شتی خودا ده فری و ته رمی پیروزی له قه برستانی (قه رافه) ده نیروژی، ره حمه ت و به ره که ت و بزه یی خودای له سه ربی، نیمانی شافعی له ماوه ی نه م چه ند ساله که مه ی ناخری ته مه نی پیروزی دا: نه م په رتووکانه ده نوی - ۱ - الام - که له چواربه رکی گه وره داله چاب دراوه نه م په رتوکه، ده ریا به کی گه وره ی پرله گه و هه و مه ر جانه و له قانون و یاسای شه رع ی نیسلام ده دوی، ریگای شه رع و زانین و تیگه یشتن له قورئان و حه دیس و دینی، بوخه لکی ته خت و بی کولو کردوه، تا زانایان بیرکه نه وه وتی بگه یه ن و کویر کویرانه وه شیوین نه م و نه ونه که ون

۲- نیمای نه عزه م نیمام ابوحه نیفه (خوای لی رازی بی) ناوی - نعمان - کوری ثابت - کوری - زهوتی له شاری «کابولی» نه فغانستان که نه وکاته به شی بوه له تیران، له دایک بوه، نیمام سالی ۸۰ - ی کوچی له شاری کوفه له دایک بوه و، له سالی ۱۵۰ کوچی له به ندیخانه ی - مه نسوری عه باسی - داکوچی دویی کردوه، نیمام ابوحه نیفه که به نیمای - اعزه م «نیمای گه وره» به ناوبانگه له ته مه نی ۱۶ سالی له گه ل باوکیدا چوه بوخه ج، له وی به خزمه تی - عبدالله - کوری حارس - دو صحابه ی به ریزی پیغه مبه ر (د) گه یشتوه، که وایی نیمام له ریزی - تابعین - ده ژمیردری بیجگه له م دوانه چه ند - صحابه ی - تریشی زیارت کردوه،

نیمام (ر) له ده سستی خوئی نانی خواردوه - کوتال فروشی کردوه - له مه درسه ی کوفه - ده رسی خویندوه و: له خزمه تی نه م پیاوه گه وره خواناسانه ۱ - عه تای کوری - نه بی ره باح ۲ - هیشامی کوری - عروه - ۳ - نافیعی مه ولای کوری حه زره تی عومه ر - حه دیس و

(۱) برای خوشه و سست ده بینم دلم بو مسیری ده دا - تامسیر سه رزه وینی و شک و بیابانی له ری دایه، سویند به خودانا زانم نایا بویروزی و ده وکه مه ندی، به ره و مسیر زاده کیشریم یا به ره و گلکوم ره عفرانی فه قبی ده لای بوهره ردوکیان - خواله گشتیان رازی بی .

وشه رعی وه رگروتوه به لام زۆرتتری زانست و علیمی خوئی له - حه مادی - کووری نه بی - سلیمانی نه شعه ری وه رگرتوه -

ئیمام نه بوحه نیفه (ر) له سه ر حه ق وئیزی و له به ر نه ویکه به فه رمانزه واسته مکاره کانیدا هه ل نه ده دا وسه ری بوڊانه ده نه واندن، دوو جارتوشی به ندیخانه ولی دان بوه، ۱ - جاری یه که م له ده وره ی فه رمانزوایی (مه زوان الحمار) ئاخیرین حاکمی به نی ئومیه، به ده سستی (ئیبینوهو بیرر کاربه ده سستی (مه زوان) له به ر نه وه که - ئیمام - ددانی به حکومه ته له رزو که کانی نه واندا ده ناونه ده به به جه للاد و پیاکوژیان - زوری نه زیه ت کراولیشی درا - ۲ - جاری دوهه م له زه مانی حکومه تی - عه بیاسیه کاند - به ده ستوری - مه نسوری دوانیقی - له کوفه وه هینرا بو به غذا، (مه نسور) پپی ده لی پله ی - قازی لقوزاتی م بو توداناوه ئیمام چون حکومه ته که یانی به حه ق نه ده ناسی قسه که ی رته ده کاته وه وقبولی ناکا جابه ده ستوری (مه نسور) نه وخواناسه گه وره و نه و ئیمامه به ریزه ده خرپته به ندیخانه وه تا ده رزو هه رزوژی ده شه لاق له ئیمامی حه ق وئیزی، بی تاوان ده درزی، پاشان نه خوش ده که وی، دوا ی ۵ رزوژ گیانی به ره و به هه شت ده فری و کوچی دوا ده کا، دوا ی ماوه یی (وه که ده لاین دوا ی ۱۵ رزوژ) هه رله وزنیدانه داکوچی دوا یی ده کا. شه هید ده بی<sup>۱</sup> - بری ترله میژو و نوسه کانی ده لاین به ده ستور - مه نسور ده رمان خوارد کراوه خوازاناره<sup>۲</sup>:

دیاره قین نه م زور دارانه له به ر نه وه بوه که له دووبه ره کی و زووداوه ناحه زودل ته زینه کانی نیوان ۱ - عه له ویه کان «بنه ماله ی حه زره تی عه لی» به زابه ری - محمدی کووری - عبدالله مه شهو ربه - نفس الزکیه - و - ئیبراهیمی برای ۲ - عه بیاسیه کان «وچه ی حه زره تی عه بباس» - مه شهو ربه - سفاح یانی خوینریره ئیمام ابوحه نیفه (خ) به ئاشکرا لایه نی - محمدی کووری - عه بدوللای - عه له وی و ئیبراهیمی برای ده گرت، پی و ابو که به زاستی - عه له ویه کان - شیایو جی نشینی پیغه مبه رن (درودی خوی له سه ر) نه وه که - عه بیاسیه کان، جابه م هویه، ئیمام ده که وینه به زره هیله ی قین و دل ره قی مه نسوری عه بباسی و ده که وینه زیندان و زور به په له هه ر له وی ده رمان خواردده کر و به سه ر به رزی له زئی خوادا به ده سستی مه نسوری ده وانیقی شه هیدده کر، تیشکی ره حمه تی خودای به سه رداباری - خه لکی سیستان و بلوچستان، به شیکی زور له

۱) ضحی الاسلام ج ۲. ئینوخه له کان - احسن القصص  
۲) ضحی الاسلام ج ۲ ص ۸۲ و ۸۳. ئینوخه له کان -

خوراسان - تورکمان سه حرا برّی له تورکه کانی ده وروبه ری ورمّی و برّی له بنه ماله ی کورده کانیش حه نه فی مه زهه بن - له گشت جیهانیشدا زیاترله ۲۵۰ ملوین که س په یزه وی بیروبروای جوانوو خواپه سه ندی نه م زانا گه وره و پایه به رزن - گلکوی پیروزی له گه ره کی نه عزمیه ی - به غدادایه،

۳ - ئیمامی مالک - نازناوی - مالک - کوری انس - له هوّزی به ناوبانگی عه ره بی یه مه نی ذی اصبح - ه، له سالی ۹۳ کوچی مانگی له دا یک بووه و له سالی ۱۷۹ ک م کوچی دواپی کردوه - ته واوی ژبانی به خیر و بیری له شاری - مه دینه و له هاوسیه تی حه زره تی پیغه مبه ری خوشه وستی خوادا (د) به سه ربردوه، بیجگه له مه ککه بوشاریکی تر سه فه ری نه کردوه، له خزمه ت زانابه به ناوبانگه کانی (مه دینه) دا خویندویه و به پایه گه یشتوه و له لای نه م پیاوه گه وره و به ریزانه - ۱ - ابن الشهابی (زوهری) ۲ - نافع - ۳ - هشامی کوری - عروه - کوری زیبر - حه دیسی وه رگرتوه، نه م کتیبانه یشی نویسه ۱ - الموطأ - له م کتیبه دا هه زارو چه ند حه دیسی سه حیجی هیئاوه که له ۹۴۵ که س له زانابه ناوبانگه کانی ئاینی گیرا وه ته وه، که نه وانیش ده م به ده م له پیغه مبه ریان وه رگرتوه - ۲ - (المدونه) ئیمام له م کتیبه بی وینه ی خویدا نزیککی ۳۶ هه زار مه سه له ی تیدا به یان فه رموه که به هوّی فه قیی خواناس و به وه فایه وه - اسدی - کوری - فوراتی - نیشابوری که دانیشتوی تونس بووه - ۳۶ هه زار مه سه له ی له ده م ئیمام بیستوه و له په رتوکیکی ۶ به رگی گه وره داکوی کردوه ته وه و ناوی ناوه (المدونه) اسد - المدونه، له گه ل خویداده با بو شاری (قیروان) له وی (سحنون)، زانای مه غربی (المدونه) له (اسد) وه رده گری و له سالی (۱۸۸ ک م) ده بیابومیسره له وی پیشان (علی) کوری قاسمی ده دا: نه ویش په له کانی هه ل ده گریته وه و هه له کانی راس ده کاته وه وه باب بابی ده کاو دیسان ده بیاته وه بو «قیروان» که له ویوه ده روا «بواندلس» و له وی په ره ده ستینی (ضحی الاسلام ج ۱ ص ۲/۵ به و ولاوه)، ئیمامی مالیک وه ک گشت زاناخواناسه پایه به رزو پاریز کارو نه ولیاکانی خودا، هه میشه حه قیان وتوه و هه مبه به دواپی پیغه مبه ر دا (د)، رویشتون و له شه قامی قورئان و پشتیوانی هه ژاران لایان نه داوه، جاله م روّه وه - کاتی که (محمد) کوری - عبدالله

- کوری - ئیمام حه سه ن (ر) که به - نفس الزکیه - به ناوبانگ بوه، له گه ل براکۆل نه ده ره که یدا - ئیبراهیم له به رابه ری - سه ره زۆیی و سته م و خوینرێژی - مه نسوری عه بباسی - زاپه زین و دنیا یان لی کردبوو نه چه رمی «چۆله که» - ئیمامی مالک وه ک ئیمامی - ابو حه نیفه - به قسه و به فتوا، له م زاپه ریته، که به دژی عه بباسیه کان به ریوه ده چوو، پشتیوانی ده کرد،

بۆ نمونه: ئیمام: به ده لیلی نه م حه دیسه که ده فه رمی (لَئِیسَ عَلَی مُسْتَكْرِهِ طَلَاقُ) ته لاق، هه روا په یمانی زۆرلی کراودا نامه رزی یانی نه ته لاقی زۆر لی کراوده که وی ونه په یمانی زۆرلی کراوداده به سزی، به م جوړه نه و خه لکه ی که په یمانیان له گه ل عه بباسیه کاندایه ستوه نه گه ر هه لکه وت و په یمانه که یان شکاند، چون په یمانه که یان له زوی زۆرو به نابە دلێه وه به ستوه و حکومه ته کامیان به زالم و ناحه ق ده زانن - په یمانه که یان نه شکاندوه و گوناحیان نه گه یشته، نه گه ر پال بدهن به - محمّدی - نه وه ی ئیمام حه سه نه وه، که به دژی - عه بباسیه کان زاپه ریوه، (مه نسور) که نه م هه والّه ی به گۆی ده گه یی - به ئیمام ده لی نابی توئه م حه دیسه بوخه لک به گیریتیه وه، چون نه م حه دیسه خه لکمان لی هان ده داو، کومه لمان لی ده ئالوزینی و خه و تومان لی وه خه به ردینێ، به لام مه گه ر ئیمامی حه ق به ده ستی حه ق ویز به م جوړه بایانه ده له رزی، دوا ی نه م باسه - مه نسور - به فیل کابرای فیژده کاکه نه و حه دیسه ی لی بیرسیتیه وه، ئیمامیش له ناو کومه لیکدامانای حه دیسه که یان وه هابوشی ده کاته وه، که ته نانه ت گیلی نوستویش وه خه به ر بینێ، به م به هانه - مه نسوری له خوابی خه به ری قین له دل، ئیمامی مالک به شه لاق داده گرێ. نه یه ک نه دوو نزیکێ ۷۰ شه لاقی لی ده داوسه باره ت به م دوسته ی خودا، له سنوری شه زه ف و دین و مرو قایه تی ده په ری، به لام ده ت وت دانه دانه ی نه وشه لاقانه ی که ده ستی چه په لی مه نسور، دای هیناوه بۆله شی بی گوناح و پرخیژی ئیمامی مالیک، خشل و خاوی گه وره یی و خوشناوی بوو، له به ده نی هه لکیشرا، یا فریشته ی خوشبه ختی بوون که بۆنی خوشه وستی و شکۆن خسته ناو دلان، ناوی خوش و به رزووبه بایه خیشیان خسته سه ر زمانان، کوردان ده لێن: نه وه ی لای به نده خه یالّه - له لای خودا به تالّه،

دیشان پرسیاری لی ده کری، ئایا کوشتن و برینی نه وانه ی که له دژی حکومه ت زاده په رن و شه زده که ن دورسته؟ ده فه رمی نه گه ر له به رابه ری حکومه تیکێ وه ک - عومه ری کورێ عه بدو له زبزدایی، به لی نه گه روه ک نه و نه بوو؟ ده فه رمی لی گه ری

باخودا به زالم تۆله له زالم بستینی، پاشان خوداوه ردوکان به سزا بگه یتى، نه و و تاره حه ق خوازانه ی بۆنه هوێ ده ردی سه ری، به لام هه رنه و ده ردی سه ریانه بۆنه هوێ نه وه که نه و رۆکه له گشت جیهانازیاترله ۲۵۰ ملوین که س په یۆوپی له بیرو برۆای ئیمامی مالیک ده که ن<sup>۱</sup>

### ئیمام احمد-ی کوری محمه دی کوری حه نبهل (د.خ)

۴ - ئیمام نه حمه دی - حه نبل - له مانگی مه ولودی سالی ۱۶۴ ک م له شاری به غداله دایک بووه، دواى خویندنی قورئان و نه و عليمانه ی که له وزه مانه داباو بوه، به دواى فیربون و کوکردنه وه ی حه دیس (فه رمایشته به بایه خه کانی حه رزه تی پیغه مبه ر (د) شاره کانی - کوفه - بصره - مه ککه - و مدینه - شام (دیمشق) یه مه ن، جه زیره - (جه زیرو بوټانی کوردستان) گه زاوه و زۆری زه حمه ت کیشاوه، ته نانه ت و تراوه که ملوینی حه دیسی له به ربوه، له خزمه ت ئیمامی - محمّد - ی شافیعی دا زۆری به هره بردوه و ماویه کی فره له ریزی فه قیکانیدا ماوه ته وه، چووبۆمیسر له سالی (۲۲۰ ک م)، له ده ورانی حوکمه تی - معتصم عه بیاسی - له سه رمه سه له ی - (خلق قرآن) لئی دراوخرا به ندیخانه به لام نه م زانا گه وره شورشیه له سه رقه سی حه قی خوێ زاوه ستاوه، گه ردنی بو و رینه ی کوته ک به ده ستان شل نه کرد، که هه ر نه م حه ق و یریه ی بو به هوێ نه وه که خه لکی خوێان به ده ورداده گیرا، به جووری پله و مه قامی چوه سه ره وه و له دلێ خه لکدا جیی کرده وه کاتی که له سالی (۲۴۱ ک.م) له رۆژ جومعه له دنیاده رچوو، زیاترله هه شسه دهه زار (۸۰۰/۰۰۰) پیاو و شه ست هه زارژن، ته رمی پیروزیان تا سه ر گلکوکه ی به زێ کرد، هه وابیست هه زار که س جوله که و نه رمه نی و زه رده شتی له دیمتی نه و روآنگا پرشکوویه و له تیشکی گیان به خشی به لگه قورئان و حه دیت هه رله و رۆژه دا موسلمان بون و ئیمانیان هینا، زیاترله دوسه د ملوین په یره وی هه یه<sup>۲</sup> ره زاوړه حه تی خودا له سه رنه و وگشت زینوارانی زینگای حق و یه قین.

(۱) ضحی الاسلام - ابن خلکان -

(۲) ئینوخه له کان ص ۲۷ ج ۱ و ضحی الاسلام ج ۱ ص ۲۳۵

## شاره خشیلانه جوانه به دیمه نه که ی بانه

بانه: ناوی شاری ناوه ندی مه لبه ندی بانه یه. که له ۵۵ ک باشوری خۆراوای شاری سه قزو ۲۰ ک سنو کوردستانی عیراق و ۱ ک شاری سه رده شتاهه لکه وتوه، تایبه ته جه غرافیا کانی به م جوړه یه:

۱ - درێژی جه غرافیا یی له نیوه زۆی گرینویچ - ه وه، ۴۵ پله و ۵۳ ده قیقه یه

۲ - پانی جه غرافیا یی له خه تی نیستواوه، ۳۵ پله و ۵۹ ده قیقه یه،

بڵندی له زوی ده ریاوه ۱۵۲۵ گه زه، شاری بانه وه ک سه کویه کی به رجه وه ن خوش له نیوان نه م کیوه به رزوسه وز و به دیمه نانه دا هه لکه وتوه، ۱ - له لای باشوره وه به کیوی میژویی (ناربه با)، ۲ - له لای خۆره لاته وه به کیوی «بابووس».

۳ - له لای باکوره وه به کیوی «دووژین» ۴ - له لای خۆرا واوه به ری ئاچخه و ئاچاوه ته رده کا دیاره و به قه برستان و گلکۆی «سلیمان به گ» ویدی «بن ره زانه وه نوساوه، که سه با. رت به خۆراوای بانه و خۆره لاتی سه رده شت. کوردان و تویانه = سوبچی سه رده شت و شامی بانه. هه ردوو هه روه ک به هه شت وانه

چون خۆره لاتی سه رده شت و خۆراوای بانه، تا چاوکارده کاوچه زیی خوشه، لیره واروسه وزه لانی یه، شیووده شت و ته په و کانی یه، روانگای هه ست بزویی گیانه، دلزفین و جوانه، که هوش و بیرى مرو. له ووله منوله تو. له دیتنی نه و گشت نه خش و نیگاره، له رازاوه یی نه و هه موونسه واره دلی دانا که وئ، تا خودای وه به رچاونه که وئ، جازه نگبی کاتی که نه م شاره دورست کرابی، خاوه نه که ی وتبیتی له خدا به زیادبی - له م شوینه م زیاتر «بانه بی» که ورده ورده بی، که ی تواوه «بانه» به خوشی ماوه، وشه ی «بانه» له کوردیدا به م مانایانه ها توه

۱ - ده شتایی بڵندتر له ده وروبه ری خۆی «بانی هۆبه تو» سه ربان ۲ - هاوینه هه وار

«بانه مه ز» ۳ - له وه رگه ی به هارانه به رله چونی هه وار چیان بو هه وارگای کوستانان به م جوړه چون، شاری بانه، له شوینیکی بڵندتر له ده وروبه ری خۆی، پیکهاتوه یاچون له پیشدا به هاوینه هه وارو شوینی کوبونه وه ی سه رخیله کانی نه م مه لبه نده بوه، یا چون شوینی له وه رگای به هارانی خیله مه زداره کان بوه، یاچون جوانترین و به دیمه نترین



روانگای سورشتی بو، یا له به رگشت نه م هۆیانه به «بانه» ناوی ده رچره ،  
 نه م شاره تانیوه ی قه زنی سێزده ی کوچی به ناز ناوی «به رۆژه» به ناوبانگ بوه -  
 هه روه ك له بن چاخ و قه باله كۆنه کانی بانه دا ناوه ندی مه لبه ندی بانه یان به ناوی  
 قه سه به ی « به رۆژه» نویسه، دبی «به رۆژه کون» که له ۲ کهه ، باکوری خۆر هه لاتی  
 بانه وداوینی کیوی «دوزین» دایه، به لگه ی نه وه یه که نه م شاره به هۆی شه زوناکوکی  
 یاوه یشومه ی گرانی روخواوه و دیسان دورستکراوه ته وه

له نیوه ی قه زنی سێزده به م لاوه ناوه ندی مه لبه ندی بانه به «شاری بانه» ناوئرا  
 که نه ویش به هۆی دووبه رکی و گوئی دان به بیگانه، دیسان روخواوویران بووقه برستانی  
 باکوری خۆر هه لاتی بانه که به «بانه کۆن» مه شهوهره دلیلی نه وه یه که هه رله قه دیمه وه نه م  
 شاره چه ن جار شوینی خۆی گوێزاوه ته وه - که له خوائه خوازم ئیتیر دامزروئاواییت، 1

### شارستانی بانه سه ربه پارێزگا (ئوستانی) کوردستان

شارستان «ناوچه» ی بانه یه کیکه له ناوچه ئاووهه واخۆشه کانی، پارێزگای کوردستان که له خۆرا وای ئێران و باکوری خۆراوای پارێزگای کوردستان داقه راری گرتوه، نه م ناوچه لیڤه وارو کوستان و سارده سیڤه.

رووبه ری نه م مه لبه نده وهك ته واوی ناوچه کانی پارێزگای کوردستان له زه مانی شاقین له دلّه کاندایزۆر که متر له وه ی که بوه نو سراوه، ته نانه ت به جوغرافیای خه یانه ت کراوه، به لام خوڤشه ختانه له ده ورانی ئنیقیلابی ئیسلامیدا به ره به ره شوینه واری قین له دلّه کان لاده چی، که یه کی له وانه نه مه یه ، زوبه ری ناوچه ی بانه به رابه ری به رگی ۲۲ ناوه ندی سه رژوماری ئێران له مانگی بانه مه زی ۱۳۴۷ هه تاوی دا ۷۹۴ کیلومیتربه راوه رد کراوه، به لام به رابه ری راپورتی پارێزگای کوردستان زوبه ره که ی ده گاته ۱۳۴۷ کیلومیتري چوار گوڤه سنوری ناوچه ی بانه به م جوڤه یه.

۱ - له لای باکوره وه به تیره شانی کیو به رزابه کانی نیوان ناوچه ی بانه و گه ورکی سه قزومه هاباد.

۲ - له لای باشوره وه به تیره شانه کانی نیوان بانه و ده ره ی شلیڤ - له کوردستانی عیراقدای

- شلیڤ - کلکه خاکیککی کوردستانه که، به لای که مه وه به درێژی ۴۵ کیلومیترو به پانی نیو تا ۳۵ ک، که «به رابه ری سنوربه ندی زه مانی که عیراق به شی له حکومه تی عوسمانی بوه» له سه ربه شی کوردستانی عیراق دانراوه ، چون له نیوان مه لبه نده کانی بانه و مه ریوانی کوردستانی ئێران هه لکشاوه. ریگای هاتوو چۆی نیوان شارو دیکانی نه م دوومه لبه نده ی لیک پچراندوه، به جوڤی نه گه رکه سی بیه وی له بانه وه بروا بومه ریوان. چون ناکی رسته و خو سنوری شلیڤیری و زۆر زووناسان بگاته مه به ست. ناچارده بی چوار پینج به رابه ر، ریگابیری و ده شتی شلیڤیده وربدانه وه تا بگاته مه ریوان. نه ی هه زار نه فره ت له بیگانه که: «ده ستی خو ی نی یه و ماری پی ده گری»

۳ - له لای خوڤره لاته وه تیره شانه کانی نیوان دیکو کانی سه رشوو میره دی سه قز،

۴ - له لای خوڤرا واه به دیکو «سیوه یل» و «ئالان» کوردستانی عیراق (چه می «چومان» ، ناوچه کانی ئالان و بانه لیک جیا ده کاته وه) و ناوچه ی سه رده شته وه

- نوساوه (بری له چۆمی «که‌لوی») «زینی چکۆله» به مهرزی سورشتی نمان بانه و سه‌رده‌شت ده‌ژمیردی.

خه‌لکی ناوچه‌ی بانه تیکرا کوردن و سونین و له سه‌ر مه‌زه‌به‌ی ئیمامی محمدی شافیعین. ئهم ناوچه ناوچه‌یه‌کی جه‌نگه‌لی و لیره‌ واری‌یه که زۆربه‌ی داره‌کانی داری برۆه، که ئهم داره پر به‌ر و به‌ره‌مه، یه‌کیکه له خه‌لاته‌ جوانه‌کانی خودای گه‌وره، نه‌گه‌ر به وردی له به‌رو به‌ره‌می بیر بکه‌ینه‌وه و وردینه‌وه، ریشه و لکو‌گه‌لا و به‌رو توکل و شيله و هموو زه‌رراتی ئهم داره، شاهیدی ده‌دا که به‌دی هینه‌ره‌که‌ی خودایه‌کی، بی‌وینه و تاکو به‌خشنده و میهره‌بانه. چون نه‌گه‌ر هیزی نه‌پراوه و زانستی بی پایانی خودا نه‌بی له وه‌رزی کێ‌دایه‌ ئهم هموو به‌راتوخه‌ لاته له ته‌نیا دارینکدا به‌دی بینێ؟ - داری به‌رو «داری مازو» ئهم به‌رانه ده‌گری:

۱- مازو، ۲- خرنوک، ۳- که‌له‌ج «مازوه چکۆله»، ۴- به‌رو، ۵- قجو «قاپوری به‌رو»، ۶- گزگل «تال»، ۷- سیچکه ۸- قشکه‌ سوره «بۆ‌مه‌شکه‌ ده‌بی»، ۹- قشکه‌ شینه، ۱۰- گه‌زۆ‌ئه‌ویش سی‌جوړه «۱- پوله‌که، ۲- گه‌ل گه‌زۆ، ۳- گه‌زۆ ورده»، ۱۱- به‌ره‌گه‌لا، ۱۲- ده‌مووکه، ۱۳- تسکل «تسله»، ۱۴- ریشاله‌ نه‌مژری و شیرینه. دوا‌ی مانگی ده‌وره‌ری و پنه‌وی نامینی»، ۱۵- ددانه‌ برازه «جیه‌ی دار مازو». ۱۶- پوشو «کاتی پنیست به‌ به‌ردو نه‌ستی ناوری بی‌ده‌کرته‌وه».

داری قه‌زوانیش ئهم به‌رانه‌ی هه‌یه:

۱- قه‌زوان «وه‌نه‌ته‌ق» که به‌ کالی و شینی له ناو دۆ و ماست ده‌خری. نه‌گه‌ر به‌شینی وشک بکری و به‌هاردینه‌وه و بکرته‌ ناو ماست و دۆه‌م بۆنی خوش ده‌کا هم بۆ به‌ده‌ن که‌لکی زۆری هه‌یه: به‌ وشکیش ته‌زییحی لی دروست ده‌کری.

۲- بنیشه‌ تال: که برینی ده‌ست و پی و به‌ده‌ن ساریژ ده‌کا. خواردنی بۆ زه‌خمی مه‌عه‌ده زۆر به‌ که‌لکه. دیسان دوو که‌لی داری قه‌زوان بۆژنی زاوونه خوش زۆر باشه.

۳- جاچکه «بنیشتی کوردی: که هه‌ر ئه‌و بنیشه‌ تاله خوش ده‌کری و ده‌بی به‌ جاچکه «بنیشت» ه خوشه.

ناوچه‌ی بانه به‌ تایبته «ده‌شته‌ تال» ئهم داره به‌رانه‌ی هه‌یه: ۱- تری «ره‌ش، سپی، سور» به‌ تایبته تری ره‌شه‌ی بانه نه‌گه‌ری پنی بچارین بۆ ئه‌وه ده‌بی بۆ ده‌ره‌وه. بنیردی. چون له به‌ر سه‌رمادا خوی ده‌گری تازستانیش ده‌مینێ. ۲- مازو، ۳- قه‌زوان، ۴- قه‌یسی

«شیلانه» ۵ - هه نار ۶ - هه رمی ۷ - گوێز ۸ - بادام - تالّه و خوشه. ۹ - گوێز «گیوژ» «زبرد و سور» ۱۰ - بلالوک که کیویله.

۱۱ - چواله خوشه و تالّه ۱۲ - چه قاله (به ری چالوک) «ته نگز» ۱۳ - به زونه م جوړانه (به زوه خوشه «شه کی» و یۆل. به زوه تالّه. تۆیه) ده گری.

هه ربه و جوړه ئه م ناوچه به رهه می گه نم، جو، نوک، توتن، ته ره کاری و به رهه می نازّه لی هه یه به تاییه ت مه ره زی بانه به ناوبا نگه، که زانکوچوخی لی دورست ده کری. خه لکی بانه به هوئی ئه وه که له مه رزی کوردستان داده ژین، شوغلی زورترین مامه له و هاتووچوئی ئه م دیوه و دیوه. به م هویه خه لکی بانه له لایه ن ئابوری یه وه ژیانیکی باشیان هه یه. ئه وانیش وه که هه موو کوردیکی پاک، نان خوش و میوان زاگرن. بوغه ریه زور به قه دروزین.

#### ۱ - کیوه کانی ناوچه ی بانه ی مه لبه ندی کوردستان

۱ - زنجیره کیوی به ناوبانگ و به زروبه ته رزی «سورکیو» له سنوری نیوان کوردستانی ئیران و عیراق و له خوړاوا ی شاری بانه دایه، له دیی «چه میاراو» وه تادیی «دونیز» نزیککی چل کیلومیت دریزه ی هه یه، به رزترین خالی ئه م کیوه له پشته دیی بله کیوه ۲۲۲۹ گه زونزمتربینی له دیی «دونیز» دا ۱۲۲۰ گه زله روی ده ریاوه به رزه، ئه م کوێستانه که هه م گول و گیاوگری فره و فراوانه بو نازّه ل هه م که وومه له و بزنه کیوی زوره بوژاوچیان، نیشانه ی به رزی هیمه تی کوردانه، مه ته ریزی شه ره ف و ویزدانه.

۲ - کیوی ناوهریتان (به رزی ۱۶۳۲ گه ز) له نیوان ئالوت - زه لی دایه

۳ - زنجیره کیوی - گاکر - که ۲۰۵۵، «۲۷۶۳» گه زبه زره، له نیوان دیکانی - هویره سیت - ئالوت - مه زره لان، سارتکیی سه ری - بله سه ن - ئه نجینه ی سه رو - سارتکیی خواری دایه.

۳ - زنجره کیوی - حه وته وانان - له نیوان دیکانی نوێژگه - مامال - سیاومه - دارینه ی سه ری و کانی پیزمکی دایه - خه لکی ده لّین چون حه وت «صحابه ی» تیداشه هید کراوه پیی ده لّین - حه وته وانان - که قسنی هه ره حه وت - صحابه - کان له سه ره م کیوه یه، ئیستاکه - راداری - لی دامه زراوه - خوشکه که یان به ناوی - خاتون - له داوینی کیوه که به ره وروی دیی «سیاومه» نیژراوه (خوازانتره)، به زرتترین نوچکه ی ناوچه ی ده شته تال -

- حه وته وانانه - که ۱۷۳۵ گه زله روی ده ریاوه به رزه، نزمترین خالیشی دئی «ویسکه» -  
له قه راخی چۆمی - که لوی که ۱۱۰۰ گه زبه رزه -
- ۴ - زنجیره کیوی «گه وره قه لا ( ۲۰۴۵ گه زبه رزه) له یتوان دیکانی - سیوچ  
میراواي سه رو - نژۆ، سه رقۆل، شه زگه و سه دباردایه .
- ۵ - زنجیره کیوی - ئاربه با (که ۲۲۲۰ گه زبه رزه) له یتوان شاری بانه (باشوری).  
کانی گوێز، کانی به ن، بۆیه ن، که ریماما ودرگاشیخان دایه .
- ۶ - کیوی «بابوس» (۲۳۸۰ گه زبه رزه) له یتوان نه نجیله - چی چۆران، ده مامه، کانی  
ناووته رخاناوادایه .
- ۷ - کیوی «دوزین» له نیوان زه شه قه لات، شوی، هومه ره شال، به رۆژه کۆن دایه و  
رۆبه زوی - نه شکه وتیگی به ناویانگی تیدایه .
- ۷ - زنجیره کیوی - که لی خان که له باشوروخوره لاته وه به ره باکورو خوراواکشاهه  
به ریز نوچکه به رزه کانی به م جوړه یه - ۱ - نهینی
- ۲ - قه ره ج دابان ۳ - «بابوس» - ۴ - «که لی خان» ۲۱۲۶ گه ز ۵ - نوچکه ی -  
«زه شه قه لات» ۲۳۶۸ گه ز ۶ - نوچکه ی کیوی پشتی «سه به تلو» ۲۷۰۰ گه ز - ۷ -  
«کانی تال» - پشتی سه دبار ۸ - کوستانی «مه یدانان» له پشت دئی - مه نیجه لآن ۹ -  
کوستانی «گولی به رکان» پشتی «مه نیجه لآن» ۱۰ - هه وارخیزۆك<sup>(۱)</sup>
- ۱۱ - «به رده جه ماد» له پشت دیکانی سماقان و پیاوین
- ۱۲ - زه رده گل - له دئی به رده زه ش - ۱۳ - کوستانی - به رده که ل له پشت دئی -  
کونه ورچ .
- ۱۴ - کوستانی «سیوه سوره» له پشت دئی گوئه .
- ۱۵ - کوستانی - «مه یدان چوخه» له دئی نیستان
- ۱۶ - کوستانی «چواربه رخه»
- ۱۷ - «کورتە ك» له پشتی دئی - قوله سمۆر
- ۱۸ - زنجیره کیوی «دوسه ره» له یتوان دیکانی مه نیجه لآن - شه هیئان - که شینه -

میرگه نه خشینه موسی و زاواکیودایه<sup>۱</sup>

۱۹ - کیوی «به رده سور» له نیوان - زیویه - سپی داری، بیلوی و نجنی ژورودایه

■

۲۰ - زنجیره کوستانی «مه رده کان» له نیوان دیکانی گوئزلی - که نده ل - زه رواوی خوارێ داهه لکه وتوه و داوینشی باخ و باخاته.

۲۱ - کیوی - سولتان مراد «بیدان» له نیوان کانیوی «گونجان» دی «بیلو» و «نجنی سه ری دایه.

۲۲ - کوستانی «جاتراوی» له نیوان دیکانی بیکه ش، دۆل هه رزن - هه ورازه، دارساوین شندزه و شه مۆله دایه

۲۳ - کوستانی «که لۆزه». له نیوان دیکانی شوی، ئارمه رده - نیه رۆه کانی ناو کۆچه ردایه،

۲۴ - کیوی «کانی کزکز» له نزیکه دی نیروان دایه

۲۴ - کیوی «کانی گه رچه ک» له نیوان دیکانی، نیروان و سوره بان دایه -

۲۵ - کوستانی «نزاره ره ش» له نزیکه «دونیز» دایه

۲۶ - کیوی «که له که گروی» و «کوستانی کانی مازوار» له نیوان، زه رواوی خواروسه ری و سه یدسارم و کانی سوردایه.

۲۷ - زنجیره کیوی - داگران» له نیوان دیکانی کانی به رد، به نه ژاژ، کانی هه لۆزه سیامه، دارینه ی خواریدایه، نه م کیوه ۱۵۸۸ گه زله روی ده ریاوه به رزه -

۲۸ - زنجیره کیوی « » له نیوان هه ردو سالۆک، گه ویل ته وه که ل نه تابه ک و تازان دایه چۆمی بانه که لیزه دا نه چۆمی گوئل ناوده بری به داوینی نه م کیوه دا ده روا - لوتکه ی نه م کیوه ۱۶۲۲ گه زله روی ده ریاوه به رزه<sup>۲</sup>

چۆمه کانی بانه به م جووره یه

۱ - چۆمی نیروان که له م دووچۆمه ی خواره وه پیک دی، چۆمی بواری سلیمان به گ «چۆمی دۆله ره ش» له کوستانه کانی دۆله ره ش و حوجره ی فه قی سه رچاوه ده گری و

(۱) پرس و جۆله زانایانی ناخۆ (نوسەر) و تاریخ و جغرافیای بانه

(۲) پەرس و جۆی نوسەر نه خشه ی پارێز کای کردستان

له خاکی دیکانی، نه ده ره، برۆش کانی، نه نور، شیلیمان، سه رته زین هه نگه ژال، قولیاواوه، دانه بورئ وله شوئیی به ناوی «بواری سلیمان به گ» چۆمیلکه ی خوریاوا که له کوستانه کانی «قول نه ستیر و قه لپه زوبه رده سورویه رده ره ش» سه رچاوه ده گری له خواردیی «خوریاوا» له گه ل خوی ده باو ده روا، تاله باشوری خوره لاتی دیی «کاروسته م» ده ژژته ناو «چۆمی بویه نه وه»

۲ - «چۆمی بویه ن» له کوستانه کانی پشتی - کویره گویره و ده روازه و که لی « قه ره ج دامان» ه وه سه رچاوه ده گری و له خاکی دیکانی سورین، هه واره خول، مه رقه د، گزله، سپی که مه ره، پیرغه نی، بویه نی خواری، ولیاوا، ناوه و و شترمل - ه وه، دانه بورئ وله نریکی دیی - «کاروسته م». چۆمی «بواری سلیمان به ک» له گه ل خوی ده باو ده روا، که له پشت دیی «بانوان» چۆمیلکه ی دیکانی - کانی دزان، سوراوساردا و وشترملی دیته سه ری وده روا، تاله دیکانی - بله کی، کانی مامه، سیسارک، کوخی مام سلیم، ساتیار سوره بان رت بئی و ده گاته دیی «نیروان» له مه ولا پئی ده لئین - چۆمی نیروان نه م دووچۆمه له خوره لاتی بانه وه به ره و خوراواده رۆن.

### چۆمی تازه بان که له م دوچۆمه پیکهاتوه

۱ - چۆمی بانه - له لای باشوری زنجیره کیوی به ناوبانگی که لی خانه وه سه رچاوه ده گری و چۆمیلکه ی دیکانی قوروچاو، بنه خوی - سونج، سه رسونج، به لووه کانی ناو، مه جیسه وره شه قه لاتی دیته سه ر، پاشان به ناوشاره جوانه که ی - بانه دا - تی ده په ری، که له مه ولا به هوئی نه وه که به داوینی قه برستانی سلیمان به گ - داده روا - پئی ده لئین؛ چۆمی سلیمان به گ - دیسان به خاکی دیکانی، کوخی شیخ الاسلام، قای به رد سیچان، نیرزه رۆکونه، کوخی چاویان، کوخی گوئی، دیی شیوله، مانسیده ره تاژان، تازه بان دا، تی ده په ری، له خواردیی «تازه بانه» وه نریکی دیی (موچه) له نیوان تازه بان و موچه داتیکه ل به چۆمی - (بویه ن) ده بی و له مه ولا پئی ده وتری - چۆمی تازه بان

۲ - چۆمی شوئی له کوستانه رازاوه جوانه که ی «سه رتوون و پشتی دیی «ساوان» سه رچاوه ده گری و خاکی ساوان به جی دیلی و به باشوری دیی «شوئی» دادانه بورئ و

خاکی دیکانی «خواجه میر» «سوئرو» سآلووکی سه روخوار، به جی دپلی و له دپی «زه رینه» ده زژیته ناوچومی بانه وه. کاتی نه م چومه ده گاته خاکی دپی «تازه بان» به ناوی چومی تازه بان، ناوده بری. پاش ماوه پی له نریکی دپی «موچه» چومی نیروان (که له چومی بویه ن و بواری سلیمان پیکهاتوه) ده زژیته ناوچومی «تازه بانه وه» (که له بویه بانه و شوی پیکهاتوه) له مه ولایپی ده وتری «چومی چومان». نه م چومه که بری له سنوری هه ردووبه شه که ی کوردستان پیک دپتی له خاکی دیکانی موچه ۷ کانی برام، خه جه ک، هه ردووبه نجینه، کیوه رو، داوینی کتوی «دوره» تی ده په ری و ده گاته دپی «چومان» دیسان له خاکی دیکانی به رده ره ش، ئالوت، تی ده په ری و له ناخرین به شی خاکی دپی ئالوت، له داوینی کیوه به سام و دیمه نه کانی زه لی، ناوبریتانی نیوان ئالوت و ئالانی کوردستانی عیراق نریکی دیکانی. گرگاشه، شانوخسه، تیکه ل چومی که لوی ده بی و چومی که وره ی «که لومی» ده روا و له ئاکامدا ده زژیته ناو «ده جله وه» 1

۳ - چومی زه رواو - نه م چومه له کوستانه کانی کور و کچ ۲ و سی کوچکه، له پشتی دپی «سیوچ» سه رچاوه ده گری و به به ردپی - زه رواوی سه رو خواردا تی ده په ری و له دپی «یاکوباوا» ره ت ده بی و به ناو دیکانی شه یدیله و ماماله. داده رواو ده چپته دپی ئالی ماکان. له ویوه ده چپته شوینی به ناوی، ناشی گاقوله، له ویوه ده چپته موچه ی نه جمه ددین ی دپی هه مزه لان، له ویوه به سارکی ی سه ری دا ده روا (که لیره داپی ده وتری، چومی سارکی) ۷ له کوخی که نده شین ره ت ده بی و سارکی ی خوار ی ئاودیری ده کا و ده چپته کوخی - ره شک ی، ده زواتاله به رمالی دپی، ورچه ک، داتیکه ل چومی «که لوی» ده بی

۴ - چومی سه یدسارم - نه م چومه له کوستانه کانی «عاشقه ری» «چنگن» «چه وه نده ران» و «به رده زه رد» له باکوری دپی - بیلوی سه رچاوه ده گری و به نیودی بیلوی دادپته خوار ی، تاده گانه ناودی سه یدسارم، له ویوه به نیوان لیره واری گاهه رودا دپته خوار ی و به ناودی سه ر ته زین داداده په ری و له شوینی به ناوی ناشه سوتا و ده زژیته ناوچومی نه مه شیر وه

(۱) برسی و جوی نوسه ر - پرتوکی جغرافیا و تاریخ بانه ی برای به ریز توکی

(۲) وه ک ده به ده م خه لکی ده گیزنه وه کور و کچیک خوشک و براده چنه کوستان بوزواس کردن، به نه مری خوداسه رما هه ل ده کاونه م براو خوشکه بی گوناچه زه قیان هه ل دی که به م هویوه نه م کوستانه بان ناوانوه - کوستان کور و کچ (نوسه ر)



۵ - چۆمی نه مه شیر - نه م چۆمه له دولق پیکهاتسوه، لقی راستی له کوستانه کانی،

گولی به رکان له خۆره لاتنی دینی - مه نیجه لآن ه وه سه رچاوه ده گری و له نجنی ی خوارنی رەت ده بی، لقی چه پیشی له کوستانه کانی - «کانی زئی» و به رزایه کانی - «بیدانه وه» له خۆره لاتنی نجنی ی سه ری - سه رچاوه ده گری و له خواردینی - نجنی خوارنی هه ردولقه کان دبنه یه ک، نه مجاربه به ردیکانی - سپی داری - پیاوین - نه مه شیر و کوخان داتی ده په زنی، له وئوه به موچه ی - نه مه شیره کۆن دادیته خوارنی و له پشت ناودی - سه رته زین، چۆمی سه یدسارم له گه ل خوی ده باو - داده په زنی و له ناودی «په رشه» رەت ده بی و به به ر - «دارینه ی خوارنی» «هه لو» کوخی ئالیار - دا ده روا لیره دا چۆمی لا دۆل هه رزن» که له کوستانه کانی «زه رده گل» ی پشتی «به رده رەش» و «داوده لوک» ی پشتی دینی - سوتو - سه رچاوه ده گری و به رده رەش و «دۆل هه رزن» به جی دیلی، که لیره داپنی ده لئین «چۆمی ته وراسه» به چۆمی «نه حمه دخه ندانا» دیته خوارنی و له دینی ئالیار - داتیکه ل چۆمی «نه مه شیر» ده بی وده روا تا ده گاته حاست - گۆمه شینی چۆمی که لوی که لیره داده رژیتنه ناوچۆمی که لوی وه.

## مزگه‌وته کانی شاری بانه

مَنْ بَنَى لِلَّهِ مَسْجِدًا بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ<sup>(۱)</sup>

مزگه‌وت تیگده‌ری نه‌زمی ته‌به‌قات به‌دی هینه‌ری یاسای موساوات  
له‌غه‌یری تو‌دا نه‌م‌دیوه‌یه‌ک‌جار سه‌ری ده‌وله‌مه‌ند له‌جی پی‌ی هه‌زار  
چون مزگه‌وت یانه‌ی خودایه‌ بی‌فه‌رق و جودا جیی شاو گه‌دایه

که‌سی بو‌خودا، له‌به‌ر ئه‌وه‌یادی خودای تیدا بکری، نو‌ژی تیدا بخویند‌ری، تیشکی زانین و نوری  
قورئانی تیدا بگه‌شیت‌ه‌وه، دلی لی‌ دامرکی و ماندوی تیدا به‌سیت‌ه‌وه، خه‌م‌وپه‌ژاره‌ی تیدا به‌ره‌وی،  
ئا‌ژاوه‌ی شه‌یتانی تیدا بخه‌وی، خودای گه‌وره‌له‌ به‌ه‌شتا مالیکی بو‌به‌دی دینی، فریشته‌ سلاو و  
خیر و خوشی بو‌دینی، له‌به‌لا و وه‌یشوومه‌ی ژبانی ده‌پاریژی، په‌روه‌ده‌ی ده‌کا، پاداشی چاکه‌ی  
ده‌داته‌وه، تاوان و سوچی مه‌حو ده‌کاته‌وه، به‌ژیوه‌ی ده‌با، یارمه‌تی ده‌دا به‌ه‌موه‌یزی. جا که‌سی که  
خودا یاری بی، خزمه‌ت به‌گه‌ل و نیشتمان، خوشه‌ویستی مزگه‌وت و قورئان کاری بی، چ‌خه‌میکی  
له‌به‌ره، کاتی مزگه‌وتی سه‌نگه‌ره، ئه‌وه‌ دیاره‌ ئه‌و که‌سه‌ ئیمانداره، له‌هه‌ر دو جیهان‌دا ززگاره.

هه‌روه‌ک قورئانی پی‌روژ ده‌فه‌رمی: «إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَ  
آتَى الزَّكَاةَ وَ لَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ»<sup>(۲)</sup>: ئاوه‌دان‌کردنه‌وه  
به‌دی هیتانی مزگه‌وت نیشانه‌ی ئیمان به‌خودایه. خویندنی نو‌یژ و دانی زه‌کات، زه‌مزی بی‌روبو‌وايه.  
خاوه‌نی بی‌روبو‌وا، خزمه‌تکاری خه‌لکه‌ و ترسی هه‌ر له‌خودایه، ئه‌وانه‌ی که‌هه‌ر به‌نده‌ی خودان،  
له‌سه‌ر‌ژی زاستن. ژۆژی دواپی له‌ژیر سینه‌ری عه‌زشی خوا‌دا زاده‌وه‌ستن.

شماره‌ی مزگه‌وته‌کانی بانه به‌م‌جۆره‌یه:

- ۱- مزگه‌وتی سید: (ژوبه‌ژوی سینه‌مای کۆن). پایه‌به‌رز مه‌لا احمد دافعی ده‌رس‌ویژ و پیتش‌نو‌یژه‌تی.
- ۲- مزگه‌وتی خدری: له‌قه‌راخ پارکی شار‌دایه. به‌زیز مه‌لا سید محمد حسینی ده‌رس‌ویژ و

۱- هه‌دیسی رواه‌ الشیخان

۲- سوره‌تی التوبه، ئایه‌تی ۲۰.

پیش نویژیه تی.

۳- مرگه وتی ئیبراهیم خلیل الله (ص) (نهویدی): له گهزه کی شیرکه تی نهوت. بهزیز مه لا صدیق محمّد

پیش نویژیه تی.

۴- مرگه وتی حه زره تی عومهر (رضی الله عنه): له شه قامی بانه - سه رده شت. بهزیز مه لا سعید عبداللهی

پیش نویژیه تی.

۵- مرگه وتی محمدی: بهزیز مه لا عبدالله سعیدی پیش نویژیه تی.

۶- مرگه وتی محمد المصطفی (ص) (ته وانا): بهزیز حاجی مه لا محمد امینی عثمانی پیش نویژیه تی.

۷- مرگه وتی حاجی که ریمی ئیبراهیمی: له کووی فه رهه نگیاندایه، بهزیز مه لا کریم ئارام

پیش نویژیه تی.

۸- مرگه وتی صالحاوا: له گهزه کی صالحاوادایه، بهزیز مه لا طاهر سوری پیش نویژیه تی.

۹- مرگه وتی هه مزوا: له گهزه کی هه مزوادایه، بهزیز مه لا لطیف پیش نویژیه تی.

۱۰- مرگه وتی سادات: له گهزه کی هه مزوادایه، بهزیز مه لا مصطفی مرادی پیش نویژیه تی.

۱۱- مرگه وتی جامیعا: بهزیز مه لا محمد مدرسی ده رس وێژ و پیش نویژیه تی، بهلام بهزیز مه لا

عبدالرحمن خدایی ئیمام جومعه یه.

۱۲- مرگه وتی قاضی: بهزیز مه لا سید جلال عزیزی پیش نویژ و ده رس وێژیه تی.

۱۳- مرگه وتی به ختیار: له گهزه کی سلیمان به گدایه، بهزیز سید محمد صالحی سمیعی ده رس وێژ و

پیش نویژیه تی.

۱۴- مرگه وتی یوسف ئاغا: له گهزه کی شیخ جلالی حسینی دایه، بهزیز مه لا امیری محمدی

پیش نویژیه تی.

۱۵- مرگه وتی بیمارستان (حافظان): له قه راخی بیمارستاندایه، بهزیز مه لا سید محمود معروفی

ده رس وێژ و پیش نویژیه تی.

۱۶- مرگه وتی قیبله: له گهزه کی چه مپاراودایه، بهزیز مه لا لطیف ده رس وێژ و پیش نویژیه تی.

۱۷- مرگه وتی برایماغا (شیخ الاسلام): بهزیز حاجی مه لا جلالی شیخ الاسلامی ده رس وێژ و

پیش نویژیه تی.

۱۸- مرگه وتی سیدرضا: بهزیز مه لا رشید فرجی پیش نویژیه تی.

۱۹- مرگه وتی مه لاکهریم: له گهزه کی به رقه لادایه، بهزیز مه لا محمد رحمان پور پیش نویژیه تی.

۲۰- مزگه‌وتی خان: به‌زیز مه‌لا سید عزالدین حسینی پیش‌نوێزیه‌تی.

۲۱- مزگه‌وتی حاجی وه‌یسی: به‌زیز مه‌لا شیخ فاضل سمیعی پیش‌نوێزیه‌تی.

۲۲- مزگه‌وتی خلیفه فرج: به‌زیز مه‌لا نوری منزهی که «لیسانس» یشی هه‌یه پیش‌نوێزیه‌تی.

۲۳- مزگه‌وتی دارالاحسان: له‌گه‌زه‌کی پشتی بانه‌کۆن، به‌زیز مه‌لا محمد امین معروفی پیش‌نوێزیه‌تی.

۲۴- مزگه‌وتی رسالت: له‌ داوینی «ئاربه‌با» دایه. به‌زیز مه‌لا عبدالرحمن خدایی، پیش‌نوێز و ده‌رس‌وێزیه‌تی.

۲۵- مزگه‌وتی ئیمامی غزالی:

۲۶- مزگه‌وتی النبی خوزیاوا: به‌زیز مه‌لا سعیدی قادرپناه پیش‌نوێزیه‌تی.

۲۷- مزگه‌وتی ئیمام: له‌گه‌زه‌کی احمدئاوادایه، به‌زیز مه‌لا احمدی علایی پیش‌نوێزیه‌تی.

۲۸- مزگه‌وتی نور: له‌گه‌زه‌کی ساتاواای خوارئ‌دایه، به‌زیز مه‌لا مصطفی دانش پیش‌نوێزیه‌تی.

۲۹- مزگه‌وتی چواریارنبی: له‌گه‌زه‌کی ثبت‌احوال‌دایه، به‌زیز مه‌لا حسین عبداللهی پیش‌نوێزیه‌تی.

۳۰- مزگه‌وتی فتاحی (ساتاوا): به‌زیز مه‌لا محمد امینی پیش‌نوێزیه‌تی.

۳۱- مزگه‌وتی چه‌مپاراو: له‌گه‌زه‌کی چه‌مپاراوی ژوماره‌ ۲ دایه، به‌زیز مه‌لا سید محمدی حسینی نژیوی پیش‌نوێزیه‌تی.

۳۲- مزگه‌وتی اصحاب: له‌گه‌زه‌کی پیرمرادایه، به‌زیز مه‌لا شیخ محمد امین حسینی پیش‌نوێزیه‌تی.

۳۳- مزگه‌وتی شیخ کمال:

۳۴- مزگه‌وتی حاجی کافیه خانم: له‌گه‌زه‌کی تکیه‌ی خلیفه‌رضا دایه. به‌زیز مه‌لا عثمان پیش‌نوێزیه‌تی.

۳۵- تکیه‌ی خلیفه‌رضا

۳۶- تکیه‌ی حاجی سیدباقی

۳۷- تکیه‌ی خلیفه‌رحمه

۳۸- حسینی<sup>(۱)</sup>

## دیکۆی ئالۆت - ناوچه ی بانه

**ئالۆت:** ناوی دیکۆیه کی تازه یه که له دیهستانی قه دیمی ده شته تال جیابوه ته وه دیسان ئالۆت ناوی دئی یه کی به ناوبانگه که ناوی دیکۆی ئالۆت له و گیراوه ته وه که دئی - بله سه ن به هوئی هه لکه و توویی تایبه ت وده س ره سی به گشت دیکانی ده وروبهر، هه رواقه ره بالغی به ناوه ندی نه م دیکۆ دانراوه،

سنوری نه م دیکۆیه به م جوهره یه:

۱ - له باکوره وه به دیکۆی تازه ی - کانی سور، ۲ - له باشوره وه به کوردستانی عیراق ۳ - له خورواوه به ناوچه ی سه رده شت ۴ - له خوره لاتنه وه به دیکۆی پشتی ئاربه با، زوبه ری نه م دیکۆیه ۷۷ کیلومتری چوار گوشه یه، که وشه نی نه م دیکۆیه لیته واریکی له وه رخۆشی ئاوزوره، که زوربه ی ئاوه کانی مه لبه ندی بانه له م دیکۆیه وه داده بورن و ده چنه خاکی کوردستانی عیراقه وه، به جوړی که چۆمی «چۆمان» له م دیکۆدا به سنوری کوردستانی ئیران و عیراق، دانراوه، سنوری دئی «بله سه ن» ناوه ندی دیکۆی ئالۆت: ۱ - له باکوره وه به دئی ئالی ماکان - ۲ - له باشوره وه به نه نجینه ی خواری ۳ - له خوره لاتنه وه به «به رده بوک» ۴ - له خورواوه به - ساله - وه نوساوه، بله سه ن له ۳۱ ک شاری بانه له سه رشه قامی خیز ریژی بانه به کیوه رووله سنوری کوردستانی عیراق دایه، نزیکترین دئی به بله سه ن - به رده بوک ۴ ک، دوورترین دئی یش - خه چه که - ۲۳ ک دوره، بله سه ن له داوینی دو ته په ی زور خۆش و دلرفین داقه راری گرتوه که به هوئی ناوی ساردوهه وای با سه فا و دارستان و داری گه وره ی به دیمه ن، روانگایه کی تایبه تی و تماشایی به دی هیناوه

## ۱ - ئالۆت: دئی یه که له دیکۆی ئالۆتی به شی شارستانی بانه

له ۴۲ ک خورواوی بانه وک سنوری کوردستانی ئیران و عیراق و له قه راخ چۆمی که لوی دایه، کوستانی و سارده سیهر - دانیشتوان ۱۲۳۲، مال ۱۹۸، سونی - کورد - ئاوله کانیاووچۆم، به رهه م: ده غل - دانه وئله - سپایی - گشت جوهره میوه یی وه ک، تری هه نار - به رهه می جه نگه ل، هه نگوین، بنیشت، قه زوان، مازوو، گه زو، شوغل: کشت و کال - ئازه ل داری - زیگا: ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه ی سه ره تایی، قوتابخانه ی ئایینی، به رق

۲ - **ئه نجینه ی سه رۆ** (رهزا) دێ یه که له دیکۆی ئالۆتی بانه: له ۳۸ ک خۆراوای بانه و ۷ ک بله سه ن و ۴ ک سنوری کوردستانی ئێران و عیراق دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان: ۲۲۱ - مال: ۲۸ - سوتنی - کورد - ئاوله کانیوا - به رهه مده غل - دانه وبله - به رهه رمی لیژه واری - تری - سپیایی - شوغل مگشت و کال - ئاژه ل داری - باغداری زیگاماشین ره و، موچه و باخی «کاراوا» و «مالته» به شی ئه م دێ یه وله م دیوه ده کیلدری. مزگه وت، فیرگه ی سه ره تایه

۳ - **ئه نجینه ی خوارۆ** (برایم) - له ۳۸ ک خۆراوای بانه و ۷ ک بله سه ن و له نیوان ئه نجینه سه رۆ و خه جه ک و ۳ ک سنوری کوردستانی ئێران و عیراق دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۴۴۳، مال: ۶۰، سوتنی، کورد. ئاوله کانیوا، به رهه م: ده غل، دانه وبله، سپیایی، به رهه می لیژه واری. شوغل: کشت و کال - ئاژه ل داری مزگه وت، فیرگه

۴ - **بله سه ن** (بوالحسن) دێی ناوه ندی دیکۆی - ئالۆتی بانه یه که به هوێ شوینه واری تایه تودانیشتوانی زۆروئاووه وای خووشیه وه، به ناوه ندی دیکۆی ئالۆت دیاری کراوه، له ۳۱ ک خۆراوای بانه و ۱۱ ک ئالۆت و ۹ ک سنوری کوردستانی ئێران و عیراق دایه، کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان: ۱۰۵۹، مال: ۱۳۲، سوتنی، کورد، ئاوله کانیوا - به رهه م: ده غل - دانه وبله - سپیایی - به رهه می لیژه واری - شوغل: کشت و کال - ئاژه ل داری - زیگاماشین ره و، مزگه وت - فیرگه ی سه ره تایه، به رۆ، م دێ دو مزگه وتی

۵ - **به رده بووک**: دێ یه که له دیکۆی ئالۆتی بانه له ۳۰ ک خۆراوای بانه و ۴ ک ئالۆت وله نیوان - بله سه ن و کانی بی و مه زره لان دایه - کوستانی و سارده سیره دانیشتوان: ۱۵۵، مال: ۲۲، سوتنی، کورد، ئاوله کانیوا، به رهه م: ده غل - دانه وبله - سپیایی - به رهه می لیژه واری. شوغل: کشت و کال - ئاژه ل داری - زیگاماشین ره و، مزگه وت

۶ - **به رده ره ش**: دێ یه که له دیکۆی ئالۆتی بانه له ۳۹ ک خۆراوای بانه و ۷ ک ئالۆت و له نیوان دیکانی چۆمان، کیوه رۆ، گله سور و ۲ ک ی سنوری کوردستانی عیراق دایه

کویستانی و سارده سیره، لیره واره - دانیشتوان: ۱۵۹، مال: ۳۳، ئاوله کانیاو - به رهه م: ده غل، دانه ویله، به رهه می لیره واری - سپیایی - شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری - ریگا: ماشین ره و، مزگه وت .

۷ - چۆمان: دئی یه که له دیکۆی ئالۆتی بانه - له ۴۱ ک خۆراوای بانه وله ۳ ک سنوری کوردستانی ئیران و عیراق و ۱۰ ک ی - بله سه ن دایه - کویستانی و سارده سیره - دانیشتوان: ۱۵۸، مال: ۲۸، سوننی - کورد، ئاوله کانیاو و چۆم - به رهه م: ده غل و به رهه می لیره واری، سپیایی - شوغل: کشت و کال، ئاژه داری - ریگامشین ره و، مزگه وت - فیره که ی سه ره تابیی -

۸ - خه جه ک: دئی یه که له دیکۆی ئالۆتی بانه له ۳۸ ک خۆراوای بانه، ۹ ک بله سه ن و له نیوان نه نجینه خوارئ و دونیز و ۶ ک سنوری کوردستانی ئیران و عیراق دایه - کویستانی و سارده سیره - دانیشتوان: ۲۸، مال: ۳، سوننی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م: ده غل، دانه ویله - سپیایی - به رهه می لیره واری - شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری -

۹ - زه لی: دئی یه که له دیکۆی ئالۆتی بانه - له ۴۱ ک خۆراوای بانه و ۱۰ ک بله سه ن و ۲ ک سنوری کوردستانی ئیران و عیراق دایه - کویستانی و سارده سیره دانیشتوان: ۱۶۶، مال: ۲۷، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل - دانه ویله - سپیایی - به رهه می لیره وار - شوغل: کشت و کال ئاژه ل داری - ریگا، مزگه وت -

۱۰ - سه رسوول: دئی یه که له دیکۆی ئالۆتی بانه له ۴۷ ک خۆراوای بانه و ۱۶ ک بله سه ن و له نیوان چۆمان، زه لی و به رده ره ش دایه - کویستانی و سارده سیره دانیشتوان: ۱۳۳، مال: ۳۰، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی به رهه می لیره واری، شوغل: کشت و کال ئاژه ل داری - ریگا.

۱۱ - سیاومه کوئه: دئی کوئیکه له دیکۆی ئالۆت که ئیستاکه ته نیا ئاسه واری دیکه ماوه و مه زراکانی له لافه ده کیلدرئ - تابانه ۳۲ ک - ه

۱۲ - سآله: دئی یه که له دیکۆی ئآلۆتی به شی بانه له ۴۶ ک بانه، ۱۵ ک بله سه ن و له نیوان عومه ره سیت و کیوه رۆسه رسول دایه - کوستانی و سارده سیره، دانیشنوان: ۱۴۸، مال ۳۳، سوننی - کورد - ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، شوغل: کشت و کال، ئازه ل داری - زیگا ماشین ره و. مزگه وت

۱۳ - هۆمه ره (عومه) سیت: دئی یه که له دیکۆی ئآلۆتی به شی شارستانی بانه، له ۴۷ ک بانه و ۱۶ ک ی، بله سه ن و له نیوان ئآلوت و سآله و له داوینی کیوی به رزی گاکر - دایه کوستانی و سارده سیره - دانیشنوان: ۶۴، مال: ۱۲، سوننی، - کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل و به رهه می دارستان - مازوو - گه زو - سپیایی - شوغل: کشت و کال، ئازه ل داری، زیگاماشین ره و، مزگه وت.

۱۴ - کیوه رۆ: دئی یه که له دیکۆی ئآلۆتی شارستانی بانه له ۴۵ ک خۆراوای بانه و ۱۴ ک بله سه ن و ۵ ک سنوری کوردستانی ئیران و عیراق و له نیوان گله سورو چۆمان و به رده ره ش دایه - دانیشنوان: ۹۱، مال: ۱۷، سوننی - کورد، ئاوله کانیاو - به رهه م: ده غل، دانه ویله - سپیایی - تری، هه نجیر - بنیشت (تال و خویش) شوغل: کشت و کال، ئازه ل داری - زیگاماشین ره و - مزگه وت - فیرگه، ئاوی لوله که شی.

۱۵ - گه وره دار: دئی یه که له دیکۆی ئآلۆتی بانه له ۳۱ ک خۆراوای بانه و ۹ ک بله سه ن و ۵ ک سنوری کوردستانی ئیران و عیراق و له نیوان زه ربه نه، چروش، خه جه ک دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشنوان: ۲۱۴، مال: ۲۷، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو و چۆمی کیوه رۆ، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی، به رهه می لیژواری، شوغل: کشت و کال، ئازه ل داری، زیگا ماشین ره و، مزگه وت.

۱۶ - گله سور: دئی یه که له دیکۆی ئآلۆتی بانه له ۴۷ ک باکوری بانه و ۱۶ ک بله سه ن و له نیوان مآله - کیوه رۆ - چۆمان دایه، کوستانی و سارده سیره - دانیشنوان: ۷۴، مال ۱۵ - سوننی - کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویله، میوه، شوغل: کشت و کال، ۱۷ - مآله: دئی یه که له دیکۆی ئآلۆتی بانه، له ۴۶ ک خۆراوای بانه و ۱۵ ک بله سه ن و ۳ ک ی سنوری کوردستانی عیرا اقدایه، کوستانی و سارده سیره. دانیشنوان: ۱۲۲ - مال ۲۱ - سوننی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م: ده غل - دانه ویله - سپیایی، مزگه وت.



**بۆیه ن:** وشه «بویه ن» کورت کراوه ی «بۆیان» ه یانی ئه زسته بۆئه وان، ئه شکری وشه ی «یان» بۆره بت و نیسبه ت بیّت و، بۆ، به مانا «بۆن» بی، یانی بۆنی خوشی ئه ودار وده وه ن و شیووده شت وده رهکیو و که ژه پرله گول و گیابه بۆن و به رهه مه، بیر وهه سستی مروی به بیرو برواده بزوینی و، له به رابه ری ئه وگشته نیعمه ت و خه لا ته نه برآوه ی خودادانه که وینه خاکی به ندگی و سوپاس، جاپون ئه وئاوچه روانگاه یه کی تاییه تی و سه رنج راکیشه ری هه یه، ناویان ناوه (بۆیان) که به ره به ره بوه ته «بویه ن»، که ئیستاکه دودیمان له مه لبه ندی - بانه - دابه م ناوه هه یه - هه رواناوه بۆئه م دیهستانه یش سنوری دیهستانی بۆیه ن - به م جوّره یه - ۱ - له باکوره وه به دیکوی شوئی بانه و میره دئی سه قز ۲- له باشوره وه به دیهستانی نه نور ۳- له خوّره لانه وه به دیهستانی سه رشوی سه قز ۴- له خوْراواوه به دیهستانی پشتی ئاربه باوه نوساوه، زووبه ری ئه م دیکویه ۳۳۵ کیلومتری چوار گوشه یه که له هه ر کیلومتر یکدا ۲۲/۵۸ که س نیشه جی یه زووتری ئه م دیکویه لیّره واره و گیادای پۆشیوه، به شیکی زورکه می زه وی ده شتایی وکیلکه ی ئاوی هه یه که بۆکشت و کال زور به برشت و به ره هه مه، به هوّی ئه وه که چۆمی «بۆیه ن» به خوّره لاتنی ئه م دیهستانه دا داده بورئ باغداری له م شوینه به بره وه، چون خالکی ئه م دئی له پیشداله دئی چی چوراندان نیشه جی بون وهه رله وئوه هاتوون و خاکی بۆیه نیان کیلاوه، به ره به ره دئی چی چورانیان به جی هیّشوه و هاتوونه ته «بۆیه ن»، به م جوّره، ده بیّ وشه ی بۆیه ن به مانا «بۆئه وان» «یابوی هاتین» بی، به زیویه تی خه لکی ده لّین له م دئی دا- خانئ بووه که به زوروملهوژی، زولمی له فله لاهه ژاره که م ده سه، خوانا سه کانی ده کردونه ی ده هیّشت که له لاهه بین و زه ویه کانی خوْیان بکیّلن، ئه وانیش نه یان کرده نامه ردی و یه کیان گرت و به ده سستی جه م هیرشیان به رده سه ر خانی له رزۆکی چه وسینه وله دئی ده ریان کرد، ئیترخان هه رچی ده سه و به سه ی پّیکه وه نازووری به هیّزی جه ماوه رنه شکاوله حاست، زیزی یه ک گرتووی خه لکی، به چوکاهات وله سه ربه ره ی خوْی دا نیش، به م هوّیه وه خه لکی ئه م دییان ناونا «بۆیه ن» که له بوون و مان بیّت یانی خه لکی ته نیا به یه کیه تی وده سستی جه م - ده مّینی و بوونی هه یه و ده توانی له سه رپای خوْی زاوه سستی - دیسان ئه م (دئی کو) یه یشیان ناونا - دیکوئی بۆیه ن. دئی بۆیه ن که ناوه ندی ئه م دیهستانه یه له نیوان کیوه کانی - برده ژه شه و کیوی، هه لاله هالو (هیّلانه هه لو) هه لکه وتوه و چۆمی بۆیه نیش به قه راخی ئه م دیدادا ده بوری و، زه ویه ده شتایه

خوشاوه کانی که بو کشت و کال به به هره و به برشتن ئاودیری ده کا - نه م دئی له ۷ ك شاری بانه و سئ زیانی بانه بودئاو و بانه بو سه رسنوری هه ردووبه شی کوردستانی ئاران و کویستان دا، قه راری گرتوو، له ۳۹ دئی نه م دیکۆ ته نیا ۷ دی زیگای ماشین ره وی نی یه - بۆیه ن خاوه نی - مزگه وت - فیرگه ی سه ره تایی - زانهومایی، پاسگای ژاندارمه ری - به رق - لوله که شی - پوستخانه، فروشگاهای هاوکاری، شوعبه ی نه وت، قاوه خانه ۲ دوکان جۆشکاری، نانواخانه، دوکانی میکانیکی - نوبابه فروشی ۱۴ دوکانی به قالی - جاجم فروشی ۲ دوکانی که وش فروشی ۲ دوکانی به زازی. چوار دوکانی سه روژیش تاشین - دو دوکانی ته نه که سازی، خوئی فروشی دوکانی که بابی ۲ دوکانی میوه فروشی - دوکانی قه ننادی ۲ دوکانی خیاتی ۲ په نچرگیری، دندانسازی دو دوکانی سوپیرمارکیت (گشت فروشی) نومايندگی سیمان (چیمه نتۆ فروشی) ۴۶ دوکانی تر له م دیداهه یه.

چۆنیه تی ده سکه وتی خووشی و کۆمه لایه تی له ۳۹ دئی نه م دیکۆیه ۳۲ دی زیگای ماشین ره وی هه یه ۲۰ دئی فیرگه ی سه ره یایی تیدایه - دئی یی فیرگه ی زانهومایی تیدایه ۳- دئی فیرگه ی نوهزه تی لی یه - پاسگای له دئی هه یه - ددان پزشک له دئی نی هه یه ۱۴- دئی لوله که شی ئاویان هه یه ۹- دئی خاوه نی به رقن ۳- دئی فروشگاهای هاوکاری تیدایه، به وت فروشی<sup>۱</sup>

۱- **ئه نجیله:** دئی یه که له دیهستانی بۆیه ن سه ربه شارستانی بانه: له ۱۱ ك باشوری خۆر هه لاتی بانه و ۶ ك بۆیه ن و له نیوان چی چۆران و دایه ك کویستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۱۸۷ که س، مال ۳۰، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ دانه و یّله، سپیایی، به رهه می لیّره واری، که تیره، گه زو، مازوو - پوغلّ کشت و کالّ - ئاژه لّ داری - رّیگا ماشین ره و، مزگه وت - فیّرگه ی سه ره تایی

۲- **ئه حمه داوا:** دئی یه که له دیهستانی بۆیه نی بانه له ۱/۵ ك بانه و ۱۰/۵ ك بۆیه ن دایه - کویستانی - ساروده سیّره - دانیشتوان مال سونتی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م ده غلّ دانه و یّله سپیایی - به رهه می دارستانی - شوغلّ: کشت و کالّ - ئاژه لّ داری - ئیستاکه چوله وله لاهه ده کیلدری.

۳- **باره وه ران:** دئی یه که له دیهستانی بۆیه ن له ۱ شاری بانه دایه - کویستانی، سارده سیّره، دانیشتوان ۸۰ که س، مال ۱۵، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو

۴- **بژی:** دی یه که له دیهستان بۆیه ن له ۱۲ که باشوری خۆر هه لاتی بانه و ۷ ك بۆیه ن دایه - کویستانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۱۶۸ که س، مال ۲۲ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه و یّله، سپیایی، به رهه می لیّره واری، شوغلّ کشت و کالّ - ئاژه لّ داری - رّیگا: ماشین ره و، مزگه وت، فیّرگه .

۵- **باشوان:** دی یه که له دیهستانی بۆیه ن بانه له ۱۶ ك بانه و ۹ ك بۆیه ن دایه - کویستانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۹۵ که س، مال ۱۲، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ و دانه و یّله، سپیایی، شوغلّ کشت و کال، ئاژه لّ داری .

۶- **باینجان:** ئیستاکه که و توه ته سه رشارستانی بانه که له شارستانی سه قه دیهستانی سه رشیدا باسی لی کراوه.

۷- **به یانده ره:** له سه رشیکۆسه قزدا باسما لّی کردوه ییستاکه که وتوته سه رشارستانی بانه.

۸- **بۆیه نی خواری:** دئی ناوه ندی دیکوی بۆیه نه، له ۷ ك باشوری خۆر هه لاتی بانه دایه - کویستاین و سارده سیّره، دانیشتوان ۹۷۷ که س، مال ۱۶۹

سونتی، کورد، ئاوله کانیاو و چۆم، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری - ریگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه ی سه ره تایی وزانومایی.

**۹- بویه نی سه ری :** دی یه که له دیکوی بویه ن به شی نه نۆری شارستانی بانه - له ۱۳ ک باشوری خۆره لاتنی بانه و ۸ ک بویه نی خوارنی دایه - کوستانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۳۹۵ که س، مال ۶۷ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو. مزگه وت، فیرگه

**۱۰- پیرغه نی:** دی یه که له دیهستانی (دیکوی) بویه ن له ۱۰ ک باشوری خۆره لاتنی بانه و ۵ ک بویه ن دایه - کوستانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۱۸۰ که س، مال ۳۳، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله. مزگه وت، فونالخان

**۱۱- ته رخاناوا:** دی یه که له دیهستانی بویه ن له ۳ ک خۆره لاتنی بانه و ۱۰ ک بویه ن دایه - کوستانی و سارده، دانیشتوان ۴۴ که س، مال ۶ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، شوغل کشت و کال، ئاژه ل داری، ریگا ماشین ره و.

**۱۲- چی چۆران:** دی یه که له دیهستانی بویه ن له ۶ ک باشوری خۆره لاتنی بانه و ۳ ک بویه ن، له نیوان که ریماما و دایه، کوستانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۳۸۴ که س، مال ۵۵، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، شوغل کشت و کال، ئاژه ل داری، ریگا ماشین ره و.

**۱۳- حه وتاش:** له به شی سه رشیوی سه قزادا باسی لی کرا ئیستاکه خراوه ته سه ردیکوی بویه نی شارستانی بانه.

**۱۴- درگاشیخان:** دی یه که له دیکوی بویه ن، له ۱۳ ک باشوری بانه و ۶ ک بویه ن دایه - کوستانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۱۵۴ که س، مال ۲۲ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیژه وادی - شوغل کشت و کال، ئاژه ل داری، ریگا. ماشین ره و. مزگه وت

**۱۵- ده مامه:** دی یه که له دیکوی بویه نی بانه له ۲ ک خۆره لاتنی بانه و ۹ ک

بویه‌ن دایه - کویستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۶۰ که‌س، مال ۱۱، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه و یله، سپیایی و به‌ره‌می دارستانی، مازوو، گه‌زو، تال، ریژی.

## ۱۶- سپی که‌مه‌ر: دئی‌یه که له دیکۆی بویه‌نی بانه له ۱۰ ک باشوری خوره‌لانی بانه و ۵

ک بویه‌ن دایه، کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۱۷۷ مال ۲۵، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه و یله، سپیایی، به‌ره‌می دارستانی، مازوو، گه‌زو، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل داری، مزگه‌وت، فیرگه.

## ۱۷- ده‌وسینه: دئی‌یه که له دیکۆی بویه‌ن له ۱۶ ک خوره‌لانی بانه و ۱۱ ک بویه‌ن و له

نیوان بویه‌نی سه‌روکانی ناودایه - کویستانی و سارده‌وه سیره، دانیشتوان ۵۱۱ که‌س، مال ۷۳، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه و یله، سپیایی، به‌ره‌می لیر‌واری، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل داری، ریگا ماشین‌به‌وه، مزگه‌وت، فیرگه.

## ۱۸- سورین: دئی‌یه که له دیکۆی بویه‌ن له ۱۶ ک خوره‌لانی بانه و ۱۱ ک بویه‌ن و دایه -

کویستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۴۷۱ که‌س، مال ۸۰، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه و یله، سپیایی، مازوو، گه‌زو، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل داری، ریگا ماشین‌به‌وه، مزگه‌وت، فیرگه.

## ۱۹- سی کوچکه: کۆنه دئی یووه ئیستا که ناوی موچه‌یه و له لاهه ده‌کیلداری.

## ۲۰- عوسماناوا: دئی‌یه که له دیکۆی بویه‌ن له ۲ ک بانه و ۷ ک بویه‌ن دایه - کویستانی و

سارده سیره، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه و یله، سپیایی، مازوو، گه‌زو دانیشتوان: ۱۵۰ که‌س، مال: ۲۷ - ئاو له کانیاو، مزگه‌وت، فیرگه.

## ۲۱- کانی خه‌رات: دئی‌یه که له دیکۆی بویه‌ن له ۲۱ ک بانه و ۱۴ ک بویه‌ن دایه -

کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۱۷۰ که‌س، مال ۳۱، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، مزگه‌وت، فیرگه.

## ۲۲- کانی سیو: دئی‌یه که له دیکۆی بویه‌ن بانه، له ۱۴ ک باشوری خوره‌لانی بانه

و ۷ ک بویه‌ن دایه، - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۱۸۹ که‌س، مال ۳۵، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه و یله، سپیایی، مازوو، گه‌زو، شوغل: کشت و کال،

ناژه‌لداری، مزگه‌وت، فیرگه.

## ۲۳- کانی پهری: دئی‌یه‌که له دیکۆی بۆیه‌نی بانه، له ۲۶ ک بانه و ۲۱ ک بۆیه‌ن دایه -

کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۴۵ که‌س، مال ۸ سوننی، کورد، ئاو له کانی‌او، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه وینله، سپیایی، مازوو، گه‌زو، مزگه‌وت.

## ۲۴- کانی شیلان: دئی‌یه‌که له دیکۆی بۆیه‌نی یانه له ۲۲ ک بانه و ۱۵ ک بۆیه‌ن دایه -

کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۴۸ که‌س، مال ۸ سوننی، کورد، ئاو له کانی‌او، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه وینله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ناژه‌لداری، مزگه‌وت.

## ۲۵- کانی ناو: دئی‌یه‌که له دیهستانی بۆیه له ۱۰ ک خۆره‌هلانی بانه و ۱۵ ک بۆیه‌ن و له ۴

ک به‌لوه دایه، - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۴۵۳ که‌س، مال ۶۶ سوننی، کورد، ئاو له کانی‌او، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه وینله، سپیایی، مازوو، نیشت، شوغل: کشت و کال، ناژه‌لداری، ریگا ماشین‌ره‌و، مزگه‌وت. فیرگه.

## ۲۶- که‌ریم‌اوا: دئی‌یه‌که له دیکۆی بۆیه‌ن له ۳ ک باشوری خۆره‌هلانی بانه و ۵ ک بۆیه‌ن

دایه - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۲۰۴ که‌س، مال ۳۰ سوننی، کورد، ئاو له کانی‌او، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه وینله، به‌ره‌می لیرواری، شوغل: کشت و کال، ناژه‌لداری، ریگا ماشین‌ره‌و، مزگه‌وت. فیرگه.

## ۲۷- کلاو دول: دئی‌یه‌که له دیکۆی بۆیه‌ن له ۲۷ ک بانه و ۲۰ ک بۆیه‌ن دایه - کویستانی و

سارده سیره، دانیشتوان ۱۵۵ که‌س، مال ۲۹ سوننی، کورد، ئاو له کانی‌او، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه وینله، سپیایی، به‌ره‌می لیرواری، شوغل: کشت و کال، ناژه‌لداری، ریگا ماشین‌ره‌و، مزگه‌وت. فیرگه.

## ۲۸- کوخی حاجی که‌ریم (ئه‌سراباد): دئی‌یه‌که له دیکۆی بۆیه‌ن له ۲۱ ک

بانه و ۱۴ ک بۆیه‌ن و له ۲ ک سنوری کوردستانی عیراق و له ۵ ک کانی شیلان و دایه - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۳۹۰ که‌س، مال ۵۰ سوننی، کورد، ئاو له کانی‌او، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه وینله، سپیایی، به‌ره‌می لیرواری، شوغل: کشت و کال، ناژه‌لداری، ریگا ماشین‌ره‌و، مزگه‌وت. فیرگه.

## ۲۹- کوخی سلیم: دئی‌یه‌که له دیکۆی بۆیه‌ن بانه له ۳۳ ک بانه و ۱۶ ک بۆیه‌ن دایه

کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۳۳ کهس، مال ۶، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو.

**۳۰- کویره گوینز:** دی یه که له دیهستانی بویه نی بانه، له ۲۲ ک خۆره لاتی بانه و ۱۷ ک بویه ن و له ۶ ک سورین دایه - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۱۴۸ کهس، مال ۲۶، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه و یله، بهرهمی لپرواری، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ریگا ماشین په، مزگه وت. فیرگه.

**۳۱- گوینز له:** دی یه که له دیکوی بویه نی بانه، له ۱۱ ک باشوری خۆره لاتی بانه و ۴ ک بویه ن دایه - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۲۲۸ کهس، مال ۳۷، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه و یله، سپیایی، بهرهمی لپرواری، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ریگا ماشین په، مزگه وت. فیرگه.

**۳۲- گیوله:** دی یه که له دیکوی بویه نی بانه، له ۱۱/۵ ک باشوری خۆره لاتی بانه و ۴ ک بویه ن دایه - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۲۱۶ کهس، مال ۳۷، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه و یله، سپیایی، بهرهمی لپرواری، مازوو، بنیشت، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، مزگه وت. فیرگه.

**۳۳- مه حمه لیاوا (محمد علی آباد):** دی یه که له دیکوی بویه نی بانه، له ۱۶ ک باشوری خۆره لاتی بانه و ۹ ک بویه ن دایه - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۹۶ کهس، مال ۱۴، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه و یله، سپیایی، مازوو، و بهرهمی لپرواری، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ریگا ماشین په، مزگه وت.

**۳۴- میشیایوی خواری:** له باسی سه رشیوی سه قزدا نوسراوه که ئیستا که خراوه ته سه ر بویه نی بانه.

**۳۵- میشیایوی سه ری:** له باسی سه رشیوی سه قزدا نوسراوه به لام ئیستا که هه ردو میشیاو که وتونه ته سه ر شارستانی بانه و دیکوی بویه ن.

**۳۶- وزمه له:** دی یه که له دیکوی بویه نی بانه، له ۱۹ ک بانه و ۲۴ ک بویه ن - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۱۱۰ کهس، مال ۲۰، سوننی، کورد، مزگه وت. فیرگه.

### ۳۷- و شترمل: دی‌یه‌که له دینهستانی بویه‌نی بانه، له ۱۷ ک باشوری بانه و ۱۰ ک بویه‌ن دایه

- کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۱۰۸ که‌س، مال ۱۲، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه وئله، سپیایی، به‌ره‌می لیرواری، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ریگا ماشین‌ره‌و، مزگه‌وت.

### ۳۸- ولیاوا: دی‌یه‌که له دیکوی بویه‌ن له ۱۲ ک باشوری خوره‌هلانی بانه و ۵ ک بویه‌ن دایه -

کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۲۴۳ که‌س، مال ۳۵، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه وئله، سپیایی، به‌ره‌می لیرواری، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ریگا ماشین‌ره‌و، مزگه‌وت. فیرگه.

### ۳۹- هه‌واره خول: دی‌یه‌که له دیکوی بویه‌ن له ۱۵ ک باشوری خوره‌هلانی بانه و ۱۰

ک بویه‌ن و له ۵ ک بویه‌نی سه‌ری دایه - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۱۸۶ که‌س، مال ۳۱، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، مزگه‌وت.



پشتی ئاربه با، ناوی دیکۆیه که له دیکوکانی شارستانی بانه، چون نه م ديهستانه  
له باشوری شاری بانه وله پشت کیوی به سام و به زوسه رسه و زوبه دیمه نی - ئاربه بادا -  
هه لکه و توه ناویان ناوه ديهستانی پشتی ئاربه با- سنوری نه م ديهستانه به م جۆره یه، ۱-  
له لای باکوره وه به ديهستانی شوئی و کانی سور، ۲- له لای باشوره وه به ديهستانی بله کی  
و خاکی کوردستانی عراق، ۳- له لای خورواوه به ديهستانی ئالۆت و خاکی کوردستانی  
عراق، ۴- له لای خۆره لاته وه به ديهستانی بۆیه نه وه نوساوه، تیره شانی کیو به رزایه  
کانی باکوری ناوچه ی شلیز له لای باشور و با شوری خورواوه به سنوری کوردستانی  
ئیران و عیراقیان داناه، که ئاوه رۆی داویتی باکورتی نه م تیره شانانه به به شی کوردستانی  
ئیران، وه ئاوه رۆی داویتی با شوریشی له سه ربه شی کوردستانی عراق دانراوه،  
هه رچه نده دیتی - چه م پاراوه له داوینی باشوریدا هه لکه و توه به لام به به شی کوردستانی  
ئیران دانراوه، پیشینیان و توپانه (براله پشت برابی مه گه ره قه زا له لای خودایتی) دیاره نه م  
کاره هویه کی هه بوه به م جۆره، کاتی که کومه یسونی دیاری کردنی سنور بۆیه ش به ش  
کردنی کوردستان نه گه نه نه م دی یه، خه لکی دیکه تیکرا کوڊه بنه وه و به ده سستی  
جماوه ری ویه که ده نگ ده لێن، ئیرانین و لیره له دایک بوین، نه گه ره ر به ش به شمان  
ده که ن باله سه ربه شی کوردستانی ئیران بنوسرین، نه وانیش به ناچاری له به رابه ری  
ئیمان و یه کیه تی پته وی جه ماوه ری خه لکدا به چوڤدا دین، وه بۆیه که م جار، کومه لیکي  
که می، یه کی، یه که ده نگي کوردووستی خوی به سه رده سه لانداریکی وه که ئینگلیس -  
داسه پاند، نه وانیش ناعه لاج یاسای دا به ش کردنی خویان نه گوژن، بۆنه وه ده نگي به رز  
نه بیته وه و هه رایي هه ل نه ستی، دیتی چه م پاراوه - ده خه نه سه ر کوردستانی به شی  
ئیران، دیاره هه رکات ماسی له ئاو بگیری هه رتازه یه، هه رکاتیش کوردان به وجۆره یه که  
دل و یه که ده نگ بگوژین، به ده سستی جه م ده نگ هه ل بینن، بی گویمان کۆشکی  
چه وسینه ران وه له رزه دینن، تنیکی ده شکینن، خوئه گه رجه ماوه ری خه لکی هه رکام  
به ردیکیان به کۆشکی له رزوکي گورگه پیرکابی به زکاڊاگیر که ره کانیاڤدا بدایه، ئیسک و  
پروسیکیان با ده بیرد و بشوین وهه تریان له سه رته رزانه ده ماء، ئیتر بوخومان خاوه نی خومان  
ده بوین و ههاتی ولات ده چوه گیرفانی خومانه وه، هاتمان به بیره وه ده هات، خوری  
سه ربه رزیمان له ئاسوی یه که تیه وه هه ل ده هات، دیوه زمه ی دوبه رکي وته وه زه لی، لیمان

ده تاراوله به رابه ری بیروزی گه ل داهه ل ده هات، نه م دیکۆیه له به رینی سی شیوو دۆلی به پیت و به رکه تی لیژه واری؛ له خوۆره لاته وه به ره و خوړاوا هه لکه وتوه، به م جوړه ۱- ده ره و دۆلی چۆمی سلیمان به گ، له نیوان به رزایه کانی سنورو به رزایه کانی - دی (مه حمه لیاوادا) قه راری گرتوه ۲ شیووده ره ی چۆمی (بۆیه ن) که له نیوان به رزایه کانی مه حمه لیاوا (محمد علی آوا) و کیوی ئاربه باوکیوی دوو پلوسکان «کیوی که لۆر» داهه لکه وتوه ۳- به شی باشوری شیوی چۆمی بانه.

کیوو به رزایی - به رزترین لوتکه ی کیوه کانی باشوری نه م دیهستانه به م جوړه یه ۱- لوتکه ی - سورکیو که له باکوری دیی بله کیډا ۲۲۲۹ گه ز به رزه ۲- لوتکه ی کیوی - ئاربه باله باشوری شاری بانه دا ۲۱۵۷ گه ز به رزه ۳- لوتکه ی کیوی و شترمل له پشت دیی - کانی سیو دا ۱۷۷۸ گه ز به رزه

قولترین خالی نه م دیهستانه خاکی دیی - دونیزه که ۱۲۲۰ گه زله زوی ده ریاوه به رزه که هه زار گه ز له دشتی هۆبه توچالتره،

**چۆم:** به ویستی خودا له باسی شارستانداله گشت چۆمه کانی بانه ده دوین:

کیووته په و به رزایه کانی نه م دیهستانه به دار و ده وه نی لیژه واری دا پوشراره که به رهه م و پیتی پیویست به خه لکی ده گه ینی، به رهه می گرنگی نه م دیهستانه بریه تیه له: ده غل، دانه وئله، سپایی - به رهه می بزن - مژ - ره شه ولاخ، مازوو، گه زو، که تیره، میوه و به رهه می تری میوه ی لیژه واری

زیگای نه م دیهستانه له ها ویندا ماشین ره وه - زمانیان کوردی سورانی په و مه زه هه بیان سوننی - شافیعین

نه م دیهستانه له ۴۵ دی به دی هاتوه، دی گه وره کانی بریه تین له ۱- ئارمه رده ۲- کانی گوئز ۳- گه رما و ۴- تازان ۵- چامپاراو ۶- بله کی دیکای به ریزی نه لفوبی به م جوړه ی خواره وه یه.

- ۱- **ئارمه رده:** دی یه که له ديهستانی پشتی ئاربه با سه ربه شارستانی بانه - له ۱۴ ک باشوری خوراوی بانه و ناوه ندی ئەم ديهستانه یه، کوستانی و سارده سیرو لیژه وار، دانیشتوان ۱۲۵۶، مال ۲۰۸، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی به رهه می مه رومالیات و لیژه وار.  
شوغل: گشت و کال و ئاژه ل داری و مازوو کردن، ریگا ماشین ره و، ئەم دی مزگه وت و حه مام و به رق و لوله کشی و فیرگه ی سه ره تای و زانومایی هه یه.
- ۲- **ئه تابه ک:** دی یه که له ديهستانی پشتی ئاربه با له ۲۱ بانه و ۳۷ ک ئارمه رده دایه، کوستانی و سارده سیرو لیژه وار. دانیشتوان ۱۱۷، مال ۱۸، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویله و سپیایی و مازوو، شوغل کشت و کال و ئاژه ل داری، مرگه وت.
- ۳- **بارئاوه ران:** دی یه که له ديهستانی پشتی ئاربه با سه ربه شارستانی بانه له ۱۸ ک بانه ۴ ک ئارمه رده، کوستانی و سارده سیرو لیژه وار، دانیشتوان ۷۹، مال ۱۱، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م ده غل و دانه ویله و سپیایی، شوغل کشت و کال - ئاژه ل داری.
- ۴- **بایزوا:** دی یه که له ديهستانی پشتی ئاربه با، له ۶ ک بانه ۸ ک ئارمه رده، کوستانی و سارده سیرو لیژه وار، دانیشتوان ۱۲۱، مال ۱۶، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو - به رهه م: ده غل و دانه ویله، مازوو، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ریگا ماشین ره و مرگه وت.
- ۵- **به رده ره شه:** دی یه که له ديهستانی پشتی ئاربه با سه ربه شارستانی بانه، له ۷ ک بانه ۲۱ ک ئارمه رده، کوستانی و سارده سیرو لیژه وار، دانیشتوان ۱۲۷، مال ۱۴، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی، مازوو، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، ریگا ماشین ره و، مزگه وت.
- ۶- **برۆیشکانی:** دی یه که له ديهستانی پشتی ئاربه با سه ربه شارستانی بانه له ۱۵ ک بانه ۱۱ ک ئارمه رده دایه، کوستانی و سارده سیرو لیژه وار، دانیشتوان ۱۲۴، مال ۲۲، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی، مازوو، به رهه می لیژه واری شوغل: کشت و کال ئاژه ل داری - ریگا، مزگه وت.
- ۷- **ته وه که ل:** دی یه که له ديهستانی پشتی ئاربه با سه ربه شارستانی بانه. له ۱۹

ك بانه، ۱۵ ئارمه رده له نیوان ئه تابه ك و به رده زه ش و ئارمه رده و سالوکی سه ری دایه - کۆستانی سارده سیرو لیژه واره - دانیشتوان ۳۱۱، مال ۴۳، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو - به رهه م: ده غل، دانه و یله، سپیایی و به رهه می لیژه واری، شوغل: کشت و کال و ئازه ل داری - ریگاماشین زه و - مزگه وت. قوالبان؟

**۸- تاژان:** دی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با سه ربه شارستانی بانه - له ۲۴ ك بانه ۱۰ ك ئارمه رده - کۆستانی و سارده سیرو لیژه واره - دانیشتوان ۵۳۸، مال ۸۳، سوننی - کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل و دانه و یله و سپیایی و مازوو گه زو، شوغل: کشت و کال و ئازه ل داری، ریگا، ماشین زه و، مزگه وت - له نیوان ئه تابه ك و گه ویل و میر یوسفی خوار و تازه بان دایه. یترگه

**۹- تازه بان:** دی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه یا سه ربه شارستانی بانه، له ۲۸ ك بانه و ۱۴ ك ئارمه رده، له نیوان کانی برایم و تاژان و چروش دایه - کۆستانی و سارده سیرو لیژه واره، دانیشتوان ۱۴۹، مال ۲۶، سوننی، کورد ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل و دانه و یله و سپیایی، مازوو و به رهه می لیژه واری، شوغل: کشت و کال - ئازه ل داری ریگا، ماشین زه و - مزگه وت. یترگه

**۱۰- چروش:** دی یه که له دیهستان پشتی ئاربه با له ۳۱ ك بانه و ۱۷ ك ئارمه رده و ۹ ك ئه نجینه ی خوارو دایه، کۆستانی و سارده سیرو لیژه واره، دانیشتوان ۴۳ مال ۱۰، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل - دانه و یله سپیایی، به رهه می دارستانی - شوغل: کشت و کال ئازه ل داری.

**۱۱- دوله گویر:** دی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با له ۱۲ ك باشوری خوواوای بانه و ۲ ك ئارمه رده، له نیوان گه نمان و کانی چوله که دایه - کۆستانی سارده سیرو لیژه واره، دانیشتوان ۱۲۵، مال ۲۲، سوننی کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه و یله، ئازه ل داری - مازوو - گه زو، به رهه می لیژه واری. مزگه وت

**۱۲- داوده:** دی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با له ۲۴ ك بانه و ۱۰ ك ئارمه رده دایه - کۆستانی و سارده سیرو - دانیشتوان ۵۶، مال ۸، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م ده غل ۱۰. و یله - سپیایی - به رهه می دارستانی شوغل: کشت و کال و ئازه ل داری.

**۱۳- دوونیز:** دئیه که له دیهستانی پشتی ئاربه‌با له ۳۳ ک باشوری خوراواى بانه و ۴ ک سنوری کردستانی ئیران و عیراقه‌وه - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۵۶، مال ۷، سوننی، کورد، ئاو له چۆم کانیاو، له قه‌راخ چۆمی نیروان دایه.

**۱۴- دیمه:** دئیه که له دیهستانی پشتی ئاربه‌با له ۲۴ ک باشوری خوراواى بانه دایه - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۹۶، مال ۱۶، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلله و به‌ره‌می لیره‌واری، مازوو، گه‌زو، زوخال، مزگه‌وت.

**۱۵- زه‌ربه‌نه:** دئیه که له دیهستانی پشتی ئاربه‌با له ۳۱ ک خوراواى بانه و قه‌راخی چۆمی شوی دایه - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۷۴، مال ۱۱، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل و به‌ره‌می لیره‌واری، مزگه‌وت.

**۱۶- ساتیار:** دئیه که له دیهستانی پشتی ئاربه‌با له نیوان بله‌کی و ئارمه‌رده و له ۱۸ ک باشوری خوراواى بانه دایه - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۶۲، مال ۱۱، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی و به‌ره‌می لیره‌واری، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌لداری، مزگه‌وت.

**۱۷- سالوکی سه‌ری:** دئیه که له دیهستانی پشتی ئاربه‌با له ۳۹ ک خوراواى بانه و ۲۵ ک ئارمه‌رده دایه - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۲۳۹، مال ۳۳، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی و به‌ره‌می لیره‌واری، مزگه‌وت.

**۱۸- سالوکی خواری:** دئیه که له دیهستانی پشتی ئاربه‌با له ۳۹ ک خوراواى بانه و قه‌راخی چۆمی شوی و ۲۵ ک ئارمه‌رده دایه - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۸۰، مال ۱۶، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو و چۆمی شوی، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی و به‌ره‌می لیره‌واری، مزگه‌وت.

**۱۹- سیچان:** دئیه که له دیهستانی پشتی ئاربه‌با له ۶ ک خوراواى بانه و ۲۰ ک ئارمه‌رده دایه - کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۲۱۸، مال ۳۴، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلله و به‌ره‌می لیره‌واری، سپیایی، مزگه‌وت.

**۲۰- قه‌ره‌بلاغ:** دئیه که له دیهستانی پشتی ئاربه‌با له ۶ ک باشوری خوراواى بانه

و ۹ ك ئارمه روه و له ۷ ك سیچان و دایه، کویستانی و سارده سیڤره، دانیشتوان: ۱۷۴، مأل ۳۷، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو چۆم، به رهه م: ده غل و دانه وبله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، شوغل کشت کال، ئاژه ل داری. مزگه وت

۲۱- **کانی به ن:** دی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با له ۳۱ ك باشوری بانه و ۱۷ ك ئارمه رده وله نیوان کانی گويز و دایه - کویستانی و سارده سیڤره، دانیشتوان ۵۰۸؛ مأل ۸۱، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل دانه وبله و به رهه می لیژه واری، سپیایی، شوغل کشت کال، ئاژه ل داری. مزگه وت. فیزگه .

۲۲- **کانی بی:** دی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با له ۳۰ ك خوراوای بانه و ۱۶ ك ئارمه رده و له ۱۵ ك زه ربه نه دایه - کویستانی و سارده سیڤره، دانیشتوان ۹۳، مأل ۱۲ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو. مزگه وت

۲۳- **کانی برایم:** دی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با - له ۳۱ ك باشوری خوراوای بانه و ۱۷ ك ئارمه رده و ۶ ك سنوری کوردستانی ئیران عیراق و له نیوان دیکانی، موچه و چروش دایه، کویستانی و سارده سیڤره، دانیشتوان ۲۲، مأل ۲، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو به رهه م ده غل و دانه وبله و به رهه می لیژه واری، شوغل کشت و کال و ئاژه ل داری.

۲۴- **کانی چۆله که:** دی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با، له ۲۲ ك باشوری خوراوای بانه و ۸ ك ئارمه رده و له ۶ ك کاروسته م دایه، کویستانی و سارده سیڤره، دانیشتوان: ۵۹، مأل ۹، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وبله و به رهه می لیژه واری، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری.

۲۵- **کانی گولی:** دی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با، له ۲۱ ك باشوری خوراوای بانه و ۷ ك ئارمه رده وله ۶ ك سیسارک دایه، کویستانی و سارده سیڤره، دانیشتوان ۳۹، مأل ۶، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل و دانه دیله، سپیایی و به رهه می لیژه وارومه رومالیات، شوغل کشت و کال، ئاژه ل داری.

۲۶- **کانی گويز:** دی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با له ۹ ك باشوری بانه و ۱۱ ك ئارمه رده وله نیوقه دی کیوی به سامی ئاربه با دایه - کویستانی و سارده سیڤره، دانیشتوان

۷۲۸، مآل ۱۲، سوننی - کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل و دانه وئله، سیپایی، به رهه می لیزه واری، شوغل کشت و کال، ئاژه ل داری. مزگه و ت .

**۲۸- کوچه ری:** دئی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با له ۹ ک باشوری بانه و ۵ ک ئارمه رده و له ۳ ک کانئ گویز دایه، دانیشتون ۲۵۸، مآل ۴۴، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل و دانه وئله، سیپایی، به رهه می لیزه واری، شوغل کشت و کال، ئاژه ل داری. مزگه و ت ، فیژگه -

**۲۹- کوخی باوه مه لا** (شیخ اسلام): دئی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با له ۱۰ ک باشوری بانه و ۶ ک ئارمه رده و له ۵ ک قه ره بلاغ دایه کوستانی یه، سارده سییره، دانیشتوان: ۲۱۵ مآل ۳۵ - سوننی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م ده غل. دانه وئله - به رهه می لیزه واری - سیپایی - شوغل کشت و کال ئاژه داری. مزگه و ت ، فیژگه .

**۳۰- کوخی به ختیار:** دئی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با له ۱ ک باشوری خوراوی بانه دا بوه به لام ئیستا که چۆله و به به شی له بانه ده ژمیردری.

**۳۱- کوخی قادربه گ:** دئی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با له ۲۲ ک باشوری خوراوی بانه و ۸ ک ئارمه رده و له ۵ ک گه نمان دایه، کوستانی و سارده، دانیشتوان: ۱۴۳ مآل ۲۳، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل و به رهه می لیزه واری، شوغل کشت و کال، ئاژه ل داری. مزگه و ت .

**۳۲- کوخی کانئ ماموستا:** دئی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با له ۱۰ ک باشوری خوراوی بانه و ۶ ک ئارمه رده دایه، کوستانی و سارده سییره، دانیشتوان مال سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م ده غل دانه وئله، به رهه می لیزه واری، سیپایی، ئیستا که چۆله و له لاهه ده کیلدری.

**۳۳- کوخی مامو:** ئاواپی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با له ۱۳ ک باشوری بانه و ۱۵ ک ئارمه رده و ۳ ک ، ناوه و باروه ران دایه، کوستانی و سارده سییره، دانیشتوان ۳۱۱، مآل ۵۷، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل دانه وئله، سیپایی، به رهه می لیزه واری - شوغل کشت و کال ئاژه داری. مزگه و ت ، فیژگه .

**۳۴- گویل:** دئی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با له ۲۷ ک خوراوی بانه و قه راخی

چۆمی بانه و ۱۳ ك ئارمه رده وله ۶ لئه ئه تابه ك ادایه، کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۱۶۳، مأل ۲۷، سوننی، کورد، ئاوله چۆم و کانیاو، به رهه مده غل دانه وئله، سپیایی، گویز، تری، گشت چۆره میوه یی، به رهه می لیژه واری، شوغل کشت و کال، ئاژه ل داری. مزگه وت

**۳۵- گه نمان:** دئی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با له ۱۲ ك باشوری خوراوای بانه و ۳ ك ئارمه رده دایه، کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۲۶۴، مأل ۴۴ سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه مده غل دانه وئله، شوغل کشت و کال، ئاژه ل داری. مزگه وت

**۳۶- ماسیده ر:** دئی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با له ۷ ك باشوری خوراوای بانه و ۷ ك ئارمه رده و له نیوان (بایزاوا) و (نیزه رۆ) دایه، کویستانی و سارده سیره دانیشتوان ۱۰۰ مأل ۱۵، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو به رهه مده غل، دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری. مزگه وت

**۳۷- موچه:** دئی که له دیهستانی پشتی ئاربه با له ۳۱ ك باشوری خوراوای بانه و ۱۷ ك ئارمه رده و له نیوان (کانی برام) و (نیروان) دایه، کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۲۵، مأل ۴، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل دانه وئله، به رهه می لیژه واری، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری.

**۳۸- میرحیسام:** دئی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با له ۹ ك باشوری خوراوای بانه و ۱۱ ك ئارمه رده و له نیوان (کوچه ر) و (بایزاوا) دایه، کویستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۱۴۹، مأل ۲۴، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل دانه وئله، به رهه می لیژه واری، سپیایی، شوغل کشت و کال ئاژه ل داری. مزگه وت .

**۳۹- میروسوو:** «یوسف» ی خوارئ - دئی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با، له ۱۹ ك باشوری خوراوای بانه و ۵ ك ئارمه رده دایه - کویستانی و سارده سیره دانیشتوان ۷۵، مأل ۱۱، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل دانه وئله، به رهه می لیژه واری - سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری.

**۴۰- میروسوی سه ری:** دئی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با، له ۲۰ ك باشوری خوراوای بانه و ۶ ك ئارمه رده وله ۴ ك میروسوی خواری ادایه، کویستانی و سارده سیره



دانیشتوان ۷۳، مآل ۱۰، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل دانه وبله، سپیایی، به رهه می لیره واری، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری.

۴۱- ناوه: دئی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با، له ۱۶ ک باشوری خوراوای بانه و ۱۸ ک ئارمه رده دایه، کویتانی سارده سیّره، دانیشتوان: ۲۳۵، مآل ۳۷، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م ده غل، دانه وبله، به رهه می لیره واری، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، زیگا، ماشین ره ویمزگه وت - فیژگه.

۴۲- نویدی: دئی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با، له ۱۲ ک باشوری خوراوای بانه و ۱۴ ک ئارمه رده وله نیوان (کانی گوێز) و (کانی به ند) ایه، کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۱۸۲، مآل ۲۵، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه می لیره واری، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری. مزگه وت

۴۳- نیروان: دئی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با، له ۲۹ ک باشوری خوراوای بانه و ۱۵ ک ئارمه رده وله قه راخ چۆمی نیروان دایه، کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۳۰۳، مآل ۵۱، سونتی، کورد، ئاوله چۆم وکانیاو، به رهه م: ده غل دانه وبله، سپیایی، به رهه می لیره واری. مزگه وت. قو با بجان

۴۴- نیزه رۆ: دئی یه که له دیهستانی پشتی ئاربه با، له ۸ ک باشوری خوراوای بانه و ۱۴ ک ئارمه رده وله فک ماسیه رودایه، کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۳۴۵، مآل ۵۹، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو. مزگه وت. فیژگه .

۴۵- واژه: دئی یه که له دیهستانی ئاربه پشتی با، له ۴۴ ک باشوری خوراوای بانه و ۳۰ ک ئارمه رده وله فک کانی بی ودایه، کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۹۰، مآل ۱۴، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م ده غل دانه وبله، سپیایی و به رهه می لیره واری. مزگه وت

**شوی:** ناوی دئی یه کی خوش و سه رسه وزو لیر واری یه، له داوینی باشوری زنجیره کیوی به رزوزه نویری یه زه نه، و (سه رتون دا) قه راری گرتوه، که ناوی (دیکوی شوی) له نازناوی ئه م دئی باسه فاو به دیمه نه گیراوه ته وه، دیکوی شوی له پیشداله دیکوی سه به تلوجیابوو، به لام نیستاکه هه ردوو دیکوکه به دیکویی ده ژمیرد ری و به ناوی دیکوی «شوی» ناوده بری.

سنوری دیکوی شوی به م جوړه یه:

- ۱- له باکوره وه به دیکوی میره دئی سه قز ۲- له باشوره وه به دیکوی پستی ئاربه با ۳- له خوره لاته وه به دیکوی بویه ن ۴- له خوراواوه به دیکوی کانی سوره وه نوساوه - ئه م دیهستانه کوستانی ولیراوه و به درژیایی زستان هه وای زور ساردو بۆرانی یه.
- بلندترین کیوه به ته رزه کانی ئه م مه لبه نده که له باکور و خوراوای که لی خان دا قه راریان گرتوه به م جوړه یه ۱- کیوی سه رسه وزوبه دیمه نی (مه حمود شایه ر) و (وه زه نه) که ۲۷۰۰ گه ز به رزه، لوتکه ی که لی خان که توتیلی یه ک کیلومتری ئیسفالتی بانه سه قزی به ژیرداده زوا - ۲۱۹۶ گه ز به رزه ۳- لوتکه ی کیوی قه لاته ره شه.
- له باکوردا، ۲۳۶۸ گه ز به رزه ۴- لوتکه ی به سامی باکوری خوراوای که لی خان، ۲۳۹۸ گه ز به رزه، ئه م زنجیره کیوانه یه کیکه له جوانترین لیزگه ته لاییه کانی زنجیره کیوی میژویی زاگروس، که له خوراواوه به ره خور هه لات به زنجیره کیوی چل چه مه وه نوساوه ۱ وینه ی به زه وخه لاتنی نه براوه ی خوداله نیوان مه لبه ندی سه قز و بانه داراوه ستاوه، که به درژیایی میژوو، بریوی مه زومالیات و ئازه لی دانیشتوانی به زیوه بردوه، ئاودیری ده غل و دانه وئله یشی کردوه، خاوه نی به سه ربه زری ژیاوه، چون گه ورتین سه نگه ری شه ره ف و مروثایه تی ئه ژمیردراوه، کاتی که سوپای خوین مژی ئاشورله ریگای بانه وه هیرشیان ده برده سه رقه لاکانی، ئیزرتا «سه قز»، ئارمائیت (صاحب)، زیویه «زیوه»، له کاتی هاتن و شکاندا، گه ورتین ته لفاتیان له م دیوه ویدی «که لی خان ئه دا» هه راکلیوس (هرقل) ئومپراتوری رۆم له سالی (۴-۶۲۳ ز) کاتی که هیرشی برده سه رشاری شیز (ته ختی سولیمانی) هه وشارکه ئه وکاته «شیز» رۆوگه ی زه رده شتییه کان و پایته ختی ئاینی ساسانییه کان بووه، له ریگا<sup>می</sup> شاره زوره بانه، سه قز، سوپاکه ی راکیشا، که سوره ی رۆم ئیشاره به م رۆوداوه ده کا، له ده ورانی ئیسلام دا، سوپای ئیسلام له ریگای بانه وه به ره وده

شتی سه قز و موکریان ریکه وتون، له هه ردوو شه زێ مāl و برانکه ری (مه غول) و (ته یموری) له نگه دا ته م مه لبه ندانه نه خشیکی گرنگیان له پیروزی و شکان دا بووه، نادرشای خوین ریزلیره وه هیرشی بردوه ته سه ر عوسمانیه کان (تویال عوسمان پاشا)

له شه زێ جیهانی هه وه ل و دوهه مدا - دوولایه نی شه ز ته لاشیان ته وه بووکه سه قز و بانه یان به ده سته وه بیت، ره نگیی هه لکه و تویی ته م مه لبه ندانه له کوشتنی حه مه خانی بانه و سه یفه دین خانی سه قزه ره وه هاحه مه حوسه ین خانی حاکمی مه هابادا بی شوین نه بوو. چون کاتی که عوسمانیه کان هه ستیان کرد، ته گه ر حاکمی ته م سی شاره کوردنشینه مه رزیه له گه ل «سوپای روس» دانیوان خووش که ن (که خوشیان کردبو)، سوپای روس ته م شارانه بگریت، ته وه کلیلی ناوچه ی ده که ویتته ده ست، ئیتیر سوپای عوسمانی به خه ویش ناتوانی زوکاریان تماشا کابه م به هانه وه پیش ده ستیان کرد و هه رسی حاکمه که یان کوشت، به م جوړبوومان ده رکه وت، که ته م مه لبه ندانه گه ورتین سه نگه ری شه زف و به رگری و ویزدانه، کلیلی پیروزی و شکانه، که هه رهیزی له م سه نگه ره دادا بین بی وئه م کلילה ی به ده سته وه بیت، به ئاسانی ده توانی تامه راغه و هه وشار، دیوانده ره و بیجار برّوا، به لām به داخه وه چکوله ترین سه رنجی ته م راستیه نادری \* که سی له بیری ئاوه دان کردنه وه ی ته م ناوچه و لاواند نه وه ی ته و خه لکه نی یه، بیحکه له و قازانج و خیرویه رهه مه که ته م کویستانانه هه یانه، له زستانیشدا زور ساردو وبه فراوین، کاتی بوّران و کرّیوه وه - ریکاده به ستری که گه وره ترین ماشینی ریکاوایان و به فرخویش بوّیان پاک ناکریتته وه، له وه هاشوینیکدا ته نیا، له خوّبوردویی و نازایی و کۆل نه ده ری ده توانی خو ی رابگری وله به رابه ری سوپای سه رما و بوّران و گریوه دا زاوه ستی، نه به زێ ووره به رنه دا و هه زاران لی قه و ماوی، داماوی له به فراقه تیس ماوی سه رما بردوو، له چنگالی پیّره حم و به زه ی سه رما ده ربیتی، ته ویش له په نجاسال له مه و پیش، دیاره ته وکاره عاسته مه ته نیا کاری جوامیری، له خوّبوردویی نه ته وه ی خواناسی به شه زه ف و به غیره تی کورده، لیّره دا به سه رهاتی، مروی پالّه وانی نازاوبه شه زه ف و کۆل نه ده ری کورد «ره حه ی» به ناو بانگی که لی خان به سه، بوّ ده م کوت کردن و پوچ کردنه وه ی درووهه لبه ستی ته وبلّیت ویزه ده م به تال و، میژوو نوسه قین له ده لانه ی که نه ته وه ی به زه حم و به زه و دلّاوی، گه لی کوردیان به دلّ زه ق و پیاو کوژ و چنوک و ریکر داناوه،

ته م پیاوه که م وینه ته م پالّه وانه دلّاویه، ته م قاره مانه به شه زه فه، زیاترله سیسی سال له

ساردترین و به فرگیرترین و عاسته م‌ترین شوینی کاروان زه‌وی که لی خان و شه قامی هاتووچوی زیبوارانی گه رمین و کویستان که شه ووزژ زیاترله ده‌یان که س ولاخدار و پیاده به که لی خاندا ژاده بورن، به تاییه ت له کانی زستانی نه وده مه‌داکه نه له ماشین خه به‌ری بوو، نه زیگاوه که نه مرو خوش و بی ترس بوو، بیجگه له وه به فه‌رمانی خودا له وسه رده مانه دا زستانان که م وابو، که گشت پاش نیوه زویی باده وه نه کا و ژینگانه به ستری و زیوار سه‌ری لی نه شیوی و تایینه قاقه‌ی له به فرداگیرنه کا، به تاییه ت که لی خان، که زورت‌ری سال سه‌ری ته م ده کاونه م دیوه و دیویشی سه‌ره وژووره‌یه کی زورتوند و سینه کیش و به فراوی ۴. باکرو سارد و به گه رد و لول و پزله ته م و مه‌ژه، کاتی که بای ساردی کویستان تنوکه‌ی به ستوی به فروباده وه. به زوی زیبواری ته زبوی ستری ده‌س گونه کردا ده پزنی، ده له‌ی سوزنی له به ده‌ن ژوده چی، نه گه رثیمانی پولاین و وره‌ی به رز و غیره تی پته و وخورآگری کوردان نه بوا یه زیواره‌ر چرکه‌یی، مه‌رگی خو‌ی به ئاوات ده‌خوازته‌یه لام له وه‌هاکاتیکدا «زه‌حه‌ی که لی خان» قولی مه‌ردایه تی لی له‌ل ده‌مالی و سینگه‌ی غیره تی لی ژوت ده‌کرد، که نه په‌سته که یاکه په‌نکیکی له به را بوونه ده‌سکیشی کیشی له ده‌س له‌ل ده‌کیشانه پوزه‌وانی لی ده‌به‌ست، به لگو به ده‌ست و سینگه‌ی روت و پای پیخواس، به لام به دلکی پزله‌ئیمان و جوامیری وه به ناوی خودا، به هاواری لی قه‌وماوه کانه وه ده‌رویشته، نه گه ر کاروان بوایه پیشیان ده‌که‌وت وره‌چه‌ی بووده شکاندن، خوئه گه ریباو یازن و مه‌ندال بوایه وکه‌سیره بکه و تایه، نه وه‌ئه‌ی کرده کول یا نه‌یدا به شانیدا وده‌ی گه یانده قاوه‌خانه‌ی که لی خان، زور جاری وابو ساعه ته‌زی به شان له‌نیو به فروکرپوه و گه رده لول داته رمی ئینسانیکی له مه‌رگ نجات داوه، مه‌شه‌وره که زوژی (ره‌حه) به هاواری کاروانیکه وه‌ده‌چی. به لام نه‌سیکی کاروانه که پاده‌خا، زه‌حه‌ی پاله‌وانیش نه‌سپه که ده‌دابه شاییدا تابی گه یه ئیمته‌دی (سونج)، که ساعه ته‌زه‌یی له و جینگه وه دورئه‌بی، نه‌سپه که له زیدا سه‌که‌ت ده‌بی، خاوه‌نی نه‌سپه که ده‌لی: مامه گیان، نه‌سپه که م‌توسلامه‌ت، ئیترزه‌حه‌ت مه‌کیشه، ره‌حه‌ی پاله‌وانیش غیره تی قبول ناکا که نه‌سپه که له ئیوریدا به رداته‌وه، تانه‌کوو پاشان بلین نه‌یتوانی، ده‌لی کاکه گیان، «نه‌حه‌قی خوم زایه ع ده‌که م و نه‌سه‌گی سونجیش بی گوشت ده‌که م» که به گورجی نه‌سپه بی گیانه که ده‌گه یه ئیمته سونج، دیاره مه‌به‌ستی زه‌حه‌ی پاله‌وان له - حه‌قی خوم - دو تمه‌ن کریی هه‌لگرتنی نه‌سپه که نه‌بو، به لام غیره تی کوردایه تی زه‌حه‌زورله وه‌بانتر

بوه که کاره قاره مانانه که ی به نیوه چل به جی بیلی، ته نانه ت هه ستی نیشتمان  
 په روه‌ری نه ونده به رزبوه که، حارزبو ته رمی نه سیی له که لی خانه وه بیاته سونج،  
 به ومه رجه ی، سه گی خوولاتی بیخوا نه ک گورگی بیگانه، به بیرو بروای من قاره مانه تی  
 زه حه ی که لی خان زورله قاره مانه تی - ساروپیره ی - قاره مانى شه‌زی چالدران -  
 به رزتربوه، چون نه م بوگه له هه ژاره که ی خووی عاره قی ژژاندو گیانی باخت کرد، به لام  
 ساروپیره بوگه لیکی تر، (خوازاناتره) ناوی دیکانی به ریزی نه لفوی به م جووره ی  
 خواره وه یه.

۱- به رۆژه کۆن: دێ یه که له دیکۆی شوێی بانه، له ۲ ک باکوری و ۱۲ ک شوی و ۱ ک شه قامی بانه سه قزدايه - کویتانی و سارده سیړه دانیشتوان: ۱۶۰، مال ۲۵، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، شوغل: کشت و کال، ئازهل داری. مزگه وت.

۲- به لوه: دێ یه که له دیکۆی شوێی به شی بانه، له ۹ ک باکوری خوهره لاتنی بانه و ۱۹ ک شوی و ۱ ک باشوری شه قامی بانه سه قزدايه، کویتانی و سارده سیړه - دانیشتوان ۱۷۸، مال ۲۹، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو چۆمی (اصحاب)، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی، گه زو، مازوو، که تیره، ره ژی، شوغل: کشت و کال، ئازهل داری، زیگامشین ره و مزگه وت - فیژگه.

۳- بنه خوئی: دێ یه که له دیکۆی شوێی به شی شارستانی بانه - له ۱۱ ک باکوری خوهره لاتنی بانه و ۲۱ ک شوی و ۳ ک شه قامی بانه سه قزدايه، کویتانی و سارده سیړه، دانیشتوان ۵۰۵، مال ۸۴، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، مازوو، گه زو، مزگه وت، فیژگه.

۴- پاسگای گه ردنه ی خان: که بوئه منیه تی ئەم گه ردنه چه ند که سی چه کداری ده وله تی تیزدایه.

۵- خواجه میر: دێ یه که له دیکۆی شوێی به شی شارستانی بانه، له ۵ ک باکوری خوراوی بانه و ۵ ک شوی و ۲ ک شه قامی بانه سه رده شتایه، کویتانی و سارده سیړه - دانیشتوان ۲۷۳، مال ۴۵، سوننی، کورد، ئاوله کانیاوه، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، مازوو، شوغل: کشت و کال، ئازهل داری، مامه له، مزگه وت. فیژگه.

۶- درۆله: دێ یه که له دیکۆی شوێی به شی شارستانی بانه، له ۵ ک باکوری خوهره لاتنی بانه و ۱۵ ک شوی و ۱ ک شه قامی بانه سه قزدايه، کویتانی و سارده سیړه - دانیشتوان ۱۵۹، مال ۲۷، سوننی، کورد، ئاوله کانیاوه، به رهه م: ده غل، دانه ویله، به رهه می لیژه واری، مازوو. مزگه وت. فیژگه.

۷- ده که لی ئانتین تلوێزونی سه رلوتکه ی وه زه نه.

۸- ره شه قه لاتّه: دى يه كه له دىكوى شوپى به شى شارستانی بانه، له ۴ ك باكورى خوره لاتى بانه، ۱۴ ك شوپى و قه راخى باكورى شه قامى بانه سه قزدايه كوستانى و سارده سيّره، دانيشتوان ۴۰۸، مأل ۷۲، سوننى، كورد، ئاوله كانياوه، به رهه م: ده غل، دانه ويّله، به رهه مى ليّره وارى. مزگه وت . نيزگه

۹- ساوان: دى يه كه له دىكوى شوپى به شى شارستانی بانه، له ۱۶ ك باكورى بانه و ۶ ك خوره لاتى شوپى وله داوینى خوراواى لوتكه ی وه زه نه دايه، كوستانى و سارده سيّره، دانيشتوان ۹۰۴، مأل ۱۳۴، سوننى، كورد، ئاوله كانياو. و چۆميكه، به رهه م: ده غل، دانه ويّله، به رهه مى ليّره وارى، مازوو، زيگا، قيره تاوى ماشين زه و، مزگه وت - خوجره ی فه قى، فيرگه ی سه رتايى.

۱۰- سه به تلو: دى يه كه له دىكوى شوپى به شى شارستانی بانه، له ۸ ك باكورى خوره لاتى بانه و قه راخى شه قامى بانه سه قزو ۱۸ ك شوپى دايه، كوستانى و سارده سيّره، دانيشتوان ۹۸۰، مأل ۱۶۷، سوننى، كورد، ئاوله كانياو، به رهه م: ده غل، دانه ويّله، به رهه مى ليّره وارى، مازوو، شوغل: كشت و كال، ئازهل دارى، مامه له، مزگه وت، فيرگه ی سه ره تايى. بكاره با .

۱۱- سه رقول: دى يه كه له دىكوى شوپى به شى شارستانی بانه، له ۱۱ ك باكورى و ۲ ك باكورى خوراواى شوپى دايه، كوستانى و سارده سيّره، دانيشتوان ۵۷، مأل ۷، سوننى، كورد، ئاوله كانياو، به رهه م: ده غل، دانه ويّله، به رهه مى ليّره وارى. مزگه وت.

۱۲- سونج: دى يه كه له دىكوى شوپى به شى شارستانی بانه، له ۱۱ ك باكورى خوره لاتى بانه و ۱ ك خوره لاتى شه قامى بانه سه قزدايه، كوستانى و سارده سيّره، دانيشتوان ۲۳۹، مأل ۳۷، سوننى، كورد، ئاوله كانياوه و چۆم، به رهه م: ده غل، دانه ويّله، سيبايى، به رهه مى ليّره وارى، مازوو، شوغل: كشت و كال، به خه وانى، ئازهل دارى، زيگاماشين زه و، مزگه وت، فيرگه ی سه ره تايى.

۱۳- سه رسونج: دى يه كه له دىكوى شوپى به شى بانه له ۱۲ كه باكورى خوره لاتى بانه و ۴ ك شه قامى بانه سه قزو ۱۵ ك شوى دايه، كوستانى و سارده سيّره، دانيشتوان ۱۴۶، مأل ۲۲، سوننى، كورد، ئاوله كانياو و چۆم، به رهه م: ده غل، دانه ويّله،

به رهه می لیره واری، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئازهل داری، زیگاماشین ره و، مزگه وت. نیرگه

**۱۴- سه دبار:** دی به که له دیکوی شوپی به شی شارستانی بانه له ۱۶ ک بانه و ۶ ک باکوری شوئی دایه، کوستانی و سارده سیره، له نیوان و شکه ده ره، نژوو که و پیچی سه ری و سیوچ دایه، دانیشتون: ۷۳۳، مال ۱۱۳، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویتله، به رهه می لیره واری، شوغل: کشت و کال، ئازهل داری، باخه وانی، مزگه وت - فیرگه - زیگاماشین ره و.

**۱۵- شه زگه:** دی به که له دیکوی شوپی به شی شارستانی بانه له ۱۰ ک باکوری بانه و ۴ که شه قامی بانه سه رده شت و ۲ ک شوئی دایه، له نیوان هه ردو میراوا و سیوچ و سه ر قول دایه - دانیشتون: ۱۵۰، مال ۲۳، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو. مزگه وت، شوغل: کشت و کال، ئازهل داری، مامه له، باخه وانی: فیرگه

**۱۶- شوئی:** دی ناره ندی دیکوی شوپی به شی شارستانی بانه له ۱۰ ک باکوری بانه و ۶ خوهره لاتی شه قامی بانه سه رده شتایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتون ۱۹۵۰، مال ۲۳۶، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو چۆم، به رهه م: دغل، دانه ویتله، سپیایی، ئاوله کانیاو وچۆم. به رهه م: ده غل، دانه ویتله، سپیایی، به رهه می لیره واری، مازوو، گه زو، شوغل: کشت و کال، ئازهل داری، باخه وانی، مزگه وت، حوجره ی فه قی و مه لاجاکی ده رس و یژی هه به - فیرگه ی سه ره تای و ناوه ندی تیدایه، چاوه کانیه کی سارد و سوک له حه وش می مزگه وته که یدا هه لکه و توه، که خه لکی به شکلی چوار گوشه ده ریان هیناوه، حوزه که پره له ماسی ره نگاوره نگ که خه لکی موسلمانن شوئی هاوین وزستان له حه وزه ده س نویت هه لده گرن - به راستی نه م حه وزه زوانگایه کی تماشایی و خه م ره وینی هه یه له به هاراندئاوا که ی دووئاشگیر ده بی وله باشوره وه به ره و مه زراکانی ناودتی داده په ری.

**۱۷- صالحاوا:** دی به که له دیکوی شوپی به شی شارستانی بانه له ۱ ک خوړاوا بانه و ۱۱ ک شوئی دایه، کوستانی، لیره وارو سارده سیره، دانیشتون: ۱۰، مال ۳، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م، ئازهل داری، کشت و کال، باخه وانی.



**۱۸- قای به رد:** دئی یه که له دیکوی شوئی به شی شارستانی بانه له ۶ ک خوراوی بانه و ۱۶ ک شوئی و له نیوان سیچان و کوخی باوه مه لا دایه، کوستانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۲۶۴، مال: ۳۸، سونئی، کورد، ئاوله کانیاو وچوم، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیّره واری، شوغل: کشت و کال، ئازهل داری، زیگا، ماشین ره و، مزگه وت - فیرگه.

**۱۹- قوروچاو:** دئی یه که له دیکوی شوئی به شی شارستانی بانه له ۱۲ باکوری خوره لاتئی بانه و ۱ ک شه قامی بانه سه قزدايه، نه م گونده له ناوقه دی چیا به فرینه که ی که لی خان دا هه لکه وتوه و دیمه نیکی جوانو وروا نگه یه کی تاییه تی هه یه، کوستانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۲۲۶، مال: ۳۸، سونئی، کورد، ئاول کانیاو، به رهه م: ده غل، سپیایی، به رهه می لیّره واری، مازوو، شوغل، کشت و کال، ئازهل داری، مزگه وت. قوتاخانه.

**۲۰- که و پیچی خواری:** دئی یه که له دیکوی شوئی به شی شارستانی بانه له ۴ ک باکوری بانه و ۵ ک شوئی وله نیوان، که و پیچی سه زی و هو مه ره شال دایه، کوستانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۲۸۳، مال: ۴۱، سونئی، کورد، ئاوله کانیاو. مزگه وت، له سه رهه قامی قیره تاوی بانه سه رده شتایه. نیرگه

**۲۱- که و پیچی سه ری:** دئی یه که له دیکوی شوئی به شی شارستانی بانه له ۵ ک باکوری بانه و ۶ ک شوئی وله نیوان شوئی و که و پیچی خوارئی دایه، کوستانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۳۸، مال: ۵، سونئی، کورد، ئاوله کانیاوه، به رهه م: ده غل، سپیایی، میوه، شوغل: کشت و کال ئازهل داری، باغه وانی. له سه رهه قامی بانه سه رده شتایه.

**۲۲- که و پیچ:** دئی یه که له دیکوی شوئی به شی شارستانی بانه له ۲ ک باکوری بانه و ۷ ک شوئی دایه، کوستانی و سارده سیّره دانیشتوان: ۵۷، مال: ۹، سونئی، کورد، ئاوله کانیاو، مزگه وت. له رهه قامی بانه، سه رده شتایه.

**۲۳- کوخی حاجی ره حمان:** له ک خوراوی بانه و ک شوئی دایه — کوستانی و سارده سیّره لیّره واره - دانیشتوان: ۴۳، مال: ۶، سونئی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، به رهه می لیّره واری، مامه له.

**۲۴- مه جیسه:** دئی یه که له دیکۆی شوئی به شی شارستانی بانه. له ۷ ک باکوری خۆره لاتئی بانه و ۱۷ ک شوئی و ۱ ک باشوری شه قامی بانه سه قزدايه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان، ۱۹۷، مأل: ۳، سونئی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، مازوو، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، مزگه وت، فیرگه، ریگا، ماشین ره و.

**۲۵- نژۆ:** دی یه که له دیکۆی شوئی به شی شارستانی بانه. له ۱۵ ک باکوری بانه و ۵۷ ک شوئی دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۴۸۴، مأل: ۷۵، سونئی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، مازوو، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، مزگه وت، ریگا ماشین ره و، فیرگه.

**۲۶- نۆدئی کۆنه:** دئی یه که له دیکۆی شوئی به شی شاری بانه. له ۳ ک باکوری خۆره لاتئی بانه و نیوک. باکوری شه قامی بانه سه قزدايه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۸۲، مأل: ۱۶، سونئی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، مازوو، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، مزگه وت، فیرگه.

**۲۷- وشکه ده ره:** دئی یه که له دیکۆی شوئی به شی شارستانی بانه. له نیوان سه دبار و شوئی و له داوینئی باشوری کیوی کنه اره دایه، له ۱۷ ک باکوری بانه و ۷ ک باکوری شوئی دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۳۰۹، مأل: ۴۹، سونئی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، مازوو، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ریگا ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

**۲۸- هومه ره شال:** دئی یه که له دیکۆی شوئی به شه شارستانی بانه. له ۱۴ ک باکوری بانه و ۴ ک باشوری شوئی و له نیوان، ره شه قه لاتئی، شوئی وکه و پیچی خوارمی دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۲۲۸، مأل: ۳۴، سونئی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، مازوو، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، باغه وانی، ریگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

**کانی سور:** ناوی دئی یه که له دیکۆی کانی سوری بانه، چون نه م دئی کانیه کی تیدایه ئاشگیری ناوی لی هه ل ده قولئی و بوه ته هۆی ژووسوری و به برشتی خاکه یه پیته که ی، به کانی سور ناوی ده رچوه، که گونده که یش به ناوی کانیه که یه وه ناودیر کراوه، هه روه ها دیکۆی که نه م دئی بوه ته ناوه ندی به (کانی سور) ناو نراوه، نه م دیکۆیه له ۲۸ دئی دیکۆکانی ده شته تال، نه مه شیر، شوئی، به دی هاتوه، نه م دیکۆیه له خورواوی شارستانی بانه دایه و سنورپشتی به م جوژ<sup>۹</sup> ۱- له لای باکوړه به دیکۆی نه مه شیر ۲- له لای باشوره وه به دیکۆ کانی، پشتی ئاربه با و ئالوت، ۳- له لای خوړه لاته وه به دیکۆی شوئی ۴- له لای خورواوه به چۆمی، که لۆی، (زیی چکۆله) وه که (به سنوری بانه و سه رده شتادیته خواری) نوساوه، هه وای نه م دیکۆیه کوستانی ولیره واری و سارده، به لام له چاو دیکۆکانی تری بانه ئاران تره، ده شتی به برشت و به رهه می (ده شته تال) له م دیکۆدایه، به رهه می گرنگی بریه تی یه له ده غل - دانه وئله - سیایی - به رهه می جه نگه لی و میوه وه ک، تری، مازوو، که زۆ، قه زان، بنیشت، هه رمی و شتی تر<sup>۱</sup> رۆبه ری نه م دیکۆ ۲۱۲/۱۸ ک چوارگوشه یه، جه شیمه تی ۱۰۳۶۹ که سه، یانی له هه رک - یکی چوارگوشته دا ۴۸/۹ که س نیشته جی یه.

**کیو:** بلندترین کۆی که له ناوه ندی ده شته تال دایه کۆی (حه وته وانانه) که ۱۷۳۵ که زبه رزه، قولترین دئی ده شته تالیش دئی (ویسکه) له قه راخی چۆمی، که لۆی - که، ۱۱۰۰ که زله زوی ده ریاوه به رزه.

**چۆم:** چۆمی سیوچ که له به رزایه کانی دئی سیوچ سه رچاوه ده گری، به درێژایی - ده شته تال دا جاری ده بی و ده رژیته ناو، چۆمی زیی چکۆله (که لۆی) وه، دئی کانی سور که ناوه ندی نه م دیکۆیه له ۱۹ ک بانه وقه راخی شه قامی بانه سه رده شتا قه راری گرتوه، نزیکترین دئی نه م دیکۆیه به (کانی سور) زه رواروی خواری ۳ ک، دورترین دیشی - مه زره لان ۲۰ ک دوره، له کانی سوره وه زیگیاه کی ماشین ره وتا (کیوه رۆ) له ویشه وه تاسنوری کوردستانی عیراق ده چی، دیسان له کانی سوره وه به (سیاومه). له ویشه وه ماشین بو دیکانی ده وروبه ری ده رۆا، سنوری کانی سوربه م جوژه یه ۱- له باکوړه وه به دیکانی ییلو وسه یدسارم ۲- له باشوره و به دیگانی گوژله و یاکوباوا ۳-

له خۆراواوه به دیی - نوێژگه وه نوساوه ده شتی شیرین و جوان و به دیمه ن و به به رهه می (ده شته تال) له خۆراوای، کانی سورداهه لکه وتوه، زووبه ری (ده شته تال) له خۆراوای ته م دیدا ۱۵۰۰ هیکتاره، که یه کیکه له گرنه گرتین شوینی کشت و کال و که شاهه زری شارستانی بانه، که ته گه رسه دیککی بو ببه سترايه، وینه ی به هه شتی خوداده رازاوه و به رهه می کشت و کال و باغ و شتی تریش چه ندبه رابه ده بوه وه وکه لکی زوریشی بوناوچه ی بانه ده بوو، شه قا می بانه سه رده شت به دیی کانی سور داده روا که به م هویه وه، ته م دیی له چاودیکانی تراکاروکه سبی چاتروبه بره وتره، ته م دی خاوه نی ته م ئیمکاناته یه.

۱- دوکانی ئاسنگه ری ۲- دو دوکانی ته نه که سازی ۳- دو دوکانی رۆنی ماشین گۆرین (تعویض روغن) ۴- دوکانیکی سیمان فروشی ۵- دوکانیکی نه وت فروشی ۶- دوکانیکی که وش فروشی ۷- که باب خانه یه ک ۸- چوار دوکانی میوه فروشی ۹- دو دوکانی خوی فروشی ۱۰- قه سایه ک ۱۱- وینه — گریک ۱۲- ۲۵ دوکانی به قالی ۱۳- ۳ دوکانی پارچه فروشی ۱۴- ۳ دوکانی خه یاتی ۱۵- نه وارفروشیه ک ۱۶- ساعه ت سازه ک ۱۷- ته عمیر ماشین ۲ دوکان ۱۸- وه سایل به رق فروشی ۲ دوکان ۱۹- جۆشکاریه ک ۲۰- به ستنی فروشیه ک ۲۱- ددان پزشکی ۲۲- رادیو سازه ک - تلویزیون سازی ۲ دوکان ۲۳- قاوخانه ۳ دوکان ۲۴- ئاولوله که شی ۲۵- ده فته ری جیهاد ۲۶- ده فته ری برق ۲۷، مامان ۲۸، به یتال ۲۹- شوعبه ی نه وت ۳۰- فیرگه ی سه رتایی و راهنومایی ۳۱- مزگه وت، ده سکرد - جاجم و قالی بافی، زوربه ی خه لکی ته م دیی خه ریک مامه له و تیجاره ت و داوێسه تن<sup>۱</sup>

۱- **کالی ماکان:** دئی یه که له دیکۆی کانی سور له ۲۷ ک باکوری خۆراوای بانه و ۱۴ ک کانی سور له نیوان ئوغه ل، و سیاومه، وهه مزلان دایه، کوستانی و سارده سیره دانیشتون، ۴۴، مال ۶، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویتله، به رهه می لیره واری.

۲- **ئوغه ل:** دئی یه که له دیکۆی کانی سوری بانه، له ۲۷ ک خۆراوای بانه و ۱۵ ک کانی سور له نیوان هه مزه لان وئالی ماکان و سارتهکی سه ری دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتون، ۳۲۱، مال ۴۰، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویتله، به رهه می لیره واری، سیبایی، شوغل: کشت و کال، ئازه ل داری، مزگه وت، فیرگه.

۳- **به نه ژاز:** دئی یه که له دیکۆی کانی سوری بانه، له ۲۹ ک باکوری خۆراوای بانه و ۱۰ ک کانی سور له نیوان (کانی به ردوه یسک) و (سارتهکی خوری) دایه - کوستانی و سارده سیره، دانیشتون، ۲۹۸، مال ۴۰، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، به رهه می لیره واری، سیبایی، شوغل: کشت و کال، ئازه ل داری. ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه ی سه ره تای.

۴- **حه مزه لان** (هه مزه لان): دئی یه که له دیکۆی «کانی سور»، له ۳۳ ک باکوری خۆره لاتنی بانه و ۲۰ ک کانی سور، له نیوان سیاومه کونه وکانی هه لۆزه وئالی ماکان دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتون، ۲۴۴، مال ۳۴، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویتله، به رهه می لیره وار، سیبایی، شوغل: کشت و کال، ئازه ل داری، زیگا ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه

۵- **دارینه ی خواری:** دئی یه که له دیکۆی کانی سوری بانه، له ۲ ک خۆراوای بانه و ۷ ک کانی سور ک باشوری خۆراوای شه قامی بانه سه رده شتایه، ئیستاکه چوله وله لاهه ده کیلدری.

۶- **دارینه ی سه ری:** دئی یه که له دیکۆی کانی سوری بانه، له ۲۵ ک باکوری خۆراوای بانه و ۶ ک کانی سور ۵ ک باشوری خۆراوای شه قامی بانه سه رده شتایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتون، ۲۶۴، مال ۳۸، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویتله، سیبایی، به رهه می لیره وار، زیگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه ی سه رتایی.

۷- **رَشکی:** دئیه که له دیکۆی کانی سوری بانه له ۳۲.ک باکوری خۆراوای بانه و ۱۳.ک کانی سوردایه. کویتانی و ساردسیره. دانیشتوان ۵۰، مال ۳، سونی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهو. مزگهوت، قوتابخانه.

۸- **زهر واوی سه ری:** دئیه که له دیکۆی کانی سوری بانه له ۱۹.ک باکوری خۆراوای بانه و ۶.ک کانی سوردایه. کویتانی و ساردسیره. دانیشتوان ۵۸۲، مال ۷۸، سونی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهو. مزگهوت، قوتابخانه.

۹- **زهر واوی خواری:** دئیه که له دیکۆی کانی سوری بانه له ۱۶.ک باکوری خۆراوای بانه و ۳.ک کانی سوردایه. کویتانی و ساردسیره. دانیشتوان ۱۱۱۲، مال ۱۷۸، سونی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهو. مزگهوت، قوتابخانه.

۱۰- **سیرو:** دئیه که له دیکۆی کانی سوری بانه له ۸.ک باکوری خۆراوای بانه و ۱۲.ک کانی سوردایه. کویتانی و ساردسیره. دانیشتوان ۴۹۶، مال ۸۱، سونی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهو. مزگهوت، قوتابخانه.

۱۱- **سارتهکی سه ری:** دئیه که له دیکۆی کانی سوری بانه له ۳۲.ک باکوری خۆراوای بانه و ۱۴.ک کانی سوردایه. کویتانی و ساردسیره. دانیشتوان ۲۰۹، مال ۳۵، سونی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهو. مزگهوت، قوتابخانه.

۱۲- **سارتهکی خواری:** دئیه که له دیکۆی کانی سوری بانه له ۳۲.ک باکوری خۆراوای بانه و ۱۴.ک کانی سوردایه. کویتانی و ساردسیره. دانیشتوان ۲۴، مال ۲، سونی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهو. مزگهوت، قوتابخانه.

۱۳- **سیوچ:** دئیه که له دیکۆی کانی سوری بانه له ۲۵.ک باکوری خۆراوای بانه و ۶.ک کانی سوردایه. کویتانی و ساردسیره. دانیشتوان ۱۰۵۴، مال ۱۴۵، سونی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهو. مزگهوت، قوتابخانه.

قۇتايخانە.

۱۴ - سىد سارم: دىيەكە لە دېڭىزى كانى سۈرى بانە لە ۲۲. ك باكورى خۇراۋاي بانە و ۳. ك كانى سوردایە. كۆيستانى و ساردسىرە. دانيشتوان ۳۴۹، مال ۴۴، سۈنى، كورد، ئاو، لە كانىاو. بەرھەم: دەرھل و دانەۋىلە، سىپايى. شوغل: كشت و كال و ئاژەل داری. ريگا: ماشين زەو. مزگەوت. قۇتايخانە.

۱۵ - سىاۋمە: دىيەكە لە دېڭىزى كانى سۈرى بانە لە ۳۱. ك باكورى خۇراۋاي بانە و ۱۲. ك كانى سوردایە. كۆيستانى و ساردسىرە. دانيشتوان ۶۹۶، مال ۱۰۴، سۈنى، كورد، ئاو، لە كانىاو. بەرھەم: دەرھل و دانەۋىلە، سىپايى. شوغل: كشت و كال و ئاژەل داری. ريگا: ماشين زەو. مزگەوت، قۇتايخانە.

۱۶ - سىاۋمە كۆنە: دىيەكە لە دېڭىزى كانى سۈرى بانە لە ۳۲. ك باكورى خۇراۋاي بانە و ۱۲. ك كانى سوردایە. كۆيستانى و ساردسىرە. دانيشتوان ۶۹، مال ۷، سۈنى، كورد، ئاو، لە كانىاو. بەرھەم: دەرھل و دانەۋىلە، سىپايى. شوغل: كشت و كال و ئاژەل داری. ريگا: ماشين زەو. مزگەوت، قۇتايخانە.

۱۷ - شيدلە: دىيەكە لە دېڭىزى كانى سۈرى بانە لە ۲۵. ك باكورى خۇراۋاي بانە و ۱۲. ك كانى سوردایە. كۆيستانى و ساردسىرە. دانيشتوان ۷۵، مال ۱۰، سۈنى، كورد، ئاو، لە كانىاو. بەرھەم: دەرھل و دانەۋىلە، سىپايى. شوغل: كشت و كال و ئاژەل داری. ريگا: ماشين زەو. مزگەوت، قۇتايخانە.

۱۸ - سىاۋمە: دىيەكە لە دېڭىزى كانى سۈرى بانە لە ۱۹. ك باكورى خۇراۋاي بانە و ۲. ك كانى سوردایە. كۆيستانى و ساردسىرە. دانيشتوان ۱۴۱، مال ۲۴، سۈنى، كورد، ئاو، لە كانىاو. بەرھەم: دەرھل و دانەۋىلە، سىپايى. شوغل: كشت و كال و ئاژەل داری. ريگا: ماشين زەو. مزگەوت، قۇتايخانە.

۱۹ - كەندەل: دىيەكە لە دېڭىزى كانى سۈرى بانە لە ۱۸. ك باكورى خۇراۋاي بانە و ۶. ك كانى سوردایە. كۆيستانى و ساردسىرە. دانيشتوان ۱۱۰، مال ۱۳، سۈنى، كورد، ئاو، لە كانىاو. بەرھەم: دەرھل و دانەۋىلە، سىپايى. شوغل: كشت و كال و ئاژەل داری. ريگا: ماشين زەو. مزگەوت، قۇتايخانە.

۲۰ - كانى، سىو: دىيەكە لە دېڭىزى كانى سۈرى بانە لە ۲۸. ك باكورى خۇراۋاي بانە و

۱۵. ك كانی سوردایه. کویستانی و ساردسیره. دانیشتوان ۱۶۷، مال ۲۷، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهه. مزگهوت، قوتابخانه.

## ۲۱ - کانی هه لوچه: دئییه که له دیکۆی کانی سوری بانه له ۳۲. ك باکوری خوراوی

بانه و ۱۲. ك كانی سوردایه. کویستانی و ساردسیره. دانیشتوان ۱۸۱، مال ۲۰، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهه. مزگهوت، قوتابخانه.

## ۲۲ - کانی بهرد: دئییه که له دیکۆی کانی سوری بانه له ۲۸. ك باکوری خوراوی بانه و

۹. ك كانی سوردایه. کویستانی و ساردسیره. دانیشتوان ۲۷۵، مال ۴۳، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهه. مرگهوت، قوتابخانه.

## ۲۳ - کانی سور: دئییه که له دیکۆی کانی سوری بانه له ۱۹. ك باکوری خوراوی

بانه دایه. کویستانی و ساردسیره. دانیشتوان ۱۰۰۶، مال ۱۴۴، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهه. مزگهوت، قوتابخانه.

## ۲۴ - گويزله: دئییه که له دیکۆی کانی سوری بانه له ۱۶. ك باکوری خوراوی بانه و ۴. ك

کانی سوردایه. کویستانی و ساردسیره. دانیشتوان ۸۳، مال ۱۱، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهه. مزگهوت، قوتابخانه.

## ۲۵ - مامان: دئییه که له دیکۆی کانی سوری بانه له ۲۵. ك باکوری خوراوی بانه و ۶. ك

کانی سوردایه. کویستانی و ساردسیره. دانیشتوان ۴۴۲، مال ۵۵، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهه. مزگهوت، قوتابخانه.

## ۲۶ - میراوی سه ری: دئییه که له دیکۆی کانی سوری بانه له ۱۰. ك باکوری خوراوی

بانه و ۱۰. ك كانی سوردایه. کویستانی و ساردسیره. دانیشتوان ۲۷۵، مال ۳۹، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهه. مزگهوت، قوتابخانه.



**۲۷- میراوی خواری:** دئییه که له دیکوی کانی سوری بانه له ۹ ک باکوری خوراوی بانه و ۹ ک کانی سور دایه. کویستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۵۲۹، مال ۸۰، سوننی، کورد، ئاو له کانیوا، بهرهم: دهغل و دانه وینله، سپیایی. شوغل: کشت و کال و ئازهل داری. ماشین پهو. مزگهوت، قوتابخانه.

**۲۸- مه زره لان:** دئییه که له دیکوی کانی سوری بانه له ۳۳ ک باکوری خوراوی بانه و ۲۰ ک کانی سور دایه. کویستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۵۲۹، مال ۸۱، سوننی، کورد، ئاو له کانیوا، بهرهم: دهغل و دانه وینله، سپیایی. شوغل: کشت و کال و ئازهل داری. ماشین پهو. مزگهوت، قوتابخانه.

**۲۹- نویرگه:** دئییه که له دیکوی کانی سوری بانه له ۲۲ ک باکوری خوراوی بانه و ۴ ک کانی سور دایه. کویستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۲۸۱، مال ۴۰، سوننی، کورد، ئاو له کانیوا، بهرهم: دهغل و دانه وینله، سپیایی. شوغل: کشت و کال و ئازهل داری. ماشین پهو. مزگهوت، قوتابخانه.

**۳۰- وه یسک:** دئییه که له دیکوی کانی سوری بانه له ۲۳ ک باکوری خوراوی بانه و ۱۱ ک کانی سور دایه. کویستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۲۰۹، مال ۴۲، سوننی، کورد، ئاو له کانیوا، بهرهم: دهغل و دانه وینله، سپیایی. شوغل: کشت و کال و ئازهل داری. ماشین پهو. مزگهوت، قوتابخانه.

**۳۱- یاکوباوا (یعقوباوا):** دئییه که له دیکوی کانی سوری بانه له ۲۳ ک باکوری خوراوی بانه و ۱۰ ک کانی سور دایه. کویستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۴۶۰، مال ۶۵، سوننی، کورد، ئاو له کانیوا، بهرهم: دهغل و دانه وینله، سپیایی. شوغل: کشت و کال و ئازهل داری. ماشین پهو. مزگهوت، قوتابخانه.

## دیکوی نه نوری سهر به شارستانی بانه

نه نۆر - سه بارهت به ناوی (نه نۆر) ئهم بیر و برۆا ده برپاوه، ۱- چون خاکی ئهم دئی به پیت و بهرکهت و بهرهم بووه، خانه کانی دور و بهر چاویان تی برپوه و - نۆره نۆره - هیرشیان بۆ هیناوه تا داگیری کهن، به لام خه لکه که ی به دهستی جه ماوه ری، ریشه که یان ده کردنه وه به خوری، بهم جۆره وشه ی نه نۆر - له نۆره - یه، که بهر بهر بووه ته - نه نۆر - یانی ئیتر نۆره تان برا:

۲- ده لێن چون دیکانی دور و بهری ئهم دئی کهم ئاو بوون ناچار بۆ نه وه، ئاوه کانیان به گشت مه زراکان رابگه یشتانی، به نۆره که لکیان له ئاو وه رگرتوه، به لام له م دیدا به هوی

ئاوژوری - ئاو به نۆره نه بوه. جابه م جوړه به م دئی یان وتوه - نه نۆر - یانی له م دیدا ئاو به نۆره نی یه -

۳ - له روڼگا و برّوای منه وه ئە م روانگایه له وانی تر به جی تره، هه رچه ند ئە شکرئ هه ر سیکیان به جی بن - نه نۆر له زمانی کوردیدا یانی لاوی که ئازا و تاقانه بی و مل به که س و به زۆرنه داوبیه وی هه ر به هیزی بازو و هوشی خوی کاروبار بچه رختی و به جوانی به رتیه ی به ری. به م جوړه - نه نۆر - یانی قه لا و نیشتمانی لاوانی ئازا و کۆل نه ده ر. له ده وانی تاریکی زه ژیمی پورتکاوودژی کوردی - په هله ویدا - ۱ - وشه ی نه نۆریان لابردبو، وشه ی بی تام و قیزی - «په هله وی» یان له جی دانا بو، له گشت په زاو و جه غرافیا کانی ئە وسه رده مه - دئی و دیکوی نه نۆر. به په هله وی دژ - ده نوسرا - چون هه رکاتی - وشه ی نه نۆر - بکوژی ئە م مانایه به زه ینا، زاده بورئ. یانی ئیره لانی شیرانه، بیگانه ی بی شه رم و، چه وسینه ری خوین تال، ما فی بیره وه نی یه و، نابی بیره دا بروا یابمیتته وه، به لام شاله خوابی خه بره کانی په هله وی، به ملهوژی و که له زه ری، ناوی - قه لای په هلو ی (په هله وی دژ) یان له جی - «قه لای کۆل نه ده رانی کورد» دانا، به لام چ زوو، قه لای بوش و هه لولی، زۆر ویزانی خوین ریز، تیک ده ته پی و به سه ر سته مکاراندا ده روخی و، له لا په زه ی میژوداده یان کاته په زوی بوسو، تاداها توان تی بگه ن که قه لای به زواله ت قایمی زۆرداران له زۆرک و روخه که، هه رنه وه نده ی هه ژاران یه کیان گرت و هه رکام له حاست خویانه وه به ردیکیان پيدا دا، قه لا که زووخا و سته م لاچوو زۆردار ته فرو تونا بوو -

نه نۆر - ناوی په کیکه له «دیکو کانی» شارستانی بانه - که له خوړه لانی بانه داهه لکه وتوه و سنوریشی به م جوړه ۱ - له لای باکوره وه به دیکوی بویه ن ۲ - له باشوره وه سنوری هه رودو کوردستان ۳ - له لای خوړه لاته وه به دیکوی سه رشوی سه قز ۴ - له لای خوړاواوه به دیکو کانی پشتی ئار به باو بله کیوه - نوساوه -

رووبه ری ئە م دیکویه ۲۰۵/۱ ک، چوار گۆشه یه، به شی زوربه ی ئە م دیکویه کوستانی یه، لای باشوری کوستانی و لای خوړاوی نرم و به رزی به رچاوده که وی - ئە م شوینه زستانان هه وای سارده و هاوینان ئارانه، که ژو کیوو ته په و لاپاله کانی لیژه واره. ئاوه کانی، زۆرتر له کانیواوه سارد و به قه لپه زو دیمه نه جوانه کانیه وه جاری ده بن -

چۆمی بویه ن له کوستانه کانی سنوری ئە م دیکو و دیکوی سه رشوی سه قز

سه رچاوه ده گری و له م دیکویه وه داده بورئ -

کیوه کانی، نهینی، حوجره ی فه قییان، که ژی لیږه واری سه رته زین.

بلندترین زنجیره کیوه سنوریه کانی ته م شوینه - ۱ - کیوی به تاو بانگی - کوته ره شه - که ۲۸۴۲ گه ز به رزه - ۲ - کیوی حه وتاش، که لکی هه رمی - له به ینی ته م دیکو و دیکوی سه رشوی سه قز دایه و ۲۴۴۶ گه زله روی ده ریاوه به رزه - که وینه ی ره حمه تی خودا سه رتاپا خیزویږه و به سه ر گه لی دلپاکی کوردا ره ژاوه، که هه م به ری بای زه مه نی مال ویرانکه ری گرتووه، هه م باران و به فرو تاو و کان و کانیوان و سه دان خیری له خودا زاگرتوه، هه م باغ و باغچه ی پرله گول و گزوگیای ره نگا و ره نگی دلرفینه. هه م پرله روانگای به دیمه ن و چیمه نی دل بزویته، هه م سه نگه ری شه رف و نازایه تی یه. هه م لانی شیران و مه ردایه تی یه، بوخویی نیشانه ی ریژو به رزیه، بو نه ته ویسان مایه ی سه رشوری و کری یه،

نزمترین خالی ته م به شه خالی دیی - وشرمله، ئیستا که له سه ر دیکوی (بوئه نه) و ۱۵۲۵ گه ز به رزه، به ره ی گرنگی ته م دیکویه ۱ - ده غل، دانه ویله، سیایی یه به لام هه ربه ش تاو خوده کا، ۲ - به ره می لیږه واری وه ک مازوو بنیشت - گه زو وشتی تر شوغلی خه لکی ته م دیکویه، کشت و کال و ناژه ل داری یه، که بژیوی زستانی ناژه لی ته م مه لبه نده به تیکرای زوترتر، گه لای داره، به م جوړه که له کاتی پایزاندا (مانگی ره زبه ر) لق و پویی داره کان به گه لاوه هه ل ده په رتیون (هه ل ده پاچن) پاشان له نیوان داری به رزی دویاسی یا. چوارلقاندا - له تایه ی ده دهن به جوړی که نه نمی زه وی پی بگه یی ونه بارانیش بی رزینی، جاله کاتی زستاندا که مه ژوبزن وره شه ولاخ له به ر به فروسه رما ناتوان ده ربکریږ، تاله کیو به ده می خویان به له وه زین، له وتایه گه لایانه که به زاراوی لیږه واری پی ده لین - (که ل) گه لا دادگرن و بویان ده خه ن،

۳ - فروشتی و شکه لی داروژیری ته ویش ته گه ر پیلن ۴ - مامه له و ولاخداری که باری خه لکی له هه ردوو به شه که ی کوردستاندا ئالگیر و وه رگیر ده که ن - ته مه یه بژیوی کورده واری؟

ته م دیکویه له ۱۹ دیی گه وره و چکوله (کویره دی) پیکهاتووه - دی گه وره کانی بر یه بتن له ۱ - نه نور - کیله - زمانی زگ ماکیان کورد سورانی - مه زهه بیان سونتی شافعی یه - ناوی دیکانی به زیری ته لغوی به م جوړه یه .

۱ - **برویشکانی:** دئی یه که له دیکۆی نه نۆری شارستانی بانه، له ۲۴ ک باشوری خۆرّه لاتی بانه و ۴/۵ ک نه نۆر دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۱۶۴ که س، مال ۲۵، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، شوغل: کشت و کال، ئازله ل داری، ریگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه

## ۲ - پاسگاه روسته می:

۳ - **خوریاوا:** دئی یه که له دیکۆی نه نۆری شارستانی بانه - له ۱۶ ک باشوری خۆرّه لاتی بانه و ۱۰ ک نه نۆر و له ۱/۵ ک عه باساوا و دایه - کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۴۵۲ که س، مال ۷۶ سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، شوغل: کشت و کال، ئازله ل داری، زیگا، ماشین ره و، نه م دئی کانی هه سانی لی یه ۱ - له شوینی کانی سارد ۲ - له چالی بیرمه (چالی هه سانه که) مزگه وت - فیرگه.

۴ - **سه رته زین:** دئی یه که له دیکۆی نه نۆری بانه، له ۲۲ ک باکوری خۆراوای بانه و ۲ ک نه نۆر و ۳ ک شه قامی بانه سه رده شتایه - کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۷۱ مال: ۱۲ سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، شوغل: کشت و کال، ئازله ل داری، ریگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۵ - **سه یران به ند:** دئی یه که له دیکۆی نه نۆری بانه، له ۲۱ ک باشوری خۆرّه لاتی بانه و ۹ ک نه نۆر و ۳ ک سنوری کوردستانی عیراق دایه - کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتوان: ۳۹۶ مال ۵۸ سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، به رهه می لیژه واری، مازوو، گه زو، بنیشت - سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئازله ل داری، ئیستاکه چۆله

۶ - **شه شه:** دئی یه که له دیهستانی نه نۆری بانه، له ۲۱ ک باشوری خۆرّه لاتی بانه و ۱۱۵ ک نه نۆر دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۱۱۷ مال ۱۹ سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیژه واری، شوغل: کشت و کال، ئازله ل داری، مزگه وت، فیرگه.

۷ - **شیلمان:** دئی یه که له دیکۆی نه نۆری بانه له ۲۲/۵ ک باشوری خۆرّه لاتی

بانه و ۲/۵ ك نه نۆر و ۴ ك سنوری هه ردو به شی کوردستانی ئێران و عێراق دایه، کویتسانی و سارده سیڤه، دانیشتوان: ۷۳ مآل؛ ۱۳ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وێله، به رهه می لێزه واری، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، مزگه وت.

۸ - عه بیاساوا (کیله): دئی یه که له دیکۆی نه نۆری بانه، له ۱۶ ك باشوری خۆره لاتی بانه و ۴ ك نه نور و ۶ ك سنوری کوردستانی ئێران و عێراق دایه، کویتسانی و سارده سیڤه، دانیشتوان ۳۱۷ مآل ۴۸ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو و چۆمی نه نۆر، به رهه م: ده غل، دانه وێله، سپیایی، به رهه می لێزه واری، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ریگا ماشین زه و، نه م دئی له کوندا - ناوی (کیله) بووه به لآم به هۆی نه وه یکه له سالی ۱۳۲۳ - هه تاوی، سه ربازیکێ ده وله تی به ناوی (عه بیاس) له ده رگیر یه کدا که له نیوان قشونی ده وله تی و پیشمه رگه ی دیموکراتا - له م دئی دارۆی دا، کوژرا، ناویان نا - عه بیاساوا (فَاعْتَبِرُوا يَا اُولِيَ الْاَبْصَارِ) مزگه وت - فیرگه

۹ - قول نه ستیڤ: دئی یه که له دیکۆی نه نۆری بانه، له ۱۸ ك باشوری خۆره لاتی بانه و ۱۲ ك نه نۆر و له ۶ ك خۆریاوا دایه، کویتسانی و سارده سیڤه، دانیشتوان: ۳۷۲ مآل ۵۸ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وێله، توتن، به رهه می لێزه واری، مازوو، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، کیوه کانی، کانی مه لا و کیوی به رده سور، له سنوری خۆره لاتی نه م دیدان - ریگا: ماشین زه و - مزگه وت - فیرگه

۱۰ - قولیاوا: دئی یه که له دیکۆی نه نۆری بانه، له ۱۸/۵ ك باشوری خۆره لاتی بانه و ۱۲/۵ نه نۆر و له نیوان، کانی سور - میر عوسمان - مه حمه لیاوا دایه - کویتسانی و سارده سیڤه، دانیشتوان: ۱۸۳ مآل؛ ۲۴ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وێله، سپیایی به رهه می لێزه واری، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری. مزگه وت. فیرگه

۱۱ - کانی سور: دئی یه که له دیکۆی نه نۆری بانه، له ۱۸/۵ ك باشوری خۆره لاتی بانه و ۱۲/۵ ك نه نۆر و له نیوان سه پران به ند و قولیاوا و کانی دزان دایه - کویتسانی و سارده سیڤه، دانیشتوان: ۱۱۹ مآل؛ ۲۱ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وێله، سپیایی، به رهه می لێزه واری، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ریگا: ماشین زه و مزگه وت. فیرگه

۱۲ - کانی شیلمه: دئی یه که له دیکۆی نه نۆری بانه، له ۱۹ ک باشوری خۆره لاتنی بانه و ۱۶ ک نه نۆزوله نیوان عومه راوو شتراوا و کانی سور دایه، کوستانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۷ مال ۱ -

### ۱۳ - کوخی حاجی مه حمود:

۱۴ - میر گولّاو (امیر عوسمان): دئی یه که له دیکۆی نه نۆری بانه، له ۲۴ ک باشوری خۆره لاتنی بانه و ۴ ک نه نۆر و له نیوان نه نۆر - کیله و قولیا واکانی سور دایه، کوستانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۲۶ مال ۳ سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیّره واری، شوغل: کشت و کال، ئاژه لّ داری،

۱۵ - نه ده ر: دئی یه که له دیکۆی نه نۆری بانه له ۲۶/۵ ک باشوری خۆره لاتنی بانه و ۶/۵ ک نه نۆر و له نیوان - برویش کانی - قولّ نه سیّره دایه، کوستانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۷۲ مال ۱۴ سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیّره واری، شوغل: کشت و کال، ئاژه لّ داری، کیوی دروازه که ۲۶۴۷ گه ز به رزه له خۆره لاتنی نه م دیدایه. مزگه وت.

۱۶ - نه نور: دئی ناوه ندی دیکۆی نه نۆر و به شقی نه نۆری شارستانی بانه یه - له ۲۰ ک باشوری هه لاتنی بانه و ک سنوری کوردستانی ئیران عیراقدایه کوستانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۶۸۵ مال ۱۱۶ سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ دانه وئله، سپیایی، به رهه می لیّره واری، مازوو - گه زو گوێز، شوغل: کشت و کال، ئاژه لّ داری، ریگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه ی سه ره تایی وزانومایی - لوله که شی - به رق.

۱۷ - هه لّاله برایمه: دئی یه که له دیکۆی نه نۆری بانه، هه لّاله برایمه به کیایه کی به دیمه ن و جوان و گه شی گولّ سورده لّین که له کوستانه به فراویه له وه ر خوشه کانی کوردستاندا ده زوی، نزیککی نیوگه ز به رزده بیته وه وگولّیکی سوروتویی هه یه، کاتی گولّ دان ملی که چ ده بی، خه لکی برۆایان وایه که ملی بوذکری خودا که چ ده کا، به و هوّیه وه زور له سه ر قه برانی ده چه قینن - ده کزی نه م دی هه لّاله برایمه ی - بووتی به و بونه وه ناویان نابی هه لّاله برایمه - له ۲۴ ک باشوری خۆره لاتنی بانه و ۱۸ ک نه نۆر و ۵ ک

سنوری کردستانی تیران و عیراقدایه - کویتسانی و سارده سیّره، دانیشتوان؛ ۵۴ مالّ ۹ سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ دانه ویّله، سپیایی، به رهه می لیّره واری، شوغل: کشت و کال، ئازه لّ داری، ریگا: ماشین ره و - مزگه وت

۱۸ - هه نگه ژال: دی یه که له دیکوی نه نوری بانه، له ۲۰ ک باشوری خوهره لاتی بانه و ۴ ک نه نور دایه، کویتسانی و سارده سیّره، دانیشتوان؛ ۲۰۹ مالّ ۳۷ سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ دانه ویّله، سپیایی، به رهه می لیّره واری، شوغل: کشت و کال، ئازه لّ داری. مزگه وت - فیرگه

۱۹ - وشتراوا: له ۲۲ ک بانه و ۱۶ ک نه نور و له نیوان کانی دزان و عومه راواو کانی سور - دایه، کویتسانی و سارده سیّره، دانیشتوان؛ ۱۰۸ مالّ ۱۶ سوننی، کورد، ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غلّ - ئازه لّ داری - شوغل کشت و کال - ئازه لّ داری - مزگه وت - ریگا - ماشین ره و.

## دیکۆی نهمه شیرى بانه

دیکۆی «نهمه شیر» که ۲۵ دئی له باوش گرتوه و له باکوری خۆراواى «بانه» دا هه لکه وتوه، زوبه ره که ی (۲۲۰ك) ی چوارگۆشه یه و حه شیمه تی ۸۱۴۹ که سه. یانی له هه ر ك یكى چوارگۆشه دا ۳۷ که س نیشه جی یه.

سنووری ئهم دیکۆ بهم جۆره یه:

۱- له باکوره وه به ناوچه ی بۆکان ۲- له باشوره وه به دیکۆی «کانی سور» ۳- له خۆره لهاته وه به ناوچه ی سه قز (دیکۆی میره دی) ۴- له خۆراوا وه به ناوچه ی سه رده شته وه نوسا وه.

به شی زۆرتری ئهم دیکۆ، لیزه وار و داری بهر و ده وهن و باخی: تری، گو یز، قه یسی و شتی تر دای پۆشیوه، چۆمی نهمه شیر که له کو یستانه به خیر و بی ره کان ی کوردستانه وه سه رچا وه ده گری، بو ته هۆی بوژانه وه ی کشت و کال و باغداری و باخه وانی و زه حمه تی خودایه و به سه ر خه لکی کوردا زرا وه.

خه لکی ئهم دیکۆ، وهك گشت کوردی ئهم ناوچه موسلمانن، په یزه وی زیبازی «ئیمامی شافعی» ن.

دئی «کۆخان» که له ۳۲ك. ی شاری بانه و له سه ر شه قامی بانه- سه رده شتایه، به نا وه ندی ئهم دیکۆ دانر وه. سنووری دئی کۆخان بهم جۆره یه:

۱- له باکوره وه به دئی نهمه شیر ۲- له باشوره وه به دئی حه سه ناوا ۳- له خۆره لهاته وه به دئی زیویه ۴- له خۆراوا وه به دئی «په زشه» وه نوسا وه. نزیکترین دئی به دئی کۆخان دئی «نهمه شیر» ۲ك ی لی دوره. دورترین دئی ییش «بیلوه» ۱۲ك ی لی دوره: دیکۆی «نهمه شیر» ناوی خۆی له ناوی میژویی دئی «نهمه شیر» گرتوه ته وه؛ له باره ی ناوی «نهمه شیر» وه ئهم بیرو بزوایانه ده ربزا وه:

۱- کاتی که حکومه تی تورکی عثمانی له کوردستانه وه ده ول ته تی روسی بیگانه له ئازه ربایجانه وه هیرشیا ن هینابوه سه ر ئیران و هه ر کام به نۆره ی خۆیا ن ده یا ن ویست، به شن له ئیران (کوردستان) دا بز که ن؛ بهم هۆیه کوردستانیان کردبوه گۆزه پانی بهر به ره کان ی وهك مه لۆشه وینکه شیرازه ی ژیا نی خه لکیان په چزان د و وینه «سن و کولله» کشت و کال و باغ و به ره می خه لکی کوردیا ن خوارد به لا و ئازا وه یه کی وایان له ولا تا نا وه که هیشتا پاش هه شتا و چه ند سا ل وه یشو ومه ی دوبه ره کی و به لای بی ده سه لا ئیا ن له کوردستان دا زیشه بز نه بو ه، جا خه لکی ئازا و به شه زه ف و له خۆ بو ردی



کورد، بۆپاراستنى شهزەف و ئاين و خاکی نيشتمانی خوشه ويستی، دهستی دا چهك و له بهرايهری دوژمنانی ئاين و نيشتمانی زاوه ستا؛ همموهيز و دهسه لاتی خسته کاوتنا هه نه بی به جهنگ وگوريز دوژمن وژکا، خه یالی داگیرکردنی کوردستانی له سه ره کا. بهم شیوه له زۆرتی دیکانی کوردستاندا «قه لای» دیفاع و بهرگری به دی هات. یه کئ له وانه «قه لای نهمه شیر» بوه، جا به هۆی کۆل نه ده ری و خۆزاگری، چون دواي «ههشت قه لای» خویان زاگرتوه، له قه می «نوه مه شیر» یان پندراوه: یانی گشت قه لاکان وهك شیر وره یان بهر نه داوه و مه ته ریزیان به جی نه هیشته تا شهید کراون.

۲- له کاتی دیفاع و ساتی شهزدا هاواریان کردوه «نامه شیر» بینن، یانی گه لی قه وم و برا خیرا کهن: شیر (شمشیر) بینن، دوژمن بتاسینن. به لām به بزوايی ئه م ناوه ده گه زیته وه بۆ سه رده می «تیر و که وان و شیر» که هیشتا باروت نه دۆزراوه ته وه (نزیکي حموت سه دسا ل له وه پيش).

۳- «نامه شیر» یان لی بستینن: یانی به دیل بیان گرن، چون له بهرايهری هیرشی شیرانه ی ئیوه دا ده ستیان پئ نا کریته وه، که وابوو مه یان کوژن ته نیا شیره کانیا ن لی وه رگرن و به دیل بیان گرن. ئه مه بۆ خۆی مرقایه تی کورد وه ده رده خا که له شه زیشدا پیاوکوژیی په سه ند نه کردوه و داواخوازی صلح و ناشتی بوه. ناوی دیکانی، به زیزی ئه لفوی بهم جۆره یه:

۱- بیکه ش: دئ یه که له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ۴۱.ك باکوری خۆراواي بانه و ۹.ك کۆخان دایه. کویتسانی و ساردسیره. دانیشتوان ۴۰۳، مال ۵۶، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت وکال و ئاژه ل داری. ریگا: ماشین زه. مرگه وت، قوتا بخانه.

۲- بهر ده زه ش: دئ یه که له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ۳۹.ك باکوری خۆراواي بانه و ۷.ك کۆخان دایه. کویتسانی و ساردسیره. دانیشتوان ۷۲۱، مال ۹۳، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت وکال و ئاژه ل داری. ریگا: ماشین زه. مرگه وت، قوتا بخانه.

۳- بیلو: دئ یه که له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ۲۴.ك باکوری خۆراواي بانه و ۱۲.ك کۆخان دایه. کویتسانی و ساردسیره. دانیشتوان ۴۰۱، مال ۵۲، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانه ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت وکال و ئاژه ل داری. ریگا: ماشین زه. مرگه وت، قوتا بخانه.

۴- بنا ویله کۆنه: دئ یه که له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ۳۷.ك باکوری خۆراواي بانه و ۵.ك

کوڤخان دایه. کویتسانی و ساردسیره. دانیشنوان ١٢٩، مال ١٧، سونى، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانهویل، سپیایى. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زه. مزگهوت، قوتابخانه.

٥ - پهژشه: دئیه که له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ٣٧. ک باکوری خوراواى بانه و ٥. ک کوڤخان دایه. کویتسانی و ساردسیره. دانیشنوان ٣٠٤، مال ٤٠، سونى، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانهویل، سپیایى. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زه. مزگهوت، قوتابخانه.

٦ - پیاوین: دئیه که له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ٣٩. ک باکوری خوراواى بانه و ٧. ک کوڤخان دایه. کویتسانی و ساردسیره. دانیشنوان ٢٦٤، مال ٤٠، سونى، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانهویل، سپیایى. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زه. مزگهوت، قوتابخانه.

٧ - حه سه ناوا: دئیه که له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ٣١. ک باکوری خوراواى بانه و ٢. ک کوڤخان دایه. کویتسانی و ساردسیره. دانیشنوان ٥٦، مال ٦، سونى، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانهویل، سپیایى. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زه. مزگهوت، قوتابخانه.

٨ - دۆل هه رزن: دئیه که له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ٣٨. ک باکوری خوراواى بانه و ٦. ک کوڤخان دایه. کویتسانی و ساردسیره. دانیشنوان ٥١٠، مال ٧٧، سونى، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانهویل، سپیایى. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زه. مزگهوت، قوتابخانه.

٩ - زیویه: دئیه که له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ٢٧. ک باکوری خوراواى بانه و ٧. ک کوڤخان دایه. کویتسانی و ساردسیره. دانیشنوان ٤٩٥، مال ٧٩، سونى، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانهویل، سپیایى. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زه. مزگهوت، قوتابخانه.

١٠ - سماقان: دئیه که له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ٣٤. ک باکوری خوراواى بانه و ٢. ک کوڤخان دایه. کویتسانی و ساردسیره. دانیشنوان ٣١٩، مال ٤٠، سونى، کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم: دهغل و دانهویل، سپیایى. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زه. مزگهوت، قوتابخانه.

١١ - سۆتو: دئیه که له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ٤١. ک باکوری خوراواى بانه و ٩. ک

کۆخان دایە. کۆیستانی و ساردسیرە. دانیشتوان ۳۴۵، مالت ۴۱، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو. بەرھەم: دەغل و دانەوێڵە، سپیایی. شوغل: کشت و کال و ئاژەل داری. ریگا: ماشین زەو. مژگەوت، قوتابخانە.

۱۲ - سەرته زۆین: دئیەکە لە دیکۆی نەمەشیری بانە لە ۲۹. ک باکوری خۆراوای بانە و

۱۱. ک کۆخان دایە. کۆیستانی و ساردسیرە. دانیشتوان ۲۶، مالت ۳، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو. بەرھەم: دەغل و دانەوێڵە، سپیایی. شوغل: کشت و کال و ئاژەل داری. ریگا: ماشین زەو. مژگەوت.

۱۳ - سپی دەره: دئیەکە لە دیکۆی نەمەشیری بانە لە ۳۹. ک باکوری خۆراوای بانە و

۷. ک کۆخان دایە. کۆیستانی و ساردسیرە. دانیشتوان ۳۴۰، مالت ۴۳، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو. بەرھەم: دەغل و دانەوێڵە، سپیایی. شوغل: کشت و کال و ئاژەل داری. ریگا: ماشین زەو. مژگەوت، قوتابخانە.

۱۴ - شەپینان: دئیەکە لە دیکۆی نەمەشیری بانە لە ۴۳. ک باکوری خۆراوای بانە و ۱۱. ک

کۆخان دایە. کۆیستانی و ساردسیرە. دانیشتوان ۱۷۷، مالت ۲۵، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو. بەرھەم: دەغل و دانەوێڵە، سپیایی. شوغل: کشت و کال و ئاژەل داری. ریگا: ماشین زەو. مژگەوت، قوتابخانە.

۱۵ - کۆخان: دئی ناوەندی دیکۆی نەمەشیری بانە، لە ۳۲. ک باکوری خۆراوای

بانە دایە. کۆیستانی و ساردسیرە. دانیشتوان ۴۳۲، مالت ۵۷، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو. بەرھەم: دەغل و دانەوێڵە، سپیایی. شوغل: کشت و کال و ئاژەل داری. ریگا: ماشین زەو. مژگەوت، قوتابخانە، پاسگا، پۆست نامەبەر، تەلفون، لۆلەکەشی، بەرق، ئاش، دارتاش، حەمام، یانە خاوەنی، فرۆشگای ھاویاری، نەوت فرۆشی، تەعمیرگای ماشین، چای خانە، بەقالی. چون لە چەند کۆخ بەدی ھاتو، بە «کۆخان» جەمعیان کردووەتەر.

۱۶ - کانی سماقان: دئیەکە لە دیکۆی نەمەشیری بانە لە ۴۲. ک باکوری خۆراوای

بانە و ۱۰. ک کۆخان دایە. کۆیستانی و ساردسیرە. دانیشتوان ۷۰، مالت ۱۱، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو. بەرھەم: دەغل و دانەوێڵە، سپیایی. شوغل: کشت و کال و ئاژەل داری. ریگا: ماشین زەو. مژگەوت، قوتابخانە.

۱۷ - کانی پیزمکی: دئیەکە لە دیکۆی نەمەشیری بانە لە ۲۶. ک باکوری خۆراوای

بانە و ۲۰. ک کۆخان دایە. کۆیستانی و ساردسیرە. دانیشتوان ۱۱۹، مالت ۱۷، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو. بەرھەم: دەغل و دانەوێڵە، سپیایی. شوغل: کشت و کال و ئاژەل داری. ریگا: ماشین زەو.

مزگهوت، قوتابخانه.

١٨ - كه شینه: دئیه كه له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ٤١.ك باکوری خۆراواى بانه و ٩.ك کۆخان دایه. کویتانی و ساردسیره. دانیشتوان ٢٧٣، مال ٣٥، سوننى، کورد، ئاو، له كانیاو. بهرهم: دهغل و دانەوێله، سپیایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهو. مزگهوت، قوتابخانه.

١٩ - گش كه سه: دئیه كه له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ٢٧.ك باکوری خۆراواى بانه و ٩.ك کۆخان دایه. کویتانی و ساردسیره. دانیشتوان ١٨٤، مال ٢٤، سوننى، کورد، ئاو، له كانیاو. بهرهم: دهغل و دانەوێله، سپیایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهو. مزگهوت، قوتابخانه.

٢٠ - نیجه لان: دئیه كه له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ٤١.ك باکوری خۆراواى بانه و ٩.ك کۆخان دایه. کویتانی و ساردسیره. دانیشتوان ٦٨٠، مال ٨٤، سوننى، کورد، ئاو، له كانیاو. بهرهم: دهغل و دانەوێله، سپیایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهو. مزگهوت، قوتابخانه.

٢١ - نهمه شیر: دئیه كه له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ٣٤.ك باکوری خۆراواى بانه و ٢.ك کۆخان دایه. کویتانی و ساردسیره. دانیشتوان ٢١٢، مال ٣٤، سوننى، کورد، ئاو، له كانیاو. بهرهم: دهغل و دانەوێله، سپیایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهو. مزگهوت، قوتابخانه.

٢٢ - نجنتی سه ری: دئیه كه له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ٤١.ك باکوری خۆراواى بانه و ٩.ك کۆخان دایه. کویتانی و ساردسیره. دانیشتوان ٧٥٧، مال ١١٤، سوننى، کورد، ئاو، له كانیاو. بهرهم: دهغل و دانەوێله، سپیایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهو. مزگهوت، قوتابخانه.

٢٣ - نجنتی خوارى: دئیه كه له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ٣٩.ك باکوری خۆراواى بانه و ٧.ك کۆخان دایه. کویتانی و ساردسیره. دانیشتوان ٤٤٥، مال ٦٣، سوننى، کورد، ئاو، له كانیاو. بهرهم: دهغل و دانەوێله، سپیایی. شوغل: کشت وکال و ئاژهل داری. ریگا: ماشین زهو. مزگهوت، قوتابخانه.

٢٤ - هه ورازه: دئیه كه له دیکۆی نهمه شیرى بانه له ٤٣.ك باکوری خۆراواى بانه و ١١.ك

کۆخان دایە. کۆیستانی و ساردسیره. دانیشتوان ٢٢٧، مائ ٤٠، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو. بەرهم: دەغل و دانەوێڵە، سپایی. شوغل: کشت و کال و ئاژەل داری. ریگا: ماشین زەو. مزگەوت، قوتابخانە.

٢٥ - هەلۆ: دێیە کە لە دیکۆی نەمەشیری بانە لە ٣٩. ک باکوری خۆراوای بانە و ٧. کۆخان دایە. کۆیستانی و ساردسیره. دانیشتوان ٢٦٠، مائ ٣٥، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو. بەرهم: دەغل و دانەوێڵە، سپایی. شوغل: کشت و کال و ئاژەل داری. ریگا: ماشین زەو. مزگەوت، قوتابخانە.

## هه لکه و تویی و سنورو به رینی مه لبه ندی بیجار «گه ژوس»

مه لبه ندی بیجار (گه ژوس) یه کیڭکه له هه شت مه لبه نده کانی پارێزگای کوردستان و له باکوری خۆر هه لاتی دا هه لکه وتوه و سنوری به م جوړه یه:

۱ - له باکوره وه به ناوچه ی ماه نیشان له پارێزگای زه نجان.

۲ - له باکوری خۆر ئاواوه به ناوچه ی کوردنشینی تیکاب.

۳ - له باشوره وه به ناوچه ی قورووه.

۴ - له باشوری خۆر هه لاته وه به دیکوی میهره بان له ناوچه ی (کبودر آهنگ) ی همدان.

۵ - له خۆر هه لاته وه به به شی قه یدار (خدابنده) و (سوهره وه رد) ی پارێزگای زه نجان وه نوساوه.

زویه ری ۶۰۸۴ ک م چوار گوشه یه و به رابه ری سه رژوماری سالی ۶۵ ی هه تاوی ۱۱۵۸۳۶ که س حه شیمه تی هه یه، ناوه ندی ئه م مه لبه نده شاری بیجاره که له به رزایی ۱۹۴۰ گه زدا هه لکه وتوه و به (بانی ئیران) ناوبانگی ده رچه وه که دوای شاره کانی (شاری کورد<sup>۱</sup>)، (قه یدار یا خدابنده<sup>۲</sup>) (الیگودرز<sup>۳</sup>) (ده ماوند<sup>۴</sup>) به رزترین شاری ئیرانه.

**چۆنیه تی سور شتی:** بیجار مه لبه ندیکی کویستانی یه، خاکی نه رمان و به برشته، ده شت و گوژی زۆره، لیژ و هه لدیری که متره، هه وای سارده سیژه (زستانی درێژو هاوینی خوش و ئارانه).

له م ناوچه دا سی زنجیره کیوی به خیر و بیر به م جوړه هه لکه وتوه:

**۱ - زنجیره کیوه کانی باکور:** له ئاخین خاکی باکوری ئه م مه لبه نده دا کیوه به رزو به سام و خاکیه بی به رده کان، له باکوری خۆر ئاوا به ره و باشوری خۆر هه لات کشاون، که تیره شان و ئاو رێژه کانیان به سنوری سورشتی نیوان (بیجار) و مه لبه نده کورد نشینه کانی تیکابی هه وشار و ماه نیشانی زه نجان ده ژمیردری.

بلندترین لوتکه ی ئه م زنجیره کیوانه به ریز له خۆر ئاواوه بو خۆر هه لات به م جوړه یه:

۱ - لوتکه ی کیوی باکوری دیکانی - نه و به هار و ئه میناوا ۲۲۹۸ گه ز.

(۱) ۲۰۶۶ گه ز

(۲) ۲۰۵۰ گه ز

(۳) ۱۹۸۱ گه ز

(۴) ۱۹۶۰ گه ز

- ۲ - لوتکه ی کیوی خۆرئاوای - کوتان سه ری ۲۱۳۰ گه ز.
  - ۳ - لوتکه ی ئیمام زاده - ایوب انصاری - (هه یوانساری) ۲۵۱۲ گه ز.
  - ۴ - لوتکه ی کیوی «زرنیخ» له باکوری دئی «چیچکلو» ۳۱۲۰ گه ز.
  - ۵ - لوتکه ی کیوی «گوله زه رد» له باشوری خۆره لاتی چیچکلو - ۲۹۹۰ و ۲۹۷۵ گه ز
  - ۶ - لوتکه ی کیوی «قه ره داغ» ۲۸۸۰ گه ز
  - ۷ - لوتکه ی کیوی «سویاسالار» له خۆراوای دئی «شارک» - / ۲۳۸۵ گه ز
  - ۸ - لوتکه ی کیوی «خال داغی» له باشوری خۆراوای دئی قه ره که ند ۲۶۲۱ گه ز
  - ۹ - لوتکه کیوی «شانشین» له باکوری دئی شانشین ۳۲۰۰ گه ز
  - ۱۰ - لوتکه ی کیوی «بللاج» له باشوری خۆره لاتی شانشین ۲۱۳۸ گه ز
- زنجیره کیوه کانی ناوه ندی «ته قریبه ن» شان به شانی کیوه کانی باکور، له دیکۆی قه ره ته وه ره ی دیوانده ره وه به ره و ناوه ندی بیجار و دیکۆی پیرتاج دیت و ده نوی به کیوه کانی «خه رقانه وه»
- ئه م زنجیره کیوه له چه ند شویندا به هوێ چۆمه کانی «قزل وه زان» و ته لوار و چۆمه کانی ترلیک ده پچرین و داده کوژین.
- زنجیره کیوه کانی ناوه ندی به زرتترین لوتکه ی ناوه ندی له باکوری خۆراوا به ره و باشوری خۆره لات بریستین له: ۱ - کیوی ۲۳۴۶ گه زی سه رقه یسه
- ۲ - کیوی به رزی ۲۴۰۷ گه زی «په نهجه عه لی» له خۆره لاتی جه نگیز قه لّاو خۆراوای بیجاردا.
- ۳ - کیوی به رزی ۲۲۳۴ گه زی «نه قاره کوت له باکوری خۆراوای شاری بیجاردا
- ۴ - کیوی به رزی ۲۵۵۵ گه زی «هه مزه عه زه ب» له نیوان دیکانی چۆبی و حوسه یناوادا
- ۵ - کیوی به رزی ۲۲۵۸ گه زی «تماشا» له نیوان دیکانی. باوه فه قی و دئی بنه دا
- ۶ - کیوی به رزی ۲۵۲۵ گه زی «چه نگ ئه لّماس» له نیوان دیکانی،
- حه سه ن ته یمور، زه ینه ل، کانی ئادینه، ئاغبلاغی چه نگ ئه لّماس دا.

زنجیره کیوه کانی باشور. تیره شانه کانیان به سنوری سورشتی نیوان مه لبه ندی بیجار و قوروه دژمیردری. به رزترین لوتکه ی نه م زنجیرانه بریستین له ۱ - کیوی به رزی ۲۶۴۲ گه زی «زیراوا» له نیوان دیکانی که له ک، گول قه باغچه سارچه رمو. زاخه ی سه روی دیوانده ره دا ۲ - کیوی به رزی ۲۶۴۲ گه زی «پیرمحمود» له نیوان «برایماوا» و «موبارکاوادا»<sup>۱</sup>

۳ - کیوی به رزی ۲۱۶۱ گه زی «پشته نگ» له نیوان دیکانی شیر کوژی سه ری و دبی پشت ته نگ دا.

چالترین خالی مه لبه ندی بیجار. دبی گول قشلاخه که ۱۳۷۲ گه زبه رزه و له قه راخی چومی قزل وه زان و ناخرین خالی خورّه لاتی مه لبه ندی بیجار (له دیکوی گورگین دا)

### (چۆمه کانی مه لبه ندی بیجار)

سویاس بوخوداهه رلایه کی کوردستان ده روانی، کانیاهه، چۆمه، جوّباره، چاوه زوئی نایه تی پیروزی (جَنَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ)<sup>۲</sup>، هه ر لایینی ده بینی گول و گولزار و سه وزه لانی و ئاوه، هه رشویتی ده چی خه م زه وینه و حه زی چاوه، تیره مه لبه ندی گه زوس «زه زرین که مه ره»، خاکی به پیت و به ره م و به ره. به لام ئیستاناوی «بیجاری» له سه رسه ردانراوه، چونکه خاکی به برشته بی دروداله. خوشاوه. بی بزاروبی جاره. دوس گره، دوژمن هاره. هه رچه نده له میژه، گه لی کوردی هه ژار ده چه و سیته وه. بی سه رو سه روک. ده ربه ده ره، ده خوئینه وه. به لام هه رگه لی بیه وی له ژیانیدا بحه سیته وه - ده بی ئه م ونه به رزو به سۆزه ی خودای، له گویدا بزرنگیته وه. که ده فه رمی: وَ لَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ<sup>۳</sup>

له عیلمی ئه زه لی خودای گه وره و سی پاره ی سه رنویشتی گه لان وه هانوسراوه، که میراتی زه وی به به نده گانی باش و لی وه شاوه ی خودا به خشراوه، جائه ی گه لی کول نه ده رو به هیروئازا ده س له ده س و قه وه ت له خوا ی توانا، ئه گه ر ده ته وی که بر بزه ی پشت و هیزی هه ناوت، نور و بینایی هه ردوو چاوت، هو ی

(۱) فەرھەنگی جەغرافیای ئێران

(۲) سوره تی البروج نایه تی ۱۱

(۳) سوره تی الانبیاء نایه تی ۱۰۵



ناویانگ و شوړه تو شکو و ناوت، هه وټنی خوښی و سه ربه رزی و حه سانه وه ت، وره وتین و ته وژم و وزه وقه وه ت، سه ننگه ری شه زه ف و دینت، لانکی ژبان و مایه ی ژینت، سه رچاوه ی بیرو بروای دواروژت، وه ته نی به شکرایی نساو و به ر ژوژت، ژوژوشه و وژودی سه ر زمانت، دایکی جوانت، نیشتمان، به گول و گولزاری گه ش، چیمه نوچومی زه نویری، شاخ و داخ، لاپال و لیژ و هه لدیری. پرله کان و کانیاوان، ناسن و نه وت و زبیری، ده شت و خاکی به پیت و به رهه م و به برشتی. ناو روباو، خاكو هه وا گشتی به تو بیری و بی ترس و دلنیا تیدا بچه و ټټه وه. بی قره و قه رقه شه له به رو بوی بسحه سیټیه وه، به ده سته جه می جه ماوه ره پټکه وه، بی به رودوا له رټکه وه. به رنامه ی خوا بگره به ر. تاله پلان ده چیه سه ر. زیگای باشان به رمه ده، قازانچ ده که ی یه که به ده، کوردی برا بزانه، خوا زه حیم و زه حمانه. قه تی فری نه داوی. هه موو کات له به ر چاوی، خوا به باشی داناوی. که به هه شتی پیدای.

ئه تویش پیاو به و مه سره وه، کاتی کاران مه خه وه، ژوژله گه ل شه و گری ده، دوو به ره کی فری ده، ده س که ملی براکه ت، بو خوت هه ل که چراکه ت، ئه مجار ولات بکټله، درک و دالان مه هیله. له به ر ئاوان سه دبه سته. ئه وکات ولات سه ربه سته، بو تویش ئه وه مه به سته، خوا پشتیوان بی به سته.

مه لبه ندی بیجار وه که ته واوی کوردستان، خاوه نی چوم و چوبار و کانیاوو ئاوی ئه وه نده به که لک و فایده ن، ئه گه ر بیتووبه دورستی که لکی بو کشت و کال لی وه ر بگیری و حکومتی ئیسلامی ئاورټیکی لی بداته وه و سه دیان له به را ببه ستی، دیاره ئه و کاته ئه م پارچه خا که پا که، چه ند به رابه ری ئیستاکه، به رهه م و قازانچ به خه لک و ده ولت ده گه ینی. چومه کانی بیجار به م جوړه ی خواره وه یه.

## چوم، چومه کانی مه لبه ندی بیجار

۱ - چومی قه میچوخه: ئه م چومه خاوه نی پینج لقه - ۱ - لقی خوړه لاتی له کیوی ۲۷۹۴ گه زی «قه ره چه مه ن» و «سیرالان» له باکوری دیکانی «چتاق. سولتانای چتاق». «شه ریف که ندی»، ۲ - لقی دووه می له کیوی ۲۹۷۵ گه زی «گوله زه رد» له خوراوی دبی «چیچکلو» ۳ - لقی سی هه م له کیوی باکوری دبی «کانی سورب» و کیوی

۲۲۲۵ گه زی «قه ره گۆل» ۴ - لقی چواره می له خۆراوای کویستانی «قه ره گۆل» سه رچاوه ده گری. تیکراله باکوره وه به ره و باشورداده بورن و له نیوان دیکانی «ئوچ گۆل» و «قاوشق» دا یه ك ده گرن و چۆمی «قه مچوخه پیکدیتن» ده رۆاو دیکانی «ئوچ گۆل» یه نگه که ند. شازاده حوسه یین «به جی دێلی و کێوی «قه ره بلاغ داده بری و ده گاته باکوری کێوی ۱۹۴۷ گه زی قبله بلاغی. لیره دا لقی پینجه می، که له کویستانه کانی ۲۱۳۰ و ۲۲۹۸ گه زی نیوان دیکانی «کوستانی سه ری» و «ته گرباری» ناوچه ی دیوانده ره و

کێوی ۲۲۵۴ گه زی «هه یوانساری» له باکوری دیی «عه ره بشا و داوینی گۆله زه رده سه رچاوه ده گری، له گه ل خوی ده باوده رۆا و ده گاته قه لای میژویی (ده و له «تیارخانی سیامه نسور) قه لای قه مچوخه لیره دا چۆمی قه مچوخه ناوی ۵ نشان که له دووناشگیر زورتره و ئاوه که ی زور سارد و سوکه، له گه ل خوی ده باو به ژیرپردی دیی «قه مچوخه» داده رۆا و دیکانی. نه لپه هوت. وه لی به گ،

باباخان، به جی دێلی، له مه ولا به ناوی چۆمی (گورانی) ده رۆا و له نیوان دیکانی «هه شتاجۆت» و «یه نگه یرخ» و «ئاغچه که ند» چۆمی «گه وزن» (خوزان) له گه ل خوی ده باو ده رۆاو له پشت دیی (قوجور) ده ژژینه قزل وه زانه وه.

۲ - چۆمی زه رده: نه م چۆمه له دوولق پیکهاتوه ۱ - «چۆمی قه ره ته وه ره» که له باشوری کێوی ۲۳۳۹ گه زی «جه نگیزقه لا» سه رچاوه ده گری و به ره و باشوری خۆراوا، داده په ری و دیی «وه یس مرید» به جی دێلی و له «قه ره ته وه» نزیک ده بیته وه و به ده وری کێوی ۲۰۹۹ گه زی شاخه زه ش دا به ره و باکوکی خۆراوا باده خوا و له دوازده ئیمام به ولاوه. چۆمیلکه ی سه عداوا، له گه ل خوی ده باو به باشوری «کانی جانقولی» دا ده رۆا، دیی «کانی کازم» به جی دێلی و چۆمیلکه ی «کونده ك» که له به رزایه کانی «زه ینه ل خان» سه رچاوه ده گری، له گه ل خوی ده باوله نیوان دیکانی «قه باسور و «په ی نه بزه». لقی دوهه می. که له کێوه کانی «کانی ئاوینه» له باکوری دیی «به رگوشاد» و کێوی ۲۱۰۳ گه زی شیر کوژی سه ری و پشت ته نگه» وه سه رچاوه ده گری، له باشوره وه به ره باکور، دیکانی، حوسه یین خان «خوراسان» «برایماوا» «باوه نه زه ر» «کانی نه یاز» و

«په ی نه بره» به جی دێلی ده رۆاوله نزیکی دێی «زه رده که مه ر» ده رژیته قزل وه زانه وه<sup>۱</sup>

**۳ - چۆمی درویش خاکی:** ئەم چۆمه له دولق پیکهاتوووه که هه ردوو لقه کانی له باکوری زنجیره کیوی به ناوبانگ و ۲۶۴۲ گه زی «پیرمحمود» سه رچاوه ده گرن. به لام لقی خوژه لاتنی له به رزایه کانی «موباره کاوا» و «کانی کون» به ره و باکورداده په زی و به ناودیئی نه جه فاوا» داده رۆا وده گاته دێی «ده رویش خاکی» لقه که ی تریشی له چه ند لق پیکدی که تیکرا له به رزایی نیوان دیکانی «کانی کون» و «که له ک» سه رچاوه ده گرن و دیکانی «حه سارچه رموو» و «نه وبه هار» به چی دێلن و له دێی «ئالمه قولاغ» ده بیه که ده رۆا له دێی ده رویش خاکی تیکه ل لقی هه وه ل ده بی و ده رۆا و له نیوان دیکانی «نه و به هار» و «هه باساوا» داده رژیته قزل وه زانه وه<sup>۲</sup>

**۴ - چۆمی گه وزن:** ئەم چۆمه له باکوری کوستانی به رزی ۲۸۸۰ گه زی «سوپاسالار» و «کیوی» «قه ره داغ» و خوژه لاتنی کیوی ۳۱۲۰ گه زی زه رنیخ له باکوری خوړاوی مه لبه ندی بیچاره وه سه رچاوه ده گرتی و به ره و باشوری خوژه لات داده په زی تاده گاته نیوانی دیکاتی «شارک» و «قه ره که ند» لیره دا، چۆمیلکه ی «شارک» (که له باکوری کوستانی به زری ۲۷۹۴ گه زی «قه ره چه مه ن» و کیوی «هه لقه ئه میر» و خوژه لاتنی کیوی «سوپاسالار» و داوینی کیوی «قه ره داش» ه وه سه رچاوه ده گری و له خوژه لات به ره و خوړاواده رۆا به م لاوای شارک دا، داده بوری، له گه ل خووی ده با و ده رۆا، دیکانی «ناقیازی» «رۆسته م که ندی» «ئه میرئه سلان» «سه یف عه لی که ندی» به جی دێلی و ده گاته دێی «نورمحمد»، له خواردی «نورمحمد» و له رۆبه رۆی دێی «نه وشاد»، ناوی کوستانه کانی «نورالعین» و «خالدای» دیته سه رۆبه به ردی «نه وشاد» ده رۆا، تاده گاته حاست دێی «خه لیفه قشلاخ»، لیره دا چۆمیلکه ی «خوزان» که له خوژه لاتنی کیوی «نورالعین» سه رچاوه ده گرتی و له خوژه لاتنه وه به ره و خوړاواده رۆا و دیکانی «کولته په ی ته غامین» (سیوری) «ئوچ کومبه دی خان» «داداش که ندی»، «که ربم که ندی» به جی دێلی. له به رابه ری «خه لیفه قشلاخ» ده رژیته ناوچۆمی «گه وه زن» ه وه، ده رۆاتاده گاته دێی «گه وزن» و «که ل په ر» لیره دا ناوی کوستانی

(۱) نه خشه ی کوردستان - جه غرافیای کوردستان

(۲) نه خشه ی ژمه سمی کوردستانی ئیران

۲۴۴۰ گه زی «شانشین» و کیوی ۲۱۳۸ گه زی «بلاوچ» له نیوان هه ردوو نازاد وه یس و دیی «شانشین». له گه لّ خووی ده باوه دا رّوا، له مه ولا چۆمه که ده چیته ده شتایی و ئاوه که ی مه ن و هیواش ده بیته وه و له سه ره خووده جمی و ده رّواتا ده گاته دئی (جه یران) لیله ده چۆمی «قه مچوخه» (که له نیوان دیکانی «هه شتاجوت» و «خراپه چۆل نه رخ» دا. پیتی ده لّین چۆمی «گورانی» چون به باشوری زنجیره کیوی «گورانی داغی» دا داده بوری له گه لّ خووی ده باو ده رّوا، له نیوان دیکانی «موغانلو» «جوداقیه» له به رابه ری دئی «قوجور» دا ده رّزیته ناو قزل وه زانه وه

۵ - چۆمی شوراو «سویراو» له کیوی ۲۲۵۰ گه زی خووره لاتی دیکانی «نه وبه هار» و باکوری «حه یده ردیوان» سه رچاوه ده گرتی و دیکانی «پاپاله» و «قه لاکون» به جی دیلّی و ده گاته دیی «قه ره ول» له وی ئاوی کیوی ۲۰۵۲ گه زی باشوری «که چه گومه د» له گه لّ خووی ده باو ده رّوا، دیسان ئاوی به رزایی دیکانی «ئاوباریک» «ئاخکه ند» «گامه گتر» «مرادقولی» شه که ربلّاغ، هه روا، ئاوی به زرایه کانی «په نه جی سه روخوار» له گه لّ خووی ده باو ده رّوا و له به رابه ری دئی عه لیاوا، ده رّزیته ناو قزل وه زانه وه

۶ - چۆمی پشت قه لا: نه م چۆمه له باکوری کیوی «جه نگیز قه لا» سه رچاوه ده گرتی و له باشوربه ره و باکور داده بوری و دئی «موخور» به جی دیلّی و به ره و خووره لات باده خوا وله باشوری دئی قامیشلو به چۆمی «قامیشلو» ناوده بری و ئاوی باکوری کیوی «نه قاره کوت» و «ته ختی خواری» له گه لّ خووی ده باو ده رّوا، تاده گاته نیوان دیکانی «تاوسانی» و «ده وله تشا» له وی ئاوی کیوی بادامستان و ئاوی سه راو (که به گه ره کی «ریخه سیا» ی شاری بیجارداتی ده په زی و مه زرای «ته ختی سه زی» به جی دیلّی و به نیوان دیکانی «سه یدان» و «قزل عه لی» و «تاوسانی» دا تی ده په زی له گه لّ خووی ده باوده رّوا و له دئی. ده وله تشا. ره ت ده بی. دیسان لیله یس:

ئاوی کیوی «میهرنیگار» (که به دئی حه سه ناوا و خووره لاتی کیوی «زاخه دا» تی ده په زی و دئی «سه یدان» به جی دیلّی) له گه لّ خووی ده با، له مه ولا به چۆمی «پشت قه لا» ناوده بری و ده رّوا و «دیی قشلاخ خانه» به جی دیلّی و له نزیکیی دئی «به یانلو» رۆبه روی دئی «توباغاج» ده رّزیته قزل وه زانه وه

۷ - چۆمی زاغه پۆلا: ئەم چۆمه له کێوه کانی «خۆره تاو» «زوخال» «هه مزه عه ره ب» سه رچاوه ده گری و به خۆره لاتی دبی (زاخه پولا دا) ده رئاوده یکانی. «خۆرخۆره» و «قه ریالچوخ» به جی دیلی و له نیتوان دیکانی به یانلوقه ره پالچوخ له یه ك کیلومتری خوراوی شه قامی بیچارزه نجان دا، ده رژیته قزل وه زانه وه

۸ - چۆمی ته لوار: ئەم چۆمه له داوینی باکوری کبوی ۲۱۶۵ گه زی «بی خه به ر» له باشوری خوراوی دبی «سریشاوی» کوردستانی قوروه سه رچاوه ده گری و له باشور، به ره و باکور، دیکانی «سوراب حاجی» و «سوراب خان» به جی دیلی و ئاوی به رزایه کانی ۱۹۲۰ گه زی دبی «سیلاو» و «وشکه مروی خواری» له گه ل خوی ده باوده رئا، دیکانی «مه تش» و «هه سه ن خان» به جی دیلی و له خۆره لاتی کبوی ۱۹۰۵ گه زی «پیریوسف» به ره و خۆره لات باده خوا و دبی «گیلکلو» به جی دیلی و به ره و باکوری خۆره لات باده خوا، له نیتوان دیکانی (عه بدوللاوا) و «شادیوا» ره ت ده بی و چۆمی «شور» (سوپر) که له ناوچه ی کوردستانی قوروه وه سه رچاوه ده گری، له گه ل خوی ده باوده رئاو دیکانی «شه کراوا» و «چراغاوا» و «که مالاوا» به جی دیلی و چۆمی «خه سراوا» (که له نه خشه دا چۆمی شورنوسراوه) له گه ل خوی ده باوه دا رئا و دبی (محمد صالح) به جی دیلی، له به رابه ری دبی «گه وجه که ند» چۆمی «شارک» له گه ل خوی ده باوده رئا و دیکانی «قه ره ده ربه ند» و «کونامار» به جی دیلی و ده رئا، له لای «سلامه تاوا» وه چۆمی «وزنده ره» له گه ل خوی ده باوده رئا. له لای راستیه وه ورده چۆما نیکی زۆری دیته سه روده رئا و زه وی دیکانی «کاریزه» و «چلانه» و دیکانی «چل نه میران» و «ره زاناوا» و «خاناوا» به جی دیلی، له خۆره لاتی کبوی ۲۵۰۴ گه زی به ناوبانگی «چه نگ نه لماس» ه وه راده بوری و به مه زرای دیکانی «باوه فه قی» و «هه سه ن ته یمور» و «جافاوا» و «میره ك» و به به رئاو دبی «میهراوا» داده رئا و ده چیته پارێزگای زه نجان وه، له ئاکامدا له نیتوان دیکانی. «چه غلوی سه ری» و «وه رمانلو» ده رژیته قزل وه زانه وه

ئه م چومانه ده رژیته ناوچۆمی ته لواره وه

۱ - چۆمی خه سراوا: ئەم چۆمه له به زرایه کانی نیتوان دیکانی: خودلان، پودلا، شابلانگی. سه رچاوه ده گری و به داوینی مه زرای دیکانی، خودلا، پودلا، نه میناوا.

خه سراوا. حاجیاوا. دوسه ر. خه سه یناوادا ده زوا و له حاست دئی که مالاوا ده زژیتته ناوچۆمی ته لواره وه

۲ - چۆمی شارک: ئەم چۆمه له به رزایه کانی دئی: «شارکی سه ری» و «گاوڤانه جار» سه رچاوه ده گری و دیکانی. شارکی خوازی، گاوڤانه زار محمداوی نیل. قه ره خلر. زه زین جو. «کانی مه نتش». کانی قولی. صادقاوا خه رزه دین. قه دیم خان. ئە شه زه فاوا، جو ره ندی. به جی دئی و له حاست دئی. گه وجه که ند. ده زژیتته. ته لواره وه

۳ - چۆمی وزندره: ئەم چۆمه له کیوی ۲۰۸۳ گه زی. «قه ره سۆلتاناوا» و شیرکوژی سه ری (له دیکوی نه جه فاوا) سه رچاوه ده گری و له خوژه لاته وه به ره و باکوری خوړاوا ده زوا و دیکانی. دیه زه قه. سۆلتا ناوای ته مبه لی شیرکوژی خواری. خاندانقولی. قشلاخ نه ورۆز. شه ریفاوا به جی دئی و ده رۆاوده گاته به ردیی «باوه زه شانی» چه ند چۆمیلکه ی دیته سه ر و ده زواو له به رناودیی. سلامه تاوا. ده زژیتته چۆمی ته لواره وه

۴ - چۆمی ته لوارچای: ئەم چۆمه غه یری ته لواری گه وره یه) له باکوری کیوی ۲۳۵۶ گه زی کیتو و، کیوی ۲۱۸۶ گه زی کیتو سپی، ناوچه ی خوړاوا ی دئی عه لی سه ردکه غاری عه لی سه دری لئی یه سه رچاوه ده گری و له باشوره وه به ره و باکوری خوړه لات دیکانی. فه هرد، دالیچو. مه حموداوا. به جی دئی و به خوړاوا یی دئی: «چیگونی» گاو بازه ی بیجاردا ده زوا و دیسان له مه لبه ندی بیجاره ده تاری و دئی - سه یفاوا به جی دئی له به رناودیی - سلامه تاوا ده زژیتته، ته لواری گه وره وه

۵ - چۆمی شۆر (سویر): ئەم چۆمه غه یری چۆمی (سوړاوه) که له ژوماره ی ۵ دا باسی لئی کراوه. ئەم چۆمه له به رزایه کانی دئی - (صندوقاوی) قوروه. سه رچاوه ده گری و له باشوره وه به ره و باکوری خوړه لات ده زوا و له ژوردیی «شادیاوا» و «عه بدوللاوا» ده زژیتته ته لواره وه

**تایبه ته جه غرافایی یه کانی بیجار:** شاری بیجار له ۴۷ پله و ۳۶ ده قیقه ی درژی خوره لاتی. له نیژوی (نصف النهار) گرینویچ و ۳۵ پله و ۵۲ ده قیقه ی پانی باکوری. له خه تی ئیستوادا هه لکه وتوه.

شاری بیجار ۱۹۲۰ گه ز له زوی ده ریاوه به رزه - یانی ۷۷۰ گه ز له تاران ۴۲۵ گه زله سنه و ۴۴۶ گه زله سه قز به رزتره.

ته فاوه تی ساعه تی بیجار له گه ل تاران ۱۶ ده قیقه و ۳۲ چرته یه.

ماوه ی بیجار تا تاران و شاره کانی ده وروبه ری به م جوړه یه.

۱ - بیجار تاران ۴۵۵ ك و شه قامی ئیسفalte یه

۲ - بیجار تاسنه ۱۴۰ ك و شه قامی ئیسفalte یه.

۳ - بیجار تازه نجان ۱۳۶ ك و شه قامی ئیسفalte یه.

۴ - بیجار دیوانده ره ۶۳ ك و شه قامی ئیسفalte یه.

۵ - بیجار سه قز ۱۵۴ ك و شه قامی ئیسفalte یه.

۶ - بیجار قوروه ۹۱ ك "

**شاری بیجار:** ناوه ندی مه لبه ندی گه زوس. له باکوری خوره لاتی سنه و له

شیوو دهره یه کی سی گوشه دا هه لکه وتوه. ئه م کیوه به رز و به ته رزوقتجانه وه ك چاوه زاری سورشتی په رژیان به ده وریدا کردوه<sup>۱</sup>

۱ - کیوی به رزی ۲۲۳۴ گه زی «نه قاره کوت له باکوری و قه راخی شارددا که ۳۱۴

گه ز له شار به زرتره، ۲ - کیوی ۲۲۴۴ گه زی سه راو و کیوی بادامستان له باشورو باشوری خوراوی شارددا که ۳۲۴ گه زله شار به زرتره

۳ - کیوی ۲۰۸۹ گه زی «گاپه نام» و «زاخه» له خوره لاتی شارددا که ۱۶۹ گه ز له

شار به زرتره ۴ - کیوی به رزی ۲۴۰۷ گه زی «په نجه عه لی» له ۴ ك ی خوراوی شارددا که ۵۸۷ گه زله شار به زرتره.

هه مودی کانی مه لبه ندی بیجار بیجگه له م سی دی یه (۱ - هه لوابی - ۲ - برجکه - ۳ -

خاوراوا -) له شاری بیجار نزمترن

به زرای یه کانی نه م لاوای بیجار زوانگایه کی تایه ت و دلرفین و به دیمه نیان به م  
شاره داوه -<sup>۱</sup>

سه باره ت به ناوانانی شاری (گروس) به بیجار نه م بیرو برّوایانه ده ربراون

۱ - به زه وی که م پشت و بی برشت ده وتری (جاروَجَر) هه روا به جیی که نم و  
جوْباش درونه وه ده لّین (جار). یانی له به روستاوه و خیری بو نه مسال نه ماوه. جاپون  
خاکی مه لّبه ندی که روس به خیرو بیرو به برشته. سایه چه ورونه رمان و به پشته، ناویان نا  
«بیجار» به ره به ره بوه «بیجار»

۲ - ده لّین شوینی ئیستاکی بیجار (بی جار) و داری بی تیدابوه، بویه شاره که یان  
ناوانوه به (بیجار) ۳ - ده گِیژنه وه که شه وی ناصرالدین شاله که لّ نه میرنیزامی که روسی له  
شاری بیجاردا ژورده که نه وه، شه وه کی ده یانه وی مه به سته نهئیه که ی شه ویان  
به ناوشاردا بلاوبکه نه وه و جار بکیش. به لام خه لکی له پیش نه وه یکه، هه والّه که جار  
بدری، ده قی هه والّه که بویه که ده گِیژنه وه، به م جوژه نه م شاره ناوی به - بیجار -  
ده رچوو. یانی خه لکه که ی له وه، زرنگترن که شامیر بتوانن چاویان بنوسینن و مافیان  
برقمینن.

ناوی شاری بیجار لوله که شی یه، به لام ئاوبه گشت که رکه کان ناگات، چون ئایستا  
ته نیاله م کانیاو و بیروکاریزانه بو ناوی ناوشار که لکیان وه رگه توه

۱ - چاوه کانی «سه راو» که له باشوری شاردایه و له ژیرکیوی سه راوه وه هه لّ  
ده قولی. له قه دیما باخ و باخاتیکی زوری له به رابوه.

۲ - کانیای شیبوی «قه راجه لی» که مه زراکانی بادامستانی ئاودیری کردوه.

۳ - کانیای «خاوه راو» که مه زراکانی خوهره لاتی شاری ئاودیری کردوه.

۴ - کاریزی «گه ریکی ریخه سیا» که باخاتی خوهره لاتی شاری ئاودیری کردوه.

۵ - کانیای «بارام عه لی» و (دوکاریزی تر) که مه زرای بارام عه لی یان له خوهره لاتی  
شاردا ئاودیری کردوه.

۶ - کاریزی «که ریژ» که باخی «پارک» و مه زرای «پشت قه لّ» ی ئاودیری کردوه.

۷ - کاریزی «شاه روخواو» که مه زرای «شاهروخواوی» له خوړاوی شاردا ئاودیری



کردوه<sup>۱</sup>

مه لبه ندی بیجار - پاریزگای کوردستان - جه غرافیای کوردستان

ئاسه واری باستانی شارومه لبه ندی بیجار: ۱ - قه لای «بانی» له  
زویه روی بازار له سه رشه قامی

هه رچواردده وری «قه لای بانی» به خانوده ور دراوه. ده بی له ناویه کی له و خانوانه وه  
پچی بو قه لاکه. خه لکی بیچارپی ده لئین «قه لای بانو» «په رتوکی گه نجینه ی فه رهه نگ  
وزانست له لایه ره ی ۸۰۳ دا ده نوی:

(بیجار ناوه بو شاریکی پرگه نم و ده خل و دانه ویله ی کوردستان که له کیوی «بانی»  
دا (۲۵۹۵) سال به رله مه. خوشکی «بانی پال» له کورده مادیک ماره کراوه و کیوی بانی لای  
شاری بیجار. لای کیفی شانشین به ناوئه وکیژه ئاسوریه که ناوی «بانی» بووه ناوئرا وه، بلام  
نیستاقه لای «بانی» که وتوه ته ناوشاری بیجاره وه و، کیوی شانشین زور له م قه لاهه دوره، له  
ئاخرین خالی باکوری مه لبه ندی بیجار و له سنوری پاریزگای - زه نجان دایه و نزیکی  
سه دک، له م شوینه دوره -

۲ - کیوی «په نهجه ی عه لی» له خوره لاتی جه نگیز قه لادایه که خه لکی  
ده چنه زیاره تی. هه رواله سه رکیوی جه نگیز قه لادا، ئاسه واری قه لایه کی کون ده بیندری.  
هونه ری کورد ده لی (سیندم به په نهجه ی عه لی ئه و ینداری بالای دل به رم)

<sup>(۳)</sup>  
سیف و زه رده لوی حه نای مه م ده لی: گرفتاردم وه ی په نهجه ی عه لی  
هه روا، پردی سه لواتاوا، قه لای کچان (قرقه لاسی)، دیی مه قولی، کیوی هه مزه عه ره ب،  
ته په ی جافراوا، نوچ گومبه دی خان سولتان، دیی فه تاباد، دیی حه سه ن ته یمور، دیی  
قزان قه ره، جویره ئیل، ئاسه واری باستانیان تیدایه، دیسان له ته پولکه ی، ئیمام زاده پیر تاج،  
دیی عه سکر اوا. پردی یه نگی که ند، ئیمام زاده عقیل، له دیی حه سه ناوی یاسو که ند،  
مزگه وت و مه درسه ی خه سراوا، شونیه واری کون و ئاسه واری باستانی یان لی ده بینری،

(۱) فه رهه نگی جه غرافیای ئیران

(۲) به لام به ریز نوسه ره لاصالحی ئیبراهیمی سه رچاوه ی ئه م و تاره ی ناونه بر دووه

(۳) ص ۸۰۳ که نجینه ی فه رهه نگ وزانست ده لی ئه م شیعر کابرای به ناوی «چرگه» و تویه تی - (نوسه ر)

شاری، بیجار. فه رمانداری و ته واوی ئیداره کانی ده وڵه تی تێدایه، نه خوشخانه ی «ئیمام خمینی»، نه خوشخانه ی ته ئیمینی ئیجتماعی، ده واخانه له ٣ شویندا، لقی نه وت فروشی له دوشویندا، سیّ حه مام، حه مامی مه ز مه ز. حه مامی هاشمی، حه مامی حوجّجه ت له م شاره دا هه یه. پادگانی سوپای تێدایه به لّام پادگانی ئه رته شی تێدانی یه، زورخانه ی «پوریای وه لی»، ته له یفون خانه ی تێدایه حه شمییه تی شاری بیجار زیاترله سی و پَنج (٣٥) هه زار که سه، زمانی زگ ماکی خه لکی ئه م شاره کوردی سورانی به راوێژی بیجاری یه، نه و دو پَنج له سه دا دانیشتوانی هه ریاژه دیکو کانی مه لّبه ندی بیجار کوردن و به کوردی ده دوین. مه زهه بی دانیشتوانی شاری بیجار نه و دله سه دا شیعه ن و ده له سه دیشیان سوننی شافعی، بازاری سه ر پوشرای خشییلانه و جوانه. شاری بیجار نزیکه هه زار دوکانی تێدایه و ناوه ندی مه لّبه ندی که روسه و نیازی ١ ٢٩٧ دینی مه لّبه ند به راورد ده کاو، کاروباریان به زیوه ده با، شوغلی زورتری دانیشتوانی - کاسبی و مامه لّه. کارمه ندی، فه لایی، و کارگه ری یه.

صادراتی گرنگی ئه م شاره، ده غلّ. دانه وێله. سپیایی. خورّی. پَسیت، قالی. قالیچه. دار، واردات: کوتال. که ل و په ل. عه ترو عوتور ئه م شاره فروکه خانه ی تێدانی یه، به لّام له سه رشه تامی بیجار زه نجان له با شوری دیی ته خت ده شتیکی پان و به رینی لّی یه که فروکه ده توانی لّی بنیشیته وه،

له ٢٩٧ دینی مه لّبه ندی بیجار. ٥٣ دئی به رق ١٦٩ دئی ئاوی لوله که شی ٤٨ دئی فیرگه ی رانومایی. ١ دی فیرگه ی ناوه ندی (دبیرستان) ١٩ دی یانه پاكو خاوینی ئیسلامی ئاوابی. ١٩ دئی نوهزه تی فیرکرون. ١٠٥ دی ئاش ئارد. ٧ دئی ناوه ندی خزمه تی ئاوابی. ٦٥ دئی نه وت فروشی. هه یه. ٢

## کارخانه و کانه کانی مه لّبه ندی بیجار -

١ - کارخانه «خوئی ئاوی»: له ٥٦ ك - ی شه قامی بیجار زه نجان دایه که سالیانه ١٦٠٠٠ تون خوئی ده داته ده ره وه و ٢٦ کارگه ری هه یه.

(١) فه ره نه گی جه جغرافیایی شیران

(٢) گوزارشى توجیهی ئوستانداری - سازمان برنامه و بودجه ی پارێزگای کردستان ١٣٦٥

- ۲ - گه چی «مراد قولی» له ۵۸ ك - ی شه قامی بیجار، تیکاب دایه و سالیانه ۲۵۰۰ تون ده داته ده ره وه -
- ۳ - گه چی «خوش مه قام» له ۲۵ ك - ی شه قامی بیجار، تیکاب دایه و سالیانه ۲۴۰۰ تون
- ۴ - گه چی «شورسو» له ۳۴ ك - ی شه قامی بیجار به زه نجان دایه و سالیانه ۲۵۰۰ تون ده داته ده ره وه
- ۵ - به ردی خانوی «چالی زاخه» له ۴ ك - ی بیجار دایه سالیانه ۵۰۰۰ تونی لی ده ر دینری.<sup>۱</sup>
- ۶ - کارخانه ی «چیمه ن توی» کوردستان. له خاکی دینی ئالی به ده ل له قه راخی شه قامی بیجار به تیکاب دایه - به لام هیشتا تائه م تاریخه نه که وتوه ته کار -<sup>۲</sup>

### مزگه وت کانی شاری بیجار به م جوړه یه:

- ۱ - مزگه وتی «امام حه سه نی موجته با» له گه ره کی «ریخه سیادا»
- ۲ - مزگه وتی «ابوالفضل» له گه ره کی «تازاوا» دا
- ۳ - مزگه وتی: «امیر المؤمنین» له داوینی کیوی «نه قاره کوت» دا
- ۴ - مزگه وتی «سیدالشهداء» له گه ره کی «قه لای ته خت دا
- ۵ - مزگه وتی «امام حسین» له گه ره کی مه حمودا وادا
- ۶ - مزگه وتی «جامیعه» له بازاردا
- ۷ - مزگه وتی «قائم» له گه ره کی ده وری مه یدان دا
- ۸ - مزگه وتی «فاطمیه» له گه ره کی شیرکه تی نه وتی فه ره حی دا
- ۹ - مزگه وتی «موسی بن جعفر» له شاره کی مهدیه دا
- ۱۰ - مزگه وتی «حه زره تی محمد» صلی الله علیه وسلم له شاره کی مهدیه و له قه راخی شه قام دایه، نه م مزگه وته تاییه تی براسونیه کانی بیجاره که جومعه ی تاییه تی خوئیانی لی ده خوینن
- ۱۱ - حوسه نیه له بازاردا - که تاییه تی ره وزه خوانی و کوپونه وه ی ئایینی یه

۱۲ - مدرسه ی نایینی امام صادق که تاییه تی فه قیتی شیعه مه زه به (فیرگه کانی شاری بیجار)

شاری بیجار دوازده قوتابخانه ی سه ره تای و هه شت فیرگه ی زانومایی و (۳۱) سی فیرگه ی ناوه ندی (دبیرستان) و یه ک هونه ره ستان و یه ک زانستگای ته ربیه ت ماموستا و یه ک ناوه ندی ته ربیه ت ماموستای تیدایه <sup>۱</sup> (قه لای قه م چوخه)

رۆژی شه مه سیئه می مانگی خه رمانانی سالی (۱۳۷۰) هه زار و سیه دوحه فتای هه تاوی به مه به سستی دیننی شوینه وار و ئاسه واری «حکومه تی سیامه نسور» له قه لا کانی ۱ - «زه زرین که مه ر» ۲ - «قه لای قه م چوخه» له گه ل نه م برابه ریزانه: ۱ - ماموستا مه لا «محمد مسعودی» ۲ - مه لا «محمد محمدی» ۳ - مه لا «رئوف فرزین پور» ۴ - «مه لا جلیل رسولی» ۵ - میرزا یحی - ۶ - محمد کریم نظری - ۷ - «سیف الله رسولی» ۸ - یداله عبداللهی ۹ - لطیف ۱۰ - صادق روشنی ۱۱ - یداله میرزایی ۱۲ - سوران محمدی ۱۳ - احمد فرزین پور ۱۴ - «عابد رسولی» ۱۵ - «جمال» له شاری بیجاره وه به شه قامی ئیسفالتی بیجار به تیکاب دا، ریکه وتین و دیکانی ۱ - ئالی به ده ل ۲ - نه لوان قولی ۳ - خوشاو ۴ - «پشت ده ره به ند» مان به جی هیشت و له پردی «سلواتاوا» په رینه وه و ده سمان داسه ره و ژوره وه، له داوینی کیوی «بیژنگه سه ره» وه خویمان گه یانده تیره شاننه کان و به ره و خوار بوینه وه، دبی «کانی کوچکین» مان لی ده ر که وت. دواي ماوه بی «غاری که متیاران» که له لای راستمانه وه دوسه دگه زی دوربو، به هو ی بی کاتی لیمان لانه دا و نه شکه و ته که مان نه دی، رویشتین و گه یشینه دبی «کانی کوچکین» له به رناودی، ئاومان له کانی خوارده وه و به ره و باشور ریکه وتین، پاش ماوه بی گه یشینه سه ر به رزایی که ده پروانی به سه ر کیوی له میژینه ی پیرو به سامی «کانی» داکه «قه لای زه زرین که مه ر» یا «قه لای قه وره» له سه ر نه م کیوه، که وه ک که لله ی قه ند ۱۸۱۸ گه ز قنچ زاوه ستاوه، زیاتر له پینسه د (۵۰۰) سال له مه و پیش به ده سستی به هیزی کورده کانی سیامه نسور دورست کراوه - له شه قامی ئیسفالته وه تا نه م شوینه به مینوبوس ریگای ۴۵ ده قیقه یه. دو ساعه تی ته واوبن به رده بن به ردو شوین به شوین، ئاسه واری نه م قه لا، به زر و به شکویه مان پیشکنی و چه ند وینه ی جوانمان لی گرت، که له شوینی خویدا نشانی خوینه رانی ده ده ین. چون له دیکوی (سیامه نسور) به دریزی باسی نه م قه لام نویسو، لیره داته نیا وینه و

شیوه یی له قه لا که ده خه مه به رچاوی خوینه رانی دلسوزوبه ریز، تابری ژاوه ستن و بیر له رابوردوی گه له که یان بکه نه وه، به لکوهه خه به ربین و داوینی مه ردایه تی وه لادا بکه ن و، هه مو هیز و توانائی خویان بو سه رکه و تن و نازادی و خوشبه ختی و ئاوه دانی گه ل و نیشتمانیان ته رخان بکه ن، ئه مه شیوه ی ئه و قه لایه که ته یمورخانی برای هه لو خانی حاکمی کوردستانی تیدا کوژرا وه و، چه ند جار سوپای شاعه بیاسی تیدا شکاوه،

پاش دو سه عات گه ران به «قه لای زه زرین که مه ر» داسه عاتی یازده به ره و قه لای «قه م چوخه» ریکه وتین و، له سه عاتی دوازده ی نیوه روگه یشتینه به رناودی «قه م چوخه» له سه رچومی ئه م دئی و روبه روی ناودی، له بن سیبه ری داری بی و له به رهه یوانی ئیمام زاده (جابل و بابل) که بینابه نوسراوه ی به ردی ئه م شوینه، ئه م دو ئیمام زاده له کوژانی ئیمام (زین العابدین) بون و له سالی ۲۰۰ کوچی مانگی داله م شوینه کوچی دواپی یان کرده و، ئیستاکه بوه ته زیارتگای خه لکی ئه م شوینه، ئیمه یش له به رهه یوان و ناو دیوه کانیدا له ده س میشوله خویمان حه شارد و بری حه ساینه وه، خواله گشت باشان خوش بی،

ساعه تی دوی دوانیوه روژی ژوژی ۷۳/۶/۳ - سه ریکمان له ده ره ی (ئاشه کان) داکه به وته ی خه لکی ئه م دئی له قه دیم دا پینج ئاشی تیدابوه، به م ناوانه ۱ - ئاشی خه جوسته. ۲ - ئاشی کر به لا علی اکبر ۳ - ئاشی چناره ۴ - ئاشی چه قه ل - ۵ - ئاشی سور - له ناوه کانیاں ده رده که وی، که ئه م ناوچه له قه دیم تیکرا کورد بوون، هه ر پینج ئاشه که به ناوی چاوکانینه کی زور سارد گه ژاوه، به لام ئیستانه له ئاش هه والی هه یه و نه له خاوه ن ئاش .

له ده ره ی ئاشه کان له به رابه ری شوینه واری ئاشی (که ره لا علی اکبر) و باکوری چومه که دا زه رد و ماهیکی هه لدير هه یه، به وته ی خه لکی له سه ر «تاته» به ردیکی ئه م شوینه نوسراوه (زر در مقابل سنگ) زیر له به رابه ری کوچکا، یانی له روبه روی به رده که دا زیر هه یه. سه رمان له و شوینه دا به لام به رده که نیوی شکابو و، نوسراوه که یشمان بوئه خویراوه، له کابرا یه کی خه لکی ئه م دئی به ناوی «اسماعیل» پرسیارم کرد: خه لکی ئه م دئی کوردن یا تورکن؟ چون به کوردی له گه ل مندا قسه یان ده کرد و تورکیشیان ده زانی، وتی نیویان کورد و نیوه یان تورکن. به لام گشتیان شیعه مه زه ون،

ديسان له کوریکی جوانی زه نگ پیام پرسی، خه لکی ئه م دئی کوردن و تورکی فیروبون؟ یا تورکن و کوردی فیروبون؟ جوانه که، زور مه ردانه وتی «قوروان به خواگشتیان کوردن و تورکی فیروبون» جائه ی خوینه ری به ریز، بیر که وه و سه رنج بده و بروانه:

کاتئی که هه زار ساله، نه م گه له چه و ساوه ته وه، به دواى سه رى تالئى ئالۆڤمه به ستیا خولاهه ته وه، هیشتايش له به روبوى ته لاشى بئى و چانى نه حه ساوه ته وه، زۆر زۆریشى له ناو گه لانی ترا تواوه ته وه، له ناوچه کانی، سوره به رد وه، قه یدار وه، ماه نیشانی زه نجان و باکوری بیجار، کورده کان به ره به ره تورکی فیرون و له ناوگه لی تورکاتوا و نه ته وه، پاشان به ره و قه لای قه م چوخه (که نزیکى شه ش کیلومیتیر «له دئی قه م چوخه وه» دوره ریکه وین و ساعه تی پینجی دوانیوه رۆگه یشتینه سه ر قه لا که - نه م قه لایه یش یه کیکه له چه ند قه لا به رز و قایمه کانی حکومه تی ده و له تیارخانی سیامه نسور.

### (چونیه تی قه لای قه م چوخه)

نه م قه لا له سه رته پۆلکه بئى دورست کراوه که سئ لای ته پۆلکوه، وینه ی دیواریکى سورشتی خودایی قایم و به رز راوه ستاوه، که نزیکى دو هیکتار رۆبه ر ی هه یه، جاقه لاکه له سه ر سه رى نه م ته پۆلکه دانراوه،

چۆمى «قه م چوخه» له سئ لای خوراواو باشور و خوهره لاته وه به ده وری نه م قه لادا گینگلی خواردوه، نزیکى پینسه دگه ز شوینه که ی خوی دابریوه و قول کردوه، نه م چۆمه ته پۆلکه که ی له زه وی ده و روبه رى جیا کرد وه ته وه، به جوړئى که دیوارى کوچکین و هه لدر و پیچ پیچ و به رزی ته پۆلکه که ی له سئ لا وه زیاترله چوارسه دگه ز، له دیوارى به ردین و لوسى نه و به رى چۆم، دور خستوه ته وه، ده ستى به هیزی خودای به دى هیته رونه خش پیده رى. نه م شوینه ی نه وه نده جوان و رازاوه به دى هیئاوه، که نه ویندارانى سورشت و دین و گه ران سه ریان له حاستى سورماوه. ملیان هه ر بو نه خش پیده رى نه و که چ کردوه، سه ریان هه ر له سه ر خاکی به نده گى نه و داناوه.

به دى هیته رى بونه وه رکه ئاوى وه جو له خستوه، هیچ شتیکی بى حیکمه ت و بئى راز دورست نه کردوه. جاله م به ره و به رى چۆمه که، دیواریکى به رزولوسى له کوچکى ره نگاوزه نگ به رز و قایم راگرتوه، که سه رکه و تن و پیداهه ل گه رانى، ته نانه ت بو زه رده وانى بلیمه ت و له خو بوردوئى بیه ناکرئى، یانى له سئ لاهه وه زه ن به قه لا ناگه بئى و زه فه ریشى بئى نابری، له سه ر نه م ته پۆلکه «قه لای ده و له تیارخان» دورست کراوه. که واده رده که وئى کاتى خوی دوتاسئ هه زار، که سى تیدا ژباى، به داخه وه کاتئى چوینه سه ر قه لاکه واقمان و زما و پامان چوه به س، چون بیجگه له خاکی کوکۆکراو و قولکی هه ل

که ندراو، ئاسه و ریکمان له خانوی قه لاکه نه دی، نه ی چی؟ به وته ی خه لکی، به فه رمانی دار و ده سته تالانچیه کانی بنه ماله ی په هله وی، که بوبنه برکردنی ئاسه واری فه رهه نگ و شارستانیته و شکوی خه لکی ئیزان، به تاییه ت گه لی کورد، ده سستی مه غوله کانیان له پشته وه به ستبو، گشت خانوه کان روخینران و خاکیان له بیژنگ دران و هه رچی نه نئیکه و ئاسه واری شکوو شارستانیته تی حکومه تی ده ولّه تیاری کوردی تیدابوو، له به ین بران و تالان کران.

ئیسـتاکه بیجـگه له کوگا خو له بیژراوه کان و، قولکه هه لکه ندراو له کان هشتی، که به چاوبکه وی نه ماوه، نه وانیش، به زمانی بی زمانی بارانی نه فره تو زوره شی و قاری خودا به سه ره، چه وسینه ره، سته مکاره، حه ق کوژه کان داده بارینن، به لام خودای گه وره ده فه رمی و (نَکُتُبُ مَا قَدَمُوا وَ آتَاهُم) <sup>۱</sup> کارو کرده وه و شوینه واریان له به رگی کرده وه و لاپه ره ی سورشتاده نوسین ورا ده گرین، به م جو ره خودای گه وره، نایه لی ئاسه واری گه لان بکوژتیه وه، بنه چه وره گه زونه ته وان بپریتیه وه، جاله سه رو به روقه برغه ی نه م قه لایه یش دا ئاسه واری تاییه تی ماوه ته وه، به ده سستی تالان چیان نه براوه ته وه، نه کوژاوه ته وه، نه ویش بریه تیه له مانه:

۱ - له باشوری قه لا به زوی چوم له خوراوی تونیلی چل پلیکاندا چوار حه وزی ئاوبه ر چاوده که وی، که له به ردی مه زمه زی ساف تاشراون و دابراون، هه رکام له م حه وزانه نزیک ی پینج گه ز قولن، حه وزی ژوماره یه ک له دوگه زی درگای تونیه که دایه و حه وزه کانی تریش له ریزه ی کدا له به ردی ته پولکه که هه لکه ندراون.

۲ - تونیلی چل پلیکان: له باشوری قه لا داهه لکه وتوه، نه م تونیه له سه ررا بو خورای لیدراوه له پیشداحه و شه یه کی دو گه ز قول له به رد دابراوه، پاشان له ناو نه م حه شه وه پله ی هه وه ل ده س پی ده کا تاده گاته پلیکانی چله مین، جابوئه وه لکه پيدا چونه خواره وه ی هاسان تربی، پله کانی، کمی تیل و که چ لیدراون. من بوخوم چه ن جارله ژیردا بو سه رو له سه ردا بو ژیر پيدا رویشتم، له به رئاخرین پلیکانیدا گورایه کی په زله گزوگیای لی یه، که زوا نگایه کی شیرین و دلرفین و تماشایی هه یه، به وته ی خه لکی نه م شوینه تانا و چومه که دو ریزه پلیکانی تریشی هه رکام له ماوه یه کدا تیدابوه، به لام ئیسـتاکه نه م سه ره

سه ری پلیکانه کان گیروان وه، تیمه نه مان توانی بیان بینین، دیاره نه م تونیلانه له و کاته دابورۆژی شه رۆته نگانه زۆر به کارها توبون. به م جور بۆ هینانی ئاو بۆقه لا، له م تونيله وه به سى و چان خويان گه ياندوه ته ئاوى چۆمه كه، بى ئه وه بقیه یی رویان تى بکا - چون زۆر تری نه و قه لا يانه ی، له قه دیمما توشی رۆژه ره شی هاتون و قربون، به هوئی نه بونی ئاو بوه، كه به ناچاری له تونیه تیدا ده سیان به رداوه ته وه، جایا کوژراون، یا به زه لیلی و دیلی دوزمن وه به ری داون،

ئه ینا ریڭای چون بۆ قه لا كه له لای باکوره وه یه، كه پالی داوه به، به رزایه کانی هاوته رازی خوئی، دوزمنانی ده و له تیارخان له م لایه وه هوروزمیان برد وه ته سه ر قه لاکه. جابویه. قشله ی دیده وانی له م لایه وه دانراوه، كه ئاسه واری شکوو گه وره یی لی ده بارى: به بیر و برۆای من له سه رهه موئه ویندارانی جوانی و عاشقانی زوانگای دلرفین و به دیمه نی سورشت، كه ده سستی به هیزی به دی هیته ری نه خش پیده ره، له م شوینده نه خشه ی کیشاوه. هه رواله سه رگشت لی کوله روگه زا لیکی دلسوز، كه بۆبه سه رهاتی گه لان دلپان ده سوتی و ده سیان کارده کاپتویسته، هه ر نه بی بوجاریکیشن بی سه ری به قه لای ده و له تیاردا بگیری، بیریکی لی، بکاته وه و، ئاورى بۆدوا بداته وه و، سه ری به ده ره ی (شاهانیشدا) بگه ری و نه شکه وت و بن به ردو زوانگا، قه شه نگه دلته زینه كه ی بیینی و، تیر تیرله ئاوی ساردی پینج ناشانیش بخواته وه و، سه ری بکاته سه ره زنوی غیره ت و بتلتیه وه. نه خوا و نه خه وی و نه حه سیته وه، تا بازی به ره گه ی ما فی گه ل نه گریته وه. تا سه رنوشتی داهه توان به ده سستی خوئی نه نویسته وه.

### فه رمانزه واکانی سیامه نسوری.

۱ - خه لیل به گ: سالی (۹۶۰ = ۱۵۵۲ و ۵۳ م) کوره میریکی سیامه نسوری كه ناوی «خه لیل به گ» بوو. شاته هماسوب بردیه لای خوئی و په روه رده ی کردوله قه می خانی پیدا و کردی به میری میرانی هه موو کورده کانی ئیران. هه روا بیست و چوار تیره و هوژی کوردی تریش له هوژه کانی سیامه نسور، كه هه ربه ره یی میری خویان به جیا هه بوو. به فه رمانی شاهه مووهاتنه ژیرفه رمانی و (سولتانیه) و (زه نجان) و (ئه بهه ر) و (زه رین كه مه ر) و چه ند مه لبه ند و ناوچه ی تری له ئازه ربایجان و عیراق خه لات کرا، دیسان فه رمانیشی بۆده رکراكه گه ره کیه سی هه زار سواری کوردسازبکا و، له نیوان «قه زوین» و



«ته ورین» دامه زرین و، پاسه وانی رّی و بانان بن و، نه هیلن دزر پیاو خراب و چه ته ورینگران، رّی بگرن یان له رّی ده رچن، دو سّی سال ئاوا رآبورد. کوردی ده س پیس و شرّه خوړه زوربه ی زوربان چونه لای خان وړاست و رّه وان، به پیچه وانه ی فه رمانی شاده بزوتنه وه چه ته یی و رّی گریان ده کرد و کاروانیان رّوت ده کردنه وه و به خانیس زه وت نه ده بون، له ناکامی کو بونه وه ی ئه و کوردانه له و هه ر دانه، بویه مایه ی په ریشانی و نازاردانی هه مو رّی زه وان ورّی بواران، به م جوړه شا ته هاموسب خواخوای بو وه ک خو ی لی بیته وه. ئه مجارشا، خه لیل خانی له وی هه لداشت و ناوچه یه کی له خوار عیراقی پی به خشی و ناردیه سنوری خوراسان، کاتی به ختی خوار بوه وه و گولوله ی که و ته لیژی و دزوچه ته نانیاں برا، هه مو و هه ر یه ک به لایه کدا بلا و بونه وه، ئه ویش هه تاله دنیا دا ژبا، هه ر له که وشه نی خوراسان له گه ل هوزی سیامه نسور، کاروباریان پاسه وانی بو، کاتی کاروانی ژبانی توشی ریگری هات. کوریککی به ناو. ده وله تیار به یادگارلی به جی ما.

### (ده وله تیار کوژی خه لیل خان)

به فه رمانی شا «سولتان محمد» ده وله تیاری میړمندال له شوینی بابی دانرا و ناز ناوی «خانی» پیدرا و، بویه ده ولتیارخان. له وسه رده مانه داکه و لاتی نازه ربایجان له به ر ده ستی عوسمانیان دابو، ده وله تیارخانی نارد ه سه ر سنوری نازه ربایجان که ئاگاداری بی، ناوچه ی (کرسب) «سوهه ره وه زدی» قه دیم (که ئیستابه شی قید اری پاریزگای زه نجانه) و (زه زرین که مه ر) و (سه جاسی) و (زه نجان) و (سورلق) و (قیدار) و (شه بستان) (ئه نگوران) و (قامچو خه، سه رّی و خواری) یان پی سپارد.

ئه و مه لیه ندانه له به ر شه رّوشور و هه لّات هه لّات و قرّه و نازاوه به سمی ئه سپی قزلباشان له به ر پی چبون و، له به رته قوره وی کوردان هه مو ویران و خاپور ببون، ده وله تیار ده بوابه فه رمانی شابه سه ریاندا رابگا و ریکیان بکاته وه و ئاوه دانیاں تی بخاته وه، ئه ویش ناوچه ی که رصبی (سوره به ردی) کرده بنکه ی خو ی و قه لایه کی قایمی لی دورست کردو شاروچه یه کی به ده وره وه بنیات نا، هه وای سه ربه خو یی که وته سه ر و، قه لای حه سته می بیر ی پی گوژی و نوکه ری کردنی پی سه ر شور ی بو، له ژیرفه رمانی شا، لاچو، سولتان محمد ویستی ته مبیی بکا. ده وله تیارخان، که زانی خو ی لی سازده که ن، ئه ویش لی و خو که وت و، له ناوچه ی «ئه نگوران و بوستان» نه خشه ی

قه لایه کی مه زن و قایمی دارشت.

له سه ر فه رمانی شا سولتان محمد شه ش هه زار سوار به سه ردارى «مورشید قولیخانی شاملو» هاتنه سه ر ده وڵه تیارخان و ده وری قه لایان دا، شه وێك له شه وان ده وڵه تیارخان و کۆمه لێك کوردی نه به رد و ئازای یار و هاوکاری، له قه لا هاتنه ده رو، وینه ی به لای عاسمانی خویان پیدادان و به ربونه گیانی قزلباشه کان، هه روه ك گورگی برسی خوی بخاته ناو کۆزی کاران، کاریکیان به قزلباشان کرد و کاره ساتیکیان به سه ر هێنان و دابّر دابّرکیان تّی خستن و قرّا نیکیان وّی خستن، هه رمه گه ر قزلباش باش بزنان که چۆن ئاشیکیا بۆنانه وه و، چه ند لاشیکیان لّی گلدانه وه، ئیتر قزلباش به وره نه ماوی و، به بّی زه راوی و شپهزه کراوی و، سه رلّی شیواوی، زّیی هه لاتنیاں گرته به ر، ده وڵه تیارخانیش کورانه که و ته <sup>۱</sup> سه ریان وه راوی نان و زوریان به ده می شیران، له ت کران هیندیکیشیان پّی یان ده چوه به س و ده گیران و ده بورانه وه.

دایکه پیره ی ده وڵه تیارخان له ناوئه و شه روهه نگامه داسواری ئه سپیکی بّی زین ببو، وه شوین راکردوان ده که وت و هه رای ده کرد (هه ی به نه قاره هه ی به نه قاره) یانی ته پل و که ره نایان له مل دارنن، نه قاره و مله وانه ی حه وت میر لیویان وه ده ست «ده وڵه تیارخان»، که وت وه هینانیه وه ناو قه لاکه ی، ... جابه و سه ر که وتنه گرنگه «ده وڵتیارخان» له خۆده ر چوه شه یتانی شه رد نه ی ده دا و رۆژبه رۆژله رّیی ده برده ده ر. تاوا ی لّی هات. که په رده ی شوره یی درّی و، پای له به ره ی خوی هه لّبرّی، گورّی به سته سه ر عیراق و ویستی ناوچه کانی «سولتانیه» و «ئه هه ریش» بخاته ژێرده سه لاتّی خوی به لام تاسه ر، بۆی نه وچوه سه ر.

«شاعه بباس» له شکر یکی زۆری هۆزی شاملو، به سه ردارى «مه هدی قولیخانی» نارد ه سه ری ، بۆکلۆلّی له وده مه داهۆز وتیره ی سه ربه ده وڵه تیارخان و پیاوه شه رانیه کانی لّی دوربون. چه ند که سیکی که له گه لدا بو، قه لایش هیشتاسه روبه ری نه گیرابو، رۆانگه و بورجی دیده وانى لّی نه کرابو، ده وڵتیارخان، له قه لا دا خوی لّی مّلاس دا و شاملو ده وری قه لایان گرت و وه لامیان بۆ شاعه بباس نارد، شا زۆر به گورجی به ره و شه رگه که وته رّینگه، ده وڵتیارخان له هاتنی خودی شازۆر سه رسام بو. به خووشی خوی له قه لا که

هاته ده روبه ره و باره گای شاعه بیاس که وته زئی.<sup>۱</sup>

له سه ره ر فه رمانی شاعه بیاس سیسه دکه سیك له ئاغایان و سه رناسانی کوردی خزم و که سی «ده وله تیارخان» خراشه کۆت و به نده وه وه زنجیر کران وژن و مندال و ورد و درشتیان، به دیل گیران و به تالان بران وه پاش چه ند روژنیک (ده وله تیارخان) به دار داهه لاواسرا و له دنیای بی فه ره وه به ره و دنیای خوشیان زویی، باوه رت بی به گفتمی دوژمنی خوۆت، په تی خنکان ده خه یته گه ردنی خوۆت: کلکی مارت پتراند و بویه به برای: خوۆت به خوۆتی ده که ی که پیوه ی دای<sup>۲</sup> به لام عالم آرای عباسی ده لی؛

ده وله تیارخان له میره به ناوباگه کانی شاته هماسوبی سه فه وی بو. له لای هه مزه میرزای سه فه ویش زۆر خوۆشه ویست و نیاززه و اوله پیش بوه. کاتی هوزه کانی «تکلوی تورکمانی» له شاهه لگه زانه وه، زۆری یاریده ی شاداوله پاداشدا کرابه یه کئی له سه رداره پایه به رزه کانی تایبه تی شاهانه و تا سالی (۹۹۳ ک = ۱۵۸۴ ز) هه رله و پایه دامایه وه.

کاتی (شا سولتان محمدی خودایه نده ی سه فه وی) له ته وریره وه زوی کرده مه لبه ندی سولتانیه و له وئی خیه تی هه لدا، ده وله تیاری کرده میری «سیامه نسوریان» ده وله تیاریله شه زئی نیوان سازادانیش، که خوۆه خوۆیکدا هه لده پرژینه وه. به شداربو. به له شگری خوۆی زۆری «ته هماسوب میرزای» بردو تیکی شکاند، که ده هه زار تورکومانی له گه لدا بوه. به و نازایه تی یه لای سازۆر سه رکه توه وله گه ل شایشا چوه ته «ساین قه لا» و شه ز کونایی بی هاتوه<sup>۳</sup> «ده وله تیارخان» وه ک هه موو میره کورده کانی ئیران ده یزانی سازۆربیی هیزه: له وه ده رفه تی هیئا و قه لای خوۆی پته و کرد و ناوچه ی ژێرده سه لاتی خوۆی گوشاد ده کرده وه قه لای «سجاسی» دورست کردوچیی پیویست بویتی خزانده.

(سالی ۹۹۵ ک = ۱۵۹۰ ز) که شاعه بیاس هاته سه رته خت «مورسید قولی تورکمانی» دو زمانی ده وله تیارخانی کرد. شاهیشتا خوۆی نه گرتبوه، بویه خوۆی تی نه گه یاند، به لام سالی (۹۹۸ ک = ۱۵۹۰ ز) له شکرینکی به سه ر کردایه تی «حوسه ین قولی سولتانی سیامه نسوری» نارده سه ر، ده وله تیارخان پیاوانه له شگری شای شکاند و پاشه و پاش به ره و دوا ی کردنه وه. شاعه بیاس هیچ زئی بۆنه مان، ریگه ی گزه و فره نه بی، به لام به گزه یش هیچی بۆنه کرا.

(۱) شه ره فنامه ی کوردی

(۲) شه ره فنامه ی کوردی

(۳) تاریخ عالم آرای عباسی

سالی (۱۰۰۰ ک = ۱۵۹۱ ز) شاعه بیاس زوربه هیزبو، له قه زوئیه وه له ده ولّه تیارخانی گئرا وه، که باچاوی به شابکه وی و په یمانی دوستایه تی پیکه وه (وه ک دو هیزی سه ربه خو) بیه ستن. به لام ده ولتیارخان له وه لامی شاداهه لیکوتا سه ر: «زه نجان» و «سولتانیه» و «ئه بهه ر» و «تارم» و هه موی داگیر کردن. شاعه بیاس له شکریکی یه گجار زوری لی کوکرده وه، به سه رداری «مه هدی قولیخانی شاملوی تورکمانی» نارد سه ری، ده ولّه تیارخان، ئه وله شکره زوره ی له ناوپردو بلاوی کرد وئه وانی زور زیا نبار کرد. به لام شاترسی وه به رنیش و ئوقره ی لی چنرا و، نه ی توانی ده سستی لی هه لگری: ئه مجارله پیشو ته یارترله شکریکی ساز کرد و به سه ر کردایه تی «حوسه ین قولیخانی قوروچی» به گتر ده ولّه تیاری دا کردو ئه ویش له وی پیشو خرابتری به سه رهات و، بونه درکی ناو هه ریز. ۱

بوسی هه مین جار شاعه بیاس «حوسه ین خانی شاملوی حاکمی قومی» به له شکره وه نارد، به لام ئه وله هه موان باشتیشتی له عه زرکه وت و، له شکره که یشی بونه به فری پار کاتی که شابه خوئی زانی وزوری نه ماله گیرفانی. که وته فزه و هووری هووری. هاته وه سه رگزه بووری. وتی ئه گه ر به شه ر ناتوانم بابه گه ر بروانم. به م نه خشه شا، نامه ی بوّده له تیار نوسی و نیوه هه ره شه و نیوه ناشتی و زور به زمان لوسی، دلخووشی دانه وه و پیرله گله یی و سکالای دوستانه بو. داوای لی کرد که بینه وه دوستی گیانی و شه ربه ده لافه دا هه ل په سپرن. «ده ولّه تیارخان» کوردیکی دلپاک و کوّل نه ده ر بو، له گزه و فیل و فزه ی شه ربی خه به ربو. له به ر ئه وه فریوی زمان لوسی شای خوارد و له وه لام دا. داوای کردله جی یه ک چاوی به شابکه وی، شاکه بوّده رفه ت ده گه را به ناوی زاوه وه هاته دیدنه ی و، هیزیکی زوریشی له گه ل خوئی هینا، له نزیککی قه لای «ده ولّه تیارخان» شاخیوه تی هه لدا و، له شکرخستی. ده ولّه تیار، چوه دیداری، شاپیشوازیه کی گه رمی لی کردوده سستی نایه ناوده سستی و بردیه ناوخیوه تی خوئی، به پیچه وائه ی مروقایه تی به لینی خسته ژیری و په یمانی فریدا و هه لی به ده رفه ت زانی، به فه رمانی شا. خرموچیان گرت و خستیانه ناو کوّت و زنجیران. دانیشتوانی قه لاشیان به شیران له بنه هینان و ده ولّه تیاریان به دیلی هیناقه زوین و له مه یدانی «سه عدا باد» که هه ربو لی هه لواسینی کوردان ته رخان کرابو، به دارداکرا، دواپی هوژی سیامه نسوری، درانه ده ست «میرحوسه ین قولیخانی»

سیامه نسوری، که له وه به ر پاسه وانی شابو زوړیش به ژژرو پایه بو. هه رنه ویش (سالی<sup>۱</sup> ۹۹۹ = ۱۵۴۹) قه لای<sup>۲</sup> ئیسته خر<sup>۳</sup>وچه ند شوئییکی بو شاعه بباس گرت وه به ود خزمه تی به شاکرد<sup>۱</sup>

په رتوکی «تحفه ناصری» ده نویسی: ته بمرخان کورزی سولتان عه لی به گ حاکمی کوردستان له سالی (۹۹۶ ک) بوئه ده ب دانی شه ز خوازانی «زه زرین که مه ر» به ره و گه روس زئی ده که وی. له م کاته دا ده وله تیار سولتانی سیامه نسوری. حاکمی گه روس ده بی، به خوئی و سی هه زار چه کداریه وه به ربه ته یمورخان ده گری. شه زله نیوان دو سویای کوردی هاو خوین دا هه لدا یسی و له هه ردولا زورده کوژری، له ناکامدا.

ده وله تیارده شکئی و له قه لای زه زرین که مه رده خزی و، خوئی حه شارده دا ته یمورخان ده سستی لی هه لئاگری، هه رچوئی ده بی (قه لای زه زرین که مه ر) به وحه سته م یه ده شکینن و خوده ها وینه ناو قه لاوه و، شه زله ناو قه لاوا وه ک ته نور گریه ده ستیشی، له وکاته دا تیری نه جه ل دیت و ته یمور خانی ئارده لان ده کوژری<sup>۲</sup> به لام چه کداره کانی نه تمیورخان به فه رمانده یه تی «هه لوخان براچکوله ی ته یمورخان» ده ولتیارخان، هه ربه و جوړه نزیکی دو سه د که س له خه لکی (زه زرین که مه ر) ده کوژن و (قه لای زه زرین که مه ر) تالان ده که ن. به وته ی تاریخی کورد و کوردستانی مه ردوخ و «تحفه ناصری» ده وله تیارخان، له م شه زه دا به ده سستی براکورد کانی کوژراوه، (تحفه ناصری) ده لی ته رمی ته یمورخان له قه لای زه زرین که مه ر نیژراوه، به لام مه ر دوخ ده نویسی هه لوخانی برای، ته رمه که ی بردوه ته وه بو قه لای مه ریوان «خوازاناتره» عالم ارای عه بباسی و شه زه فنا مه ده نوسن ده وله تیارله سالی ۱۰۰۰ ک دا له قه زوین به فه رمانی شاعه بباس له داردراوه: نه م ژیوایه ته دروست تره

(۱) تاریخ عالم ارای عباسی و شه رفا مه ی کوردی که هه ژار کردویه به کوردی

(۲) تحفه ناصری ص ۱۰۱

## مه لبه ندی بیجار - پارێزگای کوردستان - جه غرافای تاریخی کوردستان

رێکچراوه ی ئیداره ی مه لبه ندی بیجار (گه روس) له ۱۱ دیکو پیکهاتوه

ژوماره ناوی دیکو	ژوماره ی دیکان	ژومارکای نفوسی دیکو	روبه ری دیکو به کیلومتری چوار گوشه
۱ باوه ره شانی	۳۳	۷۹۸۴ که س	۱۲۶ ک چوار گوشه
۲ بیر تاج	۱۵	۷۳۸۸ که س	۴۴۶ ک چوار گوشه
۳ ته غامین	۲۰	۸۴۱۱ که س	۷۴۶ ک چوار گوشه
۴ خه سراوا	۲۰	۷۱۱۱ که س	۴۶۳ ک چوار گوشه
۵ خورخوزه	۳۱	۸۴۱۱ که س	۷۴۶ ک چوار گوشه
۶ ده ووه ر	۳۸	۷۶۷۷ که س	۹۵۷ ک چوار گوشه
۷ سیامه نسور	۲۰	۷۶۵۹ که س	۷۳۶ ک چوار گوشه
۸ سیلتان	۲۱	۷۹۲۶ که س	۵۲۹ ک چوار گوشه
ژوماره (ناوی دیکو)	ژوماره ی دیکانی ژوماره ی نفوسی دیکو	روبه ر	
۹ نه جه فاوا	۲۷	۶۴۹۳ که س	۴۹۶ ک م - ی چوار گوشه
۱۰ کورانی	۲۶	۱۱۲۰۱ که س	۳۷۷ ک چوار گوشه
۱۱ گورگین	۱۹	۶۰۰۰	۳۵۴ ک چوار گوشه

هه رکام له م دیکویانه له جیی خویاندا باسیان کراوه، به رابه ری سه ر ژوماری سالی ۱۳۶۵ هه تاوی مه لبه ندی بیجار خاوه نی ۸ دیکو ۲۶۹ دیی ئاوه دان و ۷۴ دیی چۆله. به لام به رابه ری راپورتی ئوستانداری کوردستان. بیجار خاوه نی ۱۱ دیکو ۲۹۷ دیی ئاوه دا نه که من له روی راپورتی ئوستانداری کوردستانی و پرس و جوودیتنی خۆم زۆرتی باسه کانم نویسیوه<sup>۱</sup>

به رابه ری سه ر ژوماری وه رزی ۱۳۶۵ هه تاوی حه شیمه تی مه لبه ندی بیجار «گروس» ۱۱۵۸۳۹ که سه. که ۲۵،۸۱۶ که س له شاری بیجار و ۸۰،۰۲۲ که س له

دیکاندا نیشته جین.

## دیکوی باوه رّه شانی به شی ناوچه ی بیجار

دیکوی باوه رّه شانی که له ۳۳ دیی ئاوه دان و چه ند موچه و شوین پیکهاتووه، له باشوری خوره لاتی بیجار دایه و زوو به ره که ی ۶۱۲ کم ی چوار گوشه یه، یانی له هه رکم یکی چوار گوشه دا ۱۳/۴۵ که س نیسته جی یه و سنوریشی به م جوړه یه.

۱ - له باکوره وه به دیکوی خور خوره -

۲ - له باشوره وه به دیکوی خه سراوا -

۳ - له خور ئاواوه به دیکوی ده وروبه ر -

۴ - له خوره لاته وه به دیکوی پیر تاج و پاریزگای هه مه دانه وه نوساوه.

زه ویه کانی خوره لات و خوراوی ئه م دیکویه ده شت و گورایی و زور به برشت و پیت و به ره که ته. به شی باکور و باشوریشی ته پۆلکه یی یه و ئه وی تری کوستانی یه. کیوانی که له سنوری ئه م دیکودان بریتین له مانه ۱ - کیوی «سه راسبی» له ده وره رو به ری دار غه یاس و باوه رّه شانی - ۲ - کیوی «دره ند» له مه لبه ندی جوروندی - ۳ - کیوی صحابه له دیی «گراچقا» - ۴ - کیوی حه مزه عه رّه ب له دیی ده وله تاوادایه.

دیی - باوه رّه شانی - حه شیمه تی ۷۷۲ که سه و به ئاوه ندی ئه م دیکویه دانراوه، دیاره ناوی دیکو له ناوی ئه م دئی گیراوه ته وه. دیی باوه رّه شانی له قه راخی شه قامی بیجار به هه مه دان دا هه لکه و تووه - چۆمی - «وزن ده ره» به به ر ناودیی باوه رّه شانی دا تی ده په زی و بریکی باش له زه ویه کانی ئه م دیکویه ئاودیری ده کا، له باشوری ئه م دئی و له قه راخی چۆمی وزن ده ره دا چه ند هیکنار زه وی راست، دراوه به ده ولّه ت بو دورست کردنی (شاروچکه). به لکوخه لکی هه ژاری کورد روژ به روژ به ره و شارستانی و سه رکه وتن برۆن - ئه م دئی دوکان و چای خانه وشتی تری هه یه.

ده لاین له ده ورائی کوندا حه وت برا هاتونه ته ئه م مه لبه نده و هه رکام له شوینیکدا نیسته جی بووه، ئه ئیستا که نه وشوینانه به ناوی هه رکام له و برایانه ناو دیر کراوه - وه ک ۱ - باوه گورکور - ۲ - باوه نه زه ر - ۳ - باوه فه قی ۴ - باوه سورخه (سوره) ۵ - باووسه یین (باوه حوسه یین) ۶ - باوه رّه شانی - ۷ - باوه که ره م.

دیی باوه رّه شانی له پيشدا له خوراوی ئه م دیدا بوه، که ئه م دئی له گرانی قورسی ۱۳۳۳ کوچی که زوی کردوه ته ئه م دئی یه ویه (سالی شازده قران به ناو - بانگه) ویران بووه وه زوربه ی خه لکه که ی له برسان مردون، پاشان له سالی ۱۲۹۳ هه تاوی دئی تازه ی باوه رّه شانی له شوینی ئیستا که یدا دورست کراوه - دیی باوه رّه شانی له ۳۶ ک شاری بیجار دایه. ده دئی، ئه م دیکویه شه قامی خیز زیزی و ۲۳ دیی خاوه نی شه قامی خاکی ماشین ره وه

نزیكترین دى به باوه رّه شانى، دى سلامه تاوايه ۵ ك. دوره. دورترین دیش دى - رّه حمه تاوايه - ۲۹ ك دوره - ناوى ديكانى نه م دىكوى به رىزى نه لفوبى به م جوره يه

۱ - ئاخكه ندى سه رو دى يه كه له دىكوى تازه ى «باوه ره شانى» مه ليه ندى

بيجار.

له ۱۵ ك خوره لاتى بيجار و ۲۰ ك باوه رّه شانى دايه، كوستانى يه، سارده سيّره، دانىشتوان ۲۷۷، مال ۵۰، شيعه، كورد، ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سپيائى، شوغل: كشت و كال و ئاژه ل دارى، ده سكردى ژنان: قاليچه، ريگا: ماشين ره و، مزگه وت و قوتابخانه ى هه يه.

ئاخكه ندى خوارى - كوئه دى بوه و ئيستاكه چوله - ئيمام زاده سوار. ئيمام زاده

مزره پوش - ناوى دو موچه يه

۲ - باوه كه ره م: دى يه كه له دىكوى «باوه رّه شانى» مه ليه ندى بيجار.

له ۲۰ ك خوره لاتى بيجار و ۲۲ ك باوه رّه شانى دايه، كوستانى يه، سارده سيّره، دانىشتوان ۶۹، مال ۱۴، شيعه، كورد، ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سپيائى، شوغل: كشت و كال و ئاژه ل دارى، ده سكردى ژنان: قاليچه ريگا: ماشين ره و، مزگه وت و قوتابخانه هه يه.

۳ - باقرئاوا: دى يه كه له رىكوى «باوه رّه شانى» مه ليه ندى بيجار.

له ۲۴ ك خوره لاتى بيجار و ۱۵ ك دى باوه رّه شانى دايه، كوستانى يه، سارده سيّره، كورد، شيعه، دانىشتوان ۵۷، مال ۱۳، ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سپيائى، شوغل: كشت و كال ئاژه ل دارى باغداری، ده سكردى ژنان: قاليچه ريگا: ماشين ره و، مزگه وت و قوتابخانه ى هه يه.

۴ - باوه رّه شانى: دى يه كه له دىكوى «باوه ره شانى» مه ليه ندى بيجار.

له ۳۶ ك خوره لاتى بيجار دايه، كوستانى يه، و سارده سيّره، دانىشتوان ۷۷۲، مال، ۱۱۲، شيعه - كورد ئاوله چوم و كايناو.

به رهه م: ده غل، سپيائى، ميوه، هه نگوين، شوغل: كشت و كال، ئاژه ل دارى، باغداری،



ده سکردی ژنان: قالیچه - قالی، رینگا ماشین زه و، مزگه وت و قوتابخانه، ناش - قه ساوی - دارتاشی - به رق - ئاوی لوله که شی - پوست - ده رمانگا - حه مام - مامان - پایگاه، قوتابخانه ی زانومایی: خاکی نه م دئی یه زۆربه به هره و به برشته. بۆگه م و دانه وئله. پشت قه لادی کۆن بوه ئیستاکه چوله و بوه ته موچه -

#### ۵ - جویره ئیل: دئی یه که له دیکۆی باوه زه شانی مه لبه ندی بیجار.

له ۵۵ ک خۆرّه لاتنی بیجار دایه. کۆستانی یه، سارده سیره، شیعە، کورد، دانیشتون ۹۰۰ مآل ۱۵۷، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، ده سکردی ژنان: قالیچه - قالی رینگا، ماشین زه و، مزگه وت قوتابخانه.

#### ۶ - جه وروه ندی: دئی یه که له دیکۆی باوه زه شانی مه لبه ندی بیجار.

له ۵۵ ک خۆرّه لاتنی بیجار و ۱۸ ک دئی باوه زه شانی دایه. کۆستانی یه، و سارده سیره، دانیشتون ۴۰۰، مآل ۷۱ شیعە، کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، ده سکردی ژنان: قالیچه - قالی، رینگا: ماشین زه و. مزگه وت قوتابخانه.

(چگه نلو) دئی کۆن بوه و ئیستاکه به شکلی موچه ده رهاتوه - چوارباغ دئی کۆنه و ئیستاکه موچه یه

#### ۷ - چل نه میران: دئی یه که له دیکۆی باوه زه شانی مه لبه ندی بیجار.

له ۵۰ ک خۆرّه لاتنی بیجار و ۱۶ ک دئی باوه زه شانی دایه، کۆستانی یه، سارده سیره، دانیشتون ۱۵۰، مآل ۲۹، شیعە، کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی - میوه، شوغل: کشت و کال، ئازهل داری، باغداری، ده سکردی ژنان: قالیچه رینگا، ماشین زه و، مزگه وت قوتابخانه پوست. ئاوی لوله که شی - ناش - کانی ئادینه «چه شمه ئادینه» موچه یه - کانی کویره: موچه یه.

#### ۸ - چالانه: دئی یه که له دیکۆی «باوه زه شانی» مه لبه ندی بیجار.

له ۶۰ ک خۆرّه لاتنی بیجار و ۱۴ ک دئی «باوه زه شانی» دایه. کۆستانی سارده سیره شیعە - تورک، دانیشتون ۱۱۹، مال ۱۵، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل، کشت و کال و ئازهل داری، ده سکردی ژنان: قالیچه، قالی، رینگا: ماشین زه و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

## ۹ - خانباغی: دئی یه که له دیکۆی «باوه زه شانی» مه لبه ندی بیجار.

له ۴۰ ک خۆره لاتنی بیجار و ۲۰ ک دئی باوه زه شانی دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۵۱۱، مال ۸۷ شیعه کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی میوه، شوغل: کشت و کال و ئازه ل داری، باغداری، ده سکردی ژنان: قالیچه، قالی، زینگا، ماشین زه و مزگه وت قوتابخانه، ناشی ئارد،

## ۱۰ - خان ئاوا: دئی یه که له دیکۆی باوه زه شانی مه لبه ندی بیجار.

له ۴۰ ک خۆره لاتنی بیجار و ۲۵ ک دئی باوه زه شانی دایه، کوستانی، سارده سیره، دانیشتوان ۷۱، مال ۱۱، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازه ل داری، ده سکردی ژنان: قالیچه، قالی زینگا، ماشین زه و، مزگه وت و قوتابخانه.

## ۱۱ - ده وله ت ئاوا: دئی یه که له دیکۆی باوه زه شانی مه لبه ندی بیجار.

له ۸ ک خۆره لاتنی بیجار و ۲۹ ک دئی باوه زه شانی دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۴۰۰، مال ۶۷، شیعه - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازه ل داری، ده سکردی ژنان: قالیچه، قالی، زینگا، ماشین زه و، مزگه وت و قوتابخانه ده وله تاوا -

## ۱۲ - دیه نه: دئی یه که له دیکۆی باوه زه شانی مه لبه ندی بیجار.

له ۲۳ ک خۆره لاتنی بیجار و ۱۸ ک دئی باوه زه شانی دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۳۳۰، مال ۵۵، شیعه کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازه ل داری، ده سکردی ژنان: قالیچه، قالی زینگا، ماشین زه و، مزگه وت قوتابخانه، مامانی - پوست. ئاوی لوله که ش - نه وت فروشی، ناش -

## ۱۳ - ده وله ت یار: دئی یه که له دیکۆی باوه زه شانی مه لبه ندی بیجار.

له ۱۶ ک خۆره لاتنی بیجار و - ک دئی باوه زه شانی دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۴۵، مال ۹، شیعه کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی میوه، شوغل: کشت و کال و ئازه ل داری، باغداری، ده سکردی ژنان: قالیچه زینگا: ماشین زه و، مزگه وت و قوتابخانه، ئاوی لوله که شی -

#### ۱۴ - داره قه یاس (دار غیاث): دئی یه که له دیکۆی باوه ژه شانی

مه لّبه ندی بیجار.

له ۳۰ ك خۆره لاتى بیجارو ۸ ك دئی باوه ژه شانی دایه، کویتانی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۶۲۰، مأل ۱۱۰، شیعه کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری ده سکردی ژنان: قالیچه، ژینگا، ماشین ژه و، مزگه وت، قوتابخانه حه مام، ده رمانگا، به رق، لوله که شی، فروشگای هاویاری، نه وت فروشی - چای خانه - ناشی ئارد -

#### ۱۵ - «ره ضا» ئاوا: دئی یه که له دیکۆی باوه ژه شانی مه لّبه ندی بیجار.

له - ك خۆره لاتى بیجارو - ك دئی باوه ژه شانی دایه، کویتانی یه، شیعه تورک، دانیشتوان ۹۲، مأل ۱۴، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنان: قالیچه، ژینگا، ماشین ژه و، مزگه وت، قوتابخانه.

#### ۱۶ - ره حمه ت ئاوا: دئی یه که له دیکۆی باوه ژه شانی مه لّبه ندی بیجار.

له ۷ ك خۆره لاتى بیجارو ۲۹ ك دئی باوه ژه شانی دایه، کویتانی یه. سارده سیره شیعه، کورد، دانیشتوان ۲۲۳ مأل ۳۵، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی میوه، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، باغداری، ده سکردی ژنان: قالیچه، ژینگا، ماشین ژه و، مزگه وت قوتابخانه. ئاوی لوله که شی - به رق.

#### ۱۷ - (سیلان) (سیرلان): دئی یه که له دیکۆی باوه ژه شانی مه لّبه ندی بیجار.

له ۱۲ ك خۆره لاتى بیجارو - ك دئی باوه ژه شانی دایه، کویتانی یه، سارده سیره، شیعه، کورد دانیشتوان ۲۶۲ مأل ۴۷، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی میوه، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنان، قالیچه، ژینگا، ماشین ژه و، مزگه وت قوتابخانه فروشگای هاویاری - نه وت فروشی - نانوا، حه مام - پاسگاه، پۆست، فیرگه ی رانومانی.

#### ۱۸ - شریف ئاوا: دئی یه که له دیکۆی باوه ژه شانی مه لّبه ندی بیجار.

له ۴۳ ك خۆره لاتى بیجارو - ك دئی باوه ژه شانی دایه، کویتانی یه، سارده سیره، شیعه کورد، دانیشتوان ۱۰۱، مأل ۱۷، ئاوله کایناو، به رهه م، ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنان: قالیچه، ژینگا، ماشین ژه و، مزگه وت قوتابخانه. پۆست - ئاوی لوله که شی -

۲۰ - سه بزه وار: دئی یه که له دیکۆی باوه ژه شانی مه لبه ندی بیجار.

له - ك خۆره لاتى بیجار و - ك دئی باوه ژه شانی دایه، کوستانی یه، سارده سیره شیعه کورد - دانیشتوان ۱۶، مال ۱، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنان: قالیچه، ژینگا: ماشین ژه و، مزگه وت قوتابخانه.

۲۱ - شوش ته ری: دئی یه که له دیکۆی باوه ژه شانی مه لبه ندی بیجار.

له ۳۵ ك خۆره لاتى بیجار و ۶ ك باوه ژه شانی دایه، کوستانی یه، سارده سیره، شیعه، کورد، دانیشتوان ۱۶۳ مال ۳۹، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی میوه، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری باغداری ده سکردی ژنان: قالیچه ژینگا، ماشین ژه و، مزگه وت، قوتابخانه به رق - ئاوی لوله که شی -

۲۲ - شه وه رتوو (شبرتو): دئی یه که له دیکۆی باوه ژه شانی مه لبه ندی بیجار.

له ۱۸ ك خۆره لاتى بیجار و ۱۶ ك دئی باوه ژه شانی دایه، کوستانی یه، سارده سیره، شیعه، کورد، دانیشتوان ۳۴۹، مال ۶۰، ئاوله کایناو، به رهه م ده غل و سپیایی، شوغل کشت و کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنان: قالیچه ژینگا، ماشین ژه و، مزگه وت، قوتابخانه، به رق - ئاوی لوله که شی - ئاسنگه ری - ناش.

۲۳ - ته مره س (طهمورث): دئی یه که له دیکۆی باوه ژه شانی مه لبه ندی بیجار.

له ۲۸ ك خۆره لاتى بیجار و ۱۸ ك دئی باوه ژه شانی دایه، کوستانی یه، سارده سیره، شیعه، کورد، دانیشتوان ۱۴۷، مال ۲۶، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل، کشت و کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنان: قالیچه ژینگا: ماشین ژه و، مزگه وت قوتابخانه حه مام - ئاوی لوله که شی.

۲۴ - وه لی ئاوی کانى سپی: دئی یه که له دیکۆی باوه ژه شانی مه لبه ندی بیجار.

له ۴۵ ك خۆره لاتى بیجار و ۱۵ ك دئی باوه ژه شانی دایه، کوستانی یه، سارده سیره شیعه کورد، دانیشتوان ۱۴۰، مال ۱۹، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی میوه، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، باغداری، ده سکردی ژنان، قالیچه، ژینگا: ماشین ژه و،

مزگه وت، قوتابخانه، ده رمانگا، ناوی لوله که شی.

## ۲۵ - قه ره ده ربه ند: دئی یه که له دیکۆی باوه ره شانی مه لبه ندی بیجار.

له ۵۵ ک خورّه لاتنی بیجار و ۱۲ ک دئی باوه ره شانی دایه، کویتانی یه، سارده سیره شیعه، کورد، دانیشتوان ۱۲۵، مآل ۲۲، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازه ل داری، ده سکردی ژنان: قالیچه ریگا، ماشین ره و، مزگه وت قوتابخانه، ناوی لوله که شی.

## ۲۶ - قزل ناغاج: دئی یه که له دیکۆی باوه ره شانی مه لبه ندی بیجار.

له ۲۰ خورّه لاتنی بیجار و ۱۲ ک دئی باوه ره شانی دایه، کویتانی یه، سارده سیره شیعه کورد، دانیشتوان ۱۵۲، مآل ۲۷، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی میوه، شوغل: کشت و کال و ئازه ل داری باغداری، ده سکردی ژنان: قالیچه ریگا، ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه، پۆست، به رق - ناوی لوله که شی.

## ۲۷ - کاریز دئی یه که له دیکۆی باوه ره شانی مه لبه ندی بیجار.

له ۲۴ ک خورّه لاتنی بیجار و ۱۲ ک دئی باوه ره شانی دایه، کویتانی یه، سارده سیره شیعه، کورد، دانیشتوان ۴۲۳، مآل ۶۹، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی میوه، شوغل: کشت کال و ئازه ل داری باخه وانی، ده سکردی ژنان: قالیچه ریگا، ماشین ره و، مزگه وت قوتابخانه حه مام - پۆست، نه وت فروشی، ئاش، ئاسنگه ری، فروشگای هاویاری -

## ۲۸ - کولیچه (کلوچه): دئی یه که له دیکۆی باوه ره شانی مه لبه ندی بیجار.

له ۴۵ ک خورّه لاتنی بیجار و ۱۷ دئی باوه ره شانی دایه، کویتانی یه، شیعه - تورک، دانیشتوان ۳۱۶، مآل ۴۹، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازه ل داری، ده سکردی ژنان: قالیچه ریگا، ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه. حه مام، ناوی لوله که شی - فروشگای هاویاری - نه وت فروشی - ئاش - به قالی.

## ۲۹ - کناره ی سه یف ئاوا: دئی یه که له دیکۆی باوه ره شانی مه لبه ندی

بیجار.

له - ک خورّه لاتنی بیجار و ۸ ک دئی باوه ره شانی دایه، کویتانی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۱۰۱، مآل ۱۸، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و

ناژهل داری، دهسکردی ژنان: قالیچه، رینگا، ماشین پهو، مزگهوت، قوتابخانه.

### ۳۰- کونا مار: دئییه که له دیکوی باوه په شانی مهلبه نندی بیجار.

له ۴۴ ک خوره لاتی بیجار و ۷ ک دینی باوه په شانی دایه، کوستانی یه، سارده سیره، شیعه، کورد، دانیشتوان ۳۰۴، مال ۵۳، ناو له کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، میوه، شوغل: کشت و کال و ناژهل داری باخه وانی، دهسکردی ژنان: قالیچه، قالی، رینگا ماشین پهو، مزگهوت، قوتابخانه. ناوی لوله که شی - فروشگای هاویاری - نهوت فروشی.

### ۳۱- گره چیا: دئییه که له دیکوی باوه په شانی مهلبه نندی بیجار.

له ۲۰ ک خوره لاتی بیجار و ۱۶ ک دینی باوه په شانی دایه، کوستانی یه، سارده سیره، شیعه، کورد، دانیشتوان ۱۳۳، مال ۲۵، ناو له کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، میوه، شوغل: کشت و کال و ناژهل داری باخه وانی، گره چیا - ناوی صحباه یه کی گه و ره بوه به وته ی خه لکی. گر، یانی: تیشک، چیا، یانی: نور و روشنایی کوستان. دهسکردی ژنان: قالیچه، قالی، رینگا ماشین پهو، مزگهوت، قوتابخانه. پوشت، ناوی لوله که شی - ناش.

### ۳۲- گویجه که ند (گوچه کند): دئییه که له دیکوی باوه په شانی مهلبه نندی بیجار.

له ۵۰ ک خوره لاتی بیجار و ۱۲ ک دینی باوه په شانی دایه، کوستانی یه، سارده سیره، شیعه، کورد، دانیشتوان ۲۸۱، مال ۴۵، ناو له کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، میوه، شوغل: کشت و کال و ناژهل داری باخه وانی، دهسکردی ژنان: قالیچه، قالی، رینگا ماشین پهو، مزگهوت، قوتابخانه، هه مام، ناش.

### ۳۳- هه زار خان: دئییه که له دیکوی باوه په شانی مهلبه نندی بیجار.

له ۴۰ ک خوره لاتی بیجار و ۶ ک دینی باوه په شانی دایه، کوستانی یه، سارده سیره، شیعه، کورد، دانیشتوان ۶۷، مال ۱۲، ناو له کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ناژهل داری، دهسکردی ژنان: قالیچه، رینگا ماشین پهو، مزگهوت، قوتابخانه. حان. هه رواخان. له کوردیدا به مانا کانی هاتوه. ده کری به مانا هه زار کانی یا هه زار خان بی. خوا زاناته ره.

## دیکۆی پیر تاج به شی ناوچه ی بیجار

دیکۆی پیر تاج که له خۆرّه لاتی بیجار دایه، رۆبه ره که ی ۴۴۶ ک چوار گۆشه یه و  
حه شیمه تی ۷۳۸۸ که سه. یانی له هه رک یکی چوار گۆشه دا ۱۶ که س نیشته جی یه و  
سنوری شی به م جوړه یه.

۱ - له باکوره وه به پارێزگای زه نجان

۲ - له باشوره وه به پارێزگای هه مه دان.

۳ - له خۆرّه لاته وه به پارێزگای هه مه دان

۴ - له خۆراواوه به دیکۆی خۆر-خۆره و باوه رّه شانی یه وه نوساوه.

دی پیر تاج به هه شیمه تی ۱۳۸۸ که سه وه به ناوه ندی ئه م دیکۆ دانراوه که ناوی  
دیکۆ که له ناوی میژویی ئه م دی گیراوه ته وه.

هۆی ناوانانی ئه م دی به «پیر تاج» ئه وه یه:

۱ - له به شی باکوری ئه م دیدا کیۆی به ناوی (پوله ک عه بنه ر) سه ری هه لیئاوه،

که له سه رلو تکه ی کیۆه که به ردی به شکلی تاج زاوه ستاوه «به م هۆیه ئه م دی ناز ناوی  
«پیر تاج» ی له سه رنراوه

یانی سه ری شایسته ی تاجی گه وره یی یه، که ئه گه رهه زاران سالیش چه رمه سه ری  
دری، به هرزی به ئازتری و دلی کون کون کری: له دوی مافی خوی پاشه کستی نه کا ونه له رزی  
هیشتانه به زی و کول نه داونه ته زی، تانه ته ویس نه تا سینی و له ولاتی نه تاریتی، وه ک  
کیۆکه هه زاران کلێله به فری سارد و سړی تواندوه ته وه ، سه دان بن و بنه چه یشی  
براندوه ته وه، به لام خوی هه ر به سه ربه رزی زاوه ستاوه ، نه تواوه ته وه وه ره ره ماوه ،

۲ - ده یشکری بله ین «میر حاج» بوه به ره یه ره به شکلی «پیر تاج» ده رهاتهوه، خاکی  
ئه م دیکۆیه گورایی وده شت و به برشته به لام باکوری خۆراوای، که وشنی دیکانی.  
حه سه ن ته یمور، کانی ئاوینه. ئاغبلاغی چه نگ ئه لاس. رۆسته ماوا، کویستانی یه.

کیۆه به ناو بانگه کانی بریه تین له مانه:

۱ - زنجیره کیۆی «چه نگه لّماس» ئه م زنجیره کیۆه له ناوه که ی واده رده که وی که

کانی ئه لّماسی تیدا بیت، له دی «پیر تاج» ه وه ده س پی ده کا و ده رۆا تاده گاته

سه رچۆمی «ته لوار» لیږه دا چۆمی ته لوار دای ده بړی، لوتکه ی به رزوعاسته می نه م زنجیره کتیه.

که به «مومنایی» به ناوبانگه، ۲۵۰۴ گه رز له زوی ده ریاوه به رزه. وهك خه لکی ده لین له م کتیه مه لیه می وه ده س دی که بو شکسته به تایبه ت بولکاندنی ئیسقانی شکاوی به ده ن پیکه وه زوره که لکه:

نه و مه لیه مه به م جوړه وه ده س دی. له لوتکه ی نه م کتیه زنجاو دیته خواری. له و شوینه ی که زنجاو که ی لی دی، بړی خاک ه ل ده که ندری و ده کولیندری تابشکلی مه لیه م ده ردی، به لām وهك ده لین له هه رده کیلوخاک نریکی مسقالینکی مه لیه م لی وه ده س دی (خوازاناره).

۲ - کیوی «فه تح میل» له که وشه نی دیی - که چه گومه د. ۳ - ته کداغ له دیی رۆسته ماوا. ۴ - (کتیوی پولهك عه مبه ر) له باکوری دیی پیرتاج ۵ - کیوی قورغ داغی له دیی فه تحاوا،

## چۆم: ۱ - چۆمی ئاجی چایی.

له کول ته په ی پاریز گای هه مه دانه وه سارچاوه ده گری و له شوینی «شیرین سو» تی ده په ری و رۆسته ماوا به جی دیلی و ده ژرته «قزل» وه زانه وه، ۲ - چۆمی کاکه هه باس - له به رزایه کانی دیی خانبلاغی سه رچاوه ده گری و له زه ویه کانی کاکه هه باس و شاگودار ده ژرته ناوی چۆمی «شیرین سو» وه وه.

۳ - چۆمی تیکانلو - له دیکانی «کونه حه سارو ئاغبلاغی پاریز گای هه مه دانه وه سارچاوه ده گری و خاکی نه م دیکو ئاودیږی ده کا و دیکانی تازان قه ره. شاگودار. به جی دیلی، ده ژرته ناوچۆمی. شیرین سوه وه

۴ - چۆمی «فه تح میل»

دیکانی، که چه گومه د. گوگقاش، به جی دیلی و ده ژرته چۆمی «شیرین سوه وه. ۱» ۵ - چۆمی «سیلاو» له به رزایه کانی. ئاغبلاغی چه نگ نه لماسه وه سه رچاوه ده گری و ده ژرته شیرین سوه وه.

۶ - چۆمی پیرتاج. له زه بنه له وه سه رچاوه ده گری. دواي نه وه که له دیی. هومايون تی



ده په زئی به ناوه راستی دئی. پیر تاج - دا ده زوا و ده زژیته ناو شیریز. سوه وه،

## شوغلی

خه لکی نه م دیکۆ به کشت و کال و ئازهل داری، باغداری و باخه وانی یه، ترئی نه م دیکۆ به ناو بانگه و دۆشاوی نه م دیکۆ به چاکی ناوی زویوه. خه لکی له کورد و تورك تیکه لن و به هه ردوو زمانی کوردی و تورکی قسه ده که ن و زیاتریان شیعه مه زهه بن و بریکیشیان شافعی مه زهه بن - کانی «گه چی» دئی کپرت لر. یه کیکه له کانه به خیر و بیره کانی نه م ناوچه ده سکردی ژنانی نه م دیکۆ. قالی، قالیچه گلیم، جاجم وشتی تره - ناوی دیکانی نه م دیکۆ به ریزی نه لفوی به م جووره یه -

## «دیکۆ پیر تاج به شی مه لبه ندی بیجار».

۱ - ئاغبلاغ چه نگ نه لماس: دئی یه که له دیکۆ پیر تاج له ۸۹ ک بیجار و له ۱۳ ک باشوری خورناوی پیر تاج و ۱ ک شه قامی هومايون دایه. ته پۆلکه یی یه، سارده سیره. دانیشتوان ۴۷۷ که س، مال ۸۸. شیعه - کورد، تورك. ئاوله کایناو.

۲ - پیر تاج: شاره چکۆله ی پیر تاج، ناوه ندی دیکۆ پیر تاجی به شی مه لبه ندی بیجاره، له ۷۶ ک خوره لاتنی بیجار دایه کوستانی یه، سارده سیره. دانیشتوان ۱۳۸۸ که س، مال ۲۵۲، شیعه، ترک، ئاوله کایناو و کاریز. به رهه م: ده غل - ترئی و میوه ی فره و فراوان - چنارستان - سپایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری و باغبانی - ده سکردی ژنان - قالیچه و جاجمی به نرخ و بایه خی بیجاری - زینگا ماشین ژه و - پاسگای هیزه کانی ئینترامی - مزگه وت و قوتابخانه سه ره تایی و ناوه ندی هه یه.

۳ - جه عفه رئاوا: دئی یه که له دیکۆ پیر تاجی به شی مه لبه ندی بیجار. له ۹۶

ك خۆره لاتی بیجار و ۱۹ ك پیرتاج دایه. کویستانییه - سارده سیړه. دانیشتوان ۱۹۶ که س، مال ۳۷. شیعه، تورک، ئاوله کایناو و کاریز، به رهه م: ده غل، دانه وئله، تری، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئازه ل داری، ده سکردی ژنان، قالیچه

## کانی ئایینه

۴ - چه نگ ئه لماس: دئی یه که له دیکوی پیرتاجی مه لبه ندی بیجار. له - ك خۆره لاتی بیجار و - ك پیرتاج و قه راخی شه قامی بیجار دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیړه - دانیشتوان ۵۰۸، مال ۹۴ شیعه کورم فارس - ئاوله کایناو - به رهه م ده غل و سپیایی - شوغل، کشت و کال و ئازه ل داری، قالیچه، حاجیم، گلیم - زینگا ماشین ره و - حاجی ئاوا - حه سه ن ته یموری سه ری - خوجوندگه حینه - خودایی - ئیستاکه چۆلن و به شکلی موچه و مه زرایان لی هاتوو -

۵ - حه سه ن ته مه ر (حه سه ن ته یموری سه ری): دئی یه که له دیکوی پیرتاجی به شی مه لبه ندی بیجار. له ۹۱ ك خۆره لاتی بیجار و باکوری کیوی «چه نگ ئه لماس» دایه - له داوینی کۆدایه - سارده سیړه - دانیشتوان - که س مال - شیعه - کورد، تورک - ئاوله کایناو و کاریز - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئازه ل داری، ده سکردی ژنان: قالی بافی - زینگا: ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

۶ - رۆسته م ئاوا: دئی یه که له دیکوی پیرتاجی مه لبه ندی بیجار. له ۹۱ ك خۆره لاتی بیجار و ۱۵ ك خۆره لاتی پیرتاج دایه - ته په وشووده شتایی یه - سارده سیړه - دانیشتوان ۲۵ که س مال ۵ شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م ده غل و سپیایی - شوغل، کشت و کال و ئازه ل داری زینگا ماشین ره و.

۷ - زه ینه ل: دئی یه که له دیکوی پیرتاجی مه لبه ندی بیجار: له ۸۴ ك خۆره لاتی بیجار و ۸ ك پیرتاج دایه. سارده سیړه - دانیشتوان ۶۲۶ که س مال ۱۱۸، شیعه - تورک - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل - شوغل: کشت و کال و ئازه ل داری. شیرین سو - موچه یه و شاهواری سه ری - موچه یه.

## ۸ - شاهواری خوارو: دئی یه که له دیکوی پیرتاج مه لبه ندی بیجار.

له ۱۰۱ ک خۆره لاتنی بیجارو ۲۵ ک پیرتاج دایه. سارده سیره - دانیشتوان ۱۹۸ که س مال ۳۶ شیعه - کورد، تورک - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری.

## ۹ - فه تاباد (فه تحاوا): دئی یه که له دیکوی پیرتاج مه لبه ندی بیجار.

له ۴۹ ک خۆره لاتنی بیجارو ۲۲ کم پیرتاج و - ک حه سه ن ته یمور دایه - ته په و شیووده شتایی یه - سارده سیره - دانیشتوان ۴۵۸ که س، مال ۷۵، شیعه، تورک - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی و تری - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری - زینگا: ماشین ره و مزگه وت و قوتابخانه (قه ره سه قه ل)

## ۱۰ - قازان قه ره: دئی یه که له دیکوی پیرتاجی مه لبه ندی بیجار.

له ۵۹ ک خورئاوای بیجار و ۱۷ ک باشوری خورئاوای پیرتاج و قه راخی شه قامی، «شاگودار» به پیرتاج دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیره - دانیشتوان ۷۰۲ مال ۱۱۹ شیعه، تورک، ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری - قالیچه، گلیم، جاجم - زینگا: ماشین ره و.

## ۱۱ - کاکه عه باس: دئی یه که له دیکوی پیرتاجی مه لبه ندی بیجار.

له ۶۰ ک خورئاوای بیجار و ۱۶ ک باشوری خورئاوای پیرتاج و قه راخ شه قامی «گابازه» به «شاگودار» دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیره - دانیشتوان ۶۵۲ مال ۱۱۰. شیعه - تورک - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین ره و.

## ۱۲ - که چه گومبه د: دئی یه که له دیکوی پیرتاجی مه لبه ندی بیجار.

له ۵۲ ک خورئاوای بیجارو ۲۴ ک پیرتاج و - ک باشوری خورئاوای حه سه ن ئاوای - و - ک خورئاوای ئیسفالتی بیجار تیکاب دایه - کوستانیه، سارده سیره - دانیشتوان ۲۱۰ مال ۳۹ شیعه - کورد، تورک - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، قالیچه، گلیم، جاجم - زینگا: ماشین ره و مزگه وت و قوتابخانه.

## ۱۳ - گاو بازه: دئی یه که له دیکوی پیرتاج مه لبه ندی بیجار.

له ۹۶ ک خۆره لاتى بیجار و ۱۱ ک باشوری خۆرئاوای پیرتاج و قهراخی شهقامی «شاگوار» به «خودایی» دایه، ته بۆلکه یی، یه، سارده سیره، دانیشنوان ۳۲۸ مالن ۶۵ شینعه - کورد - ئاو له کانیاو - بهرهم: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، قالیچه، گلیم، جاجم - رینگا: ماشین ره و. ۱۴ - یولقاش: دئییه که له دیکوی پیرتاج مهلبه نی بیجار.

له ۹۶ ک خۆره لاتى بیجار و ۲۰ ک باشوری خۆرئاوای پیرتاج و قهراخی شهقامی «کاکه عهباس» به «گه چه گومبه د» دایه، کویتانی یه، سارده سیره، دانیشنوان - مالن - شینعه - تورک - ئاو له کانیاو - بهرهم: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، قالیچه، گلیم، جاجم - رینگا: ماشین ره و. ۱۵ - هوما یون: دئییه که له دیکوی پیرتاج مهلبه نی بیجار.

له ۸۲ ک خۆره لاتى بیجار و ۶ ک پیرتاج دایه، کویتانی یه، سارده سیره، دانیشنوان ۵۹۹ مالن ۱۱۱ شینعه - تورک - ئاو له کانیاو - بهرهم: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، باغبانی.

## دیکۆی ته غامین به شی ناوچه ی بیجار

دیکۆی ته غامین. یه کێکه له یازده دیکۆ کانی ناوچه بیجار.

ئه م دیکۆیه که له باکوری ناوچه بیجار دایه، له ۲۳ دئی کورانی و سیامه نسور پیکهاتوه  
حه شیمه تی ۶۲۵۴ که سه و زووبه ریشی ۵۰۴ ک چوار گۆشه یه. یانی له هه رک، یکی چوار  
گۆشه دا ۱۲/۵ که س نیشته جی یه

ئه م دیکۆیه به زرو نرمی فره ی تیدایه. به جۆری که دیکانی له چاوکیوه کانی لای  
باکوری له شوئیککی زورنه وی تردهه لکه وتوون له به رئه وه. به «ته غامین» ناودیر کراوه  
سنوری ئه م دیکۆ به م جۆره یه.

۱ - له باکوره وه به کیۆه کانی. نوراین و پارێزگای زه نجان ۲ - له باشوره وه به دیکۆی  
سیامه نسور. ۳ - له خۆره لاته وه به دیکۆی کورانی ۴ - له خۆراواوه به دیکۆی  
سیامه نسوره وه نوساوه.

کیۆ. کیۆه کانی - نوراین عه لی قولی چه ق، هادی که له یی. کونه شور، ئورتاداغ.  
له م دیکۆذاقه راریان گرتوه.

دئی ئاغبلاغ «کانی سپی» ته غامین به ناوه ندی ئه م دیکۆدانراوه. سنوری ئه م دئی به م  
جۆره یه - ۱ - له باکوره وه به ناوچه ی کۆستانی ۲ - له باشوره وه . به کول ته په ی  
ته غامین ۳ - له خۆراوه به چه تاق ۴ - له خۆره لاته وه به قورت ده ره وه نوساوه.  
چۆم. چۆمه کانی ئه م دیکۆیه گشتیان کاتین و له کاتی هاویناندا ئاوێکی وایان نامینی که  
کشت وکال که لکی باشی لی وه ربگیری.

له ناوچۆمیلکه کاندا ئه م سۆ چۆمه ئاویان زۆرتره.

۱ - چۆمی ئاغبلاخی ته غامین که له باشوری به رزایه کانی ئاغبلاغه وه سه رچاوه  
ده گری. له دیکانی سیئوری. ئوچ گومه دی سولتان ئوچ گومبه دی خان. تی ده په زی و له  
دیکۆی کورانی سه ره لدیتی.

۲ - چۆمی که له باکوری دئی ئاغبلاخی ته غامین سه رچاوه ده گری و قورت ده ره  
به جی دیلۆی دیکۆی کورانی زی ده که تی

۳ - چۆمی. چیچکلو. له به رزایه کانی دئی چیچکلو، سه رچاوه ده گری و ده روا تا  
له دئی. حه سه ناوای چاروق. ده چیته دیکۆی ته غامینه وه. پاشان له دئی «قه مچوخه»  
ده رژیته ناو دیکۆی کورانی وه ئه م دیکۆ سارترین خالی ناوچه ی بیجاره چون له به زرتین  
شوینی ناوچه دا قه راری گرتووه، زۆرتری خه لکی ئه م دیکۆ. تورکو شیعه ن بریکیشیان  
سونی و کوردن. دیکان به زیری ئه لفوبی به م جۆره یه.

۱ - **ئاغ که ندقه ره که ند:** دئی یه که له دیکۆی «طغامین» ی ناوچه ی بیجار. له ۱۰۰ ک باکوری بیجار و ۱۵ ک ئاقبلاغی طغامین دایه، ته پۆلکه یی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۳۱۳، مال ۵۸ شیعه - تورک ئاوله ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپایی هه نگوین، میوه، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری. باخه وانی، ده سکردی ژنان: قالیچه و گلیم، به ره، ژینگا، ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه، لوله که شی، ئاش، حه مام.

۲ - **ئاقبلاغی طغامین:** دئی یه که له دیکۆی «طغامین» ی بیجار.

له ۱۱۰ ک باکوری مه لبه ندی بیجار دایه، ته پۆلکه یی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۶۸۲ مال ۱۱۲، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنان: قالیچه و گلیم، به ره، ژینگا: ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه، پوست، ناوی لوله که شی - فروشگای هاواری - نه وت فروشی - ئاسنگه ری، ئاش، حه مام.

۳ - **ئوچ کومبه دی «خان»:** دئی یه که له دیکۆی «طغامین» ی ناوچه ی بیجار.

له ۹۲ ک باکوری مه لبه ندی بیجار و ۱۰ ک ئاقبلاغی طغامین دایه، ته پۆلکه یی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۳۹۷، مال ۶۶، ئاوله کایناو، سوننی - شیعه، کورد، به رهه م: ده غل و سپایی، هه نگوین، میوه، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، باخه وانی، ده سکردی ژنان: قالیچه و گلیم، ژینگا: ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه - نه وت فروشی، ئاش، حه مام

۴ - **ئوچ گومبه دی سلطان:** دئی یه که له دیکۆی «طغامین» ی ناوچه ی بیجار. له ۹۲ ک باکوری بیجار و ۱۰ ک ئاقبلاغی طغامین دایه، سارده سیره، دانیشتوان ۲۳۲، مال ۴۰ ئاوله کایناو، شیعه، تورک، به رهه م: ده غل و سپایی میوه، هه نگوین، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری باخه وانی، ده سکردی ژنان: قالیچه و گلیم، ژینگا: ماشین ره و، مزگه وت قوتابخانه، حه مام، ناوی لوله که شی - نه وت فروشی.

**ئیبیرایم ئاوا: موچه یه -**

۵ - **بوستان ده ره:** دئی یه که له دیکۆی «طغامین» ی بیجار.

له ۹۳ ک باکوری مه لبه ندی بیجار و ۱۸ ک ئاقبلاغی دایه، سارده سیره، دانیشتوان

۳۰۳، مال ۵۳

ناوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی میوه، شوغل: کشت و کال و نازه ل داری. باخه وانی، ده سکردی ژنان: قالپچه و گلیم رّیگا: ماشین زه و، مزگه وت، قوتابخانه. ناوی لوله که شی. فروشگای هاویاری. نه وت فروشی - ناش، حه مام،

### ته کی نه ولی: موچه یه.

#### ۶ - چطاق: دئی یه که له دیکۆی «طغامین» ی ناوچه ی بیجار.

له ۱۱۲ ک باکوری مه لبه ندی بیجار و ۳ ک ناقبلاغی طغامین دایه، سارده سیّره، دانیشتوان ۳۱۸، مال ۶۴، ناوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و نازه ل داری، ده سکردی ژنان: قالپچه و گلیم، رّیگا: ماشین زه و، مزگه وت، قوتابخانه، ناوی لوله که شی، فروشگای هاویاری، نه وت فروشی. ناش - ناسنگه ری

#### ۷ - حه سه ن ناوای چاروق: دئی یه که له دیکۆی «طغامین» ی ناوچه ی بیجار.

له ۱۱۰ ک باکوری مه لبه ندی بیجار و - ک ناقبلاغی طغامین دایه، سارده سیّره، دانیشتوان ۲۵۷ مال ۴۶ ناوله کایناو، به رهه م: ده غل سپیایی میوه، شوغل: کشت و کال و نازه ل داری، ده سکردی ژنان: قالپچه و گلیم، رّیگا: ماشین زه و، مزگه وت، قوتابخانه. ناوی لوله که شی، ناسنگه ری، ناش، حه مام

#### ۸ - خان که ندی: دئی یه که له دیکۆی «طغامین» ی ناوچه ی بیجار.

له ۱۳۳ ک باکوری ناوچه ی بیجار و ۱۸ ک ناقبلاغی طغامین دایه، ته پۆلکه یی یه، سارده سیّره، دانیشتوان ۱۹۵ مال ۳۳، ناوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، هه نگوین، شوغل: کشت و کال و نازه ل داری، ده سکردی ژنان: قالپچه و گلیم، رّیگا: ماشین زه و، مزگه وت، قوتابخانه، ناوی لوله که شی.

#### ۹ - سه راب: دئی یه که له دیکۆی «طغامین» ی ناوچه ی بیجار.

له ۱۱۰ ک باکوری ناوچه ی بیجار و ۷ ک ناقبلاغی طغامین دایه، ته پۆلکه یی یه، سارده سیّره، دانیشتوان ۴۹۲ مال ۸۲، ناوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و نازه ل داری، ده سکردی ژنان: قالپچه و گلیم، رّیگا: ماشین زه و، مزگه وت، قوتابخانه، حه مام، ناوی لوله که شی، فروشگای هاویاری. نه وت فروشی، ناش، ناسنگه ری.

## ۱۰ - سولتان ئاواى چوتاق «چطاق»: دى يه كه له دىكوى «طغامين» ى

ناوچه ى بيجار.

له ۱۱۵ ك باكورى ناوچه ى بيجار و ۶ ك ئاقبلاغى و ۶ ك ئاقبلاغى طغامين دايه، ته پۆلكه ى يه، سارده سىره، دانىشتوان ۱۵۷، مال ۲۳، ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سىيائى ميوه هه نگوين، شوغل: كشت و كال و ئاژه ل دارى، باخه وانى، ده سكردى ژنان: قاليچه و گليم رژىگا: ماشين ژه و، مزگه وت، قوتابخانه، حه مام، ئاوى لوله كه شى.

## ۱۱ - سىوه رى: دى يه كه له دىكوى «طغامين» ى مه لبه ندى بيجار.

له ۱۱۰ ك باكورى مه لبه ندى بيجار و ۴ ك ئاقبلاغى طغامين دايه، ته پۆلكه ى يه، سارده سىره، دانىشتوان ۲۷۳، مال ۴۵، ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سىيائى، شوغل: كشت و كال و ئاژه ل دارى، ده سكردى ژنان: قاليچه و گليم رژىگا: ماشين ژه و، مزگه وت، قوتابخانه، ئاوى لوله كه شى، به قالى.

## ۱۲ - شه ريف كه ندى: دى يه كه له دىكوى «طغامين» ى مه لبه ندى بيجار.

له ۱۳۰ ك باكورى مه لبه ندى بيجار و ۸ ك ئاقبلاغى طغامين دايه، ته پۆلكه ى يه، سارده سىره، دانىشتوان ۴۲۵، مال ۷۵، ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سىيائى، شوغل: كشت و كال و ئاژه ل دارى، ده سكردى ژنان: قاليچه و گليم رژىگا: ماشين ژه و، مزگه وت، قوتابخانه، شه خس، حه مام، ئاوى لوله كه شى، به قالى، ئاسنگه رى.

## ۱۳ - عه لى شا (عه لى ئاواى كاريزه): دى يه كه له دىكوى «طغامين» ى

مه لبه ندى بيجار.

له ۷۶ ك باكورى مه لبه ندى بيجار و ۸ ك ئاقبلاغى طغامين دايه، ته پۆلكه ى يه، سارده سىره، دانىشتوان ۱۶۲، مال ۲۷، شيعه - تورك، كورد، ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سىيائى، ميوه، شوغل: كشت و كال و ئاژه ل دارى، باخه وانى، ده سكردى ژنان: قاليچه و گليم رژىگا، ماشين ژه و، مزگه وت، قوتابخانه، ئاوى لوله كه شى، ئاش، حه مام.

## ۱۴ - قزلجه: دى يه كه له دىكوى «طغامين» ى مه لبه ندى بيجار.

له ۱۳۱ ك باكورى مه لبه ندى بيجار و ۱۰ ك ئاقبلاغى طغامين دايه، ته پۆلكه ى يه، سارده سىره، دانىشتوان ۳۳۰، مال ۵۶، ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سىيائى، شوغل: كشت و كال و ئاژه ل دارى، ده سكردى ژنان: قاليچه، گليم رژىگا، ماشين ژه و، مزگه وت



قوتابخانه، فروشگاهای هاویاری، نه وت فروشی. به قالی.

### ۱۵ - قورت ده ره: دئی یه که له دیکۆی «طغامین» ی مه لّبه ندى بیجار.

له ۱۰۰ ک باکوری مه لّبه ندى بیجار و ۸ ک ئاقبلاغی طغامین دایه، ته پۆلکه یی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۹۸، مال ۱۹، ئاوله کاینوا، به رهه م: ده غلّ و سپیایی، شوغلّ: کشت و کالّ و ئازّه لّ داری، ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، رّیگا، ماشین رّه و، مزگه وت، قوتابخانه

### ۱۶ - قه مبه رجه: دئی یه که له دیکۆی «طغامین» ی مه لّبه ندى بیجار.

له ۱۱۵ ک باکوری مه لّبه ندى بیجار و ۹ ک ئاقبلاغی طغامین دایه، ته پۆلکه یی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۱۹۶، مال ۳۵، شیعه - تورک ئاوله کاینوا، به رهه م: ده غلّ و سپیایی، شوغلّ: کشت و کالّ و ئازّه لّ داری، ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، مزگه وت، قوتابخانه مورغداری، له سه ر شه قامی ئیسفالتیه.

### ۱۷ - کۆر کۆره: دئی یه که له دیکۆی «طغامین» ی مه لّبه ندى بیجار.

له ۹۶ ک باکوری بیجار و ۱۲ ک ئاقبلاغی طغامین دایه، ته پۆلکه یی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۴۴۵، مال ۶۸ ئاوله کاینوا، به رهه م: ده غلّ و سپیایی، هه نگوین، شوغلّ: کشت و کالّ و ئازّه لّ داری، ده سکردی ژنان: قالیچه و گلیم، رّیگا: ماشین رّه و، مزگه وت، قوتابخانه ئاوی لوله که شی، حه مام، ئاش، به قالی.

### ۱۸ - که له زان: دئی یه که له دیکۆی «طغامین» ی مه لّبه ندى بیجار.

له ۱۳۲ ک باکوری مه لّبه ندى بیجار و ۱۳ ک ئاقبلاغی طغامین دایه، ته پۆلکه یی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۲۳۰، مال ۲۳، ئاوله کاینوا، به رهه م: ده غلّ و سپیایی، شوغلّ: کشت و کالّ و ئازّه لّ داری، ده سکردی ژنان: قالیچه و گلیم، رّیگا: ماشین رّه و، مزگه وت، قوتابخانه، مورغداری. حه مام، ئاوی لوله که شی، به قالی، ئاش

### ۱۹ - گۆل ته په ی طغامین: دئی یه که له دیکۆی «طغامین» ی مه لّبه ندى

بیجار.

له ۱۰۶ ک باکوری مه لّبه ندى بیجار و ۴ ک ئاقبلاغی طغامین دایه، ته پۆلکه یی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۵۳۳، مال ۸۶ شیعه - تورک، ئاوله کاینوا، به رهه م: ده غلّ و سپیایی میوه، شوغلّ: کشت و کالّ و ئازّه لّ داری باخه وانی، ده سکردی ژنان: قالیچه و گلیم، رّیگا:

ماشین‌پره، مزگه‌وت، قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تامی، فیرگه‌ی رانومایی، شورای ثانی، حه‌مام، ناوی لوله‌کشی، به‌رق، دارتاشی، فروشگاه‌ی هاویاری، نه‌وت فروشی، به‌قالی، ناش، گچی بابا: نیستاکه موچه‌یه.

## ۲۰- مه‌ده‌ک: دی‌یه‌که له دیکۆی «طغامین»ی مه‌لبه‌ندی بیجار.

له ۷۸ ک باکوری مه‌لبه‌ندی بیجار و ۴۳ ک ناقبلاغی طغیان دایه، ته‌پۆلکه‌یی‌یه، سارده سینه، دانیشتون ۲۱۶، مال ۳۶ شینه - تورک - کورد، ناو له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل و سپایی، میوه، شوغل: کشت و کال و ئازله‌داری، باخه‌وانی، ده‌سکردی ژنان: قالیچه و گلیم، رینگا، ماشین‌پره، مزگه‌وت، قوتابخانه، ناوی لوله‌کشی، فروشگاه‌ی هاویاری. نه‌وت فروشی، به‌قالی، ناش.

## دیکۆی ده‌ور و به‌ری ناوچه‌ی بیجار

- دیکۆی ده‌ور و به‌رکه له ۴۹ دی وو موچه پینکه‌توه. له خوراوی شاری بیجاردا هه‌لکه‌وتوه.
- رووبه‌ره‌که‌ی ۹۵۷ ک چوارگوشه‌یه و حه‌شیمه‌تی ۷۶۷۷ که‌سه. یانی له هه‌ر ک یکی چوارگوشه‌دا ۸ که‌س نیشته جی‌یه. سنوری ئه‌م دیکۆیه به‌م جوهره.
- ۱- له باکوره‌وه به دیکۆکانی سێلتاه و سیامه‌نسور
  - ۲- له باشوری وه به دیکۆی خه‌سراوا
  - ۳- له خوراوا به دیکۆی نه‌جه‌فاوا
  - ۴- له خوره‌ه‌لاته‌وه به شاری بیجار و دیکۆکانی باوه‌په‌شانی و خورخوره‌وه نوساوه.

دیی «جه نگیز قه لا» که له ۱ ک باشوری<sup>۱</sup> شه قامی ئیسفالتی بیجار، دیوانده ره و ۵ ک بیجار دایه، به ناوندی ئەم دیکۆ دانراوه، دیی جه نگیز قه لا: له نیوان دو کیوی به رزوبه سام داهه لکه وتووه.

پیشینیان ده گیرنه وه، کاتی هوروژی سویای بی به زه و دل زه ق و خوین مژی «مه غول» به زابه ری. (جه نگیز خان)، خه لکی کوردی به شه زه فی ناوچه که، له سه ره ئەم دووکیوه مه ته ریزوسه نگه ریان لی دا به ستوه و، زیگیان له سویای ده س درێژکه ری مه غول به ستوه، ته نانه ت نه یان هیستوه که مه غول زه فه ریان پی بیا و خوین یان بمژی، نیشتمانیان کاول کاوخویشیان بکوژی. به م هویه ناویان نا (جه نگیز قه لا).

یانی ئە ی جه نگیز خان بزانه. کوردستان قه لای میردانه. حه شارگه ولانی شیرانه، لیره دا نال داران نالیان رزاندو ه و، بالداران بالیان وه راندو ه.

کیوی به نجه عه لی: له خوهره لاتی ئەم دیدا به رزو به سام زاوه ستاوه، ده لی تائیستا سه دان جه نگیزم زاواناوه، له م کیوه دا به ردی به شکلی په نجه ی مرو ده رها تووه. به گوئی خه لکی ناوچه که، ئە وشه قله له په نجه ی حه زره تی عه لی خه لیفه ی چواره می سونتی و ئیمامی هه وه لی شیعه کان. گیراوه ته وه، خه لکی ئەم ناواقه گشتیان کوردن و به کوردی راویژی تایبه تی بیجاری، پیکه وه ده دوین، زورترین مه زهه بیان شیعه یه وئه وانی تریان سونتی شافیعین، که هه ر دوولا پیکه وه جویشیان خواردوه و ریز بو بیرو برۆای یه کتر داده نین شوغلی خه لکی. کشت و کال نازه ل داری یه، ده سکردی ژنانی ئەم دیکۆ قالی و قالیچه یه، ناوی دیکانی به ریزی ئە لفوبی به م جوهره یه

## ۱ - ئە لوه ند قولی: دی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لبه ندی بیجار

له ۱۲ ک باکوری خوړناوای بیجارو ۸ ک باکوری ئیسفالتی بیجار دیوانده ره دایه - ته په و شیوو ده شتایی یه - سارده سیره دانیشوان ۱۶۱ مآل ۲۷ شیعه، کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سیایی - شوغل، کشت و کال و نازه ل داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، کلیم، مه وجی بیجاری - زیگا ماشین زه و - مزگه وت و قوتابخانه

## ۲ - ئاغاموراد: دی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لبه ندی بیجار.

له ۶ ک باشوری خوړناوای بیجار و مابه نیی «وه یس مرید» و «مه قلی» دایه - ته په و

شیوه و ده شتایی یه - سارده سیّره دانیشتوان ۱۳۵ مال ۲۰ شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به ره م ده غلّ و سپیایی - شوغل: کشت و کالّ و ئاژه ل داری ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، و موجی بیجاری - ریگا ماشین ره و.

### ۳ - ئاله که وو - دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لّبه ندی بیجار

له ۹ ک باشوری بیجار و قه راخی شه قامی خیز ریژی بیجار به خه سراوا دایه - ته په و شیوه شتای یه - سارده سیّره دانیشتوان ۳۲۷ مال ۶۴ شیعه - سه یید - کورد - ئاوله کایناو - به ره م: ده غلّ و تری و سپیایی - شوغل: کشت و کالّ و ئاژه ل داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، مه وج - ریگا: ماشین زه و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه - دئی (موقولی) کورد و شیعه ن له نزیککی ئاغامورا دایه و ئیستا که چۆله

### ۴ - باوه (سوره) (بابا سورخه): دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» بیجار.

له ۱۲ ک خورئاوای بیجار و قه راخی ئیسفالتی بیجار دیوانده ره دایه - ته په و شیوه ده شتایی یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۲۵۷ مال ۴۲ شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به ره م: ده غلّ و سپیایی - شوغل: کشت و کالّ و ئاژه ل داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، مه وجی بیجاری - ریگا ماشین زه و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

### ۵ - باراماوا: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» بیجار.

له کم - ی بیجار دایه - سارده سیّره، دانیشتوان ۴۰ مال ۶ - شیعه - کورد. ئاوله کایناو به ره م: ده غلّ، سپیایی، شوغل: کشت و کالّ ئاژه ل داری - مزگه وت قوتابخانه - ریگا - ماشین زه و.

### ۶ - بورجکه: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» بیجار

له ۶ ک باشوری خور ئاوای بیجار دایه - کوستانی یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۲۸۱ مال ۵۴ شیعه - کورد - ئاوله کایناو به ره م: ده غلّ و سپیایی و تری - شوغل: کشت و کالّ و ئاژه ل داری - ده سکردی ژنان - قالیچه و گلیم - ریگا: ماشین زه و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

### ۷ - په ینه برّه - دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لّبه ندی بیجار.

له ۲۲ ک باشوری خور ئاوای بیجار و له ۱۶ ک باکوری خوره لاتنی نه جه ف ئاواو

باشوری ئیسفالتی بیجار دیواندره دایه - ته پۆلکه یی - سارده سیره - دانیشتوان ۱۷۷، مال ۳۲ شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، مه وج - مزگه وت و قوتابخانه

## ۸ - چل ئه میران: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لبه ندی بیجار

له ۴۵ ک باشوری خوره لاتنی بیجار و قه راخی چۆمی تلوار دایه - کویستانی یه - ئارانه - دانیشتوان ۱۲۷، مال ۲۱، شیعه کورد، ئاوله کایناو و چۆمی تلوار - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری - زینگا: له قه راخی چۆمی تلوار و دئی سلامه ت ئاواوه، ماشین ره وه - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه. (چه شمه ئه یاز) موچه یه -

## ۹ - چه شمه کازم: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لبه ندی بیجار

له ۲۰ ک باشوری بیجار و له ۲۲ ک خوره لاتنی نه جه ف ئاوا و ۵ ک باشوری ئیسفالتی بیجار دیواندره دایه - ته پۆلکه یی - سارده سیره - دانیشتوان ۲۰۱، مال ۲۷، شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری - ده سکردی ژنان - قالیچه، گلیم، مه وج، زینگا ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه.

## ۱۰ - (کانی خانقلی) چه شمه خانقلی: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی»

مه لبه ندی بیجار.

له ۲۰ ک بیجار و ۲۲ ک خوره لاتنی نه جه ف ئاوا و ۵ ک باشوری ئیسفالتی بیجار دیواندره دایه - ته پۆلکه یی - سارده سیره - دانیشتوان ۲۸۱، مال ۴۹، شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی و میوه - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، مه وج - زینگا: ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه - (چه شمه خانجه بورجهکه) موچه یه

## ۱۱ - جه نگیزقه لا - دئی ناوه ندی دیکۆی «حه ومه ی» مه لبه ندی بیجار.

له ۵ ک خورئاوای بیجار و ۱ ک باشوری ئیسفالتی بیجار دیواندره دایه - ده شتایی یه - له به ینی دوکیوی که له قه ندی، که به قه لای چه نگیزخاق مه غول به ناوبانگه - هه لکه وتوه - ئارانه، دانیشتوان ۸۸، مال ۱۹، شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، مه وج بیجاره - زینگا ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه - له نزیککی دی ئاسه واری قه لایی کی

کونه له چاونه داء تائیتساکه ژون نه بوه ته وه که کئی دروستی کردووه و که ی ژووخواوه.

## ۱۲ - حه لّوایی - دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لّبه ندی بیجار

له ۱ ک خورّئاوای بیجار و قه راخی باکوری ئیسفالتی بیجار دیوانده ره دایه - ته په و شیوو ده شتایی یه - سارده سیّره دانیشتوان ۶۲۶ مآل ۱۱۳ شیعه - کورد، ئاوله کایناو و کاریز - به ره م: ده غلّ و سپیایی - شوغلّ: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری - ده سکردی ژنان: قالیچه - مه وجی بیجاری - قوتابخانه و لوله که شی و برقی هه یه.

## ۱۳ - حوسه ین ئاواى که مه ر زه رد: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لّبه ندی بیجار.

له ۲۵ ک بیجار و ۳۹ ک باکوری خورّه لاتى نه جه ف ئاوا و له قه راخی چۆمی «قزلّ وه زان» دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۱۰۷ مآل ۲۱ شیعه - کورد - ئاوله چوم و کایناو - به ره م: ده غلّ و سپیایی - شوغلّ: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری. ده سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - ریگا.

## ۱۴ - (حوسه ین ئاواى) گورگان: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لّبه ندی بیجار.

له ۲۳ ک بیجار و ۳۱ ک باکوری خورّه لاتى خسروئاوا ۲ ک باشوری «نه درى» دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۱۲۳ مآل ۲۱ شیعه، کورد - ئاوله کایناو - به ره م: ده غلّ و سپیایی - شوغلّ: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، جاجم، ریگا: ماشین زه و -

## ۱۵ - خانان قولی: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لّبه ندی بیجار.

له ۴۵ ک بیجار و - ک چه نگیز قه لا دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۹۸۰ مآل ۱۷۴ سونئی، کورد - ئاوله کایناو - به ره م: ده غلّ و سپیایی - شوغلّ: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، جاجم - ریگا: ماشین زه و. منرگه و ت

(سئی کانى)

## ۱۶ - خورّره م ئاواى: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لّبه ندی بیجار.

له ۲۶ ک باشوری خورّئاوای بیجار و ۲ ک حوسه ین ئاواى گورگان دایه - ته پۆلکه یی یه

- سارده سیره - دانیشتوان ۲۶۴ مال ۴۹ شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، جاجم - زینگا، ماشین زه و.

### ۱۷ - خوڤشاو: دئی یه که له دیکوئی «حه ومه ی» مه لبه ندی بیجار.

له ۱۰ ک باکوری خوڤاوا بیجار و ۱ ک خوڤئاوا شه قامی سه له وات ئاوا دایه - کویتانی یه - سارده سیره - دانیشتوان ۷۱ مال ۱۵ شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - ده سکردی ژنان، مزگه وت و قوتابخانه - (خیراوا) ئیستا که موچه یه - ده ره که و و موچه یه.

### ۱۸ - زه رده که مه ر: دئی یه که له دیکوئی «حه ومه ی» مه لبه ندی بیجار.

له ۳۵ ک بیجار و قه راخی چۆمی قزل و ه ژان دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیره ۳۷۲ دانیشتوان ۳۷۲ مال ۵۹ سونئی شیعه، کورد - ئاوله کایناو و چۆم - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، جاجم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت و قوتابخانه

### ۱۹ - سایل و مایل: (پشت ده ربه ن) شیعه، کورد

دئی یه که له دیکوئی «حه ومه ی» بیجار. له ۱۲ کم - ی باشوری خوڤاوا بیجار - سارده سیره. دانیشتوان ۲۸ مال ۵ - شیعه - کورد - ئاوله کایناو به رهه م: ده غل - سپیایی - شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری. ده سکردی ژنان قالی - قالیچه - زینگا، ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه - لوله که شی ئاو حه مام.

### ۲۰ - سه عداوا (صادقاوا): دئی یه که له دیکوئی «حه ومه ی» مه لبه ندی

بیجار.

له ۱۴ ک باشوری خوڤئاوا بیجار و ۲ ک باشوری بیجار دیوانده ره دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیره - دانیشتوان ۶۳ مال ۹ شیعه، کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - ده سکردی ژنان، قالیچه و گلیم، جاجم

### ۲۱ - شه ریف ئاوا: دئی یه که له دیکوئی «حه ومه ی» مه لبه ندی بیجار.

له ۱۱ ك باشوری بیجارو - ك چه نگیز قه لآ دایه - ته په و شیوده شتایی یه - سارده سیره - دانیشتوان ۲۴ مال ۶ شیعه - کورد، ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری. ده سکردی ژنان: قالیچه و جاجمی بیجارى - رینگا ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه. ئیستاکه چوله له شاری بیجاره وه ده ی کلێلن

## ۲۲ - سه لوات ئاوا: دى یه كه له دىكوى «حه ومه ی» مه لبه ندى بیجار.

له ۱۸ ك بیجارو - ك چه نگیز قه لآ دایه - ته په و شیو ده شتایی یه - سارده سیره - دانیشتوان ۱۴۰ مال ۲۶ شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری ده سکردی ژنان: قالیچه و جاجمی بیجارى - رینگا : ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

## ۲۳ - عه لی به ده ل (ئالی به ده ل): دى یه كه له دىكوى «حه ومه ی»

مه لبه ندى بیجار

له ۷ ك خورئاوای بیجارو ۱ ك باکوری ئیسفالتی بیجار دیوانده ره دایه - ته په و شیوو ده شتایی یه - سارده سیره، دانیشتوان ۱۰۲، مال ۲۰، کورد - ئاوله بانیله به رهه م: ده غل و تری و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - ده سکردی ژنان: قالیچه و گلیم و جاجمی بیجارى - رینگا: ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه، کارخانه ی سیمانی کوردستان. له خورئاوای دى ئالی به ده ل دایه. به لام هیشتا. کارخانه ی سیمان کوردستان نه که و توه ته کار - له پیشداقه رار وابوله سه ر پردی نساره ی دیوانده ره دا بندری، به لام له وى گوژرا وه بو ناوچه ی بیجار، به بیانوو ی نه بوونی نه منیه ت. عه ودالان - دى کون بوه. به لام ئیستاکه موچه یه.

## ۲ - (قاسم ئاواى) وه ی نيسار: ديه كه له دىكوى «حه ومه ی» مه لبه ندى

بیجار.

له ۳۵ ك باکوری خورئاوای بیجار و له قه راخی چۆمی قزل وه زان دایه - کوردستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان ۶۸ مال ۱۲ شیعه، سوننی - کورد - ئاوله بانیله به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم رینگا: ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه. (قه ره که مد) ئیستاکه موچه یه.

## ۲۵ - قه یسه: دى یه كه له دىكوى «حه ومه ی» مه لبه ندى بیجار.



له ۱۳ ك باكوری خورئاوای بیجارۆ - ك باكوری ئیسفالتی بیجارۆ دیوانده ره دایه - ته په یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۸ مآل، ۱، شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غلّ و سپیایی - شوغل: کشت و کالّ و ئازهلّ داری - ده سکردی ژنان: قالیچه و جاجمی بیجارۆ - ژینگا: ماشینّ ره و - مزگه وت.

۲۶ - قوم ده ره (قه مه ده ره): دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لّبه ندی بیجارۆ.

له ۳۰ ك باكوری خورهه لّاتی بیجارۆ و قه راخی چۆمی قزلّ وه زان دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۱۵۳، مآل ۲۷، سوننی - کورد - ئاوله چۆم و کایناو - به رهه م: ده غلّ و سپیایی - شوغل: کشت و کالّ و ئازهلّ داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، جاجم - ژینگا - مزگه وت

۲۷ - قه ره بلاغ: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لّبه ندی بیجارۆ. له ۳ ك باكوری خورئاوای بیجارۆ - ك ئیسفالتی بیجارۆ دیوانده ره دایه - کوستانی یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۱۵، مآل ۳، شیعه - کورد - به رهه م: ده غلّ و سپیایی - ئاوله کایناو - شوغل: کشت و کالّ و ئازهلّ داری - ده سکردی ژنان: قالی، قالیچه ژینگا: ماشینّ ره و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

۲۸ - قازی قوشچی: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لّبه ندی بیجارۆ، له گه ل قه واسورخه دا به شکلی دییّ ده رهاتوه.

له ۲۰ ك خورئاوای بیجارۆ و له قه راخی ئیسفالتی بیجارۆ دیوانده ره دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۱۶۱، مآل ۲۳، شیعه - سادات - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غلّ و سپیایی - شوغل: کشت و کالّ و ئازهلّ داری ده سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه وت و قوتابخانه - ژینگا: ماشینّ ره و، نه م دئی له گه لّ دیی (قه واسورخه) دا به شکلی دییّ ده رهاتوه.

۲۹ - قه واسورخ: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لّبه ندی بیجارۆ. له ۲۰ ك بیجارۆ و له قه راخی ئیسفالتی بیجارۆ دیوانده ره دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۱۹۵، مآل ۳۶، شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غلّ و سپیایی - شوغل: کشت و کالّ و ئازهلّ داری، ده سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم،

مزگه وت و قوتابخانه - رینگا: ماشین ره و.

### ۳۰ - قه ره ته وه ره: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لبه ندی بیجار.

له ۱۹ ک بیجارو - ک باشوری ئیسفالتی بیجار دیوانده ره دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۴۷۵، مآل ۸۸، شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غلّ و سپیایی - شوغل: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، جام، گلیم، رینگا، ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

### ۳۱ - قشلاخ نه و رۆز: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لبه ندی بیجار.

له ۳۶ ک بیجارو - ک چه نگیزقه لاّ دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۶۴۶، مال ۱۰۲، سوننی، شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غلّ و سپیایی - شوغل: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، جام، گلیم - رینگا: ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه. (کونه زوبا) ئیستاکه موچه یه

### ۳۲ - گولستانه: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لبه ندی بیجار.

له ۲۴ ک بیجارو ۶ ک باکوری ئیسفالتی بیجار دیوانده ره دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۱۲۶، مال ۱۹، شیعه سوننی - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غلّ و سپیایی - شوغل: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، جام، گلیم - رینگا: ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

### ۳۳ - گوممه دی حاجی: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لبه ندی بیجار.

له ۴۰ ک بیجارو - ک چه نگیزقه لاّ و قه راخی چۆمی (پلّ کوشتی) دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۹۰، مال ۲۵، سوننی - شیعه - کورد - ئاوله کایناو و چۆم - به رهه م: ده غلّ و سپیایی - شوغل: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، جام - رینگا: ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه -

### ۳۴ - گولّ بلاغی خواروو - دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لبه ندی

بیجار.

له ۲۰ ک باشوری بیجارو - خورئاوای ئیسفالتی بیجار هه مه دان دایه - ته په یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۱۸۷، مآل ۲۹، شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غلّ و

سییایی - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، جاجمی بیجاری - زینگا: ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

۳۵ - گول بلاغی سه رو - دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لبه ندی بیجار. له ۱۵ ک بیجارو - ک چه نگیز قه لا دایه - ته په یه - سارده سیره - دانیشتوان - مال - شیعه - که رد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سییایی - شوغل و سییایی - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، جاجمی بیجاری - زینگا: ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه. ئیستاکه چوله و به شکلی موچه ده رهاتوه.

۳۶ - موخور: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لبه ندی بیجار. له ۱۵ ک باکوری خورئاوای بیجارو - ک باکوری خوهره لاتنی ئیسفالتی بیجار دیوانده ره دایه - ته په یه - سارده سیره - دانیشتوان ۹، مال ۲، شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سییایی - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، جاجمی بیجاری - زینگا: ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه - دئی (موقولی). له نزیککی ئاغامورا دایه و ئیستاکه چوله.

۳۷ - نیعمه ت ئاوای خواری «پاپه تی»: دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لبه ندی بیجار.

له ۱۸ ک خورئاوای بیجارو - ک باکوری ئیسفالتی بیجار دیوانده ره دایه - ته پوله یی یه - سارده سیره - دانیشتوان ۱۶۸، مال ۳۴، شیعه - سونتی، کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل، دانه و ئله - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، جاجم - زینگا: ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه - پاپه تی سه ری تازه ئاوه دان بوه ته وه.

۳۸ - نه دری (تی یری): دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لبه ندی بیجار. له ۲۰ ک بیجارو - ک چه نگیز قه لا دایه - ته پوله یی یه - سارده سیره - دانیشتوان ۲۷۵، مال ۴۸، شیعه - کورد، ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیم، جاجم - زینگا - ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه. ئیمام زاده حیات عیسی.

۳۹ - وه یس مورید «مرید» - دئی یه که له دیکۆی «حه ومه ی» مه لبه ندی

بیجار.

له ١٢ ك باشوری خورئاوای بیجارو - ك باشوری ئیسفالتی بیجار دیوانده ره دایه - ته پۆلكه یی یه - سارده سیره دانیشنوان ١٢٦ مال ٢٠ شیعه - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - ده سکردی ژنان: قالیچه، گلیمی، جاجمی بیجاری - ریگا: ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه - نیعمه تاوای ژور و موچه یه.

## دیکۆی خه سراوا - که له باشوری شاری بیجاردا

هه لکه وتوه، ٢٠ دئی له باوش گرتووه، ژوبه ره که ی ٤٦٣ ك چوار گوشه یه و حه شیمه تی ٧١١١ نفوسه، یانی له هه ر ك یکی چوار گوشه دا ١٥/٣ که س نیشته جی یه . سنوری به م جوړیه:

١ - له باکوره وه به دیکۆی باوه ره شانی و ده وروبه ر. ٢ - له باشوره وه به دیکۆی نه سفه نداوای ناوچه ی قوروه. ٣ - له خوراواوه به دیکۆی نه جه فاوا و قوروه. ٤ - له خوره لاته وه به دیکۆی باوه ره شانی و ناوچه ی قوروه وه نوساوه، زورتری زه وی نه م دیکۆیه ده شت و گوژیایی یه و که متری ته په و کیوه - که به شکلی دیم ده کیلدری.

١ - کیوی گر له نزیککی دئی قه ره خلر. ٢ - کیوی شه یدا، له نزیککی دئی چه مه قلو. ٣ - کیوی دوکه سوری له وروچه کوله له باشوری خوراوای دیی خه سراوا. ٤ - ته په ی (هه زار له یلا) له باشوری دئی خه سراوا دایه.

نه م دیکویه دووچۆمی تیدایه: ١ - له به رزایه کانی چه شمه مه تنش سه رچاوه ده گری له دیکانی چه شمه قولی - صادقوا - خه رزه دین - قه دیم خان - نه شره فاوا - جوروندی ره ت ده بی و ده ژژیتته چۆمی تلواروه.

٢ - له "خودلانه" وه سه رچاوه ده گری وله دیکانی: پور - نه یناوا - خه سراوا - حاجیاوا - دوسه ر - حوسه یناوا - که مالاوا - محمد صالح - فیروزاوا، ره ت ده بی و ده ژژیتته تلواره وه. چه ند چومیلکه ی تیشی هه یه له هاوینان داوشك ده بن.

خاکی نه م دئی وه ك گشت خاکی ناوچه به برشت و به به ره که ت و پیتته، به لام به هوئی بی ئاویه وه زورتری به رهه می خه لکی، له دیمه کاردا داده چیندری وهه ل ده گیرئ.

زمانی رگ ماکی نه م دیکۆیه کوردیه. مه زهه ب وبراوی دووکوتیان شیعه ی دوازه ئیمامی یه نه انی تریان سوننی شافیعین.

دیکانی: خودلان. زه رزین جو. شاره کی خواری. قه ره خلو. گاوډانه جار. محمداوای نیل، سونین. دیکانی. ئە شره فاوا. ئە میناوا. کانی روبا. چه شمه خه لیل چه شمه قولی. حاجیاوا. شیعه مه زهه بن. له دیکانی ترا کورد و تورک تیکه لن، به لام کورده کان زورترن. دئی خه سراوا به ناوه ندی ئە م دیکو دانراوه.

بنه ماله ی - حه سه نعیلخانی «ئه میرینزاسی گه روسی» کوردی کورد کوژی به شیعه بوو. دیکانی خه سراوا. نه جه فاوا. جافراوایان. ناوه دان کردوه ته وه. بویه به خه سراوا ناوی ده رچوه، دئی خه سراوا له سه ر شه قامی بیجار قوروه وله ۵۱ ك - ی بیجاردایه.<sup>۱</sup>

له کلکه ی باشوری خوړاوی ئە م دیکوداچه ندر نجیره کیوی به سام ودیمه ن هه یه که وینه ی دیواریکی به رزو به رین سنوری نیوان دیکوی ئە سفه نداوای قوروه و خه سراوای بیجاری یان دیاری کردوه. له نژیکی ناوه راستی ئە م دیکودا کیوی. سه نگیا - ۱۹۹۲ گه ز سه ری هه لئاوه، له باشوری خوراوی دئی قه ره خلر کیوی «چل ته ن» ۲۲۰۷ گه ز ملی هه لئاوه و تماشای ده شته به یرشتو به رهه مه جوانه کانی کوردستانی خوهره لات ده کا. چۆم ۴ له م دیکودا سی چۆم سه ر چاوه ده گرن و ده رژیته چۆمی تلواره وه.

۱ - چۆمی خه سراوا که له به رزایه کانی دئی. بودلا. سه رچاوه ده گری و له دئی که مالاوا ده رژیته ناو چۆمی تلواره وه. دیکانی. بودلا. ئە میناوا. خه سراوا. حاجیاوا. دووسه ر. حوسه یناوا. له قه راخی ئە م چۆمه داها لکه و توون له چۆمی خه سراوا بوکشت و کال که لک وه رده گرن.

۲ - چۆمی شاره ك: له به رزایه کانی. سه راب شاره ك. سه رچاوه ده گری و له خاکی که چه گومه د. ده رژیته چۆمی تلواره وه. دیکانی. چه شمه قولی. صادقاوا - خه رزه دین، قه دیم خان. ئە شره فاوا. جووروندی، له قه راخی ئە م چومه دان و له ناوه به خیر و بیره که ی به هره وه رده گرن.

۳ - چۆمی: وزن ده ره. له به رزایه کانی. شیر کوژ و ته نگی سه ر - سه رچاوه ده گری و له نژیکی دئی. سه لماتاوا. تیکه ل چۆمی تلوارده بی. دیکانی. قشلاخ نه وروز. خوژه ماوا حوسه یناوا - شه ریفوا. ده وله تاوا. گول بلاخ. باقراوا. دارغیاس. له قه راخی ئە م چومه دا ستاریان گرتوه و له ناوه شیرینه که ی ده خوئه وه و به رهه م هه ل ده گرن، به رهه می گرنگی ئە م دیکو: ده غل، دانه ویله - سیایی. داروباخه.

شوغلای خه لکه که یشی: کشت و کال و ئازله داری یه. ده سکردی ژنانی ئە م دیکو قالی. قالیچه ی به ناوبانگی بیچاره.

شه قامی بیجار بۆه مه دان به خۆره لانتی نه م دیکووه داده بورئ.  
ناوی دیکانی به ریزی نه لفوتی به م جوړیه<sup>۱</sup>

### ۱ - نه شره ف ئاوی قوچ: دئ یه که له دیکوی خه سراوی مه لبه ندی بیجار.

له ۴۵ ک باکوری بیجارو ۵۰ ک دئی خه سراوا دایه، کوستانی یه، شیعه - کورد،  
دانیشتوان: ۳۵۷، مال: ۵۹، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و  
ئاژه ل داری، ده سکردی ژنان: قالیچه زیگا: ماشین ژه و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

### ۲ - نه مین ئاوا: دئ یه که له دیکوی خه سراوی مه لبه ندی بیجار.

له ۵۳ ک باکوری بیجارو ۵ ک دئی خه سراوا دایه، کوستانی یه، شیعه - کورد،  
دانیشتوان: ۱۰۸، مال: ۱۹، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال،  
ده سکردی ژنان: قالیچه، زیگا: ماشین ژه و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

### ۳ - بیوله (بودلا): دئ یه که له دیکوی خه سراوی مه لبه ندی بیجار.

له ۶۰ ک باکوری بیجارو ۱۹ ک دئی خه سراوا دایه، کوستانی یه، سوننی - شیعه -  
کورد، دانیشتوان: ۴۵۲، مال: ۸۱، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و  
کال، ده سکردی ژنان: قالیچه، زیگا: ماشین ژه و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

### ۴ - چه شمه مه نته ش (چه شمه مه نش): دئ یه که له دیکوی خه سراوی

مه لبه ندی بیجار.

له - ک باکوری بیجارو - ک دئی خه سراوا دایه، کوستانی یه، سوننی - کورد،  
دانیشتوان: ۹۸۵، مال: ۱۶۰، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال،  
ده سکردی ژنان: قالیچه، زیگا: ماشین ره و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

### ۵ - (چه شمه زیوی): دئ یه که له دیکوی خه سراوی مه لبه ندی بیجار.

له ۵۶ ک باکوری بیجار و ۵ ک دئی خه سراوا دایه، کوستانی یه، شیعه - کورد،  
دانیشتوان: ۳۳۱، مال: ۵۴، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال،  
ده سکردی ژنان: قالیچه، زیگا: ماشین ژه و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

۶ - چه شمه خه لیل «کانی خه لیل»: دئی یه که له دیکۆی خه سراوای مه لّبه ندی بیجار.

له ۴۵ ک باکوری بیجار و ۸ ک دئی خه سراوا دایه. کوستانی یه. شیعه - کورد، دانیشنوان ۳۸۳، مآل ۶۰، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه، رژگا: ماشین ژه و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

۷ - چه شمه قولى هۆزئاغا: دئی یه که له دیکۆی خه سراوای مه لّبه ندی بیجار. له ۴۵ ک باکوری بیجار و - ک دئی خه سراوا دایه، کوستانی یه، شیعه - کورد، دانیشنوان ۱۶۲، مآل ۲۴، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه، رژگا: ماشین ژه و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

۸ - حاجیاوا: دئی یه که له دیکۆی خه سراوای مه لّبه ندی بیجار. له ۵۴ ک باکوری بیجار و ک دئی خه سراوا دایه. کوستانی یه. شیعه - کورد، دانیشنوان ۱۴۲، مآل ۲۸، ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال. ده سکردی ژنانه: قالیچه. رژگا: ماشین ژه و. مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

۹ - خودلان «خه ویله»: دئی یه که له دیکۆی خه سراوای مه لّبه ندی بیجار. له ک باکوری بیجار و - ک دئی خه سراوا دایه، کوستانی یه. سوننی - شیعه - کورد. دانیشنوان ۶۶۰، مآل ۱۰۲، ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل و سپیایی. شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه. رژگا: ماشین ژه و. مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

۱۰ - خه سراوا: دئی ناوه ندی دیکۆی خه سراوای مه لّبه ندی بیجار. له ۵۱ ک باکوری بیجار دایه، کوستانی یه. سوننی - شیعه - کورد، دانیشنوان ۱۲۶۵، مآل ۲۲۶، ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال. ده سکردی ژنانه: قالیچه، رژگا: ماشین ژه و. مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

۱۱ - خزره دین: دئی یه که له دیکۆی خه سراوای مه لّبه ندی بیجار. له ۴۶ ک باکوری بیجاری و ک دئی خه سراوا دایه، کوستانی یه شیعه - کورد، دانیشنوان ۱۹۹، مآل ۳۱، ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل و سپیایی. شوغل: کشت و کال. ده سکردی ژنانه: قالیچه رژگا: ماشین ژه و. مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

## ۱۲ - دوسه ر: دئی یه که له دیکۆی خه سراوای مه لبه ندی بیجار.

له ۶۰ ک باکوری بیجار و - ک خه سراوا دایه، کوستانی یه. شیعه - کورد. دانیشتون: ۲۳۵، مآل: ۴۸، ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل و سپیایی. شوغل: کشت و کال. ده سکردی ژنانه: قالیچه ریگا: ماشین ره و. مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

## ۱۳ - زه زین ئاوا: دئی یه که له دیکۆی خه سراوای مه لبه ندی بیجار.

له ۴۵ ک باکوری بیجار و - ک خه سراوا دایه. کوستانی یه. شیعه - کورد. دانیشتون: ۲۵۳، مآل: ۳۸، ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل و سپیایی. شوغل: کشت و کال: ده سکردی ژنانه: قالیچه ریگا: ماشین ره و. مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

## ۱۴ - زۆزین جو: دئی یه که له دیکۆی خه سراوای مه لبه ندی بیجار.

له ۵۰ ک باکوری بیجار و - ک خه سراوا دایه. کوستانی یه. سوننی - کورد، دانیشتون: ۸۰، مآل: ۱۳، ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل و سپیایی. شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه ریگا: ماشین ره و. مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

## ۱۵ - شاره کی خوارو: دئی یه که له دیکۆی خه سراوای مه لبه ندی بیجار.

له ۴۵ ک باکوری بیجار و - ک دئی خه سراوا دایه. کوستانی یه. سوننی - کورد. دانیشتون: ۳۱۶، مآل: ۴۸، ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل و سپیایی. شوغل: کشت و کال ده سکردی ژنانه: قالیچه ریگا: ماشین ره و. مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

## ۱۶ - صادقاوا: دئی یه که له دیکۆی خه سراوای مه لبه ندی بیجار.

له ۴۰ ک باکوری بیجار و ک دئی خه سراوا دایه. کوستانی یه. شیعه - کورد. دانیشتون: ۵۶، مآل: ۹، ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل و سپیایی. شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه ریگا: ماشین ره و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

## ۱۷ - قه دیم خان: دئی یه که له دیکۆی خه سراوای مه لبه ندی بیجار.

له ۴۰ ک باکوری بیجار و ۴۰ ک دئی خه سراوا دایه. کوستانی یه. شیعه - کورد. دانیشتون: ۲۹۷، مآل: ۵۰، ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل و سپیایی. شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه ریگا: ماشین ره و. مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

## ۱۸ - قله ر: دئی یه که له دیکۆی خه سراوای مه لبه ندی بیجار.



له ۵۰ ك باكوری مه لبه ندی بیجار و ۵۵ ك دئی خه سراوا دایه. کویتسانی یه. سوتنی - کورد. دانیشتوان: ۳۷۹، مأل ۶۴، ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل و سپیایی. شوغل: کشت و کال. ده سکردی ژنانه: قالیچه. رژگا: ماشین ژه و مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

## ۱۹ - گافانه جار (یانی جازی گیایی به ناوی گافانه): دئی یه که له

دیکوئی خه سراوای مه لبه ندی بیجار.

له ۴۸ ك باكوری بیجار و ۷۵ ك دئی خه سراوا دایه. کویتسانی یه. سوتنی - کورد. دانیشتوان: ۱۲۲، مأل ۲۳، ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل و سپیایی. شوغل: کشت و کال. ده سکردی ژنانه: قالیچه. رژگا: ماشین ژه و. مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

## ۲۰ - موچه ممد اوای (نیل): دئی یه که له دیکوئی خه سراوای مه لبه ندی

بیجار.

له ۵۰ ك باكوری بیجار و - ك دئی خه سراوا دایه. کویتسانی یه. سوتنی - کورد. دانیشتوان: ۳۲۹، مأل ۵۶، ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل و سپیایی. شوغل: کشت کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه. رژگا: ماشین ژه و. مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

موشیراوا - ئیستاکه موچه یه

که لاک دار - ئیستاکه موچه یه

\*\*\*

## دیکۆی خوژ خوژه که له خوژه لاتی بیجار دایه.

خواه نی ۸۴۱۱ حه شیمه ت و ۱۴۷۹ خانووه. زووبه ره که ی ۷۴۶ ک - ی چوار گوشه یه. یانی، له هه رک: یکی چوار گوشه دا ۱۱/۲۷ که س نیشته جی یه، نه م دیکۆله ۳۱ دیی ئاوه دان و ۲ دیی کۆن پیکهاتوه و سنوری به م جوړیه:

۱ - له باکوره وه به دیکۆی سیلتان.

۲ - له باشوره وه به دیکۆی باوه زه شانی و خه سراوا.

۳ - له خوژه لاته وه به دیکۆی پیر تاج -

۴ - له خوراواوه به دیکۆی ده ورو به ره وه نوساوه،

زه ویه کانی نه م دیکۆیه ده شت و ته پۆلکه یه و زور به یان دیمن و ئاو نایان گرێته وه کێو کانی، هه مزعه زه ب. ته په بۆر. له چوار چیویه نه م دیکۆدا سه ریان هه لێناوه ئاووهه وای نه م دیکۆله ئاووهه وای شاری بیجار گرمتره. به شی باکوری نه م شوینه به قولترین خالی ناوچه ی بیجارده ژمێردری.

دی خور خوژه که ۹۴۲ که سی حه شیمه ت هه یه، به ئاوه ندی نه م دیکۆ دانراوه ناوی دیکۆکه له ناوی نه م دی گیراوه ته.

له خوراوای نه م دیدا. چاوه کانی یه کی ساردو سوک هه یه که ئاوه که ی به خورو قه لپه زو گوردیته خواره وه. خه لکی که لکی لی وه رده گرن. جاله به رنه وه که ئاوه که ی وه ک موسیقای دل په رور له گویدا ده نگ ده داته وه، نه م شوینه یان به - خور خوژه - ناودیر کردوه، دیکانی: گوممه د. نیکارستان - کۆره کانی - ماقوت. باوه فه قی. زاغه پولا. میراوا چۆپی. سه یدان. کوردن - به لام دیکانی تری زوربه یان تورکن و، به کوردیش قسه ده که ن مه زهه می فره تریان شیعه یه. هیندیکیشیان سوننی شافیعین. دیکانی سه یدان و کۆره کانی زورترین نه هه لی حه قن.

دی خور خوژه له ۲۲ ک بیجار له سه ره قامی بیجار زه نجان دایه.

دیکانی به ریزی نه لفوبی به م جوړه یه.

### ۱ - ئالاگز: دئی یه که له دیکۆی خورخوژه ی مه لبه ندی بیجار

له ۲۲ ك روژهه لاتى بیجار و ۱۷ ك ئاواىی خورخوژه دایه، كوستانى یه، سارده سیره، دانىشتوان: ۳۳، مال: ۷، ئاوله كایناو، به رهه م: ده غل و سپیایى، میوه، شوغل: كشت و كال. باخه وانى، ده سكردى ژنانه: قالیچه و جاجمى بیجار، رینگا: ماشین ژه و، مزگه وت. قوتابخانه.

ئیمام زاده هادی. ناوی شه خسیكه له م دیدا.

### ۲ - ئیده لی: دئی یه که له دیکۆی «خورخوژه» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۴۰ ك روژهه لاتى بیجار و ۱۳ ك ئاواىی خورخوژه دایه، كوستانى یه، سارده سیره، دانىشتوان: ۳۵۶، مال: ۶۴، شیعه - تورك، ئاوله كایناو. به رهه م: ده غل و سپیایى، شوغل: كشت و كال، ده سكردى ژنانه: قالیچه و جاجم، رینگا: ماشین ژه و، مزگه وت. قوتابخانه ناوی لوله كه شی

### ۳ - باوه ژوسته م: دئی یه که له دیکۆی «خورخوژه» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۱۸ ك روژهه لاتى بیجار ۱۴ ك ئاواىی خورخوژه دایه، كوستانى یه، سارده سیره، دانىشتوان: ۱۶۳، مال: ۳۱، شیعه - كورد، ئاوله كایناو. به رهه م: ده غل و سپیایى. میوه، شوغل: كشت و كال. باخه وانى، ده سكردى ژنانه: قالیچه و جاجم، رینگا: ماشین ژه و، مزگه وت، قوتابخانه، مرغداری، فروشگاه ها و یاری. نه وت فروشی

### ۴ - باوه فه قى (فقیه): دئی یه که له دیکۆی «خورخوژه» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۴۰ ك روژهه لاتى بیجار ۱۷ ك ئاواىی خورخوژه دایه، كوستانى یه، سارده سیره، دانىشتوان: ۹۸، مال: ۱۶، شیعه، كورد ئاوله كایناو، به رهه م: ده غل و سپیایى، میوه، شوغل: كشت و كال - باخه وانى، ده سكردى ژنانه: قالیچه و جاجم، رینگا: ماشین ژه و، مزگه وت قوتابخانه (پشتی ئیمام زاده صاحب) - ناوی لوله كه شی.

### ۵ - تازاوا: دئی یه که له دیکۆی «خورخوژه» ی ناوچه ی بیجار

له ۳۷ ك روژهه لاتى بیجار و ۹ ك ئاواىی خورخوژه دایه، كوستانى یه، سارده سیره، دانىشتوان: ۲۹۴، مال: ۵۲، شیعه، كورد، ئاوله كایناو، به رهه م: ده غل و سپیایى، شوغل: كشت و كال، ده سكردى ژنانه: قالیچه و جاجم، رینگا: ماشین ژه و، مزگه وت، قوتابخانه ده رمانگا، ئاش. ناوی لوله كه شی.

## تاوسا نی

### ۶ - تاوسانی: دئی یه که له دیکۆی «خورخۆره» ی ناوچه ی بیجار

له ۹ ک خۆره لاتی بیجار و ۱۳ ک ئاوی خورخۆره دایه، کوستانی یه، سارده سیره شیعه - کورد، دانیشتون: ۳۳، مال: ۴ ئوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، میوه، هه نگوین، شوغل: کشت و کال، باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، رینگا: ماشین ره و، قوتابخانه. شه خس.

### ۷ - ته ختی ژورو: دئی یه که له دیکۆی «خورخۆره» ی مه لبه ندی بیجار

له ۵۲ روژه لاتی بیجار و ۲۲ ک ئاوی خورخۆره دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتون ۴۵۹، مال: ۸۲، ئوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، میوه، شوغل: کشت و کال باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، مزگه وت. قوتابخانه له قه راخی شه قامی قیره تاومی بیجار. زنگان دایه. پوست، برق. ئاوی لوله که شی.

### ۸ - ته ختی خواری: دئی یه که له دیکۆی «خورخۆره» ی مه لبه ندی بیجار

له ۴ ک روژه لاتی مه لبه ندی بیجار و ۲۲ ک ئاوی خورخۆره دایه، کوستانی یه، سارده سیره، شیعه و کورد، دانیشتون: ۹، مال: ۱ ئوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، رینگا: ماشین ره و. مرغداری - ئاوی لوله که شی.

### ۹ - کوّره کانی: دئی یه که له دیکۆی «خورخۆره» ی مه لبه ندی بیجار

له ۳۲ ک روژه لاتی بیجار و ۱۰ ک ئاوی خورخۆره دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتون ۲۶۵، مال: ۴۸، شیعه - کورد - ئوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، رینگا: ماشین ره و، مزگه وت. قوتابخانه. مامانی - ئاوی لوله که شی. فرۆشگای هاویاری. نه وت فروشی، ناش.

### ۱۰ - چۆلچه: دئی یه که له دیکۆی «خورخۆره» ی ناوچه ی بیجار.

له ۴۴ ک روژه لاتی مه لبه ندی بیجار و ۲۱ ک ئاوی خورخۆره دایه، سارده سیره، دانیشتون: ۲۸۰، مال: ۵۰، شیعه - کورد، ئوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، میوه، شوغل: کشت و کال - باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، رینگا: ماشین ره و،

مزگه وت. قوتابخانه. شه خس. پۆست - ئاوی لوله که شی - فروشگای هاویاری، نه وت  
فروشی - ئاش - به قالی.

### ۱۱ - چپوق لو: دئی یه که له دیکۆی «خورخوره» ی ناوچه ی بیجار.

له ۶۰ ک روژه لاتنی ناوچه ی بیجار و ۱۰ ک ئاوی خورخوره دایه، کوستانی یه،  
سارده سیره، دانیشتوان ۴۱۹، مال ۷۳، شیعه - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی -  
میوه، شوغل: کشت و کال - باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، رینگا: ماشین ره و  
مزگه وت. قوتابخانه، ئاوی لوله که شی - ئاش.

### ۱۲ - چۆپی: دئی یه که له دیکۆی «خورخوره» ی ناوچه ی بیجار.

له ۱۲ روژه لاتنی بیجار و ۱۸ ک ئاوی خورخوره دایه، کوستانی یه، سارده سیره شیعه  
- سونتی - کورد - دانیشتوان ۲۵۵، مال ۴۳، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، میوه،  
شوغل: کشت و کال - باخه وانی. ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، رینگا: ماشین ره و،  
مزگه وت. قوتابخانه. پۆست، ئاوی لوله که شی. به رق.

### ۱۳ - چه سه ناوا: دئی یه که له دیکۆی «خورخوره» ی ناوچه ی بیجار.

له ۷ روژه لاتنی بیجار و ۲۲ ک ئاوی خورخوره دایه، کوستانی یه، سارده سیره،  
دانیشتوان ۱۷۴، مال ۳۴، شیعه - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، میوه، شوغل:  
کشت و کال، باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، رینگا: ماشین ره و، مزگه وت.  
قوتابخانه. پۆست. ئاوی لوله که شی - به رق. نه وت فروشی. "خاوه راوا" ئیستا که موچه یه -

### ۱۴ - خور خوره: دئی یه که له دیکۆی «خورخوره» ی مه لیه ندی بیجار.

له ۲۲ روژه لاتنی بیجار دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۹۴۹، مال ۱۵۳  
شیعه - کورد - تورک، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، هه نگوین - میوه، شوغل:  
کشت و کال - باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، رینگا: ماشین ره و، مزگه وت  
قوتابخانه فیڕگه ی زانومایی. شه خس. ده زمانگاه. ئاوی لوله که شی - فروشگای هاویاری.  
نه وت فروشی، ئاش.

### ۱۵ - ده وڵه شه (ده وڵه که ند) = دئی یه که له دیکۆی «خورخوره» ی

ناوچه ی بیجار.

له ۱۷ ك ژۆژّه لاتى بيجار و ۴ ك ئاوايى خورخوره دايه، كوستانى يه، سارده سيره، دانىشتوان: ۱۴۶، مال ۲۵ شيعه - كورد ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سپيائى، شوغل: كشت و كال، ده سكردى ژنانه: قاليچه و جاجم، زيگا: ماشين زه و، مزگه وت. قوتابخانه.

#### ۱۶ - زاخه پولا: دى يه كه له دىكوى «خورخوره» ي ناوچه ي بيجار.

له ۱۵ ك ژۆژّه لاتى بيجار و ۷ ك ئاوايى خورخوره دايه، كوستانى يه، سارده سيره، دانىشتوان: ۳۳۱، مال ۶۳ شيعه - كورد، ئاوله كايناو به رهه م: ده غل و سپيائى ميوه، شوغل: كشت و كال، باخه وانى. ده سكردى ژنانه: قاليچه و جاجم، زيگا: ماشين زه و، مزگه وت. قوتابخانه. شه خس - پوست - به رق. ناش.

#### ۱۷ - سه يدان: دى يه كه له دىكوى «خورخوره» ي ناوچه ي بيجار.

له ۱۱ ك ژۆژّه لاتى بيجار و ۸ ك ئاوايى خورخوره دايه، كوستانى يه، سارده سيره، دانىشتوان: ۹۸۸، مال: ۱۹۳ شيعه - كورد ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سپيائى، ميوه، شوغل: كشت و كال، باخه وانى، ده سكردى ژنانه: قاليچه و جاجم، زيگا: ماشين زه و، مزگه وت. قوتابخانه. فيرگه ي زانومايى. شه خس. ده زمانگاه. ئاوى لوله كه شى. به رق - نه وت فروشى - فروشگايى هاويارى، چاي خانه، ئاسنگه رى. ناش.

#### ۱۸ - شه ريف ئاوايى (ئالاگز): دى يه كه له دىكوى «خورخوره» ي ناوچه ي

بيجار.

له ۱۱ ك ژۆژّه لاتى بيجار و ۱۸ ك ئاوايى خورخوره دايه، كوستانى يه، سارده سيره، دانىشتوان: ۱۳۹، مال ۲۳ شيعه - كورد ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سپيائى، ميوه، شوغل: كشت و كال - باخه وانى، ده سكردى ژنانه: قاليچه و جاجم، زيگا: ماشين زه و: مزگه وت. قوتابخانه. شه خس.

#### ۱۹ - قوجع (قويجوق سه ري): دى يه كه له دىكوى «خورخوره» ي

مه لبه ندى بيجار.

له - ك ژۆژّه لاتى بيجار و - ك ئاوايى خورخوره دايه، كوستانى يه، سارده سيره، دانىشتوان: ۳۷۳، مال: ۶۹ شيعه - تورك ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سپيائى، شوغل: كشت و كال، ده سكردى ژنانه: قاليچه و جاجم، زيگا: ماشين زه و، مزگه وت. قوتابخانه.

## ۲۰ - قامیشلو: دئی یه که له دیکۆی «خورخوره» ی ناوچه ی بیجار.

له ۷ ك رژژه لاتى بیجار و ۱۵ ك ئاواى خورخوره دایه، کوستانى یه، سارده سیره، دانیشتوان: ۱۹۲، مال: ۳۹، شیعه - کورد - تورك، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایى، میوه، شوغل: کشت و کال، باخه وانى، ده سکردى ژنانه: قالیچه و جاجم، زینگا، ماشین ره و، مزگه وت. قوتابخانه ده رمانگاه. ئاوى لوله که شی.

## ۲۱ - قشلاق خان: دئی یه که له دیکۆی «خورخوره» ی ناوچه ی بیجار.

له ۲۵ رژژه لاتى بیجار و ۷ ك ئاواى خورخوره دایه، کوستانى یه، سارده سیره، دانیشتوان: ۲۷۱، مال: ۵۴ شیعه - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایى، میوه، شوغل: کشت و کال، باخه وانى، ده سکردى ژنانه: قالیچه و جاجم، زینگا: ماشین ره و، مزگه وت. قوتابخانه. شه خس. ئاوى لوله که شی - ناش.

## ۲۲ - قه ره پالچخ: دئی یه که له دیکۆی «خورخوره» ی ناوچه ی بیجار.

له ۳۲ ك رژژه لاتى بیجار و ۴ ك ئاواى خورخوره دایه، کوستانى یه، سارده سیره، دانیشتوان: ۴۷۳، مال: ۷۴ شیعه - کورد - تورك، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایى، شوغل: کشت و کال، ده سکردى ژنانه: قالیچه و جاجم، زینگا: ماشین ره و، مزگه وت. قوتابخانه. ئاوى لوله که شی، به رق، فروشگای هاو یاری. نه وت فروشى.

## ۲۳ - قشلاخی حه سه ن خان: دئی یه که له دیکۆی «خورخوره» ی بیجار.

له ۱۲ ك رژژه لاتى بیجار و ۱۱ ك ئاواى خورخوره دایه، کوستانى یه، سارده سیره، دانیشتوان: ۶۹، مال: ۱۳ شیعه - کورد - تورك، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایى، میوه، شوغل: کشت و کال - باخه وانى، ده سکردى ژنانه: قالیچه و جاجم، زینگا: ماشین ره و، مزگه وت. قوتابخانه ده رمانگاه.

## ۲۴ - قزلآلی (قزل عه لی): دئی یه که له دیکۆی «خورخوره» ی ناوچه ی

بیجار.

له ۷ ك رژژه لاتى بیجار و ۱۰ ك ئاواى خورخوره دایه، کوستانى یه، سارده سیره، دانیشتوان: ۲۶۶، مال: ۵۴ شیعه - کورد - تورك، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایى، شوغل: کشت و کال، ده سکردى ژنانه: قالیچه، جاجم، زینگا: ماشین ره و، مزگه وت و قوتابخانه ی

## ۲۵ - کانی تاتا: دئی یه که له دیکۆی «خورخۆره» ی ناوچه ی بیجار.

له - ك روژژه لاتى بیجار و - ك ئاواى خورخۆره دایه، سارده سیره، دانیشنوان ۱۲۸، مأل ۲۴. شیعه، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایى، شوغل: کشت و کال، ده سکردى ژنانه: قالیچه، جاجم، زیگا: ماشین زه و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه. -

## ۲۶ - گومبه دى: دئی یه که له دیکۆی «خورخۆره» ی ناوچه ی بیجار.

له ۳۰ ك روژژه لاتى بیجار و ۱۵ ك ئاواى خورخۆره دایه، کویتسانی یه، سارده سیره، دانیشنوان ۱۵۸، مأل ۲۸، شیعه - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایى، شوغل: کشت و کال، ده سکردى ژنانه: قالیچه و جاجم، زیگا: ماشین زه و، مزگه وت. قوتابخانه.

## ۲۷ - مه مه دلو (موحه ممد شاملو): دئی یه که له دیکۆی «خورخۆره» ی

ناوچه ی بیجار.

له - ك روژژه لاتى بیجار و - ك ئاواى خورخۆره دایه، کویتسانی یه، سارده سیره، دانیشنوان ۱۵۸، مأل ۲۸ شیعه - کورد - تورک، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایى، شوغل: کشت و کال، ده سکردى ژنانه: قالیچه و جاجم، زیگا: ماشین زه و، مزگه وت. قوتابخانه.

## ۲۸ - ماقوت: دئی یه که له دیکۆی «خورخۆره» ی ناوچه ی بیجار.

له ۳۵ ك روژژه لاتى بیجار و ۱۲ ك ئاواى خورخۆره دایه، کویتسانی یه، سارده سیره، دانیشنوان ۲۰۹، مأل ۳۳، شیعه - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایى، میوه، شوغل: کشت و کال، باخه وانی، ده سکردى ژنانه: قالیچه و جاجم، زیگا: ماشین زه و، مزگه وت. قوتابخانه. ده زمانگاه. پوست. فروشگای هاویارى. نه وت فروشى.

## ۲۹ - میره ک: دئی یه که له دیکۆی «خورخۆره» ی ناوچه ی بیجار.

له ۴۰ ك روژژه لاتى بیجار و ۱۵ ك ئاواى خورخۆره دایه، کویتسانی یه، سارده سیره، دانیشنوان ۱۷۳، مأل ۲۳، شیعه - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایى، میوه، شوغل: کشت و کال، باخه وانی، ده سکردى ژنانه: قالیچه و جاجم، زیگا: ماشین زه و، مزگه وت. قوتابخانه. حه مام. ئاوى لوله که شى.

## ۳۰ - میهر ئاوا: دئی یه که له دیکۆی «خورخۆره» ی ناوچه ی بیجار.



له ۴۵ ك روژژه لاتی بیجار و ۱۶ ك ئاوی خورخوژه دایه، کۆستانی یه، سارده سیره، دانیشتون ۲۱۴، مأل ۴۲، ئاوله کاینو، به رهه م: ده غل و سپیایی، میوه، شوغل: کشت و کال باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، ژینگا: ماشین ره و، مزگه وت. قوتابخانه. «موباره کاوا» (ی که دوسه ر) ئیستا که موچه یه.

### ۳۱ - نیگارستان: دئی یه که له دیکۆی «خورخوژه» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۱۷ ك روژژه لاتی بیجار و ۱۵ ك ئاوی خورخوژه دایه، کۆستانی یه، سارده سیره، دانیشتون ۳۵۱، مأل ۵۶ شیعه - کورد، ئاوله کاینو، به رهه م: ده غل و سپیایی میوه، شوغل: کشت و کال باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، ژینگا: ماشین ره و، مزگه وت. قوتابخانه. شه خس . ده مانگاه. ئاوی لوله که شی. به رق. فروشگای هاویاری. ئاش.

## دینکوی سیامه نسوری به شی ناوچه ی بیجار

دینکوی سیامه نسور که له ۲۰ دئ پیکهاتوو و له باکوری خوروای شاری بیجار دایه و زوو به ره که ی ۷۳۶ ک، چوار گوشه یه و حه شیمه تی ۷۶۵۹ که سه - زمانیان کوردی یه و ناتیان ئیسلامه و مه زهه بی سوننی و شیعه پیکه وه جوشیان خواردوه، بریکی که می تورک تیدایه که به کوردیش قسه ده که ن، ده لئین له ده ورانی کوندا، فه رمانزه وایی به ناوی (مه نسور) حاکمی ناوچه که ی به ده س ده بی که هه میشه - هه زار - چه کداری فه رمانبه ری له به ر ده ستا بووه، نیشانه یان له به ر کردنی جلی ره ش بووه، که به ژاوتزی نه م ناوچه یه ده بئیه «سیا» به م جوړه به م ناوچه یان و تووه (سیامه نسور).

سنوری به م جوړه یه - ۱ - له باکوره وه به ناوچه ی تفکیا به وه - ۲ - له باشوره وه به ناوچه ی دیوانده ره - ۳ - له خوړه لاته وه به دینکوی ته غامین و سیلتان - ۴ - له خوړ ناواوه به ناوچه ی دیوانده ره وه نووساوه.

زه وی نه م دینکویه زور به برشت و به رهه م و پیت و به ره که تن زورتری ده شتایی و ته پولکه ی نه رم و کیلگه یه.

شوغلێ خه لکی - کشت و کال و ئازهل داریه، به شی خوړه لاتی دئی جه عفه راوا (کانی گه چی) هه یه و له به شی قه لاسی (قلعه سی) کانی (سوربی) لی یه.

دئی - جه عفه ر ئاوا که له ۵۵ ک بیجار و له قه راخی شه قامی ئیسفالتی بیجار به تیکاب دایه به ناوه ندی دینکوی سیامه نسور دانراوه و سنوری به م جوړه یه.

۱ - له باکوره وه دئی حوسه یناوا - ۲ - له باشوره وه به ناوچه ی دیوانده ره - ۳ - له خوړه لاته وه به خوش مه قام ۴ - له خوړ ناواوه به که چه گومبه ده وه نووساوه، زورتری خه لکی نه م دئی کوردن و بریکشیان تورک و که میکشیان (چرک) شیعه ی علیو لاهین - ۶ دئی له سه ر شه قامی ئیسفالت و ۵ دئی له سه ر شه قامی خیز ژیره و ۸ دی شه قامی خاکی یان هه یه و یه ک دئی ژینگای ماشین ره وی نی یه.

ناوی دیکانی به ژیری و خوچی به م جوړه یه :

۱ - ئاسمان بلاغی: دئی یه که له دیکۆی. سیامنصور. مه لبه ندی بیجار  
له ۸۱ ک باکوری بیجار و - ک جافراوا دایه - سارده سیره، دانیشتون: ۲۲۹، مال ۴۵  
ناوله کایناو - سوننی - شیعه - کورد - تورک، به رهه م: ده غل و سپیایی، هه نگوین -  
شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - ده سکردی ژنانه: قالیچه، جاجم، ریگا: ماشین ژه و -  
مزگه وت و قوتابخانه. حه مام - ئاوی لوله که شی.

۲ - ئاو باریک: دئی یه که له دیکۆی «سیاه منصور» مه لبه ندی بیجار  
له ۷۵ ک باکوری بیجار و - ک جافراوا دایه - سارده سیره، دانیشتون: ۴۸۵، مال ۸۲  
ناوله کایناو. سوننی - شیعه - کورد - تورک، به رهه م: ده غل و سپیایی - میوه - شوغل:  
کشت و کال و ئاژه ل داری، باخه وانی - ده سکردی ژنانه: قالیچه، جاجم، ریگا: ماشین ژه و  
- مزگه وت. قوتابخانه. ئاوی لوله که شی - ناش.

ئه گز: موچه یه

۳ - ئاقبلاغه لی ئه کبه ر: دئی یه که له دیکۆی «سیاه منصور» ی مه لبه ندی  
بیجار

له ۳۱ ک باکوری بیجار و ۱۹ ک جافراوا دایه - سارده سیره، دانیشتون ۲۰۴، مال ۳۷  
ناوله کایناو سوننی - شیعه - کورد - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و  
ئاژه ل داری - ده سکردی ژنانه: قالیچه، جاجم، ریگا: ماشین ژه و - مزگه وت و قوتابخانه  
ئاوی لوله که شی - ناش.

۴ - «ئوچ گۆل»: دئی یه که له دیکۆی «سیامه نسوری» مه لبه ندی بیجار  
له - ک باکوری بیجار و ۳۰ ک جافراوا دایه - سارده سیره، دانیشتون: ۱۹۴، مال ۳۱  
ناوله کایناو - به رهه م ده غل و سپیایی - میوه - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری  
باخه وانی - ده سکردی ژنانه: قالیچه، جاجم، ریگا: ماشین ژه و - مزگه وت. قوتابخانه.  
لوله که شی - ناش.

۵ - ئای قه لهه سی: دئی یه که له دیکۆی «سیامه نسوری» مه لبه ندی بیجار.  
له ۸۹ ک باکوری بیجار و لک ی جافراوا دایه - کوستانی و سارده سیره، دانیشتون  
۱۵۴، مال ۲۵ - شیعه، تورک - سوننی، ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل، سپیایی. هه نگوین -

شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، باخه وانی - ده سکردی ژئانه: قالیچه، جاجم، ریگا: ماشین ژه و - مزگه وت. قوتابخانه. ئاوی لوله که شی.

۶ - ئوغلانی میر نه حمه د: دی یه که له دیکۆی «سیامه نسوری» مه لبه ندی بیجار.

له ۹۸ ک باکوری بیجار و ۱۸ ک جافراوا دایه - سارده سیڤه - دانیشنوان: ۲۶۵ مال: ۴۲ ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری - ده سکردی ژئانه: قالیچه، جاجم، ریگا: ماشین ژه و - مزگه وت. قوتابخانه.

۷ - جافراوا: دی ناوه ندی دیکۆی «سیامه نسوری»، مه لبه ندی بیجاره.

له ۵۵ ک باکوری بیجار دایه، سارده سیڤه - دانیشنوان: ۹۰۰ مال: ۱۵۷ ئاوله کایناو شیعه - سونتی - کورد به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال ئازهل داری - ده سکردی ژئانه: قالیچه، جاجم، ریگا: قیره تاوی ماشین ژه و - مزگه وت. قوتابخانه ی سه ره تایی - فیرگه ی رانومایی، ده رمانگا. حه مام - پاسگا، پۆست. ئاوی لوله که شی فروشگای هاویاری. ئاش - ته عمیرگای ماشین. نه وت فروشی.

۸ - حوسه یناوا: دی یه که له دیکۆی «سیامه نسور» مه لبه ندی بیجار.

له ۵۰ ک باکوری بیجار و ۶ ک جافراوا دایه - سارده سیڤه، دانیشنوان ۴۵۷، مال ۷۶ شیعه سونتی - کورد - تورک ئاوله کاینا به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری - ده سکردی ژئانه: قالیچه و جاجم، ریگا: ماشین ژه و - مزگه وت. قوتابخانه. ده رمانگا. ئاوی لوله که شی - ئاش -

۹ - خوش مه قام: دی یه که له دیکۆی «سیامه نسوری» مه لبه ندی بیجار.

له ۵۰ ک باکوری بیجار و ۵ ک جافراوا دایه - سارده سیڤه، دانیشنوان: ۵۹۰ مال: ۱۰۸ شیعه - سونتی - کورد - تورک ئاوله کاینا به رهه م: ده غل و سپیایی هه نگوین - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری - ده سکردی ژئانه: قالیچه و جاجم، ریگا: قیره تاو ماشین ژه و - مزگه وت. قوتابخانه ی ئاوه ندی، خزمه تی ئاوی (که شاهه رزی) ده رمانگا - ئاوی لوله که شی - حه مام. نه وت فروشی - ئاش (کارخانه گه چی کوردستان) له م دیدایه -

۱۰ - عه ره ب شا: دی یه که له دیکۆی «سیامه نسوری» مه لبه ندی بیجار

له ۷۴ ك باكوری بیجار و - ك جافراوا دایه - سارده سیّره - دانیشتوان ۷۰۰ مائ ۱۰۸ شیعه - تورك - كورد ئاوله - به رهه م: ده غل و سپیایی، هه نگوین - شوغل: كشت و كال و ئاژه ل داری - ده سكردی ژنانه: قالیچه و جاجم، ژینگا: ماشین ژه و - مزگه وت. قوتابخانه. حه مام - ده رمانگاه - دندانساز - ئاوی لوله كه ش - فروشگای هاویاری - نه وت فروشی - ناش.

### ۱۱ - ئالی سور: دئی یه كه له دیکۆی «سیامه نسوری» مه لبه ندی بیجار

له ۹۷ ك باكوری بیجار و - ك جافراوا دایه - سارده سیّره - دانیشتوان ۱۲۵ مائ ۲۲ ئاوله کایناو - سونتئ - شیعه - كورد - تورك - به رهه م: ده غل و سپیایی - میوه - شوغل: كشت و كال و ئاژه ل داری، باخه وانی - ده سكردی ژنانه: قالیچه، جاجم - ژینگا: ماشین ژه و - مزگه وت. قوتابخانه. ئاوی لوله كه شی - ناش -

### ۱۲ - عه لیاوا: دئی یه كه له دیکۆی «سیامه نسوری» مه لبه ندی بیجار

له ۴۸ ك باكوری بیجار و ۱۴ ك جافراوا دایه - سارده سیّره - دانیشتوان ۳۱۷ مائ ۴۵ سونتئ - شیعه - كورد - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: كشت و كال و ئاژه ل داری - ده سكردی ژنانه: قالیچه، جاجم - ژینگا: قیره تاو، ماشین ژه و - مزگه وت و قوتابخانه ده رمانگاه - دندانساز - ئاوی لوله كه ش - فروشگای هاویاری. نه وت فروشی - "قاوشه ق" موچه یه: دئی كۆن بوه به لām ئیستاكه چۆله -

### ۱۳ - قزل بلاغ: دئی یه كه له دیکۆی «سیامه نسوری» مه لبه ندی بیجار

له ۷۰ ك باكوری بیجار و ك جافراوا دایه - سارده سیّره - دانیشتوان ۴۶۳ مائ ۷۸ شیعه - تورك - كورد ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی، هه نگوین - شوغل: كشت و كال و ئاژه ل داری - ده سكردی ژنانه: قالیچه، جاجم - ژینگا: قیره تاو ماشین ژه و - مزگه وت. قوتابخانه، ئەم دئی مرغداری. چای خانه - ناش - نه وت فروشی - تیدایه

### ۱۴ - قه ره بلاغی میان گو: دئی یه كه له دیکۆی «سیامه نسوری» مه لبه ندی

بیجار

له ۳۰ ك باكوری بیجار و ۲۰ ك جافراوا دایه - سارده سیّره - دانیشتوان ۷۵ مائ شیعه - سونتئ - كورد ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: كشت و كال و ئاژه ل داری - ده سكردی ژنانه: قالیچه، جاجم - ژینگا: قیره تاو، ماشین ژه و - مزگه وت و قوتابخانه ئاوی

لوله که شی

### ۱۵ - کوتانی سه ری: دی یه که له دیکۆی «سیامه نسور» ی مه لبه ندی بیجار

له ۷۸ ك باكوری بیجار و ۱۳ ك جافراوا دایه - سارده سیڤه - دانیشتوان ۶۶۵ مآل ۱۰۱  
 ئاوله کاینوا، سونتی - (خواجه وه ند) نه هلی حه ق - کورد - به رهه م: ده غل و سپیایی -  
 شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم - ریگا: ماشین ژه و  
 - مزگه وت. قوتابخانه. ده رمانگا. ئاوی لوله که شی. ناش -

### ۱۶ - کوتانی خوار ی: دی یه که له دیکۆی «سیامه نسور» ی مه لبه ندی بیجار

له ۷۲ ك باكوری بیجار و ۱۲ ك جافراوا دایه - سارده سیڤه - دانیشتوان ۳۶۳ مآل ۶۰ -  
 کورد - خواجه وه ند، نه هلی حه ق، ئاوله کاینوا - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل:  
 کشت و کال و ئاژه ل داری - ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم - ریگا: قیره تاو، ماشین ژه و  
 - مزگه وت. قوتابخانه. شه خس -

### ۱۸ - که چه گوممه د: دی یه که له دیکۆی «سیامه نسور» ی مه لبه ندی بیجار

له ۷۴ ك باكوری بیجار و ۹ ك جافراوا دایه - سارده سیڤه، دانیشتوان ۵۵۰، مآل ۸۹  
 سونتی - کورد، ئاوله، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری،  
 ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم - ریگا: ماشین ژه و، مزگه وت. قوتابخانه. مرغداری.  
 ئاوی لوله که شی -

### ۱۹ - مه یدان «مه یدان مظفر»: دی یه که له دیکۆی «سیامه نسور» ی

مه لبه ندی بیجار

له ۶۸ ك باكوری بیجار و ۱۲ ك جافراوا دایه - سارده سیڤه، دانیشتوان ۱۰۵۰، مآل  
 ۱۶۶، شیعه - تورك - کورد - ئاوله، به رهه م: ده غل و سپیایی - هه نگوین، شوغل: کشت و  
 کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم - ریگا: ماشین ره و، مزگه وت.  
 قوتابخانه ی سه ره تای. فیژگی رانومایی. ناوه ندی خزمه تی که شاهه رزی - ده رمانگا.  
 ئاوی لوله که شی - ناش -

”مامان؟ مه عده نی سورب“. ”ناصر اوا“ (له په نهجه و عه لیاوا) وه نریکه . نه مانه دی کۆن  
 بوون و ئیستا که به شکلی موچه ده رهاتوون .

۲۰ - یه نگی که ند: دئی یه که له دیکۆی «سیامه نسور» ی مه لبه ندی بیجار له ۷۶ ک باکوری بیجار و - ک جافراوا دایه - سارده سیّره، دانیشتون: ۱۲۲، مال ۲۲ شیعه - تورک - کورد، ئاوله کانپاو، به رهه م: ده غلّ و سپیایی - میوه، شوغلّ: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری، باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم - زینگا: ماشین زه و، مزگه وت. قوتابخانه. ئاوی لوله که شی.

ئا سه واری کوئی «باستانی» ناوچه ی بیجار قه لای زه زرین که مه ر' - به زمانی خه لکی ناوچه که، (قه لای قه وره) له بهرواری ۶۹/۵/۲ دوهه می که لایوژی سالی هه زاروسی سه دوشه ست ونۆی هه تاوی ۱۳<sup>19</sup> له گه لّ تاقمی له برابه رزوبه ریزو هاویرو برّوا کانی بیجاری، بودیتن ولی کوئینه وه له شوینه واری - کوئی کوردان - له بیجاره وه به زینگای ئیسفالتی بیجار، تیکابدازی که وتین، له دیی - هه لوایی. کارخانه ی چیمه ن توو دیکانی، موخور، ئالی به ده لّ. زه ت بوین و له پردی کوئی سه لواتاوا به سه رچۆمی قزلّ وه زان دایه زینه وه و به ره و ژووره ی سه لواتا و امان برّی و له حاستی کیوی - گورّ گورّ (به رزایی ۱۹۷۲ گه ز) له - ئیسفالتان لادا و به ره وخورّ هه لات به زینگای خاکی «کانی کوچکین» - دا روشتین، له به ر ناودی - کانی کوچکین - به ره و باشور - بامان داوه وراست به ره و ژووه روشتین، تاگه یشینه بان ده شیتکی به رزی به سام و دیمه ن، که ده یروانی به سه ر قه لای زه زرین که مه ر) دا.

زینگایی که له لای باکوره وه بوقه لاکه ده چّی به ره به ره نزیک پینسه د گه زنزم ده بیته وه تاده گاته گورّایه کی نه رمان وخوش، کاتی ده روانی زه رد و ماهیکی به دیمه ن، وینه ی دیواریکی زیرین به به زری نزیک پینسه دگه زوه ک پشتین، به ده وری نه م ده شته داهاتوه ته وه، به لام چۆمی قزلّ وه زان له دولای (خوره لاتو خوراواوه) نه م بازنه زیرینه ی دابریوه<sup>۱</sup>

له ناوه راستی نه م ده شته نزمه دا که زه رد و ماهه که، به ده وریدا هاتوه ته وه، کیوی به شکلی که لله قه ند «به رزی ۱۸۱۸ گه ز» که خه لکی پی ده لّین کیوی (کانی)، به زر و به سام و دیمه ن زاوه ستاوه، له سه ر نه م کیوه ئاسه واری قه لایکی کوئی کورده واری «قه لای زه زرین که مه ر» یا (زه ردین که مه ر) یا (قه لای قه وره) - که هه رسی ناوه که دورسته، چون دیاره هه م که مه ر «پشتوینه» که ی رز دو ماهه، هه م وینه ی زیر به قیمه ت وجوانه، هه م قه لاکه له ناو ده شتیکدایه که ده شته که نه وه نده چالّ، به نیسبه ت ده وروبه ره که یه وه

(۱) خۆم نه م قه لام دوجار دیوه و پیددا که ژاوم و به وردی سه رنجم داوه .

وهك قه بر «گلکۆ» هه لکه توه. چون ئەم شوینه قه بری دوزمنان و نه ته ويسان بووه، پێشنيان دورستيان وتوه «قه لای قه وره»

جادیتنی ئەم روانگا نه خشینه، ئەم قه لا به رزه زێرینه، ئەم باخچه پرله گولو گولزاره، ئەم قه لآزو به چۆم وروباره، که زه مانان حه شارگه ی میراتی بووه، که شیران له به را به ریاندازیان چوه، وه ها بوونی مرۆده له رزینی، هۆش وههستی ده بزوینی، که له به را به ری به دیهینه ری، نه خش پیده رو، رازینه ری گول پیده ریدا، به چوکدا بیتو کزنۆشی بو به ری.

بکه ویته سه رخاکی به نده گی، به دلێکی سافی وهك ناوینه، بوخودای تاکی بی وینه ئە وکاته که کاتی هاته. بلای خوايه. شه ر توپه یمانه، به لینی کوردانه. تاماوم. به گوزوتاوم. به هیزی ئە ژنۆم، به تینی چاوم. به هه ستوهه ناسه و ناوم. به زمان و ده ستم. به به لینه که ی ئە له ستم به بیرى ژیرم. به شیرو تیرم. به شیرى پاکم. به خودای تاکه م

به خوای نه مان و ژنیم. به برۆ وئاین و دینم، وه فادار م به خاکی بی بژارم، به گه لی چه وسینراوی هه ژارم.

سنوری ئەم قه لایه به م جوړه یه -

۱ - له لای باکوره وه به به رزاییه کانی باشوری دیی - کانی کوچکین، ۲ - له باشوره وه به دهره و شیوی زۆر جوان به زرد و ماهی ئە وه به ری چۆمی قزل وه زان، ۳ - له خورژه لاته وه به به رزاییه کانی دیی. ئاسناوا و شه ریفاوا ۴ - له لای خوراوا وه به به رزاییه کانی دیی پشت ده ربه نده وه ئساوه - گه زال زۆربه عاسته م له کیوی (کانی) سه رده که وی، کور چاکی چالاک وئه وپنداری گه زان ودیتن، تاله م کیوه سه رده که وی. ده بی چه ندجار و چان بداو پشوی بیته وه سه رخۆ.

کاتی چوینه سه رقه لا که هیدیمان ئاسه واری قه لا که، برێکی ماوه، شوینی ئاو. حه وزیککی به ردینی تیدایه، که چوار گۆشه یه و له م لاولاوه شوینی قولی تیدا دیاره. وادیاره له هیچ لایه که وه زینگا بونا و قه لا که نه بوه، بویه ته نیاله لای باکوره وه که رتی سه رکه وتن بۆقه لاکه هه یه. بورجیککی به رزوبه دیمه ن لی دورست کراوه. به کوچک و قسل که هیشتاوه رواسه ر به رزور است راوه ستاوه.

به زمانی بی زمانی ئاسه واری گه وره یی و ده سه لاتنی گه لی کوردی ئە و سه رده مه و حکومه تی «ده وله تیارخانی سیامه نسور» به داها توان نیشان ده دا (خوازاناتره).



## دیکوی سیلتان (سیلاوتان) به شی ناوچه ی بیجار

سیلتان: ناوی دیکویه که له یازده دیکوکانی ناوچه ی بیجار. ئەم دیکویه سیلاو گره. کاتی لافاو هه ل ده ستی چی وه پیش بیت له گه ل خوی ده باوده رۆا. پاش نیشته وه ی ئەم خه وش و خال و خاکه نه رمه ی که له گه ل خویدا هیناویه له گۆزایه کاندایه جی ده میتن و ده بته هوی به برشتی و به پیتی ئە وزه و یانه. دیسان چۆمی به ناوی (سیلاو) له م شوینه وه ده رۆا، به م جوړه به م شوینه یان و توه (سیلتان) به برۆای بری چون له م شوینه دانه خوشی (سل) بووه - بویه ناویان ناوه (سیلتان) به لام ساخی و خوشی و به هیزی خه لکه که ی ئەم برۆایه پوچ ده کاته وه -

خه لکی ئەم دیکویه گشتیان «کورد» بوون به لام به هوی ئە وه که حکومه ته کان له ناوچه کورد نیشته کاندای کارگاو کارخانه یی که کارزایی نه ناوه، دیسان ئە وه نده یشی ده س نه گرتوون که به سه رزه و یه کانیاندازال بن و بی کیلن، به م جوړه نه توانایی کیلانی زه ویه کانیان بووه، نه کاریشیان له ولاتاده س که و توه، ئیتر به پیچه وانه ی خواستی ده روون و و ویستی ئە وئیان بو نیشتمان، کورده کان به ناچاری بو کارگری نیشتمانیان به جی هیشته وه وزه ویه به برشته کانی خویان به نیوه کاری داوه به تور که کان، به م شیوه هیندی له تور که زمانه کان له م دیکو زیر خیزه دا نیشته جی بوون.

ئیساکه کورد و تور که لیره دا پیکه وه ده ژین، هیندیکیان مه زهه بی شیعه یان قبول کردوه، ئە وانی تریشیان له سه ر شه قامی «سونی» راوه ستاون - ئەم دیکویه: که له باکوری خوړه لاتی بیجار دایه. ۱ زووبه رکه ی ۵۲۹ ک ی چوار گوشه یه و حه شیمه تی له ۷۹۲۷ که س بانتره، یانی له هه ر که، یکی چوار گوشه دا (۱۴/۹۸ که س) نیشته جی یه، سنوری ئەم دیکویه به م جوړه یه -

۱ - له باکوره وه به دیکوی کورانی و کورگین.

۲ - له باشوره وه به دیکوی خوړخوړه

۳ - له خوړه لاته وه به ناوچه ی زه نجان

۴ - له خوړاواوه به دیکوی. سیامه نسوره وه نوساوه.

زه وی ئەم دیکویه له به شی خوړاواوا، گۆزایی و ده شته له شوینه کانی تری دا ته پۆلکه یی و نه زمانه.

دیی توپاغاچ. که له به رزترین به شی ئەم دیکو دا هه لکه وتوه، به ناوه ندی ئەم دیکو

دانراوه. حه شیمه تی ئەم دێ ۲۴۲۴ که سه و ۳۵ ك له شاری بیجاره وه دوره وله قه راخی شه قامی کۆنی بیجار زه نجان دایه وله ۵ ك شه قامی قیره تاوی بیجار زه نجان دایه، پیشینیان واده گیرنه وه، که له شوینی ئەم دیدا کانیوئیکی سارد و سوک و ئاوخۆش بووه، له سه ر ئەم کانیاه، دارئیکی گه و ره و به دیمه ن و جوان و چه تر دار، ژوانگای کانیه که ی چه ند به رابه ر ژازاوه ترو دلژ فین تر کردبو. ئەم داره وینه ی (تۆپ) خرۆپژ و پڕ به رگ و گه لا بوو، کاتی به ردی بناغه ی ئەم دێ یان دانا نازناوی - (تۆپ ئاغاچ) یان بووه لێژارده یانی هه رچه ند ئەم دێ هه وه ل کورد بوه به لام ئیستا که (کورد و تورك) پیکه وه

تیکه لێ چون وشه ی (تۆپ) به مانای خرۆ کوردی یه و (ئاغاچ) به مانا. دار و تورکی یه، له خوراوای ئەم دیدا «ته پۆلکه ی زاغی لو» و له خۆره لاتیسیاته پۆلکه ی «شیرتویاغی» هه لکه وتوه. له خاکی ئەم ته پۆلکه بو دورست کردنی «دۆشاو» که لک وه رده گرن.

خه لکی ئەم دیکۆ له کورد و تورك تیکه له. زۆرتریان شیعه ن بڕیکیشیان سوننی شافیعین. هه ردوولا به هه ردوو زمانی کوردی و تورکی قسه ده که ن له راستیدا خه لکه که ی کوردن و تورکی فیربوون.

ژوبه ری ئاو، له م شوینه داله سه ره وه یه، به جوۆری که چالآوه کان له سی گه زدا به ئاو ده گه ن. ته نانه ت هه رمالێ بوخۆی چالآوئیکی بو خواردنه وه لی داوه. به لام بو کشت و کال نیازی به یارمه تی ده ولت هه یه - ناوی ئاوايه کانی ئەم دیکۆ به ریزی ئە لفوبی به م جوژه یه.

۱ - **ئاغبلاغی حوسه ین خان:** دئی یه که له دیکۆی سیلتان مه لبه ندی بیجار. له ۴۵ ک باشوری بیجار و ۱۰ ک توپ ئاغاج دایه. ته پۆلکه یه، دانیشتوان: ۲۱۵، مال ۳۹ ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل و سپیایی شوغل: کشت و کال ده سکردی ژنانه: قالی، زینگا: ماشین ره و. مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه. نه للا ویران. ئیستاکه موچه یه.

۲ - **ئه رته قشلاق:** دئی یه که له دیکۆی سیلتان مه لبه ندی بیجار. له ۲۹ ک باشوری بیجار و ۱۴ ک توپ ئاغاج دایه. ته پۆلکه یی یه. دانیشتوان: ۱۹، مال ۳ ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل و سپیایی. شوغل: کشت و کال ده سکردی ژنانه: قالی، زینگا: ماشین ره و. مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

۳ - **بارام گومبه د:** دئی یه که له دیکۆی سیلتان مه لبه ندی بیجار. له ۲۹ ک باشوری بیجار و ۶ ک توپ ئاغاج دایه. ته پۆلکه یی یه. دانیشتوان: ۳۰۱، مال ۵۵ شیعه، کورد - ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالی، زینگا: ماشین ره و. مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه. ئیستاکه موچه یه - بیاد قشلاخ، ئیستاکه موچه یه

### به یان لو:

۴ - **تازه قشلاق:** دئی یه که له دیکۆی سیلتان مه لبه ندی بیجار. له ۴۶ ک باشوری بیجار و ۱۶ ک توپ ئاغاج دایه. ته پۆلکه یی یه، دانیشتوان: ۵، مال ۱ ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال ده سکردی ژنانه: قالی، زینگا: ماشین ره و، مزگه وت و قوتابخانه هه یه.

۵ - **تۆپ ئاغاج:** دئی ناوه ندی دیکۆی سیلتانی مه لبه ندی بیجاره. له ۳۵ ک باشوری بیجار دایه، توپۆلکه یی یه، دانیشتوان: ۲۴۲۶، مال ۴۴۶ شیعه - تورک - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه، قالی زینگا: ماشین ره و، مزگه وت و قوتابخانه ی سه ره تایی - زانومایی - دووچای خانه - ۲ - قه ساوی - ۲ ناش - ته عمیرگای ماشین که شاهه زری، چه لپی سازی - موتورسازی ۲ دوکان جوشکاری - چراسازی - ۲۵ دکانی به قالی ده فته ری ژن ماره برین. شورا، ده فته ری جیهاد - ناوه ندی خزمه تی دئی پاسگای ژاندارمه ری - ده رمانگا - چه مام - پوست - ئاوی

لوله که‌شی، به رق - فروشگای هاویاری - نه وت فروشی - ئاسنگه ری.

## ۶ - چقور قشلاق: دئی‌یه که له دیکۆی سیلتان مه لیه ندی بیجار.

له ۶۰ ک باشوری بیجارو ۳۰ ک توپ ئاغاچ دایه، ته پۆلکه یی یه، دانیشتون ۸۰۳ مآل ۱۶۱، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالی ژینگا: ماشین ژه و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

## ۷ - چالی بلاغ: دئی‌یه که له دیکۆی سیلتان مه لیه ندی بیجار.

له - ک باشوری بیجارو - ک توپ ئاغاچ دایه. ته پۆلکه یی یه، دانیشتون ۱۰۲، مآل ۱۶ ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالی ژینگا: ماشین ژه و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

## ۸ - چه شمه سه نگین «به ردین» کانی کوچکین: دئی‌یه که له دیکۆی

سیلتان مه لیه ندی بیجار.

له ۶۳ ک باشوری بیجارو ۲۸ ک توپ ئاغاچ دایه. ته پۆلکه یی یه، دانیشتون ۱۵۷، مآل ۳۰ شیعه، سوننی - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل و کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالی، ژینگا: ماشین ژه و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه. قه لای زه رزین که مه ر (قه لای قه وره) له باشوری ئه م دیداوه و نزیکى ۶ ک له م دئی‌دوره - ۱

## ۹ - حوسه ین ئاواى میر ئاچی: دئی‌یه که له دیکۆی سیلتان مه لیه ندی بیجار.

له - ک باشوری بیجارو - ک توپ ئاغاچ دایه. ته پۆلکه یی یه، دانیشتون ۶۰، مآل ۱۲، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال. ده سکردی ژنانه: قالی، ژینگا: ماشین ژه و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

## ۱۰ - خوشه گۆل: دئی‌یه که له دیکۆی سیلتان مه لیه ندی بیجار.

له ۶۵ ک باشوری بیجارو ۳۰ ک توپ ئاغاچ دایه، ته پۆلکه یی یه، دانیشتون ۱۴۵، مآل ۲۸ شیعه - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالی، ژینگا: ماشین ژه و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

(۱) له م دی چوینه مالی بو دوخواردنه وه. زوریابه خیرهینان و هه رچی دوله مه شکه که یاندا بو پیاو داین، پرسم ئه م دی کوردن یانورک، و تیان گشتیان کوردن. و تم شیعه ن یاسونتی - و تیان زورتیان شیعه ن و بریکشیا سوننین، (نوسه ر)

١١ - سه يد حوسه ين: دى يه كه له دىكوئى سىلتان مه لبه ندى بيجار.

له ٧٠ ك باشورى بيجارو ٤٠ ك توپ ئاغاج دايه. ته پۆلكه يى يه، دانىشتوان ٢٢٢ مال: ٤٥، شيعه - تورك، ئاوله كايناو - به رهه م: ده غل و سيبايى، شوغل: كشت و كال، ده سكردى ژنانه: قالى، رىگيا: ماشين ره و، مزگه وت و قوتابخانه ي هه يه.

١٢ - سولتان ئاواى ده ره ويران: دى يه كه له دىكوئى سىلتان مه لبه ندى

بيجار.

له ٥١ ك باشورى بيجار و ١٦ ك توپ ئاغاج دايه. ته پۆلكه يه، دانىشتوان ٣٣٢ مال: ٦٠ شيعه كورد، ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سيبايى، شوغل: كشت و كال، ده سكردى ژنانه: قالى، رىگيا: ماشين ره و، مزگه وت و قوتابخانه ي هه يه.

١٣ - شيرين بلاغ: دى يه كه له دىكوئى سىلتان مه لبه ندى بيجار.

له ٥٨ ك باشورى بيجارو ٢٨ ك توپ ئاغاج دايه. ته پۆلكه يى يه، دانىشتوان ٨٦٧ مال: ١٣٣ شيعه، ئاوله كايناو. به رهه م: ده غل و سيبايى، شوغل: كشت و كال، ده سكردى ژنانه: قالى، رىگيا: ماشين ره و، مزگه وت و قوتابخانه ي هه يه. (زالماوا) ئىستاكه موچه يه.

١٤ - قزل خاتون: دى يه كه له دىكوئى «سىلتان» مه لبه ندى بيجار.

له - ك باشورى بيجارو - ك توپ ئاغاج دايه. ته پۆلكه يى يه، دانىشتوان ٥٣ مال ٧، ئاوله كايناو. به رهه م: ده غل و سيبايى، شوغل: كشت و كال، ده سكردى ژنانه: قالى، رىگيا، ماشين ره و، مزگه وت و قوتابخانه ي هه يه.

١٥ - قزل جلو: دى يه كه له دىكوئى سىلتان مه لبه ندى بيجار.

له ٤٧ ك باشورى بيجارو ١٧ ك توپ ئاغاج دايه. ته پۆلكه يى يه، دانىشتوان ٤٢٢ مال: ٦٨، شيعه - تورك، ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سيبايى، شوغل: كشت و كال، ده سكردى ژنانه: قالى، رىگيا: ماشين ره و، مزگه وت و قوتابخانه ي هه يه. كارخانه ي «گه چى (شورسو) له قه راخى نه م ديدايه كه هيشتانه كه و توه ته كار

١٦ - قزل كه ندى خوارو: دى يه كه له دىكوئى سىلتان مه لبه ندى بيجار.

له ٨٣ ك باشورى بيجارو ٢٨ ك توپ ئاغاج دايه، ته پۆلكه يى يه، دانىشتوان ١٩٥ مال: ٣٤ شيعه - سوننى - كورد، ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سيبايى، شوغل: كشت و كال،

ده سکردی ژنانه: قالی، رینگا: ماشین ره و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

۱۷ - قزل که ندی سه ری: دی یه که له دیکوی سیلتان مه لبه ندی بیجار. له ۸۵ کم - ی باشوری بیجارو ۳۰ کم - ی توپاغاچ دایه. ته پۆلکه یی یه. دانیشتوان ۱۸۲ مآل ۳۰ شیعه - کورد. ئاوله کایناو. به رهه م: ده غل و سپیایی. شوغل کشت و کال. ئاژه ل داری. ده سکردی ژنان: قالی، رینگا. ماشین ره و، مزگه وت. قوتابخانه.

۱۸ - که هل: دی یه که له دیکوی سیلتان مه لبه ندی بیجار. له ۶۵ ک باشوری بیجارو ۳۵ ک توپاغاچ دایه، ته پۆلکه یی یه، دانیشتوان ۷۹ مآل ۱۲، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال ده سکردی ژنانه: قالی، رینگا: ماشین ره و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

۱۹ - گول ته په ی سیلتان: دی یه که له دیکوی سیلتان مه لبه ندی بیجار. له ۶۷ ک باشوری بیجارو ۳۲ ک توپاغاچ دایه، ته پۆلکه یی یه، دانیشتوان ۶۶ مآل ۱۱ شیعه - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالی، رینگا: ماشین ره و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

۲۰ - مورادی: دی یه که له دیکوی سیلتان مه لبه ندی بیجار. له ۶۸ ک باشوری بیجارو ۳۸ ک توپاغاچ دایه، ته پۆلکه یی یه، دانیشتوان ۳۶ مآل ۸ ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالی، رینگا: ماشین ره و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

۲۱ - موحه مه داوای عه لی ئه کبه رخان: دی یه که له دیکوی سیلتان مه لبه ندی بیجار.

له ۵۹ ک باشوری بیجارو ۲۴ ک توپاغاچ دایه، ته پۆلکه یی یه، دانیشتوان ۱۲۵ مآل ۲۱ ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالی، رینگا: ماشین ره و، مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه.

## دیکۆی کورانی به شی (ناوچه) شارستانی بیجار

دیکۆی کورانی - له باکوری شاری بیجار دایه و زوو به ره که ی ٣٧٧ ک چوار گوشه یه و حه شمییه تی ١١٢٠١ که سه، یانی له هه رک - یکی چوار گوشه دا ٢٩ که س نیشته جی یه. سنوریشی به م جوړه یه ١ - له باکوره وه به پارێزگای زه نگان ٢ - له باشوره وه به دیکۆی سیلنان - ٣ - له خوړه لاته وه به دیکۆی گورگین ٤ - له خوړاواوه به دیکۆی ته غامینه وه نووساوه - هوئی ناوانانی ته م دیکۆ به کورانی ته وه یه: ١ - له خوړاواوی دیی حه سه ناوادا کانیاوی هه یه پیتی ده لێن کوران بلاغی ١ - (کانی ئاوزور) که به ره به ته م دیکۆیه به کورانی - ناوی ده ر چووه ٢ - کورله کوردیدا یانی پیاوی ئازاو کۆل ده روله خوڤوردو، جاچون ته م مه لبه نده له کوردستانی ناوه ندی داله بنه چه ی ته م کوردان بوون و له شه زوبه ربه ره کانی له گه ل داگیر که ران و زورویژان، کۆل نه ده راوه ستا و بوون ته م شوینه یان ناوانوه کورانی -

زۆرتری زه وی ته م دیکۆیه گۆزایی و ده شته و برێکیشی ته پۆلکه یه و به شی باکوریشی کۆستانه، به زرتین لوتکه ی کیوه کانی بیجار له م دیکۆدا به ناوی - لوتکه ی کیوی (شانشین) به ناو بانگه که چۆمی له م کیوه وه سه رچاوه ده گرێ و ددای ماوه یی ده چینه دیکۆی - گورگین - ه - وه ٢

نزیکی هه زار سال له مه و به ردیی بووه. به ناوی گوشاده دی - که نیشتمانی کوردان بووه، دیکه به بوومه له رزه وێران ده بی، خه لکه که ی له شوینیکیتر جی خوش ده که ن و دی دروس ده که ن و ناوی ده نین، (ناشاغه که ند) پاشان ته م شوینه یشیان پێ خوش نابێ ده گوێزنه وه جی یه کی ترونای ده نین (یاسی که ند ٣) یانی: یا خوداسی هه مین گوندودیمان لێ پیروزی و ئیتیره رمان لێ نه شه وئی، پاشان له زه مانی - ناصرالدین شاه قاجاردا حسن علیخان (ته میر نیزامی گه روس) - حاکم وه رمان ره وای ناوچه ی گه بیه ته م دی ده کرێ و ئاوه دانی ده کاته وه، به م هوێ پیتی ده لێن زحه سه ناوای یاسی که ند ١

(١) یانی (کانی کوران) به لām له کوردیدا زورییه ته وشتانه ی که نیسبته به کۆرده درێ، به ستارێ (کۆژنه هه سته) یانی گورج و زوهه سته ●

(٢) راپورتی ئۆستاندار

(٣) (یاسی) له کوردیدا ناوه پۆرن. که ندیش یانی هه ل که ندن پۆیه - کوردانی باکوره دی ده لێن (گوند) (که ند) چو قه دیمدا مالیان له ره هه ی هه ل که ندوه (ته شکه وت) و (زاخه) یادگاری کۆنی کوردانه. بینابه م بره وابه - (یاسی که ند) یاسی (یاسی)

به ره به ره یاسی ی کوردی به شکلی - یاسووی تورکی ده ردی و (حه سه ناوای یاسو که ند) که تا چه ند سال له مه پیش خه لکه که ی کوردی سوتنی بوون، دواي فه رمانزه وایی نه میرنیزامی گه ژوس که بووبه شیعه، خه لکه که یشی که م که م له به ره وه بوونه شیعه و خه لکی تورکیشیان تیکه ل بوو، که ئیستا که خه لکه که ی به هه رد و زمانی کوردی و تورکی قسه ده که ن و ژور تریشیان شیعه مه زهه بن به لام له بنه چه ی کوردانن -

حه سه ناوای یاسو که ند - که زیاتر له ٢٢٥٥ هه شمیه تی هه یه و له ٧٨ ک - ی بیجار و ١٨ ک شه قامی ئیسفالتی بیجار - زه نگان دایه، به ناوه ندی ئه م دیکو دانراوه - ئه م دئی یه جی نشین فه رماندار. جی نشین فیژکردن و په روه رده، ناوه ندی خاوینی - ناوه ندی خزمه تی ناوایی - جیهاد سازندگی - مزگه وت و فیرگه دیکانی، به ریزی ئه لفوبی به م جوژه یه

### ١ - ئازاد وه یس سه ری - دئی یه که له دیکوی کورانی مه لبه ندی بیجار

له ٩٧ ک باکوری بیجار و ١٤ ک حه سه ن ناوای یاسو که ند دایه، کوستانی یه - سارده سیږه - دانشتوان، ٢٢١، مال ٦١ - ئاوله کاینو - به رهه م: ده غل و سپیایی - میوه، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، باخه وانی - قالیچه، گلیم، جاجم - رژگا: ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه. پوشت. ئاوی لوله که شی. دارتاشی - نه وت فروشی. ناش.

### ٢ - ئازاد وه یس خورای: دئی یه که له دیکوی کورانی مه لبه ندی بیجار

له ٩٥ ک باکوری بیجار و ١٥ ک حسن ناوای یاسو که ند دایه - کوستانی یه - سارده سیږه - دانشتوان، ٢٠١، مال ٣٥، ئاوله کاینو - به رهه م: ده غل و سپیایی میوه، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری باخه وانی - قالیچه، گلیم، جاجم - رژگا: ماشین ره و، مزگه وت و قوتابخانه، حه مام. ده رمانگا. پوشت.

### ٣ - ئاغیازی: دئی یه که له دیکوی کورانی مه لبه ندی بیجار

له ٩٠ ک باکوری بیجار و له ٢٣ ک حسن ناوای یاسو که ند دایه - کوستانی یه - سارده سیږه - دانشتوان، ١٦٥، مال ٣٠، ئاوله کاینو - به رهه م: ده غل و سپیایی میوه، هه نگوین - شوغل: کشت و کال، و ئازهل داری. باخه وانی - قالیچه، گلیم، جاجم - رژگا: ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه.

ئاشاغه که ند: موچه یه



#### ۴ - نه میر نه سلان: دئی یه که له دیکوی کورانی مه لبه ندی بیجار

له ۸۹ ک باکوری بیجار و له ۱۶ ک چه سه ن ئاوا یاسو که ند دایه - کوستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان ۳۱۶، مأل: ۵۷. ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - میوه. هه نگوین شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، باخه وانی - قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت و قوتابخانه. چه مام - پۆست. ئاش.

#### ۵ - ئیسلام ئاوا: دئی یه که له دیکوی کورانی بیجار

له ۹۲ ک باکوری بیجار و له ۱۴ ک چه سه ن ئاوا یاسو که ند دایه - کوستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان ۸۶۰، مأل: ۱۴۶، ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری - قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه. چه مام - ده رمانگا. پۆست. ئاوی لوله که شی - فروشگای هاویاری - ئاش.

#### ۶ - نه حمه د ئاوا: دئی یه که له دیکوی کورانی مه لبه ندی بیجار

له ۵۵ ک بیجار و - ک چه سه ن ئاوا یاسو که ند دایه، سارده سیره - دانیشتوان ۲۱۹، مأل: ۳۴ - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - میوه - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری باخه وانی - قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه. ئاوی لوله که شی.

#### ۷ - نه له هیوت (هه لپه یوت): دئی یه که له دیکوی کورانی مه لبه ندی بیجار

له ۷۲ ک باکوری بیجار و - ک چه سه ن ئاوا یاسو که ند دایه - سارده سیره - دانیشتوان ۲۵۳، مأل: ۴۰ شیعه - تورک - کورد - ئاوله کایناو به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری. قالیچه، جاجم زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه. ئاش. ئیلاق جوق: موچه یه

#### ۸ - باباخان: دئی یه که له دیکوی کورانی مه لبه ندی بیجار

له ۶۸ ک باکوری بیجار و له ۲۴ ک چه سه ن ئاوا یاسو که ند دایه - سارده سیره - دانیشتوان ۱۳۳، مأل: ۲۱ شیعه - تورک - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری. قالیچه. جاجم. زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه.

#### ۹ - چالآو: دئی یه که له دیکوی کورانی مه لبه ندی بیجار

له ۸۲ ك باكوری بیجار و له ۵ ك حه سه ن ئاواى یاسو كه ند دایه - سارده سیّره -  
دانیشتوان ۴۴۰، مآل ۸۰ - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غلّ و سپیایی - میوه - شوغلّ: کشت و  
کالّ و ئازهل داری باخه وانی - قالیچه - جاجم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه -  
حه مام - پۆست. نه وت فروشی  
چوار باغ: موچه یه

### ۱۰ - حه سه ن ئاواى یاسو كه ند: دبی ناوه ندى دیکۆى کورانی یه

له ۷۸ بیجار دایه. سارده سیّره - دانیشتوان ۴۲۵۵، مآل ۸۴۸ - ئاوله کایناو - به رهه م:  
ده غلّ و سپیایی - میوه - شوغلّ: کشت و کالّ و ئازهل داری باخه وانی - قالیچه، جاجم -  
ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه. فیرگه ی زانومایی. فیرگه ی ناوه ندى. جهاد -  
پاسگاه. پۆست. تله یفون. ئاوی لوله که شی. به رق.  
فروشگای هاویاری. نه وت فروشی. قه ساوی. چایخانه. ته عمیرگای ماشین.  
دارتاشی. ئاش. وده یان دوکان وشتی تر

### خه لیفه كه ندى: موچه یه، خان نه رخچی: موچه یه

### ۱۱ - خه لیفه قشلاق: دى یه كه له دیکۆى کورانی مه لبه ندى بیجار

له ۹۰ ك باكوری بیجار و له ۸ ك حه سه ن ئاواى یاسو كه ند دایه - سارده سیّره -  
دانیشتوان ۱۶، مآل ۳ - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غلّ و سپیایی - میوه - شوغلّ: کشت و کالّ  
و ئازهل داری باخه وانی - قالیچه - جاجم - زینگا: ماشین زه و -

### ۱۲ - داداش كه ندى: دى یه كه له دیکۆى کورانی مه لبه ندى بیجار

له ۹۵ ك باكوری بیجار و له ۲۲ ك حه سه ن ئاواى یاسو كه ند دایه - سارده سیّره -  
دانیشتوان ۳۳۴، مآل ۵۷ - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غلّ و سپیایی. شوغلّ: کشت و کالّ و  
ئازهل داری - قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه. حه مام. ئاوی  
لوله که شی. ئاش.

دوشه سرخی: موچه یه

### ۱۳ - ژوسته م که ندی: دئی یه که له دیکۆی کورانی مه لبه ندی بیجار

له ۸۹ ك باكوری بیجار و له ۱۷ ك حه سه ن ئاواى یاسو که ند دایه - سارده سیره - دانیشتوان ۱۵۱، مال ۲۴ - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی. شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه. ئاوی لوله که شی. ئاش.

### ۱۴ - سه یف عه لی که ندی: دئی یه که له دیکۆی کورانی مه لبه ندی بیجار

له ۸۹ ك باكوری بیجار و له ۱۴ ك حه سه ن ئاواى یاسو که ند دایه - سارده سیره - دانیشتوان ۳۹۷، مال ۶۶ - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی، میوه. هه نگوین - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، باخه وانی - قالیچه، جاجم زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه. حه مام. پۆست. ئاش.

### ۱۵ - سولتان ئاواى قزل ته په: دئی یه که له دیکۆی کورانی مه لبه ندی بیجار.

له ۱۱۰ ك باكوری بیجار و له ۳۲ ك حه سه ن ئاواى یاسو که ند دایه - سارده سیره - دانیشتوان ۳۰۲، مال ۵۶ - ئاوله - به رهه م: ده غل و سپیایی - میوه. هه نگوین. شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری. باخه وانی، قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه. پۆست. ئاوی لوله که شی.

سه یوان ته په: موچه یه: شوربجه ی سه ری و شوربجه ی خوارئی: موچه ن

### ۱۶ - شیخ به شاره ت: دئی یه که له دیکۆی کورانی مه لبه ندی بیجار.

له ۸۵ ك باكوری بیجار و له ۷ ك حه سه ن ئاواى یاسو که ند دایه - سارده سیره - دانیشتوان ۴۲۴، مال ۷۳ - شیعه - تورك - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - میوه - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری. باخه وانی - قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه. حه مام. نه وت فروشی - فروشگای هاویاری. ته عمیرگای ماشین.

### ۱۷ - شه هره ک (شاره ک): دئی یه که له دیکۆی کورانی مه لبه ندی بیجار.

له ۱۱۵ ك باكوری بیجار و له ۳۲ ك حه سه ن ئاواى یاسو که ند دایه - سارده سیره - دانیشتوان ۵۴۶، مال ۷۳ شیعه - تورك - کورد - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - میوه - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری. باخه وانی - قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه. حه مام. ده رمانگا. فروشگای هاویاری. نه وت فروشی. ئاش.

ته عمیرگای ماشین. عیوزی کارئز: موچه یه

### ۱۸ - قه مچوقای (قه مچوخه): دئی یه که له دیکوی کورانی مه لبه ندی بیجار

له ۴۵ ك باکوری بیجار و له ۳۰ ك حه سه ن ئاواى یاسو که ند دایه - سارده سیره - دانیشتوان، شیعه - کورد - تورک، ۳۰۴، مال ۵۴، - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - میوه - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری باخه وانی - قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه. حه مام. لوله که شی. ئاش. ئاسه واری (قه لای قه م چوقه) له م دیدایه

قاسماوا: موچه یه

### ۱۹ - قزل ته په: دئی یه که له دیکوی کورانی مه لبه ندی بیجار.

له ۱۱۰ ك باکوری بیجار و له ۲۶ ك حه سه ن ئاواى یاسو که ند دایه - سارده سیره - دانیشتوان، ۳۶۷، مال ۵۴ - ئاوله - به رهه م: ده غل و سپیایی. میوه - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری. باخه وانی - قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت و قوتابخانه. فروشگای هاویاری. نه وت فروشی. ئاش.

### ۲۰ - قه یتاس: دئی یه که له دیکوی کورانی مه لبه ندی بیجار.

له ۸۳ ك باکوری بیجار و له ۹ ك حه سه ن ئاواى یاسو که ند دایه - سارده سیره - دانیشتوان، ۱۹۳، مال ۴۹ - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی میوه. هه نگوین - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری. باخه وانی - قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا پیاده زه و - مزگه وت. قوتابخانه - حه مام.

کیلکلو. کاریزی مه شه دی ئاغاخان. کره که ندی - کاریزی که ربه لا، یه حیا. که نگه لو. نه مانه دئی کۆن بوون و ئیستاکه چولن، به شکلی موچه دارهاتوون.

### ۲۱ - که ریم که ندی: دئی یه که له دیکوی کورانی مه لبه ندی بیجار

له ۹۵ ك باکوری بیجار و له ۲۱ ك حه سه ن ئاواى یاسو که ند دایه - سارده سیره - دانیشتوان، ۸۸، مال ۱۸ - ئاوله کایناو - به رهه م: ده غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه - ئاوی لوله که شی له کاریز. میهته ر که ندی. محمد جان. نه مانه دئی کۆن بوون و ئیستاکه موچه ن

## ۲۲ - موچه ممه داوا: دئی یه که له دیکۆی کورانی مه لبه ندی بیجار

له ۸۲ ك باكوری بیجار و له ۵ ك حه سه ن ئاواى یاسو که ند دایه - سارده سیّره - دانیشتوان، ۱۴۹، مال، ۲۵، ئاوله کایناو - به رهه م: ده غلّ و سپیایی. میوه - شوغلّ: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری. باخه وانی - قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه. ئاش.

نیگارستان. دئی کوئی بوه وئێستا که موچه یه

## ۲۳ - نه وشاد: دئی یه که له دیکۆی کورانی مه لبه ندی بیجار

له ۵۹ ك باكوری بیجار و له ۱۲ ك حه سه ن ئاواى یاسو که ند دایه - سارده سیّره - دانیشتوان، ۱۶۹، مال، ۳۱، ئاوله کایناو - به رهه م: ده غلّ و سپیایی. میوه - شوغلّ: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری. باخه وانی - قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه. پووست. ئاوی لوله که شی.

## ۲۴ - نور موچه ممد که ندی: دئی یه که له دیکۆی کورانی مه لبه ندی بیجار

له ۹۶ ك باكوری بیجار و له ۱۶ ك حه سه ن ئاواى یاسو که ند دایه - سارده سیّره - دانیشتوان، ۱۸۸، مال، ۳۲، ئاوله کایناو - به رهه م: ده غلّ و سپیایی. میوه هه نگوین - شوغلّ: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری. باخه وانی - قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه. شه خس. ئاوی لوله که شی.

## ۲۵ - وه لی به گ: دئی یه که له دیکۆی کورانی مه لبه ندی بیجار

له ۷۰ ك باكوری بیجار و له ۱۸ ك حه سه ن ئاواى یاسو که ند دایه - سارده سیّره - دانیشتوان، ۲۵۰، مال، ۳۹، ئاوله کایناو - شیعه - تورک - کورد - به رهه م: ده غلّ و سپیایی. میوه - شوغلّ: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری. باخه وانی - قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه. حه مام. ده رمانگا. نه وت فرووشی. فروشگای هاویاری. ئاش - یانبولاح: موچه یه

## ۲۶ - یه نگی ئاوا: دئی یه که له دیکۆی کورانی مه لبه ندی بیجار

له - ك باكوری بیجار و له ۱۵ ك حه سه ن ئاواى یاسو که ند دایه - سارده سیّره - دانیشتوان، ۱۶۱، مال، ۳۴، ئاوله کایناو - به رهه م: ده غلّ و سپیایی. میوه - شوغلّ: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری. باخه وانی - قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت. قوتابخانه. شه خس. حه مام. پووست. ئاوی لوله که شی.

## دیکۆی گورگین به شی ناوچه ی بیجار

دیکۆی گورگین که ۲۴ دئی و موچه و شوینی له باوش گرتوه، له باکوری خوهره لاتی شاری بیجار دایه زووبه ری ئه م دیکۆیه ۳۵۴ ک - ی چوار گۆشه یه و له هه رک - یکی چوار گۆشه دا ۱۶/۹۴ که س نیسته جی یه و دانیشتوانی (۶۰۰۰) که سه و سنوریشی به م جوهره یه:

۱ - له باکوره وه به پارێزگای زه نگان ۲ - له باشوره وه به دیکوی - سیلتان - ۳ - له خوهره لاتیه وه به پارێزگای زه نگان - ۴ - له خوراواوه به دیکۆی کورانی و سیلتان ه - وه نووساوه ۴ - زه ویه کانی ده شت و ته پۆلکه ی نه رمانه و ئاوه زه وی تیکرا به ره و خوهره لاتیه، دئی گورگین - به ناوه ندی ئه م دیکۆیه دانراوه، گورگین: به وته ی خه لکی له پیشدا - گۆل گین بووه - به ره به ره بوه ته - گورگین - ده یشکری بله ین چون خه لکی کوردی ئه م شوینه - ئازاو و به گۆزبوون به م دئی یان وتوه گورگین: یانی شوینی پیاوانی ئازاویه هیز و پالّه وان، چون گۆزله کوردیدا یانی به ده ماخ و به هیز، ناوی دیکانی به ریزی ئه لفۆبی به م جوهره یه -

۱ - **ئاغچه گومبه د:** دى يه كه له دىكوى گورگينى مه لبه ندى بيجار له ۶۰ ك شارى بيجارو ۸ ك ئاوايى گورگين دايه، كوستانى يه، سارده سيره، دانىشتوان، ۲۱۳، مال ۴۱، ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سپيائى، شوغل: كشت و كال، ده سكردى ژنانه: قاليچه و جاجم، ريگا: ماشين ره و، مزگه وت قوتابخانه مرغداری - ئاوى لوله كه شى - فروشگای هاویاری - نه وت فروشی - ناش،  
 ئيمام چایی: موچه يه.

۲ - **ته كيه:** دى يه كه له دىكوى گورگينى مه لبه ندى بيجار. له ۱۰۰ بيجار و ۲۰ ك ئاوايى گورگين، دايه، كوستانى يه، سارده سيره، دانىشتوان ۹۳۰، مال ۱۵۲، ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سپيائى هه نگوين - ميوه، شوغل: كشت و كال، باخه وانى، ده سكردى ژنانه، قاليچه و جاجم، ريگا: ماشين ره و، مزگه وت قوتابخانه دارتاشى. نه وت فروشی - ناش.

۳ - **تازه كه ندى مه عده ن (مه يدانى خوئ):** دى يه كه له دىكوى «گورگين» ي مه لبه ندى بيجار له ۶۰ ك بيجار و ۲۲ ك ئاوايى «گورگين» دايه، كوستانى يه، سارده سيره، دانىشتوان: ۳۳۵، مال ۵۹، ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سپيائى، شوغل: كشت و كال، ده سكردى ژنانه: قاليچه و جاجم، ريگا: ماشين ره و، مزگه وت قوتابخانه مرغداری، ئاوى لوله كه ش - ناش - ئاسنگه رى، نه م دى كانى خوئى تيدايه

۴ - **جه يران:** دى يه كه له دىكوى «گورگين» ي مه لبه ندى بيجار. له ۵۵ ك بيجار و ۱۶ ك ئاوايى «گورگين» دايه، كوستانى يه، سارده سيره، دانىشتوان: ۲۰۶، مال ۲۹، ئاوله كايناو به رهه م: ده غل و سپيائى، شوغل: كشت و كال، ده سكردى ژنانه: قاليچه و جاجم، ريگا قيره تاو: ماشين ره و، مزگه وت قوتابخانه مرغداری جوواقيه: ئىستاكه موچه يه.

۵ - **حاجى ئاوا:** دى يه كه له دىكوى «گورگين» ي مه لبه ندى بيجار. له ۷۰ ك بيجار و ۱۳ ك ئاوايى «گورگين» دايه، كوستانى يه، سارده سيره، دانىشتوان: ۱۲۷، مال ۲۲، ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سپيائى، شوغل: كشت و كال، ده سكردى ژنانه: قاليچه و جاجم، ريگا: ماشين ره و، مزگه وت، قوتابخانه

## ۶ - خراپه چولایخ: دئی که له دیکۆی «گورگین» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۷۲ ك بیجار و ۱۲ ك ئاواپی «گورگین» دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتون؛ ۱۶۴، مأل؛ ۳۴، ئاوله کانیاو به رهه م: ده غلّ و سپیایی، میوه، شوغل: کشت و کال، باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، ژینگا: ماشین ژه و، مزگه وت، قوتابخانه، مرغداری.

## ۷ - زیئوه: دئی یه که له دیکۆی «گورگین» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۷۲، بیجار و ۲ ك ئاواپی «گورگین» دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتون؛ ۴۴۲، مأل؛ ۷۱، شیعه - تورك - کورد، ئاوله کانیاو به رهه م: ده غلّ و سپیایی هه نگوین - میوه، شوغل: کشت و کال، باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، ژینگا: ماشین ژه و، مزگه وت، قوتابخانه، مرغداری، ئاوی لوله که شی.

(سویمه کوکان) ئیستا که موچه یه

## ۸ - قه ره (محمد) لو: دئی یه که له دیکۆی «گورگین» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۵۳ ك بیجار و ۱۰ ك ئاواپی «گورگین» دایه، کوستانی یه سارده سیره، دانیشتون؛ ۳۶۵، مأل؛ ۷۱، ئاوله کانیاو به رهه م: ده غلّ و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، ژینگا: ماشین ژه و، مزگه وت قوتابخانه، مرغداری - ئاوی لوله که شی.

## ۹ - قیچیلو «قی چی لو»: دئی یه که له دیکۆی «گورگین» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۶۴ ك بیجار و ۸ ك ئاواپی «گورگین» دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتون؛ ۱۷۵، مأل؛ ۲۷، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، ژینگا: ماشین ژه و، مزگه وت، قوتابخانه، مرغداری.

## ۱۰ - قجور «قوجور»: دئی یه که له دیکۆی «گورگین» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۶۰ ك بیجار و ۳ ك ئاواپی «گورگین» دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتون؛ ۶۰۹، مأل؛ ۱۱۳، ئاوله کانیاو به رهه م: ده غلّ و سپیایی، هه نگوین، میوه، شوغل: کشت و کال باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، ژینگا قیره تاو: ماشین ژه و، مزگه وت قوتابخانه پۆست، دارتاشی، فروشگای هاویاری - ئاش - ته عمیرگای ماشین.

## ۱۱ - قه م ته رقه: دئی یه که له دیکۆی «گورگین» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۹۰ ك بیجار و ۷ ك ئاواپی «گورگین» دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتون؛ ۱۲،



مال ۲، ناوله کایناو و جوم به ره م: ده غل و سپیایی میوه، شوغل: کشت و کال، باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، رینگا ماشین ره و، مزگه وت له قه راخی چومی - شورچای دایه - مرغداری.

۱۲ - گره چقا (قه لاجوقه): دی یه که له دیکوی «گورگین» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۶۷ ک بیجار و ۷ ک ناوایی «گورگین» دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۸۷، مال ۱۵، ناوله کایناو به ره م: ده غل و سپیایی هه نگوین میوه، شوغل: کشت و کال، باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، رینگا: ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه، ناوی لوله که شی -

۱۳ - گوینک ته په (گوئی ته په): دی یه که له دیکوی «گورگین» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۷۲ ک بیجار و ۱۵ ک ناوایی «گورگین» دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۱۷۹، مال ۳۰، ناوله کایناو، به ره م: ده غل و سپیایی، هه نگوین، میوه، شوغل: کشت و کال، باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، رینگا: ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه، مرغداری، گه وزن: ئیستا که موچه یه - گولپه ر: ئیستا که موچه یه.

۱۴ - گورگین: دی ناوه ندی دیکوی «گورگین» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۶۳ ک بیجار دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۶۶۵، مال ۱۰۹ شیعه - تورک، ناوله کایناو، به ره م: ده غل و سپیایی، میوه، هه نگوین، شوغل: کشت و کال، باخه وانی، ده سکردی ژنانه، قالیچه و جاجم، رینگا قیره تاو: ماشین ره و، مزگه وت قوتابخانه، ده رمانگا، پوست، ناوی لوله که شی - فروشگای هاویاری، نه وت فروش.

۱۵ - گول قشلاق: دی که له دیکوی «گورگین» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۶۱ ک بیجار و ۵ ک ناوایی «گورگین» دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتوان ۱۴۹، مال ۲۸، ناوله کایناو، به ره م: ده غل و سپیایی هه نگوین، میوه شوغل: کشت و کال - باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، رینگا قیره تاو: ماشین ره و، مزگه وت قوتابخانه، شه خس، چای خانه.

### ۱۶ - موغانلو: دئی یه که له دیکۆی «گورگین» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۵۵ ک بیجار و ۱۱ ک ئاواپی «گورگین» دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتوان؛ ۲۷۳، مال ۴۷، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، ژینگا قیره تاو: ماشین ژه و، مزگه وت، قوتابخانه، مرغداری - شه خس - پوست - ئاوی لوله که شی - ته عمیرگای ماشین - ئاسنگه ری

### ۱۷ - نیوه کاره: دئی یه که له دیکۆی «گورگین» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۸۰ ک بیجار و ۷ ک ئاواپی گورگین دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتوان؛ ۲۴۰، مال ۳۷، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، میوه، شوغل: کشت و کال، باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، ژینگا: ماشین ژه و، مزگه وت، قوتابخانه، ئاوی لوله که شی.

### ۱۸ - هه شتا جفت «جوت»: دئی یه که له دیکۆی «گورگین» ی مه لبه ندی

بیجار.

له ۵۲ ک بیجار و ۸ ک ئاواپی گورگین دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتوان؛ ۵۵۱، مال ۷۸ شیعه - تورک، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، ژینگا قیره تاو: ماشین ژه و، مزگه وت قوتابخانه ده رمانگا، ئاش

### ۱۹ - یه نگی ئارخ «ارخ»: دئی یه که له دیکۆی «گورگین» ی مه لبه ندی

بیجار.

له ۷۰ ک بیجار و ۲۲ ک ئاواپی گورگین دایه، کوستانی یه، سارده سیره، دانیشتوان؛ ۳۵۹، مال ۷۵ - شیعه، ئاوله کایناو به رهه م: ده غل و سپیایی، میوه، شوغل: کشت و کال، باخه وانی، ده سکردی ژنانه: قالیچه و جاجم، ژینگا: ماشین ژه و، مزگه وت، قوتابخانه مرغداری، شه خس، ئاش

## دیکۆی نه جه فاوا: به شی شارستانی بیجار

دیکۆی نه جه فاوا که له خۆراوای شاری بیجار داهه لکه وتوه ۲۷ دئی و چه ند شوین و موچه ی له باوه ش گرتوه.

زۆو به ری نه م دیکۆیه ۴۹۶ ک - ی چوار گوشه یه و حه شیمه تی ۶۴۹۳ که سه، یانی له هه رک - یکی چوار گوشه دا، ۱۳ که س نیشته جی یه، سنوریشی به م جوړه یه ۱ - له باکوره وه به ناوچه ی دیوانده ره ۲ - له باشوره وه به ناوچه ی دیوانده ره ۳ - له خۆلاهه لاته وه به دیکۆی ده وروبه ر و خه سراوا، ۴ - له خۆراواوه به ناوچه ی دیوانده ره وه نوساوه. به شی زۆری نه م دیکۆیه ده شت و راستی و ته په ی نه رمانه، که بۆ کشت و کال به برشت و به رهه مه. کیوه کانی. زیژاوا. پیر محمد. پیره کراچی له م دیکۆدان. چۆمیلکه کانی نه م دیکۆیه به ره و خۆراوا و باکوری خۆرا واده روڤ و له ناوچه ی دیوانده ره ده رژیته ناوچۆمی. قزل وه زانه وه.

چۆمی کانی سپی له م دیکۆدا بۆ کشت و کال زۆربه که لک و قازایخه، له زستاندا ئاوی زۆره و له هاویناندا و شک ده یی. نه گه رلی پسرراوانی ولات بیان و یستایه و نه م ئاوانه یان مه هاریکردایه، چ له وه باشتربوو.

گه و ره دئی نه جه فاوا که له ۳۵ ک - ی بیجار و له سه ره قامی بیجار. دیوانده ره دایه و حه شیمه تی زیاتر له ۸۰۰ که سه، به ناوه ندی نه م دیکۆ دانراوه.

۶ دئی له سه ره قامی قیره تاو دایه. یه ک دئی ریځای خیزریژی هه یه و ۲۱ دئی شی ریځای ماشین ره وی خاکیان هه یه.

نه م دیکۆیه سارد و به فرگره. ئاوی له کایناو و چۆمیلکانه وه یه. به رهه می کرنگی. ده غل. گه نم. جو. سپیایی. شیر. روڤ و به رهه می ئازه له.

له باشور و باشوری خۆراواوا. به رزایی. زیژاوا. هه لکه وتوه. به رزایی خاکی نه م دیکۆیه له باشوره وه به ره و باکور، که م که م نزم ده بیته وه تاله سه رهچۆمی قزل وه زان «ته لای له بن نه هاتوو» ده بریته وه.

خاکی نه م به شه وه ک خاکی زورتری ناوچه ی بیجار. خاکه نه رمه ی تیکه ل به ماسه یه که بۆ کشت و کالی دیمی زۆر به برشت و به رهه مه، له بری شویندا «وه ک دئی باوه ره شانی» توئی پازده تاحه فتاتوی بریوه.

چۆمی قزل وه زان له باکوری ئەم دیکۆ وه له خۆراواوه به ره و خۆره لات ده زوا. به لام چون خاکی ناوچه که نه رمه، ناوه زۆی چۆمه که بری قو له وزه وه کان له وه به رزترن که بناوانیان به هاسانی بۆه لبه سترى وزه وه یه کان ببنه به راو.

تایستاکه ده وله تیش وه هایارمه تیه کی نه داوئی، که خه لکی بتوانن به هوئی ماتوز. یا بستنی سه ددی خاکی. یا هه رنه بی بناوانی پیوست وه ک ده بی که لکی لی وه ر بگرن و ئە و زیره خودادادیه به خورایی نه روا.

زۆر چۆمیلکان له به رزاییه کانی باشوره وه سه رچاوه ده گرن و به ره و قزل وه زان به قه لپه زده زۆن که ته نیاله کانی به هاراندا که لکیان لی وه رده گیرى - زۆرتری دیکانی ئەم دیکۆیه له درێژی شیووده ره کانی ئەم چۆمانه دا به دی هاتون، که هه رکام به قه ده ر توانایی خوین له کانیوا و ناوه کانی ئەم چۆمانه که لک وه رده گرن، خوئه گه ر ناوی ئەم چۆمیلکانه - مه هار بکرایه. و له به ر «قزل وه زان» داسه ددی بیه سترايه/ناوچه ی بیجاری به تیکرا ده رازانه وه و به زویی به هه شتی خودامان به چاوی سه ر ده دی.

شوغلی گرنگی خه لکی ئەم دیکۆ وه ک گشت کوردستان - کشت و کال و ئازهل داری یه، ده سکردی ژنانی ناوچه ی بیجار قالی و قالیچه و گلیم ی بیجاری یه که له کوردستان و ئێراندا به ناوبانگه. ئەم دیکۆیه له ۲۷ دى پیکهاتووه و حه شمییه تی ۶۴۹۳ که سه و مالی - ماله ۱

زمانی زگ ماکی خه لکی زمانی شیرینی کوردی سورانی. رۆاێزی جوانی بیجاری یه. زۆرتریان سوننی مه زهه بن. بریکیا شیعه ن.

ناوی دیکانی به ریزی ئەم لڤویی به م جوړه یه:

شه قامی قیره ناوی بیجار تا دورپیا سنه دیوانده ره به ناوه راستی ئەم دیکۆوه ده روا.

۱ - ئومید ئاوا: دى یه که له دیکۆی تازه ی «نه جه ف ئاوا» ی مه لبه ندی بیجار له ۴۵ ک رۆژ ناوای بیجار و ۱۰ ک نه جه ف ئاوا دایه، ته په و ده شتایی یه، سارده سپره، دانیشتون: ۲۹۱ مأل، ۵۴، سونى - کورد ناوله کانیوا، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، ده سکردی ژنانه: قالیچه زیگا: ماشین زه و، مزگه وت. قوتابخانه. به رق. ئاش -

۲ - ئالمه قولاخ (الله قولاغ): دئی یه که له دیکۆی «نه جه ف ئاوا» ی مه لبه ندی بیجار  
له ۴۲ ک رۆژ ئاواى بیجار و ۷ ک نه جه ف ئاوا دایه، ته پۆلکه ییه، سارده سیره،  
دانیشتوان ۷۲ مال ۱۰. شیعه، سوننی - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل:  
کشت و کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنانه: قالیچه، زینگا: ماشین زه و، مزگه وت.  
قوتابخانه. ئاوی لوله که شی -

۳ - برایماوا: دئی یه که له دیکۆی «نه جه ف ئاوا» ی مه لبه ندی بیجار  
له ۵۵ کم رۆژ ئاواى بیجار ۲۰ ک نه جه ف ئاوا دایه، ته پۆلکه ییه، سارده سیره، دانیشتوان  
۸۰، مال ۱۵، سوننی - شیعه - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت  
و کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنانه: قالیچه، زینگا: ماشین زه و، مزگه وت. قوتابخانه،  
ئاوی لوله که شی -

۴ - باوه نه زه ر: دئی یه که له دیکۆی «نه جه ف ئاوا» ی مه لبه ندی بیجار.  
له ۵۳ ک رۆژ ئاواى بیجار و ۱۸ ک نه جه ف ئاوا دایه، ته په و ده شتایی یه، سارده سیره،  
دانیشتوان ۳۶۰ مال ۶۵ ۱ ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شیعه - سوننی - کورد،  
شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنانه: قالیچه، زینگا: ماشین زه و، مزگه وت.  
قوتابخانه. ده رمانگا. ئاوی لوله که شی - به رق. ناش.

۵ - باراماوا:  
له ۷۰ ک خوراواى بیجار و ۳۵ ک نه جه فاوا دایه -

۵ - بشوکی (باشوکی): دئی یه که له دیکۆی «نه جه ف ئاوا» ی مه لبه ندی  
بیجار.

له ۴۵ ک رۆژ ئاواى بیجار و ۱۰ ک نه جه ف ئاوا دایه، ته پۆلکه ییه، سارده سیره،  
دانیشتوان ۱۵۲ مال ۲۵، سوننی - شیعه - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی،  
شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنانه: قالیچه، زینگا: ماشین زه و، مزگه وت.  
قوتابخانه. ئاوی لوله که شی -

۶ - به ر گوشاد: دئی یه که له دیکۆی «نه جه ف ئاوا» ی مه لبه ندی بیجار.  
له ۴۵ ک ژۆژ ئاواى بیجار و ۱۰ ک نه جه ف ئاوا دایه، ته پۆلکه بیه، سارده سیره،  
دانیشتوان: ۲۰۱، مال ۲۷، سوننی - شیعه - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و  
سپایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنانه: قالیچه، زینگا: ماشین ره و،  
مزگه وت. قوتابخانه. ئاوی لوله که شی. حه مام.

۷ - پشت ته نگ: دئی یه که له دیکۆی «نه جه ف ئاوا» ی مه لبه ندی بیجار.  
له ۶۰ ک ژۆژ ئاواى بیجار و ۳۰ ک نه جه ف ئاوا دایه، ته پۆلکه بیه، سارده سیره،  
دانیشتوان: ۱۳۱، مال ۲۲ - سوننی - شیعه - کورد ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپایی،  
شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنانه: قالیچه، زینگا: ماشین ره و، مزگه وت.  
قوتابخانه. ده رمانگا. ۱

۸ - ته په ی موحه ممه دی: دئی یه که له دیکۆی «نه جه ف ئاوا» ی مه لبه ندی  
بیجار.

له ۴۰ کم ژۆژ ئاواى بیجار و ۵ ک نه جه ف ئاوا دایه، ته پۆلکه بیه، سارده سیره،  
دانیشتوان: ۲۱۲، مال ۳۴، سوننی - کورد کایناو، به رهه م: ده غل و سپایی، شوغل: کشت و  
کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنانه: قالیچه. قالی زینگا: ماشین ره و، مزگه وت. قوتابخانه.  
ده رمانگاه به رق. ئاوی لوله که شی.

۹ - حه سار چه رهوو: دئی یه که له دیکۆی «نه جه ف ئاوا» ی مه لبه ندی بیجار.  
له ۴۱ ک ژۆژ ئاواى بیجار و ۶ ک نه جه ف ئاوا و له قه راخی شه قامی قیره تاو دایه،  
سارده سیره، دانیشتوان: ۴۰۰، مال ۶۵، سوننی - شیعه - کورد، ئاوله کایناو به رهه م: ده غل  
و سپایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنانه: قالیچه، زینگا: ماشین ره و،  
مزگه وت. قوتابخانه. حه مام - ئاوی لوله که شی - به رق. فروشگای هاویاری. نه وت  
فرۆشی. ناش. له پیشدا به م دئی یان و نوّه: (عه ببا ساوا)

۱۰ - حوسه ین ئاواى که مه ر زه رد: دئی یه که له دیکۆی «نه جه ف ئاوا»  
ی مه لبه ندی بیجار.

له ۷۵ ك زۆژ ئاواى بيجار و ۴۰ ك نه جه ف ئاوا و له قه راخى چۆمى قزل وه زان دايه. ته پۆلكه بيه، سارده سیره، دانىشتوان: ۱۴۹، مال: ۲۷، سوننى - شيعه - كورد، ئاوله كايانو، به رهه م: ده غل و سپيایى، شوغل: كشت و كال و ئازهل دارى، ده سكردى ژنانه: قاليجه زنگا: ماشين زه و، مزگه وت. قوتابخانه. ئاوى لوله كه شى. به رق.

### ۱۱ - خوراسان: دى يه كه له دىكوى «نه جه ف ئاوا» ى مه لبه ندى بيجار.

له ۴۰ ك زۆژ ئاواى بيجار و ۱۲ ك نه جه ف ئاوا دايه، ته پۆلكه بيه، سارده سیره، دانىشتوان: ۱۳۰ مال: ۲۲، سوننى - شيعه - كورد، ئاوله كايانو، به رهه م: ده غل و سپيایى، شوغل: كشت و كال و ئازهل دارى، ده سكردى ژنانه: قاليجه. قالى، زنگا: ماشين زه و، مزگه وت. قوتابخانه.

### ۱۲ - ده رویش خاكى: دى يه كه له دىكوى «نه جه ف ئاوا» ى مه لبه ندى بيجار.

له ۲۷ ك زۆژ ئاواى بيجار و ۸ ك نه جه ف ئاوا و ۳ ك. ى چۆمى قزل وه زان دايه. ته پۆلكه بيه، سارده سیره، دانىشتوان: ۱۷۶ مال: ۳۴، سوننى - شيعه - كورد، ئاوله كايانو، به رهه م: ده غل و سپيایى، شوغل: كشت و كال و ئازهل دارى، ده سكردى ژنانه: قاليجه، زنگا: ماشين زه و، مزگه وت. قوتابخانه.

### (ديه ره قه)

### ۱۳ - ده رقه ى پيرحوسه ين: دى يه كه له دىكوى «نه جه ف ئاوا» ى مه لبه ندى بيجار.

له ۷۰ ك زۆژ ئاواى بيجار و ۴۰ ك نه جه ف ئاوا و له نيوان. شير كوژى. سه رى و خوارى دايه. ته پۆلكه بيه، سارده سیره، دانىشتوان: ۲۳۳، مال: ۴۲، سوننى - كورد، ئاوله كايانو، به رهه م: ده غل و سپيایى، شوغل: كشت و كال و ئازهل دارى، ده سكردى ژنانه: قاليجه، زنگا: ماشين زه و، مزگه وت. قوتابخانه. ئاوى لوله كه شى - حه مام.

### ۱۴ - زه ينه ل خان: دى يه كه له دىكوى «نه جه ف ئاوا» ى مه لبه ندى بيجار.

له ۶۰ ك زۆژ ئاواى بيجار و ۲۵ ك نه جه ف ئاوا دايه. ته پۆلكه بيه، سارده سیره، دانىشتوان: ۲۰۷، مال: ۳۱، سوننى - كورد، ئاوله كايانو، به رهه م: ده غل و سپيایى، شوغل:

کشت و کال و نازهل داری، ده سکردی ژنانه: قالیچه، رینگا: ماشین زه و، مزگه وت. قوتابخانه. ناوی لوله که شی.

۱۵ - سولتان ناوای (ته جه لی): دئی یه که له دیکوی «نه جه ف ناوا» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۷۳ ک رۆژ ناوای بیجار و ۴۳ ک نه جه فاوا و ۳ ک. ی. دیه زه قه دایه، ته پۆلکه بیه، سارده سیره، دانیشتون ۱۶۹ مال ۲۷ - سونتی - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه، رینگا: ماشین زه و، مزگه وت. قوتابخانه.

۱۶ - شیر کوژی سه ری: دئی یه که له دیکوی «نه جه ف ناوا» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۷۰ رۆژ ناوای بیجار و ۳۵ ک نه جه ف ناوا و ۴ ک - ی دیه زه قه دایه، ته پۆلکه بیه، سارده سیره، دانیشتون ۳۶۵ مال ۵۵ - سونتی - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه، رینگا: ماشین زه و، مزگه وت. قوتابخانه - ناوی لوله که شی - ناش -

۱۷ - شیر کوژی خواری: دئی یه که له دیکوی «نه جه ف ناوا» ی مه لبه ندی بیجار.

له ۷۵ رۆژ ناوای بیجار و ۴۵ ک نه جه ف ناوا دایه، ته پۆلکه بیه، سارده سیره، دانیشتون: ۳۲۲ مال ۵۳ سونتی - کورد، ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه، رینگا: ماشین زه و، مزگه وت. قوتابخانه.

۱۸ - عه لیاوا: دئی یه که له دیکوی «نه جه ف ناوا» ی مه لبه ندی بیجار.

له - ک رۆژ ناوای بیجار و ۲۳ ک نه جه ف ناوا دایه، ته پۆلکه بیه، سارده سیره، دانیشتون: ۲۴۷ مال ۴۹. سونتی - کورد. ئاوله کایناو، به رهه م: ده غل و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ده سکردی ژنانه: قالیچه، رینگا: ماشین زه و، مزگه وت. قوتابخانه. ناوی لوله که شی - ناش. به قالی.

۱۹ - قشلاخه سورکه: دئی یه که له دیکوی «نه جه ف ناوا» ی مه لبه ندی بیجار.



له ۵۱ ك زۆژ ئاواى بيجار و ۱۶ ك نه جه ف ئاوا و ۹ ك. ى باكررى ئيسفالتى بيجار ديوانده ره دايه، ته پۆلكه ىي يه، سارده سیره، دانىشتوان: ۴۱۷ مالى ۵۸، سوننى - شيعه - كورد. ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سپيائى، شوغل: كشت و كال، ده سكردى ژنانه: قاليچه، زنگا: ماشين زه و، مزگه وت. قوتابخانه. ئاوى لوله كه شى - فروشگاي هاويارى. نه وت فروشى.

## ۲۰ - قشلاخ لو: دى يه كه له دىكووى «نه جه ف ئاوا» ى مه لبه ندى بيجار.

له ۳۵ ك زۆژ ئاواى بيجار و ۷ ك نه جه ف ئاوا دايه، ته پۆلكه ىي يه، سارده سیره، دانىشتوان: ۱۷۴ مالى ۲۶ - سوننى - كورد ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سپيائى، شوغل: كشت و كال، ده سكردى ژنانه: قاليچه، زنگا: ماشين زه و، مزگه وت. قوتابخانه. حه مام. به رق - لوله كه شى. فروشگاي هاويارى.

## ۲۱ - كانى كون: دى يه كه له دىكووى «نه جه ف ئاوا» مه لبه ندى بيجار.

له ۴۰ ك زۆژ ئاواى بيجار و ۵ ك نه جه ف ئاوا دايه، ته پۆلكه ىي يه، سارده سیره، دانىشتوان: ۳۰۶ مالى ۴۴، سوننى - كورد ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سپيائى، شوغل: كشت و كال، ده سكردى ژنانه: قاليچه، زنگا: ماشين زه و، مزگه وت. قوتابخانه. ئاوى لوله كه شى -

## كانى ئاوينه. موچه يه

## ۲۲ - كه له ك: دى يه كه له دىكووى «نه جه ف ئاوا» ى مه لبه ندى بيجار.

له ۴۷ ك زۆژ ئاواى بيجار و ۱۲ ك نه جه ف ئاوا و ۴ ك. ى باشورى ئيسفالتى بيجار ديوانده ره دايه، ته پۆلكه ىي يه، سارده سیره، دانىشتوان: ۱۶، مالى ۳، سوننى - كورد، ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سپيائى، شوغل: كشت و كال و ئازهل دارى. ده سكردى ژنانه: قاليچه، زنگا: ماشين زه و.

## ۲۳ - گول قه باخ: دى يه كه له دىكووى «نه جه ف ئاوا» ى مه لبه ندى بيجار.

له ۴۵ ك زۆژ ئاواى بيجار و ۱۰ ك نه جه ف ئاوا و ۱ ك. ى ئيسفالتى بيجار ديوانده ره دايه، ته پۆلكه ىي يه، سارده سیره، دانىشتوان: ۱۱۶، مالى ۲۲، سوننى - كورد ئاوله كايناو، به رهه م: ده غل و سپيائى، شوغل: كشت و كال و ئازهل دارى، ده سكردى ژنانه: قاليچه،

رَیگا: ماشین ره و، مزگه وت. قوتابخانه. به رق.

## ۲۴ - گوینی «گونده گ»: دئی یه که له دیکۆی «نه جه ف ئاوا» ی

مه لَبه ندی بیجار.

له ۴۵ ک ژۆژ ئاواى بیجار و ۲۰ ک نه جه ف ئاوا و ۱۲ ک. ی باشوری ئیسفالتی بیجار. دیوانده ره دایه، ته پۆلکه یی یه، سارده سیّره، دانیشتون ۳۳۳ مآل ۶۰، شیعه - سونتی - کورد، ئاوله کاینوا، به رهه م: ده غلّ و سپیایی، شوغلّ: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری، ده سکردی ژنانه: قالیچه، زَیگا: ماشین ژه و، مزگه وت. قوتابخانه. ئاوی لوله که شی - فروشگای هاویاری - نه وت فروشی.

## ۲۵ - موباره ک ئاوا: دئی یه که له دیکۆی «نه جه ف ئاوا» ی مه لَبه ندی بیجار.

له ۴۱ ک ژۆژ ئاواى بیجار و ۶ ک نه جه ف ئاوا و ۳ ک. ی باشوری کانی کون دایه. ته پۆلکه یی یه، سارده سیّره، دانیشتون ۹۱ مآل ۱۲، سونتی - کورد، ئاوله کاینوا، به رهه م: ده غلّ و سپیایی، شوغلّ: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری، ده سکردی ژنانه: قالیچه، زَیگا: ماشین ژه و، مزگه وت و قوتابخانه. حه مام. ئاوی لوله که شی.

## ۲۶ - نه جه ف ئاوا: دئی ئاوه ندی دیکۆی نه جه فاوايه له ۳۵ ک ژۆژ ئاواى بیجار

و له سه ر شه قامی قیره تاوی بیجار. دیوانده ره دایه، ته پۆلکه یی یه، سارده سیّره، دانیشتون ۷۵۰، مآل ۱۳۳، شیعه - سونتی - کورد، ئاوله کاینوا، به رهه م: ده غلّ و سپیایی، شوغلّ: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری، ده سکردی ژنانه: قالیچه، قالی، به قالی، مزگه وت. قوتابخانه. پاسگاه - ته له یفون. ئاوی لوله که شی. فروشگای هاویاری. نه وت فروشی.

## ۲۷ - نه ویه هار: دئی یه که له دیکۆی «نه جه ف ئاوا» ی مه لَبه ندی بیجار.

له ۴۰ ک ژۆژ ئاواى بیجار و ۵ ک نه جه فاوا و له قه راخی ئیسفالتی بیجار. دیوانده ره دایه، ته پۆلکه یی یه، سارده سیّره، دانیشتون ۳۹۳ مآل ۶۱، شیعه - سونتی - کورد، ئاوله کاینوا، به رهه م: ده غلّ و سپیایی، شوغلّ: کشت و کالّ و ئاژه لّ داری، ده سکردی ژنانه: قالیچه. قالی، زَیگا: ماشین ژه و، مزگه وت. قوتابخانه. ئاوی لوله که شی - برق - به قالی - ناش.

## ناوچه‌ی دیوانده‌ره پاریزگای کوردستان. جوغرافیای کوردستان

ناوچه‌ی دیوانده‌ره که له باکوری پاریزگای کوردستان داهه‌لکه‌وتوه، له ۲۲۶ دئ پینکها‌توه و زوبه‌ره‌که‌ی ۴۵۲۰ کم - ی چوار گۆشه‌یه و حه‌شیمه‌تی ۷۱۳۷۵ که‌سه. یانی له هه‌ر ک - یگی چوار گۆشه‌دا ۱۵/۷۹ که‌س نیشته‌جئ‌یه.

له باشوری دیوانده‌ره دا ده‌شتی به‌رزوباگری (کانی نیمه‌روژه) و ناوچه‌ی له وه‌ژ خوش و کوستانی وه‌ک به‌هه‌شتی (سارال) هه‌لکه‌وتوه. ده‌شتی کانی نیمه‌روژه به‌هوی به‌رزوییه‌وه، ئاو و هه‌وای تایبته به‌خوی هه‌یه. زستانان به‌فرگره و گه‌رده‌لولی کزویه و سه‌رما دا دئه‌کا. هاوینانیش ئاران و فینک و خوشه. به‌لام پله‌ی سه‌رمای زستانانی ئیره له (ده‌شتی هه‌وه‌تو) له خوارتره‌وه‌یه. ناوچه‌ی سارال له زستانان دا به‌فری زوهر و (زنو) و «کلیله» به‌فرله به‌رباری کوستانه‌کانیدا ده‌رازیته‌وه‌هاوینانیش هه‌وای گیان په‌روه‌ری هه‌یه و وه‌وی کوستانه. خالی د‌ل‌زفیتی سه‌رگۆنای دایکی نیشتمان، له نیوان (ده‌شتی هه‌وه‌تو) و (ده‌شتی کانی نیمه‌روژه) و (سارال) دا شیو و ده‌ره و ئاو‌ه‌زو‌ی چۆمی به‌خیز و بی‌ری (قزل‌وه‌زان) هه‌لکه‌وتوه، که ئاو‌هه‌وای هه‌وه‌تو، کانی نیمه‌روژه، شوینه‌واری له‌سه‌ر داناوه‌له باشوری (کانی نیمه‌روژه، ئاو‌ه‌زو‌ی (چۆمی قشلاخ) به‌ره‌و باشور، داده‌مه‌زئ.

ناوچه‌ی دیوانده‌ره ناوچه‌یه‌کی به‌رزوی کوستانییه. به‌جۆری که قولترین خالی ئه‌م ناوچه‌ له (۱۸۰۰) گه‌ز به‌رزتره. به‌رزترین کئو و کوستانی پاریزگای کوردستان (چل‌چه‌مه) له نیوان ناوچه‌کانی سه‌قز و مه‌ریوان و دیوانده‌ره دا هه‌لکه‌وتوه. که به‌شی فره‌ی به‌ر دیوانده‌ره که‌وتوه. به‌رزترین لوتکه‌ی (باشورتی) له ۳۴۶۴ گه‌ز به‌رزتره، هه‌ر به‌و جۆره سه‌رچاوه‌ی درێژترین چۆمی ئیران یانی (قزل‌وه‌زان) له دیکۆی ساراله‌وه سه‌رچاوه ده‌گرئ. شه‌قامی قیره‌تاوی سه‌قز بو تاران و سنه به‌نیوه راستی ئه‌م ناوچه دا ده‌روا به‌جۆری که دیکۆکانی (هه‌وه‌تو)، (کانی شیرین)، (قه‌ره ته‌وره) له باکوری (زه‌زینه)، (ده‌ورو به‌ر) (که‌وله) (حوسه‌یناوی باکوری) له ناوه‌راستی (سارال) (چل‌چه‌مه) له باشوری ئه‌م شه‌قامه‌ گرنگه‌ژیان به‌خشه دا هه‌لکه‌وتون.

ناوچه‌ی دیوانده‌ره له‌م ده دیکۆیه پینکها‌توه:

۱- (هه‌وه‌تو) زوبه‌ر ۳۱۵ کم - چوار گۆشه، حه‌شیمه‌ت ۶۹۴۰ که‌س - ناوه‌ندی دیکۆ، دئی (گۆزباوه‌لئ)یه.

۲- (کانی شیرین) زوبه‌ر: ۳۹۶/۵ کم - چوار گۆشه، حه‌شیمه‌ت ۶۷۹۱ که‌س - ناوه‌ندی دیکۆ، دئی (شالی شه‌له).

۳- (قه‌زه ته‌وره): ۴۷۴/۵ کم - چوار گۆشه، حه‌شیمه‌ت ۹۷۰۴ که‌س - ناوه‌ندی دیکۆ، دئی (گاوه‌شه‌له)یه.

۴- (ده‌ورو به‌ر) زوبه‌ر: ۳۹۹ کم - چوار گۆشه، حه‌شیمه‌ت ۶۱۶۶ که‌س - ناوه‌ندی دیکۆ، دئی (نساری سه‌رئ)یه.

۵- (زه‌زینه) زوبه‌ر: ۴۶ کم - چوار گۆشه، حه‌شیمه‌ت ۹۰۳۴ که‌س - ناوه‌ندی دیکۆ، دئی

(زەڕینه) یە.

٦- (چل چەمە) زۆبەر: ٦٦٦ کم - چوار گۆشە، حەشیمەت ٢٧٥٤ کەس - ناوەندی دیکۆ، دیی (شەریفاوا) یە.

٧- (کەولە) زۆبەر: ٣٠٥ کم - چوار گۆشە، حەشیمەت ٦٦٦٦ کەس - ناوەندی دیکۆ، دیی (کەولە) یە.

٨- (سارال) زۆبەر: ٥٨٨ کم - چوار گۆشە، حەشیمەت ٦٢٩٩ کەس - ناوەندی دیکۆ، دیی (هەزارکانیان) ه.

٩- (حوسەیناوا) باکور) زۆبەر: ٤٢٠ کم - چوار گۆشە، حەشیمەت ٦٠٢٩ کەس - ناوەندی دیکۆ، دیی (خرگە) یە.

١٠- (نەجەفاوا) زۆبەر: ٤٩٦ کم - چوار گۆشە، حەشیمەت ٦٤٩٣ کەس - ناوەندی دیکۆ، دیی (نەجەفاوا) یە. لەوێ دەچێ بە پیشنیاری پارێزگای کوردستان دیکۆی نەجەفاوا لە بیجار بگرتەو و بخریتە سەر ناوچه‌ی دیواندەرە سنوری ناوچه‌ی دیواندەرە بەم جۆرە یە:

١- لە باکورەو بە پارێزگای (تازەربایجانی خۆراوا) ناوچه‌ی تیکاب.

٢- لە باشورەو بە ناوچه‌ی سنە (حوسەیناوا) باشوری).

٣- لە خۆراواوە بە ناوچه‌ی سەقز (تیلەکو، کولتەپە، خۆزخۆزە) کوردستانی عێراق (دەرە ی شلیر).

٤- لە خۆرەڵاتەو بە ناوچه‌ی بیجار و قورو (بانی لیلخ) وە نوساو.

— شاری دیواندەرە لە ١٠٠ کم - ی باکوری شاری سنە و ١٠٠ کم خۆرەڵاتی شاری سەقز و ٦٥ کم - ی خۆرەڵاتی بیجار و ٩ کم - ی چۆمی قزل‌وێزان دا هەڵکەوتو و تاییەتە جەغرافیا کانی بەم جۆرە ی خوارەو یە:

دریژی خۆرەڵاتی لە نیوێ زۆی گرینوچەو ٤٧ پلە و ٢ دەقیقە و پانی باکوری لە خەتی ئیستوا ٣٥ پلە و ٥٤ دەقیقە یە، بەرزی لە زۆی دەریاو (١٧٠٠) گەزە<sup>(١)</sup>.

شاری دیواندەرە بە دریژی شەقامی سەقز بۆ سنە لە خۆراواوە بۆ خۆرەڵاتی زویو و شەقامە کە شاری دیواندەرە ی بە دویەشی باکور و باشور دا بەش کردو. زۆرتری ئیدارە کانی دەوڵەتی لە بەشی باشوریدا دورست کراون.

چۆنیەتی سورشی: تەپۆلکەیی یە ساردەسیڕە، ئاوی لە کانیاو و چۆمی دیواندەرە کە لە بەرزاییە کانی دیی (کەلەکان) وە سەرچاو دەگرێ و بە باشوری شاری (دیواندەرە) دا تی دەپەزێ و لە پردی نساڕە دەژێتە قزل‌وێزانەو دابین دەبێ، بەرەمی گرنگی: دەغل و دانەوێلە و تەرەکاری و وێجە و میوێ، لە ئیداراتی دەوڵەتی: فەرمانداری بەخشدار، دادگا، دارایی - پۆست و تەلفون پەرورە و فێکردن، بێهداری، زیگاویان، پاسگا، سوپا، دوخانیات، هەماری گەنم، و ئیداراتی تری تێدا یە، پێنج مژگەوتی تێدا یە: ١- مژگەوتی جامە ٢- مژگەوتی چوارباخ ٣- مژگەوتی حەزەرەتی عومەر (رض) ٤- مژگەوتی تازه

(هه‌زهره‌تی ژه‌سۆلی ته‌که‌م «ص») ۵- مزگه‌وتی (خلفای راشدین) له‌گه‌ره‌کی کارمه‌ندانان. زمانی زگ ماکیان کوردی‌یه و مه‌زه‌به‌یان سۆننی شافعی‌یه. شوغلی گرنگیان مامه‌له و کشت و کال و ئازهل داری‌یه، ده‌سکردی ژنان: قالی، قالیچه، جاجم، پلاس، گۆره‌وی، ده‌ستکیش.

دوکانه‌کانی لهم به‌ره‌به‌ری خیابانێکی سه‌راسه‌رییه و بازاری نییه. به‌تازه‌یی چه‌ند شه‌قامی تری لێدراوه.

ئهم شاره‌ له‌گه‌ل ئه‌وه‌یکه بیست هه‌زار هه‌شیمه‌تی تیدا ده‌ژێ و له‌ سالی ۱۳۷۲ وه‌ به‌ به‌فرمانداری هه‌شتا له‌ سینه‌ما و نه‌خۆشخانه و په‌رتوکه‌خانه و گوژه‌ پايان و هو‌لی وه‌رزشی خه‌به‌ری نییه. به‌داخه‌وه لهم شاره‌دا مه‌درسه‌ی دینی و فیرگه‌ی ئایینی وجودی نییه. ته‌گه‌ر نیازیان به‌ مه‌لا و عالمی دینی به‌ی ناچار ده‌به‌ی له‌سه‌قه‌وه‌ فه‌قی و مه‌لایان بۆ به‌چن. هۆمید به‌ که‌ژه‌می خودا وایه که خودا یارمه‌تیان بدا و له‌مه‌ولا به‌که‌ونه‌ بیری قوتابه‌خانه‌ی ئایینی و هه‌رنه‌به‌ی سالی چوار فه‌قی بۆ مه‌لایه‌تی بار بێتن، تامه‌لا باشه‌کان نه‌زوێشتون و ولات چۆل نه‌به‌وه و خه‌لک له‌ ری لایان نه‌داوه. (وما ذالک علی الله به‌مزیز)<sup>(۱)</sup>.

### کیوه‌کانی ناوچه‌ی دیواندهره

کیوه‌کانی خۆراوا و باشوری خۆراوای دیواندهره به‌ریه‌تین له‌مانه:

- ۱- کیزی (۲۳۴۵ گه‌زی «کلاوزه‌ش») له‌ نیوان دیکانی «قه‌لازی‌یانه» و «ده‌واغ» دا.
- ۲- زنجیره‌ کیزی به‌رزی ۲۷۳۷ گه‌زی «ته‌وریز خاتون» له‌ نیوان دیکانی (ته‌وریز خاتون) (مه‌رده‌ره) و (قه‌لاگا) دا.
- ۳- زنجیره‌ کیزی (۲۴۱۰ گه‌زی شیخ له‌تیف) و کیزی (چاره‌وه‌سوار) له‌ نیوان دیکانی (کانی سه‌یدمه‌راد) و (قزل‌بلاغ) و (ناله‌شکینه) و (ده‌ره‌وه‌زان) دا.
- ۴- کیزی (که‌ل کوژه) له‌ نیوان دیکانی (ده‌ره‌وه‌زان) و (قزل‌بلاغ) دا.
- ۵- کیزی (که‌ل کوژه) له‌ نیوان دیکانی (ده‌ره‌وه‌زان) و (بناوچان) و (ته‌وه‌که‌لان) دا.
- ۶- زنجیره‌ کیزی به‌رزی ۲۲۲۲ گه‌زی ته‌نگه‌چیان) له‌ نیوان دیکانی (گورجی) (هه‌زار کانیا) (قزل‌بلاغ) دا.
- ۷- زنجیره‌ کیزی (به‌رده‌سپی) و (به‌رده‌زه‌ش) له‌ نیوان دیکانی (گورجی)، ده‌ره‌گاوان، شاقه‌لا دایه.

زنجیره‌ کیزی به‌رز و به‌سام و له‌وه‌زخۆش و به‌هه‌شتی سه‌رزه‌وی. یا خوا هه‌ر به‌رز و به‌ته‌رز و جوان و به‌دیمه‌ن به‌ی و نه‌به‌ی نه‌وی. یانی زنجیره‌ کیزی ۳۰۵۹ گه‌زی مزگه‌وت و میرزاپکاده‌رویش، سنانه سه‌ره‌هه‌زار میرگه، سۆلتان، قادر کوژیا، دوبرا. له‌ نیوان دیکانی نه‌رگسه‌له‌ ده‌ره‌گاوان، دۆزه‌خده‌ره، عه‌بدو سه‌مه‌ده، ده‌واره‌گه‌رمه، کانی ته‌مزخان و

گۆگجه‌ی مه‌ریوان دایه.

## کیوه‌کانی باشور و باشوری خۆره‌هلآتی دیوانده‌ره

۱- زنجیره‌کیوه‌کانی (شیخ شه‌زف) و کیوی به‌رزی ۲۶۴۲ گه‌زی، (پیرمه‌حمود) و کیوی به‌رزی (۲۴۴۷ گه‌زی زی‌زاوا) له‌ نیوان دیکانی زاخه‌ی سه‌رئ، ئاغبلاخ، برایماوا، موباره‌کاوا، که‌له‌ک و گۆل قه‌باغی دیکۆی نه‌جه‌فاوادایه.

۲- کیوه‌کانی (یوسف شوان) و (برایم شوان) له‌ نیوان دیکانی: هانه‌گولانه، علیاوی دۆله‌زه‌ش دایه.

۳- کیوی به‌رزی (۲۶۱۰ گه‌زی به‌رده‌زه‌ش) له‌ نیوان دیکانی: کانی تاله، فده‌هاداوا دایه.

۴- کیوی به‌رزی (۲۶۶۰ گه‌زی عه‌لی بلاخ) و کیوی (به‌رزی ۲۵۴۰ گه‌زی کانی چه‌رمه) لوتکه‌ی ۲۴۱۲ گه‌زی (هانه‌شه‌یتان) و کیوی به‌رزی ۲۳۹۵ گه‌زی و کیوی (قه‌لای الواح) له‌ نیوان دیکانی: ئاغبلاخ، (تازاوا‌ی قازی عه‌لی) قوریجه، ده‌ره‌ده‌ر، چاویلکانی وه‌زیر، (ول) خه‌نجه‌ری خوارئ و سه‌رئ و حاجیاوادایه.

۵- کیوی (زه‌رده‌وان) له‌ نزیکی دیی (چه‌تان) دایه.

۶- زنجیره‌کیوی (به‌رانه‌کیوی) و (کیوی به‌رزی ۲۳۲۷ گه‌زی شیرخۆر) و (کیوی ره‌سۆله‌شیخه) له‌ نیوان دیکانی: شیخ هیدر، گله‌سور، حوسه‌یناوا، ده‌ره‌ویان، تازاوا‌ی ئه‌مین دایه.

۷- زنجیره‌کیو (باهلاقوره) له‌ نیوان دیکانی: که‌په‌ک، ته‌یتاق، تازاوا‌ی ئاسف دایه.

۸- زنجیره‌کیوی (کوچک زه‌ش) و (کیوی باریک پشت) و (کیوی وه‌لی شار) و (کیوی به‌رده‌زێقناوی) و (کیوی کانی شا) له‌ نیوان دیکانی: تاله‌ ده‌ره‌ی خوارئ، زه‌ردک، به‌رده‌سپی، گه‌وه‌نتو، که‌په‌ک. هه‌ردوگیزمل، تازاوا‌ی به‌رده‌زه‌ش دایه.

۹- زنجیره‌کیوی (به‌رزی ۲۸۹۸) گه‌زی شیخ مارف و (کیوی سدید زه‌حمان) و (کیوی مه‌لکه) و (کیوی حاجی باوه) و (کیوی هه‌واری که‌ریم) و (کیوی ته‌وه‌که‌لان) و (کیوی کانی سپی) و (به‌ردی هه‌واره‌کۆنه) له‌ نیوان دیکانی: قه‌لآ ته‌زه‌شکه، ئافراسیاو، زه‌لکه، مادیان دۆل، قلوزه، به‌رده‌سپی، باینچۆ و گه‌زانی سه‌رئ دایه.

۱۰- زنجیره‌کیوی (شیخ تاله‌سوار) و (کیوی ۲۳۴۳ گه‌زی که‌وه‌سوار) و (کیوی کانی که‌تان) و (کیوی سه‌مورسبحان) له‌ نیوان دیکانی: که‌له‌زوا، خرگه، ئه‌که‌براو، سه‌رابی میرزا، گه‌زانی سه‌رئ، قه‌لاته‌زه‌شکه دایه.

کیوه‌کانی باکور و باکوری خۆراوا‌ی دیوانده‌ره، به‌مجۆره‌ی خواره‌وه‌یه

۱- زنجیره‌کیوی (کانی شیرین) له‌ به‌رانه‌ری دیی (زه‌زینه) دا که به‌ به‌رزترین به‌رزایی (بانی هه‌وه‌تو) دانراوه و به‌رزترین خالئ (۲۲۹۸ گه‌ز) به‌رزه.

۲- زنجیره‌کیوی (حاجی سدید) که له‌ خۆراوا‌ی ده‌شتی (هه‌وه‌تو) دایه و به‌ سنوری

سورشتی نیوان (تيله کۆ) و (خۆزخۆزه) دانراوه. به‌رزترین لوتکه‌ی له باشوری دیتی (فه‌تاحاوا) دا (۲۶۱۷گم) به‌رزه و له نزیک قسنه‌که‌ی حاجی سدید، راداری هه‌وتوجه‌قاوه.

۳- کێوی (خۆره‌تاو) له نزیک دیتی (باشقشلاخ) دا.

۴- کێوه‌کانی (۲۲۹۸) و (۲۱۳۰گه‌زی) نیوان (کوتانی سهر) و (ته‌گریری) دا.

۵- کێوه‌کانی (۲۲۵۰) و (۲۱۰۹) گه‌زی نیوان دێکانی (نه‌ویه‌هار) و (که‌چه‌گومه‌د) و (پاپاله) و (حه‌یده‌ر دیوان) دا.

۶- کێوی (۲۱۴۰) گه‌زی نیوان (قه‌ل‌اگا) و (موعیناوا) و (قالوجه) دا.

۷- کێوی (۲۱۸۹) گه‌زی نیوان (شالی شهل) و (قوچاخ) و (نه‌ویه‌هار) و (کانی شیرین) دا.

۸- کێوی (۲۱۳۴) گه‌زی نیوان دێکانی (خاکی به‌گ) و (سیری سهر) و (شالی شهل) و (قوچاخ) دا.

۹- کێوی (۲۲۰۸) گه‌زی نیوان (گۆزباوه‌لێ) و (قه‌ل‌اکۆن) و (زه‌کی به‌گی سه‌ری) دا<sup>(۱)</sup>.  
(شه‌زگی س‌ه‌ییدعه‌تا) س‌ه‌ییدعه‌تا، ناوی ئازا پیاویکی شه‌زکه‌ریوه‌ که‌ له‌به‌ر زوڵم و زۆری (ره‌زاشا) ده‌س ده‌داته‌ چه‌ک و له‌ ده‌ولت یاخی ده‌بن و ماوه‌یه‌ک به‌ناوی (چه‌ته) ژاندارم و تفه‌نگچه‌ به‌کری گه‌راوه‌کانی سه‌رده‌می په‌هله‌وی، له‌ ترسی س‌ه‌ییدعه‌تا خه‌و ناچێته‌ چاویان و ئوقریان لێ هه‌لده‌گیرێ. هه‌ر له‌م سه‌رده‌مه‌یش دا ئازا پیاویکی تر به‌ناوی (حه‌مه‌ تال) له‌ ده‌ولت یاخی ده‌بن و ده‌س ده‌داته‌ چه‌ک و ده‌سه‌ و به‌سه‌ بو‌ خو‌یان ده‌رازیننه‌وه‌ و جو‌ری ژێم ده‌خه‌نه‌ مه‌ترسیه‌وه‌ که‌ زۆرداران زۆریان بو‌ دێ، کاتی که‌ له‌ گرتن و دسگیرکردن زه‌بون و داماو دا ده‌مین، په‌نا بو‌ حیزه‌ قه‌لی «دوبه‌ره‌کی» ده‌بن و دوبه‌ره‌کی ده‌خه‌نه‌ نیوانیان و (حه‌مه‌ تال) به‌ (سه‌ییدعه‌تا) به‌ کوشت ده‌ده‌ن و س‌ه‌ییدعه‌تایش له‌ به‌ین ده‌بن. تا نه‌وه‌ کو ئه‌م دو‌ هه‌یه‌ چکۆله‌یه‌ک بگرن و به‌ره‌به‌ره‌ خه‌لکیان پێوه‌ بنیشی و ده‌نگی حه‌ق خوازی خه‌لکی هه‌زار له‌ ئاکاو به‌زر بپێته‌وه‌ و کۆشکی له‌رزوکی سته‌مکاران تێک به‌ پێ و داری به‌ سه‌ر به‌ردی یه‌ وه‌نه‌مینێ. به‌م جو‌ره‌ ژه‌یمی خو‌ین مژی شاکانی په‌هله‌وی، له‌باتی نه‌وه‌ له‌ تیش و ده‌رد و ئۆفی هه‌زاریان په‌رسیار بکا و بکو‌لێته‌وه‌، له‌ جیاتی نه‌وه‌ مه‌له‌م بنێته‌ سه‌ر به‌رینی کۆن و زامی وه‌نا سو‌رکه‌ و توی لیقه‌وماوی و برسیه‌تی و بیکاریان، له‌ جیاتی نه‌وه‌ به‌ زمانی خو‌ش بیان لاوینێته‌وه‌ و دل‌ خو‌شیان بکا و چه‌کی تو‌زه‌یی و سه‌رشیتیان له‌ مل‌ دامالێ و بیان هینێته‌وه‌ ژیزی گه‌ل و کاریان بداتی و زگی برسی مال و مندالیان تێر بکا، ده‌چو‌ مال و مندالی ئاواره‌ ده‌کردن و خو‌یی به‌زام و به‌رینی تازه‌ و کۆنیانه‌وه‌ ده‌پێژاندوله‌ خو‌ی ده‌ه‌راواژندن، شه‌وکاته‌یش به‌ خه‌لکی وازا ده‌گه‌یاند که‌ نه‌وانه‌ قاپیلی زانوماوی و چاک بون و ئیسل‌اح نین و له‌ خه‌لک یاخی بون و بو‌ گیان و مالی خه‌لکی بونه‌ته‌ چه‌ته‌، هه‌ر چه‌ند له‌ تاوی مارپالیان به‌ ئاواره‌وه‌ دا بو‌ له‌ خوای هه‌زاران ده‌خوام که‌ می‌ژو‌ دو‌پاته‌ نه‌پێته‌وه‌، جا چون س‌ه‌ییدعه‌تا له‌ سه‌ر ئه‌م کێوه‌ شه‌زی کردوه‌ و هه‌شارگی بو‌ه‌ به‌ (شه‌زگی س‌ه‌ییدعه‌تا) ناوی ده‌رچه‌ (خوا زاناته‌ره‌).

## چۆمی قزل وه زانی - ناوچه‌ی دیوانده‌ره

۱- (چۆمی قزل وه زان) له سه‌دان چۆمیلکه و کانیاوی سارد و سوک، که له خۆره‌ه‌لاتی کۆیستانی (چل چه‌مه) سه‌رچاوه ده‌گرن پینکها‌توه: که گرن‌گترین لقه‌کانی ئەم شوینه به‌م‌جۆره‌یه.

۲- چۆمی (هانه گولانه) له کۆیستانی ۲۶۱۰ گه‌زی (به‌رده‌زه‌ش) و (چاله زه‌ش) له نیوانی دیکانی (کانیه تاله) و (فه‌رها‌داوا) سه‌رچاوه ده‌گرئ و دیکانی (فه‌رها‌داوا) و (هانه گولانه) به‌جی‌دیلئ و له نیوان دیکانی (بزیوانان) و (ئاغبلاغ) چۆمی دیکانی (خه‌نچه‌ری سه‌روخوار) له‌گه‌ل خۆی ده‌با و له خوار دیی (کۆس عومه‌ر) وه، ئاوه‌کانی (تازا‌وای دۆله‌زه‌ش) له خۆره‌ه‌لات و (تازا‌وای قازی‌عه‌لی) له خۆرا‌واوه له‌گه‌ل خۆی ده‌با و له دیی (کۆس عومه‌ر) تی‌ده‌په‌ژئ و ده‌گاته نزیکي (گیزم‌لی سه‌رئ).

۳- (چۆمی گۆمه‌زه‌ش) ئەم چۆمه له خۆره‌ه‌لاتی کۆیستانی ۳۰۵۹ گه‌زی (مزه‌گوت میرزا) و (کینوی سنانه‌سه‌ر) له خۆرا‌وای (دۆزه‌خ‌ده‌زه) سه‌رچاوه ده‌گرئ و (دۆزه‌خ‌ده‌ره) به‌جی‌دیلئ و چۆمیلکه‌ی (ده‌ره‌ویان) له‌گه‌ل خۆی ده‌با و زو به‌ خۆره‌ه‌لات ده‌زوا و له به‌ر ناو دیی (گیزم‌لی سه‌رئ چۆمی) (هانه گولانه) له‌گه‌ل خۆی ده‌با و له حاس‌ت (گیزم‌لی خورائ) ئاوه‌کانی (کۆل) و (قه‌ل‌اولیانه) و (ده‌رویشان) له‌گه‌ل خۆی ده‌با و ئاوه‌کانی (گه‌وتو) و (گورجی) له زاس‌ت و چه‌په‌وه له‌گه‌ل خۆی ده‌با و به‌ نیوان دیکانی (میشیاو) و (ناله‌شکینه) داده‌روا.

۳- چۆمی (بناسوره) له کۆیستانه‌کانی (شیخ له‌تیف) و (تفه‌نگ‌چیان) سه‌رچاوه ده‌گرئ و دیکانی - (قه‌ره‌بلاغ) و (ناله‌شکینه) به‌جی‌دیلئ و له نیوان (ده‌ره‌ویان) و (ناله‌شکینه) تیکه‌ل چۆمی (گۆمه‌زه‌ش) ده‌بن و ده‌زوا و له حاس‌ت (ده‌ره‌ویان) چۆمیلکه‌ی (په‌ل) که له کۆیستانه‌کانی پشت دیی (مه‌رده‌ره) و (کانی سه‌یدمه‌راد) سه‌رچاوه ده‌گرئ، له‌گه‌ل خۆی ده‌با و ده‌زوا و ئاوه‌کانی قه‌ل‌اگا و گله‌سور له‌گه‌ل خۆی ده‌با.

تائیزه ئەم چۆمه له باشور به‌ره‌و باکور ده‌زوا به‌لام له‌مه‌ولا به‌ره‌و خۆره‌ه‌لات لاده‌کاته و به‌ به‌رناو دیی (شیخ حه‌یده‌ر) دا ده‌زوا و ده‌گاته نزیکي دیی (قه‌ره‌غه‌یی).

۴- (چۆمی شاره‌زور) له کۆیستانه‌کانی (ده‌ره‌ویان) و (کینوی که‌ل‌کوژه) و (ته‌و‌ریز خاتون) سه‌رچاوه ده‌گرئ و به‌ به‌ر دیکانی (شه‌ریف‌اوا) و (پا‌په‌ل) دا ده‌زوا و چۆمیلکه‌ی برایما‌وا له‌گه‌ل خۆی ده‌با و له حاس‌ت دیی (کینه‌که‌وو) چۆمی مه‌وی که له باشوری حاجی سه‌یده‌وه سه‌رچاوه ده‌گرئ له‌گه‌ل چۆمیلکه‌ی (کتک) له‌گه‌ل خۆی ده‌با و به‌ به‌ر دیی (کاقولئ) دا دیته‌ خورائ و (ده‌واغ) به‌جی‌دیلئ و له نیوان دیکانی (شیخ حه‌یده‌ر) و (قه‌ره‌غه‌یی) خۆده‌خاته باوشی دایکيه‌وه و ده‌زوا و ئاوی دیکانی (تازا‌وای ئاسه‌ف) و (تازا‌وای ئەمین) له‌گه‌ل خۆی ده‌با و (قه‌ره‌غه‌یی) به‌جی‌دیلئ و ده‌زوا.

۵- (چۆمی که‌وله) له به‌رزایه‌کانی (ئاغبلاغ)، (ئه‌سحاب)، (که‌په‌ک)، (هه‌ردوئاله‌ده‌ره)، (ئافراسیاو)، (زه‌لکه) سه‌رچاوه ده‌گرئ و دیکانی (به‌رده‌سپی زه‌لکه، ئافراسیاو، زه‌ردک



هەردوئالە دەره، کە پەک، قەجور، هەردو زاخە، بەجێ دێلێ و لە قەکانی لە دێی (کەولە) یە ک دەگرن بە قەراخ (غەیبی سور) دا دەزۆن و دەزۆینه (قزل وەزان) هەو.

بۆی لە ولاترەو (چۆمی دیواندەرە) کە لە بەرزایەکانی (کەلەکان) سەرچاو دەگرێ و (کەلەکان) و (چۆل بلاغ) بەجێ دێلێ و بە بەرشاری دیواندەرە دا دێتە خوار و شیونکی زۆر بە دیمەن و زوانگایەکی تماشایی لە خوار دیواندەرەو دەزازیئیتەو و لە نزیکێ پردی نساڕە دەزۆیتە قزل وەزانەو، ئەمجار قزل وەزان بەژێر (پردی نساڕە) دا دەزۆ و دێی (نساڕە سەرێ) بەجێ دێلێ و ئاوەکانی دێی کارێز، سەرقلە، ئاغاچارێ، لە گەل خۆی دەبا و لە (نساڕە خوارێ) بەولاو لە نیوان (باغچەلە) و (فەرهاداوا) چۆمیلکە (باغچەلە) لە گەل خۆی دەبا و (دالان) بەجێ دێلێ و ئاوەکانی (قشلاخە سورە) و (دەرۆش خاکی) لە گەل خۆی دەبا و بە بەرناو دێی (غەیا ساوا) دا دەزۆ و (میراوا) بەجێ دێلێ و ئاوی (تەپە مەحمەدی) لە گەل خۆی دەبا و بە نیوان کێوکانی (هاچە) و (زەرد) دا تێ دەپەژێ و بەرەو باکوری بادەخوا و دێی (قوم دەرە) بەجێ دێلێ و ئاوەکانی هەردو (نێعمەتاوا) و (قەیسە) لە گەل خۆی دەبا. لە خۆراوی دێی (قاسماوای وە ی نساڕ) چۆمی (ویل کوشتی) لە گەل خۆی دەبا و لە (عەلیاوا) زەت دەبێ و چۆمی (شوراوا) «سویراوا» لە گەل خۆی دەبا و لە (حوسەیناوا) کە مەرەزەرد زەت دەبێ و دەگاتە (پردی سەلتاوا) کە شەقامی بیجار بو تیکاب، بەسەر ئەم پردە دا دەزۆ، ئەمجار نەرم نەرم لە باکوری دێی (پشت دەرەبەند) زەت دەبێ و دیوارێ زیرینێ «قەلای میژویی زەرزین کە مەر» دا دەبۆی و لە حاست کێوی (کانی) کە قەلایەکی لە سەرە، ئێستێ دەگرێ بە چاوی پز لە ئەسیرینی، بەدلی کەیل و خەمینی، زودە کاتە خۆینەرانی بەسەر هاتی رابوردوان و دلی. ئەی خۆینەرم بژوانە، ولاتە کەت چەند جوانە، دەلە ی شوینی پەریانە، لەو دیویا ئەم دیویانە، کاتی خوشی و فەرغانە، یا ناخوش و تەنگانە، مەدی کە مەکوێ بینگانە، هەرخزمە خۆین جمانە.

برام، خوشکم دۆزدا نە. سەرنج بدە و بزانی. و تە ی پێغەمەر گیانە، حوبی وە تەن ئیمانە، دینت کاتی دۆرستە. کە نیشتمان سەر بەستە. قزل وەزان ئەو کاتە - لێت زازی و بە تەماتە، کە لە بەریا سەدبەستێ، بەری لە دۆزمن بەستی... قزل وەزان دێتەو و حال و دەزۆ و دێکانی: «شەریفاوا» و «ئالاکز» بەجێ دێلێ و چۆمی (سولتاناوا) لە گەل خۆی دەبا، لە زاست و چە پێدەوای کوێستانە بەسام و دیمەنەکانی کوردستان دەبا و بەنیوان دێکانی (بەیانلو) و (قەرەپالچۆخ) دا دەزۆ و لە نیوان دێکانی (ئیدەلو) بیجار و (گوگجەگزی) - (زەنجان) لە ناوچە ی کوردنشین بیجار پاریزگای کوردستان دەر دەچێ و پە دێتە خاکی پاریزگای زەنجان (ناوچە ی سوهرەوهردی کۆن) و (قەیداری) ئیستا کە وە. ئەمجار قزل وەزان بە نیوان دێکانی: (یساول) سوت حەساری، خەلیفەلو، توتورقان - (گەناو) دا دەزۆ و لە نیوان دێکانی: (چەغلوی سەرێ) و (وهرمانلو) دا. لە خۆراوی ناوچە ی تەلوار (۲۰۰ کم - ه) دیسان دەزۆ و دێکانی: (چەغلوی خوارێ) و (ئەسالانلو) بەجێ دێلێ و بەرەو باکور هەل دەگرێ و بە نیوان دێکانی (کوردلو) و (شاوردیلو) دا دەزۆ تا دەگاتە دێی (یارمەجە) لە چۆمی (تەلوارەو) تا ئێرە لەلای چە پێدەو چۆمەکانی: (۱- بزنیە رود ۲- چۆمی

سویر ۳- (قره‌قوش) له‌گه‌ل‌ خۆی ده‌با و به‌ره‌و خۆراوا ده‌گه‌ژێته‌وه ده‌زوا و له‌ حاست دێی (تازه‌که‌ندی مەعدن) ده‌ژێته‌وه ناوچه‌ی بیجار، پاش ئه‌وێکه‌ چۆمه‌کانی (گۆرانی) و (خوزانی) له‌ چه‌په‌وه و چۆمی (خوین) له‌ راسته‌وه له‌گه‌ل‌ خۆی ده‌با، دیسان له‌ حاست دێی (ته‌کیه) ناوچه‌ی بیجار به‌جێ دێلی و به‌ره‌و باکور ده‌زوا، تا ده‌گاته‌ ناخرین خالی باکوری پارێزگای زه‌نجان. له‌ نیوان دێکانی: (قه‌یتول) و (رجعین)، چۆمی زه‌نجان له‌گه‌ل‌ خۆی ده‌با و ده‌ژێته‌ پارێزگای تازه‌ربایجانی، خۆره‌ه‌لاته‌وه، له‌ چۆمی ته‌لواره‌وه تا چۆمی زه‌نجان (۱۵۰کم) به‌ره‌و باکور ده‌زوا، تا ده‌گاته‌ چه‌ند کیلومێتری باکوری خۆره‌ه‌لاتی شاری (میانه) له‌ وێ چۆمی (میانه) له‌گه‌ل‌ خۆی ده‌با. دوا‌ی ماوه‌یی به‌ره‌و خۆره‌ه‌لات لاده‌کاته‌وه، به‌لام ورده‌ ورده‌ به‌ره‌و باشور ده‌گه‌ژێته‌وه و به‌ خۆراوا‌ی (هه‌شجین) دا ده‌زوا و به‌ خۆره‌ه‌لاتی باکوری کیوی ۲۴۹۱ گه‌زی (گیاداغ) و زنجیره‌ کیوی به‌رزی ۲۸۷۲ گه‌زی (قافلانکۆ) دا تێ ده‌په‌ژێ و چۆمی شاهرود، له‌گه‌ل‌ خۆی ده‌با و له‌ دێی (کلوج)، تازه‌ربایجانی خۆره‌ه‌لات به‌جێ دێلی و ده‌ژێته‌ ناو پارێزگای (زه‌نجان)، وه‌ و ده‌زوا و ده‌ژێته‌ سه‌ددی (مه‌نجیله‌وه) (له‌ چۆمی زه‌نجان‌وه تائێره ۱۸۰ کیلومێتره) له‌مه‌ولا جوغرافیای ئێران به‌ (سپیدرود) ی ناو ده‌با و پاش ماوه‌یی له‌ دورگه‌ی (حسن‌کیاده) ده‌ژێته‌ ده‌ریای خه‌زه‌ره‌وه<sup>(۱)</sup>.

۲- چۆمی «ویل‌کوشتی له‌ کوێستانه‌ به‌رزه‌کانی هه‌وه‌تو، به‌رزایی دێکانی: زه‌کی به‌گی سه‌رێ و قه‌لاکۆنه‌وه سه‌رچاوه‌ ده‌گرێ و به‌ به‌ردیی: شه‌ریفاوا دا تێ ده‌په‌ژێ (له‌م ماوه‌دا پێی ده‌لێن چۆمی شه‌ریفاوا) و هیمه‌ن و نه‌رم و له‌سه‌ر خۆ به‌ ده‌شتی خۆشای هه‌به‌تودا ده‌زوا و کانیاو و چۆمیلکه‌کانی سه‌رژێ، له‌گه‌ل‌ خۆی ده‌با و به‌ نیوانی دێکانی (سیری سه‌روخوار) دا تێ ده‌په‌ژێ (له‌م ماوه‌دا به‌ چۆمی سیرناو ده‌بژێ)، هێدی هێدی ده‌گاته‌ به‌ر دێی (باشقشلاق) و ده‌زوا و چۆمیلکه‌ی (شاوه‌لی) له‌گه‌ل‌ خۆی ده‌با (تائێره ئه‌م چۆمه‌ به‌ چۆمی ناغاوه‌یسی به‌ناوبانگه‌) ده‌زوا و به‌ به‌ر دێکانی: قالوجه، قه‌ره‌ده‌ره، تازاوا‌ی هیجان، هیجان دا، ده‌زوا و ده‌گاته‌ به‌ر ناودیی (کولته‌په‌) لێره‌دا چۆمیلکه‌ «وزمان» له‌گه‌ل‌ خۆی ده‌با و ده‌زوا و دێی (گاوه‌شه‌له‌) به‌جێ دێلی و ده‌گاته‌ دێی «دراسب» لێره‌دا چۆمیلکه‌ی «زه‌رینه‌» له‌گه‌ل‌ خۆی ده‌با و ده‌زوا و خاکی دێکانی: وه‌زیر، باوه‌زار، چه‌قه‌لو، قشلاقه‌ چه‌رمو، قزکه، گۆمه‌ دێ حاجی، به‌جێ دێلی و به‌ ئارامی ده‌گاته‌ به‌ر ناودیی (قاسماوا‌ی وه‌ی‌نسا‌ر) لێره‌دا به‌ شادی و پێکه‌نینه‌وه خۆی ده‌خاته‌ باوشی دایکی خۆشه‌ویستی خۆی «چۆمی قزل‌ وه‌زان» وه‌<sup>(۲)</sup>.

## (قه‌ل‌ای که‌ره‌فتو) ئاسه‌واری کۆن و باستانی ناوچه‌ی دیوانده‌ره

۱- نه‌خشه‌ی پارێزگای کوردستان و دا‌ئره‌‌المعارف مصاحب و پرس و جۆی نوسه‌ر.

۲- نه‌خشه‌ی کوردستان و پرس و جۆی نوسه‌ر

وَاللهُ جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ ظِلَالاً وَ جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْجِبَالِ أَكْنَاناً<sup>(۱)</sup>. خودای گەورە لە بەدی ھێتراوە کانی (بۆحەسانەوہەتان) سیبھەری قەرار داوہ. وە لە کێوہەکان (بۆکاتی تەنگانەتان) پەناگا و ئەشکەوتی بە دی ھیناوە. ئەشکەوت و غار و سەر پەناخەلاتی خوايە. بۆکاتی لێقەومان و تەنگانە قەلایە. کانی فەرغانە شوینی سەرودیتن و تەماشایە. غار و ئەشکەوتی بەسام و دیمەنی کوردستان، یەک لە ھەزاران کەرەم و خەلاتی خوان. ھەر کە ژولاپال و دەشت و ئەشکەوت و شیوہ، کە سەوژە، گەشە. بەزەحم و بەزەھى خودا غەملیوہ، تا بەدەست و دل و چاو و زمان، بەسەر و بە گوئ، بەھۆش و بە گیان، سوپاسی خەلاتی خودا بژمیرین، خو لە ھیچ ئاسەوار و شویتینکی نەبویڕین.

گەلانی رابردو، بۆ ئەوہ لە بەراپەری ھێرشى دوژمنان، ھێرشى سەرما و گەرما، بھەى باو بەفر و باران، وەزەنى داعبا و جانەوہران، لە ئەماندا بن و بپاریزین، (وَ كَانُوا يُنَجِّتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتاً آمِنِينَ)<sup>(۲)</sup>.

لە کێوہەکان خانویان داہزیوہ. ئەشکەوتیان بە جینی ئەمن و دلنیا زانیوہ، دیارە باو و باپیرانی تێمە لە مێژە، دوژمن لە حاستیان گێژە. دەمیکە گەلی کورد بەراز و قازانجی ئەشکەوت پەیان بردوہ، بۆیە زۆربە چاکى لە ئەشکەوتە قایمەکانى کوردستان کەلکیان وەرگرتوہ، زەنگینی گەورەترین ئەشکەوتى کوردستان، تیدابى ھەزار داستان.

ئەشکەوتى بە ناویانگی کەرەفتو. لە داوینی کەژیکدا ھەلکەوتوہ کە ۲۱۶۵ گەز لە زوی دەریاوہیە ززە، خۆراوای دەروانی بەسەر چۆمى بە دیمەن و تەماشایی بايزاوا دا و باشوری شیو و دەزەيە.

ئەم ئەشکەوتە لە باکوری خۆرھەلاتى سەقز و باشوری خۆراوای تیکاب و باکوری دیواندەرەدایە و لە نیوان دیکانی: میرسەید<sup>(۳)</sup>، مەسعوداوا<sup>(۴)</sup>، یوزباشى کەندی<sup>(۵)</sup>، دەرەپەمەدان<sup>(۶)</sup>، داھەلکەوتوہ بەلام دینی کەرەفتو کە بە ناوی ئەشکەوتەوہ ناوئراوہ دە کەم لە ئەشکەوتە کە دورە، دریزی جەغرافیای ۴۶ پلە و ۵۰ دەقیقە و پانی ۳۶ پلە و ۱۶ دەقیقە یە.

## زینگای ئەشکەوتى کەرەفتو

لەم زینگانەوہ گەزالی دەتوانی بگا بە ئەشکەوتە کە:

۲- سورة حجر نایەتى ۸۲

۱- سورة النحل نایەتى ۸۱

۳- دریزی جەغرافیای ۴۶ پلە و ۵۱ دەقیقە و پانی ۳۶ پلە و ۱ دەقیقە یە.

۴- دریزی ۴۶ پلە و ۵۱ دەقیقە و پانی ۳۶ پلە و ۱۹ دەقیقە یە.

۵- دریزی ۴۶ پلە و ۵۳ دەقیقە و پانی ۳۶ پلە و ۱۸ دەقیقە یە.

۶- دریزی ۴۶ پلە و ۵۰ دەقیقە و پانی ۳۶ پلە و ۵۳ دەقیقە یە.

- فەرھەنگى جەغرافیای ئێران.

د- فەرھەنگى جەغرافیای ئێران ج ۱۱.

۱- سه‌قز: ساحیب، تیزاوا، له‌گری، قه‌لاکۆن، چاخلو، پردی یاپش خان، (تادوری<sup>۷۷</sup> ۹۰) قوتانجۆخ نیسفالته) قوتانجۆخ، قه‌زه‌ناو، یورقول، باشبلاغ، ئالیار، دهره‌به‌مه‌دان، میرسه‌ید (ئه‌شکه‌وتی که‌ره‌فتو).

۲- سه‌قز: دورای تیکاب، گۆزباوه‌لن، بایزاوا، یوزباشی که‌ندی، (ئه‌شکه‌وتی که‌ره‌فتو).

۳- دیوانده‌ره: دورایی تیکاب، گۆزباوه‌لن، بایزاوا، یوزباشی که‌ندی، (ئه‌شکه‌وتی که‌ره‌فتو).

۴- تیکاب: ته‌به‌بۆر، قول دهره، نه‌خودده‌زه، میرسه‌ید (ئه‌شکه‌وتی که‌ره‌فتو).

ناوبانگی گرنگ و زوانگای تماشایی و دلزفینتی ئەم (ئه‌شکه‌وته) ئەوه‌نده به زو به ریز و شکو و خوش، به گۆیی ئاسه‌وار ناسان و گه‌زالان و لیکۆله‌رانی به پرس و جو گه‌یشتوه. له ناوخۆ و هه‌نده زاندا سرنجی بلیمه ته‌ئه‌نتیکه ناسه‌کانی بۆ لای خۆی زاکیشاوه، بۆ نمونه: نزیکیی یه‌کسه‌د و سی سال (۱۳۰) له‌مه‌به‌ر (کرپورتیر) به تایبته بۆ دیتنی ئەم ئەشکه‌وته هاتوه‌ته کوردستان و ئەشکه‌وته‌که‌ی دیوه و زۆریشی له‌و باره‌وه نوسیه «ئەم نوسه‌ره ده‌نوسی» به زه‌حمه‌تیکیی فره و ته‌لاشیکیی به ئاکام نوسراوه یه‌کمان له وه‌تاقی سێ هه‌م دا به‌ر چاوکه‌وت که به پیتی (یونانی) نوسراو، به‌لام له‌ حالیی سواندن و له به‌ین چو‌ندا بوو، به‌لام تێمه‌ عه‌کسمان له‌و نوسراوه هه‌لگرت، وامان بۆ دهرکه‌وت که ئەم (ئه‌شکه‌وته) پان و به‌رین، تۆ تۆ به‌سام و نۆهۆم نۆهۆمه، زیاتر له‌ دوه‌زار سال له‌مه‌ پیش، (له‌ ده‌ورانی ئەشکه‌انیه‌کاندا) سه‌ده‌ی سێهه‌می پیش زاینی، په‌رستشگای به‌ ناوبانگی (هه‌راکلیس)<sup>(۱)</sup> بوه که له‌ ناو خه‌لکی زه‌مانی خویدا ریز و شکویه‌کی تایبته‌ی لێ گیراوه. (هه‌راکلیس) زه‌مرسی هێز و ده‌سه‌لات و پالنه‌وانه‌تی و نازیی بوه، ناوی (هه‌راکلیس) له‌ زوی دیواره‌که هه‌ل که‌ندرابو، له‌ ژیر ناوی (هه‌راکلیس) دا شکلی ته‌سبسواری له‌ حالیی زای ئاسکدا کیشراو، که ئەم شکه‌له بۆ یادگاری و به‌یادی سه‌رکه‌وتن و پیروزی (گودزی) کوردی پارتی (ئه‌شکه‌انی)، به‌سه‌ر (میه‌رداد) پاشای ته‌رمه‌نستاندا له‌ دیواره‌که هه‌لکه‌ندرابوو، دیسان میژوزانی به‌ ناوبانگی زومی به‌ ناوی (تاسیت) زۆربه‌ ریز و تاسه‌وه ناوێ له‌م په‌رستشگایه‌ ده‌با و ده‌نوسی، له‌ شه‌ری نیوان «گودرز» و «میه‌رداد» گودرز په‌نا ده‌باته به‌ر ئەم په‌رستشگایه‌ و ئەم ئەشکه‌وته ده‌کاته هه‌شارکه و سه‌نگه‌ری خۆی. هه‌م له‌ خودا ده‌پارێته‌وه که یارمه‌تی بدا و به‌سه‌ر دوژمنی دا زāl بکا، هه‌م خۆی و سوپاکه‌ی ده‌هه‌سێته‌وه، تا سه‌ر له‌ نوێ به‌ سه‌ر دوژمنی دا بدا و ته‌فروتونایان بکا و توپان به‌یژته‌وه. (کَم مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ)<sup>(۲)</sup> هه‌ر ئەم کاره‌یش ده‌بێته هۆی رزگاری و سه‌رکه‌وتنی (گودرز) به‌سه‌ر «میه‌رداد»<sup>(۳)</sup>

هه‌روا له‌ سالی ۱۳۱۴ هه‌تاوی (سراویل ستین) زانا و ئاسه‌وار ناسی به‌ ناوبانگی

۱- به‌ناوبانگترین و خۆشه‌یست‌ترین پالنه‌وانی کۆن و ته‌فسانه‌یی یونان که‌ره‌مزی نازیی و کول نه‌دزی و پالنه‌وانی بوه

۲- سورة‌القرة‌ نایه‌تی ۲۴۹.

فه‌ره‌هنگی مو‌عین ج ۶.

۳- کوردستان در عصرا‌نقلاب و جوغرافیای عمومی استان کوردستان تألیف سیدی‌داله‌ نجفی.

«ئینگلیس» به کوردستاندا گه‌زاوه و به تایبیت سهری لهم نه‌شکه‌وته داوه و پیددا گه‌زاوه و شتی باش و به بایی لهم باره‌وه نویسه: دانه دانه کوچکی تاشراونه تاشراوی. یه‌ک یه‌کی دیوخانی دابزاو و دانه بزاوی، به زمانی بئ‌زمانی، له سهر خو به‌جوانی، به سهرهاتی رابردومان بو ده‌گیزیتته‌وه، به‌لام جار و بار له خو ده‌بیته‌وه. له‌سهر خو باسه‌که ده‌بزیته‌وه، کاتی وه خودیتته‌وه ده‌ئی: دوه‌زار و چهندوه رزبه‌رله‌مه، کاتی که ئشاکانی (ئه‌شکانی) یه‌ک بون له هاتابون، دوزمنانیان له ته‌ق وره و هه‌لاتتا بون، به‌لام کاتی دوبه‌ره‌کی لئی ویستان، دوزمنانیان له به‌رایه‌ریاندا راه‌وه‌ستان.

له‌و کاته‌دا که (ئاوردانی نازه‌رگوشسب) «ته‌ختی سوله‌یمانی ئیستا که» به پایته‌ختی ئائین ته‌و روزه‌ی ئیران دانرابوو، له‌گه‌ل (ئه‌شکه‌وتی که‌ره‌فتو) که په‌رستشگای خوداو شوینی پازانه‌وه و نزاوو، هه‌روا به‌ قه‌لای ته‌نگانه و سایه و په‌نای هه‌زاران ناسرابوو. له‌گه‌ل (زیویه) ی پز له‌خوشی و شادی‌کانی ته‌نتیکه و گه‌نجینه‌ی مادی، په‌یوه‌ندیان به‌ قه‌لای (ئارمائی) صاحبی ئیستا که و (ئیزرتا) سه‌قزی ئیستا که‌وه به‌ سراوو.

لهم کاته‌دا «میه‌رداد» ی شای «ئه‌رمه‌نستان»، چاوی چنوکی ده‌بزیته‌ ئیران، له‌ ئه‌رمه‌نستانه‌وه سوپا زاده‌ کیشی و هه‌ردو نازه‌ربایجان به‌ جئ‌دیلی و ده‌گاته «ته‌ختی سوله‌یمان» و سوپای «گودرز» ده‌شکینی، به‌لام «گودرز» پالنه‌وانی پیر، زانای به‌زاوته‌گیر، کو‌ل نادا و بیرده‌کاته‌وه، به‌ره‌و ولاتی شیران، مه‌ته‌ریزی دلیران، لا ده‌کاته‌وه، ئه‌شکه‌وتی که‌ره‌فتو و ده‌کا به‌ مه‌ته‌ریز، له‌ ئاکامدا به‌ جه‌نگ و گوریز، سوپای «میه‌رداد» له‌ پا ده‌ردینی، حه‌قی به‌ره و دوا له‌ زۆرداری دوزمن ده‌ستینی.

### چۆنیه‌تی ئه‌شکه‌وتی که‌ره‌فتو

زۆزی سن‌شه‌مه به‌رواری ۲۱ خه‌رمه‌مانی وهرزی ۱۳۵۱ هه‌تاوی له‌گه‌ل ئهم به‌ریزانه ۱ ره‌ئییسی دادگای سه‌قز ئاغای (ئازادی) که‌ کوردیکی به‌شه‌ره‌فی کرماشانی‌یه.

۲- سه‌عیدخانی حه‌بیبی ۳- خوا ئی خوشبو مه‌لا عوسمانی ئه‌حه‌مه‌دی ۴- فه‌ره‌یدونی حه‌بیبی ۵- مسته‌فا سیمایی و چند که‌سیکی تر، به‌ مه‌به‌ستی دیتنی (ئه‌شکه‌وتی که‌ره‌فتو) به‌ ماشینی جیب له‌ زئی (گۆزباوه‌لئ) وه‌ زیکه‌وتین و له‌ به‌رزایی که‌ به‌سه‌ر ئه‌شکه‌وته‌که‌یدا ده‌زوانی، دابه‌زین، چون له‌مه‌ولا هه‌لدیر و سه‌ره‌وژیر بو، به‌ده‌ره‌ی باشوری ئه‌شکه‌وته‌که‌دا زۆشیتینه‌ خوارئ و چوینه‌ به‌رده‌می (ئه‌شکه‌وتی که‌ره‌فتو) له‌ داوینی تافگی به‌ر ئه‌شکه‌ته‌که‌ بارگه‌وبه‌مان مالی خست و دانیشتن تا حه‌ساینه‌وه، تماشا‌مان کرد له‌ توی به‌ردی که‌ له‌ ئه‌شکه‌وته‌که‌ زه‌ت بوه‌ و نزیککی ۶ گه‌ز له‌ زه‌ویه‌کی ژیر خزی ب‌لندتره‌، ئاو‌یکی سارد و روشن به‌خۆر و به‌گۆر دیته‌ خوارئ و تافگه‌یه‌کی جوان و سه‌رنج زا‌کیشه‌ری به‌ دئ هیناوه‌.

له‌ دزی کوچکی ساف و مه‌مه‌زی جوان که‌ جئنی راز و سه‌رنج، بی‌رو تماشا‌مان به‌ریژا و به‌ قه‌له‌ز تاو له‌سه‌ر تاو له‌ سه‌ر زا‌دیته‌ خوار ئاو، وه‌ک سه‌ه‌ولاو

ده‌له‌ی زه‌حمی خودا بۆ کورده‌واری به‌سەر مه‌زاری دَلّی (گهل) دا ده‌باری ئهم ته‌شکه‌وته (دورست تر ته‌ویه‌یه‌ بله‌ین ئهم شاره‌ ژیر زه‌ونیه) له‌ دوه‌ش تی‌که‌له‌.

۱- به‌شی زوناکی ۲- به‌شی تاریکسانی. دیاره‌ ته‌و به‌شهی به‌ره و باشور و خوروا و خوره‌لاتی درگا و په‌نجیره‌ تیکراوه.

کاتی گه‌رال بیه‌وی به‌چینه‌ ناو ته‌شکه‌وته‌که‌وه‌ ده‌بی به‌نهردیواندا سه‌رکه‌وی و زاسته‌ و زاست زو به‌ باکور به‌چینه‌ نو هومی دوه‌م. به‌ بزوی خه‌لکی به‌ له‌ دو شاره‌زای ناوچه‌که‌، ئهم ته‌شکه‌وته (له‌ زاستیدا ئهم شاره‌ ژیر زه‌ونیه) له‌ سێ نوه‌م به‌ دی هاتوه‌، هه‌ر نوهمی به‌ جیا بۆ خوی ده‌رگای بۆ ده‌ره‌وه‌ بوه‌. دیاره‌ هه‌ر سێ نوه‌مه‌کانی به‌ هوی پلیکان و درگای نه‌هینه‌وه‌ په‌یوه‌ندیان پیکه‌وه‌ بوه‌.

۱- زینگای نوه‌می ژیره‌وه‌ له‌ زیکی زه‌ویدا بوه‌.

ئهم زینگایه‌ چه‌وته‌ ناو دالانیکی جه‌غزی که‌وینه‌ی زاخه‌ له‌سه‌روه‌ زوناکی پێ گه‌یشته‌ و ئیستا پێی ده‌لێن (زیندان). جا له‌ویوه‌ چه‌وته‌ نوه‌می ژیه‌وه‌، ئهم زینگایه‌ تاییه‌تی کاتی مه‌ترسی و ته‌نگانه‌ بوه‌، به‌لام به‌ هویه‌کی نادایاری ئیستا ئهم زینگایه‌ گومه‌.

۲- زینگای نوه‌می نیوه‌زاست، به‌ پلیکانی کوچکین بۆی سه‌رکه‌وتون به‌لام به‌داخه‌وه‌ پلیکان سواوه‌ وله‌به‌ین براوه‌. له‌و شوینه‌، ئیستا که‌ نه‌ردیوان دانراوه‌.

ئیمه‌ ته‌وکاته‌ چوین په‌ینچه‌ که‌ شکابو، که‌لکمان لێ وه‌رنه‌گرت، به‌هه‌ر چنگه‌ کزکی پێ بو به‌زه‌رد و به‌ره‌ده‌که‌دا سه‌رکه‌وتین و چوینه‌ نوه‌می نیوه‌زاست: لهم نوه‌مه‌دا دیوکی ۷×۸ گه‌ز و دیوه‌خانیکی ۱۱×۸ گه‌زیمان دی که‌ به‌ره‌و خوروا و خوره‌لات و باشور په‌نجیره‌ و درگای تیدا بو، له‌وی زه‌ت بوین و چوینه‌ نوه‌می سه‌رتر له‌وی چهند دیو و به‌ره‌یوانی جوان و تماشایی مان دی که‌ مرو له‌ دیتیان تیر نابێ.

جا ره‌نگبێ ئهم دیوانه‌ بۆ نیگابانی یا بۆ کاتی خوشی و هه‌سانه‌وه‌ که‌لکیانی لێ وه‌رگیرایی، به‌ره‌ و ژور سه‌ر که‌وتین، به‌ هه‌لدیڕیکی چه‌تون دا زویشته‌ین و چوینه‌ دالانیکی ژور بلند که‌ زو به‌ باشور بو، لهم دالانه‌ دا دیوکی نیوه‌ روشن و نیوه‌ تاریکم دی. چومه‌ ناودیوه‌ که‌، بی‌جگه‌ له‌ زیقنه‌ کوتر که‌ ببوه‌ «خۆله‌ په‌تی» شتی تری تیدا نه‌بوو، دیوه‌ که‌م به‌ هه‌نگاوی خۆم پێوا، هه‌شتا هه‌نگاو درێژ و بیست هه‌نگاو پان بو، له‌ باری درێژی له‌ سێ شوینه‌وه‌ سێ دیوی ۲×۴ لێ دا‌ب‌رابو، به‌ شکلی شانشینی، به‌ بزوی خۆم ئهم دیوه‌ شوینی مه‌شوه‌ره‌ت و کۆبونه‌وه‌، بۆ جیژن و دوعا یا بۆ زاوته‌گیر بوه‌، تا ئیره‌ دیوه‌کان تیکزا وشک و برین و زوناکی خۆشن، که‌ به‌ بزوی من له‌ سه‌ر هه‌ر دلسوزیکی کورد پیویسته‌ ته‌گه‌ر بۆ جاریکیش بوه‌ سه‌ر ئی لهم ته‌شکه‌وته‌ بدا، هه‌روا له‌سه‌ر هه‌ر گه‌زالیکی ته‌ویندار به‌ ئاسه‌واری کۆن و باستانی پیویسته‌ که‌ سه‌ری لهم شوینه‌ هه‌لێنێ.

## درگای به‌شی تاریکستای ته‌شکه‌وته‌که

له‌م دالانه‌دایه، جا ده‌سته‌ی تاریک پئوی ئیمه که چرایه‌کی توژمان له به‌ر ده‌مه‌وه ده‌رویشته و هه‌رکام له ئیمه‌پیش چراقه‌ویه‌کی گه‌وره‌مان به‌ده‌سته‌وه بو، بئێ ته‌وه‌ی به‌له‌دیکمان له‌گه‌لا بئێ. سه‌رمان پئوه ناو بئێ‌هوار چوینه ژوره‌وه، دالانیکی نماوی تاریکمان به‌جئ هیشته، کاتی چاومان کرده‌وه، په‌یمان به‌هه‌له‌ی خو‌مان برد، چون ده‌بوا، زه‌نگی سپی و سورمان پئێ‌ه‌ویه و نیشانه‌ی چونه ژور و هاتنه ده‌روه‌مان له درگاگان بدایه، تا سه‌رمان لئ نه‌شه‌وی و زینگا گوم نه‌که‌ین.

به‌لام تاریک پئوه‌کانی پئیش ئیمه ته‌م کاره باشه‌یان به‌یادگار بو داهاتوان به‌جئ هیشته، ئیمه‌پیش به‌شوئنی ته‌واندا رویشتین. ته‌وانه‌ی پئیش ئیمه هه‌مو ته‌و درگایانه‌ی که هات و چو‌یان پئیدا کردبو ژور ژیرانه، له‌م دیوه و دیوه‌وه نیشانه‌یان لئ دابو به‌م شیوه، هه‌ر دیوی که زه‌نگی دیواره‌کی سپی بو، به‌زه‌نگی سور، هه‌ر دیواریکیش زه‌نگی زه‌ش بو، به‌زه‌نگی سپی له سه‌ردرگا که جه‌غز (دایره) یکیان لئ داوه و له خوار جه‌غره‌که‌یشه‌وه په‌یکان (فلش) یکیان کیشه‌وه، که سه‌ری په‌یکانه‌که (دخول) چونه ژوره‌وه، یا (خروج) چونه ده‌روه نیشان ده‌دا، بیجگه له‌وانه - له سه‌ری په‌یکانه‌که‌یش وشه‌ی (دخول) یا (خروج) یان نویسه‌وه، به‌م جو‌ره تا ته‌و شوئنه‌ی نیشانه‌ی پئوه بو ئیمه‌پیش رویشتین. کاتی نیشانه ته‌واو بو گه‌زانه دو‌وه - تا جینگه‌یی که ئیمه سه‌رمان لئ دا پئینچ مه‌یدان (گوره‌پان) مان هاته به‌ر. به‌بزوای من له کاتی خویدا ته‌و مه‌یدانانه وه‌ک (مه‌یدانی) شه‌قامی شه‌ره‌کانی ئیستا که وابون. بن میچی ته‌و مه‌یدانانه ژور بلند بون، به‌جو‌ری که به‌ر ده‌سته‌ی ئیمه‌ی نه‌ده‌گه‌یشته‌ی، له سه‌ی شوئین ناوی ژور سارد و پالاوته و سوکمان توش ده‌هات. له دو شوئینان دا به‌شکلی هه‌وز لیواری به‌رده‌کان ژیک و ساف تاشرابون، له شوئینکی تر شکلی ناده‌میزادیکمان دیی که له به‌ردی سپی تاشرابو، به‌لام ته‌ندامه‌کانی سوابو له شوئینکی تر، پوره‌یه‌کی شه‌مشه‌مه کویره‌مان دیی، کاتی چراکه‌یان دیی به‌شو‌اره‌که‌وتن و ئالوزان و خو‌یان دا به‌چرا‌توزه‌که‌دا و چراکه‌یان کوژاندینه‌وه، پاشان وینه‌ی پی‌او یاشان، بو ماوه‌ی چهند چرکه بئ چرکه هه‌ستمان زاگرت و له جئیی خو‌مان راوه‌ستاین تاریکی ته‌شکه‌وته‌که ته‌وه‌نده به‌سام و کپ و بئ‌ده‌نگ بو، که هه‌ر ئازاپیاوی له‌وی و ره‌ی به‌رده‌دا و زه‌راوی ده‌چو، به‌لام هاوریکانی ئیمه‌گشتیان نازمون دیده و له‌کل ده‌ره‌اتوبون، ماوه‌یی به‌ده‌ستی ته‌نقه‌ست چراکه‌مان هه‌ل نکرده‌وه، تاکو هه‌رچه‌ند بو ماوه‌یه‌کی که‌میش بئ، خو‌مان له خو‌مان به‌شارینه‌وه، ته‌نیا له وزه‌ی خوا بیر بکه‌ینه‌وه، هه‌روا خو له ده‌نگ و ره‌نگ، دل له خه‌م و ته‌م و په‌ژاوی پز له زاری ته‌م جیهانه‌ی بیرینه‌وه، توژی له توژی سوچ و تاوانسی سوچ و قوژبان، له‌سه‌ر ناوینه‌ی دل به‌سزینه‌وه، چون کاتی مرو‌ف ده‌بیته داری پز به‌ر و به‌رهم و سیبه‌ر، ساتی ئینسانێ له‌کلی زه‌مانه‌ی دینه‌وه، کاتی له نازمونی ژیان ده‌رده‌چی، که خو له هه‌له و که‌له‌ک و چه‌وتی ببویری، به‌دل و چار و به‌گویی سوپاسی خودا بو‌میری، کاتی مرو‌ف له به‌روبو‌ی وه‌ته‌ن ده‌حه‌سیته‌وه و ئاره‌قی ماندویه‌تی ده‌سزێ، که تاریکستانی

پژ در و دالی ژیان، به تیشکی کار و زانین و تیکۆشان بېژی، چرای پرشنگذاری زانین و شه‌می به‌تینی بزوا. له دل و ده‌رونیا بگژی، ئەو کاته مروڤ خوشبه‌خته که ریڭای ژاستان بگریته به‌ره. ژاست بزوا و حق بلئی و نه نه‌وی، تا له پله‌ی به‌خته‌وه‌ری سه‌رده‌که‌وی، ئینسان ئەو کاته له‌سه‌ر هاته‌که به‌ره‌ز و نرمی ژیان، له‌سه‌ره‌خۆ و به‌ژی‌ری بېژی، به‌هیز و وره‌ی پته و جلی خۆ به‌که‌م زانین بدژی، بۆ‌گه‌یشتن به‌مه‌به‌ست ئاره‌قی تیکۆشان بریژی، بۆ‌سه‌رکه‌وتن له‌پلان تالی و سویری بچیژی، ئە‌گه‌ر پیاوه ئە‌گه‌ر ماوه، له‌کوردستان تا‌کو چین یه‌کسه‌ر بدا له‌پاوه، ئە‌و سات به‌کوله‌باری زانین بگه‌ریته دواوه، ئە‌مه‌جار به‌هیزی هۆش و بیر و ژیری، به‌غیره‌ت و ته‌گیری، سه‌دان کوسپ و ئا‌زاوه، که له‌سه‌ر ژینی مه‌به‌ستی دا‌ئا‌نراوه، به‌ده‌ستی جه‌م بدا‌ته لاوه، ئە‌و کاته مروڤ شی‌او‌ی ژیا‌نه، ئە‌و کاته مروڤ ناوی ئینسانه، به‌بیرو بزوا و به‌لیک‌دانه‌وه و هه‌ستم، به‌پینی ئە‌وه‌ی ئازمون و ته‌جره‌به‌ی ژیان دا‌ویه‌ته ده‌ستم، دیتن و په‌یدا‌گه‌زانی ئە‌م تاریک‌ستانه، که شوینی ژیان و ئاسه‌واری کۆنی خوا‌په‌رستی باو و با‌پیرانه، ئە‌رکی سه‌ر شانی گشت ئە‌وانه‌یه که د‌ل‌سوزی گه‌لن، له‌که‌م‌ین‌دان، مات‌لی ده‌رفه‌ت و هه‌لن، چون سو‌رشتی مروڤ به‌یاسا و قان‌ون خودا بی‌خه‌ل و خه‌و شه‌و پا‌که، تاک په‌رسته و له‌ناو بونه‌وه راندا تاکه، کاتی ده‌که‌ویته گی‌ژاوه‌ی به‌ی مان و نه‌مان، کاتی ده‌ست له‌گیانی خۆی دا‌ده‌شوا و دیتنه مالی ئە‌مان، کاتی ده‌ستی له‌هیچ هۆ و سه‌به‌بی گیر نابێ، کاتی شه‌شده‌ری لی ده‌گیری و مندالی نه‌وسی به‌هه‌وه‌س بۆ ژیر نابێ. شه‌می بزوا‌ی هه‌ل ده‌بی و تیشکی ئیمانی پرشنگ ده‌ستینێ، خه‌م و په‌ژاره‌ی ده‌ره‌وی و فریشه‌ی ر‌زگاری خۆی ده‌نوینێ، چون به‌عه‌یان هه‌ر خودای له‌به‌ر چاوه، سه‌به‌ب که نه‌ما سه‌به‌بساز زیندوه و ماوه، پاشان چراکه‌مان هه‌ل کرده‌وه و به‌شوینی خۆمان دا بی هه‌له‌گه‌را‌ینه دواوه، ئە‌م سه‌فه‌ره پژ له‌قازانج و خه‌ته‌ره، که بۆ خوینه‌ران پژ له‌به‌هره و سه‌مه‌ره، نزیکی سێ ساعه‌تی خایان، به‌لام ئە‌م سێ ساعه‌ته به‌ئه‌ندازه‌ی سه‌دان ساعه‌ت له‌ژیانی مندا شوینی دانا.



## دیکوی چل چه مه

دیکوی «چل چه مه» له خوراوی شاری دیواندهره دایه و سنوریشی بهم جوړه‌یه:

- ۱- له باکوره‌وه به دیکوی زه‌زینه و تیله‌کوی سه‌قز ۲- له باشوره‌وه به دیکوی سارال
- ۳- له خوره‌لاته‌وه به دیکوی دیواندهره و زه‌زینه ۴- له خوراوه به دیکوی خورخوزه‌ی سه‌قزه‌وه نوساوه.

به هوئی توه که ناوه‌ندی زنجیره کیو و کویستانی به‌ناوبانگ و زیرین و زهنویر و به‌رزو به‌تد‌رز و چ‌زوله و څ‌خوش و تاو زور و به‌سام و دیمه‌نی «چل چه مه» له‌م دیکو‌دا سدری به‌رزی هه‌لیناوه. به چل چه مه - ناو نراوه، چل چه مه یانی چل چوم، چون چوار چومی گه‌وره‌ی: ۱- «چومی خورخوزه» ۲- «چومی صاحب» له باشوری چل چه مه‌وه ۳- «چومی قزل‌وه‌زان» له خوره‌لاتیه‌وه ۴- «چومی سیروان» له باکوری‌وه سدرچاوه ده‌گرن، هه‌رکام له‌م چومانه‌یش له ده‌یان چوم به‌دی هاتوه، زاسته که به‌م به‌هه‌شتی خودایه بو‌ترئ «چل چه مه» دیسان چل نیشانه‌ی که‌مال و ته‌واوی و شکویه، یانی تهم کویستان توه‌نده جوان و زازاوه و به‌زنگ و به‌زیه، که زمان له‌هاس‌تی لاله و سیحری سامیری له‌وی به‌تاله. کاتی ده‌چیته تهم کویستانه، ده‌له‌ی به‌هه‌شتی چاکانه، نازانی له‌چی بزوانی. تهم‌گر خو‌ویژ بی و بزانی؟ له‌گولی سوری زینواس له‌دور، یا له‌بسکی گه‌شی کچی پهنور، بزنی سویسنه و هه‌لالان، ده‌زاو یالان به‌یالان. زوبه‌ری تهم دیکو کویستانه که ده‌له‌ی به‌هه‌شتی په‌ریان، ۶۶۶ ک- ی چوارگوشه‌یه، پز له‌گول و وه‌نه‌وشه‌یه، هه‌شیمه‌تی ۲۷۵۴ که‌سه، خوا بی‌پاریژی له‌چاوی هه‌رچی هه‌سود و ناکه‌سه، ناوه‌ندی «چل چه مه» دئی «شه‌ریفاو» به‌پز له‌زه‌حم و به‌زه‌یی خوایه، هه‌شیمه‌تی تهم دئ ۸۸۰ که‌سه، له‌خودا به‌زیادبی خه‌لاتی خوایه و به‌سه، تهم دئ له‌سدر شه‌قامی خیزریژی دیواندهره بو‌شاقه‌لا، نه‌رگسه و ته‌وه‌که‌لان دا هه‌لکه‌وتوه، سنوری «شه‌ریفاو» به‌م جوړه‌وه نوساوه:

- ۱- له باکوره‌وه به‌دئی - یاپه‌ل - وه نوساوه ۲- له باشوره‌وه به‌دئی (ته‌وریزخاتون) و مد‌زای «قه‌فلان‌داغی» وه‌چه‌سپاوه ۳- له خوراوه به‌دیکانی: نالیجان و ناوباره‌وه پالی داوه ۴- له خوره‌لاته‌وه به‌«عه‌لیاوا و ته‌وریزخاتون» وه‌لکاوه<sup>(۱)</sup>.
- زینگایان: زینگایانی گرنگی دیواندهره که دیکانی تهم دیکو پینکه‌وه په‌یوه‌ند ته‌دا به‌م جوړه‌یه:

- ۱- زینگایی که له‌چایخانه‌ی «که‌له‌کانه» وه‌لاده‌دا و دیکوی زه‌زینه به‌جن دیلن و به‌به‌ر دئی «برایماوا» و یاپه‌ل ده‌زاو و ده‌چیته «شه‌ریفاو» ناوه‌ندی چل چه مه، له‌ویوه ده‌چیته دئی شاقه‌لا و له‌ویوه به‌ره و «ته‌وه‌که‌لان» سدر ده‌که‌وی و ده‌گاته نه‌رگسه. زینگایی تر له‌م زینگا ده‌بیتمه‌وه و به‌دیکانی: بناوچان، بست، نالیجان، ناوباره، عه‌زیزاوا و وزمان دا ده‌زاو و له‌ئاخرین دئی چل چه مه «خاله‌وازه» ده‌به‌زیته‌وه.

- ۲- زیگایی که له دیی «قه لاری یانه» وه دهروا و له دیکانی: بهرده زه شه، یهنگی یرخ، تهو ریزخاتون زهت ده بی و ده گاته «شهریفاوا».
- ۳- زیگایه که له دیی «کتک» وه (بهشی دیکوی زه زینه) دهروا و له دیکانی کیله که وه، عهلیاوا، یاپهل زهت ده بی و ده گاته شهریفاوا<sup>(۱)</sup>.
- نزیکترین دئ به شهریفاوا دیی «یاپهل» ه که ۵ ک یان نیوانه. دورترین دییش وزمانه که ۴۰ ک یان نیوانه.

ناوی دیکانی بهریزی ئه لف و بی بهم جوهری خواره وه یه:

- ۱- ئالیجان: دئییه که له دیکوی چلچمه بهشی ناوچهی دیواندهره - له ۷۵ کم خوره لاتئ دیواندهره و ۱۵ کم شهریفاوا و له قهراخی شهقامی سهقز، مهولاناوا و له نیوان دیکانی: شهریفاوا و ئاوباره و بناوچان دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۲۶۵، مال: ۴۹، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی، خوری، زۆن، په نیر، که شک - شوغل: کشت و کال، ئازهل داری - زیگا: ماشین زه - مزگهوت، فیگره - لوله کهشی ئاوی هیه - ئه م دئ له داوینی زنجیره کیوه کانی چاوزهش - دایه.
- ۲- ئاوباره: دئییه که له دیکوی چلچمه بهشی ناوچهی دیواندهره - له ۸۰ کم خوراوا دیواندهره و ۲۰ کم شهریفاوا و له قهراخی شهقامی ئالیجان - مهولاناوا و له نیوان دیکانی: عهزیزاوا و ئالیجان و بست دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۲۲۳، مال: ۴۱، سوننی، کورد، ئاو له چۆمی سوره وان و کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی، خوری، زۆن، که شک - شوغل: کشت و کال، ئازهل داری - زیگا: ماشین زه - مزگهوت، فیگره - لوله کهشی - ئاش.
- ۳- برایماوا: دئییه که له دیکوی چلچمه بهشی ناوچهی دیواندهره - له ۴۴ کم خوراوا دیواندهره و ۷ ک شهریفاوا و ۷ کم شهقامی سهقز، دیواندهره و له نیوان دیکانی: عهباساوا و عهلیاوا و یاپهل دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۱۰۳۳، مال: ۱۹۱، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی - شوغل: کشت و کال، ئازهل داری - زیگا: ماشین زه - مزگهوت، فیگره - همام - دهر مانگا - بهرق - لوله کهشی - فروشگای هاویاری - ئاش - ئاسنگه ری.

- ۴- بست: دئییه که له دیکوی چلچمه بهشی ناوچهی دیواندهره - له ۸۰ کم خوراوا دیواندهره و ۲۰ کم شهریفاوا و له ناو دوئل و شیوی باکوری زنجیره کیوه کانی چلچمه و کیوی که نی کوژیا و له نیوان دیکانی: ته وه که لان و دهره هوان دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۴۱۶، مال: ۷۷، سوننی، کورد، ئاو له چۆمی ئهرزه و کانیاوه سارد و سوکه کانی

چل چه مه، بهرهم: دهغل، دانهویل، سپیایی، خوری، زۆن، په‌نێر، که‌شک - شوغل: کشت و کال، ئاژه‌لداری - ده‌سکردي ژنان: مه‌وج، گۆره‌وی - زینگ: ماشین‌زه‌و - مزگه‌وتی میژویی شیخ برام لهم دئی دایه ده‌ولت ئەم دئی زوخاند به‌لام ئیستانکه ئاوه‌دان بوه‌ته‌وه.

۵- بناوچان: دئی‌یه‌که له دیکۆی چل چه مه به‌شی ناوچهی دیواندهره - له ۸۵ کم خۆراوای دیواندهره و ۲۵ کم شهریفاوا و له نیوان دیکانی: تالیجان و ئاوباره و ته‌وه‌که‌لان دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۲۸۶، مال: ۵۳، سوننی، کورد، ئاو له کانیواو چۆم، بهرهم: دهغل، دانهویل، سپیایی، خوری، زۆن، که‌شک - شوغل: کشت و کال، ئاژه‌لداری - مزگه‌وت، فیرگه - ئاوی لوله‌که‌شی. کئوی که‌ل‌کوژ - له نیوان: بناوچان، ته‌وه‌که‌لان و باکوری شاقلا‌دایه.

۶- به‌رده‌زه‌شه: دئی‌یه‌که له دیکۆی چل چه مه به‌شی ناوچهی دیواندهره - له ۶۰ کم خۆراوای دیواندهره و ۱۵ کم شهریفاوا و له قه‌راخی شه‌قامی زیخ ریژی دیواندهره، ته‌وریزخاتون و له نیوان دیکانی: قه‌لاریانه و ته‌وریزخاتون دایه، کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۲۱۳، مال: ۳۳، سوننی، کورد، ئاو له کانیواو، بهرهم: دهغل، دانهویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال، ئاژه‌لداری - زینگ: ماشین‌زه‌و - مزگه‌وت - فیرگه - دارتاشی - ئاش.

۷- بن‌حانه: دئی کۆن بوه به‌لام ئیستانکه ده‌کی‌لدرئ.

۸- ته‌وریزخاتون: دئی‌یه‌که له دیکۆی چل چه مه به‌شی ناوچهی دیواندهره - له ۵۰ کم خۆراوای دیواندهره و ۷ کم شهریفاوا و له قه‌راخی شه‌قامی دیواندهره، شهریفاوا و له نیوان دیکانی: به‌رده‌زه‌شه و شهریفاوا و قه‌لگا دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۳۷۷، مال: ۵۳، سوننی، کورد، ئاو له کانیواو، بهرهم: دهغل، دانهویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال، ئاژه‌لداری - زینگ: ماشین‌زه‌و - مزگه‌وت، فیرگه.

۹- ته‌وه‌که‌لان: دئی‌یه‌که له دیکۆی چل چه مه به‌شی ناوچهی دیواندهره - له ۷۵ کم خۆراوای دیواندهره و ۱۵ کم شهریفاوا و له نیوان دیکانی: بناوچان و شاقه‌لا و بست دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۲۶۵، مال: ۴۹، سوننی، کورد، ئاو له کانیواو، بهرهم: دهغل، دانهویل، سپیایی، خوری، زۆن، په‌نێر، که‌شک - شوغل: کشت و کال، ئاژه‌لداری - ده‌سکردي ژنان: گۆره‌وی، سه‌رکلاو، ده‌سکیش - زینگ: ماشین‌زه‌و - مزگه‌وت، فیرگه - کئوی - کونه‌با - له نیوان بست و گوگجه و ته‌وه‌که‌لان و نه‌رگسه دایه.

۱۰- خاله‌وازه: دئی‌یه‌که له دیکۆی چل چه مه به‌شی ناوچهی دیواندهره - له ۸۵ کم خۆراوای دیواندهره و ۲۵ کم شهریفاوا و له نیوان دیکانی: گاوه‌که‌چ و عه‌زیزاوا دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۲۷۰، مال: ۵۰، سوننی، کورد، ئاو له کانیواو، بهرهم: دهغل، دانهویل، سپیایی، خوری، زۆن - شوغل: کشت و کال، ئاژه‌لداری - ده‌سکردي ژنان: مه‌وج، گۆره‌وی - زینگ: ماشین‌زه‌و - مزگه‌وت، فیرگه. کئوی سه‌رته‌زین - له نیوان ئەم دئی و سورموسی - دایه.

۱۱- ده‌ره‌ه‌زان: دئی‌یه‌که له دیکۆی چل چه مه به‌شی ناوچهی دیواندهره - له ۷۰ کم خۆراوای دیواندهره و ۱۰ کم شهریفاوا دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۱۹۳، مال:

۳۲. سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، له نیوان دیکانی: شاقه لآ و قزل بلاغ و کانی سهی مراد و تهو ریزخاتون دایه. مزگهوت، قوتابخانه.

۱۲- دههه گاوآن: دئییه که له دیکوی چل چه مه بهشی ناوچهی دیواندهره - له ۹۰ کم خوراوای دیواندهره و ۳۰ کم شهریفاوا و له نیوان دیکانی: شاقه لآ و کۆل و نه رگسه له دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتون: ۱۳۶، مال: ۲۵، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی، خوری، زۆن، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری - مزگهوت. کتیی - بهرده سپی - له باکوری خورهه لاتی ئهم دئی دایه.

۱۳- شاقه لآ: دئییه که له دیکوی چل چه مه بهشی ناوچهی دیواندهره - له ۷۲ کم خوراوای دیواندهره و ۱۲ کم شهریفاوا و له نیوان دیکانی: تهوه که لان و نه رگسه له و دههه وهزان دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتون: ۳۰۷، مال: ۵۷، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله، خوری، زۆن - شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری - زیگا: ماشین زه - مزگهوت، فیرگه - ئاوی لوله کهشی و پاسگای تیدا یه. موچهی کانی سریش له سهر ئهم دئییه. کتیی: بهرده سپی له باشوری خوراوای دایه.

۱۴- شهریفاوا: دئییه که له دیکوی چل چه مه بهشی ناوچهی دیواندهره - له ۶۰ کم خوراوای دیواندهره و له سهر شه قامی دیواندهره، یاپه ل و له نیوان دیکانی: یاپه ل و ئالیجان و تهو ریزخاتون دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتون: ۸۸۰، مال: ۱۳۶، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی - شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری - زیگا: ماشین زه - مزگهوت، فیرگه - بهرق - ئاوی لوله کهشی - پاسگا - ئاش.

۱۵- عه زیزاوا: دئییه که له دیکوی چل چه مه بهشی ناوچهی دیواندهره - له ۷۵ کم خوراوای دیواندهره و ۲۵ کم شهریفاوا و له نیوان دیکانی: ئاوباره و خاله وازه و وزمان دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتون: ۱۲۲، مال: ۲۳، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله، خوری، زۆن - شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری - دهستکردی ژنان: مودج و بهر مال - زیگا: ماشین زه - مزگهوت، فیرگه.

۱۶- عه لیواوا: دئییه که له دیکوی چل چه مه بهشی ناوچهی دیواندهره - له ۷۵ کم خوراوای دیواندهره و ۱۵ کم شهریفاوا و له نیوان دیکانی: کیله که وه و بریماوا و تهو ریزخاتون دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتون: ۴۴۰، مال: ۷۵، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی - شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری - زیگا: ماشین زه - مزگهوت، فیرگه.

۱۷- قافلان داغی: دئی کۆن بوه که ئیستاکه چۆله و ده کیلدری.

۱۸- کانی سپی: دئییه که له دیکوی چل چه مه بهشی ناوچهی دیواندهره - له ۴۰ کم خوراوای دیواندهره و ۲۵ کم شهریفاوا و له نیوان دیکانی: کیله که وه و کشتک دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتون: ۵۶۸، مال: ۸۸، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی - شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری - زیگا: ماشین زه - مزگهوت، فیرگه.

۱۹- نەرگسله: دئی بوه به‌لام ئیستاکه چۆله. کێوه‌کانی دو‌برا - قه‌ل‌ئه‌زه‌ش - مزگه‌وت و میرزا - به‌ریز له‌ خۆراوا و باکور و باشوری دا‌سه‌ربه‌رز و به‌ دیمه‌ن زا‌وستاون.

۲۰- وزمان: دئی‌یه‌که‌ له‌ دیکۆی چلچهمه‌ به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره - له‌ ۱۰۰ کم خۆراوا‌ی دیوانده‌ره و ۴۰ کم شه‌ری‌فاوا و له‌ نیوان دیکانی: عه‌زیزاوا و که‌که‌وسان و بنحانه‌ دایه. کویستانی و سارده‌سێره، دانیش‌توان: ۱۰۲، مال: ۱۹، سوننی، کورد، ئاو له‌ کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، زۆن، خوری - شوغل: کشت و کال، ئازهل‌داری - ده‌سکر‌دی ژنان: مه‌وج و به‌رمال، پوزلوخ (پوزه‌وان) زینگا: ماشین‌زه‌و - مزگه‌وت، فیرگه.

۲۱- هه‌باساوا: دئی‌یه‌که‌ له‌ دیکۆی چلچهمه‌ به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره - له‌ ۴۹ ک خۆراوا‌ی دیوانده‌ره و ۱۵ کم شه‌ری‌فاوا و له‌ نیوان دیکانی: سه‌رده‌ره و برایماوا دایه. کویستانی و سارده‌سێره، دانیش‌توان: ۴۴، مال: ۸، سوننی، کورد، ئاو له‌ کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی - شوغل: کشت و کال، ئازهل‌داری - زینگا: ماشین‌زه‌و - مزگه‌وت، فیرگه.

۲۲- یاپه‌ل: دئی‌یه‌که‌ له‌ دیکۆی چلچهمه‌ به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره - له‌ ۵۴ کم خۆراوا‌ی دیوانده‌ره و ۵ ک شه‌ری‌فاوا و له‌ نیوان دیکانی: شه‌ری‌فاوا و برایماوا و عه‌لیاوا دایه. کویستانی و سارده‌سێره، دانیش‌توان: ۶۵۴، مال: ۱۲۷، سوننی، کورد، ئاو له‌ کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی - شوغل: کشت و کال، ئازهل‌داری - زینگا: ماشین‌زه‌و - مزگه‌وت، فیرگه.

## دیکوی حوسه یناوا

حوسه یناوا ی باکوری: ناوچهی حوسه یناوا به دویه شی باکور و باشور دابهش کراوه، دیکوی حوسه یناوا ی باکوری خراوه ته سهر دیواندهره و حوسه یناوا ی باشوریش که وتوه ته سهر ناوچهی سنه.

دیکوی حوسه یناوا ی باکوری که وتوه ته باشوری شاری دیواندهره و له ۲۲ دئ پینکها توه، رۆبه رۆی ۴۲۰ کم - ی چوارگوشه یه و حه شیمه تی ۶۱۲۹ که سه، یانی له ههر کم - یکی چوارگوشه دا ۱۴/۳۵ که س نیشته جئ یه. سنوریشی به م جوړه یه:

- ۱- له باکوره وه به دیکوی (که و له) ۲- له باشوره وه به دیکوی حوسه یناوا ی باشوری
- ۳- له خوراوا وه به دیکوی سارال ۴- له خوره لاته وه به ناوچهی بیجار و قوروه وه نوساوه،
- نهم دیکوی دهشتی به ناوبانگ و به رزی (کانی نیمه رۆژه) و خوره لاتی ناوچهی (سارال)
- ده گریته وه که له زستاناندا چه تون و سارد و به فرگره و له هاویناندا تاران و خوش و دلزفینه.
- نهم دیکوی به دویهش دابهش ده بی: ۱- به شی باکوری که بریتیه له تاوه رۆ و ده ربه ری
- چۆمی (قزل و هزان) ۲- به شی باشوری که بریتیه له ده ربه ری تاوه رۆی چۆمی (قشلاخ).
- دیی (خرگه) به ناوهندی نهم دیکو دانراوه و سنوری به م جوړه یه:
- ۱- له باکوره وه به دیی (ته سحاب) ۲- له باشوره وه به دیی (ته کبه راوا).
- ۳- له خوراوا وه به دیکانی (که لهوزاوا) و (سوراومیرزا).
- ۴- له خوره لاته وه به دیکانی (تازاوا ی بز قزان) و (سادقاوا) وه نوساوه.

## دیکوی حوسه یناوا ی باکوری - ناوچهی دیواندهره

رینگایان: دیکانی نهم دیکوی له م شه قامانه وه ده توانن به (خرگه) و «دیواندهره» و «سنه» وه په یوه ند بگرن.

۱- رینگای خیز ریزی «خرگه» که به ره و دیکانی، سوراومیرزا، گزانی سهر، ده لو، قه لاته ره شکه، ته فراسیاب ده روا.

۲- رینگای خرگه، بو تازاوا ی بز قزان، تا دیی (یونساوا) و (سیدان) و چه ند دیی تر ده روا دورترین دیی خرگه دیی (یونساوا) یه که چل کم نیوانیا نه، نزیکترین دیی (تازاوا ی بز قزان) ه چوار کم دوره.

شوغلای خه لکی نهم دیکو کشت و کال و ئاژه ل داری یه، گشتیان کورد و شافیمی مه زه بن، خوشبه ختانه هه مو دیکانی کورده واری مزگه وتیان هه یه و پیتج فره زه بانگیان تیدا ده درئ.

ناوی دیکانی نهم دیکو به ریزی ته لف و بی به م جوړه ی خواره وه یه:

## دیکو حوسه یناوا باکوری بهشی ناوچهی دیواندهره

۱- ئەفراسیاب: دئیه که له دیکۆی حوسه یناوا باکوری بهشی ناوچهی دیواندهره - له ۵۵ کم باشوری دیواندهره و ۱۵ کم خزگه و له نیوان دیکانی: قهلاته زهشکه و وزه لکه و ئاله ده زه ی خوارئ دایه و له قهراخی شه قامی حوسه یناوا - گه و نتودایه. کویتسانی و سارده سیزه، دانیشتون: ۳۱۵، مال: ۳۲، سوننی - کورد، ئاو له کانیاو، بهرهم: ده غل، دانه و یله، سپیایی - شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری - زینگا: ماشین زه و - مزگه وت، فیرگه.

۲- ئەسحاب: دئیه که له دیکۆی حوسه یناوا باکوری بهشی ناوچهی دیواندهره و له ۴۰ کم باشوری دیواندهره و ۱۰ کم خزگه و له ۲ ک خوراوا ی شه قامی دیواندهره - سنه دایه. کویتسانی و سارده سیزه، دانیشتون: ۱۹۷، مال: ۲۸، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆمی زاخه، بهرهم: ده غل، دانه و یله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، زینگا: ماشین زه و - مزگه وت، فیرگه.

۳- ئەکبه راوا: له دیکۆی حوسه یناوا باکوری بهشی ناوچهی دیواندهره و له ۵۰ کم باشوری خوراوا ی دیواندهره و ۵ کم خزگه و له ۱ کم خوراوا ی شه قامی دیواندهره - سنه و ۸ ک باکوری خوراوا ی حوسه یناوا دایه. کویتسانی و سارده سیزه، دانیشتون: ۲۷۸، مال: ۴۹، سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیاو، بهرهم: ده غل، دانه و یله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، زینگا: ماشین زه و - مزگه وت، فیرگه.

۴- باقلاوا (باقراوا): دئیه که له دیکۆی حوسه یناوا باکوری بهشی ناوچهی دیواندهره و له ۵۰ کم باشوری دیواندهره و ۱۰ کم خزگه و له قهراخی شه قامی دیواندهره - سنه دایه. کویتسانی و سارده سیزه، دانیشتون: ۸۴۴، مال: ۱۳۶، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆمی حوسه یناوا، بهرهم: ده غل، دانه و یله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، زینگا: ماشین زه و - مزگه وت، فیرگه، ئەم دئ حوجره ی فه قیتی هه یه - باقلاوا: یانی کاتی که ئەم دئ ئاوه دان کراوه ته وه باقله ی لئ کراوه به لām ئیستاکه پنی ده لئین (باقراوا). بهرق، قه ساوی، ناشی هه یه.

۵- ته فتیله: دئیه که له دیکۆی حوسه یناوا باکوری بهشی ناوچهی دیواندهره و له ۶۰ کم باشوری دیواندهره و ۱۵ کم خزگه و له ۲ کم خوراوا ی شه قامی دیواندهره - سنه و ۶ کم باکوری خوراوا ی حوسه یناوا دایه. کویتسانی و سارده سیزه، دانیشتون: ۱۲۵، مال: ۱۹، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: ده غل، دانه و یله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، زینگا: ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه، لوله که شی، فروشگای هاویاری.

۶- تازاوا ی بزقزان: دئیه که له دیکۆی حوسه یناوا باکوری بهشی ناوچهی دیواندهره و له ۴۵ کم باشوری دیواندهره و ۶ کم خزگه و له نیو شه قامی دیواندهره - سنه دایه. کویتسانی و سارده سیزه، دانیشتون: ۳۶۰، مال: ۵۵، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: ده غل، دانه و یله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، مزگه وت، فیرگه، ئاوی لوله که شی، فروشگای هاویاری، بهرق.

۷- خزگه: دینی ناوه‌ندی دیکۆی حوسه یناوای باکوری به‌شی ناوچهی دیواندهره و له ۴۵ کم باشوری دیواندهره و ۳ کم شه‌قامی دیواندهره - سنه‌دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتون: ۴۲۰، مال: ۶۹، سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلنه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، مزگه‌وت، فیزگه، شه‌خس، پاسگا، پۆست، به‌رق، لوله‌که‌شی، فروشگای هاویاری، نه‌وت فروشی، ئاش.

۸- د لوامه‌ده: دئی‌یه‌که له دیکۆی حوسه یناوای باکوری به‌شی ناوچهی دیواندهره و له ۶۰ کم باشوری دیواندهره و ۱۶ کم خزگه و ۴ کم خۆراوای دیواندهره - سنه‌دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتون: ۱۴۷، مال: ۲۶، سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلنه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگه: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیزگه، لوله‌که‌شی.

۹- سه‌راو میرزا: دئی‌یه‌که له دیکۆی حوسه یناوای باکوری به‌شی ناوچهی دیواندهره و له ۶ کم باشوری دیواندهره و ۵ کم خزگه و ۳ کم خۆراوای دیواندهره - سنه‌دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتون: ۹۵، مال: ۱۴، سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلنه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگه: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیزگه، لوله‌که‌شی.

۱۰- سیاسه: انی خواری: دئی‌یه‌که له دیکۆی حوسه یناوای باکوری له ۵۵ کم باشوری دیواندهره و ۱۰ کم خزگه و ۶ کم شه‌قامی دیواندهره - سنه و له‌نیوان دیکانی: باقلاوا، هه‌مرۆله‌ دایه، کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتون: ۲۷۸، مال: ۴۵، سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلنه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگه: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیزگه.

۱۱- سیاسه‌رانی سه‌ری: دئی‌یه‌که له دیکۆی حوسه یناوای باکوری به‌شی ناوچهی دیواندهره و له ۶۰ کم باشوری دیواندهره و ۱۶ کم خزگه و ۴ کم خۆره‌لاتی دیواندهره - سنه‌دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتون: ۲۱۹، مال: ۳۹، سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلنه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگه: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیزگه.

۱۲- سموری سه‌نجابی: دئی‌یه‌که له لاهه‌ده‌کێله‌ری.

۱۳- سه‌یدان: دئی‌یه‌که له دیکۆی حوسه یناوای باکوری به‌شی ناوچهی دیواندهره و له ۶۵ کم باشوری دیواندهره و ۲۵ کم خزگه و له‌نیوان دیکانی: هه‌مرۆله و یونس‌اوا دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتون: ۱۸۲، مال: ۲۵، سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلنه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگه: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیزگه، لوله‌که‌شی.

۱۴- سادقاوا: دئی‌یه‌که له دیکۆی حوسه یناوای باکوری به‌شی ناوچهی دیواندهره و له ۲۵ کم باشوری خۆره‌لاتی دیواندهره و ۳ کم دیواندهره - سنه و ۸ کم خزگه و له‌نیوان دیکانی: تازاوا و بزقزان دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتون: ۲۶۹، مال: ۳۷، سوننی،



کورد، ئاو:له چۆم و کانیاو، بهرهم: دهغل، دانهویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه، لوله کهشی.

۱۵- قه لاتره شهکه: دئییه که له دیکوی حوسه بناوای باکوری بهشی ناوچهی دیواندهره و له ۷۰ کم باشوری دیواندهره و ۲۰ کم خزگه و له نیوان دیکانی: ته فراسیاب و گزانی سهری دایه. کویتانی و سارده سیهر، دانیشتون: ۱۰۵، مال: ۱۵، سوننی، کورد، ئاو:له چۆم و کانیاو، بهرهم: دهغل، دانهویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت.

۱۶- که ژئی که ران: دئییه که له دیکوی حوسه بناوای باکوری بهشی ناوچهی دیواندهره و له ۶۵ کم باشوری خۆره لاتئی دیواندهره و ۲۰ کم خزگه و له نیوان دیکانی: سپاسه رانی سهری و هه مروله دایه. کویتانی و سارده سیهر، دانیشتون: ۲۰۹، مال: ۳۲، سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیاو، بهرهم: دهغل، دانهویلّه، سپیایی، چنارستان، شوغل: کشت و کال، ئازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه، لوله کهشی.

۱۷- که له ژواو: دئییه که له دیکوی حوسه بناوای باکوری له ۵۰ کم باشوری دیواندهره و له ۴ کم خزگه و له نیوان دیکانی: خزگه و ته سحاب دایه. کویتانی و سارده سیهر، دانیشتون: ۳۴۵، مال: ۵۸، سوننی، کورد، ئاو:له چۆم و کانیاو، بهرهم: دهغل، دانهویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئازهل داری، مزگهوت، فیرگه، لوله کهشی، بهرق، ئاش.

۱۸- کینه سپی: دئییه که له دیکوی حوسه بناوای باکوری له ۵۵ کم باشوری خۆره لاتئی دیواندهره و ۱۰ کم خزگه و له نیوان دیکانی: تازاوای بزقزان و سپاسه رانی سهری و له ۵ کم خۆره لاتئی شه قامی دیواندهره - سه دایه. کویتانی و سارده سیهر، دانیشتون: ۱۹۲، مال: ۳۲، سوننی، کورد، ئاو:له چۆم و کانیاو، بهرهم: دهغل، دانهویلّه، سپیایی، چنارستان، شوغل: کشت و کال، ئازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه، لوله کهشی.

۱۹- گزانی سهری: دئییه که له دیکوی حوسه بناوای باکوری بهشی ناوچهی دیواندهره و له ۶۰ کم باشوری خۆره لاتئی دیواندهره و ۱۵ کم خزگه و له نیوان دیکانی: هه راو میرزا و دل و امده و قه لاتره شهکه دایه. کویتانی و سارده سیهر، دانیشتون: ۳۸۸، مال: ۶۵، سوننی، کورد، ئاو:له چۆم و کانیاو، بهرهم: دهغل، دانهویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه، ئاوی لوله کهشی، ئاش.

۲۰- هه نسور بلاغی: دئییه که له دیکوی حوسه بناوای باکوری بهشی ناوچهی دیواندهره و له ۷۵ کم باشوری دیواندهره و ۳۰ کم خزگه و له نیوان دیکانی: چه رميله و هه مروله دایه. کویتانی و سارده سیهر، دانیشتون: ۲۹۲، مال: ۴۶، سوننی، کورد، ئاو:له چۆم و کانیاو، بهرهم: دهغل، دانهویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه، لوله کهشی.

۲۱- هه مروله: دئییه که له دیکوی حوسه بناوای باکوری بهشی ناوچهی دیواندهره و له ۶۵ کم باشوری خۆره لاتئی دیواندهره و ۲۰ کم خزگه و له نیوان دیکانی: که ژئی که ران و

مه‌نسور بلاغی مه‌یدان دایه. کویستانی و سارده‌سییره، دانیش‌توان: ۳۵۸، مال: ۵۶، سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی، چنارستان، میوه، شوغل: کشت و کال، ئازهل‌داری، رینگا: ماشین‌زهو، ده‌فته‌ری ژن ماره‌بژین و زیاره‌تگای سه‌یید له‌م دی دایه‌مزگه‌وت، فی‌رگه، لوله‌که‌شی، ناش.

۲۲- یونس‌اوا: دی‌یه‌که له دیکۆی حوسه‌یناوا‌ی باکوری به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره و له ۶۵ کم باشوری دیوانده‌ره و ۳۰ کم خزگه و له نیوان دیکانی: که‌ژی که‌ران و شیرکۆزی سه‌ری و سه‌یدان دایه. کویستانی و سارده‌سییره، دانیش‌توان: ۴۰۲، مال: ۵۸، سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی، هه‌نگوین، شوغل: کشت و کال، ئازهل‌داری، رینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فی‌رگه، لوله‌که‌شی، فروشگای هاویاری، ناش.

دیکۆی ده‌وروبەر<sup>(۱)</sup>

دیکۆی ده‌وروبەر له ۱۲ دێی پێشوی قه‌ره‌ته‌وره و یه‌ک دێی (قه‌لا چو‌غه‌ی خوارێ) حوسه‌ینا‌وای با‌کوری و ۳ دێی (ده‌واغ) (شیخ حه‌یده‌ر) (قه‌لاری یانه) دیکۆی پێشوی سارا‌ل و ۱ دێی (کاقو‌لی) له دیکۆی پێشوی هه‌وه‌تو، تی‌کرا له ۱۸ دێ پێکهاته‌وه و دێی (نساره‌ی سه‌رێ) به‌ ناوه‌ندی ئهم دیکۆ دانراوه - رۆبه‌ر ی ئهم دیکۆ ۳۹۹ کم چوار گۆشه‌یه‌ و حه‌شیمه‌تی ۶۱۶۶ که‌سه‌ یانی هه‌ر کم - یکی چوار گۆشه‌دا ۱۵/۴۵ که‌س نیشته‌جێ‌یه‌ سنو‌ری ئهم دیکۆیه‌ به‌م جو‌ره‌یه‌:

۱- له‌ با‌کوره‌وه‌ به‌ دیکۆکانی - زه‌زینه‌ و قه‌ره‌ته‌وره. ۲- له‌ باشوره‌وه‌ به‌ دیکۆی که‌وله‌ و دیکۆی نه‌جه‌فا‌وا. ۳- له‌ خورا‌واوه‌ به‌ دیکۆکانی چ‌له‌مه‌ و سارا‌ل. ۴- له‌ خوره‌له‌ته‌وه‌ به‌ دیکۆی نه‌جه‌فا‌وا نوسا‌وه. زو‌رت‌ری به‌شی ئهم دیکۆیه‌ له‌ ئا‌وه‌رۆی چۆمی ق‌زل‌وه‌زان دا هه‌لکه‌وتو‌ه، ئهم زه‌ویانه‌ له‌ با‌شت‌رین و به‌ به‌ره‌مه‌ت‌رین و به‌ به‌ر‌شت‌ترین زه‌وی ناوچه‌که‌یه‌ به‌لام به‌دا‌خه‌وه‌ ئا‌وی به‌ خێر و بێ‌ری ق‌زل‌وه‌زان به‌ خۆزایی له‌ قه‌را‌خی ئهم زه‌ویانه‌وه‌ دا‌ده‌بو‌ری بێ‌ ئه‌وه‌ی که‌لکی پێ‌ی‌ستی لێ‌ وه‌رب‌گیرێ. هه‌ر نه‌بی‌ سه‌ددیکی لێ‌ به‌سه‌رت‌ری تا‌کو و‌لات وێنه‌ی به‌هه‌شتی خودا ب‌راز‌یت‌ه‌وه‌ و به‌ره‌مه‌ی ناوچه‌که‌یش چ‌هند به‌را‌به‌ر به‌یته‌وه‌ و لا‌وه‌ بێ‌کاره‌کانی ده‌س به‌کار‌بن.

دێی (نساره‌ی سه‌رێ) له ۱ کم با‌کوری پر‌دی نساره‌دا‌یه و سنو‌ری به‌م جو‌ره‌یه‌:

۱- له‌ با‌کوره‌وه‌ به‌ دێی ئا‌غا‌جه‌ری ۲- له‌ باشوره‌وه‌ به‌ دێی قه‌لا‌چۆ‌غه‌ی خوارێ ۳- له‌ خورا‌واوه‌ به‌ دێی قه‌ره‌غی‌یی. ۴- له‌ خوره‌له‌ته‌وه‌ به‌ نساره‌ی خوارێ و دیکانی: ق‌شلا‌خه‌سو‌ره و گول‌قه‌با‌غ به‌شی دیکۆی نه‌جه‌فا‌واوه‌ نوسا‌وه شو‌غلی خه‌لکی ئهم دیکۆیه‌: ک‌شت و کا‌ل و ئا‌ژه‌ل‌دا‌ری‌یه‌.

قه‌رار بو‌ ده‌وله‌ت له‌سه‌ر پر‌دی نساره (له‌ دێی ده‌ربه‌ند) کارخانه‌ی چیمه‌نتو (سیمان) دانێ به‌لام دوا‌ی ما‌وه‌ی پ‌ه‌شیمان بو‌ه‌وه و ب‌زێ ماشین و که‌ره‌سه‌ی پێ‌ی‌ستی هێت‌ابو، گو‌یزا‌یه‌وه‌ بو‌ دێی (ئالێ‌به‌ده‌ل) له ۵ کم شه‌قامی بی‌جار تی‌کاب دا. نا‌وی دیکانی به‌ ریزی ئه‌لف و بی‌ به‌م جو‌ره‌یه‌:

۱- **ئاغه‌جهری:** دئی‌یه‌که له دیکۆی ده‌وروبه‌ری دیوانده‌ره له ۱۱ کم خۆره‌لاتی دیوانده‌ره و ۷ کم نساره‌ی سه‌ری و له قه‌راخی چۆمی قزل و ه‌زان دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۲۹۹، مال: ۴۳، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆمی قزل و ه‌زان، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیزگه، لوله‌که‌شی، به‌رق، مامرداری.

۲- **باغچه‌له:** دئی‌یه‌که له دیکۆی ده‌وروبه‌ری دیوانده‌ره له ۱۵ کم خۆره‌لاتی دیوانده‌ره و ۱۱ کم نساره و له قه‌راخی چۆمی قزل و ه‌زان دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۳۳۶، مال: ۵۰، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆمی قزل و ه‌زان، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیزگه، لوله‌که‌شی، به‌رق، مامرداری.

۳- **به‌رکه:** دئی‌یه‌که له دیکۆی ده‌وروبه‌ری دیوانده‌ره له ۸ کم باشوری خۆره‌لاتی دیوانده‌ره و ۴ کم نساره و ۴ کم شه‌قامی دیوانده‌ره - سنه‌دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۲۷۶، مال: ۱۶، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆمی قزل و ه‌زان، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیزگه، لوله‌که‌شی، به‌رق، مامانی.

۴- **تازاوا‌ی سه‌ردالان:** دئی‌یه‌که له دیکۆی ده‌وروبه‌ری دیوانده‌ره له ۱۵ کم خۆره‌لاتی دیوانده‌ره و ۴ کم باکوری قزل و ه‌زان و ۲۱ نساره دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۲۱۶، مال: ۲۰، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆمی قزل و ه‌زان، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیزگه، لوله‌که‌شی، به‌رق.

۵- **دالان:** دئی‌یه‌که له دیکۆی ده‌وروبه‌ری دیوانده‌ره له ۱۷ کم خۆره‌لاتی دیوانده‌ره و قه‌راخی خۆراوا‌ی قزل و ه‌زان و ۱۳ کم نساره دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۳۹۷، مال: ۵۱، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆمی قزل و ه‌زان، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، مزگه‌وت، قوتا‌بخانه، ناوه‌ندی یارمه‌تیدان، فروشگای هاویاری، نه‌وت فروشی.

۶- **ده‌ریه‌ند:** دئی‌یه‌که له دیکۆی ده‌وروبه‌ری دیوانده‌ره له ۱۹ کم خۆره‌لاتی دیوانده‌ره و ۱۵ کم نساره، له نیوانی دیکانی: دالان و تازاوا‌ی سه‌ردالان و قه‌ره‌قایه دایه، کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۹۵۳، مال: ۱۴۲، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیزگه، لوله‌که‌شی، ئاسنگه‌ری، ئاش - کانی سیمان له‌م دئی دایه، به‌لکو ده‌وله‌ت زه‌حمی بتلیسیته‌وه و هه‌رنه‌یی کارخانه‌ی سیمانکاری له‌م دیدا دا‌بنی.

۷- **ده‌واغ:** دئی‌یه‌که له دیکۆی ده‌وروبه‌ری دیوانده‌ره له ۶ کم خۆره‌لاتی دیوانده‌ره و ۱۲ کم نساره دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۳۶۸، مال: ۴۳، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، مزگه‌وت،

فیرگه، زینگا: ماشین‌رهو.

۸- سه‌رقه‌لا: دئی‌یه‌که له دیکوی دهوروبه‌ری دیواندهره له ۷ کم خوره‌لاتی دیواندهره و ۱۳ کم نساره ۵ کم باکوری چۆمی قزل‌وه‌زان و له نیوان دیکانی: تاغه‌جهری و کاریز، کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۵۹۸، مال: ۷۸، سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌رهو، مزگه‌وت، فیرگه، ئاش، مامرداری.

۹- شیخ‌حه‌یده‌ر: دئی‌یه‌که له دیکوی دهوروبه‌ری دیواندهره له ۹ کم خوره‌لاتی دیواندهره و ۱۵ کم نساره دایه. کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۱۹۸، مال: ۳۰، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌رهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، نه‌وت فروشی.

۱۰- عباساوا: دئی‌یه‌که له دیکوی دهوروبه‌ری دیواندهره له ۳۵ کم نساره و له نیوان دیکانی: میراوا و دالان‌قه‌راخی چۆمی قزل‌وه‌زان دایه. کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۲۷۶، مال: ۴۴، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌رهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، نه‌وت فروشی.

۱۱- فه‌رها‌داوا: دئی‌یه‌که له دیکوی دهوروبه‌ری دیواندهره له ۷ کم خوره‌لاتی دیواندهره و ۱۲ کم نساره و له نیوان دیکانی: ده‌واغ و کانی قولی و به‌رده‌زه‌ش دایه. کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۲۸۵، مال: ۴۴، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌رهو، مزگه‌وت، فیرگه.

۱۲- قه‌لا‌زی‌یا‌نه: دئی‌یه‌که له دیکوی دهوروبه‌ری دیواندهره له ۷ کم خوره‌لاتی دیواندهره و ۱۲ کم نساره و له نیوان دیکانی: ده‌واغ و کانی قولی و به‌رده‌زه‌ش دایه. کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۲۸۵، مال: ۴۴، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌رهو، مزگه‌وت، فیرگه.

۱۳- قه‌لا‌چو‌خه‌ی‌خواری: دئی‌یه‌که له دیکوی دهوروبه‌ری دیواندهره له ۲۳ کم خوره‌لاتی و ۴ کم نساره و له نیوان دیکانی: غه‌یبی سوروده‌ره سفته و نساری سه‌ری دایه. کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۲۵۷، مال: ۳۸، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌رهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی.

۱۴- قه‌ره‌قایه: دئی‌یه‌که له دیکوی دهوروبه‌ری دیواندهره له ۲۶ کم خوره‌لاتی دیواندهره و ۲۲ کم نساره و له نیوان دیکانی: زه‌رده‌که‌مه‌ره ده‌ربه‌ند و عباساوا دایه. کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۳۶۸، مال: ۶۲، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگا: خاکی ماشین‌رهو، مزگه‌وت، فیرگه.

۱۵- کاریز: دئی‌یه‌که له دیکوی دهوروبه‌ری دیواندهره له ۳ کم خوره‌لاتی دیواندهره و ۹ کم نساره و ۳ کم شه‌قامی دیوانده‌ره سته و له نیوان دیکانی: سه‌رقه‌لاو ره‌شیداوا و برکه دایه. کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۲۸۶، مال: ۴۰، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگا: خاکی ماشین‌رهو، مزگه‌وت، فیرگه.

مزگهوت، فیرگه.

۱۶- کاقولی: دئییه که له دیکوی دهوروبه ری دیواندهره له ۹ کم خۆرهه لاتی دیواندهره و ۱۵ کم نساره و له نیوان دیکانی: دهواغ و قه لاریانه دایه. کویتسانی و سارده سییره، دانیشتون: ۱۶۹، مال: ۶۲، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، زیگا: خاکی ماشین زه، مزگهوت، فیرگه.

۱۷- نساره ی سه ری: دئی ناوهندی دیکوی دهوروبه ری دیواندهره له ۶ کم خۆرهه لاتی دیواندهره و له قه راخی چۆمی قزه ل وه زان و یردی نساره دایه. کویتسانی و سارده سییره، دانیشتون: ۵۸۶، مال: ۸۶، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، زیگا: خاکی ماشین زه، مزگهوت، فیرگه مامانی، لوله که شی، بهرق، فروشگای هاویاری، چایخانه، ئاش.

۱۸- نساره ی خواری: له ۱۳ کم خۆرهه لاتی دیواندهره و ۷ کم نساره ی گه وه دایه. کویتسانی و سارده سییره، دانیشتون: ۲۹۶، مال: ۴۷، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، زیگا: ماشین زه، مزگهوت، فیرگه، لوله که شی، بهرق.

## دیکوی زهرینه

دیکوی زهرینه که له ۲۲ دئ پیکهاتوه، له باکوری خوراواي شاری دیوانده‌ره و به‌رزایی ۲۲۰۰ گه‌زی هۆبه‌تودا هه‌لکه‌توه، زوبه‌ری ئهم دیکویه ۴۶۰ کم چوارگۆشه‌یه و هه‌شیمه‌تی ۹۰۳۴ که‌سه، یانی له هه‌ر کم - یکی چوارگۆشه‌دا ۱۹/۶۳ که‌س نیشته‌جئیه - سنوری به‌م جوهره‌یه:

۱- له باکوره‌وه به دیکۆکانی : هۆبه‌تو و کانی شیرین.

۲- له باشوره‌وه به دیکۆکانی : ده‌روبه‌ر و چل چه‌مه.

۳- له خوراواوه به دیکۆی : تيله‌کۆ به‌شی سه‌قز.

۴- له خۆره‌ه‌لاته‌وه به دیکۆکانی : ده‌روبه‌ر و قه‌ره‌ته‌وه‌ره و کانی شیرین - هه‌و نو‌ساوه، وشه‌ی (زه‌رینه) یانی خاکی به پیت و به‌ره‌می وه‌ک زیر و ئالتون وایه، چون (ه) له کوردی دا بو نیسه‌به‌ته، وه‌ک (مه‌ردینه) یانی پیاوی مه‌رد و ئازا، جا چون دئی زه‌رینه له ناوه‌ندی ده‌شتی به‌ بژشت و پیتی (هۆبه‌تو) (هه‌وه‌تو)دا هه‌لکه‌توه، ئهم دئ یان ناو ناوه (زه‌رینه) ناوی دیکۆکه‌یش له ناوی ئهم دئ گیراوه‌ته‌وه، دئی زه‌رینه له‌سه‌ر شه‌قامی قیره‌تاوی سه‌قز به‌ دیوانده‌ره دایه و سنوری به‌م جوهره‌یه: ۱- له باکوره‌وه به دیکانی (ئه‌حمه‌ده‌که‌ز و که‌سه‌نه‌زان) ۲- له باشوره‌وه به دئی که‌له‌کان ۳- له خوراواوه به‌ فه‌تاحاوا و مه‌وی و موچه‌ی ته‌نوره ۴- له خۆره‌ه‌لاته‌وه به دیکانی زه‌فه‌راوا و که‌سه‌نه‌زانه‌وه نو‌ساوه.

شه‌قامی سه‌قز به‌ دیوانده‌ره و بیجار و سنه و تاران به‌ ناوه‌راستی ئهم دیکۆه داده‌بوری و بو‌ته‌هوی په‌یوه‌ندی دیکانی، به‌ ناوه‌ند و شاره‌کانی سنه و سه‌قز و دیوانده‌ره، نزیکترین دئ به‌ زه‌رینه دئی (ئه‌حمه‌ده‌که‌زه) ۴ کم - یان نیوانه، دورترین دئیش دئی قه‌ل‌زوته‌له‌و ره‌شیداوايه که ۲۰ کم یان نیوانه.

گشت دیکانی ئهم دیکویه زینگای ماشین زه‌ویان هه‌یه، شوغلی خه‌لکی ئهم دیکویه کشت و کال و ئازهل‌داری و په‌رواره‌بندی، به‌ره‌می ده‌غل و دانه‌ویلله به‌ تایبه‌ت نوک، سپی، بئ‌لوته، سور.

دئی زه‌فه‌راوا (کانی زوخال سه‌نگی) لئیه، له نێوان دیکانی برایماوا و یاپل دا کانی (به‌ردی) تایبه‌تی تیدايه. ناوی دیکانی به‌ زیزێ ئه‌لفوێ به‌م جوهره یه :

۱- ته‌حمه‌ده‌که‌ر: دئی‌یه‌که له دیکوی زهرینه به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۲۹ کم باکوری دیوانده‌ره و ۹ کم زهرینه و ۳ کم شه‌قامی دیوانده‌ره سه‌قز دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۲۸۹، مال: ۴۶، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلّه، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل داری، زینگا: ماشین زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، به‌رق.

۲- ته‌نوره: دئی‌کۆنیکه له داوینی کویستانی حاجی سه‌یدا هه‌لکه‌وتوه ئیستاکه له دئی‌جه‌یران میناوه ده‌کیلدری.

۳- جه‌یران‌مینا: دئی‌یه‌که له دیکوی زهرینه به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۳۵ کم باکوری دیوانده‌ره و ۳ کم باکوری شه‌قامی دیوانده‌ره سه‌قز و له نیوان دیکانی: سی‌ته‌پان و ته‌حمه‌ده‌که‌ر دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۴۵۷، مال: ۷۰، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلّه، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل داری، زینگا: ماشین زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، به‌رق، لوله‌که‌شی.

۴- چۆل‌بلاغ: دئی‌یه‌که له دیکوی زهرینه به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۳۵ کم باکوری دیوانده‌ره و ۱۰ کم زهرینه و له نیوان دیکانی: کتک و که‌له‌کان و کانی سپی و ۳ کم شه‌قامی دیوانده‌ره سه‌قز دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۳۴۹، مال: ۵۳، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلّه، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل داری، زینگا: ماشین زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، به‌رق.

۵- زه‌شیداوا: دئی‌یه‌که له دیکوی زهرینه به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۵ کم باکوری دیوانده‌ره و ۲۰ کم زهرینه و ۱ کم شه‌قامی دیوانده‌ره سه‌قز دایه. کویستانی، سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۵۰۳، مال: ۷۱، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلّه، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل داری، زینگا: ماشین زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، چایخانه، و چلاوکه‌بابی سه‌رجاده.

۶- زه‌زینه: دئی‌ ناوه‌ندی دیکوی زهرینه یه‌که دیکۆ که به‌ناوی ته‌م دیوه‌ ناو‌نراوه، له‌سه‌ر شه‌قامی دیوانده‌ره‌دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۸۰۰، مال: ۱۱۳، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆمیلکه‌ی حاجی سه‌بید، به‌ره‌هم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلّه، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل داری، دو مزگه‌وت، فیرگه‌ی سه‌ره‌تایی و زانومایی، به‌رق، ئاوی لوله‌که‌شی، ته‌عمیرگای ماشین، پاسگا.

۷- زه‌فه‌راوا: دئی‌یه‌که له دیکوی زهرینه به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۱۷ کم باکوری خۆراوی دیوانده‌ره و له‌قه‌راخی شه‌قامی دیوانده‌ره سه‌قز دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۳۹۴، مال: ۶۱، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلّه، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل داری، زینگا: ماشین زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، به‌رق، لوله‌که‌شی.

۸- زه‌نگولی: دئی‌کۆنیکه ئیستاکه چۆله و له دئی‌که‌له‌کانه‌وه ده‌کیلدری.

۹- سی‌ته‌پان: دئی‌یه‌که له دیکوی زهرینه به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۳۵ کم باکوری خۆراوی دیوانده‌ره و ۱۰ کم زهرینه و ۲ کم شه‌قامی دیوانده‌ره سه‌قز دایه.



کویستانی و سارده سیړه، دانیشتوان: ۱۸۲، مال: ۳۰، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه ویلنه، شوغل: کشت و کال، ئاژهل داری، زیگا: ماشین زهو، مزگهوت، فیرگه.

۱۰- شاهوولی: دئییه که له دیکوی زهرینه بهشی ناوچهی دیواندهره له ۳۵ کم باکوری خوراوی دیواندهره و ۷ کم زهرینه و ۲ کم شهقامی دیواندهره سهقز دایه. کویستانی و سارده سیړه، دانیشتوان: ۳۱۵، مال: ۵۲، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه ویلنه، شوغل: کشت و کال، ئاژهل داری، زیگا: ماشین زهو، مزگهوت، فیرگه.

۱۱- فه تاحاوا: دئییه که له دیکوی زهرینه بهشی ناوچهی دیواندهره له ۳۰ کم باکوری خوراوی دیواندهره و ۵ کم زهرینه و ۳ کم شهقامی دیواندهره سهقز و داویتی خوره لاتی کتوی حاجی سدید دایه. کویستانی ترین ناوچهی هو به توه، سارده سیړه، دانیشتوان: ۵۶۲، مال: ۴۵، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه ویلنه، شوغل: کشت و کال، ئاژهل داری، مزگهوت، فیرگه، پهروار بهندی، بهرق، ئاوی لوله کهشی.

۱۲- قاجیان: دئییه که له دیکوی زهرینه بهشی ناوچهی دیواندهره له ۳۵ کم خوراوی دیواندهره و ۱۰ کم زهرینه و داویتی باکوری حاجی سدید و هاوتای فه تاحاوا به ساردی و بهفرگری دا، کویستانی و سارده سیړه، دانیشتوان: ۱۸۶، مال: ۲۶، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه ویلنه، شوغل: کشت و کال، ئاژهل داری، زیگا: ماشین زهو، مزگهوت، فیرگه.

۱۳- قه لای و ته له: دئییه که له دیکوی زهرینه بهشی ناوچهی دیواندهره له ۱۵ کم باکوری دیواندهره و ۵ کم خوره لاتی شهقامی دیواندهره سهقز و له نیوان زه فوراوا و قه ده زه دایه. کویستانی و سارده سیړه، دانیشتوان: ۸۸۷، مال: ۱۵۴، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه ویلنه، شوغل: کشت و کال، ئاژهل داری، زیگا: ماشین زهو، مزگهوت، فیرگه، بهرق، لوله کهشی.

۱۴- کانی چایی: دئییه که له دیکوی زهرینه بهشی ناوچهی دیواندهره له ۳۵ کم باکوری خوراوی دیواندهره و ۸ کم باکوری شهقامی دیواندهره سهقز و له نیوان دیکانی: باش قشلاخ و که سنه زان دایه. کویستانی و سارده سیړه، دانیشتوان: ۴۱۳، مال: ۴۷، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه ویلنه، شوغل: کشت و کال، ئاژهل داری، زیگا: ماشین زهو، مزگهوت، فیرگه.

۱۵- که سینه و زان: دئییه که له دیکوی زهرینه بهشی ناوچهی دیواندهره له ۳۰ کم باکوری خوراوی دیواندهره و ۵ کم زهرینه و ۳ کم شهقامی دیواندهره سهقز و له نیوان دیکانی: زهرینه و شاهوولی و زه فوراوا دایه. کویستانی و سارده سیړه، دانیشتوان: ۸۲۹، مال: ۱۳۱، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه ویلنه، شوغل: کشت و کال، ئاژهل داری، زیگا: ماشین زهو، مزگهوت، فیرگه، له باشوری دیسی که سنه زان له سر شهقامی نیسفالته و ۳ کم زهرینه - پومپی به نرین - هده.

۱۶- کتک: دئییه که له دیکوی زهرینه بهشی ناوچهی دیواندهره له ۷ کم باکوری

خۆراوای دیواندەرە و ٨ کم خۆراوای شەقامی دیواندەرە. سەقز و لە نیوان دیکانی: چۆل‌بلاغ و کێلە‌که‌وو دایە. کویتسانی و ساردە سێرە، دانیشتوان: ٣٨٣، مال: ٥٤، سوننی، کورد، ئاو: لە کانیاو، بەرھەم: دەغل، سپیایی، دانەویڵە، شوغل: کشت و کال، ئاژەل‌داری، زینگا: ماشین زەو، مزگەوت، فیرگە.

١٧- کانی چەرمو: دئیە‌که لە دیکۆی زه‌رینه بەشی ناوچه‌ی دیواندەرە لە ٤٠ کم باکوری خۆراوای دیواندەرە و ٢ کم شەقامی دیواندەرە - سەقز و لە نیوان دیکانی: ئەحمەدە‌که‌ر و فەتاح‌وادایە. کویتسانی و ساردە سێرە، دانیشتوان: ٢٧٦، مال: ٤٩، سوننی، کورد، ئاو: لە چۆم و کانیاو، بەرھەم: دەغل، سپیایی، دانەویڵە، شوغل: کشت و کال، ئاژەل‌داری، زینگا: ماشین زەو، مزگەوت، فیرگە، بەرق، لوله‌کەشی.

١٨- کەلە‌کان: دئیە‌که لە دیکۆی زه‌رینه بەشی ناوچه‌ی دیواندەرە لە ٣١ کم خۆراوای دیواندەرە و ٦ کم زه‌رینه و ٣ کم شەقامی دیواندەرە - سەقز دایە. کویتسانی و ساردە سێرە، دانیشتوان: ١٢٣٢، مال: ١٧٥، سوننی، کورد، ئاو: لە کانیاو، بەرھەم: دەغل، سپیایی، دانەویڵە، شوغل: کشت و کال، ئاژەل‌داری، زینگا: ماشین زەو، مزگەوت، فیرگە، چایخانه لە سەر شەقامی ئیسفالت.

١٩- کولتە‌پە‌ی سەری: دئیە‌که لە دیکۆی زه‌رینه بەشی ناوچه‌ی دیواندەرە لە ٤٠ کم خۆراوای دیواندەرە و ١٥ کم زه‌رینه و لە نیوان دیکانی: هەماراو و گاوە‌شە‌له و هیجان‌جە‌یران مینا و گۆمە‌یی دایە. کویتسانی و ساردە سێرە، دانیشتوان: ٢٥٣، مال: ٥٥، سوننی، کورد، ئاو: لە کانیاو، بەرھەم: دەغل، سپیایی، دانەویڵە، شوغل: کشت و کال، ئاژەل‌داری، زینگا: ماشین زەو، مزگەوت، فیرگە.

٢٠- گۆمە‌یی: دئیە‌که لە دیکۆی زه‌رینه بەشی ناوچه‌ی دیواندەرە لە ٣٥ کم خۆراوای دیواندەرە و ١٠ کم خۆراوای شەقامی دیواندەرە - سەقز و لە نیوان دیکانی: شەریف‌اوا و کولتە‌پە دایە. کویتسانی و ساردە سێرە، دانیشتوان: ٥٦١، مال: ٨٧، سوننی، کورد، ئاو: لە کانیاو، بەرھەم: دەغل، سپیایی، دانەویڵە، شوغل: کشت و کال، ئاژەل‌داری، زینگا: ماشین زەو، مزگەوتی تازە و مزگەوتی کۆنە، فیرگە.

٢٢- مە‌وی: دئیە‌که لە دیکۆی زه‌رینه بەشی ناوچه‌ی دیواندەرە لە ٤٠ کم خۆراوای دیواندەرە و ١٥ کم زه‌رینه و لە داویتی باشوری کیتی بە‌ناوبانگی حاجی‌سە‌ی دایە. کویتسانی و ساردە سێرە، دانیشتوان: ٣٤٦، مال: ٥٧، سوننی، کورد، ئاو: لە کانیاو، بەرھەم: دەغل، سپیایی، دانەویڵە، شوغل: کشت و کال، ئاژەل‌داری، زینگا: ماشین زەو، مزگەوت، فیرگە، خە‌لکی ئەم دئی زۆرتریان سە‌ید و بە‌ناوبانگن.

٢١- هە‌ماراو: دئیە‌که لە دیکۆی زه‌رینه بەشی ناوچه‌ی دیواندەرە لە ٣٠ کم باکوری خۆراوای دیواندەرە و ٥ کم خۆراوای دیواندەرە و ٥ کم زه‌رینه و لە نیوان دیکانی: کولتە‌پە و شاو‌ە‌لی و سیرئی‌خواری دایە. کویتسانی و ساردە سێرە، دانیشتوان: ١٣٦، مال: ٣٩، سوننی، کورد، ئاو: لە کانیاو، بەرھەم: دەغل، سپیایی، دانەویڵە، شوغل: کشت و کال، ئاژەل‌داری، زینگا: ماشین زەو، مزگەوت، فیرگە.

## دیکوی سارال بهشی دیواندهره. پاریزگای کوردستان

دیکوی سارال، که له باشوری خوراوی شاری «دیواندهره» دا هه لکه وتوه و له ۳۹ دئ پینکهاتوه، زوبه ره که ی ۵۸۸ کم - ی چوار گۆشه یه و هه شیمه تی ۶۲۹۹ که سه. یانی له هه ر کیلومیتریکی چوار گۆشه دا ۱۰/۷۱ که س نیشته جی یه، سنوری شی به م جو ره یه.

۱- له باکوره وه به دیکوکانی «ده ورویه ر» و «چل چه مه» ۲- له باشوره وه به دیکوکانی «نارینان» و «حوسه یناوی باشوری» ۳- له خوراواوه به ناوچه ی مه ریوان «دیکوی گولچیده ر» ۴- له خوره لاتوه به دیکوکانی که وله و هه ر دو حوسه یناواوه نوساوه، کویستانه له وه رخۆشه کانی ئه م دیکۆیه بو ئاژه ل داری بی وینه یه. چون هه زاران جو ره گیای گۆشت گره و شیرده ر و بو ن خو شی وای تیدایه. که ئه گه ر ده ولت ئاو زیکیان لی بداته وه و زینگا و بانی قیره تاوکراو و به رق و که ره سه ی پیوستی ئاژه ل داریان پی بگه یه نی و ئاژه له کانیا ن له ژیر چاوه دی ری دکتور و ده وا و ده رمان زا بگری و له شافه ت و نه خو شی ته به ق و له رزه و شتی تریان بیاریزی، بی گومان ئه م ناوچه ده توانی له ماست و که ره و په نی ری (ئوروپامان) بی نیاز بکا، له به ر بی شاگایی و بی زینگا و بانی گشت سالی له شاره کانی هه مه دان و ئه م لا و لاوه پۆل داره خو ین مژه کان ده رفه ت دین و شیر و به ره می ئاژه له کانیا ن به فیرو له ده ست ده ر دین، به لام ئه گه ر زینگا و بان بگریته وه و ئازادی بدریته وه، خه لکی ده بو زیته وه و له وه زیاتر ناچه وسیته وه<sup>(۱)</sup>.

وشه ی «سارال» له دو وشه ی «سار» و «ئال» تیکه له: «سار» یانی وینه، وشه ی «ئال» یانی زهنگی سوری کال، جا چون ئه م شوینه گولی زهنگا و زهنگی وینه ی ئال و چیره یی زوری تیدایه، بیان وتوه «سارال» یانی زهنگی ئه م کویستانانه، ئه وه نده سور و کال و جوانه ده له ی خو ینی گه شی شه هیدانه، ده کری بله ی «سار» یا سه حرا به مانا ده ست و کویستانی پز له گول و گز و گیای سور و زهنگا و زهنگ و جوانه، دینی «هه زارکانیا ن» ناوه ندی دیکوی ساراله، چون ئه م دئ کانیاوی سارد و سوکی فره و فراوانه، هه ر شو ینی ده چی هاژه ی ئاوه شه قه ی شه تاوانه، قه لپه زیه ریواوه، تا ئه گه ی به دیمه ن و جوانه، ناوی به هه زار کانیا ن ده رچه، چون خودا له قای لی خسته، سنوری ئه م دئ به م جو ره یه: ۱- له باکوره وه به دیکانی «ئاله شکینه» و «تازاوی ئه مین» ۲- له باشوره وه به دیکانی «گیزملی خوار و سه ر» و «گه ون تو» ۳- له خوراواوه به دیکانی «قه لا ولیانه» و «گورجی» و «قزل بلاغ» ۴- له خوره لاتوه به دیکانی: «میشیاو» و «تازاوا» و «تازاوی تاسه ف» وه نوساوه، شو غلی خه لکی ئه م دیکو زیاتر ئاژه ل داری یه. بزیکي کم کشت و کال به عه مه ل دین، زینگا و بان: ۱- زینگای خیززیوی «که وله» به «هه زارکانیا ن» ۲- زینگای خیززیوی دیوانده ره به «گله سور» له ویوه دوری لی ده بیته وه: ۱- تا دینی قزل بلاغ ده روا ۲- تا هه زار کانیا ن و له وه

پێشهوه تاده‌ره‌ویانی فارس ده‌زوا.

۳- زینگای هه‌زار کانیان به‌ره‌و باشور، که زۆرتی دیکانی به‌ناوه‌ندی دیکۆ په‌یوه‌ند ده‌دا، ئەم زینگایه‌ تا دیکانی: «ساروقامیش» له‌ قه‌راخی سه‌ددی «قشلاخی سنه‌ درێژه‌ی هه‌یه‌. دیسان بۆ دینی ئارینانیش ده‌چی. که‌له‌ ویوه‌ به‌ره‌و سنه‌ درێژه‌ی هه‌یه‌، نزیکترین دێ به‌ هه‌زارکانیان دێی «گیزملی سه‌رو خواره‌ که‌ ۱۰ کم نیوانیان هه‌یه‌. دورترین دێ‌یش، دینی «کۆل» که‌ ۷۰ کم نیوان هه‌یه‌.

ناوی دیکانی ئەم دیکۆ به‌ریزی ئەلف و بی به‌م جو‌ره‌یه‌:

۱- ئاغ‌بلاغ: دێ‌یه‌ که‌ له‌ دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره‌ له‌ ۳۵ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره‌ و ۳ کم هه‌زارکانیان و له‌ نیوان دیکانی: خه‌نجه‌رخواری و کۆس‌عومه‌رو تازاوای قازی عه‌لی دایه‌. کو‌یستانی و سارده‌سی‌ره‌، دانیش‌توان: ۶۵، مال: ۹ سوننی، کورد، ئاو: له‌ کانیو، به‌ره‌م: ده‌غڵ و دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغڵ: کشت و کال و ئاژه‌لداری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت.

۲- ئیسلا‌ما‌وا (تازاو): دێ‌یه‌ که‌ له‌ دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره‌ له‌ ۵۰ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره‌ و ۱۰ کم هه‌زارکانیان و له‌ نیوان دیکانی: می‌شیاو و ده‌ره‌ویان و تازاوای ئەمین دایه‌. کو‌یستانی و سارده‌سی‌ره‌، دانیش‌توان: ۹۹، مال: ۱۶، سوننی، کورد، ئاو: له‌ کانیو، به‌ره‌م: ده‌غڵ و دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغڵ: کشت و کال و ئاژه‌لداری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، ئاش.

۳- بیستونی حاجیا‌وا: دێ‌یه‌ که‌ له‌ دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره‌ له‌ ۳۵ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره‌ دایه‌. کو‌یستانی و سارده‌سی‌ره‌، دانیش‌توان: ۵، مال: ۱ سوننی، کورد، با‌سا‌کو، بزیا‌وان، دو دێ‌ بون به‌لام ئیستا‌که‌ چۆلن و به‌ شکلی موچه‌ ده‌ره‌هاتون.

۴- به‌رده‌سپی: دێ‌یه‌ که‌ له‌ دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره‌ له‌ ۵۰ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره‌ و ۲۰ کم هه‌زارکانیان و له‌ نیوان دیکانی: ئافاسیا‌ب و زه‌رتک و گه‌ونتوزلکه‌ دایه‌. کو‌یستانی و سارده‌سی‌ره‌، دانیش‌توان: ۱۷۶، مال: ۲۷ سوننی، کورد، ئاو: له‌ کانیو، به‌ره‌م: ده‌غڵ و دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغڵ: کشت و کال و ئاژه‌لداری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت و فی‌رگه‌.

۵- تازاوای ئاسه‌ف: دێ‌یه‌ که‌ له‌ دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره‌ له‌ ۳۰ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره‌ و ۱۰ کم هه‌زارکانیان و له‌ نیوان دیکانی: کانی‌که‌وه‌ و که‌پک تیتاق دایه‌. کو‌یستانی و سارده‌سی‌ره‌، دانیش‌توان: ۱۷۴، مال: ۲۱ سوننی، کورد، ئاو: له‌ کانیو، به‌ره‌م: ده‌غڵ و دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغڵ: کشت و کال و ئاژه‌لداری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت.

۶- تازاوای ئەمین: دێ‌یه‌ که‌ له‌ دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره‌ له‌ ۳۳ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره‌ و ۱۲ کم هه‌زارکانیان و له‌ نیوان دیکانی: حاجی‌موسی و

کانی کهوه و شیخ حیدره و میشیاو دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۲۶۹، مال: ۳۹، سوننی، کورد، ناو: له کانیوا، بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و نازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه.

۷- تازاواای دۆله زهش: دئییه که له دیکۆی سارال، بهشی ناوچهی دیواندهره له ۶۵ کم باشوری خۆراواای دیواندهره و ۲۰ کم ههزارکانیان و له نیوان دیکانی: عهلیاواای دۆله زهش و کۆس سومر دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۱۰۸، مال: ۱۸، سوننی، کورد، ناو: له کانیوا، بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و نازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه.

۸- تازاواای قازی: دئییه که له دیکۆی سارال، بهشی ناوچهی دیواندهره له ۷۵ کم باشوری خۆراواای دیواندهره و ۳۰ کم ههزارکانیان و له نیوان دیکانی: قوزیچه و ناغ بلاغ و کۆس عومره دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۱۳۰، مال: ۲۵، سوننی، کورد، ناو: له کانیوا، بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و نازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه، تاش.

۹- حاجی موسا: دئییه که له دیکۆی سارال، بهشی ناوچهی دیواندهره له ۲۵ کم باشوری خۆراواای دیواندهره و ۲۰ کم ههزارکانیان و له نیوان دیکانی: گولانه و کانی کهوه و تازاواای تهمین دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۲۷۶، مال: ۳۳، سوننی، کورد، ناو: له کانیوا، بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و نازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه.

۱۰- حوسه یناوا: دئییه که له دیکۆی سارال، بهشی ناوچهی دیواندهره له ۳۰ کم باشوری خۆراواای دیواندهره و ۲۰ کم ههزارکانیان و له نیوان دیکانی: دهرویان و گلله سور و مده دهر دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۵۰، مال: ۹، سوننی، کورد، ناو: له کانیوا، بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و نازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه.

۱۱- خه نجمی سه ری: دئییه که له دیکۆی سارال، بهشی ناوچهی دیواندهره له ۶۵ کم باشوری خۆراواای دیواندهره و ۲۰ کم ههزارکانیان و له نیوان دیکانی: حاجیاوا و ناغ بلاغ و گولانه دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۳۶، مال: ۶، سوننی، کورد، ناو: له کانیوا، بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و نازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه.

۱۲- خه نجمی خوار: دئییه که له دیکۆی سارال، بهشی ناوچهی دیواندهره له ۶۰ کم باشوری خۆراواای دیواندهره و ۲۰ کم ههزارکانیان و له نیوان دیکانی: حاجیاوا و فهداوا و کۆل دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۱۷، مال: ۲، سوننی، کورد، ناو: له کانیوا، بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و نازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت.

۱۳- دهرویان: دئییه که له دیکۆی سارال، بهشی ناوچهی دیواندهره له ۳۰ کم

باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۲۰ کم هزارکانیان و له نیوان دیکانی: حوسه‌یناوا مه‌رده‌ره و ئیسلا‌ما‌وادایه. کویتسانی و سارده‌سی‌ره، دانیش‌توان: ۶۰، مال: ۸، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت.

۱۴- ده‌رویشان: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۶۵ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۱۰ کم هزارکانیان و له نیوان دیکانی: گیزملی خوار و قه‌لاولیانّه و کۆل‌دایه. کویتسانی و سارده‌سی‌ره، دانیش‌توان: ۲۶، مال: ۵، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، شه‌خس.

۱۵- ده‌ره‌ویانی فارسی: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۷۰ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۲۵ کم هزارکانیان و له نیوان دیکانی: دۆزخده‌ره و عه‌بدو‌سه‌مه‌د دایه. کویتسانی و سارده‌سی‌ره، دانیش‌توان: ۹۲، مال: ۱۴، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فروشگای هاویاری.

۱۶- دۆزه‌خده‌ره: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۶۸ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۴۲ کم هزارکانیان و له نیوان دیکانی: کۆل و ده‌ره‌ویانی فارسی و عه‌بدو‌سه‌مه‌د دایه. کویتسانی و سارده‌سی‌ره، دانیش‌توان: ۳۱۶، مال: ۴۱، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیزگه، فروشگای هاویاری.

۱۷- زه‌لکه: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۴۰ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۳۵ کم هزارکانیان و له نیوان دیکانی: ته‌فراسیاب و به‌رده‌سپی و عه‌لیا‌وای دۆله‌زه‌ش دایه. کویتسانی و سارده‌سی‌ره، دانیش‌توان: ۴۷، مال: ۷، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، شه‌خس.

۱۸- زه‌ردک: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۵۰ کم<sup>(۱)</sup> باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۲۰ کم هزارکانیان و له نیوان دیکانی: به‌رده‌سپی و ئاله‌ده‌زه‌ی خوار و ته‌فراسیاب دایه. کویتسانی و سارده‌سی‌ره، دانیش‌توان: ۳۰، مال: ۵، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت.

۱۹- عه‌لیا‌وای دۆله‌زه‌ش: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۶۵ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۲۰ کم هزارکانیان دایه. کویتسانی و سارده‌سی‌ره، دانیش‌توان: ۱۰۴، مال: ۱۷، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلّه، سپیایی،

شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: مزگه‌وت.

۲۰- فهرهاداوا: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۶۵ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۱۰ کم هه‌زارکانیان دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، ئیساکه مه‌زرایه و مالی تیدا ئی‌یه

۲۱- قه‌لاگا: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۶۰ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۱۵ کم هه‌زارکانیان و له نیوان دیکانی: گله‌سور و مه‌رده‌دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیشتون: ۲۱۴، مال: ۳۳، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۲۲- قزلبلاغ: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۴۰ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۱۰ کم هه‌زارکانیان و له نیوان دیکانی: ناله‌شکینه و کانی‌سید مراد و هه‌زارکانیان دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیشتون: ۲۵۶، مال: ۴۴، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، لوله‌که‌شی.

۲۳- قه‌لاولیانه: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۵۵ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۱۵ کم هه‌زارکانیان دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیشتون: ۷۵۶، مال: ۳۴، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۲۴- کانی‌سه‌ی مراد: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۴۵ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۲۰ کم هه‌زارکانیان دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیشتون: ۱۴۵، مال: ۲۳، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، لوله‌که‌شی.

۲۵- کانی‌که‌وه: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۲۰ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۲۰ کم هه‌زارکانیان و له نیوان دیکانی: گولانه‌دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیشتون: ۲۰۹، مال: ۳۹، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، ئاش.

۲۶- که‌په‌ک: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۳۰ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۲۰ کم هه‌زارکانیان دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیشتون: ۵۶۵، مال: ۹۲، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، ئاش.

۲۷- کۆسی عومه‌ر: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۶۰ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۱۵ کم هه‌زارکانیان دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیشتون: ۲۰۵، مال: ۳۲، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلله، سپیایی،

شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه.

۲۸- کول: دئییه که له دیکوی سارال، بهشی ناوچهی دیواندهره له ۶۰ کم باشوری خوراوی دیواندهره و ۲۰ کم هزارکانیان دایه. کویتسانی و سارده سیهر، دانیشتون: ۳۵۷، مال: ۵۸، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه، ئاش.

۲۹- گیزملی سهری: دئییه که له دیکوی سارال، بهشی ناوچهی دیواندهره له ۵۷ کم باشوری خوراوی دیواندهره و ۱۲ کم هزارکانیان و له نیوان دیکانی: گهونتو و کوس عومهر دایه. کویتسانی و سارده سیهر، دانیشتون: ۱۸۵، مال: ۳۰، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، لوله کهشی.

۳۰- گیزملی خواری: دئییه که له دیکوی سارال، بهشی ناوچهی دیواندهره له ۵۵ کم باشوری خوراوی دیواندهره و ۱۰ کم هزارکانیان و له نیوان دیکانی: گهونتو و هزارکانیان دایه. کویتسانی و سارده سیهر، دانیشتون: ۱۸۵، مال: ۲۹، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه.

۳۱- گله سور: دئییه که له دیکوی سارال، بهشی ناوچهی دیواندهره له ۳۰ کم باشوری خوراوی دیواندهره و ۲۲ کم هزارکانیان و له نیوان دیکانی: شیخ حیدر و قه لاگادایه. کویتسانی و سارده سیهر، دانیشتون: ۲۱۳، مال: ۳۱، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه.

۳۲- گهونتو: دئییه که له دیکوی سارال، بهشی ناوچهی دیواندهره له ۵۵ کم باشوری خوراوی دیواندهره و ۱۰ کم هزارکانیان دایه. کویتسانی و سارده سیهر، دانیشتون: ۳۱۰، مال: ۵۵، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه، ئاش.

۳۳- گورجی: دئییه که له دیکوی سارال، بهشی ناوچهی دیواندهره له ۵۰ کم باشوری خوراوی دیواندهره و ۵ کم هزارکانیان دایه. کویتسانی و سارده سیهر، دانیشتون: ۱۶۶، مال: ۲۵، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت.

۳۴- ماین دول: دئییه که له دیکوی سارال، بهشی ناوچهی دیواندهره له ۷۵ کم باشوری خوراوی دیواندهره و ۳۰ کم هزارکانیان دایه. کویتسانی و سارده سیهر، دانیشتون: ۲۰۰، مال: ۲۹، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل و دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، زینگا: ماشین زهه، مزگهوت.

۳۵- مهره دهه: دئییه که له دیکوی سارال، بهشی ناوچهی دیواندهره له ۲۵ کم باشوری خوراوی دیواندهره و ۲۰ کم هزارکانیان و له نیوان دیکانی: قه لاگا دایه.



کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۲۰۰، مال: ۲۹، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلّه، سپیایی، هه‌نگوین، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زّیگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۳۶- میشیاو: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچهی دیوانده‌ره له ۴۰ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۱۰ کم هه‌زارکانیان دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۲۰۴، مال: ۳۵، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زّیگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، ئاش، لوله‌که‌شی.

۳۷- نالّه‌شکینه: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچهی دیوانده‌ره له ۴۰ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۵ کم هه‌زارکانیان و له نیوان دیکانی: مه‌رده‌ره و میشیاو دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۳۲، مال: ۱۸، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلّه، سپیایی، هه‌نگوین، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زّیگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی.

۳۸- هانه‌گولانه: دئی‌یه‌که له دیکۆی سارال، به‌شی ناوچهی دیوانده‌ره له ۶۵ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره و ۲۰ کم هه‌زارکانیان دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۸۲، مال: ۱۶، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلّه، سپیایی، هه‌نگوین، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زّیگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، ئاش، لوله‌که‌شی.

۳۹- هه‌زارکانیان: دینی ناوه‌ندی دیکۆی سارال، له ۴۵ کم باشوری خۆراوای دیوانده‌ره له نیوان دیکانی: نالّه‌شکینه و گورجی دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۲۳۴، مال: ۵۴، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆمی قزل‌وه‌زان، به‌ره‌هم: ده‌غل و دانه‌ویلّه، سپیایی، هه‌نگوین، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زّیگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، پاسگاه، جه‌مام، ده‌رمانگاه، لوله‌که‌شی، نه‌وت فروشی، ئاش.

## دیکوی قهره ته ووره

(قهره ته ووره) له دو وشي «قهره» و «ته ووره» پیکهاتوه، «قهره» که به دو مانایه: ۱- (نزیك) «بۆ قهره ناکه وئ» یانی بۆلیم نزیك نابیتته وه ۲- (شکل) «بۆ قهره م بهر چاوت ناکه وئ» یانی بۆ شکل و شباحت مت وه بهر چاونایی.

«ته ووره» به مانا (قطبی) ناشی ئاوه ۲- به مانا راسته ی مال و ههرشتی بیته هو ی راسته کۆمه ل و مال. «ته وهره ی مال» یانی راسته ی مال ( درگا له ته وهره چوه) یانی له راسته چوه و گیراوه و بای خواردوه. جا چۆن ئهم ناوچه به پیت و بهرته که ته و خاکی به برشت و نه رمانه و له وهره ی خۆشه و شکلی جوانه بیان وتوه (قهره ته وهره) یانی ههم گولی سهرته لی نیشتمان، ههم شکلی و دیمه نی جوانه، ههم راسته یه و قوتبه بۆ خه لکی ناوچه که - ههره ک بهر دی ناشی ئاو له سهر ته وهره ده گه زئ - ژیا نی خه لکیش له سهر به هره و بهر هه می به خیر و بی ری ده گه زئ - بزئ وتویانه «قهره» تورکی یه یانی (زه ش) - ته وهره یش یانی (کیو) یانی کتوی زه ش که ئهم لیکدانه وه به بیروزی من له گه ل راستیدا نایه ته وه چون ههر دو وشه کان کوردین.

ئیترا کاتی که شال و بوزوی خۆ ولاتی زۆره - چ نیازم به حاوی چلکنی بۆره (دیکوی قهره ته وهره) له باکوری خۆره لاتی دیواندهره دا هه لکه وتوه و له ۲۷ دئ پیکهاتوه و زۆبه ره که ی ۴۷۴/۵ ک چوار گو شه یه. هه شیمه تی ۹۷۰۴ که سه یانی له ههر ک - یکی چوار گو شه دا ۲۰/۴۴ که س نیشته جئ یه و سنو ریشی به م جۆره یه.

۱- له باکوره وه به دیکوی کانی شیرین و ناوچه ی بیجار (دیکوی سیامه نسوری) ۲- له باشوره وه به دیکوی ده ورو بهر ۳- له خۆراوا وه به دیکوی زه زینه ۴- له خۆره لات وه به ناوچه ی بیجار (دیکوی سیامه نسور) وه نوسا وه.

دیی (گا وه شه له) چون له سهر شه قامی خیزژی ماشین زه و دیواندهره بۆ دیکانی ده ورو بهر هه لکه وتوه و به ئاسانی دیکانی ئهم لا و لای ده توانن له م ریگا وه هات و چۆ دیواندهره بکه ن و په یوه ند پیکه وه بگرن، به ناوه ندی ئهم دئ دانرا وه. سنوری گا وه شه له به م جۆره یه:

۱- له باکوره وه به دیی زه زینه ۲- له باشوره وه به تازا وای وه زیر و دیی سهرقه لا ۳- له خۆراوا وه به دیی جافرا و و کولته ی خوارئ ۴- له خۆره لات وه به دیکانی: دراسب و یه نگی که ند نوسا وه - دیی گا وه شه له له قه راخ چۆمی - ویل کوششی و له بهر ئا وه زۆی ئه و دا هه لکه وتوه - نزیکترین دئ به گا وه شه له دیی دراسب ۴ ک نیوانیانه - دورترین دیی په نجه ی سهر و خوار ۶۰ کم نیوانیانه.

ناوی دیکان به ریژی ئه لف و بی به م جۆره یه:

- ۱- ئاخکه‌ند: دئی‌یه‌که له دیکۆی قهره‌ته‌وه‌ره به‌شی ناوچه‌ی دیواندهره: له ۴۵ کم باکوری خۆره‌له‌اتی دیواندهره و ۲۵ کم گاو‌ه‌شه‌له و له قه‌راخ چۆمی قهره‌ول و له نیوان دیکانی: قهره‌ته‌وه‌ره و قهره‌چی‌قزان دایه. کویتسانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان: ۶۰۸: مال: ۹۲، سوننی، کورد، ئاو له چۆم و کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل و دانه‌ویلّه - سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌لداری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، ئاش، قه‌سای.
- ۲- ئاوباریک: دئی‌یه‌که له دیکۆی قهره‌ته‌وه‌ره به‌شی ناوچه‌ی دیواندهره: له ۶۰ کم باکوری خۆره‌له‌اتی دیواندهره و ۴۲ کم گاو‌ه‌شه‌له و له نیوان دیکانی: ئاخکه‌ند و قهره‌ول دایه. کویتسانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان: ۲۱۸، مال: ۳۷، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل و دانه‌ویلّه - سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌لداری، مزگه‌وت.
- ۳- باوه‌راز: دئی‌یه‌که له دیکۆی قهره‌ته‌وه‌ره به‌شی ناوچه‌ی دیواندهره. له ۴۰ کم باکوری خۆره‌له‌اتی دیواندهره و ۳۰ کم گاو‌ه‌شه‌له و له نیوان دیکانی: وه‌زیر و ققلو دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۵۷۷، مال: ۸۶، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌لداری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.
- ۴- په‌نجه‌ی سه‌ری: دئی‌یه‌که له دیکۆی قهره‌ته‌وه‌ره به‌شی ناوچه‌ی دیواندهره. له ۸۰ کم باکوری خۆره‌له‌اتی دیواندهره و ۶۰ کم گاو‌ه‌شه‌له و له نیوان دیکانی: په‌نجه‌ی خواری و سه‌راو‌قه‌ره‌خان دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۷۶، مال: ۱۳، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌لداری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی.
- ۵- په‌نجه‌ی خواری: دئی‌یه‌که له دیکۆی قهره‌ته‌وه‌ره به‌شی ناوچه‌ی دیواندهره. له ۸۰ کم باکوری خۆره‌له‌اتی دیواندهره و ۶۰ کم گاو‌ه‌شه‌له و له نیوان دیکانی: په‌نجه‌ی سه‌ری و شه‌که‌ربلاغ دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۱۹۸، مال: ۳۷، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، تری، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌لداری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی.
- ۶- تازا‌وای هیجان: دئی‌یه‌که له دیکۆی قهره‌ته‌وه‌ره به‌شی ناوچه‌ی دیواندهره. له ۳۵ کم باکوری خۆره‌له‌اتی دیواندهره و ۱۵ کم گاو‌ه‌شه‌له و له قه‌راخی چۆمی: ویل کوشی - دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۲۰۴، مال: ۳۱، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌لداری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، شه‌خس، لوله‌که‌شی.
- ۷- تازا‌وای وه‌زیر: دئی‌یه‌که له دیکۆی قهره‌ته‌وه‌ره به‌شی ناوچه‌ی دیواندهره. له ۴۵ کم باکوری خۆره‌له‌اتی دیواندهره و ۲۵ کم گاو‌ه‌شه‌له دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۱۷۱، مال: ۳۴، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌لداری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.
- ۸- جافراوا (جه‌عفه‌راوا): دئی‌یه‌که له دیکۆی قهره‌ته‌وه‌ره به‌شی ناوچه‌ی

دیوانده‌ره. له ۱۵ کم باکوری خۆره‌ه‌لاتی دیوانده‌ره و ۱۰ کم گاو‌ه‌شه‌له و له ۹ کم شه‌قامی دیوانده‌ره سه‌قز دایه. کویستانی و سارده‌سیزه، دانیشتوان: ۳۶۲، مال: ۵۱، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، ئاش.

۹- چاله‌سور: دئی‌کۆنیکه ئیستاکه موچه‌یه و ده‌کیلدری.

۱۰- چه‌قلو: دئی‌یه‌که له دیکۆی قهره‌توره به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۵۵ کم باکوری خۆره‌ه‌لاتی دیوانده‌ره و ۱۰ کم گاو‌ه‌شه‌له دایه. کویستانی و سارده‌سیزه، دانیشتوان: ۱۶۶، مال: ۲۵، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی. ۱۱- دراسب: دئی‌یه‌که له دیکۆی قهره‌توره به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۲۴ کم باکوری خۆره‌ه‌لاتی دیوانده‌ره و ۴ کم گاو‌ه‌شه‌له و قه‌راخی چۆمی ویل کوشتی دایه. کویستانی و سارده‌سیزه، دانیشتوان: ۴۵۵، مال: ۸۰، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، ئاش.

۱۲- زه‌زینه‌ی و ه‌رم‌زیار: دئی‌یه‌که له دیکۆی قهره‌توره به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۳۰ کم باکوری خۆره‌ه‌لاتی دیوانده‌ره و ۱۰ کم گاو‌ه‌شه‌له و له نیوان دیکانی: ه‌یجان و قهره‌چی‌قزان دایه. کویستانی و سارده‌سیزه، دانیشتوان: ۵۷۵، مال: ۹۴، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، ئاش.

۱۳- سه‌راوقه‌ره‌خان: دئی‌یه‌که له دیکۆی قهره‌توره به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۶۳ کم باکوری خۆره‌ه‌لاتی دیوانده‌ره و ۴۳ کم گاو‌ه‌شه‌له و له نیوان دیکانی: قهره‌توره و پهنجه‌ی سه‌ری‌دایه. کویستانی و سارده‌سیزه، دانیشتوان: ۲۳۴، مال: ۴۰، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی.

۱۴- شه‌که‌ری‌لاغ: دئی‌یه‌که له دیکۆی قهره‌توره به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۷۰ کم باکوری خۆره‌ه‌لاتی دیوانده‌ره و ۵۰ کم گاو‌ه‌شه‌له و ۵ کم باکوری چۆمی قزل‌وه‌زان دایه. کویستانی و سارده‌سیزه، دانیشتوان: ۱۴۷، مال: ۲۴، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه.

۱۵- عه‌زیزاوا: دئی‌یه‌که له دیکۆی قهره‌توره به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۴۰ کم باکوری خۆره‌ه‌لاتی دیوانده‌ره و ۲۰ کم گاو‌ه‌شه‌له و ۷ کم خۆره‌ه‌لاتی شه‌قامی دیوانده‌ره - سه‌قز دایه. کویستانی و سارده‌سیزه، دانیشتوان: ۱۳۲، مال: ۲۱، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، شه‌خس.

۱۶- قهره توره ره: دئی ناوه ندی دیکوی قهره توره ره که ناوی دیکۆ که له ناوی ئه م دئی گیراوه ته. له ۶۳ کم باکوری خۆره لاتی دیوانده ره و ۴۳ کم گاهه شه له و له نیوان دیکانی: ئاخکه ند و سه راوقه خان دایه. کوستانی و سارده سیزه، دانیشتون: ۳۶۷، مال: ۶۰، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و کاریز، بهرهم: دهغل، دانه ویله و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، ده سکردی ژنان: مهوج، زینگا: ماشین زه، مزگه وت، فیرگه، لوله که شی، ناش.

۱۷- قهره چی قران: دئی یه که له دیکوی قهره توره ره به شی ناوچهی دیوانده ره. له ۳۵ کم باکوری خۆره لاتی دیوانده ره و ۱۷ کم گاهه شه له و له نیوان دیکانی: ئاخکه ند و یهنگی که ند دایه. کوستانی و سارده سیزه، دانیشتون: ۳۵۷، مال: ۵۳، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، بهرهم: دهغل، دانه ویله و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، زینگا: ماشین زه، مزگه وت، فیرگه، لوله که شی.

۱۸- قهره ول: دئی یه که له دیکوی قهره توره ره به شی ناوچهی دیوانده ره. له ۷۰ کم باکوری خۆره لاتی دیوانده ره و ۵۰ کم گاهه شه له و له نیوان دیکانی: ئاوباریک و قه لاکۆن دایه. کوستانی و سارده سیزه، دانیشتون: ۹۸۴، مال: ۱۵۷، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، زینگا: ماشین زه، مزگه وت، فیرگه، لوله که شی، شهخس، فروشگای هاویاری، نهوت فروشی، ناش.

۱۹- قزکه: دئی یه که له دیکوی قهره توره ره به شی ناوچهی دیوانده ره. له ۶۰ کم باکوری خۆره لاتی دیوانده ره و ۴۰ کم گاهه شه له و له قه راخ چۆمی ویل کوشتی دایه. کوستانی و سارده سیزه، دانیشتون: ۲۷۲، مال: ۵۱، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، بهرهم: دهغل، دانه ویله و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، زینگا: ماشین زه، مزگه وت، فیرگه.

۲۰- قشلاخ چه رمو: دئی یه که له دیکوی قهره توره ره به شی ناوچهی دیوانده ره. له ۵۵ کم باکوری خۆره لاتی دیوانده ره و ۳۵ کم گاهه شه له و له قه راخ چۆمی ویل کوشتی دایه. کوستانی و سارده سیزه، دانیشتون: ۲۱۷، مال: ۳۹، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، بهرهم: دهغل، دانه ویله و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، زینگا: ماشین زه، مزگه وت، فیرگه، شهخس.

۲۱- گاومتر: دئی یه که له دیکوی قهره توره ره به شی ناوچهی دیوانده ره. له ۵۰ کم باکوری خۆره لاتی دیوانده ره و ۳۷ کم گاهه شه له و له نیوان دیکانی: ئاخکه ند و مه راد قولی دایه. کوستانی و سارده سیزه، دانیشتون: ۳۸۴، مال: ۶۷، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، بهرهم: دهغل، دانه ویله و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری، زینگا: ماشین زه، مزگه وت، فیرگه، لوله که شی، شهخس.

۲۲- کولته پهی خواری: دئی یه که له دیکوی قهره توره ره به شی ناوچهی دیوانده ره. له ۵ کم باکوری خۆره لاتی دیوانده ره و ۵ کم گاهه شه له و ۷ کم باکوری شه قامی دیوانده ره - سه قز دایه. کوستانی و سارده سیزه، دانیشتون: ۴۰۸، مال: ۶۱، سوننی، کورد،

ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، ناش.

۲۳- گاو‌ه‌شه‌له: دینی ناوه‌ندی دیکوی قهره‌توره‌ به‌شی ناوچه‌ی دیواندهره. له ۲۰ کم باکوری خۆره‌له‌اتی دیواندهره و قه‌راخی چۆمی ویل‌کوشتی دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۵۵۰، مال: ۹۳، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، چه‌مام، جیهاد، پاسگا، به‌رق، ناش.

۲۴- مرادقولی: دئی‌یه‌که له دیکوی قهره‌توره‌ به‌شی ناوچه‌ی دیواندهره. له ۶۵ کم باکوری خۆره‌له‌اتی دیواندهره و ۴۵ کم گاو‌ه‌شه‌له و له نیوان دیکانی: گامتر و شه‌که‌ربلاغ دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۳۱۹، مال: ۵۲، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، ده‌سکردی ژنان: مه‌وج، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، ناش، ئاسنگه‌ری.

۲۵- وزمان: دئی‌یه‌که له دیکوی قهره‌توره‌ به‌شی ناوچه‌ی دیواندهره. له ۱۵ کم باکوری خۆره‌له‌اتی دیواندهره و ۴ کم خۆره‌له‌اتی شه‌قامی دیواندهره - سه‌قز دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۸۰۲، مال: ۱۲۹، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، مامانی، ده‌رمانگا، چه‌مام، به‌رق.

۲۶- وه‌زیر: دئی‌یه‌که له دیکوی قهره‌توره‌ به‌شی ناوچه‌ی دیواندهره. له ۵۰ کم باکوری خۆره‌له‌اتی دیواندهره و ۲۰ کم گاو‌ه‌شه‌له و له قه‌راخی چۆمی ویل‌کوشتی دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۴۱۰، مال: ۶۰، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، ناش.

۲۷- هیجان: دئی‌یه‌که له دیکوی قهره‌توره‌ به‌شی ناوچه‌ی دیواندهره. له ۲۰ کم باکوری خۆره‌له‌اتی دیواندهره و ۱۷ کم گاو‌ه‌شه‌له و له قه‌راخی چۆمی ویل‌کوشتی دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۲۹۷، مال: ۴۲، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۲۸- یه‌نگی‌که‌ند: دئی‌یه‌که له دیکوی قهره‌توره‌ به‌شی ناوچه‌ی دیواندهره. له ۳۵ کم باکوری خۆره‌له‌اتی دیواندهره دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۳۱۳، مال: ۵۱، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله و سپیایی، هه‌نگوین، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی.

## دیکوی کانی شیرین

دیکوی کانی شیرین له باکور و باکوری خۆره لاتێ دیواندهره دا هه لکه وتوه، له ۱۸ دێ پێکهاتوه، روبهره که ی ۳۹۶/۵ کم چوارگۆشه یه و هه شیمه تی ۶۷۹۱ که سه. یانی له ههر کم- یکی چوارگۆشه دا ۱۷/۱۲ که س نیشه جێ یه سنو ریشی به م جوړه یه: ۱- له باکور هوه به دیکوی هۆبه توی به شی تیکاب ۲- له باشوره وه به دیکو کانی قهره ته و ره و زه رینه ۳- له خۆره لات هوه به دیکوی سیامه نسوری بیجار و به شی تیکاب ۴- له خوراوا وه به دیکو کانی هۆبه تو و زه رینه وه نوساوه.

ناوی دیکوی (کانی شیرین) له ناوی دیتی (کانی شیرین) گیراوه ته وه، هه رچه ند کانیوا ه کانی ههریمی کوردستان گشتیان شیرین و خوشن، دیاره ده بی ناوی کانیوا ه کانی ئهم دێ چهنده سوک و شیرین بی که ناوی (کانی شیرین) ی بزێ بیته بهر خوی.

دیتی (شالی شهل) به ناوه ندی ئهم دیکو دانراوه، شال له کوردی دا به مانای تیکزایی به پشتوین دهوتری، به لām به مانای تایبەت به پشتوینی سهوز دهوتری که سهیدان له پشتی ده به ستن. هه روا شال به مانای بوزویش هاتوه، وا دهر ده که وی که خه لکی ئهم شوینه پشتوینیان شل به سستی بویه ناوی به (شالی شل) ده رچوبی، چون بزێ له خه لکی ئهم دێ سهیدن رهنگی له قه دیما بو جوانی شال و پشتوینیان شل به سستی به م جوړه دی که یان ناو نابێ (شالی شل) به ره به ره به شکل (شالی شهل) ده رهاتی (ی) شالی بو نیسه ته یانی شالی خه لکی ئهم دێ شله، سنوری دیتی (شالی شهل) به م جوړه یه:

۱- له باکور هوه به دیکانی: ئه میناوا و قوچاخ ۲- له باشوره وه به دیکانی: باش قشلاخ و سیری سه ری ۳- له خوراوا وه به دیکانی: سیری خورای و سه ری، قوچاخ ۴- له خۆره لات هوه به دیکانی: هه یدهر دیوان و نهویه هاره وه نوساوه.

دورترین دیتی به (شالی شهل) دیکانی: یاپاله، مو عیناوا، قه لاکون که ۳۰ کم نیوانیانه، نزیکترین دیش هه یدهر دیوانه ۵ کم نیوانیانه شوغلی خه لکی ئهم دیکو: کشت و کال و ئاژەل داری و په روا ر به ندی یه، به رهه م: گه نم و نوک، ده سکردی ژنان: قالی، قالیچه، گو ره وی و جاجم، له ۱۸ دیتی ئهم دیکو ۳ دیتی زیگیای قیره تاو و ۱۵ دیتی زیگیای خاکی هه یه. ناوی دیکانی به ریزی ئه لف و بی به م جوړه یه:

۱- ته‌میناوا: دئی‌یه‌که له دیکۆی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۸۵ کم باکوری دیوانده‌ره و ۲۵ کم شالی‌شهل و له نیوان دیکانی: نه‌وبه‌هار و ته‌گرباری دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۲۰۵، مال: ۳۱، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: مزگه‌وت، فیرگه.

۲- باش‌قشلاخ: دئی‌یه‌که له دیکۆی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۴۵ کم باکوری دیوانده‌ره و ۱۰ کم شالی‌شهل و له نیوان دیکانی: قالوجه و سیری خواری دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۳۴۱، مال: ۵۶، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۳- پاپاله: دئی‌یه‌که له دیکۆی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۹۰ کم باکوری دیوانده‌ره و ۳۰ کم شالی‌شهل و له نیوان دیکانی: قه‌لاکۆن و موغیناوا دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۱۱۱۵، مال: ۱۶۵، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۴- ته‌گرباری: دئی‌یه‌که له دیکۆی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۱۰۰ کم باکوری دیوانده‌ره و ۱۵ کم شالی‌شهل و له نیوان دیکانی: ته‌میناوا و تازاوا دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۳۰۰، مال: ۴۸، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۵- تازاوا‌ی مه‌زان: دئی‌یه‌که له دیکۆی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۹۵ کم باکوری دیوانده‌ره و ۲۰ کم شالی‌شهل و له نیوان دیکانی: کانی شیرین و حه‌یده‌راوا دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۳۵۴، مال: ۵۷، سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۶- حه‌یده‌ردیوان: دئی‌یه‌که له دیکۆی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۷۵ کم باکوری دیوانده‌ره و ۵ کم شالی‌شهل دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۲۶۲، مال: ۴۰، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۷- حه‌یده‌راوا: دئی‌یه‌که له دیکۆی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۹۰ کم باکوری دیوانده‌ره و ۳۰ کم شالی‌شهل و له نیوان دیکانی: تازاوا و که‌له‌که‌جاژ دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۳۳۵، مال: ۵۴، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۸- سیری سه‌ری: دئی‌یه‌که له دیکۆی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۴۰ کم باکوری دیوانده‌ره و ۱۰ کم شالی‌شهل و له نیوان دیکانی: سیری خواری و خاکی به‌گ دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۱۵۸، مال: ۲۵، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.



دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۱۵۸، مال: ۲۵، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زیگا: ماشین‌زه، مزگه‌وت، فی‌رگه.

۹- سیری خوارئ: دئی‌یه که له دیکوی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۴۰ کم باکوری دیوانده‌ره و ۱۰ کم شالی‌شهل و له نیوان دیکانی: سیری سه‌رئ و باش‌قشلاخ دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۳۷۵، مال: ۶۲، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زیگا: ماشین‌زه، مزگه‌وت، فی‌رگه.

۱۰- شالی‌شهل: دئی‌یه ناوه‌ندی دیکوی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۷۵ کم باکوری باکوری دیوانده‌ره و له نیوان دیکانی: قوچاخ و حه‌یده‌ردیوان دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۱۴۷، مال: ۱۰۴، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زیگا: ماشین‌زه، مزگه‌وت، فی‌رگه.

۱۱- قه‌لاکون: دئی‌یه که له دیکوی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۸۰ کم باکوری دیوانده‌ره و ۳۰ کم شالی‌شهل و له نیوان دیکانی: پاپاله و قه‌ره‌ول دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۵۱۵، مال: ۷۵، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زیگا: ماشین‌زه، مزگه‌وت، فی‌رگه.

۱۲- قه‌ره‌ده‌ره: دئی‌یه که له دیکوی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۳۵ کم باکوری دیوانده‌ره و ۲۰ کم شالی‌شهل و له قه‌راخی چۆمی ویل کوشتی دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۴۱۰، مال: ۵۷، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زیگا: ماشین‌زه، مزگه‌وت، فی‌رگه.

۱۳- قالوجه: دئی‌یه که له دیکوی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۳۵ کم باکوری دیوانده‌ره و ۲۰ کم شالی‌شهل و له قه‌راخی چۆمی ویل کوشتی و نیوان دیکانی: قه‌ره‌ده‌ره و مو‌عیناوا دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۱۸۳، مال: ۲۵، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا و چۆم، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زیگا: ماشین‌زه، مزگه‌وت، فی‌رگه.

۱۴- قوچاخ: دئی‌یه که له دیکوی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۸۵ کم باکوری دیوانده‌ره و ۱۰ کم کانی شیرین و له نیوان دیکانی: شالی‌شهل و مه‌زانی خوارئ دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۳۹۹، مال: ۶۱، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زیگا: ماشین‌زه، مزگه‌وت، فی‌رگه.

۱۵- کانی شیرین: دئی‌یه که له دیکوی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۹۵ کم باکوری دیوانده‌ره و ۲۰ کم شالی‌شهل و له نیوان دیکانی: تازاوا و مه‌زانی سه‌رئ دایه. کویتسانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۲۴۴، مال: ۳۷، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زیگا: ماشین‌زه، مزگه‌وت، فی‌رگه.

۱۶- موعیناوا: دئی‌یه که له دیکۆی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۷۵ کم باکوری دیوانده‌ره و ۳۰ کم شالی‌شهل و له نیوان دیکانی: قالوجه و حه‌یده‌ردیوان دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۱۶۱، مال: ۲۳، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زیگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۱۷- مه‌زانی خواری: دئی‌یه که له دیکۆی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۸۰ کم باکوری دیوانده‌ره و ۲۵ کم شالی‌شهل و له نیوان دیکانی: قۆچاخ و مه‌زانی سه‌ری دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۳۰۵، مال: ۵۰، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زیگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۱۸- نه‌وبه‌هار: دئی‌یه که له دیکۆی کانی شیرین به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره. له ۸۰ کم باکوری دیوانده‌ره و ۲۵ کم شالی‌شهل و له نیوان دیکانی: ئه‌میناوا و حه‌یده‌ردیوان دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۱۱۱، مال: ۱۴، سوننی، کورد، ئاو: له کانیوا، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زیگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

سونتی، کورد. ئاو: له کانیاو. بهرهم: دهغل، دانهویل، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ئاژهلداری. دهسکرد: قالیچه. زیگا: ماشینزهو. مزگهوت، قوتابخانه.

## دیکوی «کهوله» بههشی ناوچهی دیواندهره

دیکوی کهوله، که له ۲۰ دی پیکهاتوه و له باشوری شاری دیواندهره دا هه لکه وتوه ژوبه ره که ی ۳۰۵.ک.ی چوارگوشه یه و ۶۶۶۶ که سی حه شیمه ت هه یه، یانی له هه ر ک.یکی چوارگوشه دا ۲۱/۸۵ که س نیشته جی یه. سنوری ئه م دیکو به م جوړه یه ۱- له باکوره وه به دیکوی ده ور و به ری (دیواندهره) ۲- له باشوره وه به دیکوی حوسه یناوای باکوری ۳- له خوړاواوه به دیکوی (سارال) ۴- له خوړه لاتوه به دیکوی نه جه فاواوه نوساوه، ئه م دیکویه بهشی خوړه لاتی سارال و بهشی باکوری (دهشتی کانی نیمه روژه) ی بریوه ته بهر خوئی، چۆمیلکه و ئاوه کانی ئه م دیکوی به ره و باکور، تی ده په زن و ده ژینه ناو چۆمی (قزل و هزانه وه) شوغلی خه لکی، کشت و کال و ئاژهلداری یه و به ره میشیان دهغل و دانه ویله و شیر و ماست و رۆن و خوری و گوشت و به ره می ئاژهلد و مه ز و مالیاته. (دی کوهله) که له سه ر شه قامی قیره تاوی دیواندهره - سه نه دایه و زیاتر له ۵۰۰ که س دانیشتی هه یه، به ناوه ندی ئه م دیکو دیاری کراوه، وشه ی (کهوله) ده کرێ لم چهن د ژیشه دروست کرابی و به م چهن د مانایانه ها تبی:

۱- (کهوله): به زه ویی دهوتری (کهوله) که خیزه لان و که م پشت بی و گیا و گزی زۆر که م تیا بژی ۲- (کوئل) به بزن یا گای بی شاخ هه روا به زه وی بی هیز و که م برشت دهوتری (کوئل) ۳- (کوئل) به نانی که هیشتا نه برژی و ته نور وه خوی نه گرتی و هه ر به هه ویری گلوله بوی و که وتیته ناو ته نوره وه، دهوتری کوئه. ۴- (کهول) به بالا پۆشی که له پیستی به رخ و کاوژ دروست کرابی و وینه ی بالتا بدری به سه رشاندا، دهوتری (کهول) له قه دیما زۆرتی پیران و پیاو باشان بۆ بهرگری له گه رما و سه رما که ولیات به خوڊا داوه، له کور دیدا دهوتری (کهول) سه رما و گه رما) یا ته نگانه و فه رعانه یه.

یانی مه به ست ئه وه یه، ئه و که سه له ته نگانه و فه رعانه، به یارمه تی لی قه و ماوان و هه ژاران وه ده چی و وه ک کهول له سه رما و گه رمایان ده پاریزی.

ده کرێ ئه م دی هه م وینه ی (کهول) سارد و گه رم له کاتی ته نگانه و فه رعانه به خیز و بیر و پیت و به ره که ت بوی و خه لکی به نه وایی گه یان دی. هه م شوینی پیاو باشانی (کهول) به شان بوی، چون زۆرتی دانیشتی ئه م دی له سه نه ماله ی پیغه مبه ری مه زن و سه ید بوون

(خوازاناتره).

ناو دیکانی به ریزی نه‌لقویی به‌م جوریه

۱- **ئاغبلاغ:** دئی‌یه که له دیکوی کهوله، بهشی ناوچه‌ی دیوانده‌ره، له ۳۰ ک باشوری خۆره‌لاتی دیوانده‌ره و ۱۵ ک کهوله و ۳ ک ئیسفالتی دیوانده‌ره، سنه‌دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان: ۳۵۱، مال: ۵۴، سوننی، کورد. ئاو له چۆم و کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال. ئاژه‌ل‌داری. مزگه‌وت، قوتابخانه.

۲- **ئاله‌ده‌ره‌ی خوارئی «الله‌ده‌ره»:** دئی‌یه که له دیکوی کهوله، بهشی ناوچه‌ی دیوانده‌ره، له ۳۰ ک باشوری دیوانده‌ره و ۵ ک کهوله‌دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۱۹۷، مال: ۳۹ سوننی، کورد. ئاو: له چۆم و کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا: ماشین‌زه، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۳- **ئاله‌ده‌ره‌ی خوارئی:** دئی‌یه که له دیکوی کهوله، بهشی ناوچه‌ی دیوانده‌ره، له ۳۰ ک باشوری دیوانده‌ره و ۵ ک کهوله‌دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان: ۴۲۲، مال: ۶۹، سوننی، کورد. ئاو: له کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا: ماشین‌زه، مزگه‌وت.

۴- **ئه‌حه‌ده‌وا:** دئی‌یه که له دیکوی «کهوله» بهشی ناوچه‌ی دیوانده‌ره، له ۳۰ ک باشوری دیوانده‌ره و ۱۵ ک کهوله و ۷ ک ئیسفالتی سنه، دیوانده‌ره‌دایه. کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۴۹۰، مال: ۸۷، سوننی، کورد. ئاو: له چۆم و کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا: ماشین‌زه، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۵- **ئه‌حه‌ده‌وا‌ی گولانه:** دئی‌یه که له دیکوی «کهوله» بهشی ناوچه‌ی دیوانده‌ره، له ۵۵ ک باشوری دیوانده‌ره و ۴۰ ک کهوله‌دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان: ۸۴، مال: ۱۵، سوننی، کورد. ئاو: له کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا: ماشین‌زه، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۶- **ه‌برایماوا:** دئی‌یه که له دیکوی «کهوله»، بهشی ناوچه‌ی دیوانده‌ره، له ۳۵ ک باشوری خۆره‌لاتی دیوانده‌ره و ۲۰ ک کهوله و ۷ ک ئیسفالتی سنه، دیوانده‌ره‌دایه. کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۲۴۰، مال: ۳۵، سوننی، کورد. ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال‌داری. زیگا: ماشین‌زه، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۷- **به‌رقه‌لا:** دئی‌یه که له دیکوی «کهوله» بهشی ناوچه‌ی دیوانده‌ره، له ۳۵ ک باشوری خۆراوا‌ی دیوانده‌ره و ۲۰ ک کهوله و ۵ ک ئیسفالتی سنه، دیوانده‌ره‌دایه. کوستانی و

سارده‌سیره. دایشتوان: ۹۴، مال: ۱۶، سوننی، کورد. ئاو: له کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ژینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۸- تازاواوی گولانه: دی‌یه‌که له دیکوئی «که‌وله»، بهشی ناوچهی دیواندهره، له ۵۵ ک. باشوری دیواندهره و ۴۰ ک. که‌وله‌دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دایشتوان: ۲۳۰، مال: ۳۵، سوننی، کورد. ئاو: له کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ژینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۹- ته‌یتاق: دی‌یه‌که له دیکوئی «که‌وله» بهشی ناوچهی دیواندهره، له ۵۰ ک. باشوری دیواندهره و ۳۵ ک. که‌وله‌دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دایشتوان: ۱۶۲، مال: ۲۵، سوننی، کورد. ئاو: له کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ژینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۱۰- ده‌ره‌سفته: دی‌یه‌که له دیکوئی «که‌وله» بهشی ناوچه دیواندهره. له ۶۰ ک. باشوری دیواندهره و ۴۵ ک. که‌وله‌دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دایشتوان: ۳۶۴، مال: ۶۲، سوننی، کورد. ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ژینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۱۱- زاخه‌ی سه‌رتی: دی‌یه‌که له دیکوئی «که‌وله» بهشی ناوچهی دیواندهره له ۳۵ ک. باشوری دیواندهره و ۲۰ ک. که‌وله‌دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دایشتوان: ۵۹۸، مال: ۱۰۸، سوننی، کورد. ئاو: له کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ژینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۱۲- زاخه‌ی خوارتی: دی‌یه‌که له دیکوئی «که‌وله» بهشی ناوچهی دیواندهره له ۳۵ ک. باشوری دیواندهره و ۲۰ ک. که‌وله‌دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دایشتوان: ۴۷۶، مال: ۹۲، سوننی، کورد. ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ژینگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۱۳- غه‌یبی سور: دی‌یه‌که له دیکوئی «که‌وله» بهشی ناوچهی دیواندهره، له ۱۰ ک. باشوری دیواندهره و ۲ ک. ئیسفالتی سنه، دیوانده‌ره‌دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دایشتوان: ۵۴۶، مال: ۹۲، سوننی، کورد، ئاو: له چۆمی قزل‌وه‌زان و کانیاو. به‌ره‌م: ده‌ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ده‌سکردی ژنان: مه‌وج، گوره‌وی، قالیچه. مزگه‌وت. قوتابخانه.

۱۴- قوجور: دی‌یه‌که له دیکوئی «که‌وله» بهشی ناوچهی دیواندهره، له ۵۰ ک. باشوری

دیواندهره و ۳۵. ک کهولّه و ۸. ک نیسفالتی سنه، دیواندهره دایه، کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان: ۵۰۵، مال: ۸۹، سوننی، کورد. ناو له چۆم و کانیاو. بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ناژه ل داری. مزگوت. قوتابخانه.

۱۵- قهره غه ییی: دی به که له دیکوی «کهولّه» بهشی دیواندهره، له ۸. ک باشوری دیواندهره و ۳. ک پردی نساوه و ۱۱. ک کهولّه دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان: ۲۹۴، مال: ۴۰، سوننی، کورد. ناو: له کانیاو و چۆمی قۆل وه زان. بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ناژه ل داری. دهسکردی ژنان، قالیچه، مهوج، گوره وی. مزگوت. قوتابخانه.

۱۶- کهولّه: دیی ناوهندی دیکوی کهولّه، بهشی ناوچهی دیواندهره به له ۱۵. ک باشوری دیواندهره و قهراخی چۆمی کهولّه و نیسفالتی سنه دیواندهره دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان: ۲۸۹، مال: ۵۶، سوننی، کورد. ناو: له چۆم و کانیاو. بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ناژه ل داری. دهسکردی ژنان: قالیچه، مهوج. مزگوت. قوتابخانه. ب. ر. لوله که شی.

۱۷- گولانه: دیی به که له دیکوی «کهولّه» بهشی ناوچهی دیواندهره، له ۶۰. ک باشوری دیواندهره و ۴۵. ک کهولّه دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان: ۷۸۶، مال: ۱۱۹، سوننی، کورد. ناو: له کانیاو. بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ناژه ل داری. زیگا: ماشین زه، مزگوت، قوتابخانه.

۱۸- مغازه: دی کون بوه و نیستا چۆله و له لاوه ده کیلدری.

۱۹- همه حموده: دی به که له دیکوی «کهولّه» بهشی ناوچهی دیواندهره، له ۳۰. ک باشوری دیواندهره و ۱۵. ک کهولّه دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان: ۱۲۹، مال: ۲۷، سوننی، کورد. ناو: له کانیاو. بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ناژه ل داری. زیگا: ماشین زه، مزگوت، قوتابخانه.

۲۰- هه یئه تاوا: دی به که له دیکوی «کهولّه» بهشی ناوچهی دیواندهره، له ۴۵. ک باشوری دیواندهره و ۳۰. ک کهولّه دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان: ۹۶، مال: ۱۸، سوننی، کورد. ناو: له کانیاو. بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل: کشت و کال و ناژه ل داری. زیگا: ماشین زه، مزگوت، قوتابخانه.

۲۱- بهنگی بهرخ: دی به که له دیکوی «کهولّه» بهشی ناوچهی دیواندهره، له ۴۵. ک باشوری دیواندهره و ۳۰. ک کهولّه دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان: ۳۱۳، مال: ۵۱، سوننی، کورد. ناو: له کانیاو. بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ناژه ل داری. زیگا: ماشین زه، مزگوت، قوتابخانه.

## دیکوی هه وه توبه شی ناوچهی دیواندهره

دیکوی (هه وه تو) له ۱۷ دی پیکهاتوه و له باکووری شاری دیواندهره دا هه لکه وتوه. روبهره کە ۳۱۵. ک چوارگوشه یه و ۶۹۴۰ کەس دانیشته هه یه یانی له هەر ک: یکی چوارگوشه دا ۲۲ کەس نیشته جی یه،

سنوری ئەم دیکو بەم جوړه یه

۱- له باکوړه وه به ناوچهی هه وشار (تیکاب ۲- له باشوره وه به دیکوی زه ژینه ۳- له خوراواوه به دیکوکانی تیله کو و کولته پدی سه قز ۴- له خوره لاتوه به دیکوی (کانی شیرین) وه نوساوه

ناوچهی (هه وه تو) کوستانی و سارده سیره، کیو و بهرزایی که مه، خاکی بو ده غل و دانه ویله، به تایبته نوک، زورچاک و به پیت و به ره که ته

بلندترین کیوی مه لبه ندی دهشتی، هه وه تو، که دیکوی (هه وه تو) به شیکی چکوله ی ئەم دهشته یه، کیوی (حاجی سیده) که به سەر دهشتی هه وه تو، تیله کو، خوړه خوړه و ساراډا ده ژوانی، هه ره له ی فریشته ی خوایی یه و دهستی به خیر و بیځیری، بارانی زه حمه تی خویان به سهر دا ده بارینی، زاداری (هه وه تو) له سەر لوتکه ی (حاجی سید) چه قاوه، بلندترین لوتکه ی ئەم زنجیره زیږینه (۲۶۱۴ گز) به رزه، دهشتی (هه وه تو) بو خوی (۲۲۰۰ گز) به رزه، قولترین خاکی ئەم دهشته دی سیری خواری یه، که (۱۹۸۰ گز به رزه)

هەر بویه هه وای دهشتی هه وه توه له زستاناندا جاری وابوه له (چل) پله ی ژیر خالیش تی په ژبوه.

چو می به ناوبانگی دهشتی (هه وه تو)، چو می (ویل کوشتی) یه که له چومیلکه و کانیاوه سارده کانی ئەم دهشته پیکهاتوه.

وشه ی (هه وه تو) یا (هوبه تو) له ناوه میژوییه کونه کانی هه ریمی کوردستانه وینه ی، که ره فتو، قه پلانتو، شیوه تو، که مه تو، که تا ئیستا ریشه ی ئەم وشانه مان به چاکی بو ژون نه بوه توه.

دی (گوزباوه لی) که له ۳۰ ک ئیسفالتی دوزای تیکاب و له سەر شه قامی تیکاب دیواندهره و سه قزا هه لکه وتوه و دهس ره سی به گشت دیکانی ده ور و به ری دا هه یه به ناوندی دیکوی که ره فتو دانراوه، سنوری دی (گوزباوه لی) بهم جوړه یه:

۱- له باکوړه وه به دیکانی که ره فتو و بايزاوا ۲- له باشوره وه به دیکانی زه کی به گی سهری و قه لا کون ۳- له خوراواوه به دی زه حیم کوژیاو ۴- له خوره لاتوه به دیکانی حوسه یناوای

مه‌زان و زه‌کی به‌گی سه‌ری - وه نوساوه

**گۆزباوه‌لی:** یانی قه‌بری سه‌یید، چون له زمانی کوردیدا (باوه‌لی) یانی سه‌یید، واده‌رده‌که‌وێ که له نزیکه‌ی ئهم دیدا گله‌کوێ سه‌یدیکی پیاوچاک بوێ، جا به‌ پیروزی ناوی چاکی چاکان و بۆ بیره‌وه‌ری، دیکه‌یان ناونا (گۆزباوه‌لی)، هه‌روا ده‌کرێ (باوه‌لی) کورته‌ی باوه‌عه‌لی یی، به‌لام تا ئیستا من له هه‌یج کوردیکم نه‌یستوه (علی) کردی به‌ لی.

شوغلی خه‌لکی ئهم ناوچه: ئاژه‌ل‌داری، په‌روار به‌ندی، کشت و کال و کارگه‌ریه، ناوچه‌ی هه‌به‌تو له زستاناندا زۆر سارده، کاتی واده‌یی پله‌ی سه‌رما له ۴۰ پله‌ی ژێرخال‌تی په‌ژێ. به‌لام هاوینان تا پله‌ی فینک و خوش و با سه‌فایه‌ ژوانگای وینه‌ی به‌هه‌شتی خوایه، ناوی دیکانی به‌ژیزی ته‌لقو یی به‌م جوړه‌یه:

۱- **سبایزاوا:** دی‌یه‌که له دیکوی «هه‌به‌تو»، به‌شی ناوچه‌ی دیواندیره، له ۹۷. ک باکوری خوراوی دیواندیره و ۳. ک که‌ره‌فتودایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان، ۲۸۲، مال ۴۰ سوننی، کورد، ئاو له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ده‌سکر دی ژنان: مه‌وج، قالیچه، مزگه‌وت، قوتابخانه

۲- **حوسه‌یناوا‌ی مه‌زان:** دی‌یه‌که له دیکوی هه‌وه‌تو، به‌شی ناوچه‌ی دیواندیره له ۸۵. ک باکوری خوراوی دیواندیره و ۵. ک گۆزباوه‌لی دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۳۰۰ مال، ۴۸ سوننی، کورد، ئاو له کانیاو و چۆم. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری. ده‌سکر دی ژنان. قالیچه، مه‌وج، گوره‌وی. زینگه‌ ماشین‌ره‌و، مزگه‌وت، فێرگه.

۳- **خاکی به‌گ:** دی‌یه‌که له دیکوی هه‌وه‌تو، به‌شی ناوچه‌ی دیواندیره، و ۱۵. ک «گورباوه‌لی» دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۵۹۶ مال، ۸۸ سوننی، کورد، ئاو له چۆم و کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل و دانه‌ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ده‌سکر دی قالی، قالیچه، مه‌وج، زینگه‌ ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فێرگه.

۴- **زه‌کی به‌گی خوارێ:** دی‌یه‌که له دیکوی هه‌وه‌تو، به‌شی ناوچه‌ی دیواندیره له ۲۰. ک باکوری دیواندیره و ۱۰۰. ک گورباوه‌لی دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۵۹۴ مال، ۳۶ سوننی، کورد. ئاو: له کانیاو و چۆم. به‌ره‌م ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ده‌سکر دی قالیچه، قالی، مه‌وج، گوره‌وی. زینگه‌ ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۵- **زه‌کی به‌گی سه‌ری:** دی‌یه‌که له دیکوی «هه‌به‌تو» به‌شی ناوچه‌ی دیواندیره، له



۹۵. ک باکوری دیوانده‌ره و ۱۵. ک «گۆزباوه‌لی» دایه، کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۵۰۷ مال، ۷۱ سوننی، کورد، ئاوله‌ چوم و کانیاو. به‌ره‌م ده‌غل، دانه‌ویلّه، زیگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه

۶. عه‌لیاوا: دی‌یه‌که له دیکوی «هه‌و‌تو»، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره، له ۹۵. ک باکوری خوراوا‌ی دیوانده‌ره و ۱۵. ک «گۆزباوه‌لی» دایه، کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۸۵ مال، ۱۲ سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ده‌سکرد: قالی، قالیچه، مه‌وج، زیگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۷. عه‌لیاوا‌ی که‌ره‌فتو: دی‌یه‌که له دیکوی «هه‌و‌تو»، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره، له ۱۰۵. ک باکوری خوراوا‌ی دیوانده‌ره و ۲۵. ک «گۆزباوه‌لی» دایه، کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۴۰۰ مال، ۶۹ سوننی، کورد. ئاوله له کانیاو چۆم، به‌ره‌م، ده‌غل دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه

۸. عه‌لیاوا‌ی مه‌زان: دی‌یه‌که له دیکوی «هه‌و‌تو»، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره، له ۹۰. ک باکوری خوراوا‌ی دیوانده‌ره و ۱۰. ک «گۆزباوه‌لی» دایه، کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۲۳۰ مال، ۴۰ سوننی، کورد، ئاو له چوم و کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ده‌سکرد: قالی، قالیچه، گوره‌وی، زیگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۹. قه‌لا‌چوخه: دی‌یه‌که له دیکوی «هه‌و‌تو» به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۸۳. ک باکوری خوراوا‌ی دیوانده‌ره و ۱۵. ک «گۆزباوه‌لی» دایه، کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۶۰۰ مال، ۹۵ سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ده‌سکرد: قالی، قالیچه، زیگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۱۰. قه‌لا‌کون: دی‌یه‌که له دیکوی «هه‌و‌تو» به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره، له ۷۵. ک باکوری خوراوا‌ی دیوانده‌ره و ۶. ک «گۆزباوه‌لی» دایه، کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۸۰۰ مال، ۱۴۷ سوننی، کورد. ئاو له کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ده‌سکرد: قالی، قالیچه، گوره‌وی، زیگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه، ئوله‌که‌شی، به‌رق.

۱۱. کانی‌که‌وه‌ی مه‌زان: دی‌یه‌که له دیکوی «هه‌و‌تو»، به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره، له ۱۰۰. ک باکوری خوراوا‌ی دیوانده‌ره و ۲۰. ک «گۆزباوه‌لی» دایه، کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۳۹۰ مال، ۶۱ سوننی، کورد، ئاوله له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، شوغل: کشت و

کال، ناژه‌ل داری. ده‌سکرد: قالی، قالیچه. زینگا: ماشین زهه، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۱۲ که له که جاز: دی یه که له دیکوی «ههوه‌تو» به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره، له ۱۰۵. ک باکوری خوراوا‌ی دیوانده‌ره و ۲۵. ک «گۆزباوه‌لی» دایه. کویستانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۳۵۰. مال: ۶۰. سوننی، کورد. ئاو: له چۆم و کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. ده‌سکرد: قالی، قالیچه. زینگا: ماشین زهه، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۱۳ که ره فتو: دی یه که له دیکوی «ههوه‌تو» به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره، له ۹۰. ک باکوری خوراوا‌ی دیوانده‌ره و ۱۰. ک «گۆزباوه‌لی» دایه. کویستانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۵۲۰. مال: ۸۳. سوننی، کورد. ئاو: له چۆم و کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، شوغل: کشت و کال، ناژه‌ل داری. ده‌سکرد: قالی، قالیچه. زینگا: ماشین زهه، مزگه‌وت، قوتابخانه، به‌رق، لوله‌که‌شی. ناوی ئه‌م دی له ناوی پیروز و میزویی قه‌لای به‌ناوبانگی که ره فتو گیراوه ته‌وه.

۱۴ گۆزباوه‌لی: دی ناوه‌ندی دیکوی «ههوه‌تو»، له ۸۰. ک باکوری خوراوا‌ی دیوانده‌ره و له سهر شه‌قامی (سه‌قز و دیوانده‌ره) به‌تیکاب دایه. کویستانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان: ۶۰۰. مال: ۹۱. سوننی، کورد. ئاو: له کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ناژه‌ل داری. ده‌سکرد: قالی، قالیچه. زینگا: ماشین زهه، مزگه‌وت، قوتابخانه، به‌رق، لوله‌که‌شی، نه‌وت فروشی. دوکانی به‌قالی، قه‌ساوی، چای‌خانه، ته‌له‌فون، پاسگاه، ده‌فته‌ری جیهاد، سندوقی پوست، فروشگای هاویاری، نه‌وت فروشی، ئاسنگه‌ری، ته‌عمیرگای ماشین، ناشی ئارد.

۱۵ که زانی سهری: دی یه که له دیکوی «ههوه‌تو» به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره، له ۸۰. ک باکوری خوراوا‌ی دیوانده‌ره و ۱۵. ک «گۆزباوه‌لی» دایه. کویستانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۸۰۰. مال: ۱۴۰. سوننی، کورد. ئاو: له چۆم و کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. قالی و قالیچه‌ی مه‌زان به‌ناوبانگه. شوغل: کشت و کال، ناژه‌ل داری. ده‌سکرد: قالی، قالیچه، مه‌وج. زینگا: ماشین زهه، مزگه‌وت، قوتابخانه، به‌رق، لوله‌که‌شی.

۱۶ که سه‌عو داوا: دی یه که له دیکوی «ههوه‌تو» به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۱۰۰. ک باکوری خوراوا‌ی دیوانده‌ره و ۲۰. ک «گۆزباوه‌لی» دایه. کویستانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۱۷۰. مال: ۲۸. سوننی، کورد. ئاو: له کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل: کشت و کال، ناژه‌ل داری. ده‌سکرد: قالیچه. زینگا: ماشین زهه، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۱۷ یوزباشی که‌ندی: دی یه که له دیکوی «ههوه‌تو» به‌شی ناوچه‌ی دیوانده‌ره له ۱۰۰. ک باکوری خوراوا‌ی دیوانده‌ره و ۲۰. ک «گۆزباوه‌لی» دایه. دانیش‌توان: ۲۱۰. مال: ۵۱.

## شاری سه قز

شاری: سه قز - وشه ی سه قزله وشه ی - سکه سکا<sup>۱</sup> - سکیت - سکوت - سه کز - گیراوه ته وه. سکا خیلایکی هه وارچی بوون که پاش نیشته جی. بونیان له باشوری گولی ورمی - شوینی ئیستا که ی. سه قزیان - کردوه به پایته ختی خویان، به م هو به وه به ناوی سه قز - ناوبانگی ده رچوه سکا، ناوی گه لیککی کونی بنه چه ئیرانی (تورکستانی ئیستا که) بووه که خیلایکی کوچه روشه زهه لگرسین و نازاو نه به زبوون و له سواری و تیرها ویشتندا له ده ورانی خویناندا چه شنیان که م بووه، که پاش کوچی ئاریاییه هاوژه گه زه کانیا ن به ره و باشور، هه رله جی خویناندا ماونه - ته وه، به لآم له نیوان سآله کانی - ۷۵۰ و - ۷۰۰ ی پیش زانی، بری له سکا کان - به ره و مه لبه ندی له روسیه ی باشوری، که به ناویانه وه به - سکوتیا - به ناویانگه - کوچیان کرد و هوژی که یه ر - یان له سه رزه وی خویان - (شبه جزیره کریمه) - ده رکرد، پاشان له نیوان سآله کانی (- ۷۲۰ و ۷۰۰ پ - ز) بری له سکا کان که وتنه دوا ی شکسته ی - که یه ریه - کان به لآم به قسه ی - هورودوت - زنگه یان گوم کردو له رنگه ی ده ربه ند (باب الابواب) ه وه، خاکی قه ققازیان به جی هیشته و بوونه - هاوسی ده وله تی - ناشور -

پاشان به کومه کی ده وله تی - ناشور - خیلی که یه ر - یان ته فرو تونا کرد ۶۳۸ پ (ز)<sup>۲</sup> -

نزیکی ده سال دوا ی نه م زووداوه، سه روکی ناشور - که له ترسی هیترشی گه لی یه ک گرتوی کوژ نه ده ری - ماد - کونه مشکیان لی ببوه قه یسه ری په نایان به سکا - کان بردویارمه تیان لی خواستن نه وانیش پالیان دابه ناشوریه کانه وه وشان به شانی سوای ناشور، هوروزمیان هیناسه ر ماده کان -

نه وانیش ناچارده غاله تیان به ناشور کرد - (۶۲۸ پ - ز) به لآم زوری پی نه چوو که - هه وه خشه ته ره - سه روکی به عه دل و دادوه لکه وتوی - ماد - که چه م و دوخی شه ری هانبوه ده ست و په ندی پیشینیانی له گوی گرتیوو که فه رامو یانه - «مه رده و مه رده یه که «دوژمنی خو ی به قه ندا و بخنکینی» به م جوژه سه ر خیله، داگیر که ره، حیز فرسه ته کانی -

(۱) سکا - سکوت - ۱ سکوت له زمانی یونانیدا به پیاله یان وتوه چون نه م خیل به ده وام پیاله یان له گه ل خویناندا هه ل گرتوه یونانیه کان ناویان ناون - سه کا

(۲) فرهنگ معین ج ۵ وشه ی سه قز

سکاکانی یه ك له دوی یه ك له به ین برد و پاشان - سویای بی سه رویای - سکا کانی له زیگای - قه ققازه وه به ره و دوابۆ روسیه ی باشوری زالونا <sup>۱</sup>

به زیویه تی تر - له هه وه لی سه ده ی حه وتی پیش زاینی، سکاکان - له کیوه کانی (قه ققازه وه) زه ت بونوهاتنه ناوخابکی - (ئانوریاتکان) و باکوری ئیران (کوردستان و ده یله مستان) و ده سیان کرد به تالان و برۆ

هه رچیان ده سبکه و تایه ده یان زفاندوهه رکه سیشیان وه به رپیل بکه وتبایه ده یان کوشت،

له م عه دوسه ده دا - هه وه خشه ته ره سه روکی ماده کان شاری (نه ینه وا) پایته ختی ناشوری گه مارودابوو

نزیکیش بووکه یه کسه ره بیگری، هه والی دل ته زینی تالان و برۆی گه له که ی له لایه ن خیله شره خوهره کانی - سکاکانه - وه پی گه یشته،

ناچار بی مائل بوون به خووی و سوپاکه یه وه به ره و خاکی نیشتمان، بوژاوانان و وه ده رنانی دوژمن وه زۆی که وت، له نزیکی گۆلی ورمی - به ره نگاری سوپای شه زخوازی سکاکان بوو،

ماوه یه کی زۆریان پیاوانه شه ز کرد، به لام سویای (ماد) به هووی له خوهره ر چویی، سوپای - سکاکانی - به ده ستی که م گرت و نه وه ی پیوستبوو، بو به ره ره کانی له گه ل وه ها سوپایه کدا به کاریان نه هینا،

به م جوهره شکستی خوارد و پاشه کشه ی کرد - ناچار هه وه خشه ته ره - گشت مه رجه قورس و ناله باره کانی، بۆنجاتی گه له که ی قبول کرد

تادوباره هه ستیته وه وسوپاکه ی زیك و پیک بکاته وه و له کاتی پیوستا، وه ها به سه ردوژمندا بدا که سه ری به ره و دوا ی نه په زۆی - به لکوو وه ك ناردی ناودرک به زۆی، به م جوهره ده سه لاتی (سکاکان) ماوه ی (۲۸) سال وه ك (هورودوت) ده لی دزیزه ی خایان <sup>۲</sup> له ناكامدا - هه وه خشه ته ره - (مادی بیس کوزی - (بارتانو) ی سه روکی سکاکان، له گه ل گشت سه رخیله کانی سوپا که یدا میوانی ده کا و گشتیانی به شه راب مه ست ده کا و له کاتی مه ستی و بی هووشی دا گشتیان به سزاده گه ینی

(۱) دائرة المعارف فارسی دکتر مصاحب ماده - سکاکا -

(۲) هه ره نگی معین ج ۵ ماده سکاک ص ۶۶۴

به م جوزّه سوپای - سکاكان - بى گه وره و سه روک، كوסיان كه وت و هیزی نه ژنویان  
شكا و خوین له به رابه ری هیزی - ماده كاندا نه گرت و خاکی مادیان به جی هیش و بو  
ده رچون<sup>۱</sup> اجابه شوكرانه و یادی نه م پیروزیه گه وره بو بیره وه ری نه م روداوه گرنگه نه م  
شوینه به نرخه هه لکه و توه یان - ناونا (سه قز) كه به ره به ره به شكلی - سه قز -  
كه وته سه رزاران -

۲ - وه ك خاكشناسی و میژووی زابوردونیشان ده دا، له زابوردوی كه می دورداگشت  
ناوچه ی سه قز له ده شتی شلیر و بانه و سه رده شت و مه ریوانه وه تا ده گاته کیوه كانی  
به لقیس و دوو هاچه ی باکوری - ته ختی سلیمانی - هه وشار جه ننگه ل و دارستان بووه كه  
لیره واری سه رده شت و بانه و مه ریوان به پاشماوه و په راویزی نه م جه ننگه له گه وره  
ده ژمیردری، كه ئیستاكه یش ئاسه واری له سه رکیوه كان وه ك داری خودرووی - داره به ن -  
«قه زوان» و گوژیرو ته نگز و بلالو كه کیویه وشتی ترماوه ته وه؛

چاچون شیریه ی نه م داره به ناوی ئیستاكه ی - جاجكه - یابنیشت - له زمانی كوئی -  
هیندو ئوروپایی (زمانه كانی ئیرانی هیندی - پاکستانی - نه فغانی - ئالمانی و بریگی ترله  
زمانه ئوروپایه كان) سه قز - یان پی وتوه، له كومه له جه زیره كانی ده ریای - نه ژه ی -  
تورکیه و یونان دا - جه زیره یی - به ناوی - (سه قز) - هه یه<sup>۲</sup> کیوس (یاخیوس)  
جه زیره یه كه له ده ریای نه ژه و له ۸ ك خوراوی ئاسیای چكوله دایه، كه رووبه ره كه ی  
ده گاته - (۸۸۰) ك چوار گوشه كه به هوئی نه وه یكه لیره واره و ناوه وای خوش و  
زوانگایه کی به دیعه ن و، به رهه می گرنگی - زه یتونو بنیشتی هه یه به سه قز ئاداسی  
(جه زیره ی بنیشت) به ناوبانگه - هه ره به م هویه وه - جه غرافیا نوسانی عه ره ب ناویان ناوه  
- جزیره المصصکی (جه زیره ی جاجكه)

جه زیره ی کیوس «سه قز» له ساله كانی (۴۹۳ و ۴۷۹ پ - ز) له ژێرده سه لاتی ئیراندا  
بووه - هونه ری پایه به زری یونان - (هومیر) - له م جه زیره له دایك بووه<sup>۳</sup> دیاره زمانی  
كوردی یه كێكه له زمانه پریه روبه رزه كانی ئیرانی له زمانی - (هیندو ئوروپایی)  
جیابوه ته وه، له به ر نه وه قه لای (سه قز) كه نه و كاته به قه لای - ئیزرتا - به ناو بانگ بووه  
له ناوه ندی نه م ناوچه دا هه لکه وتوه و بازاری مامه له و فروشی - بنیشت - بووه، ناوی -

(۱) فەرھەنگی معین ماده سکاچ ۵

(۲) المنجد فی الادب والعلوم ماده ساقز -

(۳) المنجد

سه قزی - به سه ردا براوه،

له ساله کانی (۶۲۳ - ۶۲۵ د - ز) هه راکلیوس (هیره قل) پادشای رۆم که قورئانی پیروز له سوره تی (الروم) دا ئیشاره ی پی ده فه رمی هتیش ده باته سه رشای ئیران (خسروی په روین) که ونه وکاته له پایته ختی مه زهه بی (ناشکده ی نازه رگوشب) ته ختی سلیمانی هه وشاری ئیستاکه ده بی، سوپای ئیران ده شکیننی و ته ختی سلیمان ده گری و تالانی بی نه مانی ده کا<sup>۱</sup>، له م کاته داوه ک میژونوسان ده لئین ده وروبه ری - ته ختی سلیمان - لیره وار و جه نگه ل بووه - نه م برّوایه زۆرپته و وجتی برّوایه، چون به لگه ی زه وی ناسین و شوینه واره میژویه کان و ئاسواری که له نوچکه ی کتیه به رزه کان، هیتستاله چاونه ده ن گشتیان شاهیدی ده ده ن که زه مانی نه م ناوچه جه نگه ل بوئی - به لام به هوئی نه وه که زه پیلکه ی ده س درێژ که ران و داگیر که ران بووه، له ماوه ی (۱۴۰۰) سالدا سه دان رۆوداوی دل ته زین و ده یان شه زی مال ویرانکه ریان به سه رخه لکی نه م ناوچه دا سه پاندوه. که له هه ر شه رۆ تالان و برّویه په کدابه تاییه ت له زه مانی (سه لجوقیه کان) به م لاوه - بری له و ته لا، سه وزه و له و مایه ی ژینه، له به ین براوه و له زیشه ده رهتیراوه، تاهه م و لاتمان رۆت که نه وه، هه م سه نگه روچه شارگه ی لاوانی به رگری و لاتمان له ده ست بکه نه وه، هه م له سه رمانابمان ته زینن له بیرمان نه چی گشتیان له گه لا کردین.

۳ - برّوای سی هه م که رابوردوان سینه به سینه بۆمانیان گێراوه ته وه په یوه ندی به رۆوداوی دل ته زینی - ضحاک - ه وه هه یه، فیرده وسی له م باره وه ده لی.

یکی مرد بود اندر آن روزگار	زدهشت سواران نیزه سوار
که مرداس نام و گرانمایه بود	بدادود ههش برترین پایه بود
پسر بود مران پاکدین رایکی	کش از مهر بهره نبود اندکی
جهان جوی را نام ضحاک بود	دلیر و سبکسار و ناپاک بود
همان بیوراسبش همی خواندند	چنین نام بر پهلوان راندند

فیرده وسی ده لی له ده شتی عاره بستاندا پیاوکی باش به ناوی - مرداس - هه لکه وتوه که به پیچه وانه ی باوکی کوزیکی لاروخوین خواری به ناوی - ضحاک - بوه که بیان وتوه (بیوراسب) که بیور بزمانی په هله وی (کوردی) یانی ده هه زار، چون ده هه زار نه سپی بوه، پاشان فیرده وسی سه باره ت به سته م و ملهووری و خوین مژی ضحاک به تاییه ت

له گه ل گه لی کوردا ناواده دۆی:

ندانست خود جز بد آموختن	جز از غارت و کشتن و سوختن
چنان بد که هر شب دو مرد جوان	چه کهنتر چه از تخمه بهلولان
خورشگر ببرد یایوان شاه	و ز ساختی راه درمان شاه
بکشتی و مغزش بیرون آختی	مران ازدها را خورش ساختی
دو پاکیزه از گوهر پادشا	دو مرد گرانمایه و پارسا
یکی نامش - ارمایل - پاکدین	دیگر نام - کرمایل - پیش بین
چنان بد که بودند روزی بهم	سخن رفت هر گونه از پیش و کم
زبیدادی شاه و از لشکرش	وزان رسمهای بد اندر خورش

به وته ی میژوونوسان «خویان و ئیمانیان» ضحاک نه خوْشیه کی گرتوه وینه ی دومار،  
 دولوی له سه رشان شین بووه، که ژانیاں به میشکی ناده می زادشکاوه، به م جوژه هه رشه وی  
 دولوی نه ونه مامی کوردیان سه ربژیوه و میشکیان ده رهیناوه وده رخواردی نه ژدیهای  
 سته می ضحاکیان داوه، ضحاک دوو وه زیری ژیرو دلسوزی به ناوی (ئارمایل) و (کارمایل)  
 بوه که به م خوین مژی به ی ضحاک زور نازازی بون نهانی ژاوژیان هیناوه ته سه رنه مه که له  
 باتی به کی له و دولاهه که ده بواسه ربیزدرايه تن، مه زئی سه ربیزدری و هه ر نه بی به کی  
 له و دوانه له کوشتن نجات بدری، وه ک شانامه ده لی:

مگرزین دوتن را که ریزند خون	یکی را توان آوردن بیرون
از اینگونه هر ماهیان سی جوان	از ایشان همی یافتندی روان
چو گرد آمدی از ایشان دویست	بر انسان که نشناختندی که کیست
خورشگر برایشان بزی چند و میش	بدادی و صحرا نهادیش پیش
کنون - گرد - از آن تخمه دارد نژاد	کز آباد بر دل نیایدش یاد
بود خاندانشان سراسر پلاس	ندارند درد زیزدان هراس

فیرده وسی لیّره دا کوردان به خودانه ناس و هه ژارولّی قه و ما و داده نّی و له بنه ماله ی  
 پاشماوه ی سه ربزاوه کانی - ضحاکیان - ده زانی، به لام هه له ی مروّی گه وره فره له خوّی  
 گه وره تره، هه له ی فیرده و سیش لیّره داته وه نده گه وره یه که به هیچ پینه یی  
 ناشارد ریته وه، مه گه رلیّی بوردویی و هیمه تی به رزی کوردان - هه له که ی بشار ریته وه و

په له که ی بۆه ل بگریته وه، چون که لی کورد نه که ر کۆن ترین که لی جیهان نه بووی له  
 ریزی که له کۆنه کانی جیهان ده ژمیردری (ناسه واری زیوه ی سه قز و که ره فتو به لکه ی  
 پته وی نه م و ته یه)، ضحاک ی خوین مژ به ده سستی به هیزو غیره تی کاوه ی کورد ته خت و  
 به ختی لیکدرا،

از آن چرم کاهنگران بهشت های	بهوشند هنگام زخم درای
همان کاوه آن پر سر نیزه کرد	همانگه زبا زار برخواست گرد
همی رفت پیش اندرون مرد کورد	سهای بر او انجم شدند خرد -

هیزوده سه لاتی به سامی ده و له تی ناشور به ده سستی به هیزی نه ته وه ی کورد له  
 نازه ل دانی میژو خرا، بارامی چو بین له بنه ماله ی پاک و به زاتی کوردان بوو که ته خت و  
 به ختی زوردارانی ساسانیه کانی خستبوه له رزه وه، صلاح الدینی نه یوبی کورد بوو که  
 پیاوانه به ری هیرشی خاچ په رسته قین له دلّه کانی ئورویای گرت و - (بیت المقدسی) - له  
 ده ست سه ندنه وه و له سه رزونی موسلمانانی ژاوانان، به لام به داخه وه نیستاکه  
 به سه دمیلیون عه زه ب و، نوسه د میلیون موسلمانانی تره یشتانه یان توانیه وه -  
 (بیت المقدس) له ده ست سی ملوین جوله که ده ریپتن - نازانم ئیتر به چ ژوو ییکه وه تانه له  
 کوردان ده ده ن و مافیان پاشیل ده که ن -

وه ك پشینیان سینه به سینه بۆمان ده گیر نه وه تا قمی کچی نازا و به شه زه ف (شیر له بیشه  
 بیه ده رچ نیرچ می) له ده س زولم و خوین ریزی - ضحاک ی.

ناپاك هه ل دین و زریان ده که وتیه - نزیک ی شاری سه قز - وله شویی (کۆشکه لئی)  
 نیستاکه دا قه لایه کی قایم به دی دینن تا بناغه ی به ربه ره کانی له که ل - ضحاک ی خوین  
 مژدا - دا بریزن که له ئاکامدا ضحاک به ده سستی کاوه ی ناسنگه ری - کورد - ده کوژری و  
 فه ره یدونی - کوردی - له جیگه داده نری، که به یادی نه و ژوداوه گرنگه و نه و پیروزیه  
 که وره نه م قه لاناو ده نین به (قه لای کچان) هه ره که له دیی ته مۆغه له قه راخی شه قامی  
 سه قز بۆبانه ، کیویکی لی په پتی ده لاین حه وته وانان (حه وت پیاوی چاک) که له م کیوه دا  
 قه لاییک هه په پتی ده لاین (قه لای کچان) هه ره ها له قه راخی دیی بوغده که ندی  
 ته په ییکی لی په پتی ده لاین (قه لای کچان) گشت نه م ناسه واران شهید و به لکه ی  
 نه وه ن که ژنان له هورانی کۆندا نه خشیکی که وره یان له به رگری و به ربه ره کانی له که ل  
 دوزمانی ناین و نه ته وه و نیشتماندا بووه. جا دوا ی هیرشی مال ویرانکه ری مه غوله کان له



قه زنی حه وتی کوچی دا که گشت ئیران به تایبه ت کوردستانیان کردبوه مه کوئی خویان،  
 ناوی زور شوینی کوردستانیان به تورکی هه لگئیرابوه وه زۆرداران هه میشه له م حیزه قیلّه که  
 لکیان وه رگرتوه، جا له و کاته وه قه لای کچان - یان به قه لای - سه قز - وه رگئیرا. یانی  
 قه لای کچانی که له به رابه ری ضحاک و ناشور و سکاکاندارا و یستان، له و کاته ی که  
 هیرشی - خیلّه کانی تورکی غه زان - سه لجوقیان - مه غولان - ته یموریان - به ره و سه ر  
 زه وینی، پرخیتر و بیرزی کوردستان ده سستی پی کرد، ده سه لانی زه شی خویان له گه ل  
 کوشتن و برین و تالان و بز و ویران کردنی شار و دی، خراپه و زه شه دزی و نامه ردی  
 خویان - درتزه پی دا -

چون ناوه روکی هیزی به رگری و زاوه ستاوی و کوّل نه ده ری کوردان له مه ته ریزی  
 شه زه ف و مروقایه تی له نه شکه وت و غار و کیوه به رزو به سامه کانی کوردستان دا  
 دوژمنانی نه ته ویسی وه ها به هه راس هیئابوو، که خه وی خوشی له چاوی خه یانه تبار و  
 ته ماع کاریان سه ندبوو، ته واوی هیز و ته لاشی خویان بو په ره نگ په رنگ کردن و  
 تیکشکاندنی هیزی به رگری کوردان، له به ین بردنی ئاسه واری مادی و مه عنه وی ه  
 گوزانی فه رهه نگ و زمان و زه سم و یاسای کوردانی به کار برد بوو، جا بو به زبوه بردنی  
 نه خشه ی چه په لی خویان له هیچ ته لاش و ته قالایه کی شه یتانی و مال ویرانکه ره، رویان  
 وه رنه چه رخاندو کوّلیان نه دا - جا له سه ره نه م بیرو برّوا و نه و نه خشه شه یتانیه یان - له  
 پیشدا حکومه ته نه ته وایه تی و خه لکی و مه زهه بیه کانی، کورده کانیان یه ک له دوی یه ک  
 له مه یدان ده رکرد، ئاسه واری گه وره یی شکووی حکومه ته کانی شوانکاره ی به نده ر  
 عه بباس، حه سنه ویه - کانی دینه وه ره به در خانیه کانی دیار به کر، نه رده لانه کانی  
 کوردستان؛ بابانه کانی شار باژیر و سلیمانی، سیامه نسوره کانی زه زین که مه ری بیجار،  
 باشتین به لگه ی تاریخ و به رزترین شاهیدی میژو ده ژمیر درین،

پاشان ناوی ناوچه و مه لیه ند و کیوه کان و چومه کان و دیکانیان گوزی و له جیتی ناوه  
 جوانه کانی کوردی، ناوی بیگانه یا تیکه ل له خوئی و بیگانه یان له جی دانا - که به م قیل و  
 ته له که مال ویرانکه ره یان له به شی له نه خشه کانی خویان دا سه رکه وتن، که ناوی  
 بیگانه یان له جیتی ناوه کوردیه کان داناو، به ره به ره کوردستانیان به شکلی تورکستان  
 ده رهینا، توانیان له هه نگ مادان - و - ئاسور پاتکان - که هه زاران سال له مه پیش نیشتمانی  
 کوردان و سه رزه وی فه رمانزه واکانی به عه دل و دادی ماده کان و کورده کان بوو

تور که کان له شوینی کورده کان داتین، وه ک نه مژو که ده یبیین زۆرتری دانیشتوانی ده شته به برشته ته لایه کانی نه م ناوچانه غه یه کوردی تیدایه. به هوئی نه م نه خشه به رزه فرانه و دانانی زۆردار له جینی بی زۆر زوریه ی ناوی شوینه واره میژویه کانی کوردستانیان به ناوی بیگانه گوزیه وه وه ک: جه غه توو - ته ته هوو - (نه گه ر بله ین نه م دو ناوه تورکین) (به لام من پیم وایه کوردین) ئال مه لو، قه به غلوو - بوغده که ندی - قه ره که ند، ئاخکه ند - عه ره ب ئوغلی - قه ره گويز - باشماق - سونج (ناوی سه رداریکی مه غولیه) هه زاران ناوی تری له م جوړه - جا کاتی که تور که کان به قه لای کچان - گه یشتن و له خو بوردویی و به رگری پیاوانه و هه لمه تی شیرانه و زووداوی را بوردوی نه و کچانه یان بو گێرانه وه وه ها له تاسه وه چون که به زه ینیاندا نه ده هات که کچان زۆژی بتوانن وه ها برّاو نه خشه یی له خو بوردویی بنوینن، یه کیه تی یه کی وه ها پته و پیک یین، که ته خت و به ختی زۆردار و خوین مژیکی وه ک - ضحاک - و سوپای - له رزۆکی ته فرو تونا بکا و بشکینی، زۆله یه کی کوّل نه ده ری وه ک - کاوه ئیله باوشی پز له نه وین و به زه و نازیی خویناندا په روه رده بکه ن، به م جوړه ده لین باوه زمان نی یه - که کچان - له م قه لا دا توانی بیتیان زۆژی له به رابه ری زۆر دارانی داگیر که راندا، ناوه روکی زاوه ستان و به ربه ره کانیان له گه ل دوزمنی دین و گه ل و نیشتماندا به دیی هینایی ده بی به رگران و نه خشه کیشانی قه لا پیاوانیکی نازمون دیده و کاری و کوّل نه ده ر، وینه ی کوته ی ئاوپسو - بوبیتن - کوردان - له وه لامداده لین خه یر (سا، کچ) بوون - یانی باوه رتان بیی که به رگرانی قه لا کچ بون - که تور که کان - کچ یان به - قز - تورکی گورزی - سا - یان به جینی خوئی هیشته وه که به شکلی (سه قز) ده رها ت.

۴ - باوه زئی تریش نه وه یه که سه قز - له - ساقیز - گیرابیته وه - دیاره - ساقیز - یانی هه شت - ساقیز ناوه بو خیلی له خیله کانی مه غول که - نایمان - یشی پی ده لین (نایمان) له زمانی مه غولی دایانی - هه شت - زه نگبی نه م خیله له هه شت لق و هوژ پیکهاتی - جا کاتی که نه م شوینه یان گرتبی ناویان نابی (ساقیز) «سه قز» هه ر وه ک ده کرئ مه لبه ندی - ناوخوان - کوردستانی گه رمین که له باشوری مه لبه ندی سه قزدا هه لکه وتوه - له نایمانه وه گیرابیته وه (نوسه ر).

## ناوچه ی سه قز. پاریز گای کوردستان. جه غرافیای تاریخی کوردستان

سه قز - ناوچه ی سه قز. یه کیکه له (ده) ناوچه کانی پاریز گای کوردستان نه م ناوچه له باکوری پاریز گادا هه لکه وتوه و له دوبه شی (ناوه ندی) و به شی (زیویه) پیکهاتوه و سنوری به م جوړه ی خواره وه یه -

۱ - له باکوره وه به پاریز گای نازه بایجانی کوردنشینی خوراوا (ناوچه کانی بوکان و تیکاب)

۲ - له باشوره وه به ناوچه ی مه ریوان و (ده ره شلیر) به شی کوردستانی عیراق

۳ - له خوراواوه به ناوچه کانی (مه هاباد) و (بانه)

۴ - له خوړه لاتنه وه به ناوچه ی دیوانده ره (دیکوکانی) (چل چه مه) (سارال) (هۆبه تو) وه نوساوه -

زویه ری ناوچه ی سه قز له پیشدا ۴۹۹۱ کم - ی چوار گوشه به راورد کرابوو. به لام به رابه ری پتوانه ی سه رجه نگه لداری پاریز گای کوردستان. زویه ره که ی ۵۱۳۱ کم - ی چوار گوشه دیاری کراوه ناوه ندی نه م ناوچه، شاری میژویی و به سام و دیمه نی سه قزه که ناوی ناوچه که له ناوی شاره که گیراوه ته وه -

## حه شیمه تی ناوچه ی سه قز

به رابه ری سه روزماری سالی ۱۳۴۵ هه تاوی حه شیمه تی مه لبه ندی سه قز زیاتر له ۹۱۹۲۶ که س بوه، که ۱۷۸۳۴ که سیان نیشته جیی شاری سه قز و ۷۴۱۱۲ که سیشیان دانیشتوی دئی بون.

له سالی ۱۳۵۵ هه تاوی حه شیمه تی مه لبه ندی سه قز ۱۱۲۵۲۲ که س بوه، که ۲۰۶۶۱ نه فه ریان له شاری سه قز و ۸۱۸۶۲ نه فه ریشیان له دیدابون -

له سالی ۱۳۶۵ هه تاوی حه شیمه تی گه یشتوه ته ۱۶۳۶۷۲ که س: که ۸۱۰۲۹ که سیان دانیشتوی سه قز ۸۲۴۴۲ که سیشیان دانیشتوی دئی بوون حه شیمه ت و زویه ری دیکوکانی مه لبه ندی سه قز به جیا حیا

روزماره	ناوی دیکو	حه شیمه تی دیکو	زوبه ری دیکو	پزی دیکو
۱	ثیمام	۶۳۰۲ که س	۲۷۰/۲۵ کم	۲۳/۳۱ که س
۲	ته موغه	۶۴۰۰ که س	۲۵۷ کم	۲۴/۹۰ که س
۳	تورجان	۶۲۱۷ که س	۲۵۶ کم	۲۴/۲۸ که س
۴	تيله کو	۷۲۶۲ که س	۲۷۷/۵۰ کم	۲۶/۱۶ که س
۵	خوژخوژه	۷۵۷۵ که س	۵۴۶/۷۵ کم	۱۳/۸۵ که س
۶	سه را	۹۶۷۳ که س	۷۹۰ کم	۱۲/۲۴ که س
۷	سه رشيو	۱۰۵۳۰ که س	۸۶۲/۵۰ کم	۱۲/۲۰ که س
۸	صاحب	۷۳۷۸ که س	۳۸۵ کم	۱۹/۱۶ که س
۹	کولته په	۱۰۲۳۶ که س	۴۸۲/۵ کم	۲۱/۲۱ که س
۱۰	میره دئ	۶۲۷۷ که س	۵۲۴ کم	۱۱/۷۹ که س

شوغللی خه لکی ناوچه ی سه قز له دیکاندا. کشت و کال. ناژه ل داری. باخه وانی.<sup>۱</sup>  
 به لام زوربه ی ره شایه کان و که م زه ویه کان. کارگرن ته ویش له شاره دوره کاندا  
 ده سکردی ژنان: قالی، قالیچه، پلاس - به رمال - گوژه وی، بوزوو، سه رکلاو، کلاو،  
 ده سکیش، کراس، پوزه وانه، گوژه - ته نور، مه وج، ثوبیه - درومان، ده سکردی پیاوان  
 جاجم - نانه شان، قولینه، کلاش، قالی، قالیچه - سه وه ته شوغللی خه لکی شاره کان:  
 مامه له - به قالی - به زازی (کوتال فروشی) ناسنگه ری، دارتاشی، خه یاتی (درومان)،  
 ته نه که سازی، ماشین سازی، میکانیک، به ننایی، نانه وایی، قه ساوی، سه رتاشین، قه نادى،  
 میوه فروشی، سه وزی فروشی، سیمان فروشی، بلوک زه نی، مرشیک داری، مه زرداری، ماسی  
 فروشی، گاراژداری، کارمه ندی، ماموستایی، مه لایی، ده رس وئری، پیش نوئری،  
 نه ندازیاری، نه خشه کیشی، پزشکی، ده رزی و شینی، مامانی، سپوری، مجه وری،  
 ناشه وانی،

۱) راپورتی نوستانداری کوردستان به رگی سه قز لایه زه ی ۱۷  
 ۲) سه رجه نگه لکداری پاریز گای کوردستان

## (سه قز)

**شاری سه قز:** ناوه ندی ناوچه ی سه قز له سێ ژێ یانه ی: کرماشان و سنه. نازه ربایجان، بانه و کوردستانی عێراق دا هه لکه وتوه. نه م شاره پارێزگای کرماشان به پارێزگاکانی هه ردو نازه ربایجان، هه روا به بانه و کوردستانی عیراقه وه په یوه ننده دا. نه م شاره له گرنهترین و به که لکهترین و (ئێستراتیژیک) ترین شوینه کانی ئابوری و سیاسی و نیزامی هه ریمی کوردستان ده ژمێردری.

چۆنییه تی جه غرافیی سه قز به م جوژه یه:

دریژی له گرینویچه وه ۴۶ پله و ۱۷ ده قیقه و پانی له خه تی ئیستواوه ۳۶ پله و ۱۴ ده قیقه یه. به رزی له رۆی ده ریاوه ۱۴۷۶ گه زه. دریژی (طول) له تاران ه ۵ پله و ۵ ده قیقه ی خورواویی یه، که وا بوته فاوه تی ساعه تی سه قز له گه ل تاراندا ۲۱ ده قیقه و ۴۸ چرکه یه <sup>۱</sup> (تاران ساعه تی ۱۲ بێ سه قز ساعه تی ۱۱ و ۳۸ ده قیقه و ۱۲ چرکه یه) <sup>۲</sup> سه قز به رزتره.

ماوه ی سه قز تا شاره کانی ده وروبه ری:

سه قز تادیوانده ره ۹۲ کم. سه قز تا سنه ۱۹۸ کم. سه قز تا بیجار ۱۵۴ کم. سه قز تا بانه ۵۵ کم، سه قز تا سنوری کوردستانی عێراق به زیگای راستا ۷۰ کم. سه قز تا بوکان ۳۰ کم. سه قز تا مه ریوان ۱۳۲ کم. تا قووه ۲۸۵ کم. تا کامیاران ۳۷۲ کم. سه قز تا تاران کم.

نه م شاره له قه راخی چۆمی سه قز دابوه، به لام ئیستاچۆمی دلزفین و جوانی سه قز به نیوه راستی شارداوه رۆا، که نه گه رلی پر سراوانی کۆماری ئیسلامی بیانه وی له حاستی دینی (مامه شا)، تا (پله ی ئاستانه)، که ماوه ی ۱۰ کم زیاتر ده بی، به شکلی پارکی ده ریبن و دلسوزانه نه م خه لاته ی خودا برازیننه وه، له ده سستی ده س درێژ که ران و چنگی چاو چنوکاک و حه سودانی ده ریبننه وه، جوژی به خۆیدادی و ده غه ملی که خه م و په ژاره ی لاوان بهه زینی، دلان له سه ر خوشی و هات دا بمر کینی، به م شیوه هه رسال هه زاران لی

(۱) فهرهنگی جه غرافیی ئیران

(۲) فهرهنگی جه غرافیی ئیران

له زه مانی شای سته مکاردا له سیّ داره دران له م قه پرستانه دایه.<sup>۱</sup>

۷ - گه ژه کی «کانی گه رمک»: مزگه وتی حاجی فقیّ صالح،  
شاره داری، دادگا، مزگه وتی حاجی که مالی و ئیداره ی فیرکردن و په روه رده و چه ن  
قوتابخانه و ئیداره ی ترله م گه ژه که دایه.

۸ - گه ژه کی «پیری خه زایی» تا «به رزی به وه خان»: که  
مزگه وتی پیری خزایی و گلکۆی «پیری خه زایی» له م گه ژه که دایه.

۹ - گه ژه کی «مزگه وتی جامیعه»: مزگه وتی جامیعه و مزگه وته  
چکۆله ی جامعه و ئیداره ی دارایی و سجیل نه حوال و ده فته ری پۆست و مالی مامۆستا  
(خانه ی معلم)، خانه قای شیخ نجم الدین (بیاره) و بازاری سه ری له م گه ژه که دایه

۱۰ - گه ژه کی مزگه وتی شیخ براین (شیخ مه زهه ر): قسنی له  
سه رشه قامی ساحیلی هه یه، پیی ده و تری «پیره مکایل».

۱۱ - گه ژه کی «ناوقه لا»، (ناری قه لا): «مزگه وتی دو مناره»، حسینیه،  
سندوقی قه رزالحسنه، له م گه ژه که دایه، هۆنه ری کورد ده لی: جه رگم له ت له ته  
خوزگه بم دیایه، چاره چه قیله ی «ناری قه لایه»<sup>۲</sup>. له ژیرپردی «موشیر» قسنیکی لی یه  
پیی ده لّین: پیر شه لا لی .

۱۲ - گه ژه کی دیمه کاران: که ده زوانی به سه ر پارکی «مه وله وی کورد»  
— (پارکی شار). مزگه وتی دیمه کاران و ئیداره ی (سه پتی به لگه و مالۆزه وی، بانگی  
خانودروس کردن). له م گه ژه که دایه.

۱۳ - گه ژه کی کاظم خان: مزگه وتی حاجی شیخ اسماعیل، کتیبخانه ی

(۱)

(۲) سالنامه ی فەرهنگی شارستانی سه قز (۱۶ - ۱۳۱۵) ده نویی ئەم شیعره هه خوالی خوشبو «مه لیک و لکه لانی»  
مه جده ی یه ناری قه لا ته په یه کی تۆر به زبزی میژیی بو که به داخه وه به هوی زبزی نه گرتن له ناسه واری کونی گه له که مان  
به ربه ره فروشراوه و له به یی براوه. له شوئنی ئیستاکه ی حوسه پینه دا بو. به لام ناسه واریکی ماوه. نه وده مه سه ری ئەم ته په، گوکه  
میلاهی سوو دکریتی لی ژاوا، ژوانگه یکی نه وده نده جوانو تماشایی به دی هیناوه که سه رنجی هه مو بینه رتکی بۆلای خوئی  
ژاکیشاوه. خه م و که سه ری لی لا داوه. به ره و خودای بانگ هیشته. دله راوکی له دلانه هیشته. جاشاعیر کانی له دوری و نه فی  
پرله گوک، مه نجه لی نه وینی دینه کوک، ئەم شیعره ده لی. واده رده که وئی که ئەم شیعره ماوه ی غه زه لیکی ته واو بوئی، به لام  
به داخه وه تا ئیستانشیعره کانی تریم ده س نه که وتوه. (نوسه ر)

کوله رو و پسپوژ و گه ژال بولای خوئی زاده کیشتی. که نه مه یش هوئی ره زای خودا و خه لکه، بۆده و له تیش زۆر به قازانج و که لکه.

**شاره جوانه که ی سه قز له م گه ره که خوشویه دیمنا نه پیک هاتوه:**

۱ - گه ره کی «جوتیاران»: که له داوینی باشوری ته په ی مالان دایه. مزگه وتی «قبا» له م گه ره که دایه.

۲ - گه ره کی «نه خوش خانه»: له داوینی ته په ی پادگانی نه رته ش دایه. مزگه وتی «النبی بلوار» له م گه ره که دایه.

۳ - گه ره کی فه رمانداری: له خوراوی پارکی مه وله وی کورد (پارکی شار) دایه. مزگه وتی «رسالت پناه» له م گه ره که دایه.

بلواری بانه (ئینقلاب) نه م دوگه ره که ی لیک جیا کردوه ته وه، به ندیخانه ی ناوه ندی سه قز له باشوری نه م گه ره که دایه، سالتونی کاوه، دانشسه رای کچان، سالتون شاره داری، فه رمانداری، کلینیک گیایزشکی و نیداره کانی: که شاهه زری، جیهاد، به رق، بنیادی شه هید، له م گه ره که دایه

۴ - گه ره کی «ته په ی مالان»: ماله کانی نه م شوینه ژوانگایه کی زۆر جوان و تماشایی یان هه یه به تایبه ت له شه واندا. مزگه وته کانی ۱ - حه زره تی «رسول اکرم» (ص)، ۲ - حه زره تی خدیجه ی کبری (رض) ۳ - دارالسلام و دانشسرای کورانه و زانکۆی په یامی نور و نیداره ی ناوی سه قز له م گه ره که دایه.

۵ - گه ره کی «کانی عاشقان» و گه ره کی کانی سپی: له داوینی باکوری ته په ی مالان دا مزگه وتی حه زره تی عایشه (رض) له م گه ره که دایه.

۶ - گه ره کی سه رقه بران: (شوینی ئیستا که ی پاسگای ژوماره یه ک و چه ند قوتابخانه و سالتونی شه هید به هه شتی) چه ن سال له وه پیش قه بر ستانیکی گه وره بو. ته رمی هه زاران پیاو چاک، هه ربه و جوژه گلکۆی نو مروی به ناوبانگی ناوچه ی سه قز که

ناوه نندی سه قز، ناش و حه مامی حاجی شه ریف، زورخانه ی نازاده گان، چه ند قوتابخانه، ناسه واری مزگه وتی کوون و له به ین براوی «شیخ شمس الدین» له م گه ره که دایه. له گوشه ی سه ر شه قامی مزگه وته که داقسنی کی لی یه پیی دلین. پیره هه راره .

۱۴ - گه ره کی «سینه ماسوتاو»: که به دریزی شه قامی مه له وی کورد (ساحیلی) تا پارکی شاردریژه ی هه یه.

۱۵ - گه ره کی «موخابه رات»: که ته له فون خانه و ده که لی مایکروبوو فیرگه ی بوعه لی و کاروانسه رای حاجی مهری له م گه ره که دایه.

۱۶ - گه ره کی بانگی ملی: ناوه نندی په روه رده ی باهنر و کاروانسه رای خلیفه زاده و نیداره کانی: نه و تو بیمه گه ری و بانگی ملی، سه رای عه باسی، گاراجی اطمینان، مه یدانی میکانیک و ماشین سازه کان و باسکوولی ۶۰ تنی له م گه ره که دایه.

۱۷ - گه ره کی پارکی مندالان: شیرکه تی نه و توپومی به نزیی زوماره یه ک، نیداره ی ناوه نندی گه وره ی نیسلامی و کاروان سه رای گه وره ی سافکار و میکانیکه کان و هویتلی تازه زویه زوی دوخانیات له م گه ره که دایه.

۱۸ - گه ره کی: قازاخ خانه: بازاری زوژ و کاروانسه رای ره شیدخان، سینه مای سه قزله م شوینه دایه.

۱۹ - گه ره کی کاروانسه رای «سیف الله خان»: کاروانسه رای کوئی سیف الله خانو بری له بازاری خواره وه ی سه قز له م شوینه دایه.

۲۰ - گه ره کی ناسنگه ران: پردی موشیرو بار فروشی حاجی مه لا محمدی خلیفه زاده، بازاری ناسنگه ره کان، دوکاروانسرای تازه و کوئی سیف الله خان تا بازاری که وش فروشه کان ده گرینه وه.

۲۱ - گه ره کی مزگه وتی حاجی شیخ مصطفی: بازاری شیخ، تاریکه بازار تامه یدانی ماست ده گرینه وه مزگه وتوخانه قای حاجی شیخ مصطفی له م گه ره که دایه.



۲۲ - گه زه کی مزگه وتی مه لایم: مه یدانی سه وزی فروشه کان، بازاری مسلم، تا ته کیه ی بابیه شیخ ده گزیده وه. مزگه وتو و حه وزو ناوی به ناوبانگی خوالی خوشبو مه لایم، هه روا (کانی که لآنته ر) و کانی ( ) له م گه زه که دایه.

۲۳ - گه زه کی مزگه وتی مه لازاهید: شوینی نه م مزگه وته و پارکی مندالان که نیستا شه قامی نازادی به نیوانیان داده زوا چه ند سال له وه پیش قه برستانیکی گه وره بوه.

۲۴ - گه زه کی مزگه وتی حاجی حکیم: له چواررتی نازادی تاپلیکانه، کانی ژویه ژوی حه مامی دارایی ده گزیده وه.

۲۵ - گه زه کی مزگه وته چکوله: پردی هه وایی که شه قامی ۲۲ ی ری به ندان به سه ریداده زوا له نیوان ته کیه ی بابیه شیخ و مزگه وته چکوله داهه ل که وتوه، تا تکیه ی شیخ عبدالکریم و چواررتی عدنانی له شه قامی سعدی ده گزیده وه.

۲۶ - گه زه کی سه رپه چه: شوینی نیستا که ی هونه رستانی کچانه ی «عصمت» نه م گه زه که تا (گوره پانی) شوهه دا (شاناز) و ته کیه ی شیخ محمد بهاء الدین و کانی به ردینه تاشه قامی سه عدی ده گزیده وه.

۲۷ - گه زه کی شوهه دا (شاناز): له گوره پان (میدان) ی شوهه دا (شاناز) تا سه رقه برانی کون، ده گزیده وه، گوره ستانی زور گه وره و کون، زه نگبئی هه ر له به ره به یانی نیسلامه وه نه م شوینه قه برستان بوئی چون من «نوسه ر» قه بری سی نوهم تا به ززی ده مترم تیدا دیوه که توله سه ر تو، نیسک و پروسکو قزی موسلمانی به ره و قبیله ی تیدا بوه. ده رمانگای زوماره ۱ و قوتابخانه کانی «سمیه»، «چه مران» و « » چه ند شوینی تر له سه ر شه قامی شوهه دا. له شوینی قه برستانه که دا دورست کراون.

۲۸ - گه زه کی مزگه وتی «حضرتی عمر (رض)»: تا مه یدانی دارالصفاء و شاروچکه ی شه هید شلتون درژه ی هه یه. که ته نیاقه برستانی کونی دیوار به ده وراکراو و پاریز راوی نه م شاره له سه ر شه قامی شوهه دا له م گه زه که دایه.

۲۹ - مزگه وتی «حضرتی ابوبکری صدیق (رض)»: له خوهره لاتی

قه برستانی ئیستاکی شاری سه قز دایه. که گه ره کی فه رهه نگیان به شیکه له م گه ره که. قوتابخانه ی سه ره تایی له م گه ره که دایه.

۳۰ - گه ره کی (شاروچکه ی شه هید شه لتوت (زانایی به زیزی میسری): له نیوان گه ره کی چه زره تی عومه ر (رض) و گه ره کی مزگه وتی چه زره تی نه بوبه کری صدیق (ض) دایه و قوتابخانه ی نمونه له م گه ره که دایه.

۳۱ - گه ره کی تازه یی بنیادی شه هید: له نیوان شه قامی (شوهه دا) شاناز و چۆمی مه لقه ره نی دایه، قوتابخانه ی تازه ی

۳۲ - گه ره کی زیگیای دیی (مه لقه ره نی): له خوراوی قه برستانی گه وره ی ئیستای سه قز دایه. مزگه و تیکی نیوه ته و اوله سه رشه قامه که دورست کراوه که هیشتاته واو نه بوه. (مزگه وتی جا هی)

۳۳ - گه ره کی «سپوراوا» مزگه وتی چه زره تی محمد (د): له قه راخی باکوری چۆمی مه لقه ره نی (ولیان) که به تازه یی سه رگیراوه. له م گه ره که دایه

۳۴ - گه ره کی (صلاح الدینی ایوبی): له نیوان گه ره کی (سپوراوا) و شه قامی شاناز («شوهدا») دایه. مزگه وتی (صلاح الدینی ایوبی) و ئیداره کانی ته وانبه خشی (بوژانه وه) و چه ند ئیداره ی تر له م گه ره که دایه.

۳۵ - گه ره کی «کانی سپی»: له داوینی باکوری (ته په ی مالان) دا. مزگه وتی چه زره تی عایشه (ض) له م گه ره که دایه. نه م گه ره که فه قیرترین گه ره که کانی سه قزه. به ویستی خودا ژۆژی ده و له مه ننده بی.

۳۶ - گه ره کی (کانی عاشقان): له نیوان گه ره که کانی (چه زره کی عایشه (ض) و گه ره کی مزگه وتی حله جی صفری دایه -

۳۷ - گه‌زه کی مزگه وتی (حاجی صفری) و (باخی حاجی زه حمان) که مزگه وتی حاجی (صفری) و (ته کیه ی شیخ عبدالکریم): له م گه‌زه کانه دا و له باشوری شه قامی (فخرزاری) و لیخان دان که شه قامی باریک و سه ربه ره و خواره ی (بوعه لی) له باشوری به ره و باکوربه نیوان نه م دو گه ره که داده زوا.

۳۸ - گه‌زه کی گه وره ی (دارالصفاء): مزگه وتی دارالصفاء و چه ند قوتابخانه ی سه ره تایی و ناوه ندی له م گه ره که دایه، گۆزه پانی (دارالصفاء) گه وره ترین گۆزه پانی شاری سه قز. له نیوان. (دارالصفاء) و (خلفای راشدین) دایه.

۳۹ - گه‌زه کی مزگه وتی (حه رزه تی حمزه): له نیوان دارالصفاء و ته په ی دئی صالحا و ادایه نه خوشخانه ی (۹۰) ته ختوخوابی سه قز له خوزاوا ی نه م گه‌زه که دایه

۴۰ - گه‌زه کی - (خوله فای راشدین): مزگه وتی خولفای راشدین له نیوقه دی ته په که دایه

۴۱ - گه‌زه کی - (نیمامی شافعی): مزگه وتی نیمامی شافعی و ناوه ندی بیهداشت و چه ند قوتابخانه له م گه‌زه که دایه.

۴۲ - گه‌زه کی که ریمایا: مزگه وتی (سه لمانی فارسی) له م گه‌زه که دایه.

۴۳ - گه‌زه کی «مزگه وتی»: النبی بلواری بوکان له نیوان که‌زه کی «مزگه وتی میعراج» و شه قامی ۳۲ گه‌زی دایه.

۴۴ - گه‌زه کی «مزگه وتی میعراج»: له نیوان: گه‌زه کی نیمامی شافعی و مزگه وتی النبی بلوار دایه.

۴۵ - گه‌زه کی حاجیاوا: له شه قامی ۳۲ گه‌زی تاته په ی زوبه زوی پومی به نرینی ژوماره ۲ «مزگه وتی حاجیاوا» و (مزگه وتی فه خری رازی (خ) له م گه‌زه که دایه.

۴۶ - گه‌زه کی مزگه وتی «حه رزه تی ابراهیم (ع)»: له پومی به نرینه وه تاشه قامی نه شمیلان، مزگه وتی حه رزه تی نبراهیم له م گه‌زه که دایه.

۴۷ - گه‌زه کی ژیی کانی نیاز: مزگه وتی چه زره تی اسماعیل (ع) و موچه ی شه‌ش ناوه کیله موقوفه ی مزگه وتی شیخ مه زهره له م گه‌زه که دایه.

۴۸ - گه‌زه کی نه شمیلان: کوشتارگای سه قز له م گه‌زه که دایه.

۴۹ - گه‌زه کی سیلو: سیلوی دوازده هه زار تونی گه نمی سه قز و ده رمانگای به راوه ردکردنی نیازی کومه ل، مزگه وتی دارالسلامی سیلو و، ترمینالی بوکان له م گه‌زه که دایه.

۵۰ - گه‌زه کی مزگه وتی حاجی جه لیل: که شه قامی دوخانیات بو کوشتارگا به نیون نه م گه‌زه کا نه روا. مزگه وتی ناو براو له سه ر شه قامه که یه

۵۱ - گه‌زه کی پشت دوخانیات: دوخانیاتی گه وره ی سه قز، مزگه وتی حاجی غه فوری نازادی، که یته ی یارمه تی نیمام، ئیداره ی ئابوری، شیرکه تی هاویاری شارودی، سه رای قالی فروشی ده سکرده ی کوردی، له م گه‌زه که دایه.

۵۲ - گه‌زه کی کانی «ایازبه گ»: له قه راخی پردی حاجی صالحی سه قز و کوزه پانی سه ربه خوئی (نیستقلال). دایه

۵۳ - گه‌زه کی (پادگانی نه رته ش): تیپی ۲ - ی پیاده ی سه قز و ده یان ساختمانی پینج نوهوم. که برتکیان ناته واو ماونه ته وه، به ندیخانه ی گه وره ی ناوه ندی سه قز. لثم به ره و به ری شه قامی سه قز بو (بانه) دا هه لکه وتون. پردی له حاست شه قامی (به ندیخانه) له سه رچومی گه وره ی سه قز به ستراوه که پادگان نه رته ش به (پادگانی سوپا وه) له سه ر شه قامی سه قز بو سنه په یوه ند ده دا.

ته واوی نه م ۵۳ گه‌زه که له خوراوی چومی گه وره ی سه قزدا هه لکه وتوه و له خواردی (مامه شاهه) تا پله ی ئاستانه (خواردی کانی نیاز درتزه ی هه یه، بو زیوارانی که له شه قامی دیوانده روه دین به تاییه ت له شه واندا روانگایه کی زور جوان و دلرفینی هه یه و وا له چاوده دا که وشه ی (سه قزی) لی نوسرایی.

گه ره که کانی خوژه لاتنی چومی گه وره ی سه قز به م جوژه یه.

۵۴ - گه‌زه کی «حه مالآوا»: چون له سالی ۱۳۵۰ هه تاوی به ولاره

که حه شیمه تی سه قز په ره ی سه ند. هه ژار و کارگه روحه ماله کان زویان کرده نه و به ری چۆم. چون نه وکاته چۆل و گه زئی زه وی به ده تمه ن بو به م هوپه، ناوی نه م گه ره که به حه مالاواده رچو، .. ئیستا که حه مالاوادی به شه: ۱ - حه مالاوای خواری ۲ - حه مالاوای سه ری. که ئیستاناوی به هارستانی خوار و سه ریان له سه رداناوه. نه م گه ره که له باکوری شه قامی سه قز - دیوانده ره دا هه ل که وتوه.

۱ - حه مالاوا (بهارستان) ی خواری: له قه راغی روژه لاتی پرده لفه دوانه که ی سه قز. تا مزگه وتی فاروقیه دزیری هه یه. مزگه وتی «بلال حبشی» مزگه وتی حاجی ارجمند، کارخانه ی ناردی (مۆیدی)، ده رمانگا و چه ن قوتابخانه ی تیدایه. بیجگه له شه قامیکی پینسه د گه زی له شه قام و کولانی قیره تاو کراوه والی نی یه.

۲ - حه مالاوا (به هارستان) ی سه ری: له هه وه لی حه مامی سه عدی تا ناخردریزه ی هه یه. مزگه وتی عبادالله، مزگه وتی حه زره تی عه لی (ض) له م گه ره که دایه. نه م گه ره کانه کولانوو شه قامی بیهداستی و خاوتیان تیدانی یه. له به رنه وه نه خوشی له م گه ره کانه دا زوره. مزگه وتی «ماروقیه» له م گه ره که دا یه

۵۴ - گه ره کی ترمینالی سنه: تا پاسگای پولیسی ری و بانی سه قز - سنه به م به روبه ری شه قامه که دادریره ی هه یه. ناشی ناردی پینج ته به قه ی ئاده می و حاجی غه فور، پادگانی هیزه کانی ئینتیزامی، پادگانی سویا (حفظه) چه ن هه مار ده وه لی تی و قوتابخانه ی ناوه ندی به یتالی جیهاد، کاروانسه رای میوه و سه وزی، پارکی لاله، راهنوما و رانندگی که له سه ر ته په کانی نیوان قه ره چیاوا و شه قامی سه قز - دیوانده ره دا هه ل که وتون. له م گه ره که دا یه

۵۵ - گه ره کی قه ره چیاوا (شه ریفوا): که له خوهره لاتی چۆمی گه وره ی سه قز و باشوری پارکی لاله دایه مزگه وتی «دارالسلام» و چه ن قوتابخانه ی سه ره تای و ناوه ندی و مزگه وتی خه لیفه زاده له م گه ره که دایه.

چون نه م گه ره که له پیش نه وه دا که ئاوه دان بیته وه خیله کوچه ریه بی مه رزه کانی (قه ره چی) هه موساللی له سه رکانی و چیمه نی نه م شوینه هه لیان نه دا. کاتتی که ئاوه دان بوه وه به ناوی نه م خیله ناویرا. به م جوهره به برۆای من چون ناوی «قه ره چی» ناویکی میژویه و ناوانانی گه ره که که به ناوی (قه ره چیاوا) ده بیته هوئی ریز و شکۆنان له و خیله و

هۆی په یوه ندی زیاتری ته وان له گه ل براو خوشکه نیشته جیکایاندا. هه ربه و جوړه چون «حه مال» ناوه بو چینیکی هه ژاری زه حمت کیش له بهر بیره وه ری و ریزنان له وچینه زه حمت کیشه ناوی (حه مالآوا) له سه ر نه م گه ره که دانراوه. به م شیوه گوزانی ناوی قه ره چیاوا به «شه ریفواو» و «حه مالآوا» به (به هارستان) بیجگه له وه که نیسمیکی بی موسه ممو و شه یه کی بی ناوه روکه، پاک کردنه وه ی نه م ناوه میژوی یانه له لاپه زه ی تاریخا. بو خوی بی باوه زیه به تاریخ.

۵۶ - گه ژه کی «که وه سوار»: چون نه م گه ژه که له ده ورره ری (شه خستی) به ناوی (که وه سوار) به دی هاتوه - به ناوی گه ژه کی که وه سوار ناوی درچوه. مزگه وتی حه زه تی فاطمه (ض) له م گه ژه که دایه.

۵۷ - گه ژه کی «قه وه خ»: له باشوری گه ژه کی که وه سوار دایه چون نه م گه ژه له سه ر «کانی» موچه یی به ناوی (قه وه خ) دورست کراوه، به (قه وه خ) ناوانراوه مزگه وتی (قه وه خ) له م گه ژه که دایه.

### شه قامه کانی شاری سه قز

۱ - شه قامی «ئیمام» له «گۆزه پانی» بانگی ملی یه وه تا پاسگای ژوماره یه کی سه قز دریزه ی هه یه.

۲ - شه قامی «نازادی» له «گۆزه پانی» بانگی ملی یه وه تا «گۆزه پانی» شوه دا دریزه ی هه یه.

۳ - شه قامی «شوهه دا» شانازی پیشوله «گۆزه پانی» شوه دا وه تاقه برستانی گه وره سه قز به ره و خوراواده رۆا.

۴ - شه قامی بلواری که شاهه رز له دوخانیاته وه تا پومی به نزمی ژوماره ۲ دریزه ی هه یه.

۵ - شه قامی «بلواری باته» (ئینقلاب) له گۆزه پانی (قودسه وه) تا گۆزه پانی به ندیخانه ی گه وره ی سه قز دریزه ی هه یه.

۶ - شه قامی «بلواری وه حدت» له لیژی «گۆزه پانی» به بدیخانه ی سه قزه وه. تا

سه رشه قامی باریکی «رساله ت» کانی گرمک درێژه هه یه.

٧ - شه قامی «٢٢ - ی زی به ندان) له به ر مزگه وتی جامیعاوه تا چوار زئی نازادی درێژه ی هه یه. نه م شه قامه له سه ر پردی هه وایه وه داده بورئ، بویه خه لکی به (شه قامی پردی هه وایی) ده ناسن.

٨ - شه قامی «سه عدی» له گورّه پانی مزگه وته چکۆله وه، له شه قامی پردی هه وایی جیاده بیته وه و تااخری گه ژه کی سپورا و اوماڵه «سازمانیه کان» درێژه ی هه یه.

٩ - شه قامی «معلم» (که ریماو) له گورّه پانی (شووه دا) به ره باکورجیا ده بیته وه و تا «گورّه پانی» دارالصفاه درێژه ی هه یه.

١٠ - شه قامی «مه لیک و لکه لامی مه جدی» (شه قامی حه رزه تی عومه ر) له شه قامی شووه دا جیاده بیته وه و، به به ر مناره کانی مزگه وتی حه زره تی عومه ردا به ره و باکورده رۆا وه ده گاته گورّه پانی گه وره ی دارالصفاه،

١١ - شه قامی «ولێخان» (نیمام فه خری رازی)، چۆمی و لێخان که له به رزاییه کانی خورواوی مه لقه ره نی وکیوی ئالمه لوسه ر چاوه ده گرئ، به ناو شاری سه قزدا ده رۆاوه ده رزێته چۆمی گه وره ی سه قزه وه. ده ولّه ت سه ری نه م چۆمه ی گرتوه و به شکلی شه قامی ده رهیناوه، تانیستاکه، نزیککی سی کم. له خورّه لاتی پارکی شار به ره و خورواوه. به شیوه ی پیچ و که وانی چۆمه که. تا ده گاته ناخری گه ژه کی سپوراوا سه ری گێراوه له قه دیمه وه نه م چۆمه به چۆمی و لێخان مه شهوره، بۆبیره وه ری نه م پیاوه گه وره، خه لکی نه م شه قامه یان به شه قامی (ولێخان) ناواناوه، به لآمده ولّه ت ناوی (فخررازی) له سه ر داناوه.

١٢ - شه قامی «حافز» له رۆبه رووی (دوخانیات) له خورّه لات بۆ خورواوا له کورّه پانه چکۆله ی «بلواری که شاهه رز» جیاده بیته وه وده رۆا و له سه رشه قامی (معلم) داده کوژئ.

١٣ - شه قامی (رۆده کی) له قه راخ (نیداره ی زئی و بان) له بلواری بوکان (بلواری که شاووز) جیاده بیته وه و به لاره که و پیچه که ده رۆا و له سه رشه قامی حافز داده کوژئ.

١٤ - شه قامی (بلواری سنه) له گورّه پانی (سه ربه خوئی) جیاده بیته وه و به سه رپرده لفه دوانه که ی سه قزداوه رۆا و (ترمینالی) سنه به جی دێلی و ده گاته (پولێسی) زئی و بان.

١٥ - شه قامی «دوخانیات» له گورّه پانی «سه ربه خوئی» جیاده بیته وه و به خورّه لاتی دوخانیات ده رۆا.

١٦ - شه قامی: ٣٢ گه زی له ژوبه ژوی «سیلو» له شه قامی «بلواری که شاهه رز» جیاده بیته وه و به باشوری مزگه وتی (نیمام فخررازی) به ره و خورواوه زوا و له به رزایی ژوبه ژویدادا ده کوژی.

١٧ - شه قامی «پارکی شار» له قه راخ پردی سه قز. له باکوری خوره لاته وه به ره باشوری خوراوا به نیوان چۆمی سه قز و پارکی مه وله وی کورد «پارکی شارد» ده زواو له سه ر (گۆزه پانی) پردی پادگانی ته رته ش، داده کوژی. ته م شه قامه ژوانگایه کی زور جوان و شاعیرانه و دل رقین و خه م ره ویتی هه یه.

١٨ - شه قامی که له (گۆزه پانی) به ندیخانه به ره و خوره لات جیاده بیته وه و به سه رپردی (پادگاندا) ده زوا و له سه ر شه قامی سه قز سنه داده کوژی.

١٩ - شه قامی «ساحلی» (مه وله وی کورد) له (گۆزه پانی) بانکی ملی جیاده بیته وه و به باکوری پارکی شارد ده زوا و له سه ر (گۆزه پانی قودس) داده کوژی.

له ژوزه کانی سالی ١٣٧٠ بو ژیزگرتن له گه وره پیاوی زاناو هونه ری به ناوبانگی کورد. خوالی خوشبو (مه وله وی کورد) کونگسه په کیان به دی هیناوله ته واوی شاره کورد نشینه کانی ئیران و تاران و ته ورزوه نوسه ران و بوژان و زانایان و گه وره پیاوان کوپونه وه و بشداریان تیدا کرد. ته نانه ت براکوردی عیراقیه کانیشمان بیروزی جوانی خوین سه باره ت به مه و له وی کورد، ده ربزی و به راکشای قسه یان تیدا کرد. به لام به داخه وه ته م جوړه ژواداوانه وه ک گیزه لو که دین و ده ژون. قه راربو، ته واوی ته و مه قالانه ی که له و (کونفه راسه دا) و یژرابو، کو بکریته وه و به شکلی په ژاویکی گه وره له چاپ بدری. به لام جی به جی نه بو.

٢٠ - شه قامی کانی گرمگ «رساله ت» له هه وه لی شه قامی «به ژبرانه وه» به ره و باشورداده په ری و به به ر دادگادا، ده زوا و له سه ر شه قامی «نه خوش خانه» داده کوژی.

٢١ - شه قامی «نه خوش خانه» له گۆزه بانی «قودس» جیاده بیته وه و به ره و خوراوا به به ر ئیداره ی (فیترکردن و په روده رده) داده روا، به نیوان (نه خوش خانه ی نیمام خومه ینی) ١٥ ده زوا و له سه ر شه قامی «وه حده ت» داده کوژی.

٢٢ - شه قامی (بوعلی) له به رزای حه مامی حاجی صفری به لیژایه کی چه تون دا که به هاوینانیشدا، ماشین به راکشای پیدایه رنا که ون، دیته خواری و دیسان سه ره ره و ژورله شه قامی «سه عدی» زه ت ده بی و به به رحه ماحی (بلور) دا له سه ر شه قامی



(شوهه دا) داده کوژی.

۲۳ - شه قامی که له سه ر بلواری سنه له خوهره لاتی پردی دوهه می سه قز جیا ده بیته وه و به خوهره لاتی مزگه وتی (بلالی حبشی) و باکوری مزگه وتی حاجی نه ر جومه ندو کارخانه ی ناردی حاجی هاشمی موئه ییدی داده زوا و تا ناخر مالی گره که که دریزه ی هه یه. به لام هه ر ناوی شه قامه.

۲۴ - شه قامی سه ربه ره و ژورو پینچاوی گه زه کی (قه ره چیاوا) له خوهره لاتی پردی کوئی سه قز وه له شه قامی گه وره جیا ده بیته وه و به ره باشور باده خوا و تانه و سه ری گه زه که که ده زوا. ته نیا نه شه قامه چاوی نو ساوه و نیسفالت کراوه.

## ناوچه ی سه قز پارێزگای کوردستان

### خاکی سه قز

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ۝ ١٥<sup>١</sup>  
له و کاته وه که ناده می زاد به دی هینراوه و چاره نوی له سه رنه م خاکه بو نوسراوه، له حه ول و ته قالا دابوه و زه حمه تی کیشاوه سه رنجی داوه و ته لاشی کردوه که: خاک و تاییه ته کانی به چاکی بناسی، تایاسا و قانونه دامه زراوه کانی خودا و به رجه کانی ژیان و نهینه کانی سورشت بدوژیتته وه و ده سه لاتیان به سه ردارا بگری، تاله قازانجه کانی بومان و، چاک به زتوه بردنی باری ژیان که لک وه ر بگری، هه رچه نده له ئوستانی کوردستانی خوشه و یستاء تانیستاکه به چاکی و تیکراییی موتالایی بو زه وی ناسین نه کراوه، به لام له و موتالاکه م و کورته، نه وه نده مان بو ده رده که وی که: دوخ و ته شکیلاتی زه وی ناسین له م شارستانه دازیاتر، ده گه ریتته وه بو سه رده می سی هه م و چواره می زه وی ناسین، ته شکیلاتی سه رده می چواره م زیاتر به شکلی چرج و لوچی (چین خواردویی) خاکی له ده شتایه کانی ده وره ری چومه کانی (جه غه توو) ته ته هو و لقه کانی دا، له باکوره وه به ره و باشور به رچاو ده که وی، ته شکیلاتی سه رده می سی هه می خاک ناسین زووتر له به شه کانی خوهره لاتی سه قز داده بنیدری، له مه لبه ندی سه قزدا به ردی - نازه رین - ی ناووده ره وه ی خونسا (له کار خراو) و به ردی - دگرگونی - زوروه ده س دی، پرس و

جوئی که له لایه ن (سازمانی زه وی ناسین) ی ده وله تی یه وه له شارستانی سه قزدا کراوه، دیکانی قاره وای نریکی بوگه به سستی و قوچاخ و نالتونی سه ری خاکی (روس و) لماوی زوریان هه یه.

## چۆنیه تی گیاوگژ و لیژه وار

وَ أَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَاجًا ۱۴ لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَ نَبَاتًا ۱۵ وَ جَنَّاتٍ أَلْفَانًا ۱۶<sup>۱</sup>،  
جه نکه ل و لیژه وار خه لاتیکی خوایه، که ژبانی نینسان و زور به ی گیان له به رانی پتوه به سراوه، بیجگه له وه یکه زورتری نیازه کانی به شه ر به جی دینی، توزودوو که ل له هه واده گری و خه م و په ژاره ده ره ویتی، هوئی ته مه ن دریتی و ساخی و نه به زی و خوشی و پشودانه، مه ته ریزو نه خش پیده ری مان و ژبانه، هه ربه و به لگه و ده لیلانه، لیژه وار له ئابووری نه ورۆکه ی جیهاندا به زبری سه وزنا و بانگی ده رچووه،

هاتی هه وای گه رم و نماوی به ربلوو باران هینه ری ده ریای - (مه دیته ژانه) به ره و خاکی زترین و به برشتی کردستان، بوه ته هوئی نه وه که کیوو که ژوده شت و لاپال و شیوبه گیاوگژودارو ده وه ن دا بیوشری ، به گول و گه ون و گه لا برازینه وه، که هه رچی له خوراواوه به ره و خوهره لاتی نه م شارستانه برۆین له میزانی له وه ژگه و گژوگیا و دارو ده وه نی که م ده بیته وه و، به میزانی زه وی کیلگه و ده شتایی زیاتر و به ربل و ترده بی، گرنگترین داری لیژه واری نه م شارستانه که زورته نک و ته ک و توك لیژه و له وی به رچاودین، داری به زوو. ۲ - مازوو - ۳ - بادامه کیویه - ۴ - گوژ (بلج) ۵ - هه رمی کیویه ۶ - قه زوان (وه نه ته ق) ۷ - بلا لۆکه کیویه ۸ - چالۆک - ۹ - که وت، بادام. گوژ، هه لۆزه، بلالۆک. هه رمی و شتی تره.

هه روه ک باسمان کردشارستانی سه قز مه لبه ندیکی کوستانی له وه رخوشی به پیت و به رکه ته، نه گه رده و له ت ناوریکی لی بداته وه و پی ژابگا و به یارمه تی فه لا کانه وه برۆا نه م شارستانه، که له نیوه ی - (لوبنان) - زیاتره، ده توانی چه ند به رابه ری نیستاکه ده غل دانه ویله، گوشت، خوری، سپیایی زون، شیر، په نیر، هه نگوین بۆده ره وه ی شارستان

۱) سوډه تی عم - له هه وراوه و بارانی به خورولیزمه مان بوپارندن تا دانه ویله و گیاوگژوباخات  
جز (بو یزیو و به ری چوشتان) پۆشین

بنیری، نه م ناوچه سه دان جوړه گیای خوارده مه نی و ده رمانی و سه نعه تی زوربه که لکی  
تیدایه وه ک:

رّیواس - لوشه - کاشمه - کوزاده - شنگ - جاتره، پونگه، ده رمانه سپیه که، گیاجایی  
- گوزروان - سیر، زه رتک - گیاسالمه، نه سپون - سرپیش، رّونیاس، گه ونی که تیره،  
وه نه وشه - هه لاله - که نگر - بیژان، خاکشیر - که نه گه ریپی بچارین چاره ی نیازی ناو  
خوده کا و که لک و قازانجی ئابوری زوریشی تیدایه، گرنگترین له وه رگا و میرگ و  
گیاجاربریه تین له کوستان و له وه رگای نه م ئاوی یانه - ۱ - کانی به ند - ۲ - میرگه  
نه خشینه ۳ - شیخ چوپان ۴ - گوژی ۵ - باوسه یین ۶ - سیاده ر ۷ - وزمه له ۹ -  
پیرومه ران ۱۰ - هه مزه قه ره نیان ۱۱ - قولقه له ۱۲ - کیله شین - ۱۳ - داراوی له دیهستا  
میردی - وه ته واوی دیهستانه کانی سه رشپو و خور خورّه و تيله کوو کولته په وتورجان  
به تاییه ت هه وارگه و کوستانی نه م گوندانه، قزل ویل، میشیاو، هه رمیدول - هه ردووباید ر  
- حاجی عه بدول - حه وتاش - سیانزار - بوردیه مه - سیف - بستم - کانامه ت - ئیسهاقاوا  
ده ره ی ناوی، جه وشن، سماقلو، گاهه که چی سه روخوار - مه ولاناوا - هه ردووماسیده ر -  
ده ره هوان - بست - بناوچان - ته وه که لان - شاقه لا - نه رگسله - ئالپجان - قامیشه له -  
قه ره بوغره - خورخورّه - سه رده ر - تاله جه ر - باشماخ - تازاوا، قاجیان - ته خت -  
عه لیوا - هه وی - ضامناوا - سه یفاو - قه پلانتو - قه لاکون کانی سور. فه تاحاوا.  
تورجان - شیلاناوی - سه یداو - هه رمیله. کانی زترینه. سونج.

هه روه ها دیهستانه کان تری سه قز خاوه نی میرگ و گیاجاروله وه رگای خوش و  
به به هرن و بو ئازه ل داری زور به که لک و قازانجه، به لام بری له و له وه رگا و میرگو و  
بژیوانه به هوئی نه وه که له نیوان هه لدير و زه رد و ماهی سه خت و چه تون دا هه لکه وتون،  
دروون و کوکردنه وه و هیئانه خواره وه یان، بونا و کادین یاگیشه و تایه زور عاسته مه، له م  
باره وه پیوسته که ده ولّه ت له م جوړه شوئنه دا به کوومه کی فه لا زه حمه تکیشه کانه وه  
پچی و ریگیان بو بیکشی و یارمه تیان بداتا به رهه میان چه ند به رابه ریته وه

گیا: گرنگترین گیای مه لبه ندی سه قز بریه تین له و گیاوگژانه ی که له مه و پیش  
له باسی پاریزگادا باسی لی کرا. به لام به پیوستم زانی نه و گیاوگژانه ی بوډه وای نه خوشین  
به کارده برین له گه ل ناوی «طبی» یه که یاندا بنوسم.

ژوماره	ناوی گیاهه کوردی	ناوی گیاهه طبیی	ژوماره	ناوی گیاهه کوردی	ناوی گیاهه طبیی
۱	چه ق چه قه	کاسنی	۲۱	گوئی مشکه	فراسیون
۲	هه واداره	باباناده م	۲۲	شوتیه کیویله	هندوانه
۳	که نیزه	اکلیل کوهی	۲۳	گیاهلاو	مریم گولی
۴	ناخونه ک	گیامانگا =	۲۴	گوزروان	گاوزبان
		که نیره که وه	۲۵	هه میشه به هاره	شیر سگ
۵	سو = گول به ز	انجدان رومی	۲۶	هه لقه تیز = شه رول	فرفیون
۶	زیزه له مارانه	تاج ریزی		به گول	
۷	کرم کاشور	شققل	۲۷	عه تره شا	سنبل الطیب
۸	که ما	انجدان سیا	۲۸	گینو = گیازه ردک	چله داغ
۹	پیکول	خارخسک	۲۹	جیویه ی داری بوق	شیر خشت
۱۰	قه یته ران	پرسیاوشان	۳۰	رونیاس	روناس
۱۱	گوله به زونه	افسنترین	۳۱	گیاده رمانه = مامیله	شاهه سه ند
۱۲	پرسه پیروزنه	با بونه گاوی	۳۲	زره هه لاله	غافت
۱۳	چاوشه =		۳۳	هه لاله	اسپیرا
	گوله مه م کیشه	بابونه سپید	۳۴	شیرین شوک =	عافر قرحا
۱۴	چاو کوتکه	بابونه زرد		وه ک که له م کاشور —	وایه وله کویستانان
۱۵	مه زره	مزره		ده زوی	
۱۶	جاتره خاسه	آویشن شیرازی	۳۵	خزه =	بسفایج = له سه ر
		= مرز نجوش		به رده زوی	
۱۷	جاتره کیویله	کاکوتی	۳۶	نم دار = له جه نگه لی —	سه رده شتاهه یه:
۱۸	بیژان = پنجه	بومادران		برگ تیول	
۱۹	جله =	افتیمون	۳۷	قه فقه فه	دم اسب
	سه ره تانی گیایی		۳۸	شلیزه	لاله ی سرنگون
۲۰	چل گری	بادرنجبویه = سس	۳۹	گه زگه زه	گز نه
	= خه شه گیا				
۳۰	گیانیشه	هوفاریقون	۴۰	به لینه = به ره	خرفه

ژوماره	ناوی گیاهه کوردی	ناوی گیاهه طبیی	ژوماره	ناوی گیاهه کوردی	ناوی گیاهه طبیی
۴۱	که رکۆل	شکر تیفال	۶۱	چایی کیوی =	چای کوهی
۴۲	لاولاه مارانه	نیلوفرابی =		گیاهیکه بوژانی زگ	
۴۳	شوتی ده شتی	هندوانه ابوجعل		باشه = کلکه زبوی	
۴۴	گیابۆگه نه = پیچن	سراب	۶۲	گیای چایی -	چای سبز
۴۵	جه گهن	اگیر ترکی	۶۳	لاولاه	نیلوفر
	= شاجه گهن				
۴۶	گوڵه جوتیره	سورنجان	۶۴	کوزه له،	بولاغ اوتی
۴۷	گوڵه خیزوک	انیسون	۶۵	گوژ = گیوژ	زلزلک = کیالک
۴۸	هیرو = گوڵه	ختمی	۶۶	قلقا و - هاز =	فیل گوش = قلغاز
	هه له له		۶۷	گیاکۆخه = وه ک	فرنجمشک
۴۹	به له ک = میکوک	شیرین بیان		ریحانه وایه	
۵۰	زولفا. بو ناسم باشه، زوفا، وه ک گوڵه به		۶۸	سوره بنه = قونسور	سالک
۵۱	بزگیله =	کاکنج = عروسک	۶۹	کوزاده = کنیوال	تره کوهی
	گوڵه مه مکه	لیشت پرده - میوه اش	۷۰	کاشمه	انجدان سفید
	مانند گیلاس است				
۵۲	گیابۆگه نه =	برگ تاتوره	۷۱	شاته ره	شاتره
	گه نگه نه		۷۲	گه لار کیشه	باره هه نگ
۵۳	گیاسالمه	ثعلب گرده	۷۳	نانی حاجی له ک له ک	به نیره ک
۵۴	با بردله	باداور	۷۴	توترک	تمشک
۵۵	مورو = مورتک	داریکه له سه رده شتا	۷۵	قجی	کیشه
۵۶	سی به ره.	شیدر			کشش
۵۷	هورایشی.	خارده شتی	۷۶	بی چوله که = دانه	علف، هفت بند
۵۸	بیفوک	شیرشیرک	۷۷	فریشکه قه یاخ	چاودار
۵۹	نه سپون	چوبک	۷۸	سی سوو	-
۶۰	پنیرک = پسنچک	-	۷۹	قاسده به رزوژ =	قه آلمان
۶۱	شامه لهه م = هیرو	ختمی بری - گوّل			درویه کنی بالا به رزولق لقاویه

ژوماره	ناوی گیاهه کوردی	ناوی گیاهه طبی	ژوماره	ناوی گیاهه کوردی	ناوی گیاهه طبی
		ورد			
۸۰	نالّه نه کیویله	-	۹۶	کیوار - کیفار	قه راخی ریگادا
۸۱	سریش = خوژه	سریش = بنی خوژیه		ده روی	
۸۲	شه ش به ر	اریسا	۹۷	که رته ش = سه لکه ته شی	
۸۳	سه رهنج	کولاهک میرحسین	۹۸	گوندور - گیای خوارده	مه نی به
۸۴	و شترخوار	خارشر	۹۹	زّه لاو -	-
۸۵	گوی به رخوله	اونینوس	۱۰۰	پیلّه هار	-
۸۶	گونه که له شیره	-	۱۰۱	که رکول - وروه	شکرتیغال
۸۷	گونه سه گانه	-	۱۰۲	قه لقانه بزنه	شکاعی = طوبه
۸۸	میله گورگانه =	گولی سیپوری	۱۰۳	گیابرانه = کلّاوزره	برنجاسف
	= کاردو قوره	-	۱۰۴	هه وشانی	ده رمه نه
۸۹	خه ربه نگ	بذراالبنج	۱۰۵	گوگه م = گاومه	گولی ماهور
۹۰	خاکشیر - شیوران	شیوران - خاکشیر	۱۰۶	زحانه کیویله	-
۹۱	شاپانه سه ره	آرتیشو =	۱۰۷	چوله که گره = له رزه	حلبوب
	کنگرفرنگی		۱۰۸	سه رتیکه = سه یدوکه	-
۹۲	ریواس	رواس	۱۰۹	میشگره	-
۹۳	وه نه و شه	بنفشه	۱۱۰	زریزانه	ته آخه ک
۹۴	گوئه به ژمینه	اکلیل الملك	۱۱۱	لوگه نه: لو	رازیانه ی تلخ
۹۵	گه پله	اذربوی	۱۱۲	هه آز -	قارچکی هه آز
				زورچاکه	
			۱۱۳	هه لامه -	گیاهه کی بون خوشم
			۱۱۴	مه ندی -	بقده نوس
			۱۱۵		آمله مقشر
			۱۱۶		

## «مه ل و په له وه روداعبا»

مه ل و داعبا و گیان له به رانی مه لبه ندی سه قز بریه تین له وانه ی که له پاریزگادا  
باسی لی کرا -

## (چوم و ئاوو کانیاوان)

وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ 'چوم و ئاو و کانیاوان، که وره ترین خه لاتی  
خوان، ئاو مایه ی مان و ژیانه، هو ی شادی هو ش و گیانه، جیتی بیر و سه رنج دانه.  
بزوینه ری ئیمانه. بو خزمه ت و راپه زین، له زئی بازی مان و ژین، نه ی خوینه ری به  
سوزان، خو به چینی دلسوزان، به خویندن و پینوسان، به کاری باش و ده رسان،  
پچو به نگه هه ژاری، نه زانین و بیکاری، ئاو ی به تا قگه و گوزه، وه ک چل چه مه و  
خورخوره، جه غه توو به هاره و خوره، سه قز خوکانی دوره: پیاو به و پیاو به وه سته،  
سه دیان له به ردابه سته: لانکه ی ژیان به هه سته، سه قز یا خو سه ر ده سته، که ژوکو  
لیژوده سته، زوربی یا که م چون به سته، زه وی و زاری بکیله. که کره و تالوی مه هیله، تو با  
پیره ی که لان بوی، نه وان میگه ل توشوان بوی، تو کوری نیشتمان بوی، بوله دایکت نه بان  
بوی، نه چوه بچی نه م توبه: هه زار گونا و یه ک توبه.

زیویه و ته ختی سولیمان، یاسوج، نیلام، لورستان، شاری کورد تا شاری وان، خال به  
خال ی کوردستان، خاکو و کان و داهاتی، بی پاریزی له هاتی، بوئه و کاره براکه، به دوی  
باشاندارکه، ده س له ملی براکه، تو پچو کوئه و کاکه، نه و به قه له م توبه شیر، هه ردوو  
به راوته گیر.

له کاتی ده رفه ت و هه ل، برۆن بو خزمه تی گه ل، به گیان و مال که ل و په ل، سوکو  
نازاوه کومه ل، کان و کانیاوان ده رده، ده س له نوکه ری به رده. تو ئاشورت بال شکاند، تو  
ته خت و تاجت رفاند، تو مونکه برنیت تاراند، تا نازادیت بو خو ت ساند، نه ی بو ئیسته وا  
ناکه ی؟ - بو برات هه ل که ی چراکه ی، ئیره مه لبه ندی جوانی سه قزه، دوزمن له حاستی

(۱) سورة الانبیاء نایه تی ۳۰

(۲) مه به ست جه لاله ددینی خواره رم شاهی مونکه به رنی یه. کاتی له به رابه ری هیرشی (مغول) داشکا. په نای به کوردستان  
هینا - کوردانیش مه ردا نه په نایان دا و زۆرشیان یارمه تی دا. نه ویش له پاداشی جوانیر یه که یاندا رۆزی لی کوشتن. له ناکام دا  
کوردیکی کوژ کورژاو، وه دوا ی ده که وی و به توله ی کورزه کی له کوستانه کانی کوردستانی تورکیه داده ی کورژیه وه -  
(نوسه ر)

مات و کره - دوستی زور شاده و به وزه، خاکی میرانی باو و با پیره، رو داوی کون و تازه ی له بیره، رسته می قاره مانی شانامه، کورده و لیره ژیاوه نامه، سه قز و شه ی ناوستانیه، جیتی تیشک و به زه ی خواجه، یانی ساخ بژی و کرمول مه به. و شیار به پیت نه که ن ده به، نه مه لیه نده ۴ به ره حم و به زه ی خودا گرساوه ته وه، به گول و گژوگیا، به چوم و ناو رازاوه ته وه، ژوانگای دلرفینی که ره می خواجه بوگه لی هه ژار، که ده فه رمی: وَلَا دُخِلْنٰكُمْ جَنَاتٍ تَجْرٰی مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ ۱، به زمانی قودره تی ده یان دونی، تیوه ده نیرمه سه رزه وینی، که خورّه ی ناوی لاپال و تافگه ی چومانی، هازه ی ریزاوه قه لپه زه ی هه لدرانی، هازه ی سیلاوی پایزو به هارانی، باخ و باخات و به ر سیبه رانی، داری بی به روبه ری جوانی، چریکه ی باز و شه قه ی شابالی هه لو، کیژولوان له کوستانان کوکو. قاسپه قاسپی که وان. له سه ربه رد و لوتکه ی کیوان، گه شیی چنوران له سه ر سنوان، جوانی وه نه وشه و بیینی هه لالان، گوله خاشخاشه له ژوروی مالان، رتواس و مه ندی له دورده دره وش، خوشحالی و شادی و ساخی ده به خشی، به تایبه ت سروی به ری به یانان. له ناو گولزارو هه وای کوستانان، تیت ده گه بیینی، به نه سپایی به گویتاده چریینی که: به دی هیته رو نه خش پیده ری نه م به هه شته، خه لات پیده ری نه و کیووده شته: خودایه کی تا کی بی وینه ی دلاوایه، که هه رچی بیه وی وایه، جادلوی له دلاوایی دلوفان، تکیه سه رخاکی به پیتی کوردستان، غه ملی و رازاوه، هه روه کو به هه شت، لاپال و که ژو، راستیو. ده روده شت.

### (زنجیره کیوی میژویی زاگرس) = سه قز

زنجیره کیوی زاگرس - خوای گه وره ده فه رمی له قورنانی پیروزدا و اذکروا اذ جعلکم خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَ بَوَّاکُمْ فِی الْاَرْضِ تَتَّخِذُوْنَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَ تَنْحِتُوْنَ الْجِبَالَ بُيُوتًا فَاذْكُرُوا اِلٰهَ اللّٰهِ وَلَا تَعْتَوْ فِی الْاَرْضِ مُفْسِدِینَ ۲ وه بیر خوتانی بیینه وه کاتی که خودا، تیوی کرده جی نشینی گه لی سته مکاری (عاد) وه هایشی نیشته جی کردن که له پاده شتیبه کاندایه کوشکی باشکوی (وه ک زیوه) تان به دی دیتا ۳ له کیوه کانیشدا قه لای قایمی وه ک (نه شکه وت و قه لای که ره فتوو) تان داده بری، که وا بووخه لاتی خواوه بیر خو بیینه وه و

۱) سورة الانبیاء ثابته تی ۱ - سورة النازعات ثابته تی ۱۲

۲) سورة الاعراف



له سه ر نه رزا نازاوه مه نینه وه، یاده فه رمی،

وَسَنخْتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ<sup>۱</sup> له کێوان قه لای قایم - (بو به رێوه بردنی ره و ره وه ی زیان) داده برن، عه ره ب به کێو ده لێن - جَبَل - که جه معه که ی ده بینه جَبَالَ - هه ربویه میژو نوسانی عه ره ب به ولاتی کویستان و شاخوی کوردستانیان وتوه - جَبال - خوای گه وره له قورنانی پیروژدا وشه ی - جَبَل - ی شه ش جارو، وشه ی - جَبال - یشی سپی و سێ، سه رجه م (۳۹) جار ناوی کێوی له قورنانی پیروژدا هیناوه - یانی ئینسان با ۳۹ - جاریش له رێگای ته لاش بووه ده س هینانی ما فی ره واو به رحه قی خوێ مه یه نه تی ببنیی و به ما فی خوێ نه گا: نابێ کۆل بداو سه ری ته سلیم وزه بونی بوئه ته ویس دا بنه ویتی، به لکو ده بی به نه خشه ی رێک و پێک و ئیمانی پولاین، هومید و زاوه ستانی وه ک کێو قایم و پته و، بزوتنه وه و ته قه لای وه ک ئاو پالآوته و به رده وام، له سه ر ما فی خوێ سوربی باوه زویه قینی بیت، له چله مین جاردا، که نیشانه و پله ی که ماله، به سه ر گشت کوسب و به رهه لستیکدا زال و پیروژ ده بی، خوای که وره ده فه رمی، وَالْجِبَالَ اَوْتادا<sup>۲</sup> کێومان گێرا به سنگ و له نگه ری زه وی - خوالی خوشبو - سعدی شیرازی بنه چه کورد ده لی -<sup>۳</sup>

زمین از تب و لرزه آمد ستوه

فرو کوفت بر دامنش میخ کوه

کێو گه وره ترین خه لاتێ خوایه، نیشانه ی به رزی و نه به زی و وه فایه، کێو قه لای میردانه - حه شارگه ی ژبان، مه ته ریزی شه ره فه، سه نگه ری غیره ته لانی هه لمه تو، کانی نیاز، هیلانه ی هه لویه زاوگه ی شه هین و بازه، سه رچاوه ی چۆمانه، لانکه ی مان و نه مان، به رگری بایه برله گۆل و گیایه، جا چون زنجیره کێوی به پیت و به رکه تی گه وره و به ناو بانگی (زاگرس = زاگروس) هه رله به ره یه یانی میژووه وه، حه شارگه ولانی باوو با پیرانی کوردان و له نگه ری خاکی پاکی نیشتمان بووه، ناسین و پێدا گه زانی نه رکی سه رشانی هه موو مرویه کی دل سۆزوه پرس وجۆیه (زاگرس) ناوی زنجیره کێویکی به خێرو بیر که له کێوه کوردنشین کانی، ئارارا مت وه تا که نداوی فارس، له باکوره وه به ره و باشور به درێزایی - هه زاروشه ش سه د - کیلومتر سه ره زر و به دیمه ن زاوه ستاوه<sup>۴</sup> له سه دان زنجیره کێوی شان به شان (متوازی) به دی هاتووه، پانیه که ی له نیوان (۱۶۰) تا

۳- سعدی له کورده کانی شیرزه - مثلثاتی - سعدی به کوردو فارسی

(۱) ئایه تی - ۱۴۹ - شعرا

(۲) سوره تی عم - ئایه تی - ۷

عربی - ۹ - ۹۶ - مه بوئوی س ههیدی نه م برلای

(۳۲۰) کیلومتر دایه، که زوبه ر (= مساحت) ه که ی ده بیته - سی سه دوهه شتاو چوار  
 هه زار (۳۸۴۰۰۰) کیلومتری چوار گۆشه زوربه ی لوتکه ی کیوی کانی زیاترله سی  
 (۳۰۰۰) هه زار گه زبه رزن، بلندترینان نوچکه ی زه رده کیوی به ختباری یه که چوار  
 هه زاروینسه دوچل وحه وت (۴۵۴۷) گه ز به رزه -

کیوه کانی زاگرس - زۆرتریان له کوچکه قسلیه کان به دی هاتون، به شی، کارستی (=   
 ته په و ده شتی قسلی بی به هره) ی زۆر تیداده بینری، به شی ناوه ند و باشوری ئەم کیوه له  
 - چین خواردوئی به دی هاتوه، به شی باکوریشی له - گسلس (له ت بون و پچران) به دی  
 هاتوه که له درێژایی هیله پچراوه کانیدا زۆر چال و چۆلی بازنه یی (گرکانی) تیدایه، یه کی له  
 تاییه تی کانی زاگرس - نه وه یه که به ردی خوئی یی گومه زی شکلی هه ره زلی تیدایه، له  
 داوینی پرخیز و به ره که تی باشوری خوراوایدا گه وره ترین مه لبه ندی نه وتی دنیا  
 (ناوچه ی نه وتی گه چساران له ئوستانی کوه کیلویه) ی تیداهه لکه وتوه، پی ده شتی  
 کانیسی بی دارو ده ون و رۆتمان، به لام له به رزایه کانیدا میسه ولیره وارو داری - به زوو  
 داره به ن - وه نه ته ق (قه زوان) بادام، گوژ، وزم (بووز) وکه وت و شه هین و تیرووشتی  
 تری زۆره، له ناودۆل ولا پال و ناو به ردو نوچکه ی شاخه کانیدا، میرگ و گیاجاز و  
 چرگه نی پزوزه نوپرو به دیمه ن، داروده ون و گوینی و پنچکی به به هره و ته نکی زۆره  
 هه ربه و جوړه هه زاران جوړه گول و گیای جوان و سه رنج راکیشه ری، بۆن خوشی به تام و  
 که لک و ده وای تیدایه، که هه رکام ده یان ده ردونه خوشی نه ره وینی، سه دان خه م و  
 په ژاره نه تارینی، به زمانی بی زمانی، شوکر و سویاسی که زه م و به زه و ده لاوایی  
 په روه ردگاری به دی هیته ری بوونه وه رو، نه خش پیده ری ئەم دیمه نه به شه وق و  
 دلرینه له کوردستاندا به جی دیتی،

دیسان له ناو زه ویه نزمه کانی که وشه نی زاگروس دا، زه وی شوړه زار و زۆنگ و زه ل  
 و زه لکاو، به رچاوده که وی، که لیږه و له وی، ته ک و توك کوخ و چادر و چیخ و دی له  
 چاوده دا،

گه وره ترین شاری که وشنی ئەم شاخانه بریه تی یه له شاره کانی ماکو - خوئی -  
 سه لماس - ورمی - شنو - نه غده - مه هاباد - بوکان - سه قز - سه رده شت - بانه - سنه -  
 کامیاران - کرماشان - خوړوه ماباد - شاری کورد - یاسوج - شیراز - نیلام - هه مه دان -  
 قورووه و بیجار و ساین قه لا و تیکاب، ژوماره ی دانیشتوانی ئەم مه لبه ندانه زیاتر له

۱۲ ملوین به راورد کراوه، که زۆرتَر له (۸) ملونیان کوردن، 'دیاره که خێله کانی - لورۆ به ختیار و تیره کانی له ک و بویر نه حمه دی له بنه ماله و بنه چه وره گه زی پاکی کوردان ده ژمیر درین.

زاگرس (سیلۆ) هه ماری ده غل و دانه - نه گه ر بیژین که زه ویه پی ده شت ولا پال و لیژه به خیر و بیره کانی - نیلام - سه رپلی زه هاو - قه سری شیرین - کرماشان - ماهیده شت - کامیاران - بان له یلاخ - قوروو - بیجار - هه وه توو - هه وشار - سه قز - بوکان - ساین قه لا - شامات - شارویران - مه هاباد - نه غده - سندوس - سوسنایه تی شتو - پیران - لاجان و سه دان مه لبه ندی تر، چالی گه نم و ده غل و دانه وێله، ده شتی نازادی وشه زه ف، به هه شتی سه سه وز و به دیمه ن و تماشایی خودان له کوردستاندا، که نه گه روه ک پیوسته پیی بچارین، نه توانی بیجگه له نانی ناوخواه زاران تون گه نم و دانه وێله بوده ره وه بنیری

زاگرس - جیی نازه ل داری و به رهه م هیئانی مه ژو مالیاتی، داشتی، شیر و گوشتی - زاوزوو، سه دان مه لبه ندی وه ک - خورخوره - سه رشپو هو به توو، له یلاخ، شاهو، که ره ند - سه رپلی زه هاو - گه ورك - مه نگور - قه ندیل، هه وشار - کوستانی کانی ماین بلاغ و پیرمحمد و کوستانی سه لیم خان له مه لبه ندی ساین قه لا و تیکاب - کوستانی کانی مه رگه ژو ناوچه ی ماکو و ده یان کوستانی چرونه رمان و له وه ژ خوش و به که لک و به هره ی تیدایه - ۲

که به ومه رجه ی وه ک پیوسته ده وله ت ناوژی له نازه ل داره کانی نه م ناوچه بداته وه، زۆربه ته واوی و به جوانی بیجگه له ژۆن و گوشت - که ره و په نیرو که شک و خوری و پیست و زیخوله و به رهه مه پیوسته کانی تری ناوخوا، ده توانی گشت سالی سه دان تون بو ده ره وه ی ولات بنیری و بییته هو ی سه ربه زری نیشتمان، زاگرس - شوینی باخ و باخات و لیژه وار و چۆم و جوگه وز نه و - کانیاوه، هه واری فینک و دل بزۆن و گیان په روه ری به بایه خ و ناوه، لوتکه ی کیوانی به رزه، شاخی به سامه ته رزه، جیی نازه له و بزۆینه، به رزی دوزمن ته زینه، گشتی زیرۆته لایه، خوشی له وتن نایه، هه رده له ی خودای بی وینه - به ری له نه مرۆ و دوینه، باسی کوردستان ده کاکه ده فه رمی و هو الادی مدالارض و جعل فیها

رَوَاسِیَ وَآنَهَاراً وَ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا رَوْحَيْنِ أُتْنِیْنِ یُغَشِی الَّلَّیْلَ النَّهَارَ اِنَّ فِیْ ذَٰلِكَ لَاٰیَاتٍ لِّقَوْمٍ یَّتَفَكَّرُوْنَ وَ فِی الْاَرْضِ قِطْعٌ مُّجَاوِرَاتٌ وَ جَنَاتٌ مِنْ اَعْنَابٍ وَ زَرْعٌ وَ نَخِیْلٌ صِنْوَانٌ وَ غَیْرُ صِنْوَانٍ یُسْقٰی بِمَآءٍ وَاحِدٍ اٰخْوَانُهُ وَ خَوَاصِهِ، که سفره‌ی زه‌وی بومان و ژبانی ناده‌می زادی راخستوه، بوته‌وه‌ی ناوری ده‌رونی له‌سه‌رجه‌غزی نه‌له‌خشینی، کیوانی قورس و به‌سامی له‌سه‌رزا گرتوه، چومانیشی تیدا ره‌وانه‌فه‌رموه، له‌گشت میوه و گزوگیایی نیرومیی به‌جوت لی به‌دی هیناوه، په‌رده‌ی شه‌وی به‌سه‌ر ژۆژ و ژۆژی به‌سه‌ر شه‌و داکیشاه، تاگه‌لی خاوه‌ن بیر سه‌رنج بده‌ن، نه‌و گشت خه‌لآنه‌به‌خوژی له‌ده‌س نه‌ده‌ن، قانونی خودا و ادامه‌زراوه‌ناوی سورشت وارزاوه، که شوینی نرم و شوره‌زار و گهرم و قارقویی، لایی به‌رزو به‌برشت، فینک و برۆین و باگری، لایی، که ژوته‌لان و به‌ندن و به‌رد و کوستانه، لایی ده‌شت و نه‌رمانی پرگول و کانه، لایی باخ و باخاتی تری و خورمایه، لایی داری یه‌ک په‌ل‌دوو په‌ل و پرگه‌لآیه، شوینی ده‌غل و دانه‌وئله‌دیتی - لایی درودال ده‌روینی -

زاگرس، ته‌لای ده‌سه‌وشاره، به‌شی گه‌لی کوردی هه‌ژاره، کانی نه‌وتوته‌لآیه، خه‌لآتی نه‌پساوه‌ی خودایه، قورنانی پیروز ده‌فه‌رمی: اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَآءً فَاَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُّخْتَلَفًا اَلْوَانُهَا وَ مِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَیضٌ وَ حُمْرٌ مُّخْتَلَفٌ اَلْوَانُهَا وَ غَرَابِیبٌ سُودٌ اِنَّه‌ی مَرُوءِیْی که بوتیگه‌یشتن دل هه‌بو دیتن چاوه‌بوژنه‌وایی گویت خه‌لا‌سنا کراوه، مه‌گه‌رنابینی که خودا له‌هه‌ورانه‌وه‌ناوده‌بارینی، پاشان گشت جوړه‌میوه و به‌رو به‌ره‌میکی ره‌نگاوزه‌نگی پی ده‌روینی، مه‌گه‌رنابینی که خودای گه‌وره‌کیوانی به‌ره‌نگی جوړای جوړ، خه‌ت‌خه‌تی سپی و سوروزه‌شی قه‌ترانی ده‌ره‌یناوه، تابه‌وردی و ژیری لیکی‌بره‌یته‌وه، کانه‌پرخیروپیژه‌کانی بدوژینه‌وه‌و بوخوتی که‌لک لی وه‌ربگری، ناوچه‌ی - نه‌وتی شا - مه‌ل‌به‌ندی گه‌چساران - هه‌ریمی مه‌سجید سوله‌یمان - مه‌یدانی نه‌فتون، تیکراله‌اوینی زاگرس داپی گه‌یشتون و له‌خاکی پاکی نیشتماندا هه‌لکه‌وتون،

برئی له‌نوسه‌ران زنجیره‌کیوی زاگروسیان به‌پاتاق، پشتکو - که بیرکو - زه‌ردکو - داناهه، به‌لام نه‌وانه‌به‌هه‌له‌چوون، چون له‌حه‌قیقه‌تداهه‌ر کام له‌م زنجیره‌کیوانه‌ناوی

مه لئه ند، یابه شی یا زنجیره کیویه که له زنجیره کیویه به ربلآوه کانی - زاگرس<sup>۱</sup>

### (زنجیره کیویه کانی ناوچه ی سه قز)

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَ جَعَلَ لَكُم مِّنَ الْجِبَالِ اَكْنَانًا<sup>۲</sup> خودانه و خودایه، که بۆشودانی ئیوه سیبه ری داروده ون وشتی تری داناره، هه روا له ناو کیواندا نه شکه وت و غاری بۆتان به دی هیناوه، به وجۆره کیوکه وره ترین خه لآتی خوایه، خیروبه ره که تی له دواپی نایه

### زنجیره کیوی وه ستامسته فا

شارستانی سه قز که له ناو زنجیره کیویه سه ربه رزه به سام و دیمه نه کانی زاگرس داهه لکه وتوه، بۆخوی خاوه نی نه م زنجیره کیویه به که لک و به رهه م و سه رسه وزانه یه، وه ک له پیر پیاره زانا کانی کورده واریم بیستوه هوی ناوانی نه م کوستانه به کوستانی - وه ستامسته فا - و به شیکی تریشی به - زه ینه ل - به م جوۆره بوه که له دپی تورجان دا ئاسنگه ریکی شمشیر دورسکه ر به ناوی (وه ستامسته فاو) شوائیکیش به ناوی (زه ینه ل) - ژباون - رۆی زه ینه ل - گازانه که ی ده بابۆسه رنه و کیویه یکه ئیستا که پی ده لئین (زه ینه ل) - مانگایه کی، سه ره رۆ یی وهارو هاجی ده کاوزه ینه لیش، ده ستی لی نه داته گل مۆتکه به ردیکی خرۆ بۆمانگای ده هاوۆی، به رده که یش له م که له که یه وه ده رۆا و له و که له که یه وه ده ر ده چۆ و مانگاده مرۆی -

زه ینه لی بلیمه ت - به رده که هه ل ده گرته وه و پیتی داده رۆانی و ده زانی که نه مه سورێکی تیدایه، به ردنی یه پۆلایاشتی تر له پۆلچاتره - ده بیا بۆلای (وه ستامسته فا) و ده لۆی وه ستامسته فاله م - پۆلایه - شمشیریکم بۆدورست که، وه ستا کاتی تپی ده رۆانی ده زانی شیمشیری نه مه زۆربرآ و بی وینه ده بی، له ده لی خویدا نه خشه یه کی دل ته زین، بۆده رهتانی شمشیر که له ده س (زه ینه ل) ده کیشی، شمشیر که ی خومآلیانه بۆدورست ده کاوله کیلانیکی چاکی، به جوۆی قایم ده کا که به زویی (زه ینه ل) شمشیره که ی بۆله

(۱) دائرة المعارف فارسی دکتر مصاحب ص ۱۶۰ ج ۱ ماده زاگرس

(۲) سورة النحل نایه تی (۸۱)

کیلان ده رنه یی - شمشیر که ده داته وه به (زه ینه ل) به لām له پیش نه وه یکه (زه ینه ل) گارانه که ی به رته وه بو کوستان، وه ستامسته فا له سه رزیکه که یدا. که مینی - بوداده نی کاتی (زه ینه ل) ده گاته نه وجیکه (وه ستامسته) هیرش ده باته سه ر - شوانه وئله، که شمشیر که ی لی بستینی، بابه کو شتینشی ته واوبوی، (زه ینه لیش) په لاماری شمشیر که ی ده دا تاله کیلانی ده رینیی، به لām بوی ده رنایی، ده لی توبه خری زگی مانگا کون ده که ی، چون له کیلاندانابری؟ جا به کیلانه وه شمشیر که هه ل دینی ده یداله مه لی (وستامسته فا) و ملی ده په رینیی و ده ی کوژی، له و کاته وه نه م کوستانه به - وه ستامسته فا ناونراوه وئه و کیوه یش که زه ینه ل به رده که ی لی نه دوزیه ته وه به زه ینه ل ناوی ده رچوه - (خواواناتره) ۱ - زنجیره کیو و کوستانی وه ستامسته فا - سه ره تای نه م زنجیره کوستانه ناو سارد و به زرو له وه ز خوش و پرگول و به دیمه ن و ته رزه، له نیوان دیکانی، تورجان، جه میان، شیلاناوی، سه یداوا، کانی زیرینه، سونج و هه رمیله دا هه لکه وتوه، که له دیکانی شیلاناوی، سه یداوا، به ره و

باشور به رزده بیته وه لوتکه ی باشوری خورژه لاتنی شیلاناوی (۱۸۰۵) گه زبه زره، ماوه یی ده روا و له باشوری خورژه لاتنی تورجان به رزی لوتکه ی ده گاته (۱۸۲۵) گه ز لیره داده بیته دوو شاخه، شاخه یه کیان به ره و خورژه لات لاده کاته وه و ده گاته لوتکه (۲۲۵۱ گه زی) بری ترده روا و ده گاته لوتکه ی به رزی (۲۱۵۶ گه زی) - زه ینه ل - که له باشوری خورزاوی هه رمیله داراوه ستاوه، نه مجار به ره به ره داده نه وی و به که لی داروغان دا، که ریگای هه رمیله بوکونده لاتنی پیداده روا، داده په ری و به باشوری هه رمیله داده روا و له شاخی (مه نداو) مه شهو به (شاخه ره ش) له کیوی (مربوه یسه -) ی مه رخوز، تی ده په ری و به باشوری مه رخوز و باکوری قشلاخی سه ری داده روا و ده گاته نوچکه ی به زری (۲۳۷۰ گه زی) حه وته وانان، (ده لئین له م شاخه داحه وت پیاو چاک نیژراون که ئیستا که قسنه کانیا به رچاو ده که وی) له مه ولا به باکوری ته موغه و قشلاخی خواری داده روا و ده گاته لوتکه ی (به زری ۲۳۷۰ گه زی) (قه لآ نه شره فی) (که له م سالانه دازیرو نه نیکه ی زوری لی دوزراوه ته وه)

کینوی - وه نه وشه (که به هه له له نه خشه دا زاداری سه قز له سه ر نه م کیوه نیشان دراوه) له مه ولا به ره و باکور لاده کاته وه و به نیوان مه زرای مه رخوز و ئایچی داده روا ده گاته لوتکه (۲۰۸۹ گه زی) ئالمه لوو - (که ئیستازاداری سه قز له سه ر نه م کیوه یدا، بوخوم چه ندجا رانم له زاری خوالی خوشبو حاجی خه سره و)، که چیی متما به بو، بیته

چه قاوه) له خورواوی (مه لقه ره نی) و خوره لاتنی (چه کشه) دایه، له مه ولا به ره و خوره لات و باکور و خوراوا شاخه شاخه ده بیته وه، شاخه یه کی به باشوری (مه لقه ره نی) و مه زرا و باخی - (سه یده کورده) دابه ره و سه قز داده په زری، له مه زرا و ته پۆلکه کانی (ره جه ب) (باکوری پادگانی سه قز) و ته په ی مالان داده بریته وه، شاخه یه کی تریشی به باکوری - مه لقه ره نی داتی ده په زری و له که لی - چه تان (له قه دیما شوینی زری گروچه ته بووه) زه ت ده بی، گه رده نه ی سینه کیشی - حه و کانیا - (که به راستی کانیاوی سارد و خوشی زوره) ده بری، به کیوی به زری (به رده سور) له باکور مه لقه ره نی داهه ل ده گه زری و، کیوی به رد به رداوی جاقل (که ناوی باغی خان) له ژیر نه م کیوه وه دیته خوارنی) به خوراوی سه قز داده په زری و له قه راخ ماله کانی سه قز داده کوژی، شاخه کانی تریشی به ره و باکور ده زۆن و له قه راخ چۆمی قاره واو ئالتونی سه روخواره بریته وه، شاخه یه کی تریشی به ره و باکور به نیوان دیکانی، سه یداوا و چه کشه داده روا، نه مجار به ره و خوراوا لاده کاته وه و به باشوری ئاخکه ندا ده روا و له چۆم ده په ریته وه و به باشوری قامیشی شیر یازیلاغی دا به پیچه وانه ی ئاوهه ل ده گه زری، ده رواوده گاته کیوی کانی ناسمانی شان به شانی (سولتانی خه زایی) و له مه زرای (شیخ سه عید) که شه قامی سونج بووه رمیله به پیاده به ویداده رواده په ریته وه و، پال ده دا به کیوی به دیمه ن و به زری سولتان خه زای یه وه (نه م کیوه له فولکولوری کوردیدا جیی خوی کردوه ته وه وه ک ده لئین: سولتان خه زایی پیری به رانبه ر، هه رکه س که م شه رته سال نه باته سه ر، که نه م کیوه له رووگی سونج بری به لای خوراواوه هه لکه وتوه.

## زنجیره کیوی وسته فاتا ده چیته کوستانه کانی باشوری قولقوله و

### پیرومه ران

لیزه گه ی دوه می کوستانی وه ستا مسته فا له باشوری خوره لاتنی تورجانه وه ماوه یی به ره و باشور داده په زری و له باکوری دی (کونده لآن) به ره و خوراوا لاده کاته وه و به باکوری دیکانی (تایه ر بوغده) و (بو به کتان) داده روا، له نیوان دیکانی (بو به کتان) و (باخی شیخان) به ره و باشور لاده کاته وه و ده نوی به کیوی به زری (۲۰۴۶ گه زی)

(قه لا قوزلۆده) برّی ده زوا و له حاست دئی (کانی درّیژ) به ره و خورواو باده خواوده گاته لوتکه ی به زری (۲۱۹۸ گه زی) (قه ره قایه)، هه ره به و جوّره ده زوا تاده گاته لوتکه ی به زری (۲۲۴۰ گه زی) کیوی (هه واره به زره) له نیوان (یاغیان) (سارده کوستان) (شیخ چوبان) و (میزگه نه خشینه) دا، له مه ولا به ره و باشور لاده کاته وه و برّی ده زوا و لیزه گه یه کی به ره و خوره لات ده زوا و ده گاته کیوی به سام و به زری (۲۳۴۴ گه زی) (پیر چوبان) لیزه گه یه کی تریشی داده په زّی و به ره خورواو لاده کاته وه و ده لکّی به کیوی (دووسه ر)، که سنوری سی گوّشه ی بانه و سه قز و مه هابادی گرتوه، دیسان له پیر چوبانه وه ده زوا و ده گاته کیوی به زری گه زی (قه لاگا) له نیوان (میزگه نه خشینه) و (باوسه ین) دا، لیزه گه یه کی تری پال ده دا به کیوی به زری (۲۳۵۴ گه زی) (کۆره سوته) له نیوان دیکانی (وزمه له) (سیاده ری سه ری) و (باوسه ین) دا، لیزه گه یه نه سلّیشی به ره و باشورده زوا و پال ده دا به کیوی به زری (۲۵۲۰ گه زی) له نیوان دیکانی هه ردو و نجنی ی بانه و (باوه سه ین) دا، له مه ولا روو ده کاته باشور و ده زواوده نوّسی به کیوی (۲۴۴۷ گه زی) له نیوان (وشکه ده ره) و (باوسه ین ده زوا و ده نوّسی به کیوی میژویی (۲۶۲۲ گه زی) سه رتوون له نیوان (خاپوره دئی) (وشکه ده ره) (ساوان) و (باوسه ین) دا، ده زوا و پال ده دا به کیوی (۲۶۹۲ گه زی) وه زه نه «که ئیستاکه ئیستگای زاداری بانه ی له سه ر چه قاوه» به ره و خوره لات ده زوا و لوتکه ی<sup>۱</sup> (مه حمود شایه ر) و کیوی له وه ز خوشی (کلاوره ش) به جی دئی و به کیوی به رزو به ناو بانگی گه زی که لی خانه وه ده زوا «تونیلی شه قامی سه قز - بانه به درّیژی یه ک کیلومیتر به ژیر نه م کیوه داده زوا» هه روا کوستانه و کوستان ده زوا و کیوی به ردی پیغه مبه ران (یا به رده ریقناوی) چون هه لو و سه قری زوری پیوه بووه، به جی دئی و ده گاته کیوی به زری (۲۶۹۴ گه زی) پیر بوداغ، له نیوان (سه ر سونجی) بانه و (قولقوله) و (که ره ویان) دا، پیر بوداغ به ره و خوره لات لاده کاته وه و ده نوّسی به کیوی توره و توّراوی (غه زه ب) - هه وه که - (۲۱۶۰ گه ز به رزه) و گه وره ترین نه شکه وتی نه م شارستانه به ناوی (نه شکه وتی سیا)

له م کیوه داهه لکه وتوه به لّام تا ئیستاکه کیو پیوان و گه رال و شاخ ویستان به هاتونه ته نه م به هه شتی خودایه، که بزنان به چ هوّی نه م چپایه، نه وه نده رقی هه ستاوه، که ناوی (غه زه بی) له خو ناوه؟ چون هاوه لّان زوویان تی نه کردوه، به هه شتی خوین به دوزخی



خه لکی فرو شتوه، له بانی نه وه، که بازو شاهین و هه لو، له شه قه ی شابالان بده ن کوکو، له م په ر بوئه و په ز هه ل بفرن، پای شه یتان و شوفاری لی بیز بوئه بی قشقه ره له وی بهارینی، قالاوه ره شه ی ده نگ گرلئی بقارینی، کونده بوی بی خیری، به چولگه فیرلئی بخوینی؟

## ناوچه ی سه قز - زنجیره کیوه کانی (که له که جار و کوته ره ش)

نه مجار به نیوان (پیرومه ران) و (قولقوله) دا داده گه زی و پال ده دا به کیوی به رزی (۲۶۴۰ گه زی) (گرده کو) له نیوان (بته خو) و (کانی ناوی بانه و (قولقوله) و (پیرومه ران) دا که له خوهره لاتی کانی ناووده و سیته وه ده رواو ده نوی به لوتکه ی به رزی (۲۷۴۸ گه زی) زاغه، لیره دا به ره و باشور به نیوان دیکانی (کویره گویری) بانه و (ده وسینه) دا داده په زی و ده لکی به کیوی به زری (۲۲۷۰ گه زی) (بابلاوه) له نیوان دیکانی (بویه ن) (سورین) و کویره گویر دا، نه مجار به نیوان دیکانی (کویره گویر) (بویه ن) سه ربی) و (سورین) دا به ره و باشوری خوهره لات داده په زی و ده نوی به کیوه کانی -

— (ته وراسه) (به رده سور) له نیوان دیکانی - هه وناش و هه واره خو و قول نه ستیری بانه دا، هه رواده روا و له کیوی - کانی مه لا - تی ده په زی و ده کاته کیوی (۲۶۴۷ گه زی) (ده روازه) له نیوان کوستانه کانی که له جار و دی (نه ده ری) بانه دا، دیسان به خوهره لاتی دی (برویش کانی) داتی ده په زی و ده نوی به کیوی به رزی گه زی (حوجره ی فه قی) له خوهره لاتی دیکانی (سیاناو) و (سه رته زینی) بانه و سنوری ناوچه ی بانه و سه قز و کوردستانی عیراق (ده شتی شلیر) دا - له مه ولا به ره و خوهره لات به قه راخی سنوری کوردستان تیران و ده شتی شلیری کوردستانی عیراق داده روا و پال ده دا به کوستانی به ناو بانگی زور خوشی دل رفینی (۲۷۹۸ گه زی) (که له که جار) له نیوان دیکانی (میشاوی گه وره) و (سی کوچکه) و ده شتی شلیردا، هه رواده روا و ده نوی به کیوی ناو خوشی (۲۵۹۲ گه زی) (کوته ره سه وه) له نیوان سی کوچکه و هه رمیدول و ده شتی شلیردا، هه ربه و جوړه ده روا و ده کاته کیوی به خیروبیری (نه سپونه وار)، چون نه م کیوه گیای نه سپونی زوره به نه سپونه وار ناو دیری کراوه، له نیوان هه رمیدول و قزل ویل دایه، کوستانی، توسییه وار - که به رزترین لوتکه ی (۲۵۲۰ گه ز به رزه) له نیوان دیکانی (حاجی عه بدول) (قزل ویل) و هه ردو بایده ر و خوهره لاتی (نه سپونه وار) داهه لکه وتوه که له باکوره وه به ره و باشور تا سنوری کوردستانی شلیر دریوی هه یه، به ولاتره وه

کویستانی له وه ژ خوش و به دیمه نی (بۆرده مه) و (سیفه) که له خۆره لاتی قزل وئل و زنجیره کیوی توسیه وار دایه و تا کوردستانی شلیر درژیه ی هه یه، له خۆره لاتیشه وه ده نوی به کویستانی (ماله گه وره وه) نه م کویستانانه له خۆره لاته وه به ره و خورواو به م ته رتیه شانیان به شانی یه که وه داوه و، به ری هیژی ئازاوه چیان گرتوه، وینه ی سه ددی، ذولقه رنه ین - ریگای - یه ئجوج و مه ئجوجیان - به ستووه، ۱ - زنجیره کویستانی بۆرده مه و سیف ۲ - زنجیره کویستانی توسیه وار ۳ - زنجیره کویستانی نه سپونه وار ۴ - زنجیره کویستانی کوته ره ش ۵ - زنجیره کویستانی که له که جار ۶ - زنجیره کیوه کانی (کانی مه لا. ده روازه، حوجره ی فه قی، له خۆره لاتی قول نه ستیر، نه ده ر، برویش کانی سه رته زین) به شی دیهستانی نه نوری بانه، که هه رشه شیان به ته رتیه ی سه ره وه، شان به شانی یه کتر له باکوره وه به ره باشور تا سنوری کوردستانی شلیر درژیه یان هه یه و سنوری باکوری شلیریان به دی هیئاوه، که له سیفه وه تا دئی سه رته زین نزیککی ۴۰ کیلومتره - سنوری شارستانی سه قز له گه ل کوردستانی شلیردا نزیککی ۳۰ کیلومتره - له کویستانی (سیفه وه) تا کویستانی (ماله گه وره) و کویستانی (هه له کوکان) له حاست (به رده ره شه) ی مه ریوان - وینه ی که وان به ده وری نوکی خۆره لاتی ده شتی شلیردا به ره و خورواوای خواردوه، که ده ره ی (تورکان) که نه م زنجیره کیوه ده ستی له یه ک به رنه داوه و به قه راخی باشوری ده شتی شلیر و باکوری دیکانی (به رده ره شه) و (دووبلوره) داده ژوا و کیوه کانی (نه سپی شییه) و (چاله پان) به جی دیللی و به باکوری دیکانی (هه نجیران) و (میرگه درژ) و (ساوجی) داده ژوا و له باکوری دئی (خه لوزه) ی مه ریوان و خۆره لاتی به شی کوردستانی ئیران، داده کوژی - به م جوړه نه م زنجیره کیوانه له حوجره ی فه قی تا دئی خه لوزه ی مه ریوان وه ک زنجیریککی زیرین له گه ردنی به دیمه ن و جوانی ده شتی شلیر هه لکشاهه، کیوه به ناو بانگه کانی نیوان شارستانی سه قز و مه ریوان به م جوړه یه ۱ - کویستانی ماله گه وره له خۆره لاتی - کلکه ی ده شتی شلیردا ۲ - کویستانی هه له کوکان له باکوری به رده ره شه دا ۳ - کویستانی قه ره نه لیاس - له باکوری قامچیان دا ۴ - کیوی به رده ریقناوی و کیوی به رزی ۲۵۶۲ گه زی (مام نه لیاس) له باکوری (گوگجه) و خۆره لاتی (تازه دئی) و (ناگجه) دا، که ناوی سی ره وان (یانی سه رچاوه ی لقی خۆره لاتی جه غه توو که له خۆره لات و خورواو و باکوری نه م به هه شته به رینه سه رچاوه ده گرئی به ره و باکور به شیوه لانی نیوان زنجیره کیوه کانی (قه ره نه لیاس) و (مام

نه لیاس) دا به ره و دئی (کانامه ت) تی ده په زئی، کیوی (۲۶۱۸) گه زی (شاخه زه ش) له نیوان (کانی ته مرخان) و (توراخه په) و کیوی (هه زار میترگه) له باکوری (هه واره گه رمه) و کیوی به زری - ۲۱۲۶ گه زی سولتان و کیوی دووبرا و کیوی قادر کوژیواو له نیوان دیکانی نه رگسله ی خورخوره و - هه واره گه رمه و کانی ته مرخان و گوکجه ی مه ریوان و لوتکه ی به زری - مزگه وت و میرزادا - هه لکه وتوه.

لوتکه ی به زری (۳۰۵۹ گه زی) مزگه وت و میرزا - که یه کیکه له زنجیره کیوه. زبیرینه کانی چل چه مه، دورست له ناخرین خالی باشوری خوره لاتی خورخوره ی شارستانی سه قز و نیوان شاره کانی (مه ریوان) و (دیوانده ره) داهه لکه وتوه، له چه ند لاهه زنجیره ی زیرینی لی بوه ته وه، به لام لیله دا باسی دو و زنجیره ی ده که م. هه وه لین زنجیره له مزگه و میرزاوه تا کیوی ناویده ری سنه - دوهه مین زنجیره ی له مزگه وت و میرزاوه تا کیوی کانی ته ختی سلیمانی هه وشاره زنجیره ی هه ولین له مزگه وت و میرزاوه به ره و باشوری خوره لات ده روا و کیوه کانی (ده رویش) و (سه نانه سه ره) به جی دئی و به نیوان دیکانی (کول) (دوزه خده ره) (عبدالصمد) داده روا و کیوه کانی - (باشته ۲۲۳۰ گه ز) کیوی (ته موله سه ره) و کیوی به زری (۲۶۱۰ گه زی) حاجی نه حمه د به جی دئی به م لاولای دئی (ده ره ویان) دا داده په زی و - کیوی (کویره کیو) و کیوی به زری ۲۶۱۲ گه زی (به ردی بوغاری) و کیوی (ده رویش نه ولیا) و لوتکه ی به زری ۲۶۶۲ گه زی (عه لی که تان) و لوتکه ی (۲۳۰۰ گه زی) و کیوی (که لا) و کیوی (کانی کوچکینه) که تیکرا له نیوان دیکانی (شانشین) (صوفی بله) (قورجیه) (ده ره ویان) (تازاوا ی قازی عه لی) و (کوس عومه ر) دا هه لکه وتون - به جی دئی و ده گاته کیوی به زری (۲۴۲۲ گه زی) (هانه شه یتان) ده روا و کیوی به زری (۲۵۴۰ گه زی) (کانی چه رمو) و کیوی (۲۶۶۰ گه زی) (عه لی بلاغ) که له نیوان دیکانی (قورجیه) (ده ره هه رد) (تازاوا ی قازی عه لی) (ناغبلاغ) (خه نجه ری خوار) حاجی ناوادا قه راویان گرتووه - به جی دئی و ده روا و کیوی به زری ۲۳۹۵ گه زی - که له نیوان دیکانی (خه نجه ری سه ری) و (ول) و (چاویلکانی وه زیر) دایه، به جی دئی و به نیوان دیکانی (خه نجه ری سه ری) (ول) (فه رهاداوا) (سه یید موحیه ددین) داده روا و کیوی (چاله زه ش) به جی دئی، دیسان کیوه کانی (مه لا قومی) (سوهان) و کیوی (سولتان نه حمه د) که له نیوان دیکانی (چاویلکانی حاجی) (کاکو زه کریا) (ده ره وشکه) (قه لاشیخان) (سه یید موحیه ددین) (بروده ر)

(گاه ده ره) داهه لکه وتون، به جی دِلی و له نیوان دیکانی (توداری صمدی) و (کونه بو) کیوی به زری (۲۳۷۶ گه زی) پیر سمایل - به جی دِلی و ده نووسی به کیوی (قولوازه) و کیوی (دووه یسه)، له نیوان دیکانی، توداره زونه، (توداری مه لا) (دووه یسه) (که له کان) دا نه مجار به نیوان دیکانی (توداری مه لا) (که له کان) دا داده په زی و ده نوی به کیوی (ته یتور) کیوی به زری (۲۴۴۰ گه زی) (هه نگه ژال) و کیوی (موراد انصار) له نیوان دیکانی (نارینان)، مراد انصار، (تازاوا ی عیساوا) (که شه قامی سنه بومه ریوان به داوینی باشوری نه م مراد انصار داده ژوا) به جی دِلی و له کیوکانی (قازان شکین) (کیوی بناوار) کیوی ده ره وه زان - کیوی وزمان - کیوی شاسوار - کیوی قلوه ند - که له نیوان دیکانی عیساوا ی تازاوا (سوسران) و (نه وه زه ی) خوالی خوش بوو، نایه توللامه ر دوخ داهه لکه وتون - تی ده په زی<sup>۱</sup> به لام دئی - که رماش له ناوه ندی نه م شاخه به دیمه نه جوانانه دایه، نه مجار به نیوان دیکانی - نه وه زه و دادانه - دادیته خواری و پال ده دا به کیوی به زری گه زی میژویی (ئاویده ر) که له باشوری خوړاوی شاری گه وره و خوشی سنه دا سه ره رز زاوه ستاوه

دووه مین زنجیره ی زیرینی کیوی مزگه وت و میرزا (که له م ناوه پیروزه ناین و شه زه ف و به زه و مرو قایه تی ده باری و) وایشی لی ده رد که وی، که نه م مه لبه نده له ده ورانی پیشودا نالا هه ل گری ناین، رچه شکینی زئی دین و نازادی و خوینه واری بو، نه مه لیتره مزگه وت و میرزا، نه وه له وی حویره ی فه فی، گشت نه مانه بومانی ده رخنسوه. کوردستان لانکه ی علیم وزانین و کانی خوشبه ختی و خواناسین بووه، نه م زنجیره زیرینه له مزگه وت و میرزا به ره و باکوری خوهره لات تا ته ختی سلیمان به م جوړه کشاوه، شوینه واری به زه ی خواجه و به م جوړه دامه زراوه، له مزگه وت و میرزاوه زئی که وه، تا ته ختی سلیمان نه گری مه سره وه، نه م زنجیره زیرینه له مزگه وت و میرزاوه به نیوان دیکانی (ده ره گاووان) و (نه رگسله) داده ژوا و پال ده دا به کیوی (به رده سپی) له ویوه ده ژوا و ده گا به کیوی به زری (۲۲۲۲ گه زی) (تفه نگجیان) له نیوان (قرل بلاغ) و (هه زار کانیان) و (گورجی) دا که دوو شاخه ی چومی قرل وه زان له م زنجیره کوستانه وه سه رچاوه ده گری، له ویوه ده ژوا و کیوه کانی (به رده زه ش) (چه رمو سوار)، کیوی به زری ۲۴۱۰ گه زی (شیخ لطیف) له نیوان دیکانی (ده ره وه زان) (قرل بلاغ) سه ید موراد (نالله شکینه ی)

به شی دیوانده ره به جی دتلی وده ژوا و له کیوی بلندی ۲۷۳۷ گه زی (ته ورژر خاتون) سه رده که وی و به کوستانه کانی (که ل کوژه) و کوستانه کانی نیوان دیکانی (بناوه چان) و (شه ریفوا) و (پاپه ل) و (نالیجان) داسه رده که وی و کوستانی (مه نی جان) له نیوان دیکانی (گاوه که چی سه ر) (خاله وازه) (برایماوا) (هه باساوای) دیوانده ره و جافر خان و (پاپه ل) دا - به جی دتلی و به کوستانه کانی نیوان (سه رده ره) و (هه باساوادا) سه رده که وی و به نیوان مه وی و تازاوادا ده گاته کیوی (۲۶۸۴ گه زی) (کونه که شک) و به ره و خوره لات لاده کا ته وه و ده ژوا و ده گاته کیوی (۲۶۱۷ گه زی) (حاجی سه یید) که زاداری هوبه توی سه ر به شارستانی سه قزی له سه رچه قاوه، دیسان هه ربه ره و باکوری خوره لات ده ژوا و به ره به ره داده کشی و نرم ده بیته وه، که له نیوان دیکانی (کانی چه رموو و) (زه زینه) - (نه همه ده که ز) و (که س نه زان) به رزایه که ی ده گاته ۲۲۲۲ گه ز هه ربه و جوړه به نیوان دیکانی (شاهو لی) هه ماراو، کانی چایی - کولته په داده ژوا و ده گاته سه رچومی سیر، له نیوان هه ردوو دتی (سیر) له چوم ده په رتته وه و له کیوی ۲۱۸۷ گه زی نیوان (سیری سه زی) و (زه کی به گی خواری) و (خاکی به گ) زه ت ده بی وه گاته کیوی ۲۱۳۴ گه زی نیوان سیری سه زی و (شالی شه ل) و (قوچاخ) و (زه کی به گ) - ده ژوا و به ره و خوره لات لاده کاته وه و له کیوی ۲۱۸۹ گه زی - باکوری شالی شه ل زه دده بی و به باکوری دتی (هه یدر دیوان) و له نیوان دیکانی (پاپاله) و (نه و به هار) له کیوی ۲۱۰۹ گه زی - و کیوی ۲۲۵۰ گه زی

ره دده بی و به ره و باکوری خوره لات باده خوا و به خوره لاتنی دیکانی (نه و به هار) نه میناوا (ته گر باری) دا ده ژوا، ده گا به کیوی ۲۲۹۸ گه زی له خوره لاتنی (ته گر باری) - دیسان به ره و خوره لات لاده کاته وه و ده نوی به کیوی ۲۱۳۰ گه زی

له خۆراوای کۆتانی سه زێ دا - نه مجار به نیوان هه ردوو کۆتان داده زوا و له شه قامی نیسفالتی بیجار بو تیکاب ده په زینه وه و به نیوان دیکانی - تازاوا - عه ره بشاو نیمام زاده - ایوبی انصار داده زوا و ده گا به کیوی به زری ۲۲۵۴ گه زی (نه ییوبی نه نسا) له مه ولا زنجیره ی کیوه کان به ره و خوره لات تاجومی قزل وه زان، به ره و خوراوا تاقه راخی شاری تیکاب - په لی هه ل خستوه ، کۆستانی نه م ناوچه زور به رین و له وه ز خوش و به که لک و پرله کانه - جاله کیوی - نه ییوبی نه نسا وه، که سنوری نیوان کوردستان و تازه ربایجانی خوراوایه، له مه ولا ده چینه خاکی تازه ربایجانی خوراواوه و به ره و باکوراست سه رده که وی و به خوراوای دئی (دورباش) داسه رده که وی و ده گا به کیوی ۲۳۸۳ گه زی له خوره لاتنی دئی (تمای)، ده رواوله کیوی ۲۹۹۰ گه زی (نه زنو) و کیوی ۲۶۳۷ گه زی (گوله زه رد) تی ده په زێ و به کۆستانه کانی خوره لاتنی دیکانی، قجور یولقون ناغاج - قه لاجوخه دا ده رواوده گا به کیوی (به زری ۲۸۳۳) گه زی له نیوان دیکانی - نه نیوان - و به درلودا، نه مجار به ره و خوراوا لاده کاته وه و ده گا به کیوی (۲۱۵۲ گه زی) - له نیوان دیکانی (فه یزاوا) داوده نوسی به کۆستانه کانی (هامپاوته ختی سولیمانی) کوردستانی هه وشاره وه، جالیره دانه ی خوینه ری بیرتیزی دلسوز بری زاوه سته و وچانی بگره و پشوویی ده رکه ، که می له سه رلوتکه ی نه م کۆستانه به سام و دیمه ن و گه ش وزه نوئروبوژوین و زه نگاوزه نگانه زاوه سته، به وردی لیکیده وه و بیریکی لی بکه وه، که نه م زوانگا به رجه وه ن خوش وهه ست بزوینه، نه م نه خش و نیگاره بی وینه دل رفینه، ده س کردی کی یه و بوکی به دی هینراوه؟ تی فکره و بو ناوه دانی تیکۆشه، به هه شتی خودای تیدایه ، به هیچ کولونجی به هه نده رانی مه فروشه

۱ - زنجیره کیوی - دیکۆ (دیهستانه) کانی - سه رشوو وخورخوره

۱ - زنجیره کیوه کانی (خان نه حمه د) (ته وراسه) (کانی مه لا) ده روازه (۲۶۴۷) (په له کول) (دیزه به دار) (ئاویه ز) و (دوبرا) له نیوان دیکانی (حه وتاش) و (وزمه له) ی بانه دابه ره و باشور به خوراوای - دیکۆی نه نورو خوره لاتنی - حه وتاش و کۆستانی که له که جازدا - تاسنوری کوردستانی عیراق دریزه ی هه یه - (پیره پیاوه ژیروبه ته گبیره کانی کورده واری وامان بوده گیرنه وه - که له که وشه نی کۆستانی - ئاویه ردا دووبراژیاون یه کیکیان له دئی. (هاره بر) نه وی تریان له دئی (نه لیاسه چه وته) که ناوی مه زرای هه ردووبراله کۆستانه کانی، (حوجره ی فه قی) و دیزه به داره وه هاتووه و له سه رمله ی

کیوی (ئاوێه ژ) بوه ته دووبه ش، هه ربه شیککی بو مه زرای براتی چووه، نه م دووبرائه ونده له گه له یه گدا بی خه وش و دل پاک بوون که زور کات برای دئی (هاره بر) چوه ته سه ردو و ئاوانه که ویه شی براکه ی زورتر کردوه، و توویه تی، براکه م خیزان داره، بابه رهه می نه و زورتری، دیسان له م لایشه وه برای دئی (نه لیا سه) چه وته چووه و ئاوی براکه ی زورتر کردوه و، و توویه تی، بابه هره ی براکه م له خوم زورتری، به م جوړه نه م دوو برادلهاکه هه رکام خووشی وده سه لات وده و له مه ندی براکه ی له خووی پی خوشتر بووه، خوایش پاداشی به خوشبه ختی داونه ته وه، به م هویه خه لکی نه م کوستانه یان به (ئاوێه ژودووبرا) ناودیز کردوه - چاک وایه کوردان، که گشتیان پیکه وه بران، نه م په نده یان له بیرنه چی، تاجه قلی دوو به رکیان له پی هه ل نه چی

۲ - زنجیره کیوی (خه شخاش) مله ی کانی زترینه - که لی سیف له نیوان - به یانده ره - باینجان - کانی په ری - میک دایه.

۳ - زنجیره کیوی (شه له) که کوستانیکی گه وره و به ر بلاوه - له نیوان دیکانی میشیاو - حه وتاش - به یانده ره دایه

۴ - زنجیره کیوی - چاله پان - به ختیار - که لی سیفه سور ناله سه خته - شه که ره گ - له نیوان دیکانی - قامیشه له سیانزاد - هه نگه چینه - مام سیوه دین دایه - ۵ - زنجیره کیوی (ته په به رزه) (مچه کوژراو) (گه وره قه لا) (۲۲۱۸ - گه زبه زره) (په زه ژال) (کوته زه ش) له نیوان دیکانی - میشیاو - هه رمیدۆل - سی کوچکه و - مام سیوه دین دایه.

۶ - زنجیره کیوی نه سپونه وار نیوان دیکانی سی کوچکه وهه رمیدۆل دایه -

۷ - زنجیره کیوی - تۆسیه وار - له نیوان دیکانی - حاجی نه ول و بایه ری سه ر و قزل ویل دایه -

۸ - زنجیره کیوی - ئاسمان بلاغی له نیوان دیکا - کاوه مه له، ده گاگا و هه ردوباییه ر دایه - کیوی کانی کوتو - له نیوان سیفه تاله و هه نگه چینه دایه

۹ - زنجیره کیوه کانی (به رده زه رد) قه لا که (۲۲۸۶) گه زبه زره) له نیوان دیکانی - سه راژگا - شپانه جو - ده ره زیاره تی سه ری دایه

۱۰ - زنجیره کیوی (۲۴۶۰ گه زی) (قووچ) و زنجیره کیوی (۲۶۲۰ گه زی) به رانان له نیوان دیکانی - هه ردووده ره زیاره ت - باینجان میک - جه وشه ن دایه -

- ۱۱ - زنجیره کیوی به رده زه شه له نیوان - جه وشه ون وده ره ی ئاوی دایه،
- ۱۲ - زنجیره کیوی به ناو بانگی - (۲۶۴۰ گه زی) نه کروژ - له نیوان دیکانی - ده ره ی ئاوی - پیرومه ران، که ره ویان، قه به غلوجه و عاقلوا دایه -
- ۱۳ - زنجیره کیوی (۲۶۴۰ گه زی) گرده کو - له نیوان دیکانی - پیرومه ران - قولقوله و کانی ناوی بانه دایه
- ۱۴ - زنجیره کیوی (۲۱۶۰ گه زبه زری) غه زه ب - له نیوان دیکانی - قولقوله - پیرومه ران - که ره ویان دایه نه م کیوه نه شکه و تیکی تیدایه به ناوی - نه شکه وتی سای -
- ۱۵ - زنجیره کیوی (۲۳۷۶ گه زی) (لوسوتاو) هه روا کیوی (پیرخدر) که به ناوی شه خسی پیر خضر ناو نراوه - له نیوان دیکانی (قه ره چه ر) (قوره ده ره) (هه مزه قه ره ینان) (که ره ویان) و (قه به غلوجه) دایه -
- ۱۶ - زنجیره کیوی - (۲۲۵۵ گه زی) ذولفه قار - له نیوان دیکانی - (قه به غلوجه) و (عاقلوا) دایه
- ۱۷ - زنجیره کیوی - قه یسه - له نیوان - سماقلو، که نده سوره، قه ره چه ر، دایه -
- ۱۸ - زنجیره کیوه کانی - به رده که شکان، عه زیرله یلا - قه لا - له نیوان دیکانی - که نده سوره، ته موته - چراغ وه یس - مازوار - قه به غلوجه - هیجانان. وه ریتانی و (که س نه زان) دایه
- ۱۹ - زنجیره کیوی به رزی (۲۲۱۷ گه زی) هه واره - له نیوان دیکانی - وه ریتانی - سه رته که لتوو - هیجانان، دایه -
- ۲۰ - زنجیره کیوی - مه غولان - له نیوان - خورمتاوه ریتانی، دایه
- ۲۱ - زنجیره کیوی چوالوی - له نیوان خورمتاو، که س نه زان، و عاره به له نگ، دایه -
- ۲۲ - زنجیره کیوی - پیر به شیر (۲۰۲۰ گه زی) له نیوان باغچه له و، سه رته که لتوو، دایه
- ۲۳ - زنجیره کیوی به هنام (که قه لایی به ناوی - به هنام دژ - به دژی کوردانی له سه ردور سکرابوو - به لام نیستا که زخواه) له نیوان - باغچه له و، کانی که وه، دایه -
- ۲۴ - زنجیره کیوی - باسکه دریز - له نیوان - که مه توو درگا سلیمان و ناوینان دایه -
- ۲۵ - کیوی به رزو چه تونی (حاجیه تاوه) که له خوره لاتی چۆمی صاحب (جه غه توو) داسه ربه رزراوه ستاوه، کیویکی میژیوی یه له باش شه زی نیونه ته وایه تی -



له سه روده ورو به ری نه م کیوه شه ریکی سه خت و خوتناوی له نیوان سوپای ره ژمی شاوشور شگیزانی کوردا زوی دا، که چه ندجار - نه م کیوه ده س به ده س کرا، به لام له ناکام داهیزی باتل شکاو سوپای زورویژان تاروماریون، نه م کیوه - له نیوان - کاکه سیاو ده ره وه زانی سه روده ره سمايله ودرگا سلیمان، دایه -

۲۶ - کیوی سه رقوزلو - له نیوان دیکانی - درگا سلیمان - قه لآچوخه دایه -

۲۷ - زنجیره کیوی - صوفی مه حمود که (۲۱۴۱ گه زبه رزه) له نیوان - خورده لوکی و قه لآچوخه دایه

۲۸ - زنجیره کیوی - به رده زه رد - که (۲۲۴۲ گه ربه رزه) له نیوان - که چه ل مینگان - سه رسیف - سه رته که لتوو، دایه

۲۹ - زنجیره کیوی - زایر و اصحاب - له نیوان - که چه ل مینگان و ده ره وه زانی سه ری دایه -

۳۰ - زنجیره کیوی - شیخه ل تاریک - که ۲۳۰۳ گه زبه رزه - له نیوان دیکانی - روسته مان وده ره وه زانی خوار و شیخه له وده ره سمايله وکه ندولان دایه،

۳۱ - کیوی به رزی ۲۳۶۴ گه زی - شمشیر زیرین - له نیوان - که مه ره سیاوه قشلاقی مله - که ندولان - تایشه - بارام - قوتلو - وروسته مان دایه

۳۲ - زنجیره کیوی - به نه ن - له نیوان - کانی سه ید - نووه ین - سورنجداغ - ماسیده ره ی شیخ - قه ره بوغره مازوار - سه رده ره ی سه رشوو دایه -

۳۳ - زنجیره کیوی - به ردی بوایم - له نیوان دیکانی - قه ره بوغره - قامیشه له - حاجی مه مه دان - ده ره وه زان مازوار دایه -

۳۴ - زنجیره کیوی (خه سره و خان) که لوتکه ی خوره لاتی خوشه ده ره، ۲۰۸۰ گه زو لوتکه ی باشوری ده ره ویانی شیخیش ۱۹۷۸ گه ز به رزه، له نیوان دیکانی - روسته مه کوور - قامیشه له - ده ره ویانی شیخ خوشه ده ره - بوخه لوو - حاجی مه مه دان - ده ره وه زان دایه و له باشوری خوره لات له نیوان دیکانی، سو له و نیسحا قاوا، به زنجیره کیوی پرخیر و به رکه تی - چل چه مه وه ده نوی

۳۵ - زنجیره کوستانی به ناو بانگ وزور خوش و به سام و میژویی - چل چه مه - له نیوان دیکانی بست - ده ره هوان - سو له - نیسحا قاوا - کانامه ت ناگجه و تازه دی و گوگجه ی مه ریوان - نه رگسله - ده ره گاووان - شاقه لا، ته وه که لان - بناوچان، ئالیجان -

ناوباره وکه که وسان داهه لکه وتووه، به رزترین لوتکه ی ئەم مه لپه نده که به وستی -  
 به دی هینه ری نه خش پیده ر، و ینه ی به هه شتی به رین رازاوه ته وه که چۆمه کانی -  
 خۆرخۆره - جه غه توو - قزل وه زان، له باشوره وه به ره و باکور و چۆمی سیروان -  
 له باکوره وه به ره و باشور - هه رچواریان له م کوستانه ئاواداره به رینه وه سه رچاوه ده گرن  
 - که نه گه روه ک پیوسته ده ولته پتی بچاری - ئەم مه لپه نده خۆشه باسه فایه هه ر سال  
 زیاترله سه دان هه زار گه زالی ده ره وه و ناوه وه بۆلای خۆی را ده کیشی و سالانه هه زاران  
 ملوین تمه ن به خه زینه ی ده لته ده گه یی نی و خه لکی ناوچه یش به نه وایی ده گه ن،  
 نای بوئه و رۆزه؟؟

ئەم کوستانه لوتکه ی به رزی رۆزه به رزترین لوتکه ی له زنجیره کیوی باشورتی -  
 ۳۱۷۳ گه ز به رزه - که له نیوان - نه رگسله و نیسحاقاوا و ناگجه و گوگجه و شاقه لا دایه -  
 لوتکه ی مزگه وت و میرزا - ۳۰۵۹ گه ز به رزه و له نیوان ده ره گاووان نه رگسله،  
 دۆزه خده ره دایه - هه روا زنجیره کیوی قه لپه زه (۲۷۸۹ گه ز) به رزه، لوتکه ی کیوی -  
 که نیشک کوژیواو (۲۳۶۸ گه ز) به رزه لوتکه ی کیوی کانی میران له نیوان - شاقه لا و  
 نه رگسله د (۲۳۵۸ گه ز) به رزه -

۳۶ - کیوی (به رده ره شه) له خۆراوا ی باشوری دپی شاقه لا دا

۳۷ - کیوی به رزی - ۲۲۶۶ گه زی - له خۆره لانی شاقه لا دایه -

۳۸ - کیوی به رده سه ی و کیوی به رزی ۲۲۲۲ گه زی - تفه نگچیان له نیوان دیکانی -

ده ره گاووان - گورجی و (هه زار کانیان) و (قزل بلاغی) به شی دیوانده ره دایه -

۳۹ - کیوی (که ل کوزه) له نیوان ته وکه لان، بناوچان ده ره وه زان دایه -

۴۰ - کیوی نیوان بناوچان - نالیجان - بست و ناوباره

۴۱ - زنجیره کیوی - سه رته زین که به رزترین لوتکه ی ۲۶۹۵ گه ز به رزه و له نیوان

دیکانی - خاله وازه - هه ردووگاوه که چ سورمو سی - عه زیراو - و زمان دایه -

۴۲ - کیوی - ۲۴۷۰ گه زی (سه خت سه ی) له نیوان مه ولاناوا - ماسیده ری شیخ

مه وسماو - ده ره و یانه وشکه دایه

۴۳ - کیوی زنجیره قه لاله نیوان - مه ولاناوا - رۆسته مه کوور و ماسیده ری شیخ دایه -

۴۴ - کیوی (ده ره قه لخان) له نیوان - خۆرخۆره قشلاخی - کانی سه بید و هه رسی

ماسیده ره دایه -

۴۵ - کیوی - کانی چه رموزی ۲۳۱۴ گه زی، له نیوان دیکانی - ده ره تفی - قشلاخی ده وره قه لا - تازه وای سلیمان - ده ره شیخان دایه، کیوی (به ربناوه) و کیوی (زووش) له قه راخی دئی قاره وای سلیمان دایه و کانی (به ردی) تیدایه -  
 ۴۶ - کیوی - چی یه که - له نیوان - ده ره شیخان - سورموسی گاوه که چی خوارو چنارتوو دایه -

### زنجیره کیوه کانی ناوچه ی تیله کو و ئیمام -

۴۷ - زنجیره کوستانی حاجی سه یید له خوژه لاته وه به نیوان دیکانی مه وی و قاچیان و فه تاحاوادا به ره و خوړاوا به شکلی که وانی و تیلی تا پشت دئی سه یفاوا درتزه ی هه یه که لوتکه به زره ناوداره کانی به م جوړه یه  
 ۱ - لوتکه ی حاجی سه یید (۲۶۱۷ گه زبه رزه) ۲ - لوتکه ی کونه که شک (۲۶۸۹ گه زبه رزه) ۳ - کیوی به رده قوت له نیوان باشماخ و جافر خان دایه - لوتکه ی سولتان له نیوان چنارتو و باشماخ دایه - لوتکه ی (چادره که) که ۲۶۶۲ گه ز به رزه له نیوان - ته خت وعه لیاواوده ره شیخان دایه - لوتکه ی (ماین گلیاو) له باشوری ته خت دایه، کیوی - کانی ده رویش - که ۲۲۲۹ گه زبه رزه) له نیوان دیکانی ده ره قوله - خوشینان - عه لیاوای ته خت. سه یفاوا و ضامنوا دایه -

۴۸ - کیوی به رزی ۱۷۸۹ گه زی - له نیوان شاشاگه ل - ته مر به گ - جونیان دایه -

۴۹ - کیوی - ۲۰۲۰ گه زی له نیوان هه وی، ته یمان قه لا - ئیراو دایه

۵۰ - کیوی (کانی نه حمه د) له نیوان هه وی و ته خت دایه -

۵۱ - کیوی قه لا - له باکوری باشماخ دایه -

۵۲ - زنجیره کیوی به رزی ۲۱۳۵ گه زی له نیوان - میراوا - شه مسه - ته یمان قه لا -

قه لاچوخه، ئیرانشای تیله کو، دایه -

۵۳ - کیوی میژویی (تاقه دار) که ۲۳۵۲ گه ز به رزه - له نیوان - قه پلانتو - مه لاسالار

- عه لی مه رده - کانی سور و اصحاب دایه -

۵۴ - کیوی - ۲۱۱۹ گه زی له نیوان مه لاسه لار - سپه وره - قاضی خان

قوزلوی سه ری دایه -

۵۵ - کیوی کوژکوژ - له نیوان - دیکانی سپه وره - قازی خان - نه حمه د مه رده -

سیراجاوا، قه لاگای کۆرکۆر - پارسانیان - دایه -  
 ۵۶ - کیتی ۲۰۳۹ گه زی له نیوان جونیان - قه لاگای کۆرکۆر - پارسانیان - چاپانی  
 سه روخوار دایه

## کیۆه کانی - دیکو کانی کولته په و صاحب

۵۷ - کیتی به رده سور - له نیوان دیکانی - سونته کاکه سیاو - صاحب، مه حموداوا  
 نینچکه دایه، که له گه رده نه ی مه حمودا واکه شه قامی سه قز بوسنه - به ویداده روا -  
 به رزایه که ی ده گاته ۱۷۰۵ گه ز -  
 ۵۸ - کیتی به رزی ۱۸۷۰ گه زی - له نیوان دیکانی - عه لپاوا و کیسه لان دایه

۵۹ - کیتی به رزی ۱۶۸۲ گه زی - له نیوان دیکانی - چی چی خوار، تیکانلو -  
 که ریمواو و عه لیاوا دایه -

۶۰ - کیتی سولتان - له نیوان دیکانی - دالو - عه لیاوا - چی چی خوار، قوتانجوخ -  
 پاپش خان - چاخلو - دایه -

۶۱ - کیتی - تاوه قران - له نیوان دیکانی - زیویه - قه ره ناو، نه ولمومن ودالو دایه -  
 ۶۲ - کیتی - ریقنه (۱۸۵۰ گه ز به رزه) له نیوان دیکانی سولاکان - نه ولمومن -  
 زیویه و کورد که ند، دایه -

۶۳ - کیتی (دیوان) له نیوان دیکانی اصحاب - کورد که ند - سولاکان - عه لیاوای که  
 ره فتو و ره حیم کوژیاو، دایه -

۶۴ - زنجیره کیتی - نه وره زاق (عبدالرزاق) که ۲۵۲۴ گه ز به رزه - له نیوان دیکانی  
 - سولاکان - نه ولمومن، یورقول، پاشبلاغ - ئالیار - ده ریه مه دان - قه لای که ره فتو -  
 مه سعوداوا - عه لیاوای که ره فتو داهه لکه وتوه

۶۵ - زنجیره کیتی (هه زار باخ) له نیوان دیکانی - کوروز، کوپه قران - میر سه یید -  
 که ره په مه دان و ئالیار دایه و، پالی داوه به کیتی ۲۲۵۹ گه زی - له نیوان دیکانی -  
 ئالیار - که ریمواوای نه یاغچی - کوچه ته لا و نه یاغچی

۶۶ - کیتی کانی - له نیوان دیکانی ده رویشه ره ش، قاشوق - کوچه ته لا -  
 کوروز دایه -

- ۶۷ - کتوی (شانشین) له نیوان - کوچه ته لا - فه یزاوا و نه یاغچی دایه -
- ۶۸ - کتوی ۱۶۷۰ گه زی له نیوان - نه یاغچی (فه یزاوا) خوشقشلاخ - که چومی ساروخ له باکوریه وه به نیوان نه م زنجیره کتیه و زنجیره کانی - سوروسات و به یان دایه ره و خوره لات دا ده په زی، نه م به یانه، غه یری به یانی، باکوری دپی به خیر و بیرو و میزویی - صفاخانه یه -
- ۶۹ - هه روا به قه راخی باشوری چومی - ساروخ داده زوین و به زیر له م کیوانه زه ت ده بین ۱ - کتوی ۱۶۸۴ گه زی له نیوان - خوشقلاخ و صفاخانه دایه ۲ - کتوی ۱۵۷۷ گه زی له نیوان - باله قولو (تومار قامیش) و (عه باسه زه قه) دایه ۳ - کتوی ۱۷۰۵ گه زی (پیر محمد) و (کیل بر) له نیوان (په چه سور)، تومار قامیش و باله قولو دایه -
- ۷۰ - کتوی - ۲۱۹۰ گه زی (کتیه زه ش) له نیوان - ئالیار - باشبلاغ و که ریمایاوه نه یاغچی دایه
- ۷۱ - کتوی - (سوره واله) له نیوان دیکانی (یورقول)، به رچه م - نه خضرایاوه - زه حیمایاوه و باشبلاغ دایه،
- ۷۲ - کتوی - ۱۹۱۲ گه زی شیخ زه زا - له نیوان - زه حیمایاوه. کانی سپی - حاجی حه سه ن دایه -
- ۷۳ - کتوی ۱۷۳۸ گه زی له نیوان - یورقول - قه ره ناو - به رچه م دایه
- ۷۴ - کتوی ۱۵۹۵ گه زی (قه لاتنه زه شه) له نیوان - چول مه لو، یازیبلاغی - قشلاخی زه زا - تومار قامیش - سه یدایاوه - کولته په، خوشه ده ره و، کیله که وو دایه -
- ۷۵ - کتوی ۱۵۷۳ گه زی له نیوان قه لاکون و نمه ینه و سه ددی سه قز دایه
- ۷۶ - زنجیره کتوی (شاخه زه ش) له دیکانی - گوډه رزو حه سه ناوی گوډه رز، له خوره لاتنه وه به ر و خورایاوه تا دیکانی - موکه و سلیمانکه ندی و گاو شه له، دریژه ی هه یه، هه روا له باشوره وه به ره و باکور له دیکانی (پیر یونس) و (ئاره بوغلوی خوارئی) به نیوان (نه و به هار) و (ئاره بوغلوی) سه ریډاده رواتا دیکانی (یه نگی که ند) و (به رده زه رد)، جاله هه رشو یتیکدا ناویکی تاییه تی خوئی هه یه وه ک ۱ - لوتکه ی باشوری خوره لاتنی - ئاره بوغلوی سه ری به ناوی ۱۷۴۹ گه ز به رزه - ۲ - لوتکه ی نیوان یه نگی که ندو به رده زه رد به ناوی ۱۷۳۸ گه ز به رزه - ۳ - لوتکه ی نیوان به رده زه رد و کانی زوراب ۱۸۵۰ گه ز به رزه - ۴ - لوتکه ی نیوان موکه و کانی زوراب - ۱۸۷۰

گه ز به رزه - ۵ - لوتکه ی باشوری خوراوی گوډه رز به ناوی (جاکوبار) ۱۸۱۳ گه ز به رزه - ۶ - لوتکه ی (قه لای ترشه) له نیوان پیر یونس و ناره بوغلولی خواری دا گه ز به رزه -

۷۷ - زنجیره کیوی (له یلان چوخه) یا (زه قبتان) له نیوان دیکانی گاو شه له - سلیمانکه ندی، موکه - ناره بوغلولی خواروسه ر - ناخه په - کانی جیژنی - ده ره په مه دان - کانی نیاز - نالتون خواری - قاره وا و کونه کوتردا هه لکه وتوه که له باکور و خورزه لات هه ده سستی له شاخه زه ش به رنه داوه، لوتکه ی نیوان - گاو شه له و کانی جیژنی ۲۱۵۰ گه ز به رزه - نه م کیوه کانی ناسن و پولاو - رۆح (نالمینیومی) تیدایه -

۷۸ - زنجیره کیوی (به رده زه شه) له نیوان دیکانی گاو شه له - کونه کوتر دایه که به نیوانی - گاو شه له و ناره بوغلولی خواریداتی ده په زی و به زنجیره ی له یلان چوخه وه ده نوی، له خه لکی نه م شوینانه م بیستوه که ده یان وت زورمان له کارناسانی ده ره وه بیستوه که - کانی ثورانوم - یان تیدایه (خوازاناتره)

۷۹ - زنجیره کیوی مه لا محمد - له نیوان دیکانی - داشالوجه - نالکه لو - نه سراوا (ناصروا) قه یله سون، به ده راوا - کاریزه - دوزه خده ره - تاوه قرآن داهه لکه وتوه که چومی سه قز له پله ی - ئاستانه - به ولاره به ره و باکوری خورره لات باده خوا و زنجیره کیوی - مه لا محمد - له زنجیره کیوی - له یلان چوخه ی - جیاده کاته وه، لوتکه ی کیوی ۲۱۶۷ گه زی - گازه ش له خورره لاتنی - تاوه قرآن دا - هه روه هاکیوی - به رده سور - له نیوان - نالکه لو - داشالوجه و کانی جیژنی دا - هه رکام لقیکن له م زنجیره کیوه - نه م کیوه - کانی ناسن و بولای تیدایه و زور به پیت و له وه رڅوڅ و به ده ره تان و سایه چه وه

۸۰ - (زنجیره کیوی - پله ی ئاستانه) - هه ښگه ژال - پاله وان - ته په لوس - به رده زه شان - نه م کیوه کانی ناسنی تیدایه کونه زه رد، قه لات هه زه شان - ئاغه لیان - بیژنگ به سه ر - که له خورره لات هه وه به ره و خوراوا، له پله ی ئاستانه ی سه رچومی سه قز تا کیوی بیژنگ به سه رله قه راخی خورره لاتنی که لی سه ر، روو به رووی کیوی (بالو قایه) دریزه ی هه یه وله نیوان دیکانی - کانی نیاز - نالتونی خواری - قاره وای سه قز - ده ره په مه دان و زنجیره کیوی - له یلان چوخه، گاو شه له و دی چولی - کونه کوتردایه - کیوی کونه زه رد - له یه ک کیلومتری باکوری نالتونی خواریدا - نه شکه ویتیکی زور به سام و به رین و میرویی به ناوی - کونه زه ردی - تیدایه که به داخه وه تانیستاکه نه هیچ -

گه رالی سه ری لی داوه، نه هیچ کیو بری پیدایا گه زاوه - هه روا - کونه قه ل - ناوی نه شکه و تیکی سه رئاوه له یه - که به کیوولا پالی - کونه زه رده وه یه، که هه موکاتی پره له قه ل و کوترو په له وه ره بویه بیان وتوه - کونه قه ل - که ورگی حه نیفه خاتم له کیوی پاله وان دایه، کوردستان پره له م جوړه نه شکه وتانه، که بوکاتی فه رعانه جیی سه یران و دیتن و گه زان و سه رنج دانه - بو کاتی ته ننگانه یش سه نگه ری شه ره ف وحه شارگه ی شیرانه، که خوژگا یه کوو خه لکی وریاوژیری کورده واری بیری تیزیان جنستایه ته کار و، چاویان هه لینیاه و به وردی وله سه ره خو، له و گشت خه لاته بی منه ته نه برآوه ی سورشت، که ده سستی به هیژوده سه لاتی به دی هینه ری، نه خش پیده ری بونه وهر، له کوردستاندا دایناوه، تیغکرایه تن، پیم وابوو نیترنه یان ده هیشت له مه ولاء، قه لی گزه ون و قالای زوره ش - هیلانه ی تیدا بکا، جالجالو که ی بی فه ربی ته نی و مارود و پشک تیدایا بزنی، شه مشه مه کویره ی بی خیر داگیری بکا و دیوزمه ی چاوبزی دل پیسی ده س وه شین، خو ی تیدا بشارتیه وه، پاشانیش بیجگه له سه ریشان و فریودان و ژانی گران و نه گبه تی چی ترمان بویه جی نه هیلن!

پیم وایه نه وکاته دیوه زمه ی نه گبه تی وروژه ره شی ده رواو ده تازی، نه وکاته مارود و و پشکی به چزی لی ده بری، نه وکاته قه ل و قالای هه ژاری لی هه ل ده فری، نه وکاته جالجالو که ی ویرانه که ر و شه مشه مه کویره ی تیدا نامینی، که وا بارانی ره حمه ت و به زه ی خودا به سه ر ولات و گه ل دا بباری، هیزی نه برآوه ی گه ل بیته مه یدان به جاری، خه لکی ولات به تیشکی زانین و بیروبروای خواپه سه ند، میشکی خو یان زاخاوبده نه وه، جاونه وکاته سه ره خو بومالی خوشبه ختی بپروته وه -

۸۱ - کیوی - بالوقایه - وکیوی - به رده که وه - له نیوان - نه حمه داوای سه را - سه رکه ل و یازبلاغی دایه - نه شکه وتی بالوقایه له مه لبه ندی سه قزدا به ناو بانگه - هه رچه ند نه م نه شکه وته له قه راخ ئیسفالتی سه قز بوکان دایه و دیتنی بوکیو بره کان زورهاسان و به که لکه، به لام تانیستاکه گه راله نه وینداره کانی سورشت و کیو بره نازاکانی ناو خو، سه ریان لی نه داوه، هیوادارم که له مه ولا سه ری له م نه شکه ته هه لینن، تانه نئیکه بیره وه ریه کانی نه م مه لبه نده به جیهان بناسیتن -

۸۲ - کیوی نه شکه وتان - له نیوان سه را - مه ندیل به سه ر - قوچاخ دایه -

۸۳ - زنجیره کیوی - بیژنگ به سه رکه - ۱۹۲۷ گه زبه رزه - له نیوان دیکانی - قلیج

تبت - قاتان قوژده رویشالی، به رده زه رد - کانی زوړاو - مه ندیل به سه ر - قوچاخ - دایه  
 ۸۴ - زنجیره کیوی سویره که. که شه قامی بوکان - سه قز - به داوینی خوړه لاتییدا  
 ده زوا و سنوری سه قز و بوکانه، نه م گه رده نه له سالانی پیشودا، مه کوی چه ته وزیگر  
 بووه، چون نه دیوه و ده نگی به هیچکام له دیکانی ده وروبه ری ناگا، به وهویه وه نیستاکه -  
 پایگا - نه ویش زوړله ولای گه رده نه که وه ی لی دانراوه، سویره که، پالی داوه به  
 خوړه لاتی کیوی به رزی ۱۷۲۸ گه زی (توله که) وه که له نیوان کوچکی خواری -  
 کارنزه ی سه ردا و بوگه به ستی دایه،

۸۵ - کیوی ۱۶۷۲ گه زی له نیوان - قلیج - تبت - که لی (سویره که)  
 قوچاخ و کوچکی خواری دایه -

۸۶ - کیوی شه مسه ددین و قه لای کچان. له نیوان هه ردو کوچک و بوغده که ندی  
 دایه -

## مه لبه ند سه قز - پاریزگای کوردستان (چومی ته ته هو) جه غرافیای تاریخی کوردستان

چومی ته ته هو - (= زیونه = سیمینه چوم - چومی بوکان) ته ته هوله دوو وشه ی  
 کوردی - ته ته - و - هو - تیکه له ته ته: یانی هه رشتیکی جوان و سه رنج زاکیشه ر، هو: له  
 کوردی موکریانیدا - هه و - یانی - نه و - ئیشاره به شته که ی پیش خویه وه ده کا - وه ک  
 ده لئین - پیاووه وه، جا - ته ته هو - یانی - چومی جوان و سه رنج زاکیشه هه ره وه -  
 که به ره به ره - هه و - بوته ته - هو - به م جوړه بومان ده رکه وت که - ته ته هو - وه ک -  
 جه غه تو - کوردیه و تورکی نیه،

نه م چومه گه وره له م چومیلکانه پیکهاتوه -

۱ - چومی گلولان - که له کوستانه کانی دئی گه نمان - سه رچاوه ده گرئی و به  
 به ردئی گه نمان دا داده په زی و له لای چه پیه وه چومی برایم خه سار - که له کوستانه  
 کانی. کاپری - سه رچاوه ده گرئی، ده رژینه ناوی و به ره و قبیله باده خوا و  
 له نیوان (زاواکیو) و (موسی) دا له لای راسته وه چومی موسی که له کوستانه کانی،  
 دووسه ره و، که شینه ی، بانه وه سه رچاوه ده گرئی، له گه ل خوی ده باوبه ره و خوړه لات  
 لاده کاته وه و له زاواکیورت ده بی، له لای راستیه وه ناوی کیوی (قه لاتی) له گه ل خوی



له مه ولا به ناوی (چۆمی زاواکیۆ) به ره و خۆره لات ده زوا تاله حاستی دبی (سارده کوستان) به ره و باکور باده خواو له لای راستیه وه چۆمی (سارده کوستان) که له کوستانه کانی (هه واره به رزه) و (میرگه نه خشینه) وه سه رچاوه ده گری له گه ل خوی ده باو به ره و باکوره به داوینی پیچ پیچ و که وانی شاخی (دوله زه ش) داتی ده یه ری و له لای چه پیه وه چۆمی - خۆرخوره ی، گه ورکان، که له کوستانه کانی ( ) سه رچاوه ده گری و ناودی (خۆرخوره) به جی دیلی و ناوی (زیراندولیش) له گه ل خوی ده باوله زوردی (سلامه ته وه) تیکه ل چۆمی (زاواکیۆ) ده بی، ده زوا و له لای چه په وه ناوی کویره کانی و له لای راسته وه به فراووزنه ی کوستانی (هه واره به رزه) و شاخی (دوله زه شی) دینه سه ره له ژور (گلۆلانی سه ری) له لای راستیه وه چۆمی (یاغیانی) دینه سه روگلۆلانی سه ری به جی دیلی و ده زوا، له دبی (پیربادین) تی ده په ری و چۆمیلکه ی (کانی دریز) که له کیوی (قه ره قا)

سه رچاوه ده گری له گه ل خوی ده باوده زوا، دیسان هه ره له لای راسته وه دوو چۆمیلکه ی تریش که له کیوه کانی و (قه لا قوزلو) دینه خوار ی له گه ل خوی ده با و له حاست (گلۆلانی خوار ی) ناوی (قه لا قوزلو) و (باغی شیخانیشی) دینه سه روده زوا و له حاست (قورچای خوار ی) تیکه ل چۆمی - قورچاده بی

۲ - چۆمی قورچا - له م چۆمیلکانه پیکهاتوه - چۆمی ئاغوه تمان له کوستانه کانی گورگه و ئاغوه تمان و قه ره قاوه.

سه رچاوه ده گری وده زوا و به ناودی (ئاغوه تمان) و مه زرای قه ره قاو، به ر ناودی (قورچای سه ری) داتی ده په ری، له به رناو دبی (قورچای خوار ی) تیکه ل چۆمی گلۆلانی ده بی و ده زوا و (قوروچا) به جی دیلی، له ژوردی (قازانتاوه) چۆمی (ئینچکه) که په لیکی له کوستانه کانی باغی شیخان و نه وه له که ی دی له خوراوی (وه ستامسته فاوه) سه رچاوه ده گری تیکه لی ده بی وده زوا، مه زرای تورجان و قازانتا و مه زرای شیلاناوی و قاقلاواو زه ببیل به جی دیلی، له لای راستیه وه چۆمیلکه ی - سه یدا ووجه مه یانی دینه سه روده زوا و له خواردی قه ره گویره وه - تیکه ل چۆمی - قه ره گویره ده بی -

۳ - چۆمی قه ره گویره - له سی په ل پیکهاتوه - ۱ - چۆمی قالوی - له کوستانه کانی خۆره لانی کامیشان، سه رچاوه ده گری و به ره و خۆره لات ده زواودی، براباد، به جی دیلی و له مه زرای قالوی زه ته ده بی و به ره و باشوری خۆره لات. داده په ری

له قالدویی شیخان تی ده په ری، لیره دا چومی قالدویی زه ندان که له کوستانانی ۲۱۶۶ گه زی (خه لوه) و کوستانه کانی، گورگه - سه رچاوه ده گری و به به رناودی دادیته خواری، له گه خوی ل ده با و به ره و خوره لات ده روادیتی (سه ممه) به جی دیلی و له به ردی (نیسکی به غدا) چومی (قولقوله) له گه ل خوی ده باوده روادیتی (غولامالی) تیکه ل چومی کانی سیوده بی ۲ - چومی کانی سیوله م چومیلکانه پیکهاتوه ۱ - چومی سویناس - له کوستانه کانی دی (نستانی) سه رده شت و (گرشیلان) و کیوی (کابری) سه رچاوه ده گری، له باشوره وه به ره باکورده روادیتی و به م لاولای (گرشیلان) دا تی ده په ری، له نیوان دیکانی (سویناس) و (ماژگه) له لای راسته وه ناوی (ماژگه ی) دیته سه روده روادیتی (سویناس) داتی ده په ری، له نیوان دیکانی (پاش به رد) و (کاولان) تیکه ل چومی کاولان ده بی

۲ - چومی کاولان - له کوستانه کانی - برایم جه لال له خوراواوه به ره و خوره لات سه رچاوه ده گری و له دی (که له کاوی) زه ده بی و له حاست دی کانی سپی له لای چه پیه وه ناوی کاولانی سه ری، دیته سه روده روادیتی، له حاست دی، (کانی ره ش) ناوی چومیلکه ی سارد و سوکی دویه له ی (کانی ره ش)، که له کوستانه کانی (نستانه) وه سه رچاوه ده گری و په لیکي به کانی ره ش - دادا ده په ری و په له که ی تریشی له خوار کانی ره شه وه پی ده گاوبری ده روادیتی و تیکه ل چومی (که له کاوی) ده بی، ده روادیتی ده گاته - کاولان، له وی چومی کوران که به به ر (نسی ره شدا<sup>۱</sup>) داده په ری، له لای چه پیه وه تیکه لی ده بی و ده روادیتی (پاش به رد) له گه ل چومی سویناس دایه ک ده گری و ده روادیتی (گامیشان) که له خوراواوی کیوی خه لوه وه سه رچاوه ده گری له گه ل خوی ده باوده روادیتی، له لای چه پیه وه چومیلکه ی (یاره لیشی) تیکه ل ده بی وده روادیتی (کولته په) وه چومیلکه ی (زیندوه قول) درزیته ناوی وده روادیتی، له ده راوی (قوزلوی سه رو خوار) ده په ریته و ناوی چومیلکه ی هه ردو (قوزلوان) له گه ل خوی ده باوده روادیتی وده گاته به ر (چوارگا)، له وی چومیلکه ی (کامم) که به ناودیتی (یه لته مر) داتی ده په ری، تیکه لی ده بی و ده روادیتی (خه لیفان) له گه ل خوی ده با، له حاست دی (کانی سیو) ناوه کانی (وزنتاش) و (کانی سیو) ی تیکه ل ده بی وده روادیتی و زووده کاته خوره لات وله مه زرای (چوار دیوار) تی ده په ری و له ژووردیتی (هه مزواوه) تیکه ل چومی چوار دیوار ده بی -

(۱) نسی. یانی نسا: شونی که یاش نوزان خورلی نه دا. ره ش. به مانا ره نگی ره ش. شتی باش و به کارها تو. دارستان. میرگ و گیاجار و گه نم و جو کاتی که به خویدا دی و ده لازیته وه ده لپن ره ش داگر ساوه، جالیره دا به لیره واریخی پروچر. له نیوان - کوران و کاولان - دا. ده لین نسی ره ش - چون هم سناره هم - پروو به ره هم و باشه (نوسه ر)

۳ - چۆمی چوار دیوار - له کوستانه کانی پشتی قه مته ره له باکوره وه به ره و باشور سه رچاوه ده گزی و به به ردیکانی (قزلجه) ی سه روخوار و (به یره م) و (به ره جو) داتی ده په زی و له خوار (به ره جو) وه ناوی - به یره می تیکه ل ده بی وده زوا و به مه زرای (قولغه ته په) دا زه ت ده بی و له سه روی چوار دیواره وه ناوی دبی (باغچه ی) لای چه په وه تیکه ل ده بی و (چوار دیوار) به جی دلی و له لای چه پیه وه چومیلکه ی (قه ره لیشی) تیکه ل ده بی و ده زوا، له ژورور (هه مزواوه) تیکه ل چۆمی کانی سیوده بی وده زوا و (هه مزوا) و (قزل گومبه د) به جی دلی وده زوا، له حاست دبی: (قه ره گوژ) له لای راسته وه چۆمی - قالوی - له گه ل خوی ده باوله نیوان (قه ره گوژ) و (کارزه ی گلی) له لای راسته وه تیکه ل چۆمی قه ره گوژه ده بی وده زوا و به به ردیکانی قاره وای گه وره و بوگه به ستی داده زوا و له خوار دبی بوگه به ستی له لای راسته وه چۆمی سه رای تیکه ل ده بی،

چۆمی سه را - له م چومیلکانه پیکهاتوه

۱ - چومیلکه ی سه رچاوه که له به رزاییه کانی دبی قیبله بلاغی یه وه سه رچاوه ده گزی، ده گاته (سه رچاوه) له وی ناوی کانیوی به ناو بانگی سه رچاوه، که له ناوژه هو له به ردیکی سورشتی خودایی له قیبله ی دبی سه رچاوه وه له ده قولی و له کاتی به هاراندای له زور شوینی ده شتایی باکوری کیوورزه وه زه به رده که ی، به چه شنیکی تماشایی سه رنج راکیش، ناو هه ل ده قولی و له کاتی پایزانشدا که ناو، به لای که می یه وه ده بی، زیارترله ناشکیژیکی ناو هه یه، سالانی پیشوو چه ندین - ناشی به ناو بانگ هه ر به م ناوه ده گه را - به لام نیستاکه ته نیا - ناشیکی ماوه - دیاره هه ر نیسانی له دیتی نه م روانگاونه خش و نیگاره جوانه، دلرفین و به به ره م و قازانجه، به هه موهه ست و به گشت بیروبروا یه کی پته وه و بی زه خنه وه، له به رابه ری نه م گشته زه حم و به زه بی و دلآویی، به گهینه ری، نه خش پیده ری نه م خه لاته به رده وامه نه برآوه، له حاست نه و نه خشه بی وینه که له سه رنه و ناوه کشاوه، سه ری په رستش وده غاله ت، ریزوگه ردن که چی، له سه ر خاکی شوکرو سوپاسی خودا داده نی، کرنووشی به ندگی خوی بو ده با، تا به لکوو سروه ی به یانی ره حمی خوابی به هاواری، دلی سوتاوی، پرله خویناوی، حه ق خوراوه کانه وه،

پاشان ناوی سه رچاوه به ناودی داتی ده په زئی، له ولای سه راوه ناوی کیوی بالوقایه و نه همه داوای سه رای دیته سه رو له نیوان کوچکی خوارو سه ری یش ناو مه ندیل به سه رو قوچاخی تیکه ده بی و کوچکی خوارئ به جئ دیلئ و چومیلکه ی هه به کی و باغلو جه یشی دیته سه رکه له شیوی - غه ربه غاجی و به رزایی، کانی زیرینه و، سونج سه رچاوه ده گری وهه به کی و باغلو جه به جئ دیلئ و به نیوان - بوغده که ندی و - کوچکی خوارئ دا ده زواو تیکه ل چومی سه راده بی و که می له خوارتره وه ناوی بوغده که ندیشی دیته سه رو ناوی کیوی (توله که) و که لی سویره که یش، له که ل خوی ده باوده زوا، له خوار بوگه به سستی یه وه تیکه ل چومی ته ته هو ده بی و ده زوا و ده چیته کوردستانی نزه ربایجانه وه.

چومی جه غه توو (= صاحب = چومه زیرینه) جه غه توو له وشه ی - جه غه تاو - دورست بووه، کوردی یه و تورکی نیه، چون جه غه تاو - له زمانی کوردی دا بریه تیه له هه رجوره شتیکی تراویلکه که ززنوو قاوو که فه لۆکه ی که وتیته سه ر، وه ك لاقاوی که به که ف و کوله وه هه ستایی، یاوتنه ی به فری که به هو ی خوړ و گه رمی هه واوه توابیته وه و سه ره که ی که فی کردبی، به م جوړه شتانه دگوتری جه غه تاو، یانی ناوی که به هو ی خاکه وه که فی کردبی، (جه غ) یانی خاک، (تاوه) یانی ناوی که له توانه وه ی به فروته رزه به دی هاتبی، جاجون له کاتی به هاراند، کليلة ی به فروز نووی شیوو دۆل ولا پالان، چالی نساړان و سه رلوتکه ی شاخان، ده توتنه وه، له میرگ ولا پال و ده شت و ده ر و گیاجارو چیمه ن و به ربناران نازین ده بن، گیاوگزان ده ژیننه وه ودارو گولان غونچان ده که ن، چوم و جوگه و شیوه لان هه لمیان لی هه ده ستی، کیژانی به حه یاو شه رمان، بوچنینی وه نه وشه و گولان، هینانی پونگه و گوزه لان، به قه راخی چوم و کانیاو و شیوه لاندا په زه له ده خه ن، کاتی که تیشکی به تپن و پرشنگداری خوړیستی ساردوسرو به ستوی زه وی ده بوژیتیه وه، نه وکاته به هه رلایه کی (چل چه مه) داده زوانی چه میکی لی هه ل ده قولئ و خیروخوشی لی ده باری، به هه رده ره وشیوه لیکدا ناشگیری ناودا دیته خوار و میرده زمه ی نه گبه تی بارده کا و ده تاری. له م کاته دا: له هاژه ی باوگره ی هه وران، شریخه ی بروسکه و به رقی ناسمان، قه لپه زه ی ناوی سه ربه ردان، دیمه نی تاڤگه ورژراوان، قاسپه ی که وان له سه ر کیوان، خره ی باران له به یانان، هو هو ی شوانان له کوستانان،

جه غه توو - ئاوی زورده بی، خه لآتی خوابه خیر ده بی، سالی وا بووه که جه غه توو نه ونده زوروزه به ن هه ستاوه و به گورزو فرداپه زیوه، که گاشه سه هولی نه وه نده گه وره ی تلاندوه و له گه ل خویدا هیناویه تی که له پاکله ی پردی (ئاوینان) گیراوه، نئیوان پاکله که، ئاوی توزه ی جه غه توی نه کیشاوه و ئاو وه سربرده که وتووه، ته نانه ت له سالی - (۱۳۶۰) هه تاوی - جه غه توو - پردی ئاوینانی له جیی خوی تراناندوه قه راخی لای ئاوینایش ئاوبردی و ماوه یه کی زور ماشین نه ی ده توانی که له پرده که بیه رتته وه، به م هویه به م چومه - و تراوه - جه غه تاو - یانی ئاوی که له خاگ ئاژین بووه و که فی کردوه - به ره به ره بووته - جه غه توو - هه روه ک هویه توو (هویه تاو) بووه و به ره به ره بووه ته - هویه توو -

## ۱ - جه غه توو:

چومی جه غه توو (= چومه زیرینه = چومی صاحب) له م چومانه پیکهاتووه یه که م - چومی به یانده ره - که نه ویش بوخوی له م په لانه پیکهاتووه - ۱ - چومی حه وتاش که له کوستانه سه رسه وزه به سام و دیمه نه کانی، کانی یه تاله - دیزه به دار - کونه ورچ - که له که جار، کیوی خان نه حمه د - سه رچاوه ده گری و به شیوو ده ره ی پیچ پیچاویدا دیتنه خواری و ده گاته دیی خوشی - به یانده ره

۲ - چومیلکه ی بیلوکه له کوستانه کانی، قه ره ج دامان (که زور سارد و به فرگرو به گیچه له)، کیوی زاخه، ته وراسه - شیخ ره ش - سه رچاوه ده گری و داده بوری و له خواردی به یانده ره تیکه ل ئاوی به یانده ره ده بی، له مه ولاپی ده لین - چومی به یانده ره - به داوینی باکوری - لیره واری نزاره ره ش دا - داده په ری و له خواردی - سیانزار - ه وه چومیلکه ی سیانزاری - که له کوستانه کانی (به ردی مه زقران) و (دوله ره شه وه) سه رچاوه ده گری، دیتنه سه ر و ده زرا تاده گاته حاست ده راوی چومی میک.

۳ - چومی - میک که له کوستانه کانی که لی با - نه کروژ و، به رانان وه - سه رچاوه ده گری و دیکانی - کانی په ری - باینجان، به جی دیلی و له ناودی (میک) چومی به رده ره ش، که له کوستان به رده ره شه وه سه رچاوه ده گری و دیتنه خواری، تیکه لی ده بی

و ده زوا، تاله نیتوان دیکانی - سیانزاد و قامیشه له، ده چیتسه سه ر چۆمی به یانده ره وده زوا  
تاله ژووردیی (شیپانه جووه) له گه ل چۆمی هه ر میدۆل یه ك ده گرن -

## ۲ دووهه م - چۆمی هه رمی دۆل - له م چۆمیلکانه پێکهاوه

۱ - یه كه م چۆمیلکه ی - قزل وێل - كه له كوێستانه كانی - قه لاته ره ش - قه لبه ز -  
شوشه - كاله جاز - سه ر ته ختی عه والآن - به رده گوممه ز - ناوه سبی - کیسه لاوی -  
سه رچاوه ده گری و (قزل وێل) به جی دێلی وده زوا وله ده شتی - گردوو قه زوانه كه -  
له گه ل ناوی كوێستانی - ته ونه لارو حه وشه گه وره - دا، ده بنه یه كوده زوا و، ناوی  
كوێستانی قه لبه زیش له گه ل خوی ده باوده زوا و له گه ل ناوی كوێستانی (هه رمی خوشه)  
یه ك ده گری وده زوا، تاله داوینی كوێستانی كانی - هه وار - پاله وان - داناوی كوێستانی،  
گه زگه ز، له گه ل خوی ده باوده زوا و. ناوی كوێستانی شیلاناوی و هه واری موسته فا  
له گه ل خوی ده باو به داوینی (گرده گه زۆل) دا داده په زی و له مه زرای - كانی درێژ -  
نیتوان هه رمیدۆل و حاجی عه بدول ده رژینه ناو چۆمی هه رمیدۆله وه

۲ - دووهه م چۆمیلکه ی هه رمیدۆل - له كوێستانه كانی گوله زه رد، په ره ژال - هه وار  
میران - سامیله - كانی كوچكه كه، قه بری پیره ژن - تیژاو - کیواره كه وه - كوتره كان  
سه رچاوه ده گری و ناوی - په ره ژال - له گه ل خویدا ده باو به داوینی كیوی -  
ئه سپونه واردا تی ده په زی و به به ر ناودیی هه رمیدۆل دادیته خواری و له كانی لیژ -  
له گه ل چۆمیلکه (قزل وێل) یه ك ده گری و ده زوا و به داوینی كیوی - گه چ خورده كه -  
داتی ده په زی و ناوی حاجی نه ول، كه له كوێستانه كانی، سیلاو - به رده سپیان  
(چه قه بیه كه) وه سه رچاوه ده گری، له داوینی به رده سپیانه وه تیکه ل، قوته ی به رده  
گوێر كه، گیاجاری (هه وار كه تان) ده بی كه - له ناودیی حاجی نه ول ناوه كانی - سیلاو و  
چه قه بی، یه ك ده گرن، نه مجار ده زوا و له پێچی - و شتره كه - تیکه ل چۆمی - هه رمی  
دۆل ده بی وده زوا و به داوینی شاخی - گه وره قه لا - داتی ده په زی و ناوی كوێستانی  
(میله ره ش) له گه ل خویدا ده باوله ده شتی (تیری) له نیتوان دیکانی مام سیوه دین - و -  
هه نگه چینه دا - تیکه ل به ناوی مام سیوه دین ده بی،

### ۳ - سی هه م - چۆمی مام سیوه دین - له دووپه ل پیکهاتوه -

۱ - چۆمیلکه ی - سی کوچکه - له کویتانی کانی - که له که جار. دوو پلوسکان - کونه ورچ - دیزه به دار - ئاو په ر، کوته ره ش - خوراوی په ره ژال - مله ی خوئی رزگه - مچه کوژاو - به یانه خوشه - سه رچاوه ده گری و داده په ری و له ده راوی، به یانه خوشه - ئاوی کیوی به یانه خوشه له گه ل خوئی ده باوده روا و به به رناودیی - سی کوچکه - دا تی په زده بی و ده روا تاله گه ل چۆمی میشیاودا په ک دگری

۲ - چۆمی میشیاوی گه وره - له کویتانه کانی - شاله یاخی نه صحابه که - قوته ی سه رته زین - سه رچاوه ده گری و داده په ری و میشیاو به جی دلی و تیکه ل ئاوی - سی کوچکه ده بی وده روا تاله داوینی - شه خسه که ی میشیاوه کونه دا، ئاوی میشیاوه کونه له گه ل خویدا ده باو ده روا و به داوینی کیوی - هه واره قوله - داتی ده په ری و له به رابه ری کیوی - گه وره قه لادا - ئاوی کویتانی، ناله سه خته، له گه ل خوئی ده باوده روا و به ناودیی مام سیوه دین داتی ده په ری، و دی کویش به جی دلی وله (تیری) داتیکه ل چۆمی هه رمی دۆل ده بی وده روا، و به داوینی کیوی - به رزوژی که ران - داتی ده په ری و چۆمی - هه نگه چینه - که له کویتانه کانی - گوژه زیخان - گیاره نگ - کانی چۆنه ران، سه رچاوه ده گری و له خواردیی - هه نگه چینه وه ئاوی (به رده که شکان) له گه ل خوی ده باو به مه زرای (کونه کورگ) داده روا و به مه زرای - هه لوولی - داتی ده په ری و له داوینی شاخی - به خیار له ژووردیی شیاپانه جووه - تیکه ل چۆمی به یانده ره ده بی و ده روا، له لای راستیه وه ئاوی - کانی کوتری - دیته سه ر، دیسان له لای چه پیه وه ئاوی - کیوی (زیزاوان) و (گیاکه ی) دیته سه روده روا و، له لای راسته وه ئاوی مه زرای (خوژسه) و شیوی (دووکانیانی) دیته سه روده روا و، له لای چه پیه وه ئاوی شیوی (زه لکه ی) دیته سه روده روا تا ده گاته به رناوایی (سیفه تاله)، لیره دا چۆمی (کانی با) که له کویتانه کانی - کانی با، ماله سوینایه تیه کانه وه سه رچاوه ده گری، له پشت مه زرای - کانی شیت، تیکه لی ده بی و ئاوی ساردو خوشی کانی شیتیش له گه ل خوئی ده باو ده گاته مه زرای «اصحاب»، لیره ئاوی کویتانه کانی (قوله ره ش) (هه واره سلان) و شیوی - گله به رانی، تیکه ل ده بی و به - شیوی اصحاب - داتی ده په ری، له لای چه پیه وه ئاوی (هه واره باشه) و شیوی - کانی سوآنی (له چۆمی گوژان) تیکه ل چۆمی (کانی با)

ده بئی - برئی ده زوا و له لای راسته وه ئاوی کوستانه کانی، (برویشه) و مه زرای - مل خوارو، ئاوه کانی قوته ی شه رگا (له قه دیما سه نگه ری شه ز به دژی داگیر که رانی روس بوه) له شیوی چۆمی گۆزان تیکه ل چۆمی - کانی با - ده بئی و ده زوا، له لای چه پیه وه ئاوی، زیوا ساوای، و، (داره ده رویشه) یشی تیکه ل ده بئی و ده زوا، له لای راستیه وه ئاوی مه زرای (دیمی شه کان) (چون به رانه کیوی پیوه بوه) دیته خواری و له چۆمی - سیفه که - تیکه ل چۆمی کانی باده بئی و ده زوا، له لای چه پیه وه ئاوی خوهره لاتی گیاجاری (کونه مشکاوی) و، کونکواوی (نهم کیوه داری کویکو «که وتی» زوره) تیکه ل ده بئی و ده زوا، دیسان لای چه پیه وه ئاوی - کانی وه هاوی، تیکه ل ده بئی و ده زوا، و ئاوی. گاهاره یشی، دیته سه روده زوا، له لای چه پیه وه ئاوی - خاتونان، و میرگه وه نه وشه ی، دیته سه روده زوا، له لای راستیه وه ئاوی مه زرای، له زره ی - دیته سه رو به ئاوی، سیفه تاله، داتی ده په زئی و تیکه ل چۆمی گه وره ده بئی و، ده زواو لای چه پیه وه ئاوی کیوی - کیسه لانی - دیته سه روده زوا، دیسان لای چه پیه وه ئاوی - قه لای ده ره گولان (له ده ورانی کوندا سه نگه ری دیفاع له شه زه ف و دین بوه) و مه زرای - کانیه حوسه ینی - دیته سه ر و ده روا - نه مجار لای راستیه وه ئاوی دئی، کاوه مه له، که له کوستانه کانی - ئاسمان بلاغی - چاوگی زیحان - مه زرای ناو گۆزان - کیوی نه سکه و، به رده سپیان - سه رچاوه ده گزی، له به ر ئاوی - کاوه مه له، گشتیان ده بنه یه ک، نه ویش تیکه ل چۆمی گه وره ی ده بئی و ده زوا، له داوینی به رزایی (بن چله) دا لای چه پیه وه ئاوی مه زرای، به له جه ز (به له ک جاز) ی دیته سه روده زوا و لای راستیه وه ئاوی مه زرای - گولوانی - دیته سه روده زوا، لای چه پیه وه - ئاوی شیوی - به رده سوری - دیته سه روده زوا، دیسان لای چه پیه وه ئاوی شیوی - بیه سوتاوی - دیته سه روده زوا، له شوینی که به - دووناو - به ناو بانگه تیکه ل چۆمی - بستم ده بئی له مه ولا هه ردوو شاخه ئاو زوره کانی (جه غه توو) یه ک ده گرن،

چوارم چۆمی بستم، - که لقیکی گه وره ی چۆمی جه غه تووه له م

چۆمانه پیکهاتوه

۱ - چۆمی باید هرنه ویش له دوولق پیکهاتوه، لقی یه که م له کوستانه کانی -



کوله که ملان - سنوری کوردستانی عیراق، هه واری ئاغاسالّه - خۆرّه لاتی کۆستانی قه لاته زه ش - کۆستانی که له ک - کۆستانی به ردی کانی گه زنه، سه رچاوه ده گری ودا ده په ری، تاده گاته ده راوی بایده ری سه ری، لقی دووهه م، له کۆستانه کانی - که رخنکینه - خۆرّه لاتی - توسیه وار - مه زرای سایه خان - کیوی - وه ره تاوه ر، کۆستانی کانی سلیمانیه - کیوی، به ردی هه نگه که مه زرای خورمز، کیوی به ردی دیمه که، سه رچاوه ده گری و ده روا، تاله ده شتی، بی یان - داتیکلّو ئاوی ناودیتی بایده رده بی و ده روا - بایده ری سه ری به جی دپلی و ئاوی کۆستانی - هه واره کان - کۆستانی داری قبیله - کۆستانی حه وت ئاوه لّان - شیوی حه مه سور - کۆستانی سه رکیّلان - کۆستانی پیروه یس، که له ده شته گه و ره دا ده بنه یه ک، له گه ل خویدا ده باوده روا، به قه راخ بایده ری خواریداتی ده په ری و له نزیك ده راوی بوّخه لّوده رژّیته ناو چۆمی ماله گه و ره وه،

۲ - چۆمی ماله گه و ره، له کۆستانه کانی قه ره خان و میشیاوی کوردستانی عیراق سه رچاوه ده گری و به داوینّی کیوی، (به رده تری) داده روا و چۆمیلکه ی دپی سیفیشی دپته سه روده روا و چۆمی هه ردوو بایده ر له گه ل خوی ده باوله ده راوی - بوّخه لو ده رژّیته ناو چۆمی بستمه وه -

۳ - چۆمی بستم - دیسان لقی راسته قینه ی چۆمی بستمیش له م چۆمیلکانه پتکهاتوه

۱ - چۆمیلکه ی گوکجه که له کوستانی سولتان - کیوی قادر کزیاو - کیوی دووبراوه - ۲ - چۆمیلکه کانی ته مزحان که له کیوی - شاخه ره شه وه - ۳ - چۆمی توراخته په که له کوستانی - کونه شه مشه م - کیوی (به ردی مه لاخته در) ه وه سه رچاوه ده گرن و هه رکام دیکه ی خوی به جی دلی و له نیوان دیکانی - گوکجه - کانی ته مرخان - توراخته په - قه مچیان - تازه دی - له شوتنی به ناوی - سی ره وان - یه که ده گرن، نه مجار به ناوی چۆمی - قامچیان له باشوره وه به ره باکورده روا و به قه راخی خوراوی دیکانی تازه دی و ناگجه دا تی ده په زی و به داوینی کیوه کانی - قه ره نه لپاس، قه ره خان، هه له کوکان، قه لای مام شاخه دا، ده روا وده گاته دی. کانامه ت، له مه و لاپیی ده لین چۆمی کانامه ت نه مجار به داوینی کیوی - که مه ره سور - کاشیخ - داده روا وله - ته نگي بستم و چونه ره جار - تی ده په زی و ده گاته خواردی بستم، له وی چۆمیلکه ی بستم که له کوستانی (نه حمه د چاوش) ه وه سه رچاوه ده گری، ده رژینه ناو چۆمی بستم وده روا، (پیره پیاوه ژیره بلیمه ته کانی کورده واری بیران زورتیزه، نه قل ویه ندی خوشمان وه بیردینه وه، یه کی له و بیره وه ریه خوشانه یادی، نه حمه د چاوشه - نه م کابراوه که له ناوه که ی بۆمان ده رده که وی چاوشه - به زمانی ئیستاکه - هونه رمه ند بوه، کانی که ده گاته سه رنه م کیوه به دیتی دیمه نی جوان و روانگای به رزو به ته رزورا زاوه ی، له خوئه بیته وه و بری بیرده کاته وه و سه ره له دیتی و ده لی، خواجه تائیستاکه بۆبه نده م لی داوه، په یمان بی له مه و لاهه ر بوتوی لی ده م، ئیتزروو ده کاته حه واو فووده کا به شمشاله دل بزوتنه که یدا و بریکی لی ده دا، زوری پی ناچی که گیان به گیان ئافرین ته سلیم ده کاوده مری، جاخه لکیش هه رله سه رنه و کیوه ده ی ئیزن و بۆبیره وه ری نه م رووداوه دل ته زینه په ند ناوره - کیوه که یان به کیوی - نه حمه د چاوش ناودیر کردوئه مجارلای راستیه وه چۆمی - ده ره زای - دینه سه روده روا دیسان چۆمی خسره وخان - که له کوستانی خسرو خانه وه داده په زی ده رژینه ناوی و، ده روا تا له حاست دی - خوشه ده ره، چۆمیلکه ی خوشه ده ره یشی دینه سه روده روا، تا له نیوان دیکانی خوشه ده ره و - بوخه لو، چۆمی ماله گه وره له گه ل خوی ده باوده روا، نه مجار لای چه په وه ناوی کوستانی، چیه که - و کوستانه کانی هه نگه ژال و ناوی کانی - هه ژال - له گه ل خوی ده باوده روا، دیسان لای چه په وه ناوی کوستانی (خواهین) و ناوی مه زرای - شیلانکه - له گه ل خویداده باوده روا، دیسان ناوی کوستانی

پشتی شه ریف و، ئاوی - چه وره بیه که و، ئاوی کویتسانی - کونه هه نگه که - که به ده ره ی کونه گوێزه که، داتئی ده په زئی له گه لّ خوئی ده باوده زوا - دوباره لای چه په وه ئاوی کویتسانی به رده دزان، و ئاوی کانیه تالّه و، ئاوی کویتسانی - مله ی به رده ره شان، کانی کۆسه و ئاوی - بالّه لوگه - له گه لّ خوئی ده باوده زوا، دیسان هه رله چه پیه وه ئاوی کویتسانی - پالّ قه لا - و ئاوی هه واری قولقوله - و ئاوی کویتسانی هه واره کان و ئاوی کانی - پرده به ردینه - له گه لّ خوئی ده باوده زوا، هه رله لای چه په وه ئاوی کویتسانی - به رده سپیان و ئاوی کویتسانی - ئاسمان بلّاغی - له گه لّ خوئی ده باوده زوا - له خواردئی - ده گا گاهه ئاوه کانی - کانی چاوه که و، کانی بوئی، له گه لّ خوئی ده باوده زوا، دیسان هه رلای چه پیه وه ئاوه کانی - مه زرای ناو باخ و حه وزه ی مرواری - و ئاوی شیوی که ولان - له گه لّ خوئی ده باوده زوا و ئاوی کویتسانی - بلوکه کوئن و، ئاوی مه زرای زه بیه چکۆله و زه بیه گه وره و ئاوی - روسته م به گ، له گه لّ خوئی ده با، به لّام ئاوی کویتسانی - به رده ره شه و ئاوی - کانی ئاوه خوشه و ئاوی - کانی چپاوی له شوئی به ئاوی (قه لپه زه که ی پردی سوته) ده زژینه ناو چۆمی بستامه وه و ده زوا - نه مجارله له لای راسته وه ئاوی کویتسانی - دیمه گه وره ی ده گاگا و ئاوی قه لاگا، له گه لّ خوئی ده باوده زوا و ئاوه کانی کویتسانی، قازان شکین و ئاوی، کانی چپاوی، و ئاوی کانی کرماوی، له گه لّ خوئی ده باوده زوا، دیسان ئاوی کویتسانی بی سه ران، ئاوی، کانی زژیوی، ئاوی کویتسانی کونه ورچ، ئاوی شیوی باخه که، له گه لّ خوئی ده باوده زوا، دیسان ئاوی مه زرای کانی سلیمان و ئاوی مه زرای شیخ سه عید له گه لّ خوئی ده باوده زوا، نه مجار ئاوی کویتسانی - کلاوره ش و ئاوی کویتسانی - حانه خان و، ئاوی شیوی چناره کانی خالو سه لیم، له گه لّ خوئی ده باوده زوا و به خوهره لاتئی مه زرای - ده گاگا - داتئی ده په زئی و له حاست دئی - حاجی مه مه دان - چومیلکه ی حاجی مه مه دان - له لای راستیه وه که سی شاخه یه و هه رسی شاخه که یشی له کویتسانی سه رکێلان - به ردی برایم، و کویتسانی، مه مه خانه وه سه رچاوه ده گرن و له خوار ناودیوه ده بنه یه ک، له ژوردئی سوته وه - درژینه ناو چۆمی بستامه وه، دیسان ده زوا و دئی سوته به جی دیلّی و لای چه پیه وه ئاوی خوهره لاتئی کویتسانه کانی - کاوه مه له ی دیته سه رو ئاوی ده ره گه ونیش، له گه لّ خوئی ده باوده زوا و له - دووئاو تیکه لّ چۆمی به یانده ره ده بی، به م جوهره لقه گه وره کانی - جه غه توو - لیڤه دا یه ک ده گرن و له مه ولا جه غه توو ده زوا و ده چیته ده راوی ده ره زیاره تی - سه ری، له وی

چۆمیلکه ی ده ره زیاره ت که له کیوی - که رامیان و به رده زه شی جه وشه ن و کانی قووچ، سه رچاوه ده گزی، دیت و له زیر پردی - ده ره زیاره تی سه زی له حاست قاوه خانه و ناشی کاغه ریب - تیکه ل جه غه توو ده بی و ده زوا و ده گاته ده راوی ده ره زیاره تی خواری، له وی چۆمیلکه ی ده ره زیاره ت که له به شیکی - کانی قووچ و کیوی دیته خواری تیکه لی ده بی و ده زوا و ده گاته ده راوی مازواره - له وی چۆمیلکه ی مازواره که له کیوی به نه ن - دیته خواری، تیکه لی ده بی و ده زوا و به به ر ناودیتی - تاله جه ز - داتی ده په زی و ده زوا و ده گاته ده راوی - چه سه ن سه لاران - له وی چۆمیلکه ی چه سه ن سه لاران که له کیوی - دیته خواری تیکه لی ده بی و ده زوا و ده گاته ده راوی - سه رده ره و زه نگه زیزان - له وی چۆمیلکه ی سه رده ره له کیوی - دیته خوار و به قه راخی سه رده ره و زه نگه زیزان داده زوا و تیکه لی ده بی و دیتی مه زره به جی دیتی و ده گاته ده راوی - تایشه - له وی چۆمیلکه ی تایشه له کیوی - اصحابه درتزه - وه دیته خواری و چۆمی بارام له گه ل خویدا ده باو تیکه ل جه غه توو ده بی و ده زوا و ده گاته ده راوی - قشلاخی پرد - له وی چۆمی گه وره قه لا که له سی چۆمیلکه به دی هاتوه - ۱ - چۆمی جه وشه ن له کیوی - به رده زه ش - سه هولان - کیوی کانی چاو زه ش و به رده هه نگ - کانی قووچ - به رانان - سه رچاوه ده گزی و به ناودیتی - جه وشه ن - داتی ده په زی و له نیوان دیکانی گه وره قه لا و عاره به له نگ - له دو ناوانی عاره به له نگ و جه وشه ن تیکه ل چۆمی عاره به له نگ دبی -

## ۲ - چۆمی عاره به له نگشله سی چۆمیلکه پیکهاتوه:

— چۆمیلکه ی ده ره سی ناوی که له کوستانه کانی - نه که زوزه بالی، به رانان - سه رچاوه ده گزی و به ناودیتی ده ره ی ناوی داتی ده په زی و له به ر ناودیتی دا، چۆمی عاقلا واکه له ده زوی عاقلا سه رچاوه دگزی له گه ل خوی ده باو تیکه ل چۆمی سماقلو ده بی - چۆمیلکه ی سماقلو له کیوی قه یسه - به رده زه ردی که نده سوره - سه رچاوه ده گزی و سماقلو به جی دیتی و ناوی ده ره ی ناوی له گه ل خوی ده باو ده زوا و ده گاته ده راوی - که سن نه زان -

۳ - چۆمیلکه ی که س نه زان که له کوێستانه کانی - به رده که شکان سه رچاوه ده گری، به ناودی، پردارو ده و نی که س نه زان داتی ده په زی وه له نیوان عازّه به له نگ و که س نه زان داتی که له هه ردو و چۆمه کان ده بی و ده زوا و ده گاته ده راوی - خورمتا، له وی ئاوی خورمتا که له کوێستانی - گه و ناوی، دیته خواری له گه له خووی ده باوده زوا و عاره به له نگ به جی دیلی و چۆمی جه وشن له گه له خووی ده باو ده گاته به ر ناودی گه وره قه لا، له خوارنا و دیوه چۆمیلکه ی تمه رچی که له کیوی ته مه رچی دیته خواری تی که لی ده بی و ده زوا و ده گاته به ر ناودی سه رسیف - له وی چۆمیلکه ی سه رسیف که له کیوی - به رده زه رد - کیوی به رده ریتقاوی - سه رچاوه ده گری، له لای چه په وه تی که له چۆمی گه وره قه لا ده بی و ده زوا، له حاست پردی - قشلاخی پرد - تی که له چۆمی جه غه توو ده بی و ده زوا و ده گاته - به ر دی که چه ل مینگان - له وی چۆمیلکه ی که چه ل مینگان - که له کیوی به رده ریتقاوی، کیوی به رده زه رد، سه رچاوه ده گری و به ناویدا دیته خواری و ده گاته ده راوی - زرقه - له وی ئاوی (که لی زرقه) یشی دیته سه رو ده زوا و تی که له جه غه توو ده بی و ده زوا و ده گاته ده راوی - که مه ره سیاوه - له وی چۆمیلکه ی که مه ره سیاوه که له کیوی - شمشیر زیرین (که به ناوی صحابه ی شمشیر زیرینه وه ناودیر کراوه) سه رچاوه ده گری و دی، که مه ره سیاوه به جی دیلی و له لای راسته وه ده ززیته جه غه تووه وه ده زوا و ده گاته، ده راوی - ده ره وه زانی نه حمه د خان - له وی چۆمیلکه ی ده ره وه زان که له کیوی - سه رچاوه ده گری تی که لی ده بی و ده زوا و ده گاته ده راوی - قه لا چوخه، له وی - چۆمیلکه ی قه لا چوخه که له کیوی سه رچاوه ده گری و به قه راخی دیدا ده زوا و تی که له جه غه توو ده بی و ده زوا و ده گاته ده راوی - ده ره سمايله - له وی چۆمی ده ره سمايله - که له کیوی شمشیرین زیرین - سه رچاوه ده گری و به ناودی - که ندو لانداتی ده په زی و به قه راخی ده ره سمايله دا - دیته خواری و تی که له جه غه توو ده بی ده زوا و ده گاته ده راوی - درگا سلیمان -

## ۲ - چۆمی خوژخوژه - له م چۆمانه پیکهاتوه:

۱ - چۆمی شاقه لا - (چۆم له ناوچه ی کوردستاندا له حاست هه ردی بی به ناوئه و

دیوه ناوده بزئی، چون هه ر دئی یی له حاست خۆی مافی که لک وه رگرتنی له ئاوو به رهه می تری چۆمه که هه یه) چۆمی ۲. هه نگ لاوئی - که له شیوه پزگول وزه نویره کانی خورزه لاتنی کویتسانی چل چه مه و کویتسانه کانی - مزگه وت و میرزا - دووبرا - قه لاتنه زه ش - قادر کوژیاوه وه - سه رچاوه ده گزئی و دئی نه رگسله به جی دئی و له نیوان - ده ره گاوان و نه رگسله - دا چۆمیلکه ی ده ره گاوان، که له کیوی - قه بری ده رویش، و رووکاری باشور و خورزه لاتنی مزگه وت و میرزا - سه رچاوه ده گزئی، تیکلاوی ده بی، ده روا تا نزیککی شاقه لا - نه مجار چۆمی، که له با - له کویتسانی - کانی میرزا ، چۆمی کانی خه سره وه له کویتسانی، به رده سپی ، چۆمی سلیماناوله کیوی به رده زه شه وه سه رچاوه ده گزئی و، له چه پ و راستیه و، ده زژینه ناوئی، دیسان به ره و دیکانی شاقه لا - ته وه که لان - بناوه چان ده که وینه زئی، لیره دا چۆمی ئالیجانی (که له کویتسانی مه نی جاره وه سه رچاوه ده گزئی) دینه سه ر و دیکانی ئالیجان - ئاو باره - عزیزاوا به جی دئی و له نیوان بست و که که وسان دا - ده زژینه ناو چۆمی بسته وه ، له حاست دئی و زمان به ره و خوراوا لا ده گاته وه و به قه راخی دیکانی که که وسان و ده رویانه وشکه داتی ده په زئی و له ژووردئی - مه ولاناوا - وه چۆمی ئیسحاقاوا تیکلاو ده بی -

۱ - چۆمی بست: چۆمی بست سی قوله و له کویتسانه کانی، هه ستیره زه ش - سه رقه لپه زه - کیوی قه لا - قولی زلیخا (ناوی دایکی شیخ حه سه ن زلیخا بوه چون له م شویندا نوژی کردوه و قبیله (رووگه) ی بو دیاری کردوه به م - جیگه یان وتوه قولی یانی قبیله ی زلیخا شیوی - ده لو (ده لووله قه دیم دادی یه کی ئاوه دان بوه و خوالی خوشبو شیخ حه سه ن مه ولاناوا له م دئی له دایک بووه) کیوی کانی چاوره ش - نه م کانی یه له به ر ئاو زووری به ناو بانگه و زیاترله دووناشگیر ئاوی هه یه) هه رواله کیوی که نیش کوژیاوه وه سه رچاوه ده گزئی، له نیوان که که وسان و زمان دا تیکلا به چۆمی شاقه لا ده بی (که پئی ده وترئی دوه ئاوی بست و که که وسان) -

### ۳ - چۆمی ئیسحاقاوا - له م چۆمیلکانه پیکهاتوه:

۱ - چۆمی باشورئی له کویتسانه به زروسه رسه وزو به دیمه ن و جوا—سسسه کانی -

به رده رَیقناوی - له پشت دَیی ناگجه ی مه ریوان و کوستانه کانی - کانی میرزا - کیوی ناو سه خت، کیوه زه شی ئیسحاقاوا - کیوی شانشین - سه رچاوه ده گزّی، به ره و باکوری دَیی ئیسحاقاوا به جی دَیلی، له نیوان سوّله و ئیسحاقاوا دا چۆمی سوّله یشی دَیته سه ر، ده زواتا له نیوان سوّله وده رویانی شیخ داسی چۆمیلکه له راست و چه پیه وه هوروزمی بو دَینن، له ده رویانی شیخ زه ت ده بی و له نیوان هه ردووده رویان و مه ولاناوا دا تیکلاوی چۆمی شاقه لا ده بی، ده زواتا له نیوان ماسیده ره ی شیخ و مه ولاناوا دا چۆمی قه ره بوغره ی تیکه ل ده بی، که له کوستانه کانی خسروخان - به ردی برایمه وه سه رچاوه ده گزّی، نه مجار ماسیده ره ی شیخ و کانی سه ید به جی دَیلی - له وی چۆمی (مله) له کوستانه کانی به نده نی سیقه سوره وه سه رچاوه ده گزّی و دیکانی سورنج داغ، نووه ین، مله، قشلاخ، به جی دَیلی و له خوار ناودی خورخوره تیکلاوی چۆمی - خورخوره ده بی -

#### ۴ - چۆمی جافرخان :

چۆمی جافرخان له کوستانه کانی سه رده ره ی باشماق و کیوی به رده قیت سه رچاوه ده گزّی و مه زرای جافرخان به جی دَیلی و له نیوان هه ردوگاوه که چدا، چۆمی گاوه که چی سه ری، که له کوستانی، مه نی جار، و به رزایه کانی خاله وازه سه رچاوه ده گزّی، تیکلاوی ده بی و ده زوا و، گاوه که چی خواری، به جی دَیلی . له نیوان گاوه که چ و چنارتو دا، چۆمی چنارتوو که له کوستانی حاجی سه یده وه سه رچاوه ده گزّی، تیکه لی ده بی و ده زوا و ناوی کوستانی سه ر ته زینی دَیته سه روسور موسی، به جی دَیلی و چۆمیلکه ی ده ره شیخان، له کیوی - دانه په زی و تیکه لی ده بی و ده زوا تاله قاره وای سلیمان تی ده په زی . چۆمیلکه ی بن حانه ی تیکه ل ده بی و ده زوا . چۆمی ده وره قه لایش، که له به رزایه کانی مه و سماواوه دَیته خواری له گه ل خوی ده با و قشلاخی ناغاگه وره به جی دَیلی و له خاکی ده ره تفی زه ت ده بی و له خواردی خورخوره وه تیکلا و چۆمی گه وره ی خورخوره ده بی، نه مجار که زورتری ناوه کانی نه م چۆمه به خیر و بیره لیڤه دایه ک گیرده بن مه زرای خورخوره و دَیی - قوتلو - به جی دَیلی و له خوار قوتلو، ناوی کیوی به رزی شمشیر زه زینی تیکه ل ده بی لیڤه دا - چۆمیلکه ی پیر سلیمان، که له کوستانه به رزه

به دیمه نه کانی - کانی ده رویش و کیوی چادره که ی، پشت عه لیاوای ته خته وه سه رچاوه ده گری و به به رناو دیکانی خوشینان و، ده ره قوله دا، داده په ری و له حاست دیتی روسته مان تیکه ل به چومی خورخوزه ده بی و دیکانی شیخه له و سه یفا و اوحانه میران به جی دیتی و له راست و چه په وه ناوی دیکانی سه یفا و شیخه له ی دیته سه ر، پاشان له خواردیتی حانه میرانه وه ناوی چومه کانی ئیرانشاو باشماخ و میراوا و ئیراوی تیکه ل ده بی به م جوړه که، چومیلکه ئیرانشاه له به رزایه کانی هانه خاتونان و کانیاو وزنه ی شیوو دوله کانی ژورناو دیوه سه رچاوه ده گری و به به رناو دیدا دیته خوار و ناوی قه لا چوخه یشی ده چیته سه رو ده گاته ئیراوا، که نه م چومه له چه ندلاوه بناوانی لی هه ل به ستراوه و بوباخ و خه له و ته ره کاری وشتی تر که لکی لی وه رده گیری - به لام نه گه رده و له ت سه دی له سه ربه ستایه چ له وه چاتربوو؟

چومیلکه میراوا له به رزایه کانی هو به تو سه رچاوه ده گری و ده گاته شه مسه و له وی ناوی شه مسه یشی، دیته سه ر و ده روا تابه ر، ته یمان قه لا، له وی چومیلکه باشماخ که له کوستانی کانی سه رده ره و تازاوا و کیوی سولتان و به رده قیت - سه رچاوه ده گری و به مه زرا کانی باشماخ دا داده په ری و به چومی شرابخانه داده روا و له حاست ته یمان قه لا تیکه ل ناوه کانی میراوا و شه مسه ده بی و ده روا و ناوی ئیرانشاو قه لا چوخه یش له گه ل خوی ده باو ئیرا و به جی دیتی و ناوی دیکانی، هه وی و، ته خت و، ضامنا ویشی، دیته سه روبه به ر دیکانی ته مره گ و، شاشاگه ل و، چناره دادا ده په ری و له خواردیتی - حانه میرانه وه تیکه ل خورخوزه ده بی و ده روا و به ژیر پردی - سوننه ته - و به قه راخی خورواوی کیوی میزویی - نیمام - داتی ده په ری و دیکانی هه ردوو، چاپان و ئینچکه، به جی دیتی و له تیوان - قه ره ول و قوزولوی خوار و - دا چومی - زایر - که له به زرایه کانی هو به توله دوولاه - ۱ - صالحاوا و ئیلو ۲ - مه لاسالار، سه رچاوه ده گری و هه ردولا له سپه وه یه که ده گرن و به داوینی کیوی - کورکور و مه زرای قازی خان داتی ده په ری تا ده گاته - پارسانیان، له وی ناوی نه حمه د مه رده و قه لاگای کورکوریشی دیته سه ر - نه مجار به مه زرای پارسانیان داده روا و تیکه ل به چومی خورخوزه ده بی و ده روا و له حاست چی چی خوار چومیلکه کانی تیکانلو و عه لیاوای له چه پ و راسته وه تیکلاوی ده بی و چی چی خوار - به جی دیتی، لیره دا چومی - زویه که لقه کانی له کوستانه کانی یه که داری قه پلانتو، کیوی، دیوانی، تیوان سولاکان و نه صحاب، کوستانی عه بدوررزاق - ه وه



سه رچاوه ده گزی و به دیکانی - سولاکان - نه صاحب - قه پلانتو - نه ول مومن - کورد که ند دا دینه خواری و پیکه وه زبوه به جی دیلن و ده رزن تا له نیوان چی چی خوار و دالو، داده رزینه چومی خورخوره وه کاتی له دالوره ت ده بی چومی یورقول که له باکوری - عه بدورزاق - ه وه سه رچاوه ده گزی و دیکانی یورقول و قه رناو به جی دلی و له ژور قوتانجو خه وه تیکلاو خورخوره ده بی، به نیواندیکانی قوتانجوخ و یاپش خان داده رزا و به ژیر پردی یاپش خان داتی ده په زی، لیره دا چومی به رچه م که له کیوی سوره واله وه، سه رچاوه ده گزی، به به رناودی به رچه م و قه راخی چول مه لودا، ده رزا و تیکه ل چومی خورخوره ده بی، نه مجار به نارامی و له سه ره خوله نزدیکی قشلاخی ره زا، ده رزته ناو سه دی بوکانه وه -

### چومی سه قز - له دوولقی گه وره پیکهاتوه:

یه که م، لقی خورزه لاتی نه ویش له م چومیلکانه پیکهاتوه

۱ - چومی که لی خان که له کوستانه کانی گوله زه ردی خاپوره دی - ده راوی کلاره ش، کانی سبی - سه رچاوه ده گزی و ده رزا تا دینه ده راوی خاپوره دی له وی چومیلکه ی خاپوره دی که له کوستانه کانی سه رتون، سه ربه رده و، مه حمود شایه ر، سه رچاوه ده گزی و به باشوری دی خاپوره دیدادینه خواری و ده رزته ناوه چومی که لی خان، ده رزا تا ده گاته ده راوی کیله شین لیره چومیلکه کیله شین که له کوستانه کانی به رده ریقناوی، سه رچاوه ده گزی و له به ر ناودیدا ده رزته ناویه وه - ده رزا تا ده راوی هه مزه قه ره نیان، له وی چومیلکه ی هه مزه قه رنیان که له باکوری کیوی - شه هیده که - سه رچاوه ده گزی دیت تا تیکلاوی ده بی - ده رزا تا ده چینه ده راوی، قوره ده ره، له وی ناوی به شیکی تری کیوی - شه هیده که، و کوستانی قوره ده ره ی، تیکه ل ده بی و ده رزا تا ده راوی سیاده ری خواری

۲ - چومی سیاده ر له کوستانه به رزه به ته رزه جوانه پرگول و گیاره نگاوزه نگه کانی، سه رتون، مه یدانان، باشوری کوستانی کانی تاله - سه رچاوه ده گزی و به ره و خورزه لات به قه راخی سیاده ری سه زی دادانه بور و له نیوان هه ردوو سیاده ردا، ناوی

چۆمیلکه ی دیکانی داراوی - وزمه له یشی، تیکه ل ده بی و به به رناودیتی سیاده ری خوارئ دادا ده په زی، تاله ده راوی سیاده ر، تیکه لی چۆمی گه وره ده بی، له مه ولا به ره و باکور ده روا و دبی - میره دبی به جی دیلی و ده گاته ده راوی ته موته له وی چۆمی ته موته یشی تیکه ل ده بی

۳ - چۆمی ته موته له کوستانه کانی - قولقوله و، پیرومه ران و که ره ویان و، قه به غلوجه و، که نده سوره، سه رچاوه ده گری و به باشوری دبی ته موته دادیته سه ر چۆمی میره دبی، ده روا تا ده گاته ده راوی به له جه ز له وی چۆمیلکه ی به له جه رو شیوه توی دیته سه ر، ده روا و له ده راوی چراغ وه یس چۆمیلکه ی چراغ و یسیش له گه ل خوی ده باوده روا تا ده گاته ده راوی مازوار له وی چۆمیلکه مازوار و میتوی دیته سه روده روا تا ده چیته به ر دبی ته موغه له باشوری ناودیتی ته موغه لقی دوو هه می دیته سه

## لقی دوهه می چۆمی سه قز یانی لقی خوراوی له م چۆمیلکهانه پیکهاتهوه:

۱ - چۆمی میرگه نه خشینه له کوستانه کانی دوو سه ر، قه لاگا - کانی کیزان - قه بری مه یدانان - کیوی کوزو کچ - سه رچاوه ده گری و ده روا تا ده گاته شیخ چۆیان، له وی چۆمی شیخ چۆیان له کوستانه کانی پیر چۆیان - به رده هه لو - هه واره به زره - خورماورجان - کونه په نیر، کونه وه سمان - سه رچاوه ده گری و له خاکی شیخ چۆیان دا تیکه ل چۆمی میرگه نه خشینه ده بی، دیسان چۆمیلکه ی گوژی که له کیوی تیزکه تفه نگ، سه رچاوه ده گری، له نیوان، کانی به ندو، شیخ چۆیان، تیکه لی ده بی و ده روا و دیکانی، کانی به ندو، بۆبه کتان، به جی دیلی و له وی چۆمیلکه ی، تایه ر بوغده، که له باکوری زنجیره کیوی، وه ستامسته فا، سه رچاوه ده گری، له نیوان بۆبکتان و کونده لاندنا تیکه لی ده بی و به به رناودیتی کونده لاندنا ده روا و ده گاته قشلاخی سه ری، له وی چۆمیلکه ی پارچیان و ئاوی وه رزه مه له ی دیته سه ر و ده روا تا له باشوری دبی ته موغه تیکلا و چۆمی که لی خان ده بی و به نیوان دیکانی قشلاخی خوارئ و قه به غلو و عه لیاوا و ئایچی و نه یده ردا داپه زی و ده گاته شاری سه قز که له حاست هه رکام له م ئاویانه

چۆماوو کانیاوه کانیاو ده رژیته ناو چۆمی گه وره وه، نه مجار به مه نی و سه نگینی تاییه ته وه به ژیر پردی پادگاندا ده رّواو پارکی شار به جی دێلی و له ژیر پردی گه وره وه نه خزی و دیکانی کانی نیاز و تاوه قران و ده ره په مه دان و کانی جه ژنی به جی دێلی و ده گاته ناخته په له حاست کانی نیاز، چۆمی ئالتون که له کوستانی به ناو بانگی وه ستامسته فاوه سه رچاوه ده گری و دیکانی سونج و قامیشی شیر یازی بلاغی به جی دێلی و له قه راخ ناخکه ند چۆمی مه رخوزی دپته سه رو به ناو خاکی ناخکه ندادا ده په رژی و ناوی ئالتونی سه ری دپته سه رو به ژیر پردی قاره وا داده رّوا. له به ردیی ئالتونی خواری و له باشوری کانی نیازدا ده رژیته ناو چۆمی سه قزه وه و ده رّوا و دیکانی کانی نیاز و تاوه قران و ده ره په مه دان و کانی جیژنی به جی دێلی و ده گاته دپی ناخته په له وی چۆمی ئاره بوغلو، که له سی کانیاو به ناوی ۱ - سه گه وه ند «سه ره ند» ۲ - قولکه ۳ - قه وه خ و به رزایی دپی کانی زوراب و به رده زه رده وه سه رچاوه ده گری و به به ردیی ئاره بوغلوی سه ریدا ده رّوا و له نیوان هه ردوو ئاره بوغلودا. ناوی به رزایه کانی سلیمانکه ندی و کیوی شاخه ره شی دپته سه روله ئاره بوغلوی خواری ره ت ده بی و له ژوور ناخته په وه تیکلا و به چۆمی سه قز ده بی و ده رّوا و ناوی کیوی گازه شی دپته سه رو له خاکی دپی نه ماوی دا شالوجه ده رژیته ناو سه دی بوکان سه قزه وه

سه دی - سه قز -

به ته‌واوی ئه‌و سه‌رزه‌ویانه‌ی که ئاوه‌زۆی چۆمه‌کانی جه‌غه‌تو، سه‌قز، صاحیب، ته‌ته‌هو، ساروخ، ده‌یان گریته‌وه. تا باشوری (گۆلی ورمی) یانی له‌باشوری گۆلی ورمیوه تا زنجیره‌کیوه‌کانی (چل‌چه‌مه) و ئه‌و کیوانه‌یکه‌شان به‌شانی چل‌چه‌مه‌له‌خۆر‌ه‌له‌ته‌وه‌به‌ره‌و‌خۆراوا‌کشان. له‌قه‌زنی نۆه‌می پیش‌زاینی‌دا بیان‌وتوه (زاموئا)ی داخلی.

وه‌ته‌واوی ئه‌و سه‌رزه‌ویانه‌ی که له‌(گۆلی ورمیوه) تا به‌شه‌کانی لای سه‌روی چۆمی (ده‌یاله) درێژه‌یان هه‌یه، یانی ته‌واوی ناوچه‌ی شاره‌کانی میانداو، مه‌هاباد، سه‌قز، بانه، سوله‌یمانی، حه‌ل‌بجه تا خانقین، سه‌رپلی زه‌هاو، سنه به‌مانای تی‌کراییی به‌(هه‌ریمی زاموئا، لولو) ناوبراوه و به‌شیوه‌ی تایبته‌ت (زاموئا)یان(پێ‌وتوه).

له‌م زه‌مانه‌دا (۸۳۴ تا ۸۲۸)ی پیش‌زاینی ته‌واوی زه‌ویه‌کانی ده‌ورو به‌ری گۆلی ورمی و (زاموئا)ی داخلی (له‌ولا‌تی میانداووه تا سه‌قز) به‌ده‌وله‌تی (مانناکان) به‌ناوبانگ بوه.

له‌سالی (۸۲۸ی) پیش‌زاینی سه‌لمانساری سێ‌هه‌م سه‌روکی ده‌وله‌تی ئاشور به‌هوی پیری و له‌کارکه‌وتوی - فه‌رمانده‌یه‌تی قوشه‌نی خوین‌خۆری خۆی به‌یه‌کی له‌سه‌رداره‌کانی به‌ناوی (دایان - ئاشور) ده‌سپێرێ. (دایان - ئاشور) هه‌وروژم ده‌باته‌سه‌ر (ئوئالکی) پاشای ماننا. (ئوئالکی) په‌نا به‌کیوه‌ده‌با و خۆی ده‌شاریته‌وه، به‌لام ئاشوریه‌کان مه‌رو مالیا‌تیکی زۆر، تالان‌ده‌که‌ن و دی‌چوله‌کان داگیر‌ده‌که‌ن، وه‌ک دیکانی (ئیزیرتو) یا (زیرتو) «سه‌قزی» ئیستاکه‌که‌په‌ناگا و قه‌لا‌ی (ئوئالکی) بوو، پاشان له‌ساله‌کانی (۶۵۹ - ۶۶۰) پیش‌زاینی) سوپای آشور له‌ژێر فه‌رمانده‌یه‌تی سه‌رداری خوین‌مژی ئاشور به‌ناوی (نابو‌شارو‌سور) له‌کیوه‌کانی (زاگروس) تی‌ده‌په‌رن.<sup>(۱)</sup>

(ناخسری) مانایی زۆری ته‌لاش‌کرد تا کاتی هه‌سانه‌وه‌ده‌رفه‌تیان لی‌بینی و شه‌وانه‌بدا به‌سه‌ریاندا و له‌به‌ینیان به‌ری، به‌لام له‌م هێرشه‌شه‌وانه‌دا سه‌رناکه‌وی و ناچار ده‌بی، پاشه‌کشی بکا و (ریگا بو سوپای ئاشور بکاته‌وه) ئاشوری‌یه‌کان هه‌شت قه‌لایان له‌نیوان (سنوری باشوری ماننا) و (پایته‌ختی ماننا) (ئیزیرتا) دا‌داگیر‌کرد. (ئه‌خسری) هه‌شارگه‌ی خۆی له‌«ئیزیرتا» که له‌خه‌ته‌ردا بو‌گو‌یزاوه‌بو‌لوتکه‌ی «ئیشتاتو»، به‌لام ئاشوریان پاش ئه‌وه‌که‌(۱۵) رۆژ ئیزرتا سه‌قزی ئیستاکه‌و قه‌لا‌کانی ده‌ورو به‌ری «ئوزیبا» زی‌بیا «ئیزی‌بیا» (زیویه‌ی ئیستا) (ئورمیا‌ته) و (ئه‌رمائی‌ت‌یان) گه‌مار‌ودا، به‌لام ده‌ورو به‌ریان وێران‌کرد و خه‌لکی هه‌ژاریان به‌دیل‌گرت و ئه‌سب و که‌رو و لا‌خی گه‌وره‌ی شاخ‌داریان به‌تالان‌برد و شوینیان گوم‌کرد. له‌

نزیکی سالی ۷۱۶ ی پیش زاینی کابرای به ناوی (ئولوسونو) شای (ماننا) بوو. (ئولوسونو) له به‌ستنی په‌یمان یه‌کیه‌تی له‌گه‌ل ئاشوری خوین خوردا په‌شیمان ده‌بیته‌وه و ده‌یه‌وی له‌گه‌ل ده‌وله‌تی (ئورارتو) دا په‌یمانی یه‌کیه‌تی به‌ستنی و ده‌وله‌ته‌ چکوله‌کانی هاوسینی خوی «ئیتی» پاشای ئالابریا و ئاشور له، پاشای «کارالا» به‌ دژی ئاشوری هان‌دا. پاشان سارگون ی دوهم پاشای ئاشور به‌ ده‌وله‌تی «ماننا» هیرش ده‌با و ئیزیرتا سه‌قزی ئیستاکه‌ پایته‌ختی ماننا و دو قه‌لای گرنگی ناوه‌ندی زیبیه «زیویه» و ئارمائییت صاحب یا قه‌پلانتو ده‌گری، ئولوسونو خوی ده‌دا به‌ ده‌سته‌وه و ته‌سلیمی به‌زه و ره‌حمی پاشای ئاشوری داگیر که‌ر ده‌بی، چون له‌ ژیره‌وه په‌یه‌وه‌ندی به‌ سیخوره‌کانی ئاشوره‌وه به‌ستبو دیسان پاشایی (ماننای) پی ده‌سپیرنه‌وه، (ئیتی) یش له‌گه‌ل خیزانیدا بو ناوچه‌کانی ژیر ده‌سه‌لاتی ئاشور دور ده‌خریته‌وه. به‌لام «ئاشور له» به‌ زیندویه‌تی پیستی ده‌که‌نن و نامه‌ردانه‌ ده‌ی کوژن.

له‌ سالتانه‌کانی ئاشوری، زه‌مانی (سه‌لمانسه‌ری سی‌هم) نزیکی ساله‌کانی (۸۴۴-۸۳۶ پیش زاینی) باسی له‌تیک هه‌ل که‌وتنی ئاشوریه‌کان له‌گه‌ل خه‌لکی (مادای) و (پارسوئا) کراوه، به‌ وته‌ی ئاشوریه‌کان سوپای ئه‌وان له‌م تیک هه‌ل چونه‌دا له‌ سنوری (زی چکوله) (ناوچه‌ی باشوری هه‌ولیره‌وه) ری ده‌که‌وی و له‌ ری (زاموئا) (ده‌وله‌تی لولوبی) و (نهمری) یه‌وه له‌ ری «کو» و رانیه و قه‌لادزی و سه‌رده‌شت یا سوله‌یمانی و پینج‌وین و بانه‌تی ده‌په‌ری و هه‌ل ده‌کویتیته‌ سه‌ر (پارسوئا) و (مادایی) نزیکی سه‌قزی ئیستاکه‌ و له‌ سنوری ماد، قه‌لا و قشله‌یه‌کی زور به‌دی دینن.

دیسان له‌ ساله‌کانی (۸۱۰-۸۲۴ پیش زاینی) سه‌روکی ئاشور به‌ ناوی شمسی ئه‌دادی پینجهم ناویکی له‌گه‌لی (مادای) بردوه و به‌ قسه‌ی خوی ده‌لی خه‌لکی سه‌رزه‌وی هادم وادار به‌ فه‌رمانبه‌ری و باج‌دان کردوه. به‌لام چون ولاتی نهمری (کوردستان) له‌گه‌ل دوژمنه‌کانی ئاشوردا په‌یمانی یه‌کیه‌تیان به‌ستبوو ده‌ستی ئاشوریان له‌ به‌شی سه‌رزه‌وی (ماد) کو‌تا‌کرد. له‌گه‌ل ئه‌ویش ئاشوری خوین مژده‌ست به‌رداری خاکی به‌خیر و پیری ماد (کوردستان) نه‌ده‌بو و له‌ ماوه‌ی ۶۵ سال‌دا هه‌شت جار به‌ خاکی (ئامادای) و چوار جار به‌ خاکی نهمری (به‌شی له‌ کوردستان) و دو‌جار به‌ ده‌وله‌تی (مانایی) (ناوچه‌یه‌کی تری کوردستان) بی هه‌ده‌ف و ئاکام سوپای زاکیشا و هوروژمی هینا، دیاره‌ ئه‌م تیک‌شکان و ژاوانانه‌ دواوه‌ی، ئاشوریه‌کان نیشانه‌ی موبارزه و ململانه‌ی خه‌لکه‌کانی کویستانی زاگروس (کوردان) له‌ به‌رابه‌ری ده‌س دریزی و زور ویزی هاوسی سته‌مکاره‌کانیاندا بو، جا بو ئه‌وه‌یکه‌ به‌ هه‌ر شوین و ریگانی بووه

دهستیان کۆتا کهن و ریی هیڕشیان لئ بگرن، خێله بهربلاوه کانی ئەم سەرزەویە یەکیه تیان پێک هینا.<sup>(۱)</sup>

سارگۆنی دوهم له لهشکرکهشیه کانی خۆی (له سالی ۷۱۵ ی پیش زاینی) دا ناوچهی (خارخار)ی داگیر کرد و خهڵکه کهشی به دیل گرت، له شوینی خهڵکی ئاواره و دهربه دهری (کورد) ههه لهم شوینه (ههوشار) کۆچه ریا نیکی نیشته جئ کرد که به گومانی نزیک به بروا (یه قین) ئەم کۆچه ریا نه (اسرائیلیانی) بون که له سالی کانی (۷۲۱-۷۳۲ ی پیش زاینی) هاتبونه ژێر فەرمانی ئاشوریه کانه وه - سارگۆن خارخاری زۆر قایم و مه حکمه کرد و به ناوه ندی ناوچه یه کی ئاشوری قه راردا و کابرایه کی به ناوی (مانوکی نی نوئا)ی کرد به حاکمی ئەوی.<sup>(۲)</sup>

(خارخار) ئیستا که ناوی دئی به کی زۆر ئاووهه وا خوش و دلگیر و به دیمه نی ناوچه ی هه وشاره و له داوینی کویستانی به ناوبانگی (ماین بلاغ) دایه، ئاشوریه کان بۆ ئەوه دهسه لاتی خۆیان په ره پئ بدەن (خارخاریان) کرد به ناوه ندی مه لبه ندی زیرخیزی هه وشار بۆ تالان و بروی مال و سامانی خه لکی کورد. ئابوری ئەم ناوچه پز ده غل و دان و به به ره مه میان ده دا به دهس (جوله که) به کرئ گیراوه سود خۆره کانه وه، هه ره به دهستی ئە نه قهست (جوله که) قین له دلّه ته ماح کاره کانیا ن له شوینی کوردکاندا نیشته جئ کرد. هه ره وه ک ئیستا که یش (جوله که) کانیا ن له جینی (فلسطینه کاند) دانا وه، جوله که هه میشه (کته که نه وتینه) بوه له هه ره لا وه له ناو هه ره گه لیکدا بوبئ ته نیا کاری ئازا وه نانه وه بوه، له مه : وا ده ره ده که وئ ئەو جوله کانه که له سالی کانی ۱۳۲۶ ی هه تاوی به و لا وه کوردستانیان به جئ هیشت و چونه وه بۆ (فلسطین) له بنه چه ی ئەم جوله کانه بویتن، به لام ئیستا که شاره کانی سه قز، بوکان، مه هاباد، تیکاب، بانه، سه ره دهشت، شنۆ، پیرانشه هه ره، جوله که یان تیدا نه ما وه.

له سالی ۳۶ ی پیش زاینی شاری شیز (ته ختی سوله یمانی) ئیستا که، که وه ته گه ماروی ئەه نتوان سه ردار ی رومی یه وه.

یه کی له سه رداره کانی روم به ناوی ئەه نتوان به سیزده هه زار قۆشه نی جه نگیه وه هیڕش ده با ته سه ره ناوچه ی ئازه ربایجان (کوردستان) پاش گرتن و تالان کردنی ئازه ربایجان هه ره وه ده با ته سه ره شاری گه وه ری «شیز» ته ختی سوله یمانی ئیستا که ی هه وشار، که له و کاته دا زۆر ئاوه دان و شاریکی خوش و رازا وه و ته یار بوه.

۱- تاریخی ماد، دیاکونوف، جلیل ضیاءپور

۲- تاریخی ماد، دیاکونوف، جلیل ضیاءپور

## کوردان له ده وړانی پېش چه رزه کی پېغه مبه ردا (د)

له ۲۰ - ی مانگی «أغسطس» سالی ۵۷۰ زاینی به رابه ربه رۆژی دوشه ممه، دواژده ی مانگی «ربیع الاول» (مانگی مه لود) و چله مین سالی شایه تی «انوشیروانی» کورزی قوبادی کورزی فیروز. که نه و ساله به سالی «فیل» ناوده برا. چه زره تی (محمد) کورزی عبدالله کورزی عبدالمطلب کورزی هاشم له بنه ماله ی چه زره تی «ئیسماعیل» و «ئیبراهیم» له شاری (مه ککه ی) به ریز گیراو. له گه ره کی «سوق اللیل» له مالیکدا که پاشان پېغه مبه ر (د) نه و ماله ی دابه (عقیل) ی برای چه زره تی عه لی (خ). دوا ی مردنی عقیل کورزه کانی نه و ماله یان به «محمدی کورزی یوسف» (برای چه ججاجی کورزی یوسف) فروشت. پاشان (خانو خیران) دایکی هارون الرشید. نه و ماله ی کرد به «مزگه وت». به مامانی (شفا) ی دایکی «عبدالرحمن کورزی عوف» له دایک بوه<sup>۲</sup>

شاکانی ساسانی و شاکانی رۆم بوداگیر کردنی (جه زیره العرب) و وه ده س هینانی دلی چه لکه که ی به تایبه ت (زیوانه) کانی «بیت الله» و چه وسانه وه و ژیر رکیف خستیان. کئی به رکئی و موسابه قه یان نابوه وه.

شای (حه به شه) به دنه ی شاکانی رۆم به چه فتا هه زار سه ربازه وه به سه روکایه تی کابرای به ناوی «أریاط» سه رزه وی (یه مه ن) داگیر ده کا پاشان (ابرهه) ده کری به سه روکی (یه مه ن)، نه م کابرایه به چه یالی باتلی خوئی، بوچکوله کرد نه وه و له بره و خستنی (بیت الله) هات و له (صناعی) پایته ختی (یه مه ن) مالیککی جوان ورازاه ی به ناوی (الفلّیس) دورست کرد و به چه لکی راگه یاند، که به جیتی نه وه پچنه ته وافی (بیت الله)، با پچنه ته وافی (الفلّیس)، به لام چه لکی به دنگی ناحه قیه وه ناهاتن، ته نانه ت به جیتی ریز میزبان تی کرد، نه م کاره رقی نهیتی (ابرهه) ی هه ستاندو په لپ و بیانوی دا به ده سته وه. سویتدی خوارد. چون عه ره ب مالی (الفلّیس) یان شیرزه کردوه و به بی نه ده بی له گه لیا جولآونه ته وه. ده بی له توله دا ریزی مالی «بیت الله» یان بشکینم و به سویای فیل بی روخینم.

به م جوړه به خوئی و سویاوه، ته کانی داریز مالی خودا بشکینتی. به لام خاوه نی مال. (طیراً أبابیل) ی بوناردن. وه ک ناردی ناودرک بلاوی کردن. جاپېغه مبه ری مه زن و به ریزی خودا چه زره تی محمد مصطفی (د) له م ساله دا له دایک بوه، بو به سالی فیل ناوبانگی ده چوه (سالی ۵۷۰ زاینی) جادوا ی مردنی (أبرهه). (مسروق) ی کورزی (ابرهه) ده بی به شای

(۱) تاریخی الکامل ده لی له چل ودوهه مین سالی شایه تی (انوشیروان) داله دایک بوه جلد ۵ ص ۱۱۶ ترجمه فارسی

(۲) محمد رسول الله ص ۱۹

(یهمەن) له لایه کی ترهوه، کاتی که (ابرهه) به دهنه ی شای رۆم (یهمەن) داگیر ده کا. کابرای بی به ناوی (ذویزن) سه روکی یهمەن ده بی، (ابرهه) به زورژنه جوانه که ی لی داگیر ده کا و له خوی ماره ده بری (ذویزن) بۆسه ندنی تۆله، هاوار ده باته بهر (انوشیروان) به لام زوری بی ناچی (ذویزن) دیقی ده کا و ده مرئ، به لام (سیفی کوری ذویزن) به دوا ی حه قی باییدا ده رۆاو.<sup>(۱)</sup> دیسان په نا ده باته بهر (انوشیروان)، (انوشیروان) یش یکی له پیاوه گه وره شه رکه ره کانی خوی به ناوی (وههره ز) که له به رابه ر هه زار پیاوی شه رکه ردا راده وه ستاوه و پشتی هه ل نه ده کرد. له گه ل سوپایه کی ته یاردا به یارمه تی سیفی کوری (ذویزن) وه ی ده نیری. ئەم سوپا، که له هه زار پاله وانی شه رکه ر پینکها تبوو به هه شت (پاپۆر) له که نداوی فارسه وه ری ده که ون و، له ده ریای عه مان سه رده که ون و، له قه راخی سه رزه وی (حضر موت) پیاده ده بن. له ماوه یه کی که م دا (وههره ز) (مسروق) ده کوژی و ته وای (یهمەن) ده خاته ژیر ده سه لات ی ئیرانه وه، به فه رمانی (انوشیروان) (سیفی کوری ذی یزن) ده بی به سه روکی (یهمەن) پاشان (سیف) ده کوژی و به فه رمانی (انوشیروان) (وههره ز) ده بی به شای یهمەن. دوا ی (وههره ز) (مه رزه بانی) کوری (وههره ز) دوا ی ئەو (تینجانی) کوری (مه رزه بان) پاش ئەو کوری مه رزه بان به ناوی (خرخره) دوا ی (خرخره) (باذان) ده کری به شای (یهمەن) (باذان) له یهمەن ده مینیتته وه کاتی که حه زره تی (محمد) ده بی به پینغه مبه ر (د) (سالی ۶۱۰ زاینی) به م شینوه بۆمان ده رکه وت که شا کانی ئیران و رۆم هه رکام به نۆره ی خوی ده ی ویست که ده سه لات ی خوی به سه ر شۆینه ئاینیه کانی وه ک (بیت الله) یا (بیت المقدس) دابسه پینی، نه ک له بهر ئەوه که بر وایان به ریز و شکۆ و گه وره یی ئەم شۆینا نه بۆینیت، به لکوبۆ ئەوه ی ئەم شۆینانه وه ک به لگه و چه کنی کی سیاسی به ده سه وه بگرن و له کاتی پینویستا خه لکی هه ژاری بی به ها روژینن و به قازانجی خویان که لکی لی وه ر بگرن، له شه رۆ ناژا وه نانه وه له به رابه ری دوژمنی خویاندا شه ری سه ر و مالیان پی بکه ن و پیروزی پی وه ده س بینن، ههروه ک (هرقل) شای رۆم به م حیزه فیله توانی شای ئیران تینک بشکینی.

ههروه ک ده بینین هه م (خسروی په رویز) هه م (هرقل) هه رکام به جو ری ته لاشیان ده کرد که به هه ر قیمه تی بوه بیرو و بروای ئاینی خه لکی به ره و خویان رابکینشن. جا بۆ ئەو کاره ئیران دوا ی گرتنی (بیت المقدس ۶۱۴ زاینی) صلیبی مقدسی له کلیسای قیامه ته وه



هینابو (ناورخانه ی) شیز «ته ختی سولیمان»<sup>۱</sup>

## هیرشی «هرقل» (هراکلیوس) ئومپراتوری روم به کوردستان (ته ختی سلیمان)

أَلَمْ غَلَبَتِ الرُّومُ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ فِي بَضْعِ سِنِينَ<sup>۲</sup> سوپای روم (له لایه ن سوپای ئیرانه وه) تیک شکیندرا له نزیکترین شوین به ئیران له شوینی به ناوی (ازدعات یا بصری) (یا له جه زیر و بۆتانی کوردستان) به لām روم پاش ئه م شکانه له ماوه ی چه ند (سی تانو) سالی تر (به سه رسوپای ئیراندا) زال ده بن.

ئه م نایه ته له شاری «مه که» هاتوه ته خواره وه و به گه وره ترین موعجیزه ی قورئان ده ژمیردری پدوادوه که به م جوړه یه

سوپای ئیران له ساله کانی ۶۱۴ - ۶۱۵ - ۶۱۶ زاینی له کوردستان تی ده په ری و به جه زیر و بۆتان دا ده روا و ده گاته شام و (بیت المقدس) ده گری و سوپای روم تیک ده شکینی<sup>۳</sup>

پاش ماوه یی ئه م هه واله ده گاته شاری پیروزی (مه ککه و) بت په رسته کانی (مه ککه) که له گه ل (بازانی) حاکمی «یه مه ن» ده س نیشاندی شای ئیران برای هاو په یمان و هاو بیروبروا ده بق، سه رکه وتنی ئیران به سه رکه وتنی خویان، داده نین. به لām موسلمانان کان که له ۶۱۵ ی زاینی دا چوبون بۆولاتی (حه به شه) و بیجگه له ریز و یارمه تی و هاو بروایی شتی تریان له مه سیحیه کان نه دی بوو - سه رکه وتنی رۆمی مه سیحی یان پی خوشتر بوو ئه وانیان به برای خویان ده زانی. به م جوړه بت په رسته کانی قوژه یش به ته وسه وه به موسلمانان کان ده لئین: هه روه ک برا (ئیرانیه) کانمان به سه رابرا (رۆمیه) کاتنانا زال بون خویشمان به سه رتانازال ده بین، ئه م نایه ته پیروزه دیته خواره وه و برواداره کان زوری پی دل خوش ده بین، حه زره تی (ابوبکر صدیق (ض)) به بی برۆا کان زاده گه ینی که پیغه مبه ر

(د) له لایه ن خوداوه موژده ی داوه که له چه ند سالی دا هاتودا رۆم سه رده که وی و تیران ده شکئی. (أبئی کوزی خَلَف) ده لی درۆده که ی - رۆم سه ر ناکه وی، چه زره تی (ابوبکر صدیق (ض) ده فه رمئی نه ی دوژمنی خودا تۆدرۆده که یت و خودا راس ده کا، پاشان چه زره تی ابوبکر (ض) فه رموی نه گه ر پیای، بامه رج بیه ستین، هه رکام له سه رده و شتر. نه گه رتا سی سالی ترهه ر تیران له سه ره وه بوو، نه وه من ده و شترت ده ده می. نه گه رخو رۆم سه رکه وت، نه وه تۆده بی ده وشترم پی بده ی، چه زره تی ابوبکر نه م گره و و مه رجه ی بو پیغه مبه ر (د) گیراوه. چه زره تی پیغه مبه ر (د) فه رموی (بضع) له سی وه تانویه، برۆماوه که بکه (به سی تانو) سال، (ابوبکر صدیق (ض) گه ژاوه بۆلای (أبئی کوزی خَلَف) ووتی بو یه گه ژا مه وه تا و شتره کان بکه مه (یه کسه د) و شتر و ماوه که یش بکه مه ۹ سال. مه رجیان له سه رنه مه برآوه، که نه گه ر تیران هه روا تا کونوسال هه رسه رکه و توو بوو. ده بی چه زره تی ابوبکر صدیق (ض)) یه کسه دوشتر بدا به (أبئی) خوئه گه ر له م ماوه دا رۆم سه رکه وت، نه وه ده بی (أبئی کوزی خَلَف) سه دوشتر بدابه چه زره تی ابوبکر صدیق (ض)

له سالی ۶۲۲ زاینی کاتی چه زره تی پیغه مبه ر فه رمانی کوچ (هیجرت) ی بو شاری (مه دینه) ده رکرد و ویستی خویشی له گه ل یاری فیداکاری خوئی (ابوبکر صدیق) (ض) به ره و مه دینه کوچ بفه رمئی «عبدالرحمن» ی کوزی خوئی به زامن دابه (أبئی کوزی خَلَف). دیسان له ۶۲۵ زاینی کاتی (أبئی کوزی خَلَف) ویستی بو شه زله گه ل موسلمانان دابروا بو (أَحَد) «عبدالرحمن» زامن له (أبئی کوزی خَلَف) ده ستینئی. (أبئی کوزی خَلَف) له م شه زه دابه ده ستی پیغه مبه ر بریندار ده بی و پاش چه ندرۆژ (أبئی) به وبرینه ده چی و ده مری. پاشان به لینی خودا دیته دی و (رۆم) به سه رتیراندا زال ده بی. نه و کاته چه زره تی ابوبکر (ض) یه کسه دوشتر له میرات به ره کانی (أبئی) ده ستینئی و ده بیاته خزمه ت پیغه مبه ر (د) نه ویش ده فه رمئی برۆله ناوه ژاراندا بلای بکه وه و بی به خشه وه، نه م کاره له پیش چه رام بونی گرو دابوه.<sup>۱</sup>

بوئه وه بزاین پیرۆزی تیران به سه ر رۆم و، پاشان پیرۆزی رۆم به سه ر تیراندا له چ بر گه یه کی میژودا هه لکه وتوه، هه روا بوئه وه بۆمان رۆن بیته وه که، گه لی کورد، له م نیاوه داچ نه خشیکی بوه وچ ئاسه واریکی له سه ر پیرۆزی یاشکستی یه کئی له م دو ده وله ته

گرنکه داناوه باشتر نه وه یه ناوړی بو دواوه بده ینه وه.

ناوری شه زی تیران و رۆم ٢٤ سال بلیسه ی سه ندوه و نایساوه له ٦٠٤ زاینی تا ٦٢٨ - ی زاینی دریزه ی کیشاوه - به لام له ٦١٦ زاینی به ولاوه زورتر پیروزی به ده س تیرانه وه بوه، له م عه دوسه ده دا (شه هربه راز) و (شاهین) که هه ردو کیان له بنه ماله ی کوردان بون، هیرش ده به نه سه رو لاتی رومی خوژه لات و هه ریمه کانی شام و مصر و ناسیای چکوله (که به شی زوریه ی کوردستان لپیږه دایه) ده گرن، تیران ده سه لاتی خوی به سه ر مصر وته واوی ناسیای ژیر ده سه لاتی (رۆم) دا ده سه پینی: نه م هیرشه له نزیکی سالی حه وتی پیغه مبه ره تی خوشه ویستی خودا دابوه

به لام شای رۆم (هرقل) له ٦٢٢ زاینی به ولاوه تا سالی ٦٢٨ زاینی هیرش و په لاماری خوی بو تیران دریزی پیداو، ته واوی نه م شه زانه یش به قازانجی رۆم و به شکانی تیران برآوه نه ته وه.

دیاره پیغه مبه ر (د) له ٥٧٠ زاینی له دایک بوه و له ٦١٠ - یش بوه به پیغه مبه ر شکستی رۆم به رابه ره به سالی حه و ته می پیغه مبه رایه تی (بعثت) پیغه مبه ره ناخری پیروزی رومیان و شکستی خه سره وی په رویز به رابه ره به سالی پینج و شه شی کوچی. دیاره خه زای خه نده ق له سالی پینجی کوچی و صلحی (حدیبیه) یش له سالی شه ش دا رۆی داوه 'دیاره قانون و یا سای خودا له جیهاندا و ادامه زراوه، که هه مو شکست و پیروزی دارو له له یه کی بو دانراوه. هو و سه به بیکی پیوه به سراوه، دارو له له ی پیروزی، فوت و فه نی شه رونا سینی دوژمنه، هووسه به بی پیروزیش ئیمان و دادویه کیه تی و نه سروتنه.

هرقل (هراکلیوس) شای رۆم سالی (٦١٠ زاینی) کاتی ده بی شای رۆم که ولاته که ی توشی ئالوزی و کئی به رکئی ده بی. (خوسره وی په رویز) شای تیران له پشیونی ولاتی رۆم ده رفه ت دینی و له سالی ٦١١ زاینی به مه به ستی جیهانی گیری هورۆم ده باته سه رولاتی شام و شاره کانی. (نه نتاکیه) و (دیمشق) ده گری و تالانی بی نه مانیان ده کا.

پاشان (شه هربه راز) فه رمانده ی قوشه نی تیران که کوردیکی کۆل نه ده ربوه شاری (نوره سلیم) «بیت المقدس» که مارۆده دا. دوا ی بهیمت رۆژ که مارۆ به یارمه تی بیست و شه ش هه زار (٢٦٠٠٠) جوله که و پاش شه ریکی سه رومالی شاری نوره سلیم ده گری و، صلیبی حه زره تی عیسا له کلیسای قیامه ت ده ردینی و له که ل تالا نیکی زورده ی هیتینه وه

بوئ تیران له (تیسفون) پایتهخت یا (شیز) تهختی سوله یمان شاری مه زهه بی، صلیبی مقدس داده نی سالی (۶۱۴ زاینی)<sup>۱</sup>

خوسره وی په رویز. نه م شاخویه زال زانه له نامه ی خوی بو (هرقل) برّوانه چی ده نوی؟ (له لایه ن خوسره وی په رویز. گه وره ترین خودایان و خودای سه رزه وی، بو هراکلیوس) به نده ی زه بونی بی ده سه لاتی خوم، توده له ی نیمه ئیمانمان به خودای خومان هه یه. زور چاکه. نه ی بوخودای تیوه نه ی توانی که شاری (بیت المقدسم) له ده س بستینته وه؟ به خورایی به م ئیمانه ی که به مه سیحت هه یه خوت فریومه ده. نه وته نانه ت نه ی توانی خوی له چنگ جوله که کان ده ربینی. تیرچون نه توانی تیوه له چنگ من نه جات بدا

له سالی ۶۱۵ زاینی داشکۆ و هیزوناو بانگی تیران خوره لات و خوراوا پرده کا، له سالی ۶۱۶ زاینی شه هروه راز (شه هربه راز) له بیابانی نیوان (شام) و (مصر) ره ت ده بی و شاری (اسکه نده ریه) شاری گرنگی ئابوری مصر ده گری<sup>۲</sup>

له سالی ۶۱۷ زاینی. شاهین فه رمانده ی قوشه نی تیران که نه ویش هه رماد (کورد) بوه. شاری (کاپادوکیه) ده گری و ته واوی ولاتی ئاسیای چکۆله یه ک له دوی یه ک ده خاته ژێرده سه لاتی خویه وه.

(هراکلیوس) له گه ل شاهین داکۆ ده بیته وه، به زاوته گبیری شاهین (هراکلیوس) بالویزی بو باره گای (خوسره وی په رویز) ده نیری و داوا ی ناشتی و ئاور به سی لی ده کا. به لام (خوسره وی په رویز) بالویزی رۆم ده خانه به تدیخانه و هه ره شه له (شاهین) ده کا و ده لی: چون (هراکلیوست) به ده س به سراوی بوئه هیناوم ده بی نه مینی: زورزی پی ناچی (شاهین) ده مری، واده رده که وی که له لایه ن شاهه، ده رمان خوارد کرابی، چون (ماد) بوه وله جوامیری که ی ترساوه، جابه و به هانه له به ین براوه. (خوازاناتره)

دیسان هه رله ۶۱۷ زاینی دا (شاهین) شاری (کالسدون) له رۆبه رۆی شاری (قوسته نته نیه) ده گری ته نانه ت گه ماروی شاری (قوسته نته نیه ییش) ده دا. به لام به هو ی نه بونی پاپوژی پیویست نه ی توانی سوپاکه ی له ته نگه ی (بسفور) بیه رتینته وه و شاری

۱) تیران در عهد باستان. تاریخ اورشلیم

۲) تیران در عهد باستان. الکامل.

(قوسته نته نیه) بگری<sup>۱</sup>

(شه هربه راز) فاتیحی شام و نوره شلیم برایه کی نازای ده بی به ناوی (فه رخان) رۆژی (فه رخان) له ناو کۆمه لیکدابه (شه هربه رازی) برای ده لی کاکه له خه و ما له سه ر ته ختی (خوسره وی په رویز) دانیشتیوم. کاتی نه ته ویسان نه م هه واله به (خوسره وی په رویز) زاده گه یه نن (خوسره و) رقی هه ل ده ستی و فه رمانی کوشتنی (فه رخان) به (شه هربه رازی) برای ده دا. (شه هربه راز) له وه لām داده لی پیای نازا و دوژمن شکینی وه ك (فه رخان) بوکوشتن نابی. (خوسره و په رویز) ی دل ره ق ده سبه ردار نابی و دیسان ده نویسی بو (شه هربه راز) که (فه رخان) بکوژی شه هربه راز له وه لām داده لی نه گه ر پیاونکی وه ك فه رخان بکوژی. کی بی له جیی دا بندری؟

بۆ سی هه مین جار (خوسره وی) قین له دل ده نویسی که ده بی (فه رخان) بکوژی به لām شه هربه راز نه م جاریش وه ك دوجاری پیشوته فره ده روا و خوانه کا ده سی به خوینی برای بربره پشته سورکات.

له ناکامدا (خوسره وی) بی داد شه هربه راز له فه رمه نده یه تی لاده باو (فه رخان) ده کا به فه رمه نده (خوسره و) نه مجار (له فه رخان) ده نویسی که (شه هربه راز) بکوژی. فه رخانی برایشی ده س به جی شه هربه راز ده گری و ده په وی بیکوژی. به لām (شه هربه راز) داوای موله تی لی ده کاوده لی وه سیه تیکم هه یه (فه رخان) موله تی پی ده دا. (شه هربه راز) له سندوقی نهینی خوئی سی نامه ی نهینی (خوسره وی په رویز) ده ردینی و ده یدا به فه رخانی برای و ده لی: من سی جار فه رمانی کوشتنی برای خۆم به زیوه نه به ردوه رجاری به جوژی ته فره ده رویشتم و دلّم برّوای نه دا برای بربره پشتم بکوژم و دوژمن به خۆم شادبکه م -

به لām. براتوده ته وی به م نامه پرله ته له که برای بره بره پشته خۆت بکوژی؟ فه رخان کاتی واده بیینی. خوئی ده خاته خاکوبای (شه هربه رازی) برای و دیسان فه رمه نده یه تی قۆشه نه که ی پیده داته وه<sup>۲</sup>

له م باسه بۆمان ده رده که وی که شاکانی ساسانی هیچکاتی باوه زیان به (ماده کان) نه کردوه، به لām چون ماده کان له ناو خه لکاوه هاریز و ده سه لات و هیزیکیان وه ده ست

هینابوو که (شاکانی ساسانی) به ئاسانی بۆیان نه ده کرا که به ئاشکرا شکوو زۆزی (ماده کان) بشکینن و ده سه لاتیان له ده س ده ریئین. بۆیه هه میسه داویان بۆده نانه وه و دوبه ره کیان ده خسته ئیوانیان و برایان به ده سستی برابه کوشت ده دا.

دیشان نمونه یه کی ترله خه یانته و سته م و سه لیه یی ساسانیه کان به تاییه ت (خوسره وی په رويز)، (بارامی چۆبینه) برابه کی بوه به ناوی (کوردی) و خوشکیکیشی بوه به ناوی (کوردیه). کوردیه ژنی به ناو بانگی (خوسره و) و هاوپیله ی (شیرینی نه رمه ن) بوه (کوردی) برایشی خۆشه ویست و هاوپیاله ی (خسره و) بوه.

کانتی (شایه) فه رمانزه وای هتزی تورکه کان. له (هورمز) یاخی ده بی و به سیسه دهه زار سه ربازی گیان له سه رده سته وه. له شاره کانی (هه رات) و (بادغیس) هه شارده گرئی و له به رابه ری سوپای (هورمزی) باوکی (خوسره وی په رويز) داراده وه سستی.

(هورمز) (بارامی چۆبینه) بۆیه ره نگاری (شایه) و ده سگیری خۆی و بلاوکردنی سوپاکه ی ده س نیشان ده کا (بارامی چۆبینه) یش دوازه هه زار سه ربازی کورد هه ل ده بژیری و به گورجی هوروژم ده باته سه ر سوپای سیسه دهه زاری (شایه) و به تیر شایه ده کوژی و سوپاکه یشی ته فرو تونده کا، پاشان (برموده) ی کوژی شایه دیشان سوپاسان ده داو له به رابه ری (بارامی چۆبینه) داخۆی بۆشه ر ناماده ده کا. به لام مه گه رکئی له به رابه ری شیریککی وه ک (بارامی چۆبینه دا) خۆی زاده گرئی. برموده به زویی تیک ده شکي و هه ل دی و په ناده با به یه کی له قه لا کانی. (بارام) له کوئی نابیتته وه، تا قه لا ده گرئی و (برموده) و ۶ هه زار سه ربازی به دیلی دیتی.

بارامی چۆبینه ی کوردی ئازا و کوّل نه ده ر، (برموده) وشه ش هه زار دیل و تاج و ته ختی (شایه) و باری سی هه زار و شتر خه زینه و خه نیمه ت وزیرو نه تیکه. به سه رداریککی سوپاکه ی دابه ناوی (مه ردانشا) بۆلای (هورمز) به زئی ده کا.

کانتی (هورمز) نه وهه موزیروجه و هیراته ده بیئنی سه رله پانا ناسی و زوده کاته شالیاره کانی و ده لی: برۆان (بارام) چ دیاری و خه نیمه تیککی بی ژوماری بۆناردوین. گه وه شالیاری (هورمز) یه زدانبه خش (به دوزمانی) ده لی نه ی شا. به لی نه مه زۆره، به لام نه مه هه رچی زۆربیی، ته نیا به رکولیکه له لایه ن بارامه وه. جاده بی. قاوه تون و شیوه که چۆن بویی؟

(هورمزی) گوی له مست رقی کۆن و نوینی بیلسه ده ستینی له جیاتی نه وه ی - خه لاتی بکاو نیشانه ی سه ره رزی و ئیفتخاری بو بنیرتی به (مه ردا نشادا) حه لقه یی زنجیر و ته شیه کی بو ده نیروی و په یامی پی ده دا که: خه یانه تت پی کردم و که مت بوئاردم. زنجیر نیشانه ی خه یانه ته و له ملی که، ته شیه که یش وه ک ژنان له لای خۆت دانێ یانی له ژن که متری. (بارامی چۆبینه) کاتی نه م خه لاته ی پی ده گا. نایکاته نامه ردی مسوپاسان ده داو له به رابه ری سوپادا زنجیر له مل ده کاوته شی له لای خو به وه داده نی. کاتی سوپا نه مه ده بینن سه ریان سوورده مینی و ده لێن نه وه چیه؟ بارام ده لی: نه وه خه لاتی هورمز ده بو ی ناردوم. کاتی سوپا نه و ته وس و توانجه نامه ردانه ی هورمز ده بینن، روده که نه (بارام) و پشت له شاهه ل ده که ن، که هه رنه م گوی له مستی و سپله یی هورمز ده بیته هو ی نه وه که خه لکی هه ژاره له ته ختی دابه زینن و چاوی له کالانه ده رینن، 'ساسانیه کان به تایه ت (هورمز) و (خوسره وی په رو یز) - سه باره ت به (ماده کان) تابله ی رقی له دل و به فیل و ته نگ نه زه ربون، هه رچه ند گویان به (ماده کانه وه) ده گه را و، ناشیان بی ناوی (کورده کان) نه ده گه را. هیشتا بو سه ریان سه ریان ده دا و، شه ورژله بیري نه وه دابون که چۆنیان تیدا به رن. به سه رهاتی بارامی چۆبینه به سه بو که سی که که سه و پیتیکی به سه. فاعبروا یا اولی الابصار<sup>٢</sup>

له م به سه رهاتانه بو مان روشن بو ه وه که لی کورد به دیزایی میژو نه خشیکی زور گر نگ و به رچاوی له نیوان دو ده وله تی گه وره ی نه ورژوه ی جیهان و ئیستا که ی خو ره لاتی ناو راسا گێژاوه. یانی کاتی که به یارمه تی ئیرانه وه چوبی ئیران سه رکه وتوه. به لام کاتی که یارمه تی زومه وه چوبی نه وه ئیران شکاوه و زوم سه رکه وتوه.

## کوردان له جه نگی جیهانی هه وه لرا

په یمانی سالی ١٩٠٧ زاینی ده وله ته کانی ئوروپای به دوو ده سته ی، متحدین، و متفقین، دابه ش کرد بوو، که ئومپراتوری عوسمانی له زیزی، متحدین، و، روسیه -

له زیزی، متفقین، له به رابه ری یه ك داراوه ستابوون، ده و له تی عوسمانی له بی ده سی  
نیژانی ته ورژژه ده رفه ت دیتی و به بیانوی به ر به ست کردنی ناو، سوپا ده نیژته  
کوردستانی عیراق که ته و کاته به شی بووه له ده و له تی عوسمانی،

پاشان سوپای عوسمانی له سنورده په رتته وه و شاره کانی - شنو سه رده شت و بانه  
داگیرده کاو، له کاروباری شاره کانی تری کوردستانی نیژانیش وه ك - سابلآغ و سه قز  
ده س وه رده دا، زووسه کانیش به بیانوی قایم کردنی سنوره به لآم له باتیندا به هیوای  
گه یشان به ناوه گه رمه کانی که نداوی فارس، سنوری باکوری نیژانیاں شکاندو، خوین  
گه یانده ته ورژ. ده س به جی - حاجی صمدخان مقدم (شجاع الدوله) یان کرد به حاکمی  
ته ورژ - الکساندر - ناویکیشیان به ناوی کنسول ناردده شاری بلاغ، ده سته بی قازاخیشیان  
بوپاریز گاری له گه لآ نارد، کاتی، الکساندر، گه یشه سابلآغ راسته و راست کاروباری  
سابلآغی گرته ده ست، نیتیر - محمد حسین خانی سه ردار، که حاکمی ره سمی سابلآغ -  
بوو بیجگه له ناوشتی تری بوته مابوو، به لآم - سه ردار، به زوویی له گه ل، کنسولی روس<sup>۱</sup>

یه ك ده که وی و خوئی به هیژده کا و بیجگه له فه رمانزه وایی سابلآغ - ده س له  
کاروباری سه قز و بانه یش وه رده دا، له م کاته دا مظفر السلطنه (سیف الدین خان) ی  
حاکمی سه قز ترسی لی ده نیشی و ده چی بوته ورژ بودیتی - شجاع الدوله - له م  
سه فره دا عبدالله خانی ناهید (نیفتخاری سلیمانکه ندی) و عزیزخانی ساعد الممالک -  
ناموزای نیفتخاریشی له گه ل ده بی (خاکه لیوه ی ۱۳۲۹ - مانگی) پاش دیتنی شجاع الدوله  
و گه زانه وه یان بوسه قز گوئی بیس ده بن که: عه لی خانی نیفتخار دیوان مامه ی باوکی -  
نیفتخار - که له گه ل - سیف الدین خان دایتوانی ناخوش ده بی، له گه ل خیلی فه یزوللا  
به گج خیلی خوئی زیک ده که وی و سه قز داگیر ده کاو (ده بیرری ده ربار) که کوردیکی  
گه زوسی - بیجاری - ده بی، ده کری به حاکمی سه قز و نیفتخار دیوانیش ده بیته  
جی نشینی<sup>۲</sup> (سیف الدین خان - به م هه واله دلگیر و په روش ده بی و له گه را نه وه داهه وه ل  
له گه ل نیفتخار داده چیته دئی - سلیمانکه ندی و پاشان ده گه رتته وه بو - مه رخوز - دوی  
ماوه بی به هوئی یارمه تی باوکی نیفتخار و، نه زانم کاری حاکم و جی نیشینه که ی، دیسان -  
سیف الدین خان - به فه رمانی سه ردار ی موکری ده کریته وه به حاکمی سه قز، له م کاته دا

(۱) ص ۳۰ خاطرات من

(۲) تهیمورزاده ده نویسه رمانی حکومتی سه قز له لایهن - مشیره الدیوان پیشکاری حکومتی کوردستان بوعه لیخان  
ده نویسی



سه قز به به شی له ناوچه ی سابلآغ ژمیردراوه،

محمد حسین خانی سه رداد - به هوئی یارمه تی روسه کان و دوستی له گه ل - کنسولی  
روس (الکساندر) ده سه لاتی گول ده کاو هیزی په ره ده ستینی، له م ساله دا (۱۳۳۲ مانگی)  
ئاغاسه ر خیله کانی بانه له ژیر فه رمانی سه ردار لاده چن و گوئی بو فه رمانی شل ناکه ن.  
به م جوړه سه ردار ی موکری - بیانوی وه ده س ده که وی و به فه رمان سه ردار گشت خیله  
کانی ناوچه ی سابلآغ و بوکان و سه قز - له دئی - نیسکی به غذا - وده شتی - «یه لچز»  
کو ده بڼه وه و، چاوه ژوانی هاتی سه ردار ده که ن، تابه ره و بانه ژئی بکه ون و خانه  
نافه رمانه کانی بانه بهینه وه ژیر فه رمانی سه ردار، پاش ده پازده ژوژی - سه ردار  
به ده بڼه به ی تایبه تی خوږه وه ده گاتی و به ره و بانه وه ژئی ده که ون و ده گه نه دئی -  
گولولان، خوالی خوش بو - نیفتخار له په رتوکی (خاطراتی من) داده لی نیمه ده سته یی له  
سه رخیله کانی کورده واری له - خپوه تی گه وره ی سه ردار - داخه ریکی کایه ی - بانک -  
بوین که - ژوژ به ته واوی گیرا و هه وا تاریک بوونه ستیران به ئاسمانه وه دبیندران، (هاوینی  
۱۳۳۲ ک م)

پاش ماوه یی سه ردار و هاوړیکانی ده گه نه شاری بانه به لام که سی به ره نگاریان ناڅی  
و شه ژئی ژوونادا، ژور سه یرده بینن گشت خانه کانی بانه، مال و شوینی خوږان به جی  
هیشته و له ترسی سه ردار، خوږان شاردوه ته وه، ژوړی پی ناچئی گشتیان له ده وری سه ردار  
کو ده بڼه وه وده غاله تی پی ده که ن، سه رداریش - رشیدخانی شجاع السلطنه - مامه ی  
باوکی نیفتخار<sup>۱</sup>

ده کا به حاکمی بانه وده گه ریته وه بوسابلآغ نیفتخار ده نوی که نیمه له بانه بوین  
پایزی (۱۳۳۲ مانگی) که وه لیعه هدی ئوتریش له شاری (سارایو) پایته ختی ئیستا که ی  
«بوسنی» به ده ستی - صربه - خوږن خوړه کان - ده کوژری و شه ژ له نیوان صربستان - و  
ئوتریش - داهه ل دایسی که به ره به ره ده وله ته کانی تریشی پیوه ده نیشتی، هه رکام به  
قازانجی لاتی له شه ژ خوازه کان، به شه ژ وه ده پلیکین به م جوړه شه ژی - هه وه لی  
جیهانی له (سه ر بستانه وه) بلیسه ده ستینی و پزوسکه ی به کوردستانی هه ژاری نیمه یش

ده گا و خه لکیکی زوریش ده سوتینی<sup>۱</sup>

ده ولّه تی تورکی عوسمانی له لایه که وه و ده ولّه تی زوسی ته زاریش له لایه کی تره وه به م شه زه وه ده پیچرین، نه م دووهیزه گه وره زور له کوئه وه چاوی چنوکی خویان بریوه ئیران و هه ریمی به خیروبیری کوردستان، به و هیوایه، که ته زاری دهستی بگابه ناوه گه رمه کانی که نداوی فارس، عوسمانیش خاکی کوردستان بوخوی نه م سه ره و سه رساخ بکاته وه، به م هیوایه هه رکام له لایه که وه، روسه کان له باکور و عوسمانیه کان له خورواوه ده میان ژندبوه کوردستان، به داخه وه له م کاته ناسکه دل ته زینه دا، نه گه وره کان له خه می نیشتمان و خه لکدابوون، نه هه ژارانش له وزه ی به رگری نه م سیلاوه به ربلاوه به هیزه ده هاتن،

به وهویانه ئافه ت له دوولا، زور به ی خاکی کوردستانی ته نیه وه، وه ك خوی گه وره ده فه رمی: إِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا<sup>۲</sup>

قانون و یاسای خودا له جیهاندا و ادامه زراوه، هه رکات که: سه روک و پیشوایا ده س روشتوانی کومه ل، له فه رمانی یه زدان و خزمه ت به گه له که یان ده رچووبیتن و، داوئنی خویان به خراپه شر کردبی، له باتی یارمه تی و خزمه ت، رّبگای چه وسانه وه وسته میان گربیته به ر، له ولایشه وه چه و سیتراوان به ره نگاریان نه ویتابیتن و، له خراپه یان نه گیرابیتنه وه، نه وه نه وگه له هه رواژیر چه پوک و هه ژار ماوه ته وه

چونیه تی ئاسایش و ژبانی خه لکی سه قز له وکاته ی که سیف الدین خان، حاکمی سه قز بوو، کاروباری سه قز به م جوّره به زیوه ده چوو، یه ك نه فه ر به ناوی - که لانتەر (له جیی سه روکی شاره وانی) یه كنه فه ر - داروغه بوکیشکی بازاره یه كنه فه ر سه رکیشک باشی، بوکیشکی شار، که له خزمه کانی خو ی داده نا، فه راشباشی باشماقچی باشی. ئاودارچی باشی. فه راش و پیشخذه ت زوربوون، که بوکیشکی شار به جیی پاسه وانی ئیستاکه، ده بوا هه مووشه وی بیست چه کدار له خه لکی ناوشار به نوّره له که ن کیشک باشی دا کیشک بدیرن

به لام زیاترله نیوه ی خه لکی له مالیات و کیشک ته رخان بوون، ۱ - نزیککی سه د مالی

(۱) خاطراتی من

(۲) سورّه اسراء نایه تی ۱۶

بینگانه ی عوسمانی ۲ - ده سته ی زاناکان ۳ - ده سته ی خانه کان ۴ - نوکه ره کانی حکومت و خزمه کانیان، داروغه یش نزیکه ده که سی له ژیرده ستا بووه که شه وان کیشکی بازاری پی ده کیشان، له هه رباره دار یاگه ونی که ده هاته شاربو فروش، یه ک قرانیان ده ساند. بوکچشک چیه کان له هه ردو کانی، هه ر ساله دوجارجه ژنانه یان وه رده گرت هه ردوکانی دوو تا پینج تمه ن.

جاری وایش ده بوو که شه وان دوکانیکیان ده کرده وه و بری شتیان لی هه ل ده گرت و دووباره دایان ده خسته وه، بومه گه ردو کانداری هه ژاره ده یتوانی بلی نه مشه و دوکانه که میان کرده ته وه؟

له هه رکه سی که ژنی بینابه دوو تا پینج تمه نیان به ناوی - سورانه - لی ده سه ندله به رتیل وه ر گرتن وشتی ترمه پرسه، ژبانی خه لکی تابله ی ناخوش و تال بوو. له م کاته دا حکومتی سه قز ته نیاله بیری خوش گوزه رانی وراواردنا بوو<sup>۱</sup>

شه زی هه وه لی جیهانی له رژی ۲۸ ژوئن ۱۹۱۴ (رمضانی ۱۳۳۲ ه ق) له یتوان ده له ته یه ک گرتوه کان = متحدین (المان - اتریش - عوسمانی - بلغارستان) و یه ک که و توه کان = متفقین - (انگلیس - فرانسه - روسیه - بلژیک - صربستان مونتنگرو - ژاپن - ایتالیا - رومانی - یونان - پرتقال) بیانوی هه ل گرسانی ناوری نه م شه ره مال ویرانکه ره، کوژرانی فرانتس فردیناند، ولیعه هدی اتریش، له شاری سارایوو (پایته ختی بوسنی) به ده سته خونیکاریکی خه لکی صربستان بوو، له ۲۸ ژوئن ۱۹۱۴ (رمضان ۱۳۳۲ ه ق) اتریش به - صربستان - ئیعلانی شه زی دا، پاشان نه لمان به روسیه و فرانسه ئیعلانی شه زی دا و هیرشیشی بوسه ر بلژیک هینا، هه رواله چواری مانگی (ئوتی ۱۹۱۴ ز) انگلیس ئیعلانی شه زی به المادا. له م لایشه وه وه ده وله تی عوسمانی

له نوامبری ۱۹۱۴ ز (۱۳۳۲ ه ق) به یارمه تی المان و ئوتریشه وه زویش و ئیعلانی شه زی به روسیه دا. به م جوژه گریه ی شه ز به ره و کوردستان بلیسه ی کیشا، ده ملوین کوژراوو بیت ملوین بریندارو گوج و ئیفلیج - ناکامی نه م شه ره شه یتانیه بوو،<sup>۲</sup>

سه قز له شه زی هه وه لی جیهانی دا - (سالی ۱۳۳۳ ه ق) هه والی شه زی هه وه لی جیهانی له سه قزدا بلاو بوه وه ئیران ببوه ره یتلکه ی سوپای داگیر که ری زووس و

عوسمانی، هه رچه ند ئیران بئی لایه نی خوئی به هه ردولای شه ززاگه یاند بوو، به لام نه وان گۆی یان به م شتانه نه ده بزوت، له م کاته دا تاجری شاره کانی کوردستانی گه رمین، موصل، که رکوک و سوله یمانی، کوتال وشتی تریان بو سه قز ده هینا، له م کاته دا نامه یان بۆنوسرا که ده وله تی عوسمانی به سه رو کایه تی (سولتان ره شادخان) له گه ل رۆسه کاندایه شه ره وه پیچراوه که وابوو به گه رۆینه وه، نه وانیش ده گه رۆینه وه، به م هه واله - حاکمی سه قز - مظفرالسلطنه. زاده چه نی وده که ویتته مالی بیره وه و ده یه وی نه وه ی هه یه تی بیشاریته وه و قایمه ی لی بکاو بو خویشی له شارده رچی، گۆی زایه ل بئی و بزانی کام یه ک له ده وله ته کانی رۆس و عوسمانی زووتره ناوچه ی سه قز ده که نه ره پیلکه ی خویان، دیاره رۆسه کان ماوه یی بوو که له نازه ربایجاندا، خویان مه لاس دا بوو، عوسمانیه کانیش له ده رفته ده گه ران

له ناکامدا بیروزیان هاته سه رنه وه که ۱ - له لای ره واندز و گه لی عه لی به گ وده ره ی باله کایه تی و حاجی عومه رانه وه ۲ - له لای ده شتی شیلیرو بانه وکه لی خانه وه هه ریمی کوردستانی ئیران ده وریده نه وه و رۆسه کان گه مارو بده ن، به م جوړه له پیشدا له لایه ن ده وله تی عوسمانی ۱ - به ریزان شیخ نه جمه ددینی بیاره ۲ - شیخ حیسامه ددین فه رمان درا که بو به رگری سوپای داگیر که رۆسته مکاری رۆس، له رۆی بانه و سه قزه وه، به ره و نازه ربایجان وه رۆی بکه ون و گه لی نازای کورد بوخه زاهان بده ن، به م هیوايه شیخ حیسامه ددین و شیخ نه جمه ددین به خویان و مریدومه نسوبیانه وه ده گه نه شاری بانه، دوای دوورژمانه وه و حه سانه وه، سوپای شیخه به ریزه کان، که له شکری خیله کانی کورده واری و به گزاده کانی بانه یشیان له گه ل که وتبوو، تیکرا به ره و سه قز وه رۆی ده که ون، چون بیان وا بوو که ره مزی سه رکه وتن و پردی پیروزی له سه قز داده دۆزریته وه، به فه رمانی خوالی خوشبوو - شیخ محمدعارف و به ریز، مظفرالسلطنه - گشت خه لکی سه قز وردودرشت، پیاوژن، بویشوازی له و له شکره پیروزه، له شاری سه قز چونه ده ره وه و به - الله اکبر و ذکر و سلاوات و دوای خیر به خیریان هینان و، به پیریانه وه چون و به شکووریزیکی تایبه ته وه نه م سوپاسی هه زار نه فریه یان له مانگی سه فه ری

(١٣٣٣ کوچی) مانگی دا واریدی شاری سه قز کرد<sup>١</sup>

به هاتنی نه م میوانه به ریزانه و نه م پشتیوانه گه رم وگوزانه - مظفرالسلطنه - بری  
دلنیاوو که له گنجه لی عوسمانیه کان بپارزری، چون به بیروزی خه لکی سوپای  
عوسمانی بی نیجازه ی نه م شیخه پایه به رزانه نابی هیچ وه زه نیکیان بو - مظفرالسلطنه -  
ببی، به تایبه ت که له لایه ن شیخ نه جمه ددینه وه ریزی لی گپراو ده سستی به زه بی به سه ردا  
کیشرا، نیتتر مظفرالسلطنه شه و روژله خانه قای شیخ محمد عارف داخریکی خزمه تی میوانه  
کان بوو.

به ده ستوری شیخه کان مظفرالسلطنه، له ناغا کانی گه ورك و سه رشبو و موکریان و  
خه لکی سه قز سوپا یه کی پیکهینا وه بوخه زا ساز و چه کداری کردن، له ماوه ی چوار  
روژدا سوپا یه کی تیکه ل له مه لا و فه قی و شیخ وسوفی و ده رویش و بازاری و شاری و  
دی بی له مندالی ١٢ ساله وه تا پیری خه فتا سال بوخه زا ساز بیوون،

چون خه لکی نه و سه رده مه به راستی نه وه نده قورئان و ناین و شه رعیان خوش  
ده ویست که حازربوون گیان و مالیان برؤا نه ک ناین و شه ره ف و ناموسیان، به و مه به سته  
هه رکه سی چی له ده ستا بوايه هینابووی، ته نانه ت چه کی بریکیان بیجگه له نیمان و  
غیره ت کوته ک و خه نه ره و شیر بوو<sup>٢</sup>

هاتنی ابراهیم ییگ (مبعوث) و حلمی ییگ (ارکانی حراب) بو  
سه قز -

به فه رمانی ده وله تی عوسمانی له لایه ن والی شاری موصل - ه وه سوپایه کی پیتسه د  
نه فه ری به فه رمانده یه تی، (ئبراهیم به گ) مه شهوور به (مبعوث) و (حلمی به گ)  
مه شهوور به (ارکان) - به توپخانه و که ره سه ی شه ر، به ره و بانه و سه قز وه ری ده که ون، تا  
سوپای کوردانی سه قزی و بانه بی و مهربوانی و هه ورامی، که به فه رمانی شیخ  
حیسه مه ددین و شیخ نجمه ددین، و نه وانی تر کو بیوونه وه، مه شقی سه ربازی یان

(١) به رتوکی ده حشه تی سه قز

(٢) به رتوکی وحشت سقر

پێ بکه ن و بۆشه زێ رێك و پێك و خه زا ئاماده یان كه ن، هه روا شیخه کانیش له سه قز چاوه  
 زوانی هاتنی سوپای عوسمانیان ده کرد، له م عه دوسه ده دا سوپای عوسمانی به سه ر  
 کردایه تی (مبعوث و ارکان) ده گاته شاری بانه، محمدخانی - حاکمی بانه، پیشوازی به کی  
 گه رم و گوزیان لی ده کا وزوریان به ده ورادیت، به لām محمدخانی بانه، (که واده رده که وی  
 په یوه ندی نهیانی له گه ل رۆسه کاندای بووی) له هاتنی سوپای عوسمانی هه زاره ده کا  
 وئه رزموه خووی ناگرێ، هه رچه ند ده بوا ده رفه تی بینایه و خووی ده رباز بکردایه، به لām  
 سه ری خووی له سه ربی سیاسه تی دانا، به م جووره که له رۆزی دووهه می مانه وه ی سوپاکه،  
 به فه رمانی ئه ومیرانه ی که بیست و چوار سه عاته وه ك په پوله به دوریاندای هه ل ده خولا  
 ده سگیر کراوی پیرس و جوو محاکمه وددان نان به تاو نیکدا، هه رله شاری بانه له  
 به رچاوی ژن و مندال و خیله که ی گولله باران کراو کوژرا، گشت مال و سامانی که زیاترله  
 ده هه زار تمه نی ئه ورۆژه بوو، هه روا هه موو ئه سپ و قاترونه غدینه وزیر و تفنگو و  
 هه رچی بووی، به تالانی رۆشت و قه ره پشی بردی 'فَاعْتَبِرُوا يَا اُولِيَ الْاَبْصَارِ' دوا ی ئه م به  
 سه رهاته دل ته زینه، نزیککی پێنسه د سواری چه کدار، له به گزاده و خانه کانی بانه، زه گه ل  
 سوپای عوسمانی ده که ون، رۆزی سی هه م به ره و سه قز ده که و نه رتی، له م کاته دا به  
 فه رمانی شیخ نه جمه ددین (مظفرالسلطنه) له گه ل په نجا سواره چینه دیی سلیمان که ندی  
 و دبینه میوانی. باوکی - نیفتخار - (تابزانی پاشان چی دپته رتی) به فه رمانی سیف الله خانی  
 - کورزی، که له جیتی خووی کرد بوی به حاکمی سه قز، دوکان و بازاری سه قز داده خرتی و  
 گشت خه لکی سه قز ده چنه پیشوازی سوپای عوسمانی، هه روا - ئاغای محمد ئاغای  
 (شابه نده ری) عوسمانیش، له گه ل داروده سته که ی خووی به ئالای مانگ و ئه ستیره وه  
 ده چنه پیشوازی، به شیکی زوری سه قزی ئه ورۆژه بیونه کارمه ندی جیره خووی ده وله تی  
 عوسمانی، چون ده وله تی قاجار به تاییه ت - احمدشا - نه گوپی به خه لکی ئیران به  
 تاییه ت به کوردستان ده دا، نه ئاورتیکی لی ده کرد نه وه، خه لکیش بی خواهن و سه روك  
 ما بوونه وه، ناچار زویان کردبوه ده وله تی عوسمانی، که ئه ویان له روسی بی دین پی  
 باشتربوو، به م جووره، ئه رکان و مبعوث، به شکو و ریزیکی تاییه ته وه، ده گه نه سه قز و له  
 (شابه نده رخانه) ده بنه میوانی - محمد ئاغای، شابه نده ر (محمد ئاغا خه لکی (اناضول)

تورکیه و تورک زمان بووه که به زواله ت بو تیجاره ت و مامه له ی توتن دپته سه قز، به لام له ژیره وه مه به سستی جاسوس ده بی) دواى شه ش سال زور ده وله مه ند ده بی و پاشان له شاری سه قز ده کرّی به - شابه نده ری عوسمانی پاش دوورژمانه وه چه سانه وه، به ده ستوری (مبعوث و ارکان) سوپا به ره و میاندواو که قازاخى روسی لی ده بی، زى ده که وی، خیلّه کانی کورده واری ده سته ده سته و پول پول، سواره و پیاده بوخه زاله سه قز، وه ده رده که ون، خه لکی سه قز نزیکی پیئسه د که س که خوالی خوشبوو - حاجی شه ریفی نه یلوفه زى مه شهوور به حاجی حه کیم - یه کى بوه له وانه. له گه ل به ریز شیخ محمد عارف دابه نالای - نَصْرُ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ و سرودی الله اکبر - و سلوات، له شاروه ده ر ده که ون، چه کی زوربه یان، خنجیرو قه داره و کوته ک بووه، په لی شیخه کانی تریش که له چه کداره کانی هه ورامان و مه ریوان پیکهابتوو، تیکرابه مه به سستی خه زه، له شاروه ده رده که ون نه مجاره دواى گشتیان (مبعوث و ارکان) وه زى ده که ون، هه موو نه م سوپا زه نگا و زه نگه نزیکی سی هه زار سوار و پیاده بوون، که برّی به ناوی خه زه، برّی بوتالان، هیندی بو خزمه تی شیخه کان و برّی له ترسی سوپای عوسمانی، له گه ل سوپا ده که ون، له زیدا محمد صالح - خانی باغلوچه میواندار یه کی زور پیاوانه و گرنگیان لی ده کا.

مظفرالسلطنه هه رچه ند له ترسی سوپای عوسمانی نه رزی وه خوئه ده گرت و دیشیتوانی به هاسانی ده ربازتی و خوئی له چنگ توله ی تورکه توره کانی عوسمانی نه جات بدا، به لام به م حاله یش له گه ل، سالار ناصر و ساعدالمالیک و برّیکی ترله به گزاده کانی فه یزوللا به گی کومه لیکیان پیکهینا و به ره و سوپای عوسمانی وه زى که وتن؟ هه رچه ند مظفرالسلطنه له ترسی - نه رکان و مبعوث، له قه راخی سوپا که وه وحه سه ناغای سه رایش له پیسه وه گوئی به زه نگ بوون و به هیواشی ده روشتن،

### هاتنی متصرف پاشا (ی که رکوک) بوسابلّاخ له م کاته دا-

متصرف پاشای که رکوک به شه شسه ده سکه ی روقورخانه و توپ و که ره سه ی شه زه وه له زى زه واندزو گه لی عه لی به گ و ده ره ی باله کایه تی و حاجی عومه رانه وه، له سنوریه ژیه وه و گه یشه سابلّاخ، تاخیله کانی ده ور به ر بوخه زاله گه ل زووسه کان هان

بدا و هیزیان به ره و نازه ربایجان زابکیشی،

محمد حوسه یین خانی سه ردار که پیاوئیکی به ده هه ن و نازاوانان بده بوو، به هوئی  
 هاوکاری له گه ل (الکساندر) و سوپای زوس دابه دژی عوسمانی دژمیردرا، بوئه وه نه و  
 دژایه تی وژه نگ وژارو قینه یان له دل ده رکا، پیشوازی یه کی نه وه نده گه رم و گوزی له -  
 متصرفی که رکوک و فه رمانده و سوپای عوسمانیه کانی کرد، که شیایو میوانداری کوردان  
 بی، به لام به ریز محمد حوسه یین خان له وه دا به هه له چوو، که پی و ابوو نه و گشت  
 دژایه تی یه به مشتی ناوده شوردریته وه، نه ده بوا هه روا ناسان خوئی بدایه به ده سته وه،  
 هه رنه بوو، خوئی ده رباز بکردایه، کوردان ده لئین (لئی دان مه ردیه و هه لاتن مه ردیه) کاتی  
 لئی دان لئی بده و، کاتی هه لاتن تاده توانی هه لئی، چون عوسمانیه کان بیجگه له وه که به  
 هوئی هاوکاری له گه ل زوسه کان قینیان لئی هه لگرتبوو له به ره نه وه که کوردیکی دلآواو به  
 ده سه لات بوو زقیان لئی بوو، محمد حوسه یین خان به رزه فری به هه له ی برد، پی و ابوو  
 عوسمانیه کان چون حه قیان نی یه که حاکمیکی وه ک نه و، نه ویش له تیراندا به رپرسیارو  
 محاکمه که ن، نه و مافه ده پاریزن، مه گه ر تا ئیستا که هه ر نه وان نه بوون که مافیان پاشیل  
 کردین. یا مه گه ر نه ی بیستبو که کوردان ده لئین: زورهات قه باله با تاله، به لام - الکساندر  
 - به بیستنی نه م هه واله خیرا به ره و میاندوا و تیتی ته قاند و پاشه کشی ی کرد، بی ماتل  
 بوون نه م هه واله ی به - شجاع الدوله ی - والی نازه ربایجانی زاگه یاند، شجاع الدوله یش،  
 سوپایه کی هه شت هه زار که سی، له خپله کانی شاسه وه ن، قه راجه داغ و قه ره پاپاخه،  
 کانی بیکهینا و یه کسه د سالاتی روسی شی بو پاریز گاری قونسولی روسی، له گه لا ناردن،  
 نه م سوپایه به گورجی ده گاته میاندواو، تاله هیرشی سوپای عوسمانی و هه لمه تی کوردان  
 به رگری که ن، بو نه م مه به سته له ده وری شاری میاندوا سه نگه ریان هه لکه ندو  
 مه ته ریزیان دابه ست، هیزی. توپخانه و پیوانی شه زکه ریان هه رکام له شوینی خوئدا  
 دامه زراند و خوئان بو به رگری ناماده کرد،  
 له م کاته دا سوپای سه قز به فه رمانده یه تی ئیبراهیم به گ (مبعوث) و حلمی به گ



(ارکان) 'و چه کداری مه لا و شیخه کان هییره ش ده بنه سه ر میاندواو، هاوکات له گه ل  
نه مه دا،

سویای متصرف پاشا (پاریزگاری که رکوک) به خوئی و سویا که مه که یه وه به پشت  
سوری، ختله کانی، مامه ش - مه نگور - کاله موین - زه رزا - گه ورگ، دیموگری به  
سه روکایه تی - قه ره نیاغای مامه ش و، عه لی ناغای نه میر نه سعه د و، کاکه لالاغای  
مه نگور، زیاترله چوار هه زار که س بوون، له خوراواوه هییره ش ده بنه سه ر میاندواو، به لام  
له پیش نه وه داکه متصرف پاشا بگاتی، سویای سی هه زار نه فه ری مه لا و شیخه کانی  
سه قز میاندواویان گه ماروداو و زوریککی پی نه چوو، که سویای له رزوکی -  
شجاع الدوله یان شکاندو میاندواویان گرت،

دوای گرتنی میاندوا و هه لاتی شجاع الدوله، متصرف پاشا له گه ل سویاکه ی دا،  
ده گه نه میاندواو شیخ مه ولانا

که له لایه ن عوسمانیه کانه وه زوری ریزلی ده گیرا، له گه ل متصرف پاشا ده بی،  
سیف الدین خانی سه قز که له خوئی دووشک ده بی پاش نه وه ی ده گاته میاندواو، بوئه وه ی  
چاوه دیری لی بکری و له شه زی عوسمانیه کان بیاریزری، په ناب به نرلی - مه ولانا ده با،  
که چی هه رله به رچاوی مه ولانا - به فه رمانی حلمی به گ (نه رکان)، مظفرالسلطنه  
ده سگیر ده کری و مه ولانایش که جیی هیوای ده بی، له نه لف تابیی نایه ته جواب و تکایی  
ناکا، به لام شیخ نه جمه ددین تکای بوئه کابیی خه به رله وه که دلی ره قی نه وقین له دلانه  
به م جوړه لا لانه وه وکاپمانه نه رم نابیی به قسه ی ناکن و به ری ناده ن

پاشان محمدحوسین خانی سه رداریش، له سابلایه وه ده س به سه بو میاندواودین  
هه رده یشی به نه نه و شوینه ی، که مظفرالسلطنه ی تیدا ده س به سه ر<sup>۲</sup>کراوه، دوازه  
چه کدار، بوپاریزگاری نه م دوو به ندی یه، که تادوینه که، هه رکام حاکمی و لاتی بوون، له  
ده ورو به ری به ندیخانه که یاندا کیشک نه دیرن، هشت زوژ هه ردوو سویاله میاندواو دا  
ده میتیته وه، مبعوث و ارکان، به تکای مه ولانا تالانیککی زوری خه لکیان له م و له وسه نده وه  
و دایانه وه . به خاوه نه کانیا و مه ولانایشیان کرد به حاکمی میاندواو، پاش نه و ماوه،  
عوسمانیه کان، سویای شه ز که ریان کرد به دووبه شه وه، به شی یه که م به سه رو

(۱) نیراهیم تبلیسی و حلمی قسطنونی - به ناوبانگ بوون - مشاهیر الکرد و کردستان -

(۲) وحشت سه قز

کایه تی متصرف پاشا - له گه ل به ریزان شیخ حسامه ددین و شیخ نه جمه ددین و شیخ عازف و چه کداره کانیاں به ره و شاری - ورمی - به زئی بوون، به شی دووهه م به سه زو کایه تی - مبعوث و ارکان - و خیله کانی موکری و گه ورك، له ریی مه راغه وه به ره و ته وریز به زئی بوون، ده سته یی له کاسب و کارگر و هه ژاره کانی سه قز و ده ورو به ریشیان به ره و ولاتی خوځیان گیزاوه، ده سته یی هه وه ل بی شه ز شاری ورمیان گرت و نامه یی ده غاله تیشیان له بناوه وه پئی گه یشته، ده سته یی دووهه میش (مبعوث و ارکان) مه راغه یان بی شه ز گرت<sup>۱</sup> دوو زوژ له مه راغه مانه وه و زوژی سی هه م، به فه رمانی حلمی به گ و برابیم به گ له شاری مه راغه، محمدحوسه ین خانی سه ردارو مظفرالسلطنه یان پیکه وه تیره باران کرد، عوسمانیه کان به نهیتی به لینیان دابووک مظفرالسلطنه، له به رابه ر شه ش هه زار تمه ن (نزیککی شه ش ملوین تمه نی ئیستاکه) و سه رداریش له به رابه ر حه وت هه زار تمه ن داناژادکه ن به لام، نامه ردانه، له سه ر به لینی خوځیان زانا ویستن و ده یان کوژن، له گه ل نه ویشدا کاتی که شه ش هه زار تمه نه که ی مظفرالسلطنه زوژی دوی کوشتنی ده گاته مه راغه، به ناوی یارمه تی ده ولت داگیری ده که ن و نایان ده نه وه، هه ربه و جوړه متصرف پاشایش دوی کوشتنی سه ردار حه وت هه زار تمه ن له میراتبه ره کانی ده ستینی

سه ردا نه واندن بو بیگانه و خوځریه تی ئاکامی له وه چاتر نابی، به لام خوځالی خوشبوو عه لی حه یدری ده لی:

حه شره واوه یلایه ئیمرو که ر به لایه شاری ما، کوشتن و تالان و به خیسره که وادین وده به ن نه ی خودا نه کرد یه خسیری هه موو میلله ت بوون،

ده ی عه لی تا چاک نه فه وتاون بلی فیکری بکه ن<sup>۲</sup>

(۱) له ربیع الاول سالی ۱۳۳۳ هجری قمری داوه - په رتوکی وحشت سه قز - (۲) مشاهیر الکرد و کردستان - عه ربی عه لی و نه ی

پاشان سوپای - نه رکان و مبعوث بی شه ز شاری ته وریز  
 ده گرن و نزیکي پازده زۆر به به زم و زه زم ده یگوزه رتن، له م ماوه دا (شجاع الدوله) که له  
 به رابه ری سوپای عوسمانیه کاندا ده شکێ له که ل بآلوتزی روسیه له دورگی ی نه نزه لیه وه  
 یه کسه ره له دێ و ده چیته روسیه، داوای یاره مه تی له روسی ناموسلمان ده کا، تا موسلمانان  
 کانی پی بکوژی نه ویش به په له که ل هه شت هه زار سالاتی روسی به توپ و قورخانه وه  
 خوده که ینیته (صوفیان)، له وی سی سه د سالاتی تری روسی و نزیکي چه ند سه د  
 چه کداری تورکی ده وره به ر، له که ل سوپای روس ده که ون، مبعوث و نه رکان، کاتی به  
 مه ده زان، ده سه پاچه ده بن و ناچار هه ربه و کومه له که م و بی چه ک و قورخانه وه، که  
 بیجگه له چه کداری کورده کان، نزیکي هه زار سوپای کاری یان پی ده بی، به ره و ناوچه ی  
 صوفیان - زێ ده که ون، شه زگه رم دبی و زیاتر له چوار ساعه ت سوپای عوسمانی به پشت  
 که رمی کورده کان، له به رابه ری سوپای زوروته یاری روس دا زاده وهستن، به لām  
 فه رمانده ی سوپا، کاتی ده بیی که شه ز به قازانج نی یه و له پیروزی خوین دلینانین،  
 فه رمانی پاشه کشی ده دا و ته وریز به جی دیلین و به ره و میاندوا و پاشه کشی ده که ن، که  
 له زێ دا (صمصامی) گۆران ناغای دبی - ساتلمیش - زێ یان پی ده گری و نامه ردانه  
 زۆریان لی شه هید ده کاو به قازانجی روسه کان نه نگي میژو بو خووی ده نوی، له م  
 که زانه وه دا حه سه ناغای (منصور السلطان) - بی سه رو شوین ده چی، میاندواویش به جی  
 دیلن و ده که نه سابلāغ، کاتی (متصرف پاشا) نه م هه والē دل ته زینه ی پی ده گا - ورمی -  
 به جی دیلی و خووی و سوپا و هاوه له کانی ده که یه نیته وه سابلāغ، هه ردوو قولی سوپا که  
 ، له سابلāغ یه که ده گرنه وه، نه رکان و مبعوث به مه به سستی کوکردنه وه ی سوپا به ره و  
 - موصل - ری ده که ون، شیخ نه جه مه ددین و شیخ حیسامه ددین به ره و هه ورامان و  
 شیخ عارفیش ده گاته وه سه قز، له باتی نه وه، هه رله شاری سابلāغ دابمایه تنه وه، و  
 خه لکیان بو به رگری هیرشی سوپای بی به زه و خوین مزودر به دین و خه لکی ئیران و  
 که لی نازای کورد، هان بدایه و ناماده بکرایه و نه یان هیشتایه که، سوپای روس به خاکی  
 سابلāغ و کوردستاندا بهاتبا یه وه، وری خه لکیان به زر کردایه ته وه، له جیاتی نه وه که  
 سینگی خوین بکردایه به سوپه ر و خوینی خوین له زێی خودا و پاریزگاری نیشتمان و

ناموس و شه زه ف و گیانی ژن و مندالی بی ده س و پی، برشتایه،

بی زاتانه و به په له، سابلآغ و نیشتمانیان به جی هیشت و، وره ی خه لکیان  
هیناخواره وه و، سه نگه ریان یه کسه ر بو ژوسه کان چول کرد، خه لکی هه ژاروبی چه کی  
کوردیش سابلآغ و ده ورو به ریان، له ترسی سوپای بی به زه ی ژوس به جی هیشت و،  
رویان کرده سه قز و بانه و ده ورو به ر' چون جوله که کانی سه قز له گه ل هه ردوو سوپای  
داگیر که ربه تاییه ت ژوسه کاندا، په یمانی نه پنی یان بوو له جیی خویان نه بزوتن، ته نانه ت  
زوربه ی خه لکی، که ل و په لی خویان له ترسی تالان و برژی ژوسه کان له مالی جوه کان  
قایم کرد بوو،

له م کاته داته ق وره وکه وته ناوخه لک و خیلانی به ره و باشور و خورّه لاتی سه قز  
بلاو بوونه وه، هه رکه سی له لایه کوو، هه رمالی له دپی ده گرساوه، نه ویش به هه زار  
به دبه ختی نه گه ر شوینیکی ده س بکه و تایه له دیکانی نه م ناوچه، خوالی خوشبوو  
گه نجالی خانی قانتانقور له شوینی خوی ته کانی نه خواردو نه وه ی له ده سستی هات  
پیاوه تی و نان بده یی کرد و په نای خه لکی دا، خود له و جوړه پیا وه دلا و ادجوامیرانه حرک  
پاش نه وه یکه سوپای عوسمانی ولاتی کوردستان به جی دپلی، ژوسه کان شاره کانی  
میانداو و سابلآغ ده که نه زه پیلکه ی خویان،

پاش نریکی مانگی، والی موصل - له گه ل - عومه ر ناجی به گ، فه رمانده ی  
عوسمانیه کان، به پشت سوری کورده کان هیرش ده به نه سه ر شاری سابلآغ و ژوسه کان  
به ره و میانداو پاشه کشی ده که ن، له نیوه ی زستانی سالی ۱۳۳۳ ک م دا، ژوسه کان  
یارمه تیان بوّده گا و دیسان هیرش ده بنه وه سه ر سابلآغ، نامه ردانه سوپای عوسمانی  
بی ته قه. شاری سابلآغ چول ده کا و، به ره و دیکانی (شاری که ند) و قاره وای بوکان،  
پاشه کشی ده که ن، سوپای قین له دلی ژوسیش کاتی ده گاته شاری سابلآغ، زوی سوپای  
مه غول سپی ده که نه وه و زه جم به که س ناکه ن، کوّمه ل کوّمه ل خه لکی بی دیفاعی  
سابلآغ و دیکانی ئیندرقاش و قون قه لا، وه به رقه مه و توپ و تفه نگ ده دهن و کوّمه ل  
کوژیان ده که ن، زیاترله هه شت هه زار که سی بی تاوان، ژن و مندال، پیره پیاووپیره ژن، جوان

و کورۆکال، وه به رده ده نەبژی ده کوژن و هیندی شه هید ده که ن، مالی خوالی خوشبوو قاضی محمد (پیشه وا) و په رتوو کخانه به قیمه ته که ی ئاورتی به رده ده ن وده سوتین،<sup>٢</sup> عوسمانیه کان له باتی به رگری و دیفاع له خه لکی بی چه ک و موسلمانان کورد، ده هاتن خه لکی موسلمان و دلپاک و نازای کوردیان به ناوی خه زا، له کافران هان ده دا، کاتیکیش که کافره کان به چه کی کومه ل کوژی خویان ده که و تنه گیانیان عوسمانیه کان له دوره وه سه یریان ده کردن، ته نانه ت فرمیسکشیان بونه ده رشتن، دیسان له جیاتی نه وه ی کاتی که ده شکان و هیزیان به رۆسه کان نه ده شکا، له سنوریه رایه تنه وه و بچوایه تنه وه بوخاکی خویان، له هیلیکی که وانی له کوردستاندا رۆسه کانیان به دوا ی خویندا زاده کیشا که له ناکام دا سه دان کولۆلی و کوسپ و هه ژاریان بوخه لکی کورد به جی هیشت، رۆوره شی و سته مکاری و نه فرینیشیا بوخویان و بوهاو کاره ده س دریزه خوین مژه کانی روسیان له میژودا نوی،

به هاری سالی (١٣٣٤هـ) تا قمتی له سوپای رۆسه کان له میانداوه وه به ره و بوکان و دبی قاره وای بوگه به سی، دزه یی بوده که ن وده یانه وی هیرش بکه نه سه ر سوپای عوسمانیه کان به سه ر کردایه تی عومه ر ناجی به گ

عومه ر ناجی به گیش کاتی که هه والی نه م هاشا و له ی پی ده گا و ده زانی که نه وا خه زیکه ئاوری لی نزیکه بیته وه ده لی: ئاواره سووره له من دووره، و دیسان ئوقره ناگری وله و پیش پاشه کشه ده کا، خه لکی هه ژاری کوردی ناوچه یش به هوی کومه ل کوژی که ی سابلاغه وه ترسیان لی ده نیشی و کومه ل کومه ل وه ک په ل ویو، ده که ونه سه حرا و خیلاتی ده شت وده ر داده گری و، به ره و ناوه ندی فه یزوللا به گی که له ئاوردووروبنار بوو داده په زن، ته نانه ت خه لکی شاری سه قزیش جوله که کان نه بی شار به جی دیلن ورووده که نه شاخ وین به ردو ئاواویه دوره کان، له ناکامدا رۆسه بی به زه کان سه قز ده که نه مۆلگه ی خویان، فه رمه ندگه نه م سوپایه ناوی (گودریاتتسوف) بووه، له م ساله داده غل و

(١) رادیویی ده نگی ئیسلام (بزوتنه) له به روار ی ١٣/٧هـ تاوی نه م هه والی په ل کرده وه که رۆسه کانی له شه زی هه وه لی جیهانیدا له شاری (ره واندر) ده هه زار کورد و، له شاری (خانه قین) چه ند هه زار کورد به تاوانی دیفاع له وه ته ن و دین و شه زه ف. به چه کی سته م و مله پوری ده کوژن و شه هید ده که ن. (نوسه ر)

(٢) خاطرات من. خوالی خوشبو له به روار ی خا که لیوه ١٣٢٦هـ تاوی به رابه ری (٣١ مارس ١٣٧٤ ز) به تاوانی درایه تی شا و خرمت به دینی خودا و زینی که ل که ل سه دری قازی برای و سه یفی قازی ئاموزای له گوژه یانی چوار چرای مه هاباد له داردرا -

(٣) خاطرات من - نه م روداوه له رستانی زور سه ختی سالی ١٣٣٣ دابوه -

دانه‌ویل به ئەندازەیی هەرزانی بوو، کە جینی سەرسۆرمانی خواوەن بېرواکان دەبێ: یانی - قیمەتی خەرۆاری گەنم (= بیست پرت) = ۳۲۰ ک - تمەنی تا دوازدە قران بوو، <sup>(۱)</sup> لەم کاتەدا (حاجی وەهابخان) بە دەستوری، گودریانتسوف - دەبیتە حاکمی سەقز،

رووسەکان تا هاوینی ۱۳۳۴ ک م - لە سەقز دەمینتەو، لە هاوینی ۱۳۳۴ ک، دا عوسمانیەکان سوپایی بە سەرۆکایەتی (عباس بەگ) بەرەو ناوچەی سەقز دنێرن، لەم سەفەرەدا پایەبەرزێ بەریز - مەلیک مەحمود - شیخ محمودی سولەیمانی کە دەیویست لە هەر رووداوی بۆ مەبەستی گەورە سەر بە خۆیی کوردان کەلک وەربگری، لەگەڵ عباس بەگ داری دەکەوێ تا بە هاوبەشی سوپای کورد و عوسمانی، بۆ بەرگری سوپای چەوسینەری رووس بڕۆنە سەقز، بەو مەبەستە عباس بەگ بە خۆی و سوپاکە یەو لە رینی بانە، شیخ محمودیش بە خۆی و چە کدارەکانی، کە زۆرتریان لە خێلی جاف پینکەتابوون، لە رینی سەرشیو، رێ دەکەون، لەم بەینەدا بە شتیکی زۆری خەلکی سەقز، لە ترسی دەس دریزی سوپای بێ بەزە رووس دەچنە گۆندەکانی سەرشیو، دار و نەدار و پۆل و نەغدینە خۆیان پێ دەسپێرن، هەر بەو جۆرە خێلی دیوکی و خەلکی بۆکان و سابلاخ نەغدینە خۆیان لە مالی جوله کەکانی شاری بانە، (بە هۆی ئەو کە جوله کەکانی بانە بە هەر دوو لاو، پە یۆندیان هەبوو). بە جینی متمانەیشیان دەزانین، شارد بوو، کاتی سوپا دەگاتە بانە مالی جوله کەکان ساف لە ساف تالان دەکا، هەر بەو جۆرە دنیەکانی سەرشیویش دەکەوێتە بەر هیزشی چە کداری جافەکان، بێ ئەوێ مەلیک مەحمود ناگای لی بێ سەرشیویش تالان دەکری، کاتی کە هەردو و سوپا دەگەنە شاری سەقز، خەلکی هەزاری سەرشیو و تالان کراوەکانی سەقز، دەچنە لای - عباس بەگ و سکالای خۆیان لە جافە تالانچەکان بە دەس کیسی بری لە ناغاکانی ئەوێ دەر دەبرن، عباس بەگیش کە بۆ کورد کوشتن بیانووی لە دەرەتاشی، بیانوی دەس دەکەوێ و، بێ ماتێل بوون فەرمان دەدا و ۱۵ کەس لە سەرۆکی جافەکان لەگەڵ ناغا صالحی رەنگە ریزان، دەگیرن، بە گورجی <sup>(۲)</sup> دەکەسیان دەدەن بە دەم تۆپەو و دەیان کوژن، لەو کاتەدا، بەریز سالاری کوپی قاضی سابلاخی کە لە لای عباس بەگ بە مایە و ریز بوو، تکا دەکا کە ناغا صالحی رەنگە ریزان و چوار کەسەکی تریش بە من بیه‌خشە، ئەویش لیان دەبووری، کاتی هەوایی کوشتنی دەکەس لە جافەکان بۆ مەلیک مەحمود، دەگیرنەو، شیخ زۆری پێ

زوری پی دل گیر ده بی، له کاته دا بوولی - عوسمانیه کان به ناوی - به نکه نهوت - له جینی ته لا و نوقره - ده چی - له م ده وره یشدا هدر - حاج وه هاب خان - حکومتی سه قزی به ده سته وه ده بی، ماوه ی سنی مانگ حاج وه هاب خان له سهر کار لاده بری و له گهل - اجلال و حاجی افتخار - ده سه گیر ده کرین و ده برین بوزرمی و زیندانی ده کرین، به لام به زویی له به رابه ری - پولیکی زوردا ئازاد ده کرین، له م ماوه دا - به ریز «عبدالله به گ افتخار السلطانی سلیمان کهندی» له لایه ن رووسه کانه وه ده کری به حاکمی سه قز<sup>(۱)</sup>.

عه باس به گ سوپای، گوردیانتسوف، له سه قز راوده نی و تا بۆکان پاشه کشه یان پی ده کا، رووسه کان له سهر ناله شکینه ی بۆکان سه نگهر داده به ستن و به هه موو هیز یانه وه له به رابه ری عوسمانیه کاندایا داده وه ستن، به لام سوپای عه باس به گ شیرانه رۆسه کان ده شکینی و ناله شکینه و بۆکانیشیان پی به چی دیلی، عه باس به گ به خوی و سوپاکه یه وه له بۆکان ده مینته وه و سهرنگهری لی ده گری، پاش ماوه یی، چهند هه زار سوپا و قازاخنی رۆس هیزش ده به نه سهر سوپای عه باس به گ، نه ویش ناچار به گورجی فه رمانی پاشه کشه ده دا، بۆکیوه کانی پاله وان گهرده نی براده ر، کیوی سنی کانیا ن له نیوان دینه کانی سلیمان کهندی و قاره وای سه قزدا سوپای رۆسه کانیش به دوا یاندا دین، تا ده گه نه زنجیره کیوه کانی باکوری دینی سلیمان کهندی، له وی سه نگهر ده گرن، عوسمانیه کانیش له به رزایی و کیوه کانی باشووری - زنجیره کیوه کانی - پاله وان و سنی کانیا ن و براده ر - خویان ده گرنه وه، بی و چان، سی شه و و رۆژ له نیوان نه م دوو سوپادا شه ر و لیکدان ناپسینته وه، به لام به داخه وه به هوی ته یاری و زوری سوپای رۆس و پشتیوانی و هاوکاری بری له به رواله ت موسلمانانه کان، سوپای عوسمانی ناچار ده بی به ره و سه قز، پاشان به ره و بانه پاشه کشه بکا، له ئاکامدا سوپای رووس ده گاته سه قز، زوری پی ناچی - که عه باس به گ - دینی کۆچک - ده کاته مه کۆ و حه شارگهی خوی، له وینوه هیزه ش ده باته سهر رووسه کان و له دینی سلیمان کهندی و ده ور و به ر، ده ریان ده کا، دیسان (پالکونیک) فه رمهنده ی سوپای رۆسه کان که له دینی - گولی، لای بۆکان - ده بی به توندی هیزش ده باده سهر عوسمانیه کان و له خاکی سه قز و بانه یشیان وه ده رده نی، به م جوړه شه ر و لیکدانی عوسمانیه کان و رۆسه کان له ناوچه ی

سه قز و بوکاندا نریکی دو سال و نیو ده خایه نی و دریزه ده کیشتی،<sup>۱</sup> له ناکامدا (پایزی سالی ۱۳۳۴ز) - که ده ولّه تی سه ره رۆی - ته زاری - له به ین ده چی و ره ژیمی کمونیستی دّیته سه رکار له اکتبری سالی ۱۹۱۷- ز - به رابه ری سالی ۱۲۹۶ هه تاوی - به هوی حیز به سوسیالیسته کان و بالشویکه کانی روسیه به رابه ری (لنین) له سیته مین سالی شه زی هه وه لی جیهانی ره ژیمی شایه تی ته زاریه کانی (بنه ماله ی رومانف) لاده چی و ره ژیمی کمونیستی له جی داده نشی، سوپای روس شاری سه قز جوّل ده که ن و به ره و بوکان و میانداو ده که و نه رۆی و شوینی شه زی خوین گوم ده که ن، که به ره به ره - هه ژدیهای گرانی دیمه نی ناحه ز و ساماوه ری خوئی نیشان ده دا، چونکه به هوی نه وه یکه ماوه ی دوو سال و نیو، زیاتری خاکی پاک و پر پیتی کوردستان به تاییه ت ناوچه کانی سه قز و سابلاغ و بوکان ببوه ره پیلکه ی دوو - سوپای بی به زه ی بیگانه ی (روس و عوسمانی) که هه ردوویان، هه رکام به جوژی، چاوی چنوکیان بریوه کوردستان، وینه ی ناو و لاتیان سوتان، وه کوکولله ناوچه یان روتانه وه و پیزیان لی بری، به هوی شه رو لیکدانی نه وان، نه ق ورّه و که تبوه ناو و لات و خه لکی بی په ناوچه و ساوه ی کورد، هه رله بیر نه وه دابوو سه ری ده رکا و خیزان و مندالی بیاریزی، له م دّی بوئه دّی به پای پیاده ده که وته رۆی، خیلاتی کویستان گه یشتبوه گه رمین، له م کاته داله - له ته راکتور و ماشین - خه بری نه بوو، زه وی به گاده کیلدر، به هوی نه م رووداوه دل ته زینه زور به ی فه لاکان، دّی کانین چوّل کردبوو، نه وانه یش که ما بوون، به ره میکی که میان له زه و یه کان وه ده س ده هینا، به ره می ده غل و دانی سالانی رابوردویش چون کرّیاری نه بیوو، جوتیاره کان به ده ستیانه وه گیریان کردبوو، کاتی که له ناکاو ده غل و دانه ویتله که وته قیمه ت، خه لکی نه وه ی به ره میکی بوو ده سی تیناوی نه وه ی له بیر پاشه روژدابی، یا نه و وه زع و حاله هه ل نه گینّی و زمهاری لی بکا و پاشه که وتی بوروژی ته نگانه دا بّی. هه مارو چاله کانین خالی کرد و گشتیان فروشت، بیجگه له وانه، سوپای بی به زه ی روس<sup>۲</sup>



که مالی دایکیان نه بوو، دهستیان پیوه نه سوتا بوو، وینه ی هه ژدیهای تیر نه خورگه نمیان له ولات بری، بو نمونه: کاتی که له دبی - تورکمانکه ندی ده بن، رۆژانه نزیکی - شه ست تا حه فتا خه روار (پوط  $۱۴۰۰ = ۷۰ \times ۲۰$ ) هه زار و چوار سه د پوت ئاردیان تیکه ل کاده کرد و ده رخوارد - نه سپه کانیان ده دا، به م جوړه ده غل نایاب بوو خه لکی هه ژاری کورد، وه که لازیزانی پایز له برسان زه رد ده بون و هه ل ده وه رین

گرانی یانی ده غل و دانه و تله و نه وه ی گیاندار، به تاییه ت ئینسانی پی بژی ده س نه که وی و زور که م بی، جاله م ساله دا ده غل زور که م ده س ده که وت، نه گینا قیمه تی که نم له و کاته دا هه رته غاریکی سه قز که بریه تی یه له ۹ پوط - ۱۴۴ کیلو - یازده قران بوو، له ناکاو قیمه تی ده چینه سی تمه ن، دیسان له ماوه ی ده رۆژ داهه ر ته غاریکی ده چینه سی تمه ن سالی (۱۳۳۵) که ، سالی گرانی، گرانی و برسیه تی خه لکی له خووه زرکرد بوو، زه حم و به زه بی نه هیشبوو، هه رکه سی له بیر ده ر بازکردنی گیانی خویدا بوو، زوربه ی هه ژاران خوراکیان بنه گیا بوو، سه ریشیان ده کرد به نان، منداره وه بوو، گوشتی سه گ و پشيله و که ریان له ولات بری بوو،

خه لکی کورد که بۆنان بده یی به ناو بانگ بوون و، هه میشه درگیان بۆمیوانان ئاواله بوو، له م ساله داشه و رۆژ درگیان داخرا بوو، نه کاله ناکاو به ری هیشی برسی و هه ژاریان پی نه گیری، پیاوانی ده س و دل باز له م ساله دا به م جوړه ده یان توانی هیندی له هه ژاران زه نجی برسیه تی له هه ژاران که م که نه وه،

درگیان داده خست و ده چونه سه ریان، له و توه نانیان ده کر به قه لنگیکه وه و دایان ده هیشته خواری برسیه کانیش ده یان قوزیه وه، جاری واده بوو له سه رنانی یه کتریان ده کوشت، برسیه تی توانایی و هیزی له هه ژاران بری بوو، خه لکی برسی بی ناگا. حۆل، تلاوتل ده رویشن، جاله زیگیامال ده که وتن و هه ل نه ده سانه وه، بو نمونه: پیاوکی جیتی متمانه به ناوی حاجی شه مسوللا خه لکی سونجی سه قز: بۆمی - گیراوه که سالی گرانی که من جه حیل بووم: ژنی، هاوسپی درگا به درگامان بوو، نه وژنه کوزیکی زور جوانی کاکول ته لایی، سی چوار ساله ی بوو، ژنه که هه ژار بوو (تیمه بوممان و) جاروبار یارمه تیمان ده دا، به لام به ره که ت نه مابوو، خه لکی تیری نه ده خوارد، رۆژی ژنه له مال هاته ده روه و پی که نی (پی که نینیکی شیتانه) و وتی «شه مسوللا» کۆره که ی خۆم سه ربزی،

وتم هه ی نه بی و خیرا خۆم گه یانده مآلی ژنه و دیتم، راسته ته رمی بی گیانی کۆره که ی له قه راخ ته نور که به سه ر براوی که تووه، ژنه که تاوی ده گریا، کاتی پی ده که نی زۆری پی نه چوو ژنه که یش هات به لادا و مرد. 'ئه مه نمونه یه کی که مه له چۆنیه تی گرانی که بیگانه کان به دیاری بۆیان هینابوین، جائه ی که سانی که نه م به سه رهاته دل ته زینه ده خوینیه وه، خۆتان و غیرتان، نه گه ریتان خۆش نی یه که جاریکی ترله به هه شتی به رضی کوردستان، له چالی ده غل و دانه و تله و خیران، به چاوی خۆتان ببینن که: دایک له برسان کۆری خۆی سه ر بیری، بۆنه وه زگی خۆی پی تیربکا. نه وه زیزی یه کیه تی زۆی خه ن، له هه موو کاتان پال پیکه وه ده ن، دووبه رکی قه ت قه ت مه که ن: زۆی به بیگانان مه ده ن، نه و کاته یه که ولآت ده بیته به هه شتی به رین: شیرین و خۆش و بی خه ته رده بی ژین، له م کاته دا که گرانی هۆشی له خه لک سه ندبوو، له سه قزدا (کۆمه لی دیموکرات) بو خزمه ت به خه لکی و نجاتی ولآت دامه زرا، مه رام نامه یان به م جوۆره بووه که، هه رکه س بی وئستایه بیته نه ندام، ده بوا سوئندی به - قورئان - بخوار دایه، که به رابه ری زه سم و یاسا، زه فتار ده که م و خه یانه ت ناکه م، له قازانج و زه ره ردا، له گه ل گشت برا و خوشکه کانم داده بم و تا ده توانم خزمه ت ده که م -

کاتی که نه ندامیان به ۱۲ که س بگه یشتایه - کومه تیه یه کیان - ییکده هینا - دیاره نه ندامی کومه یته - نه ناسراو و نهینی بوون، هه ر ده ستوری له لایه ن کومه یته وه بدرایه ده بوا به زۆیه ببرایه، ته شکیلاتی - دیموکراتی لقی سه قز به هوی میرزا ئاغا جانی توتونچی که له زه نگانه وه زانومایی کرابوو، دانرا،

له لایه ن دیموکراته وه - ابوالقاسم خان که به (خانی) به ناو بانگ بوو - کرا به حاکمی سه قز -

له م روژه داکه خه لکی وه ک گه لآزیزانی پایز له برسان هه ل ده وه رین، محمد ئاغای شابه نده ری عوسمانی به خۆی وده عه سکه ره وه دیتو، داوای ۵۰۰ ته غار گه نم ده کا: ئاغایانی - فه یزوللا به گی له ژیری ده رده چن، به لآم بریکی به سه ری ئاغا کانی ده ور و به ری سه قزدا ده سپیندری، به م جوۆره خه لکی ده بنه نه زییحی ده ستی بیگانه که هه رتاوی به باریکیاندا هه ل ده سوړینن. زستانی ۱۳۳۵ ته وا و ده بی و به هاری ۱۳۳۶ به زوی

گه شه وه به ره و پیری هه ژاران ده چی و موژده ی هاتنی هه رزانی و ته واوبونی گرانی دینی<sup>۱</sup> دوا ی زویشتنی زۆسه کان، دیسان عوسمانیه کان گه ژانه وه بو سه قز، نه م جاره فه رمانده ی سوپای عوسمانیه کان له شاری سه قزدا کابرایتی بوو به ناوی (مه حمود نه دیم به گ) که به هو ی پیشره وی - ئینگلیسه کان به ره و عیراق ناچار ماو، ناوچه ی سه قزی به جی هیشت و کابرایه کی له جی خوی دانا به ناوی (جه لال نه فه ندی) پاشان ده سته یی له ئینگلیسه کان به سه رو کایه تی (کولیل که نین) کونسولی کرماشان، ده گه نه سه قز، که هه رله م سآله دا ئینگلیسه کانیش سه قزیان به جی هیشت<sup>۲</sup>

## شه زی دووهه می جیهانی و شوینه واری له کوردستاندا -

شه زی دووهه می جیهانی له زۆزی هه وه لی مانگی - سپتامبری سالی ۱۹۳۹ زاینی به رابه ری - به هو ی هیرشی سوپای - نه لمانی نازی به رابه رایه تی - هیتلیر - به لیهستان ده سی پی کرد. که پاش دوورژۆ ده ولّه تی - فه رآنسه و ئینگلیس - ئیعلانی شه زیان به نه لمان دا، نه مجار به ره به ره شه رته نیه وه و دنیای گرتته به رو، ئیران و کوردستانیشتی گرتته وه، شه وی سی هه می خه رمانان ساعه تی سیتی دوا ی نیوه شه و هیزی زۆسیه له باکور و هیزی ئینگلیسیش له باشوره وه هیرشیان - کرده سه ر ئیران و له م به ری سنوره وه دابه زین، نه م شه ره مآل ویرانکه ره تا سالی ۱۹۴۵ زاینی دریزه ی کیشا، له ۷ - ی مانگی مه یی سالی ۱۹۴۵ زاینی ده ولّه تی نه لمان بی مه رچ ده غاله تی به ده ولّه ته یه ك گرتوه (متفقه) کان کردوته سلیمیان بوو، کاتی نه مریکا له ۶ - ی ئوتی ۱۹۴۵ - دا شاری، هیروشیما و له ۹ - ی ئوتی ۱۹۴۵ - دا شاری، ناکاساکی، ژاپونی به بۆمی نه تۆم بۆمباران کرد - ده ولّه تی ژاپونیش ناچارما له ۱۴ ئوتی ۱۹۴۵ دا ته واوی مه رچی ده ولّه ته یه ك گرتوه کان قبول بکا و گه ردن که چ و ته سلیم بی<sup>۳</sup> ئیران شله ژاودام و ده زگای زۆرداران له گرێژنه چوو، که مایه تیه نه ته وایه تیه کان، که له ژیرزه بروزه نگي زۆرداران داده یان نالاند، هه رکام له لایه که وه سه ریان هه لینا و په له قازه ی مافی خوراو و له ده س چوویان ده کرد.

(۱) وحشت سه قز

(۲) خاطرات من ص ۹۱ - سالی ۱۳۳۴ ک: م: ده نوستی -

(۳) جنگ جهانی دوم ج ۱ و دائرة المعارف دکتر مصاحب ج ۱ ماده جنگ

گه لی ماف خوراوی کوردیش یه کی بووله و گه له، به ش خوراوانه، که سه دان سال بووه، به هه موو هیزو بیرو پیزی وه، بو سه ر به خوئی و مافی چاره نوی خوی ورزگار بونی له دلی و زه لیلی ته لاشی بی و چانی ده دا، به لام هه رکاتی به جوژی به ره له ست و که ندو کو سپی، له زیددا سه ری هه ل ده دا، که ده یان سالی له مه به ست دورده خسته وه، دیسان نه م جاره یش چاوی هه لینا و مه رجه کانی جیهانی و، گورانی یاسای گشتی، به قازانجی خوی لیکداوه و، کاتی به ده رفه ت زانی و، کومه لی پیکهتیا و ده سی دایه چه ک، به لکوه نه و جاره نانه م جاره زیره که یان یه گ بگری هات رتکه یان پی بگری و مافی چاره نووسی خویان وه ده س بینن

له گه رما و گه رمی شه زی دووه می جیهانی دا کومه له ی (ژ - ک) ژبانی کوردستان - له شاری مه هاباد له رژی ١٦ ی سپتامبری (١٩٤٢ ز) له نیو باخ و داوینی کتوی (خودا دوست) له ١٥ مروی کاری له خه لکی مه هاباد پیکهات، پاشان له (١٦ ی نوتی ١٩٤٥ ز) کومه له ی (ژ - ک) به ناوی - حیزبی دیموکراتی کوردستان) ناویرا، هه ربه و ره نگه له ٢٢ ی ژانویه ی (١٩٤٦ ز) بری دوا ی شه زی دووه می جیهانی کوماری کوردی مه هاباد دامه زرا هه روا له کوردستانی ناوه ندی، یانی ناوچه ی سه قز و بانه و دیوانده ره بزوتنه وه ده ستی پی کرد، که به بروای نوسه ره فارسه کان به دنه ی ئینگلیس بووه، به لام من که له نزیکه وه زووداوه که م لیکداوه ته وه نه و براوایه به کولور و بوچه ل داده نیم، چون هیشتا هیچ کوردی کوشتنی شیخ سه عید له گه ل سه دان - زانا و گه وره ئاینی یه کانی کوردستانی تورکیه، هه روا بومبارانی شیخ مه حمودی نه مروشاره وه دکردنی شیخ عوبیدیلای شه مزینان، به ده سو دنه ی ئینگلیسه کان له بیرنه چوه ته وه، تا دیسان ده نه ی نه وان قولی هه لکاو بی بوار له ناویدا، دیسان زووداوان ده خه مه به ر ده ستی خوینه ران

له سالی ١٣٢٠ - کابرای به ناوی - سه رهه نگ ئیبراهیمی ته رفه ع - فه رمانده یه تی سوپای شاری سه قزی به ده س ده بی، که رووداوی نه م سالی ی به قه له می خوی به فارسی نوسیره، زورتری رووداوی نه م ده وره م له و وه ر گرتووه، له گه ل ته حقیقاتی خوم که له پرس وجوی نه م و نه و که خویان له ناو کاره ساته که دا بوون، وه ده ستم هیناوه و، هه لم سنگاندوه ولتکم داوه ته وه و، له بیزنگم داوه و کونجره و که ته ول و مروروخه وش و خالی نه ته و سیم لی هه لبراردوه، پاک و بزارده خستوو مه ته به رده س خوینه ران، به لکوه له هه ر

خه ساری په ندیکو، له هه رشکستی - ناموژگاری بۆدا هاتووی خوځان وه رگرن،  
خه رمانانی سالی ۱۳۲۰ هه تاوی بو خه لکی سه قز ره شترین و ناخوشتین مانگی  
میژویی سه قز ده ژمیردری،

محمد ره شیدخان که به ناوی کوردایه تی ماوه یی له ناوچه کانی شلیر و بانه و سه قز  
دانه خشیکی گرنگی بازی کردوه، . پی که توانیویه تی سه زوک عه شیره ت و خیله  
کانی نه م ناو چانه، یه کخاو له گشتیان سویا یه کی واپیکه وه بنی، که شاره کانی سه قز و بانه  
و ده ورو به ربخاته ژیر ده سه لاتی خو بو، له گه ل هیزی ده وله تی تیراندا مل مله کانی بکا،  
نه مه بو خووی جیی سه رنجه،

له خه رمانانی سالی ۱۳۲۰ هه تاوی حه مه ره شیدخان سویا یه کی سی هه زار نه فری  
پیکه وه ده نی و خووی بوهرش و گرنتی شاری سه قز سازده کا، له م کاته دا به ده ستوری  
سه رله شکر مقدم، فرمانده ی له شکری کوردستان، دووزری پوش به فه رمانده یه تی -  
ستوان - وحدانی - به ره و میره دی و ته موته، به مه به سستی ده سگیری عه لی ناغا و ره سول  
ناغای جه وانمه ردی، زی ده که ون، زری پوشه کان کاتی ده گه نه نزیکی دیی ئایچی -  
تفنگچییه کانی ناغایانی جه وانمه ردی که، که مینیان بو ده نینه وه له نا کاو زری پوشه کان به ر  
ره گباری گولله ده ده ن و، یه کی له زری پوشه کان له کارده خه ن دوونینگابانی زری پوشه  
که بریندار ده بن، زری پوشه که له لای پردی دیی ئایچی به جی ده مینی و هیزی ده وله تی  
به شیرزه یی به ره و شارده گه ریته وه، '۱'

## به ره به یانی ژوژ ۱۱ ی ره زیه ری ۱۳۲۰

له سی لای (خوړاوا و خوړه لات و باکور) خه یده رو ئایچی و مه لقه ره نی . کانی  
نیاز و ئالتون، تاوه قران و دوزه خده ره وه، سویای سی هه زار نه فری - محمد ره شیدخان -

هیزه ش ده باته سه رشاری سه قز - سه رهه نگ نه رفه ع به خوئی و هیزه که یه وه، له گه ل نه وه یش که چه کداره نازا و شه ز که ره کانی تیله کو و ناردده لانه کان به ته واوی هیزه یانه وه پشتیوانیان له هیزی ده ولّه تی ده کرد، نه یوانی له به رابه ری هیزشی بی و چان و هه لّمه تی بی نه مانی هیزی - جه مه زه شیدخان داخوئی زا بگری، سه رهه نگ نه رفه ع کاتی ده زانی ده ره قه ت نایی، به په له پروزی، داوای یارمه تی له سه رله شکر مقدّم ده کا، به لام سه رله شکر ده لی هیچم له ده س نایه، هه رچی خیرتر پاشه کشی بکه و به ره و تیله کو سوپا زاکیشه، به م جوړه هیزی ده ولّه تی به گورچی سواری ماشینه سه ربازی یه کان ده بن و به ره و (ساحیب) زئی ده که ون، سی زری پووش به هیوای پشتیوانی، له دواي ماشینه سه ربازیه کانه وه بوئی ده رده چن، ته نیاشتی که نه ی ده هیشت هیزی ده ولّه تی به ته واوی به که وینه که مینی کورده کانه وه و، زئی ده داکه له هه لقه ی گه مارویان ده رچن، پشتیوانی و شه زئی، جه نگ و گوریزی سواره کانی تیله کو بوو، که به جه نگ و گوریز ریگیان بوّده رباز بوونی سه ربازه کان ده کرده وه، به ری هیزشی هاو زمانه کانی خوین گرتبوو، کوردان ده لّین - دار هوّره ی له خوئی نه بی ناقه له شی، کاتی ماشینه کانی ده ولّه تی ده گه نه چومی، (که مه تو) ده بینن پردی دارینی که مه توو - ناوری گرتووه، یه کی له ماشینه کان ناتوانی له چومه که بداو ده ربازی و په کی ده که وی و ۲۰ سه رباز به دیل ده گیرین و بّری کیشیان بریندارده بن، زری پووشه کانیش که نه رفه ع ی فه رمانده، له ناویاندا ده بی، له نزیکي دیی کاریزه (۵ ک) ی سه قز به گولله ی کورده کان له کارده خری، هه ر جوړی ده بی، سه رهه نگ نه رفه ع و چه ند نه فسه ری پایه به رز له تاریکی شه و که لک وه رده گرن و بوئی ده ر بازده بن، کاتی زری پووشه کان ده که و نه ده س کورده کان، ده بینن که سیان تیدانه ماوه، هه وال به محمّد ره شیدخان ده درئی، نه ویش له وه که نه یانتوانیوه سه رهه نگ نه رفه ع و هاوه له کانی ده سگیر که ن، توّره ده بی، سه رهه نگ نه رفه ع و هاوه له کانی دواي سی شه وو سی زوژ، به شه و پیاده زه ویی و به زوژ خوشاردنه وه، ده گه نه خواردی (ئیرانشا) وه، تووشی پیاوی به ناوی - نه بولموحه ممه دی میرزایی ده بن نه ویش ده یان ناسی و ساعه تی سیی نیوه شه و، ۱۴ - ی زه زبه ری ۱۳۲۰ هه تاوی ده یان گه یه نیته ئیرانشا - روژی دواي ۱۵ ی زه زبه ر،

عه لیخانی حه بیبی و نه رفه ع یه ک ده گرن و، عه لیخان به لینی هاو کاری پی ده دا،  
 کاتئی هه والی گوم بوونی - نه رفه ع بلاوده بیته وه سه رتیپ نه مین - له زئی ئینگلیسه  
 کانه وه هه والی مان و نه مانی نه رفه ع له محمدره شیدخان ده پرسی، نه مه بوخوی که یین و  
 به یینی هه ردوولا، له گه ل ئینگلیسه کان وه ده رده خا، پاش گوم بوونی (سه رهه نگ  
 نه رفه ع) هیزی کورده کان بی و چان به ره و دیوانده ره، زئی ده که وی، (زۆزی ١٦ - ی  
 زه زبه ر) به سی 'هه زار چه کداره وه هیرش ده بنه سه ر دیوانده ره به لام به م چه ند هویه ١  
 - چون له ناوچه ی دیوانده ره هه واداری بزوتنه وی کوردایه تی که مترده بی، ٢ - ده شتی  
 هویه توو، کیووته لآن و نه شکه وتی وای ناببی که بۆمانه وه وحه شارگه به کار بخوا، ٣ -  
 هیزی به رگری ده وله تی به هومیدی گه یشتی یارمه تی، به دلگه رمی و به نه سله حه ی  
 چاکتره وه خه ربکی به رگری ده بن، دیوانده ره یاک بۆناگیری، زۆزی ١٧ ی زه زبه ر  
 (١٣٢٠) محمدره شیدخان - نامه یه کی هه زه شه و توند له نه رفه ع ده نوی که هه رچی  
 زوتر شارم بو به جی بیله، نه رفه ع که له پشتیوانی خیلی (تيله کو) که زئی گه زانه وه یان له  
 محمدره شیدخان گرتبوو، دلینا ده بی، وه لآمی نامه که ی ناداته وه، به لکوو زۆزی ١٨ - ی  
 زه زبه ر - سواری زری پوشی ده بی و به ره و ئیرانشا - زئی ده که وی، له زیدا سه یدیکی  
 پیریان توش ده بی و هه والی نه رفه ع ده پر سی. نه رفه عیش له خودای ده ویست که خو  
 فروشیکی وه های ده س که وی که به پای خوی بی خه لات و به رات، هاو زمانه کانی خوی  
 بو بخاته گیر، (سه ید) نه رفه ع ده باته قه راخیکه وه و به گویدا ده چرینی که، نه مشه وی  
 زابوردوو، محمدره شیدخان له دئی، که له کانی، خیلی گه لباخیه کان - بووه، چل که س له  
 چه کداره کانیشی بریندارن، زه سول ئاغای جه وانمه ردی و چه نده به گزاده ی تریش  
 زه خمی بوون، حالیان شهرزه یه و ده یانه وی بگه زینه وه بۆبانه، دیسان چه کداری نازاو  
 حه ساوه تر بو هیرشی دووباره سازکه ن،

هه والی نه م خو فروشه، نه رفه ع ویتینه سه رکه یف و ده یخانه وه بیری هاو په یمانه  
 که ی خوی - عه لیخانی حه بیبی - ده لی وا چاکه من له دواوه هیرشیان بکه مه سه ر،  
 نه وانیش ناچارن له خاکی تيله کووه دابورن، چون به به لینی سه رزاره کی عه لیخان - باوه  
 زیان کردبو، نه یشیان ده زانی که عه لیخان - بوئه وه به لینی پیداون که له داویان بخاته گینا  
 نه ویش له شوینی خویه وه

به ری به سویای نه رفه ع ده گرت، محمدزّه شیدخان فه رمانی پاشه کشی به ره و سه قز - له زّی تیله کوه وه ده دا، هه رچه ند له زّی ناوچه ی خوَرخوَره و سه رشپو یشه وه زّی گه زّانه وه بوو، به لّام چون - حه مه زّه شیدخان دوا ی شه زّی هه وه لی سه قز، له گه لّ عه لیخانی حه بیبی داثاشت ده بنه وه و په یمانی دووقوّلّی ده به ستن و، قورئان بوّه ک ده خوَن که خه یانه ت به کورد نه کن، به م هومیده، چه کداره کانی به خاکی تیله کو، به داوینی زنجیره کیوی حاجی سه یدا داده په زّنه خواره وه و، به ده ره ی میراواو شه مسه دا ده زّوَن، به لّام له نیوان دیکانی، ئیراوته یمان قه لّا، قه لا چوخه و جونیان دا، له لایه ن چه کداره کانی عه لیخانی حه بیبی، به پیچه وانه ی به لّینی قایم و سویندی خوراویان، ته قه یان لیّ ده کزّی و چه ند که س به خوَزّایی له هه ردولا و به قازانجی دوژمن ده کوژزّین، خوَزّگه کوردان له م به سه رهاته دلّ ته زینه په ندیان هه لگرتایه و، له وه زیاتر به دنه ی دوژمن یه کتریان قرّنه کردایه، سه رهه نگ نه رفه ع، زوّزه کانی ۱۹ و ۲۰ ی زّه زبه ره به ره و سه قز زّی ده که وی، به لّام حه مه زّه شیدخان زوتر ده گاته سه قز و ناغاکانی فه یزوللا به گی، نه حمه دخانی فاروقی و حه سه ن خانی کانی نیاز، ده بینّی و به لّینی هاوکاریان لیّ ده ستینّی، به هه موو هیزی خوّه وه ده یه ویّ دیسان ناوچه ی سه قز بخته ژژرده سه لّاتی خو ی و تولّه بستینّی، به بروای خو ی مافی سه رنوشتی کوردانیش وه ده س بینّی،

سه رهه نگ نه رفه ع له ۲۷ زّه زبه ری ۱۳۲۰ هه تاوی به ده ستوری - سوپه هبود شابه ختی - ده نیردری بوکرماشان و ده کزّی به فه رمه نده ی له شکری نه وی،

پاش زویشتنی - نه رفه ع - سه رتیپ نه مین - ده بی به فه رمه نده ی نیزامی ناوچه ی کوردستان، له م کاته دا (محمدزّه شیدخان) سه قز به جی دلیّی و ده چیتّه وه بانه، به م هو هیله که دوا ی زویشتنی حه مه زّه شیدخان، سه رتیپ نه مین ده توانی سه قز بگریته وه، پله یه کی پیّ ده دری و ده کزّی به (سه رله شکر) سه رله شکر نه مین، سه رگورد زاگروس، ده کابه فه رمانده ی نیزامی سه قز و ژوماره پیّ سواره نیزامی ئازا و شه زّکه ر، ده نیته نیختیاریه وه، بیجگه له وه، زیاترله دوو سه د سواری ئازا و شه زّکه ری کوردی تیله کو یی و که ره فتوی به سه رو کایه تی، (عه لیخانی حه بیبی) و (عه یزوللاخانی مه سعود وه زبری) زوّزه نوه می مانگی زّی به ندان سالی ۱۳۲۰ هه تاوی به ره و سه قز زّی ده که ون سه رگورد زاگروس، له ژژره وه له گه لّ نه حمه دخانی فاروقی، موحه ممه د نه مینی مورته زایی - نیوان خو ش ده کا و به بیرورای خو ی وایر ده کاته وه که نه وانیش، وینه ی،



عه لیخان، وعه زیر، وان، بو براکوژی داستانیکیان هه یه، به لام نه وان له زاگروس، وریاتر بوون و ده یان ویست که دوژمنی خویان به قه ندا و بخنکینن، نه و کاره یشیان کرد، هه رچه ند - عه لیخان و عه زیرخان پیتی ده لاین که دوستی فاروقی و مورته زایی سه ر زاره کی یه و دروټ له گه ل ده که ن، به گوئی یان ناکا، به م جوړه هیزی زاگروس، روژی ١٢ - ١٠ - ی زئی به ندان (١٣٢٠) دواي بزینی ده شتی سارد و به فراوی هوپه توو، زور به سه ختی ده گاته سه قز، نه حمه دخانی فاروقی به خوئی و سواره کانیه وه به ره و پیری - زاگروس - ده چن و به ریزوقه دریکی زوره وه، ده ی گه یه ننه سه قز، نه حمه دخان، موپه موو روداوکه به 'محمدره شیدخان زاده گه یه نی، نه ویش سواریکی زور به ناوی سواری نه حمه دخانی فاروقی ده نیرته ناوشار، روژی ١٦ ی زئی به ندانی ١٣٢٠ هه تاوی ره سول ناغا و (فه یزوللای) بانه یی، خزمی نزیکي حه مه ره شیدخان، ده چنه سه قز و واده نوینن که لایه ن گری ده وله تن (زاگروس) که به برّوای خوئی، میشتیکی له کولوره داردا دیوه ته وه و، چاترین نه خشه ی بوپه رگری له هیزی (حه مه ره شیدخان) و سه پاندنی ده سه لاتنی خوئی به سه ر ناوچه ی سه قزدا پیاده کردوه، پیت به پیت نه خشه که ی خوئی بو سه رله شکر نه مین - ده گیرته وه سه رله شکری به نازمون و ته جره به، به مه تیک ده چئی و بی ماتل بوون له سنه وه به ره و سه قز زئی ده که وی، چون ده زانی که زاگروس له داورکه و تووه فریبوی خواردوه، جائه گه ر زور زووفریای نه که وی کار له کار ترازاو و به داوه وه بو، سه رله شکر به په له روژی ١٨ ی زئی به ندان له سنه وه خوئی ده گه یه نیته، ساحیب، (٢٠ ک سه قز) له وی هه والی پیتی ده گا که هیزی، محمدره شیدخان، سه قزیان گه ماروو داوه و شه رگه رمه، ته نانه ت له هه موو مال وبن گوئی سه بانه و، په نادبوار و سه ربانی سه قز، ناورده باری و ده نگي تفه نگ و ویزه ی گولله مروکه ره ده کا، سه رله شکر به په له، فه رمان ده داکه گوردانی ساحیب هه رچی زوتر هیرش برنه سه ر سه قز، بو خویشی خیرا ده گاته دوزه خده ره و خزمه تی (شیخ عه بدولقادر)، سپی ژاندارمیشی له گه لا ده بی، ده یه وی هه ربه و شه وه هیرش به ریته سه ر سه قز، به لام شتخ عه بدولقادر پیتی ده فه رمی به م شه وه پیم چاک نی یه، سه رله شکر به گویتدا ناچئی و زور به پله خوئی و ژاندارمه کانی ده گه یه نیته سه قز، له نزیکي پردی سه قز شه وی (١٩ ی زئی به ندانی ١٣٢٠) سه رله شکر نه مین،

ده کوژری و ته رمی بی گیانی تابه ری به یان له وی ده مینینه وه،

سه عاتی ۵ و نیوی به یانی، سه رگورد، زاگروس و سه رهه نگ نه میرباقری و (عه لیخانی حه بیبی) ده گه نه سه ر ته رمی سه رله شکر نه مین و ته رمی له قه پرستانی نزیککی شاره وانی نیستاکه ده نیژری، هیزی ده وله تی به سه رو کایه تی، سه رگورد زاگروس، ته سلیمی نه حمه دخانی فاروقی، ده بن، نه ویش ده سستی زیزیان لی ده نی و تفه نگ و ده مانچه ی سه رگورد زاگروس و نه فسه ره کانی تروه رده گری،

هه والی نه م پیروزیه، به حه مه ره شیدخان که له ده ره وه ی شاره بی، زاده گه یندری، محمدره شیدخانیش خیراخوی ده گه یه نینه سه قز (سه یفوللاخانی نه رده لان) و (عه لی ره زاخان) و (خانانی) برای و (عه زیزوللاخانی مه سعود وه زیری) که لایه نگری دوله ت بوون، شه و تاروژله مه ته ریزدا گولله یان ته قاندبوو، به دیل ده گیرین، (سه یفوللاخان) و (عه زیزوللاخان) و (نیقبالی که یخوسره وی) له به رابه ری پولیککی زوردا نازادکران، به لام نه وانی تر نیردران بووانه و له وی زیندان کران

له م کاته داعه لیخانی حه بیبی، ده یه وی له گه ل سواره کانی خوی ده ربازی و سه قز به جی بیلی، به لام - خواده زانی له به رچ هوپی، سواره کانی ده رباز ده بن و خوی هه ل نایی، به براوی من نه جه ل چاوی بیری به سستیو، وه نه ی ده زانی چ بکا، وابه چاک ده زانی تاهه لی بوئه ل ده که وی و ده سستی به محمدره شیدخان ده گا، خوی بشارینه وه، چون ده یزانی که محمدره شیدخان لی بوردوه، کاتی ده سستی به و بگاگیانی پاریزاراه، جابه هوپی نه وه که په یمانه که ی له گه ل حه مه ره شیدخان داشکاند بوو، ده ترساکه، نه گه رغه یری، حه مه ره شیدخان ده سستی پی بگا - ده ی کوژی، به لام، (حه مه ره شیدخان) لی ده بورپی، به و جوړه له گه ره کی دوومناره - له مالیکدا خوی ده شارینه وه و خوی نه ناس ده کا و خوی ده گوژی،

محمدامین خانی برای محمدره شیدخان، که زوری لی داخ به دل ده بی، کون به کون و مال به مال به دویدا ده گری، تاله و ماله داده ی دوزینه وه ولپی ده پرسپی ناو و نیشانی خوت بلی، عه لیخان ناوی خوی نالی، به لام محمدامین خان به ناماژه ی یه کی له تفه نگچییه کانی که ده ی ناسپی، هیرشی بو ده باو به پیچه وانه ی قانونی ئاینی و یاسای کوردایه تی که دیل

(۱) به داخه وه نه م قه پرستانه نیستانا شوبنه واریشی نه ماوه، پاسگوی ژوماره ۱، چه ند بیر گه و خانوی ده وله تی لی دورست کراوه، وشه قامی به نیوه راستیدا ده ژوا - ۹ شه هیدی خه لکی کورد که به ده سستی خوین زیزی به هله وی له سه ر کوردایه تی له داردران له م قه پرستانه دانیژاون (نوسه ر)

ناکوژری به رخه نهجی ده دا و به خنجیر و نجر و نجر ده کا و پاشان گولله یه کیشی پیوه ده نی وده ی کوژی، کاتی محمدزه شیدخان نه م هه واله ی پی ده گا زوره که ر ده بی و له محمدامین خانی برای نالوز ده بی و ده یکاته ده ره وه و ده لی نه دبوا بیکوژی، چون کوشتنی گه وران نه دامه ت دینی

هه رله م ساله دا، کورده کانی کرماشان به تایبه ت خیلی کوردی نازا و کوژ نه ده ری - کاکاوه ند - بۆسه ندینی مافی سه رنوشت و به شی خوراوی گه له که یان، زاده په زن و ده س ده ده نه چه ک و کوژو کوومه ل و یه کیه تیه کی پته و پیکدینن، به لام ره ژیمی دژی کوردی - په هله وی، به ده سستی (نه رفه عی) به کرئی گیراو، بی به زه بیانه زاپه زینه که یان به دژی یاسا و قانون داده نی ورا په رینه حه ق خوازه که یان

تیکده شکینی، و بزوتنه وه ره واکه یان داده مرکینی و، به زمانی کولله وه لآمی بانگه وازه به رحه قه که یان ده داته وه، نازا پیاوه کانیاں ده کوژرین و، لاوه کانیاں ده گیرین، نه وانی تریشیاں په ره نگ په ره نگ ده کرین، تاریزیاں یه ک نه گرئی و کوومه لیان سه رنه گری، به لام وه ک هونه ری به زری کورد ده لی:

ناور به توزی ئاو کوژیاوه گول به بای نه سیم هه ل وه رایه وه

به لام زیله <sup>٢</sup>مووی تیکوشانی کورد دواى هه زاران ساله ل گر سایه وه

سه رهه نگ نه رفه ع ده لی: هه وه ل جارئی که له ئیتالیاوه بو ئیران ده هاتمه وه، له شه زی سمایلاغای سمکودا، به شداریم کرد، به تایبه ت کاتی که فه رمانی بومبارانی کورده کانم وه رگرت به فروکه وانی فروکه که م، که پیاویکی، نه لمانی بوو، ده ستورداکه له زه وی نزیک بیته وه، تا چاکتریان بومباران که م، به لام فروکه وانه که م ده ترساومن نه ده ترسام، دیاره هه رچه ند فروکه وانه به کرئی گیراوه که یش، بویاو کوژی به کرئی گیرابوو، هیشتا نه وه نده شه ره ف له ویژدانیا ما بوو که له کوشتنی ماف خواراوان ده ترسا، به لام نه رفه ع مانای شه ره ف له فه رهه نگیا کوژا بوو وه، به پیوستی ده زانم که به داخه وه خو فروشیکی سه قزی هاوشاریم به ناوی - صابری - له سالی ١٣٢٠ هه تاوی به خوینهرانی به زیزی بناسینم. به سزای نه فره تی گه لی بتاسینم، نه م پیاوه له خو فروشیدا بیلمه تی زه مان

(١) نوسه راوه ی ارفع له سالی ١٣٢٠ ص ٦٢

(٢) زیله مو. به ناویری زوژ خوئه مژه ده وتری جار واهه بوو که پاش چه ند ژوران گه شاوته وه و دنیا یه کی ناور داوه (نوسه ر)

بووه<sup>۱</sup> به جۆرئ که هه نگاو به هه نگاو هه والی جم وجولی چه کداره کورده کان، و چۆنیه تی هه ستان و دانیشتیان و، به رزونزمی وره ی زاپه زینیانی به نه رفه ع زاده گه یاند، چون خوی کورد بوو، زمانیکی لوس و پاراویشی پیوه بوو - زۆر زوو کورده بی نازمونه، ساویلکه کانی ده هیئا سه رئه و باوه ره که دلسوزیانه و گره یان لی ناکا، به م جوره هه والی، بزوتنه و جم وجولی هیزی محمدزه شیدخانی به ریکویتیکی وه ده س دینا و خیرا به گوئی نه رفه عی ده گه یاند

نه رفه ع ده نویسی: ره مزی سه رکه وتن و کلیلی پیروز بوونی هیزی ده وله تی به سه ر هیزی کورده کاندایه نیا نه وهه واله زاست و دورستانه بوو که (صابری) سه باره ت به بزوتنه وه ی کوردان به ئیمه ی ده گه یاند.

صابری خو فرۆش: هه رله و عه دو سه ده داله زتی خو فرۆشیکی تری خو به وه هه والی به نه رفه ع ده دا که:

چوار سه د تفه نگچی مه ریوانی و گه لباغی ده یانه وی هیرش به رنه سه ردیی - حوسیناوی - نیوان دیوانده ره و سنه، به م هه واله نه رفه ع خوی جه م وجور ده کا و نه خشه ی نه وانیش ده کوژینه وه،

دیشان صابری نه م هه واله به نه رفه ده گه یه نی

۱ - محمدامین مرتضایی - نوماینده ی محمدزه شیدخان له گه ل یه کسه د تفه نگچی بۆلای ساین قه لا و تیکان ته په ی هه وشار چووه و به زه بری تفه نگ پۆل له خه لکی ده ستینی،

۲ - نه حمه دخان فاروقی بۆلای ناوچه ی تيله کو، زویشته و پۆل کو ده کاته وه،

۳ - ره فتاری زۆرتتری خیللی تيله کو، واده ر ناکه وی که ده وله تین یان خه لکین؟، سلیمانی (حه مه جان) جاف چاوه زوانی چۆنیه تی و لاته و له ده رفه ت ده گه زئی

۴ - وادیاره که حه مه ره شیدخان، هیزه کانی خوی کو ده کاته وه و دیشان هیرش ده باته سه ر دیوانده ره، ره نگبی نه مجار خیللی تيله کو به ده نگی محمدزه شیدخانه وه بین، که نه وکاته ناوچه ی (نیستراتیژیکی) تيله کو، که کلیل و ده روازه ی هیرش و خو قایم کردنه بوگرتنی تیکاب و که وتنه مه ترسی دیوانده ره و هیرش بردن بوسه ر بیجار، بکه وینه ده س حه مه ره شیدخان.

له به ر نه وه سه رهه ننگ نه رفه ع ناچار ده بی که هیزی ده ولّه تی بنیرینه ناوه ندی  
تيله کو (ئیرانشا)، رۆژی پینجی زه شه مه ی ١٣٢٠ هه تاوی، هیزیکي زۆر، (دووهه ننگ و  
بری له سواره کانی له شکری ١٢ و ٥) به ره و ئیرانشا زۆی ده که ون، له م کاته دا سه رتیپ  
نه رفه ع (حه سه ن) بگرای (سه رهه ننگ موزه یینی) و (سه رگورد خاتمی) بو یارمه تی نه وان  
ده که نه ئیرانشا،

هیزی محمد زه شیدخانیش له سوننه ته و کیوه کانی ئیمام و به رزاییه کانی سوننه ته دا  
دابین ده بن و سه ننگه ر ده گرن له به ره به یانی رۆژی دواپی - له ژیر ئاوری توپخانه دا  
هیرش ده به نه سه ر هیزی - حه مه زه شیدخان، کورده کان ماوه پی له به رابه ری ئاوری  
به ربلوو به تینی توپخانه دا خوژا ده گرن، به لām به وته ی کوردان (کاتی لی دان مه ردی و  
کاتی گوریزمه ردی) وا به قازابخ و باشی که له که یان ده زانن، که خوڤا و چه کداره کانپان  
له ژیر زه هیله ی ئاوری قین له دلان ززگار بکه ن ئیتریه ره و شاخه کانی حاجیه تاوه وده ورو  
به ره پاشه کشی ده که ن و له وی سه ننگه ر ده گرن،

رۆژی ١١ ی زه شه مه نه فسه ر و سه ربازه کانی ده ولّه تی به فه رمانی نه رفه ع و، به  
هاوکاری و ده س کیسی کورده به کری گیراوه کان بری له دیکانی - فه یزوللا به گی و  
که لۆر. وه هه ردی پی که یارمه تی چه کداره کانی حه مه زه شیدخانی کردبی، تالانی  
ده که ن

رۆژه کانی ١٥ - ١٦ - ١٧ - ١٨ - ی زه شه مه ی سالی ١٣٢٠ - هیزی ده ولّه تی  
له دپی - سوننه ته کوّده بنه وه و دیسان - دووگورهان سه رباز و چه ند عه رابه ی جه نگی به  
یارمه تیانه وه دپی و بوهیرشی دووباره، به ره و پردی ساحیب و کیوی حاجیه تاوه و سه قز  
خو ناماده ده که ن -

سه روان - زه رغام و ستوان - سه فی پور - به ر پرسیار به په له خه لکی هه ژاری  
کورد به بیگاری و به زۆر وه پیش ده ده ن، بو براکوژی ریگا و بانیان پی پاک ده که نه وه  
له م هیرشه یشدا دیسان چه کداره کانی، کورده به کری گیراوه کان، شان به شانی هیزه  
ده ولّه تیه کان له که ل براکانی خوڤان دا شه زده که ن

سه رهه ننگ - برایی نه رفه ع - رۆژه کانی ١٧ و ١٨ - ی زه شه مه هه زاروسی سه دو

بیست به خۆی و سوپاکه یه وه ده گاته دئی - خانه قای ساحیب - وده چیتیه خزمه ت شیخ  
جه لاله ددین نه خشبنه ندی، تا خیلی - فه یزوللا به گی بودل خوش بکا و له پشتیوانی -  
محمد ره شیدخانان بگیرته وه، له م کاره دا - ئیقبالیه که یخوسره وی ها و کاری نه رفه عی  
کردوه، به لام زورتری فه یزوللا به گی له گه ل - محمد ره شیدخانداده میننه وه،

محمد ره شیدخان خویوها و زیکانی بوبه رگری هیرشی سوپای داگیر که ران له ده ور و  
به ری پردی ساحیب و کیوه کانی، (حاجیه تاوه) و (به رده سور) سه نگه رده گرن  
عه لیاغای جه وانمه ردی ده لی ئیتیر نوکه ری بیگانه ناکه م و به خوم و پانسه د چه کداره وه  
مه ردانه شه رده که م،

به م جوژه روژی ١٩ - ی ره شه مه سوپای نه رفه ع به توندی هیرش ده باته سه ر  
کیوی به رده سور.

نه رفه ع به هوئی - عه زابه ی جه نگیه یه وه، ده چیتیه پیشه وه، چه کداره کانی  
تيله کویی به فه رمانی محمدخانی فاتح - محمدخانی حه بیبی - خه لیلی مه لیکی - هیرش  
ده به نه سه ر سوپای - محمدره شیدخان

له نیوه شه وی نوزده ی ره شه مه، به ولاره، له ده ور و به ری چومی (ساحیب) و  
لوتکه ی به رده سور شه ز به توندی ده س پی ده کا.

دوای دووشه وو روژشه ز و لیکدان و براکوژی - هیزی محمدره شیدخان، به ره و  
شاری سه قز پاشه کشی ده کا به وته ی نه رفه ع بیست که س له سوپای محمدره شیدخان  
ده کوژری و چواره که سیش بریندار ده بی و بریکی تریش له چومداده خنکین، به لام له  
سوپای نه رفه ع ته نانه ت خوتن له لوتی به کری گیرای نایی، بروانه دویم بی و کلاش  
بوخوی بکا.

محمدره شیدخان له سه قز به ندنابی و به ره و بانه زی ده که وی، نه حمه دخانی  
فاروقیش ده چی بو مه هاباد.

روژی بیست و یه کی ره شه مه -

سه رهه نگ نه رفه ع که خانه قای شیخ جه لاله ددینی له ماوه ی شه ره که دا کرد بوه  
مه کوئی خوی و هه ر له وییشه وه فه رمانی هیرش و حه مله ی بوسه ر کوردان ده دا، روژی  
بیست و یه کی ره شه مه هه رله وبوه - هه والی پیروزی خوی به سه ر محمدره شیدخان دابو

- سوپه بود شبابه ختی: فه رمه نده ی سویای کرماشان ده تیری و چاوه رتی ده ستور ده بی -  
له رۆژه کانی ٢٢ - ٢٣ - ٢٤ - ی ره شه مه دا له گه ل چه کداره کانی - سلیمانی حه مه جان،  
ئاغا صالحی سولتان په نا - محمد صدیق جاف دا به شه ردیی.

به م جوړه کوردستان جاریکی تریش تووشی رۆژانیکی تووش و عاسته م دبی.  
له باتی نه وه یکه رۆله کانی کوردستان به گیان و مال و ده س و ده م و قه له م، بو  
خوشبه ختی و ته بابی و یه کیه تی گه له که یان ته لاش بکه ن، ده بنه داری ده ستی دوزمنان  
و له سه ر و چاوی یه کتر به ردین و له شه ری خو کوژی دا عاره ق ده ریزن، له خودا  
ده خوازم ئیتر به س بی.

## ئاسه واری کوّن (باستانی) زیویه ی سه قز

له ٤٥ کم ی خوړه لاتی باکوری ناوچه ی سه قزدا دیی هه لکه وتوه که ناو بانگی به  
سه ر نه نتيکه خانه (موزه) کانی جیهاندا بالی کیشاوه ، تیشکی جوانی و شه به قی ریز و  
شکووی له قیمة ت نه هاتوی، دونیای ته مه دون و زانستی داپوشیوه ، سالهای ساله بی  
(ره قیب) و مه یدان دارسه رنجی بازاره کانی جیهانی به ره و خووی راکیشاوه، به م جوړه ناوی  
کوردستانی له سه ر موزه کان جیهان داناوه.

له ناو (موزه) و (نه نتيکه خانه) کانی گرنگی جیهان داوه ك (موزه) ی (لوویری)  
فه رانسه (میتروپولتین) ی نه مریکا (بریتیش موزیوم) ی ئینگلستان (نه رمیتاز) ی روسیه و  
(موزه) ی ولاته کانی تریش، بوډاگیر کردن ورفاندنی ئاسه واره جوانه له قیمة ت نه هاتوه  
کانی (زیویه) کئی به رکئی یه کی توند و تیژیان له گه ل یه کدا دامه زرانده، به م شیوه له  
ماوه یه کی که م دا کریارانیکی زوریان بولای خویان راکیشا - به پیچه وانه ی ئیمه ی ئیرانی  
به تایبه ت گه لی کورد که هیشتا ناوی جوانی (زیویه) به گویمانی نه خواردوه ، سه ریکمان  
لی هه ل نه هیناوه و چاومان پی نه که وتوه، به لام بیگانه کان له هه زاران کیلومیتره وه به  
شکوو گه وره یی نه م ئاسه واران په یان بردوه ، ساله های سال له مه پیش به مه به ستی  
دینی ئاسه واری (زیویه) هاتونه ته نه م دی، به جوړی که سه دان وینه و (ئیسلاید) و (فیلم)  
له لایه ن باندیکی (سه هیونیزمی) ه وه به ناوی (ایوبی زینو) له ئاسه واره کانی (زیویه) هه ل  
گیراوه و، له رتی ئاسه وار ناسان و گه رالان ولی کو له رانه وه به زانکو گرنگه کانی جیهان

گه یشتوه،

زۆرتری زانکو گرنگه کانی جیهان لی کولینه وه ی ئاسه واری زیویه یان به به شی له مه وادی ده رسی، تافی کردنه وه و پرس وجۆ (ته حقیقاتی) قوتاییانی ریشته ی ئاسه وار ناسی زیویه، داناوه.

دوای تی په ربونی ماوه یکی زۆر له نویسنی نه م کتیبانه - ١ - ایران از آغاز تا اسلام - ٢ - هنر ایران در دوران ماد و هخامنشی - ٣ - اظهار نظر گریشمن<sup>١</sup> در کتاب باستان شناسی ایران - ٤ - کتاب آرامگاه پادشاهی زیویه - ٥ - غارت آثار فرهنگی ایرانیان. هه روه ها پاش نه وه که به ریزان پروفیسور گذار - پروفیسور گریشمن - پروفیسور پوپ - پروفیسور وان دنیوک، پروفیسور دیاکونوف، وه ده یان ئیران ناس و خۆره لات ناسی خارجیجی و ئاسه وار ناسی ئیرانی له باره ی ئاسه واری باستانی زیویه و گرنگی و شکوی فه رهه نگی نه وه وه مه به ستیان نویسی

دوای موتالای نه م په زاوو کتیبانه، کاتی که (نچیر له به ره گه ده رچو) پارێزگاری کوردستان و به ر پرسیاره کانی هه ریمی کوردستان، وه خه به ردین وزاده چه نین و تی ده گه ن که سه هیونیز مه کان و فه رانسه ییه کان، ته نانه ت نه مریکایه کانیش چ به لایه کیان به سه ر ئاسه واری باستانی ٤ به لگه ی میژویی و فه خری میلی و ره مزی شکوی گه لی کورد هیناوه ٤ به چ قیل و ته له که یی نه وگشت ئاسه واره له قیمة ت نه هاتوه یان به تالان بردوه و نه م نیشانه و به لگه زۆر به رزو به قیمة تانه، که ده یان توانی بو بنه چه و ره گه زی داهاتوی گه له که یان، پایه پیده رو شکۆ هینه ربی، بوچی له موزه و نه نتیکه خانه کانی بیگانه کانداه نویندزین و نومایش ده درین؟ (قسه ی خۆمان بی) ئاسه واری باستانی نه م دی یه، به ده ستی هیندی له به رپرسیاره کانی (ئاسه واری باستانی ئیران) و تا قمی له جوله که کان، تالانی بی نه مان کران و زۆرتریان له ژیر خاکی باکی کوردستان ده رهیندران<sup>١</sup> نیمتیازی حفاری (ده ردانی) له سالی ١٣٢٥ ی هه تاوی به هو ی ئیداره ی کوللی باستان شناسی به باندیکی (زوانیزم) درا، زۆرتری نه و نه نتیکه دۆزراوانه ی که له دونیادا



که م وینه و زۆر به قیمة ت بون<sup>١</sup> له سنوری کوردستان زه ت بون و به قیمه تی گران فروشران و پوله که یشی چووه جیبی تالان چیه کانه وه و بریکی زۆر که میشی له تالان چیه کان به جی ما و سه ری له موزه ی تارانه وه ده ر هینا.

ته مه نی ئاسه واری باستانی (زبویه) بو سێ هه زار سال پیش له دایک بوونی هه زره تی عیسا (د - خ) ده گه رینه وه (یانی نزیکه ی پنج هه زار سال له مه پیش) نه مه یش بو خوی سه ر به خویی و ته مه دون وشکوو زه سه نی و شارستانی هه تی گه لی کورد. له میژودامۆر ده کا (زبویه) پایته ختی شاکانی (ماد) بووه، له م دیدا ٦٥ قه بر (گلکو) که نارامگه ی بنه ماله ی شاکانی (ماد) بووه دۆزراوه ته وه.

له یه کی له م قه برانه دا ته رمی (مومیای کراوی) (فره ارتس خسترته) (قه ریبز) گه وره ی مادی تیدا بووه، نه م پیاوه یه کی بووه له سه روکه کوڵ نه ده ره. به ناو بانگه خه لکیه کانی (ماد)، له م عه دوسه ده داکه له نیوان دوله تی (ماد) و ده وله تی (ناشور) ناوری شه ز و کیشه بلیسه ی ده سه ند و، زۆر به زۆر ناوری شه ز ده ی ته نیه وه خه لکی سه رزه وی ماد (قه ریبورزی مادی) ده که ن به فه رمه نده ی سویای ماد، نه ویش ژیرانه - گه لی - (که یمه ریان) و (مانائیان)<sup>٢</sup> له گه ل خوی دا ده کا به هاوده س و په یمانیان له گه لدا ده به ستی و به سوپاییکی زۆر و ئازا و ته یاره وه، به هو ی لی هاتویی و کوڵ نه ده ری و جوامیری، یه ک دل و یه ک ده نگ خه لکی سه ر زه وینی ماد له ده وری خوی کوّده کاته وه و، هوروزم ده باته سه ر ده وله تی ناشور ، ته واوی قشله و قولله و مه ته ریزو سه نگه ری به ره له ستی سنوری ئاشورتیک ده شکینی ، شاری (نه ینه وا) گه مارۆ ده دا، له م کاته ناسکه دا هه والی پی ده دری که گه لی شه ز خوازی (سه کایی) هوروزمیان بۆ سه ر خاکی (ماد) هیناوه و شاری (سه قزیان) گرتوه (قه ریبورز) نه و سه رداره ناوداره ناچار گه مارۆی شاری (نه ینه وا) به جی دیلی و به خوی و سوپاته یاره که یه وه به ره و شاری سه قز (زاهیراً له زیگای حاجی عومه ران یا سه رده شته وه) ده گه رینه وه، نه م ئازا پیاوه له به ر قازانجی گه ل و نیشتمانی له گه ل (سکاکاندا) له درگای سولحه وه ده ردی، ته نانه ت بری له سوار چاکانی سکایی بو شه ز له گه ل (ناشور) به کری ده گری، پاش ماوه پی له سالی ٦٥٣ پیش زاینی قۆشه نیکی ئازاو ده وره دیده، که له ماده کان -

(١) دورانی خبری

(٢) مانائیان گه وره ی کون و هاوړه گه ری ماده کان بون

كه يمه ريه كان - مانائيه كان - سكايه كان پيڤهاتبو، بوجارى دوهه م هوروژم ده كاته سه ر (ئاشور) به لام چون (ئاشور) له هوروژمى پيشوى (ماد) ته جره به ي شه زى وه رگرتبوو، شه زى سه رومالى ده كه ن و سوپاي (فه ريپورز) ده شكينن و (فه ريپورزى<sup>١</sup>) قاره مان له مه يدانى شه زدا ده كوژرى و شه هيد ده بى.

پاشان چون (فه ريپورز) لاي خه لكى ماد و سه ردارانى حه وت خيلى گه وره ي ماد<sup>٢</sup> زور به رژى و خوشه ويست بوه (ته رمه كه ي) موميائى ده كه ن و ده يخه نه سه ر نه زابه و ده يگيژنه وه بو زيوه - له زيدا فه رمانره واين و سه رداران و سه ر خيلا و، خه لكى به وه فاي ماد هه ركام به نوپه ي خويان، زير و ته لا و جه واهرات ده خه نه سه ر ته رمه كه ي پاشان به شيوه يه كى زور جوان و به شكويه كى تاييه ته وه له (زيوه) دفن ده كرى، كه پاش دوهه زار و شه شسه د سال به هوى (نه سدالله) ناوى قه بره كه ي ده دريته وه و له سالى ١٣٢٥ - هه تاوى (ته رمى) پيروزى فه ريپورز له گه ل زياتر له ١٢٠ كيلو ته لا ده برى بوتاران و ده دريته ده س جوله كه يه كى خو فروش و خايه ن به ناوى (ايوبى رينو)<sup>٣</sup> به لام به داخه وه تا ئيستاكه ده رنه كه وتوه كه نه و (ته رمه به رژه) له كام ده ولت و كام موزه دايه و به چ ناوى دانراوه.

نه و شته قيمه تيانه ي كه له زيوه دوزراونه ته وه به م جوړه يه:

١ - سينه به ندى كه شكلى گيانداران و مه وجوداتى نه فسانه يى لى كيشراوه.

٢ - چه ندين ده سبه ندى پياوانه.

٣ - كيلانى خنجيرى.

٤ - يه ك دانه گه ردن به ند كه له سه ري گيانداران پيڤهاتوه.

٥ - سه رانى شير و گياندارانى عه جيب و غه ريب.

٦ - پشتوينى قايشى.

٧ - گواره و شتى له عاج دروست كراو.

٨ - ته شتى برونز كه گه نجىكى له نيو دابوه.

٩ - زنجيرىكى ته واو زير.

(١) فه ريپورز: له نه سلا، (فه به رز) بوه - فه: يانى زور و فراوان. به رز: يانى گه وره و خاوه ن شكو - به سه ريه كه وه يانى (زور خاوه ن شكو) و گه وره (فه به رز - به ره به ره به شكلى - فريپورز) ده رها توه. (توسه ر)

(٢) ده وران بى خبرى يا غارت اتار فرهنگى ايرانيان

(٣) ته رمى موميائى كراوى (فه ريپورز) به قيمه تى حه وت ملبوبن تمه نه موزه يه كى يى گانه ي ده فروشن

۱۰ - په لاکى زیرین.

۱۱ - ده سکیشى زۆر جوانی ژنانه له جنسی زیر.

۱۲ - ده وره کی گه وره ی ته لا.

۱۳ - چه ند قوری له ته لا.

۱۴ - ۱۲۰ تیکه ته لا.

۱۵ - ده یان تیکه عاج که بریکیان هه رله و سالانه دا به ۷ ملوین تمه ن به ده ستي باندی سه هیونیز مه کانی خایه ن فروشراون.

۱۶ - قاپ (کاسه) ی ته لایی که له سالی ۱۳۵۱ ی هه تاوی قیمة تی ۱۵۰ هه زار دولار (- /.../.../ ۷۵) تمه ن ی له سه ر دانرا.

۱۷ - کاسه ی ته لایی که نه م کاسه له و کاسه جیایه. قیمة تی نه و کاته ی (سه دهه زار دولار) په بخا ملوین تمه ن بوه.

۱۸ - کالانی خه نجیری ته لا - قیمة تی نه و کاته سپی هه زار دولار (پازده ملوین تمه ن) بوه.

نه ی خوینه ری دلسۆز کاتی قیمة تی نه م سى تیکه له و کاته دا گه یشتیته (یه کسه دوچل ملوین تمه ن) ده بی قیمة تی سه دان - قاپ و کاسه و ده وری و موجودمه و شمشیر و نه نواعی خشل و خاوی زیر و نه تیکه که هه رنه بویی دو سه د کیلو وه زنیان بوه چه ند بویی (خوا زاناتره).

۱۹ - چه ند تیکه عاجی که م وینه له دنیا دا که. به شه ش ملوین تمه ن و نیو فروشراون.

برئی له و شوینه واره باستانیانه ی (زیویه) که تا ئیستاد و زراونه ته وه و به تالان رویشتون. به م جوّره یه.

۱ - گورستانی (به ردی) له یه ک، کم - ی زیوه دایه. نه م گورستانه له سه رته پولکه یه کی به رجه وه ن خوش دا هه لکه وتوه و باندی خایه نی چوله که کان گشتیان داوه ته وه و چی تیدابوه ده ریان هیناوه، گۆزی سى نوهومیشی تیدا بیندراوه، به لام به و حاله پیوسته چاودیری دلسۆزانه ی لی بکری، نه م گورستانه تاییه تی هه ژاران و کارگه ران بوه.

۲ - گورستانی (نه ورۆزه گ) له ۳ کم - ی خۆره لاتنی زیویه دایه، نه م گورستانه له سه رته پۆلکه یی له نیوان (زیویه) و (قه پلانتو) دایه نه م گورستانه تایبه تی پالّه وانان و قاره مانان بوه، چون له م ده ورانه دا هه رچینی گورستانی تایبه تی خوی بوه

۳ - گورستانی (ابوالمومن) نه ولمومن له ۶ کم - ی باشوری خۆره لاتنی زیویه دایه. به وته ی خه لکی (نه ولمومن) صحابه و فه رمه نده سوپای حه زره تی عه لی بوه و له کاتی له شکرکه شی حه زره تی عه لی (ض) بۆ زیوه له شه ردا کوژراوه، حه زره تی عه لی (ض) به ده ستی خوی به خاکی سپاردوه. ژوماره یه کی زۆر له سوپای حه زره تی عه لی (ض) که هه رله م شه ره دا کوژراون له گوزایه کدا به کۆمه ل له ده وری (نه ولمومن) نێژراون. له قه راخی نه م گورستانه دا دێ یی به ناوی (نه ولمومن) دورست کراوه تانیستاله هه یج په زاووکتیوو رۆژنامه و دايرة المعارف و جه نگ نامه ی صحابه یه کدا نه مان دیوه که حه زره تی عه لی (ض) بۆخه زاها تیبته تیران و له کوردستاندا - بۆخوی خه زای کردبێ. به لām خۆهه ر (نه فسانه یی) کاکل و حه قیقه تیکی له ژێردا شاراوه ته وه، جاپیویسته له سه ر ئاسه وار ناسانی دلسوزی کورد و نه ته وه کانی تر، له م شوێنانه و له م باسانه، به وردی بکۆلنه وه، به لکورۆژی گه نجی تالان کراوی (زیویه) بگه رێته وه بۆ (موزه کانی) ولات ولاره کان که لکی لی وه ربگرن، به لām به داخه وه له باتی نه وه، به چاوی ئاموزگاری تماشای نه م شوینانه یان بکردایه، په ندیان لی بگرتایه و، ته لاشیان بکردایه، تاشکووزێ و گه وره یی زابوردیان ببوژاندایه ته وه، له سه ر گه نجی (زیویه) کۆشکی ئازادی و سه ر به خویی ورێزبان به رز بکردایه ته وه، هاتن و شانیان بۆدزوجه رده و جوله که خایه نه کان شل کرد، تا گه نجی (زیویه یان) له بن هیناو به تالان برد، نه وانیش هیشتاوه ر له مشت و مری نه وه دان که شه خسی (نه ولمومن) کۆخه ره شه ی وه خۆ گرتوه یام له رزو نۆیه تی؟

۴ - قسنی (پیرمکایل) له ۵ - کم - ی خۆراوی زیوه و له سه ر لوتکه ی کبوی (پیرمکایل) دایه، گویا پیرمکایل فه رمانده سوپای حه زره تی عه لی نه م لوتکه ی گرتوه، بۆیه به (پیرمکایل) ناوی ده رچوه.

۵ - قسنی شه خسی (پیرسوسه) له ۴ - کم - ی باشوری خۆره لاتنی زیویه دایه نه فسانه ی (پیرسوسه) وه شه نه فسانه ی (پیرمکایل) نه م له خۆره لاتنی کبوی (زیویه) و

پیرمکایل له خوراوی کتوی زیوه دایه

٦ - قسنی شه خسی (پیر هه ژاره) له ٣ - کم - ی زیوه رووی دتیی زیویه دا. نه فسانه کپیره هه ژار وینه نه فسانه کانی تر ده لی. فه رمانده بوه و نه م کتویه گرتوه، به دبه ختی کوردان بو په ره ی پی ده درزی؟ له زرو نوبه تی به قانونی خودا شفا ده درزی، یاخو پیره هه ژاره له زرو نوبه تی له خو ده گری؟

٧ - گۆزه جوله که له باکوری کتوی زیوه دایه.

نه م گۆرستانه، نزیککی حه وت تاده گۆر بوه. که له سه ر زینگای، قه ره ناو بو (نه ولمومن) و له داوینیی کتوی زیویه داهه لکه وتوه،

٨ - کانی داربادام. له پانسه د گه زی خوراوی زیویه دایه.

نه م کانیه له سال دا چه ند مانگ ناوی هه یه. ئیتروشکوبی ناوه، نه فسانه ی کۆن ده لی: سوپای حه رزه تی عه لی (ض) له م شوینه دا، ده که وینه گه ماروی سوپای (زیویه) وه له بی ئاویدا نزیك ده بی بخنکین «دول، دول» پاده دا به عه رزا و ئاوله جی پیتیدا هه ل ده قولتی و سوپاله تونیه تی رز گاری ده بی. به لام خودیاره نه دول. دول نه م شوینه ی دیوه، نه ئاو له ژیر پییه وه هه ل قولیوه.

٩ - زیارنگای دارتایله: له ٦ - کم - ی زیوه رووی زیویه دایه. دارتایله به ری ده گری که خه لکی ته زبیحی لی دورست ده که ن، نه فسانه ده بیژی. چون نه سپی - حه زره تی عه لی (ض) به م داره وه به سراوه، داره که په ره ی سه ندوه و شوینیکی زوری داگرتوه. ١٠١ - خوینیی کافر و موسلمان له ٣ - کم - ی باکوری خوراوی زیویه دایه،

له داوینیی کتوی (تاوه قران) له روبروی کتوی زیوه. ره گ ره گی. سور. شین و ناوی تیداده بیتدری. به لام نه فسانه ده لی: قوشه نی حه زره تی عه لی (ض) و سوپای (زیویه) له شه ریکی ته ن به ته ن دا، له هه ردولا خوینیکی زور ده رژی. ره نگی سورگولاله سوره ی لی ده روئی و نیشانه ی خوینیی شه هیدی موسلمانه. ره نگی ئاویش نیشانه ی برۆا به خودا و خوشی ژیانه، ئاماژه به خوینیی سوپای حه کمی زیویه ی کوردانه

دیاره حه رزه تی عه لی بوخه زاپای به کوردستاندانه هاتوه. ئیتتر نه م گشت نه فسانه چون به ناوی نه وگه وره صحابه وه دورست کراوه؟ (خواده زانی) به لام به برۆای من، کاتی که (داعی عه لویه کان) و په پرّه وان نه وان له به رابه ری به نی ئومه ییه کان و عه بیاسیه

کاندا شکان، زویان کرده باکور و خوراوی ئیران، که له وکاته دا گشت نه م شویتانه نیشتمان و هه وار گه ی کوردان بو له (ئه رده بیله وه) تا (سه هه ند) و سه بلان - له ویوه تا کوردستان. به شایه تی میژوجیتی خپله کورده <sup>۱</sup>کان بو هه م شیوه واده رده که وی که بوژواجی بانگه وازوها واریان بو - بنه ماله ی حه رزه تی عه لی (ض) هه زاران جوړ، له م نه فسانه یان سازاندوه، دیاره چه ند قازانج و که لکیان له م کاره وه ر گرتوه سارد کردنه وه ی کوردان له یارمه تی عه بیاسیه کان. ره نگبئی قین و زقی منصوری عباسی له (ابومسلم - ی کوردی خوراسانی، که له ناکامدا (منصور) به قیل و ته له که و ناجه وانمه ردانه ابومسلم ده کوژی، له م شویتنه وه ناو بخواته وه،

۲ - هان دانی خه لکی له رتی بیروبرواوه بو پشتیوانی عه لویه کان. شایه تی نه م قسه، نه ویه، له سه ده ی یه ک تاچاروپینچی کوچی زورتری گه وره پیاوانی بنه ماله ی سه یده کان که له ده ست زه بروزه نگی کار به ده سته سته مکاره کانی نه وکاته هه لاتون، هاتونه ته کوردستان له لایه ن سه رخیل و سه روکی کورده کانه وه پیشوازیان لی کراوه و په نادراون. پیر خضری شاهویه کیکه له و گه وره پیاوانه که په نای به کوردان هیناوه <sup>۱۱۲</sup> - دی کوئه له ۳ - کم - ی باکوری خوراوی زیویه دایه.

باندی جوله که کان نه م شویتنه یشیان داوه ته وه. گویا دی یا شاری کوئی زیوه بو هه،  
۱۲ - قه لاگا: له ۴ - کم - ی باکوری خوراوی زیویه دایه. ئاسه واری قه لایه کی کوئ له سه رته پولکه یی دیاره که نه م لاولای باخ و دارستانه و ده روانی به سه ر چومی زیویه دا و روانگایه کی دلرفیتی به دی هیناوه. به وته ی خه لکی، کوشکی نه میر له ده ورائی خویدا له م شویتنه دا بو هه

۱۳ - شه قامی که به کیوی زیوه وه نوساوه  
له خوراوی کیوی زیوه. ئاسه واری شه قامیکی زورکوئی سه نگ فه رش کراو ده بیندری، له بری شوین نه بی که به رده کانی بوخانوده ر هینراون، ئیترله گشت شویتیکدا شه قامه که (سه نگ فه رشه کانی) به شکلی زیگا دیاره، به قسه ی خه لکی نه م شه قامه تا سه قز و هه مه دان دریره ی بو هه، پیوسته له باره ی نه م شه قامه وه (ئیداره ی میراتی فه رهه نگی) بکولیتنه وه و پرس وجوی له سه ربکا.

(۱) معجم البلدان یاقوت حموی

(۲) ریاض الخلود مه لابیوکری مصنف چوری

۱۴ - غار (ئه شکه وت) ی زێویه له ۴ - کم - ی باشوری زێویه و له نیۆقه دی کێوی به ناو بانگی زێویه دا. کوشکی سێ نوهومی زێویه و ئارامگای ۶۵ گۆزی میرانی زێویه له سه ره ئه م (ئه شکه وته) دورست کراوه. به قسه ی ته مه ن درێژانی زێویه که ده م به ده م له باو با پیرانیان بیستوه: (ئه شکه وتی) زێویه، شه ش فرسه خ زێویه ژێرزه مینی بوه و تا ئه شکه وتی به ناو بانگی (که ره فتو) و غاری (کونه که متیار) له نیو دێی زێویه چوه، که خه لکی (که ره فتو) و (زێویه) له م زێگا وه هاتو چۆی یه کیان کردوه، هه ربه وته ی ته مه ن درێژان تا (۱۵۰) سال له وه پیش ئه م زێگا، هاتو چۆی پێدا کراوه. به لام پاشان به هۆی زێقنه ی (شه مشه مه کویره) و هاتی سیلاو، زاری غاره که گیراوه و زێی هاتو چۆبه سراوه، ئه م غاره خاوه نی چوار - (سالونی) گه وره بوه و شویتێکی نهینی بوه، بوئه وه خه لکی ناو کوشکه سێ نوهومیه که، زێروئه نتیکه کانی خوێانی لێ قایم که ن و به دلنایی بیشارنه وه، به لگه ی تاریخی (۲۵۰۰) له وحی گلی، که له شاری (نه ینه وا) دۆزراوه ته وه و له ژوماره یه کی مه جه لله ی (هنر و مردم) دا چاپ کراوه، ئه م بوچونه به هێزده کا - له سالی ۱۳۵۶ هه تاوی باستان ناسیکی ئه مریکایی، دو مانگ له ناو ئه م غاره دارای بواردوه و بوشت گه زاوه ۱۵ - غاری (که متیار) له ۷ - کم - ی باشوری خوراوی دایه.

ئه م غاره زۆرگو شادوگه وره یه، وه ك و تراوه له ژێره وه بوغاری که ره فتو و زێویه زێگای بوه.

۱۶ - ئه ستیر یا مه نه عی ئاوله ۵ - کم - ی باشوری زێو دایه

له به رزایه کانی خاکی دێی (ئه ولمومن) زنجیره کێوێکی به رزتر له کێوی (زێویه) هه یه. و چاوه کانیه کی له سه ره به ره له م شوینه ئاسه واری ئه ستیر یا گولاوێکی گه وره ی ئی ده بیندری. واده ر ده که وی که سێ هه زار سال له وه پیش ئاوی ئه م چاوه کانی یه هه ی لوله براوه بوذا نیشتهانی کوشکی سه رکێوی زێویه - ئاسه واری لوله که شی ئی ده رکه وتوه، به لام نیازی به پرس وجۆی زۆرتر هه یه

۱۷ - کێوی (حه وته وانان) له ۷ - کم - ی رۆبه روی زێو دایه، له کوردستاندا وشه ی (حه وته وانان) بۆزۆر شوین به تایبه ت بوئه و شوینانه ی که حه وت که س یا حه وت شتی تێدا بێی وه ك (حه وته وانانی) پشت ته موغه ی سه قز، که به قسه ی خه لکی حه وت پیاو چاکی لێ نێرژاوه. له سه ر لوتکه ی حه وته وانانی زێویه چه ند کانیوان هه ل ده قولین،

كه چيمه نيكي پان و به رينيان به دى هيناوه، جاله ده ورائى كوئدا حه وت (به نديان) له به رياندا به ستوه، بويه ناوى به (حه وته وانان) ده ر چوه  
 ئيستا نه م كانياوانه له به رزايى كيوه كه وه ده رژينه خواري و (تافگه) يه كي به ديمه ن و  
 روانگا يه كي تماشايى يان به دى هيناوه.

١٨ - حه وشه له ٧ - كم - ي روڤروى زيويه و له سه ر كيوى حه وته وانان دايه. چون  
 نه م شوينه چه ند به ردى زل زلى خوژه س ده وري گرتوه، به شكلى حه وشه ي  
 لاروگوشاوگوش ده ر هاتوه، حه وشه له كورديدا به ماناي حه ياتى مال ه روا به مانا -  
 حه وشه و كوژى مه زومالياتى هه وار چيان هاتوه. ره نكي له ده ورائى كوئدا نه سپيان له م  
 شوينه دا په روه رده كردي و بارهينايى، چون هوى پيروزي (ماده كان) له شه زدا نه سپي  
 ره سه ن و تاليم دراوى (ماد) بوه

١٩ - تافگه (ئابشارى) محمود كوژ له ٧ - كم - ي روڤروى زيويه ناوى چاوه  
 كانيه كانى (حه وته وانان) له به شيكى كيوه كه دا (تافگه) يه كي به دى هيناوه، كه چاو له  
 حاستى كز و داماو، له دوسه د گه زى به قه لپه زده رژينه خواري، هه ر ده له ي به زو  
 ره حمه تى خودا ده بارى، ده ستى نه خشه كيشى شكل پيده رى برگه برگه ي به رده كانى  
 وه ها خولقاندوه، روئنگاي رژروا و هه لديرى به شيوه ي نه خشانده، كه بينه رى له مالى  
 بى بنى بيرا جوړى به ره و به دى هينه ر بياته وه، كه سه رى شكوى له سه ر خاكى  
 به نده گى هه رگيز به رز نه كاته وه. هوى نه وه كه نه م كيوه و نه م (تافگه) به (محمود كوژ)  
 ناوى ده رچوه نه وه يه كه

براى به رژيز و خوشه و بيستم مه لا محمد حسين رشيدى ماموستاى  
 زاناى ديى زيويه به شيعرى ره وانى كوردى هوئيو يه ته وه

راسم پى بلى توناوت چى يه  
 به سه رهاتى خوت به يان كه بو مان  
 له كه يو شاخى وفايده ت چى يه  
 چون به «مه حمود كوژ» له عام بوى عه يان  
 كه من سه ختيك بوم ده وره ي ماده كان  
 وه رامى داوه شاخى به رز و جوان



ناوم مه حمود كوژ مه شهوړي عالمه م  
 پاد شايه ك بوده وړه ي ماده كان  
 ساحيب عه قل و فام، دانا و با ته دبیر  
 كچيكي بوه نادري ده وړان  
 شوخو نازدار و چاو گه لاويزي  
 چاو پرله غه مزه و شوخو نازه نين  
 به بالا وينه ي شيرين نه رمه ن  
 چه ن پادشاهان كه وتونه داوي  
 چه ن هه زار عاشق كوشته ي چاوي بون  
 تازه لاويكي شوخو نه وجه وان  
 نه به زو دلير وه ك شيري ژيان  
 عاشق به بالاي كچ پادشا بو  
 گوچاني شواني نه كرده بالي  
 هه رسوبح تائيوار، به نه غمه ي شمشال  
 له ده شتو چولا له شاخو هه ردا  
 عاشق و غه مبار دل مات و حه زين  
 وه ختي ئيواران به ره و مال نه هات  
 نه ويش عاشقي بالاي مه حمود بو  
 عاشق به بالاي پاله واني بو  
 بو خاستگاري كچي پادشا  
 به لام پادشاي مه غرور و زوردار  
 نه مجا و زيروده سته ي حاكمان  
 وتيان پادشا سه روه ري جه هان  
 ته نافي دريژ له م شاخ بوته و شاخ  
 بلين به «مه حمود» به بي ترس و ثوف  
 نه و ساكچه كه م حه لال بي به تو  
 «مه حمود» به يارو به عشق دولبه ر

به واته ي ميژو سي هه زار ساله م  
 له ژير ده سيابو ته واوي ئيران  
 ره عيه ت په روه روپشتيوان فه قير  
 شوخو نازه نين مه حبوبه ي زه مان  
 بالا نه ونه مام په رچه م دريژي  
 مه حبوبه ي ولا ت خه راماني چين  
 به جواني وه كو زوله يخاي يه مه ن  
 پابه ند بون به تاي نه گريچه ي خاوي  
 پيكر اوي سه ري موژگاني نه و بون  
 به وينه ي روسته م مه ردي ژوي مه يدان  
 نازاو زه به رده ست قه دوقامه ت جوان  
 به ناوي مه حمود له عام ديار بو  
 به كه ژو كيوا زور به بيحالي  
 به يادي ياري شوخي مه هه مال  
 شواني نه كرد بو مالي پادشا  
 بو بالاي جواني شوخي نازه نين  
 كچي پادشا بو سه يري نه هات  
 شه و ژوژ به ياد هيجراني نه و بو  
 كه له و عه سره داله وينه ي نه بو  
 چه ن كه سي كي نارد عاقل و دانا  
 كه ي ژازي نه بو كچ با به هه ژار  
 كه وتنه ته گبيري كو سب بو دانان  
 گره وي دانتي له سه ر ژي شوان  
 راكيشن مو حكه م به زه وق و ده ماخ  
 سي جار به سه ريا بزوا به بي خوف  
 گه رفايه ق نه بوي نه تكه م ژه نجه ژو  
 بو گيان فه دا يي و ئيشي پورخه ته ر

زۆرزۆر به شادی و به کامه زانی  
ته نافیان هیئا سى سه د گه ز ته واو  
دوسه د گه ز به رزوپر خوف و خه ته ر  
پادشا، وه زیر، مه خلوق خر و شا  
«مه حمود» به یادی یاری به وه فا  
له سه رسى جاره، چه ن کس نابه کار  
له وسه رشاخه که به کاردوخه نجه ر  
«مه حمود» که وته خوار، دای به وتاشه دا  
بو بالای یاری، گیانی شیرینی  
بویه گریان و شیوه ن و زاری  
بو به فغان و ناله و خر و شا  
له وسه رشاخه وه خوئ حه واداخوار  
هه ر به حه واوه گیانی ده رچو  
له م به سه رهاته پادشای غه دار  
ته رکی دنیا و پادشاهی کرد  
که شاخ نه م رازه ی بوگیترامه وه

له ریگای یارا گیانی کرد فانی  
له م شاخ بوئه وشاخ به نیان کرد به ناو  
پاینی سه خت، به رد و په ز که مه ر  
له شار ده ر که وتن گشت بو ته ماشا  
دوجارتى په زى به زوى ته نافا  
کاتى که «مه حمود» تى په زى نه مجار  
تنافیان برى ناکه س و به دغه ر  
ته وای له شی بویه تو تیا  
فیدای عشقی کرد ته وا و بوژینی  
شین و واوه میلا به بی قه راری  
کچی پادشا فرسه تی هیئا  
له په نای «مه حمود» بو به له ت وپار  
رۆحی به وه سلی رۆحی یار شادبو  
له دونیای رۆشن نه ی ما بوقه رار  
له په نا ماژیا، هه تائه ویش مرد  
ساتى ماتم کرد به سه یرافسه وه

### قه لای (هه گمه تانه) له زیویه دا

ژوماره ی حه وت له قه دیمه وه تانیستا، له په زاوه ئاسمانیه کانی قورئان و ئاویستا  
به پیروز ناو براوه، به جوان زانراوه، رۆژانی حه وته و حه وت ئاسمانان، حه وت نه ستیره ی  
حه وته وانان، به لگه یه له سه ر نه وه که یاسای سورشتی خوداوا دامه زراوه، که ژوماره ی  
حه وت به باش دانراوه.

به م شیوه له قه دیما زۆزتری شتیان له سه ر حه وت داناهه.

هه ر بویه (دیاکو) هه وه ل میری، پر عه قل و ژیری (ماد) قه لای به ناو بانگی زیویه ی  
به پایته ختی خوئ دانا و ناوی نا (هه گمه تانه) نه م قه لایه له حه وت قه لای جیا جیا

پیکهاتوه، به م جوړه - ١ - هه وه لاین قه لا (په رستشگا بوه) شوینی نه م قه لایه له ده شتایی داوینی کتوی (زتیوه) - قه ره ناو - بو - نه ولمومن - زتیوه داهه لکه وتوه، به ده وراده وری نه م قه لا دا دیوار بوه که ناسه واری دیاره.

٢ - دوهه مین قه لا له خوړهه لاتی کتوی (زتیوه) دایه - نه م قه لایه له سه ر (سه کو) یه کی سی گوښه له به رد و خشت و ساروج دروست کراوه و له سی نوهوم پیکهاتوه، واده رده که وی نه م قه لایه شوینی نیگابانان و هاتو چوی خه لکی و جیی جی به جی کردن و بزوتنه وه ی کاروباری خه لکی بوبی، نه م قه لایه له گشت قه لا کان دیوه خانی زوړتره و پانو به رین تره - (کومه لی عاجی) له قیمه ت نه هاتوی (زتیوه) له م قه لا دا دوزراوه ته وه، هه روا سه دان شتی نه نتيکه ی تر.

٣ - سی هه مین قه لا له سه ر کتوی زتیوه و به شکلی چوار گوښه و سی نوهوم دروست کراوه، که نجینه ی به ناو بانگی زتیوه له م قه لا دا دوزراوه ته وه، (سه نده لی - میز - موبل) له م قه لا دا بینراوه (موجه - سه مه) هه یکه لیکی زوړ که وره یش هه رله م قه لا دا بیندراوه ته وه.

واده ز ده که وی که نه م قه لایه شوینی فه رمه نره وایان و خاوه ن ده سه لاتان بوبی، چون میز و سه نده لی زوړی تیدا بوه، له م شوینه دا ته رمی زوړ بیندراوه ته وه، به لام یه کی له وانه زوړ که وره و به خووه بوه به جوړی که نیسقانی ده سستی به نه ندازه ی نیسقانی زانی ناده می زادیکی نیستاکه بوه، که لله ی سه ریشی به سه ری پیاوی هه ره که وره شل بوو، به کورتی نیسقانی زان و موړه ی پشت و که ردنی وای ده ر ده خست که هی (دیوی سپی) یا (روسته م) بوبی. له م قه لا دا شوینه واری - لوله که شی - ناوی تیدا بیندراوه، له مه واده ر ده که وی که سی هه زار سال له وه پیش له کوردستان دا لوله که شی ناو بوه.

٤ - قه لای چواره م - نه م قه لا شاکاری میعماری کوښکی زتیوه یه، که راست له سه ر نوچکه ی کتوه که به دی هاتوه - نه م قه لا شوینی نه و دو میسوانخانه یه، که (هورودوت) و میژو ناسه کانی تر نویسیوانه که بن میچی یه کیکیان زو که شی ته لا - نه وی تریان رو که شی نوقره ی بوه.

دیواری که به ده وری قه لا که دا کیشرابو به شیوه یه کی زوړ جوان و دلرفین و به کاشی زه نگاوزه نگی - سور - ناوی - زه رد - و سپی و زه نگه کانی تر، کاشی کاری کرابو، شکلی نه و کاشیانه ی که له م دیواره دابه کار براون زوړ کلفت و تاییه تی بون، به داخه وه

کاتی که نه م دیواره به ته واوی له خاک هاتوه ته ده ره وه و بۆباندی (سه هیونیزمی) خایه ن ده ر که وتوه که زیر و نه نتيکه ی تیدانی یه رۆخاندویانه نه م دیواره که گه وره ترین به لگه ی (ته مه ددون و شارستانییه تی) و شاکاری هۆنه ری گه لی کورده وه له جیهاندا ته نیا دیواری بوه که به م شیوه بی وینه رازا بیته وه. به ده سستی ئاغای وه یسی نومایه نده ی باستانشناسی و ئیداره ی فه رهه نگی سه قز، به دنه ی باندی خایه ن و تالان چی (سه هیونیزم) رۆخیندرا و له به یین برا، نه م قه لایه ش له به رزایی ۱۸۳۵ گه زدا لوله که شی ئاوی بۆ براوه، سی هه زار سال له مه پیش کوردان لوله که شی ئاویان بوه که هیشتا ئورویا له کره خه ودا بوه.

#### ۵ - قه لای پینجه مین (ئارامگا و زیاره تگای زتیوه)

بی گوومان - دیاکو - ئیمانی به خودا و رۆژی دوایی و زه رده شتی پیغه مبه ر بوه، هه ر بۆیه ئارامگاهی کی بۆینه ماله ی میروشاکانی - ماد - درۆست کردوه که له ناو نه م ئارامگاهی دا ۶۵ قه بر بوه و ۷ کوبه ی زۆر گه وره یشی تیدا بوه، واده ر ده که وێ که نه م حه وت کوبه هی حه وت گه وره پیاوی - ماد - وه ك بنه له ی (فه ریبورز) و (رۆسته م) بوبی.

#### ۶ - شه شه مین قه لا یا ئاورگه: له خۆرئاوایی کۆمه له قه لا کانی زیوه و،

بری له چاوه (کانی) خۆرئاوای کتوی زیویه دورتر هه لکه وتوه، ئاسه واری قه لا و چه ند کۆشک به رچاوه که وێ، که ده ورو به ریان به ئاجوری زۆر قایم که نیتوانی ئاجوره کان به ماده یه کی زۆر سه ختی وایر کراوه ته وه، که ئاجوره کان به شکلی یه ك تیکه ی بی درزو که لین ده رهاتون، شکلی نه م قه لایه زۆرتر له وه ده چێ که (ئاورگه) یا مه نه نه نیق بوبی، ئاسه وار ناسان باشت ده توان برّواو رای خویان له م باره وه ده ربرن.

له ئارامگای زیوه دا حه وت سندوقی (مه فره قی) بهم جوّره دۆزراوه ته وه که ۱ - هه ولین سندوق (خوازاناتره)، به لام واده رده که وێ که سندوقی هه وه لیان که تیبه یه کی تیدا بوێ که نه م (که تیبه) ئیستا له موزه ی (لوویر) ی فه رانسه دایه و خانمیکی ئاسه وارناسی فه رانسه یی، نه م که تیبه ی له میخی یه وه به فارسی وه ر گیتراوه ته وه و، ده قی نوسراوه ی که تیبه که به م جوّره یه، (به هه زار زه حمه ت و که شمه که ش توانیمان قه لای که ره فتو بگرین) دیاره نه مه واده گه یه نی که قه لای که ره فتو زۆر گه وره و گرنگ بوه، کاتی ته نگانه سه نگه ر و کاتی فه رهانه شوینی حه سانه وه ۴ له گشت کاتانیشتا جیی رازونیاوی به نده گان له گه ل خودادا بوه

۲ - دوهه مین صندوق: له م صندوقه دا نه م شتانه بوه - ۱ - وه سایی کاملی زین و به رگی نه سپی له زیز - ۲ - سبی ساجی زیز - ۳ - چه ند موجه سه مه ی زیز له شکلی مامرو که له شیر - چون - ماده کان - که له شیریان به ره مزی خوش خه به ری و زوهه ستانی زانیوه.

۳ - سی هه مین صندوق: نه م شتانه ی تیدا بوه:

۱ - چه ند توپی پارچه ی پورتو کاوی تیدا بوه، چون ماده کان هه وه ل که سی بوون که له دنیا دا سه نعه تی پارچه کردنیان داهیناوه.

۴ - چواره مین صندوق: نه م شتانه ی تیدا بوه:

۱ - پر بوه له عه قیقی ورد و درشت و زورگه وره، چون عه قیق لای ماده کان پیروز و موباره ک بوه.

۵ - پینجه مین صندوق: نه م شتانه ی تیدا بوه:

نه م صندوقه پر بوه له لاجورد. چون ناسینی کان و ده رهینانی لاجورد و کانه کان تاییه تی ماده کان بوه.

۶ - شه شه مین صندوق: نه مانه ی تیدا بوه:

۱ - صندوقی: که موجه سه مه یه کی زیزی تیدا بوه، که: ماده کان به جیتی نالا که لکیان لی وه رگرتوه، نیستا نه و موجه سه مه له موزه ی تیرانی باستاندا، له ژیر چاو دیری دایه - ۲ - خه نه ره و شمشیر و تیروکه وانی تیدا بوه.

۷ - حه وته مین قه لا که (هورودوت) ناماژه ی پی کردوه دیواریکه، که به ده وری کیوی زیه داهاتوه ته وه و، گشت قه لا کانی تری له باوه ش گرتوه، ناسه واری نه م دیواره له زور شویندا به ر چاوده که وی و بناغه ی دیواره که یش، ده کری به چاکی بیندری، به وته ی خه لکی (زیویه)، نه م دیواره تا نزیکه ۱۵۰ سال له مه پیش به به رزی گه زیکی، ساخ و ده س نه خورده، پا به ر جاو زاوه ستاو بوه و چه ند ده روازه یشی بوه.

به لام پاشان ده رگا کانی له به ین چوون و دیواره کانیشی روخاون و، له به ر ده کانیان خانو به ره ی (زیوه) و دیکانی ده ورو به ری لی دورست کراوه، له خالی به رزی (نارامگا) ی زیویه زه نگیکی زور گه وره به قه د بوشکه یی له (مه فره ق) دوزراوه ته وه، که نه م زه نگه به زنجیری گه وره ی تاییه تی خو، زه نگی لیداوه، له ده ورو به ری نه م زه نگه چه ندین زه نگی چکوله و گه وره بوه، که گشتیان به هو ی زنجیریکی (مه فره قی) به زه نگی گه وره وه

به سرا بونه وه. هه روا زه نگوڵه ی زۆر ورد به زه نگی گه وره وه هه لاوا سرابون که نه م  
زه نگه زۆر به سام و ته ماشایی بووه!

## زانکوی گه وره و به ناو بانگی تورجان

زانای به ناو بانگ مه لاهه لی قزلجی

زانای پایه به رزی به ده نگ و باسان، نه ستیره ی ورشه داری ئاسمانی کوردستان،  
گه وه ری شه وچرای ریزی خواناسان، حه ق وئیزی به سام له ریزی اولیا و خاسان به  
سوژودلسوزی گه لی هه ژاران، عاشقی ده رس و فه قی و په یزه وی قورئان، خوالی خوش  
بوو - مه لاهه لی قزلجی تورجان

نه م مروپایه به رزه له ده ورو به ری سالی ۱۲۲۵ - ک - م له دئی قزلجه ی کوردستانی  
عیراق سه ربه شارستانی ئاو و هه وا خوشی پینجوتن، هاتوه ته دنیاوه، له لای مه لامحمدی  
باوکی ده ستی کردوه به خویندن و پیشه کی عیلمه کانیشی له خزمه تیا خویندوه - پاشان بو  
فیربون و، وه ده س هینانی نهینیه به ر بلاوه کانی زانست چوه ته ده ری و بوه ته فه قی و نه م  
دئی بوئه و دئی، کتیبی داوه به شاندا و نه م شار بوئه و شارگراوه، سه دان دژک و پی  
کولی له پی هه ل چه قیوه ، هه زاران ره نج و مه ینه تی دیوه، ده یان ماموستای زانای به رزو  
به دینی ناسیوه، رۆژی چه ند جار چوکی نه ده ب و ئیخلاسی داداوه، تازانستیکی له به ر  
کردوه ، خووخه ده یه کی جوانی وه ده س هیناوه، له هه رخه رمانی گولیکو، له هه ر  
گولیکیش چلیکی ته ل کردوه، نه مجار له سه ر په ره ی دلی پاک، پرله نه وین و به کولی  
نوسیوه، تابه عه یان مافی شاردراره و نهینی یه کانی له ئاوینه ی حه قیقه تدا دیوه، زیاترله  
بیت سالی ده ورائی گه نجی خو، له رتی که سبی که مال و زانستا به سه ر بردوه، به لام  
زیاترله خزمه ت نه م سی عالمه پایه به رزانه دا خویندویه تی ۱ - مه لامحمد بانه یی ۲ -  
مه لامحمد یای ۳ - مه لامحمد مفتی زه هاوی - که ژیان نامه ی هه رسی کیان به خاستی  
خودا لیک نه دینه وه،

ماموستای قزلجی دوا ی نه وه عیلمه کان ته واوده کاو ده چینه پله ی مه لایه تی، له

خزمت ماموستای دلسوزی خویدا - مه لامحمد یای - نیجازه ی ته دریس و فتوی و نیجتههاد وه رده گری.

کاتی که پیاهو گه وره و سه روکه عه شایه ره کانی ولات ته م هه واله نه بیسن، ده که ونه رقه به ری و کئی به رکئی، تا هه رکام نازاترئی به هه ر قیمة تی بووه مه لا عه لی قزلجی بیاته دئی که ی خوئی و بیکابه مه لا و ده رس ویزی نه وی، به لئینی خه لات و به راتی زوئی پی ده دن، ته نانه ت بریکیادن دئی و ملکی پیشکەش ده که ن، به لام ته م زانا به رزه هیچکامیان قبول ناکات، تا ناغای تورجان (حه مه ده مین به گ) مه شهوهر به (قوچ به گ) پی ده زائی و دیته خزمه تی و عه رزی ده کا، به ومه رجه ی ته شریف بیئیته تورجان، نیختیاری مزگه وت و جوهره و فه قی به ده س خوٚت بی، هه ر چه نده ت پی خوٚشه نه وه نده فه قی زابگره، ژبانیشیان چون چاکه له سه رمن بی - به لام براتی خوٚت که متر له وه یه که خه لکی به لئینان پی داوی، پایه به رز قزلجی به تورجان رازی ده تی و به لئین به قوچ به گ ده دا، مه لامحمدیای - ماموستای به سه ریدادی و ده لی: چون نه وگشت به رات و ملک و خه لاتانه ت نه ویستوو و ره تت کردونه ته وه، به لام به و به راته که مه ی تورجان رازی بویی؟؟ - ده لی ماموستاگیان بریاری نه م پیاهو به ره و زانین و ده رسی فه قی هان نه دا، له حاست مزگه وت و جوهره فه قی سه ربه خوٚ و ده سستی ناواله کردوم، که نه مه بوخوئی به لگه ی ریزو بایه خ دانان، بومه لای زانا و فه قی و خوئندن و ده رس و زانینه، به لام نه وان بولای دنیا و خوٚش گوزه رانی و ته ن په روه ریم زاده کیشن، که نه مه یش له ده رس و فه قی و خوام دورده خاته وه، خوٚمنیش بوخوام خوئندوه و خوٚم وه قفی خزمت به قورئان و شوئنی پیغه مبه ر (د) و شه ریه تی ئیسلام و زانومایی خه لک و درس و زانین کردوه<sup>۱</sup>

**نه خلایقی جوانی قزلجی: ۱ -** ده لئین له دئی تورجان دا چه ند مالیکی جوله که ژیاون و مالیکیان بوه که قزلجی هیچوه ختی له رتداپیشی ناکه وی، یه کی له یاره کانی - ماموستا ره خنه ی لی ده گری و ده لی: ماموستا تو ئیستا که مه لا چاکی ده وران و زانای به ناو بانگی زه مانی، لیت ناوه شیته وه که مالمی جوله که کان پیش خوٚت بخه ی، ماموستا له وه لامداده فه رمی ده زانم نه م بیروبروایه ی توٚله ئیمانه وه سه رچاوه ده گری، به لام ته م مالمه سی حه قی به سه رمنه وه هه یه، ۱ - له ته مه نداله من گه وره تره، گه وره یش ده تی

پیش بکه وی -

۲ - کاتی مالم هاته تورجان، نه وهاته دیده نیم و مه رچی ئینسانی و هاوسی یی خوئی به جی هینا، خودیاره نه مانه حه قیکن که به سه رمینیه وه هه یه  
 ۳ - له چه ند جیگای ته وراتا ئیشکالم بوه ولیم پرسویه ته وه نه ویش ئیشکاله کانی بوئی کردومه ته وه، به م جوړه مافی ماموستایی به سه رمه وه هه یه، ئیترقه ت ناتوانم پیشی بکه وم چون پیش که وتنی ماموستا خیلاقی نه ده به و منیش کاری نازه واناکه م -

۲ - ماموستای قزلجی زانایه کی گه وره بوه: که هه نگاو به هه نگاو به دوی پیغه مبه ر دا - (درودی خودای له سه ر) رۆشتوه، به م جوړه که گشت کاتی له مه سایی شه رعیدا وه ک قورنان ده - فه رمی - یُریدُاللهُ بِکُمُ الْیُسْرَ وَلَا یُریدُ بِکُمُ الْعُسْرَ رَیگای ئاسانی بوخه لکی کیشاوه، ده لَین رۆزێکی زوړسارد، ماموستا له گه ل فه قیکانی و چه ند که سی تر ده چن بۆسه فه ر، له قه راخ کانیه ک داله سه ر تاته به ردیکی سارد، کابرایه کیان چاوپێ ده که وی، که نوێژ نه خوینی، به لām له به رسه رما کابرا به نوړه پایه کی هه ل دینی و پایه کی داده بی، فه قیکانی ده لَین نوێژی نه م کابرا به تاله چون سی حه رکه له سه ریه ک نوێژ به تال ده کا، ماموستا ده فه رمی لَیی گه رَین: باوه رتان بی که نوێژی نه م کابرا هه ژاره له م چۆلگه دا و به م سه رما سه خته هه زارجار له نوێژی من و تۆله بارگای خوادا قبول تره،

۳ - راوێژی ماموستا له ده رس و تنه وه و قسه کردندا: خوالی خوشبو و قزلجی هیچکات له وشه ی قه له می و گران و دورله زه ین که لکی وه رنه گرتووه، به لکوو راوێژی زاری نه وه نده دل نشین و سرنج راکیشه رو جوان و ئاسان بووه که، دواي ته واوبونی ده رسی فه قی ده ت وت، که له میشکیا نوسراوه و له سینگیدا هه ل که ندراوه، هه ربه و جوړه له قسه کردنیشا هیچکات و شه ی سه خت و قه له می، که تاییه تی خو به زل زانانی فه زل فروشانه، به کارنه هیناوه، بۆنمونه، خوالی خوشبو حاجی مه لیکو لکه لامی سه قزی ده گیریتته وه که له ته مه نی گه نجیم دا بۆ زیاره تی ماموستا چومه تورجان، کاتی هاتمه هه یوانی مزگه وت، دیتم پیاوی نوێژده خوینی، وام زانی مجه وری مزگه وته که یه، پرسیارم کرد ماموستا، له کوئییه؟ وتیان نه وه تا، نوێژده کا، سه رم سوژما چون له



پیشدا پیم و ابو، موستا ده بی، میزه ریکی ده گه زی له سه روعه یای کی ناینی له به رو شالیکی کشمیری به شانه وه و که وایه کی شایانه ی له به ردابی، به لام به پیچه وانه ی گومانه که ی من، که وایه کی جاوی له به ردابوو. چومه پیش تره وه تا کاتیج که سلامی نوژه که ی داوه، سلاویکی گه رم و گوزی کوردانه ی پیشکه ش بکه م وه گولی دلم به بزه ی پر له به زه و شادی به بشکوینم، کولی دلی پرله زامیشم به مه ره می تاسه و نرای شفابه خشی دامرکینم، له م کاته دا کابرایه کی دیهاتی هات، دوا ی سلامی نوژه که ی، قسه یه کی عه رزکرد، ماموستایش له وه لاما فه رموی: با بکه ویته رۆژ (جوحمه) منیش که تا ئیستا، له وه هازانا یه کی گه وره م نه بیستبوو که وشه ی راست، وه ک دیهاتی به (چه وتی) به زاریاتی و، وشه ی (جمعه) بکابه (جوحمه) له مه سه رم سورما و عه جایه ب مام، به راستی نه وشه وق و زه وق و نه وینه ی که بو دیتی نه وزاناگه وره له دلما، گریه ی نه سه ندوور شه ی نه داوه به جاری دامرکا و کزبوو.

به م جوړه دوا ی زویشتنی کابراو عه رزی سلام و ده س ماچ کردن ولی پرسین، بی درنگ وتم ماموستا ئیشکالیکم هه یه؟ - نه ویش نه وه یه که وه ک نه زانم ناو بانگی تو دنیای پرکردوه، منیش له زیگای دوره وه بوکه سبی فه یزو به رکته هاتومه ته حوزور، به لام چه ند ده قیقه له مه و به ره له وه لامی نه و کابرا دا - جومعه ت، به جوحمه خوینده وه، که زورم پی عه جایه ب بووله پله ی به زری تو م به دوردی، ماموستای زانای گه وره فه رموی، مه گه ر نازانی که وتراوه: کَلِمَ النَّاسِ عَلٰی قَدَرٍ عُقُولِهِمْ - نه گه ر من له وه لامی نه و کابرا دا - جومعه - م بوتایه، ١ - وئی نه چووهر له بناغه وه لیم حالی نه بی، ٢ - یانه گه ر لییشم حالی ببوایه گومانی نه کرد که من به هه له دا چوم.

٣ - مومکین بو واتی بگا که من خو م له و بزل تر دانه نیم و به زمانی نه وقسه ناکه م، خو نه مه یش نه بوه هو ی نه وه که نه ودله خاوینه بی زیا و درویم لی بره نجی و لیم دوری بگری،

حاجی مه لیکولکه لام ده لی دوا ی نه م به یانه جوانه، که ده ت وت ئاوی ره وان و سروه ی به یان و سیحری به یانه، بوم ده رکته وت که ده بی هه له که م راست که مه وه و په له که یشم هه ل گرمه وه، نه وه بوویدی به لیتنم داله مه ولا ته نیا به زنی عالمانی وه ک قزلجی دابروم - فریوی له زنی لاده ران نه خو م، ئیتر له مه ولا له وشه ی گران و قسه ی قه له می

که لکم وه رنه گرت، تا خوّم به زلّ نه نویتّم و خه لکیش به هه وانه شکینتم،

ناسه وار و نوسراوه کانی خوالئی خوشبو قزلجی - به م جوّره یه

- ۱ - حاشیه له سه ر - تصریف ملاعلی ۲ - حاشیه له سه ر جامی ۳ - حاشیه له سه ر سیوطی ۴ - حاشیه له سه ر مغنی اللیب ۵ - حاشیه له سه ر - تسهیل ابن مالک - که په رتوکیگی گه وره یه له عیلمی (نحو) دا ۶ - حاشیه له سه ر - گمال شرحی شافیه ۷ - حاشیه له سه ر شرحی رضی گه ورتترین په رتوکی عیلمی (صرف) ۸ - حاشیه له سه ر فناری ۹ - حاشیه له سه ر شرح شمسیه ۱۰ - حاشیه له سه ر سیدی شرح شمیّه ۱۱ - حاشیه له سه ر عبدالحکیم که گرانترین په رتوکی (فلسفه و منطق) - ه - ۱۱ - نوسراوه له سه ر - مطوّل - ۱۲ - نوسراوه له سه ر (مختصر) ۱۳ - حاشیه له سه ر (مفتاحی سگاک) ۱۴ - حاشیه له سه ر جمع الجوامع ۱۵ - حاشیه و نوسراوه له سه ر - تحفه ی ابن حجر گرانترین په رتوکی مه زه هه بی نیامی شافعی ۱۶ - حاشیه له سه ر وضوح ۱۷ - حاشیه له سه ر (شرحی قاضی) ۱۸ - حاشیه له سه ر حکمة العین ۱۹ - حاشیه له سه ر عصام الدین وضع ۲۰ - حاشیه له سه ر عصام الدین استعاره - نوسراوه له سه ر بیضاوی ۲۱ - نوسراوه له سه ر - قصیده ی - بردیه ۲۲ - نوسراوه له سه ر شرحی (سبعة معلقة) ۲۳ - نوسراوه له سه ر (لامیّة العجم طغرای) ۲۴ - نوسراوه له سه ر قصیده لامیّة العرب ۲۵ - نوسراوه له سه ر (شرحی قصاید ابن ابی الحدید) ۲۶ - نوسراوه له سه ر خمیره ابن الفارض ۲۷ - نوسراوه له سه ر - تائیه الکبری ابن الفارض ۲۸ - نوسراوه له سه ر - قصیده اشکنوائیه ۲۹ - نوسراوه له سه ر - مقاماتی حریری - ۲۹ - نوسراوه له سه ر قاموس فیروزآبادی - ۳۰ - نوسراوه له سه ر (عبدالغفور لاری) ۳۱ - نوسراوه له سه ر لاری ۳۲ - نوسراوه له سه ر سیاله کوتی و سید شریف (له حکمه تا) ۳۳ - حاشیه له سه ر مطوّل ۳۴ - حاشیه له سه ر مختصری قانون ابن سینا له طب دا ۳۵ - ۲۶ - ۲۷ حاشیه وراست کردنه وه له سه ر - میژوی - ابن الاثیر - ابن خه له کان - حبیب السیر - ۳۸ - شرحی نخبة الفکر له عیلمی - (دراية الحديث) دا ۳۹ - حاشیه له سه ر شرحی - الفیه عیراقی له عیلمی درایه الحديث دا ۴۰ - حاشیه وراست کردنه وه له سه ر بخاری و مسلم - له حدیث - دا ۴۱ - نوسراوه له سه ر رساله تشریح الابدان ۴۲ - نوسراوه له سه ر - اتقان فی علوم القرآن سیوطی ۴۳ - نوسراوه له سه ر شفای قاضی عیاض ۴۴ - حاشیه له سه ر تورات و انجیل ۴۵ - نوسراوه له سه ر حاشیه کانی - جلال دوّانی له سه ر - شرح تجرید ۴۶ - نوسراوه له سه ر (عقاید

نسفی) ٤٧ - نوسراوه له سه ر شرحی عقایدی جلال الدین دوانی ١٧٨ - نوسراوه له سه ر شرحی مواقف ٤٩ - نوسراوه له سه ر شه رحی تهذیب الکلام ٥٠ - نوسراوه له سه ر شه رحی - منظومه ی شاطبی (په رتوکیکی زۆر گه وره و عه حبیبه له عیلمی - قرائت و تجوید (باش خویندنی) قورئان دا، که زۆر ده قیق و باش درێژه ی پیداوه ٥١ - حاشیه له سه ر شه رحی - حفايه له سه ر - کفایه ٥٢ - نوسراوه له سه ر په رتوکی - رفع الخفا ٥٣ - حاشیه له سه ر - تشریح الافلاک ٥٤ - حاشیه له سه ر - أشكال التأسيس له هه نده سه دا ٥٥ - حاشیه له سه ر - رساله الحساب ٥٦ - حاشیه له سه ر شه رحی جلی - له عیلمی حساب و جبر دا ٥٧ - حاشیه له سه ر شه رحی جواد له حساب استدلالی و جبر دا ٥٨ - شیعی عه ره بی له باره ی - فرائض و میراتا ٥٩ - شیعی عه ره بی له تجوید دا ٦٠ - په رتوکی - مقولاتی عشره ٦١ - نوسراوه یی له نادابی باس و وتووێژدا ٦٢ - شه رحیکی عه جیب له سه ر - بسم الله الرحمن الرحيم بيجکه له مانه ناسه واری جوان و به که لکی زۆری تریش هه یه کورته یی له چۆنیه تی فیرگه ی ناینی تورجان

له حه قیقه تا فیرگه ی ناینی تورجان له چاو زه مانى خۆی - زانکویه کی - به بایه خ بوه که گشت عیلمه کانى تیدا خویندراوه - عیلمی عه قلی و نه قلی، ریازی و ته بیعی زه مانى خۆی تیدا باس کراوه و خویندراوه وشى کراوه ته وه، له هه ر لایه که وه زانایان و خاوه ن هونه ران بو پهره دان به زانست و هونه رى خوڤان روڤان کرد بوه تورجان، وه رگرتى ئیجازه نامه ی عیلمی له تورجان وه ك زانست نامه ی زانکو کانى زه مان، جیی بیرو برۆای خه لك و به بایه خ بووه،

## ماموستای کانى قزلجی - زانکۆی گه وره و به ناو بانگی تورجان

خوالتي خوشبوو قزلجی بوخۆی ناوی (عه لی) به لām ماموستا پایه به رزه کانى تیکرا ناویان (محمّد) بوه ماموستا کانى قزلجی -

١ - مه لا محمّد - بانه یی کۆری باقر کۆری - محمود - له ناوچه ی بانه سالی (١١٩٦ - ک - م) هاتوه ته دنیاوه دواى ته واو کردنى عیلمه کان. ماوه یی له بانه خه لکی به زۆ و

شوئنی ناینی پاکی خوشی هیته ری نیسلام رابه ری کردوو و فه قتی بار هیناوه و ده رسی -  
 قورئان و شه رع و عیلمی و توه ته وه، به لام دوای نه وه که زانای گه وره و مه لاچاکی به ناو  
 بانگی مزگه وتی سور - مه لامحمد مه شهوور به - ابن الرسول - له سالی (١٢٤٦ ک) دا  
 کوچی دوایی ده کا و به ره حمه ت ده چی، له بانه وه ده چیتته مه هاباد و له جتی خوالی  
 خوشبوو، مه لامحمد - داده نیشی و ده بیتته وئیس و ماموستای فیرگی مزگه وتی سوری  
 مه هاباد، زوری پی ناچی که - عبدالله خانی موکری، دلی ماموستا، له خوی دیشینی و  
 ماموستای به ریزیش به ره و شاری سلیمانی کوچ ده کا و مه هاباد به جتی دلی،  
 فه رمانزه وای بابان و حاکمی سلیمانی پیشواز یه کی گهرم و گوزی لی ده کا و، زوری  
 ریزلی ده گزی و، له هه رلاوه وه سیله ی دل خوشی و حه سانه وه ی به جتی دینی، به لام  
 زوری پی ناچی که حاکمی مه هاباد - عبدالله خانی موکری په شیمان دیتته وه و په ی به  
 هه له ی خوی ده باوده نیری له دوی، دیسان سه د به رابه ره له هه وه ل جار زیاتره به ریز و  
 بایه خه وه ده ی هیئتته وه بو مه هاباد و ده یکاته وه به ماموستای فیرگی مزگه وتی سور،  
 نه م زانا بلیمه ته پایه به رزه، تا دواکاتی ژبانی، ته مه نی پر به رو به ره می خوی، له زیی  
 به رتوه بردنی فه رمانی خوا، زیندو کردنه وه ی زی و شوئنی پیغه مبه ری خوشه و بست  
 (درودی خوی له سه ر)، په ره دان به به رنامه ی ناینی قورئان وزانسته به کار هاتوه کانی  
 زه مانع برده سه ر، له سالی (١٢٦٠ ک) له شاری مه هاباد کوچی دوایی کرد 'هه زار  
 ره حمه تی خودای له سه ربی، خوالی خوشبوو مه لامحمد، یه کی بوه له زانا پایه به رزه بی  
 وینه کانی ده ورانی خوی،

بو به یانی بلیمه تی و پسپوژی و شکوو که مالی نه م زاته که م وینه، نه مه به سه که به  
 ده سستی خوی، له نزمترین په رتوکی عیلمی (صرف و نحو). تا به رزترین پله ی زانستی  
 عیلمی، بی په له و هه له، زور دورست و ره وان و جوانی، نویسونه ته وه،  
 نه گیرنه وه که نه وزانایه نه ونده خیرا (سه ریم) نوس بوه کاتی ده سستی به نویسن  
 کردبی تا جه وه ر ی ده واته که ی و شکاوی نه هاتی و موره که به که ی ته واونه بوئی  
 ده سستی له نویسن هه ل نه گرتوه

دیسان لئی ده گیرنه وه که له هه وه ل، تا ناخرین و شه ی ته فیسری بیضاوی - له چه ند  
 حه وتوو، که متر له مانگیك دا نویسوه ته وه، دیاره نه وانه ی که ته فیسری (بیضاویان) دیوه

ده زانن که نه م کاره یانی نویسنه وه ی که متر له مانگیکدا، سه رسور هینه ره و، وه ک موعجیزه وایه، به تاییه ت نه گه ر نوسراوه که یش له ناخرین پله ی دورستی و بی هه له یی دا بیت. خوشبه ختانه که نوسخه ی نه م ته فسیره به بایه خه ده س نوسه، له دوو به رگاهه ر ئیستا که هه یه، جارو باریش نوسراوه و حاشیه له قه راخ ته فسیر که داده بیندری، وامه شهوره که نه م زانابی وینه ته نانه ت له دانانی - سه ر - ژیر - بور - زه نه - ی وشه کانیدا که سی، هه له یه کی لی نه دیوه، بوخوی نه م دورستی و بی هه له ییه، له گه ل نه و خیرا نویسنه ی، که به ته واتور (هه والی جه ماوه ری بی پسانه وه) به ده ستمان گه یشتوه، بیجگه له ویش له برواری نویسنی جی جی په رتوکه که، بومان ده رده که وی، له حه قیقه تدا سه رسور هینه ره، ده توانین بله ین له میژوی نویسن دا

وه هاهه والی نه قل نه کراوه و نه نوسراوه، یا هه رنه بی به ئیمه نه گه یشتوه، له گه ل نه ویشدا ده گیرنه وه که له شه زی مال ویرانکه ری بانه دا، دوجار - په رتوکخانه که ی سوتاوه، که سه رله نوی نه م زانابی وینه به ریزه، ته واوی کتیبه کانی له سه ر تابه خوار، نویسه ته وه،

خوالی خوشبو قزلجی زورجارفه ر مویه تی ماموستا مه لامحمد بانه یی هه روه ک له عیلمی زواله تی و وشه یی داتا که سواری مه یدانی زانیاری و بلیمه تیه، له عیلمی نهینی و باتنی و پاریز کاریشدا تاقه سواری مه یدانه - خواله گشت زانایانی خرمتگوزار به ناین و زانست و خه لکی هه ژار خوش بی

۲ - مفتی زه هاوی -

- مه لامحمد - کورزی مه لا - احمد - کورزی حه سه ن به گ - کورزی رۆسته م به گ - کورزی که یخسرو به گ کورزی نه میر بابا سلیمان - کورزی فه قی - احمدی دارشمانه ی پشدری<sup>۱</sup> مه شهو به (مفتی زه هاوی) که له بنه ماله ی نه میره کانی بابان بوه و ناز ناویشی به فه یزی (فیضی) ده رچوه، چون ماوه یی 'مفتی' شاری به غدا بوه ناو بانگی به مفتی (زه هاوی) رۆبوه، چون دایکی له کورده کانی شاری زه هاوی کوردستانی ئیستا که ی ئیران بوه و ماوه یه کیش باوکی له وی ماوه ته وه، وای به چاک زانیوه که مفتی زه هاوی بی - نه ک مفتی به غدایی، تا کو به خه لکی زابگه ئینی که پله و مه قام، نه وی له خسته نه بردوه و خویشی به

۱) دارالعلم تورجان به قه لمی تورجانی زاده به لام خوالی خوشبو تورجانی زاده نه ی وتوه که نه و نوسخه له کوی به؟

۲) علماتا ص ۵۱۷

پله و پول و ناونه فروشته، به لکو سه ربه رزی و ناوی بۆگه له که ی وه وده ست خستوه،  
 (له سالی ١٢٠٨ ک) له شاری سلیمانی له دایک بووه و (سالی ١٣٠٨ ک) دوا ی سه د  
 سال ته مه نی پرخیزویه ره که ت له شاری به غذا کوچی دوا یی کردوه، نه م زانا که وره ٨٠  
 سال ته درسی کردوه و ماوه ی ٣٨ سالیش مفتی به غذا بووه و به سه ر گشت زانسته کانی  
 ئیسلامی دا ناگایی بووه، زه هاوی له خزمه ت باوکی داده ستی کردوه به خویندن، دوا ی  
 ماوه یی چوه ته خزمه ت، زانای گه وره (شیخ محمد معروف) ی نودی یی و زانستی معان -  
 به یان - به لاغه و عه روزی خویندوه، پاشان به ره و هه له بجه - زئی که وتوه و ماوه یه کی  
 که م له خزمه ت (شیخ عبدالله) ی خه ربانی داماو ته وه و به هره ی لی وه ر گرتوه، هه ر  
 له وتوه به ره و شاری سنه، زئی که وتوه و ماوه یه کی زور له خزمه ت زانای پایه به رز (شیخ  
 محمد قسیم) ی مه ردوخی داعیلمی حیکمه ت و که لام و ریازی خویندوه، پاشان هه وای  
 سابلاخ (مه هابادی) ئیستاکه ی که وتوه ته سه روچوه ته مه هاباد و له فیرگه ی مه لامحمد  
 مه شهو ر به (ابن الرسول)، هه یئه ت و ریازی ته واو کردوه، خوالی خوشبوو زه هاوی دوا ی  
 ته واو کردنی عیلمه کان ده گه رتته وه بو سلیمانی و له مزگه وتی شیخ باباعه لی، ماوه یه کی  
 که م خه ریکی ته دریس ده بی، پاشان ده چیتته شاری که رکوک و ماوه یه کی فره له وی  
 خه ریکی ته دریس و بارهینانی فه قی و ژانومایی خه لکی ده بی، زه هاوی له نیوان ساله  
 کانی (١٢٥٧ تا ١٢٦٠ ک) کوچ ده کا و ده چیتته به غذا - له سالی ١٢٦٦ له گه ل شوغلی  
 ته دریس دا ده کرئی به سه روکی کوژی ده رس بیژانی (مدرسینی) به غذا، وه له سالی  
 (١٢٧٠ ک) زه سمه ن ده کرئی به مفتی به غذا، تا ناخرین کانی ژبانی له م پله دا ده مینیتته وه،  
 مفتی زه هاوی شافعی مه زه ب - بووه به لام به هو ی ناگایی له مه زه ب بی ئیمام «ابوحنیفه»  
 و توانایی و ده سه لاتی به سه رشی کردنه وه و ولیکدانه وه ی نه حکام (ده ستور و  
 یاساکانی) ئیسلام، له ژیرا تیشکی قورئان و زئی و شوینی جوان ووته ی پزیه روبه ره می  
 خوشه ویستی خودا (درودی خودای له سه ر)، جیی بیروبروای په یره وانی  
 هه ردو لا بووه، هه روه ک شاعیری به ناو بانگی عیراق - عبدالباقی عُمَری - له تاریفی مفتی  
 زه هاویدا ده لی

قَدْ قِيلَ لِي إِذْ رُحْتَ أَتَشُدُّ عِنْدَمَا  
 فِي مَذْهَبِ النُّعَانِ بِالزُّورِ أَ قَدْ

شَاهَدْتُ دِينَ مُحَمَّدٍ يَتَجَدَّدُ  
 أَفْتَى الْأَمَامُ الشَّافِعِيُّ مُحَمَّدُ

یانی: به منیان وت کاتی که چوئته به غذا ودیت که ناینی پاکی ئیسلام گه شاهه ته وه و سه رله نوئی بوژاوه ته وه، هونراوه یی به هونه وه و بیژه، که ئیمام محمّد شافعی یه، که له به غذا له سه ر کورسی - موفتیگه ری - دانیشوه و به مه زهه بی ئیمام - (ابوحنیفه) یش فتواوه دا، بابیش زانین که دواى ماوه یی مه زهه بی ئیمام - (ابوحنیفه) ی بو خوی هه لَبژاردو بو به حه نه فی مه زهه ب مفتی زه هاوی زور زیره کو، تیژ زه ین و خاوه نی هوش و بیرتکی سه رسور هیئه ر بووه، هه رچیه کی بیستوه له جی له زه ینیدا نه خشی به ستوه، بیجگه له وه - که زانایه کی به رزو به بایه خ و عالمیکی پرکارو له خودا ترس، ده م و ده س به خیر و مرۆ دوست و غه ریب نه واز، له دروودوورویی دور، حه ق و تیزو زمان خوش و فه قیر خوشه ویست بووه، پاش مله ی نه بوه و ناوی که سی به خراپه نه بردوه، ده یان فریشته ی به ناو فه قی، له حه لقه ی ده رسی دابه به هره گه یشتون، سه دان زانای به ناو بانگ له خزمه تیدا ئیجازه (ودمی) مه لایه تی و زانایی یان له خزمه تیداوه ر گرتوه، وه ك ١ - مه لاهه لی قزلجی ٢ - مه لاهه بدوللا ی پیره باب ٣ - شیخ عبدالرحمن قره داغی ٤ - مه لا محمّد کوانه دولی ٥ - سید عبدالرحمن نقیب بغداد ٦ - شیخ عبدالوهاب نایب ٧ - شیخ حسن قره داغی ٨ - مه لا محمّد مه حوی شاعیری به ناو بانگی کورد ٩ - کوری لایه ق و بلیمه تی خوی. جمیل صدقی زه هاوی - شاعیری به ناو بانگی عراق، بیجگه له وانه مفتی زه هاوی اقسه زان - خوتبه خوین، نوسه ر، شاعیر یکی پایه به رزبوه به زمانی عه زه بی و فارسی و کوردی شیعی و توه، به تاییه ت له هونینه وه ی هونراوه (شیعر) ی عه زه بی دابی وینه بوه، شاعیری به رزو به ناو بانگی کوردی عراقی، خوالی خوشبوو معروفی رصافی<sup>١</sup> و تویه تی که هه ستی ناسک و ته بعی زه وانی من و، جمیل صدقی زه هاوی (کوری مفتی زه هاوی) له حاست ته بعی زانا و هونه ری پایه به رز، مفتی زه هاوی تنۆک به ده ریایه - جمیل صدقی زه هاوی، بوخوی له ریزی زانا و شاعیره هه ره به ناو بانگه کانی چه رخی خوی له خوهره لاتابوه،

خوالی خوشبو - ملك الکلام - ی سه قزی که پله یه کی زۆر به رزی له شیعر و په خشانى عه زه بی - فارسی - کوردی دا بوه، ته نانه ت شاعیر و زانای وه ک، ملك الشعراى، به هار، نه ديب و الممالك فه راهانى، له شیعر و نه ده ب دانه میان به ماموستای خویان زانیوه، له سه فه ر نامه ی خوی دا نویسه تی که له شاری به غذا به زیاره تی مفتی زه هاوی، که یشتم و له زنجیره ی و تار وحه لقه ی ده رسی داماوه یی حازرده بوم، مروحه ق بیژی، له عیلم و زانین و که مال و به لاغه ت و فه ساحه تا، له گشت ولاتی بیسلامی داوینه و هاوتام نه دیوه،

له شاری به غذا، ناصرالدین شای ئیران، چوه ته زیاره تی و ریزو بایه خیکی زۆری لی ناوه، به وه که مفتی بوی ئیرانی پیوه یه و دایکی خه لکی زه هاوی کوردستانی ئیرانه، خوی پیوه زاناره و ئیفیخاری پیوه کردوه، زه هاوی له عیلمی ربازی کۆن - حیکمه توکه لام - منطق - شه رع - اصول - ته فسیر - حه دیس<sup>١</sup>

نه ده بی و باقی که مالاتو هونه ری ئینسانی له ریزی زانا و بلیمه ته کانی چه رخی خوی بووه،<sup>٢</sup> خوالی خوشبو مفتی زه هاوی به هووی ته دریس و فتوا و زانومایی خه لکی و کاری زۆره وه، سه ری نه په رزاهه که یادگار یکی به که لک بنوسی و له دواى خوی به جیی بیلی، وه ک له م دووشیعره دا داخی ده روئی خوی ده رده بری و ده لی،

عاق تدریسی عن التالیف لیکن - ما انا من فضل ربی متأسف، من تلامیذی ألفت کتاباً - کل سطر منه فی العلم مؤلف، به لام دوودانراوه ی به م ئیشانانه هه یه  
١ - دانراوه یی له باره ی جبر و اعتزال و بیرو برۆای سونیانه وه

٢ - ته رجمه ی مه کتوباتی ئیمامی زه بانی (شیخ احمد فاروقی سرهندی) له فارسیوو به عه زه بی

به داخه وه تا ئیستا که شیعرى کوردی مفتی زه هاویم گیرنه هاتوه، نه ویش نمونه ی هونراوه جوانه کانی به فارسی

رسیداینک غرور مردم ناکس بدانجایی که بیند خویش را هر خرمگس از عجب عنقای

(١) رصافی - له سالی ١٢٩٤ ک م له به غذا له دایک بوه و له سالی ١٣٦٤ یا ١٣٦٥ ک م له به غذا له دنیا ده رچوه - نه م هونه ره به رزه له خیلی کوردی جباری باشوری که روک - ه هاوه لی خوالی خوشبو و جمیل صدقی زه هاوی بووه - که هه ردوکیا به ده س و ده م و قه له م تاتولیان، بو بورانه وه ی به ختی هه راران و برینی ده سستی زۆر داران حه ولیان داویتی کوشان رصافی نه لی - عاهدت نفسی والا یا م شاهدته - ان لا فتر علی جور الشیاطین ولا اصادق کذابا ولو ملکاً ولا اخالط اخوان الشیاطین مشاهیر کورد بابا مردوخ روحانی

(٢) سالنامه ی مه هاباد - به قه له می خوالی خوشبو احمد تورجانی زاده



گمارد خویش را هر زَرّه ناچیز، خورشیدی  
 هزاران در جهان جالوت هست و نیست داوودی  
 همه گم کرده راهیم و نباشد در جهان خضری  
 هزاران آورو بتگر عیانند و خلیلی نیست  
 از این اوضاع ناهمواری هنجار می ترسم  
 خوشا می یافتیم «فیضی» در این گنبد دگر جایی

شمارد خویش را هر قطره ای بی قدر، دریایی  
 فراوان بر زمین فرعون هست و نیست موسایی  
 همه کور و کر و لالیم و پیدا نیست عیسایی  
 بود چون نینوا هر شهر و نبود ابن متّایی

غیر از تو کس نمی کند این درد را دوا  
 خواهیم حاجت از تو خدایانه ماسوا  
 پرسید ز من لطیفه گویی  
 گفتا که بفارسی «ندی» چیست؟  
 دلاعهدی است چون بلبل در این گلزار می نالم

غیر از تو کس نیاز نسازد همی روا  
 با ما، در احتیاج بود ما سوی، سوا  
 پنداشت که فارسی ندانم  
 گفتم که بفارسی ندی، نم

میان ناله ما نیست چندان فرق ای بلبل

که از بی مهری گل، که ز جور خار می نالم

تو بر رخسار گل، من بر گل رخسار می نالم

نه مه یش نمونه ی شیعه عه ربیه کانی،  
 أَضِیْفَ الدُّجَىٰ مَعْنَىٰ إِلَىٰ لَيْلٍ شَعْرِهِ  
 وَ حَاجِبُهُ نُونُ الْوَقَايَةِ مَا وَقَتْ  
 يَا رَبِّ حَارَتْ فِي ثَنَاكَ عُقُولُ  
 إِنَّ الْوُجُودَ ثَنَىٰ عَلَيْكَ بِأَثَرِهِ

فَطَالَ فَلَوْلَا ذَاكَ مَا خُصَّ بِالْجَرِّ

عَلَىٰ شَرْطِهَا فِعْلَ الْجُفُونِ مِنَ الْكُسْرِ

مَاذَا عَسَىٰ فَيْكَ الْعُقُولُ تَقُولُ

فَثَنَاءُ أَهْلِ الْفَضْلِ فِيكَ فُضُولُ

۳ - مه لا محمد یای، زانای نازا و به رزی خوش ناو، بارانی نه رمی به هه وروساو،  
 گولی گه شی سه رشه تاوان - هیزو گلینهی دوچاوان، سروه ی به خیری به یانان، نه ستیره ی  
 گه شی نیشتمان، خوشه وستی له لای خودای، خوالی خوشبو مه لامحمدی یای، نه م زانا  
 گه وره یه کی بوه له موده رزیسه هه ره به ناو بانگه کانی مزگه وتی سورمی مه هاباد، خوالی

خوشبو قزّجی پایه ی عیلمی نه م ماموستایه ی پّی گه وره تربوه له پله ی زانستی مفتی زه هاوی<sup>۱</sup>

## فه قی و خوئینکاره به ناو بانگه کانی قزّجی (مه لا عبدالله - ی پیره باب)

۱ - خواناسی بیر تیژی دلسۆز، زانای بّی وینه ی به سۆز، عالمی پارّز کاری زه بیانی، دوورله هه وای نه وسانی، میرات زانی مه لا چاکی به شه ره ف وداب، خوالی خوشبو مه لا عبدالله - ی پیره باب، نه م زانا پایه به رزه خه لکی دبی - دیبوکری مه لبه ندی مه هاباد بوه، که له خزمه ت مه لا محمدی خه تی و مفتی زه هاوی و مه لا عه لی قزّجی ئیجازه عیلمی وه رگرتوه، له دیکانی وه ته میش بوه ته مه لا و ماویی له م ئاواپیانه ده رسی فه قیی وتوه ته وه و خه لکی وه سه رزّی چاکه خستوه، له پاشان چوه ته شاری مه هاباد و تا ئاخیرین کاتی ژبانی له فیرگه ی ئاینی (هه باساغای) سابلّاغ داده رسی ئاینی وتوه ته وه، سه دان فه قیی بارهیناوه و خه لکی بوّریگای ئاینی زانومایی فه رموه، خوالی خوشبوو پیره باب له عیلمی هه نده سه «نه ندازیاری» و حیساب «ژوماره» و جه بر و ریازی داشان به شانی زانستی ئاینی ئاگایی و ده سه لّات و مه هاره تیکی سه ر سوّرهینه ری بووه، ته نانه ت زانا ئاینیه به رزه هاو چه رخه کانی، بوّ کردنه وه ی گزّی پووچکه و مه ته لی بّری له په رتووکه ئاینی و نه ده بیه کان، ده س به داوینی نه بوون و په نایان پّی ده برد، نه م زانابی وینه، نوسراوه و حاشیه ی زووری له سه ره په رتووکه عیلمیه کانداهه یه، وه ک:

- ۱ - حاشیه له سه ر خلاصة الحساب ۲ - نوسراوه له سه ر تحفه ی ابن حجر، ۳ - حاشیه له سه ر «اصولی اقلیدس» ۴ - حاشیه له سه ر «اسطرلاب» ی بیرجه ندی ۵ - په رتوکی له عیلمی هه ئیه ت و هه نده سه دا،

خوالی خوشبوو پیره باب به تاییه ت له حه ل کردن و لیکدانه وه ی مه سایی میراتا به ناو بانگ و که م وینه بووه، له سالی (۱۳۰۹) یاوه ک بّری ترده لّین له (۱۳۱۸ ک) کوچی دواپی کردوو

## (فه قیکانی پیره باب)

نه م چوار زانا پایه به رزانه ماوه یه کی زۆر له فیرگه ی تاینی پیره باب دافه قیه تیان کردوه و له ده ریای عیلم و خه رمانی که مالی نه و زانا گه وره دوزری زانین و گولی فیربون و که مالیان هه ل گرتوه ته وه،

١ - میرزا عه لی قازی که له رشته کانی نه ده ب و عیلمی شه رعی، به تایبه ت له زانستی ریازی کۆن دایه کی بوه له زانا به ناو بانگه کانی ناوچه، به تایبه ت خه ت خوش ترین خوش نوسانی زه مانی خوی بووه، له سالی (١٣١٠ ک) کۆچی دواپی کردوه قازی میرزا عه لی کۆری قازی میرزا ابوالقاسم کۆری میرزا محمود له بنه ماله ی قازیه کانی سابلاخی موکری پشت له سه رپشت نزیککی سی قه زن قه زاوه تی مه هابادیان به ده سته وه بوه، به عیلم و هونه رومرو قایه تی و پایه به رزی به ناو بانگ بون قازی میرزا عه لی له (١٢٧٩ ک) له شاری سابلاخ مه هابادی نیستاکه له دایک بووه و هه رله وئی عیلمه کانی ته واو کردوه له خزمه ت خوالی خوشبوو پیره باب نیجازه ی وه رگرتوه، پاشان ماوه ی چل سال له خزمه تی خه لکی هه ژاری کوردا زاوه ستاوه، قه زاوه تی کردوه و ده رسی و توه ته وه، له زیی نازادی و سه ربه رزی گه له که یدا، حه ولوته قالای زۆری داوه و ونجی فره ی کیشا وه، چه ند جاریش له به ندیخانه خرا، خوالی خوشبوو میرزا عه لی نوسراوه ی زۆری بووه به لام له شه زی جیهانی هه وه ل و هی رشی روسه خایه نه کان بومه هاباد، تیکرا سوتان و له به ین چون، نه وه ی ماوه. ته نیا شه رحی «بانت سعاده» بوه، قازی عه لی پاش ٧٢ سال ژبانی شه رافه تمه ندانه و به سه مه ر، له سالی (١٣٥٠ ک) کۆچی دواپی کرد، خوالی خوشبوو میرزا، باوکی دلسوزی قازی محمّد «پیشه وا» و میرزا ابوالقاسم «صدر قاضی» بووه، که هه ردوکیان سالی (١٣٢٤ هه تاوی) به ده ستی خوین مژه کانی شاجه په له کانی په هله وی، له سه رمافی زه وای گه له که یان له داردران ٢١ - حاج مه لا عبدالله ی وه لزی، خواناسی به دین و دل پاک و بزبان، نه ستیره ی ئاسمانی ده شتی موکریان، شابازی تیزبالی عیشق و نه وین، له ترسی خودا حه ق ویزو چاو به نه سرین، له کاتی یادی خودا دل و ده رونی ده له رزی، خوالی خوشبوو حاجی مه لا عه بدوللای وه لزی، له سالی (١٢٨٥)

(ك) هاتوه ته دنیاوه و له ته مه نی شه ش حه وت سالییدا ده سستی کرده به خو یندن و خودایش یارمه تی داوه و به چاکی عیلمه کانی خواره وه ی خویندووه، له سالی (١٣٠٨ ك) چوه ته بیاره ولای زانای گه وره مه لا عه بدولقادری مه لا چاکی نه و سه رده مه خویندویه تی پاشان چوه ته خزمه ت زانای به ریز مه لا عه بدوللای پیره باب و له وی نیجازه ی وه رگرتوه، پاشان حاجی ئیلخانی زوری ریزی ناوه و به ده سستی قه دزو شکو بردویه تیه دئی حه مامیان و له وی بوه ته موده رزیس، له گشت ناوچه کانی کردستانه وه فه قی زوویان تی کرده و به هره یان له خزمه تیواوه رگرتووه، زانای کوردی نوسی به ناو بانگ مه لا عه بدولکه ریمی موده رزیس له یادی مه رداندا ده نوسی کانی: له سالی (١٣٤٩ ك)، که من دوو سال بوو هاتبوو مه بیاره، حاجی مه لا عه بدوللأهات بوئه وی بوزیاره ت، مه لا موحه ممه د نه مینی - کوریشی له گه ل بوو، که فه قی یه کی زیره ك و به هره مه ند بووه نه وه نده ی نه مابوو نیجازه وه ربگری، زوژتکیان نه م کوزه ی پی و تم من ناویرم پرسیار له باو کم بکه م، تو پرسیارم بو بکه مه عنای نه م دوو شیعه ی نیزامی چی یه که: ده لی

الهی طول و عرض عالمی را      توانی در دل مور آفریدن

نه وسعت در درون مور بردن      نه عالم را سر مویی بریدن

منیش پرسیاره که م لی کرد، له وه لاما فه رموی: به ظاهیر موساواتی مه کان و موته مه ککین واجبه عه ده مه که ی محاله، که وایی نه م دوو به یته له سه ر نیعتباری صوره تی عیلمی بیاکراوه نه ك صوره تی عه ینی، به م وه لاما نه ئیشکاله که حه ل بوو، پاشان سه فری حه جیشی کردووه، خوالی خوشبوو له سالی (١٣٦٠ ك) کوچی دوایی کرده و سی کوری مه لا چاکی له دوا به جی ماوه،

الف: مه لا عه لی ولزی (١٣١٠ هـ) له دئی په سوه له دایک بووه که عیلمه کانی له خزمه ت بابی دا خویندوه و چاکترین زانای سه رده می خوی بووه،

نوو سه ردوو سالم له خزمه تی خویندوه، پاش ته واو کردن و نیجازه وه رگرتن ماوه پی له دیکانی - صاحب و تورجان مه لایه تی کردووه، پاشان تا کانی ژبانی له فیرگی حه مامیان ده رسی فه قیی وتوه ته وه و خزمه تی ناینی کردووه، له سالی (١٣٥٢ هـ تاوی) له دئی حه مامیان - کوچی دوایی کرده

ب: مه لا موحه ممه د نه مینی وه لژی - له سالی (١٣٢٢ ك) له دیتی په سوه ی لاجان له دایك بووه له خزمه ت باوکی داپیشه کی عیلمه کانی خویندوه، هه رواله خزمه ت برای گه وره و زانای خوئی مه لا عه لیشدا خویندویه تی. پاشا له خزمه ت زانای به ناو بانگ (مه لا گچکه ی) هه ولیر، عیلمه کانی ته واو کرده و هه ر له ویش ئیجازه ی وه رگرتووه.

دوایی بووه ته مه لا و ده رس وژی دیکانی (قه ره گوژ) (عه مبار) نه م زانا پایه به رزه خه ت خوشه به رزه له سالی (١٣٤٩ هه تاوی) داهه ر له دیتی عه مبار کوچی دوایی کرده

٣ - مه لا موحه ممه د حوشه ینی تورجانی کورزی خوالی خوشبوو قزلجی له سالی (١٢٨٨ ك) له دایك بووه و له سالی (١٣٢٥ ك) به ره حمه تی خودا چوه، نه م زانا خوانا سه گه وره له خزمه ت باوکی دلسوزی خویدا عیلمه کانی ته واو کرده تااخرین کاتی ژبانی خه ریکی فیتر کردن و بارهینانی فه قی و، زانومایی و خزمه تی خه لکی هه ژار بووه، له عیلمی اصول و مه نطق و حیساب و نه دبیتای عه ره بی و فارسی داپله یه کی به رزی بووه، به تایبه ت له هونه ری داناتی ئیشای عه ره بی و فارسی داده ستیکی به رزو به ده سه لاتی بووه، دوو په رتوکی به که لکی لئی به جی ماوه ١ - شه رح و لیکدانه وه یه کی به کار هاتوو له سه ر - فه ریاضی قزلجی ٢ - هونراوه ی نوخبه تolfکر - له عیلمی حه دیشدا ٤ - مه لا عه بدوررحمانی مودرسی مزگه وتی سور نه وه ی خوالی خوشبوو - مه لا موحه ممه دی یای که له عیلمی عه قلی و نه قلی، تاریخ و ریاضی کون، له جوانی ژاوژ و شیرینی ده رس و تنه وه دا به رزه به ناو بانگ بووه

دوو هه مین فه قی چاکی قزلجی - مه لا چاکی زه مان  
عه بدوررحمانی پینجوینی یه،

زانای به بایه خ و به رزی زه مان - داری پر به رو سیبه ری کوردستان، مه له وانی ده ریای شه رع و قورئان - گولی سه رچلی کومه لی خواناسان، سوار چاکی به ربناری ده شتی شاره زوور، له هه وای نه وس و زورداران به دوور، گفت و لفت خوشی، که هه ر جوان بوو بیدوینی، زانای به ناو بانگ مه لا عه بدوررحمانی پینجوینی، کورزی مه لا

موحه ممه ده و له بنه ماله ی شیخ نورالدینی بریفکانی یه، له سالی (١٢٤٤ ک) له شاری ئاووهه وا خوشی پینجوتن له دایک بووه، هه رله مندالیه وه چوه ته فه قیه تی و بووه ده ست هینانی عیلم و که سبی هونه رو که مال دتی به دتی و شار به شاری له پتوه داوه، سه دان کیوو که ژو ده شت و ده رولاپال و شیو و هه لدر، ره وزو زه رد و ماهی کوردستانی گه رمین و کویستانی ئیران و عیراقی بریوه، هه زاران ده ردی چه شتوه وده یان ئیشی دیوه، سه دان زه حمه تی کیشاوه، تا به خت یاری کردوه و له تورجان دامه زراوه، گولی دلی پشکووتوه و کولی نه وینی دامر کاوه، ماوه یه کی زور له خزمه ت ماموستای گه وره داماو ته وه، پاشان ئیجازه ی وه رگرتوه و هاتوه ته ژشاره خوشه که ی خوی، که به داخه وه ئیستا که به هوئی شه زی هه شت ساله ی مال و ترانکه ره ی داسا پایو عیراق به سه ر ئیران دا و تران و چوله، خوشبه ختانه ماوه یه که شه زویستاوه، هیودارین به ویستی خودا به زویی ئاوه دان بیته وه، ده یان پینجوتنی تری لی هه لکه وی و، سه رله نوئی چرای زانستی هه ل بیته وه، ناین پاکی ئیسلام و به رنامه ی قورئان له نیو دلی گه لی نازای کوردا زور له جارن چاکتر بیوژته وه و، بیته هوئی سه رکه وتن و یه کیه تی و پیروزی یان یا خوا،

نه م زانا که م وینه ماوه ی چل سال له پینجوتن دا ته درسی فه رموه و حاشیه ی له سه ر په رتووکان نویسه، خه لکی وه خه به رهیناوه، ژئی و شوینی خوشبه ختی و سه رکه وتن بو ته خت و بی کولو کردون، ماوه یه کی که م چوه ته شاری سلیمانی و له مزگه وتی جامیعه ی گه وره داده رسی فه قیتی داوه به لام دووباره گه راوه ته وه پینجوتن و هه رله ویش له سالی (١٣١٨ یا ١٣١٩ ک)، به ره حمه تی خودا چوه نوسراوه کانی خوالی خوشبوو پینجوتنی به م جوړه یه

١ - حاشیه له سه ر - گه له مبه وی بورهان له مه نطقا که له سالی (١٣٤٧ ک) له میصر چاپ کراوه.

٢ - نوسراوه له سه گه له مبه وی ئاداب که له سالی (١٣٥٣ ک) له میصر چاپ کراوه،<sup>٢</sup>

(١) مشاهیر الکورد و کوردستان نه مین زه کی ج ٢ ص ١٢ مشاهیر کورد بابا مردوخ روحانی - احمد تورجانی زاده - علمائنا  
(٢) یادی مه ردان ص ٥١٣ - ٥١٤ مشاهیر کورد بابا مردوخ

## سێ هه مین فه قی چاکی قزلجی (سێد حسن چۆزی)

٣ - نه ستیره ی کۆزی زانیاران، بازی تیزبالی ناو یاران، گۆلی سه رشاخێ مه ریوان، له ده ریای شه ریه تا گه میه وان، ریبواری رتگای حه قیقه ت، ئالا هه لگری، شه ریه ت، په ی به ر به رازی ته ریه ت، به عیلمی پز، خیری زۆری - وینه ی زۆره تیشک و خۆری، زانا سه ید حه سه نی چۆزی، نه م زاته زانا یه کی گه وره و به ناو بانگ بووه، له وه چه ی مه لا نه بویه کری موصه ننیفه که نه چینه وه سه ر سه ید موصه ممدی مه شهوهر به پیرخدری شاهۆ،

نه سه بی به م جوهره یه، سه ید حه سه ن کۆری سه ید عه بدولقادی کۆری سه ید ئیبراهیمی کۆری سه ید عه بدوررحمانی کۆری مه لا ئیبراهیمی مه شهوهر به مه لا میرزای کۆری سه ید عه بدولغه ففاری کۆری سه ید ئیبراهیمی کۆری مه لا عه بدولکه ریمی کۆری مه لا نه بویه کری موصه ننیف خوالی یان خوشبئی، ماوه ی چوار سال له خزمه ت خوالی خوشبوو قزلجی له دئی تورجان خویندویه تی به ر له ویش ئیجازه ی وه رگرتووه، ماوه یه کیش له فیرگه ی پینجوین خویندویه تی، چۆزی له سالی (١٣٠٥ ک) داله گه ل حاجی شیخ نه حمه دی کۆزی سیراجه ددین دا چووه بوحه ج له و سه فه ره دا ته ریه تی له سه رده ستی نه و وه رگرتووه، خوالی خوش بوو چۆزی له گه ل نه وه ی که له درسی فه قی یان به ر ده وام بووه گه لی نوسراوه له دوا به جی ماوه وه ک

١ - حاشیه (په راوێز) له سه ر سه عدوللا چکوله

٢ - حاشیه له سه ر فه ریده ی جه لاله ددینی سیوطی

٣ - حاشیه له سه ر ته صریفی مه لا عه لی

٤ - حاشیه له سه ر (تهذیب المنطق)

٥ - حاشیه له سه ر جه لالی مه نطیق

٦ - حاشیه له سه ر گه له مبه وی بورهان

٧ - حاشیه له سه ر عه بدولحه کیمی شه رح شه مسی

٨ - کتیی به ناوی (الرسالة الکلامیه)

٩ - حاشیه له سه ر ته فسیری به یضاوی، له م کتیی یداگه یشتووه ته سووره تی (القیامة)

وله ویدا کوچی دواپی کردووه

حاجی سه بید چه سه ن له سالی (١٣٢٣ ك) دا له ته مه نی چه فتا سالیڊا كوچی دواپی  
کردوو مه لیکولکه لامی مجدی به م جوړه لاواندوه به ته وه

ستوده سید فاضل حسن که در دانش	ندیده است چو او دیده زمین و زمن
زهی که بود ز هفتادواند سال فزون	همیشه کار او احیای علم و شرع و سنن
شد از دیار فنا شادمان بدار بقا	بدان صفت که غریبی رود بسوی وطن
نوشت از پی سال وفات او مجدی	بسوی دار بقا روان - روان حسن <sup>١</sup>

ته م زانا پایه به رزه بینا به نوسراوه ی زانا ته همه دی تورجانی زاده دواپی ته واو کردنی  
عیلمه کانی چوه ته تورجان و ماوه ی چوارده سالی تر له خزمه ت ماموستای قزلجی  
داخه ریکی فیربون و پیدا چوونه وه و لیکدانه وه ی عیلم و شه رع و قورئان بووه، پاشان  
ئیجازه ی وه رگرتووه، (خوازاناتره) له گه ل ته وه داکه خوالی خوشبوو چوژی مه لا چاک و  
زانا و بلیمه تی زه مان بووه، مه لایه کی قسه خوش و نکته زان بووه، ده گیرنه وه رژی  
فه قیکانی ته م نامه ی بو ده نووسن (چوژی چوژی چه وری) نه ویش له وه لاما بویان  
ده نویسته وه، (برنجم نارد - به ره نجم نارد) قبولی که ن قبولی که ن

## چواره مین فه قیی به ناو بانگی قزلجی

مه لا عه بدوللا داغستانی مه شهوور به جوانشیره -

ته م زانایه له داغستانی قه فقاژه وه ناو بانگی خوالی خوش بوو قزلجی بیستوه وه و  
له ویوه به پیاده هاتوه ته تورجان و ماوه به کی زوری لی ماوه ته وه، ته م خوالی خوشبوو  
زوربه ی کتیه عیلمیه کانی به خه تی خوی نویسوه ته وه و، حاشیه یشی له سه ر کردون،  
ته م زانایه کاتی فه قیه تی خوی کردبوو به دوو به شه وه به شیکی له تورجان ده ماوه و له  
خزمه ت ماموستای قزلجی دادرسی زانست و شه رع و قورئانی ده خویند، به شی  
دوووه میشی ده چووبو - ته ویله، له خزمه ت خوالی خوشبوو - شیخ سیراچه ددیندا - فیتری  
سه یروسلوکی صوفیه تی ده بوو،

ته ویلی عیلم و غیرفانی خودایی ته رامی له خوالی خوشبوو داغستانی هه ل گرتبوو

(١) به جیسایی پیتی - نه بیچه د - نه م نبوه شمیره دبسته ١٣٢٣ که سالی کوچی دواپی خوالی خوشبوو مه ییدحه مه نه -



به جوړی که به ده وام له نیوان تورجان و هه ورامان دا به پای پیاده له هاتوو چوډا بوو، تاله ناکامدا له نیوه ی رزی دا کوچی دواپی ده کا وشه هیدی رتگای عیشق و نه وین ده بی، نه م زانایه بزمان و نه دببات فارسی هه روه ها به زمانی رویش ناگاوزانا بووه،

نوسراوه یه ک له زمانی رووسییه وه به عه زه بی وه رده گیر و بو په سه ند کردن ده بیاته خزمه ت ماموستا، ماموستایش له حاشیه ی په رتووکه، که یداده نوی، چون بناغه ی نه م عیلمه و باسی هه یته تی تازه له لای نیمه نه کراوه به هیچ جوړی ناکری نه زه ری بده م، هه رته مه بوخوی به رزی پله ی عیلم وزیره کی و ئینسافی قزلجی وه ده رده خا، نه م چوار فه قی یه له نیوان سه دان فه قی چاک و زانای خوالی خوشبوو قزلجی دا به - (فقهای اربعه) ناو بانگیان ده ر چووه، یانی زانا و مه لاچا کانی نه و کاته ۱ - مه لا عه بدوللا پیره ناب ۲ - مه لا عه بدوررحمانی پینجوینی ۳ - مه لا سه بید حه سه نی چوژی ۴ - مه لا عه بدوللای داغستانی - یان به «فقهای اربعه» ناو بردوه، یانی له عیلم و پاریزکاری دا به جی داری - چوار پیشه وای خه لکی سوننی ۱ - نیمام ابوحنیفه ۲ - نیمام مالک ۳ - نیمامی شافعی ۴ - نیمام احمد بن حنبل - یان داناون، بوخوی هه ر ته م موقایه سه و شوبهاندنه، نیشانی نه دا که فیرگه ی تورجان و زانایانی ده رچوو له م فیرگه، تاچ زاده یی له روانگای خه لک و زانایانی ناوچه دا به بایه خ و خوشناو، به رزو به ناو بانگ بوون، خواله گشتیان خوش بی - دواپی نه وه ی که رۆژ رۆوناکی عیلم و پاریزکاری، قزلجی، زانای پایه به رز و دیاری، سه دان زانای بارهینا و ده یان نوسراوه ی به جی هیشت به یادگاری، نه مروفه رمانی په روه ردگاری هاته سه ر، رۆژی دووشه ممه چواره می ذی حه ججه ی سالی (۱۲۹۵ ک) کوچی دواپی که وته به ر، هه زاران درود و زه حمه تی خودای له سه ر، نه م زانا گه وره ماوه ی چل سال له تورجان، داریکی پر به رو به سیبه ر بوو، که قارانج و به رهه می به خه لک ده گه یاند هه زاران زیواری شه قامی عیلم و زانست و خواناسی پی ده گه یاند

فیرگه ی تورجان دواپی خوالی خوش بوو قزلجی یانی له سالی (۱۲۹۵ ک) به ولاره چه ند سالی له ژیر چاو دیری کوزی زانا و جی داری - مه لامحمد حه سه نی قزلجی، به رتوه ده چوو، به م هویه وه باسی نه م زانا و کوزه کانی مه لا حوسه یینی قزلجی و وه چه کانیشی ده که یین

۱ - مه لا موحه ممه د حه سه نی قزلجی: کوزی زانا و به ناو بانگی قزلجی له دپی تورجان سالی (۱۲۷۵ ک) هاتوه دنیاوه و له سالی (۱۳۲۸ ک) له شاری بوکان کوچی

دوایی کردوه، نه م زانا پایه به رزه، ته مه نی به به هره و پزبه ری خوئی، له زبگای فیر کردن و بارهینانی فه قی وراگه یاندنی فه رمانی خودا و ئاینی پاکی ئیسلام، به هاوژه گه زوگه له نه به زه که ی خوئی باخت کرده، ته م زانا گه وره به ده عوه تی (موحه ممه د حوسه ین خان) سه رداری موکری و (نه حمه داغای ئیلخانی) که هه ردووکیان له پیاوه ناوداروزانا په روه ره کان نه ژمیردران، له تورجان کوچی کردوچوووه شاری بوکان له ناخرین پله ی زیزوشکوودا تا ناخرین کاتی ژبانی به درس و باسی عیلم و فتوا و خزمه ت له زتی خوا داخه ریک بووه،

له به رابه ری سته م و زوری زور ویتزاندا وه ک کیوزاوه ستاوه، له زورجی داده سستی زوردارانی له سه ره ژاران لا دوه، مه لاه بدولعه زیزی مفتی سه قز - که یه کئی بووه له فه قی چاکه کانی مه لاموچه ممه د حه سه ن و هه میشه به (مه لای گه وره) ناوی بردووه، ده لئی خوالی خوشبوو مه لاموچه ممه د حه سه ن زورتری شانامه ی له به رده خوینده وه له کاتییدا که مه لاکانی نه و سه رده مه که متر سه روکاریان له گه ل شانامه دا بوو، نه م زانا پارێزکاره به مه لای گه وره به ناو بانگ بووه، هه روه هاله نه ده بیاتی عه زه بی و فارسی دا ده سستی کی گه وره ی بوو، ته نانه ت کتیبی زه ق و گرانی وه ک - حبیب السیر - ی به نه دیبه زانا کان وتوه ته وه، بیجگه له و گشت فه زل و زانیاری یه شاعیریکی به رز و به ده سه لات بووه به عه زه بی و فارسی و کوردیش شیعرێ وتوه، به لام ته نیانه م دووشیعره کوردی یه م ده س که وتوه، که وه زن و ئاهه نگیکی تایبه تی هه یه، وه ک ناهوی وه حشی سل ده کا - سمکول له سه حرای دل ده کا، هه رچون بولبول بوگول ده کا - نه منیش هه روام بوچانانه تائه و جیگه ی زانیومه شه رحیکی له سه ر کتیبی فه رایض (میراتی) باوکی قزلجی هه یه،

### زانای گه وره مه لاموچه ممه دی قزلجی تورجانی: مه لاموچه ممه دی

تورجانی که له عیراق به شیخ موچه ممه د قزلجی به ناو بانگه، کورێ مه لاموچه ممه د حوسه ین، کورێ زانای گه وره مه لاهه لی قزلجی یه - له سالی (١٣١٠ یا ١٣١٣ ک) له دیتی تورجان هاتوه ته دنیاوه، اماوه تی له خزمه ت باوکی دا خویندویه تی، پاشان زوربه ی حوجره و فیرگه ئاینیه کانی کوردستانی ئیران و عیراق گه زاوه، تاله پله ی عیلم و هونه ری زه مانێ خوئی سه رکه وتوه و به پایه ی که مال گه یشته و ئیجازه مه لایه تی وه رگرتووه، نه مجار جوه ته شاری مه هاباد و بووه ته ده رس ویزی مزگه وتی حاجی سه ید با یزید،

(١) فه ره نگی مه هاباد - تورجانی زاده - مشاهیر کورد ج ٢ بابا مردوخ روحانی

(٢) علماونا - مشاهیر کورد

ئه م زانا دلسوز و ئاگا به گشت قانون و یاساکانی ئاین و ژیان وستی به رنامه و نه خشه یه کی ئه وه نده به رزو پیشکه وتوو، بویه روه رده و بارهتینان و ده رسی فیرگه کانی کوردستان دابریژی، که له گه ل خواست و نیازی کومه لی ئاگای کوردستان و ژه وره وی پیشکه وتوی ژیان و، قانون و یاسای خودا له جیهان دا بینه وه به ومه به سته له ده وروبه ری سانی (١٣٠٠ ک) له شاری ورمی، هه ولین رۆژنامه ی کوردی به چاپ گه یاند که سه ردیره که به ی ئایه تی پیروزی:

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا زَاوَانِد بوه وه، ماوه یی له مزگه وتی حاجی سه ید با یه زید ماوه ته وه و ژبوارانی رژگای شه ربه ته تی به سه رمه نزلی حه قیقه ت گه یاندوه، ئه م زانا گه وره عالمیکی نه ترس و کۆل نه ده ر بووه، که له زیتی خودا و خزمه ت به خه لکدا ماندوو بوون و شه که تی نه ده ناسی، خه لکی له خه یانه ت و چه و سانه وه و تالانی بی ئه مانی، ئاین و فه رهه نگ و زمان و مالیان، به ده ستی چلکا و خوړه کانی په هله وی ئاگادارده کرده وه، کومه لی ریک نه خست و خه لکی ئاگاوه ژاری، به دژی ده م و ده زگای خوین مژه خه یانه تکاره کانی په هله وی، که به ده ستی چه په لی تاومه خو فروشه رۆژه شه مووچه خوړه کانیان، نیشتمان و ژیان و مان و ئاینی خه لکیان خستبوه مه ترسیه وه، هان ده داو ئاگادارده کرده وه

له به ر ئه وه ئازاوه و دوو به ره کیان خسته ناو کوژی مه لاچاکه کانی مه هاباد و ناوچه وه، تاقمیکی بی ژه گی نه زانیان له م زانا گه وره هان دا، تا په لپه ټکی لی بدوزنه وه و به ناوی بی دین و دژی شیخیه تی ناوی بزژینن، به م جوړه ئازاوه چیه نه زان و فربو خوړه کانی لی به ئاروژینن و ناچاری که ن که نیشتمانی (مه هاباد) به جی بیلی، ئه ویش له م هه وادوو که لا ویه، ولاتی به جی هیشت، به ره و میسر ریکه وت و چوه شاری «قاهیره» و دوو سال له زانگوی «الازهر» مایه وه، له ماوه ی ئه م دوو ساله دا له گه ل زانا گه وره کانی میسر داوه ک: ١ - سه یدره شید ره ضا - خاوه نی ته فسیری المنار ٢ - موحه ممه د فه ریدوه جدی دانه رو خاوه نی (دائرة المعارف) سه ده ی بیسته م، هاتوو چوو ټیکلاوی بووه، باس و وتووژی عیلمیان پیکه وه کردوه، پاش دوو سال ئه وینی نیشتمان ده دا له سه ری و میسر به جی دیلی و به ره و به غذا رده که وی، تاله ویوه بخته وه بوئیران و هه رنه بی هه وای ئیران بچی به سه ریا، به لام بالوژی ئیران له به غذا به ده ستوری شای ترسه نوک، له گه رانه وه ی

نه م زانا گه وره بونیشتمانی خو شه وستی ئیران، به رگری نه کاوانیه لی بچینه وه بوئیران، به ناچار زینگای بیاره ده گرینه به رو خوالی خوشبوو شیخ عه لاته ددینیش زوری ریزلی ده گری و به خیری دینی، ماوه ی سی مانگ له بیاره ده میتینه وه و پاشان ده چینه دبی «سه راو» له ئالانی کوردستانی عیراق و، دیتنه ماموستای ده رس ویزویش نوژی نه ودی یه، دوا ی ماوه یی له مانگی کانونی هه وه لی سالی (۱۹۳۱ زاینی) دبی (سه راو)، به جی دلی و ته شریف ده باته،

شاری سلیمانی، له وتوه له گه ل شیخ عه لاته ددین به ره وه غذا ری ده که وی، به پیچه وانه ی هه سستی ده رونی خوی تابعیه تی (ده ولّه تی) عیراق وه رده گری، نه مجار به هاویاری پیاوه گه وره کانی کورد و عه ره ب له مزگه وتی «حوسه ین پاشا» به ناوی - ده رس ویز و له مزگه وتی «بشر حافی» به ناوی پیش نوژ، دیاری ده کری دوا ی ماوه یی، ده کری به ماموستای فیرگه ی شه ربعه تی ئیسلامی، زانکوی خواناسی (الهیات) ی به غذا، له مزگه وتی غه وسی گه یلانیس ده بیتنه ده رس ویزویش ئاینی، پاشان به هاوکاری نه مجه دی زه هاوی و کومه لیکی زانا و نازادی خواز، کوژی (الهدایه الاسلامیه) شاره زایانی ئیسلامی، یان پیک هینا، نه م زانا گه وره قورئانی له به ربووه و نه م په رتوو کانه یشی نویسه،

۱ - التعریف بالسلیمانیه، به عه ره بی ۲ - چل حه دیسی پیغه مبه ر «درودی خودای له سه ر» - به شه رحی کوردی یه وه ۳ - شه رحی له سه ر ربع مجیب ۴ - شه رحی له سه ر لباب الاشارات یی تمام فه خری زازی، نه م زانا گه وره به کوردی و عه ره بی شیعی و توه، نه م چه ند هونراوه کوردی یه له رشته یه کی - مسطی یه

قه سته م به سوره ی والتینی - هه ر له ته صریف تا چه قمینی نه یده م به های پیکه نینی - قه سته م به سوره ی والفجر ی بینی و دل بوی ده گری - مه یلی نانیم تا سه رقه بری به سه رقه برم داهات ناسیم - که وته بیرم یاری قه دیم - یحی العظام و هی رمیم - نه م زانا به رزه له سالی ۱۳۸۰ یا ۱۳۸۳ ک م له شاری به غذا کوچی دوا ی کرد و له ا عظیمیه ی به غذا دانیزراوه درودی خودای له سه ر

۲ - زانا نه حمه دی تورجانی زاده

نه حمد تورجانی زاده کوژی، مه لاحوسه ین، کوژی زانای گه وره مه لاهه لی قزلیجی، کوژی مه لاموچه ممه ده کوژی مه لاهه حمود، کوژی حوسه ین، له سالی ۱۳۱۹ ک م - له

شاری مه هاباد له دایک بووه، هه رله پینج سالیه وه دهستی کردوه به خویندنی نه لفوئی و جزمی عه ممه، تا هه شت سالی قورثانی خه تم کردوه و دهستی کردوه به خویندنی په رتوکی فارسی و مه شقی خه ت، له پاشان له خزمه ت باوکیدا دهستی کردوه به خویندنی عیلمه کان وه به م ژیزو ته رتیه ١ - تصرف زنجانی ٢ - عوامل ٣ - شرح سعدالله ٤ - شرح مغنی ٥ - چاره په ردی ٦ - تصرف مه لاهه لی ٧ - کفایه ی بیتوشی ٨ - کافیه ابن الحاجب کوردی ٩ - سیوطی ١٠ - ایساغوجی ١١ - عبدالله یه زدی ١٢ - گلنبوی برهان ١٣ - برژی له شرح جلال الدینی دووانی ١٤ - تهذیب الکلام ١٥ - مختصر تفتارانی ١٦ - برژی له مفتاح سکاکی گشت مه کتیبانه ی له خزمه ت براو ماموستای زانای خوئی مه لاموچه مد قزلجی خویندوه، نه م په رتوو کانه یشی ١ - جمع الجوامع ٢ - مختصر المنتهی ابن الحاجب له اصول دا ٣ - شرح هدایه ی قاضی لاری میبدی ٤ - لباب الاشاراتی نیمام فخر رازی له حیکمه تدا، ٥ - تشریح الافلاک عاملی ٦ - بیست بابی مه لا مظفر ٧ - شرح رساله ی اسطرلاب و ربع مجیب له عیلمی هه یئه ت دا ٨ - فتح المعین ٩ - شرح منهج ١٠ - برژی له تحفه ی ابن حجر ١١ - سبعة ی معلقه ١٢ - لامیه العرب ١٣ - لامیه العجم ١٤ - مقاماتی حریری، تا ته مه نی ٢١ سالی له لای زانا به ناو بانگه کانی کوردستان خویندوه، ماوه یه کیش خه ریکی فیروونی حساب و هه نده سه و فیزیک و شیمی و برژی جه بر و موقابه له و زمانی ئینگلیس و فه رانسه بووه، له ته مه نی ٢٢ تا ٢٤ سالی بیجگه له ته درسی عیلمه کان کاری تری نه بوه، له م ماوه دائه م کتیبانه یشی به وردی موتالا کردوه ١ - نوسراوه کانی زانای ناوداری جیهان و کورد، خوالی خوشبوو شیخ موچه ممه د عه بده موفتی میسر ٢ - نوسراوه کانی مه نفلوطی ٣ - شیخ حوسه بن صه بری ٤ - سه یید که واکبی، که گشتیان له زانا پایه به رزه شورش گیره کانی میسر بوون ٥ - نوسراوه کانی نووسه ره کانی سوریه و عیراق، له هوانراوه کان (اشعار) ی عه ره بی زیاتر ئولفه تی به م کتیبانه وه گرتوه ١ - دیوانی ابن الفارض ٢ - دیوانی بهاءالدین زهیر ٣ - مهیار دیلمی له هوانراوه و په خشانای فارسی دایه ١ - کلیاتی سعدی ٢ - حافظ ٣ - مثنوی مولوی ٤ - خمه نظامی ٥ - مقاماتی حمیدی ٦ - کلیله و دمنه، نه وین و عه لاهه یه کی تاییه تی بووه، تورجانی زاده له (سالی ١٣١٥ هه تاوی) بوو به کارمه ند (مووچه خوئی) وه زاره تی معاریف، وه ماوه ی شه ش سال له گه ل خزمه تا موتالای فارسی له ده س نه دا، سالی له

فهره‌نگی ورمی، چوار سال له مه‌شه‌د، سالی له ئازهر بایجانی خۆره‌لآت، پاشان تا سالی ١٣٢٧ هه‌تاوی له تاران ده‌بیر و دانشیار (ده‌رس‌ویژی فیتزگه و زانکۆ) بووه، ماوه‌یه‌کی‌ش به‌رپر‌سیاری به‌رزی (بازرس عالی) وه‌زاره‌ت و ماوه‌یه‌ی وێژه‌ری گه‌رال (خطیب سێار) ی فهره‌نگ بووه، پاشان به‌ ناوی مامۆستای زانکۆ (دانشگا) ی ته‌وریز دانراوه، تا ساله‌کانی ئاخیری ژبانی مامۆستای فیتزگه (دانشکده) ی ئه‌ده‌بیات و زانستی ئینسانی له زانکۆ (دانشگا) ی ته‌وریز بووه، له ئاکام‌دا له هه‌وێلی مانگی خه‌زه‌لوه‌ری «سالی ١٣٥٩ هه‌تاوی» به‌را به‌ری «سالی ١٤٠١ ک» له ته‌وریز کۆچی دوا‌یی کردووه، نوسراوه‌کانی تورجانی زاده به‌م جو‌ره‌یه: ١- میژووی ئه‌ده‌بیاتی عه‌ره‌ب له ده‌وره‌ی جاهیلیه‌ت تازه‌مانی حازر به‌ فارسی چاپی ته‌وریز سالی ٤٨- ٢- شهرحی سبعة‌ی معلقة به‌ فارسی: ئه‌م شهرحه به‌رێز مامۆستا مه‌لاهادی به‌ناوی تورجانی زاده‌ی مامۆستایه‌وه‌ نویسیویه‌تی. ٣- مامۆستای گه‌وره: سعدی شیرازی به‌ عه‌ره‌بی که له سالی «١٣٢٩ هه‌تاوی» له په‌یمانگای زمانه‌کانی خۆره‌لآت (معهد اللغات الشرقيه) زانکۆی- فوادی قاهره‌دا بو‌خوێنکارانی میسری به‌ شکلی خه‌تابه‌ و توویه‌تی، چاپی فیتزگه‌ی ئه‌ده‌بیاتی ته‌وریز. ٤- داستانی هۆنراوه‌ی: مه‌کته‌بداری به‌سره: به‌فارسی، چاپی «سالی ٤٢ هه‌تاوی». ٥- عیلمی مه‌عان و به‌یان به‌ فارسی. ٦- کتێبی له مه‌سایل و ئه‌حکامی شهرعی‌دا. ٧- نووسراوه‌یه‌ی له‌ ره‌تی بیروبروای- اقانیم ئلاشه، شێوه‌ی وتوویژ (ادبی موناظره) ٨- دیوانی هۆنراوه‌ (اشعار) ٩- نوسراوه‌ی «الحذف».

تورجانی زاده به‌ فارسی و عه‌ره‌بی هۆنراوه‌ی هۆنیوه‌ته‌وه‌ به‌لام نه‌م‌زانیوه‌ که به‌ زمانی زگماکی شیعری وتی (له سالی ١٣١٦ ک) له کۆبوونه‌وه‌ی ئه‌ده‌بی تاران که له مالی «شازاده‌ نه‌فسه‌ر میرزای قاجار» به‌دی هاتبوو ئه‌م هۆنراوه «دو خشته‌کیه» یه‌ی خواوه‌وه‌ی له پیشوازی ئه‌م دوو شیعره‌دا وتوه:

این خط جاده‌ها که به صحرا نوشته‌اند	یا زان رفته با قلم پا نوشته‌اند
سنگ مزارها هم سربسته نامه‌ایست	کز آخرت به مردم دنیا نوشته‌اند

تورجانی زاده:

این کارنامه‌ها که به دنیا نوشته‌اند	از بهر عبرت دل دانا نوشته‌اند
اسرار حکم است در اوراق کائنات	در کوه و دشت وادی و صحرا نوشته‌اند

## موحه‌مه‌د سه‌عیدی حافدی

یه‌کن‌تر له زانا پایه‌رزه‌کانی بنه‌ماله‌ی قزلبجی مه‌لا موحه‌مه‌د سه‌عیدی حافی‌دی (کوری مه‌لا ره‌حیم کوری مه‌لا موحه‌مه‌د سه‌ه‌ن کوری زانای گه‌وره‌مه‌لا عه‌لی قزلبجی) له ١٠ ی «ربیع الاول» ی

(سالی ١٣٣٢ ك) له شاری بۆكان له دایك بووه، ماوه یی لای باوکی خویندویه تی پاشان به فه قیه تی چووته سه قز، له سالی ١٣١١ هه تاوی چووته سلیمانی و ماوه یی له ویش دهرسی خویندوه، له ناخری سالی (١٣١٢ هه تاوی) گه راوته وه بۆ مه هاباد، له وی تا (سالی ١٣١٦ هه تاوی) له خزمهت زانای گه وه مه لانه حمه دی تورجانی زاده، ناموزای باوکی خویندویه تی، پاشان له سالی (١٣١٧ هه تاوی) بوته مووچه خۆری دادگوستهری، دواي ماوه یی چووته کرماشان و تا وفاتی به ناوی جی نشینی دادسه رای ئهم شاره ماوه ته وه، له (سالی ١٣٤٢ هه تاوی) له کرماشان کۆچی دواي کردوه، هه ره له وی یش نیژراوه، خوالی خوشبوو حافدی له عیلمی ئایینی و نه ده بی دا ناگایه کی چاکی بووه زمانی تورکی و ئینگلیسی زانیوه و له ده ورانی کارمه ندیدا الیسانسی خواناسی (الهیات) ی وه رگرتوه. شیعی ریوانو جوانی به زمانی کوردی و فارسی و عه ره بی داناوه دهنگی خوش و حافظه ی به هیز و قه وی بووه، له دوستی دا به وفا و راهه ستاو بووه، خوالی خوشبوو ئهم شیعرانه ی به زمانی کوردی به ناوی (نه خلاق و ئیمان) وتوه:

چی به دنیا؟ هه موو دهرد و به لایه  
وه بیر نیاسن ئاغا حالی نۆکه ره  
نی به خزمایه تی، دوستی نه ماوه  
یه قین باوک له کور، کچ دوژمنی دایک  
له عه یش و که یفی شه ودا رۆژه نه شراف  
له رایهت مالک و ئاغا به قینه  
به دهس جه ور و جه فای ئه رباب دینهاتی  
دوکانداریش له دهستی کار به دهستان  
شه ری ده رویش و صوفیش قورسه نه ماما  
ژن و شویش له م قه ره بی بهش نه ماون  
له هه ر لا زه له زله و سه یل و خه سارهت  
ئه مانه پاک له به ره بی دینی و جه هل  
عه لاجمان یه کیه تی و راستی و دورستی  
رهوشتی چاکی فه خری ئه نبیایه<sup>(١)</sup>

١- شیخ زه که ریای موهاجره ی بستی، نزیک سالی هه شتسه دی کۆچی (٨٠٠) له ولانی «عه ره بستان» وه به لام کویتی عه ره بستان، رهنگین له مه که که یا مه دینه، به ره و کوردستان ری ده که وی و له دیی بستی خوړخوړه ی مه له نه دی سه قز ده گرسیتته وه، بۆیه به موهاجیر ناوبانگی دهر چوه، ده شکرئ له بسنه چه ی (صحابه) ی موهاجیرین بوو بی

(د) بۆیه به موهاجیر شوره تی سه ندبی (خوازنا تره) شیخ زه کریا گوئی بیس ده بی که پیاو خاسی به ناوی - شیخ نیعمه توللای وه لی - له شاری ماهانی کرمان - هه لکه وتوه، حه ق ویزه و شوینی پیغه مبه ری گرتوه، نه وه نده ده م و ده س پاکه که رتگای سالی به ساتی ده بری، له خزمه تی خه لکاره زای خودا ده کړی، هه واو هه وه سی ناحه زی فری داوه، ده سستی فیلی نه وس و شه یتانی باداوه: چون به راستی و پالاوته به ره و خودا چوه، به شانیهمه توللای وه لی ناو بانگی ده رچوه، به م هویه که گولی له خه رمانی خواناسینی بچنیته وه، به ره می له بیستانی کوکوی هه لبرگرتیه وه، به ره و شاری - ماهان - ری ده که وی، شه وورژان بوئی ناسره وی، رتگا، دورو سه خت و بی ناو، هاسان ده بی نه ش بی پیلو، به ومه رجه دوستی دورولات، به نیگایی به م کاخه لات، ماوه یی له خزمه تیدا ده مینیهته وه، پاش نه وه ی که پله ی زانین و که مالاتی سه ر ده که وی، شانیهمه توللا - بوی ده رده که وی، که دنیا فریونا خوا و له به رابه ری زوردارندانانه وی، ده توانی ریبواران به ری شاره زا کاو، به دواي چاکاندا هه راکا، هه نگاو به هه نگاو شوینی پیغه مبه ر (د) بگری وه دواي قورنان که وی هه تاده مری، نیجازه ی پی ده داکه بگه رتیه وه بودی - بست - به لام بوئه وه چاو له ده سستی نه م و نه ونه بی و له دور وه ک خور بنوینی، بن چاخی بستنی له حاکمی نه و کاته بوئه ستینی

نیتر شیخ زه کریا ده گه رتیه وه بو - بست - و تا کاتی کوچی دوايي له م دې ده مینیهته وه<sup>٢</sup> خه لکی به ری ناین و خواپه رستی شاره زاده کا، ساتی له خزمه ت به دین و قورنان ناوه سستی، نیستاکه بنه چه و نه ته وه ی نه م پیاو چاکه له دینی بست و هه ریمی خورخوره و مه لبه ندی سه قز په ره یان سه ندوه، خوالی خوشبوان شیخ برایمی بستنی و شیخ حه سه نی مولانا واله نه ته وه ی نه ون - خواله گشتیان خوش بی

## ٢ - شیخ نیعمه توللای وه لی

هه رچه ند شیخ نیعمه توللای وه لی خه لکی مه لبه ندی سه قز نی یه به لام ناوی چاکان وه ک میسک و عه مبه ره تابی سویته وه بوینی خوش ده داته وه، بیجگه له وه ما فی ماموستایی به سه ر خه لکی سه قزه وه هه یه، جابه و دوو هویه، به چاکم زانی هه رنه بی لیره دا به کورتی باسیکی لی بکه م: شیخ نیعمه توللای وه لی - کووری میر عبدالله بوه و

(١) وادیاره ظاهر، شابوی (نوسه ر)  
(٢) علماؤنا فی خدمت العلم والدين



دایکیشی له کورده فه رمانره وا کانی ناوچه ی شونکاره بوه، که له رۆژی دوشه ممه چوارده ی ربیع الاولی (سالی ٧٣١ کوچی) له شاری کرمان داهاتوه ته دنیاوه - که دوا ی سه دوچه ند سال له رۆژی پینج شه ممه ٢٣ رجب سالی (٨٣٢ کوچی) به وته ی برێک (٨٣٤) هه ر له شاری کرماندا کوچی دوا یی کردوه و ته رمی پیروزی له مه دره سه ی به شکوو به ناو بانگی خو ی له شاری - ماهان - نێژراوه،<sup>١</sup> به لام زانای گه وره بنوسه ری به ناو بانگ مه لاعبدالکریمی مدرس، له کتییی - علماؤنا - دا شیخ نیعمه توللای به یه کئی له دوازه - کوره کانی شیخ زه کریای شازلی که له دیتی - که لاته رزانی - مه لیه ندی سنه دا نیشته جی بوه، داناوه: هه رکامیان وایی له لای باوکیه وه عه ره بی به کورد بوو، له لای دایکیشیه وه کوردی پالاوته بووه،

٣ - شیخ برایمی بستی: کوری شیخ میکایل و له نه ته وه ی شیخ زه کریای موهاجر بوه، له سالی (١٠٨٠ کوچی) له خزمه ت ماموستای گه وره و زانای پایه به رز و خواناسی به ناو بانگ شیخ شهاب الدین حسنی شازلی - داخوئندویه تی و کوکوژانست و خواناسی و پارێزگاری لی وه رگرتوه<sup>٢</sup>

٤ - شیخ حسن مولاناوا - زنجیره ی باوای شیخ حه سه ن وه ک خو ی نوسیویه تی به م جو ره یه - حه سه ن - کوری - شیخ مه حمود - کوری - شیخ موحه ممه د - کوری - شیخ ئیبراهیم «الزاهد الصادق» کوری شیخ مکایل، تا ناخری زنجیره یی که به بنه ماله ی موهاجیرینه وه ده نوسی - له وه چه ی شیخ زه کریای موهاجره، له به یانی خوالی خوشبوو واده رده که وئی که خو ی له بنه ماله ی - اصحابی - موهاجیرین زانیوه - به لام کام صحابه خوازاناتره - وه چون له شیخ مکایل به و لاوه لئی یه قین نه بوه ناوی نه بردون

ناوه ندی جه غزی خوشه وستان، خوری کوستانی پزگول و ناوی کوردستان، سروه ی به یانی چل چه مه و نه که رۆژ، پیری خواناسی شه ونوخوس کیشی به سۆز، زانا به بیروبروای قورئانی، دور له هه واهه وه سی نه وسانی، بریره ی پشتی گه لی نیشتمان و دین، رتی پیشانده ری ره وره وه ی مان وژین، بازی تیزبالی - خوش هه والی وه ته ن، نازناوی کله ی چاوه شیخ حه سه ن

خوالی خوشبوو شیخ حه سه ن: بینا به نوسراوه ی (شیخ مه لاموچه ممه د نه مینی حه سه نی که بوخوی له وه چه ی نه م خوالی خوشبوو یه و زانایه کی قسه خوش و هوته ریکی پایه به رز بوو و چه ندین سال له دبی - قاره وای تیله کو - خه لکی به ره و شه قامی دین و خوشبه ختی شاره زا کردوه و فقیی زوریشی پی گه یاندوه) له سالی هه زار و هه فتاوسی ی کوچی (١٠٧٣) له ده ره ی ئارده لان - مه شهوور به - هه واره ده لو - له نیوان زنجیره کیوه کانی (چل چه مه) ی خورخوزه له ژوردیی - بست - هه وه هاتوه ته دنیاوه، نه م خوالی خوشبوو دوا ی نه وه ئاوزاویه تی چووه ته فه فقیه تی و به دوا ی عیلم و زانستا زور گه زاوه، ته نانه ت - شام - عیراق - گه زاوه، نه وه ندی توانیبیتی عیلم و که مال و خواناسی و پاریزگار وه ده س هیناوه، نه مجار به ده ستی پرگه زاوه ته وه بودیی (بست) په رتوکی (الانوار) که کتیبیکی به یاخ و به رزه و، زانای گه وره - جه ماله ددین - کوزی - یوسف کوری - ئیبراهیم - له دو به رگی گه وره داله مه زهه بی ئیمامی شافعی دا دای ناوه

شیخ حه سه ن له چیشته نگاوی هه زده ی مانگی - شه شه کان (شوال) ی (سالی ١١٠١ کوچی) له دبی باشماخی تیله کوله هه وه ل تا ناخری نویسه ته وه - له حاشیه ی نه م کتیه، که بوخوم له کتیبخانه ی - شیخ مه لای قاره وا - دیم و خویندمه وه ناوی خوی به - حه سه نی بستی - نویسه له (سالی ١١٠٥ کوچی) دا - حه دیسی نه ربه عین - دانراوی - موچه ممه د - کوری - نه بوبه کر - له گه ل چه ند وردیله کتیبی تری عه ره بی که له باره ی زئی راستی زرگاریه وه ده دوی، له روزسی شه ممه مانگی قوربان دوا ی نوژی نیوه زوله دبی باشماخی تیله کو سالی (١١٠٥ کوچی) نویسه ته وه

له سالی (١١٠٦ کوچی) شیخ حه یده ره برچکوله ی شیخ حه سه ن - په رتوکی - اداب التعلیم - ی ئیمامی غه زالی له زوژی جومعه - کاتی چیشته نگاو، مانگی موچه رزه م له دبی باشماخی تیله کو نویسه ته وه، که له م نوسراوه واده رده که شیخ حه یده رهاو حوجره ی شیخ حه سه ن بوئی به لام بوم ده رنه که وت که هه ردوکیان له لای ماموستایی

ده رسیان خویندوه (له لای خوالی خوشبو مه لاته همه د'ناوی ده رس بیژو مه لا چاکی ولات که له م دیدانیشته جی بوه) یا خو شیخ حه یده ر له خزمه ت خوالی خوشبو شیخ حه سه ن دا خویندویه تی؟ یانی شیخ حه سه ن - موسته عید بوه و شیخ حه یده ریش (سوخته) ی بوه.

له ٢٨ مانگی شه عباتی (سالی ١١٣٠ کوچی) کوومه له نوسراوه پی که تیکه له له سلاوات و مه ولود نامه و قه سیده و باسی به کارها تووکه به خه تیکی جوان له شاری - دیمشق - دا به عه ره بی نویسه له لاپه ره ی ١٧ - ی داناوی خو ی به م جوهره رازاندوه ته وه، الحقیق الفقیق الغریب الحسن الكردی الاردلانی المولد المهاجری الاصل فی سنه (غلق) یانی له سالی (١١٣٠ کوچی) دوباره له لاپه ره ی ١٤٦ نه م نوسراوه داده نویسی: له ٢٨ شه عباتی به ریز له شاری پیروزی بو خوشی - دیمشق - شام له سالی - غلق (١١٣٠) - له حالیکدا که ده ستی راستم شکابوو، به خودا به خودا فره که ش نگ و زور دلگیر و داهیزابوم له گه ل نه وه یشدا - پی نویسه که م به تاله ده زویی به دو قامیکی شه هاده و تیه راستمه وه ده به ست و به قامکه گه وره پالم پیوه ده نا، چون نه م ده توانی وه ک جاران قه لم رابگرم، پیشیم حه یف بوو که بیکار دانیشم و نه نووسم، جاکه وابوو له خوینه ران و په یره وانان داواخوازم هه رکاتی که م و کوژیکیستان دی، به چاوی نینساف و مروقایه تی هه له که م بوراست که نه وه و پله که م بووه لگر نه وه که - اِنَّ اللّٰهَ لَا یُضِیْعُ اِجْرَ الْمُصْلِحِیْنَ - شیخ حه سه ن نه م و ته ی به عه ره بی نویسه که نویسه ر کردویه به کوردی

شیخ حه سه ن له زانا پایه به رزه کانی مه لبه ندی سه قز وه که نه م زانا گه وراثه ١ - مه ولانا مه لا عبداللطیف - ده رس بیژدی - کولته په ی فیزوللا به گی ٢ - مه ولانا مه لا نه همه ده رس ویزی دیی باشماخی تیله کو ٣ - مه ولانا مه لاموچه ممه د - ده رس ویزی دیی - مه لقه ره نی ٤ - مه ولانا مه لاموچه ممه د صادق قازی و ده رس ویزی نه وکاته ی شاری سه قز - به ینی خوش بووه وریز و پایه په کی گه وره ی بوداناون ته نانه ت له وه قفنامه په کدا که دیومه و خویندومه ته وه، نه م چوار عالمه گه وره ی به - مه ولانا و موددریس - ناوبردوه و له کاروباری گرنگی خویدا، نه وانی به حه که م و ده م راستی خو ی داناوه - به لام به داخه وه له باره ی زیان و به سه رهاتیان هیچمان ده س نه که وتوه، ته نیانه توانین بله ین نه م زانایانه له عالمه به ناو بانگه کانی کاتی خو یان بون خواله

(١) مه لاته همه ده دیی باشماخی تیله کو له شوینی به ناوی - وه رته - کوچی داوی کردوه و هه رله ویش بیژاوه - (نوسه ر)

گشتیان رازی بی

## (قورئانی شیخ حه سه ن)

خوالی خوشبوو ته نیا زینگای سه ر به خوئی و سه رکه وتنی هه ردو ژبانی له زانست و په یره وی قورئان دازانیوه، جابه و مه به سته، نوسه ری به رده سستی شیخ حه سه ن به ناوی - ره سولئی کورزی یه حیا - کورزی - مه لازه کریا - به فه رمانی شیخ به خه تیکی خوش و خوانا، قورئانیکی به بایه خ و جوانی نوسیوه ته وه که، نوسه ر له ژیر چاو دیری شیخ دا ماوه ی ده سالی ته واو، به نوسین و ژیک و پیکی و سه روزیر و بورووه نه وه بوه له هه وه لی رۆزی شه ممه - مانگی - شه عبانی سالی (۱۱۲۶ کۆچی مانگی) دا ته واوی کردوه، که شیخ حه سه ن له به ر راستی و بی غه له تی به (ام القرآن) ناو بردوه، نیستاکه نه و قورئانه میژویی یه له قیمه ت نه هاتوه له مه ولاناوا، له شوینی تاییه تی خویدا دانراوه، که خه لکی بودیتنی نه و ناسه واره پیروژه ده سه ده سه ده چه ن، که نوسه ر بو خوم ماوه یه کی زور موتالام کردوه و زوربه ی نوسراوه که م له زوی نوسراوه و (حاشیه ی) نه و قورئانه هه لگرتوه، به لام له مه لبه ندی سه قز دا به قورئانی شیخ حه سه ن - به ناو بانگه، تاریخی ته واوبونی له م چوار شیعه فارسی یه دا به جووری مه ته ل به یان کراوه -

حمد مجموع حامدان بادا - از برای خدای عزوجل

نازل آید بخواجه لولاک - بهترین درود و الاکمل

ام قرآن چنانکه شاید گفت - ختم شد در مه ربیع اول

گر ز تاریخ او به پرسبی من - (لا) نگویم جواب - (ختم حسن)

(ختم حسن) ماده تاریخی ته واو بونی قورئانه که یه که به حسابی (ابجد) ده کاته -

۱۱۵۸ - که نه گه ر وشه ی - لا - که به و حیسابه ده کاته - ۳۱ - لیتی لابه ری ۱۱۲۷

ده میتیته وه، که سالی ته واو بونی نوسینی - نه و قورئانه یه - له م شیعرانه دا مانگی -

ربیع الاول - به لام له ناخری قورئانه که دا مانگی - شه عبان سالی ۱۱۲۶ کۆچی مانگی

نوسراوه که وه ک دیاره نه م دو تاریخه ۶ مانگی لیک دورن،

به لام من وای بو چوم که نوسه ر مه لارسل له مانگی شه عبانی سالی ۱۱۲۶ کۆچی

له نوسینی قورئانه که بوه ته وه، له مانگی ربیع الاول - ی سالی ۱۱۲۷ کۆچی مانگی له

نوسینی - حاشیه و سه روبورو ژبروزنه دانانی ته واو بوبی (خوازاناتره) نوسه ر و زانای پایه به رز - مه لاهه بدوالکه ریمی مودده رزبس له کتییی (علماؤنا) نوسیه وه تی که شیخ خوئی قورئانه که ی نوسیوه ته وه که به هه له داچوه - (خوالینی رازی بیئت) چون وه ک دیمان نوسه ری قورئانی شیخ، ده س نوسی مه لازه سولی نوسه ری به رده سی شیخه نه ک خودی شیخ -

مزگه وتی دئی - بست - له ئاسه واری شیخ حه سه نه - که له سه ر کۆله که که ی نوسراوه

(پرسیدم از خرد که ز تاریخ بگفتا

غین غفران حاء رحمت قاف قربت یای یاالله)

یانی ( ١١١٨ ) موری شیخ که له قه راخی قورئانه که دا نوسراوه، نه م هونراوه جوانه کوردی به

نه ر به حوسنی ویت ببه خشی حه سه ن

حه سه ن حه سه نه حه سه ن هه ی حه سه ن

## (شیخه کانی شیخ حه سه ن)

شیخ حه سه ن له چوار زنگای خواناسینه وه اجازه ی شاره زا کردن و خزمه ت به خه لکی وه رگرتوه

١ - له هه وه لی مانگی - ربیع الثانی - سالی ١١١٣ کۆچی مانگی - له گوشه ی قادریه ی به غذا ئیجازه نامه ی ته ریه ی قادریه ی له ده ستی ماموستای خوئی (یحی علوی) به ناز ناوی (قطب الدین) که به ده ستی - احمد کۆری (محمّدی مازون) نوسراوه - وه رگرتوه -

٢ - شه وی چوار شه ممه پینجی مانگی - ربیع الثانی - سالی ١١١٣ کۆچی مانگی، ئیجازه نامه ی ته ریه ی علوانیه ی شازلیه ی، له ده ستی ماموستای خوئی به ناوی - قاسم علوانی و محی الدین کۆری عفان - به ناوی - شیخ حه سه نی کۆری شیخ محمود کوردی - وه رگرتوه،

٣ - له ناخری مانگی - ربیع الثانی سالی ١١١٣ ک - م - له ده سستی شیخ احمد (قصری) که به دستی کۆر که ی به ناوی - شیخ اسماعیل - خادم الفقرا ی خلوتیه، نوسراوه - ئیجازه ی شاره زایی بو ژینگای شه ربیعه ت و ته ربیقه ت هه ردوو وه رگرتوه

٤ - له سالی (١١١٣ ک) له شاری پیروزی شام (شاری دیمشق) له زاویه ی مه لیک زاهر له ده سستی - ده رویش عاشوری کۆری (عبدالفتاحی کشمیری گه زāl) ئیجازه نامه ی ته ربیقه ی سووه ره وه ردبیه ی - به ناوی (سیف الدین) وه رگرتوه

ته واوی نه م باسانم له روی نه و ئیجازه نامانه نویسه وه ته وه که به ژێز شیخ موحه ممه د سه عیدی حه سه نی جی دای مه ولاناوا  
له دئی مه ولانا واله مالی خوێان گشت نوسخه نه سلیه کانی نیشان دام و خوێندمه وه و نه م باسانم له روێان هه لگرتوه

٥ - له په رتوکی - علماؤنا - نوسراوه، که شیخ حه سه ن - له خزمه ت شیخ موحه ممه دی 'نوودی به رزنجی - ئیجازه ی شاره زایی وه رگرتوه - دوا ی نه م ماموستایه، نه لای کوزه جی داره که ی به ناوی - شیخ - سمایلی قوتبی ولیانی 'اديسان ئیجازه ی وه رگرتوه (خوازانتره) به نه قلی شیخانی مه ولاناواو خه لکی ناوچه: نادرشا - کاتی ناو بانگی نه م زانا خواناسه ده بیسی ده چپته مه ولاناوا و ملکیکی زۆره وه قفی (مه درسه ی قورئانی) شیخ حه سه ن ده کا و دیار یه کی فره یشی بۆده نیری، که بۆری له و دیار یانه - سفه ره یه کی چه رمی بولغاری و عه سایه کی چپوی یه که ئیستا که له لای (شیخ حه مه سه عید حه سه نی) له مه ولاناوا راگیراوه، که بوخۆم دیومن، نادرشا، له ١٢ محرم سالی ١١٤٧ کۆچی مانگی - له هه مه دانه وه به ره و سنه و له ویه به زه و (ساین قه لآ) و له ویه چوه ته مه راغه و موغان (جهانگشای نادری)

له (سالی ١١٥٤ ک): نادرشا به مه به سستی سه رکوت کردنی - ته یمور پاشای عوسمانی) که به زۆر ته ورتزی داگیر کردبو، به ره و نازه ربایجان زۆی ده که وئی و ده چپته بانه، له وئی هه والی پئی ده گه پئی که (ته یمور پاشا) ته ورتزی به جی هیشتوه، نه مجار نادرشا - به ره و - قه ره ته په - شوینی له کوردستانی عیراق دا - ده که ویته زۆی و له ویشه وه

(١) له سالی ١٠٤٠ له دایک بووه له سالی (١١٥٨ ک) له دنیاده رچوه  
(٢) له سالی (١٠٨١ ک) له دایک بووه له سالی (١١٥٨ ک) له دنیاده رچوه

ده چيته خورماتوو<sup>١</sup> خودياره نه م سه فه رانه ي ئادرشا بو كوردستاني سه قز ماوه يي دواي فه وتي خوالئي خوشبو شيخ حه سه ن بوه، به لام ده كرئي چون نادرشا سه باره ت به زانا گه وره كاني كورد ئيراده تيكي تاييه تي بوه، له ده وراني سه روكي و له پيش سالي (١١٣٦) دا به خزمه ت شيخ حه سه ن گه يشتبي و پاش فه وتي خوالئي خوشبويش په يوه ندي له گه ل شيخ حه يده ري جي نشين و براي دا بوئي

خوالئي خوشبو شيخ حه سه ن له ته مه ني ٦٣ سالي له سالي (١١٣٦ ك) له دنيا ده رچوه و كه سيكي له دوا به جي نه ماوه و شيخاني مه ولاناوا تيكره له نه وه ي شيخ حه يده ري براي شيخ حه سه ن - ته م سي و شه (شيخ حه سه ن حه ق) ماده تاريخي له دنيا ده رچوني ته و خوالئي خوشبوه يه كه به حيسابي - ابجد - ده كاته ١١٣٦ كوچي مانگي ده لين دايمي شيخ حه سه ن بي ده س نويز مه مكى نه خستوه ته سه رده مي، دياره وه ها دايمي ده بي وه ها زانايه كي خواناسي به ناو بانگ له داويني خويدا بينته به ر - خواله گشتيان خوش بي: شيخ بيجگه له زانباري و خواناسي و خزمه تي گه وره به خه لكى هونه ريكي گه وره يش بووه به لام زورتر به زاويزي هه ورامي - شيعري وتوه: بونومنه

سینه سه ده ف ساف قاپي پرجه نور  
په روانه سوژه به شو له ي پر نور  
تاشه وقى شو له ت نه نام بوومه نشور  
گشت دنيا تاريك منه رشه معي تو م  
ده رون گر نه نگيز به سه ر ده وانم  
هه رشه و مه كاني هه رزوژ به جايي  
سافي سه فابه خش، سه فابه خشى ساف  
مِأَةً عَشْرًا اِثْنَيْنَاً به نام  
هه فتادوسي يه نامه ش موباره ك  
الف، سين ميم الف عين لام  
نامي ته وقه تعه ن جه ي ته ركيب زانو  
سه د هيجه ده به نام نامي كه م نامه ش

قاپي پرجه نور قاپي پرجه نور  
شه معي شه بوستان زولماني ده يجور  
چه پ راست په روانان مه يانيت وه نور  
مينچ په روانه ي شو له ي شه معي تو م  
په روبال سوته ي شه معي شه وانم  
زه ده ي باي شه مال چون و لك كايي  
روم كردنه ئاستان به يه قين ساف  
شيخ عاليه مين سه ناش بي ته مام  
يه كي چه ني شه ست چل هه م چه ني يه ك  
هه ركه س جه وواته نه فاموئه و نام  
(ي) داخل ميان (عين لام) وانو  
به نده ي گه مته رين حه رفه ن جه نامش

نه وه ل به هه شت و دووه م به شه ستن      سی به م به په نجا نامه ش نوشتن  
 نه رخه فایش بوئه ی واته تیدا      ح سین نونه ن سه رمه ست شه یدا  
 شوله ش به مه زمون غه ینی پای قه تار      قاف جیم ته مام جه دووردا دیار  
 (۱۰۰۰) + (۱۰۰) + (۳) = ۱۱۰۳ ک مانگی

له م شیعرانه واده رده که له تاریخی به کی له ماموستا کانی به ناوی - (اسماعیل)  
 دایناوه به لام ده رناکه وی که مه به ست کام - اسماعیله؟ نایا اسماعیلی مه شهوور به قوتبی  
 ولیانی کورزی شیخ موحه ممه ک نودی به یا اسماعیل خادیمولفوقه رای خه لوه تیه ی  
 کوری شیخ نه حمه دی (قصیری) وادیاره که نه م شیعرانه ی له سالی ۱۱۰۳ دادانابی -  
 ه - سه یید شوکرو لای حوسه ینی پارسانیانی - مه شهوور به (که ول زه رد) کوری -  
 سید شاکرم - کوری - سید شاحسین - کوری - سید ابوالقاسم - کوری - سید فتح الله  
 کوری - سید نعمت الله - کوری سید برهان - کوری - سید حسین - کوری - سید علی -  
 کوری - سید داود - کوری - سید محمد - کوری - سید علی - کوری - سید سلیمان -  
 کوری - سید احمد - کوری - محمود - کوری - داود - کوری - سید ابراهیم - کوری -  
 سید خلیل - کوری - سید ابراهیم السمین - کوری - سید تاج الدین - کوری - سید  
 عزالدین - کوری - سید عبدالرحیم - کوری - سید قاسم - کوری - سید ابراهیم - کوری  
 - یحیی - کوری - ابراهیم - کوری محمود - کوری - امام محمدباقر - کوری - امام  
 زین العابدین - کوری - امام حسین - خویان لی رازی بی

سه یید تاجه ددین موحه ممه د، پیاویکی گه وره، خواناسو حه ق ویزو سه ربه ده ره وه  
 بوه، له ده ست زولم و ناحه قی و کوشتن و برینی (به نی عه بباسیه کان) هه ل دئی و په نا به  
 هوژیکی گه وره و کول نه ده رو موسلمانی کورد به ناوی (خیلی هه تاو) که ژوماره ی وه چه  
 و بنه چه و پیر و جوان وژن و پیاویان ده گه یشته (حه و سه ده زار که س) ده با، سه رکۆ  
 ماری نه م هوژه به ته زر و قوزه، ناوی (نه میر داود) ده بی، نه میر داود به شیوه ی  
 کوردایه تی زوری به خیر دیتی و ریزی لی ده گری و کچه که ی خوی به ناوی - (موسلمه)  
 لی ماره ده بری، که له م په یوه نده پیروزه - ئیبراهیمی سه مین - په یدا ده بی

سه ید عه لی - کوری سه ید شوکرو لای به خه تیکی زور خوش که چاوی کویری پی  
 روشن ده بیته وه له سالی (۹۷۸ کوچی مانگی) له شاری - به غدا - ده لایلیکی نویسه ته وه



- كه ئىستاكه نه و ده لايله له لای سه ید موچه ممه دی كۆرى خوالی خوشبو سه ید مسته فایه، له م تاریخه واده ر ده كه وى كه سه ید شوكروللا، له - قه زنى ده هه مدا ژیاوه و هاوده وره ی (شاته هماسوبی) هه وه لى سه فه وى بوه، كه له سالى (٩٣٠ تا ٩٨٤ ك:) - ٥٤ سال شایه كى كردوه، به لام شاعه بباس له (سالى ٩٩٦ تا ١٠٣٨) شایه تى كردوه

له ناو سه یدانى سه ید شوكره و خه لكى ناوچه دا، وامه شهوره كه شاعه بباسی سه فه وى چوه ته خزمه ت سه ید شوكروللا و داواى زانوماى لى كردوه، سه ید شوكروللايش رژگای خواى ناوه ته به روپى وتوه، كه ته نیا عه دآله ت و چاوه دىرى خه لكى هه ژار، وه ك جى نشینه كانى پیغه مبه رى خوشه وىست (د) هوى رژگارى هه ردوولایه، نزای به یانان و هه ناسه ی گه رمى سه یید، دلى ره ق و بى به زه ی شای سه فه وى وه هابولای خوى زاده كیشى، كه شاله به رابه ریدا به چوكدا دیت و خوى ده خانه خاكوبای، تاشتكى لى وه ربگرى، به لام نه و مروفانه ی كه ته نیا پشتیان به خودا بستوه، شایان له لاگه دایه، مالى دنیاىان له لا پووشى و شك و كایه، به م جوړه تیشكى دلى پیاوى خودا ته وژمى خوى ده نوینى، شكوده بده به ی شاده شكینى، شاده لى سه ییدی گه وه زورم پى خوشه به سه رمادا بخور، هه رنه بى پارچه زه وى بو ژیان و مانى جیهان دابیره. كیوو ده روده شت و شیو، نه رمان وزیران نه م دیوه و نه و دیو، نه وه نده ی به زوژى، به سواری ده توانى، به گه ژى و سه رنج بده یى به جوانى، زه وى گشتى به خیره، سنورى دیارى كه و، بو خوتى هه ل بیژیره، نه منى خزمگوزارش بن جاخت بو ده نوینم - قه باله ت بو ده ردینم، به م جوړه سه یید به زوژى گشت نه م ناوینانه، ١ - پارسانیان ٢ - قه لاگا، ٣ - دوله سیر ٤ - نه حمه دمه ردوه، ٥ - قاضى خان ٦ - كانى سه یید شوكره ٧ - سه ید ناوا - ده و رده دا، شایش - قه باله كه یان پيشكه ش به سه یید شوكروللا ده كا، هه ربه و هویه كه سه ید شوكروللا، له سه ر كانیاوگى خوشى نه ودى و چاننى ده گرى، به (كانى سه یید شوكره) ناوئراوه، هه روا دى (سه یداوا) له نزىكى - كانى سه ید شوكره - چون به فه رمانى سه ید شوكره - ئاوه دان كراوه ته وه - پیاو وتوه (سه یداوا) هه روه ها - پارسانیان - یانى شوینى پیاوى خودا (وه لى) چون - پارسا - یانى خواناس - نیان - یانى چه قاندن و سه وز كردن و داناق شتى له شوینىكدا، به م جوړه چون (سه یید شوكروللا) له م دیدا دانراوه و له دنیاوه رچوه - ناویان ناوه (پارسانیان)، یان چون له ده ورائى كوند به م ناوچه تاوړمیان وتوه (پارسوا) نه م دى به یاد نه و ناوچه وه به ناوى - پارسانیان - مابیتو -

(پارسوا) یانی قه راخ و سنور - چون نه م ناوچه له سنوری - ده وله تی - ناشور و ماننادا قه راری گرتبوو، دیاره هیچ په یوه ندیکی به ناوچه ی (فارس = پارس) نی یه، به لکه نه م و شه، یانی - ناوچه ی سه ر سنور «پارسوا» «په راسو» به لآم وشه ی - پارس - ناوه بونه ته وه یه کی ئاریایی که به زمانی فارسی قسه ده که ن و په یوه ندی به وشه ی (پارسوا) نی یه وه ک بری له میژو نوسان ده لئین<sup>١</sup>

ئیسټاکه گشت نه و ئاویایانه ملکی بنه ماله و نه ته وه ی سه یید شوکروللان، که (بی چاوتنی بن) ئیسټاکه ژوماره ی نه ته وه ی نه و خوالی خوشبووه، له م ئاویایانه، له شار و دیکانی ده وروبه ر له مه رزی (بیست هه زار) ره ت بوه،

به لگه و نیشانه ی بنه ماله ی سه ید شوکره نه مانه یه ١ - دلپاک و زووره نجن، ٢ - دلاواوده س به خیرن ٣ - نازا و نه ترسن ٤ - حه ق ویز و عالم خوشه ویست و زوله خودان ٥ - له به رابه ری حه قدا نه رم و گه ردن که چ، به لآم له به رابه ری ناحه قی وزورداراندا نه به زوکول نه ده رن، جابه م نیشانا ده کزی، بژاره وار، له گول و ریحانه هه لاواردری

نه گه ر بو تری خو نه م بنه مالانه له داری پر به رو سییه ری حه زره تی پیغه مبه ری خوشه ویست (د) به ریان گرتوه و په ره یان سه ندووه، پیغه مبه ر خوشه و یستیش (د) عه ره ب بوه، که وابوو بنه ماله ی گشت سه یده کورده کانیش عه ره بن، له وه لاماده و تری ١ - خودی پیغه مبه ر (د) له بنه ماله ی حه زره تی - ئیبراهیمی خوشه ویستی خودایه (د) وه ک رۆژ دیاره که حه زره تی ئیبراهیم (د) عه ره ب نه بوه، ته نانه ت حه زره تی ئیسماعیلی - کوریشی عه ره بی نه زانیوه، به لکو کاتی که باوکی له گه ل دایکی - هاجه ره خاتون - هینانی و له شوینی ئیستای ئاوی «زه مزم» له نزیکی مالی خودا له شاری (مه ککه) داینان - خودا ئاوی زه مزه می بو هه لقولاندن، پاشان - هوژی «جورهوم» یه کی له هوژه گه وره کانی عه ره ب هاتن و به ئیجازه ی دایکی حه زره تی ئیسماعیل له سه ر ئاوی - زه مزه م - خستیان - که حه زره تی ئیسماعیل به ره به ره له لای هوژی (جورهوم) فیتری عه ره بی بووه ره له م هوژه یش - دوژنی هینا،

هه ربویه میژو نوسان به هوژه کانی قوریش ده لئین «عه ره بی موسته عره به» یانی له بناغه دا عه ره ب نه بون به لآم بوون به عه ره ب ٢ - هه ربه و جوژه ده زانین که حه زره تی ئیبراهیم خه لکی سه زره وی (بابوله) و سه رزه وی با بولیش ئیسټاکه به شیکه له

سه رزه وی - کوردستان عیراق، «ناوچه کانی هه ولێر، سلیمانی - ده یاله - که رکوک» به م جوړه ده توانین بله ین که حه زره تی پیغه مبه ری خوشه و بست (د) په یوه ندیکی قایمی به بنه ماله ی گه لی گه وره ی کورده وه. هه یه، به لām چون ماوه یه کی زور باو و باپیره کانیان به عه زه بی قسه یان کردوه، نه ویشیان به عه زه ب داناو، بویه میژونوسان هوژه کانی قورزه یشیان به عه زه بی موسته عره به نویسه و ناو بردوه

هه روه ک کورزه کانی حه زره تی ئیسماعیل کاتی که فیری زمانی عه زه بی بون به عه زه ب دانران، هه ر به و جوړه - سه یده کانیش کاتی که هاتنه کوردستان و ماوه یه کی زورله نیو کورد کاندانه وه وژن وژن خوازیان که و ته نیوانه وه، فیری زمانی کوردی بون و به فه رهه نگی کوردی گوچ کران، به م شیوه ده توانین بله ین سه یدان دووجاد کوردن، زه نگبی هه ر له به ر نه م هوپه بی، که شورسگیزه سه یده کورده کان، زور به هه لمه ت به تین و ته وه ژم و بی وچان. له رژی نه ستاندنی مافی گه ل و سه ربه خوپی نیشتمان، تا دوا رژی ژیان و ناخرین هه ناسه یان. نه ماندو بون. نه شه مزان و نه وستان. وه ک: به ریز، باوکی گه ل (مه لیک مه حمودی) داره که ل. یا (شاعبیدالله) و سه یدانی شه مزین، که له رژی گه ل و نیشتمان و دین، نه کولیان دا، نه ماندو بون. نه شه مزین.

نه م به سه رهاتانه بوامانی رۆشن ده که نه وه که گه لی به ئیمانی کورد هیچکاتی سه ری خویریه تی بو که س دانه نه واندوه به لکو گشت کاتی په نای داماو ولیقه و ماوده ر کراوان بووه، هه رچه نده بو خویشی تا ئیستا که به ش خوراو بو، به لām له هیچ زه مانیکدا خویری و ترسه نوک و قزه و خوفروش نه بو، نه گه ر له نیو هه زاران گول. روا درکی اینجی پیکول. خه مبارمه به پیت عارنه بی. گول بی درونه بو و نابی. له نیو هه زار. سه دان نیسک به ژوماره وه، زوله نیسکی ده بینی، خوئی ده شارده وه.

## مه جدی (ملک الکلام)

ملك الکلام ناوی (عبدالمجید) کوری (میرزا عبدالکریم) له سالی ١٨٤٩ زاینی ١٢٦٨ هـ ق) له شاری سه قز هاتوه ته دونیاوه. میرزا عبدالکریم له خانه دان و پیاو ماقولانی سه قز بو. عبدالمجیدی کوری هه رله مندالیه وه نیشانه ی زیره کی و بیلمه تی (له یه کی له په رده کانی ژبانیدا، که خه ت خوشی بو)، لیوه دیار بو.

له حه و سالیڤا له قوتابخانه ی مندالان. نه ینیرته به ر خوتندن. قورئان و کتیه وردیله کان ده خوینی، هه روا خویشی ده رزی خه تی پی ده وت، له پاش دوازده مانگ خه ته که ی نه و و باوکی لیک جیانه ده کرانه وه، له سه ر باوی نه وسه رده مه عیلمی عه زه بی و تاینیش له حوچره ی مزگه وته کانی سه قز داده خوینی، هه ر بوئه م جوړه خویندنه سه ری له شاری (بانه یش) داوه. تا ده ست ده کابه (مختصر) تفتارانی له شاری لای مه لا ئیبراهیم ناوی ده بی. ئیتر بوئی زئی نا که وی بخوینی و نه که ویتنه ناو ژبانی دنیاوه. هه رچه ند هه مووده میك ئاره زوی نه وه بوه، که له دونیا دوره په ریز زاوه ستی به لام بوئی زئی نه که وتوه و به دنیاوه پلیکاوه.

له سالی (۱۸۷۷ ز) (۱۲۹۶ هـ ق) به ناوی حه ججه وه سه قز به جی دیلی و ده چیتته شاری (سنه) له وی (حاجی شوکرالله) گلی نه داته وه و بوئی زئی نا که وی پچی بوچه ج و له سنه ژن دینی، له سالی (۱۸۸۶ ز) (۱۳۰۵ هـ ق) له گه ل خیزانه که ی له رتگه ی به غداوه ده چن بوجه ج.

له به غدا مفتی زه هاوی چاوی پی ده که وی. نه م عاشق به عیلم وزیره کی نه و نه وعاشق به خه ت و شیعر ی نه م ده بی. پاش چوار سال که مفتی عه مری خواده کامه جدی دوا ی چونی بوجه ج ده گه رتته وه بو سنه. چه ند سالیك له وی زاده بویری سالی (۱۹۱۲ زاینی) ده چی بوتاران. دوا ی شه زئی جیهانی له تاران ده مینیتته وه و ده بی به خوشه وستی نه ربابی نه ده ب و قه له می تاران و، ده بی به ماموستای (دارالفنون). تا له سالی (۱۹۲۵ ز) له ته مه نی ۷۶ سالیڤا هه ر له تاران کوچی دوا یی ده کا.

### (خه ت خوشی ملک الکلام)

بیجگه له ئیران و عیراق له ئوروپایش ناوی ده ر کردبو. شای (ئینگلیس) دلی له خه ته کانی جبوهه روه ها (ملک الکلام) له پایه ی شیعریش دا سه رامه دی ده وره ی خوی بوه، (ناصرالدین شا) له نه نجومه نیکی شایانه و نه دیبانه دا ناوی (ملک الکلام) ی پی نه دا. سلك الکلام له ته مه نی ۱۲ سالیڤا دیوانی شیعره کانی کوډه کاته وه. شصت هه زار شیعر ی فارسی و بریکش کوردی بوه. بیجگه له و شیعرانه ی که به رده ست نه که وتون دیوانی شیعره فارسیه که ی له سالی (۱۹۱۱ زاینی) له تاران بو جازی یه که م له چاپ دراوه نه م

پارچه شیعه کوردی یه'له و دیوانه یه

(له دولازولفی لاولاوه، له سه رزوی قامه ت ئالاوه)، (خه م و پپچی هه مووداوه، چ له م لاوله چ له و لاوله) (موژه ی وه ك نیشی په یكانه، هه میشه کاری پێكانه) (دلی هه ر خویش و پێگانه به نه م په یكانه پێكاوه)

## ژیان نامه ی زانای که م وینه ی کوردستان ماموستا مه لا عه بدوالهادی ئه فحه م زاده

زانای ئاگا به شه رع و دین، زیواری زئی حه ق و یه قین، له عیرفان و خواناسین دا - له حه ق و یژی له زئی دیندا، که م وینه بو له سه ر عه رزی، له حاست زۆردار نه ده له رزی - له خوا ترس و به پرس وجۆ، خودا دا بوی عیلم کوکو، کوئی نه دا له حه ق و یژی، زۆن و زه وان بو ژاو یژی، به پینوس و ده ست و زمان، به عومری خوئی له زئی قورئان - نه وه زه زبون نه ژاوه ستان، له سه ر فیرگه ی (سه را) سه ر بو، فه قیی چاکی له سه ر سه ربو، داری به سییه ر و به ر بوو - هه تا بیژی هونه روه ربو، که میه وانی شه رعه ت بوو - زیواری زئی حه ق یقه ت بوو، دوستی راستی ته ر یقه ت بوو - قورئان زانی به قیقه ت بوو، ناز ناوی جوانی هادی، هه میشه خوا ی له یادی یه، له مال یا گلکو ی بادیه - موژده ی به هه شت و شادی، خویه زه حمه ت بیازینه - له و بارانه گول برۆینه، له و گوله تا زۆژی ژومار، برۆی له به رده میا هه زار، نه م که وره پیاوه - نه م زانا خاوه ن ناوه، ماموستای به ریز و زانای به هیژو کاری، ده ربای زانست و کانی پارێزگاری، ماموستا مه لا عه بدوالهادی ئه فحه م زاده، خودا پیتی بیه خشی حسنی و زیاده، نه م زانه پایه به رزه، له ١٥ ی مانگی صفرالخیری سالی ١٣٢٨ ی کوچی مانگی، به رابه ری ١٢٨٩ هه تاوی، له شاری بوکان له بنه ماله یه کی خواناس و سه ر به ده ره وه ، ده م راست و خه ت خوش له دایک بو، دوا ی نه وه ته مه نی چوه ته حه وت سالانه، زوی کردوه ته قوتابخانه، وه ك گشت خودا پیداوانی فیرگه ی خواناسین، زیواری شه قامی زانین و دین، له پێشدا خه وش و خالی هه واوه وه س و نه وسی، به ناوی قورئان و نوێژ و یادی خودا شور د وه ته وه، پاشان به ره

و قوتابخانه ی زانین و فیربون رو به وه ته وه، نه مجار قورئان و پیشه کیه کانی عیلمی ئاینی خویندوه، به ره به ره له لای ماموستا پایه به رزه کان گشت زانسته ئاینیه کان فیربوه، ماوه یی له خزمه ت ماموستای به ریز خوالی خوشبو (مه لا محمّد صادقی وجدی قزلبجی) خویندویه تی، پاشان چوه ته شاری (مه هاباد) و له خزمه ت خوالی خوشبو (مه لانه حمه د تورجانی زاده) که سبی زانست و که مالی کردوه، پاشان له خزمه ت زانای که م وینه خوالی خوشبو (عه لامه محمّد قزلبجی) زورشت فیربوه، له ماوه ی ۸ سالّ خویندن و فیربون و پرس و جو له گولی مراد نیشتوه، له خزمه ت نه م پایه به رزانه به پایه گه یشتوه:

۱ - خوالی خوش بوو مه لا موحه مه دی تورجانی زاده

۲ - مه لا نه حمه دی تورجانی زاده ده رس ویزله مه هاباد

۳ - مه لا سه ید حوسه ینی تاهیر بوغده یی

۴ - باوه مه لا له قه له نده ر

۵ - قاضی شه ریفی حه نه فی شنوبی

۶ - مه لا وه هاب له دبی زه مبیل

۷ - مه لا عصام الدین شفیعی له دبی سه را

پاشان له سالی ۱۳۵۲ کوچی مانگی (۱۳۱۳ هه تاوی) له خزمه ت خوالی خوشبو

۱ - مه لا نه حمه دی تورجانی زاده ده رس ویزی پایه به رزی نه و کاته ی مه هاباد

۲ - ماموستا مه لا عصام الدین شفیعی له دبی سه را ئیجازه (ودم) ی ده رس ویزی و

فتوای وه رگرتوه و له دبی (بوغده که ندی) بوه به ده رس ویزی فه قی و پیش نویزی

خه لکی، له سالی ۱۳۵۳ کوچی (۱۳۱۴ هه تاوی) چوه ته دبی سه را تا سالی ۱۳۴۹

هه تاوی له ویتی ماوه ته وه، له ماوه ی ۳۵ سالّ ته مه نی پرباری، شه و رۆژ، له یل و نه هاری،

عیلم و زانست و هونه ر و ئاساری به سه ر فه قی و په یره وانیدا ده باری، وینه ی بارانی به

خوړولیزمه ی به هاری. ماموستا له م ماوه دا، ده یان زانا و مه لا چاکی پی گه یاندوه، سه دان

زیبوار ی زیتی حه قیقه تی ئی گه یاندوه، وه ک - ۱ - مه لا محمد فاضلی درگا سلیمان

ماموستای زانکوی مشهد ۲ - مه لا جه لالی شافیعی کورد - نوسه ر - ۳ - مه لا برایمی

صالحیان لیسانس و دبیر و مه لا چاک ۴ - مه لا محمد اکرادی - لیسانس و دبیر و مه لا چاک

۵ - مه لا عبدالرحمن ناصری مه لا چاک و ده رس ویز. ۶ - مه لا حسین خلیقی دکترا و

ماموستای زانکو، ده یان و سه دان مه لا چاک و واعیز و ماموستا و پیش نویزوژانوهای

وای بار هیئاوه، که له ئاسمانی عیلم و زانینی کوردستاندا بوّدور و نزیک پیرشنگیان داوه، گزنگی به قازانج و خیریان، له سه رانی پزله گولّ و نه خشاوی داوه، به رزو نزمی وه ته ن گه زاوه، پاشان ماموستا له پایزی سالی ۱۳۴۸ هه تاوی چوه ته شاری بوّکان. ناوه ندی جه غزی خوشه ویستان، لیّره یش تا ناخرین هه ناسه ی مانی، دوا چرکه ی ژبانی، هه مو هیزو وزه و هه ستی، قه له م و بیروباوه ژ و ده ستی، و ته وپه زاو و ناسه واری له زتی خودا دا بوّه موکاری.

### (ئاسه واره جوانه کانی ماموستا به ناوی په زاو)

۱ - فرایض (که له پور) فارسی ۲ - چهارصد گوهر حکمت. فارسی ۳ - مناسکی حجّ - فارسی ۴ - خوتبه ی جومعه. کوردی ۵ - حیض و نفاس فارسی ۶ - عقیده بومنالان. کوردی ۷ - رساله ویّله فارسی ۸ - مه لودنامه کوردی ۹ - رساله اعلام و ارشاد عربی. کوردی. فارسی ۱۰ - شه رحی مختصری زندگی امامی شافعی ۱۱ - تفسیر جزء عمّ، فارسی ۱۲ - تفسیر سوره والعصر ۱۳ - دلایل اثبات وجود خدا ۱۴ - اعجاز علمی سمعی و بصری قرآن ۱۵ - کامپیوتر و قرآن ۱۶ - ردبر کسروی ۱۷ - نقد بر مراسم سوگواری ۱۸ - ردّ مذهب مسیحگری ۱۹ - ۳۳ و تار کوردی ۲۰ - ده وره اسلام شناسی ۲۱ - مقاله مخلوط از عربی و فارسی ۲۲ - رساله عربی حلّ لغز شیخ بهایی در کتاب کشکولّ ۲۳ - رساله محاکمه نفس از احیاءالعلوم امام غزالی ۲۴ - شرح سبعة معلقه بفارسی

### (ئاسه واری ترجمه ی ماموستا)

۱ - ترجمه تاریخی ادبیات عرب نوسراوه (زیات) ۲ - ترجمه ی اعجاز قرآن قاضی باقلانی ۳ - ترجمه تاریخ ادب الغرب (فاخوری) ۴ - ترجمه اعجاز النبوات (شریف رضی) ۵ - ترجمه التصوف فی الاسلام (عمر فروخ) ۶ - ترجمه و اقتباس از چهار کتاب در اعجاز علمی قرآن ۷ - ترجمه و تلخیص و اختصار الحکمة فی مخلوقات الله (غزالی) ۸ - ترجمه صناعاتی خمسه در منطق ۹ - ترجمه کتاب اخلاق ۱۰ - ترجمه و اختصار القصّة فی ادب الفارسی ۱۱ - ترجمه سعدی شیرازی شاعر الانسانیّه ۱۲ - ترجمه دو مقاله دانشمندان

مصری ۱۳ - ترجمه کتاب الاشتقاق و تعریف علمای طرابلس شام ۱۴ - ترجمه المعرّب (جوالیقی) ۱۵ - ترجمه البیتوشی (محمد امین خال)

له ناکامدا ماموستا دواي هه شتا و شه ش سال ته مه نی پربه ر و دریزی، برینی شه قامی دین، سه ربه ره و خوارولیزی، چونکه هه نگاو به هه نگاو به دوی پیغه مبه ر داده زۆیی، له گۆره پانی حه ق داچ بیگانه چ خویی؟

زۆزی پینج شه ممه به رواری ۱۵ - ی زه ز به ری سالی ۱۳۷۲ هه تاوی (به رابه ری ۲۰ - ربيع الثاني ۱۴۱۴ کوچی مانگی) به ده نگی دلزفینی - یا آیتها النفس الْمُطْمَئِنَّةُ أَرْجَعَتْ إِلَى رَبِّكَ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّتي - ده زوا و سنوری عاسته می زیان ده بری، به بیینی خووشی فریشتانی ناسمانی، مه لی گیانی، پره برّوا و ئیمانی، به زه و خودا و به هه شتی حه سانه وه ده فری. خودا له ماموستا و له هه مو باشان زازی بی و بیان حه سینینه وه.

له حاست عیلم و زانین، خووخه ده ی شیرین - برّوا و ئیمان و یه قینی ماموستا، به یانم کۆتایه و زمانم له نگه، قه له مم شکاوه و قافیه م ته نگه

ته نیاده توانم نه وه بیژم بابش لیّن کاس و گێژم  
ماموستا داخلّی باشانی - إِنْ الدّٰیْنِ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا - بوه. به راستی له چاکانی  
نه ولیای خودا چوه، نه م دو شیعه ی نه بوعه لایوه سفولحالی ماموستایه که ده لی:  
يَا سَائِلِيْ عَنْهُ لَمَّا جِئْتَ تَسْأَلُهُ اَلَا هُوَ الرَّجُلُ الْعَارِي مِنَ الْعَارِ  
اِنْ جِئْتَهُ لَوَجَدْتَ النَّاسَ فِيْ رَجُلٍ وَالذّٰهَرُ فِيْ سَاعَةٍ وَالْاَرْضُ فِيْ دَارٍ  
بیجگه له وه که ماموستا زانایه کی که م وینه بوه. له فه ننی شیعریشدا زۆر ریزبین بوه  
بو نمونه

## نزای (یا رسول الله)

یا «رسول الله» یا خه یه ربه لبه شه ر تکا کاره که ی مه یدانی مه حشه ر  
چرای ئیمانمان یا خودا به خیریی  
یا «رسول الله» نیوت چه ند خوشه روخسارت وه ک گول بونت وه نه وشه



هيوای زيانمان يا خودا به خيرئى  
يا «رسول الله» رۆژى سه رزه مين ده ليلى ريگاي گومرايانى دين  
قه زات له گيانمان يا خودا به خيرئى  
تۆ «رسول الله» ي گه وره ي نه نبياى خوشه ويستى لاي خوداي ته عالاى  
دين و دونيامان يا خودا به خيرئى  
تيشكى نوري تۆ دنياى روناك كرد رتوشوينى جوانت خه لكى زور چاك كرد  
پشت و په نامان يا خودا به خيرئى  
يا خودا به خيرئى خيتر بوھينايين ده ستورى چاكى و پاكييت بو دانايين  
بيت له سه ر چاومان يا خودا به خيرئى  
خير و به ره كه ت له نيمان چاتر قازانج و خوشى له دين زياتر  
نيه له لامان يا خودا به خيرئى  
چاكه ده زمايه ي هه ر دو دنيايه هه ركه س خراپه خيرى پيش نايه  
تۆي پيشه وامان يا خودا به خيرئى  
شاده م پي هيناي كه پيغه مبه ري هاتوى تا ئيمه بو به هه شت به ري  
حوزور خودامان يا خودا به خيرئى  
ده واي ده ردی رۆح خاكى به ريته كله ي چاوى دل، تۆزى سه ر ژسته  
وايه گومانمان يا خودا به خيرئى  
سه رومال پيشكه ش له رتي خودادا شه رته وه ك پياوان بيمه جانفيدا  
قوربانه مالمان يا خودا به خيرئى  
به نويز و رۆژو يه گجار خوشحالم به دل ده به خشم زه كاتى مالم  
مايه ي ئيحسانمان يا خودا به خيرئى  
شاده ت پي دينم حه ج به جى دينم بو ره زاي خودا خوینم ده رژينم  
نه وه نيشانمان يا خودا به خيرئى  
موسلمان ده بي عه قيده ي وابي ئيدي له دواى تۆ پيغه مبه ر نابي  
«رسول الله» مان يا خودا به خيرئى  
دين ت قورئانه و ده بي بميني تاكه س له دواى تۆ عوزرى نه ميني  
به سه قورئانمان يا خودا به خيرئى

## قورئانم پیشه وایه

قورئانم پیشه وایه ده وای ده ردم قورئانه  
 قورئان ئاوی حه یاته  
 قورئان مایه ی نه جاته  
 له باره گای خوداوه  
 ژئی مه عزه ره ت نه ماوه  
 ده ستا وئزیککی وایه  
 خوشه ویستی خودایه  
 سه رچاوه ی عیلم و شه رعه  
 موژشیدی ته قوا و وه رعه  
 که سی تالیبی دین بی  
 که موشته ری یه قین بی  
 هه رکه س قورئان بزانی  
 وه عز و ئیرشاد ده توانی  
 نه وی بو دین مه لایه  
 که وه عز ی بو خودایه  
 به عام هه رچی گویدیره  
 هه رکه س تالیبی خیره  
 منداله کان بخوینن  
 په نا به قورئان بیینن  
 دینمان حه قه ئیسلامه  
 که دینی خاس و عامه  
 به دبه خته زور نه قامه

فه رمایشی خودایه نوسخه ی ده وای ئیمان  
 شفای قه لبی نه خوشه  
 با عیسی عه قل و هو شه  
 بو مان هاتوه به دیاری  
 زامننه بو ژزگاری  
 هه رکه س ده ستی پی بگری  
 به ئیماننه وه ده مری  
 خویندنی قووه ی دینه  
 زانینی ژئی یه قینه  
 قورئانی له سه ر ژانه  
 موتالای له قورئانه  
 ده رچی له ئیمتیحان دا  
 یانی ژئی دین نیشان دا  
 قورئانی وه عز و ده رسه  
 بلکی له که س مه ترسه  
 تووی ئیحسان بچینی  
 به مندالی بخوینن  
 زور له خویندن ئازابن  
 تا به دین و ورابن  
 سه وقاتی کردگاره  
 بو ئیمه ئیفتیخاره  
 هه رکه س له دین بیزاره

منه ت بارین به م دینه  
 دینی ئاخ ره مانه

شه ریعہ تی پیغہ مبه ر  
ساف و ساده سه راسه ر  
نه م ریگایه بگره به ر  
رئی یه که راست و دیاری  
لئی دووره خییچی و خواری  
برائه گه ریبواری

هه رکه س له م شوینه لادا  
گومرایه و سه رگه ردانه

دین، داریکه خودایی  
لك و پویتی دونیایی  
گولی عه قل و دانایی  
ریشه ی، و ته ی ئیمانی  
په یژه وی له قورئانه  
میوه ی زه زای زه حمانه

خوشه ویستی خودایه  
هه رکه سی موسلمانانه

هه رچی بیکه ی ده توانی  
تا خیر و شه زبزانسی  
ریو شوینی موسلمانی  
نیختیارت پی دراوه  
شه ریعته دامه زراوه  
چ لازم بی کوتراوه

ژیو شوینیکی زور جوانه  
یه گجار سه هل و ئاسانه

کوله که ی دین (صلاته) ه  
پردی ئیسلام زه کاته  
ژۆژۆت له به ر خوداته  
نه یخه ی و نه ی شکینی  
وریا به نه یروخینی  
حه ج شوکره و به جیی دینی

بناغه ی خانوی دینمان  
شادیمانانه بیزانه

له ژیر تیخولی شه ریعته  
کاکلی خوشی ته ریقته  
ژۆن بادامی حه قیقته  
که بو جیسم و نه ندامه  
بو دل مه غزی بادامه  
بو ژۆح ده وای خودامه

مه لایه و شیخه و عالم  
هه رکه س بیبی نه وسیانه

شه ریه ت مانای چاکی  
 ته ریه ت یانی پاکی  
 حه قیه تیش ژوناکی  
 بوئه عمال و کرداره  
 بوئه خلاق و نه تواره  
 عه قاید و نه فکاره

چاکی و پاکی و ژوناکی  
 په یژه وی له قورژانه

## (به رژیز مه لا محه مه دی گلولانی)

به رژیز مه لا محه مه دی گلولانی له نیوه ی هه وه لی قه رنی دوازه ی کوچی مانگی دا  
 ژیاوه. له گشت عیلمه کانی ئاینی دا ناگا یه کی پان و به رینی بوه، بوئه ناو بانگی زایناری و  
 بلیمه تی دونیای کوردستانی پز کرده، له قوتابخانه ی (قه لا چوالان) ناوه ندی حکومه تی  
 «بابان»، زانای پایه به رز و ده رس ویزی فه قی ئاینیه کان بوه، پاشان حاکمی موکری ( )  
 مه هاباد به مه به سستی بارهینان و په روه رده کردن و ده رس پی و تنی فه قی به رژیز و  
 شکویه کی تایبه ته وه، بانگی ده کابو مه هاباد و، قوتابخانه ی (سوری) به ناو بانگی  
 مه هابادی پی ده سپیتری، خوالی خوشی بو (گلولانی) له و قوتابخانه دا له گه ل پایه به رزو و  
 زانای که م وینه (عه لی زه کی) هاوکار و هاوکات بوه، پایه به رز گلولانی حاشیه (په راویز)  
 ی به سه ر ژورتری په ژاوه عیلمی و ئاینیه کانه وه نویسه.

(نادر شای نه فشار) کاتی به مه به سستی یه کیه تی نیوان (شیعه) و (سوننی) ولا بردنی  
 دوو به ره کی و نه هیشتنی در دۆنگی له نیوان نه م دوو هیزه ئاینی یه دا، هه روا بو پوچه ل  
 کردنه وه ی فیل و ته له که و ئاژاوه نانه وه ی دوژمنانی ئیسلام، له ده شتی (موغان) له نیوان  
 ساله کانی ۱۱۴۸ کوچی مانگی سالی تاج له سه ر نانی و (۱۱۶۰ ک. م) سالی له دنیا  
 ده رچونی، کو بونه وه یه کی گه وره و گرنگی، له زانا دلسوزه کان، کو مه ل ناسه گه وره  
 کان ئیسلام شناسه پالاوته کان، ناگا و وردینه کان، به ته نگ و چه له مه ی موسلمانان،  
 رژیز بینه کانی ولات و جیهان ناسه کان، پیکهینابو، پایه به رزو زانای گه وره و به شکو (مه لا  
 محه مه دی گلولانی) یه کی بو له و گه وره میوانانه ی که با شترین شیوه ی زانیاری، زه وتی  
 (کو بونه وه) که یان به ژتوه برده، ژورژور به جوانی و زانایانه حه قی وتوه و، ده سستی  
 له سه ر مه به ست. داناوه، رژگای یه کیه تی نیشان داوه، نه رکی سه رشانی خوی به جوژی

زاگه یاندوه که زوی هه موو زانایه کی حه ق وئیری کوردی سپی کردوه ته وه، زینگای خیر و حه ق وئیری و مرو قایه تی تائه به د بو گه له که ی کیشاوه، ره حمه ت و به زه یی خودا به سه ر گلکۆیدا بباری.<sup>۱</sup>

#### ۹ - (مه لامحه مه د حه سه نی زیاره تی)

مه لامحه مه د حه سه نی ده ره زیاره تی کۆری مه لامحه مه د شه ریف کۆری مه لامحه مه د مه شهوور به (مه لامحه مه دی ره ش). دوا ی نه وه قورئان و په راوه وردیله کانی خویندوه، چوه ته فه قیه تی و له م دی بو نه و دی و له و حوجره، بو نه م حوجره به شوین که سبی عیلم و زانین وه ده س هینانی که مال و نه ده ب و خوا په رستی دا گه راوه، له سالی (۱۳۳۲ ک. م) له دئی (ناغلانی سویسنی) په راوی (گلنبوی برهان) و (حاشیه ی سه ید شه ریف له سه ر شه رح شمسیه) ی به ده س نویسوه ته وه، دوا ی نه وه عیلمه کانی ته واو کرد هاته زیزی ماموستا زانا کانه وه، له مانگی موحه ره می (۱۳۳۹ ک. م) له خزمه ت خوالی خوش بو شه هید (مه لامحه مه د حه سه نی بورهانی) هه ر له موحه ره می (۱۳۳۹ ک) له خزمه ت پایه به رز و زانای به ناو بانگ (حاجی مه لاه بدالله وه لزی) مه شهوور به پسوه پی ئیجازه (ودم) ی ده رس وئیری و فتوا ی ئاینی وه ر ده گری و ده بی به ماموستای ده رس وئیر، نزیککی سی ی سالی ره به ق ته مه نی پرقیمه ت و بایی خوی له زیی ده رس و قورئان و عیلم و زانستیه ئاینیه کاندای برده سه ر، ده یان فه قیی بارهینا و سه دان زیبوا ری زینگای حه قی به خودا گه یاند، هه زاران کاری خیر و چاکه ی له دوا ی خوی به جی هیشته نه م زانا پایه به رزه له سه ر په راوه کانی، جمع الجوامع، تهذیب الکلام، گلنبوی برهان شرح عه قاید - تشریح الافلاک - حاشیه ی نویسوه.

له ناکامدا شه وی یه که شه مه ۲۱ ی ره بیع الثانی سالی (۱۳۷۰ ک) له دئی (ده ره تفی) ی خو زخو ره کوچی دوا یی ده کا و گیانی به ره و خودا ده فری، مه لاسه لامی بستی نه م سی شیعره ی له وه فاتیدا وتوه.

شه‌وی یه‌ك شه‌مه ۲۱ مه‌ولود

هه‌زار و سیسه‌دنه‌وله گه‌ل حه‌فتاد

واقیعه‌ن فه‌وتی جیگه‌ی ماته‌مه

مه‌لاحه‌سه‌ن چو‌وبودار و ل‌خلود

ده‌هه‌می زستان به‌جه‌نه‌ت بو‌وشاد

مَوْتُ الْعَالَمِ - مَوْتُ الْعَالَمِ ۱

۶ - (ماموستا شیخ حه‌سه‌نی شیخله‌ر)

حاجی ماموستا مه‌لاشیخ حه‌سه‌ن کورزی شیخ موحه‌مه‌د نه‌مین، کورزی شیخ موحه‌مه‌د صالح، کورزی شیخ عه‌بدوالرّحمن، کورزی شیخ نه‌حمه‌د، کورزی شیخ عه‌بدوالعه‌زیز، له‌کوره‌کانی شیخ حه‌یده‌ری برای شیخ حه‌سه‌نی مه‌ولاناوا، رۆزی دوشه‌مه‌هه‌وه‌لی (مانگی جمادی الاولی) سالی (۱۳۱۰ ی کوچی) مانگی له‌دیی (مامه‌شا) ی نزیکی سه‌قز له‌دایک بووه، قورئان و په‌زاوه‌سه‌ره‌تایی یه‌کانی له‌لای با پیره‌ی گه‌وره‌ی خو‌ی (شیخ موحه‌مه‌صالح) ده‌خوئنی، پاشان درێژه‌به‌خوئندن ده‌دا و ده‌چیته‌شاری سه‌قز و له‌لای (مه‌لا نه‌حمه‌دی مفتی) برای خوالی خوشبو (مه‌لا عه‌بدولعه‌زیزی مفتی) ماوه‌یی ده‌خوئنی و بریکی باش عیلم و که‌مال وه‌ده‌س دینی. پاشان ده‌چی بو‌مه‌ریوان له‌دیی (له‌نجاوا) له‌لای (مه‌لامصطفی) ماوه‌یی ده‌خوئنی، دوا‌ی نه‌وی ده‌چیته‌دیی (بالک) له‌لای به‌رێز (مه‌لامه‌حمودی جوانزویی) بریکی تر له‌عیلمه‌کان ده‌خوئنی، پاشان دیته‌وه‌بو‌سه‌رشیی سه‌قز، له‌دیی (میك)، له‌لای به‌رێز (شیخ عسبدالله‌ی میکی) ماوه‌یی ده‌خوئنی، له‌ویوه‌ده‌چیته‌دیی (گه‌وره‌قه‌لا) له‌لای به‌رێز (مه‌لا نه‌حمه‌دی هه‌به‌کی) به‌شی لای ژوروی عیلمه‌کان ده‌خوئنی، پاشان ده‌چی بو‌دیی (کانی ره‌ش) له‌ناوچه‌ی ناختاچی بو‌کان و ماوه‌یه‌کی زۆر له‌لای به‌رێز زانای پایه‌به‌رز (حاجی مه‌لا عه‌بدوالله‌ی وه‌لزی)، باوکی (ماموستا مه‌لاعه‌لی وه‌لزی) حه‌مامیان ده‌مینیته‌وه، ماوه‌یی کیش له‌لای به‌رێز (ماموستا مه‌لاعه‌لی وه‌لزی) ده‌خوئنی، پاشان دوا‌ی ته‌واو کردنی عیلمه‌کان، له‌ته‌مه‌نی (سی‌وسی) سالی‌دا له‌خزمه‌ت ماموستای به‌رێز و پایه‌به‌رز (مه‌لاعه‌بدالله‌ی وه‌لزی) و دمی (ئیجازه‌ی) فتوا و ده‌رس وێزی وه‌رده‌گری و له‌دیی (ئیسکی به‌غدا) ده‌بیته‌مه‌لا و ده‌رس وێزی فه‌قیی نه‌وی، پاشان له‌دیکانی (کانی ره‌ش) و (ناشی گولان) و (قولقول‌له‌ی) گه‌ورك ته‌مه‌نی به‌نرخ و بایی خو‌ی له‌رێی زانومایی و ده‌رسی فه‌قی و وه‌عزو نه‌سیحه‌تی موسلمانان ده‌باته‌سه‌ر، پاشان ده‌چیته‌دیی

(شیخله ر) له نزیکی بوکاندا، تا سالی (۱۳۹۰ کوچی مانگی) ته مه نی پرخیر و بیری خوئی له زتی ده رسی فه قی (ده رسی قورئان و حه دیت و عیلعه ئاینیه کان) و ئاموژگاری و شاره زایی خه لکی بوژتی راستی ئاین و بیر و برۆا و کرده وه ی چاک، باخت ده کا - نه مجار پاش هه شتا سال خویندن، خزمه ت به قورئان و دین کردن، ده چینه شاری بوکان و به خوا په رستی و موتالای قورئان و حه دیت و یاساکانی ئیسلام روژگاری خوئی ده باته سه ر.

نه م ماموستا به رزه و به رژه م که ماوه ی سال و نیویکم له خزمه تیا خویندوه بیروبروای قورئانی بو خوئی هه لبراردبو، هه نگاو به هه نگاو به دوا ی پیغه مبه ر دا (د) ده روشت. ده توانم بلیم یه کی بوو له پیاو باشان (نه ولیا) ی خودا. نه م زانا پایه به رزه به هوئی ته دریس و ئاموژگاری، کاتی بو نویسن نه مابوه وه به م جوړه ته نیا په راویکی چکوله ی به ناوی (الْکَلِمَاتُ الْعَشْرَةُ) له دوا به جی ماوه. به لام سه دان مه لای باشی پی که یاندوه و ئاسه واری باشی تا روژی دوا یی له دوا به جی ماوه - له ئاکامدا روژی پینج شه ممه ده ی که لاوژی سالی ۱۳۶۴ ی هه تاوی به رابه ر ۱۳ ی ذی قعده ی سالی ۱۴۰۵ ی مانگی مال ئاوی له جیهان کردو به ره و خودا گیانی فری و له قه برستانی بوکاندا نیرزا - ره حمه ت و به زه یی خودای له سه ر<sup>۱</sup>

## «ماموستا مه لا کامیل نه قشبه ندی»

ماموستای دلسوز و به سوژم - زانای پایه به رز و به هیزم - واعیزی به ناو بانگ و که م وینه - دل پاک و بی خه وش وه ک ئاوینه - ماموستا مه لا موحه مه د کاملی نه قشبه ندی - به حه ق هه رچی له شانی دابو سه ندی - به رژ له روژی جومعه ۱۸ صفرالخیری سالی (۱۳۲۴ ک) له بنه ماله ی زانیاران له دایک بوه.

قورئان و پیشه کیه کانی عیلمی ئیسلامی له خزمه ت باوکی زانای خوالی خوشبوی خوئی (مه لا سه عیدی سه رده ره یی) دا خویندوه، له سالی (۱۳۳۵ ک) باوکی (مه لا سه عید) کوچی دوا یی ده کا، له ساله کانی (۱۳۳۵ تا ۱۳۴۳ ک) به هوئی ئاوری شه زی

هه وه لی جیهانی و گرانی ده س له خویندن هه ل ده گری له سالی (۱۳۴۳ ک.) زوده کاته وه خویندن و ده چیتته (حوجره ی) کاریزه ی سه قز، په زاوه کانی (تصریف زه نجانی) و (عوامل جرجانی) و (انمودج زمخشری) و (اظهار برکوی) و (تصریف ملاعلی) له لای (شیخ عه بدولقادی حه وتاشی) ده خوینتی. پاشان ده چیتته حوجره ی (سه رده ره) و په زاوه کانی (وضع و استعاره) و (کافیه ابن حاجیب کوردی) له خزمه ت به ریز (شیخ محمد قزلباغی) ده خوینتی، پاشان ده چیتته دیتی (گه وره قه لا) په زاوی (جامی) لای به ریز (مه لا نصرالله) ده خوینتی، پاشان ده چیتته دیتی (حسن سه لاران) و په زاوه کانی (سیوطی) و (کمال شرحی شافیه) و (حسام کاتی) له خزمه ت به ریز (مه لا احمد هه وشاری) ده خوینتی، پاشان له شاری سه قز ده چیتته حوجره ی (مه لا نه حمه دی هه به کی) و په زاوه کانی (قره باغی) و (حاشیه عبدالله یزدی) ده خوینتی، پاشان ده چیتته دیتی (خورده لوکی) و په زاوه کانی (گلنبوی اداب) و (عصام الدین استعاره) و (شرح شمسیه) له لای به ریز (مه لا شیخ عبدالله سمیعی) ده خوینتی، پاشان ده چیتته دیتی (حه مامیان) و په زاوه کانی (مطول) و (تحفه) شرح منهاج له لای پایه به رز (موحه مه د صدیق حه مامیانی) ده خوینتی.

پاشان ده چیتته دیتی (باغچه) و په زاوه کانی (جمع الجوامع) و (گلنبوی برهان) و (تهذیب الکلام) و (تشریح افلاک) و (شرح مواقف) و بری له (ته فسیری بیضاوی) له لای پایه به رز (مه لا سیدعبدالکریم واژه یی) ده خوینتی، له سالی (۱۳۵۲ ک.) له خزمه ت پایه به رز (مه لا عبدالکریم واژه یی) نیجازه (ودم) ی ده رس ویتزی و فتوی وه رده گری و له ناخری سالی ۱۳۵۲ ده بیتی به مه لای ده رس ویتزی دیتی (صاحب)، پاشان له ۱۳۵۴ دا ده چیتته دیتی قه ره بوغره و له سالی ۱۳۵۵ ده چیتته دیتی (ده ره زیاره تی خوارتی) تا سالی (۱۳۶۲) له م دیتی ده یان فه قی پی ده گه ینتی و هه زاران زیبوری ریتی خواناسین شاره زا ده کا و ده ستیان ده گرتی. پاشان هه رله م ساله دا (۱۳۶۲ ک.) ده چیتته باشماخی تیله کو، له سالی (۱۳۶۷ ک.) ده چیتته (مه رخوزی سه قز) و له (۱۳۷۳ ک.) ده چیتته دیتی (تاله جه ر) و له (۱۳۷۶ ک.) دیسان ده گه ریتته وه بو دیتی (باشماخ)، له سالی (۱۳۸۵ ک.) به یارمه تی خه لکی باشماخ مزگه وتی باشماخ سه رله نووی دورست ده که نه وه، له سالی (۱۳۸۷ ک.) ده چیتته دیتی (بستام) کاتی ده بینی نه م دیتی مزگه وتی نی یه به کوومه کی خه لکی مزگه وتی بستام دورست ده کا، پاشان له (۱۳۵۸ هه تاوی) ده چیتته شاری سه قز ده بیتته ده رس ویتز و بییش نویتزی مزگه وتی (حاجی جه لیل صالحی)، له ناکامدا شه وی ۲۲ ی خاکه لینوه ی



سالی ۱۳۶۲ ی هه تاوی کاتی نوژی خه وتنان به گولله ی وێله کی شه هید ده کری.

به ریز نافع مظهر (شپرزه) له وه فاتی ماموستا دا ئه م شیعرا نه ی وتوه:

ماموستامه لا کامل کوچی دواپی کرد	له خاکس سه قز مال ئاواپی کرد
که وتیان هاوار ماموستایان کوشت	شله ژان خه لکی له وردو درشت
موده رسیکی گه وره و به دین بو	زاتیکی مه تین مه ردی نه مین بو
عاقل و دلسوز زانا و عامیل بو	به هه مومه عنامه لا کامیل بو
گشت بو ت به داخن ماموستای زانا	پیاوی گه وره بوی له کوردستانا
هه زاروسیه دله گه ل شه ست و دو	به ده س نامه ردی مردوله ده س چو
شه هاده ته که ت نه جری غازی بی	غه رقی ره حمه ت بی خوالیت زازی بی
نازیه ت باره بو ت زور له حه دبه دهر	قوتابیه که ی خو ت (نافعی مظهر)

## خوالی خوشبو مه لا عبدالعزیز (صدرالعلما) مفتی

مه لا عبدالعزیز که ناو بانگی به مفتی و نازناوی به (صدرالعلما) زویشتبو، کوری (حاجی شوکرالله) که پیاویکی خوش ناوومیمکاری سه قز بو. له سالی (۱۲۵۶ ی هه تاوی) له شاری سه قز له دایک بو، باوکی دلسوزی له شه ش حه وت سالانه دا، ده ی نیی بو قوتابخانه و حوجره ی فه قی، پاش خویندنی قورئان و په زاوه وردیله کان و خویندنی پیشه کیه کانی زانینه ناینه کان، ماوه یی له خزمه ت خوالی خوش بو (مه لا محمد سعیدی سه رده ره یی) خویندویه تی. پاشان ده چیته مه هاباد، دوا ی نه وی ده چی بو کوردستانی عیراق و ماوه یی له بیاره له خزمه ت خوالی خوشبو (مه لا عبدالقادر) کانی که وه یی، بیاره یی

عیلمه کان ته واو ده کا و، هه ر له خزمه ت نه و ماموستا پایه به رزه دا ئیجازه (ودم) وه ر ده گری، پاش وه رگرتنی ئیجازه به ده عوه تی به ریز (بارام خانی فه یزوللا به گی) مالیکی دی (یه نگی که ند) ده چیته نه وی، ده بی به ده رس ویزی فه قی و پیش نوژی نه و شوینه، زوری پی ناچی که شوره تی نه م زانا گه وره ناوچه ی کوردستان ده گریته وه و، ده بیته هو ی نه وه که بری له هاوکاره کانی حه ساده تی پی به رن و قه ستی گیانی که ن،

دوای نه م ژوداوه به بیرو زای خوالی خوشبو (بارام خان) له وی بار ده کا و ده چئی بو سه قز، که به رژیز (بارام خان) به هاوکاری به رژیز (عه لیخان ساعد) مالیکی دئی (ئاره بوغلوی سه ری) مزگه وتی (پیر خه زایی) بو ته دریسی نه م زانا گه وره دورست ده که ن، به م جوړه ماوه یی به شوغلی پیروزی (ته دریسی) عیلم و قورئان و شه رعه وه، کاتی له قیمه ت نه هاتوی خوی ده باته سه ر، پاش ماوه یی به هوئی بیلحه تی و زیره کی و لی هاتویی خویه وه، زانا و خوبنکار و پیاما قولانی شاری سه قز، وه که په پوله ده وری تیشکی زانینی ده گرن و به نازناوی (مفتی) و (صدرالعلما) شکو و رژیزی لی ده گیرئی، له ناکامدا له سالی (۱۳۳۸ ک.) ده بی به ژه ئیسی ئیداره ی (معارف و اوقافی) سه قز، له لایه ن (شالیار) نخست وه زیری نه و کاته ی ئیرانه وه حوکی (قه زاوه ت و شیخ الاسلامی) بو ده رده چئی، (حسن سروش استرآبادی) که له و کاته دا کوزه که ی (ژه ئیسی) دارایی سه قز بوه له باره ی مفتی دا نه م دوشیعه ری وتوه که چوار پیتی هه وه لی شیعه کانی ده بیته (مفتی)

مفتی خردمند نکو سیرت راد فتوی من مسکین داد  
تا داد سروش مژده از دل گفتم یا رب تو بنای دین بدو کن آباد  
مفتی له ناکامی ته لاشی خوی بو نریک بونه وه له حکومه تی وه خت له سالی (۱۳۰۲ هه تاوی) ده بی به (نوینه ری مه جلیس) که ماوه ی ده سال له سه ر کورسی نوینه ری زاوه ستاو بوه، له سالی ۱۳۱۲ ی هه تاوی هه رله تاران به نه خوشی کوتوپر (سکته) له دنیا ده ر ده چئی و له قه برستان (انبار آب) تاران ده ئیزئی.

خوالی خوش بوو - به رژیز و پایه به رز - زانای به نرخ و عالمی خواناس (مه لا عبدالقادر سعیدی) کورزی مه لا نه حمه د مه شهوور به (مه لا کاکه) نه وه ی خواناسی گه وره (حاجی مه لا نه حمه دی تیکان ته په) له سالی ۱۲۸۸ قمری له دئی قه له نده ر له دایک بوه - خویندنی سه ره تای له خزمه ت باوکی دا ده س پی کردوه، پاشان له خزمه ت پایه به رز مه لا (عه لی و لزی) له دئی (تورجان) و پایه به رز مه لا عصام الدین شفیعی - له دئی (سه را)، دو سال له خزمه ت مه لا عومه ر قهره داغی و، شیخ باباعه لی سلیمانی خویندویه تی، له ناکامدا ئیجازه (ودم) ی له لای مه لا عصام الدین شفیعی وه رگرتوه و له دیکانی به رده زه رد - قه له نده ر - تیکان ته په - کلته په - سلیمانکه ندی مه لایه تی کردوه (له سالی ۱۳۳۲ هه تاوی) هاتوه ته سه قز و له خانه قای حاج شیخ مصطفی و مزگه وتی حاجی حه کیم و له ئاخردا چوه ته مزگه وتی دومناره، موده زریس و ئیمامی

جهماعت بوه، له ۱۰ ی خاکه لیتوهی سالی ۱۳۴۴ هه تاوی له تهمه نی ۹۷ سالی کوچی دوایی کردوه و له قه برستانی پهنای جه زه تی عومه را به خاک سپێرداوه، خوالهی رازی بی. ئەم پیاوه زانا پایه به رزه بیجگه له عالمی، هۆنەر و شاعیریکی گهوره و به نرخ و به ناوبانگ بوه که ئەمیش چهند نمونه له شێره جوانه کانی<sup>(۱)</sup>

## موناچات

سه راسر غه رقی عیسیانم په شیمانم خودا تهویه  
له ده رگانه ت په ناهینده و دوعا خوانم خودا تهویه  
سه راپا سه رفی عومرم کرد له وادی غه فله ت و مهستی  
ئه وێسته ئاره زوی هۆزی نزیکانم خودا تهویه  
حه قیقه ت نامه یی له عمال تهواوی رهش بوه وهك پرووم  
به به دبه ختی گرفتار و په ریشانم خودا تهویه  
هه موو کهس روی هه یه رو کاته درگانه ت به غهیره ز من  
سه ری کرد خوین و خویناوم له جهرگ و دل وهکو سیلاو  
له بهر ده ست نه فسی نه مواره نه سیرومات و گیراوم  
جه هاله ت هۆشی تالان کرد نه فامی شوین و ریتی تیکدا  
به بۆنه ی نه حمه دی موختار په نام هینا په ناهم ده  
شه قاوه ت کۆله پشتی به ست، له پشتم هیزی نه ژۆم چوو  
ئه سه ف نه قدینه یی عومرم له ده ست ده ر چوو به خۆراییی  
سه عیدی غه رقی گیزاوی پروو چه فه قه ت ئیسته  
له ده رگانه ت په ناهینده و دوعا خوانم خودا تهویه  
ئه وێسته ئاره زوی هۆزی نزیکانم خودا تهویه  
به به دبه ختی گرفتار و په ریشانم خودا تهویه  
که داماو و سه رنه فکه نده ی گونا هانم خودا تهویه  
گه شی خوین شاهیدی ده عوای شه هیدانم خودا تهویه  
که سی بی کهس نه تۆی یاره ب موسلمانم خودا تهویه  
ره فیقی وه حشیی سه حرا و بیابانم خودا تهویه  
ده سهو خوار و له بهر ده رکی، که ریمانم، خودا تهویه  
به سه توغیان و ئه شراری، په شیمانم خودا تهویه  
ئه وێسته بی نهوا و پیر و په ریشانم، خودا تهویه  
ده لئ من تابعی خیتی سه عیدانم خودا تهویه  
۱۳۳۵/۱۰/۲۷

## وهتهن

وهتهن خۆشه دێهات و شاری جوانت  
به هه شته جه نه ته فیرده سه لای من  
وهتهن شاخ و ده ر و ده شت و کیوانت  
وهتهن پی کۆده بینم لاهه کانت  
که نوری چاومه سه رچاوه کانت  
به ده رتدا گه ری گشت لاهه کانت  
وهتهن زنجیری میهرت پی به سی دل  
گولستان و به هارستانی من تۆی  
وهتهن زنجیری میهرت پی به سی دل  
به ده رتدا گه ری گشت لاهه کانت

رۆحی من بن فیدای جوتیاره کانت  
 که بن ساحیب ده بینم نیشتمان  
 به لێ تینی سه بونی گهرمیان  
 به عینه وه ته می کویتستانه کانت  
 بکه م رۆحم فیدای داماو ه کانت  
 نه وه لێ رۆژه که ی کوژراوه کانت  
 ده نالینم وه کو گیراوه کانت  
 نه ماوه نو جوان و پیره کانت  
 خه لاسیت هات له ده ست بیگانه کانت  
 هه وای عینه نه شنه ی کویتستانه کانت  
 سه رم دانیم له ریتی سه ربازه کانت

وه ته نه کێ بن سه ری بن عیشقی تۆ بن  
 ده رونم ئاگری تیدا ده سوتن  
 شه راهی ئاگری قه لبم به داخه  
 وه ته نه بۆ بن که سیت، ئاهمی ده رونم  
 وه ته نه شه رت بن، له زیلله ت تۆ خه لاس بیت  
 وه ته نه گه ر دیته بیرم سه رکزی تۆ  
 زوخواه شه ره به تم، خویناوه جه رگم  
 به سۆزی ئاهمی تۆ، جه رگم که بابه  
 (ئه ویستا) شاد و مه سرو ره که نیستا  
 له دوینیکۆ نه سیمێ لای وه لات دیت  
 وه ته نه شه رت بن که ئازاد ت ب بینم

### ئە ی مو حه مە د ئە نو مەر<sup>(۱)</sup>

رۆ له یی پاکی وه ته نه ناواته جوان و لاوه که م  
 سه رفی بیکاری نه که ی هه ره وه ک برا گیراوه که م  
 به سه به ده ختی جه هاله ت رۆ له سه رشیا وه که م  
 فه رقی چه ندیکه سه واد و بی سه وادی چاوه که م  
 من به تینی (وَالْقَلَم) دوژمن هه مو بن ناو نه که م  
 یه که تیو بن، ده فمی ناحه زکه نه له خا ک و ئاوه که م  
 بۆ سه فای وی قۆ چی قوربان سه د سه مایل ناوه که م  
 شه رت و روکی من ته وافی مه قبه ره ی کوژراوه که م  
 جا بلێ توخمی سه عاده ت رۆژ و شه و تیرا وه که م  
 خویتی گه ش برژینه بۆ ریتی خا که دل سوتا وه که م  
 تۆیش مه به با عیس په شتیری جه رگه هه لفر چاوه که م

ئە ی مو حه مە د ئە نو مەر هێزی دوو ئە ژنۆ م چاوه که م  
 رۆ له وا چا که به غه فله ت عومری خا وه نه قی مه ت  
 هه ولی زانی نه ده خه ریکی سه نه عت و خوینن بیه  
 نایه تی (هَل یَسْتَوِی) بیخویننه وه حالێ ده بی  
 تیغی تۆ نوکی قه له م بیت و، په ره ی کا غه ز سه ره  
 بۆ ته ره قی میللە ت و خاکی وه ته نه قه ت مه سه ره وه  
 کورد سانه قیبله که م مینای دلی نه شکێ کویم  
 زه مزه م و ناوی حه یاته چه مه ل و جۆگه و شه تی  
 تۆ برۆ خاری نیفاق بدروو، له نیو مه زرای دل ت  
 هه ره وه کو نه جدادی خۆ ت بۆ مه ره زه بانێ خا که که ت  
 من به کوردی پنت ده لیم رۆ له بزانه چی ده که ی

## زاری:

مه‌لا عبدالکریم کوزی عبدالله که نازناوی شیعی «زاری» یه، له سالی ۱۳۲۵ کۆچی (۱۲۸۴ هه‌تاوی) له دینی «ئالکه‌لو» ی فه‌یزوللآ به‌گی له‌دا یک‌بوه، سه‌ره‌تای عیلمه‌کانی له‌ حوجره‌کانی کوردستاندا خویندوه. پاشان ده‌چیته‌ دینی «حسن سلاران» و له‌ خزمه‌ت «ملا احمدی هه‌وشاری» ده‌خوینن، وه‌ك ده‌لی:

گه‌ر بـلـی. شه‌ممی جه‌ممی یارانم سه‌ردێزی دیوان هه‌م قه‌تارانم  
مودده‌عام ژاسـته‌ چونـکه‌ په‌روه‌رده‌ به‌ نان و به‌ ناو «حه‌س» سه‌لارانم<sup>(۱)</sup>  
دوای نه‌وه‌ی که عیلمه‌کانی ته‌واو ده‌کا، له‌ دینی «ئاره‌بوغلوی سه‌رئ» نیشته‌جی ده‌بن و شوغلی  
فه‌لایه‌تی له‌باتی مه‌لایه‌تی بو‌خوی هه‌لده‌بژیری، به‌لام پیش‌نوێژی بو‌خه‌لك كرده‌ و کاروباری ئاینی  
خه‌لكی به‌ژیوه‌ برده‌.

له‌ ئاکام‌دا له‌ سالی ۱۳۶۱ هه‌تاوی (۱۴۰۲ کۆچی) له‌ دنیای بـه‌ فـه‌ز کۆچی کردوه، له‌ولای به‌فه‌ز  
خانوی گرتوه. ئه‌م خوالی خوشبوه، به‌زاستی شاعیریکی که‌م‌وینه‌یه‌ که‌ به‌داخه‌وه‌ تا ئیستا شیعه‌کانی  
به‌ته‌واوی کۆنه‌کراونه‌ته‌وه‌ و له‌ چاپ‌نه‌دراون. کوزه‌کانی خه‌ریکی ئه‌م کاره‌ن، به‌لکو غیره‌تیان  
بجولن و نه‌یه‌لن ئه‌م‌ ئاسه‌واره‌ جوانه‌ی باوکیان به‌تالان بزوا؛ ئه‌مه‌یش نمونه‌یه‌ك له‌ شیعه‌  
ئاوداره‌کانی:<sup>(۲)</sup>

شیعی فارسی «زاری»:

دلی دارم به‌سان بوته‌ در تاب وزو خون می‌چکد، وز دیده‌ خوناب  
خلیده‌ خار هجران در رگ جان نشسته‌ زاغ‌نومیدی به‌بستان  
لگدکوب ستم‌باشد وجودم نمی‌دانم از این سودا چه‌سودم؟  
گل‌عمرم شده‌ پژمرده‌ از غم تنم‌بی‌حس به‌سان مرده‌ از غم

۱- حه‌س «حه‌سه‌ن» بوه، (ن) که‌ی له‌به‌ر وه‌زنی شیعی لێ قرتاوه، ئه‌مه‌ له‌ زمانی عیلمی‌دا پیتی ده‌لێن «ته‌رخیم»، یانی

لابردنی «پیتن» یا «دو‌پیت» له‌ ناخری وشه‌وه، له‌به‌ر وه‌زنی شیعی. (نوسه‌ر)

۲- مشاهیر کرد ص ۴۵۱ و پرس‌وجۆی نوسه‌ر.

چنان گشتم زبون و عاقبت شوم در این ویرانه شد هم لانه ام بوم  
چنان آشفته و زار و نزارم  
که بر خود نام «زاری» می گذارم

شیری کوردی «زاری»:

له تاریکی شهوی هیجرام و موجتاجی چرای روتم      له گهنجی ناره زو دور و له گه ل ماری خه مت جوتم  
هه مو که س با بزانی چاکه وامن گیری داوی توتم      غولامی خالی موشکین و قه دی باریکی وه ک موتم  
له سایه ی ناوری عشقی جه مالی دلزفینی تو      هه ماری نه فت و گوگرد و خه زینه ی بهرق و باروتم  
نه گهرچی ناگری عشقت بلنسه ی بهرزه، سوزانه      منم نه مزومه ندهر ناورم، هیلانه ناسوتم  
له نهو زوژمو موژه ته دبیری قه تلی عاشقانی کرد      منی بیدل خه ریکی تهوصیه ی تاشینی تابوتم  
نه گهر داوود تهوفیتی خودا بیتونه کایاری      نه من که ی پالنهوانی مه عره که ی مهیدانی جالوتم  
گه دایی بی پهنه و بی کهس و گهردن که چه «زاری»      بهزه حه مت دهستی بگره، نه ز غولامی دهست و بازوتم

## مه لا احمدی لاسور:

زانای پایه بهرز، قسه خوشی به تهرز، عالمی خوداناس و پاریزگاری دل پزله نور، مه لا احمدی  
زه بیانی مه شهو به «مه لا احمدی لاسور»<sup>(۱)</sup> کوزی مه لا خه سره و مه شهو به «پیریونس» ی له سالی  
۱۲۸۵ کوچی له دایک بوه. دواي خویندنی قورئان و پیشه کیه کان، ماوه ی چوارسالان له حوجره ی  
«تورجان» له خزمه ت زانای گه و ره «مه لا محمد حسن» ی قزلجی خویندویه تی. پاشان ده چپته  
«مه هاباد» و له خزمه ت زانای به زیز «مه لا محمد حسن» ی بورهانی دا عیلمه کان ته و او دهکا و هه  
له ویش ئیجازه ی فتوا و ته دریس وهرده گری و ده گه زیته وه بو «پیریونس». ماوه بی له دیکانی  
«خوش قشلاخ» ی فه یزوللآبه گی و «مه رخوز» ده رسی فه قینی وتوه ته وه، ته منه نی پزقیمه تی خو ی له زنی

۱- به هوی نه وه که خالیکی سور، له گونای زاستیدا بوه، بیان وتوه «مه لا احمدی لاسور»؛ سه رچاوه: پرس و جوله

خوالی خوشبو «مه لا علی زه بیانی»

دین و خزمهت به خه‌لکی هه‌زاری کوردهواری برده‌ته‌سەر. هه‌زاران زه‌حمهت و به‌زه‌یی خودای له‌سەر. ئهم زانا پایه‌به‌رز له‌عیلمی که‌لام و حیکمهت و منطق دا ده‌سه‌لآت و ناگایه‌کی زۆری بوه، له‌سەر په‌زاوه‌کانی (ته‌ذیب الکلام - جمع الجوامع - سیوطی - تحفه ابن حجر - نه‌ایه زه‌ملی حاشیه‌ی زۆر به‌کارهاتوی نویسه‌و؛ به‌لام به‌داخموه چون نوسراوه‌ی زانا‌کانی ئیمه به‌چاپ نه‌گه‌یشتوه، می‌ژوو، زۆریانی نه‌ناسیوه.

**مه‌لا عه‌لی زه‌هبانی:** کۆزی مه‌لا احمدی لاسور کۆزی مه‌لا خسروه. ئهم زایا‌پیه به‌رز، زۆزی دوشه‌مه، چوارهمی مانگی «ربیع الثانی» سالی ۱۳۱۷ کۆچی له‌دایک بوه. قورئان و عیلمه‌کانی تا «شرح عقاید» و بزێ له‌په‌زاوی مطول و بزێ له‌کتیبی «جمع الجوامع» ی له‌خزمهت باوکی زانای خویدا خویندوه. پاشان چه‌وته خزمهت «حاجی باباشیخ» له‌تورجان، له‌وی په‌زاوی «زساله‌ی حیساب» و به‌رگی دوه‌می «جمع الجوامع» و به‌که‌ی تری «مطول» ی له‌خزمهت خویندوه. نزیکه‌ی په‌کسالی له‌خزمهت ماوه‌تومه و به‌هره‌یه‌کی زۆر له‌وه‌رگرتوه. سه‌دان گه‌وه‌ری له‌ده‌ریای زانستی هه‌ل‌گوتزاهه. که‌سبی خووخه‌ده‌ی جوانی ئیسلامی کردوه، نه‌وسی خۆی له‌ژه‌نگ‌وژاری تاوان و خه‌وش‌وخالی سوچ و گونا‌حان خا‌وین کردوه‌توه، له‌گۆزه‌پانی به‌کتا‌په‌رستی دا، به‌بیره‌و‌بزوای پالاوته‌وه، بۆ خزمهت به‌دین و ژین، زانومای گشت گه‌ل و چین، له‌ناخی دلیه‌وه خۆی بۆ ته‌رخان کردوه، پاشان چه‌وته خزمهت زانای پایه‌به‌رز «مه‌لا عه‌لی وه‌لزی» هه‌مامیان و په‌زاوی «ته‌ذیب الکلام» ی له‌خزمهت خویندوه. ئه‌مجار، په‌زاوه‌کانی «تشریح الافلاک» و «شرح مواقف» ی له‌خزمهت حاجی ماموستا «مه‌لا عبدالله وه‌لزی» باوکی ماموستا مه‌لا عه‌لی دا خویندوه، له‌ئا‌کام دا له‌مانگی ربیع الثانی سالی ۱۳۴۸ کۆچی، هه‌ر له‌خزمهت ئهم ماموستا ئیجازه‌ی وه‌رگرتوه. له‌دینی «مه‌رخوز» ده‌بیته پیش‌نوێژ و ده‌رس‌وێژ. ماوه‌ی هه‌شت (۸) سالان له‌دینی «مه‌رخوز» ده‌بیته‌تومه، پاشان له‌سالی ۱۳۵۶ کۆچی، ده‌بیته‌ی «بوغه‌که‌ندی». له‌وی تا دوا چرکه‌ی ژیا‌نی، ئاخ‌رین هه‌ناسه‌ی مانی، به‌ده‌رسی شه‌رع و قورئان و دین، زانومای خه‌لکی بۆ شه‌قامی دین و ژین، ده‌باته سەر. هه‌زاران به‌زه و زه‌حمه‌تی خودای له‌سەر. له‌ئا‌کام دا زۆزی

مانگی

سالی له‌دینا ده‌رچه‌وه.<sup>(۱)</sup>

۱- سه‌رچاوه - نوسراوه‌ی پشت‌به‌رگی ۷- ی «نه‌ایه» به‌خه‌تی مه‌لا احمدی لاسور باوکی خوالی خو‌شبو مه‌لا عه‌لی و یه‌ستن له‌زاری په‌رزی ماموستا مه‌لا عه‌لی. (نومه‌ر)

## حه ریق:

شاعیریکی خوش زمان، عالمی نهرمونیان، زیبواوی زیگای زاستان، زانای بهرزی نیکنه زان، بولبولی باغی ژیان، ده خوینن له سه چلان، زمانی پاسهوانی، گهوهه ری وشه ی دلان، بیرى بوکی زازاوه بهه زار قه لّم نه خشاوه، شیعری ئاوی زهوانه، هوی بوژانه وهی گیانه، جارّی له سوزی عیشقا زمان تهز و پاراوه، کاتن له دوری پیری بئ په زوبال سوتاوه، ئه میش ههروه کو «نالی»، بۆگه له که ی نه ی گوزان، ئه و بۆ کوژراوی کچان، ئه م بۆ هه ژاری کوژان. ئه میش وه کو مه وله وی په روانه ی دهوری شه مه، به لّام مه وله وی «چرا» ئه م خوړی له بهر ده مه.

سوار چاکى ئه م مه يدانه، زیبواوی ئه م ته ريقه، خوالی خوشبو مه لا صالحی کوژی «مه لانصرالله» ی زیویه یی به که نازناوی «حه ریق» ه. له سالی ۱۲۲۹ کوچی له دینی «زیویه» له دایک بوه، قورئان و عیلمه خواروه کانی له خزمهت «مه لانصرالله» ی باوکی دا خویندوه. پاشان چوه بۆ سوله یمانی و له مزگهوتی «شیخ محمدی بهرزنجی» ماوه یی خویندویه تی، دواپی ده چیته «قه ره داغ» و سه ریشی له «بیاره» داوه. له ویی باسی «نکاح» له کتیبی «منهاج» ی نه وه ویی له خزمهت شیخ حیدر ده خوینن، دیسان ده گه زیته وه بۆ سوله یمانی. له سالی ۱۲۹۲ کوچی (۱۸۸۴ ز) ده چیته «پینجوتین» و کتیبی «گلنبوی برهان» له عیلمی منطقا، له خزمهت زانای گهوره «مه لا عبدالرحمن پینجوتینی» دا ده خوینن. ئه مجار له ویوه بئ پشوودان، ده زوا بۆ مه لبه ندی موکریان. دواپی ماوه یی گه زان، بۆ خویندن و بۆ ده رسان، زبی ده که ویته «بورهان». له ویی ده بی به داوی ته ريقه ته ه، له لای به زیز شیخ یوسف شمس الدین (شیخی بورهان) ته ريقهت وهرده گری. پاشان ده چیته «مه هاباد» و ده بی به مڈرسی مزگهوتی «سید حسن». هه ره له ویش ژن دینن و کوژ و کچیککی ده بی. له مه ولا پاشماوه ی ژیاپی ده کا به «په پوله» ی دهوری چرای شیخی بورهانی.

له ئاکام دا له سالی ۱۲۸۵ کوچی له ته مه نی ۶۵ سالی دا له مه هاباد کوچی دواپی ده کا و له قه برستانی مه لا جامی ده نیژری.<sup>(۱)</sup>

۱- میژووی ئه ده بی کورد ده نووسی مه لا صالح خه لکی «زیوه» ی لای سورداشی سوله یمانی به که پالی داوه به پیره گروته وه، به لّام له شیعه کانی وا ده رده که ویی که خه لکی «زیویه» ی سه قز بوه؛ وهک:  
گه ره ده چمه وه صاحب نی به هیچ مونسى جانن گه ره ده چمه سه قز ناری سه قه ره و له جگه رما.  
(نووسه ر)



حەریق کاتنی که له گەڵ دلبەرە دلفریتە کە ی دەدوێ، کۆلی دلی هەڵ دەزیزێ و دەلێ:

چاوه کەم نە مژۆله گۆلشەن گۆل به عیشوه خۆی نواند  
 نەك نەمەك گیر بێم به مەرگی تۆ قەسەم هیچ نەم دواند  
 گۆل به تۆزی پیتەوه لاف و گە زافی لێ ئەدا  
 وا شوکر سۆزە ی نە سیمت هات نە ویشی لێ ستاند  
 نە شتەری موزگانی تۆ هاتۆتە سەر سە فەحە ی زوخم  
 هەر خەتێ بو غە یڕگە خەتێ سەوزی تۆ پاکی کێژاند  
 لە شکرێ ئاهم لە گەڵ جە یشی حە بەش دە عوا ئەکا  
 حیرە تەم ماوه کە چۆن ئەو دلبەرە دلمسی زفاند؟  
 بۆ گۆلی زوت هاتم و پەر چەم نە بینم بۆیە وا  
 ماهی نە وروژم بە شیوەن وەك محزوم خۆی نواند  
 تۆلە ئەوێ گۆی وە فات هینایە نیو مەیدانەوه  
 نیستە چە وگانی خلافت پشتی سەد وە عەدی شکاند  
 تۆ خوا قەت غیرە تە بۆ تۆ نەری سەروی زەوان؟  
 گۆل به بێ تۆوا له باغا خیتەتی خۆی لێ چە قاندا  
 با وجود ئینساف بێدەم چاکە گۆلێش موشتاقتە  
 هەر کە سێ مایل به پیری کە و تەریقی ککی هە یە  
 هەر له شهوقی تۆیە سەر پۆش و گریبانێ دزاندا؟  
 تۆ به شوعلی غەم «حەریق» ی وا و جاخت هە لگرا ند  
 ئەم زانا و شاعیرە بلیمە تە کاتنی که له زیزی سەر خۆشانی جیهانی «تصوف» دا دادە نیشنی سە بارەت به  
 هاو مە بەستان و دورە پارێزان له پله ی قەزاوە تا، دادە نیشنی و دەلێ:

نینکاری سرایەت مە کە ئە ی مونکری مُفلس  
 بێ سەیری قە مەر کە، چە بە شهوق و به ضیایە  
 منکر به مە سەل شە بپە زە، بێ نوری هدا یەت  
 خۆی تالبی زولمەت بو، خوا نوری نە دا یە  
 هەر مەزبە له هەر مە شە عەل جیتی پز تەوی شە مسە  
 یەك جیگە ی فوضله، یە ککی جیتی فوضە لایە  
 بارانی به زە حمەت له تە زە ف مە بدە نی فیاض  
 قە ترێ ئە سەری سونبول و یەك چقل و گیایە  
 تێ فیکرە له ئە جزای عە ناسر، به تە بیعەت  
 یەك مایلی مەر کە ز، یەك، مە یلی به هە وایە  
 نە م قە ولی منە، رأی جمیمی حو کە مایە  
 نقصان له تە زە ف قابله، نەك فاعلی موختار  
 بورهانه له سەر جە هلی عە دو، شە مسی حە قیقەت  
 طالیع بپووه ئەو ئە حمە قە جۆ یای چرایە  
 چاوی به تە مە ع پز بپووه، قە لبی به حە سادەت  
 وەك تە بی به هاییم، زە حە تی هەر له شە وایە  
 هیندونی به ئایینی، له ئاوی نە ئە دا تە عن  
 پەر وانه یی هەر جە مە ع نە بی، چاکە «حەریق» ی  
 خۆت باوێ ژە ناو، زومزە ی ئە م (شە مسی) هودایە

ساتنێ تر له دوری نیشتمانی خۆ شە ویستر له گیانی، له جە وری دە ورائی پز خە م و هیجرانی،  
 دەنگ هە ل دە بزێ و دە نالینی، بە لکو یاری و فاداری بێ به هاواری و نیشتمانە کە ی له دا گیر کە ران  
 بستینیتە وه، له دله زاو کیتی بخا و بیحە سینیتە وه، شە می ئە وینی بۆ هە ل کا، تاریکی خە م و خە فە تی له

دل ده رکا و ده لئ:

هه وری خه فه ته به فری غه می داوه به سه رما  
 گاهن به شه راره ی غه م و گه ه ، سه زسه زی هیجران  
 که وتوتنه سه رم نه شک و غوباری نه له می دل  
 گه نه چمه وه «صاحب» نه هیچ مونس ی صاحب  
 شاهدمه هه واسم که سه که م! چهنده که ماسم  
 هه چهنده به جسمانی که دورم له حوزورت  
 توفانی سورشکم چوه سه ر (جودی) وجودم  
 له و ساوه که تۆزۆیی، دلم زۆیی به دوتا  
 بئ فوجی وه فاکه ت که جه فاپه ره ره ئیمزۆ  
 له م قه سه وه ته دا، تا وه کو که ی په رده ی زولمه ت  
 ناوینه ی دل ژهنگی قه ساوه ت زوخی پوشی  
 مه زوانه به زاهیر که به سه بن قوتسم و زوتم  
 سه رمایه ی له م مولکی خه یا لانه «حه ریق» ی

پاشان وه ک پیاو باشان چهنده زۆز له پئش کۆچی دواپی دا، وه ک خوا حافیزی له یاران بکا ده لئ:  
 له خه رمانی له مه ل میروی عه مه ل جه زبی نه کرد دانئ  
 نه لئین جه رده ی نه جه ل زنگا به کاروانی نه فه س نه گری  
 ته ریده ی نه فس و شه یتان قافلله ی تاعاتی غازه ت کرد  
 ترازی تاعه ت له نگه هه تاکه ی نه سه ره وه سه رته  
 به سی بن تاعه تی زوکه ش مه له ک صرافی نه عماله  
 نه واه رده ی نه جه ل هاتوو له شوشه ی عومر دا، ساد ه ی  
 حه یات خۆ چو له ئیو جامه ی حه یاتی عاریه ت بن عار

«حه ریق» هه ر وه ک سوتاوی نه وینی خوانا سین بوه، نه وینداری نیکنه ی جوان و شلک و زازاوه

بوه، وه ک ده لئ:

تال و شیرین بیکه وه نه م دیوه چابین، چانه بئ هر که سئکی هم نشینی چانه بئ، پیت چانه بئ  
**باکی:**

هونه ری دلسوز و نهوینداری دین، عاشقی حقیقهت و زیبوری زئی یه قین نهوینده ی نه سرین،  
 زویوه له چاری؛ مه لا محموده و «باکی» نازناوی. صوفی دل سافی هم مهیدانه، که چاوه زوانی زه زای  
 زه حمانه. مه لا مه حمودی باکی یه، له سالی ۱۲۵۲ کۆچی له دایک بوه و سالی ۱۳۱۸ کۆچی له دنیا  
 ده رچوه. هم زانا به دینه، چاو به نه سرینه، خه لکی خوزخوزه ی لای سه قره، نهوس له بهر ده ستیا مات و  
 کره، موریدی خوالی خوشبو «شیخ عمر ضیاء الدین» ه، زیبوری زئی خودا ناسینه، هم نازا پیاوه بو  
 نان منه تی که سی نه برده، بۆ به زیوه چونی ژیا نی مۆری هه ل که ندوه، خوالی خوشبو له م شیعرانه دا،  
 پیری به زاو ته گیری خوی ده دوتنی و ده لی:

ای بلای دل صاحب نظران بالایت	آتش خرمن سودازدگان سیمایت
قوت جان طرفه نگاهی ز دو چشم سیهت	قوت دل سخنی زان لب شکر خایت
عیش جنّت ثمری از شجر دیدارت	تاب دوزخ شرری از غم جان فرسایت
مست و مخمور سر از خاک لحد بردارد	هر که لب تر کند از چاشنی صهبایت
گرز شوریده دلان شور قیامت خواهی	جلوه ده طلعت جان بخش جهان آرایت
نازنینا به سراپرده عزّت بازآی	کور آن چشم که خالی ز تو بیند جایت
دیده خاک نشینان سر کویت را	باز روشن کن از آن سرمه خاک پایت
ما به دام تو گرفتار و تو از ما بیزار	تو ز ما فارغ و ما شیفته و شیدایت
جان به لب آمده پروانه دلسوخته را	شمع جان! تا به کی آخر نبود پروایت
دزه ای ام به هوای رخ تو سرگردان	واله حسن «ضیاء»، غمزده سودایت
نظری بر من بیچاره مسکین فرما	من فدای نظر و منظر مهر افزایت

باکی از «باکی» دلتنگ و پریشانست

سرورم! آه ز بی باکی و استغنائت<sup>(۱)</sup>

**نافع مظهر:** شاعیری خوش ناوی سه قز، که به قهله می خوی بوی نووسیوم.

به ناوی نهو خوای گه و ره      میهره بانه و نه دا خه لات  
لی ناپرسم لیم نه پرسن      داوای لی ناکم پیم نه دات

سهرتان نه ئیشینم! من ناوم نافیع و شورتم مه زهره؛ نازناوم شهرزه یه. کوزی حاجی شیخ محمود، کوزی حاجی شیخ برایم، له بنه ماله ی شیخه کانی که س نه زانی «سهرشیوی سه قز» م. بنه چه مان نه گاته وه سهر شیخ نه سعه دی گه و ره، که یه کن له پیاوه ناسراو و ناوداره کانی روحانی بووه و ئیسته یش زور له خزمانی پشتم له لادی و شارا به م بونه وه شوره تیان نه سعه دی یه و له ویشه وه نه چین وه سهر مه ولانا مه لا محمودی شه موله، که مرقه دی له دئی شه موله ی سهرده شتی کوردستانه ناسراوه و به زیزی نه گرن.

دایکم ناوی خاتو حه لیمه یه، کچی شیخ مسه فای جوانزویی یه، که مرقه دی له شاری سه قزه و ناسراوه و به زیزی نه گرن. حاجی شیخ برایمی باپیرم له دئی که س نه زان خانوبه ره و باغ و ههرشتیکی نه بی نه ی داته دهس کوزی گه و ره ی به ناوی شیخ محمد و خوی به مال و خیزانه وه که یه کن له وانه شیخ احمدی امین الاسلام نه بیت زو نه کاته شاری سه قز و خه لکی سه قزیش لی ره مزگه وتیکی به تایبته بؤدروس نه کهن و حاکمی وه ختیش دیه کی بچوکی به ناوی سیدئاوا پی نه به خشی و له شارا نیشته جی نه بیت. ئیسته نه م مزگه وته ههر ماوه و نه م دیشه. باوکیشم که خویندنی ته واه نه بیت ههر له جیانی باوکیا نه بیتته مدّرسی نه م مزگه وته، وه کو نه گیزنه وه له وه خته دا ههر چوار حو جره ی نه م مزگه وته پز نه بی له فه قی که له هه مو جیگه بیته وه رووی تی نه کهن، زیاتری له تالشی گیلانه وه.

سالی له دایک بوم: له سالی ۱۳۳۶ مانگی دا به رابه ره سالی ۱۲۹۲ ی هه تاوی له هه وه له شهزی جیهانی دا له شاری سه قز له دایک بوم. من دواچۆز و پاشه به رهم، یانی ئیتر منال به شوین منانه هاوته. نه مه نم یه ک سال و نیو بوه که باوکم له شاری سه قز افه وتی کردوه و نه نیا برای گه و ره مان شیخ فخرالدین مظهر له لای بوه، باقی خیزان له ترسی روس شارمان به جی هیستوه و له گه ل مالی حاجی شیخ عارفی خالوما زومان کردوه ته هه ورامان و مه ریوان. پاش دو سال ته قاوته ق نه گزینه وه بؤ سه قز. له هه ساله ییما نه منتیزنه قوتاوخان و ماموسا کانم نه وه ی له بیرم بیت شیخ مه لا حه مه صادقی عارفی که

قورعان و کتییی گلستان و بوستانم لا خویندوه، بزئی دهرسی تصریفی زنجانیم لای شیخ فخرالدین مظهر کاکام خویندوه، لای ملا کامیل نقشبندی و لای ملا شیخ محمدی مردوخ قزلبلاخی که زه حمه تی زوری له گهل کیشام خویندومه. من حزم نه کرد بجمه مه دره سه ی تازه؛ دایکم و کاکام نه یانوت شوینی باووباپیرت کویر مه که رهوه دهرسی دینی بخوینه. هر لای ماموسا شیخ محمد له تاله جه زبوم که له سالی ۱۳۱۳ ی هتاویدا بو هه وای گهر میان که وته سهرم و چووم بو سلیمانی. دهرسی باشم نه بو و لهویوه چوم بو که رکوک، لهویش به ونه وه که خویم مه یلم لی بو ماموسای باشم نه بو؛ نانی فه قنیه تیشم له لا سوال و پی نازه حمت بوم، ناچار له سالی ۱۹۳۶ میلادی مه سیحی دا که سالی ره سمی حکومه تی عیراقه له شاری که رکوک بوم به سهربازی به شی پزشکی ئه رته شی عیراق (الجندی القسم الطبی فی الجیش العراقی) پاش سن مانگ له «مستودع» مدرسه ی سهربازی نارد میانه «مستشفى العسکری»، بیمارستانی سهربازی، که تنیا خه سته خانه ی سهربازی بو له که رکوک. پاش سال و نیوی که له که رکوک خزمه تم کرد نارد میانه نه خوشخانه ی سهربازی له سلیمانی (المستشفى العسکری فی السلیمانیه). ئه م ئینتیقاله م زور پی خوش بو؛ چون سلیمانی ههموی کورد بون، ذاتا خه لکی سلیمانی میلیله تیکی غریب دوس و میوان دارن و خه لکی سه قز و ناشنای زوریشی تیا بو. به بو نه ی مالی حاجی میرزا عه ولای غرق ی باوکی مه لا فیض الله مخلص که سه قزی بو؛ ههم خه یات بو، ههم شاعیر و مه لا فیض الله یش له وی فه قن بو، له خزمه ت علامه شیخ عومهری ابن القره داعی دا ئه ی خویند، بوم به ناشنای حاجی باقی بنگینه که خه لکی سه قز و له خانه واده ی که لانه ر بو، که نه چوه مه کته بی شه وانه ی زانستی، شاگردانه و بو؛ به نسه بت مه علموماتی خو ی شاعیر تکی کوردی باش بو. به بو نه ی بنگینه وه چومه خزمه ت حاجی توفیق به گی پیره میترد که مودیری روزه نامه ی ژین و ژیان بو و سهر په رستی مه کته بی زانستی بو. به بو نه ی به ننگینه وه له مه کته بی زانستی که به سهر په رستی مه لا سه عید افتدی به زیوه نه چو، له مه دره سه ی زانستی نا ونوسیم کرد و له وی دهرسی تازه مان، وه کو حیساب و هندسه و جه غرافیا و مدنی و ئینگلیزی ئه خویند. له وی له گهل زور له روشن بیره کان و کوزانی مه کته بی روزه انه ی سلیمانی بوین به رفیق و ناشنا که شه وانی جمعه و سن شه ممه نه هاتن بو «محاضره» یانی قسه کردن و خویندنه وه ی مه قاله، یا شیعری خو یان، یا خه لکی تر؛ وه کو شه وی شاعر وابو. ئه غلب کارمه ندانی ئیداری و ماموسا کانی مه کته بی روزه انه و ده بیره عه ره به کان و پیا وه روشن بیره کان شه وانه له وی کو نه بونه وه.

هه لباردنی ناو: زور له جوانه کان هاتنه سهر شه وه که ناوی کوردی بو خو یان هه لبارترین، منیش

ناوی شهرزم بۆ خۆزم هه‌لبژارد. ئهم ناوی «شهرزه» مه‌ یادگاری ئهم وه‌خته‌یه‌.

مه‌لا محمد نعمت زاده: مه‌لا محمد نعمت زاده کوزی مه‌لا عبدالرحمن، له «ده» ی خه‌زه‌لموری سالی هه‌زار و دوسه‌دویه‌نجاس (۱۲۵۳/۸/۱۰) هه‌ناوی، له شاری «کۆ» ی کوردستانی عیراق له‌دایک بووه، دواي ئهمه‌ ئاوزاویه‌تی ده‌ستی کردوه به‌ خۆتندن و گشت عیلمه‌کانی له‌ خزمه‌ت باوکی زانای خۆیدا ته‌واوکردوه و به‌ پایه‌ گه‌یشته‌وه. مه‌لا عبدالرحمن، یه‌کی بوه‌ له‌ عالمه‌ گه‌وره‌کانی «کۆیه» و له‌ هونه‌ری شیعر و نووسیندا ته‌زده‌ست بوه؛ به‌لام شیعره‌کانی به‌ ئیمه‌ نه‌گه‌یشته‌وه. ئهم زانا گه‌وره‌ دوو کوزی عالمی به‌ ناوه‌کانی: (۱- مه‌لا عبدالله ۲- مه‌لا محمد) بوه‌ که‌ له‌ ترسی ئهمه‌ کوزه‌کانی نه‌به‌نه‌ سه‌ربازی و له‌ خۆتندن نه‌که‌ونه‌دواوه، نیشتمانی خۆشه‌ویستی به‌ جی‌دی‌لی و کۆچ ده‌کا و له‌ شاری «مه‌هاباد» ده‌گرسیته‌وه.

پاشان به‌ ده‌عوته‌ی خوائی خۆشبو (افتخار) ده‌بین به‌ مه‌لا و م‌درسی دیی سلیمانکه‌ندی. ئه‌وکاته‌ سلیمانکه‌ندی مه‌رکه‌زی عیلم و زانین بوه، که‌ افتخاری لی هه‌لکه‌وتوه، دواي ماوه‌ی کاتی «جانگیر خانی» ئاغای کولته‌په‌، به‌ ناویانگی جوانی ئهم زانا گه‌وره‌ گوتی ده‌زینگیتمه‌وه؛ ساتی به‌ نیشکی خواناسین و زانین ده‌بووئیتمه‌وه؛ سه‌ره‌له‌دینی و ده‌لی: عالم چرایه‌ و بۆ هه‌موان هه‌لکراوه، زه‌وانی به‌ سلیمانکه‌ندی شه‌وق بداته‌وه، به‌لام «کولته‌په‌» خه‌و بیاته‌وه. به‌م جوژه‌، مه‌لا عبدالرحمن ده‌با بۆ «کولته‌په‌» و زۆری زیری ده‌گرئ، تا دواکانی ژیا‌نی له‌م دیدا زانیاری بلا‌وه‌کاته‌وه و نوور و شه‌وق بۆ خه‌لک ده‌داته‌وه و وه‌ک چرا له‌ زیری زی‌بواران دا ده‌گرئ. له‌ ئاکام دا له‌ سالی ۱۳۲۹ کۆچی به‌ ده‌نگی خۆشی «ارجعی» گیانی شیرینی به‌رمو خودا ده‌گه‌زیتمه‌وه، تا به‌ زه‌حمی خوا له‌ به‌هه‌شتی به‌رینی دا به‌حه‌سیتمه‌وه. هه‌ر له‌ دیی کولته‌په‌یش ده‌نیژری. زه‌حمه‌تی خودای له‌ سه‌ر یی. چل زۆژ دواي کۆچی «مه‌لا عبدالرحمن»، «مه‌لا عبدالله» ی کوزیشی له‌ دنیا ده‌رده‌چی و ئه‌ویش هه‌ر له‌ کولته‌په‌ ده‌نیژری. ئهم «مه‌لا عبدالله» زانا و نووسه‌ریکی که‌م‌وینه‌ بوه؛ به‌لام مه‌رج و شه‌رایتی زه‌مان شه‌پۆلی ده‌ریابه‌، کاتی م‌رۆ‌ده‌باته‌ سه‌ر لوتکه‌ی شکۆ، کاتی ده‌یهاوینه‌ ژیر چیلکه‌موچه‌ویلی به‌ردو‌کۆ‌لۆ، له‌ نامه‌یه‌کدا که‌ به‌ فه‌رمانی «جانگیرخان» ده‌عوته‌ی له‌ کۆمه‌لی له‌ پیاوما‌ق‌وولان، بۆ دیی «کولته‌په‌» کردوه، جو‌زی به‌ سوره‌تی پیرۆزی «انا انزلنا» ده‌بازینیتمه‌وه، که‌ زانا له‌ خۆینده‌نموی ناییتمه‌وه، چون جاره‌له‌ گه‌ل جار پیتیدا ده‌چیتمه‌وه.

مه‌لا محمد دواي کۆچی باوک و برای، ئه‌رکی ژیا‌نی مال و خیزانی یه‌کجی ده‌که‌وته‌ سه‌رشانی.

ئموکاته خه لکی زۆر هه ژار و دهس کورت بوون. ئهم زانا ئازایه، که مه بهستی هه زه زای خودایه، ئاوا دهنوسی: «زانا به رزه کان، پیاوماقوله کان، سهیده کان و فه لاکانی کولته په و ده و روبه راز هه حه تان پین ئه دهه، که خوالی خوشبو «مه لا عبدالرحمن» ی باوکم، له تاریخی «۱۳۲۹ کۆچی» له دنیا ده رچه و «سن ئه من» که بریتیه له «سیسه د قران» قه رزازه، چل زۆژ دوا ی کۆچی باوکم، مه لا عبداللهم ی برایشیم له دنیا ده رچه، ئه و باره قورسه و ئه و قه رزه گرانه که وتوه نه سه رشان ی من؛ چون باوکم ئه وه نه دی سامان به جی نه هیشه که قه رزه که ده ریننی، به لکو به هوی کاری فه لایه تی و پیش نوژی و تیکۆشانی بێ و چانی خۆم ئه و قه رزه م داوه توه و شه زافه ته نه دانه ژیاوم. خواهی شتم ئه وه به هه رکه س ئاگای له مه یه کاغه زه که م بۆمۆر و ئیمزافه رمی».

جائیه ی خۆینه ری به ژیز بزانه و بزوانه زانا کانی ئیمه ی کورده واری، به و حاله یش له زێ دهرنه چوون و پیاوانه ژیاون؛ بۆ خه لکی خۆینه دوویانه و وه ک زۆژه لاتوون و وه ک چراله سه ر شه قامی دین گزاون، ئهم زانا خواناسه، به و حاله ش ده رسی فه قیه ی وتوه توه و زانای باره یناوه؛ له زێی خوا دا زۆری زه حمه ت کیشاوه، په زای نووسیوه و کتیبی داناوه. له سالی ۱۳۴۶ کۆچی (= ۱۳۰۶ هه تاوی)، دهستی کردوه به وه رگیزان (ته رجه مه) ی کتیبی «فتح المعین» و له سالی ۱۳۴۸ کۆچی (= ۱۳۰۸ هه تاوی) ته رجه مه که ی ته و او کردوه و ناوی ناوه: «به رنامه ی دین - ته رجه مه ی فتح المعین». <sup>(۱)</sup> ئهم زانا پایه به رزه، له دوا زده ی خه زه لوه ری هه زار و سیسه د و سی و شه ش (۱۳۳۶/۸/۱۲ هه تاوی) له دێی کولته په کۆچی دوا یی کردوه. ده حمه تی خودای له سه ر بێ <sup>(۲)</sup>

حاجی مه لا محمد باله قولویی (مه شه ور به حاجی خه لیفه): کوزی مه لا سعید له ۲۷ ربیع الاولی سالی ۱۲۷۲ کۆچی له دایک بوه و له ۲۷ رمضان سالی ۱۳۵۶ کۆچی له شاری مه هاباد له دنیا ده رچه. دوا ی خۆینه دنی قورئان و عیلمه خواروه کان له خزمه ت باوکی دلسۆزیدا

۱- په زای «فتح المعین» که له مه زه به ی ئیمامی شافعی دایه و شه رح له کتیبی «قرّة العین» کردوه. زانای خواناسی خوالی خوشبو: (زین الدین کوزی عبدالعزیز کوزی زین الدین کوزی علی کوزی احمد المعبری - الملباری -) دایناوه. بێجگه له مه په زاوه، کتیبی «ارشاد العباد» یش ئهم زانا گه و ره نووسیویه تی، که له سالی ۹۸۷ کۆچی له دنیا ده رچه: (الاعلام - خیر الدین الزرکلی)

۲- ئهم با سه م له برای به ژیز مه لا سه ید رسول ابن الشهید وه رگرتوه. (نوسه ر).

ده‌چێ بۆ کوردستانی گهرمێن و له شاری سوله‌یمانی ده‌گرسیته‌وه، دوای ماوه‌یه‌ی ده‌گه‌ژیته‌وه بۆ شاری سنه و عیلمه‌کانی له‌وێ ته‌واو ده‌کا و هه‌ر له‌ سنه‌یش ئیجازه‌ی فتوی و ده‌رس و تنه‌وه و ده‌ده‌گری، پاشان ده‌گه‌ژیته‌وه بۆ دینی خویان و ماوه‌یه‌ی ده‌بێ به‌ مه‌لا و ده‌رس و یژی «بآله‌قولو»، ماوه‌یه‌ی کیش له‌ دینی جام‌بلاغ، مه‌لا یه‌تی ده‌کا و پاشان ده‌چیته‌ شاری «مه‌هاباد» و له «خانه‌قای نه‌هری» (خانه‌قای شه‌مزیان) ده‌بێ به‌ مه‌لای پێش‌نوێژ و موده‌ززیسی ئه‌وێ و تا ئاخ‌رین کاتی ژیا‌نی (۲۷ زه‌مه‌زانی سا‌لی ۱۳۵۶ کۆچی) خه‌ریکی ته‌دریس و خزه‌مه‌تی ئایینی ده‌بێ، ئه‌م زانا گه‌وره‌ مرقیه‌کی خوش‌به‌یان و عالمی‌کی دلپاک و پارێزگار بوه. سید عبدالقادر گیلانی زاده‌ی به‌ ئوستادی خوی هه‌لبژاردوه. سێ جار حه‌جی به‌ حه‌جی هه‌یناوه و له‌م باره‌وه کتیبه‌ی‌کی نووسیوه. ئه‌م زانا به‌ ژێره‌ بێجگه‌ له‌ عالمی هونه‌ریکی خوش‌زوق بوه و جار جار شیعی و ته‌وه و نازناوی «به‌ها» یه‌شی بۆ خوی داناوه. ئه‌مه‌یش نموونه‌یه‌ی له‌ شیعه‌کانی:

نگاری مه‌سه‌وشی زیبا نیقیابی شه‌رمی لا داوه	له‌ شۆری عاشقان نه‌مژ ده‌لێی مه‌حشر هه‌لتاوه
به‌ غه‌مه‌زی چاوی مه‌ستی ساحری مه‌یدی دلی وا کرد	وه‌کو بیه‌ژن له‌ چای نه‌فرا سیابی مه‌ینه‌تا ماوه
له‌ جیلوه‌ی قامه‌تی سه‌روت خه‌جآله‌ت سه‌روی جۆیاره	له‌ به‌ر غونچه‌ی ده‌مت ئه‌ی جان فدات بێ، غونچه‌ داماوه
له‌ به‌ر موشکی دو گیسوت بای صه‌با وا عه‌به‌ر ئامه‌یزه	له‌ بازارێ خوته‌ن دا موشکی نه‌ذه‌فر بێ زه‌واج ماوه
مه‌گه‌ر ماری ضوحاکه، قاتلی خه‌لکه‌ سیازولفت؟	وه‌یا زه‌ش ماری گه‌نجه، ده‌وری گه‌نجی زوومه‌تی داوه؟
وه‌ یا ده‌وری زه‌شه‌ به‌م زه‌نگه‌ پوشی ماهی لاوخسارت؟	شه‌وی ده‌یجوره، یا زولفه‌ که‌ رۆژی رۆتی پۆشاوه؟
مه‌گه‌ر گوڵباخه‌ دوززت وا که‌ سور و ناز و پزناوه؟	که‌ هه‌ر که‌س دی وه‌کو بولبول ده‌بێ شه‌یدا هه‌تا ماوه
په‌ری یا خو‌فرشته‌ی وا له‌ طیف و دل‌به‌ر و شوخی؟	وه‌ها له‌م حوسنی شیرینت خه‌لاق گشت عه‌جبه‌ ماوه
بلسوره‌ گه‌رده‌نت یا که‌ هه‌ز و یا شوشه‌ یا زه‌زه	له‌ طیف و زه‌رد و صاف و دل‌به‌ره، پزتاب و پزناوه
به‌ده‌ن گوڵباخ، لباس گوشتار، چ شیرین ئیستغافیکه	عه‌جبه‌ مه‌ششاهه‌یه‌ی به‌م گوڵبونه‌ ئه‌م به‌رگی پۆشاوه

«به‌ها» زۆحی فیدای دو چاوی جاده‌ی مه‌ستی غه‌ممازت

به‌ غه‌مه‌زه‌ سه‌ده‌ وه‌کو هه‌ژوت و مارۆتی فریب داوه<sup>(۱)</sup>

مه‌لا صالح فازوقی (کوزی صوفی محمد):

له‌ سا‌لی ۱۲۸۵ هه‌تاوی له‌ دینی «خه‌یده‌ر» له‌ دایک بوه. دوای خویندنی قورئان و عیلمه



خواروه کان، لیف و کتیبی ناو ته سه رشان و بووه دهس هینانی گه وهه ری دین و شه زه ف، یانی خویندن و فیربون و تیگه یشتن و به خودا گه یشتن، وه ده رکه وتوه؛ له م زئی دا تا شاری سولیمانی نه گرساوه ته وه؛ له ویی ماوه یی خویندویه تی، پاشان به کۆله باری زانین گه زاوه ته وه بو دینی «بوغده که نندی» و «تور جان»؛ له هه ر کام له م دی یانه که سبی که مالی کرده؛ ته لای ده سه و شاری بو یانه ی خوشبه ختی بردوه و ئیجازه ی فتوا و ته درسی وه رگرتوه و له دینی «سه رته که لتو» ی سه رشیو بو به مه لا؛ پاشان له دیکانی خورده لوکی، له گری، خانقای شیخ جلال، بو به پیش نویژ و ده رس و یژ، له هه ر کام ماوه یی خزمه تی به دین و زینی خه لکی کرده و ده یان فه قیی باره ییناوه، هه زاران گیژاوه ی نه وس و شه ییتانی له خه لکی لاداوه؛ پاشان هاتوه ته شاری سه قز له مرگه وتی حاجی شیخ مصطفی دا بوته پیش نویژ و ده رس و یژی فه قی. له ئاکامدا له ته مه نی ۴۵ سالییدا به هوی نه خویشی کوتوپز (سه کته) له به ر واری ۱۳۲۸/۲/۳ هه تاوی کۆچی دوا یی کرده<sup>(۱)</sup> ره حمه تی خودای له سه ر.

### حاجی مه لاسیف الدین- ی - غفاری ئارده لانی -

زانای گه و ره و به سۆز، بو دین و گه له که ی دلسۆز، خواناسی دلپاک و زه بیانی، حاجی مه لاسیف الدین- ی - غفاری ئارده لانی - له سالی ۱۳۰۰ کۆچی له دایک بووه؛ به لام وه که فه قیکانی ده گیژنه وه خو یی فره مویه تی: «یه ک زۆژ و یه ک مانگ و یه ک سالی ماوه بو سالی ۱۳۰۰ کۆچی که من له دایک بووم.» ئه م زانا خواناسه له گشت عیلمه کاندا به تاییه ت له تفسیر و شه رعدا ده ستی بالای بوه و ته مه نی خو یی له دینی «یورقول» به خزمه تی دین و ئیرشادی خه لک برده ته سه ر. له ئاکامدا له زه شه مه ی سالی ۱۳۴۵ هه تاوی له ته مه نی هه شتاوه شه ت سالییدا له دینی «یورقول» کۆچی دوا یی کرده؛ ره حمه تی خودای له سه ر یی. گلکۆی باغی به به ر یی، باغچه ی گۆل و سیتبه ر یی، دور له ئاوری سه قه ر یی.

**افتخار السلطان «عبدالله ناهید»:** عبدالله ناهید، مه شه ور به «افتخار السلطان»، کوزی مصطفی به گ، کوزی شیر به گ، کوزی فیض الله به گ، له سالی هه زار و سی سه دویازده (۱۳۱۱) کۆچی له دینی سلیمانکه نندی له دایک بوه، هه ر له سلیمانکه نندیش ده ستی به خویندن کرده، پاشان چوه ته شاری «مه هاباد» و له حوجره ی خوالی خوشبو «قاضی علی» زانای گه و ره ی مه هاباد، له ویی عیلمه

۱- سه رچاوه: به زیز عومه ز فازوقی نوسه ری په زاوی نظری به تاریخ و فره نگ سقز کردستان، کوزی خوالی خوشبو.

عهزه بیه کانی خویندوه و نه دهب فیربوه و به پایه گه یشتوه، پاشان گه زاوه ته وه بو سلیمانکه نندی، به هوی سه عی و تیکوشانی بی و چان، له ماوه یه کی که م دا زمانی فه زانسه بی فیربوه و بزێ له زمانی روسیسی وه رگرتوه. افتخار، پیاویکی زانا و نان بده و میهره بان بوه، تیکه لاوی کۆز و کۆمه لی زانایانی به خه نیمه ت زانیوه، ئیراده تی به عالمه دینه کان زۆر بوه، له هونه ری وینه گه ری دا ته زده ست و له هونه ری نوسه ریشدا ئوستاد بوه. له شه زی هه وه لی جیهانی دا به هوی لی هاتویی و کارزانی، نه خشیکی گه و ره ی له هیمنی و ئاسایشی ئه م ناوچه ی کوردستاندا گیتراوه. ئه م زانا و کارزانه له سالی ۱۳۱۶ هه تاوی به نوماینده ی شورای میلی و نوینه ری خه لکی ناوچه ی سه قز هه لبژیردراوه و تا سالی ۱۳۲۱ هه تاویش له مه جلیسدا ماوه ته وه، له ئاکامدا ۱۶ مانگی خه زه له و ره ی سالی ۱۳۲۴ هه تاوی به رابه ری ۱۳۶۴ کۆچی، له دتی سلیمانکه نندی له دنیا ده رچه وه. زه حمه تی خودای له سه ر. خوالێ خوشبو ئه م کتیبانه ی نویسه وه: ئه وانه ی له چاپ دراو: ۱- په لوانانی گمنام (به فارسی، له ۳ به رگدا). به لام به داخه وه ته نیا به رگی هه وه لیانی بو چاپ کرا، به رگه کانی تری به هوی که مه ته ر خه می که س و کاره کانی بی سه روشوین له ناو چون. ئه م په زاوه باسی زاوه ستانی قاره مانه کانی کورد له به رابه ری هیرشی «مه غول» دا ده کا. ۲- چگونه به مریخ رفته (فارسی) ۳- زندگی من ۴- تکوین کائنات (له ۲ به رگدا) به رگی هه وه لیان چاپ کراوه. ئه مانه ی تائیتا چاپ نه کراوه: ۱- احمد و رعنا ۲- لغتنامه فارسی به کُردی ۳- مصاحبه با شیطان ۴- علی چکمه سور<sup>(۱)</sup>

### حاجی بابیه شیخی تورجان

سید عبدالرحمن کوزی سید عبدالکریم، کوزی سید محمود، کوزی سید علی، کوزی سید بابا، کوزی سید عبدالقادر، کوزی سید محمود، کوزی سید عبدالغفور، کوزی سید مصطفی، کوزی سید حسن، کوزی سید جامی، کوزی مه لا عبدالکریم، کوزی مه لا حسن، مشهور به «مه لا ابوبکری مصنف». سید عبدالرحمن مشهور به «حاجی بابیه شیخ»، له سالی ۱۲۶۰ هه تاوی به رابه ری ۱۳۰۳ کۆچی له دایک بوه، له خزه مه ت زانای به زیز «مه لا محمد حسن و جدی قزلبجی، ده ستی به خویندن کردوه، پاشان له خزه مه ت، حاجی مه لا صالحی سه ردارا بادو حاجی مه لا عبدالله ی وه لزی و

۱- تاریخ فرهنگ و ادب مکریان (بوکان) - مشاهیر کُرد، ج ۲ و پرس و جوی نویسه ر.

مه‌لا قادری بیاره، عیلمه‌کانی زۆر به چاکی خویندوه و به پایه‌گه‌پشته و ئیجازه‌ی مه‌لایه‌تی و مرگرتوه، ئهم زانا گموره عیلمی «زیازی» و هه‌یه‌تیشی زانیوه، نوسراوه‌کانی که هیشتا چاپ نه‌کراون بریتین له‌مانه:

۱- تنقید هیئت جدید ۲- تعدیل الاعداد ۳- ارفاق فی علوم الحروف و الافاق ۴- حواشی له

سه‌ر تحفه‌ی ابن حجر، له شه‌رعدا.

ئهم زانا که‌موینه، که دئی پاک بوو، وه‌ک ئاوینه، له شه‌قامی شاره‌زایی دا وه‌ک شه‌م گزاهه، خه‌لکی به‌رمو خودا زاکیشاوه، له داو و ته‌له‌که‌ی شه‌یتانیانی لاداهه، زیز و بایه‌خی بۆ‌عالم و هونه‌رمه‌ند داناوه؛ به‌ده‌وری خوینکار و فه‌قیداه‌ک تاو گه‌زاهه، زۆر ژیر و سیاسی و به‌زا و ته‌گبیر بوه، به‌دل به‌رمو خزمه‌تی گه‌له‌که‌ی چوه، له کاران ماندوو نه‌بوه و کۆلی نه‌داوه، بۆیه له شه‌زی هه‌وه‌لی جیهانی به‌خه‌زاوه پیتچراوه، له‌گه‌ل سوپای ده‌س‌دریزکه‌ری «زوس» شه‌زی کردوه، ده‌وله‌تی «عثمانی» به‌شانازی یه‌مه «میدال» ی ئیفتخاری بۆ‌ناردوه.

له سالی ۱۳۲۴ هه‌تاوی شالیاری کۆماری کوردستانیشی وه‌سته‌ستۆگرتوه، له‌ئا‌کام‌دا له سالی ۱۳۳۸ هه‌تاوی له دئی تورجان له دنیا ده‌رچوه. ئهم زانا گه‌وره، سێ کۆزی له‌دوا به‌جی‌ماوه: ۱- زانای پایه‌به‌رز سید عبدالعزیز سیادت که عالمیکی چاک و خوداناس بوه و له سالی ۱۳۷۰ هه‌تاوی، کۆچی دوا‌یی کردوه. ۲- سید عبدالقادر سیادت ۳- سید مصطفی سیادت، که ئهم به‌زیزانه هه‌ردو ماون، له پله‌ی ژياندا زاوه‌ستان.

حاجی بابا شیخ: بێ‌جگه‌ له‌وه‌ی که زانایه‌کی پایه‌به‌رز و ژیر بوه، زۆر سیاسی و به‌زا و ته‌گبیر بوه، هه‌میشه مه‌لا چاکی وه‌ک ۱- خوالی خوشبو مه‌لا عبدالحمید قدسی ۲- خوالی خوشبو مه‌لا حسن ادیبی ۳- خوالی خوشبو مه‌لا عبدالله محمدی بووه و له دئی تورجاندا خزمه‌تیان به‌زانین و ئاین کردوه. هه‌رکام به‌نۆره‌ی خویان ده‌یان فه‌قن‌یان پێ‌گه‌یانده. سه‌دان زێبوا‌ری زیگای حه‌قیقه‌تیان تی‌گه‌یانده، زه‌حمه‌تی خودایان له‌سه‌ر، تازوژی پاداش و کاتی مه‌حشر.

حاجی بابا شیخ: موسله‌حیکی گه‌رمو زانایه‌کی به‌شکۆبوه، کاتی خیلێ گه‌ورک چونه سه‌ر خانان له دئی «هه‌رمیله» - سالی ۱۳۲۱ هه‌تاوی - دوا‌ی دو‌زۆژ شه‌زه‌تفه‌نگو پاش کوزرانی چه‌ند که‌س له هه‌ردولا، حاجی بابا شیخ کاتی به‌ئالای سپی‌یه‌مه‌ گه‌یشتن، هه‌ردولا ده‌ستیان به‌رداوه و چه‌کیان دانا و ده‌ستیان کرده‌ل یه‌ک و ئاشت بوونه‌وه، هه‌روا من له خیلێ «گه‌لباخی» م‌بیستوه: کاتی که شه‌ز و پشتیونی خۆبه‌خۆیی کوردان له ولاتی (هۆبه‌تو و سارا)، بلیسه‌ی ده‌سه‌ندو خه‌ریک بو

گشت ناورچه کانی دهو رو بهر بگریته وه، همر ئه وه ندهی هه و آلیان پین درا که حاجی بابا شیخ له زئی دایه و دهیه وئی ناو ننجیان بکا، به دیتی ئالای سپی ناشتی حاجی بابا شیخ چه کیان دانا و ده ستیان له شه ز کیشاوه، ناشتیان کردو ئاوری شه ز کوژاوه.

حاجی بابا شیخ عه لاقه و په یوه ندی زوژی به باس و وتووژی عیلمی له گه ل فه قی و مه لاکاندا بوه، له سالی ۱۳۲۹ هه تاوی له دتی تور جان له خزمهت ناغا سه ید عبدالعزیزی کوژی حاجی بابا شیخ دهرسی «کافیه» م ده خویند، حاجی بابا شیخ جار جار دهاته ناو فه قیکان، جاری وابو ئیمه پرسیارمان لی ده کرد، جاری وایش بو ئه و پرسپاری له فه قیکان ده کرد. له بیرمه زوژی هاته حوجره؛ به زیکه وت، ماموستا مه لا عبدالله محمدیش له وئی بوو، ئه م شیعره ی سعدی (د.خ) له موسته عیده کان پرسیه وه:

«سَلِ الْمَصْنَعِ رَكْبًا تَهَيِّمُ فِي الْفَلَوَاتِ

تو قدر آب ندانی که در کنار فراتی

دیاره مه به ستی نیوه عه ره بیه که بوو، به لام فه قیکان نه یان زانی، ئیمه که سوخته بوین، دانیشتبوین و تماشای دیمان ده کردن، ئیجازه مان نه بو قسه له و شتانه بکهین، به لام من که ئه م شیعره م له «کلیات» ی سعدی دا خویندبو، ده ستم هه لینا، موسته عیده کان لیم توزه بون و وتیان ئیمه نه یزانین تو ئه یزانی؟ منیش وتم نه گهر نه مزانی وه ک ئیوه دیمه وه، نه گهریش زانیم ئه وه دیاره به حه ق ده ستم هه لینا وه. حاجی بابا شیخ هه رموی: ئافه رین کوژی ماموستا، بلئی، منیش شیعره که م مانا و نه رکیب کرد. حاجی بابا شیخ هه رموی: ئه ی هه زار ئافه رین کوژی ماموستا، به زاستی زانیت، جوانیش زانی.

### بنه ماله ی شیخان ی که س نه زانی سه ر شیوی سه قز

شیخ شمس الدین کوژی شیخ فضل الله کوژی شیخ شریف کوژی شیخ اسعد کوژی شیخ عبدالله کوژی شیخ شمس الدین کوژی شیخ عمر کوژی شیخ عمر کوژی شیخ شمس الدین کوژی شیخ محمود مشهور به «مولانا» کوژی مه لا محمد کوژی مه لا حسن (مشهور به مه لا ابوبکر مصنف) رحمة الله عليهم اجمعين:

#### ۱ - شیخ شمس الدین: (کوژی شیخ فضل اله)

له دتی «که س نه زان» ی سه قز له سالی له دایک بوه، دوا ی ئه وه خویندنی عیلمی دینی له حوجره کانی کوردستاندا ته واده کا، ده چیتته «بیاره» و له خزمهت «شیخ عمر

ضیاء الدین» (دخ) ته ریهی نه قشبه ندی وهرده گری، ماوهین لهوی ده مینیتته وه، پاشان ئیجازه وهرده گری و ده گه زیتته وه بۆ «کهس نه زان» به مه بهستی و تنه وهی ده رسی قورئان. شاره زایی و زئی پیشاندانی زیواران، زاوانانی جه رده ی نه وس و شه ی تان، تا سالی ۱۳۱۸ کۆچی که «شیخ ضیاء الدین» له دنیا ده رده چی و «شیخ نجم الدین» له جیتی داده نیشی هه ر له «کهس نه زان» ده مینیتته وه، له سالی ۱۳۳۹ کۆچی، شیخ نجم الدین له دنیا ده رده چی و شیخ علاء الدین، له جیتی «شیخ ضیاء الدین» ی باوکی داده نیشی. له م کاته دا «شیخ شمس الدین» له دینی کهس نه زان، وه زئی ده کهوی و ده چی بۆ «بیاره»، له خزمهت «شیخ علاء الدین» یارمه تی ده خوازئ و شیخیش به حکومه تی وه خت ده ستور ده فهرمی که دیکانی «هه رشل» و «کوترک» و «بانی بی» و هه ر دئی یه کی تری که لئ داگیر کراوه، پی بدریتته وه؛ به لام چون ناوی زۆرداران به ره زور ده زوا و عه دآلت و ئینساف له قاموسی زۆرو یژدانی یه، داگیر کهران نه وه لامی حکومهت نه وه رامی شیخ، ناده نه وه و دیکانی بۆزه د ناکه نه وه. «شیخ شمس الدین» دوا ی چه ند جار ها تو چۆ بۆ به غداد و خانه قین، به هۆی بی دادی حکومه تی وه خته وه، شیخ شمس الدین، نه تیجه یی له و گشت زه حمهت و ها تو چۆ به ناگری. له ئا کام دا له دینی «ده که» له لای ئه میریکی جوامیر و به زیز به ناوی «حاجی ئیبراهیم به گی کوزی سلیمان به گی جاف» نه خوش ده کهوی و له سالی ۱۳۴۲ کۆچی گیانی پاکی، دنیا ی فانی به جی دێلئ و به ره و جیهانی حه سانه وه زئی ده کهوی و له دینی «هه رشل» ده نیژئی. زه حمه تی خودای له سه ر بی.<sup>(۱)</sup>

## ۲- شیخ نجم الدین (کوزی شیخ شمس الدین):

عالمیکی خواناس و زانایه کی خاوه ن ناو بوه. ماوهین له جل و به رگی پیروزی مه لایه تی دا خزمه تی به قورئان و ئاین و خه لکی کورده واری کردوه؛ پاشان چوه ته دادگا و تا کاتی «بازنشسته گی» له پله ی «مونشی» مه حکمه ی شه ر عیدا ماوه ته وه و له سالی ۱۳۹۷ کۆچی له دنیا ده رچوه. زه حمه تی خودای له سه ر.

### ۳- شیخ فضل الله (کوزی حاجی شیخ شریف):

عالمیکی گهوره و شاعیریکی به هیز بوه که خاوهنی دیوانی شیعرى فارسى و نوسراوه به. نازناویشی «بالی» بوه، به لام به داخموه شیعر و نوسراوه کانم به ده ست نه گه یشتوه. زه حمه‌ی خودایان له سهر.

### ۴- شیخ اسعدنه وه‌ی شیخ شمس الدین:

عالمیکی گهوره و به دین و پایه به رز بوه، شیخانی «کهس نه‌زان» به هوی پارێزکاری و جوامیری و زیز و شکوی ئەم باپیره گه‌وره‌یان، خویان بهو نیسبهت داوه و شۆره‌تی (اسعدی) یان بو خویان هه‌لبژاردوه. ئەم خوالی خوشبوه گلکۆی له دیتی «کهس نه‌زان» ه. زه حمه‌تی خودای له سهر بێ.

### ۵- شیخ شمس الدین (کوزی شیخ عمر):

عالمیکی گه‌وره و به ده‌سه‌لات و نوسه‌ریکی پایه به رز بوه که «تفسیر» ی زانای گه‌وره و به ناویانگ «مه‌لا یوسفی اصم» به ناوی «منقول التفسیر» ی به خه‌تیکی جوان نویسه‌ته‌وه، که ئیستا نه‌و تفسیره ده‌س نوسه له کتیبخانه‌ی خوالی خوشبو مه‌لا شیخ «علی سعدی» دایه و بوخۆم دیومه و تماشام کردوه، که به‌رگی یه‌کی ئەم تفسیره‌ی له زۆزی جمعه له دیتی «کهس نه‌زان» سالی ۱۱۱۱ کۆچی نویسیویه ته‌وه و به نه‌قل له تفسیری «کشاف» و «معالم» و «منه» = یانی یوسف اصم، حاشیه و په‌زاویزی له سهر نویسه‌وه، له په‌زاویزه که‌یدا ئاوا ده‌نوسی: کتبه شمس الدین فی لیلة الجمعة اخر رجب سنه ۱۱۳۶ کۆچی. له ئاخری کتیبه که‌دا ده‌نوسی: شمس الدین کوزی شیخ عمر کوزی شیخ عمر کوزی شیخ شمس الدین کوزی شیخ مولانا المسمى به شیخ محمود. له ئاخریشدا ئەم شیعره‌ی نویسه‌وه:

کتبت کتابی بممر طویل اخاف یباع بشیء قلیل  
ده‌لێ: من ته‌مه‌نی درێژی خۆم له نویسنی ئەم کتیبه‌دا به‌خت کردوه، به‌لام ده‌ترسم دواى خۆم به‌ شتیکی که‌م بفروشری. زه حمه‌تی خودایان له سهر بێ.

## ۶- شیخ عمر (کوزی شیخ عمر):

عالمیکی گه‌وره و ویژه‌ریکی به ناویانگ بو، ئەم زانا گه‌وره له ئاخری ته‌مه‌نیدا له ژنی دوه‌مه‌می خودا کوزیکی پێ‌ده‌دا و ئەویش به ناوی خۆیه‌وه ناوی ده‌نی: «عمر». چون ئەم زانا گه‌وره له ناوچه‌ی «هه‌رشه‌ل» دامال و سامان و ده‌سه‌لاتی زۆر بوه و بۆ ده‌وله‌تی «عثمانی» سه‌ری دانه‌نه‌واندوه، به‌فیل و ته‌له‌که، به ده‌ستی چه‌په‌لی خاوه‌ناسه‌ خوین‌زێه‌کان شه‌هید ده‌کری؛ شیخ عمری کوزی به‌ صغیری به‌ جێ‌ده‌مین، به‌لام به‌هۆی دلسۆزی باوه‌ژنه‌ وه‌فاده‌که‌ی گه‌وره‌ ده‌بی و ده‌خوینی و عیلم و زانست و که‌مال و ده‌ده‌ست دینی، به‌ ته‌گبیر و زای ئەم باوه‌ژنه له‌ دایک دلسۆزتره، بۆ سه‌ندنه‌وه‌ی مافی خوراوی به‌ ره‌و «اصفهان» زی ده‌که‌وی، چون پیتی وابو چاوی تۆله‌ی خودا له‌ حاس‌ت زۆرداران ناخه‌وی، کاتی له‌ نزیکی اصفهان، له‌ سه‌ر چاوه‌کانی پێ‌ لاده‌دا که‌ پشوی ده‌رکا و به‌حه‌سینه‌وه، به‌ ریکه‌وتی خودا «شاعباسی صفوی» که‌ بۆ زاو چوه له‌ سه‌ر ئەم کانی و ئاوه‌ لای داوه، شیخ عمریش که‌ هه‌لی بۆ هه‌لکه‌وتوه ده‌رفه‌ت دینی و خۆی به‌ «شاعباس» ده‌گه‌بینی و کاره‌سانی بۆ ده‌گیزێته‌وه. «شاعباس» نو‌سراوه‌یه‌کی پێ‌ ده‌دا که‌ پاش سێ (۳) زۆژان، دوائی گه‌زانه‌وه له‌ زاو (بۆ اصفهان) پچیته‌ خزمه‌تی. شیخ له‌ کاتی دیاری‌کراودا ده‌چێ بۆ لای «شاعباس» و دادی خۆی به‌ «شا» ده‌لی. «شاعباس» یش فه‌رمانی پێ‌ ده‌دا و ملکه‌کانی ناوچه‌ی «هه‌رشه‌ل» ی بۆ ده‌ستینێته‌وه.

## ۷- شیخ شمس‌الدین مشهور به «زکی» زنجیره‌ی شیخانی خوزه‌متا له‌م زانا گه‌وره‌ جیا‌بۆته‌وه.

## ۸- شیخ محمود (مشهور به‌ مولانا) باپه‌ره‌گه‌وره‌ی شیخانی «شه‌موله‌» به. «شه‌موله‌» دی‌یه‌که‌ له‌ ناوچه‌ی سه‌رده‌شت که‌ گلکۆی «مولانا» له‌وی به. زه‌حمه‌تی خودای له‌ سه‌ر بێ.<sup>(۱)</sup>

۱- ته‌واوی ئەم باسه‌م له‌ خوائی خوشبو «مه‌لا شیخ علی سمدی» وه‌رگرتوه، بۆیکیشیم له‌ په‌زاوی «علمانا و مشاهیر کرد» هه‌لگۆزاهه.

# خوالی خوشبو مه لاغه فوری حافزی سه قزی له تاریفی کچانی

## سه قز دا: ده لئی

جوانی سه قز، ئیوهن. سه رتویی ولاتان  
 جوانانی جیهان، گشتی چیان هه س هه یه لاتان  
 گولزاری ئیره م، پیکوله لای، جه ننه تی روتان  
 هه ل نایه سه ری، زوی نی یه، حوری له حه ناتان  
 چالی چه نه تان چه شنی سیاجالی نه وینه  
 شیوه ی په تی سی داره نه دا پرچی سیاتان  
 کی شیردل وله ش فیله، به ده ستانه وه دیله  
 رۆسته م نی یه تی، تابوشتی، له به رتیری نیگاتان  
 نه و ئاره قی به ر گردنه تان ئاوی حه یاته  
 نه تکێته وه سه رسینه به هوئی شه رم و حه یاتان  
 ئیعبازی مه سیحانه نوینن به بزه ی لیو  
 بو هه رچی نه خوشینه شفابه خسه لیقاتان  
 بینایی نه به خشیته وه دوباره به بی چاو  
 تۆزی گلی به رقاپیه که ی حه وشى سه راتان  
 نوینگه ی مه زنی، سه نعت ووه ستایه تی خوایه  
 مه وزونی قه دو قامه ت و زوی پز له سه فاتان  
 بو ده ردی کوتوپز نه فه سی ئیوه شفایه  
 خاستر له شفای، بو عه لی سینایه، شفاتان  
 هه رپیو قه ده می ئیوه که پیرو ز و به ریزه  
 بو حالی نه خوش کافیه، نه کسیره ده واتان  
 جوانی قه دو بالایی کچان، زینه تی خشله  
 زوو گه ردنه، هوئی چونه سه ری نرخی ته لاتان



ماریفه تو، عه قل و عه ده ب و، عیزه تی نه فسه  
 بوته سه به بی به رزی پله ی قه در و به هاتان  
 رازینه ره وه ی، حوسن وجه مال، خشلی که ماله  
 به م دوانه وه کوشانوله نه وجی ده سه لاتان  
 و تلن که له شوین به خته وه ری، بی خه نه ژیری  
 چی ناحه زه، وه ک پوزی زل، وفیزو هه واتان  
 زابرد و فه راموش که ن و، داهاتو به دی که ن  
 ژیرانه له ناسو بیرن چاوی هیواتان  
 خو مالی بهارین و بیگانه فری ده ن  
 جیی لای وه ته ن بی دلی پر، میهر و وه فاتان  
 لاگیری به ره ی لاره مل و دوره پرین بن  
 پشت گوی بخه ن نه وتیپه، له ناو کوشک و قه لاتان  
 بوچاره سه ری ده ردی، گهل و مافی خوراوی  
 ته رخانی بکه ن، کوشش و هه ول و ته قه لاتان  
 نه و کاته زولم ده کری له هاو خوین و ژه گرتان  
 بی ده نگی په سه ند که ن، زله تاوان و خه تاتان  
 کی چاک و نیه ت پاکه له گهل نه و به وه فابن  
 ناوقای چه په ل و ژو ره شی، که ن تیری جه فاتان  
 جوانانی په ری ژوو به دل و گیان به رستن  
 نه وزوله به جه رگانه، له ناو کوژی خه باتان  
 چی سه روه ت و سامان وشتی جوانه نی یانه  
 جیی مردن و ژینیانه که ژوکیو و چیاوتان  
 توخواوهرن نه ی شوژه کچانی سه قزی به رز  
 گیان و له شی نه م شاعیره بی چاوه فیداتان  
 خیرخوازی گه لی ژیرده س و دل سوژی وه ته ن بن  
 گوزانی به سه ردانه یه قه ت، شه رت و به قاتان

تا هه ن له سه رنه م زه ویه له گه ل تا قمی ناپاک

زوو تال و ترش بن هه موده م تو بی و خوداتان

کئی گورگه له ناو پیسی مه را گورجی بناسن

ماری سره ها و رازی مه بن، هیچ ده م و کاتان

بیگانه له گه ل خو بی به چاو تکی مه بینن

دوستانی زواله ت وه کودوژمن بی له لاتان

زیاتر له مه سه رتان نه یه شینم گوله کانم

جیی داخه که نه م توانی بکه م مه دح و سناتان

خوای گه وره بهاریزی هه موئان و زه مانی

ئیوه ی زه سه ن و سه ققزی خوش ئاوو هه واتان

له زیان وزه ره ر، خوفوخه ته ر، تالی موسیبه ت

له و غه یره په رستانه که وی، ده ردو به لاتان

حه وجه م به دوعای خیره، که چه ندساله نه خوشم

چون ئیوه نفوس پاکن و، گیرایه نراتان

بۆم ده س به دوعابن له خوای گه وره وه پارژین

لیم رۆنه شفای ده ردی له شم دی به دوعاتان

نازداری سه قز نه م غه زه له تازه له به رکه ن

بو بیره وه ری به لکو بمینیتته وه لاتان

شه وی چوار شه مه به ر واری ۱۸ جوژه ردانی سالی ۱۳۶۷ له شاری مه هاباد خوالی

خوشبو مه لا غفور له مالی مه لاهه ددینی نه بی زاده ی ژن برام بو ی خویندمه وه و

منیش نویسمه وه - چون زۆرم پئی جوان و به که لک و به سه مه ر بو - به پیویستم زانی

له شاری سه قز دا بی نویسمه وه، خوالی خوشبو له شاری مه هاباد کوچی دوایی کردوه

( / / ۱۳۷۰ )

## مه‌لا (صالح)ی شافییعی

شۆله‌ی سەرشمی کۆزی خواناسان، زانای به‌غیره‌ت له‌دیو هه‌راسان، ئه‌ستیره‌گه‌شی ناوچه‌ی کوردستان، وه‌عز و قسه‌ی بوو چه‌دیس و قورئان. شهمی زێبازی شه‌وانی تاریک، شاره‌زا به‌ زێی به‌رین و باریک، به‌ خه‌لکۆماندو بۆریگای دینی، زانوما‌ی زێبار بۆدین و ژینی، به‌ یادی خودا گشت زۆزوشموی، چاودیری گه‌ل بوو له‌ زێ نه‌که‌موی. تیشکی زوناکی دابوی له‌ که‌لان، چرای پرشنگدار له‌ سەر زێی گه‌لان. سوار چاکی نازای ئه‌م گۆزه‌پانه، زانا پیاوی بوو له‌م کوردستانه‌؛ ناوی مه‌لا صالحی شافیعی‌یه، له‌ دوژمنی دین و گه‌ل به‌ری‌یه، کۆزی «عبدالله‌»، کۆزی یوسف کۆزی حاجی خواکه‌رم، کۆزی مام «جه‌مشیر»ه. ئه‌م مام «جه‌مشیر»ه خاوه‌نی دیکانی «گۆله‌» و «گلینه‌»ی ناوچه‌ی شلیر بوه، زۆژی یه‌کن له‌ مه‌ئموره‌ موچه‌خۆرو سیخوزه‌کانی حاکمی زۆروژی «به‌خدا» که‌ ئه‌موکاته عێراق و زۆربه‌ی کوردستان له‌ ژێر ده‌سه‌لانی ده‌وله‌تی تورکی «عوسمانی» دا بوه، ده‌چیته‌ خزمه‌ت «مام جه‌مشیر» و داوای «سورسات»ی له‌ ده‌کا، مام جه‌مشیریش که‌ تا ئیستا ژێرباری زۆر نه‌چوه، ئه‌م هه‌واله‌ وه‌ک بۆم دایده‌چله‌کتینی و له‌ خه‌وی وه‌خه‌به‌ر دێنی و ده‌لی: کورد ده‌بن سه‌ربه‌خۆبی؛ به‌ره‌می کاری بۆخۆی نه‌ بۆتۆبن، تۆی بیگانه به‌ چ مافی هاتویه‌ ئه‌م درگاوبانه‌؟ مه‌ئموری ناخالی، وه‌ک که‌له‌شیر، هه‌له‌ده‌پژێتمه‌ به‌ سه‌روچاوی «مام جه‌مشیر» دا؛ «مام جه‌مشیر» ده‌لی: «بزن ئه‌جه‌لی بێ نانی شوان ده‌خوا». له‌ ئاکام دا «مام جه‌مشیر» ناچار ده‌کرێ مال و ملک و سامانی گۆله‌و گلینه‌ی به‌جێ بێلێ و به‌ خاوخیزانو هه‌شت کوزه‌که‌یه‌وه، رو بکاته کوردستانی ئێران و له‌ ناوچه‌ی خوزخوزه، دێی «مه‌ولاناوا» له‌ خزمه‌ت «شیخ حه‌سه‌ن» ده‌گرسیته‌وه. پاشان کوزه‌کانی به‌ ناوچه‌ی سه‌قزا، هه‌رکام به‌ لایه‌کدا بلاوده‌بنه‌وه، خۆی و حاجی «خواکه‌رم»ی کۆزی دینه‌ دێی که‌مه‌تو، که‌ «مام جه‌مشیر» له‌ شه‌زێکدا له‌ گه‌ل ده‌سته‌ی جه‌رده‌و زیگر له‌ پشت دێی «قه‌یله‌سون» شه‌هید ده‌کرێ و هه‌رله‌ویش ده‌نێژێ. «حاجی خواکه‌ره‌میش» هه‌شت کۆزی بوه، کاتی ته‌مه‌نی سه‌رده‌که‌موی، هیزێ که‌م ده‌بی و ناتوانی له‌ پله‌وبه‌ری سه‌رکه‌موی، یه‌کن له‌ کوزه‌کانی ده‌لی: باوه، خوا پێنداوان، خه‌ریکی چوون بۆ حه‌جی مالی خودان، تۆیش خودا هه‌شت کۆزی پێنداوی، سوپاس و شوکری له‌ سه‌ر شان داناوی، هیچ ماته‌ل مه‌به‌مو مه‌سه‌روه، به‌ره‌و مالی خودا ری‌که‌وه، حاجی خواکه‌زه‌م ده‌لی: وه‌سایلی حه‌ج به‌م دابین‌که‌ن، ئه‌و ئه‌سه‌په‌شم بۆزین‌که‌ن، ئه‌گه‌ر بێ یارمه‌تی ئه‌م وه‌ه‌و، بۆخۆم بتوانم سوار به‌م وه‌ سه‌ر زین خۆم زا به‌گرم، ئه‌وه‌ خودا ده‌یه‌وی تا حه‌ج نه‌که‌م نه‌رم.

کاتی نه سبی بوزین ده کهن، فه زشی زیزی بوزاده خهن، به ناوی خوا به یه که ته کان سواری ده بن زور به هاسان، نهو کات کوزه کانی له گه ل هاهو لانی بو حه جی به زئی ده کهن، نهویش دواي به جی هینانی حه ج، ههر لهوئی ده مرئی، گیانی به رهو به هه شتی حه سانه وه ده قزئی. هه زاران زه حه متی خودای به سه ردا باری.

«مامه زه شید» مه شهو ربه «زه شید تفه نگ زه ش» که کوز و نه وه کانی له ناوچه ی «فه یز و لا به گی» دان، له بنه ماله وه چه ی یه کئی له کوزه کانی حاجی خوا که زه مه. یوسفی کوزی حاجی خوا که زه م، نازا پیاویتی له خواترس و خزمه تکاری دین و هاو زئی ژینی خه لکی بو، زه حه متی خودای لی بن. «عبدالله» ی کوزی ماوه یی ده چیتته دینی میژوویی زیویه، چون نازا پیاویتی دهس و دل باز و له سه ر ماف و حه ق به جواب بو، به «عبدالله زیویه یی» ناویانگی ده رچه، ههر له م دئی، کچ یا خوشکی نازا پیاوئی به ناوی «کاک عیسا» که ناوی «ئامان» بو، ماره ده بزئی، که مه لا صالحی باو کم، له م «ئامانه» یه، کاک عیسا پیاویتی بلیمه ت و به دین و له بنه ماله یه کی ئانی کوردان بو، پاشان لهوئی بارده کاو ده چیتته دئی «که مه تو»؛ لهویشه وه ده چیتته دئی «خورده لوکی» که لیره وه «مه لا صالح» ی باو کم ده چیتته به ر خویندن. ماوه یه کی زور له خزمه ت زانای پایه به رز، «مه لا شیخ عبدالله» ی کانی که وه، له دئی «کانی که وه» لای سه قز که سبی عیلم و که مالی کردوه، زورتری عیلمه کانی به چاکی خویندوه، نهو کاته «کانی که وه»، کانی عیلم و زانست بو، به لام ئیستا چۆله و نه نیا مزگه وته که ی به سه ر پاوه، به زه حمی خودا زاوه ستاوه. باو کم له ده ورانی فه قی یه تیدا، ههر له بنه ماله ی «حاجی خوا که ره م» کچیتی ژیر و به شه رم و حه یا، به ناوی «خه جیجه» ی کچی حاجی (= دایکم) ماره ده بزئی و ههر له سه رمالی باوکی «عبدالله زیویه» یشی داده نی و خۆی ده چیتته وه بۆ فه قیه تی، له گه ل خوالی خوشبو «مه لا عبدالحمیدی قدسی» له خزمه ت زانای به ناویانگ، به رز و به شۆله وه ک مانگ خوشه ویستی لای باری، دلسوزی کوردهواری، گوئی سه رته لی باغی شیخ عمر ابن القره داغی، دا؛ کتیبی «جمع الجوامع» له عیلم اصول دا ده خوینی، له م کاته دا «مه لا عبدالحمید» ی برای مه لا «عبدالحمید» له خزمه ت کاکیدا سوخته بو، پاشان به ئیجازهی ماموستای ده گه زیته وه بۆ کوردستانی نه م دیو و ده بن به مه لاو ده چیتته دینی «مامه شا». له م کاته دا من ته مه نم یه کسه لانه بو، [۱۳۵۲ کۆچی]؛ پاشان ده چیتته قشلاخی سه ر جاده (قشلاخی صالح به گ)؛ زوری پین ناچی لهویش بارده کاو ده بن به مه لای قشلاخی سه ری (قشلاخی نه فغانان). نه وه نده ی پین ناچی که شه زی مان و تیرانکه ری دوه مه می جیهانی هه ل ده گرسن و پز و سه که ی ئیران و کوردستانیش ده گریته وه، له

خهرمانانی ۱۳۲۰ هه‌تاوی، ئیران ده‌بیته زه‌پیلکه‌ی سوپای «زوس» و «ئینگلیس» و شیرازه‌ی ده‌وله‌ت ده‌په‌زدی و گشت ناوچه‌کانی کوردستان ده‌تا‌لوزی، هه‌ل په‌رستانی خوانه‌ناس، هه‌ل به‌خه‌نیمه‌ت ده‌میرن، خوله‌ی یاسای مروّفا‌یه‌تی و قانونو قورئان ده‌بوترن. ده‌س ده‌که‌ن به‌زاو‌زوت و ده‌س دریزی به‌مال‌وسامانی کوردی هه‌زار، له‌م کاته‌دا (۱۳۲۰) هه‌تاوی کابرایه‌کی تهنه‌نگ به‌ده‌ست، ته‌پ ده‌داته سمر «قشلاخ» و داگیری ده‌کا. باوکیشم کاتی تی ده‌فکری و ده‌زوانی، هیتی پی‌ناشکی و ناتوانی که‌ئهم زالمه‌ به‌زور له‌دی و ده‌مرنی، به‌فه‌رموده‌ی پیغه‌مبه‌ر (درودی خودای له‌سهر) مَن رَأَى مِنْکُمْ مُنْکَرًا فَلَیْتَرَهَ یَبْدَهُ فَمَنْ لَمْ یَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ بِهَ زَمَانِی رُوت پینی ده‌فه‌رمی: چون ئهم کاره‌ی تۆنازه‌وایه، هوی تۆزه‌یی و تۆله‌ی خودایه، من له‌م دی بارده‌که‌مو ده‌زۆم. به‌م جوّره‌ باوکم له‌وی ده‌زاو ده‌چیته‌ سونج. به‌په‌یزه‌وی له‌م زۆرتری پی‌اوما‌قولانی ئه‌وی، له‌وی نامینه‌مو هه‌رکام به‌لایه‌کدا ده‌زۆن؛ دوا‌ی ماوه‌یی، ده‌بی به‌مه‌لای پیش‌نوێژ و ده‌رس‌ویژی سونج.

خه‌لکی ئه‌موکاته هه‌ر چه‌نده‌زۆر ده‌س کورت و هه‌زار بون و هه‌والی ماشین، به‌رق، تله‌فون، رادیو و تله‌ویزیون و په‌خه‌جالیان نه‌ده‌زانی، به‌لام زیزو شکویه‌کی تاییه‌تیان بۆ عالم و زانای دینی داده‌نا، له‌به‌ریان ده‌مردن و به‌قه‌سیان ده‌کردن، به‌چاری شه‌رع و قورئان به‌حه‌لال و هه‌زام و زه‌وا و نازه‌ویان ده‌زوانی؛ به‌رنامه‌ی ژبانی خویان له‌مه‌لا ده‌بیست و خۆشه‌ختی خویان له‌په‌یزه‌وی شه‌رعه‌وه‌ ده‌زانی. به‌تاییه‌ت به‌زیز مه‌لا صالحی خوالی خۆشبو ئه‌وه‌نده‌ زو‌خۆش و زمان‌پاراو و قسه‌زه‌وان و حق‌ویژو دژی زۆروێژان و خه‌لک‌دۆست بو که‌خه‌لکی له‌باوک و که‌س و کاریان خۆشتریان ده‌ویست. به‌م شیه‌وه‌ قسه‌ی زه‌وا بو. چون کارو مۆعیزه‌و ئامۆژگاری هه‌ر بۆخودا بو، ته‌نانه‌ت «ناخا» به‌ده‌سه‌لانه‌کانی ئه‌ودهم له‌به‌را به‌ریا بی ده‌سه‌لات بون.

هه‌وا‌جی دوا‌ی زودای خهرمانانی (۱۳۲۰ هه‌تاوی) نه‌حه‌مه‌دا‌خای قه‌ره‌گوز له‌گه‌له‌ چله‌سپه‌نجا سوارچا‌کدا هات‌بون بۆ سونج تا په‌کتی له‌کچه‌کانی «خانی به‌بوکی به‌رن و بیگ‌وێز نه‌وه؛ کاتی که‌بوک سوار ده‌که‌ن، به‌زه‌سم‌ویاسای ئه‌ودهم به‌ده‌ستوری ناخا‌کیان کچه‌و‌کوزی ناو دی گرت‌بویان و هه‌ل ده‌په‌رین، (من که‌لای شاییه‌که‌ زاوه‌ستا‌بوم، چون هیشتا نه‌مه‌نم له‌م سنوره‌دا نه‌بو که‌ زه‌وا و نازه‌وا بناسم و جیی ئانه‌وتوانج بم) «یتیم باوکم گۆچانیکی پی‌یه‌و به‌ئه‌سپایی به‌ره‌و «زه‌ماوه‌نده‌که» دیت، هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ی سۆسه‌یان کرد که‌ باوکم هات؛ له‌چاولیک‌تانی‌کدا، زه‌ماوه‌ند به‌تال بوو و هه‌رکام په‌له‌په‌زوه‌ی بوو که‌ خوالی خۆشبو «مه‌لا صالح» نه‌بیست. بزێ خویان به‌کادینه‌دا کرد، بزیک‌ی تریش به‌کۆشکه‌لانه‌دا؛ ئهم زوداوه‌ نیشانه‌ری زیز و پله‌وپایه‌ی مه‌لای ئه‌موکاته و هه‌یاو شه‌رمی خه‌لکی ئه‌و

سهردهمهیه. کاتی خه لکی وایی مه لا و زانایش ده بی کاری هه بر بو خودا بی. ثم زانا بلیمهت و ژیره، ثم عالمه بهزا و ته گبیره، ماوهی پازده (۱۵) سالان، بی پسانه مو بی و چان؛ ته مه نی پز به رو به ره می له زیی دیندا برده سهر.

شه ووزژی بو نه بو، بی پشودان ماندو نه بو، خه لکی له خراپه لاده دا، به دهور و دهرسی قورنان دهستی شهیتانی باده دا، لهم ماوه که مه دا هه زاران شه می له دلی ئیمانداراندا هه ل کرد، دهیان فه قتی بارهینا و زئی وزه سمی دینی فیر کرد. ثم چند زانا بهر زانه نه مامی دهستی ئهون، له مه زرای شهرعی ئیسلام ئاوی شه وای شهون: ۱- به زیز مه لا عبدالقادر فایض ۲- به زیز مه لا محمد رضایی ۳- مه لا عمر رحیم پور ۴- مه لا جه لالی شافیعی کورد (نوسهر) ۵- خوالی خوشبو مه لا سید طاهر وزمه له ۶- خوالی خوشبو مه لا حسین کوزه زای بله بهستی ۷- خوالی خوشبو مه لا رشید سوله یمانی ۸- خوالی خوشبو مه لا عبدالله سهرابی ۹- مه لا علی شرافتی و دهیان فه قتی تری بی گه یاند. ثم زاته دلسوزه، به زوژدا دهرسی فه قتی دهوتموه؛ له ئیواراندا کتیبی حه دیسی لیک ده کرده و خه لکی به رهو خودا ده برده و؛ له شه وانیشدا ژبانی صحابه و یارانی پیغه مبهری مه زنی (د.خ) بو خه لک ده گبیره، نوستوی وه خه بهر ده هیناو له زئی لاده رانی وه سهر زئی ده هیناو. بهم شیوه تا ناخرین کاتی ژبانی و دوا چرکه ی مانی، له دهرسی فه قتی و خزمهت به کوردی هه زار سانی خوی نه ده گرت و کاتی نه بیو و قهرار- تائه وکاته یش که به دهنگی زولال و خوشی یا اَيْتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي اِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً بانگ کراوه. زوخی شیرینی له بهرواری پازده (۱۵) ی زیبه ندانی سالی ۱۳۳۵ هه تاوی به فه رمانی فادخلی فی عبادی وادخلی جنتی<sup>(۱)</sup> به رهو خودا گه زاوه- به زه حم و به زی خودا له دهردو زهنجی ثم دنیا به حه ساوه- نه بهک، نه دو نه جارئ؛ بی ژومار زه حمه تی خودای به سهر دا باری.

## مه لا جه لالی شافیعی کورد

من- مه لا جه لالی شافیعی کورد- کوزی مه لا صالح، کوزی عبدالله زیویه یی، کوزی یوسف، کوزی حاجی خواکه زه م، کوزی مام جه مشیر، له رۆژی نۆزده ی مانگی محرمی سالی هه زار و سیسه دو په نجاویه کی (۱۳۵۱) کۆچی له دئی (چۆل مه لو) ی فه یز و لاله گی له دایک بووم؛ شه ش حموت سالانه

بووم له خزمهت باوکم دا ده‌ستم کرد به خویندن.

همه‌لین وشه‌یین که زمانمی پین پاراو کراومو چاومی پین هه‌لاته‌وو گویممی پین زاخاو دراوه و زه‌شی دلمی پین شور دراوو چرای ده‌رومنی پین هه‌ل کراوه نهم سن وشه پیروزی ناوی خودا بوو:

۱- یا الله، توفیقم دهی ۲- یا فتاح: پیروزم که ی ۳- یا رزاق: زرقم دهی.

نهم سن وشه ئامازه به سن ژیانی مرویه. «یا الله، توفیقم دهی» تا ژیانی نهم جیهانه‌م به فه‌رمانی توبن، سه‌ربه‌خوبن، به شیه‌یین بزومه‌ده‌ر، که له‌و لایش چاوم هه‌ر له توبن و نه‌مبێ ده‌ردی سه‌ر. «یا فتاح، پیروزم که ی»، به‌سۆزم که ی، چرای زوناکی گلکۆ (مالی قه‌برم)، له‌گه‌ل خۆم دا هه‌ل بگرم، نه‌وکات به زه‌زای تۆوه‌بهرم. «یا رزاق، زرقم دهی»، زرقی تاکه‌پرستی و زه‌مزی ژیانی هه‌ستیم به‌سه‌ردا بزۆینی، له‌ بگروه‌به‌رده‌ی زۆزی دوا‌ی ده‌ستم بگری و سه‌رم لێ نه‌شه‌وینی. پاشان له‌سه‌رزێ وشوینی پاشان، نه‌لقویم خویندو ده‌ستم کرد به‌قورئان، دوا‌ی نه‌مانه به‌زه‌زای به‌دی هینه‌ری سوبحانی ده‌ستم کرد به «تصریف زه‌نجانی» و له‌به‌رم ده‌کرد به‌زه‌وانی، له‌گه‌ل نه‌مه‌یشدا له‌ناخی دڵ، به‌هه‌ست به‌کۆل، به‌ده‌ست و برد، سمال نامه، ناگه‌هان، سه‌نگتراش و «ای شده» م له‌به‌رده‌کرد، دوا‌ی نه‌وانه که لاسی یه‌ك تاش و «گلستان» م خویند، گوئی به‌فه‌رمانی باوک و دایکم بوم، مه‌گه‌ر له‌هه‌وێلدا نه‌بوا به‌تم بو‌ناوی سویند؛ کاری مال و توتنه‌وانیشم ده‌کرد، زه‌مه‌زه‌وی ژیانی مالم به‌زێوه‌ده‌برد.

لهم عه‌د دوسه‌ده‌دا (۱۳۲۵/۱۱/۲۳ هه‌تاوی) باوکی زانای دلسۆزم به‌خه‌تی جوانی (عوامل جرجانی) بۆنوسیمه‌وه، منیش له‌خزمه‌تیا ده‌مخویندو له‌به‌رم ده‌کردو پیتیدا ده‌چومه‌وه، پاشان «انموذج» و «تصریف» ی مه‌لاعلی و «وضع واستعاره» م ته‌واو کرد، تا ئیره‌ خویندن و ژیانم له‌مال، له‌خزمه‌ت باوکم، له‌دینی سونج به‌سه‌رده‌برد؛ له‌مه‌ولا، ده‌ستم کرد به «کافیه» ی ابن حاجب کوردی، ده‌مخویندو له‌به‌رم ده‌کرد هیدی به‌وردی، لیره‌دا باوکی به‌زاوته‌گبیرم، زانای بلیمه‌ت و ژیرم؛ فه‌رمانی پین‌دام، تا نه‌وسی سه‌رکه‌شم بکه‌م زام، جار و بارێ سه‌رێ له‌حو جره‌کانی ده‌رو هه‌لینم، تا خۆری زانین و تیگه‌یشتن له‌ناسۆی میشک و دله‌وه‌هه‌لینم. له‌خزمه‌ت مامۆستای به‌زیزم «مه‌عبدالقادری فایض» دا چومه‌تورجان، بومه‌سوخته له‌گه‌ل فه‌قێ زه‌حمانی «سوغانلویی» لاجان، یادێ به‌خیر به‌ینمان وه‌ك ده‌نگی خوش بوو، دڵ و ده‌ره‌نمان وینه‌ی «چنور» ئاودار و گه‌ش بوو، نه‌و کاته‌ خوالی خوشبو حاجی باباشیخ مابوو، حاجی مامۆستا مه‌لا عبداللهی محمیش دهرس وێژ و مه‌لا بوو، زۆرتی کافیم له‌خزمه‌ت مامۆستا «مه‌لا عبدالقادر» دا خویندو ده‌وریشم ده‌کرده‌وه، پاشان بوم به‌فه‌قی به‌زیزی خوالی خوشبو سه‌بید «عبدالعزیز»، کوزی گه‌وره‌ی حاجی باباشیخ، هه‌ر له‌دینی تورجان.

کافیم تمواو کرد، دواپی چومه دینی باغلوچه، له خزمت ماموستا مه لا «عبدالرحمن» طاهری دا دهستم کرد به کتیبی «سیوطی» بزیکم له خزمتا خویند. دواپی گه زامه وه بو مائی و زورتری «سیوطی» م له خزمت باوکم دا خویند. سالی ۱۳۲۹ هه تاوی چومه «قولقوله» له گه ل مه لا شیخ عدلی خورمتایی و مه لا خالدی کوزی مه لا «عبدالکریم زاری» زفیقه فه قن بوین، پتکه وه له خزمت ماموستای به زیزو پاریزکار «مه لا لطیف» ی باوکی مه لا «کریم» و مه لا «محمد» ی بانه پی دا ده مانخویند، کتیبی «ملتقطه» م له وی نویسه وه بزیکم له «سیوطی» خویند. مه لا «عبدالکریم» نزیکی تمواو کردنی بوو، مانگی زه مه زانی له مائی زاده بوارد؛ نه و زه مه زانه «قصیده ی بانت سعاده» ی به مه لا محمدی برای دهوته وه، منیش سماعم ده کردو ده ی شمنوسیه وه، پاشان چومه «بوگه به سی» له خزمت ماموستا مه لا «نجم الدین» دا تهفسیری سوزه تی «یس» م خویند. پاشان چومه سه قزو له مزگه وتی مه لا ابراهیم دامه زرام. له گه ل «مه لا حسین» ی حامیدی له خزمت ماموستا مه لا «محمد امین» ی امام زاده «سیوطی» مان ده خویند (زه مه زانی سالی ۱۳۳۰ هه تاوی). دیسان گه زامه وه بو مائی و له خزمت باوکم دا دهستم کرد به خویندنی «شرح النظام». دواپی ماوه یی چوم بولا جان و له دینی «قه ره خدر» له خزمت ماموستا «مه لا عبدالله» چه ند ده رسی «شرح النظام» م خویند. پاشان ها تمه وه له خزمت باوکم دا «شرح النظام» م تمواو کرد (بانه مه زی ۱۳۳۱ هه تاوی). پاشان له گه ل برای به زیز «مه لا حسن» ی زه حیمی کوزی میرزا زحمانی «قه لای زه سولی سیت» بوینه برای گیانی و په یمانمان به ست پتکه وه بین، چوینه دینی «قاجر» و له خزمت ماموستا «مه لا محمد امین» دا چه ند ده رسم له کتیبی ( ) خویند، به لام دواپی چه ند زوزان له وی زویشترین و له «مه رخوز» دامه زراین (جوزه ردانی ۱۳۳۱ هه تاوی). مه لا حسن دهستی کرد به «شرح عقاید نسفی» منیش دهستم کرد به (عبدالله یزدی) سه ماعی په کترمان ده کرد، دیاره له م ماوه دا من «فتح القریب» و بزئ له «منهاج نیما سی نووی» و بزئ له تهفسیری قورئان و چه ند قصیده م له خزمت باوکم خویند بوو، له گه ل خویندنی (عبدالله یزدی) (مقولات عشرة) و (قصاید عربی) سعدیم تیکرا نویسه وه له خزمت ماموستا مه لا کامل دا گشتیانم خویند. له م ساله «دکتر مصدق» شالیاری ئیران، به دژی «شا» زاپه زی و فرمانی دابه ش کردنی زه وی به سه ره فالاکانی ئیراندا، زاگه یاند؛ خه لکیش به دژی «ناغا» زاپه زین، له م بگروه به رده دا بزئ توشی نه هاتی بون، پاش ماوه یی «شا» به دژی ناوبرا و زاپه زی و به دهستی «اردشیر زاهدی»، «دکتر مصدق» ی له شالیاری خست. نه مجار هات پیچه وانه بوه وه «ناغا» فالاکانیان له دیکانیان ده رکرد؛ نه ی خوینهری وردی به زیز، بزوانه و بزانه که بوچی خه لکی هه ژاری کورد، وینه ی



تویی «فوتیان» بن‌یختیارو بن‌حال، همر تاوئی به لایه‌کدا حه‌وا ده‌درین، بن‌مافو بن‌هیچ هه‌قی له نیشتمان و مال ده‌ده‌کرین؟ پاشان چومه دئی «شینخله‌ر» و په‌زاوی «شرح‌العقاید» ی تفتازانی و «اقصی‌الامانی» قازی ذکر یاو «مطول» ی تفتازانیم له خزمه‌ت ماموستای به‌زیزو. به‌دین ماموستا «مه‌لا شیخ حسن» دا خویند (سالی ۱۳۳۲ هه‌تاوی). پاشان چومه دئی «حه‌مامیان» نزیک ی بۆکان. له‌وی «جمع‌الجوامع» و «گلنبوی برهان» و «تهذیب‌الکلام» م له خزمه‌ت ماموستای زاناو پایه‌به‌رز «ماموستا مه‌لا علی ولزی» دا ته‌واو کرد (۱۳۳۳/۳/۲۳ هه‌تاوی تا ۱۳۳۴). ئه‌ی خوینه‌ران بزنان که من تا ئیره گشت ئه‌م «قصیده» عه‌ره‌بیانه‌م چهند جار به سوخته‌کان وتیوه‌وه:

- ۱- قصیده طنطرنایه‌ی رشیدالدین وطواط ۲- لامیه العجم ۳- لامیه العرب ۴- سبعة‌ی معلّقه
- ۵- قصیده بردیه ۶- بانت سعادة ۷- قصاید سعدی عربی.

پاشان به‌فرمانی باوکی دلسۆزم چومه «سه‌را» و له خزمه‌ت ماموستای پایه‌به‌رزو زانای به‌زیزو شکو، خاوه‌نی کرده‌وه‌ی باش و عیلمی کوکو «ماموستا مه‌لا عبدالهادی» ئه‌فخه‌م‌زاده، خودا پیتی بیه‌خشی «حسنی و زیاده»، په‌زاوی فرايض شیخ معروف، تفسیری بیضاوی، تحفه، هیئت، حیساب، جبر و زۆر شتی ترم خویند. پاشان به‌فرمانی پیاو پاشان، ئیجازه‌ی مه‌لا یه‌تیم له خزمه‌تیا له دئی «سه‌را» وهرگرت. (۱۳۳۴ هه‌تاوی). کاتی گه‌زامه‌وه بۆ خزمه‌ت باوکم. فهرموی ئه‌مه به‌س نییه، ده‌بی له سنه‌یش ئیجازه‌ی وهرگیری، پاشان بزۆی بۆ خزمه‌ت مه‌لا باقر بالک، چون تریفه‌ی له دور ده‌دروشی وه‌ک مانگ، زیره‌ک و زانایه‌کی وه‌ها به‌ناوبانگ، همر شیای ئه‌وه‌یه ئیجازه‌ی له لا وهرگیری، ده‌رسی له خزمه‌تا بخوینیی و وینه‌ی لێ هه‌ل بگری. منیش و چانم نه‌داو نه‌سه‌ره‌وتم، خیرا به‌ره‌و سنه‌ زێ که‌وتم؛ له‌وی، یه‌ک دوشه‌وی مامه‌وه‌ له‌ گه‌ل خوالی خوشبو «حاجی ئه‌میر» چوینه خزمه‌ت زانای به‌رز و به‌ناوبانگ «مه‌لا محمودی مفتی» هه‌وه‌ل بزیار وای بو ئیمت‌حانم لێ وهرنه‌گری، به‌لام (مسئله‌) ی (رکابه‌) ی لێ پرسیمه‌وه، دوا ی سی چرکه‌ له‌ سه‌رخو و بن‌چرکه، نوسیم و وه‌زامم داوه، که ئه‌سلی له (۲۴) و له (۶۰۰) یش دروست و ته‌واوه.

ماموستای زانام پاش ئه‌م وه‌لامه، وه‌ک گۆل گه‌شاوه، له‌ خوشیا هه‌ستا و ماچی کردم و له‌ لای خۆیمه‌وه داينام و سی (مسئله‌) ی به‌ده‌رس پێ وتم و ئیجازه‌نامه‌که‌یشی بۆ ئیمزا کردم. دوا ی چهند زۆژان به‌ ئیمزای زانای دلسۆز «حاجی سه‌یید محمّد شیخ‌الاسلامی» ش گه‌یشته. ئه‌مجار ههر له‌ سنه‌وه به‌ره‌و مهربوان زێ که‌وتم، دوا ی دو زۆژان بن‌و چان نه‌سه‌ره‌وتم، تا به‌ خزمه‌ت ماموستای گه‌وره‌ گه‌یشتم؛ ئه‌و کاته سالی ۱۳۳۵ هه‌تاوی، «سن» گه‌نمی ناوچه‌ی مهربوان، به‌تایه‌ت شيله‌ی گه‌نمی دئی بالکی

مژیوو، گهنمی له ولات بزیوو، خه لکی کوردی ههزار، نه فرۆکه یان بوو نه سم، نه ژار؛ تا بیژنیژنو «سن» ی پهن بکوژن، خوینی پیسی نمو دوژمنه سیسه ی پهن بمژن. خه لکی بۆ به زیوه چون، نانی «گال» یان ده خوارد، زۆر به ته لخی زایان ده بوارد. به لام ئیمه له زیی فیرون و زانیندا، به ده نمان فیدای بهرزی زۆج و گیان کردبوو، به مو حاله یش له لای ماموستا مه لا باقر جیمان نه بوو، خه می بی دهرسی دایگرتم؛ دووسن زۆژان له خه له تا که وتم. به لام خودای ناگا به ناشکار و نیهان، به زیوه بهری بونه مهران، گرێ گوشایمو کارسازی کارانه، له چینه یا شامو کوردستانه، خوا «خه لیغه احمد» ی بۆ ناردم، گهنمی له گال بۆ هه لاواردم، له خزمهت ماموستا دایمه زراندم؛ بهم جۆره په زای «درالجلالیه» م له خزمهتیا خویندو له گه ل خویندیندا لیشم نوسیهوه (زۆژی ۵ شه مه ۱۴- ی مانگی پوشپه زی سالی ۱۳۳۵ هه تاوی بهر بهری ۲۶ ذی قعدی سالی ۱۳۷۵ کۆچی). پاشان له خزمهت ماموستادا چوم بۆ پینجوتین (نمو کانه خوالی خوشبو شیخ عثمان لموی بو) دوا ی سه زۆژان، لموی ئیجازه ی بۆ نوسیمو به رهو دی سونج که زامه مو ماوه یی له خزمهت باو کم دا مامهوه، تا له ۱۵ ی زه شه مه ی سالی ۱۳۳۵ هه تاوی باو کم له دی سونج کۆچی دوا یی کرد، زه حه ته ی خودای له سه ر یی. له جیتی باو کم بوم به مه لا. به هاری ۱۳۳۶ هه تاوی ژنم هینا، به هاری ۱۳۳۷ هه تاوی، بوم به مه لای دهرس ویزی دی «سهردر اباد»، به راستی نموی شیای پیاوه تی و جوامیری و مرۆقایه تی مسولمانیکی ئیماندار بوو، کاک جه هفمری ئیلخان زاده، سه بهارت به من به جیتی هینا؛ ماوه ی چوار سالان به چاکترین شیوه زیزی لی گرتم؛ ژیا نی خۆم و هه شت فه قیی بۆ به زیوه بڕدم. کاک سه لیمی برای ماوه یی زۆرم بۆ یاش بوو، به لام پاشا به دوو زمانی بزێ له خودانه ناسه پوول و پلمو پارنا سه کان، هه روا به دنه ی هیندی له شه ی تانه دین فرۆ شه کان، له «سهردر اباد» دهر کرام، ته نانهت جی یان به کاک جه هفمریش لیژ کرد. چون له سه ر منی کرد بووه مو به گۆ درۆ کانیاندا هاتبو، چومه «ته ره خه»، به هاری ۱۳۴۰ ماوه ی مانگیك و چه ند زۆژان به خۆم و فه قیکانه مو له م دی ما ی نه مو؛ یا خوا خوا یان لی زازی یی، هه مو زۆژی سی ژمه، هه ر ژمه سن «موجومه» یان بۆ فه قیکان ده مینا و نه یان ده هیشته که فه قی نان به چینیته مو. خه لکی به شه رف و نان بده و ئیماندار ی «ته ره خه» که غیره تیان له کیوی میژویی «ته ره خه» بهر زتر بوو، به شیوه به کی نمونده جوان، زیز و بایه خیان بۆ دانایین و ده ستی قه دریان لی گرتین، که شیای نمویه له لاپه زه ی زیزی میژوی مرۆقا به تیدا بنوس ریته مو. له ناو کۆز و کۆمه لگه لاند بو تر یته مو، پاش مانگیك و چه ندان زۆژان، دیسان نه زانه، کوته ک به ده سه ته کان، حه ق نه بیسه قین له دلّه کان، نار دیان و له ته ره خه یش دهر یان کردم، فه قیکانیان لی پرش و بلاو کردم. چون حه ق تاله و جی به ناحه ق لیژ ده کا. تیشکی زانین

خوتین مژان، کاس و وز و گیتز ده‌کا. به هه‌له پیان واپوو، به هه‌وا به‌ری تیشکی حه‌ق ده‌گرن، یا ژه‌نگ‌وژاری تاوانیان له‌ئاوینه‌ی دل ده‌سزن، به هه‌له‌دا چوون، که به‌گژ حه‌ق دا چوون. حه‌ق به‌یزه‌وی کردن له‌قورئانه، وه دوا که‌وتنی پیغه‌مه‌ر گیانه؛ که‌سن وابه‌ن، ئاسه‌واری نه‌خشاوه، له‌لاپه‌زه‌ی سه‌رنویشتا ناوی به‌چاک نوسراوه، به‌لام نه‌وانه‌ی دژی حه‌قن، بیجگه‌له‌ ناوی خراوی و نه‌هاتی و رۆژه‌ره‌شی چی‌یان له‌دوا به‌جی‌ماوه؟

ئاغا سه‌یید «محمدامین» ی ته‌ره‌غه و ئاغا «سه‌یید عبدالله» ی سه‌رباغچه، زۆریان زه‌حمه‌ت بۆ کیشام، له‌پیناوی پیش چونی مه‌زام؛ به‌لام ناوی زۆردار به‌ره‌وژور هه‌له‌ده‌گه‌زی. له‌ئاکام‌دا جه‌م‌ده‌به‌ستی و وه‌سه‌رخۆی ده‌گه‌زی. کاتیکی زانی تلی خوارد و ناوی تۆله‌بردی، بێ که‌س و کار و خزم‌وبرا، ماوه‌به‌نامه‌ردی، پاشان به‌ناوی خوداوه‌ندی، زوم‌کرده‌کوردستانی ناوه‌ندی. به‌زا و ته‌گبیری «مامۆستا مه‌لا عبدالهادی» بژۆی به‌سه‌ریا هه‌زاران زه‌حمه‌ت و شادی، به‌خیر و خۆشی و به‌سلام؛ له‌دیتی «ئیرانشا» ی تیه‌له‌کو‌دانه‌م‌ه‌زارام (به‌هاری ۱۳۴۰ هه‌تاوی). له‌م سآله‌دا دابه‌ش‌کردنی زه‌وی زا‌گه‌یه‌ندرا‌بوو، ئاوری دو‌وبه‌ره‌ک‌ن هه‌له‌ک‌را‌بوو. زۆردار، بێ زۆری هه‌ژاری ده‌چه‌وسانه‌وه، زانی دلسۆزی خوداناس، خه‌لکی بێ ده‌سه‌لاتی ده‌بو‌زان‌ه‌وه. له‌م سآله‌به‌هۆی پشتیوانی له‌چینی هه‌زار، به‌ده‌ست و پیتوس و به‌زار، زۆرو‌پژان داویان بۆ نامه‌وه و درۆیان بۆ هه‌له‌به‌ستم؛ خودا پشتیوان بێ چ ده‌ره‌به‌ستم. به‌م‌جۆره‌له‌به‌ندیخانه‌ خرام، به‌ده‌سه‌نده‌وه‌ بۆلای زۆردار برام. له‌به‌ندیخانه‌ی شاری سنه، ئهم شیع‌رم بۆ خوالی خۆشبو «شیخ مع‌تصم» ی حیسامی» نوسی؛ ئه‌ویش مه‌ردانه، یارمه‌تی دام‌وله‌به‌ندیخانه‌ به‌ری‌دام:

جه‌نابی شیخی عه‌زیز و به‌دین	زۆله‌ی شیرینی شیخ حسام‌الدین
سلام‌علیک له‌رنگه‌یی دورو	بۆ شیخ مع‌تصم به‌دلی مه‌سرور
هه‌رچه‌فرغه‌ریب و له‌خزمه‌ت دورم	به‌لام په‌روانه‌ی شه‌می حوزورم
ده‌سته‌گولیکی بۆن‌خۆش زه‌رد و سور	گه‌شی هه‌لآله‌ و وه‌هوشه‌ و چنور
پیشکه‌شتی ده‌کا و بۆتی ده‌نی‌ری	له‌ناو زیندانایه‌ک به‌چکه‌شیری
من که‌شافی‌عیم جه‌لالم ناوه	مه‌لای ئیرانشام له‌زوی قضاوه
وام له‌زیندانایه‌ی تاوان و سوچ	به‌چه‌ن تۆمه‌تی بێ ته‌ساس و پوچ
حیزبی شه‌یتان و به‌دکار له‌میژه	ده‌ستی تۆمه‌تیان بۆ من دریه‌
وابزانم به‌دکار تۆمه‌تیان داوه	وه‌عز به‌قورئان ئیخ‌لالی ناوه

حق و یژی نابیی بکری لهم خاکه  
 حق و یژه و یه قین هر حه قیش دهلی  
 دوزماناننا دیاره چسونه ته سازمان  
 چییان ویستوه تیکیان خستوه  
 به دکار بی و پینوس بو من بگیزی  
 به هه زار فزو دروو دهله سه  
 به هه زار سوکی و ئابزوی براویان  
 دانه یان داناله سه ر داوی فیل  
 دلی سه ره هنگیان له من کرده پز  
 منیان به جهرده و زیگر دناوه  
 سهیری قه هقه رای ئه و ژوگه وایه  
 زانایان ئه و ژوبی دهرس و یارن  
 هه رکه س حق و یژی بی جینگه ی زیندانه  
 به لام با به دکار زور چاک بزانی  
 چرای زوشنی واعظانی زئی  
 به پفی نه زان نا کوژی ته وه  
 زابه ری به بیر دوزی عه تیقن  
 باغچه ی گولانن، گولی دلانن  
 له بهر به لادا کیوی مه حکه من  
 هه ویننی نه زم و زه و زهوی دینن  
 په نای بی په نای دیل و فه قیرن  
 دروست و زاستن دوستی ئه له ستن  
 هیمه مه ت بلندن، به یز و زه نندن  
 له فه ساد دورن برای اصلاحن  
 چون فه سادکار و پیشه ی شهیتانه  
 بولله وه س ئه وه که به ئازاره  
 هر چه ند شافیعی دهیشلی و بی باکه  
 با هه زار شه یتان بلی تو مه لی  
 بو یان رستم ته شی باریکان  
 له دروو دهله سه هه لیان به ستوه  
 خوینم ده یژی له سه ره هه ردیزی  
 به هه زار فیل و دنه و وه سه وه سه  
 به هه زار سویندی ناحق خوراویان  
 بو ماسی گرتن ده راویان کرد لیل  
 داویننی پاکی منیان کرده شر  
 خو یان ناشتی خواز، سه یر ئه و قاهه  
 له بهر به لایه ئه وه ی مه لایه  
 به لام خوین مزان به که لک و کارن  
 به شی بی به شی و لومه و لیدانه  
 بهم چه ند دیزه دا وردورد بزوانی  
 زانایانی رون له شار و له دئ  
 به حه چه ی زوردار نابری ته وه  
 ده ریای عه میقن پز له عه قیقن  
 تیشکی زوناکی هه ردو جیهانن  
 بو زامی دلان دهوا و مه له من  
 مایه ی سه ره رزی و خوشبه ختی ژینن  
 زاهیر فروته ن باتین ئه میرن  
 هه ره به عیشقی حق هه میشه مه ستن  
 بو هه ره دو دنیا یه گانه مه ردن  
 دوزمنی شه یتان دوستی فه لاحن  
 شه یتانیش برای بولله وه سانه  
 ویننه ی دوپشکه موزی هه ژاره

ئه وه موخیلله که نامەردانه کاری به دایم درۆ و بوهتانه  
ئه وه موخیلله که دل قاسییه له خودا و له قورئان هەردو عاصیه  
ئه وه موخیلله شه مری مەریده چونکه زانیاری و له دور دەزوانی  
خۆشه و یسته کهم ناشی نه زانی ئیمان و زاستی و بزوا زیشه مه  
خودا پەرستی و اصلاح پیشه مه کراسی بهرم به حەق دزاه  
هەمیشه ناوم به باش براره سروهی به یانی فینکی دلانه  
هەروەك تیشکی خۆر دهوای دەر دانه بو چاویشه دار به دەر د و ئیشه  
به لام لای نه خوش دیاره ناخۆشه من و خراپه یاخوا خوانه کات  
وه ئیلا من و به دگۆیی و فەسات که سەر پاک درۆ و پوچ و بوختانه  
حاشا من دورم له و زاپۆرتانه حەق و یژی ئه ویش زه زای زه حمانه  
ماهیەتی من دین و ویزدانه خۆر هەر روناکه و هەر تاله  
خۆ ما هییه تیش قەلبی محاله واداری کردم سەرم ئیشانی  
بمبه خشه گیانه دل پەریشانی نهك بی ئه ده بی و جهور و جهفایه  
وه ئیلا شوینی ئیمه وهفایه ئیدی تۆش خۆت و ویزدان و خودات  
جا وانه نوسم حاللی خۆم بۆلات ته بزه ته که ی بجیته سازمان  
قه دەم زه تهجه که ی لیدان قه زایه ده نازیندانی و لیدان قه زایه  
ده سبهندی پۆلا ته سبیحی شیر له گه ل سی برا و این له زیندانا  
علی بیگلری و ئاغای زه مانی جه زه به و ئیعدام بۆ به رخی نیره  
هەر چوارمان زۆله ی نه به زی کوردین برای به زیز و به بیر و دانا  
شافیعی نه مر له نیو زیندانا هم نصر الهی، مردربانی  
له دهواری دههرا بۆ مەردی قەردین بۆتی ده نیڕی ئه م چەند شیعرانه

جەلالی شافعی - ۱۳۴۲/۱/۲۸ هەتاوی

زیندانی سنه ی کوردستان

پاشان تا سالی ۱۳۵۰ هەتاوی له دبی «ئیرانشا» ی تیلەکو، مه لا بوم. به لام له زاستیدا به هوی ئه وه

خه لکی ئازا و به و وفا و به شه زه فی «تيله کو» زیز و شکویه کی تایبه تیان بۆ داده نام، زۆرتری کاری زۆژانه و زوداوی ئه و ناوچه به یاسای قورئان و شهرعی ئیسلامی به دهستی من به جوانترین شیوه به زیوه ده برا؛ خوا جه زای خیریان بداته وه، زۆژه زۆژ به ره و خیر و پیاوه تی بانترین بباته وه.

سالی ۱۳۴۷ هه تاوی، له گه ل کۆزی له مه لاکانی هاوبیرو بزوا چوین بۆ «کرماشان» و ئیمتخانمان دا و بوینه موچه خۆری ئیداره ی «اوقاف» ی سنه و له زانکۆی شه وانه ی تاران قبول بوم؛ به زیز سالی له زانکۆی «کۆمه ل ناسین»، سالی له زانکۆی «ئه ده بیاتی فارسی» و چوارسال له زانکۆی «حقوق قضایی» شه وانه ی تاران دا خویندم. تا سالی ۱۳۵۵ هه تاوی له شاری سنه مامه وه. له م ماوه دا دو جاریان بۆ شاره کانی «ارومیه» و «کاشان» دورخسته مه وه، به لām چون داویان بۆ ده نامه وه، خودای گه وه له سه ری ده کردمه وه و داوی ده پساندن و فیله که یشیای پوچه ل ده کرده وه، داوی سی چوار مانگ گه زامه وه بۆ سه قز و له «اوقاف» ی سه قزدا نیشته جی بوم؛ «شا» ی قین له دل زۆرتری عالمه شوژشگیزه شیهه کانی له نیشتمانی خویان دورخسته وه و به تایبه ت ناردبویه شاره مه رزی به سونیه کان. بزیکیان که وتبونه شاری «سه قز»؛ دیاره به خه یالی باتلی خۆی، شیهه و سوننی پتیکه وه نایان کرئ، زیزی خه باتیان یه ک ناگرئ، داری به ری زاپه زینیان به رناگرئ، یه کیه تی و کۆزیان سه رناگرئ. به لām ئه وه ی لای به بنده خه یال، له لای خودا به تال؛ چون هاتنی ئه م زانا شوژشگیزانه، به خاکی پاکی سه قزی کوردستانا، بو به ئاوری به تین و هیزی «گرکان»، هه رچی نا هه ق بو «شا» و داروده سته که ی سوتان. به جینی ئه وه شوژش دامرکی، کلپه ی سه ند، هه ژارانی ززگار کرد له سیاجال و به ند، ئیمه یش قولی کوردایه تی و ئیمانمان لی هه ل مالی. پاشماوه ی «طاغوت» ی شامان له سه قز و ناوچه دامالی. داوینی مروقیه تی مان کرد به لادا، دهستی زۆروژیانی دور له دین مان بادا؛ (۱۳۵۷ هه تاوی). به م شیوه به جیهانمان زاگه یاند که خه لکی ئیران زینده، خایه ن به دین و میلله تی له زباله دانی میژو خسته، له ۱۲ زی به ندانی ۵۷ ئیمام هاته وه، له ۲۲ زی به ندان رژیمی شایه تی له بیخ لابرده، ئالای کۆماری ئیسلامی ئیرانی له جی هه ل کرد. ئیمه یش له م زیبازه دا له گه ل برا و خوشکانی کورد، «شوژش» مان یارمه تی دا؛ ئازا، ده ست و برد، به هیزی هه ست و بزوا و ئیمان، له زیی گه ل و نیشتمان، زیبازی دین و مان و قورئان، هه رچیم له ده ست هات کردم. زاستم بی درۆم، کوردم، به لām تورک و فارس و عه رب برامه، گشتمان بۆ ئه و مه زامه، سه رمان زیبازی گه له، دوژمن له حاستمان شه له. تا سالی ۱۳۶۱ هه تاوی له ئیداره ی «اوقاف» ی بیجازدا مامه وه، پاشان خۆم «بازنشسته» کرد. له مه ولا تا ئیستا له مالی خۆم دانیشتم و خه ریکی موتالا و ته دریس و خزمه ت به گه لی هه ژاری کورده واری و نوسینی په زاوی

ثایینی و کۆمه لایه تیم. له خواى گه و ره ده خوازم که یارمه تیم بفرمى تا ئه وک ئه رکی سه رشانى به نده یه کی پالاوته ی خودایه، به زیویه ی به رم و به زوسوری بزومه حوزور؛ تائىستا ئه م کتیبانه م نویسه:

۱- جوغرافیای تاریخی کوردستان - به رگی ۱ و به رگی ۲ که به رگی یه که می به ناوی خودا چاپ ده کری.

۲- تفسیر قورئان به کوردی.

۳- زندگی امام شافعی (رضی الله عنه).

۴- ترجمه کلمات اربعه «مودودی».

که ئه مانه هیشتا چاپ نه کراون.

## «به‌سه‌رهاتی فه‌قی‌ئه‌حمه‌دی (داره‌شمانه)

له‌ ناوچه‌ی (مه‌رگه‌)ی کوردستانی عیراقدایه‌ک به‌ ناوی (داره‌شمانه) بوئه‌که‌ ئیستایش هه‌ر به‌و ناوه‌ به‌ ناوبانگه‌، له‌م دیدا‌گه‌وره‌ پیاوژی به‌ ناوی (فه‌قی‌ئه‌حمه‌د) ژیاوه‌، که‌ وه‌ک میژوونوسان ده‌لین: بنه‌ماله‌ی هۆزه‌کانی (فیض‌الله به‌گی) و (بابان) ده‌گه‌نه‌وه‌ به‌م ئازا پیاوه‌، ئه‌م مروّ به‌ ناوه‌، زوّر خواناس و زانا و پالآوته‌ و دلێر و جوامیر بوئه‌، هه‌ر چه‌ند له‌ مآل و سامانی دنیا به‌هه‌ریه‌کی زوّری نه‌بوئه‌، به‌لام لاویکی ئازا و قاره‌مانیکی که‌م وینه‌ و تاخانه‌ بوئه‌، له‌ فوت و فه‌نی شه‌ر و به‌ربه‌ره‌کانیدا، گوّی پیشکه‌وتی له‌ گوّزه‌پانی مروّقایه‌تیدا برده‌وته‌ ده‌ر، هه‌روا ژیا‌نیشی به‌ مه‌ردانه‌گی و تیکوشان و قه‌ناعه‌ت برده‌وته‌ سه‌ر، له‌م کاته‌ دا، ئاوری شه‌ر له‌ نیوان سوپای موسلمان (عوسمانی) و له‌شکری فه‌ره‌نگیان هه‌ل‌ئایسا بوو، فه‌قی‌ئه‌حمه‌دی داره‌شمانه‌که‌ مروّیه‌کی به‌ بژاوا و ئیمان به‌ مه‌به‌ستی خه‌زا و به‌رگری له‌ سته‌می (فه‌ره‌نگیان) ژۆی ده‌که‌وتی، دوای بژینی ریگایه‌کی دور و درێژ، خووی به‌ سوپای موسلمان عوسمانی ده‌ناسینی، (فه‌قی‌ئه‌حمه‌د) مه‌لایه‌ و ه‌کاری هه‌ر بۆ خودایه‌، دیاره‌ له‌ ژۆی خودادا مه‌ردانه‌ (شیر) ده‌وه‌شینی، کوردانه‌ هه‌لمه‌ت ده‌با و سوپا ده‌شکینی. کاتی سوپای (عوسمانی) پیروزی وه‌ده‌س دینی و سوپای (فه‌ره‌نگ) ده‌شکینی، سوپای (فه‌ره‌نگ) شه‌ل و په‌ت به‌ره‌و دوا ده‌گه‌رینه‌وه‌، به‌جوری شه‌رزه‌ ده‌بن که‌ تا ئیشتمانی خویان ناگه‌رسینه‌وه‌، مآل و چه‌ک و سامانیکی زو‌ریشیان لی به‌جۆی ده‌مینی، زو‌ریشیان لی به‌ دیل ده‌گیرێ.

فه‌قی‌ئه‌حمه‌دی داره‌شمانه‌، که‌ دلی له‌ لای خودای نیشتمانه‌، له‌م بگه‌ره‌ و به‌رده‌دا، که‌چیکی ئازا و شه‌ره‌که‌ری فه‌ره‌نگی به‌ دیل ده‌گری، به‌ ویستی خودا (که‌چه‌) دلی (فه‌قی‌ئه‌حمه‌د) ده‌گرێ، هه‌ر ئه‌وه‌یه‌ بۆی نامرێ.

که‌چه‌ له‌ هه‌ورازی بی بژاویی سه‌رده‌که‌وتی، ئیمان دینی و له‌ گه‌ل فه‌قی‌ئه‌حمه‌د به‌ره‌ و دینی (داره‌شمانه‌) ژۆی ده‌که‌وتی. ئه‌مجار به‌ جوته‌ سواره‌ ده‌گه‌رینه‌وه‌، بۆ دینی (داره‌شمانه‌)، له‌وه‌ی فه‌قی‌ئه‌حمه‌د، که‌ شه‌می هیوا له‌ دیدا ده‌گرێ، به‌ یاسای شه‌رعی ئیسلام که‌چه‌ ماره‌ ده‌بژێ، به‌لام که‌چه‌ مه‌رجی له‌ گه‌ل ده‌به‌ستی، تا به‌ کسآل نزیکی نه‌که‌وتی، (که‌چه‌) به‌ جوّری هه‌ست و ئه‌وین و دلی به‌ (فه‌قی‌ئه‌حمه‌د) دابو، که‌ مآله‌ دارینه‌که‌ی (داره‌شمانه‌)ی پی خوشتر له‌ ته‌ختی شابو، به‌م شیوه‌ له‌و نه‌غدینه‌ و زی‌ه‌ی که‌ له‌ گه‌ل خووی هینابوی، مآله‌ گلینه‌که‌ی داره‌شمانه‌ی پتی رازاند هوه‌، دلی فه‌قی‌ئه‌حمه‌دی پی لاوانده‌وه‌، هه‌ر ژوداویی که‌ ده‌ستی (قه‌زار و قه‌ده‌ر)، به‌ قازانج پی یا زه‌ره‌ر، ده‌ی هینپته‌ سه‌ر ژبی مروّ، ئازمونه‌ و له‌ سه‌ر ژبی داناوه‌، خه‌به‌ر داره‌ و له‌ خه‌وی وه‌خه‌به‌ر هیناوه‌، چون کاری خودا بی حیکمه‌ت نی‌یه‌، عه‌مری درێژ شه‌رمی له‌ که‌س



نی‌یه، دایکه پیره دَل روناکه‌کی (فه‌قی ئه‌حمه‌د)، که سارد و گهرمی رۆژگاری چه‌شته‌وه، ئاره‌قی سه‌ربه‌ره‌و ژوره‌ی ژیانی رَشته‌وه، گۆزه‌ی سوره و له‌کَلّی ئازمون ده‌ره‌هاته‌وه، به‌رز و نرمی زه‌مانی بَریوه، تال و تفتی ته‌من درِیژی دیوه، نابی له‌حاست گِیژه‌لۆکه‌ی پَر له‌ته‌پ و توژی ژیان به‌لهرزی، له‌باتی ئه‌وه دَل خوشی (وه‌ویه) که‌ی بداته‌وه، له‌دَله‌ راوکی و دودلّی ده‌رینی و یادی که‌س و کار و نیشتمانی له‌بیر بیاته‌وه، رۆژی له‌رۆژان، به‌دَلّی پَر له‌ده‌رد و ژان، به‌زوی گرژ و به‌زمانی تفت و تال بوکه‌کی ده‌دوینی، (کچه) تازه‌بوکه‌که به‌جۆری ئه‌م رۆداوه‌کاری له‌سه‌رده‌کا، بێ ماتل‌بون چه‌ک له‌خوی قایم ده‌کا و سوار ئه‌سپی هه‌وا ده‌بی و، به‌دایکی فه‌قی ئه‌حمه‌د ده‌لّی: به‌کوژه‌که‌ت بلّی: با وه‌دوام نه‌که‌وی و خه‌م نه‌خوا بۆم، چون ئه‌وا من زویشتم بو ولاتی خۆم، ئه‌گه‌ر (فه‌قی ئه‌حمه‌د) ئاوری ئه‌وین هه‌لّی بگرێ، نه‌گه‌زیته‌وه و به‌دوام دا بێ ده‌کوژرێ، (کچه) ئه‌مه‌ ده‌لّی و ده‌زوا، پیره‌ژنی بیچاره‌ هه‌رچی ده‌گری و ده‌لالیته‌وه، ئاکامی نابێ و کچه‌ ناگه‌زیته‌وه، شه‌و کاتی (فه‌قی ئه‌حمه‌د) ده‌چیته‌وه بۆ مالّی و دایکی کارساته‌که‌ی بۆ ده‌گیریته‌وه، به‌خه‌می کوژنه و نوێ‌وه ده‌تلیته‌وه، له‌شه‌رمان و له‌داخان له‌خۆ ده‌بیته‌وه و ده‌بوریته‌وه، کاتی وه‌هوش دیته‌وه، ئه‌سپی لّی زین ده‌کا و چه‌ک له‌خۆ ده‌دا و به‌ره‌و نیشتمانی (کچه) زبی ده‌که‌وی، ده‌دانه‌ رۆژان، بێ حه‌سانه‌وه و بێ پشودان، زینگا ده‌بژی و شه‌و له‌گه‌ل رۆژگرێ ده‌ادا و ماندویه‌تی نانا، تا ده‌گا به‌دلبه‌ری شیرینی، جینی مه‌به‌ست و ئه‌وینی و ده‌لّی: ئه‌ی حه‌لالّی بێ وه‌فا، که‌ی له‌ناو شیره‌ژاندا یه‌جه‌فا، بگه‌زه‌ دواوه‌که، ژیانی من بێ تو ناکرێ، دَل بازی تیز باله‌ و هه‌رگیز نامرێ، (کچه) ده‌لّی (فه‌قی ئه‌حمه‌د) ده‌ستم به‌داوینت ده‌ستم لّی هه‌ل بگره، ناگه‌زیته‌وه دواوه، له‌به‌رم مه‌مه‌ره، چاکتر وایه به‌ره‌و نیشتمانی خۆت بگه‌زیته‌وه، واز له‌من بینی و به‌حه‌سیتیه‌وه، کچه‌ هه‌رچی ده‌لّی بگه‌زه‌ دواوه، (فه‌قی ئه‌حمه‌د) نایبسی و هه‌ر له‌به‌ر دلداره‌که‌ی ده‌پازیته‌وه، تا به‌لکو (کچه) دَلّی دامرکی و به‌ره‌و (داره‌شمانه) بگه‌زیته‌وه، به‌لام (کچه) پوشی (فه‌قی ئه‌حمه‌دی) داخسته‌وه، که‌مه‌ری به‌ربه‌ره‌کانی به‌ستوه، له‌ناکا و هێرش ده‌باته‌ سه‌ر (فه‌قی ئه‌حمه‌د) و (شیرێ) ده‌دا له‌سه‌ری و له‌ئه‌سپه‌که‌ی به‌رده‌داته‌وه، (فه‌قی ئه‌حمه‌د) بێ هوش ده‌که‌وی، کچه‌ به‌زه‌یی پیدادێ و له‌ئه‌سپه‌که‌ی پیاده‌ ده‌بی و لّی ده‌نه‌وی و سه‌ری به‌رز ده‌کاته‌وه، ده‌بینی برینه‌که‌ی ده‌م ده‌کاته‌وه، به‌(شه‌ده‌ی) خۆی سه‌ری بۆ ده‌به‌ستی و ئه‌سپه‌که‌ی به‌سنگی ده‌به‌سیته‌وه، کیسه‌یه‌کی زیژی له‌ژیر سه‌ر داده‌نی و، زینگای خۆی ده‌گریته‌ به‌ر و ده‌زواته‌وه.

(فه‌قی ئه‌حمه‌) پاش ئه‌وه‌یکه وه‌هوش دیته‌وه، ده‌بینی نه‌چیری له‌ده‌ست ده‌رچوه، خویشی برینداره و کیسه‌یکی زیژی له‌ژیر سه‌ر دانراوه، کیسه‌ زیکه‌ هه‌ل ده‌گرێ و به‌هه‌زار زه‌حمه‌ت

سوار ده‌بی و خو‌ی ده‌گه‌نینه‌وه (داره‌شمانه). پاش ماوه‌یی که برینه‌که‌ی چاک ده‌بته‌وه، کیسه زیزه‌که، له‌گه‌ل خو‌ی هه‌ل ده‌گری و به‌ره‌و نیشتمانی کچه‌ماره‌کراوه‌که‌ی ز‌ی ده‌که‌وی، پاش جوار مانگان ده‌گاته‌شاری (کچه‌که) و له‌مالی پیره‌ژینکی به‌بیر و زا‌حه‌شار ده‌گری

(فه‌قی ئه‌حمده) بز‌ی له‌زیزه‌که‌ی ده‌دا به‌دایه‌پیره و ده‌ل‌ی: دایه‌گیان ئه‌م زیزه‌باخت که، هه‌رکات‌ی ته‌واو بو‌زیز‌ی ترم ل‌ی و به‌ر‌بگه‌ره، دایه‌پیره‌زور شاد و خوشحال ده‌بی و وینه‌ی کور‌ی خو‌ی خزمه‌تی ده‌کا، (فه‌قی ئه‌حمده) که‌هه‌میشه له‌پرس و جو‌ی کچه‌ماره‌براوه‌که‌یدا ده‌بی، زور‌ی ده‌ل‌ی: دایه‌گیان ئایا له‌و دیلانه‌ی که‌سالی زابر‌دو که‌وتبونه‌ده‌س موسلمان‌ه‌کان هه‌چکامیکیان گه‌زاونه‌ته‌وه؟ دایه‌پیره‌ده‌ل‌ی: به‌ل‌ی، دوسی مانگ له‌وه‌پیش کچی یه‌ک‌ی له‌گه‌وره‌پیاوانی ئه‌م‌شاره‌گه‌زاوه‌ته‌وه، هه‌ر له‌م زور‌انه‌یش‌دا، ده‌یانه‌وی بیده‌ن به‌ئاموزایه‌کی خو‌ی، به‌لام کچه‌لوتی پیداناهینی و به‌ئامان و زامان پیوه‌ی نانوسی، کچه‌هه‌میشه‌خه‌مبار و ده‌س به‌ئه‌ژنویه، دیاری نادا که‌له‌به‌ر نه‌ته‌ویسی ئاموزا که‌یه‌تی، یا له‌دوری لاهه‌موسلمان‌ه‌که‌یه؟ (فه‌قی ئه‌حمده) ده‌ل‌ی: دایه‌پیره‌زازیکی نه‌نینیم هه‌یه، ئه‌گه‌ر به‌لینی دایک و فرزه‌ندیم پ‌ی ده‌ده‌ی که‌رازه‌که‌م نه‌زرتینی، ئه‌وه‌چیم له‌دل‌دایه‌بو‌تی هه‌ل‌ده‌زیزم، به‌سه‌رهاتی تال و شیرینی خو‌مت پ‌ی دیزم، دیاره‌تویش له‌م کاره‌ساته‌قازانج ده‌که‌ی، دایه‌پیره‌سویندی گه‌وره‌ی بو‌ده‌خوا و ده‌ل‌ی: تاگیان له‌به‌ده‌نما پ‌ی بو‌خزمه‌تت ئاماده‌م، رازه‌که‌ت به‌که‌س نالیم و وه‌ک کور‌ی خو‌م دل‌سو‌زیت بو‌ده‌که‌م، به‌گیان له‌م ز‌می دا ت‌ی ده‌کوشم (فه‌قی ئه‌حمده) ده‌ل‌ی: دایه‌گیان من به‌خاتری ئه‌و کچه‌که‌ماره‌بزمه، خو‌م خسته‌ته‌گیژاوی مان و نه‌مان وه، پاشان له‌هه‌وه‌ل تا ناخر کاره‌ساتی بو‌ده‌گیرته‌وه، دایه‌پیره‌ماوه‌یی ده‌گری و پاشان ده‌ل‌ی: کور‌م ناو‌نیشانی‌کیم پ‌ی بده، تا کات‌ی دیم دل‌ی له‌لای تو‌یه، نیشانه‌که‌ی پ‌ی ده‌ده‌م و رازه‌که‌ی ل‌ی ده‌ر ده‌بزم، ئه‌گه‌رنا، چو‌ن چوم هه‌ر به‌و جو‌ره‌ده‌گه‌زیمه‌وه، (فه‌قی ئه‌حمده) (کلکه‌وانه) یادگاریه‌که‌ی ده‌دا به‌دایه‌پیره و ده‌ل‌ی: ئه‌مه (ناو‌نیشان)ی دل‌داریه، چیش به‌باش ده‌زانی بیل‌ی. زور‌ی دوا‌یی دایه‌پیره‌به‌ره‌و مال‌ی کچه‌ز‌ی ده‌که‌وی دوا‌ی سلام و ل‌ی پرسین بو‌ی ده‌رده‌که‌وی که: (کچه‌که‌دل‌ی له‌لای خو‌ی نه‌ماوه‌ک‌پ و بیده‌نگ، کز و داماره، پاش ماوه‌یی ده‌ل‌ی: کچه‌که‌م با بزانه‌هو‌ی ئه‌م گشت خه‌م و په‌ژاره‌ت کامه‌یه، خو‌ئنه‌گه‌ر له‌دوری ئه‌و جوانه‌موسلمان‌ه‌نه‌ونه‌مامه‌یه، چ مزگینی یه‌کم پ‌ی ده‌ده‌ی، ئه‌گه‌ر هه‌وال‌ی ئه‌وت بو‌بینم، ته‌می خه‌مت به‌سروه‌ی به‌یانی دل‌دار بزه‌وینم، کچه‌ده‌ل‌ی: به‌حه‌زهره‌تی مه‌سیحت سویند ده‌ده‌م، خیرا که‌ده‌رم بینه‌له‌ده‌ریای شه‌وه‌زه‌نگی خه‌م، هه‌رچی له‌دل‌تایه‌هه‌ل‌ی زیزه، چی خوشه‌دایه‌گیان هه‌ر ئه‌وه‌بیژه، چون له‌میژه‌من خو‌م ده‌خومه‌وه، به‌ره‌و نه‌مان و هه‌لد‌یزی تالی ژین ده‌رومه‌وه، له‌تو مزگین و

لە من گيان، لە من زير و لە تو بەيان، پاش ئەم وتو ويژە، دايە پيرە (کلکەوانە) يادگارى يە کەى پى دەدا و باسە کەى بۆدە گيريتەو، پاشان مەشتى زيرى لە بەر دەم دايە پيرە دانا، کيسە يە کيشى پيدا و وتى بیدە بە (فەقى ئەحمەد) و بۆل: ئەسبابى پيوستى سەفرى لى سازکا و ئەسپىکيشى بۆ من لى بکړئ، تاکاتى خۆى ديت، دايە پيرە تویش هەمو رۆژى وەرە بۆلاى من، بەلام ئیستا بزو و بەولاو قارەمانە بۆل، من لە کردەى خۆم پەشیمانم و داواى لى بوردنم هەيە، چون ناقرمانى توام کرد و لە فەرمانى خودام لادا، ئەمجار دايە پيرە گەراو بۆ مالى و مژدەى دا بە (فەقى ئەحمەد) و کيسە زيرە کەيشى پيدا، فەقى ئەحمەد لە خوشيا سوژدەى شوکرى برد و سوپاسى خودای بەجى هينا.

بەرى بەيان فەقى ئەحمەد دەچیتە بازار و ئەسبابى سەفرى لى سازد دەکا و ئەسبى لى دەکړئ، ساز و باز لى دادەنیش، دايە پيرە هەمو رۆژى دەچى بۆ مالى کچە و هەوال بۆ فەقى ئەحمەد دى نیتەو، وا هەل دەکەوى رۆژى ئاموزای کچە سەرى لە کچە دەدا و دەبینى کچە لە بیری خەم و دەریای خەفەت و گىژاوى نارەحەتیداىە. تۆرە دەبى و دەلى ئەگەر دلت لای موسلمانەکانە بۆ هاتیەو، ئەم ئۆینەت دەگۆزى باشە، ئەگینا ئەتدەم بە دەم شیرى ئاودارەو، کچە لەم قسە تالە و لەم تانە تفتە ئوقرە بە خۆى ناگرى، زوورى لاق هەل دەستى و لە داخاهاکا بەرئ، بەلام لىو لە لىو نابزیوئ و لە دلى خویدا دەلى: دەى خۆى، پاش چەند رۆژان هەلى بۆ هەل دەکەوئ، لە مالى بابى بڑىکى پيوست زير و ئەنتیکە هەل دەگرئ و بە دايە پيرە دەلى، بە (فەقى ئەحمەد) بۆل: سبەى شەو لە فلان شوین لە دەرەوہى شار، حازرى تا دەى گەمئ، دايە پيرە ئەم هەوالە دەباتەو، (فەقى ئەحمەد) هەر شەو ئەسپەکان ساز دەکا و کەل و پەلى سەفەر تیک دەنئ و لە شوینى دیارى کراودا لى زادەوہستى و ماتلى دیتنى دلەبرى دور ولاتى دەبئ، لە نیوہى شەودا کچە خۆى پزچەک دەکا و کەرەسە و ئەسبابى سەفەر هەل دەگرئ و خۆى دەگەيەنئ بە فەقى ئەحمەد، لەگەل دايە پيرە لاوى پالەوانى ئەویندار لە خوشيا دەگرى، پاشان سیسەد دینارى زيرى سور دەدا بە دايە پيرە و خواحافيزى لى دەکەن و جوتە سوارە لى سوار دەبن و دەروژن، ئەو شەو تا رۆژ و ئەورۆژەيش تا توانیان بە گورجى زىگایان بڑى.

لە داوینى کيوى لە سەرچاوەکانى يە کدا لى دادەبەزن، تا ماوہى بەستینەو و شتى بخۆن، ناکاو لە دور توژى سوارەى دەرەکەوئ، کچە دەلى: دوستى خوشەويست ئەو دەستە سوارە بۆ گرتنى ئیمە هاتون، تو مەترسە و خەمت نەبئ، کە من بە ويستى خودا دەماریان دەردينم، ئەم خورجینە زيرە لەگەل خۆت هەل بگرە و بچۆ بۆ سەر ئەو کيۆ، ئەگەر من زیندۇ مام دیمەو بۆ لات، ئەگەر خۆ نەيش مام و کوژرام هەرچۆرى دەتوانى خۆت زىگار بکە و بزو، (فەقى

ئه‌حمه‌د) ده‌لئی گیانی عه‌زیم، چون من دێلم تو به‌ ته‌نیا خو به‌یه‌ته‌ ناو ئه‌و له‌شکره‌وه، من بو خۆم شه‌لای ئه‌وانت له‌ سهر لاده‌به‌م، کچه‌ سویند ده‌خوا ئه‌گه‌ر له‌ سهر ئه‌و کیوه‌ بیه‌ته‌ خواره‌وه من خۆم ده‌کوژم، چیم و توه‌ ده‌بی و ابکه‌ی، پاش ئه‌م وت و وێژه، کوژه‌ به‌ره‌و لو تکه‌ی کیو لای ده‌که‌وی و کچه‌ له‌ سهر ژینگه‌ی سوپادا زاده‌وه‌ستی، ئاموزای کچه‌ به‌ سه‌د سواره‌وه‌ ده‌گاتی، کچه‌ وینه‌ی شیر برسی هێرش ده‌باته‌ سهر سوپای ئاموزاکه‌ی و، له‌ هه‌وه‌لین هه‌لمه‌تا ئاموزاکه‌ی به‌ شیر دوله‌ت ده‌کا و چه‌ند که‌سی تریشی ده‌کوژی، پاشان زاده‌وه‌ستی و ده‌گوژی و ده‌لئی: ده‌ستم لای هه‌لبه‌گرن، ئه‌گه‌ر نا دانه‌یکتان ده‌رناکه‌م، دواي ئه‌م هه‌ژه‌شه‌ پاش ماوه‌ی سواره‌کان ده‌گه‌رینه‌وه. ئه‌مجار کچه‌ به‌ سلامه‌ت به‌ وه‌سلای فه‌قی ئه‌حمه‌د شاد ده‌بی، ئه‌و ژۆژه له‌ سهر ئه‌و کانیه‌ ده‌هه‌سته‌یه‌وه، ئه‌مجار به‌ جوته‌ سواره‌ به‌ره‌و دینی (داره‌شمانه‌) ده‌گه‌رینه‌وه، دایکی فه‌قی ئه‌حمه‌د به‌ دیتی کوژ و بوکه‌ خوشه‌ویسته‌ که‌ی زۆر خوشحال ده‌بی و خه‌لکی دای پيشواي لای ده‌که‌ن و پاش چه‌ند ژۆژان، فه‌قی ئه‌حمه‌د کچه‌ ماره‌ بژاوه‌ که‌ی ده‌گوژیته‌وه.

دواي ماوه‌ی خودا کوژیکیان پێ ده‌دا و ناوی ده‌نین (سلیمان)، کوژی دوه‌میان ناو ده‌نین (عبدالله) کوژی سێهه‌میان ناو ده‌نین (بابامیر). کاتێ (سلیمانی) کوژه‌ گه‌وره‌ی ده‌گاته‌ ته‌مه‌نی هه‌ژه‌ده‌ (۱۸) سال (فه‌قی ئه‌حمه‌د) کوچی دواي ده‌کا، دو سال پاش ئه‌و، دایکی خوشه‌ویستیشی ئه‌مري خودا به‌جێ دینی، پاش ماوه‌ی دیسان له‌ نیوان سوپای (عثمانی) و (فه‌ژه‌نگیان) دا ئاوری شه‌ر هه‌ل ده‌گه‌سی (سلیمان) که‌ ژه‌سم و یاسای قاره‌مانه‌تی و ئازایی له‌ باوک و دایکی وه‌رگرتبو، ناوبانگی ئازایی و پالنه‌وانه‌تی ناوچه‌ی پێکردبو، چل سواری ئازا و نه‌به‌ز و له‌ کل ده‌ره‌اتو و ئیمان داری کورد، له‌ ده‌وری خۆی کو ده‌کاته‌وه‌ و، به‌ره‌و (قوسته‌نه‌نییه‌) ژێ ده‌که‌وی به‌ ته‌قدیری خودا له‌ و کاته‌دا که‌ ئه‌مان ده‌گه‌تی، ده‌بینی که‌ سوپای فه‌ژه‌نگیان زۆریان بو سوپای (عثمانی) هیناوه‌، له‌ یه‌کی له‌ قوله‌کانیه‌وه‌ سوپای عثمانی کز و لاوازه‌ و له‌ شکانه‌ندایه‌، سوپای چل که‌سی (سلیمان به‌گ) غیره‌تیان قبول ناکا، له‌ ناکا و شیرانه‌ به‌ فه‌رمانی (سلیمان به‌گ) هێرش ده‌به‌نه‌ سهر سوپای فه‌ژه‌نگیان و کوردانه‌ هه‌لمه‌تیان بو ده‌به‌ن، به‌ یارمه‌تی خودا، سوپای فه‌ژه‌نگ له‌ و قوله‌وه‌ ده‌شکێن، که‌ ده‌یه‌ته‌ هوێ هه‌لاتن و شکانی سوپای فه‌ژه‌نگیان. کاتێ فه‌رمانه‌ی (عثمانی) ئه‌م مه‌ردانه‌گی و ئازایه‌تییه‌ له‌م قاره‌مانانه‌ ده‌بینی زۆر شاد و خوش حال ده‌بی (سلیمان به‌گ) و سواره‌کانی بۆ لای خۆی بانک ده‌دیزێ، کاتێ به‌ خۆی و سوپا ئازا که‌یه‌وه‌ ده‌گاته‌ خزه‌مه‌تی سه‌روکی عثمانی، زۆری ژێزی لای ده‌گرێ و به‌خیری دینی و له‌ ناو نیشتمان و ژه‌گه‌زی ده‌پرسی، ده‌لئی ناوم (سلیمان) هه‌ و خه‌لکی کوردستانم، سه‌روکی عثمانی له‌ خوشیدا دوو سێ جار ده‌لئی: (بابا سلیمان، بابا سلیمان)، به‌م جوهره‌ به‌ (بابا سلیمان) نا بانگی

ده‌رده‌چی که پاشان به‌ره به‌ره کور و نه‌وه‌کانی به (بابان) شوره‌تیان سه‌ندوه، بنه‌ماله‌ی (بابان) ده‌کان ده‌چنه‌وه سه‌رئهم بابا سلیمان،<sup>(۱)</sup>

### خیلی‌گه‌وره‌ی «فیض‌الله به‌گی»

بنه‌ماله‌ی خیلی‌گه‌وره‌وبه‌ربلاوی، فیض‌الله به‌گی، ده‌چیته‌وه سه‌ر بنه‌ماله‌ی حاکمه‌کانی (موکری)، نه‌وانیش شاری قاره‌مان په‌روری سابلاغ‌یان به‌شوینی فه‌رمانه‌روایی خویان دانابو، خوالی خوشبو، (بوداغ سلطان) که له سه‌ده‌ی یازده‌ی کوچی‌دا ژیاوه و حاکمی دادگه‌ری (مه‌هاباد) بو، له بنه‌ماله‌ی ئهم خپله‌یه و له زیدی به‌ریزی کوردستان دا هه‌لکه‌وتوه.

زنجیره‌ی ئهم خپله له گه‌ل زنجیره‌ی بنه‌ماله‌ی (بابانه‌کان) گری ده‌خوا و تیکرا له (فه‌قی ئه‌حمده‌ی داره‌شمانه) دا، یه‌ک ده‌گرنه‌وه، به‌بیرورای خوره‌لات ناسی به‌ناوبانگ (ئیدموندز) فه‌قی ئه‌حمده‌ی ده‌چیته‌وه سه‌ر بنه‌ماله‌ی (سلطان صلاح‌الدین ایوبی)

شاعیری گه‌وره‌ی کورد، شیخ ره‌زاش ده‌لی:

عده‌ب ئینکاری فه‌زلی ئیوه‌ ناکه‌م ئه‌فه‌زن ئه‌مما- (صلاح‌الدین) که دنیای گرت له‌نه‌سلی قه‌ومی بابان بو ئهم گه‌وره‌پیاوه، به‌ناوبانگه، خواناسه، ئهم میره‌کول نه‌ده‌ره، به‌ده‌نگ و باسه، که‌ه‌زاران هه‌نگاوی به‌هه‌نگاوی بری، دلی خاج په‌رستانی له‌بیخ هه‌ل که‌نده‌وچزی، له‌میژودا به‌قاره‌مانی شه‌زی (صلیبی) ناوبراوه، له‌زوانگای ئیسلامیشدا به‌نجات ده‌ری (بیت المقدس) ناسراوه، جا ئهم میره‌زور به‌رزو به‌ژاو سه‌نگینه، که‌ناوی پیروزی، میری مه‌زن (صلاح‌الدین) له‌نه‌ژادو نه‌ته‌وه‌ی پاکی گه‌لی کودرانه، تاجی سه‌ری گش خوا ناسیکی موسلمان، کاتی له‌هه‌وه‌ل دیری په‌ژاوان‌دا، دیاره، کاتئ که، له‌گۆره‌پانی شه‌ژدا تاقه‌سواره، کاتئ له‌دلی گه‌لی کوردی هه‌ژارداماوه، کاتئ به‌هه‌وینی خوشبه‌ختی گه‌لان ناسراوه، کاتی نه‌ته‌ویش له‌حاستی ئهو، تاساوه، کاتی که‌دوژمنی دین و گه‌لی، چوکی له‌به‌رده‌م، داداوه، که‌س رای ناکه‌وی بیژی گه‌لی کورد به‌سه‌ربه‌رزی نه‌ژیاوه.

ناوی، (فیض‌الله به‌گی) که به‌نازناوی ئهم خپله‌دانراوه، له‌ناوی (فیض‌الله به‌گی) کوزی (عبدالرحمن به‌گ) گیراوه‌ته‌وه و ئهم خپله به‌و نیسبه‌ت دراوه، چون کاتی ویستی خودا له‌سه‌ر ته‌وه‌بی که‌گه‌لی یا هوزی یا خیلی یا که‌سی به‌رز بکاته‌وه و ده‌سه‌لاتی بداته‌ده‌ست، گشت به‌ره‌هه‌ستیکی له‌به‌ر لاده‌با هه‌مو مه‌رج و هویه‌کی بو ده‌ره‌خسینی، به‌م شیوه‌خودای بی‌وینه،

۱- سیرالاکراد - نوسراوه‌عبدالقادیر، بن رستم بابانی = (تاریخ و جغرافیای کوردستان) به‌همت محمدرؤف توکلی - له

چاپ دراوه (بفارس) نوسراوه.

دوازده‌کۆری دلیر، ئازا و بَرا وه‌ک شیر، به (فیض‌الله به‌گ) ده‌به‌خشی، هه‌ربه و جوهره‌روژ به‌روژ به‌رزی ده‌کاته‌وه، به‌ره و لوتکه‌ی شکۆ و ده‌سه‌لاتی ده‌باته‌وه، تاده‌رکه‌وێ ئه‌وه‌ی سوپاسی نیعمه‌ت و خه‌لاتی خودا ده‌بژێرێ، له‌وه‌ی که خۆی له‌ سوپاسی په‌روه‌ردگار ده‌بوێرێ،

عبدالرحمن به‌گ، ئه‌م سێ‌کۆره‌ی بوه: ۱- فیض‌الله به‌گ، کۆری گه‌وره‌ی ۲- سلطان به‌گ، کۆری چکوله‌ی ۳- کریم به‌گ هه‌ر له‌ ته‌مه‌نی جوانی دا کوژراوه، عبدالرحمن، بیجگه‌ له‌م سێ‌ کۆره به‌رایه‌ کیشی به‌ ناوی (علی مردان به‌گ) بوه، عبدالرحمن به‌گ ئه‌وینداری کشت و کال و ملک و زه‌وی بوه، به‌لام علی مردان به‌گ، عه‌لاقه‌ی به‌ ئاژهل داری به‌ ستوه و، مه‌ژومالیاتی زۆری ژاگر توه، له‌ ناوچه‌کانی موکریان و هه‌وشاردا گه‌رمین و کوستانی کردوه، هه‌وینان چوه‌ته‌ زۆزان و زستانان هاته‌وه‌ ته‌وه‌ ته‌وه‌ ئاران، ئیستایش زور شوین له‌و ناوچه‌نه‌ به‌ (هه‌واری علی مردان) ناوده‌برێ، بونمونه‌ له‌ نزیکه‌ی دیی (گۆل چه‌رموی) هه‌وشار (هه‌واری، علی مردان) به‌ ناوبانگه‌، هه‌رکام له‌م دوکۆره‌ی (عبدالرحمن به‌گ) یانی: (فیض‌الله به‌گ) و (سلطان به‌گ) مه‌یل و په‌یوه‌ندیان به‌ کاری دڤخوازی خۆیان بوه و زوریان بو‌هه‌ول داوه و پی‌اوانه‌ بوی تیکوشاون، فیض‌الله به‌گ برای گه‌وره‌ که‌ بو‌ ملک‌داری تی ده‌کوشا، له‌ ماوه‌یه‌کی که‌م دا نزیکه‌، نه‌وه‌د (۹۰) دیی چاک له‌ ناوچه‌کانی بوکان و سه‌قز ده‌کۆرێ، چون‌ خاوه‌نی دوازده‌کۆری باسه‌واد و ئازا و کاری ده‌بی، به‌ زویی له‌و مه‌له‌به‌نده‌دا ده‌بیته‌ خاون ده‌سه‌لات و، هیزیکه‌ ئه‌وه‌نده‌ به‌رچاو و تایبه‌ت و کاری پیک دینێ که‌ خۆ و یژان و هونه‌رانی کورد، له‌ به‌یتی تایبه‌تا به‌ تاریفی دادین به‌لام به‌ داخه‌وه‌ له‌و به‌یته‌ بیجگه‌ له‌م دیزه‌ (ئه‌ی له‌ فه‌یزوللا به‌گ، دوازده‌کۆری سواره) که‌ به‌ ژێز هونه‌ر و نوسه‌ر و هاو‌رازی خوشه‌ویست (حسن صلاح سوران) بو‌ی ناردووم، شتی ترمان به‌ ده‌س نه‌گه‌یوه، دوازده‌کۆره‌ی فیض‌الله به‌گ ئه‌مانه‌ن:

۱- حاجی محمد صالح به‌گ ۲- محمد حسن به‌گ ۳- علی به‌گ (ئه‌میر تومار) ۴- ئامان‌الله به‌گ ۵- شیر به‌گ ۶- حاجی سلیم خان (حاجی سه‌رتیپ) ۷- حاجی کیخسرو به‌گ ۸- عه‌زیز به‌گ ۹- رشید خان (شجاع السلطنه) ۱۰- عبدالرحمن به‌گ (حاجی ایلخانی) ۱۱- میرزا محمد کریم ۱۲- گنجعلی سلطان: که‌ میرزا محمد کریم خوی به‌ مامله‌ و تجاره‌ته‌ وه‌ سه‌ر گه‌رم کردوه، گه‌نجعلی سلطانیشت له‌ ده‌ورانی جوانی دا له‌ شه‌ریکدا له‌ نیوان سه‌قز و بوکان دا شه‌هید بوه.

بنه‌ماله‌کانی به‌هرامی، فیض‌ئه‌ژاد و... له‌ زنجیره‌ی حاجی محمد صالح به‌گ. بنه‌ماله‌کانی فاتح، ئه‌میری، بیگزاه، هه‌ریقی، پاک، حسنیانی و... له‌ بنه‌ماله‌ی محمد حسن به‌گ، بنه‌ماله‌کانی ئه‌میری (کولته‌په‌ و ئاره‌بوغلو) له‌ بنه‌ماله‌ی علی به‌گ، بنه‌ماله‌کانی دادخوا، و ده‌رزی له‌ بنه‌ماله‌ی ئامان‌الله به‌گ، بنه‌ماله‌کانی شیر به‌گ، بنه‌ماله‌کانی سه‌لیمی، سه‌هامی، ئه‌شراقی و... له‌

بنه‌ماله‌ی حاجی سه‌لیم‌خان، بنه‌مالی‌کانی که یخوسره‌وی له بنه‌ماله‌ی حاجی که یخوسره‌و به‌گ، بنه‌ماله‌ی یه‌زدان‌په‌نا و ئونه‌وشیروانی له بنه‌ماله‌ی عه‌زیزبه‌گ، بنه‌ماله‌ی شه‌جیعی له بنه‌ماله‌ی ره‌شیدخان، بنه‌ماله‌ی فیض‌الله‌به‌گی له بنه‌ماله‌ی عبدالرحمن به‌گ، بنه‌ماله‌ی کانی که‌ریمی، ژوسته‌می و... له بنه‌ماله‌ی میرزا محمدکه‌ریم که‌وتونه‌ته‌وه، که‌به‌ریز (دوکتور محمدکریم کریمی) له بوکان یه‌کیکه له ئه‌ندامی ئه‌م بنه‌ماله‌ی هه‌روه‌ک و تراگنجعلی سلطان له ده‌ورانی جوانیدا شه‌هیدکراوه، ئه‌ولادی له دوا به‌جی نه‌ماوه، ئه‌گه‌ر به‌هوی زوری و به‌ربلاوی خیلی گه‌وره‌ی (فیض‌الله‌به‌گی) بنه‌ماله‌ی له‌بیر چونه‌ته‌وه و نه‌نوسراوه، داوای لی‌بوردن ده‌خوایم. پیوسته‌ بزاندری که‌ خوالی خوشبو (فیض‌الله‌به‌گ) له سالی ۱۲۲۳ کوچی مانگی له دی (باغچه) ئارامگای (مصباح‌الدیوان) شاعیر به‌ناوبانگی کورد، که‌ ئه‌ویش له بنه‌ماله‌ی (بوداغ سلطان) بوه و به‌خزمایه‌تی به‌خیلی فیض‌الله‌به‌گی گه‌یشته‌ته‌وه، له دایک بوه، پاش ژیانیکی پر له ده‌سه‌لات و شه‌رف و کوردایه‌تی له به‌رواری ۱۳۰۱ مانگی له دی (تیکان ته‌په‌ی) ناوچه‌ی بوکان کوچی دواپی کردوه و هه‌ر له‌و پیش نیژراوه، هه‌ر له‌ زووه‌وه زوربه‌ی حاکمه‌ی ماکری خوینکارو باسه‌وادبون، ته‌نانه‌ت خوالی خوشبو (بوداغ سلطان) له سه‌ده‌ی یازده‌ی کوچی‌دا، کتیبخانه‌یه‌کی تیکرای و تاییه‌تی بوه، به‌م شیوه‌ی فیربون و خویندنی عیلم و زانین، که‌سبی هونه‌ر و ئه‌ده‌ب له‌ ناو خیلی فیض‌الله‌به‌گی دا باوبوه، بویه زوربه‌ی پیای ئه‌م بنه‌ماله، زانا و هونه‌ر و هونه‌رمه‌ند و با سواد بون به‌لام به‌داخه‌وه ژن له بنه‌ماله‌ی خه‌له‌کاندا زورتریان نه‌خوینده‌وار بون، ره‌نگبی هوی دواکووتنی کورده‌واری له کاروانی گه‌له‌پیشه‌وه‌کان لی‌روه‌ه‌سراوه‌ی گرتبی، به‌م جوهره‌هونه‌ران، نوسه‌ران، وینه‌گران، خوش‌نوسان، ده‌نگ‌خوشان، نه‌قاشانیکی زور له‌م بنه‌ماله‌ی هه‌لکه‌وتوه، که‌ ناوی بریکیان له (شجره‌ی فه‌ره‌نگی) بنه‌ماله‌ی به‌گژاده، نوسراوه‌ی به‌ریز (حسن صلاح‌سوران) دا هاتوه:

کوری دوه‌می عبدالرحمن به‌گ، یانی: سلطان به‌گ: له گه‌ل ئه‌وه‌ی خاونی چند دی بوه، خوی به‌ ملک داریه‌وه خه‌ریک ئه‌کردوه، به‌لکو هه‌ر له ته‌مه‌نی جوانیه‌وه به‌ره‌و خویندن و کاری ده‌وله‌تی ژویشته‌وه، له ئاکامدا به‌ ناوی کنسولی ئیران له شاری (سلیمانی) که‌ ئه‌وکاته له ژێر ده‌سه‌لاتی ده‌وله‌تی عوسمانی دا بوه، هه‌ل‌ب‌ژێردراوه، به‌م ده‌لیله‌ ناگایه‌کی زۆری له جیهانی ئه‌و‌ژۆزه‌ بوه، زمانی کوردی، تورکی، عه‌ره‌بی، فارسی، ئه‌سته‌مبولی، به‌ چاکی فیربوه، دواي ته‌واو بون له کاری ده‌وله‌ت، بو دی (ساروقامیش) له ناوچه‌ی بوکان گه‌ژاوه‌ته‌وه، له‌و‌ی (کوره‌خانه‌یه‌کی ئاجورپه‌زی) داناوه، که‌ ئه‌وکاته له کوردستاندا نایاب بوه، با‌له‌خانه‌یه‌کی گه‌وره‌ی دو نوه‌می (۱۵) و تاقه، مزگه‌وت و حه‌مامیکی، لی‌ دورست کردوه، که‌ هه‌یشتا

مژگه‌وته‌که‌ی وه‌ک خوی ژاوه‌ستاوه، زانای به‌ناوبانگی ره‌بیانی، عالمی خواناسی کوردستانی، خوالی خوشبو مه‌لا احمدی لاسور ماوه‌یی له‌م مژگه‌وته‌دا فه‌قیی بار هیناوه و ده‌رسی و توه‌ته‌وه و خووخه‌ده‌ی په‌سه‌ند و جوانی په‌ره‌ پی داوه، که خوالی خوشبو (سلطان به‌گ) هه‌ر بو خوی ته‌واوی خه‌رجی مه‌لا و فه‌قی و مژگه‌وتی داوه، کوژه‌کانی خوالی خوشبو سلطان به‌گ ته‌مانه‌ن:

۱- مجیدخان که (ناهه‌نگساز و قام‌ویژ و ده‌نگ خوشیکی به‌ناوبانگ بوه، ئیستا که‌یش، هه‌وا‌ی «سه‌وزه‌ی مه‌جیدخان» یه‌کیکه‌ له‌ قامه‌ به‌ناوبانگه‌کانی کورده‌واری. ئه‌م پیاوه‌ به‌رز و هونه‌رمه‌نده‌ قام ژیک‌خه‌ر و هه‌وا‌دانه‌ریکی که‌وره و ده‌نگ خوشیکی دل‌زفین بوه، له‌قه‌می (باربد)ی زه‌مانی پیدراوه

۲- حمزه‌ به‌گ: ئه‌میش له‌ ده‌نگ خوشی و قام‌ویژیدا به‌ناوبانگ بوه و به‌ (نکیسای) (۲) زه‌مان ناوبراوه.

۳- احمد خان: ئه‌م پیاوه‌ وریا و بلیمه‌ته‌ به‌ هوی لی هاتویی و سه‌وادی زوری‌یه‌وه له‌ ته‌مه‌نی (۲۵) سالی‌دا به‌ ناوی (مونشی ولیعهد ئیران) هه‌لبژیردراوه.

خیلی سلطانی له‌ بنه‌ماله‌ی مجیدخان، خیلی حمزه‌یی له‌ بنه‌ماله‌ حمزه‌ به‌گن، خيله‌کانی، نیرومه‌ند، صلاح، گه‌لاویژ، له‌ بنه‌ماله‌ی شه‌حمه‌د خانن. ناوی پیاوه‌ زاناو هونه‌رمه‌ند و ئه‌دیبه‌کانیان له‌ شه‌جه‌ره‌ی فه‌ره‌ه‌نگی به‌گزاوه‌ دا هاتوه، ئیستا، که‌ سالی ۱۳۷۴ هه‌تاوی‌یه، زوربه‌ی بنه‌ماله‌کانی فیض‌الله‌به‌گ و سلطان به‌گ، له‌ شاره‌کانی، سه‌قز، بوکان، مه‌هاباد و شاره‌کانی تر، بریکیشیان له‌ ده‌ره‌وه‌ی ولات، یا له‌ دیکانی خویاندا ده‌ژین، له‌ نیوان خوینکاره‌کانی خیلی به‌گزاوه‌دا بریکی به‌رچاو، دوکتور، په‌زشک، ئه‌ندازیار، تایبه‌تکار (متخصص) پسه‌پور، ماموستا، هه‌یه‌ که‌ خه‌ریکی خزمه‌ت به‌ کومه‌ل و گه‌لی خویانن. یه‌کی له‌وانه‌ حه‌سه‌ن سه‌لاح سورانه.



## ۱- حسن صلاح (سوران)

نوسه‌ری به‌ریز و هونه‌ری به‌هیز، وه‌رگیزی توانا و بلیمه‌تی زانا، به‌ریز سه‌سه‌ن سه‌صلاح (سوران) له‌نامه‌ی جوان و ژازاوه‌ی خویدا به‌رواری دوی مانگی ره‌زه‌به‌ری سالی هه‌زار و سیصد و هفتاد و چواری هه‌تاوی، به‌سه‌ره‌اتی خویم ئاوا بو ده‌نوسی، دیاره‌ به‌ریزیان به‌ فارسی بوی نوسبوم، ئه‌مه‌یش ده‌قی نوسراوه‌ که یه‌تی که وه‌رم گیراوه‌ ته‌ سه‌ر زمانی شیرینی کوردی. من، حسن صلاح، که نازناوم (سوران)ه، یه‌کیکم له‌ بنه‌ماله‌ی هوزی فیض‌اله‌ به‌گی، باوکم ابراهیم صلاح له‌ خیلی فیض‌الله بیگی و دایکم ئامینه‌ خوشکه‌زای (سیف‌الدین‌خانی) ئارده‌لانی (حاکمی سه‌قز) بوه. له‌ به‌رواری بیستی خه‌زه‌له‌وه‌ری هه‌زار و سیسه‌د و بیستی هه‌تاوی له‌ دیی سار و قامیش، له‌ ناوچه‌ی فیض‌الله به‌گی له‌ بنه‌ماله‌یه‌کی زانا له‌ دایک بووم. باوکم (لابراتواریکی) شیمیایی بووه، که خه‌ریکی داهینانی جوهره (باتری) یه‌کی نوی بوو، هه‌ر وا په‌رتوکخانه‌یه‌کی گه‌وره‌یشی بوو، ته‌نانه‌ت بری له‌ کتیبه‌کانی خوالی خوش‌بو (بوداق سلطانی) باپیره‌ گه‌وره‌ی ئیمه‌ی له‌و په‌رتوکخانه‌دا بووه، به‌هوی ئه‌وه‌ که باوکم چه‌ند زانی خوره‌لات و خورئاوای ده‌زانی به‌ چه‌ند زمان و له‌ چه‌ند رشته‌ی زانیاریدا کتیبی بووه، له‌ راستیدا (مالی ئیمه)، جواری بو، کاتی که ده‌ورانی منالیم ده‌برده‌ سه‌ر کتیب ئه‌سباب بازیم بون و لاپه‌ره‌ی کتیبه‌کانیش بو من جوانترین پارکی جیهان بون، تا ئه‌و جیگه‌ی دیته‌وه‌ بیرم، له‌ سالی ۱۳۲۴ هه‌تاوی ده‌م توانی ژوماران بخوینمه‌وه، هه‌وه‌لین و گرنگترین ماموستام باوکم بو، له‌ گه‌ل دنیایی زانین و خواناسین، زمان ناسین، جه‌یر، مثلثات، حساب، هندسه، فقه، الهیات، فیزیک، شیمی و شتی تر که له‌ راستیدا زمانم له‌ حاست تاریفی براوه‌ و قه‌له‌مم له‌و باره‌وه‌ شکاوه، ته‌نیا زانیانی که ئه‌ویان دی بو ده‌زانن ده‌مه‌وی چ بلیم. به‌لام له‌ توانایی به‌یانم به‌ده‌ره . بـیـجـگه له‌وانه باوکم (نه‌خوشی) لی قه‌وماو و هه‌ژاری، به‌ خوژی ده‌رمان ده‌کرد، هه‌ر بو خوشی به‌ پولی خوی ده‌رمانی بو ده‌کړین.

له‌ شورش فەلاکانی کوردستان سالی (۱۳۳۱) هه‌تاوی<sup>(۱)</sup> هه‌زار و پانصد (۱۵۰۰)

۱- ۴م ساله به سالی دکتور مصدق به ناوبانگه چون ناوبرا و بو ماوه‌ی ویستی ئیختیار له‌ شایستینی، به‌و جوهره به‌ فەلاکانی راگه‌یاند که زه‌وی مالی خواتنه‌ ئه‌وانیش به‌ دژی ئاغاگان شورشیان کرد، به‌لام (شا) زوده‌س به‌ کار بوو به‌ ده‌ستی (اردشیر زاهدی) زاوای خوی کودتای له‌ دوککور مصدق کرد و له‌ سه‌رکاری لا‌برد و شورش فەلا دامرکا. به‌م هویه ئاغاگان زورتری فەلا شورشگه‌ره‌ کانپان شاره‌ وه‌ده‌ر کرد، له‌م کاته‌دا خوالی خوش‌بو مه‌ردانه‌ (۱۵۰۰) کس له‌و ده‌رکراوانه‌، په‌نا داوه‌.

به ناهیندهی بو ماوهی سێ مانگ په نادا و ژیانیشی به ژیه بردن

به ههر شوین و ژینگه من به نیشانهی زهرههیی له خوری وجودی ماموستای باوكم، تیکوشام شوینی مروقاهه تی و ئینسانی ئه و بگرم، کاتی بری گه و ره تر بوم، دیتم زمانه کانی کوردی، فه رانسه یی، ئه لمانی، روسی، انگلیسی، تورکی و فارسی له گشت زده کاندا فیژ بوم، گرنگتر له هه موان ئاگایه کی یه گجار به رچاوم، سه بارت به فه رهنگ و ئه ده یی کوردی و ده ده س هیناوه (به داخه وه) چون له و کاته دا خویندن (که لاسیک) له کوردستان، ته نانه ت له ئیرانشیدا له گه ل مه رجی ژیا نی مندا نه ده هاته وه، به مه به ستی و هه رگرتی به لگه ی خویندن چومه شاری (له نده ن) له (ئینگلستان) دا، چون زمانی ئینگلیسیم به شیوه عیلمی و به ته واوی ده زانی، توانیم بو و هه رگرتی (به لگه نامه) له یه کی له (کولیژه کانی زانکوی) (لندن) دا، ناووسی که م، له راستیدا زورتری ئه وانه یکه ده مان خویند له پیشدا لای باوكم فیژی بیوم و له کتیبخانه ی بنه ماله که م و هه رم گرتبو، هه رجوری بو له تازمونی ئه ویدا قبول بوم و (به لگه نامه ی) خویندنی زمانی ئینگلیسیم له کالجی زانکوی لندن و هه رگرت، پاشان له زانکوی (پادشایی) ئینگلیس له (لندن) له ریشه ی (کامپیوتیر) دا ناووسیم کرد، هاوکات له گه ل ئه مه دا له یه کی تر له (کالجه کانی) لندن دا بو (تیئوریک کامپیوتر) ناووسیم کرد، له ئاکام دا (به لگه ی) (به رنامه نوی کامپیوتر) یشم له زانکو و کالجی ناویرا وادا و ده ده س هینا که بالویزی ئیران له (لندن) مور و ئیمزای بژوای پیدانا، نزیکه بیست سا له که شو غلم و هه رگیز (مترجمی) یه و ناسنامه ی ژه سمی (وه رگیزی) و هه زاره تی کاریشم له ده سدا یه.

هه وێن شوینی که به نیشانی و هه رگیز ده س به کار بوم دام و ده زگای (مؤسسه ی) مروف ناسی زانکوی برلینی خورئا و ابو که دو سالم له و پله دا کار کرد، له راستیدا لیره دا په یم به زانستی لیکولینه وه (تحقیق) برد، پاشان دیسان له سازمانه کانی نیو نه ته وایه تی، وینه (شرکت کاپساکس) که ژینگای ئاسنی سه راسه ری ئیرانی کیشابو، وه ک و هه رگیز کارم ده کرد، له حالی حازریشدا (۱۳۷۴) هه روا وه ک و هه رگیز و به رنامه نوی کامپیوتر له شاری تاراندا ده س به کارم.

به هوی ئه وه که ئه وینداری زمان و فه رهنگی کورد بوم، له ته مه نی یازده سالی یه وه ده ستم کرد به دانانی شیعر و هه لبه ست، له ته مه نی ۲۱ سالی دا به سه رهاتی خوم به ناومی شاعیر (هونه ری) هاوچه رخ، له رادیوکانی کرماشان و به غداوه خوینراوه، به ره به ره خه لکی به دنه و ته شویقی خوێیان، به ره و شیعر و هه لبه ست پالیا ن پیوه نام، ئه وینی من له هه لبه ست و شیعی «دلدار» یا شاخی نه باتانه بو، به لکو من ئه وینداری لوتکه ی به رز و به شکوی شاخه به سامه،

سەر بەرزە کانی کوردستانم، نە ئەوینی کە سواری ئەسپی هەوای نەوس، بێی، بە لکو ئەوینی بو کە گیانی خواپەرستی بە بەردا کرابو، یانی هەمیشە لە جوانی و رازاوەیی ژوانگای نیشتمانا نەخش بەدی هینەری بون پیدەر (خودای بێ وینە، بە دەم ئادەمی زادەووە پێ دە کەنی، هاژە و خۆرە و دەنگی ئاوی تافگە کانی کوردستان خوشترین گورانی و موسیقای من بو،

داب و نەری و ئادابی گە لە کەم بە نرخترین ئەنتیکە و جواهراتی من بو، ژوانگای چیمەنە رازاوە کانی نیشتمانم جواترین تابلوی نەخشاوی من بوو.

لە لای من (فەقی رەحیمی قلندر) زۆر لە (بەرتاند راسل) گەورە تر بو، (قانع و ئالی) م زۆر لە (لافونین و ویکتور هوگو) پێ گەورە تر بوو. بە ئی بەو پیر و بڕاویەووە زۆم کردە شیعەر و پێنوسم بە دەستەووە گرت.

هونراوەی (باغی ژین) م ئاوینە یەکی بالانمایە کە بە جوانی، پیر و بڕاوی راستیمی تێدا دەردە کەوێ.

هەولین پەراوی کوردیم کە هەولین کتیبی کوردیم بو، لە زەمانی فەرمانرەوایی پادشایی دا لە ئێران لە ژیر نیشانی (دیوانی سوران) لە تەمەنی ۲۵ سالی، یانی لە سالی ۱۳۴۵ هەتاوی بە نهینی لە چاپ هاتە دەر، چون خاوەنانی زور تەنانت بە (مەژ) یان ئیجازە دا بو کە (بە عەب) بکا بە لام نەخوشی ناسیونالیستی و شونیستی و هەها چاوی دلی کوێز کردبون کە بە چەند (بیست) میلیون کورد ئیجازەیان نە دەدا کە بە زمانی خویان بنوسن (بو نمونە ئە گەر کەسێ باوکی بەردایە، مافی نەبو بە زمانی کوردی بگری، یا بە شیعەر کوردی بی لاوینتو، بە لکو دەبی یا شیعەر نە ئی یا ئە گەر شیعەر بلی دەبی زمانی محەلی نەبی) چون هەولین کتیبی کوردی بو، کە لە ئێراندا چاپ دە کرا، گشت کتیبەکانیان لە ۵ رۆژدا کرێ، تەنانت من بو خۆم بەرگینکم نە هیشتەووە، بە لام پاشان بەرگینکم و دەس خست کە چەند دەس بە دەسی کردبو.

پاش ئینقلاب، سوپاس بو خودا نویسنی کوردی ئازاد بو، ئیستا کوردی هیچ قاچاخ نیە، بە لکو کاغەز و فیلم و زینگیش بە هەرزان، لە لایەن دۆلەتەو بە ئیمە دەدری. منیش ئەم کتیبانەم چاپ کرد، دیارە گشتیان کوردین،

۱- کە ماجار (هونراوە) ۲- هونراوە و پەخشان ۳- زمان و ئەدەب (ئەدەبی) ۴- کانی سارد (پەخشان ئەدەبی) ۵- داری مازو (جورایجور)، ۶- بالە کولارە (نامە نیگاری کوردی). ئەم کتیبانە ی خواریشە و لە ژیر چاپدان:

۱- کتایشناسی کوردی لە دوو بەرگدا بە ناوی (کتیبخانە ی سوران) کە تایبەتە کانی ئەواوی ئەو کتیبانە ی بە کوردی نوسراون یا سەبارەت بە کورد دواون لە هەوێل تا ئیستای

تیدایه ۲- یاسای هه تاو (رومان) ۳- ناوی کچان و کورانی کورد (ناونامه) ۴- هه لێژارده (هه لێژیراوی ئه ده بی) له هونراوه کانی خوم.

۵- چهند په راویشم به زمانی ده ره وه (خارجی) نویسه یا وهرم گیراوه که هیشتا چاپ نه بوه و بلاو نه کراوه ته وه.

به هوی نویسنی ئه و کتیبانه ی سه ره وه، روژی به ناوی ماموستای ئیفتخاری کورسی زمانی کوردی (زانکوی سوربونی پاریس) هه لێژیردرام و ده رسم به شانازی و ته وه، زور به ی ئه و رادیو و تلویزیون و گوڤار و روژنامانه ی که سه باره ت به کورد، شتیان نویسه و وتاریان بلاو کردوه ته وه، به سه رهات و چاوپیی که وتن و میزگردی منیان راگه یاندوه، هه روا چهندین ساله له لایه ن راگه یه نده ره گشتیه دلسوزه کان به زمان و ئه ده بی کوردی، شیعر و وتار و په خشان و وته کورته کانی من بلاو ده کرێته وه. ئه مه یش چهند نمونه له شیعره به رزه کانی:

### باغی ژین

من له مه یدانی ئه ده بدا ره خشی ههستم زین ئه کهم  
 ئاوی باغی شیعر ئه دیرم، ئه شکی روح ئاژین ئه کهم  
 شاعیری دی عاشقیکی دیلی کهزیه و داوی خال  
 من ئه وینی سه رزه مینم زه مزه مه و ته مرین ئه کهم  
 عاشقی شیو و شه تاوی شاخی شاهو و ئایه نم<sup>(۱)</sup>  
 که ی هه وای شار و شه قامی نه مه سه<sup>(۲)</sup> و ماچین<sup>(۳)</sup> ئه کهم  
 خاوه نی جوانی، به یانی ده شتی بانی هوبه تووم  
 هوگری سه یران و گه شتی بانه و هه رسین ئه کهم  
 مه شق و ته کلیدی شه وانهم ده رسی عیشقی زیدمه<sup>(۴)</sup>  
 عه کسی دلدارم ئه کیشم، سه یری باغی ژین ئه کهم  
 لاگری شه رم و ویقاری شوخ و شه نگی خیه کهم  
 که ی نه زاره ی کیژی په نکي<sup>(۵)</sup> له نده ن و بیرلین ئه کهم  
 دامه نی ته نگی فه ره نگی ناحه ز و بی جیلوه یه  
 چه ز له سه نگی جهمین و دیمه نی شه رمین ئه کهم

تا ئه دیبی چون وه فای و قانع و نالیم بیی  
 چی له ئه شعاری وه زینی گوته<sup>(۱)</sup> و راسین<sup>(۲)</sup> ئه کم  
 شیعی ئیلیاد و ئودیه<sup>(۳)</sup> بابه تی مامومه ره<sup>(۴)</sup>  
 مه یلی چیروکی ئه وینی لاس و خاتوزین ئه کم  
 بوچمه نیوی دزیوی هه نده ران و هاته ران  
 مه دخی نیوی جوانی (زین) و (زایه له) و (زیوین) ئه کم  
 کیوی چون قه ندیلی قنج و شاخی ئالانم هه یه  
 سه یری قوبیه ی که لله قه ند و قولله ی به فرین ئه کم  
 دیمه نی داوینی سه وزی پیره نه م<sup>(۵)</sup> من بو چیه  
 مه دخی شانوی شه نگ و شینی چله می ره نگین ئه کم  
 رابه ریکی چون محمه د ریه ری ریگه ی منه  
 چی له ته کمیل و ته کامول، فه لسه فه ی ته کوین<sup>(۶)</sup> ئه کم  
 نامه وی بیرو خه یالی لار و چه وتی لاوه کی  
 ریره وی تاهایه<sup>(۷)</sup> بیرم، په یروی شه مزین ئه کم  
 کاخی ویرسا<sup>(۸)</sup> شوینه واری ده وریه یی زوارداریه  
 فه خری تالاری به رینی قه سره که ی شیرین ئه کم  
 ده نگه ی ئاهه نگه ی فه رهنگی بی مه زه و بی مایه یه  
 گوی له بالوره ی هه زینی ئه ستی و به نگی<sup>(۹)</sup> ئه کم  
 باسی نه ققاشی ره فایل، کونه و دووپاته یه  
 وه سفی نه خشی ده ستی ناهید<sup>(۱۰)</sup>، په نجه ی نه خشین ئه کم

۱- هونه ری ئه لمانی ۲- هونه ری فه رانسی

۳- ئیلیاد و ئودیه کتیی شیعی غه رامی یونانی

۴- مامومه ر، مه به ست له هومیر نوسه ری کتیی ئیلیاد و ئودیه یه

۵- پیره نه، جه له کیوی پیره له ولاتی فه رانسه ته کوین، مه به ست له نه زه رییه ی داروینه که باسی ته کاملی کردوه

۶- تاهاه، یه کی له ناوه کانی پیغه مه ری ئیسلامه درودی خودای له سه ر بی. مانای پیری تریه قه ت هه زه رته ی سه ید تاهای

شه مزینایش ده دا که به سه ید تاهای یه کم به ناوبانگه و له زه مانی قاجاردا زیاده

۸- کاخی ویرسا له فه رانسه

۹- بالوره ی ئه ستی و به نگی، یه کیک له داستانه عیشقه کانی کوردیه که به چه شنی بالوره ده کوتری

۱۰- فه یض اللهی ناهید، وینه گه ری هاوچه رخ له مه لبه ندی سه قه له دایک بوه.

هوگرى ئەھرامى مىسر و ھەيكەلى وىنوس<sup>(۱)</sup> نىم

سەبرى نووكى شاخى قىت و پەيكەرى بەردىن ئەكەم

زرق و بىرقى زىرو زىوى لاوھەكىسى بىيە

كەلكەلەي كەزىيە كەوانى كۆلەكەي زىرىن<sup>(۲)</sup> ئەكەم

مەن لە جىگەي دەسەرە دەستى گەردنى دلدارى شەنگ

مەدھى ھەورى<sup>(۳)</sup> دەورى دوندى كۆرتەكى ھەورىن ئەكەم

جەبە رەسمى چاۋەزى خاكى پاكى مەوتەنم

رەسمى ئەسپەندەر<sup>(۴)</sup> ئەكىشم، چەپكى گول پەرژىن ئەكەم

خوشەويستى نىشتەمان مەزھەبى سورانىيە

فەلسەفەي واژەي مەھبەت<sup>(۵)</sup> روژ و شەو تەلقىن ئەكەم

### ژوانى عىرفانى

لە روژى ھەوۋەلى ژىنم، فەلەك شىرى خەمى دامى

كە رووناكى جىھانم دى، شەۋارەي<sup>(۶)</sup> مەتەمى دامى

بەسەرھاتم لە گەل مەندا، رەقەي<sup>(۷)</sup> بو(م) لە بوارى ژىن

ھەچى نەمويست فرەي كۆرد و ئەۋەي ويستم كەمى دامى

بەشى خەلكى گولستانە و ھەرىمى<sup>(۸)</sup> دەشت و نەرمانە

مەنىش خالق بە كەيفى خوى، كەژ و كۆيى تەمى دامى

خەلك عاشق بە ئەندام و بە بسكى خاۋى مەعشوق

ئەمەن عىشقى كەل و دوند و گەزىزەي دەم چەمى دامى

سەرى ويستم بىكەم سەرىنى لە باغى سىزرى خەلقەتدا

بەرى بىرىم بە سەرسامى، ۋەلامى عەستەمى دامى

۱- پىكەرى وىنوس، مۇجەسسەمەي وىنوس لە يونان كە يەككە لە ھەجايەبى سەبەھەيە و دروشمى جوانى ئافرەت.

۲- كۆلەكەي زىرىنە، كە لە گەل زىر و زىو تەشبيھ كراۋە. كۆلەكەي زىرىنە يەككە لە پاش نىۋەروى نىۋەراست مانگى بەھاردا لە

دەۋى باران لە مەلبەندى كۆردەۋارى ۋەك زىر و زىو دىمەنى رەنگ دەنەخشىنى.

۳- ھەورى، چەشتە دەسەلىكى ژانەيە كە لە جىگەي پەچە دىدەن بە سەردا يا دەيخەنە گەردن.

۴- چاۋەزى ھەكسى ئەسپەندەر دەكىشم.

۵- ئەم مىسراھە ماناى ئەم جۈملەيە، ۋەحب الوطن من اليمان،

۸- مەلبەند

۷- مەملەنى

له گدل ئه نواعی مه خلوقا، ده بی توفیری من چی بی؟  
 که وادهستی قهزا هات و گزیری<sup>(۱)</sup> عالمی دامی  
 سه ریکم بو، سهراپه رده ی بهزه و نه فکاری واتایی<sup>(۲)</sup>  
 نه سف هه رکهس که لئی دانیشته، سه رنجی ده مده می دامی  
 ئومیدم بو، له دنیا دا، فریشته هاوده می من بی  
 که چی یاری جه فاکار و سل و که مته رخه می دامی  
 ته رازوی کیشی سه رسه نگی قیاسی لای و پیری  
 هه تا ژویی به سه ر لاری، له وی که م کرد، له می دامی  
 به لینم دا که بیچیژم، له شه هدی ژوانی عیرهانی  
 کچی شه هوت، به عیاری له ههنگوینی ده می دامی  
 ده می ویستم به شهوقی دل، بکه م شه و ژاوی په روانه  
 له سامانی په پوله و شه م، فه قهت نه شکی شه می دامی  
 له بازار ی زه رهن دوزان، نه من شمش ی ژه زم جه م کرد  
 به ده فری شوره مه ی<sup>(۳)</sup> هه ستاو، دلی وه ک حاته می دامی  
 نه من هوگر به ئادابی به ژیزی جوانی کوردانه م  
 به لام هه رکهس، که ژیزم گرت، وه لامیکی زه می دامی  
 له به ستینی نه وینداری، نه بو کهس هاوه لی من بی  
 له پیناوی گدل و زیتم، دلوقانی<sup>(۴)</sup> مه می دامی  
 هه مو باده ی جیهان پاک ی، له جامی قه لی من جه م بو  
 له سه ر په رده ی خه یا لاتم، نه زه ل جامی جه می دامی  
 به سورانی گه لی ساله ده بیژم زه مزه مه ی مهستی  
 که چی ساقی به عه زمی زه م، به لینی زه مزه می دامی

حه سه ن سه لاه (سوران)

تاران - ۱۳۷۴

## مزگه وت کانی سه قز:

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مِنْ آمَنِ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ 'دورست کردن و ناوه دان کردنه وه ی مزگه وت به مه به سستی به جی هینانی نه رکی ناینی و کومه لایه تی هه روا پالاوته کردنی خووخه ده ی مرو قایه تی هخاوین کردنه وه ی نه وس له ژار و ژه نگی تاوان و سوچ، نیشانه و به لگه ی نیمان و برّوا به خودا و روژی دواپی و فریشته و قورنانه، بوونی مزگه وت له گشت دیکانی کوردستان ته نانه ت له هه مو کویره دی و کوخیکدا، بوخوی بیروبروای قول و پته وی باو و با پیرانمان به خودا و، روژ دواپی و ناینی ئیسلام نیشان ده دا. کوردان له هه رلایی که بیان و تستایه نیشته جی بن، یا ماوه یی له هه وار گه بمیننه وه، له پیشدا له بیری دورست کردنی مزگه وتا ده بوون. به دل و به گیان، به شان و به کول به ردو خولیان بو مزگه وت ده کیشا، زوریشیان به خیر و پیاوه تی داده نا. بیجگه له خیر و بیری ناینی و قازانجی زوری کومه لایه تی و سیاسی مزگه وت، کوردان مالی خودا و مزگه وتیان به ره مزی به نده گی خودا، نالای نازادی و مه ردانگی، نیشانه ی هیز و ده سه لاتی کومه ل، فریشته ی پیروزی و سه رکه وتن، به سه رته نگ و چه له مه ی ژبانی هه ردو جیهانیان دا زانیوه. هه روا مزگه وت په نای لی قه و ماوان و هه ژاران له کانی ته نگانه و ژوژانی سه خت و عاسته مدا بووه.

به درتژیایی سال له مزگه وته کانی کوردستانا بانگ ده درئ. قامه ت ده کری و پینچ فه رزه نوژی تیدا ده خویندرئ.

زورتری زانایانی ناینی و کومه لایه تی، پیشه وایانی ژاپه زین، ژابه رانی ماف و دین، له مزگه وت و حوجره ی مزگه وتا هه لکه وتون، تیگه یشتون و پیگه یشتون، که جیهانیان به تیشکی زانین و خواناسینی خویان روشن کردوه ته وه، خه لکیان به ره و خودا و ئاسوی ژبان بردوه ته وه، به ری سته میان لی گرتون، بوژاپه زینیان ساز کردون، بو نمونه. سوهره وه ردی بلیمه ت و پسپوژ، بوئه زان چون سه ری ده کا شوژ، سوهره وه ردی عارفی خواناس، هاوه ته رازی غه زالی به ده. نگ و باس، (ابن اثیره) کانی جه زیرو بوټان. خوړ و مانگ و گه لاویژی کوردستان. دینه وه ریه کانی کرماشان، تاجی سه ری پیاو باشان.



خانای قوبادی و فه قیبی طیران. بولبولانی خوویژی کوردستان، «شیخ معروف و شیخانی شه مزین» له داوای دین و مافی گه ل نه شه مزین، مه ولانا خالیدی شاره زوری، تیشکی ده دا بو نریک بو دوری.

پیره میرو حاجی قادری کوتی. بانگ ویژی خوشی و مافی سه ربه خوئی، موژده ده ری نازادی. سه ید جماله ددین کوردی نه سه دابادی.

شیخ محمد عبده ی کورده واری، که گه وهه ری له لیو ده باری. قزلجی و مفتی زه هاوی، له دورده یینوندا نور و هه تاوی، کاک نه حمه دی سوله یمانی، دلسوزی دین و شه رع و قورثانی

قانیع و نالی، هیمن و هه ژار، بوگه لی به ش خوراویان ده کردهاوار، هه زار و چوار سه د ساله بی و چان، زانایانی زتی ثاین و قورثان، تووی زانین و دینیان چاندوه. خه لکیان به خوشی و به خوا گه یاندوه، نه مانه و هه زاران زانا و بلیمه ت و خواناس، پیشه وا و زانوما و دلسوزی به ده نگ و باس، زی پیشانده رو هانده رو نه خشه کیشی گه ل، وه ک هه تاوی به زه ی خواهه لاتون له که ل، گشتیان نه مانه له مزگه و تا نه ده ب دراون و قال کراون، تا گه یشتونه ته پله ی به رزی ماموستایی و پیشه وایی. له راستی دا سه دان سال (مزگه وت) زانکووی زانیاری، فیترگه ی فیربون و قوتابخانه ی تیگه یشتن، زه مزی ژیان و پله ی گه یشتن به خودا و خوشبه ختی بو،

«مزگه وته کانی سه قز»

## ۱ - مزگه وتی جامعیه:

نه م مزگه وته له سالی ۱۲۴۷ کوچی بو نویتژ جومعه له لایه ن (مجید خانی ئارده لان) و (حاجی فرج الله خلیفه زاده)

دورست کراوه، له لای باکوریشیه وه مزگه وته چکوله یی بو نویتژی جه ماعت له ۵ کاتی شه و ورژژدا به دی هینراوه. له سه ر نه م مزگه وته یش چه ند حوجره ی بو فقه قی لی ساز کراوه.

له سالی ۱۳۶۰ هه تاوی مزگه وتی جامعیه تیکدراو سه رله نویی به شکلی مزگه وتی

قدیمی زۆر جوان و قایم تر دورست کراوه. دیاره نه رکى چاودیری و کوکردنه وه ی یارمه تی له سه ر شانی به ژێر مه لا محمد علائی ناردە لآن و چه ند خیر خوازی تر به رتوه چوه، به لام به خشینی پاره و که ره سه له سه ر شانی خه لکی نیمان دار و زوله خودای شاری سه قز و دئی بوه. خوا له گشت خیر خوازانى پالا و ته یی خوش یی و کرده وه یان به ره زاولی بوردوی یه وه، لی وه ربگری.

۲ - مزگه وته چکۆله: له (سالی ۱۲۷۷ ک.) به زه حمه ت و ته لاشی به ژێر خوالی خوشبو «مه لا احمد» دورست کراوه، هه روا ناویکی زۆر ساردوسوکی بو «وقف» و ته رخان کردوه، هه رچه ند ماوه یی بوو ئاوه که ی گوم ببو، به لام چون به فه رموده ی خودا و پیغه مبه ری خودا خیری بو خودا بی نابریته وه و دواپی نایی، نه و ئاوه یش ناخری ده رکه وت و خیری «مه لا احمد» هه ر به رده وامه و ده روا و نابریته وه.

چون دارودیواری مزگه وت کۆن ببوو بیری له پیاو باشان و خواناسانی گه ره کی مزگه وته «چکۆله» به ژانومایی و یارمه تی «مه لا محمدرضایی» سه رله نوئی به وینه یه کی جوان، که شیایوی مالی خودا بی، دارودیواره کۆنه که یان لبردو هه رله و شوینه، له شوینی مزگه وته که ی «مه لا احمد» هه رله سه ر بناغه ی نه و خیره نه برآوه ی نه و خوالی خوشبوه به ناسن و ناجور مزگه وته که یان زۆر قایم و جوان و رازاوه دورست کرده وه و دومناره یشیان بو به رز کردوه ته وه<sup>۱</sup>

نه م هونراوانه له سه ر به ردی مزگه وته که نوسراوه:

کرد ملا احمد عالی جناب	حوض و آبی بهر مسجدانتخاب
ساخت يك مسجد بتوفیق خدا	حق دهد اورا جزایوم الحساب
حبّذا زین مسجد وزین آب او	اهل دین باشد از اینها کامیاب
هر صباحش با گروه قدسیان	سرزند بهر عبادت آفتاب
یک هزارو دوصدو هفتادو هفت	این بنای خیر شد نعم المآب

خواله هه موان خوش یی و خیری گشتیان هه زار چه ندانه بکاته وه،

(۱) ئەم کاره باشه له سالی ۱۳۷۳ هه تایی دا کراوه. به ژێر نه ندازیاری خانو (حسین رضوی)

### ۳ - مزگه وتی «مه لا ابراهیم»

نزیکه سالی (۱۲۵۵ ک.) له مه وپیش دورست کراوه و به ناوی مه لا برایم ناو نراوه، نه م مزگه وته له ناو بازار و ناوه راستی شاردایه و ناو و حموزی مه لا برایم به ناو بانگه. موقوفه و به رهه می نه م مزگه وته نه وه نده زوره، نه گه ر وه ك ده بی چاوه دیری بکری، ده توانی مه دره سه و فیرگه یه کی ناینی، که هه رنه بی ۵ ده رس ویز و ۲۰ فه قی ده رس خوینی ناینی بحه وینیتته وه، بی نه وه نیازیان به یارمه تی نه م و نه وبی، پیش نوئزو سه روکی مه درسه ی نه م مزگه وته به ریز حاجی مه لاحسن ماجدی یه،

۴ - مزگه وتی حاج شیخ اسماعیل له گه ره کی کازم خان دایه، نه م مزگه وته له سالی (۱۳۰۱ ک.) دورست کراوه دواي مزگه وتی مه لا برایم به رهه می موقوفه ی له مزگه وته کانی تر زورتره به ریز مه لاحسن حسنی پیش نوئزیه تی

۵ - مزگه وتی دیمه کاران: له سالی (۱۱۸۰ ک.) له لایه ن عباسقلی خانی نارد له لانه وه دورست کراوه: له زوبه زوی پارکی مه وله وی کوردایه، حاجی شیخ مصطفی ماوه یی له م مزگه وته دا ماوه ته وه ئیستاکه به ریز مه لا «محمدی شمایی» ده رس ویزو پیش نوئزیه تی،

۶ - مزگه وتی دومناره «مزگه وتی شیخ حسن» له سالی ۱۱۱۴ ک به زانومایی شیخ حسن دروست کراوه له قه راخی ته په ی ناری قه لا دایه و دومناره ی هه یه که به داخه وه خه ریکه مناره کانی بروخین، به لام تا ئیستاکه نه ده ولت و نه خه لک که سی له بیریدا نه بوه، به ریز «مه لا صالح ی علایی» پیش نوئزیه تی - سالی ۱۱۱۴ ک له لایه ن شیخ حسن دروست کراوه.

۷ - مزگه وتی شیخ مظهر: «مزگه وتی شیخ برایم» ماوه یی له مه و پیش دورست کراوه. مه زرای «شه شاهه کینله» موقوفه ی نه م مزگه وته یه. به ریز مه لا صادق میرزایی ده رس ویزو پیش نوئزی نه م مزگه وته یه،

۸ - مزگه وتی شیخ نجم الدین: (له سالی ۱۳۱۵ ک) دورست کراوه له ناو

بازاری سه ریدایه، به رَیز حاجی مه لا احمد امام ده رس وِژ و پیش نوێزیه تی

۹ - مزگه وتی: حاجی حکیم له چوار رَبی نازادیدایه له لایه ن خوالی خوشبو حاجی شریف نیلوفری مشهور به حاجی حکیم دورست کراوه (سالی ۱۳۱۵ هه تاوی)

۱۰ - مزگه وتی «پیری خه زایی» له نزیککی سالی ۱۳۳۰ کوچی مانگی له لایه ن بارام خان، ئاغای یه نگی که ندو ساعد ئاغای دیتی «ناره بوغلولی سه زی» به مه به سستی ده رس و ئاموزگاری خوالی خوشبو زانای پایه به رز مه لا «عبدالعزیز مفتی» که نازناوی به «صدرالعلماء» ناو بانگی ده رچوبو، دورست کراوه، چون له نزیککی گلکۆی پیاوکی باشی خواناس به ناوی «پیری خه زایی» (که به وته ی خه لکی له کۆنه وه تا ئیستا له یاران و صحابانی پیغه مبه ر «د» ئه ژ میردراوه) ئه م مزگه وته به ناوی ئه وه وه، ناوئرا به مزگه وتی «پیری خه زایی»

۱۱ - مزگه وتی - مه لا زاهد - له رۆبه رۆی پارکی «مندالان» له سه ر شه قامی نازادی به ژانومایی مه لا زاهد له سالی ۱۳۳۶ له شوینی قه برستانی کۆنی سه قز دورست کراوه،

۱۲ - مزگه وتی سلمانی فارسی: له سالی ۱۳۵۱ هه تاوی حاجی شریفی نیلوفه زی شوینی مزگه وته که ی دیاری و وه قف کرد، به لām له لایه ن خه لکی گه ره که وه دورست کرا. له پیشدا - ناویان نا، مزگه وتی «ولیعهد» پاشان نازناوی «سلمان فارسی» یان له جیدا دانا، به رَیز مه لا عبدالقادری فایض ده رس وِژو پیش نوێزیه تی.

۱۳ - مزگه وتی ئیمامی شافیهی (خ): له سالی ۱۳۵۹ هه تاوی به هوێ ژانومایی به رَیز مه لا «محمد فلسفی» و به یارمه تی خه لکی سه قز دورست کراوه.

۱۴ - مزگه وتی حه زره تی - خه جیجه ی کبری رضی اله عنها له سالی ۱۳۶۰ هه تاوی دا به یارمه تی خیر خوازانی گه ره که له داوینی ته په ی مالان دا دورست کراوه - به رَیز مه لا عثمانی حیدری ده رس وِژو پیش نوێزیه تی.

۱۵ - مزگه وتی حاجی که مالی: له سالی ۱۳۳۷ هه تاوی خوالی خوشبو حاجی که مالی خاکی نه م مزگه وته ی بو خواته رخان (وقف) کرد و، مزگه وتی لی دورست کرد. که پاشان له ۱۳۷۰ هه تاوی به زانومایی ده رس ویزو پیش نوژی به ریز مه لا محمدی قورنانی، خه لکه که مزگه وته که یان سه رله نوی به شیوه یه کی قایم تر (به ناسن و ناجور) دورست کرده وه و رازانده وه - خوا پاداشی باشیان بداته وه.

۱۶ - مزگه وتی (حاجی فه قی صالح) یا مزگه وتی کانی گرمک: حاجی فه قی صالح بو خوی به یارمه تی خه لکی نه م مزگه وته ی دورست کرده. به لام خاکه که ی بو مزگه وت ته رخان (وقف) نه کرده، زورم پی وت که وقفی بکه به لام به قسه ی نه کردم

۱۷ - مزگه وتی حاجی صفری: له سالی ۱۳۵۲ هه تاوی حاجی صفری خاکه که ی دابه مزگه وت و خه لکیش دورستیان کرده

۱۸ - مزگه وتی چه زره تی : عایشه «رضی الله عنها» له داوینی باکوری ته په ی مالان دا به یارمه تی خیر خوازان دورست کراوه

۱۹ - مزگه وتی (چه زره تی ره سول نه کره م: درودی خودای له سه ربی) له داوینی ته په ی مالان دا له سالی ۱۳۵۰ هه تاوی خه لکی خواناسی گه ره که دورستیان کرده، به ریز مه لا محمد خضری ده رس ویزو پیش نوژی ته تی

۲۰ - مزگه وتی چه زره تی محمد (درودی خودای له سه ربی) له گه ره کی سپوراوا دابه له سالی ۱۳۵۰ هه تاوی خیر خوازانی گه ره که که دورستیان کرده. به ریز مه رحیم پیش نوژی ته تی

۲۱ - مزگه وتی (دارالاحسان) له گه ره کی به ردبران له سالی ۱۳۶۱ هه تاوی (ناغا جعفر شریفی) زه ویه که ی ته رخان (وقف) کرده و خه لکیش مزگه وته که یان دورست کرده. به لام له سالی ۱۳۷۰ به زه حمه تی به ریز مه لا محمدی امامی ده رس ویزو پیش نوژی مزگه وته که . حوجره ی فه قی و حه وزو نه ده بخانه و مه رده شورخانه و قوتابخانه ی لی دورست کراوه - خودا پاداشی پاشان به ره زا و به هه شتی خوی بداته وه

۲۲ - مزگه وتی - دارالاسلامی به ر دبران له گه زه کی به ر دبرانی خواری - له سالی ۱۳۵۴ هه تاوی به هوئی خه لکی گه زه که که دورست کراوه، به ریز مه لا شیخ علی خورمتایی ده رس ویزو پیش نویژه تی، شوینی نه م مزگه وته له لایه ن به ریز عبدالله انوشیروانی قه لاکوئن وه قفی مزگه وت کرا و به ته لاشی - مه لا شیخ علی خورمتایی و یارمه تی خه لکی دورست کراوه -

۲۳ - مزگه وتی قبا (جوتیاران) له گه زمکی جوتیاران له ۱۳۶۰ هه تاوی دورست کراوه، به ریز مه لا عثمانی بارانی ده رس ویزو پیش نویژی مزگه وته که، قوتابخانه و حه وز و نه ده بخانه و حه وشه ی لی دورست کردوه.

۲۴ - مزگه وتی (النبی سیلو) زه ویه که ی حاجی محمدی شانسخه - ته رخان (وقف) ی مزگه وتی کردوه، له ۱۳۵۶ هه تاوی به یارمه تی خه لکی خیر خوازی سه قز دورست کراوه - به ریز مه لا (احمد صالحی) پیش نویژ و ده رس ویزیه تی

۲۵ - مزگه وتی (النبی بلواری بانه): له سالی (۱۳۶۰ هه تاوی) له لایه ن به ریز مه لا محمدی علایی و خه لکی خیرخوازی سه قزه وه دورست کراوه. به ریز (مه لا محمدی علایی اردلان) پیش نویژه تی

۲۶ - مزگه وتی «حه زره تی عمر (رضی الله عنه)» له سالی ۱۳۶۱ چوار هه زار گه زله زه وی لای قه برانی گه زه کی شاناز که له ده ورانی کوئه وه به (رتی گازانه گه ل) مه شهوور بوو - به مه به سستی مزگه وت و قوتابخانه و کتیب خانه برم داو ده وره که م داوه، به لام مه لو شه وینکه له هه مولایی زوره. چونوبه گویتی «چاودیرانی» موقوفه ی مزگه وتی «مه لا برایمیاندا» خویندو و تیان نه م شوینه موقوفه ی مزگه وتی مه لا برایمه. به م جووره گه زیان لی به ستین و پایان چه قاند، له ناکامدا، کابرایه کمان کرد به کارناس تابریاری له سه ر بدا، که نایا نه م چوار هه زار گه زه زه ویه، له سه ر مزگه وتی مه لا برایمه یام نا، کابرا که، پیندا گه زا و چاوی لی قیچ و فیچ کردو وستی بلی نا، به لام ترسا و وتی به لی، داخلی زه وی موقوفه ی مه لا برایمه، نیمه یش ناچار مایان بوئه م قیله شه رع مل دابنه وینین وریگه ی قانونی بو بدوژینه وه - چوبینه ئیداره ی - اوقافی - سه قز - و هه زار گه زمان به ناوی (تبدیل با حسن)، له مزگه وتی مه لا برایم به قیمه تی نه وروژه، که هه رگه زی زه وی له ویدا به ۳۵ تمه ن بوو، به لام له به ر نه وه که بیانوی ترمان بوئه تاشری

تیمه هه رگه زئی په نجاتمه نمان پېدا، من مه لا جلال شافعی بیست وپینج هه زار تمه ن و مجیدخان وکیلی بیست وپینج هه زار تمه ن تیکرا - په نجاهه زار تمه نمان داو هه زار گه زه زه ویه که مان کزی، که نه م به لگه به نیمزای امام جمعه ی سه قز به ریز حاجی مه لا عبدالله محمدی - ۲ - به ریز مه لاحسن ماجدی ۳ - خوم مه لا جلال ۴ - مجیدخان وکیلی. گه یشته -

پاشان من و مجیدخان نه وزه ویه مان وه قفی کتیبخانه - قوتابخانه - مزگه وت به ناوی مزگه وتی (حه زره تی عومه ر (ض)) کردو تولیه تی مادام العمر یشمان بو خومان دانا - که نه مه ده قی و قفنامه که یه

۲۷ - مزگه وتی صلاح الدین : ی - ایوبی - له سالی ۱۳۶۳ به یارمه تی خه لکی خواناسی سه قز له گه زه کی - صلاح الدین - دادورست کراوه به ریز مه لا محمدی و سوقی پیش نویژه تی

۲۸ - مزگه وتی جه زره تی «ابوبکر صدیق» رضی الله عنه له گه زه گی «فه رهه نگیان» له سالی ۱۳۵۰ حاجی محمد مام سلیمی زه وی مزگه وته که ی بو مزگه وت ته رخان (وقف) کرد، به یارمه تی خه لکیش مزگه وته که دورست کرا - به ریز مه لا رحمن کرمی پیش نویژه تی -

۲۹ - مزگه وتی «دارالصفاء» له گه رکی دارالصفاء که حاجی محمد مام سلیمی زه ویه که ی بو مزگه وت ته رخان (وقف) کرد، خه لکی به شه زه فی گه زه که که یش مزگه وته که یان دورست کرد. به ریز مه لا مجید مولایی پیش نویژ و ده رس ویزی نه وی (له به رواری / / ۱۳۷۳ کوچی دواي کرد) خوالیی خوش یی ئیستا که مه لا سید محمد پیش نویژی مزگه وته که یه.

۳۰ - مزگه وتی (خلفای راشدین) رضی الله عنهم - که له سه ر ته په ی صالحاوا دایه، به یارمه تی خه لک وزانومایی مه لا صالح خاتونی دورست کراوه (سالی ۱۳۵۹)

۳۱ - مزگه وتی - حه زره تی حمزه : رضی الله عنه - له پشت تپه ی صالحاوا دایه به یارمه تی خه لکی دورست کراوه (۱۳۶۰) مه لا سیدمحی الدین حسینی

پیش نویژی مزگه وته که یه

۳۲ - مزگه وتی «معراج» له نیوان مزگه وتی تیمامی شافعی و مزگه وتی النبی سیلو - دایه - له (سالی ۱۳۶۱) به یارمه تی خه لکی دورست کراوه - به ریز مه لا عبدالله امینی - ده رس وئرو پیش نویژه تی

۳۳ - مزگه وتی امام فخررازی له سالی (۱۳۷۰) به یارمه تی مه لا ره حمانی فه تاحی و خه لکته مگه رکه له سه ر شه قامی ۳۲ گه زی دورست کراوه - به ریز (مه لا صابری سه پانی) ده رس وئرو پیش نویژی نه م مزگه وته یه

۳۴ - مزگه وتی حاجیاوا له سه ر ته به ی روه روی سیلویه که (حاجی محمد مام سلیمی) زه ویه که ی بو مزگه وت ته رخان (وقف) کرده، به ریز (مه لا رشید سلیمانی) پیش نویژه تی - که له ۱ / ۳ / ۱۳۷۱ به نه خوشی (سرطان) «خوره» شهید بوو - خوی لی رازی بی -

۳۵ - مزگه وتی حه زره تی محمد - (صلی الله علیه وسلم) له بلوار که شاهه رزدا سالی ۱۳۶۳ هه تاوی جیی مزگه وته که، له لایه ن (حاجی عبدالله محمدی) یه وه کزدرا و به یارمه تی خه لکی گه ره که که، مزگه وته که دورست کرا - به ریز مه لامحمد حسین - ی - هوشمه ند پیش نویژو ده رس وئری نه م مزگه وته یه

۳۶ - مزگه وتی حه زره تی اسماعیل (علیه السلام) له گه رکی زیی کانی نیاز - له سالی - ۱۳۶۰ به یارمه تی خه لکی به نیمانی سه قز دورست کراوه - کاک احمد عایلی پیش نویژی مزگه وته که یه.

۳۷ - مزگه وتی حه زره تی ابراهیم (علیه الصلاة والسلام) له باکوری سیلو به یارمه تی خه لکی سه قز دورست کرا (سالی ۱۳۶۰) به ریز مه لا حسین احمدیان پیش نویژ و ده رس وئری بوو، که سالی ۱۳۷۰ بو به ریز ماشینه وه و شهید بوو - خویان لی رازی بی، ئیستا که به ریز مه لا عه لی ده رس وئرو پیش نویژی مزگه وته که یه

۳۸ - مزگه وتی: دارالاسلام: له جنوبی سیلو دایه. له سالی (۱۳۵۰) به یارمه تی خه لکی خیر خوازی سه قز دورست کراوه. به ریز مه لا علی خندانی پیش



نوئزی بو - ئیستا که (مه لا محمدی فکری) ده رس وئزوپیش نوئزی مزگه وته که یه

۳۹ - مزگه وتی خلیفه زاده له (سالی ۱۳۵۳ هه تاوی) به ریز (عبدالرحمن خلیفه زاده) ۷۵۰ گه ز خاکی خوی بو مزگه وتو حه وزو نه و شتانه ی په یوه ندیان به مزگه وته وه هه یه ته رخا (وقف) کرد، پاشان به یارمه تی خه لکی خیر خوازی سه قز مزگه وته که دورست کرا به ریز مه لا «عبدالقادر رحیم زاده» ده رس وئزوپیش نوئزی ته تی - نه م مزگه وته له گه ره کی «قه ره چیاوا دایه»

۴۰ - مزگه وتی - دارالاسلام - له گه ره کی «قه ره چیاوا دایه - له سالی (۱۳۶۰ هه تاوی) به یارمه تی خه لکی خیر خوازی سه قز دورست کراوه، به ریز مه لا شیخ عبدالقادر زاهدی - ده رس وئزوپیش نوئزی نه م مزگه وته یه

۴۱ - مزگه وتی حه زره تی فاطمه رضی الله عنها - له گه ره کی «که وه سوار» دایه - به یارمه تی خه لکی خیر خوازی سه قز دورست کراوه. به ریز مه لا عثمان فایقی پیش نوئزی نه م مزگه وته یه

۴۲ - مزگه وتی قه وه خ. له گه ره کی قه وه خ دایه - به یارمه تی خه لکی خیر خوازی سه قز دورست کراوه. مه لا سعید پیش نوئزی مزگه وته که یه

۴۳ - مزگه وتی. بلال حبشی (ض) له قه راخی خوهره لاتنی چوم و پردی سه قز دایه زه وه که ی له لایه ن (مه لا علی توحیدی) یه وه وه قفی مزگه وت کراوه و مزگه وته که یش به یارمه تی خیر خوازان و خه لکی گه ره که که دورست کراوه (سالی ۱۳۶۱ هه تاوی) به ریز (مه لا عبدالکریم - ی حقیقی) ده رس وئز و پیش نوئزی نه م مزگه وته یه

۴۴ - مزگه وتی عبادالله - له حه مالاوای سه ری دایه له سالی ۱۳۶۰ هه تاوی به یارمه تی خیر خوازانی گه ره که که دورست کراوه - به ریز (مه لا عبدالله خاطری) پیش نوئز و ده رس وئزی نه م مزگه وته یه

۴۵ - مزگه وتی حه زره تی علی (رضی الله عنه) - له گه ره کی حه مالاوای سه ری دایه، به یارمه تی خیر خوازانی سه قز دورست کراوه. مه لا ره شید پیش نوئزی ته تی

۴۶ - مزگه وتی فاروقیه: له سالی ۱۳۶۰ - به ژانومایی حاجی (مه لا شیخ عبدالله محمودی) و یارمه تی خه لکی سه قز دورست کراوه و له حمالاوای سه ریدایه، ناوبراوه ده رس ویز و پیش نویژی نه م مزگه وته یه

۴۷ - مزگه وتی: حاجی ارجمند. له حه مالاوای خواز ی و له ته نشت ناشی ناردی میرزاهاشم دایه، به یارمه تی حاجی ارجمند و خه لکی سه قز دورست کراوه. به ریز - مه لا عبدالرحمن - ی - احمدی ده رس ویز و پیش نویژی نه م مزگه وته یه.

۴۸ - مزگه وتی حاجی جلیل: له سالی ۱۳۵۰ - حاجی جلیل شوینی نه م مزگه وته ی ته رخان (وقف) ی مزگه وت کردوه و به یارمه تی خه لکی خیر خوازی سه قزیش دورست کراوه. نه م مزگه وته له سه ر شه قامی گوشتارگا دایه به ریز (حاجی مه لا عبدالرحمن حسین زاده) پیش نویژ و ده رس ویزیه تی

۴۹ - مزگه وتی (جامی) له قه راخی شه قامی سه قز بومه لقه ره نی دایه له سالی (۱۳۷۲ هه تاوی) به یارمه تی خیر خوازانی گه ره که که زه ویه که ی ته رخان (وقف) کرا و دیواره که یشی به رز بوه ته وه به لام هیشتاسه ر نه گیراوه

۵۰ - مزگه وتی: (رسالت پناه) له گه ره کی لای پارکی مه وله وی کوردایه له سالی (۱۳۷۲ هه تاوی) خوشکه حاجی عطیه طاطائی ۵۷۶ گه زی زه وی ته رخان (وقف) ی مزگه وتی کردوه و به یارمه تی خه لکی خواناسی سه قز دورست کراوه

۵۱ - مزگه وتی نور - له سالی (۱۳۷۰ هه تاویدا) مه لاجه لالی شافعی نوسه ر هه زار گه زی زه وی وقف (و ته رخانی) مزگه وت و مه دره سه ی قورئان و په رتوکخانه ی نایینی و کومه لایه تی کردوه. شوینی نه م مزگه وت و قوتابخانه له گه ره کی - حه سه ناوا - باکوری مزگه وتی حه زره تی ابوبکری صدیق رضی الله عنه دایه - که به ویستی خودا به زویی دورست ده کری

خانه قا و ته کیه کانی شاری سه قز

۱ - مزگه وت و خانه قای - حاجی شیخ مصطفی - له ناو بازاری سه قز دایه،  
بنه ماله ی خوالی خوشبو به م جوړه یه.

حاجی شیخ مصطفی کورزی حاجی - اویس - ی خه لکی دئی «شمشیر» ی ناوچه ی  
جوانرۆ و له بنه ماله «خیلی ولد بیگی» جافه، دایکی کچی مه لا شه ریفی ریزاو و خوشکی  
مه لا فتح الله بوه، له سالی (۱۲۵۷ کوچی مانگی) له دایک بوه و له سالی (۱۳۲۰ ک.) له دنیا  
ده رچوه، موروشوره تی (مصطفی العثماني النقشبندی) بوه حاجی «اویس» بیجگه له شیخ  
مصطفی کورزی تری بوه که «یوسف» ی ناو بووه، یوسف باوکی خوالی خوشبو زانای پایه  
به رز «مه لا سعیدی سه رده ره» بوه مه لا سعیدیش باوکی زانای گه وره «مه لا کامل  
نقشبندی» بوه که نه م خوالی خوشبوه ماموستای من بوه و، ئیستا چه ند کوری باشی هه یه  
به تاییه ت «مه لا جه لالی نقشبندی» که زانایه کی ناینی و ماموستای فه رهه نگه:

خوالی خوشبو حاجی شیخ مصطفی ته مه نی جوانی خوئی له زئی خویندنی عیلمی  
ئیسلامی به سه ر بردوه، له قوتابخانه کانی کوردستان به تاییه ت له شاره کانی که رکوک.  
سلیمانی - خویندویه تی و پاشان چوه ته «طویل» و له وئی ده رسی عیلمه کانی ته واو  
کردوه، به وته ی «شیخ ره ئوفی ضیایی» حه وت سالی ره به ق له خزمه ت شیخ عوسمان  
سیراجه الدین دا ماوه ته وه و رۆژ به رۆژ له خزمه ت مه لا و فه قیکانی نه وئی به هره ی  
وه رگرتوه، نه وسی سه ر کیشی به ئادابی شه ریه ت بارهیناوه، تا گه یشته ته پله یی که بو  
پیش نوئیزی و ده رس وئیزی و زانومایی زیوارانی زیگای خواناسین ئیجازه ی دراوه.

نه مجار ده گه ریتته وه بوشاری سه قز و له مزگه وتی دیمه کاران ده بیته پیش نوئیزی  
خه لکی، به لام دوا ی ماوه یی «حاجی مکایل» ناوی لئی ده بیته که له و له وئی ده رده کا،  
ناچار خوالی خوشبو ده چیتته مزگه وتی مه لا برایم، تا له ناکامدا سالی «۱۲۸۶ ک.» محمّد  
علیخان باوکی مجیدخان و با پیره ی سیف الدین خانی نه رده لان، مه شهوهر به نایب  
هه وه لی «ناجودان باشی» مزگه وت، له په نای مزگه وته که یشاخانه قا یه کی بو دورست  
ده کا، که ئیستاکه به مزگه وتی حاجی شیخ مصطفی ناو بانگی ده رچوه، به لام بری له  
نه زان کاران ناوی جوان و پیروزی قورئانی «مزگه وتیان» له سه ر لابرده و ناوی

«خانه قایان» له جی دا ناوه، وه ك قورئان ده فه رمی «فَمَا رِبَحَتْ تِجَارَتُهُمْ»<sup>۱</sup> چون نوژیکی مزگه وت خیری ۲۷ نوژی خانه قا یا هه رشوینیکی تری هه یه.

حاجی شیخ مصطفی دوزنی بوه ۱ - عادله خانم کچی شیخ ضیاءالدین، له م ژنه سی مندالی بوه ۱ - ناصح به مندالی مردوه ۲ - محمد عابد مشهور به «حجة الاسلام» له «سالی (۱۳۷۷ ک)» مردوه ۳ - شیخ زه ئوفی ضیایی مشهور به «شریعتدار» له سالی «۱۳۱۱ ک» له دایک بوه و له زۆزی چوار شه ممه (۱۳۶۶/۳/۲۰) هه تاوی له دنیاده ر چوه. خوالی خوشبو «ضیایی» چون هه وه لاین ده رسی عیلمی خوئی له خزمه ت باوکی دایکی خوئی «شیخ عمر ضیاءالدین» دا خویندوه، ناو بانگی - ضیایی - بو خوئی هه لێژاردوه. ناو براو له خزمه ت مه لا چاکی وه ك «مه لا عبدالقادر» ی بیاره و مه لا «عبدالعزیزی مفتی» مشهور به «صدرالعلماء» دا خویندویه تی و زانستی وه ده س هیناوه، خوالی خوشبو نه م په رتوكانه ی نویسه به لام هیشتا هیچیان چاپ نه کراون ۱ - دیوانی شیعه ری فارسی ۲ - دیوانی شیعه ری کوردی ۳ - عروض و قافیه بفارسی ۴ - عقایدی کوردی به نه سر ۵ - وه لامی په رتوکی «شبهای پیشاور» که به راستی ده بی نه م کتیه به ئاوی زیر له سه ر به رگی زیو بنوسرته وه، خوالی خوشبو ضیایی بیجگه له هونه ری نویسه ری خه تی زور خوش بووه - خیزانی دوهه می خوالی خوشبو شیخ مصطفی - ناوی خاد ملک - و خوشکی حاجی «مه لا سه لامی» بانه، مه شهوور به باوه مه لا، باوه کی حاجی محمد شیخ الاسلام و با پیره ی مه لا جه لالی شیخ الاسلامی بانه بوه، له م ژنه ی دوکۆزی بوه ۱ - «عبدالدين» که مردوه ۲ - «شیخ محمد عارف» که «شیخ محمد عارف» جی نشین حاجی شیخ مصطفی بوه. شیخ محمد عارف له «سالی ۱۳۵۳ ک» کۆچی دواپی کردوه، له عیلمی ئیسلامی به تایبه ت له «حدیث» داناگایه کی چاکی بووه، له جه نگي جیهانی هه وه ل دا شان به شانی سویای عوسمانی له گه ل خوالی خوشبو شیخ «علی حسام الدین» به خویان و مرید و مه نسوبه کانیانه وه. چون بو خه زا و له گه ل سویای «رؤس» به شه زهاتن، به م هویه وه له لایه ن ده وه تی عوسمانیه وه خه لات کرا و سویاس نامه ی بوئیردرا، حاجی شیخ محمد عارف سی کۆزی له دوا به جی ماوه ۱ - شیخ محمد صاحب مشهور به «شیخ جلال الدین

نقشبندی» ۲ - شیخ احمد سعید ۳ - شیخ یحیی شیخ جه لاله ددین له سالی (۱۳۱۰ ک م) له دایک بوه و له (۱۳۳۱/۱۱/۱۴ هه تاوی) به نه خویشی فشاری خوین له دنیا ده رچوه، نه م خوالی خوشبوه ناگایه کی باشی له شه رع و زاینه کانی ئیسلامی دابوه، له هونه ری شیعه رو نوسین دا پایه یه کی به رزی پی دراوه، بو نمونه «عقیده ئیسلامی به حه وت سه عات هونیوه ته وه و نوسیویشیه ته وه، که نه مه بو خوئی جیی سه رنج و باس و ئافه رینه: وه ک ده لی:

نه زم کرد نوسیم نه م موخته سه ره له حه وسه عاتا من له سه رده ره  
 شیخ جه لاله ددین له گدل ده وله تی کاتی خویدا نیوانی خوش بوه ته نانه ت له لایه ن  
 - شا - وه عه سای رازاوه (مُرضع) ی خه لات کراوه، به رابه ری به لگه ی شه رع ی ۱ -  
 کاروانسه را و بازاری شیخ که ئیستاکه زیاتر له ۸۰ دوکانی لی دورست کراوه - ۲ - یه ک  
 دانگ و نیوی دئی - به دراوا - ۳ - سی دانگی دئی ئالتون ۴ - شه شدانگی دئی  
 سه رده ره ی سه رشبو ۵ - مه رزای کوشکه ل (شوتنی ئیستاکه ی ژاندارمه ری) به لام به  
 داخه وه له و هه مو ته رخان کراوانه شتیکی نه ماوه. زوری به فیل و ته له که و بریکی به زور  
 خوراوه به لام: خودایی هه یه و توله یش له رزی دایه - هه روه ک کرده وه ی باشان ناچی  
 به زایه، خوالی خوشبو شیخ ره ئوفی ضیایی سه باره ت به کوچی دوایی حاجی شیخ  
 مصطفی وای بو گیرامه وه: که له (سالی ۱۳۲۰ ک) حاجی شیخ مصطفی بی نه وه ی نه  
 خوشیه کی تایبه تی بی ده نیرینه شوین ۱ - شیخ محمد عارفی جیداری ۲ - حاجی خلیفه  
 ملا محمد، باوکی حاجی ملازاهد ۳ - مه لا سعیدی سه رده ره. باوکی ماموستا مه لا کامل.  
 نه وانیش ده چنه مائی بو خزمه تی. شیخ بیان ده لی چون کاتی کوچم نزیکه، خواحافیزیتان  
 لی ده که م، ئیوه م بویه بانگ کرده به مریده کان بلین چون میوانم هه یه نه م شه وخه تم  
 مه که ن، نه مجار به مه لا سعید ده لی - (یس) نم بخوتنه، مه لاسعید ده س به خویندنی -  
 سوره تی (یس) ده کا، به لام (یس) که ی ته واوانایی که - رۆحی به ره و دنیای حه سانه وه  
 ده فرئی و دنیای بی وه فا به جی دیلی - ره حمه تی خودایان له سه ربی -

۲ - ته کیه ی بابا شیخ - له سه ر چۆمی ولیخان له سالی (۱۲۸۱ ک) دا دورست کراوه.

۳ - تیکه ی شیخ عبدالکریم به مه به سستی ذکری ده رویشی بنه ماله ی خوالی خوشبو شیخ عبدالکریم له قه راخی شه قامی ولیخان (سالی ۱۳۵۰) هه تاوی دورست کراوه

۴ - تکیه ی (شیخ محمد بهاءالدین) له گه زهکی شاناز به مه به سستی ذکری درویشه کانی بنه ماله ی شیخی حسام الدین له سالی (۱۳۵۱ هه تاویدا) به زه حمه تی شیخ مصطفی و یارمه تی خه لکی دورست کراوه -

## شه خس و زیارتگا کانی شاری سه قز

۱ - پیری خه زایی: به وته ی خه لکی یه کی بوه له یاران و (صحابه) ی پیغه مبه ری خوشه ویست (صلی الله علیه و سلم). خه لکی زورتر ژنان روژانی چوار شه ممان - به مه به سستی جی به جی بونی نیازی دلیان ده چنه زیاره تی و هه رکام به جوژی نیازی لی ده گری. بو نمونه زورترین به م جوړه

هه رکام ده رزی سنجافی یا قوفلی کی دیاری کراوه ده دن له ئالا و پارچه ی سه رقسنه که، جا نه گه ر تا چوار شه ممه ی داهاتو، ده رزیه که کرابوه وه، یا قوفله که هه ل گبرا بو، (به گومانی خوین) نه وه نیازه که یان جی به جی ده بی، وه نه گه ر نه کرابوه وه خونا، به لام زیاره ت به م شیوه نازه وایه و دورست نی یه، چون قورنانی پیروز ده فه رمی وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِنَ الظَّالِمِينَ له خدا به ده ر په نابیه که س مه به و هاوار له هیچ شتی مه که چون غه یری خودا نه قازانجت پی ده گه ینی و نه زه ره ر، خو نه گه ر په نات پی بردن و خوت پی نه سپاردن، نه وه تو نه و کاته له ریزی سته مکاران و هاوه ل دانه ران بو خودا ده ژمیردرتی جاتکاله برا خوشکانی به ریز و به ئیمان نه وه یه، وه که شه رعی ئیسلام ده فه رمی پیچه زیاره تی پیاو چاکان، شه رعی ئیسلام ده فه رمی زیاره تی گلکوی قه بران و پیاو چاکان، بو ژن بی یا پیاو، به م جوړه یه: ژوبه ژوی گلکوکوکه ی زاوه سستی و بلی: سلاوی خودای گه وره له سه ر ئیوه بی، نه ی مالی گه لی ئیمان داران. نه گه ر خودا بیه وی ئیمه یش به ئیوه ده گه ین، پاشان نه وه نده ی ده توانی قورنان بخوینی یا هه ر ذکری ده زانی بلی و سه لوات لی دا. دواپی ژوبه (رووگه) زاوه سستی و زور له خودا بیارتته وه و دوعای خیر بو گشت موسلمانان بنیری و له خودا بخوازی که

له زۆری به نده گانی باشی خویدله ژمیری ، له ژیر ئالای پیغه مبه ری مه زن (حه زره تی محمد دا صلی اله علیه و سلم) کۆی بکاته وه ، به ئیمانیکی قایم و بی خه ل و خه وش بۆلای خۆی بیاته وه: هه رکه سی زیاره تی وایی - با نیازی له لای خودا رۆایی

۲ - پیر مکایل: له قه راخی شه قامی ساحلی رۆبه رۆی حه مامی برلیان

۳ - پیر شاللی: له ژیر پردی مو شیردا

۴ - پیره هه ژاره (پیر محمد) له گوشتی مزگه وتی گوئی شیخ سمس الدین. له شه شه مای ساحلی :

## قوتابخانه و فیڕگه کانی سه قز

چوارده سه ده له مه پیش خۆری پرشنگداری عیلم و زانین. تیشکی به تین و ته وژی دین و ئاین. به رنامه ی ژبان به خشی خوا. بۆه موگه لان بی فه رق و جودا. له ئاسوی شاری پیروزی «مه که» وه هه لات. موژده ی خیر و ززگاری هه ردو جیهانی دا به ولات. ژبانی پر له هیما و یه کسانێ دا به هه موو برۆا و دینی. به هه مو هۆزوگه ل و بنه چه و چینی. جیهانی تاریکی جه هل و بیدینی له سوچ و تاوان و سته مان، خاوین کرده وه. وه یشومه ی دوبه ره کی له دلان دور خسته وه. به نور و شه به قی به ری به یانی. فیتک و جوانی. سروه ی ژبانی، ئاین و قورئانی، نیوه ی جیهانی ته و رۆژه ی بوژانده وه. به هیزی ئیمان و برۆا، ما فی گه لانی چه و سینراوی. له ملهوزان ته ستانده وه. قانونی به رایه تی و یه کسانێ، له سه ر بناغه ی یه کتاپه رستی و ئیمانی بۆدامه زراندن، هه موبانی به جوانی، به یه کدلی و یه ک زمانی، به سه ر به خۆیی و به مه به سستی گه یاندن، ته م دینه به هیزوپه ر ژینه، که هه وینی مان وژینه، وه ها هیزوده سه لاتی، هومیدو ئاواتی، برۆا و ئیمانی، یه کیه تی و هه ستانیکی. به په یره وانی خۆی به خشی، که جگرگی بی به زه ی شاخو به زل زانه کانی ساسانی، له ت له ت له بناچری، ده سستی ده س درێژ که رانی ئومپراتوره زۆر وێژه کانی رۆمی له بنابری.

ته م ئاینه به رزه ی ئاسمانی. چرای مالی ژبانی. هه ردو جیهانی ئینسانی. به فه رمانی

کامل و جوانی (اِعْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ<sup>۱</sup>) هه ل گرساند، به تیشکی به تینی (عَلَّمَ بِالْقَلَمِ<sup>۲</sup>) دیوی نه زانینی تاراند، دیوه زمه ی بیکاری تا ساند، نه م ناینه جوانه. که ره وان و ناسانه. هیمه تی به پاریز و ژیری. زیوارانی رژی فیربون و یادگیری. به ده نگه خوش و دلگیری (اُطْلُبُوا الْعِلْمَ<sup>۳</sup>) وَلَوْ بِالضِّينِ<sup>۴</sup>) ده بزوتنی، به وته ی به که لک و شیرینی. زور به رز و دل نشینی (هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يُعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يُعْلَمُونَ<sup>۴</sup>) رژیوبله ی زانا به جیهان ده ناسیتی، هه ربویه، نه و نیشتمانه ی که عیلم و سه نعت و زانینی لی، هه، روسوره و سه ربه رز و سه ربه خویه.

له به ر تیشکی نه م دینه. له سایه ی داری به ری نه م زانینه. ته نانه ت و لاتانی دور، له کانی نور. وه ک. مصر و اندلس و تیران. شام و عیراق و کوردستان بخارا و قفقاز و تورکستان. هه زاران پیسور و کاشف و نوسه ره، هونه رو پزשك و زانای لی هه لکه وتوه. سه دان گه زال و قاره مان و نه میر، خوشنوس و نه ندازیار و قورئان زان و بلیمه تی اتیدا نوستوه. هه رکام به نوره ی خویان جیهانیکیان به عیلم و زانین بوژاندوه ته وه. ۰ لیانی ناده می زادیان به خشل و خاوی خوشبه ختی رازاندوه ته وه.

## دانانی فیرگه به شیوه ی تازه له شاری سه قز دا

۱ - کۆن ترین فیرگه یی که بو هه وه لین چار له شاری سه قز دا بو خوندنی لاوان کراوه ته وه. فیرگه ی (احمدیه) ی سه قز بو، که له سالی ۱۲۹۶ هه تاوی له لایه ن ده سته یی له خه لکی سه قز کراوه ته وه. سه روکی نه م فیرگه به خاوه ن شکو (جلال الدین امیر عزیزی) نه سپیر درا، به لام له سالی ۱۲۹۸ درگای نه م فیرگه داخرا

۲ - فیرگه ی (شاپور) ی سه قز، نه م قوتابخانه به ته لاشی خوالی خوشبوو (عبدالیاقی مدیری) له سالی (۱۳۰۰ هه تاوی) له لایه ن «نیداره ی معارف» له ژیر چاوه دیری خویدا دانرا، که خاوه نی شه ش که لاسی سه ره تاییی و یه ک که لاسی ناوه ندی بووه.

۳ - قوتابخانه ی «حکمت» له سالی (۱۳۱۴ هه تاوی) دانرا و خاوه نی چوار که لاس

بووه.

(۱) سوره تی قلم

(۲) سوره تی قلم

(۳) فهرموده ی پیغه مبه ر (د)

(۴) سوره تی نایه تی



۴ - «قوتابخانه ی تیکه ل» له کچ و کۆر له سالی (۱۳۱۵ هه تاویدا) دانراواخواه نی دوکه لاسی تیکه ل له کچ و کۆر بووه

۵ - قوتابخانه ی «نوبهار» سالی (۱۳۱۵ هه تاوی) له دئی «نوبهار» دانراواخواه نی دوکه لاس بووه.

۶ - دوکه لاسی شه وانه له سالی (۱۳۱۵ هه تاوی) له سه قز دانراواخواه به ولاوه به ره به ره قوتابخانه و فیرگه له شاری سه قز و ده ورو به ره ره ی سه ندکه به خوشیه وه ئیستاکه له تیکرای ۳۰۰ دئی ناوچه ی سه قز ۲۶۵ دئی قوتابخانه ی سه ره تایی تیدایه.

ئه م ۱۸ دئی یه یش ۱ - ئیرانشا - ۲ - کولته په - ۳ - خورخوزه - ۴ - سوننه ته - ۵ - صاحب - ۶ - یورقول - ۷ - بستم - ۸ - باشماخ - ۹ - میره دئی - ۱۰ - بله جه ز - ۱۱ - مه رخوز - ۱۲ - تورجان - ۱۳ - سه را - ۱۴ - ناخکه نده - ۱۵ - گه ردی گلان - ۱۶ - قه له نده ر - ۱۷ - قه ره گوێز - ۱۸ - قه وه خ (ئیستاکه قه وه خ به گه ره کیکی سه قز - ده ژمیردزی) فیرگه ی زانومایی تیدایه له م دودئی یه یش ۱ - میره دئی ۲ - سوننه ته فیرگه ی ناوه ندی تیدایه.

له شاری سه قزدا، تیکرا ۴۸ قوتابخانه ی سه ره تایی. ۳۳ فیرگه ی زانومایی (سی فیرگه یان شه وانه یه و ئه وانی تریان ژۆژانه یه) ۲۸ فیرگه ی ناوه ندی (دبیرستان). یه ک قوتابخانه ی نمونه. یه ک دانشسه رای کورانه. یه ک دانشسه رای کچانه، یه ک ناوه ندی بارهینانی ماموستای کچانه. یه ک هونه رستانی فه ننی (کاره با. خانوبه ره. میکانیک) یه ک زانکوی (په یامی نور) یه ک فیرگه ی ناوه ندی (وه حده ت) ی (ئاژه ل په روه ری) که ۱۶۰ خوینکاری شه وانه ی هه یه و له لایه ن ئیداره ی جیهاده وه به ژتوه ده بری. هه یه ژوماره ی خوینکارانی قوتابخانه ی سه ره تایی سه قز ۳۶۰۴۲ خوینکار -

ژوماره خوینکارانی فیرگه ی زانومایی ۱۲،۱۷۳ خوینکار -

ژوماره خوینکارانی فیرگه ی ناوه ندی ۸،۳۹۳ خوینکار تیکرا ۵،۶۰۸ خوینکار

ژوماره ی خوینکارانی زانکوی په یامی نور ۱۰۰/ خوینکار

ناوچه‌ی سه‌قز خاوه‌نی ده دیکوویه

**ئیمام:** ناوی دوکیوی گومه‌زی شکله ، کیوی ئیمامی گه وره له قه‌راخی خوره‌له لاتی چومی خورخوره‌له حاست پردی سونته ته، که شه قامی نیسفالت به - ده وریدا خولده خوا و، له باشوری دئی چاپانی سه ری‌دا، هه لکه وتوه، ده لّین ئیمام له پیاو چاکانی چه رخی کۆن ته نانه ت له - صحابان بوه، ئیمامی چکۆله یش له ۲ کم - ی باشوری ئیمامی گه وره دایه و خه لکی به خوشکی ئیمامی گه وره ی ده زانن، ئیستاکه له سه ر لوتکه ی نه م دو کیوه دا، قسن و گلکۆی ده ورائی زورکۆنی تیداده بینری، جابه و هوپه وه نه م ديهستانه یان ناوانوه (دیهستانی ئیمام) نه م دیهستانه که له حه وت دئی دیهستانه کانی پیشوی کولته په و دوو دئی خورخوره و حه فده دئی تيله کۆ پیکهاتووه، سنوری به م جوژه یه ۱ - له باکوره وه به دیهستانی کولته په ۲ - له باشوره وه به دیهستانی خورخوره - ۳ - له خورزه لانه وه به دیهستانی تيله کۆ ۴ - له خوراواوه به دیهستانی صاحیبه وه نوساوه - نه م دیهستانه له نیوان نرم و به رزایه کانی خوره‌له لاتی سه قز و قه‌راخه زه نویره دلرفینه کانی چومی خورخوره و شیووده ره ی چومه وردیله کانی دا هه لکه وتوه

ژووبه‌ری دیکۆی ئیمام ۲۵/۲۷۰ کم - ی چوار گوشه یه و دانیشتوانی ۶۳۰۲ که سه یانی له هه ر کم - ی: یکی چوار گوشه دا: ۲۳/۳۱ که س نیشه جی یه،

دیکانی نه م دیکۆیه، یا له م به ره و به‌ری چومی خورخوره، یا له م لاوالای چومیلکه کانی ئیراووقوزلو و پارسانیان دا هه لکه وتون، که زوربه ی زه ویه کانی ته لان و به ندن و که ژو کیوی پر له گزوگیا و گۆلی جوان و بۆن خوشن، به لام نه م به ره و به‌ری چومه کان، قوپی و زه وی به برشت و به ره‌مه می بۆ کشت و کال و وینجه و ته‌زه کاری و باخ و چنارستانی به خیرویری زور و فراوانه

به ره‌مه می دیکۆ: گه نم - جو - نوک و گشت جوژه دانه و یله یی. چنارستان. باغی تری. گۆز، ته‌زه کاری. وینجه، ژۆن - خوری و به ره‌مه می ناژه ل،

ده سکردی ژنان: قالّی. قالّیچه. به‌زه. جاجم پلاس. ده سکیش. گۆزه‌وی

دئی سونته ته، که ۸۰۸ دانیشتوی هه یه، له سه رته پولکه یه کی به رز و به سام، له یه ک کیلومتری خوراوای پردی کیوی ئیمام - و بنکه ی ته ندورستی و چای خانه و پاسگای ژاندارمه‌ری دا هه لکه وتوه، به ناوه ندی دیکۆی ئیمام دانراوه، سنوریشی به م جوژه یه: ۱

- له باکوره وه به دئی ئینچکه ۲ - له باشوره وه به چۆمی خۆرخۆره و دئی حانه میران ۳ - له خۆره لاته وه به گه رده ی - مه حموداوا ۴ - له خوراواوه به چۆمی خۆرخۆره و کپوی ئیمام و مه زراکانی چاپانی سه ره وه نوساوه

ئیمکانانی حه سانه وه و خزمه ت له دئی سونته ته دا

- ۱ - قوتابخانه ی سه ره تایی وزانومایی - مزگه وت. تله فون (ته ل) به رق، دارتاشی - ناش - ئاسنگه ری - به قالی، ده فته ری پوست، ناوی لوله که ش -
- پاسگای هیزی ئینترامی - (ژاندارمه ری) ده رمانگا - چای خانه - جۆشکاری - ته عمیرگای ماشین، دوکانی میوه فروشی و شتی تر، که له سه ره قامی<sup>۱</sup>
- ئیسفالته و له قه راخی چۆمی خۆرخۆره و داوینی راویژ خوش و پزله ناموزگاری کپوی له میژینه ی ئیمام داهه لکه توه، به به شی له دئی سونته ته ده ژمیردری
- شه قامی سه قز دیوانده ره - به نیوان نه م دیکو و به یه ک کم - ی نه م دیداده روا، تا سه قز ۳۵ کم - ه - نریکترین دئی، چاپانی سه زی یه ۳ کم - دورترین دئی شی - که ندولانه - ۱۵ کم - دوره
- ناوی دیکانی به زیزی نه لفوپی به م جوړه یه

۱ - ئینچکه دئی یه که له دیهستانی ئیمام سه ره به شارستانی سه قز - له ۳۴ ک خۆره لاتی سه قز - ۱۰ ک ئیسفالتی سه قز سونته ته، له قه راخی خوراواوی چۆمی خۆرخۆره دایه - کوستانی یه - سارده سیره - دانیشنوان: ۲۳۶ خانو، ۴۴ سونتی - کورد - ناؤله کانیاو چۆم - به ره م: ده غل - دانه ویله - رۆن - خوری - په نیر - که ره - که شک - شوغل، کشت و کال - ناژه داری - ریگا ماشین ره و - مزگه وت، قوتابخانه - لوله که شی، ئاو، به رق.

۲ - ئیراو (نه میراو) دئی یه که له دیهستانی ئیمام سه ره به شارستانی سه قز - له ۴۷ ک خۆره لاتی سه قز - ۲۵ ک سونته ته - ۶ ک ئیسفالتی سه قز ئیرانشا - کوستانی یه - سارده سیره - دانیشنوان: ۱۸۳، خانو: ۳۴، سونتی - کورد - ناؤله کانیاو چۆم - به ره م: ده غل

دانه ویتله - به ره هێ ئازهل - شوغل کشت و کال ئازهل داری - ده سکرد جاجم - زێگا ماشین زه و مزگه وت - قوتابخانه - به رق - لوله که شی هه به

۳ - پارسانیان دتی به که له دیهستانی ئیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۴۵ ک خۆره لاتنی سه قز، ۲۰ ک سوننه ته دایه - کوستانی به - سارده سیڤه - دانیشنوان، ۵۲۰ خانو: ۹۷ سونتی - کورد - ئاؤله چۆم و کانیاو - به ره هێ ده غل دانه ویتله - تری - شیتلانه سپیایی - چنارستان - شوغل: کشت و کال - ئازهل داری، زێگا ماشین زه و - ده سکرد جاجم - گوره وی، دو مزگه وت و قوتابخانه به کی هه به - قسنی خوالی خوش بوو سه ید شوکری که ول زه رد - با پیره گه وره ی سه یدانی پارسانیانی له م دیدایه - خیلکی کی کورد به ناوی "پارسوا" له قه راخی گۆلی ورمی ژیاون - زه نگبی پارسانیان له ناوی نه وان گیرا بیته وه

۴ - ته مربه گ: دتی به که له دیهستانی ئیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۴۲ ک خۆره لاتنی سه قز له ۲۰ ک سوننه ته و ۳۰ ک جونیان دایه - کوستانی به، سارده سیڤه - دانیشنوان، ۳۱۶ خانو: ۵۹ سونتی، کورد - ئاؤله چۆمی ئیراوو کانیاو - به ره هێ ده غل، دانه ویتله خوری - زۆن - شوغل: کشت و کال - ئازهل داری - زێگا: ماشین زه و - ده سکرد جاجم - مزگه وت - قوتابخانه، به رق - لوله که شی هه به -

۵ - تیکانلو دتی به که له دیهستانی ئیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۵۱ ک خۆره لاتنی سه قز - ۲۶ ک سوننه ته، کوستانی به - سارده سیڤه - دانیشنوان: ۲۰۷ خانو: ۳۹ سونتی - کورد - ئاؤله کانیاو، چۆم - به ره هێ ده غل، دانه ویتله - سپیایی - خوری - زۆن - شوغل: کشت و کال - ئازهل داری - زێگا: ماشین زه و - ده سکرد، جاجم، مزگه وت - قوتابخانه ی هه به -

۶ - جونیان دتی به که له دیهستانی ئیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۴۰ ک خۆره لاتنی سه قز - ۱۵ ک سوننه ته له قه راخی باکوری ئیسفالتی سه قز ئیرانشا دایه کوستانی - سارده سیڤه - دانیشنوان - ۵۵۱ خانو: ۱۰۲ سونتی - کورد - ئاؤله کانیاو - به ره هێ ده غل، دانه ویتله، سپیایی - خوری - زۆن - شوغل کشت و کال - ئازهل داری - ده سکرد جاجم - مزگه وت و قوتابخانه - به رق، لوله که شی - ناشی ئاوری تیدایه -

۷ - چاپانی خواری - دئی یه که له دیهستانی نیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۴۰ ك خوره لاتى سه قز - ۹۰ ك سوننه ته و ۸۰ ك باكوری پردی سوننه ته دایه - کویستانی یه - سارد سیّره، دانیشتون: ۳۸۹ خانو: ۷۲ سونتی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆمی خورخوره - به رهه میده غل، دانه و تله - چنارستان - سپیایی - په روار - خوری - رۆن - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - مزگه وت - قوتابخانه، رینگا، ماشین ره و - ده سکرد جاجم - خیلی تيله کو

۸ - چاپانی سه ری - دئی یه که له دیهستانی نیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۳۷ ك خوره لاتى سه قز ۲ ك پردی سوننه ته - دانیشتون: ۲۶۵ خانو: ۴۹ کویستانی و قه راخی چۆمی خورخوره دایه، سونتی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆم - به رهه میده غل دانه و تله - سپیایی - خوری رۆن - په روار - چنارستان - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری مزگه وت، قوتابخانه، به رق و لوله که شی هه یه

واده ر نه که وئی که چاپانی - صحابه - که له عه ربی دا (کابان و جابان) 'نوسراوه خه لکی نه م مه لیه نده بوئی، چاپانی تریش بووه که سه رداری سوپای کوردی تیران بوه و له گه ل سوپای ئیسلام دا به شه رهاتووّه<sup>۱</sup> و به دیل گیراوه، له باشوری نه م دیدا کیوئی به ناوی - نیمام - هه یه که ده لێن - صحابه - ی له سه ر شه هید کراوه - کیوه که ده له ی که لله قه نده و به سه ر چۆمی خورخور و پردی سوننه ته و کیوئیکی رۆبه رۆئ<sup>۲</sup> که دلین خوشکی صحابه که ی لی نێژراوه و به نیمامی چکوله ناونه بری، ده زوانی (خیلی تيله کو)

۹ - چناره - دئی یه که له دیهستانی سه ربه شارستانی سه قز - له ۳۷ ك خوره لاتى سه قز ۷ ك سوننه ته دایه، کویستانی و سارده سیّره - دانیشتون: ۱۳۸ خانو: ۲۶ سونتی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆمی تیراو - به رهه میده غل، دانه و تله - سپیایی - رۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری، رینگا، ماشین ره و - مزگه وت، قوتابخانه - (خیلی تيله کو)

۱۰ - حانه میران - دئی یه که له دیهستانی نیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۳۸ ك خوره لاتى سه قز ۶ ك سوننه ته - له قه راخی شه قامی خورخوره دایه - کویستانی و

(۱) الاصطلاح فی تمیز الصحابه - اسد الغابه فی معرفه الصحابه

(۲) زیان نامه - حه زره تی عومهری فاروق نوسراوه

سارده سیره - دانیشتوان ۲۹۴ خانو ۷۳ سونئی - کورد، ئاوله چۆمی خوړخوړه و کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی، رۆن، خوری، که شک، شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری، ده سکرد، مه وج، دو مزگه وت - قوتابخانه و حوجره ی فه قی. به رق - لوله که شی هه یه (خیلی تيله کو)

۱۱ - روسته مان - دئی یه له دیهستانی ئیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۴۶ ك خوړه لاتئی سه قز، له قه راخی خوړاوی چۆمی خوړخوړه ۱۵ ك سوننه ته دایه کوستانی یه، سارده سیره - دانیشتوان ۲۸۲ خانو ۵۲ سونئی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وئله، سپیایی - رۆن - که شک - خوری - چنارستان - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - مزگه وت - قوتابخانه (خیلی که لور)

۱۲ - سوننه ته - دئی ناوندی دیهستانی ئیمام و ناوه ندی (به خشی) زیوه - له ۳۴ ك خوړه لاتئی سه قز و قه راخی ئیسفالتی سه قز دیوانده ره دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۸۰۸ خانو ۱۵۰ سونئی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو - به رهه م - ده غل دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری - چنارستانی - تری شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - مزگه وت، قوتابخانه ی سه ره تای و ناوه ندی - نه خوش خانه، پاسگا و دوکانی له سه ر پردایه -

۱۳ سه یفاوا - دئی یه که له دیهستانی ئیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۳۸ ك خوړه لاتئی سه قز - ۱۰ ك سوننه ته و ۱ ك شه قامی چاپان خوړخوړه دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۳۰۶ خانو ۵۷ سونئی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م، ده غل دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوژی که شک - شوغل کشت و کال، ئاژه ل داری - ده سکرد جاجم، ریگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه. به رق - لوله که شی - حوجره ی فه قی .

۱۴ - سپه وره - دئی یه که له دیهستانی ئیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۶۲ ك خوړه لاتئی سه قز - ۲۸ ك سوننه ته، له نیوان دیکانی - ئیلو - قاضی خان و قه لاگای کورکوړ دایه - کوستانی و ده ره یه، سارده سیره - دانیشتوانی ۱۶ خانو ۱۲ سونئی - کورد ئاوله چۆمی ئیلو و کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری - که شک - که ره - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - مزگه وت - قوتابخانه

۱۵ - سیراجاوا - دئی بوه ئیستاکه چۆله به شکلی مه زرا ده رهاتوه له نیوان دۆله سیروقه لاگای کۆرکۆر دایه له ۴۸ ک سه قز - ۲۲ ک سوننه ته دایه

۱۶ - شاشاگه ل - ئیستاکه پئی ده لئین (نوراوا) دئی یه که له دیهستانی ئیمام سه ربه شارستانی سه قز له ۴۰ ک خۆره لاتی سه قز، ۱۰ ک سوننه ته، له نیوان ته مر به گ - جونیان - سه یفاوا دایه - کوستانی و سارده سیړه، دانیشتوان، ۱۵۳ خانو، ۲۵ - سوننی - کورد - ناوله کانیاو و چۆمی ئیرو - به رهه م، ده غل، دانه و یله - سپیایی - رۆن - خوری به رگه ن - هه نگوین - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - زیگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - لوله که شی هه یه

۱۷ - شیخه له - دئی یه که له دیهستانی ئیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۵۰ ک خۆره لاتی سه قز ۱۸ ک سوننه ته و له قه راخی چۆمی خۆرخۆره دایه، کوستانی یه - سارده سیړه - دانیشتوان، ۱۷۳ خانو، ۳۲ سوننی - کورد - به رهه م، ده غل، دانه و یله - سپیایی - رۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - ۹ رقی - لوله شی -

۱۸ - ضامناوا - زامناوا - دئی یه که له دیهستانی ئیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۴۷ ک خۆره لاتی سه قز - ۱۸ ک سوننه ته، له نیوان ئیرو - ته مر به گ دایه - کوستانی یه - سارده سیړه - دانیشتوان، ۱۸۷ خانو، ۳۵ سوننی - کورد - ناوله کانیاو به رهه م، ده غل، دانه و یله - هه نگوین - سپیایی - رۆن - خوری، ترئی - شیلانه - شوغل کشت و کال - نازه ل داری، ده سکرد، جاجم - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه

## ۱۹ - قاوه خانه ی قوزلو: له ۴۵ ک سه قز دایه

۲۰ - قه ره ول - دئی یه که له دیهستانی ئیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۳۸ ک خۆره لاتی سه قز ۱۵ ک سوننه ته و له قه راخی چۆمی خۆرخۆره دایه، کوستانی و سارده سیړه - دانیشتوان، ۱۴۷، خانو، ۲۷، سوننی - کورد - ناوله کانیاو و چۆم - به رهه م ده غل، دانه و یله - سپیایی - رۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری، ده سکرد جاجم - زیگا ماشین ره و - مزگه وت، قوتابخانه -

۲۱ - قه وه خ - مه زرای عه لیخانی هه مه وه یسی یه که ۱ مال و ۱۵ که سی تیدایه

- کانیاویکی ساردو سوکی هه یه له قه راخی ئیسفالتی سه قز ئیرانشا دایه له ۳۸ ك خۆره لاتی سه قز ۱۳ ك سونته ته دایه

۲۲ - قاضی خان - دئی یه که له دیهستانی ئیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۵۰ ك خۆره لاتی سه قز - ۲۵ ك سونته ته و له نیوانی دیکانی - پارسانیان، سپه وړه - قوزلوی گه وړه و چکۆله دایه - کویتانی یه سارده سیره - دانیشتوانی ۴۳ خانو؛ ۸ سونتی - کورد ئاوله کانیاو - به رهه م ده غل دانه ویتله - سپیایی - زۆن - خوری - هه نگوین، تری - گوێز - میوه، چنارستان - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری، باخه وانی - ده سکرد، جاجم - زینگا ماشین زه و - مزگه وت

۲۳ - قه لاگای کۆرکۆر - دئی یه که له دیهستانی ئیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۴۵ ك خۆره لاتی سه قز، ۲۵ ك سونته ته - له نیوان پارسانیان و دۆله سیر دایه - کویتانی و سارده سیره - دانیشتوان ۲۰۸ خانو؛ ۳۹ سونتی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆم - به رهه م ده غل - دانه ویتله - گوێز - تری - هه نگوین - سپیایی - زۆن - خوری، شوغل کشت و کال - ئاژه ل داری - باخه وانی - ده سکرد، جاجم - زینگا ماشین زه و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه، زوربه ی خه لکی ئه م دئی له بنه ماله ی سه ید شوکره ی - پارسانیان نه له م دیدا ئاسه وارو که رسه ی زیری ده ورائی کۆن دۆزراوه ته وه - به لām به داخه وه ته واوی ئه و ئه نتیکه له قیمه ت نه هاوانه، له شاره گه وړه کاندئا توانه وه، بئی ئه وه به قازانجی میژوو یا هه رنه بئی، بو سۆمای چاو، له سه ر تاقی قوزینی خانوه قورماویه کانی دیکانی ئه م مه لبه نده دا بمیننه وه -

کۆرکۆریانی - هه لو - چون ئه م دئی هه لوی زۆر بووه - پیمان وتوه - قه لاگای کۆرکۆر -

۲۴ - قوزلوی گه وړه (سه ری) - دئی یه که له دیهستانی ئیمام به شی شارستانی سه قز - له ۴۷ ك خۆره لاتی سه قز، ۲۵ ك سونته ته - له نیوان تیکانلو و قه ره ول و قاضی خان دایه - کویتانی یه - سارده سیره - دانیشتوان ۴۷۴ خانو؛ ۸۸ سونتی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆم - به رهه م ده غل، دانه ویتله - تری - شیلانه - تری قوزلو له مه لبه ندی سه قز دا به چاکی با ناو بانگه - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - باخه وانی، زینگا ماشین زه و - مزگه وت، فیژگه، به رق،



له قه برستانی نه م دیدا گلکۆی پیاوکی چاکی خواناس به ناوی خوالی خوشبوو - صوفی مصطفی - به ر چاو نه که وئی که گومه زوباره گای له سه رنی یه، خه لکیش زۆری به ریزو که وره ناوده به ن، خه لکی هه ردو قوزلو خویان به نه ولادی نه و پیاو چاکه ده زانن و به ناوی - صوفی له ناوچه دا به ناو بانگن، نیشانه یشیان به سستی پشین بوزو و شالی سپی ده سکردی خویانه، به نیشانه ی نه وه که له بنه ماله ی - صوفی مصطفای خوالی خوشبون، له پستی ده به ستن - به لام به داخه وه نیستاکه زۆرتریان به پیچه وانه ی زئی و شوینی نه م پیاو چاکه، شالی سه وز، له پشت ده به ستن و خویان به سه ید داده تین، نه م پیاو چاکه وه سیه تی کردوه که له ناو قه برستانی چه ماوه ری و، له نیو هه ژاران دابی نژن و گومه ز و شه باک و باره گای له سه ر دورست نه که ن، هه رکاتیش هاته سه ر گلکۆکه ی وه ک دابو ده ستوری قورئان و ئاینی جوانی ساده ی ئیسلام و زئی و شوینی پیغه مبه ری مه زنی خووشه ویت، چه زره تی - محمّد - درودی خوی له سه ر - بجولینه وه، وه ک خه لکی نه م دئی ده لئین: چه ند جار ویتویانه که گومه زی له سه ر دورست بکه ن بلام دواي دورست بون، گومه زه که له خواییه وه زو و خاوه، نه م دئی له ده فته ری ده و له تا به ناوی - گولزاری سه ری - ناوئه بری و نه نوسری -

۲۵ - قوزلوی چکوله (خواری) - دئی یه که له دیهستانی ئیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۴۶ ک خوره لاتنی سه قز - ۲۶ ک سونته ته - له نیوانی - چاپانی خواری - پارسانیان، قه ره ول - قوزلوی سه ری دایه - کوستانی یه - سارده سیڤه دانیشنوان ۷۵ خانو ۱۴ سونتی - کورد - ناوله کانیاو و چۆم - به ره م ده غل - دانه وئله - تری - سپیایی - زۆن خوری - شوغل کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم، ریگا، ماشین ره و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه -

۲۶ - که ندولان - دئی یه که له دیهستانی ئیمام سه ربه شارستانی سه قز - له ۲۷ ک خوره لاتنی سه قز، ۳۰ ک سونته ته - له نیوان - رۆسته مان، ده ره سمايله - و قشلاخی مله - دایه - کوستانی و سارده سیڤه - دانیشنوان ۱۷۹ خانو ۳۴ سونتی - کورد، ناوله کانیاو - به ره م ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری - شوغل کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - ریگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه -

**دیکۆی ته موّغه:** ته موّغه له دووشه تیکه له ۱ - وشه ی (ته ح) نه م وشه بو ته عه جوب به کارده بری، بو وینه کاتی به کارده بری که مرو له چاکی یا خراپی و ناحه زی شتی سه ری سوربمینی، وه ک: ته ح له و گوله چه نده جوانه. چون به ره می نیشتمان. ۲ - وشه ی (موغ) موغ به مانای زانا له نایتی زه رده شتی دایه:

له پیشدا (ته ح له و موغه) بوه به ره به ره به شکلی «ته موّغه» ده رهاتوه، ده کری نه م شوینه له کوندا زانا یه کی گه وره ی نایتی (موغ) ی تیدا بوئی: به و هویه وه به م ناوه مه شهوور بوئی.

نه م دیکۆیه له ۱۸ دئی گه وره و چکوله پیکهاتوه و ۲ ربه ره که ی ۲۵۷ ک چوار گوّشه یه و له خوْراوای شاری سه قز دایه و حه شیمه تی ۶۴۰۰ که سه و سنوری به م جوّره یه:

۱ - له باکوره وه به دیکۆی سه را و تورجان

۲ - له باشوره وه به دیکۆی میره دئی و سه رشپو

۳ - له خوْره لاته وه به شاری سه قز و دیکۆی صاحب و سه را و سه رشپو

۴ - له خوْراووه به ناوچه ی مه هاباده وه نوساوه.

دئی ته موّغه به ناوه ندی نه م دیکۆ دانراوه، که ناوی دیکۆ که له ناوی نه م دئی میژویی یه گیراوه ته. نه م دئی له ۱۵ ک شاری سه قز و له سه ر شه قامی قیره تاوی سه قز بانه داهه لکه وتوه، هه ردولقه کانی چۆمی سه قز له باشوری نه م دیدا تیکه ل به یه ک ده بن و به به ر ناودیدا به ره و، سه قز دا دابورن

کیوی حه وته وانان که حه وت قسنی تیدایه، به وته ی خه لکی ناوچه ی سه قز بریه تین له حه وت (صحابه) و له ویدا شه هید کراون (خوازاناتره)، له قه راخی حه وته واناندا (قه لا نه شرة فی) زوانگایه کی تاییه تی هه یه، له سه ر نه م کیوی ناسه واری کونی تیدایه (سکه و نه تیکه ی زیری پیش و دوا ی ئیسلامی تیدا دوزراوه ته وه) سنوری دئی ته موّغه به م جوّره یه:

۱ - له باکوره وه به دئی قشلاخی سه ری و مه رخوز

۲ - له باشوره وه به دئی میتو

۳ - له خوْراووه به دئی کویره گوّز - ۴ - له خوْره لاته وه به

(۱) نوسه ربو خۆم نه وسکانه ی که خه لکی مه رخوز دیوبانه وه دیومه - به داخه وه گشتی به فیرۆژدشت (نوسه ر)

به رهه می نه م دیکۆیه گه نم و جو و نوک و گوله به روژه یه. به رهه می ناژه لیشی  
 هه یه. ته ره کاری و بیستانی تیدا ره عه مه ل دئی. ده سکردی ژنان زورکه م جاجم وشتی تره  
 ناوی دیکانی به ریزی نه لّفوئی به م جوّره یه.

۱ - **نایچی** - دئی یه که له ديهستانی ته موغه سه ربه شارستانی سه قز - له ۷ ک  
 باشوری خوراوی سه قز ۱۳ ک ته موغه و ۱ ک ئیسفالتی سه قز بانه و له بناری کیوی  
 وه نه وشه دایه سارده سیّره - دانیشتوان ۷۲۹ خانو ۱۳۵ - سوننی - کورد - ئاوله چۆم و  
 کانیاو به رهه م ده غلّ دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری هه نگوین چنارستان - شوغلّ  
 کشت و کالّ - ناژه لّ داری - مزگه وت و حوجره و فه قی - قوتابخانه - به رق و لوله که شی  
 هه یه -

۲ - **بوّبه کتان** - دئی یه که له ديهستانی ته موغه سه ربه شارستانی سه قز - له ۳۵  
 ک باشوری خوراوی سه قز - ۲۵ ک ته موغه - له نیوان شیخ چۆیان و طایه ر بوّغده - دایه -  
 کوستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۳۹۶ خانو و ۷۴ سوننی - کورد - ئاوله کانیاو -  
 به رهه م ده غلّ دانه وئله - سپیایی - رۆن - که شک - خوری - به رگن - شوغلّ کشت و  
 کالّ - ناژه لّ داری - رینگا ماشین ره و - مزگه وت قوتابخانه - چون نه م شوینه به - بووک -  
 به خشراوه وتوبانه - بو بووکتان جاورده ورده بوه ته - بو بووکتان - بوّبه کتان -

۳ - **ته موّغه** - دئی ناوه ندی دیکوی ته موّغه یه سه ربه شارستانی سه قز - له ۱۵  
 ک باشوری خوراوی سه قز و قه راخی چۆمی سه قز و ئیسفالتی سه قز - بانه دایه - قوپی یه  
 - سارده سیّره - دانیشتوان ۵۶۱ خانو ۱۰۴ سوننی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو به رهه م  
 ده غلّ - دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوزی - شوغلّ کشت و کالّ - ناژه لّ داری - مزگه وت  
 و حوجره مه لا و فه قی ی هه یه - به رق و لوله که شی.

له قه دیما کوردان په یره وی ئاینی زه رده شت بوون وه - موغ - یانی زانای زه رده شتی  
 - یانی ته ح له و موغه .

یانی، ته ح له و موغه، یا : نه وه تا نه و موغه ،

۴ - خه یدە ر دئی یه که له دێهستانی ته موغه، سه ربه شارستانی سه قز - له ۷ ک باشوری سه قز ۱۵ ک ته موغه دایه - کوستانی و ده ره و سارده سیڤه، دانیشنوان ۲۵۶ خانو ۴۸ سوننی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆمی سه قز - به رهه م ده غل، دانه و ئله - سپیایی، رۆن - خوژی، ته ره کاری - میوه - شوغل - کشت و کال، ئاژه ل داری - ده سکرد - گۆره وی - لباد - جاجم - به ره له قه دیمه وه مزگه وت و حوجره و فه قئی بووه - قوتابخانه، رینگا ماشین ره و - مه سه لی کوردیه که ده لێن - ده کوژی و ده روا بوخه یدەر - وادیاره که خه یدەر له قه دیمه قه لا و په نای لی قه و ماوان بووه (خه یدەر) یانی - خیرۆ ده ره - ۹ ر

۵ - شیخ چۆپان - دئی یه که له دێهستانی ته موغه سه ربه شارستانی سه قز - له ۴۵ ک باشوری خوراوی سه قز، ۳۵ ک ته موغه، له نێوان بۆبه کتان - گوژی و میرگه نه خشینه دایه - کوستانی و سارده سیڤه - دانیشنوان ۴۰۲ - خانو ۷۶ سوننی، کورد، ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه و ئله، سپیایی - رۆن - خوری - که شک - به رهه می مه ژومالیات، شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، گۆره وی، جاجم - رینگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه -

۶ - تایه ر بوغده - (گه نمان) دئی یه که له دێهستانی ته موغه سه ربه شارستانی سه قز - له ۳۰ ک باشوری خوراوی سه قز، ۲۰ ک ته موغه - له نێوان - کونده لآن و بوبه کتان دایه - کوستانی و سارده سیڤه - دانیشنوان ۲۴۷، خانو ۴۶، سوننی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه و ئله، سپیایی - رۆن - خوری - به رهه می ئاژه ل - شوغل کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، گۆره وی - جاجم - به ره - به رمال - رینگا ماشین ره و له کاتی و شیکدا - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه - له پیشدا پێیان وتوه - گه نمان - ۹ ر

۷ - عه لیاوا - دئی یه که له دێهستانی ته موغه سه ربه شارستانی سه قز - له ۷ ک باشوری خوراوی سه قز - ۱۰ ک ته موغه و قه راخی شه قامی ئیسفالتی سه قز بانه دایه - کوستانی و سارده سیڤه - دانیشنوان ۶، خانو ۱ سوننی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو - به رهه م ده غل دانه و ئله - سپیایی - گاوداری تێدایه - به رق و لوله که شی هه یه -

۸ - قه به غلّو - دئی یه که له دیهستانی ته مۆغه - سه ربه شارستانی سه قز له - ۱۲ ک باشوری خورّوای سه قز، ۱۵ ک ته مۆغه - کوستانی یه و سارده سیره، دانیشتوان ۷۳۱ خانو و ۱۳۶، سونئی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆمی سه قز - به رهه م، ده غلّ، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری، چنارستان - ته زه کاری - گرکه ی نه م دئی به ناو بانگه، شوغلّ، کشت و کالّ - ناژه لّ داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی، زیگا، ماشین زه و - له قه دیمه وه مزگه وت و مه لا و فه قئی ی بووه - قوتابخانه - لوله که شی - به رق.

۹ - قشلاخی نه فغانان - دئی یه که له دیهستانی ته مۆغه سه ربه شارستانی سه قز له ۲۲ ک باشوری خورّوای سه قز ۷ ک ته مۆغه و له نیوان - ته مۆغه - کونده لّان و مرخوز دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۳۱۷، خانو ۷۰ سونئی - کورد - ئاوله کانیاو له قی خورّوای چۆمی سه قز که به قبیله یدا دیته خوارئی - به رهه م، ده غلّ، دانه وئله، سپیایی - زۆن - خوری و به رهه می ناژه لّ - ته زه کاری، چنارستان - شوغلّ، کشت و کالّ - ناژه لّ داری - ده سکرد، گوره وی - جاجم - به زه - مزگه وت و قوتابخانه و زیگا، خیزرئز، ماشین زه و - به رق.

۱۰ - قشلاخی - صالح به گ - دئی یه که له دیهستانی ته مۆغه سه ربه شارستانی سه قز - له ۱۱ ک باشوری خورّوای سه قز - ۷ ک ته مۆغه و قه راخی ئیسفالتی سه قز بانه دانه - کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۳۳۵، خانو ۶۲، سونئی - کورد - ناو کانیاو و چۆمی سه قز - به رهه م، ده غلّ، دانه وئله - سپیایی، زۆن - ماست - که ره - شیر - خوری - ته زه کاری، شوغلّ، کشت و کالّ - ناژه لّ داری - ده سکرد - گوره وی، مزگه وت - قوتابخانه - به رق - لوله که شی -

۱۱ - قه وه خ - دئی یه که له دیهستانی ته مۆغه سه ربه شارستانی سه قز - له ۱ ک باشوری سه قز ۱۵ ک ته مۆغه - دایه - ده شتاییه - سارده سیره - دانیشتوان ۳۰۰ خانو ۵۰ سونئی - کورد - ئاوله کانیاو، به رهه م ده غلّ دانه وئله - سپیایی - گاوداری، شوغلّ کشت و کالّ ناژه لّ داری کارگه ری - ئیستاکه به شکلی گه زه کیکی شاری سه قز ده رهاتووه و پالّی داوه به گه زکی قه ره چیاواوه، که ئیستاکه پی ده لّین - شه ریفوا - مزگه وت و به رق و ئاوی هه یه - قه وه خ موقوفه ی مزگه وتی شیخ شمس الدینی سه قز بوه به لّام نه مزگه وت ماوه و نه مه وقوفه

## ۱۲ - قاره مان - دئی یه که له دیهستانی ته مه غه سه ربه شارستانی سه قز - له ۳۴

ک باشوری خوراوی سه قز - ۲۰ ک ته موغه، له نیوان دیکانی - تایه ر بوغده و کانی به ند. دایه - کوستانی یه، سارده سیره - دانیشنوان ۱۲۸، خانو ۲۴ سوننی - کورد - ناوله کانیاو - به ره م، ده غل، دانه ویتله - به ره می مه رومالیات - نه م دئی بو نازه ل داری زور به که لکه - شوغل کشت و کال - نازه ل داری مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه - ده سکرد - گوره وی -

## ۱۳ - کونده لان - دئی یه که له دیهستانی ته موغه سه ربه شارستانی سه قز - له

۲۷ ک باشوری خوراوی سه قز ۱۲ ک ته موغه - له نیوان تایه ر بوغده و قشلاخی سه ریدایه کوستانی و سارده سیره و له قه راخی لقی خوراوی چومی سه قز دایه - دانیشنوان ۴۴۹ خانو ۸۴، سوننی - کورد - ناوله کانیاو و چوم - به ره م ده غل، دانه ویتله - رۆن، سپیایی - خوری - به ره می نازه ل - چنارستان - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد - گوره وی - جاجم، زینگا، خیزریژی ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق، ناوی لوله که شی -

## ۱۴ - کویره گوینز - دئی یه که له دیهستانی ته موغه سه ربه شارستانی سه قز - له

۳۲ ک باشوری خوراوی سه قز، ۱۷ ک ته موغه، - دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشنوان ۲۴۳، خانو ۴۵ سوننی - کورد - ناوله کانیاو - به ره م ده غل، دانه ویتله - سپیایی - رۆن - خوری - شوغل، کشت و کال، نازه ل داری - مزگه وت، قوتابخانه -

## ۱۵ - مامه شا - دئی یه که له دیهستانی ته موغه سه ربه شارستانی سه قز - له ۴

باشوری خوراوی سه قز ۱۱ ک ته موغه دایه - کوستانی یه - سارده سیره - دانیشنوان ۲۹۶ خانو و ۵۵ سوننی - کورد - ناوله کانیاو - به ره م ده غل دانه ویتله - سپیایی - رۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد - گوره وی - مزگه وت - قوتابخانه - زینگا، ماشین ره و - له م دیدا کانی پولآ و ناسن هه یه نیستاکه ده ولت نه م دئی ناوناهه - نیسلام ناوا - به رق

## ۱۶ - میتوو - دئی یه که له دیهستانی ته موغه سه ربه شارستانی سه قز - له ۱۹ ک

باشوری خوراوی سه قز - ۴ ک ته موغه - ۴ ک تا نیسفالتی سه قز بانه له حاست پردی ته موغه وه - کوستانی و سارده سیر له داوینی خوهره لاتنی کتوی (باباسه بتلو) دایه دانیشنوان ۱۶۰ خانو و ۲۹ سوننی - کورد - ناوله کانیاو، به ره م، ده غل، دانه ویتله -

سپایی - زۆن - خوری - به رگن شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، گۆره وی - زتگا ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه،

۱۷ - مه لقه ره نی - دئی یه که له دیهستانی ته موغه سه ربه شارستانی سه قز - له ۷ ک خوراوی سه قز ۲۲ ک ته موغه، له داوینی خوهره لاتی کیوی (نالمه لو) دایه که تیتساکه زاداری له سه ره<sup>(۱)</sup> ده ره یه - سارده سیړه - دانیشنوان ۴۴۰، خانو ۸۲، سونتی، کورد - ناوله کانیاو و چۆمی مه لقه ره نی - به رهه م ده غل، دانه ویتله - سپایی - زۆن - خوری - ته زه کاری - بادام - گوژ - کانی به رد، شوغل کشت و کال، نازه ل داری، به رد ده رهتینان، له قه دیمه وه مزگه وت و حوجره و مه لا چاکی بووه - به رق، لوله که شی - قوتابخانه - خانوی بیهداشت -

۱۸ - هیجانان - دئی یه که له دیهستانی ته موغه سه ربه شارستانی سه قز - له ۱۷ ک باشوری سه قز - ۱۷ ک ته موغه - له نیوان خه یدره و قبه غلو دایه، کوستانی یه - سارده سیړه - دانیشنوان ۵۶۵، خانو ۱۰۵، سونتی - کورد - ناوله کانیاو شیواو - به رهه م ده غل، دانه ویتله - سپایی - زۆن - خوری - ته زه کاری - میوه - به رهه می - تری - چنارستان - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، گۆره وی - به زه، زتگا ماشین زه و مزگه وت و فقه قی، قوتابخانه، لوله که شی - به رق.

## دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز

تورجان - ناوی دئی یه کی میژویی یه که ناوی دیهستانی تورجان له وه وه گیراوه ته وه - که یه کیکه له ده دیهستانی کانی شارستانی سه قز - سنوری به م جوړه ی خواره وه یه - ۱ - له باکوره وه به دیهستانی یه لته مری بوکان ۲ - له باشوره وه به دیهستانه کانی سه راو ته مؤغه ۳ - له خوړه لاته وه به دیهستانی سه را ۴ - له خوړاواوه به دیهستانی گه ورکی مه هاباده و نوساوه - رووبه ری نه م دیهستانی ۲۵۶ کیلومېتره که له هه رک یکدا ۲۴/۲۸ که س نیشته جی یه - ژوماره ی دانیشتوانی ۲۶۱۷ که سه

پچونیه تی سورشتی: نه م دیهستانی دووجوړه ناوو هه وای هه یه - ۱ - گشت نه ودی یانه ی که له م لاوای چۆمی ته ته هووه وه لکه وتون، زوړتری زه ویه کانیا ننه رم ولماوی و به برشت وراستین، که بوکشت و کال، ته ره کاری - چنارستان - باخ - وېنجه - یه ره ل ماسی، گوله به زوژه و شتی تر به هووی ناوی به خپرو زوړی چۆمی ته ته هووه وه، زوړ باش و به که لکن - بیجگه له وانه ناووه وای قه راخی چۆمی ته ته هوو ناران و خوش تر و که م به فرتره - ۲ - به لام هه وای نه ودی یانه ی که له نیو شیووده ره و داویتی شاخه به رزه کاندان، ساردتره و زه ویه کانیشیان لیزو لاپال و که م برشت تره و بو نازه ل داری، باخداري - باشته، تا بو کشت و کال، ناوی نه م مه لیه نده له چۆمی ته ته هوو و کانیاو و چۆمیلکه کان وه ده س دئی - به ره می گرنگی بریه تیه له ده غل، دانه وېله - یه ره ل ماسی - روڼ - خوری - که شک - شیر - ماست - په نیر - که ره - خوری - به رگن - موو، پیست - میوه به تاییه ت سیو - ته ره کاری - شوغلی خه لکی کشت و کال و نازه ل داری یه - ده سکردي پیاوان - برمالم - پویه شمین - جاجم - ده سکردي ژنان - گوړه وی - پوزلوخ و بوزوه، لباد و قاپوت و که په نک و په سته که له م مه لیه نده دا دورست ده کرین و ده سونرینه وه -

دیهستانی تورجان خاوه نی ۲۴ دئی یه که ژوماره ی دانیشتوانی ۶۲۱۷ که س و خانوه کانیه ۱۱۷ خانوه به رق له ۹ دئی، لوله که شی له ۱۰ دئی، شه قامی ماشین ره وی خیزریر بو ۱۴ دئی کیشراوه، مه لا له ۲۰ دئی، یانه ده رزی وه شین له ۲ دئی، نه وت فروشی له دئی یانه ی هاوکاری له ۱ دئی مزگه وت له ۲۴ دئی، قوتا بخانه ی سه ره تایي له ۱۹ دئی، ناوه ندی له ۱ دئی نه خوش خانه له دئی، یانه ی خاوین راگرتن (بیهداشت) له دئی

نه م دیهستانه - یه ره ل ماسی - روڼ - خوری - گوله به زوژه - ته ره کاری - که نم -



نۆك بۆده ره وه ی دیهستان ده نیری -

دیی - باغلوجه - به هوئی نه وه که له ۱۰ ک شه قامی نیسفالتهی سه قز - بوکاندا  
 هه لکه وتوه و باشتی په یوه ندی دیکانی ده ورو بهر به شاره کانی سه قز و بوکانه  
 وه زاده گری به ناوه ندی نه م دیکو - به جیی دیی - تورجان هه لیژ یردراوه، 'دیئ باغلوجه له  
 باکوره وه به دیکانی بوغده که ندی - قاره وا، کاریزه ی گلی ۲ - له باشوره وه به دیئ  
 سه یدوا ۳ - له خورآواوه به دیکانی - گه ردی گلان - زه مبیل - جه میان ۴ - له  
 خوره لاتنه وه به دیکانی - شقویف کوچکی سه ری وه نوساوه

دیکوی تورجان، له نیوان کیو و ته په و دهشت و شیوو ده ره کانی، کوستانی، په ناو  
 بانگی - وه ستا مسته فا - و ناوه رۆی چۆمی - ته ته هو «زیوینه چۆم» و چۆمیلکه کانی تری  
 دا هه لکه وتوه، به م جوړه نه م مه لبه نده هه م خاکی به پیت و برشتی بوکشت و گال و  
 که شاهه رزی هه یه، هه م کوستان و له وه رگای به رین و گزوگیای به به هره و خوشی  
 بۆمه رو مالیات و ناژه ل هه یه - به لام به داخه وه هه رساله ملوین ملوین لبتی ناووده یان  
 هه زار تۆن ماسی، نه م چۆمانه به خورای ده روا و له کیس ده چیی، نه گه ر ده ولت لایه کی  
 له فه لا کان بکردایه ته وه و هه رنه بوایه. له نزیکي دیکانی: قه ره گوین - یا به ره و ژورتر  
 سه د دیکي له سه رنه م چۆمه بیه ستایه، دیاربوو و لات به خویدا ده هات و به جوانی  
 ده غه ملی و وکو به ده شتی خودا ده رازاوه، ئیتیر گشت به لاونه خوشی و دیو و درنجیکی لی  
 دوورده که و ته وه وکار بو بیکاران ده دوزراوه، ئیتیرچی دی نه ی ده هیشت هه رساله زاران  
 کوردی هه ژار ده سستی ژن و مندالی خویان بگرن و بو تیر کردنی زگی مال و مندال، له شاره  
 دووره کانی سه منان - زاهیدان - نه راك - تاران و هه مه دان، تووره یان بی و له ولات ناواره  
 بن و بتارین،

**زیگاوین** - زیگای تورجان له حاستی دیئ کاریزه ی سه ردار له شه قامی سه قز -  
 بوکان جیا ده بیته وه و تا تورجان ده روا، زورتری دیکان له م زیگا که لک وه رده گرن،  
 باغلوجه تا سه قز ۳۵ ک - ه - ۱۰ ک - ی خیزریزه و، ۲۵ ک - یشی نیسفالته، له م ۲۴  
 دی یه، ۱۵ دیئ زیگای خیزریژ، ۸ دیئ زیگای خاکی، یه ک دیئ بی زئی یه، ژوماره ی  
 دیکانی به ریزی نه لفوبی به م جوژه یه

۱ - ئینچکە - دئی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز - له ۵۹ ک باکوری خوراوی سه قز و ۲۵ ک باغلوچه - ۶ ک باشوری تورجان دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتون ۱۰۰ خانو ۱۹ سوتنی - کورد - ناوله کانیاو - به ره م، ده غل دانه وئله - سپایی - زۆن - خوری - به رگن، شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - مزگه وت - قوتابخانه - زیکا - ماشین ره و -

۲ - باغلوچه - دئی ناوندی دیهستانی تورجانه - له ۳۰ ک باکوری خوراوی سه قز - ۱۲ ک نیسفالتی سه قز بوکاندایه - کوستانی یه، سارده سیره - دانیشتون ۴۹۱ خانو ۷۳ سوتنی کورد - ناوله کانیاو و چوما و - به ره م، ده غل، دانه وئله، سپایی - زۆن - خوری - چنارستان - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم، زیکا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق، لوله که شی هه یه - نه م دئی یه مه وقوفه ی مزگه وتی سوری شاری مه هاباده، مه لاسه ید حوسه ینی باغلوچه، به ناو بانگ بو، خوالی خوش بو، به نه خوشی شه پله له دنیاده رچوه - تله فون - باغلوچه ؛ یا نی باخی هه لوچه .

۳ - بوغده که ندی - دئی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز - له ۲۵ ک باکوری خوراوی سه قز ۶ ک باغلوچه، ۶ ک نیسفالتی سه قز بوکاندایه - کوستانی و سارده سیره، دانیشتون ۷ خانو ۱ سوتنی - کورد، ناوله کانیاو و چوم - به ره م، ده غل - دانه وئله - سپایی - زۆن - خوری - چنارستان - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد جاجم - زیکا ماشین ره و، مزگه وت و حوجره ی فه قی - قوتابخانه - به رق - لوله که شی - هه یه - مه لاهه لی ره بیانی له ته مه نی ۹۵ سالیدا له سالی هه تاوی کوچی دواپی کردوه وله ته پرستانی نه م دیدا نیترا وه . بوغده که ندی : یا نی گونزی که نم .

۴ - بوگه به ستی - دئی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز - له ۳۰ ک باکوری خوراوی سه قز ۹ ک باغلوچه، ۵ ک نیسفالتی بوکان سه قز و له قه راخی باشوری چۆمی - ته ته هو دایه، قۆبی و نارانه - دانیشتون ۳۴۸، خانو ۶۵، سوتنی، کورد - ناوله چوم و کانیاو - به ره م، ده غل، دانه وئله، یه ره ماسی - گوله به زۆزه - سپایی - به ره می مه زومالیات - چنارستان - ته ره کاری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری (گامیش و مانگاومه ز) ده سکرد، جاجم - زیکا، ماشین ره و - مزگه وت - حوجره، قوتابخانه - لوله که شی - به رق . بوگه به ستی ؛ یا نی . شوپنی بون خوشی « به ستی »،

۵ - **تورجان** - دئی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز - له ۵۴ ک خوراوی سه قز ۲۰ ک باغلوچه دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشنوان ۸۹۵ خانو ۱۵۱ سونئی - کورد، ئاوله چۆم و کانیاوه سارده سه رته زینه کانی زۆر و زۆرداری، کیو و شیو ولاپاله، سه رسه وزه کانی تورجان، به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری - میوه، چنارستانی - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - بوزو (شال) - بوزوی مه ره زی تورجان به ناو بانگه - زیگا، خیزریژی ماشین ره وه - دو مزگه وت مه زگه وتی جامیعا و مزگه وتی مه لا و سوو - قوتابخانه ی سه ره تای و ناوه ندی - پاسگا - نه خوش خانه - یانه ی هاوکاری - تیدایه، گلکوی زانای خواناس و پایه به رزی کورد - خوالی خوشبوان - مه لا عه لی قزلجی - مه لا عه بدولحه مید - حاجی بابا شیخ له م دیدایه - نه م دئی یه له زه مانئ خوالی خوش بوو - قوچ به گ و ژنه ده س به خیر و داوین پاکه که ی - نورالنسا خانم زانکوی زانین و فیربون و خواناسین بووه، و هه رساله زیاتر له ۷۰ فه قی له م شوننه دا خوئندویانه و به هره ی زانست و خواناسیجان وه رگرتووه، نه توانم بلیم هیچ مه لا و فه قی و خوئنکار و کارگه ر و جوتیارو ژن و پیاویکی کوردی دل پاک نی یه که خیر و بیرویشک و ته وژم و که لک و قازانج و به هره ی نه م زانکوه و ره، و نه م مه درسه به ناو بانگه ی پی نه گه یشتی، خوژگایه کو، کوردانی نیستاکه یش نه و غیره ت و مه ردانه گی یان ببووژایه ته وه تیشکی خوئندن و ده س به کار بوون و چرای زووله خودا کردن و هه ستانه وه یان سه رله نوئی هه لکردایه

۶ - **جه میان** - دئی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز له ۴۸ ک باکوری خوراوی سه قز ۷ ک باغلوچه ۵ ک شه قامی بوکان، تورجان دایه - کویستانی و ئارانه - دانیشنوان ۵۳ خانو ۱۰ سونئی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری - میوه، تری - قه یسی - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری، ده سکرد، جاجم - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه

۷ - **زه مییل** - نیستاکه چۆله - له سه ره شه قامی بوکان تورجان دایه - قوپی و له قه راخی چۆمی ته ته هو دایه - ماوه یی خانه قای زه مییل به ناو بانگ بووه، به لام چۆله و زه ویه کانی له بوکانه وه ده کیل درئ -

۸ - **سونج** - دئی یه له دیهستانی تورجان له ۳۰ ک باکوری خوراوی سه قز ۶ ک

باغلوجه - له نیوان - هه به کی - کانی زیرینه، مه رخوز - یازیلاغی دایه - کویتسانی و سارده سیره - دانیشتون ۳۰۰ ک خانو ۵۰ سونتی کورد - ئاوله چۆم و کانیاو - به رهه م ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد - گوهره وی، زینگاماشین ره و - به رق مزگه وت، قوتابخانه ی هه یه - کیوی - سولتان خه زایی - له قبیله ی نه م دیدایه که ده لئین (صحابه) بوه و له سه ر نه و کیوه شه هید کراوه - خوشکه که یشی له نیوقه دی خوهره لاتنی کیوه که دایه (خوازاناتره) سونج ناوی یه کی له سه دارانی مه غول بوه، که نه م دتی و سونج و سه ر سونجی بانه یش به ناوی نه وه وه ناوئراون - نه کرئی نه م سه رداره له گه ل خه لکی کوردی نه م شوینانه به شه زهاتی و شکابی جا خه لکی به یادی نه وزوداوه نه م جیگانه یان ناو نابی سونج - گلکوی خوالی خوشبوو مه لا صالح شافیعی باوکی نووسه ر له م دیدایه که له ئاکامی زه حمه ت و بارهتانی خوالی خوش بو، نه م مه لا و زانایانه له ودی داهه لکه وتون ۱ - نووسه ر - ۲ - مه لا محمّدی ره زایی ۳ - مه لا عبدالقادری فایض ۴ - مه لا عمری رحیم پور ۵ - مه لا عه لی مه ولودی ۶ - مه لا ره شیدی سوله یمانی - ۷ - مه لا حسین - ی هوشمند ۸ - مه لا علی لیمویی

۹ - سه رکه ل دتی یه که له دیهستانی تورجان، سه ربه شارستانی سه قز له ۲۱ ک باکوری خوړاوی سه قز ۷ ک باغلوجه له نیوان - یازیلاغی، هه به کی - شقیف دایه - کویتسانی و سارده سیره دانیشتون ۱۴۰ خانو ۲۵ سونتی - کورد - ئاو له کانیاو - به رهه م ده غل دانه وئله - سپیایی - زۆن خوری - که شک - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری. مزگه وت قوتابخانه -

۱۰ - سه یدای جه میان - دتی یه که له دیهستانی تورجان، سه ربه شارستانی سه قز - له ۵۱ ک باکوری خوړاوی سه قز - ۸ ک باغلوجه، له نیوان کانی زیرینه و جه میان دایه - ده ره یه - سارده سیره - دانیشتون ۳۹، خانو ۸، سونتی - کورد - ئاوله کانیاوده ره - به رهه م - ده غل، دانه وئله - زۆن - خوری - سپیایی - هه نگوین - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد گوهره وی - مزگه وت -

۱۱ - شقیف - دتی یه که له دیهستانی تورجان، سه ربه شارستانی سه قز - له ۲۶ ک باکوری خوړاوی سه قز ۶ ک باغلوجه له نیوان سه رکه ل - بوغده که ندی - باغلوجه

دایه - کوستانی یه سارده سیره - دانیشتوان ۱۳۳، خانو ۲۵، سونتی - کورد - ئاوله کانیاو - به ره م ده غل، دانه وئله - سپیایی، زۆن - خوری - ده سکرد - گۆزه وی - زیگا له کاتی وشکیدا ماشین زه و - مزگه وت -

۱۲ - شیلاناوی - دی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز - له ۴۹ ک باکوری خوراوی سه قز ۱۵ ک باغلوچه - ۸ ک شه قامی تورجان بوکان دایه - ده ره یه کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۱۴۵، خانو ۲۷، سونتی - کورد - ئاوله کانیاوده زه - به ره م ده غل دانه وئله - زۆن سپیایی - خوری - تری - گوێز - کشت و کال - ئاژه ل داری ده سکرد، گۆره وی - زیگا ماشین زه - مزگه وت - فیرگه - به رق - لوله که شی -

۱۳ - غولامالی - دی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز له ۷۲ ک خوراوی سه قز، ۲۰ ک باغلوچه له نیوان قره گوێز - قاقلا و قولقوله دایه - کوستانی یه - ئارانه - دانیشتوان ۹۲ خانو ۱۸ - سونتی - کورد - ئاوله چۆمی ته ته هوو کانیاو، به ره م ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - زیگا ماشین زه و - مزگه وت فیرگه -

۱۴ - قاره وا گه وره - دی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز - له ۲۳ ک باکوری خوراوی سه قز - ۷ ک باغلوچه، له قه راخ چۆمی ته ته هو له نیوان بوگه به ستی - بوغده که ندی - کاریزه ی نه یوب دایه - کوستانی و ئارانه - دانیشتوان ۴۸۷ خانو ۹۱ - سونتی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو - به ره م ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری - چنارستان - یونجه، یه زه ل ماسی - گوله به زۆزه - ته زه کاری - شوغل کشت و کال، ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - مزگه وت - قوتابخانه، له قه راخی زیگای تورجان بوکان دایه -

**۱۵ - قاره وا چکۆله -** دئی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز -  
له ۳۵ ك باکوری خۆراوای سه قز، ۸ ك باغلوچه - ۳ ك قاره وا گه وره دایه - دانیشتوان ۱۰۳  
خانو ۲۸، سوننی - کورد - ئاوله چۆمی ته ته هو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی -  
به رهه می مالیات - زۆن - خوری، چنارستان - یه زه ل ماسی - وئینجه - گۆله به زۆزه -  
ته زه کاری شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زیگا  
ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه

**۱۶ - قه ره گوینز -** دئی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز - له  
۶۵ ك خۆراوای سه قز - له قه راخ چۆمی بۆکان و شه قامی بۆکان گه وره کان و ۱۵ ك  
باغلوچه دایه، کویتانی و ئارانه - دانیشتوان ۶۵۷، خانو ۱۲۲، سوننی - کورد، ئاوله چۆم و  
کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - چنارستان، سپیایی - زۆن - خوری - وئینجه - یه ره ل  
ماسی - گۆله به زۆزه، شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، گۆره وی - زیگا  
ماشین زه و - مزگه وت و حوجره - قوتابخانه -

**۱۷ - قازانتا -** دئی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز - له ۷۸ ك  
خۆراوای سه قز - ۳۰ ك باغلوچه له نێوان تورجان و قولقۆله و له قه راخ چۆمی بۆکان دایه  
- کویتانی یه - ئارانه، دانیشتوان ۵۲، خانو ۱۰ - سوننی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو  
به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - چنارستان - وئینجه، یه زه ل ماسی - گۆله به زۆزه  
- ته ره کاری - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد - گۆره وی - زیگا، ماشین زه  
- مزگه وت - قوتابخانه -

**۱۸ - قاقلاوا -** دئی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز - له ۴۷ ك  
خۆراوای سه قز - ۲۲ ك باغلوچه له قه راخ چۆمی بۆکان له نێوان قولقۆله و زه مبیل دایه -  
قۆپی یه - ئارانه، دانیشتوان ۲۱۴، خانو ۴۰ - سوننی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو - به رهه م  
ده غل، دانه وئله - سپیایی - چنارستان - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد  
گۆره وی - زیگا، ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه

**۱۹ - قولقۆله -** دئی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز - له ۷۳ ك  
خۆراوای سه قز - ۲۵ ك باغلوچه، له نێوان - قاقلاوا - غولامالی - قازانتا - دایه -  
کویتانی یه، سارده سیڤه - دانیشتوان ۲۲۶، خانو ۴۲ - سوننی - کورد - ئاوله کانیاو -

به رهه م ده غل دانه وئله - سپیایی - رۆن خوری - به رهه می نازهل داری - ده سکرد - گوره وی - رینگا ماشین ره و - مزگه وت حوجره - قوتابخانه -

۲۰ - کاریزه - دی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز - له ۳۶ ک باکوری خوراوی سه قز - ۶ ک باغلوچه له نیوان قاره واهه ردیگلان - باغلوچه دایه - ده شتایی یه نارانه - دانیشنوان ۵۴۲ خانو ۱۰۱ - سوننی - کورد - ناوله کانیاو - به رهه م ده غل دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری - شوغل کشت و کال نازهل داری - ده سکرد - رینگا ماشین ره و مزگه وت - قوتابخانه - به م دی ده لئین کاریزه ی نه ییوب -

۲۱ - کانی زیرینه - له ده فته ری ده وله تا ناوی - نه حمه داوای سونج - ه - دی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز - له ۳۵ ک باکوری خوراوی سه قز - ۱۰ ک باغلوچه له نیوان سونج و سه یداوای جه میاندايه - نه م دی یه وه ک له ناوی ده رنه که وی کانی ته لاوزیره چون بو نازهل داری و کشت و کال لنگه ی که مه - خاکی زور به بوشت و پسته و هه وای زور خوشی هه یه - به لام به داخه وه ئیستاکه چوله و زه ویه کانی له م لاولاوه سه رسه ری ده کیلری -

۲۲ - گه ریگلان - دی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز - له ۴۳ ک باکوری خوراوی سه قز - ۸ ک باغلوچه و له قه راخی شه قامی بوکان تورجان دایه - کوستانی یه - نارانه - دانیشنوان ۵۲۶ خانو ۹۸ - سوننی - کورد - ناوله چومی بوکان و کانیاو - به رهه م ده غل دانه وئله - سپیایی - رۆن - به رهه می نازهل - چنارستان - یه ره ل ماسی - گوله به رۆزه - ته ره کاری شوغل کشت و کال - نازهل داری - ده سکرد، گوره وی جاجم - رینگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق ، لوله که شی

۲۳ - هه به کی - دی یه که له دیهستانی تورجان سه ربه شارستانی سه قز - له ۲۷ ک باکوری خوراوی سه قز ۶ ک باغلوچه له نیوان سونج - باغلوچه - یازیبلاغی دایه ده ره یه - سارده سیهره - دانیشنوان ۲۵۸ خانو ۴۸ سوننی - کورد - ناوله کانیاو و شیواوای غه ربه غاجی - به رهه م ده غل دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری - که شک - شوغل کشت و کال - نازهل داری - ده سکرد، گوره وی - رینگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق -

۲۴ - هه رمیله - دئی یه که له دیهستانی تورجان به ربه شارستانی سه قز - له ۳۶ ک خورواوی سه قز - ۱۵ ک باغلوجه له نیوان سونج و مرخوز و کونده لآن دایه - کویستانی و سارده سیتره - دانیشتوان ۱۷۴، خانو ۳۳ - سونئی - کورد، ئاوله کانیاو و شیواو - به ره م ده غل دانه وئله - سپیایی - ژۆن خوری - به رگه ن و به ره می مه ژومالیات - شوغل، کشت و کال، ئازه ل داری - ده سکرد، گوره وی - مزگه وت - قوتابخانه - ژینگا، ماشین ره و -

## دیهستانی تیله کو به زیویه ی شارستانی سه قز - پیشه کی -

تیله کو - ناوی دیهستانی که له ده دیهستانه کانی شارستانی سه قز، که له خوره لاتئی نه م شارستانه داهه لکه وتوه و سنوریشی به م به جوړه یه ۱ - له باکوره وه به دیهستانی کولته په ۲ - له باشوره وه به دیهستانی خورخوره و سارال ۳ - له خورواوه به دیهستانی نیمام ۴ - له خوره لاته وه به دیهستانی هو به توی دیوانده ره وه نوساوه - ژوبه ری نه م دیهستانی ۲۷۷/۵ کیلومیتره و ژوماره ی دانیشتوانیشی - ۷۲۶۲ که سه که له هر - ک - چوار گوشه دا ۲۶/۱۶ که س نیشته جی یه -

هوئی ناو نانی نه م مه لبه نده به تیله کو نه وه یه که - تیله کو - له دو وشه ی تیل (یانی خوار - که چ - لاروکه وانی) و - کو - (یانی که ژ - کیو - کیف چیا) تیکلاو کراوه، چون زنجیره کیوی سه ر به رزو به دیمه نی حاجی سه ید، که له نزیکئی زه زینه وه به ر و خورواو، به باشوری مه لبه ندی تیله کو دا، تا سه ر چومی خورخوره وینه ی که وان، نه م مه لبه ندی له باوش گرتوه، به چه شنی بروی خوشه وستان، به ری نو فوس و چاوی نه ته وستانی لی گرتوه، نه م مه لبه نده یان ناو ناوه (تیله کو) هه روه ها به خپله نیشته جیکانی نه م شوینه یشیان وتوه - خیلی تیله کو -

بریکیش و تویانه (تیله کو) یانی - سیاکو چون کیوه کانی حاجی سه ید بی داروده وه نن یاله به ر له وه ژ و گژوگیاله دوره وه ره ش نه نوئن -

بریکیش ده لین: چون نه م عه شیره ته له ده ورائی تیروکه واندا، بو به رگری له هیرشی دوژمنه کانی خوین، هه میشه تیریان به کو له وه بو، ناویان ناون (تیر به کو ل) که م که م به شکلی - تیله کو - ده رهاتوه -



چونیه تی سورشتی: تیله کو ناوچه یه کی خوش و گوستانی و سارده سیّره - زستانی درّژ و - هاوینی کورته، خاکی تیله کو له دوبه شی تاییه تا هه لکه وتوه، ١ - به شی بانی هوّبه تو، کیوو ته په و ده شتاییه کانی، خاکی و له وه ر خوش و نه رمان و به برّشتن، بوکشت و کالی دیمی و له وه راندنی مه رومالیات فره به که لکن - دیمه کانی هوّبه توو، بو ده غلّ و دانه وئله به تاییه ت بو نوک زور به برّشتن ٢ - به شی کوستا و نارانی که زورتری دیکانی تیله کو له م به شه دایه - نه م به شه زورتری لیژ وزبران و به ردبرداوین، که زنجیره کیوه کانی تیله کو له و شوینه واره نه نئیکه کوّنه له قیمه ت نه هاتوه کانی کوردستان له م به شه داهه لکه توه،

## کیوه و به رزایی

بلندترین کیوی نه م مه لبه نده زنجیره کیوی حاجی سه یده که له باشوری تیله کو، داراوه ستاوه، له خوّره لاته وه به ره و خوْراوا کشاوه، که له هه ر شویتیکا ناوکی تاییه تی هه یه - وه ک کیوی چادره که - ماین گلیاو - حاجی سه ید، که تیره شانه سورشتیه کانی نه م زنجیره کیوه له خاکی فه تاحاواوه، تا چومی خوْرخوْره به سنوری نیوان خوْرخوْره و تیله کو دانراوه، بلندترین نوچکه ی حاجی سه ید که ئیستا که راداری - له سه ره له زوی ده ریاوه - ٢٦١٣ گه ز به رزه، لوتکه ی چادره که له حاست دئی ته خت - ٢٦٤٢ گه ز به رزه - دئی تیرانشا ١٩٥٢ گه ز به رزه

شه قامی ئیسفالتی سه قز بو دیوانده ر - سنه و بیجار - به نیوه راستی تیله کو دا نه بوژی، دیهستانی تیله کو له پیشدا زور له ئیستا که گه ورتو بوه - زورتری دیکانی لی کراره ته وه،

نه م دیهستانه له ٢٨ دئی ناوه دان و دودئی چول پیکهاتوه، به ره می گرنگی نه م دیهستانه بریه تی یه له، ده غلّ دانه وئله - گه نم چو - نوک - سپایی - ماست - شیر - رۆن - به ره می رومالیات - خوری - به رگه ن، گوشت - په رواری نه م مه لبه نده به ناو بانگه، شوغلی گرنگی خه لکی کشت و کال - ناژه ل داری یه، له زورتری دیکانیدا - قالیچه - قالی - جاجم پلاس - جه وال - خوْرجین - گوره وی - ده س کیش - به رمال - دورست ده کری - چوم - نه م دیهستانه چون به رینی که مه چومی گه وره ی تیدانی یه به لام چه ند

چۆمیلکه ی به م جوړه ی خواره وی تیدایه -

۱ - چۆمی ئیرانشا که له شیوه کانی هانه خاتونان و باشوری خوړه لاتی ئیرانشا وه سه رچاوه نه گزی و دیکانی ئیرانشا و قه لا چوخه به جی دتلی و له ژوردتی ئیراوه وه نه رژتته چۆمی ئیراوه وه

۲ - چۆمی شه مسه و میراوا - نه م چۆمه له به رزایه کانی میراوا و شه مسه وه سه رچاوه نه گزی و به باشوری میراوا دادیتته خوارزی و دارو باخه کانی باکوری دتی شه مسه به جی دتلی و له خوار شه مسه وه شیواوی ناودیتی شه مسه ی دیت سه روله نریکی (ته یمان قه لا) نه رژتته ناو چۆمی باشماخه وه

۳ - چۆمی باشماخ، نه م چۆمه له کوستانه کانی باشوری باشماخه وه سه رچاوه نه گزی و دتی باشماخ به جی دتلی و به شیوممه زرای شه رابخانه دا دانه بورتی، له خواردتی (ته یمان قه لا) وه له که ل چۆمیلکه ی شه مسه یه که نه گرن و له ژوردتی (ئیراوه) وه له که ل چۆمی ئیرانشا و قه لا چوخه نه بنه یه که له مه ولا به ناوی (چۆمی ئیراوا) به قه راخی دیکانی، (ته مره گ) (شاشاگه ل) (چناره) داره ت نه تی و، شیوا و کانیواوه کانی کتوه کانی (ته خت) و (ضامناوا) یشی دیتته سه ره نه مجار له قه راخی دتی حانه میران نه رژتته ناو چۆمی خوړخوړه وه، ناوی دیکانی به ریزی نه لفوی - به م جوړه یه -

۱ - نه حمه د مه رد - دتی یه که له دپهستانی تيله کو، به شی زتویه ی شارستانی سه قز، له ۵۵ که خوړه لاتی سه قز - ۴ که باکوری شه قامی نیسفالتی سه قز دیوانده ره و ۴ که ئیرانشا دایه، کوستانی و سارده سیړه - دانیشتوان ۳۱۷، مال ۵۹، سوتنی - کورد - ناوله کانی و نه ستیر، به هره، ده غل - دانه ویتله - تری - شیلانه - به ره می نازه ل، شوغل: کشت و کال - نازه ل داری، باخه وانی - رتگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - خه لکی نه م دتی زوړترین سه یدن و له بنه ماله ی سه ید شوکری پارسانیان، به رق - ناوی لوله که شی

۲ - ئیلو - دتی یه که له دپهستانی تيله کوی به شی زتویه ی شارستانی سه قز - له ۵۸ که خوړه لاتی سه قز - ۷ که باکوری ئیرانشا - له تیوان دیکانی مه لاسه لار - صالح ناوا - سپه وره - ئیرانشا دایه - ده ره یه - سارده سیړه - دانیشتوان ۳۷۵، خانو ۶۷، سوتنی کورد

- ناوله کانیاو و چۆم - به رهه م، ده غل، دانه وئله، تری - شیلانه - به رهه می نازه ل -  
 - هه نگوتن - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، قالیچه - به ره، جاجم -  
 گۆره وی - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه، به رق، لوله که شی

۳ - ئیرانشا - دئی ناوه نندی تیله کۆیه - له ۵۱ ک خۆره لاتنی سه قز و قه راخی  
 شه قامی سه قز دیوانده ره دایه - لاپال و ده ره یه - سارد و باگره - دانیشتوانی ۹۷۵، خانو  
 ۱۸۱، ناوله کانیاو و چۆما و - به رهه م، ده غل، دانه وئله - زۆن - خوری - که شک - تری -  
 په روار، چنارستان - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، قالیچه - پلاس -  
 جاجم - ناوی کۆنی، میرزا میرانشا بووه ئیستا که یش ده وله تی ناوی ناوه ئیرانخواه - دیسان  
 پئی ده لی - تیله کۆ - ناوه ره چی بگۆری ناوه روک هه ر یه کیکه - مزگه وت - حوجره -  
 گورهای ژاندارم - ته ل، به رق - لوله که شی - قوتابخانه ی سه ره تایی و ناوه نندی  
 نه خوشخانه - نانه وایی - شیرکه تی هامیاری - لقی نه وت، کارگای جویشکاری - قاوه خانه  
 دوکانی به قالی و میوه فروشی - حه مام - قه ساوی - مامان - دکتور - دئی دار، ره ئیسی  
 په روه رده و فیرکردن - مه لای چاکی ده رس ویز - مه لاعبدالله ی شه رافه تی - تیدایه -

۴ - باشماق: دئی یه کی به ناو بانگی دیهستانی تیله کۆیه، له ۵۸ ک خۆره لاتنی  
 سه قز - ۱۲ ک باشوری تیله کۆ (ئیرانشا) له نیوان دیکانی (شه مسه) (ته یمان قه لا)  
 (هه وی) (سه رده ره) و (تازاوا)، دایه، به ر بناروده ره یه - سارده سیهر - دانیشتوان ۱۱۸۰،  
 خانو ۱۸۰، سوتنی - کورد - ناوله کانیاو و چۆما و، به رهه م، ده غل، دانه وئله - به رهه می  
 مه زومالیات - تری - شیلانه - گويز - چنارستان - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری -  
 ده سکرد، جاجم - گوره وی - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - حوجره - لوله که شی -  
 به رق، خوالی خوش بوو شیخ حه سه نی مه ولاناوا له مزگه وتی نه م دیدا له لای مه لا  
 نه حه دی وه لزه یی خویندویه تی - گلکۆی خوالی خوش بوو مه لا نه حه دی له م دیدایه -  
 هه روا، گلکۆی شه هید - مه لا محمّد - مه شهوهر به قاضی مامه ی مه لا نه حه دی دینی  
 حانه میران که به ده ستوری عه بدولقادرخانی هه مه ویسی له سه ر نه وه که قه باله ی  
 دئی یه کی داگیر کراوی به ناحه ق بو ئیمزانه کرد و دینی خوی پئی نه فروشت، بئی ناگاله  
 مالی خویاله خه ودایی سوچ و تاوان به گولله ی به کریگیاویتیکی چه په لی خوانه ناس

شه هید کرا

۵ - به رده ره شه - دئی یه که له دیهستانی تیله کو به شی زویه ی شارستانی سه قز له ۷۳ ک خوره لاتی سه قز، ۲۲ ک ئیرانشا و ۱۲ ک باکوری شه قامی سه قز دیوانده ره دایه - بناری ته په یه، سارده سیړه - دانیشتوان ۳۳۹ خانو ۶۲ سونتی - کورد - ئاوله چومی به رده ره شه و کانیاو، به ره م، ده غل، دانه وئله - به ره می مه زومالیات، په روار - چنارستان - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری، مزگه وت - قوتابخانه - لوله که شی هه یه، له نیوان کانی سور - قادراوا - قه لا گاو عه لی مه رده دایه - ده سکرد قالیچه - جاجم -

۶ - تازاوا - دئی یه که له دیهستانی تیله کو به شی زویه ی شارستانی سه قز - له ۶۳ ک خوره لاتی سه قز - ۱۰ ک باشور خوره لاتی ئیرانشا دایه - کوستانی یه - سارده سیړه - دانیشتوان ۲۵۶ - خانو ۴۸ - سونتی - کورد ئاوله کانیاو و چوما و - به ره م ده غل، دانه وئله - خوری - رۆن - په روار - هه نگوین - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد - جاجم - گوره وی - رتگا، له کاتی و شیکدا ماشین پییدا ده روا، مزگه وتی هه یه به لام که متر مه لای تیدایه - نه م دئی کوستانی له وه ز خوشی، زوری به ده سته وه یه که بومه زرداری لنگه ی که مه -

۷ - ته خت: ناوی دئی یه که له دیهستانی تیله کو، له ۵۱ ک خوره لاتی سه قز و، ۲۲ ک باشوری خوراوی ئیرانشا - له نیوان دیکانی - هه وی - باشماق - عه لیاواو سه رده ره دایه - کوستانی و سارده سیړه - دانیشتوان ۳۴۸، خانو ۶۵، سونتی - کورد - ئاوله کانیاوه سارده ئاو زورکان و به فراوی کوستانه کان - به ره م، ده غل، دانه وئله - به ره می ئاژه ل - گوژ، شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - باخه وانی، رتگا، ماشین کاتی و شبکی - مزگه وت، قوتابخانه - گوژی ته خت بوزوری و چاکی به ئاو بانگه، نه م دئی و باشماخ و هه وی و عه لیاوا له داوینی کوستانی به خیر و بیرو زنجیره کیوی حاجی سه ید و باکوری کوستانی چادره که و ماین گلیاو داهه لکه وتون، به رق و لوله که شی هه یه -

٨ - ته یمان قه لا - ناوی دئی یه که له دیهستانی تیهله کو له ٥٣ ک خوره لاتنی سه قز - ١٠ ک تیرانشا - له نیوان شه مسه و باشماخ و قه لا چوخه دایه - ته پولکه یه سارده سیړه، له قه راخی شه قامی ماشین ره وی باشماخ و چومی شه مسه دایه - دانیشتوان ١١٣، خانو ٢١، سوتنی - کورد - ئاوله کانیاو و چوم - به ره م، ده غل، دانه ویله، زون - خوری - که شک - شوغل: کشت و کال، نازه ل داری - ده سکرد - جاجم - ریگا، ماشین ره مزگه وت، قوتابخانه - به رق -

٩ - چالگه - دئی یه که له دیهستانی تیهله کو به شی زویه ی سه قز له ٥٩ ک خوره لاتنی سه قز - قه راخی باکوری تیسفاله تی سه قز دیوانده ره - ٨ ک تیرانشا - ته پولکه یی یه - سارده سیړه - دانیشتوان ٨٥، خانو ١٦، سوتنی - کورد - به ره م، ده غل، دانه ویله - خوری - زون - که شک - شیر - که ره - شوغل: کشت و کال - نازه ل داری - مزگه وتی بی مه لا - لوله که شی - به رق -

### ١٠ - حوسه یناوا - ناوی مووچه یه که له کوندا دئی بوه،

١١ - دوله سیر - ناوی دئی یه که له دیهستانی تیهله کو له ٦٢ ک خوره لاتنی سه قز - ١٠ ک تیرانشا، له نیوان نه حمه د مه رده و قه لاگای کورکور دایه - کوستانی سارده سیړه، دانیشتوان ٨٢، خانو ١٦، سوتنی، کورد - ئاوله کانیاو و چوماوی نه حمه د مه رده - به ره م ده غل، دانه ویله - شیلا نه - گویر - سیتو - زون - هه نگوین شوغل: کشت و کال - نازه ل داری - باخه وانی - ریگا، ماشین ره و - مزگه وت - خه لکی نه م دئی زوره یان سه یدن

١٢ - سه یداوا - دئی یه که له دیهستانی تیهله کو به شی زویه ی شارستانی سه قز - له ٦٠ ک خوره لاتنی سه قز - ٦ ک تیرانشا، له نیوان چالگه و قادراوا وشه ریفوادایه - ته پولکه پی یه - سارده سیړه - دانیشتوان ٨٢، خانو ١٦، سوتنی - کورد - ئاوله زنه ی میرگه زه نویره کانی هوبه تو و کانیاو - به ره م، ده غل، دانه ویله - به ره می مه رومالیات - شوغل: کشت و کال - نازه ل داری - مزگه وت، قوتابخانه - نه م دئی ناشی به رقی تیدایه - خه لکی له بنه ماله سه ید شوکر و سه یدن -

١٣ - سه رده ره - ناوی مه زرایه کی کوستانی له وه ز خوشه که له ٦ ک باشوری

خوره لاتنی باشماخ دایه که. قه دیم دئی بووه به لام تیستا که چوله و له دئی باشماخه وه نه م  
مه زرا که لکی لی وه ر ده گیری

۱۴ - شه ریفاوا - ناوی دئی یه که له دیهستانی تیهله کو له ۷۸ ک خوره لاتنی  
سه قز - ۱۰ ک تیرانشا له نیوان قه لاکون - قادراوا - سه یداوادایه، لاپال و به ربناره -  
سارده سیړه - دانیشتوان ۱۷۶، خانو ۳۳، سونتی - کورد - ناوله کانیاو و چومی شه ریفاوا  
به ره م، ده غل، دانه ویله - هه نگوین - خوری - زۆن، که شک - سپیایی - شوغل: کشت و  
کال - نازه ل داری، ده سکرد، جاجم - قالیچه - گوره وی - زیگا، ماشیننی بوئه چی -  
مزگه وت، قوتابخانه -

۱۵ - شه مسه - ناوی دئی یه کی گه وره یه له دیهستانی تیهله کو - له ۶۳ ک  
خوره لاتنی سه قز ۶ ک تیرانشا له نیوان - تازاوا - میراوا - ته یمان قه لا - تیرانشا دایه -  
ده ره یه - سارده سیړه - دانیشتوان ۷۲۶، خانو ۱۲۱، سونتی - کورد - ناوله کانیاو و چومی  
میراوا - به ره م، ده غل، دانه ویله - میوه قه یسی - چنارستان - به ره می نازه ل - شوغل  
کشت و کال - نازه ل داری - باخه وانی - ده سکرد، جاجم - پلاس - قالیچه - گوره وی -  
زیگا، ماشین زه و، مزگه وت - قوتابخانه - تله فون - مه لا محمد مه لای نه م دی یه

۱۶ - صالح ثاوا - ناوی دئی یه که له دیهستانی تیهله کو له ۶۰ ک خوره لاتنی  
سه قز - ۶ ک تیرانشا - له نیوان دیکانی تیلو - قادراوا - کانی سه ید شوکره - تیرانشا دایه  
ده ره یه - سارده سیړه - دانیشتوان ۱۴۶، خانو ۲۷ - سونتی - کورد، به ره م، ده غل،  
دانه ویله - زۆن - خوری، که شک - په روار، شوغل: کشت و کال - نازه ل داری - زیگا،  
ماشین زه و - مزگه وت، قوتابخانه - به رق -



۱۷ - عه لیاوای ته خت - دئی یه که له دیهستانی تیهله کو به شی زتیویه  
شارستانی سه قز - له ۵۹ ک خوره لاتنی سه قز - ۲۲ ک تیرانشا - ۶ ک دئی ته ختایه -  
کوستانی یه - سارده سیړه - دانیشتوان ۴۱، خانو ۸، سونتی - کورد - ناوله کانیاو،  
به ره م، ده غل، دانه ویله - زۆن - خوری، هه نگوین - میوه - شوغل: کشت و کال -  
نازه ل داری، زیگا، ماشین زه و - مزگه وت -

۱۸ - عه لی مه رده - دئی یه که له دیهستانی تیهله کو له ۶۱ ک خوره لاتنی سه قز

۱۲ - ك تیرانشا - له نیوان کانی سور - به رده زه شه - هه ردو قه لآگا و له سه ر شه قامی سه قز تیکاب دایه - ده شتایی یه - سارده سیتره - دانیشتوان ۱۴۸، خانو ۲۸، سونتی - کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه ویتله - به رهه می مالیات - زۆن - خوری - په روار - هه نگوین - شوغل: کشت و کال، نازه ل داری - ده سکرد، قالیچه - جاجم - زینگا، ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه - لوله که شی - به رق

۱۹ - قه لآگای شه ریف - دئی یه که له دیهستانی تیهل کو - له ۶۱ ك خوره لاتنی سه قز - ۱۲ ك تیرانشا دایه - ده شتایی یه - سارده سیتره - دانیشتوان ۱۵۸، خانو ۳۰، سونتی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه ویتله - هه نگوین - زۆن - خوری - که شک، به رگن - شوغل: کشت و کال - نازه ل داری - زینگا، ماشین زه و - نه م دئی له که ل عه لی مه رده - شیوه لیکیان به ینه و به دئی یی نه ژمیردرین و به هه ردوکیان مزگه وت و قوتابخانه یه کیان هه یه

۲۰ - قه لآگای خه لیفه - دئی یه که له دیهستانی تیهل کو به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۶۱ ك خوره لاتنی سه قز ۱۲ ك تیرانشا دایه - ده شتایی یه - سارده سیتره - دانیشتوان ۵۶، خانو ۱۱، سونتی - کورد - ئاوله کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه ویتله - خوری - زۆن - که شک - په روار، شوغل: کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - مزگه وت زینگا ماشین زه و -

۲۱ - قادراوا - دئی یه که له دیهستانی تیهل کو به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۶۰ ك خوره لاتنی سه قز - ۱۰ ك تیرانشا - له نیوان - به رده زه شه - شه ریفوا - سه یدوا - کانی سه ید شوکره - قه لآگا و له ۶ ك تیسفالتی سه قز دیوانده ره دایه - ده شتایی یه - سارده سیتره، دانیشتوان ۳۲۷، خانو ۶۱، سونتی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه ویتله - خوری - زۆن - هه نگوین، شوغل: کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، قالیچه - جاجم - زینگا، ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه - خوالی خوشبو مه لا محمدامین حسنی - مه شهوور به شیخ مه لا - ماوه یه کی زۆرله م دیدا ژباوه و هه رله م دیشدا کوچی دواپی کردوه - به رق - لوله که شی -

۲۲ - قه لا چوخه - دئی یه که له دیهستانی تیهل کو له ۵۰ ك خوره لاتنی سه قز - ۵ ك تیرانشا - ۳ ك تیسفالتی سه قز دیوانده ره دایه - ده ره یه - سارده سیتره - دانیشتوان

۳۸۱، خانو ۷۱، سونتی - کورد - ئاوله چۆمی قه لا چوخه و کانیاو - به رهه م، ده غل  
دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری - په روار - تری - شیلانه - بادام - شوغل: کشت و کال  
- نازه ل داری - باخه وانی - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - خوالی خوشبوان -  
مه لا قادر - قاضی - مه لا سه عیدی که وکه بی - کور وباو با پیره ره ر سیکیان یه ک له دوی  
یه ک زانومایی خه لکیان کردوه و هه رله م دیشیدا له دنیا ده رچون خویان لی رازی بی -  
به رق - لوله که شی

۲۳ - **کانی سور** - دئی یه که له دیهستانی تیهله کو به شی زیوه یه ی شارستانی  
سه قز - له ۶۴ ک خوره لاتی سه قز - ۲۵ ک ئیرانشا - له قه راخی شه قامی سه قز  
تیکابدایه - کوستانی یه - سارده سیتره - دانیشتوان ۲۳۳، خانو ۶۲، سونتی - کورد ئاوله  
کانیاو - به رهه م ده غل، دانه وئله - به رهه می نازه ل - په روار - شوغل: کشت و کال -  
نازه ل داری - ده سکرد، قالیچه - جاجم - ته شی زسی، زیگا، ماشین ره و - مزگه وت -  
قوتابخانه - به رق

۲۴ - **کانی سه ید شوکره** - دئی یه که له دیهستانی تیهله کو به شی زیوه یه ی  
شارستانی سه قز - له ۵۹ ک خوره لاتی سه قز - ۳ ک ئیسفالت و ۸ ک ئیرانشا دایه،  
ده شتایی یه - سارده سیتره - دانیشتوان ۲۳۷ خانو ۴۴ - سونتی - کورد - ئاوله کانیاو -  
به رهه م، ده غل، دانه وئله - خوری - زۆن - په روار - شوغل: کشت و کال - نازه ل داری -  
زیگا، ماشین ره و - ده سکرد - قالیچه - جاجم - قوتابخانه - مزگه وت و حوجره ی هه یه -  
زۆرتریان سه یدن به رق .

## ۲۵ - **کانی مه لا - موچه یه که له**

۲۶ - **گاقران** - دئی یه که له دیهستانی تیهله کو له ۲ ک نه حمه د مه رده - ۵۴ ک  
خوره لاتی سه قز - ۶ ک ئیرانشا دایه - کوستانی - سارده سیتره دانیشتوان ۷ - خانو ۱ -  
سونتی - کورد - ئاوله کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه وئله - خوری - زۆن - شوغل، کشت و  
کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - زیگا، ماشین ره و - مزگه وتی هه یه - به لام  
نیستاجۆله ته نیا مالیکی لی ماوه.

۲۷ - **مه لا سالار** - ناوی دئی یه که له دیهستانی تیهله کو به شی زیویه ی شارستانی



سه قز - سوتنی - کورد له ۷۲ ک خۆره لاتی سه قز - ۱۱ ک ئیرانشا - له نیوان قه پلاتنو و نیلو و کانی سور دایه - کویتسانی یه - سارده سیڤه - دانیشتوان ۳۰۶ - خانو ۵۷، ئاوله کانیاو و چۆم - به رهه م، ده غل، دانه ویتله - زۆن - خوری - که شک - هه نگوین - شوغل کشت و کال، قوتابخانه و مزگه وتی هه یه - ده سکرد، قالیچه - جاجم، لوله که شی. زیگا. ماشین زه وی خیزرت.

۲۸ - میراوا - دئی یه که له دیهستانی تيله کو به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۶۰ ک خۆره لاتی سه قز - ۹ ک ئیرانشا - له نیوان چالگه و شه مسه - ۳ ک باشوری نیسفالتي سه قز دیوانده ره له حاست سی رای تیکاب دایه - ده ره یه - سارده سیڤه، دانیشتوان ۲۰۴، خانو ۳۸، سوتنی - کورد - به رهه م، ده غل، دانه ویتله - به تاییه ت نوک - زۆن، خوری - که شک - هه نگوین - گویتز - شیالنه - شوغل: کشت و کال - نازه ل داری - په روار خستن - زیگا، ماشین زه و - قوتابخانه - مزگه وت - ده سکرد، جاجم - مه لا ابوبکر مه لایه تی

۲۹ - ناسراوا - دئی یه که له دیهستانی تيله کو ی شارستانی سه قز - له ۵۵ ک خۆره لاتی سه قز و ۱ ک نیسفالتي سه قز دیوانده ره دایه - دانیشتوان ۲۰ خانو ۵ سوتنی - کورد - ده شتایی یه، سارده سیڤه - ئاوله کانیاو و چۆما و - به رهه م، ده غل، دانه ویتله - خوری - زۆن - که شک - شوغل: کشت و کال - نازه ل داری - زیگا ماشین زه و - نه م دئی میکانیزه ی مالیکه -

۳۰ - هه وی - (ئیوب) دئی یه که له دیهستانی تيله کو به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۵۰ ک خۆره لاتی سه قز و ۲۲ ک ئیرانشا - ۱۲ ک نیسفالتي سه قز ئیرانشا دایه - کویتسانی یه سارده سیڤه - دانیشتوان ۲۴۷ خانو ۴۶ - سوتنی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه ویتله - به رهه می نازه ل - میوه - هه نگوین - په روار، شوغل: کشت و کال - نازه ل داری - زیگا ماشین زه و - مزگه وت و قوتابخانه ی هه یه - نه م دئی کانی به ردی خانوی چاکی هه یه -

## دیکوی خورخوژه به شی ناوچه ی سه قز

دیکوی خورخوژه که له پیشدا ۶۹ دئی له باوش گرتبوو، چون زور به ربلو بوو، ۳۵ دئی لی کراره: یه ک دئی خراسه ر دیکوی - ساحیب ۲ دئی خراسه ر دیکوی نیمام - ۲۱ دئی خراسه ر دیکوی چل چه مه ی دیوانده ره، ۱۱ دئی خراسه ر دیکوی سه رشوو، به م جوژه دیکوی نیستا که ی خورخوژه له ۳۴ دئی پیکهاتوو،

زوویه ری نه م دیکویه ۵۴۶/۷۵۰ ک چوار گوشه یه، ۷۵۷۵ که س دانیشتوی هه یه، یانی له هه ر ک - یکی چوار گوشه دا ۱۳/۸۵ که س نیشته جی یه. نه م دیکویه له باشوری خوژه لاتی سه قز دا هه لکه وتوه و سنوریشی به م جوژه یه:

۱ - له باکوره وه به دیکو کانی تيله کو و نیمام

۲ - له باشوره وه به دیکو کانی چل چه مه و سه رشوو

۳ - له خوراواوه به دیکوی سه رشوو

۴ - له خوژه لاته وه به دیکوی چل چه مه و زه زینه ی دیوانده ره وه پالی داوه

**خور:** له زمانی کوردیدا به ده نگی ناوی ده کوتری که له به رزاییه وه بیته خواری و قه لئه ز بکا: جاله به ر نه وه که دئی خورخوژه له داوینی باکوری زنجیره کیوی به سام و دیمه ن و سه ر سه وزو به رزی چل چه مه و له نیو دلی دوو کیوی به رزی نه م زنجیره کیوه داهه لکه وتوه، هه ربه و جوژه دیکه یش له سه ر سه کو یه کی به ردینی پله پله، که به شکلی پلیکانی ده سکردی خودایی ده رهاتوو، به هوی به فروبارانی زوری نه م شوینه به تایبه ت کاتی به هاران، له گشت شیووده ره و که ژ و کیو ولاپال و بن به ردان، چاوه کانیاں هه ل ده قولین، ناوان به لیزمه و خور دینه خواری و زیژاو و تافگان دورست ده که ن، هه م نه م دئی، هه م دیکوگه هه م چومئ که بیژه دا دینه خواری به - خورخوژه - ناودیر کراره، له باسی چومه کانی سه قز دا به درژی باسی نه م چومم کردوه.

دئی خورخوژه: که له سه ر ریگای چاپان بو سوت هه لکه وتوه، به ناوه ندی دیکوی خورخوژه دانراوه و سنوری به م جوژه یه ۱ - له باکوره وه به دئی - قوتلو ۲ - له باشوره وه به دیکانی قشلاخی ناغا که وره و دایه خه لیل ۳ - له خوراواوه به دیکانی: مله، قشلاخی مله کانی سه ید ۴ - له خوژه لاته وه به دیکانی ده ره نفی و ده ره قوله وه، نووساوه - زیگاوایان - له ۳۴ دئی نه م دیکویه. ۱۹ دئی زیگای خیزرژ و ۱۴ دئی زیگا خاکی و دئی یه کی زیگای

ماشین ره وی نی یه -

نیمکاناتی نه م دیکویه به م جوړه یه، ۲۱ دئی فیرگه ی سه ره تایی. گشتیان مزگه وت یه ک دئی پاسگای ژاندامه ری، ۲ دی که لاسی خویندن فیرکردن. ۹ دئی ناوی لوله که شی - ۲ دی فروشگای هاویاری ۳ دئی نه وت فروشی، ۸ دئی به قالی، ۱ دئی چای خانه، ۱ دئی ته عمیرگای ماشین، ۲ دئی ناش، ۱ دئی ته له فون ۶ دئی سندوقی پوست، ۱ دئی خه یاتی، ۲ دئی ناسنگه ری و شنتی تر،

نریکترین دئی به - خوړخوړه - دیکانی قتلو و کانی سه یده - ماوه ی هه رکامیان ۱۰ ک - ه - دوورترین دئی یش - ده ره هوانه - ماوه ی تا خوړخوړه ۷۵ ک - ه - ناوی دیکانی خوړخوړه به ریزی پیتی نه لفوبی به م جوړه ی خواره وه یه -

۱ - جافر خان (جه عفه رخان) دئی یه که له دیهستانی خوړخوړه به شی شارستانی سه قز - له ۷۶ ک باشوری خوړه لاتی سه قز - ۶۰ ک خوړخوړه، له نیوان باشماخ و گاهه که چی سه ری دایه - کوستانی یه - سارده سیړه - دانیشتوان ۳۸۸، خانو ۷۲، سوننی - کورد، ناوله کانیاو - به ره م، ده غل، دانه ویله - سپیایی - رۆن، خوری - به ره می مه ژومالیات، شوغل: کشت و کال - ناژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوړه وی - ریگاخیزریژی ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه -

۲ - چنارتوو: دئی یه که له دیهستانی خوړخوړه سه ره شارستانی سه قز - له ۶۵ ک باشوری خوړه لاتی سه قز - ۵۷ ک خوړخوړه - له نیوان گاهه که چی خواروی و سورموسی و داوینی باشوری کیوه چادره که دایه، کوستانی و سارده سیړه - دانیشتوان ۱۴۳ خانو و ۲۷ سوننی - کورد - ناوله چوم و کانیاو - به ره م، ده غل، دانه ویله - سپیایی - رۆن - شیر - خوری - شوغل: کشت و کال - ناژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوړه وی - به رمال - ریگا ماشین ره وی خیزریژ - مزگه وت - قوتابخانه -

۳ - خوشینان - دئی یه که له دیهستانی خوړخوړه سه ره شارستانی سه قز - له ۵۲ ک باشوری خوړه لاتی سه قز - ۳۰ ک خوړخوړه - له نیوان ده ره تفی و عه لیاوای ته خت و ده ره قوله دایه - کوستانی یه - سارده سیړه - دانیشتوان ۱۶۵ خانو و ۳۱ سوننی - کورد ناوله کانیاو - به ره م، ده غل، دانه ویله - سپیایی - رۆن - خوری - شوغل: کشت و کال - ناژه ل داری - ده سکرد جاجم - گوړه وی - ریگا، ماشین ره وی خیزریژ - مزگه وت -

## قوتابخانه

٤ - خورخوره - دئی ناوه ندی دیهستانی خورخوره ی شارستانی. سه قزه له ٥٢ ك باشوری خوره لاتى سه قز و ١٧ ك نیسفالتي سه قز دیوانده ره و له نیوان قتلو و کانی سه ید و قشلاخی مله دایه، کوستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ٢٧٨، خانو و ٥٢، سونتی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غلّ، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری و به رهه می نازه لّ - شوغلّ: کشت و کالّ - نازه لّ داری - مزگه وت - قوتابخانه - زیگا ماشین زه و - به رق - لوله که شی -

٥ - ده ره تفیّ - دئی یه که له دیهستانی خوره خوره ی شارستانی سه قز - له ٥١ ك باشوری خوره لاتى سه قز - ٨ ك خورخوره - له نیوان، خوشیتان - قشلاخی ناگاگه وره و ده ره قولّه و ده وره قه لا دایه - کوستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ٢٤٢، خانو ٤٥، سونتی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غلّ، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری - شوغلّ، کشت و کالّ - نازه لّ داری - ده سکرد - گوره وی - زیگا، ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه -

٦ - ده ره قولّه - (ده ره قبیله) دئی یه که له دیهستانی خورخوره ی شارستانی سه قز، له ٤٥ ك باشوری خوره لاتى سه قز - ٨ ك خورخوره - له نیوان قوتلو و خوشیتان دایه - کوستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ٤٢٥، خانو و ٧٩، سونتی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غلّ، دانه وئله، سپیایی - زۆن - خوری - شوغلّ، کشت و کالّ - نازه لّ داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی - زیگا، ماشین زه و، مزگه وت - قوتابخانه - یانه ی خاوین زاگرتن - لوله که شی

٧ - ده ره شیخان - دئی یه که له دیهستانی خورخوره ی شارستانی سه قز - له ٦٠ ك باشوری خوره لاتى سه قز - له ٣٥ ك خورخوره - له نیوان چنارتو و قاره وای سلیمان و سووموسی دایه، کوستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ١٥٧، خانو و ٢٩، سونتی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆم - به رهه م، ده غلّ، دانه وئله، سپیایی - زۆن - خوری - شوغلّ، کشت و کالّ - نازه لّ داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی - مزگه وت - قوتابخانه - زیگا، ماشین زه و

۸ - ده ره ویانی خوارى (ده رویانه وشکه) - دى یه که له ديهستانی خورخوره ی شارستانی سه قز - له ۷۸ ک باشورى خوره لاتى سه قز - ۳۵ ک خورخوره - له نيوان - مه ولاناوا - که که وسان و ده ره هوان - ده ره ویانی خوارى دایه - کويستانی و سارده سيړه - دانيشتوان ۱۶۶ خانو ۳۱ - سوتنى - کورد - ئاوله کانیاو - به ره م، ده غل، دانه وئله - سپیایى - رۆن - خورى - به ره مى نازه ل، شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - زیگا، ماشین ره وی - مزگه وت - قوتابخانه -

۹ - ده ره ویانی سه ری (ده ره ویانی شیخ نه همه د) دى یه که له ديهستانی خورخوره ی شارستانی سه قز له ۷۵ ک باشورى خوره لاتى سه قز - ۲۵ ک خورخوره و له نيوان مه ولاناوا روسته کوور و داوینى کيوى خسروخان دایه، کويستانی و سارده سيړه - دانيشتوان ۲۸۹ خانو و ۵۳ - سوتنى - کورد - ئاوله کانیاو - به ره م، ده غل، دانه وئله - رۆن - خورى، به ره مى نازه ل - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - فیرگه -

۱۰ - ده ره هووان - دى یه که له ديهستانی خورخوره ی شارستانی سه قز - له ۸۶ ک باشورى خوره لاتى سه قز و ۳۵ ک خورخوره و له نيوان، که که وسان - سوله، بست دایه کويستانی و سارده سيړه - دانيشتوان ۲۶۴ خانو و ۴۹ سوتنى - کورد - ئاوله کانیاو - به ره م، ده غل، دانه وئله - سپیایى - رۆن - خورى - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی - زیگا - مزگه وت - قوتابخانه -

۱۱ - درگا خه لیل - ناوی دى بووه له نيوان کانى سه ید و ماسی ده ری شیخ دابووه - به لام تيساکه چوله و له دى ماسی ده ری شیخه وه ده کيلدرى -

۱۲ - ده وره قه لا - دى یه که له ديهستانی خورخوره ی شارستانی سه قز - له ۶۰ ک باشورى خوره لاتى سه قز، و ۱۲ ک خورخور و له نيوان - قاره وای سلیمان و قشلاخی ناغاگه وره دایه - کويستانی و سارده سيړه - دانيشتوان ۶۰۰، خانو و ۱۰۴، سوتنى - کورد - ئاوله کانیاو - به ره م، ده غل، دانه وئله - سپیایى، رۆن - خورى - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، گوره وی - جاجم - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - نه م دى به غه له ت له ده فته ری دوله تا - ده له ت قه لا - نوسراوه - چون له سه ر ته په ی نه م دى یه قه لا یه کی به ده وره ی تیدا بووه که هیشتا ناسه واری گه وره یی

بانگمان لی ده کا -

۱۳ - رۆسته مه کووژ - دی یه که له دیهستانی خوڤخوڤه ی شارستانی سه قز، له ۷۴ ک باشوری خوڤه لاتی سه قز - ۲۵ ک خوڤخوڤه و له نیوان مه ولاناوا و قامیشه له دایه - کوستانی یه - سارده سیڤه - دانیشتوان خانو و - سوتنی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م ده غل، دانه وئله - به رهه می ئاژه ل - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - به لام نیستاکه چوله

۱۴ - سورموسی - دی یه که له دیهستانی خوڤخوڤه ی شارستانی سه قز - له ۶۷ ک باشوری خوڤه لاتی سه قز، ۲۵ ک خوڤخوڤه، له نیوان گاوه که چی خواری - درگاشیخان و قاره وا دایه - کوستانی و سارده سیڤه - دانیشتوان ۳۳۵ خانو و ۶۵ - سوتنی - کورد - ئاوله کانیاو و چوم - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری - شوغل - کشت و کال ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه -

۱۵ - سورنج داغ - دی یه که له دیهستانی خوڤخوڤه ی شارستانی سه قز - له ۷۰ ک باشوری خوڤه لاتی سه قز، له ۱۵ ک خوڤخوڤه وله نیوان نوین و سه رده ره ی سه رشپو دایه - کوستانی و سارده سیڤه - دانیشتوان ۱۳۸، خانو و ۲۶، سوتنی - کورد، ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری و به رهه می مرومالیات - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه -

۱۶ - سۆله - دئی یه که له دیهستانی خۆرخۆره ی شارستانی سه قز - له ۷۵ ک باشوری خۆره لاتنی سه قز، ۵۰ ک خۆرخۆره و له نیوان - ده ره هوان و نیسحاقاوی سه رشو دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان خانو و - سوتنی - کورد - ئاوله کانیاو - به ره م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - که شک - خوری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زیگا - مزگه وت (نیستاکه چۆله)،

۱۷ - شیخ سنایی - موچه یه که له نیوان مه و سماوا و ماسیده ری سلیمان و مه ولاناوا دایه -

۱۸ - قامیشه له - دئی که له دیهستانی خۆرخۆری شارستانی سه قز - له ۷۵ ک باشوری خۆره لاتنی سه قز، ۳۶ خۆرخۆره - له نیوان قه ره بوغره - رۆسته مه کوور و حاجی مه مه دانی سه رشو دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۱۵۰، خانو و ۲۵ - سوتنی - کورد - ئاوله کانیاو، به ره م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری - شوغل کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قنرگه

۱۹ - قاره وای سلیمان - دئی یه که له دیهستانی خۆرخۆره ی شارستانی سه قز - له ۶۰ ک باشوری خۆره لاتنی سه قز ۲۰ ک خۆرخۆره، له نیوان - ده ره شیخان - سوورموسی ده وره قه لا دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۴۰۰، خانو و ۵۵ ئاوله کانیاو و چۆم - به ره م، ده غل، دانه وئله - زۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، گۆره وی، جاجم - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه.

## بن حانه

له قه دیما دئی بوه نیستاکه له قاره واه ده کیلدری، کیوی رۆش له قاره وای، کانی به ردوشتی تری تیدایه - چاوه کانی بن حانه به ناو بانگه -

## بۆره و سه

دئی بووه که نیستاکه بوه ته له وه زگای دینکانی، قاره وای، سوورموسی - خاله وازه -

عه زیزاوا - وزمان - ئاسه واری قه برستان له هه ردوو شوینه که داهه یه

۲۰ - قه ره بوغره - دئی یه که له دیهستانی خۆرخۆره ی شارستانی سه قز - له ۷۵ ک باشوری خۆره لاتی سه قز - ۳۲ ک خۆرخۆره - له نیوان قامیشه له و ماسیده ره ی شیخ دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۲۴۵ خانو و ۴۶ - سوننی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه ویتله - زۆن - خوری - به رهه می مژومالیات - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زیگا، ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه -

۲۱ - قشلاخی ئاغاگه وره (ئه مین) دئی له که له دیهستانی خۆره خۆره ی شارستانی سه قز - له ۵۰ ک باشوری خۆره لاتی سه قز - ۸ ک خۆرخۆره، له نیوان خۆرخۆره و ده ره تفی و ماسیده ره ی خوار، و ده وره قه لا دایه - کوستانی و سارده سیره دانیشتوان ۴۳۲، خانو و ۸۰، سوننی - کورد - ئاوله کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه ویتله - زۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - مزگه وت - قوتابخانه

۲۲ - قشلاخی مله - دئی یه که له دیهستانی خۆرخۆره ی شارستانی سه قز - له ۶۰ ک باشوری خۆره لاتی سه قز - ۶ ک خۆرخۆره - له نیوان خۆرخۆره و مله و قوتلو و که ندولان دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۲۳۵، خانو و ۴۰، سوننی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه ویتله - زۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد جاجم - گۆره وی - مزگه وت - قوتابخانه -

۲۳ - قوتلو - دئی یه که له دیهستانی خۆرخۆره ی شارستانی سه قز - له ۵۰ ک باشوری خۆره لاتی سه قز - ۸ ک خۆرخۆره، له نیوان ده ره قوله - رۆسته مان، خۆرخۆره و قشلاق مله دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۲۲۰، خانو و ۳۸ - سوننی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه ویتله - زۆن - خوری و به رهه می مژومالیات، شوغل کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، گۆره وی - جاجم - زیگا، ماشین زه و، مزگه وت - قوتابخانه -

۲۴ - کانی سه یید - دئی یه که له دیهستانی خۆرخۆره ی شارستانی سه قز - له



۵۶ ك باشوری خۆره لاتنی سه قز، ۸ ك خۆرخۆره - له نیوان، خۆرخۆره - مله و ماسیده ری شیخ دایه، کویتسانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۱۳۳، خانو و ۲۵ - سوننی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غلّ، دانه ویّله - زۆن - خوری - شوغلّ، کشت و کالّ - ئازهلّ داری - ده سکرد - گۆره وی، جاجم - زیگا، ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه -

۲۵ - **کاکه وسان** - دئی یه که له دیهستانی خۆرخۆره ی شارستانی سه قز - له ۱۱۰ ك باشوری خۆره لاتنی سه قز - ۵۵ ك خۆرخۆره - له نیوان، ده ره ویانه وشکه - ده ره هوان - بست و وزمان دایه، کویتسانی یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۲۰۰، خانو و ۳۴ سوننی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆم - به رهه م، ده غلّ، دانه ویّله، زۆن - خوری، و به رهه می ئازهلّ - شوغلّ، کشت و کالّ - ئازهلّ داری - ده سکرد - گۆره وی - جاجم - زیگا، ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه -

۲۶ - **گاوه که چی خوارێ** - دئی یه که له دیهستانی خۆرخۆره ی شارستانی سه قز - له ۷۳، ك باشوری خۆره لاتنه سه قز - ۳۵ ك خۆرخۆره - له نیوان - چنارتوو سوورموسی و گاوه که چی سه ری دایه - کویتسانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۲۱۵، خانو و ۳۴ - سوننی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غلّ، دانه ویّله - زۆن - خوری و به رهه می ئازهلّ - شوغلّ، کشت و کالّ - ئازهلّ داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی، مزگه وت - قوتابخانه -

۲۷ - **گاوه که چی سه ری** - دئی یه که له دیهستانی خۆرخۆره ی شارستانی سه قز - له ۸۰ باشوری خۆره لاتنی سه قز - ۴۰ ك خۆرخۆره - له نیوان، جعفرخان و خاله وازه دایه - کویتسانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۲۵۰ خانو و ۴۷ - سوننی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غلّ، دانه ویّله - زۆن - خوری و به رهه می مژومالیات - شوغلّ کشت و کالّ - ئازهلّ داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زیگا، ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه -

۲۸ - **مله** - دئی یه که له دیهستانی خۆرخۆره ی شارستانی سه قز - له ۶۴ ك باشوری خۆره لاتنی سه قز - ۱۰ ك خۆرخۆره، له نیوان، کانی سه ید و نوین و قشلاخی مله و قامیشه له دایه، کویتسانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۲۵۱ خانو و ۴۸ - سوننی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غلّ، دانه ویّله - زۆن - خوری - شوغلّ کشت و کالّ - ئازهلّ داری

- ده سکرد جاجم - گوره وی زیگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه -

۲۹ - ماسیده ره ی شیخ (خواری) - دی یه که له دیهستانی خوږخوره ی شارستانی سه قز - له ۷۰ ک باشوری خوږه لاتی سه قز - ۲۰ ک خوږخوره - له نیوان ماسیده ره ی سلیمان - مه ولاناوا، قه ره بوغره دایه - کویتانی و سارده سیږه - دانیشتوان ۶۴۵ خانو و ۱۱۰ - سوتنی - کورد - ئاوله کانیاو - به ره م، ده غل، دانه ویتله - به ره می ئاژه ل - رۆن - خوری، شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی، زیگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه -

۳۰ - ماسیده ره ی سلیمان - دی یه که له دیهستانی خوږخوره ی شارستانی سه قز - له ۶۲ ک باشوری خوږه لاتی سه قز - ۱۸ ک خوږخوره - له نیوان مه و سماوا و ماسیده ره ی شیخ دایه - کویتانی و سارده سیږه، دانیشتوان ۴۵۰ خانو و ۷۶ - سوتنی - کورد - ئاوله کانیاو، به ره م، ده غل، دانه ویتله - رۆن - خوری - به ره می - ئاژه ل - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه -

۳۱ - مه و سماوا - دی یه که له دیهستانی خوږخوره ی شارستانی سه قز - له ۷۰ ک باشوری خوږه لاتی سه قز - ۲۰ ک خوږخوره، له نیوان ماسیده ره ی سلیمان و ده وره قه لا دایه - کویتانی و سارده سیږه - دانیشتوان ۱۲ خانو و ۲ - سوتنی - کورد - ئاوله کانیاو - به ره م، ده غل، دانه ویتله - رۆن - خوری و به ره می مړومالیات - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، گوره وی - زیگا ماشین ره و -

۳۲ - مه ولاناوا - دی یه که له دیهستانی خوږخوره ی شارستانی سه قز - له ۷۰ ک باشوری خوږه لاتی سه قز - ۳۷ ک خوږخوره و له نیوان هه ردوو ده ره ویان و ماسیده ره ی شیخ و روسته مه کوور دایه - دانیشتوان ۵۰۰ خانو و ۹۰ - سوتنی - کورد - ئاوله کانیاو - به ره م، ده غل، دانه ویتله - رۆن - خوری و به ره می مړومالیات - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، گوره وی و جاجم - مزگه وت - قوتابخانه - گلکۆ و باره گای - شیخ حه سه نه مه ولاناوا و قورئانه به ناو بانگه، فه رمان نووسه که ی خوالی خوشبوو شیخ حه سه ن له م دایه که له زانا کانی سه قز به دریزی باسی لی کراوه -

۳۳ - نووه یین - دئی یه که له دیهستانی خورخوره ی شارستانی سه قز - له ۷۰ ك باشوری خوره لاتئی سه قز - ۱۵۱ ك خورخوره - له نیوان مله و سورنج داغ دایه - کویستانی و سارده سیهره - دانیشتوان خانو و - سوتنی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - زۆن - خوری و به رهه م ئاژه ل - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی - زیگا - مزگوت - قوتابخانه - ئیستا که چۆله -

۳۴ - وریران - دئی یه که له دیهستانی خورخوره شارستانی سه قز - له ۱۲۶ ك باشوری خوره لاتئی سه قز - دایه و ئیستا که چۆله  
**دیکوی صاحب - به شی زیویه**

دیکوی صاحب، له ۲۴ دئی کول ته په و ۶ دئی سه رشپو و ۱ دئی خورخوره پیکهاتوو، زۆبه ری نه م دیکویه ۳۸۵ ك چوار گوشه یه و ۷۳۷۸ دانیشتوی هه یه، یانی له هه رکیلومتریکی چوار گوشه دا ۱۹/۱۶ که س نیشته جی یه،

سنوریشی به م جوهره یه ۱ له باکوره وه به دیکوی سه را و کول ته په ۲ - له باشوره وه به دیکوی نیمام و سه رشپو ۳ - له خوراواوه به شاری سه قز و دیکو کانی ته موغه و سه رشپو ۴ - له خوره لاتنه وه به دیکوی نیمام و کول ته په وه لکاوه،

زه وی نه م دیکویه به هوئی نه وه، که له م به ره وه به رو قه راخی چۆم دایه، زۆر به برشت و پیت و به ره که ته، نه گه ر ده ولت له سه ددی - قه له نده ره وه - بوئاودیری که لکی پیوستی وه ر بگرتایه ، بۆزه ویه کانی ده و به ر، ئاوی هه لبه ستایه و ده ستی فه لاکانی بگرتایه، زۆر له ماوه یه کی که م دانه م پارچه له کوردستان، ده بوه گولزار و گولستان، خه لکی هه زار به رگی بیکاریان ده درئی، هه ئاوی مه یینه تیان ده برئی، به یه گجاری ده ده سانه وه و چه ندین به رابه ری ئیستا که یان به رهه م لی وه ده س ده هینا، شوغلی خه لکی کشت و کال و ئاژه ل داریه،

به رهه می نه م دیکویه بریه تیه له، گه نم - جو - نوک - نیسک (ده غل و دانه وئله) و وینجه - چنلرستان - ته زه کاری - و به رهه می ئاژه ل (خوری - به رگن - زۆن - که شک -

په نیر - ده سکردی ژنان - قالی بکل و - گوره وی - ده سکیش - جاجم و شتی تر، دئی - صاحب که له سه ر شه قامی قیره تاوی سه قز دیوانده ره و له ۲۰ ک خوره لاتی سه قز دایه دئی په کی میژیوی یه که ۸۰۰ که سی حه شیمه ت هه یه و له ۴۶ پله و ۲۷ ده قیقہ ی درتژیی جه غرافیایی و ۳۶ پله و ۱۲ ده قیقہ ی پانی جه غرافیایی داهه لکه وتوه، به ناوه ندی نه م دیکو دانراوه که ناوی دیکو له ناوی دیکه گیراوه ته وه، سنوری صاحب به م جوړه یه ۱ - له باکوره وه به دئی خانه قا ۲ - له باشوره وه به دئی کاکه سیاو ۳ - له خوراواوه به چومی صاحب و دئی نایه نان ۴ - له خوره لاته وه به دئی مه حموداواوگه رده نه ی مه حموداوا وه نوساوه،

شه قامی سه قز دیوانده ره به ناوه راستی نه م دیکودا ده روا، رتگیی صاحب - بوکولته په و تیکاب له قه راخی خوره لاتی صاحیبه وه جیاده بیته وه و به قه راخی دیکانی - تیزاوا - له گزی، قه لاکون، جاخلو داده روا و له پردی - یاپش خان ده په رتته وه و به قه راخی چولمه لودا ده روا و ده گاته - کولته په - له ویشه وه به سه ربه ردی چومی ساروخ دا ده روا و گوزه لبلاخ به جی دئی و ده گاته دئی صه فاخانه، له ویشه وه ده چیته سه ر شه قامی قیره تاوی - ساین قه لا - بو تیکاب، به م جوړ شه قامی قیره تاوی صاحب بو کولته په - ناوچه ی سه قز به ناوچه کانی - تیکاب و ساین قه لا، پتکه وه په یوه ندده دا، کورده دورولاته توراهه کان پتکه وه ناشت ده داته وه، دئی صاحب به تازه یی کراوه به ناوه ندی (به شی زیو) دئی صاحب له زه مانی - ناشوریه کاندایان وتوه (نارمایت) چه ند جار به ر هیرشی ناشوریان که وتوه - به م ره نگه بومان ده رده که وتی که نه م دئی له ده ورانی کوندا قه لا یه کی گرنگی (ماده) کان بوه، ناوی دیکانی به ریزی نه لفوتی به م جوړه یه ۰۰

۱ - نارینان - دئی یه که له دیهستانی صاحب به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۱۵ ک خوره لاتی سه قز، ۳ ک صاحب له نیوان - درگا سلیمان - نه سراپاد - که مه تو

(۱) گوزارشى نوبستاندارى

(۲) جه غرافیای ایران فخره نگی آبادیهای ایران ج ۱۱

(۳) دیاکونوف ج ص

قه یله سون و ساحیب له قه راخی خوراوی چۆم و پردی ساحیب دایه - قوی و سارده سیّره - دانیشتوان ۲۵۸ خانو و ۴۸ - سوننی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆم - به رهه م، ده غلّ دانه وئله - سیپایی - په نیر - رۆن - خوری - شوغلّ، کشت و کالّ - نازه لّ داری - ده سکرد جاجم - گۆره وی - زیگا ماشین رّه و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق

۲ - ئالکه لو - دئی یه که له دیهستانی صاحب به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۲۳ ك خۆره لاتنی باکوری سه قز، ۱۲ ك ساحیب - له نیوان داشالوجه - نه سراپاد و قه یله سون دایه - کوستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۴۴۰، خانو و ۸۲، سوننی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو - به رهه م، ده غلّ، دانه وئله - سیپایی - رۆن خوری - شوغلّ کشت و کالّ - نازه لّ داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زیگا، ماشین رّه و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق - لوله که شی -

۳ - نه سراوا - دئی یه که له دیهستانی صاحب به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۱۶ ك خۆره لاتنی سه قز - ۹ ك ساحیب - له نیوان - ئاوینان - ئالکه لو - قه یله سون - تیزاوا دایه - کوستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۱۰۷ - خانو و ۲۰، سوننی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆم - به رهه م، ده غلّ، دانه وئله - سیپایی - رۆن - خوری - زیگا، ماشین رّه و - مزگه وت - قوتابخانه - له ده فته ری ده وئله تا نه م دئی به ناوی ناسرا وانوسراوه

۴ - به دراوا - دئی یه که له دیهستانی صاحب به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۹ ك خوراوی سه قز - ۱۵ ك ساحیب، له نیوان کاریزه و قه یله سون دایه - کوستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۱۵۰ خانو و ۲۸ - سوننی - کورد، ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غلّ دانه وئله - سیپایی - رۆن - خوری - شوغلّ، کشت و کالّ - نازه لّ داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زیگا، ماشین رّه و - مزگه وت - قوتابخانه - نیستاکه مه لا نه بویه کری فه لسه فی پیش نوێزو زانومای نه م دئی یه که له ۲ ك شه قامی قیره تاو دایه - به رق - لوله که شی -

۵ - تیزاوا - دئی یه که له دیهستانی صاحب به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۲۵ ك خۆره لاتنی سه قز - ۵ ك ساحیب، له نیوان - خانه قا - کیسه لّان و له گری دایه - کوستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۱۳۱، خانو و ۲۵، سوننی - کورد، ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غلّ دانه وئله - سیپایی - رۆن - خوری - شوغلّ، کشت و کالّ - نازه لّ داری -

ده سکرد، جاجم - گوره وی - زیگا، ماشین ره وی قیره تاو - مزگه وت - قوتابخانه - به رق - لوله که شی -

۶ - چاخلوو - دئی یه که له دیهستانی ساحیب به رشی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۳۷ ک خوره لاتی باکوری سه قز ۲۰، ک ساحیب - له نیوان قه لاکون و یاپش خان دایه کوستانی و سارده سیره - دانیشنوان ۵۱۵ خانو و ۹۶ سونتی - کورد - ئاوله، چوم و کانیاو - به ره م ده غل، دانه وئله - سپیایی - زون - خوری - شوغل کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد جاجم - گوره وی - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق - لوله که شی

۷ - خان ئاوا - مه زرایه که له نیوان قه لاکون و کیسه لان دایه - نیستاکه چوله و له دئی چاخلوو ده کتلدی

۸ - خانه قای شیخ - دئی یه که له دیهستانی به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۲۳ ک خوره لاتی سه قز - ۴ ک ساحیب، له نیوان ساحیب و تیزاوا دایه - کوستانی و سارده سیره دانیشنوان ۱۲۲، خانو و ۲۳، - سونتی - کورد - ئاوله کانیاو، به ره م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - زون - خوری - شوغل، کشت و کال، نازه ل داری - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق - لوله که شی

۹ - ده ره وه زانی خواری (که وله ره ق) - دئی یه که له دیهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی سه قز له ۴۳ ک خوره لاتی باشوری سه قز - ۲۵ ک ساحیب، له نیوان، کاکه سیاوده ره سمايله دایه - کوستانی یه - سارده سیره - دانیشنوان ۱۳۰، خانو و ۲۴ - سونتی - کورد - ئاوله چوم و کانیاو، به ره م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - زون - خوری - میوه - شوغل کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه -

۱۰ - ده ره وه زانی سه ری (ئاغانه جمه) - دئی یه که له دیهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۳۸ ک خوره لاتی باشوری سه قز - ۲۰ ک ساحیب، له نیوان - قه لا چوخه - که مه ره سیاوه - که چه ل مینگان و ده ره سمايله دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشنوان ۵۱، خانو و ۱۰، - سونتی - کورد - ئاوله چومی جه غه تو و کانیاو

- به ره م ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - په نیر - خوری - شوغل، کشت و کال،  
نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زیگا، ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه -

۱۱ - ده ره سمایله - دئی یه که له دیهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی  
سه قز - له ۳۲ ک خۆره لاتی باشوری سه قز - ۱۵ ک ساحیب - له نیوان - هه ردو ده وزان  
- که ندۆلان - درگا سلیمان و قه لا جوغه دایه - کویستانی و سارده سیړه - دانیشتوان ۲۳۲  
خان و ۴۲ - سوتنی - کورد - ئاوله چۆمی جه غه توو و کانیاو - به ره م، ده غل، دانه وئله  
- سپیایی - زۆن - په نیر - خوری - شوغل - کشت و کال و نازه ل داری - ده سکرد، جاجم  
- گۆره وی - زیگا، ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه -

۱۲ - درگا سلیمان - دئی یه که له دیهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی  
سه قز - له ۳۰ ک خۆره لاتی باشوری سه قز - ۱۲ ساحیب - له نیوان ئاویتان -  
ده ره سمایله - که مه توو - کاکه سیاو دایه - کویستانی یه، سارده سیړه - دانیشتوان ۵۰۳،  
خان و ۸۴، سوتنی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو - به ره م، ده غل، دانه وئله - سپیایی -  
زۆن - په نیر - خوری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی،  
زیگا، ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق - لوله که شی

۱۳ - دۆمان - دئی یه که له دیهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی سه قز -  
له ۲۰ ک خۆره لاتی سه قز ۱۰ ک ساحیب - له نیوان - نه سراو و له گری - له سه ر چۆمی  
جه غه توو - دابوه - تیستا که چۆله و له دئی نه سراووه ده کیلدری -

۱۴ - دۆزه خده ره - دئی یه که له دیهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی  
سه قز - له ۵ ک خۆره لاتی سه قز - ۱۵ ک ساحیب، له نیوان کاریزه و تاوه قران دایه -  
کویستانی و سارده سیړه - دانیشتوان ۴۹ خان و ۹ سوتنی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆمی  
سه قز، به ره م ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - په نیر - خوری، شوغل کشت و کال -  
نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی، زیگا، ماشین زه و - مزگه وت - خانقای شیخ

عه بدولقادر و گلکوی خوالی خوشبو شیخ عبدالقادر - له م دیدایه<sup>۱</sup>

**۱۵ - صاحب** - دئی ناوه ندی دیهستانی صاحب له ۲۰ ک خوره لاتی سه قز و له قه راخی نیسفالنی سه قز دیوانده ره دایه - کویستانی و سارده سیّره - دانیشنوان ۷۵۱ خانم و ۱۳۹ - سونتی - کورد - ناله کانیاو و چومی صاحب، به ره م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری - ته ره کاری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی - مزگه وت، جاروبار مه لای ده رس وئژ بووه - قوتابخانه ی ساره تای و زانومایی، پاسگا به خشداری تیدایه. نیستاکه ناوه ندی به خشی زیویه، به رق، ناوی لوله که شی - ته له فون،

**۱۶ - عه لیاوای که ریمایا** - دئی یه که له دیهستانی صاحب به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۳۰ ک خوره لاتی سه قز - ۱۰ ک صاحب - له نیوان - که ریمایا - چی چی خوار - کیسه لآن - چاخلو - دایه - کویستانی و سارده سیّره - دانیشنوان ۲۰۰، خانو - ۳۳ - سونتی - کورد - ناوله کانیاو - به ره م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه -

کیوی خه جیجه خاتون "دارقه زوانی" پیوه یه و له نیوان چاغلو، عه لیاواو چی چی خوار و خانایا دایه -

**۱۷ - عه یشاوا** - دئی یه که له دیهستانی صاحب به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له نیوان - له گری و تیزاوا و نه سراوا - له قه راخی خوره لاتی چومی صاحب دایه - نیستاکه چوله و له دئی خانه قاوه ده کیلدری

**۱۸ - قه لاجوغه** - دئی یه که له دیهستانی صاحب به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۴۲ ک باشوری سه قز - ۱۷ ک صاحب، له نیوان ده ره سمایله و ده ره زانی سه ری دایه، کویستانی و سارده سیّره - دانیشنوان ۱۲۳، خانو و ۲۳ - سونتی - کورد - ناوله کانیاو و چوم - به ره م، ده غل، دانه وئله - رۆن - خوری - سپیایی - ته ره کاری - گزکه ی نه م دئی به ناو بانگه - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم، زیگا،



ماشین رَه و - مزگه وت - قوتابخانه -

۱۹ - قه لاکُون - دئی یه که له دپهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۳۴ ك خوره لاتئی باشوری سه قز ۱۵ ك ساحیب - له نیوان چاخلو له گزی و نمه ینه دایه - کویتسانی و سارده سیره - دانیشتوان ۷۶۱ خانو و ۱۱۷ سونئی، کورد - ناوله چوم و کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - به رَه، زیگا، ماشین رَه و - مزگه وت - قوتابخانه، به رق، لوله که شی -

۲۰ - قه یله سون - دئی یه که له دپهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی سه قز له ۱۲۰ ك خوره لاتئی سه قز - ۱۰ ك ساحیب، له نیوان به دراوا و نه سراوا و له ۱ ك قه راخی ئیسفالتی سه قز دیوانده ره دایه - کویتسانی و سارده سیره - دانیشتوان ۳۹۵، خانو و ۷۴ - سونئی - کورد - ناوله کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - رۆن - په نیر - خوری - شوغل کشت و کال - نازه ل داری - زیگا، ماشین رَه و - مزگه وت - قوتابخانه، به رق، ناوی لوله که شی -

۲۱ - قه لاگای له گزی - دئی یه که له دپهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له نیوان قه لاکُون - له گزی و کیسلان و عه لیاوا دایه - ئیستاکه چوله و له دئی له گزیه وه ده کئلدردی -<sup>۱</sup>

۲۲ - کاریزه ی سه قز - دئی یه که له دپهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۶ ك خوره لاتئی سه قز، ۱۵ ك ساحیب، له نیوان به دراوا و دوزه خده ره دایه - کویتسانی و سارده سیره - دانیشتوان ۵۸۴ خانو و ۱۰۸ - سونئی - گورد - ناوکانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - په نیر - شیر و به رهه می نازه ل - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - زیگا، ماشین رَه و - مزگه وت - قوتابخانه، ئیستاکه پولیسی زیگا و بانی سه قز له خاکی کاریزه و ۳ ك دئی دایه

۲۳ - کاکه سیاو - دئی یه که له دپهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی

سه قز - له ۲۵ ك خۆره لاتنی سه قز - ۵ ك ساحیب له نیوان ساحیب و ده ره وه زانی خوارێ دایه، کویتانی و سارده سیره - دانیشتوان ۳۸۴ خانو و ۷۲ سونتی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆم - به رهه م - ده غل، خانه ویتله - زۆن، سپیایی - خوری - په نیر، شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - لوله که شی - به رق -

۲۴ - که ریموا - دئی یه که له دیهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۳۱ ك خۆره لاتنی سه قز ۱۰ ك ساحیب، له نیوان مه حموداوا - قه ره ول - چی چی خوار، عه لیاوا دایه - کویتانی و سارده سیره - دانیشتوان ۶۵۰، خانو و ۱۰۶ - سونتی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه ویتله - سپیایی - زۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - لوله که شی

۲۵ که مه توو - دئی یه که له دیهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۱۰ ك خۆره لاتنی سه قز - ۱۰ ك ساحیب، له نیوان خورده لوکی - قه یله سون و ئاویتان دایه - کویتانی و سارده سیره - دانیشتوان ۳۰۰ خانو و ۵۰ - سونتی - کورد - ئاوله چۆمیلکه ی - خورده لوکی و کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه ویتله - سپیایی - زۆن - خوری - ته ره کاری - شوغل کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زیگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق - لوله که شی

۲۶ - کیسه لآن - دئی یه که له دیهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۲۵ ك خۆره لاتنی سه قز - ۵ ك ساحیب، له نیوان تیزاوا - خانه قا و عه لیاو و مه حموداوا دایه، کویتانی و سارده سیره - دانیشتوان ۲۰۸، خانو و ۳۸، به رهه م، ده غل، دانه ویتله - سپیایی - زۆن - خوری - په نیر - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه

کیتی سولتان عه لیا و کیسلان و قه لاگای له گزی و داری قه زوانی هه یه

۲۷ - له گزی - دئی یه که له دیهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی سه قز - له ۳۰ ك خۆره لاتنی باکوری سه قز، ۱۲ ك ساحیب، له نیوان دا شالوجه - قه لاکۆن - ۳ ك باشوری سه ددی قه له نده ر دایه - کویتانی و سارده سیره - دانیشتوان ۵۳۰ خانو و ۸۸ - سونتی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م - ده غل، دانه ویتله - سپیایی - زۆن - خوری -

شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زیگا، ماشین ره وی  
قبره تاو - مزگه وت - قوتابخانه - به رق - لوله که شی -

۲۸ - گوومه لی نازه ل داری و مه زرای سه ربه خو - له ۶ ک خوهره لاتی سه قز  
که نیستا بزنی مه رزی لی به خیوده که ن

۲۹ - مه حموداوا - دئی یه که له دیکۆی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی  
سه قز - له ۲۵ ک خوهره لاتی سه قز - ۵ ک ساحیب له ۳ ک نیسفالتی سه قز دیوانده ره دایه  
- دانیشتوان ۹۲ - خانو و ۱۷ -

۲۹ - نمه ینه - دئی یه که له دیهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی سه قز -  
له ۳۷ ک باکوری خوهره لاتی سه قز - ۱۷ ک ساحیب له نیوان قه لاکۆن و سه یداوا و  
کیله که وو - له قه راخی باشوری سه ددی قه له نده ر دایه ،کوستانی و سارده سیره -  
دانیشتوان ۴۹ خانو و ۹ سوتنی - کورد - ئاوله کانیاو و سه دد - به ره م ده غل، دانه ویتله،  
سپایی - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد جاجم - زیگا، ماشین ره و -  
مزگه وت - قوتابخانه - نیستاته نیامالیکلی لی ماوه، ماله کانی تری چونه ته قه لاکۆن و له  
ویوه ده ی کیلن

۳۰ - یاپش خان - دئی یه که له دیهستانی ساحیب به شی زیویه ی شارستانی  
سه قز - له ۴۰ ک باکوری خوهره لاتی سه قز - ۲۰ ک ساحیب له نیوان چاخلو - قوتانجوخ  
دایه، پردی - یاپش خان که له سه ر چۆمی خوهره له حاست نه م دئی به سراوه دیکانی  
نه م به ره و به ری چۆمی خوهره ی پیکه وه په یوه ند دلوو و، زیگای سه قز بوتیکایی زور  
نزیک کردوه ته، به لام پرده که ته سک و یه ک لایه نی یه و له دولا ماشین ناکیشی، دانیشتوان  
۸۹ خانو و ۱۷، کورد، سوتنی، ئاوله چۆم و کانیاو - به ره م ده غل، دانه ویتله - شوغل،  
کشت و کال - نازه ل داری مزگه وت - به رق - لوله که شی -

**دیکۆی سه را:** له باکوری شاری سه قز دایه و ۹۶۷۲ که سی دانیشتوهه یه و ژووبه ره که یشی ۷۹۰ ک چوار گوشه یه، یانی: له هه رک: یکی چوار گوشه دا ۱۲/۲۴ که س نیشته جی یه: نه م دیکۆ تازه له ۲۲ دئی کولته په و ۷ دئی تورجان و ۵ دئی مه رخوز پیکهاتوه: ناوی نه م دیکۆیه له ناوی دئی سه را گیراوه ته وه:

## سه را: یانی

۱ - سه رینگا چون نه م دئی له سه ر شه قامی سه قز بو کاندایه و مه لبه نده کانی کردستان به نازه ربایجان (کردستانی باکوری ئیران) ه وه په یوه ند ده دا:

**۲ - شوینی کوبوونه وه ی جه ماوه ر:** چون نه م دئی خیلکه و ره پیلکه ی کوردان بووه و جه ماوه ر لیره جه میان به ستووه، ناویان ناوه - سه را - ۳ - سه را ده کرئی سه را و بوئی: چون زۆرتری زه ویه کانی نه م دئی ئاوده یان گرتیه وه، به تاییه ت له ده ورائی پیشودا ئاوی سه رچاوه زۆرتری زه ویه کانی ئاودتیری ده کرد، جا نه م دئی که دئی یه کی میژویی یه و ۸۲۶ دانیشتوی هه یه و هه موو دیکانی ده وروبه ری به ئاسانی ده سیان پئی ده گا: به ناوه ندی دیکۆی سه را: دانراوه. سنوریشی به م جوړه یه: ۱ - له باکوره وه به دیکانی قوچاخ و مه ندیل به سه ر ۲ - له باشوره وه به دیکانی ناخکه ند و یازی بلاغی ۳ - له خوړاواوه به دئی نه حمه داوای سه را ۴ - له خوړه لاته وه به دئی سه رچاوه وه نوساوه، دئی سه را له ۱۶ ک سه قز دایه نزیکترین دی به سه را - نه حمه داوایه، تا سه را ماوه ی ۵ ک - ه - دورترین دئی یش - زولقیله یه تا سه را ماوه ی ۳۰ ک - ه، له گشت ۳۵ دئی سه ر به سه را: ۸ دی شه قامی ئیسفالت: ۱۱ دئی زیگای خیزریژ، ۱۳ دئی زیگای خاکی و ۲ دی زیگا: پیاده ره ویان هه یه. ناوی دیکانی سه را به ریزی نه لفوئی

۱ - **ناره بوغلولی خوارچی** - دئی یه که له دیهستانی سه را سه ربه شارستانی سه قز - له ۱۸ ک باکوری خوره لاتی سه قز - ۳۵ ک سه را له نیوان ناخته په - پیر یونس - ناره بوغلولی سه ری، سلیمان که ندی دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتون ۳۷۰ خانو و ۶۱ - سونتی - کورد - ناوله کانیاو و چۆم - به ره م ده غل، دانه ویتله، سییایی - زۆن - خوری - شوغل، کشت و کال، نازه ل داری، مزگه وت، قوتابخانه، زیگا، ماشین ره و

۲ - **ناره بوغلولی سه ری** - دئی یه که له دیهستانی سه را سه ربه شارستانی سه قز - له ۲۳ ک باکوری خوره لاتی سه قز - ۳۰ ک سه را، له نیوان مۆکه - نه و به هار - ناره بوغلولی خوارچی و به رده زه دایه - کوستانی و سارده سیره دانیشتون ۲۶۰ خانو و ۴۵ - سونتی - کورد ناوله کانیاو - به ره م، ده غل و دانه ویتله - شوغل، کشت و کال، نازه ل داری، مزگه وت، قوتابخانه، زیگا، ماشین ره و

۳ - **ئه حمه داوای سه را** - دئی یه که له دیهستانی سه را سه ربه شارستانی سه قز له ۱۸ ک باکوری سه قز و ۵ ک سه را - کوستانی و سارده سیره دانیشتون ۴۲۸ خانو و ۷۹ - سونتی - کورد - ناوله کانیاو - به ره م ده غل دانه ویتله - به ره می نازه ل، کانی به ردی سهی بالوقایه - شوغل، کشت و کال، نازه ل داری - ده سکرد - به ره - جاجم - زیگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - ئه شکه وتی به ناو بانگی کیوی بالوقایه - له باشوری خوره لاتی ئه م دیدایه و تانیستاکه ئه م ئه شکه وته به نه ناسراوی ماوه ته وه - ئه گه ر ده ولت ناوژیکی لی بداته وه، ئه م ئه شکه وته سالانه ده یان ملوین تمه ن قازانج به ده ولت و خه لکی ئه گه ینی، چون له قه راخی نیسفالتی سه قز سه را دایه و زوانگایه کی تماشایی ئه وه نده دل ژفینی هه یه که ئه توانی دلی ئه ویندارانی سورشت و جوانی و هه ر گه رالیکی ناو خووده ره وه بۆلای خوئی راکیشی، ناوی لوله که شی - به رق.

۴ - **ئالتونی خوارچی** - دئی یه که له دیهستانی سه را سه ربه شارستانی سه قز - له ۶ ک باکوری سه قز ۱۰ ک سه را و ۱ ک نیسفالتی سه قز بوکان دایه، کوستانی و سارده سیره - دانیشتون ۳۶۶ خانو ۶۸ سونتی - کورد - ناوله چۆم و کانیاو - به ره م ده غل، دانه ویتله - زۆن - که ره - شیر - ماست - دۆ - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - مزگه وت - قوتابخانه - به رق - لوله که شی -

۵ - **ئالتونی سه ری** - دئی یه که له دیهستانی سه را سه ربه شارستانی سه قز - له

۱۱ ک باکوری سه قز و ۸ ک سه را ۲ ک ئیسفالتی سه قز بوکان دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۲۰۰، خانو ۳۷، سوننی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو - به ره م ده غلّ، دانه وئله - زۆن، خوری و به ره می ئاژه ل - شوغلّ، کشت و کالّ - ئاژه ل داری ده سکرد، جاجم - زینگا، ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق - ناوی لوله که شی.

۶ - ئاخکه ند - دئی یه که له دیهستانی سه را سه ربه شارستانی سه قز - له ۱۷ ک باکوری سه قز - ۱۰ ک سه را - له نیوان مه رخوز و یازبلاغی دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۵۵۰، خانو ۱۰۲، سوننی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆمی سونج - به ره م، ده غلّ، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری - شوغلّ، کشت و کالّ ئاژه ل داری - ده سکرد گۆره وی - به زه - زینگا، ماشین زه وی خیزرژر، مزگه وت - قوتابخانه - لوله که شی - به رق

۷ - ئاخته په - دئی یه که له دیهستانی سه را سه ربه شارستانی سه قز - له ۱۸ ک باکوری سه قز ۲۰ ک سه را - له نیوان دا شالوجه و کانی جیژنی و - ئاره بوغلوی خواری دایه - کوستانی یه و سارده سیره - دانیشتوان ۶۱ خانو و ۱۲ - سوننی - کورد - ئاوله چۆمی سه قز و کانیاو - به ره م ده غلّ، دانه وئله - سپیایی، زۆن - خوری - شوغلّ کشت و کالّ - ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - زینگا - مزگه وت - قوتابخانه -

۸ - پیر یونس - دئی یه که له دیهستانی سه را سه ربه شارستانی سه قز - له ۲۵ ک باکوری سه قز - ۲۵ ک سه را - له نیوان ئاخته په و حه سه ناوی گۆده رز دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۸۲ خانو ۱۴ - سوننی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆم، به ره م ده غلّ، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری، شوغلّ، کشت و کالّ - ئاژه ل داری - ده سکرد - گۆره وی - جاجم، زینگا، ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه - نه م دئی به ناوی - شه خستی که به (پیر یونس) به ناو بانگه و خه لگی هه موورژژانی چوار شه مه ده چنه - زیاره تی - قسنه که ی له سه ر کتو - ناوناوه

۹ - تاوه قران - دئی یه که له دیهستانی سه را سه ربه شارستانی سه قز - له ۹ ک باکوری سه قز - ۲۴ ک سه را - له نیوان ده ره په مه دان و دوزه خده ره و له داوینی خوړاوی کتوی به خیروبیری - مه لامحمد - دایه، کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۶ خانو و ۱ سوننی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆم - به ره م، ده غلّ، دانه وئله - سپیایی - شوغلّ کشت و

کال - نازه ل داری، ده سکرد، جاجم - زینگا، ماشین زه و - مزگه وت -

۱۰ - چه کشه - دئی یه که له ديهستانی سه راه سه ربه شارستانی سه قز - له ۲۰ ك خوراواي سه قز، ۲۵ ك سه را - له نيوان مه رخوز و مه لقه رنی دايه، كوستانی و سارده سيړه - دانيشتوان ۱۵۰، خانو ۲۸، سونتی - كورد - ناوله كانياو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپيایی - زۆن - خوری - شوغل، كشت و كال - نازه ل داری - ده سکرد - گوره وی - جاجم زینگا، ماشین زه وی خاکی - مزگه وت - قوتابخانه - له قه برستانی نه م دیدا - گلکوی پیاوینکی گه وره به ر چاو نه که وی که به (شیخ یاسین) به ناو بانگه - هه رچه ند بنه ماله ی نه م خوالی خوشبوه له شاری سه قز دا زۆرن به لام به داخه وه تا ئیستا که چونیه تی و زه مانی زیانی نه م پیاوه گه وره م بوژۆشن نه بوه ته وه

۱۱ - چه سه ناوای گوڊه رز - دئی یه که له ديهستانی سه راه سه ربه شارستانی سه قز - له ۵۰ ك باکوری خوراواي سه قز - ۲۴ ك سه را - له نيوان - گوڊه رز و پیر یونس و له قه راخی خوراواي سه دی قه له نده ر دايه - قویی و سارده سيړه - دانيشتوان ۲۴ خانو و ۴ سونتی - كورد - ناوله كانياو و سه د - به رهه م، ده غل، دانه وئله، سپيایی - زۆن - خوری - شوغل، كشت و كال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی - زینگا ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه -

۱۲ - ده ره په مه دان - دئی یه که له ديهستانی سه راه سه ربه شارستانی سه قز - له ۷ ك باکوری خوره لاتنی سه قز - ۲۲ ك سه را - له نيوان کانی جیژنی و کانی نیاز - له قه راخی چۆمی سه قز دايه - كوستانی و سارده سيړه - دانيشتوان ۱۲۰ خانو و ۲۰ - سونتی - كورد - ناوله كانياو و چۆم - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپيایی، زۆن - خوری - شوغل، كشت و كال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی - زینگا ماشین زه وی خیزرژ - مزگه وت - قوتابخانه

۱۳ - داشالوجه - دئی یه که له ديهستانی سه راه سه ربه شارستانی سه قز - له ۲۵ ك باکوری خوره لاتنی سه قز - ۳۵ ك سه را - له نيوان - ئالکه لو - له گزی دايه، قویی یه - سارده سيړه - دانيشتوان خانو ناوله كانياو و چۆمی سه قز - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپيایی زۆن - خوری - شوغل، كشت و كال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی - زینگا ماشین زه وی خیزرژ مزگه وت - قوتابخانه (ئیستا که چۆله)

۱۴ - زولفیله - دئی یه که له دیهستانی سه را، سه ربه شارستانی سه قز - له ۳۷ ک باکوری خوره لاتی سه قز ۲۱ ک سه را - له نیوان قه له نده رو قاشق و سه قز لو و له قه راخی سه دی قه له نده ر دایه - کوستانی و سارده سیړه - دانیشتوان ۸۳ خانو و ۱۴ سوننی - کورد - ناوله چۆم و کانیاو - به ره م ده غل دانه و تله - سپیایی - زۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - مزگه وت

۱۵ - سه را - دئی ناوه ندی دیهستانی سه رایه، له ۱۴ ک باکوری سه قز - له قه راخی نیسفالتی سه قز بوکاندایه - کوستانی و سارده سیړه - دانیشتوان ۹۰۰ خانو و ۱۵۲ سوننی - کورد - ناوله کانیاو و چۆم په ره م، ده غل، دانه و تله - سپیایی - به ره می - مه رومالیات - چنارستان - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - شوقیری ماشین داری - ده سکرد، جاجم - مزگه وت و حوجره - قوتابخانه ی سه ره تایی و ناوه ندی، پاسگا - قاوه خانه - نه خوشخانه ی تیدایه، خوالی خوشبو و مه لا - عصام الدینی - شه فیعی و پایه به رز مه لاهه بدولهادی، هه رکام ماوه یه کی زۆر له م دیداده یان قه قبیان بارهینا و هه زاران لازتی یان خسته سه رزی و سه دان مرویان با سه واد کردو هه رکام زۆر تکی زووناکی ناوچه بوون، به لام به داخه وه نیستاکه نه و شوینه کوتر بووه ته وه، نای بو پیاویکی نازا، که دیسان له و جینگه دا هه رنه بی شه می به یادی نه وان هه لکاونه مامی له و شوینه دا بچه قینی، لوله که شی، به ره ق - تله فون -

۱۶ - سه رچاوه - دئی یه که له دیهستانی سه را، سه ربه شارستانی سه قز - له ۲۰ ک باکوری سه قز - ۴ ک سه را - له نیوان سه را و سلیمانکه ندی و کونه کوتر دایه کوستانی و سارده سیړه - دانیشتوان ۶۸۰ خانو و ۱۱۴ سوننی - کورد - ناوله چاوه کانی به ناو بانگی خوی که له که ورگه، به ردیکی خوزه زی خودایی یه وه، زیاتر له ناشکیژی دینه ده ره وه، هه ر بویه یش پی ده لاین سه رچاوه، به ره م ده غل، دانه و تله، سپیایی - زۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری، ده سکرد - گوره وی - جاجم - زیگا ماشین ره وی خیزرژ، مزگه وت - قوتابخانه -

هه زاران که س له کورده ناواره کانی شاری حه له بجه که دوای نه وه به ده ستوری - صدامی خوینریزی به غدا، نه م شاره بی تاوانه به ر بومبای شیمیایی، گازی خه رده ل و گازی - اعصاب - دراو پیئجهه زاری لی شه هید کرا و پیئجهه زاریشی لی بریندار کرا - نه وه ی



ده ر چورویان کرده - کوردستانی ئیران که نزدیکی پینجه زار که سیان هاتنه شاری سه قز، له وانه ٥٠٠ که سیان به ده ستوری جمهوری ئیسلامی له خوار نه م دیوه مالیان بو دورستکرا و له وی نیشه جی بوون به رواری

١٧ - سه یدوا - دی یه که له دیهستانی سه را به شی شارستانی سه قز - له ١٣ ک باکوری سه قز و ١٥ ک سه را - له نیوان ناخکه ندو ئالتونی سه زی دایه - کویستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ٦٦ خانو و ١١ سونتی - کورد - ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غلّ دانه ویتله، سپیایی - زۆن - خوری - شوغلّ، کشت و کالّ - ئازله لّ داری، ده سکرده، جاجم - مزگه وت - فیرگه، به رق - ئاوی لوله که شی -

١٨ - سلیمان که ندی - دی یه که له دیهستانی سه را به شی شارستانی سه قز - له ٣١ ک باکوری خوهره لاتی سه قز - ١٥ ک سه را - له نیوان موکه - قولّه بلاغی و - گاهه شه له دایه - کویستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ٣٥٠ خانو و ٥٨ سونتی - کورد - ئاوله کانیاوان، به رهه م ده غلّ، دانه ویتله - سپیایی - زۆن - خوری، شوغلّ، کشت و کالّ - ئازله لّ داری - ده سکرده، جاجم - گۆره وی، زیگا، ماشین زه وی خیزرژ - مزگه وت - قوتابخانه - له م دیّ ئاسه واری کوّنه ی - گرگان (ئاویرژین) که به دیری بزماری (خه تی میخی) نوسراوه به رچاو نه که وی

١٩ - صالح ئاوا - دی یه که له دیهستانی سه را به شی شارستانی سه قز - له ٣ ک سه قز، سارادایه، که ئیستا، له گه لّ سه قز دا تیکلاو بووه - کویستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ٥٣٩ خانو و ٩٩ سونتی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆمی ئالتون - به رهه م، ده غلّ دانه ویتله - فروشی زه وی، سپیایی - زۆن - خوری - شوغلّ، کشت و کالّ، ئازله لّ داری - ده سکرده، جاجم - مزگه وت - قوتابخانه - لوله که شی - به رق.

٢٠ - قه له نده ر - دی یه که له دیهستانی سه را به شی شارستانی سه قز - له ٣٤ ک باکوری خوهره لاتی سه قز ٢٠ ک سه را - له نیوان زولفیه و قه لاگای گوّده رز و له قه راخی خوړاوی سه دی جه غه تو دایه، که به سه دی قه له نده ر، له سه ر زارانه - به لام ده ولّه ت پیّ ده لی - سه دی زه زینه چۆم - که به راستی هه رتنوکه ئاوکی بایی زیریکه. کویستانی و ئارانه - دانیشتوان ٧٠٩ خانو و ١١١ - سونتی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو - به رهه م، ده غلّ، دانه ویتله - سپیایی، زۆن - خوری - شوغلّ، کشت و کالّ، ئازله لّ داری -

ده سکرد، جاجم - رینگا ماشین زه و - مزگه وت، قوتابخانه -

۲۱ - قاره وای سه قز - دی یه که له دیهستانی سه را، به شی شارستانی سه قز - له ۱۳ ک باکوری سه قز و ۱۰ ک سه را و له ۱ ک باکوری شه قامی نیسفالنی سه قز بوکان دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان خانو و - سوتنی - کورد - ناوله کانیاو و چۆم - به ره م، ده غل، دانه ویتله - سپیایی - زۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - رینگا ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه - لوله که شی - به رق

۲۲ - قه لاگای گودرز - دی یه که له دیهستانی سه را، به شی شارستانی سه قز - له ۳۵ ک باکوری خوهره لاتی سه قز و ۲۰ ک سه را، له نیوان قه له نده ر و حه سه ناوای گوده رز دایه - کوستانی و نارانه و له قه راخی سه دی قه له نده ر دایه - دانیشتوان ۴۷۰ خانو و ۷۹، سوتنی - کورد - ناوله سه دوکانیاو - به ره م، ده غل، دانه ویتله - سپیایی - زۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - رینگا ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه -

۲۳ - قوچاخ - دی یه که له دیهستانی سه را، به شی شارستانی سه قز - له ۲۴ ک باکوری سه قز و ۷ ک سه را - ۳ ک نیسفالنی سه قز بوکان دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۲۸۰ خانو و ۴۷ - سوتنی - کورد - ناوله کانیاو - به ره م، ده غل، دانه ویتله - سپیایی - زۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - رینگا ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه - نه م دی قه برستانیکی کوئی تیدایه که ناسه واری میزوویی (ناسازک باستانی) لی دوزراوه ته وه - نیستاکه، دانه وه ی قه ده غه کراوه<sup>۱</sup> - به رق.

۲۴ - قووله بلاغی - دی یه که له دیهستانی سه را، به شی شارستانی سه قز - له ۳۵ ک باکوری سه قز - ۱۵ ک سه را - له نیوان کانی زوراب - موکه - سلیمان که ندی و سه زچاوه دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۵۹۰ خانو و ۱۰۶ سوتنی - کورد - ناوله کانیاو - به ره م، ده غل، دانه ویتله - سپیایی - زۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - رینگا ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه -

۲۵ - کانی نیاز - دی یه که له دیهستانی سه را، به شی شارستانی سه قز - له ۶ ک باکوری سه قز - ۲۰ ک سه رادایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۲۴۰ خانو و ۴۱ -

سونتی - کورد - ئاوله کانیاو و چومی سه قز، به رهه م، ده غل، دانه ویتله - سپیایی - زۆن - خوری - شیرو که ره - شوغل و کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - زیگا ماشین زه و - مزگه وت - لوله که شی - به رق.

٢٦ - کانی جه ژنی - دئی یه که له دیهستانی سه را - به شی شارستانی سه قز - له ١١ ک باکوری خۆره لاتی سه قز - ٢٦ ک سه را، له قه راخ چومی سه قز - له نیوان ناخته په و ده ره په مه دان دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ٣٥٠ خانو و ٣٧ - سونتی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه ویتله - سپیایی و به رهه می ئاژه ل - شوغل، کشت و کال، ده سکرد - گۆره وی - مزگه وت، زیگا ماشین زه و - قوتابخانه -

٢٧ - کوچکی خوارێ - دئی یه که له دیهستانی سه را، به شی شارستانی سه قز - له ٢٥ ک باکوری سه قز ١٠ سه را - ٣ ک خۆراوای تیسفالتی سه قز بوکان دایه، کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ٢٧٠، خانو و ٤٦ - سونتی - کورد - ئاوله کانیاو و چومی سه را - به رهه م، ده غل، دانه ویتله - سپیایی - زۆن - خوری، شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم، مزگه وت - قوتابخانه - به رق - لوله که شی

٢٨ - کوچکی سه ری - دئی یه که له دیهستانی سه را، به شی شارستانی سه قز - له ١٢ ک باکوری سه قز ٦ ک سه را و قه راخی خۆراوای تیسفالتی سه قز بوکان دایه - دانیشتوان ٣٠٠ خانو و ٥٠ - سونتی - کورد - ئاوله کانیاو و چومی سه را - به رهه م، ده غل، دانه ویتله - سپیایی - زۆن - خوری - شوغل، کشت و کال داری - ده سکرد، جاجم، زیگا ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق - لوله که شی -

٢٩ - کونه کوتر - دئی یه که له دیهستانی سه را، به شی شارستانی سه قز - له ٢٥ ک باکوری خۆره لاتی سه قز، ٩ ک سه را، له نیوان سه رچاوه - قاره وا و گاوه شه له دایه کوستانی و سارده سیره - تیساکه چۆله، له لاهه موچه کانی دکیلدیری - نه م دئی نه شکه ویتیکی تیدایه که، که ورگوو زه هه نی زۆره، زاری نه شکه وته که به ره و ئاسمانه و برئی به لای باکوره وه، زه رده وان به عاسته م نه توانی له م نه شکه و ته بچیته خواره وه، چون لیواره ی یغاره که سه ربه ره و زۆره، که راسته و خۆوه ک دیوارکی نازیک سه رکه وتوه - جاپون تیره راست و قه راخی نه شکه وته که، هه وادار و فیتکه، هه میشه پره له کوتره گایانه به و هویه وه پتی ده لین (کونه کوتر) جاپون نه م دئی له نزیکه نه شکه وته دایه

به دیکه یش ده لَین - کونه کوتر - ئیستا که چۆله -

۳۰ - گاوه شه له - دئی یه که له دیهستانی سه راه به شی شارستانی سه قز - له ۳۴ ک باکوری خوره لاتی سه قز - ۲۲ ک سه راه له نیوان سلیمان که ندی - ناره بوغلو - کونه کوتر دایه - کوستانی و سارده سیړه - دانیشتوان ۱۸۰ خانو و ۳۰ - سوتنی - کورد - ناوله کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه و تله - سپایی - رۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری، ده سکرد، جاجم - گوره وی - مزگه وت - قوتابخانه - زیگا، ماشین ره و

۳۱ - مه رخوز - دئی یه که له دیهستانی سه راه به شی شارستانی سه قز - له ۲۴ ک خوراوی سه قز - ۲۳ ک سه راه - له نیوان - سونج و هه رمیله و قشلاخی سه ری و چه کشه دایه - کوستانی یه - سارده سیړه - دانیشتوان ۹۰۰ خانو و ۱۰۹ سوتنی - کورد - ناوله چۆم و کانیاو - به رهه م پده غل، دانه و تله - سپایی - به رهه می نازه ل - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد - به ره، جاجم - گوره وی - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت و حوجره ی فه قئی مه رخوز به ناو بانگ بووه - ده یان مه لا چاکی به که لکی زئی پیشانده ری زانا، به نوره هه رکام ماوه ئی له م دیدا سه دان زانا و فه قییان پی گه یاندوه و به کۆمه لی کورده واریان پیشکه ش کردوه، گلکۆی خوالی خوشبوو - مه لا نه حمه دی لاسور - مه لازه حیمی هه وشاری له م دیرینه، نه شره فی له باشوری نه م دیدا ناسه واری میژوویی و نه نئیکه و دراوی زیری زوری تیدا بینراوه توو - دیاره یادگار و شوینه واری باو و با پیرانی هه زاران سال له مه پیشمانه، فیرگی سه ره تایی وزانومایی - لوله که شی به رق - ته له فونی - هه یه

۳۲ - مه ندیل به سه ر - دئی یه که له دیهستانی سه راه به شی شارستانی سه قز - له ۲۵ ک باکوری سه قز - ۷ ک سه راه - له نیوان - قلیج - قوچاخ - سه راه و سه رچاوه دایه - مه ندیل - یانی میژه روپیچ - چون نه م دئی له داویتی کیوتکدایه که کیوه که هه رده له ی مه لایه و مه ندیلی به سه ره وه به ستوه ، قیت و نارام و به سام لئی زاوه ستاوه، به و هویه وه نه م دئی به مه ندیل به سه ر - ناودیرکراوه - کوستانی و سارده سیړه - دانیشتوان ۱۲۵ خانو ۲۱ - سوتنی - کورد - ناوله کانیاو - به رهه م پده غل، دانه و تله - سپایی، رۆن و به رهه می نازه ل - کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه

۳۳ - مۆکه - دئی یه که له دیهستانی سه راه به شی شارستانی سه قز - له ۳۶ ک

باکوری خوهره لاتی سه قز - ۱۲ ک سه را - کوئستانی و سارده سیّره دانیشتوان ۱۶۰ خانو و ۲۹ - سوننی - کورد - ئاوله کانیاو - به ره م، ده غلّ، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری - شوغلّ، کشت و کالّ - ئاژه لّ داری - مزگه وت - قوتابخانه -

له م دیدا مالیّ هه بوه به ناوی بنه ماله که ئیستاکه دانیشتوی دئی که ده رمانی هاری نه ناسی و هه رکه سئ سه گی هار بی گزتابه - سئ ژه م له و ده رمانه گیایه که له چه ند گیای ناوچه، یتکه لّ ده کرا - ده درا به و که سه ی که سه گی هار گازی لّی گرتبوو - مه رجی چاک بوون و نجاتی له هاری نه وه بوو، که له میزی نه و که سه دا کرمی وردی مه یله و سوربینرئ، که نه وه نیشانه ی حه تمی چاک بوونه وه ی نه و که سه بوو، من بوّ خوّم نه وه م دیوه - به لام به داخه وه نه و بنه ماله تا ئیستاکه نه و ده رمانه باشه یان به که س نه وتوه، ته نیا که وره ی بنه ماله که پشت به پشت زانیویه،

۳۴ - نه و به هار - دئی یه که له دێهستانی سه را، به شی شارستانی سه قز - له ۳۰ ک باکوری خوهره لاتی سه قز - ۱۵ ک سه را، له ئیوان قه لاگای گوّده رز - یه نگی که ند و ئاره بوغلوی سه ریدایه - کوئستانی یه - سارده سیّره - دانیشتوان ۳۱۵ خانو و ۵۳ - سوننی - کورد - ئاوله کانیاو - به ره م، ده غلّ، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری - شوغلّ، کشت و کالّ - ئاژه لّ داری - ده سکرد، جاجم - زینگا، ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه -

۳۵ - یازیبلاخی - دئی یه که له دێهستانی سه را، به شی شارستانی سه قز - له ۱۵ ک باکوری خوهره لاتی سه قز - ۱۰ ک سه را و ۵ ک ئیسفالتی سه قز بوکان و له ئیوان سونج و ئاخکه ند و سه رکه ل و هه به کی دایه، کوئستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۶۹۰ خانو و ۱۰۷ - سوننی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆمی قامیشی شیر - به ره م ده غلّ (که نم و جو) دانه وئله (نۆک - نيسك - گه رمه شامی - پاقله - سیاوله، ته ره کاری) شوغلّ، کشت و کالّ - ئاژه لّ داری - ده سکرد، جاجم - گوّره وی - زینگا ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه - لوله که شی به رق - بیهداشت.

## دیکۆی سه رشوی - سه قز

دیکۆی سه رشوی: له دوو. وشه ی «سه ر» و «شیو» تیکه له. سه ربانی لای سه رو. شیویانی ده ره و دۆل. دیسان به مانا شوردن هاتوو. چون نه م ناوچه نیسبه ت به هه رچوار لای خۆی به رزتره و کێوه کانی به سه ر نه م لاولادا ده زوانی و ناوی نه م شوینه به هه ر لایه کدا بروا به ره و ژێرده بیته وه. به م جوړه سه رشوی، یانی لای ژوروی شیو. یا یانی شوینی خوشۆر دن و سه ر شۆردن: چون هه ربن به رد و داوینی پچی کانیاویکی پیدا دیته خواری، هه رشوینی بزوانی تافگه یه و ئاوه که ی به قه لپه ز ورژا وه، ده رژی. هه رده له ی شیر ی حه مامی سورشتی ده ستی نه خش پیده ره و، به سه ر مروی سوپاس گوزار دا به رده بیته وه. هه روا، ئاوه کانی، تاتی چۆمه که ی شوردوه ته وه و قولی داخستوه: هه وای نه م ناوچه کوستانی و سارده سیړه. زۆرتی کات. له مانگی سه رماوه زه وه. سه رماو به فروبوران ده س پیده کا و تا خاکه لیوه د رژی که هه یه. به هو ی سه رماو به فروژی به ندان. هاتو چۆی دیکان پیکه وه عاسته مه. بلندترین لوتکه ی زنجیره کێوی سه رشوی باشوری که به سنوری کوردستانی ئیران و عیراق ده ژمێردی - لوتکه ی (کوته زه شه) که (٢٧٤٩ گه ز به رزه)، له به شی ئاوه ندی سه رشوی داکێوی به خیر و بیری (نه که رۆز) (٢٥٠٧ گه ز به رزه) وه، کێوی به ناو بانگی (به رانان) (٢٦٣٨ گه ز به رزه)، قولترین خالی ناوچه ی سه رشوی دئی «درگا سلیمان» ه که «١٣٤٧ گه ز به رزه» نه م دیکۆ له ٥٤ دئی گه وره و چکۆله پیکهاتوه و له باشوری شاری سه قز داهه لکه وتوه، زوبه ره که ی ٨٦٢/٥ ک چوار گۆشه یه و حه شیمه تی ١٠٦٢٠ که سه و سنوریشی به م جوړه یه:

- ١ - له باکوره وه به دیکۆ کانی صاحب و ته مۆغه ٢ - له باشوره وه به ناوچه ی مه ربوان و کوردستانی عیراق ٣ - له خۆره لاته وه به دیکۆی خۆرخۆزه ٤ - له خۆراواوه به دیکۆی میړه دئی و ناوچه ی بانه (دیکۆی بویه ج) وه نوساوه.
- ناوچه ی سه رشوی به گه ورتترین کوستانی ناووه وا و له وه ز خوشی کوردستان - (چل چه مه) ده ژمێردی، نه گه ر ده ولت له خه لکی هه ژار و ئاژه ل داره کانی نه م شوینه ئاوژی بداته وه و ده ستیان بگری، بی گومان نه م ناوچه ده توانی گۆشتی مه لبه ندی کوردستان بدا و بریکیش بۆده ره وه بنیری.

دیی «حسن سه لاران» به ناوه نندی نه م دیکو دانراوه: چون به وتی خه لکی  
 نامان الله خانی والی کوردستان که مزگه وتی (دارالاحسان) ی سنه، یه کیکه له ناسه واره  
 جوانه کانی، نه م دیی له شویتیکی خوش و دلگیر و به دیمه ندا دورست کردوه.

هه ربه و جوړه جیتی هاوینه هه واری ئاردلانه کان بوه - ناویان ناوه - حسن (شویی  
 جوان و دلرفین) سه لاران یانی شویی خوش و جوانی گه وره و سالارانه. سنوری دیی  
 حسن سه لاران به م جوړه یه ۱ له باکوره وه به دیی - گه وره قه لا ۲ - له باشوره وه به، ده ره  
 زیاره تی خواری ۳ - له خوړاواوه به، جه وشن ۴ - له خوړه لاته وه به دیکانی، مه زره  
 ره نگه ریزان، مازوداره وه، نوساوه

شه قامی سه قز به مه ریوان له قه راخی دیی حسن سه لارانه وه ده ژوا و گشت دیکانی  
 سه رشپوه پیکه وه به ناوه نندی دیکو و به شاری سه قزه وه په یوه نده ده دا.  
 دیکوی سه رشپو نه م نیمکاناته ی هه یه قوتابخانه ی سه ره تایی له دیی. مزگه وت له  
 دیی. به رق له دیی. ئاول لوله که شی دیی. سندوقی پست له دیی. نه وت فروشی  
 له دیی. دارتاشی له دیی. فروشگای هاویاری له دیی - ناوی دیکانی به م جوړه یه.

۱ - ئیسحاق ئاوا - دیی یه که له دیهستانی سه رشپو به شی شارستانی سه قز - له  
 ۷۴ ک باشوری سه قز ۴۰ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان - بستم و کانامه ت و سوله دایه -  
 کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۳۰۰ خانو و ۵۶ - سوننی - کورد، ئاوله کانیاو و چۆم  
 - به رهه م - رۆن - شیر - که ره - خوری و به رهه می ئاژه ل - ده غل، دانه و پله - شوغل  
 ئاژه ل داری - کشت و کال - ده سکرد، جاجم - گوړه وی، رینگا ماشین ره و - مزگه وت.  
 قوتابخانه

۲ - باغچه له - دیی یه که له دیهستانی سه رشپو به شی شارستانی سه قز - له ۱۴ ک  
 باشوری سه قز ۲۰ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان خه یده ر و سه رته که لتو، قشلاخی مه لا  
 و قشلاخی قاضی دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۱۵۰ خانو و ۲۷ - سوننی -  
 کورد ئاوله کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه و پله - رۆن - خوری - که شک - ته ره کاری -

شوغل کشت و کال - نازه ل داری ده سکرد جاجم - گوره وی - ریگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - لوله که شی -

۳ - بوخه لو - دی یه که له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ۵۸ ک باشوری سه قز - ۲۴ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان خوشه ده ره و ده گاگا دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۱۶۷، خانو و ۳۱ - سوتنی - کورد - ناوله چوم و کاو - به ره م ده غل، دانه ویتله - زون - خوری - که شک - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد گوره وی - جاجم - ریگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه، بوخه لو - تیکدراوی وشه ی تیکه لی - (موله خو) یانی مولی به راز، چون نه م دی له قه دیما به رازی زوربوه به لام نیستاکه، له ته قه ی تفه نگ، ته نانه ت به رازیش ره وی کردوه (خو) له راویژی نه م ناوچه دا (یانی به راز) لوله که شی - به رق

۴ - بایده ری خواری - دی یه که له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ۶۸ ک باشوری سه قز ۵۴ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان خوشه ده ره و بایده ری سه ری دایه - کوستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان خانو و - سوتنی - کورد - ناوله کانیاو - به ره م ده غل دانه ویتله - سپیایی - زون - خوری - به ره می نازه ل - شوغل کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، گوره وی - ریگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه (به لام به داخه وه نیستاکه چوله)

۵ - بایده ری سه ری - له تی یه که له دیهستانی سه رشپو به شی شارستانی سه قز - له ۸۹ ک باشوری سه قز ۵۵ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان بوردده مه و بایده ری خواری دایه، کوستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان خانو و سوتنی - کورد - ناوله کانیاو - به ره م - ده غل دانه ویتله - سپیایی - زون - خوری - به ره می نازه ل - شوغل کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی - ریگا - مزگه وت - قوتابخانه - به لام نیستاکه چوله -

۶ - بوردده مه - دی یه که له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ۸۶ ک باشوری سه قز ۵۲ ک حه سه ن سالاران - له نیوان سیف و بایده ری سه ری ۵ ک کوردستانی عیراق دایه کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان خانو و سوتنی - کورد - ناوله کانیاو - به ره م ده غل دانه ویتله سپیایی - زون - خوری - به ره می نازه ل - شوغل کشت



و کال - نازه ل داری - ده سکرد، گوره وی - زینگا ماشین ره و - مزگه وت، نیستاکه چوله -

۷ - بارام - دئی یه که له دیهستانی سه رشپوه به شی شارستانی سه قز - له ۲۸ ک  
باشوری سه قز - ۸ ک حه سه ن سه لاران له نیوان - تایشه و که مه ز سیاوه و قشلاخی پردایه  
- کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۱۶۸ خانو و ۳۲ سوتنی - کورد - ناوله کانیاو -  
به ره م، ده غل، دانه ویتله، سپیایی - زۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری  
ده سکرد - جاجم - گوره وی - زینگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق -  
لوله که شی

۸ - بستم - دئی یه که له دیهستانی سه رشپوه به شی شارستانی سه قز - له ۶۹ ک  
باشوری سه قز ۳۵ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان - خوشه ده ره - کانامه ت - نیسحاقاوا و  
سیف - دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۳۵۹ خانو و ۶۷ سوتنی - کورد -  
ناوله کانیاو - به ره م، ده غل، دانه ویتله - زۆن - سپیایی - خوری - شوغل کشت و کال -  
نازه ل داری - ده سکرد - گوره وی - سه رکلاو - پوزلووخ - جاجم - زینگا ماشین ره و -  
مزگه وت - گورهای ژاندارم - قوتابخانه - لوله که شی، به رق، چای خانه - به قالی.

۹ - جه وشه ن - دئی یه که له دیهستانی سه رشپوه به شی شارستانی سه قز - له ۴۰ ک  
باشوری سه قز - ۹ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان عاره به له نگ و حه سه ن سه لاران  
دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۴۷۲ خانو و ۸۷ سوتنی - کورد - ناوله چۆم و  
کانیاو - به ره م، ده غل، دانه ویتله - زۆن - سپیایی - خوری و به ره می نازه ل - شوغل  
کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد جاجم - گوره وی - زینگا ماشین ره و - مزگه وت -  
قوتابخانه - به رق - لوله که شی - یانه ی خاوینی (خانه بیهداشت)

۱۰ - حه سه ن سه لاران - دئی ناوه ندی دیهستانی سه رشپوه - له ۳۴ ک  
باشوری سه قز - له نیوان - مه زره - جه وشه ن - ده ره زیاره تی خواری و گه وره قه لا دایه -  
کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۲۱۰ خانو و ۳۸ سوتنی - کورد - ناوله کانیاو و چۆم  
- به ره م، ده غل، دانه ویتله سپیایی - زۆن - خوری و به ره می نازه ل - شوغل، کشت و  
کال - نازه ل داری - ده سکرد - جاجم - گوره وی - زینگا ماشین ره و - مزگه وت -  
قوتابخانه - پاسگا - ناوی لوله که شی - قه ساوی - دارتاشی - نه وت فروشی - به قالی -  
به رق، مه لا صابر - شاعر و امام جماعت مه م دئی یه

۱۱ - حاجی مه مه دان - (محمّدان) دئی یه که له دێهستانی سه رشپو به شی شارستانی سه قز - له ۵۰ ک باشوری سه قز ھاڤ که سه ن سه لاران - له نیوان - سوته - ده ره وه زان و قامیشه له دایه - کویتانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۳۲۵، خانو و ۶۱ - سوتنی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه و تله - سپیایی - زۆن - خوری به رهه می تری ئاژه ل - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری، ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زینگا ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق - لوله که شی

۱۲ - حاجی عه بدول - دئی یه که له دێهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ۷۰ ک باشوری سه قز، ۳۵ ک که سه ن سه لاران - له نیوان، مام سیوه دین - ههمیدۆل، بایدیه ری سه ری دایه - کویتانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۲۱۸، خانو، و ۴۱ - سوتنی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆم - به رهه م، ده غل، دانه و تله - سپیایی - زۆن - خوری و به رهه می تری ئاژه ل، شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی، زینگا ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه -

۱۳ - خورمهتا - دئی یه که له دێهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ۴۰ ک باشوری سه قز ۳۰ ک که سه ن سه لاران - له نیوان وه رینانی - عاره به له نگ - که س نه زان و گه وره قه لا دایه - کویتانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۲۱۴، خانو و ۴۰، سوتنی - کورد - ئاوله کانیاو و چۆم - به رهه م، ده غل، دانه و تله - سپیایی - زۆن - خوری و به رهه می تری ئاژه ل، شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد - گۆره وی - جاجم - زینگا ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق - لوله که شی

۱۴ - خوشه ده ره - دئی یه که له دێهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ۶۳ ک باشوری سه قز - ۲۱ ک که سه ن سه لاران - له نیوان، بوخه لو و بستام دایه - کویتانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۲۱۶، خانو و ۴۰ - سوتنی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه و تله - سپیایی - زۆن - خوری و به رهه می تری ئاژه ل - شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری - ده سکرد - گۆره وی - جاجم - زینگا، ماشین زه و - مزگه وت شیووده ره ی نه م دئی زۆر به دیمه ن و خوشه بو به ناویان ناوه خوشه ده ره - قوتابخانه - لوله که شی - دارتاشی، به رق -

۱۵ - خورده لوکی - دئی یه که له دێهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز

له ۱۵ ك باشوری خۆره لاتنی سه قز و ۱۹ ك حه سه ن سه لاران، له نیوان كه مه تو - باغچه له و له قه راخ شه قامی سه قز - حه سه ن سه لاران دایه - كوێستانی و سارده سیتره - دانیشتون ۴۸۵ خانو ۹۰ سونتی - كورد، ئاوله كانیاو و چۆم - به رهه م، ده غل، دانه وێله - سپیایی - زۆن - خوری - شیر و به رهه می تری ئاژه ل، ته زه کاری - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، گۆره وی - جاجم، مزگه وت و حوجره فه قی و مه لای مودررسی نه م دتی به ناو بانگ بووه - خوالی خوشبو مه لا شیخ حوسه ین خانی عه لایی ماوه به کی زۆر له میددا ده رسی فه قیی ده و ته وه و خه لکی قیری خویندن و رێگای دین ده کرد، كه له ۵/۲/۶۵ هه تاوی له سه قز كوچی دواپی کرده به لام به داخه وه به پێچیه وانه ی وه سیه تی خوی له دیتی خورده لوکی نه نیترا - نیستا، گلکوی له قه برستانی گه وره ی سه قز دایه -

۱۶ - ده ره ی ئاوی - دتی به كه له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - ۴۵ ك باشوری سه قز - ۳۵ ك حه سه ن سه لاران - له نیوان عاقل ناوا و جه وشه ن - دایه - كوێستانی و سارده سیتره، دانیشتون ۱۷۱ خانو و ۳۲ سونتی - كورد - ئاوله چۆم و كانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وێله - زۆن - سپیایی، خوری، و به رهه می تری ئاژه ل - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد - گۆره وی - جاجم - رێگا، ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه - نه م دتی له نیوان کتوه به ته رزه به رزه نه خشاوه زه نگاهه کانی - نه كه رۆز و به رده زه ش دایه - وه چون نه م دۆل و ده ره گشت پژه له ئاووزنه و كانیاوه - بیان وتوه - ده ره ی ئاوی - به رق - چۆمی، ما موله، به ناودیدا، چۆمی، بالی، به خۆر لاتی، چۆمی عاقل و به خۆر وایدا، دیکه خوار، مه لای مه لای نه م دتی به

۱۷ - ده ره زیاره تی سه ری - دتی به كه له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ۴۷ ك باشوری سه قز - ۱۲ ك حه سه ن سه لاران - له نیوان ده ره زیاره تی خوار و سه راژگا دایه - كوێستانی و سارده سیتره - دانیشتون ۲۷۸ خانو ۵۲ - سونتی - كورد، ئاوله چۆم و كانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وێله - سپیایی، زۆن - خوری و به رهه می تری ئاژه ل - شوغل - کشت و کال، ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - رێگا ماشین زه و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق - مه لای سعید ئالتونی مه لای نه م دتی به

۱۸ - ده ره زیاره تی خوار - دتی به كه له دیهستانی سه رشپو به شی شارستانی سه قز - له ۶۰ ك باشوری سه قز ۱۳ ك حه سه ن سه لاران - له نیوان - تاله

جه ژو ده ره زیاره تی سه ری دایه - کویتسانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۱۸۹ خانو و ۳۵ - سوتنی - کورد، ئاوله چۆم و کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی، زۆن - خوری، و به رهه می تری ئازهل - شوغل، کشت و کال - ئازهل داری ده سکرد، جاجم - زینگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه، به رق

## ۱۹ - ده ره زیاره تی تازهل - نیستاکه موچه یه و له لاوه ده کیتلدیری

۲۰ - ده گاگا - دئی یه که له دیتسانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ۶۱ ک باشوری سه قز - ۲۱ ک حه سه ن سه لاران، له نیوان - بوخه لو - کاوه مه له و سوته دایه - کویتسانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۳۳۲ خانو و ۶۲ - سوتنی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری، و به رهه می تری ئازهل - شوغل کشت و کال - ئازهل داری - ده سکرد، جاجم، زینگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه -

۲۱ - ره ننگه زیزان - دئی یه که له دیتسانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ۳۵ ک باشوری سه قز ۱۶ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان مه زره و سه رده ره دایه - کویتسانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۴۰۴ خانو و ۷۵ - سوتنی - کورد - ئاوله چۆمی (جه غه تو) و کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری و به رهه می تری ئازهل - شوغل، کشت و کال - ئازهل داری - ده سکرد، جاجم، زینگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق - مه لا حسین زینگه زیزانی مه لای مه م > دئی یه  
زه نگ (یانی نه خشه) - زیزان (یانی کیشراو) یانی نه خشه کیشراوی خودای به رزو  
زه حمانه - بویه کپوو که ژوده شت و ده ری نه ونده جوانه.

۲۲ - سه رته که لتوو - دئی یه که له دیتسانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز، له ۲۰ ک باشوری سه قز ۱۴ ک حه سه ن سه لاران، له نیوان وه رینان و باغچه له دایه کویتسانی و سارده سیّره - دانیشتوان ۳۲۴ خانو و ۶۰، سوتنی - کورد - ئاوله چۆمی وه رینان و کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری - ته ره کاری - شوغل کشت و کال - ئازهل داری - ده سکرد، جاجم - گوهره وی - زینگا، ماشین ره و - مزگه وت و حوجره ی فه قبی له قه دیمه وه ره ربوه - فیرگه - لوله که شی - به رق.

**۲۳ - سه راژگا** - دئی یه که له دیهستانی سه رشیو، به شی شارستانی سه قز - له ۶۰ ک باشوری سه قز - ۱۸ ک حه سه ن سه لاران، له نیوان - میک - شیپانه جو - قامیشه له و ده ره زیاره تی سه ری دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان خانو و - سونتی - کورد - ناوله کانیاو به ره م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری و به ره می تری نازه ل - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زیگا ماشین ره و - مزگه وت.

**۲۴ - سه رده ره** - دئی یه که له دیهستانی سه رشیو، به شی شارستانی سه قز - له ۴۰ باشوری سه قز - ۳۰ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان - ره نگه رژیان - سورنج داغ و تاله جه ر دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۳۰۶ خانو و ۵۷ - سونتی - کورد - ناوله کانیاو و چۆم - به ره م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری و به ره می تری نازه ل - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد - گۆره وی - مزگه وت - زیگا ماشین ره و فیرگه - به رق.

**۲۵ - سه رسیف** - دئی یه که له دیهستانی سه رشیو، به شی شارستانی سه قز - له ۳۰ ک باشوری سه قز ۱۵ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان - قشلاخی پردو گه وره قه لا و گه چه ل مینگان - دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۸۷، خانو و ۱۷، سونتی - کورد - ناوله چۆم و کانیاو - به ره م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری و به ره می تری نازه ل - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زیگا ماشین ره و، مزگه وت. به رق - لوله که شی.

**۲۶ - سیف** - دئی یه که له دیهستانی سه رشیو، به شی شارستانی سه قز - له ۸۰ ک باشوری سه قز - ۴۶ ک حه سه ن سه لاران - له سنوری کوردستانی عیراق دایه - کوستانی و سارده سیره - نزیکی بورده مه یه - نیستاکه چۆله - مه زرا و موچه کانی له لاهه ده کیلدری

**۲۷ - سماقلو** - دئی یه که له دیهستانی سه رشیو، به شی شارستانی سه قز - له ۴۵ ک باشوری سه قز - ۲۰ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان، که س نه زان و عاقلآوا و ده ره ی ناوی دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۵۳۶، خانو و ۱۰۰، سونتی - کورد - ناوله چۆمی سماقلو کانیاو - به ره م ده غل، دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری و به ره می تری نازه ل - گوێز - میوه - ته ره کاری - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری ده سکرده به رمال

گوره وی - زینگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - لوله که شی - به رق - مه لا محمد اقلی

۲۸ - سوتقه - دئی یه که له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ۶۰ ک باشوری سه قز - ۲۶ ک چه سه ن سه لاران - له نیوان حاجی مه مه دان - دووناو، کاوه مه له - دگاگو سیفه تاله دایه - کوستانی و سارده سیره، دانیشنوان ۱۷۲، خانو و ۳۲ - سوننی - کورد - ناوله چوم و کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - زون - خوری و به رهه می تری نازه ل، شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - مزگه وت - قوتابخانه، به رق

۲۹ - سیفه تاله - دئی یه که له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز، - له ۵۴ ک باشوری سه قز ۲۰ ک چه سه ن سه لاران - له نیوان شیپانه جو - کاومه له - دووناو و هه نگه چینه دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشنوان ۱۱۴، خانو و ۲۲ - سوننی - کورد - ناوله چومی به یانده ره - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - زون - خوری و به رهه می تری نازه ل، شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم، زینگا، ماشین ره و - مزگه وت - فیرگه - به رق.

۳۰ - سیانزار - دئی یه که له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ۶۴ ک باشوری سه قز - ۳۰ ک چه سه ن سه لاران - له نیوان - بیانده ره - قامیشه له و میک دایه - کوستانی سارده سیره - دانیشنوان ۱۶۸، خانو و ۳۲، سوننی - کورد - ناوله چومی به یانده ره و کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه وئله - زون - سپیایی - خوری و به رهه می تری نازه ل - شوغل، کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی، زینگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه -

سی کوچکه: دئی کون بوه به لام نیستاکه له دئی میشیاوی گه وره وه ده کیلدری -

۳۲ - شیپانه جو - دئی یه که له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ۵۸ ک باشوری سه قز - ۲۵ ک چه سه ن سه لاران - له نیوان - سه رازگا - سیفه تاله دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشنوان ۱۴۲، خانو و ۲۷، سوننی - کورد - ناوله چومی به یانده ره و کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - زون - خوری و به رهه می تری

ناژه ل - شوغل، کشت و کال، ناژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی - مزگه وت - قوتابخانه - به رق.

**۳۳ - تاله جه ر** - دئی یه که له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ۴۰ ک باشوری سه قز - ۱۰ ک چه سه ن سه لاران - له نیوان - ده ره زیاره تی خواری - مازوار - سه رده ره - چه سه ن سه لاران - دایه کوستانی و سارده سیړه - دانیشتوان ۲۸۵ خانو و ۵۳ - سونئی - کورد - ئاوله کانیاو و چومی جه غه توو - به ره م ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری و به ره می تری ناژه ل - شوغل، کشت و کال - ناژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی - زیگا ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق -

**۳۳ - تایشه** - دئی یه که له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ۳۲ ک باشوری سه قز - ۱۲ ک چه سه ن سه لاران، له نیوان - بارام - ره نگه زیژان - که مه ره سیاوه - مله و سه رده ره - دایه، کوستانی و سارده سیړه - دانیشتوان خانو و سونئی - کورد - ئاوله کانیاو - به ره م، ده غل، دانه وئله، سپیایی - زۆن - خوری و به ره می تری ناژه ل - شوغل، کشت و کال ناژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - ئیستا که چوله:

تایشه به ناوی خاوه نی هه وه لی نه م دیوه که ناوی (تایب شه) بوه ناو نراوه - که ورده ورده به م شکله ده رهاتوه -

**۳۴ - عاره به له نگ** - دئی یه که له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ۳۷ ک باشوری سه قز - ۲۰ ک چه سه ن سه لاران - له نیوان - گه وره قه لا - خورمتا - جه وشن دایه - کوستانی و سارده سیړه - دانیشتوان ۲۶۱، خانو ۴۹، سونئی - کورد - ئاوله چومی که س نه زان و کانیاو - به ره م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری و به ره می تری ناژه ل - شوغل، کشت و کال - ناژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - ماوه یی نه م دئی به (پلنگ قه لا) ناوبراوه - چون شوینه واری قه لا یه کی گه وره ی کۆن له سه ر کتوی به ناوی، قه لای پلنگان، به ر چاونه که وی، وادیاره نه م دئی به و هویه وه پییان و تپی قه لای پلنگان؟ (پلنگ قه لا) به رق قه لای دیوان له به شی خورمتا دایه، مه لاحسام الدین هه لای نه م دئی یه .

**۳۵ - عاقل‌اوه** - ئیستاکه چۆل و خاپوره - مه زرا و له وه ز گاکه ی له دئی سماقلوه وه نه کیلری و که لکی لی وه رنه گیری - له ۴۵ ک باشوری سه قز - ۲۰ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان - سماقلو و ده ره ی ناوی - دایه - کوستانی و سارده سیره - ئیستاکه چۆله

**۳۶ - قامیشه له** - دئی یه که له دیهستانی سه رشیه به شی شارستانی سه قز - له ۶۲ ک باشوری سه قز - ک حه سه ن سه لاران - له نیوان - سیانزار - سراژگاو - شیبانه جو دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۵۵ مال - ۱۰، سونتی - کورد - ئاوله چۆمی بیانده ره و کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری و به رهه می تری ئاژه ل - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی، زیگا، ماشین ره و - مزگه وت -

**۳۷ - قزل وئل** - دئی یه که له دیهستانی سه رشیه به شی شارستانی سه قز - له ۷۰ ک باشوری سه قز - ۳۶ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان حاجی عه بدول - هه رمیدول و سنوری کوردستانی عیراق دایه - ئیستاکه چۆله له لاهه ده کیلدری

**۳۸ - قشلاخی پرد** - دئی یه که له دیهستانی سه رشیه به شی شارستانی سه قز - له ۳۰ ک باشوری سه قز ۱۰ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان - مه زره - که چه ل مینگان - سه رسیف و بارام و له قه راخی خورای چۆمی جه غه توو له سه رشه قامی سه قز - حه سه ن سه لاران دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۱۲۷ خاتو و ۲۴ - سونتی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - زۆن - خوری و به رهه می تری ئاژه ل، شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد - گۆره وی - جاجم زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق - نه خوشخانه -

**۳۹ - قشلاخی قاضی** - دئی یه که له دیهستانی سه رشیه به شی شارستانی سه قز - له ۱۵ ک باشوری سه قز و ۲۳ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان - خه یدهر و هیجانان دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتوان ۸۰ خانو و ۱۵ - سونتی - کورد - ئاوله کانیاو به رهه م ده غل، دانه وئله سپیایی - زۆن - خوری و به رهه می تری ئاژه ل - شوغل کشت و کال، ئاژه ل داری - ده سکرد - گۆره وی و جاجم - زیگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق. ۴۹ م دئی له داوینی باکوری کیوی روش دایه



۴۰ - قشلاخی مه لا (قشلاخی سه یدفه ره ج) - دئی یه که له دیهستانی سه رشپو به شی شارستانی سه قز - له ۱۲ ک باشوری سه قز ۲۱ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان خورده لوکی - باغچه له و قه لای بیهنام - دایه - قه لای بیهنام له ده ورانی ره زمیمی ناحه زی په هله ویدا له سه ر کپوئی - له نیوان، کانی که وه، خه یدهر، باغچه له، قشلاخی مه لا - که به سه رشاری سه قزدا ده زوانی بو سه رکوت کردنی جولانه وه ی حه ق خوازانه ی گه لی موسلمانان کورد، دورست کرا، ماوه یه کی زوریش خه لکیان پی سه رکوت کرد، به لام خوئه و قه لا و سه دان قه لای تری چه وسینه ران، چون ناحه ق بوون، ویران بوون و له زرین، روخان و تیک ته پین، نیتر نه یتوانی به ری قاری ده سستی به هیزی تو له ی خودای گه وره یان لی بگری، نیسک و پورووسکی سته مکاران له خاکا پورتکاوه، به لام شوینه واری قه لا که بو په ندی داهاتوان له سه ر کپوه که هه رماوه - کوستانی و سارده سی ره دانیشتون ۱۰۵ خانو و ۲۰ سوننی - کورد - ناو له کانیاو، به ره مه ده غل، دانه وئله - سپیایی - زون - خوری و به ره می تری نازه ل - شوغل - کشت و کال - نازه ل داری - ده سکرد، جاجم - گوره وی - ریکا ماشین ره و - مزگه وت - قوتاخانه -

۴۱ - کانی که وه - دئی یه که له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ۸ ک باشوری سه قز دایه به لام تیستا چوله و مه رزا کانی بریکی فروشراوه بو فروکه خانه و پادگان و زانکو، بریکیشی له سه قزه وه ده کیلری - نه م دئی ماوه یه کی زور فه قی و حوجره ی بووه و مه لا چاکی تیدا بووه، که ده یان فه قیی پی گه یاندوه، مه زرای کوشکه ل مه وقوفه ی مزگه وت و فه قیی نه م دئی بووه - به لام که دئی چوله، مزگه وت ته نیا و بی خاوه ن ماوه ته وه، به ره می مه وقوفه که ی به فیرو ده درئی به دوو مزگه وتی تاییه ت له سه قزدا - به لام ده بوابدرایه به و فه قییانه ی، که له مزگه وت فه قیره کانی نیو شاری سه قزدا خه ریکی فیروبونی به حه قی زانینی نایی، خویندنی شه رع و قورئان و حه دیسی حه زره تی پیغه مبه ری مه زنی خودان، چون کاتی که مه لا مودرریشه زانا کان ده توانن له سه ربای خوینان زاوه ستن، چاکترنی یه که قولی مه ردانه گی لی هه ل که ن و خوله بیر به رنه وه، بو بورانه وه ی فه قی و، په ره دان به زانینی نایی و قازانجی خه لکی تی بکوشن؟ وه تافه قی له ناوچه دابنه برنه بوه و چرای زانین نه کوزاوه ته وه، بیرئی بو زبانی فه قی ناواره کان بکه ن، نه وانه که ته مه نی جوانی خوینان بو فیروبونی زانینی نایی و خویندنی قورئان و شه رع ی نیسلام و زانومای خه لکی به شه ره فی کورد، هه روابو په ره پی دانی

فه رهه نگ و ناداب و خوورّه وشتی شیرین و جوانی ئیسلامی و کوردی له نیو کورده واری دا، بی موزدومنه ت وه قف و ته رخان کردوه - خوالی خوش بوو مه لا شیخ (عبدالله) کانی که وه یی باوکی شسّخ محمّد، ماوه یی له م دیدا خزمه تیان به ئاینی خوداو خه لک کردوه

٤٢ - که چه ل مینگان - دئی یه که له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ٢٢ ک باشوری سه قز - ٢٢ ک چه سه ن سه لاران - له نیوان سه ر سیف - قشلاخی پرد - قه لا چوخه دایه - کوستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ٢٩٤ خانو و ٥٥ - سوننی - کورد، ئاوله کانیاو و چۆم - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، گۆره وی - جاجم - رینگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق. مه لاعمرمه لای ٩ م دئی یه

٤٣ - کاوه مه له - دئی یه که له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ٥٩ ک باشوری سه قز - ک چه سه ن سه لاران - له نیوان - دگاگا - سوته، سیفه تاله - دایه - کوستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ٢١٤ خانو و ٤٠ - سوننی - کورد - ئاوله کانیاو به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری و به رهه می تری ئاژه ل داری - شوغل کشت و کال - ئاژه ل داری، ده سکرد، جاجم - رینگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه.

٤٤ - کانامه ت (کانیعمه ت) - دئی یه که له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ٧٣ ک باشوری سه قز - ٣٩ ک چه سه ن سه لاران - له نیوان بستم، ئیسحاقاوا و ئاگجه ی، مه ریوان - له ده ک سنوری - کوردستانی عیراق دایه - کوستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ٢٣٢، خانو و ٤٢، سوننی - کورد - ئاوله چۆمی جه غه توو کانیاو - به رهه م ده غل، دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری، شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد جاجم - رینگا - مزگه وت - قوتابخانه - به رق.

٤٥ - که س نه زان - دئی یه که له دیهستانی سه رشپو، به شی شارستانی سه قز - له ٦٠ ک باشوری سه قز ٤٦ ک چه سه ن سه لاران - له نیوان - سماقلو - خورمتا، وه ربنانی دایه - کوستانی و سارده سیّره - دانیشتوان ٩٠٠، خانو و ١٣٩، سوننی - کورد - ئاوله چۆم و کانیاو، به رهه م - ده غل، دانه وئله - سپیایی - رۆن - خوری - تری هه رمی - گشت جوّره میوه - گوێز - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - باخه وانی - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - رینگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه - به رق. مه لاعثمان لای ٩ م دئی یه

خه لکی نه م دئی له بنه ماله ی شیخانی و به شیخانی که س نه زان به ناو بانگن - نه م دئی بویه ناویان ناوه که س نه زان - چون روڤنگای سورشتی و ناوهه وا و له وه رگا و میرگ و زنه و گیاجار و شیووده ره و ده شتی خوا پیدای، نه ونده جوان و دلرفین و تماشایی به، کاتی که به سه ریا رویشتون و چاویان پی که وتوه و سرنجیان داوه، وره یان واق ماوه و له خوبونه ته وه و بی ئیختیار وتویانه - خوانه بی (که س نارانی) چه نده جوانه - جاله و کاته وه ناویان ناوه - (که س نازانی) ورده ورده بوویه - که س نه زان (خوازاناتره)

٤٦ - که مه ره سیاوه - دئی یه که له دیهستانی سه ر شیو، به شی شارستانی سه قز - له ٣٠ ک باشوری سه قز ١ ک چه سه ن سه لاران - له نیوان - بارام - تایشه - که ندولان و ده ر وه زانی سه رتی و صاحب دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتون ١٤١، خانوو ٢٧، سوننی - کورد - ئاوله چۆم و کانیو - به رهه م، ده غل - دانه وئله - سپیایی - زۆن - په نیر - خوری - شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زینگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه. مه لا حسن مه لای م دئی ٩

٤٧ - که وره قه لا - دئی یه که له دیهستانی سه رشوو، به شی شارستانی سه قز - له ٣٥ ک باشوری سه قز، ١٥ ک چه سه ن سه لاران - له نیوان - سه رسیف - قشلاخی پرد - عاره به له نگ و خورمتادایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتون ٤٥١، خانوو ٨٤، سوننی، کورد - ئاوله چۆم و کانیو - به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی په نیر - زۆن - خوری - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری، ده سکرد جاجم - گۆره وی - زینگا، ماشین ره و - مزگه وت - نه م دئی له قه دیمه مه وه لافه قتی هه ربوه - ئیستا که یش مه لامحمد صالحی له ویه وفه قییشی هه یه، قوتابخانه، به رق لوله که شی -

٤٨ - مه زره - دئی یه که له دیهستانی سه رشوو، به شی شارستانی سه قز - له ٣٠ ک باشوری سه قز ٨ ک چه سه ن سه لادان، له نیوان، قشلاخی پردوچه سه ن سه لاران و ره نگه رژان دایه - کوستانی و سارده سیره - دانیشتون ٢٩٤، خانوو ٥٥ - سوننی - کورد - ئاوله چۆم و کانیو، به رهه م، ده غل، دانه وئله - سپیایی - به نیر - زۆن - خوری و په رهه می ئاژه ل - شوغل، کشت و کال - ئاژه ل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زینگا ماشین ره و مزگه وت - قوتابخانه. به رق.

٤٩ - مارزووار - دئی یه که له دیهستانی سه رشوو، به شی شارستانی سه قز - له ٤٦

ك باشوری سه قز ۲۵ حه سه ن سه لاران - له نیوان تالّه جە ژ - سه روه وه - دایه -  
 - کویتانی و سارده سیره - دانیشتوان ۱۲۵، خانو ۲۴، سوتنی - کورد - ئاو له کانیاو -  
 به رهه م، ده غلّ، دانه وێله - سپیایی - زۆن - په نیر - خوری، شوغلّ، کشت و کالّ،  
 ئازهل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زینگا - مزگه وت - قوتابخانه. مه لا رحمن ۲ لا  
 به رق.

۵۰ - مام سیوه دین - دئی یه که له دیهستانی سه رشپوه به شی شارستانی سه قز -  
 له ۶۸ ك باشوری سه قز ۱ ك حه سه ن سه لاران - له نیوان - هه نگه چینه - هه رمیدۆلّ -  
 حاجی عه بدول ومیشیاودایه - کویتانی و سارده سیره - دانیشتوان ۱۲۳، خانوو ۱۹ -  
 سوتنی - کورد، ئاوله چۆم و کانیاو - به رهه م، ده غلّ، دانه وێله - سپیایی - زۆن، په نیر -  
 خوری - شوغلّ، کشت و کالّ، ئازهل داری - ده سکرد، جاجم، گۆزه وی - زینگا،  
 ماشین زه و - مزگه وت - مه لا شیخ مجیدمه لایه تی

۵۱ - میک - دئی یه که له دیهستانی سه رشپوه به شی شارستانی سه قز - له  
 ۷۰ ك باشوری سه قز، ۳۵ ك حه سه ن سه لاران - له نیوان - باینجان - کانی په ری  
 سیانزاروقامیشه له دایه - کویتانی و سارده سیره - دانیشتوان ۲۱۶، خانوو ۴۰، سوتنی -  
 کورد، ئاوله چۆمی باینجان و کانیاو - به رهه م، ده غلّ، دانه وێله - سپیایی - زۆن - په نیر  
 خوری - شوغلّ، کشت و کالّ - ئازهل داری - ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زینگا، ماشین  
 زه و - مزگه وت - قوتابخانه

۵۲ - وه رینانی - دئی یه که له دیهستانی سه رشپوه به شی شارستانی سه قز - له  
 ۲۵ ك باشوری سه قز - ك حه سه ن سه لاران - له نیوان - که س نه زان - سه رته سه لته  
 که لتو - دایه کویتانی و سارده سیره - دانیشتوان خانوو - سوتنی - کورد - ئاوله  
 کانیاو چۆم به رهه م ده غلّ دانه وێله - سپیایی - په نیر - زۆن - خوری شوغلّ - کشت و  
 کالّ ئازهل داری - ده سکرد جاجم - گۆره وی زینگا - مزگه وت - قوتابخانه - نیستاکه  
 چوله

۵۳ - هه رمیدۆل - دئی یه که له دیهستانی سه ره شیوسه به شی شارستانی سه قز -  
 له ۸۰ ك باشوری سه قز - ۲۸ ك حه سه ن سه لاران - له نیوان مام سیوه دین - حاجی  
 عه بدول - قزل وێلّ - ك سنوری کوردستانی عیراقدایه - کویتانی و سارده سیره دانیشتوان

٢١٨ خانوو ٢٤ - سونتی - کورد - ناوله کانیاو و چۆم - به رهه م ده غلّ دانه وئله - سپیایی - په نیر - زۆن - خوری - شوغلّ کشت و کالّ - نازه لّ داری ده سکرد، جاجم - گۆره وی - زنگا، ماشین ره و - مزگه وت، قوتابخانه - هه رمی دۆلّ - یانی دۆلی هه رمی - واده ر نه که وی کاتی کوچکی بناغه ی نه م دی یان داناوه شیوو دۆله ناووزۆره کانی داری هه میان تیدا بووه -

٥٤ - هه نگه چینه - دی یه که له دیهستانی سه رشپوره سه ره شارستانی سه قز - له ٦٥ ک باشوری سه قز - ٣٠ ک حه سه ن سه لاران - له نیوان شپپانه چۆ - سیوه تاله، مام سیوه دین دایه - کوستانی و سارده سیّره - دانیتشوان ١٠٧ خانوو ٢٠ - سونتی - کورد - ناوله چۆم و کانیاو، به رهه م ده غلّ - دانه وئله - سپیایی - په نیر - زۆن - خوری و به رهه می تری نازه لّ - شوغلّ، کشت و کالّ - نازه لّ داری ده سکرد، جاجم - به مالّ - زنگا، ماشین ره و - مزگه وت - قوتابخانه -

## دیکوی گولته په

دیکوی گولته په که له باکوری خوره لاتنی سه قزدا هه لکه توه و له ۲۹ دئی پیکهاتوه، دانیشتونانی ۱۰۲۲۶ که سه و زویه ره که ی ۴۸۲/۵ کم، چوار گز شه یه: یانی له هه ر کم چوار گز شه دا ۲۱/۲۱ که س نیشه چی یه، سنوریش به م جوړه یه:

۱- له باکوره وه به ناوچه کانی: تیکاب (چومی ساروخ) و بۆکان. ۲- له باشوره وه به دیکو کانی: نیمام و تيله کو. ۳- له خوراواوه به دیکو کانی: سه را و ساحیب. ۴- له خوره لاتنه وه به ناوچه ی دیوانده ره و قه لای که ره فتوه وه نوساوه.  
(ثاو)

چومه کانی: خور خوره، ساحیب، سه قز به نیوان خاکی ثم دیکو دا ده ژون، چومی ساروخیش له سنوری ثم دیکو داده بورئ، و هه ر چوار چومه کانیش ده ژئنه سه ددی سه قزه وه. به داخه وه به هو ی که م ترخه می لئ- پسر اوانی ولات هیچ که لک و به ره می به خه لکی ناوچه ی سه قز و بۆکان ناگه یه نی، توربینی (مولدی) کاره پای لئ دانه مدزرتندراوه تا کاره با و روشنایی به ولات پدا، ثاوه که یشی بۆ به رزاییه کان نه براوه تا ثاو دیری زهویه کانی بکا له پاش سه دده که یه وه (سه ددی نه وروزلو) ثاو بۆ شاره کانی نازه ربا یجان تا ته وریز براوه به لأم شاره کانی سه قز و بۆکان له بهر بی ثاوی له تونیه تیدا خنکیتندراوه، زنجیره گیوی به رزی ۲۵۲۴ که زی (عبدالرزاق) له نیوان دیکانی: سولاکان، کوردکند، یورقول و باشیلاخ دایه. زنجیره کیوی (مهلا محمد) له نیوان دیکانی: ئالکه لو، قه یله سون، به دراوا، تاوه قزان، کاریزه، دوزه خده ره، دایه. به رزترین لوتکه ی ثم زنجیره به ناوی لوتکه ی (گاز هه ش) ۲۱۶۷ که ز به رزه، کیوی: رة قیتان، له نیوان دیکانی: گاوه شه له، کانی جه ژنی، ئالتونی خوارئ و کانی نیاز و ثاره بوغلولی خوارئ دایه و به رزترین لوتکه ی ۲۱۵۰ که ز به رزه، قولترین خالی ثم دیکویه، دئی (زولفیله) یه و ۱۴۰۳ که ز به رزه.

وشه ی گولته په، له دو وشه تیکه له، ثم چند براوایه له م باره وه ده ر براوه.  
۱- گول: به مانای گول بیت، چون له سه ر ثم ته په گولاله سوره زهوا، به گول ته په، ناوبراوه.

۲- گول: به مانای کورت بیت، چون ثم ته په له ته پولکه کانی ثم لاولای نهوی تر و نرم تره.

۳- گل: به مانای خول بیت، چون ثم ته په توره به ریزه و به خول دوزست کراوه.  
دئی گولته په، که له ۶۴ کم سه قز و له سه ر شه قامی ئیسفالتی ساحیب، تیزاوا، له گزی، قه لاکون، یاپشخان، چول مه لو، گولته په داهه لکه توه، به ناوه ندی ثم دیکو دانراوه.  
سنوری دئی گولته په به م جوړه یه: ۱- له باکوره وه به چومی ساروخ ۲- له باشوره وه به دئی نه خه راوا ۳- له خوراواوه به دئی تومار قامیش ۴- له خوره لاتنه وه به دیکانی: حاجی هه سدن و هه با سه ره قه وه نوساوه.

ناوه ی دیکانی به ریزی ئه لف و بی به م جوړه یه:

۱- نه‌ول مومن (ابوالمومن): دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په‌ی فه‌یزول‌لایه‌گی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ۵۶ کم باشوری خوره‌لای ته‌سه‌قز و ۶ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: زویه و سولاکان دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۱۱۱، مال: ۲۱، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو و کاریز، به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، زون، خوری، شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگوت، فیرکه.

۲- نه‌خزه‌راوا: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ۶۵ کم باشوری خوره‌لای ته‌سه‌قز و ۴ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: به‌رچه‌م و زه‌حیماوا دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۱۲۷، مال: ۲۴، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو و کاریز، به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، زون، خوری، شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگوت، فیرکه.

۳- اصحاب: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ۶۴ کم باشوری خوره‌لای ته‌سه‌قز و ۲۴ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: کوردک‌ن و سولاکان دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۲۹، مال: ۵، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو، به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، زون، خوری، شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگوت، فیرکه.

۴- نه‌یاغچی: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ۷۷ کم باشوری خوره‌لای ته‌سه‌قز و ۱۲ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: کوچه‌ته‌لا و خوش‌قشلاخ دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۲۲۷، مال: ۴۲، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو، به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، زون، خوری، به‌رگن، شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگوت، فیرکه، لوله‌که‌شی، به‌رق.

۵- نالیاز: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ۶۶ کم باشوری خوره‌لای ته‌سه‌قز و ۱۷ کم گولته‌په و له نیوان دیکانی: باش‌بلاغ و دهره‌په‌مه‌دان دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۹۲، مال: ۱۹، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو و چوم، به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، زون، خوری، شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگوت، فیرکه، لوله‌که‌شی.

۶- باش‌بلاغ: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ۶۳ کم باشوری خوره‌لای ته‌سه‌قز و ۱۵ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: نالیار و یورقول دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۳۳۴، مال: ۶۲، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو و چوم، به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، زون، خوری، به‌رگن، شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگوت، فیرکه، لوله‌که‌شی، به‌رق، ناش.

۷- به‌رچه‌م: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ۶۸ کم باشوری خوره‌لای ته‌سه‌قز و ۱۰ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: چول‌مه‌لو و نه‌خزه‌راوا دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۱۷۲، مال: ۳۲، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو و کاریز، به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، زون، خوری، شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل‌داری، زینگا:

ماشین‌زەو، مزگەوت، فیرگه، به‌رق.

۸- باله‌قلو: دئی‌یه‌که له دیکوی گولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قر، له ۷۵ کم خۆره‌لاتی سه‌قر و ۱۰ کم کولته‌په و قه‌راخی چۆمی سارۆخ و له نیوان دیکانی: تۆمارقامیش و چۆمی سارۆخ دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۱۰۰، مال: ۱۹، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و کاریز، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زەو، مزگەوت، فیرگه.

۹- په‌چه‌سور: دئی‌یه‌که له دیکوی گولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قر، له ۷۵ کم خۆره‌لاتی سه‌قر و ۲۲ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: یازی‌بلاغی و تۆمارقامیش و حه‌سه‌ناوا دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۶۶، مال: ۱۳، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و کاریز، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله و سپیایی، زۆن، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زەو، مزگەوت، فیرگه.

۱۰- حاجی‌حەسەن: دئی‌یه‌که له دیکوی گولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قر، له ۷۰ کم خۆره‌لاتی سه‌قر و ۵ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: کولته‌په و کانی سپی دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۱۲۱، مال: ۳۲، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و کاریز، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زەو، مزگەوت، فیرگه، به‌رق، لوله‌که‌شی.

۱۱- حەسە‌ناوای قاشق: دئی‌یه‌که له دیکوی گولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قر، له ۸۰ کم خۆره‌لاتی سه‌قر و ۱۵ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: قاشق و خۆشه‌ده‌زه دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۱۶۷، مال: ۳۱، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زەو، مزگەوت، فیرگه، به‌رق، لوله‌که‌شی.

۱۲- چۆل‌مه‌لو: دئی‌یه‌که له دیکوی گولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قر، له ۴۹ کم خۆره‌لاتی سه‌قر و ۱۰ کم کولته‌په و سه‌ره‌قامی ئیسفالتی ساحیب و گولته‌په‌دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۵۷۶، مال: ۱۰۷، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زەو، مزگەوت، فیرگه، به‌رق، به‌ریز مه‌لا (سه‌ید ته‌حمەد) هیدایه‌تی مه‌لای ئەم دئی‌یه، ئاش و ته‌له‌فون.

۱۳- چیچی‌خوار: دئی‌یه‌که له دیکوی گولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قر، له ۳۵ کم خۆره‌لاتی سه‌قر و ۱۸ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: دالو و که‌ریماوادایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۲۳۹، مال: ۴۵، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زەو، مزگەوت، فیرگه، به‌رق، لوله‌که‌شی.

۱۴- خۆش‌قشلاخ: دئی‌یه‌که له دیکوی گولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قر، له ۷۳ کم خۆره‌لاتی سه‌قر و ۸ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: حاجی‌حەسەن و ئایاغچی دایه.



کوښتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۵۸۴، مال: ۱۰۹، سوننی، کورد، ټاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلنه و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و کال و ټاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، به‌رق، لوله‌کەشی.

۱۵- خوښه‌ده‌زه: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ۵۵ کم خوږه‌لاتی سه‌قز و ۱۸ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: یازی بلاغی و سه‌یداوا دایه. کوښتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۲۲۷، مال: ۴۲، سوننی، کورد، ټاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلنه و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و کال و ټاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، به‌رق، لوله‌کەشی.

۱۶- ده‌ره‌په‌مه‌دان: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ۷۰ کم خوږه‌لاتی سه‌قز و ۲۲ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: ټالیار و میرسه‌ید دایه. کوښتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۲۷۳، مال: ۵۱، سوننی، کورد، ټاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلنه و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و کال و ټاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه.

۱۷- دالو: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ۵۲ کم خوږه‌لاتی سه‌قز و ۱۶ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: قوتانجوخ و چیچی‌خوار دایه. کوښتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۱۳۹، مال: ۲۶، سوننی، کورد، ټاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلنه و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و کال و ټاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، به‌رق، لوله‌کەشی.

۱۸- زه‌حیماوا: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ۷۰ کم خوږه‌لاتی سه‌قز و ۵ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: حاجی‌حه‌سن و باش‌بلاغ دایه. کوښتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۲۲۴، مال: ۴۲، سوننی، کورد، ټاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلنه و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و کال و ټاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌کەشی.

۱۹- زیویه: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ۵۴ کم باکوری خوږه‌لاتی سه‌قز و ۲۰ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: کورده‌کن و تیگانلو دایه. کوښتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۴۶۴، مال: ۸۶، سوننی، کورد، ټاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلنه و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ټاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، به‌رق، لوله‌کەشی، ده‌فته‌ری ژن‌ماره‌بژین، ټاسه‌واری کۆن باستانی سی‌هزار ساله له‌م دئ‌ دایه.

۲۰- سه‌یداوا: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ۵۳ کم باکوری خوږه‌لاتی سه‌قز و ۱۷ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: کټله‌که‌و و قشلاخی زه‌زا دایه. کوښتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۱۱۷، مال: ۲۲، سوننی، کورد، ټاو: له کانیاو و سه‌دد، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلنه و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و کال و ټاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، به‌رق، لوله‌کەشی، ټم دئ‌ له قه‌راخی سه‌ددی (قه‌له‌نده‌و) دایه.

٢١- سولاکان: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٦٢ کم خوره‌لاتی سه‌قز و ٢٢ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: عه‌لیاوا ی کهره‌فتو و نه‌ول مومن دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ١٥٢، مال: ٢٩، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، شوغل: کشت و کال و نازه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه.

٢٢- عه‌باسه‌ره‌قه: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٦٨ کم خوره‌لاتی سه‌قز و ٤ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: گولته‌په و خوش قشلاخ دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ٨، مال: ٢، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، شوغل: کشت و کال و نازه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت.

٢٣- فه‌یزاوا: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٨٢ کم خوره‌لاتی سه‌قز و ١٨ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: کوچه‌ته‌لا و شایاغچی دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ٢٦٨، مال: ٤٦، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، شوغل: کشت و کال و نازه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه.

٢٤- قاشوق: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٧٢ کم باکوری خوره‌لاتی سه‌قز و ١٧ کم کولته‌په دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ١٧٨، مال: ٣٣، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، زون، خوری، شوغل: کشت و کال و نازه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، ثم دئ له سدر سنوری ناوچه‌ی سه‌قز و تیکاب و ٥ کم باکوری دیکانی: کوچه‌ته‌لا و کزوز دایه.

٢٥- قشلاخی زه‌زا: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٤٧ کم باکوری خوره‌لاتی سه‌قز و ١٢ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: یازی‌بلاغی و چاغلو دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ١٨٠، مال: ٣٤، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو و چوم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، خوری، زون، شوغل: کشت و کال و نازه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه.

٢٦- قوتانجوق: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٤٤ کم خوره‌لاتی سه‌قز و ١٠ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: قهره‌ناو و یاپشخان دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ٢٢٦، مال: ٤٢، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو و چوم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، خوری، زون، شوغل: کشت و کال و نازه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، به‌رق.

٢٧- قهره‌ناو: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٥٩ کم خوره‌لاتی سه‌قز و ١١ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: یورقول و قوتانجوخ دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ١٩٣، مال: ٣٦، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو و چوم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، شوغل: کشت و کال و نازه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، به‌رق.

٢٨- قه‌پلانتو: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٦٠ کم باکوری

خوره‌لاتی سه‌قز و ٢٥ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: قوزلو و اصحاب دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ٨٧٩، مال: ١٦٣، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیایی، چنارستان، گويز، شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل‌داری، زیگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیگره، لوله‌کەشی، به‌رق، ئەم دئ سئ مزگه‌وتی تیدایه.

٢٩- تو‌مار قامیش: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٧٢ کم باکوری خوره‌لاتی سه‌قز و ٥ کم کولته‌په دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ٤٧٦، مال: ٨٩، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل‌داری، زیگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیگره، لوله‌کەشی، به‌رق.

٣٠- کزوز: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٩٥ کم باکوری خوره‌لاتی سه‌قز و ٢٠ کم کولته‌په و له نیوانی دیکانی: کوچه‌ته‌لا و کوپه‌قزان دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ١٢٩، مال: ٢٦، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل‌داری، زیگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیگره.

٣١- کوپه‌قزان: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٩٨ کم باکوری خوره‌لاتی سه‌قز و ٢٢ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: کزوز و نخودده‌زه‌ی تیکاب دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ١٩٨، مال: ٣٧، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل‌داری، زیگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیگره، لوله‌کەشی، به‌رق.

٣٢- کوچه‌ته‌لا: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٨٦ کم باکوری خوره‌لاتی سه‌قز و ١٨ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: کزوز و ئەیاغچی دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ٥٣٨، مال: ١٠٠، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل‌داری، زیگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت.

٣٣- که‌ریماوای ثایاغچی: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٧٨ کم باکوری خوره‌لاتی سه‌قز و کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: کانی سپی و ثالیار دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ٢٠٠، مال: ٣٧، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل‌داری، زیگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیگره.

٣٤- کانی سپی (کانی چه‌رمو): دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٧٥ کم باکوری خوره‌لاتی سه‌قز و ١١ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: حاجی‌حه‌سن و ئەیاغچی دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ٢٠٢، مال: ٣٨، سوننی، کورد، ناو: له کانیاو، به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیایی، شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل‌داری، زیگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیگره.

٣٥- کوردکه‌ن: دئ‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٥٩ کم باکوری خوره‌لاتی سه‌قز و ٢٠ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: زیویه و سولاکان دایه. کویستانی و

سارده‌سیړه، دانیشتوان: ٢٠٥، مال: ٥٧، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، به‌رق، لوله‌که‌شی.

٣٦- کولته‌په: دینی ناوه‌ندی دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قزه، له ٦٤ کم باکوری خوره‌لاتی سه‌قز و له سه‌ر شه‌قامی ئیسفالته له نیوان دیکانی: چؤل‌مه‌لو و تومار قامیش دایه. کویتانی و سارده‌سیړه، دانیشتوان: ٨٨١، مال: ١٦٤، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چؤم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه‌ی سه‌ره‌تای و زانومایی، به‌رق، لوله‌که‌شی، ته‌له‌فون.

٣٧- میرسه‌ی (میرسه‌عید): دئی‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ١٠٢ کم باکوری خوره‌لاتی سه‌قز و ٢٠ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: ده‌ره‌په‌مه‌دان و قه‌لای که‌ره‌فتو دایه. کویتانی و سارده‌سیړه، دانیشتوان: ٩١، مال: ١٧، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه.

٣٨- یوزقول: دئی‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٦٠ کم باکوری خوره‌لاتی سه‌قز و ١٢ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: قه‌ره‌ناو و باشبلاغ دایه. کویتانی و سارده‌سیړه، دانیشتوان: ٤٠٦، مال: ٧٦، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چؤم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، تری، چنارستان، گویز، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، به‌رق.

٣٩- یازیبالاغی: دئی‌یه‌که له دیکوی کولته‌په به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٤٩ کم باکوری خوره‌لاتی سه‌قز و ١٢ کم کولته‌په و له نیوان دیکانی: وه‌شه‌ده‌ره و چؤل‌مه‌لو دایه. کویتانی و سارده‌سیړه، دانیشتوان: ٢٢٧، مال: ٥٢، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل و سپیای، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، به‌رق، لوله‌که‌شی.

## دیکۆی میره دی

دیکۆی میره دی، که له خۆراوای شاری سه قزدا هه لکه توه و له ٢٤ دی پێکهاتوه، زویه ره که ی ٥٢٤ کم - ی چوار گۆشه یه و دانیشتوانی ٦٢٧٧ که سه، یانی له هه ر کم - یکی چوار گۆشه دا ١١/٩٧ که سه نیشته جێ یه، سنوری ئه م دیکۆ به م جوړه یه:

١- له باکوړه وه به دیکۆی ته موغه ٢- له باشوره وه به دیکۆکانی: سه رشیوی سه قز و (بویه نی) بانه ٣- له خۆره لاته وه به دیکۆی سه رشیو ٤- له خۆراواوه به دیکۆی شوینی بانه وه نوساوه.

ئه م دیکۆیه ناوچه یه کی کویستانی له وه رخۆشه که بۆ ئاژه ل داری لنگه ی که مه. کویستانه به ناو ننگ و به رز و به دیمه ن و پز خیر و بیر و به ره مه کانی: که لی خان، سه رتون، نه که رۆز، پیرچوپان و ده یان کویستانی پز له گول و زازاوه ی تر له م دیکۆدا هه لکه وتون که هه ر کام وینه ی به هه شتی ئه وین و جوانی چۆن بله ی وایه، به بێ وینه یی دا دیاره که ده سکر دی خوایه، ئه م کویستانانه هه م به ری باو ئاژاوه یان گرتوه، هه م نم و هه وای به که لکیان بۆ زواندن و په ردان به گیا و گز له خۆدا زاگرتوه، ئه م کویستانانه زۆرتری سال جلی سه وزیان پۆشیوه، خه لات ی نه بزاوه ی خوا یان به خه لک به خشیوه، دار و ده وه نی ئه م کپوانه، بریه تی یه له مانه: گویز، هه رمی، کپویه، بادام، بلالو که کپویه، چالوگ، به زو، قه زوان، تیرۆ، توتزک. شوغلی خه لکی: کشت و کال و ئاژه ل داری و کارگه ری یه، ئه گه ر ده ولت وه ک پتویسته ئاوژی له خه لکی بداته وه. ئه م ناوچه (وینه ی سه رشیو و خۆخۆزه) ده توانی که گوشت و سپایی (زۆن، په نیر، ماست، که شک، که ره) ی شاری سه قز و سه بدا، ئیتر با له وه زیاتر نیازمان به په نیری رزیوی پێگانه و زۆنی بێ پیزی ئه م و ئه وه نه میتی.

ده سکر دی ژنان: قالی، به ره، جاجم، به زمال، پلاس، لباد، گۆره وی، ده سکیش، گولدۆزی، شال نانه وه، ماوه یی له مه پێش بزنی مه رز له م ناوچه دا زۆر بو، که له مه ره زه زانک و چۆخه، ده سکیش، به زمال، گۆره وی دورست ده کرا، به لام به داخه وه ئیستا به خپو کردنی بز نه مه ره ز له به زه که توه.

دیی میره دی که له ٢٨ کم - ی سه قز و له سه ر شه قامی سه قز - بانه و له قه راخی چۆمی سه قز دا هه لکه وتوه، به ناوه ندی ئه م دیکو دانراوه. سنوری میره دی به م جوړه یه:

١- له باکوړه وه به دی: به له جه ر ٢- له باشوره وه به دیکانی: قه رچه ر و قۆزه ده ره ٣- له خۆره لاته وه به دیکانی: ته موغه و چراغ ویس ٤- له خۆراواوه به هه ر دو سیاده ره وه نوساوه.

(میر) له کور دیدا یانی سه رۆک و گه وه ره چۆن ئه م دی له ده ورانی کۆندا شوینی ده سه لات دارانی خپلی (گه ورک) بوه پیا و توه (میره دی) یانی دیی میران یا شوینی میوان، ئاسه واری قه لایه کی کۆن له باکور و باکوری خۆراوای ئه م دی دا نیشان ده دا که له ده وزانی پێشو دا شوینی ده سه لات داران بوه خوا زاناته ره.

ناوی دیکانی به ریزی ئه لف و بێ به م جوړه یه:

- ١- باوسه‌یین (باباحسین): دئی کۆن بو، له ٢٥ کم باشوری خۆراوای سه‌قز و داویتی باکوری کیۆی به‌ناویانگی سهرتون دایه.
- ٢- به‌له‌جهر: دئی یه‌که له دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٢٤ کم باشوری خۆراوای سه‌قز و ١ کم ئیسفالتی سه‌قز بانه دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ٥٤٣، مال: ١٠١، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، زینگا: ماشین زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه، لوله‌که‌شی، به‌رق.
- ٣- پیرومه‌ران (پیر عمران): دئی یه‌که له دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٤٢ کم خۆراوای سه‌قز و ١٥ کم باشوری ئیسفالتی سه‌قز بانه و له نیوان دیکانی: قولقوله و که‌رویانه دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ٣٨١، مال: ٧١، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، زینگا: ماشین زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی.
- کیۆی (شه‌ک‌مه‌یدان) و (داروشکه)، کویتانیکی گه‌وره و له وه‌رداره له‌به‌ینی پیرومه‌ران و ده‌وسینه‌ی بانه‌دایه.
- ٤- ته‌موت: دئی یه‌که له دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٣١ کم خۆراوای سه‌قز و ٣ کم خۆره‌لاتی ئیسفالتی سه‌قز بانه و ٤ کم میره‌دی و له نیوان دیکانی: میره‌دی، و مازواره دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ١٧٢، مال: ٣٢، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن، خوری، به‌رگن، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، زینگا: ماشین زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، به‌رق.
- ٥- چراغ‌وه‌یس: دئی یه‌که له دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٣٢ کم خۆراوای سه‌قز و ٢ کم باشوری چۆم و شه‌قامی سه‌قز بانه و ١٠ کم میره‌دی و له نیوان دیکانی: به‌له‌جهر و مازو‌جداره دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ٢٣٣، مال: ٣٥، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن، خوری، ته‌زه‌کاری، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، زینگا: ماشین زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، به‌رق.
- ٦- هه‌مزه‌قه‌ره‌نیان: دئی یه‌که له دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٤٠ کم خۆراوای سه‌قز و ٣ کم ئیسفالتی سه‌قز بانه و ١١ کم میره‌دی و له نیوان دیکانی: کێله‌شین و که‌رویانه دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ٩٨، مال: ١٩، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن، خوری، به‌رگن، که‌شک، شوغل: کشت و کال و ئازهل داری، زینگا: ماشین زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، به‌رق، کویتانی (هه‌واره‌پان) له به‌ینی: که‌رویانه و قولقوله و هه‌مزه‌قه‌ره‌نیان دایه.
- ٧- خاپوره‌دی: دئی یه‌که له دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٤١ کم باشوری خۆراوای سه‌قز و ٢ کم خۆراوای ئیسفالتی سه‌قز بانه و ١٥ کم میره‌دی و له نیوان دیکانی: سیاده‌ر و کێله‌شین دایه. کویتانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ٢٧٣، مال: ٥٠، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و

کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت و مه‌لا و فه‌قن، فیرگه، لوله‌که‌شی، به‌رق، کو‌یستانی گه‌وره و به‌سام و دیمه‌نی (سه‌رتون) (مه‌حمود شایه) ر له‌ خۆراوای خاپوره‌دی و خۆره‌لاتی دی‌ی ساوان و سنوری سه‌قز بانه‌ دایه.  
(شاخی قه‌لا) له‌ باکوری خۆره‌لاتی خاپوره‌دی دایه، (قه‌لای ئاوله‌ناو).

#### ٨- داراوی:

٩- سیاده‌ری ئه‌حمه‌د(سه‌ری): دی‌یه‌که له‌ دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٣٧ کم باشوری خۆراوای سه‌قز و ٥ کم خۆراوای ئیسفالتی سه‌قز بانه و ١٤ کم میره‌دی و له‌ نیوان دیکانی: وزمه‌له و خاپوره‌دی دایه. کو‌یستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ٤٣٢، مال: ٥٣، سوننی، کورد، ئاو: له‌ کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی. ئه‌م دی‌ گه‌وره‌ترین (کانی شیشه‌ی چاویلکه و تلویزیونی (تێدایه).

١٠- سیاده‌ری کۆنه (خواری): دی‌یه‌که له‌ دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٣٢ کم باشوری خۆراوای سه‌قز و ٣ کم خۆراوای ئیسفالتی سه‌قز بانه و ١١ کم میره‌دی و له‌ نیوان دیکانی: میره‌دی و کینه‌شین دایه. کو‌یستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ١٧٦، مال: ٢٤، سوننی، کورد، ئاو: له‌ کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، به‌رق.

١١- شیوه‌تو: دی‌یه‌که له‌ دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٣٧ کم باشوری خۆراوای سه‌قز و ٦ کم خۆراوای ئیسفالتی سه‌قز بانه و ١٠ کم میره‌دی و له‌ نیوان دیکانی: به‌له‌جه‌ر و کو‌یره‌گو‌یز دایه. کو‌یستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ٢٤٦، مال: ٤٦، سوننی، کورد، ئاو: له‌ کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه.

١٢- قوره‌ده‌ره: دی‌یه‌که له‌ دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٣٣ کم باشوری خۆراوای سه‌قز و ٨ کم خۆره‌لاتی چۆم و ئیسفالتی سه‌قز بانه و ٧ کم میره‌دی و له‌ نیوان دیکانی: میره‌دی و هه‌مزه‌قه‌ریان دایه. کو‌یستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ٢٨، مال: ٢٨، سوننی، کورد، ئاو: له‌ کانیاو و چۆمی سه‌قز، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن، خوری، ته‌زه‌کاری، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، به‌رق.

١٣- قه‌به‌غلو‌جه: دی‌یه‌که له‌ دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٣٧ کم باشوری خۆراوای سه‌قز و ١١ کم خۆراوای ئیسفالتی سه‌قز بانه و ٢٤ کم میره‌دی و له‌ نیوان دیکانی: که‌نده‌سوره و که‌ره‌ویان دایه. کو‌یستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ٤٥٢، مال: ٨٤، سوننی، کورد، ئاو: له‌ کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن، خوری، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی.

١٤- قه‌ره‌چه‌ر: دی‌یه‌که له‌ دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٣٤ کم باشوری خۆراوای سه‌قز و ٦ کم خۆره‌لاتی ئیسفالتی سه‌قز بانه و ٧ کم میره‌دی و له‌ نیوان دیکانی:

قوره‌دره و ته‌موته دایه. کویستانی و سارده‌سیزه، دانیشتوان: ٤٣٢، مال: ٣٨، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن، خوری، که‌شک، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، ناش.

١٥- قولقولّه: دئی بوه و چۆل کراوه

١٦- کانی به‌ن: دئی‌یه‌که له دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٣٧ کم باشوری خۆراوای سه‌قز و ٢٠ کم خۆره‌له‌اتی ئیسفالتی سه‌قز بانه و ٢٥ کم میره‌دی و له نیوان دیکانی: قاره‌مان و گوێزی دایه. کویستانی و سارده‌سیزه، دانیشتوان: ٢٢٨، مال: ٤٢، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه.

١٧- که‌نده سوره: دئی‌یه‌که له دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٣٧ کم باشوری خۆراوای سه‌قز و ٧ کم خۆره‌له‌اتی ئیسفالتی سه‌قز بانه و ١٠ کم میره‌دی و له نیوان دیکانی: ته‌موته که‌سه‌نه‌زان دایه. کویستانی و سارده‌سیزه، دانیشتوان: ٣٠٨، مال: ٥٧، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن، خوری، که‌شک، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه.

١٨- کینه‌شین: دئی‌یه‌که له دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٣٨ کم باشوری خۆراوای سه‌قز و قه‌راخی خۆره‌له‌اتی چۆم و ئیسفالتی سه‌قز بانه و ١١ کم میره‌دی دایه. کویستانی و سارده‌سیزه، دانیشتوان: ٤٩٤، مال: ٩١، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن، خوری، که‌شک، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی، به‌رق.

کینوی (کانی سپی) و (به‌رده زیفناوی) و کینوی (پیره‌یاخ) له باشوری خۆره‌له‌اتی کینه‌شین دایه.

١٩- که‌ره‌ویان: دئی‌یه‌که له دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٤١ کم باشوری خۆراوای سه‌قز و ١٢ کم خۆراوای ئیسفالتی سه‌قز بانه و ١١ کم میره‌دی و له نیوان دیکانی: پیرومهران و قه‌به‌غلوجه دایه. کویستانی و سارده‌سیزه، دانیشتوان: ١٣٣، مال: ٢٥، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن، خوری، به‌رگن، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی.

٢٠- گوێزی: دئی‌یه‌که له دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٥٥ کم باشوری خۆراوای سه‌قز و ١٨ کم میره‌دی و له نیوان دیکانی: شیخ چۆپان و کانی‌به‌ن دایه. کویستانی و سارده‌سیزه، دانیشتوان: ٢٧٢، مال: ٥١، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلّه و سپیایی، زۆن، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، زینگا: ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی.

کینوی (تیزکه‌توان) له خۆره‌له‌اتی ئەم دئی دایه.

٢١- میره‌دی: دئی ناوه‌ندی دیکۆی میره‌دی به‌شی ناوچه‌ی سه‌قز، له ٢٨ کم باشوری خۆراوای سه‌قز و قه‌راخی باکوری چۆمی سه‌قز و باشوری ئیسفالتی سه‌قز بانه دایه.



كوڭستانى و سارده سڭره، دانىشتوان: ٧٤٧، مال: ١٣٩، سوننى، كورد، ناو: له كانياو و چوم، بهرهم: ده غل، دانه وڭله و سڭپايى، زون، خورى، كه شك، بهرگن، شوغل: كشت و كال و ئاژه لدارى، زڭگا: ماشين زه، مزگه وت، پاسگاى ئىنتىزامى، حه مام، قوتابخانه ى سهره تايى و زانومايى، ددان پزىشك، پوستان، ته له فون، لوله كه شى، بهرق، فروشگاى هاويارى، نه وت فروشى، به قالى، چاىخانه، ته عميرگاى ماشين، ئاسنگه رى، ئاش، نانه واخانه و چند دوكانى به قالى تڭدايه نهم دى دو مزگه وتى هديه.

## ناوچه‌ی سنه

ناوچه‌ی سنه که یه کیکه له ۰/ ناوچه کویستانی یه، زه نویره، ئاوو ههوا خوشه کانی پارێزگای کوردستان، ژوبه‌ره که ی ۲۲۸ ک.ی چوارگۆشه‌یه و سنوری به‌م جۆره‌یه:

۱- له باکوره‌وه به ناوچه‌ی دیواندره ۲- له باشوره‌وه به ناوچه‌ی کامیاران ۳- له خۆره‌لاته‌وه به ناوچه‌ی کوروه و بیجار ۴- له خۆراواوه به ناوچه‌ی مەریوانه‌وه نوساوه ئهم شارستانه له‌م دیکۆیانە پینکها‌توه

۱- دیکۆی (حوسه‌یناوا) ی باشوری که له ۲۳ دی پینکها‌توه، حه‌شیمه‌تی ۶۳۳۶ که‌سه ژوبه‌ری ۳۸۹ ک.ی چوارگۆشه‌یه - دینی (حوسه‌یناوا) که له ۴۷ پله و ۸ ده‌قیقه‌ی درێژی خۆره‌لاتی گرینویچ و ۳۵ پله و ۳۳ ده‌قیقه‌ی خۆراوا‌ی خه‌تی ئیستوادایه، به‌ ناوه‌ندی ئهم دیکۆ دانراوه.

۲- دیکۆی (ده‌وروبه‌ر) له ۳۱ دی پینکها‌توه، حه‌شیمه‌تی ۱۶۴۲۷ که‌سه، ژوبه‌ره‌که‌یشی ۴۸۰ ک.ی چوارگۆشه‌یه. دینی (صلواتاوا) که له ۴۷ پله و ۷ ده‌قیقه‌ی درێژی خۆره‌لاتی گرینویچ و ۳۵ پله و ۲۰ ده‌قیقه‌ی باکوری خه‌تی ئیستوادایه‌به‌ ناوه‌ندی ئهم دیکۆ دانراوه.

۳- دیکۆی (ئارینان) له ۱۸ دی پینکها‌توه، حه‌شیمه‌تی ۷۰۷۵ که‌سه و ژوبه‌ره‌که‌یشی ۳۰۵ ک.ی چوارگۆشه‌یه، دینی (ئارینان) که له ۴۶ پله و ۳۲ ده‌قیقه‌ی درێژی خۆره‌لاتی گرینویچ و ۳۵ پله و ۷ ده‌قیقه‌ی پانی باکوری خه‌تی ئیستوادایه‌به‌ ناوه‌ندی ئهم دیکۆ دانراوه.

۴- دیکۆی (ئاویده‌ر) له ۱۸ دی پینکها‌توه، حه‌شیمه‌تی ۸۵۷۷ که‌سه، ژوبه‌ره‌که‌یشی ۱۹۴/۵ ک.ی چوارگۆشه‌یه - دینی (حه‌سه‌ناوا) که له ۴۷ پله و ۸ ده‌قیقه‌ی درێژی خۆره‌لاتی گرینویچ و ۳۵ پله و ۳۳ ده‌قیقه‌ی باکوری خه‌تی ئیستوادایه، به‌ ناوه‌ندی ئهم دیکۆ دانراوه.

۵- دیکۆی (ژاوه‌رۆ) ی خۆره‌لات له ۱۷ دی پینکها‌توه و حه‌شیمه‌تی ۸۸۷۷ که‌سه و ژوبه‌ره‌که‌یشی ۲۶۳ ک.ی چوارگۆشه‌یه، دینی (ته‌وریوه‌ر) که له ۴۶ پله و ۴۹ ده‌قیقه‌ی خۆره‌لاتی گرینویچ و ۳۵ پله و ۱۰ ده‌قیقه‌ی خه‌تی ئیستوادایه‌به‌ ناوه‌ندی ئهم دیکۆ دانراوه.

## ئاوه‌هوا

هه‌وا‌ی ئهم ناوچه‌ سارده‌سیره، به‌لام هه‌وا‌ی (قه‌ساوخانه) و ده‌وروبه‌ری (چۆمی قشلاخ) ئارانه، پله‌ی گه‌رما له‌ هاوینا تا ۳۵ پله و سه‌رما له‌ زستاندا تا ۴۰ پله‌ ده‌ژوا، میزانی بارین به‌ جوری ناوه‌ژاست له‌ سالدا ۵۰ سانتی میتره.

زمانی زگ ماکی خه‌لکی ئەم ناوچه کوردی سۆرانسی یه، له بۆی شویندا زاراوی هه‌ورامیش بره‌وی هه‌یه، خه‌لکی کوردستان به تایبەت دانیشتوی ئەم شوینه، گشتیان موسلمانن، خاوه‌ن ئیمانن، په‌یزه‌وی بیرو بۆ‌وا‌ی قورئانن، شه‌قامی راستی (سونه‌تی پیغه‌مبه‌ری مه‌زنیان گرتوه‌ و به‌ری ناده‌ن، له‌ ژچه‌ و ریپازی چوار یاری نه‌یی (ابوبکر و عمر و عثمان و علی) درودی خودایان له‌ سه‌رین، لاناده‌ن، ژه‌سم و یاسای هه‌رچوار مه‌زه‌به‌یان پێ باش و په‌سه‌نده‌، به‌لام مه‌زه‌به‌ی شافعیان له‌ لاوه‌ک قه‌نده‌.

## زن‌جیره‌ کێوه‌کانی ناوچه‌ی سنه

زن‌جیره‌ کێوه‌ به‌رز و به‌ ته‌رزو گرنگه‌کانی لای باکوری خۆراوا و باشوری خۆراوا و ناوچه‌ی سنه‌ به‌م جوهره‌یه‌:

١- کێوی ٢٥٥٠ گه‌زی ئاویده‌ری گه‌وره‌ و ٢٣٦٠ گه‌زی ئاویده‌ری چکوله‌ له‌ نیوان شاری سنه‌، نه‌وه‌ره‌، دادانه‌، عه‌مه‌به‌ر بزان، دایه‌.

٢- کێوه‌کانی شاسوار، وزمان، قله‌وند، ده‌ره‌وه‌زان، له‌ خۆره‌لات و باکور و خۆراوا و دینی، گرماش دایه‌.

٣- کێوی ٢٤٤٠ گه‌زی (مراد انصار) له‌ نیوان کێوه‌کانی هه‌نگه‌ژال و قازان شکین دایه‌، گه‌رده‌نه‌ی پیچ پیچوو چه‌تون و به‌ناو بانگی (ئاریز) لی‌ره‌دا هه‌لکه‌وتوه‌، شه‌قامی مه‌ریوان - سنه‌ بیره‌دا ده‌روا، له‌ راستیدا ئەم کێوانه‌ به‌ کلکه‌ی ئاویده‌ر ده‌ژمی‌درین، که‌ به‌ره‌و باکوری خۆراوا کشاوه‌ و پالی به‌ چله‌مه‌وه‌ داوه‌، تیره‌شانه‌کانی به‌ سنوری سورشتی نیوان سنه‌ و مه‌ریوان دانراوه‌.

٤- لوتکه‌ی ٢٦٥٣ گه‌زی هه‌شولی - کێوی سعد و سعید - کێوی قه‌یدا، لوتکه‌ی ٢٥٦٦ گه‌زی نال سه‌خت - کێوی به‌زێه - کێوی گرد گه‌ژول، له‌ نیوان دیکانی، پیران، که‌لاتی، فه‌تره‌ زه‌مین، نه‌ویه‌نگ، وه‌یسه‌ردایه‌.

٥- کێوی ٢٦٦٢ گه‌زی ته‌خته‌ له‌ نیوان دیکانی ته‌خت، هه‌لوان دایه‌.

٦- لوتکه‌ی ٢٦٢٣ گه‌زی هه‌نجیرلی، لوتکه‌ی ٢٧١٥ گه‌زی به‌رد، کێوی خوزه‌، له‌ نیوان دیکانی که‌رجۆ، هه‌ردو مه‌لیکشا، هه‌لوان و وه‌یسه‌ردایه‌.

٧- زن‌جیره‌ کێوه‌کانی ٢٧٢٦ گه‌زی کوچک هه‌سار، له‌ نیوان، شیان و بیساران دایه‌.

- ٩- کیوی (کوچک خرمل، لوتکه‌ی ٢٠٧٢ گه‌زی له نیوان، ته‌وریوه‌رو، نه‌نده‌رو، ته‌کیه‌دایه. زنجیره‌کیوه‌کانی باکوری خوره‌لات و خوره‌لات و باشوری خوره‌لاتی سنه.
- ١- زنجیره‌کیوی چوارملان، له نیوان دیکانی هردوو (ماچکه)، و هردوو (تازاوا) دایه.
- ٢- کیوی (سولتان) له نیوان دیکانی ماچکه سهری و (ثالی پینک) دایه.
- ٣- کیوه‌کانی کوچک ره‌ش، نادر، حه‌وت نه‌ستیره، له نیوان دیکانی (گزر دهره) و (خلجیان) دایه، ده‌که‌لی خلجیان له سهر لوتکه‌ی نه‌م کیوه‌چه‌قاوه.
- ٤- کیوی ٢٥٥٠ گه‌زی (یوسف‌سیا) و (شاخه‌چهرمو) له نیوان دیکانی (باغچه‌مهریه‌م) و (گزرده‌ره) و (ثالی پینک) دایه.
- ٥- کیوی (قلوز) له نیوان دیکانی (مزره) و (کانی گولزار) دایه.
- ٦- زنجیره‌کیوی (کلودم) له نیوان دیکانی (ئاغ‌بلاغ)، (کانی گزار (تازاوا)، ده‌وله‌تاوای کورکور دایه.
- ٧- زنجیره‌کیوی ٢٦٦٦ گه‌زی (گوژه) له نیوان دیکانی (گورگاوی) (چلیک) (هانیس) و (صلواتاوا) دایه، که چۆمی صلواتاوا، له‌م کیوه‌وه سهرچاوه ده‌گری.
- ٨- کیوی ٢٧٢٨ گه‌زی (خه‌سره‌و کوژ) و کیوی ٢٤٥٣ گه‌زی (بناوا) له نیوان دیکانی (سهره‌واله) (هندی بلاغ) (سوران) هردوو (گه‌زگه‌زاره) و (نه‌میراوا) و (هانیس) دایه.
- ٩- کیوی ٢٤٦٠ گه‌زی له نیوان دیکانی (چناران (ته‌جره)، (نه‌میراوا) (میان گوروه‌ران)، (نه‌ران) دایه.
- ١٠- زنجیره‌کیوی به‌رزی ٢٨٣٦ گه‌زی (سراج‌الدین)، کیوی (کانی شینخ)، کیوی ٢٢٠٤ گه‌زی (پشت تاوای) له نیوان دیکانی (نه‌ژان) (سمان) (نه‌شکه‌وتان) (گائیده‌ر) دایه.
- ١١- کیوی ٢٦٦٢ گه‌زی (معارف) کیوی (نه‌ده‌رحه‌ق) کیوی (پیره‌په‌ز) له نیوان دیکانی (کانی سوران) (هوانله) (مارنج) دایه.
- ١٢- کیوی ٢٢١٦ گه‌زی (ته‌ماکو‌جار) له نیوان دیکانی (ده‌ره‌باغ) (حه‌سه‌ناوا) (گراوا) (کانی سوران) (هوانله) دایه.

## چومه کانی ناوچه سنه

١- چۆمی قشلاخ که له باشوری بهرزاییه کانی (کانی نیمه‌زۆژ) به‌ره‌و باکور سه‌رچاوه ده‌گرێ، به‌زێز له خۆر‌ه‌ه‌لاته‌وه به‌ره‌و خۆراوا به‌م جو‌ره‌یه.

له کویستانی ٢٠٨٣ گه‌زی نیوان شیرکوژی سه‌ر، سو‌لتاناوای ته‌مه‌لی، یونس‌اوا دیته‌خوارێ و دیکانی (صیدان) و (هه‌مرۆله) به‌جێ دی‌لی و ئاوه‌کانی مه‌نسور بلا‌غی و (چدرمه‌له) له‌گه‌ڵ خۆی ده‌با و ده‌زوا، لقێ تری که له خۆراوای کویستانی ٢١٦١ گه‌زی دی‌ی (پشت ته‌نگ) سه‌رچاوه ده‌گرێ و دیکانی (که‌ژی که‌ران) و هه‌ردو (سیاسه‌ران) و (کیله‌سپی) به‌جێ دی‌لی، له‌ پشت (یا‌ینجقلو) هه‌و له‌ گه‌ڵ خۆی ده‌با و چۆمیلکه‌ی یا‌ینجقلوی دیته‌ سه‌رو ده‌زوا، دیسان ئاوی کویستانی (ئاغ‌بلا‌غی به‌رقه‌لا)، که به (صادقاوا) و (تازاوا‌ی بزقارن) و (باقلاوا) دا، تی‌ده‌په‌زێ. له‌ گه‌ڵ خۆی ده‌با و ده‌زوا، له‌ باکوری (حوسه‌یناوا) ئاوی کویستانه‌کانی (که‌لۆزاوا) و (خزکه) یشی دیته‌سه‌ر، چۆمی (حوسه‌یناوا) (چه‌می شو‌ر) که له کویستانه‌کانی نیوان (خلی‌چان) و (ئالی پینه‌ک) که له‌ حاست ده‌که‌لی (خلی‌چان) سه‌رچاوه ده‌گرێ و به‌ره‌و باکور، به‌ نیوان دیکانی هه‌ردو (ماچکه) و جه‌وریلان دا، تی‌ده‌په‌زێ، له‌ حاست دی‌ی (حوسه‌یناوا) له‌ گه‌ڵ خۆی ده‌با و ده‌زوا، له‌م لای دی‌ی (هه‌باساوا) له‌ ژاست و چه‌په‌وه، ئاوی دیکانی (سه‌ران میرزا) و (قه‌لا ته‌ره‌شکه) که به‌ دیکانی (ته‌فتیله) و (د‌ل‌وامه‌ده) و هه‌ردو (گزان) دا دیته‌خوارێ، له‌ گه‌ڵ خۆی ده‌با و ده‌زوا، ئاوی دیکانی هه‌ردو (تازاوا) که له‌ کی‌وی (قه‌رگول) هه‌و دیته‌خوار، له‌ گه‌ڵ خۆی ده‌با و ده‌زوا، له‌ نیوان دیکانی (خه‌لیفه‌ ته‌رخان) و (مامو‌خ) چۆمیلکه‌ی (با‌ینچۆ) که له‌ کی‌وه‌کانی (حاجی بابا) و (شیخ مارف) و (سیدزه‌حمان) هه‌و سه‌رچاوه ده‌گرێ و دیکانی (با‌ینچۆ) و (بازی زباب) به‌جێ دی‌لی، له‌ گه‌ڵ خۆی ده‌با و ده‌زوا و له‌ لای دی‌ی (عیسا ده‌ره) هه‌و ده‌ژێته‌ ناو (سه‌ددی قشلاخه‌وه)، پاش سه‌دی قشلاخ، به‌ مه‌زرای دیکانی قلیان، نه‌نه‌له، ئاریز، نایی سه‌ر، دا تی‌ده‌په‌زێ و له‌ حاست دی‌ی قشلاخ چۆمی صلواتاوا‌یش له‌ گه‌ڵ خۆی ده‌با و ده‌زوا، جا، نه‌مجار له‌ خوار شاری سنه‌وه چۆمی گریاشان، له‌ گه‌ڵ خۆی ده‌با و به‌ نیوان دیکانی (گریزه‌ و قه‌زادیان) و (سه‌رنجیانه‌ی) خوارێ و (وشکه‌دۆل) و (چنو) و (چناره‌) دا تی‌ده‌په‌زێ و، چۆمی (که‌رجۆ) که به‌ به‌رزایی دی‌ی گه‌رماش، سه‌رچاوه ده‌گرێ و به‌ره‌و دیکانی (که‌رجۆ) و هه‌ردو (مه‌لیکشا) و (کی‌لانه‌) و (زیندان) و (که‌ره‌سی) و (کانی میشکان) و (گه‌نمان) دا دیته‌خوارێ و له‌ دی‌ی (گه‌زنه‌) تی‌ده‌په‌زێ و له‌ پشت دی‌ی (دۆل باغ) ده‌ژێته‌ ناو چه‌می قشلاخه‌وه، نه‌مجار ئاوی دیکانی

(سو) و (هادیاوا) له گه‌ل خۆی ده‌باو ده‌زوا، چۆمی (ده‌رویشان) که له پشت دئی (به‌رزوا) وه به دیکانی (ده‌رویشان) و (کانی قوربانی) و (ده‌رکوله‌دا، تی‌ده‌په‌ژۆ و ده‌ژۆیته چۆمی قشلاخه‌وه، که می ده‌زوا و له نیوان دیکانی (بزانه) و (ئه‌سکه‌ران) دا ده‌ژۆیته ناو چۆمی (گاوه‌رووه) که له مه‌ولا به (سیروان) ناوی ده‌برئ.

۲- (چۆمی گاورۆ) له کویستانی ۲۵۲۹ گه‌زی (کانی که‌وه) له باکوری دیکانی (حه‌یده‌راوا) و (نادراوا) و (کانی شاقولی) ناوچه‌ی کورد زمانی (ئه‌سه‌دئابادی) (هه‌مه‌دان) سه‌رچاوه ده‌گرئ، له نیوان دیکانی (ژۆسته‌ماوا) و (ته‌ویلان‌خوارئ) و (چوارکانی) کۆ ده‌بیته‌وه، ئه‌مجار به‌ره‌و خۆراوا به‌ نیوان دیکانی (ته‌ختی‌شا) و (میوله) و (حوسه‌یناوا) دا ده‌زوا و ئاوی دیکانی (دی‌بور) و (میوله‌ی دیته‌سه‌ر و ده‌زوا، له‌ولای دئی (گوداریان) چۆمیلکه (هه‌زارخانی) که له کویستانی ۲۸۳۱ گه‌زی (لۆجال) سه‌رچاوه ده‌گرئ و به‌ دیکانی هه‌زارخانی، سه‌رئ و (دی‌خه‌زئ) و (چاقر) و (هه‌زارخانی خواریدا) دیته‌خوارئ، له گه‌ل خۆی ده‌باله‌ دئی (ئافریانج) تی‌ده‌په‌ژۆ و ئاوی کویستانی (که‌مه‌رقوتب) که به‌ دیکانی (کرسوان) و (تازاوا) و (عه‌زه‌باوا) دا دیته‌خوارئ، له گه‌ل خۆی ده‌با، له دئی (نوراوا) تی‌ده‌په‌ژۆ و ئاوی دیکانی (چوگان) و (حوسه‌یناوا) و (سولتاناوای) دیته‌سه‌رو ده‌زوا، له نیوان دیکانی (شه‌ریفاوا) و (باوله) چۆمیلکه (ئاوباریک) که له دئی (سه‌رسگار) وه سه‌رچاوه ده‌گرئ، به‌ دیکانی (دی‌نو) و (ئاوباریکی سه‌رئ) و (عه‌لیاوا) و (ئاو باریکی ناوه‌لاست) و (ئاوباریکی خوارئ) و (شه‌ریفاوا) دا تی‌ده‌په‌ژۆ، له گه‌ل خۆی ده‌با و به‌ نیوان خان‌خالجان و (کاکازه‌مان) دا تی‌ده‌په‌ژۆ، له‌وی ئاوی کویستانی ۳۲۵۰ گه‌زی (بیر) و کویستانی ۲۸۲۲ گه‌زی (به‌رده‌سپی)، که به‌ نیوان دیکانی (وه‌رمه‌قان) و (فه‌رمانفه‌رمای خوارانی) و (مه‌ی خوارانی سادات) (مه‌ی خوارانی محمدناغا) و (حاجیاوا) و (می خوارانی محمدصادق) و هه‌ردو (چه‌رمه‌له) و (یوسف جه‌رده) و (مه‌نسور عه‌ره‌ب) دا دیته‌خوارئ، له گه‌ل خۆی ده‌با، به‌ نیوان دیکانی (خان جه‌مال) و (جه‌مال په‌ناهی) و (دی عه‌بیاس) و (قومام) و (حه‌سه‌ناوا) و (قه‌لاجوق) دا تی‌ده‌په‌ژۆ، ئه‌مجار چۆمی (گرده‌کانه) که له به‌رزایی دیکانی (گرده‌کانی سه‌رئ) و کویزه‌کانی (چشمه‌کوره‌ی مه‌رزه‌بان، سه‌رچاوه ده‌گرئ و به‌ نیوان دیکانی (که‌له‌ک) و (گرده‌کانی خوارئ) و (گوره‌جوله‌که) و (ئاشه‌جو) و (به‌غدادشا) و (چه‌رکه‌س)، هه‌روا به‌ خۆره‌هلانی دیکانی (مه‌یدان) و (چوارگا) و (فه‌یروژاوا) و (کوزه‌گه‌ران) و (قه‌لاجوق) دا دیته‌خواری، له نیوان (سلیمان په‌نا) و (جوگه‌که‌ووی سه‌رئ) ده‌ژۆیته ناو گاوه‌رو و ده‌زوا، له نیوان دیکانی (خه‌لیفه) و (دی شیخ) دا، ئاوی به‌رزایی دئی

(گورجی به‌یان) و (ثیمام زاده احمد) که به نیوان دیکانی (پایزاوا) و (که‌ل‌که‌ل) و (مه‌یدان) و (کازماوا) و (سهراب سورناوا) و (حه‌سه‌نی) و (سورناوا) و (جو‌سان) دا دیتبه‌ خوار، له‌ گه‌ل‌ خوی ده‌با و به‌ نیوان دیکانی (چه‌مرچای) و (دوگول به‌نده) و (نوسره‌تاوا) دا ده‌ژوا، به‌رابه‌ری (نوسره‌تاوا) له‌ باشوریه‌وه‌، ئاوی دیکانی (سه‌ید جه‌لال) و (شیرکو) که به‌ ناو دینی (گل‌ سپی) دا تی ده‌په‌ژئی، له‌ گه‌ل‌ خوی ده‌با و (عه‌لی ئیحسان) به‌جی دینلی، لی‌ره‌دا (چومی ژه‌ش) که له‌ کیوی (صفاخانه) له‌ پشت دینی (ته‌لخستان) سه‌رچاوه‌ ده‌گری و دیکانی (عه‌لیاوا) و (پشت ده‌ربه‌ند) و (چوارملان) و (که‌نده‌سوره) و (ئه‌لیاسان) و (کانی که‌وه) به‌جی دینلی، له‌ گه‌ل‌ خوی ده‌با و ده‌گاته‌ دینی (تاگای سه‌رئی)، له‌م لاو لای دیوه، ئاوی دیکانی (گورگین ده‌ر) (چه‌فده‌ر) و (کولته‌په)، ه‌دروا ئاوی (دیکانی (نه‌ییاوا) و (کاکوی سه‌رئی) و (سه‌رابی شیخ حه‌سه‌ن) و (کاکوی خواری) و (گول‌سوره) و (دینی خواداد) و (حه‌یدراوا)، ه‌دروا ئاوی دیکانی (زاخه‌ی سه‌ر و خوار)، له‌ گه‌ل‌ خوی ده‌با و ده‌ژوا، (ئاگای خوار) و (ورج) و (له‌مه‌ن باد) به‌جی دینلی، ئاوی دینی (حاجی خان موراد) له‌ گه‌ل‌ خوی ده‌با و (سه‌رچه‌م) به‌جی دینلی، له‌م لای دینی (خه‌لیفه‌ بایر) ئاوی دیکانی (ده‌ره‌قه) و (که‌رگه‌ی) سه‌رو خوار و (نوسره‌تاوا)ی دیتبه‌ سه‌ر و ده‌ژوا، له‌ حاست دینی (ته‌په‌ی سمایل) چۆمیلکه‌ی (باقراوا)ی دیتبه‌ سه‌ر و ده‌ژوا و دیکانی (شیخ ژه‌ش) ه‌ردو (بان سه‌عید) به‌جی دینلی، له‌م لای (بداروله) ئاوی (ده‌ربه‌ندی که‌رماجان) له‌ گه‌ل‌ خوی ده‌با و ده‌ژوا، له‌ حاست (صالحاوا) ئاوی دیکانی (وزمانه) و (مه‌یدانه‌ی دیتبه‌ سه‌ر، له‌ نیوان (وشکه‌ده‌ره) و (سیمین‌ده‌ره) دا، ئاوی وشکه‌ دۆلی دیتبه‌ سه‌ر، به‌ نیوان دیکانی (تازاوا) (که‌نگره) دا تی ده‌په‌ژئی، له‌ حاست دینی (یوسف ئاوا) چۆمی (ئایاوله) که له‌ کویستانه‌کانی (هه‌زار هه‌زار) و (چمرگا) له‌ پشت دیکانی (عه‌سراوا) و (کول‌باره) و (ماسان) له‌ باشوره‌وه‌ به‌ره‌و باکور، سه‌رچاوه‌ ده‌گری، دیکانی (نه‌جه‌فاوا) و (ئاساوله) و (کانی له‌یلا) و (هه‌ل‌ئوشان) و که‌چه‌له‌ و (وامسانه) به‌جی دینلی و ده‌ژۆیتبه‌ ناو گاورۆوه، تا ئیره (گاوه‌رۆ) ژیی خوراوی گرتوبه‌ به‌ر، له‌ مه‌ولا به‌قه‌راخی خوره‌لاتی شه‌قامی سنه، (کامیاران) به‌ره‌و باکور با ده‌خوا، دیکانی (گاوشان) و (عه‌باساوا) به‌جی دینلی، لی‌ره‌دا، چۆمی (ئه‌میراوا) که له‌ به‌رزایی دیکانی (مارنج)، (گائیده‌ر)، (ئه‌شکه‌وتان)، (قوزی ده‌ر)، (مه‌یموناوا) و (غولاماوا) سه‌رچاوه‌ ده‌گری و دیکانی (هواریان)، (احمداوا)، (کیله‌گولان)، (ئه‌میرئاوا)، (موچش)، (په‌نیران)، (قورخ)، (کۆیک) و (مجیداوا) به‌جی دینلی، له‌ گه‌ل‌ خوی ده‌با، له‌ سێ ری‌یانه‌ی (سنه) (کامیاران) (دی‌گولان) به‌ره‌و باکور له‌ شه‌قامی سنه ده‌په‌ژیتبه‌وه، له‌ولای (برایماوا) وه‌ ئاوی (نشوری خواری)ی دیتبه‌ سه‌ر، دیکانی

(فهقی سلیمان) و (تازاوا) به جی دئی، ئاوی (دۆل که رۆی) دیته سهر و به نیوان دیکانی (عهلیاوا) و (قهران) دا ده رۆا، له حاست دئی (به رده سپی).

(چۆمی نه زان) که چۆمی کاوه و چۆمی شینه یشی پی دهوتری، له کویستانی به رزی ۲۸۳۶ گهزی (کانی شوخه) ی پشت (نه زان) و به رزایی دیکانی (ته جهره) و (چناران) سهر چاوه ده گری و به نیوان دیکانی (نه زان) و (سمان) و (ده ره باغ) و (قه سریان) و (پوریان) و (موینه) و (شینه) و (له نجاوا) و (شیلان) و (عهلیاوا) دا تی ده په زئی، له نیوان دیکانی (ئه سکه ران) و (بزلا نه)، چۆمی قشلاخ له گه ل خوی ده باو ده رۆا و چۆمی (گلین) ی دیته سهر، له مه ولا به (چۆمی سیروان) ناو ده بری و ده رۆا، له ولای دئی (نزار) وه ئاوی دیکانی (نیه ر) و (تهنگی سهر) ی دیته سهر و ده رۆا، ئاوی دیکانی (طا) و (پشاوا) یشی دیته سهر، به نیوان دیکانی (پیرباغ) (سمویده ر)، (ئه نار له)، (سهر زیز) (دژن) دا تی ده په زئی، (گواز) و (تفین) به جی دئی، لیره دا تاوه کانی (لۆن) و (شاهین) که له کیوی ((۲۵۲۵ گهزی) زه زنه و به رزاییه کانی (که لاتن)، (لۆنی سادات) و (گاوانه) دیته خوار و به دیکانی (چورسانه) و (زیویه) و (مهیسوری) دا تی ده په زئی و له حاست دئی (تیهله کو) به ناو چۆمی (تهنگی وهر) ده رۆا، له قهراخ دئی (تهنگی وهر) ئاوی باکوری لوتکه کانی ۳۱۶۹ و ۳۰۶۷ و ۲۳۰۲ گهزی کیوی به ناو بانگی (شاهو) ی دیته سهر و، به باشوری دیکانی (بوژیده ر) و (په یکانی) و (زمان گریوه) دا تی ده په زئی و له قهراخ دئی (پالنه گان) ده رژیته ناو (سیروانه وه) و به نیوان (دیوزنه ناو) و (جولانده) و (ده له مه زر) و (کونج) و (ول) و (دهشتی قه لپی) و (زوم) و (ئه سپه زیز) و (زودبار) ده رۆا و له نیوان (ئه سپه ریز) و (نوبین) و (عه بیاساوا) دا لقی خوراوی (سیروان) ده پی، له مه ولا ههر دو لقی سیروان به ره و باشور، داده په زئی و ده رۆا، که له چۆمی (گرده لانی) مه ریواندا، تاله سنور ده په رژیته وه باسما ن لی کردوه

ئاوی خوار دنه وه ی شاری سنه له ده ورانی پیشودا زور به که م و کوزی، له کاریز و کانیاوان وه دهس ده هات. به لام ئیستا ئاوی خورادنه وه ی شاری سنه له سه د (گۆلی) قشلاخه وه دابین ده پی.



## (چونیه‌تی سه‌ددی قشلاخ)

نهم گۆل (سه‌دد)ه که له (١٥.ک.ی) باکوری شاری سنه‌دایه، له بهر ئاو‌ه‌ژۆی نیوان دیکانی ساروقامیش، ساتیله، قلیان، تیرگران، عیساده‌ر، مامۆخی سهر و خوار و چرند و له سه‌رچۆمی قشلاخ به‌ستراوه، دیواری نهم سه‌دده، له نیوان کیوه‌کانی دئی: ساتیله و تیرگران‌دا، داژێژ راهه، (ساتیله) له ٤٦ پله و ٥٧ ده‌قیقه‌ی درێژی گرینویچ و ٣٥ پله و ٢٤ ده‌قیقه‌ی پانی خه‌تی ئیستوادایه، (تیرگران) له ٤٧ پله و ١ ده‌قیقه‌ی درێژی گرینویچ و ٣٥ پله و ٢٥ ده‌قیقه‌ خه‌تی ئیستوادایه.

مه‌به‌ست له دورست کردنی نهم سه‌دده:

- ١- دایین کردنی ئاوی خۆرادنه‌وه‌ی شاری سیسه‌ده‌زار که‌سی سنه
- ٢- دایین کردنی ئاوی کشت و کالی زه‌ویه‌کانی ده‌ورو به‌ر، به‌لام تا ئیستا بۆ کشت و کال به شیوه‌ی ئاو‌دێری تازه‌که‌لکی لێ وه‌ر نه‌گیراوه.
- ٣- مه‌هاری ئاوی چۆمه به‌ خێر و بێره‌کان، به‌رگرێ سیلاوی پایز و به‌هاران
- ٤- دایین کردنی هیزی کاره‌با (به‌لام به‌ داخه‌وه تا ئیستا بۆ کاره‌با که‌لکی لێ وه‌ر نه‌گیراوه.
- ٥- به‌دی هینانی ژوانگای سه‌ر سه‌وز و گه‌ش له ده‌ورو به‌ری شاری سنه.
- ٦- په‌روه‌رده‌ کردن و په‌ره‌دان به‌ ماسی؛ دایین کردنی (پروتوئین)ی پێ‌وسیت کورته‌یی له‌ تایبه‌ته‌کانی نهم سه‌دده:
- ١- گشت ئاوی که‌ ده‌ژێته نهم سه‌دده‌وه ٢٢٤ میلیون گه‌زی چوار پالوو (موکه‌عه‌ب)ه
- ٢- ئاوی که‌ له‌ سال‌دا قابیلی ته‌نزیمه ١٠٥ میلیون گه‌زی چوار پالوه.
- ٣- نه‌وپه‌ژێ درێژی سه‌دده‌که ١١/٥ کیلومیتره.
- ٤- کاتی ئاو له‌ لیواری سه‌دده‌که‌وه سه‌رژێژ ده‌کا، (٢٨٠) میلیون گه‌زی چوار پالوو (موکه‌عه‌ب) ئاو ده‌گرێ.

٥- روبه‌ری ٩٣٤

٦- به‌رزی نهم سه‌دده ٩٠ گه‌زه.

٧- درێژی تاجی سه‌دده‌که ٣٠٠ گه‌زه<sup>(١)</sup>.

نهم سه‌دده له‌ پیش ئینقلاب‌دا ده‌ستی پێ‌کرا، به‌لام دوا‌ی ئینقلاب ته‌واوکرا، له‌ حاالی

حازردا ٦ جوړه ماسی له بنه مالهی که پور، بیجگه له ماسی خو مالی، تیدا ده‌زی.

شاری سنه: سلیمان خانی ئارده‌لان، فدرمانره‌وای کوردستان کاتی شایه تی (شاصفی صفوی) له سالی (١٠٤٦.ک) پایته ختی فدرمانره‌وایی خوئی، له قه‌لای عاسته‌می حه‌سه‌ناوا گوئی‌زوه بو سنه و له سدر ته‌پدی ناوشار، ناوه‌ندی حکومه‌تی ئارده‌لانی دازژاند، نه‌مامی سدر به‌خوئی چه‌قاند.

تایبه‌ته‌جه‌غرافیاکانی شاری سنه بدم جوړه‌یه:

١- دریژی له گرینوچه‌وه ٤٧ پله‌یه

٢- پانی له خه‌تی ئیستواوه ٣٥ پله و ١٩ ده‌قیقه‌ی باکوری‌یه

٣- ٤٩٥ گه‌ز له تاران به‌رزتره

٤- له ٤ پله و ٤٤ ده‌قیقه‌ی خو‌راوای تاران‌دایه، ته‌فاوه‌تی سه‌عاتی له گه‌ل تاران‌دا ١٨ ده‌قیقه و ٥٦ چرکه‌یه، کاتی تاران سه‌عاتی ١٢ بئی، سنه ساعتی ١١ و ٤١ ده‌قیقه و ٤ چرکه‌یه.

## (زیگاو‌بان)

الف: له باکوره‌وه سنه تا دو‌ژی‌یانه‌ی دیواندره - بیجار (٩٠.ک)ه، له ویوه تا بیجار (٥٠.ک)ه، له ویوه تا دیواندره (٧.ک)ه، له دیواندره‌وه تا سه‌قز (٩٢.ک)ه، سنه تا بانه (٢٣٩.ک)ه ب: له خو‌ره‌ه‌لاته‌وه به‌ره و تاران، گهرده‌نی صلواتاوا و ٥ تونیلی ده‌بژی تا (دی گولان)، (٥١.ک)ه، له ویوه تا قوروه (٣٧.ک)ه، له قوروه تا (همه‌دان) (٩٠.ک)ه.

ج: له باشوره‌وه گهرده‌نه‌ی (مرواری) ده‌بژی، تا کامیاران (٧٢.ک)ه، له ویوه تا کرماشان (٨٧.ک)ه

د: له خو‌راواوه به‌ره و مەریوان، گهرده‌نی به‌ناوبانگی (شاریز) ده‌بژی، له حاست دیی (تیت‌تیت) زیگایی، که به‌گهرده‌نه‌ی (گازان) دا ده‌زا، به‌ره و باکور جیا ده‌بیسته‌وه، به‌لام راسته‌و راست شه‌قامی ته‌سلی به‌دی (نگل) و (سه‌ولاوا) دا ده‌زا و ده‌گاته مەریوان، سنه تا مەریوان (١٢٦.ک)ه

گه‌وه‌که کو‌نه‌کانی شاری سنه: گه‌زه‌کی جه‌وراوا، دو‌مه‌کان، سدر ته‌پۆله، قه‌لاچوالان، له باکوری خو‌راوا، گه‌زه‌که‌کانی ناو‌قه‌لا، قه‌تارچیان. له باشوری خو‌راوا، گه‌زه‌کی ئاغازه‌مان،

جوله که کان، ندرمه‌نیه کان، له باشوری خۆره‌ه‌لّا تا، گه‌زه‌کی چوارباغ، پیرمحمد، له خۆره‌ه‌لّا و باکوری خۆره‌ه‌لّا تی شاردایه.

دیاره ئیستا شاری سنه، زۆر گه‌وره‌بوته‌وه، له لای خۆراوا و باشوری خۆراوا تا داوینی کیوی میژویی و پرپیت و بهره‌که‌ت و زۆرجوان و دلفین و خه‌م‌زه‌وینی (ئاویده‌ر) چوه، دیی که‌میژی له باوش‌گرتوه، تا پادگانیش په‌لی هه‌لخستوه، له‌لای باکور، گه‌زه‌کی فه‌یزاوا، تا پولیسی‌زا، گه‌یشتوه، له لای خۆره‌ه‌لّا ته‌وه تا هه‌باساوا و فەرجه‌زویشته، له لای باشوره‌وه تا سه‌رچۆمی قشلاخ و نزیک (فرۆکه‌خانه) گه‌یشتوه.

کاره‌با: کاره‌بای شاری سنه، وه‌ک کاره‌بای گشت کوردستان له (موڵدی) کاره‌بای (هه‌مه‌دان) و (سه‌ددی ندره‌سه‌وه) که‌لک وهرده‌گرێ. چون هیچ شوێنێکی کوردستان (موڵدی) کاره‌بای تێدا نیه.

شاری سنه له سالی (١٣٤٥)ی هه‌تاوی (١٥٠٦٦٤) که‌س، له سالی ١٣٥٥ هه‌تاوی (١٦٢٢٨٩) که‌س دانیشتی بوه. به‌لام به‌رابه‌ری سه‌رژوماریی سالی ١٣٦٥ هه‌تاوی هه‌شیمه‌تی گه‌یشتوه‌ته (٢٠٣٩٧٥) که‌س.

خه‌لکی سنه وه‌ک خه‌لکی ده‌وروبه‌ر په‌یژه‌وی ژیبازی زانای پایه‌به‌رز ئیمام (محمدی شافعی)، به‌لام شاری سنه چهند مالی جوله که و بژی ندرمه‌نیشی تێدایه.

ده‌سکردي پیاوان: نازک‌کاری وه‌ک ته‌خته‌نهرد و شتی تر، ده‌سکردي ژنان قالی و قالیچه‌ی تایبه‌تی سنه. ئهم شاره هه‌رچهند ناوه‌ندی پارێزگاری کوردستانه. به‌لام هیچ کارخانه‌یه‌کی گرنگی تێدانییه. لهم دوا‌یی یه‌دا بۆیار وابوو کارخانه‌یه‌کی چیمه‌نتو (سیمان) له (دیوانده‌ره) له سه‌رچۆمی (قزل‌وه‌زان) دا‌بنری، به‌لام به‌ چهند هۆیه‌کی ناوته‌نی له‌و ییان گویزاهه و به‌ردیانه ناوچه‌ی بیجار.



## (کعبه الله) هه ولین مالی خواپه رستی له سهر عه رزا

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ <sup>(١)</sup> - هه ولین مالی که بو تاک په رستی و یه کیه تی و داد، شاره زایی خه لک و زئی پیشاندانی ئاده می زاد، وه ک بزئی له زانا کان ده لین، له پیش ئاده ما دورست کراوه، فریشته یا جانی به ده ورا گه راوه <sup>(٢)</sup> مالیکه له شاری پیروزی (مه ککه) و به مالی خودا ناسراوه، نه و مال له زور پیروز و به خیر و به که لکه، زه مززی یه کیه تی و برایه تی خه لکه، پاشان هه زه تی ئاده م، درودی خوا ی لی یی هه مو ده م، به فەرمانی خودای تاکی یی وینه، دور له نه مرو و سبه یئی و دوینه، دیسان نه خشه ی مالی خوا (کعبه الله) ی کیشا، خه لکی بولای زاکیشا، مزگه وتی به سەنگەر دانا، بو شه ز له گه ل شه ی تانا، (کعبه الله) ی دورست کرد، شه ی تانی دهر به دهر کرد، چون (مالی خوا) به شکویه، تیشکی تیژ و کو کویه، له دور دل ده بزویئی، به دکاران ده تاریئی، پاشان به رز نه کاته وه، به ره و خویان ده باته وه، تاکاتی (شیث) و (ادریس)، نه م مال هه ر ئاوا بو، به لام پاش طوفانی (نوح)، روزئی له که ل ئاوا بو، سیلاوی ئاوا دای پوшы، نه تینی مانه جوшы، پاشان خودا وه ند ویستی، بنیری خو شه ویستی، تا سهر له نوی مالی خوا، به بیرى چاک و بزوا، بو خواپه رستی و نویژان، زامالینى دهر دو ژان، دیسان ئاوا کاته وه، خه لکی زوی تی کاته وه، چون مزگه وتان گش کاتان، هه رجیی په رستنی خوان، (وَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا) <sup>(٣)</sup> کزنوش هه ر بو خودایه، لادان له رپی خه تایه، تو به نده و نه وه مه ولایه، که و ا بوو خو ت زامه نی، هاوه لی بو دا مه نی، بو فەرغانه و ته نگانه، هه ر خوا، فریا زه سمانه. مزگه وت شوینی پاکانه، جیی بزوا و بیرى جوانه، فیرگه ی دهرس و قورئانه، پاکه و زوانگه ی خوایه، نزاله وی گیرایه - هو ی تواننه وه ی تاوانه، شاهیدی به ندگانه. خودای گه وره له سهر زه وی (فدان آرام) ی ته و زات و (که لده. بساییلوم، بابل) ی کون و (هه ولیر) ی کوردستانی ئیستا که، هه زه تی ئیبراهیم به پیغه مبه ری هه ل ده بژی ری، تا نه سپارده و فەرمانی تاک په رستی خو ی یی بسپی ری.

له م چه ر خه دا خه لکی ولات، بت په رست بون گش کات و سات، له زوی گو مرایى و نه زانی، بتیان به خوا ی خو ده زانی، بیان وابو له ته نگانه، بت ده یان خاته فەرغانه. به لام ئیبراهیم

١- سوره تی آل عمران نایه تی ٩٦

٢- تفسیر آلوسی ج ١ و تاج الاصول ج ١

٣- سوره تی اهلن نایه تی (١٨)

چرا بو، بۆر ییواران هه‌ل کرابو. ئیبراهیم ده‌چیتته بتخانه، ده‌شکینتی بت دانه دانه، ده‌س له‌ بستی گه‌وره‌ نادا، تا له‌ گومرانی یان لادا، کاتێ دیان بتان له‌ تن، بێ ده‌س و ده‌سه‌لات وه‌ک په‌تن، ده‌لێن بۆ بته‌ کانمان شکاوه‌؟ له‌ عام شکۆمان زراوه‌، ئیبراهیم ده‌لێ وادیاره‌، بستی گه‌وره‌ تاوانباره‌. نه‌وه‌ی ته‌وری له‌ سهرشانه‌، خاوه‌نی سوچ و تاوانه‌، ده‌لێن خوێنه‌وان نه‌زانن، بێ ده‌م و ده‌ست و زمانن، بێ ده‌سه‌لات و بێ وزه‌ن. له‌ سهرنه‌هاتن به‌ گزه‌ن، ئیبراهیم ده‌فه‌رمی: أَقْتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ. أَفِ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ<sup>(١)</sup>

بێجگه‌ له‌ خودای بێ وینه‌ی تاک، هه‌رچی هه‌یه‌ تێکرا سه‌رپاک.

به‌نده‌ و فه‌رمانبه‌ری خوایه‌، بێ خودا هه‌یچیان له‌ ده‌س نایه‌، مانگ و روژ و ته‌ستیران، زام و فه‌رمانبه‌ری خوان، ئاده‌می هه‌رچی به‌ شکۆ بێ، عیلم و پارێزێ وه‌ک کو بێ، ناگاته‌ نه‌و مه‌قامه‌، یا نه‌و پله‌ و مه‌زامه‌، که‌ وه‌زه‌ن له‌ خه‌لکی لادا، یا ده‌سی شه‌یتانان با دا، مالیان له‌ قازانجان پێکا، یا خه‌مانیان له‌ دڵ ده‌رکا، بت که‌ تاشراوی خه‌لکه‌، که‌ی به‌ قازانج و به‌ که‌لکه‌، (نه‌مروود) یش ئاده‌می زاده‌، ها‌کا مردن ده‌ستی با‌دا، که‌وابو هه‌ر خوایه‌ باقی، نه‌وی دی نامینی تا‌قی، ئیبراهیم حه‌قیان بێ ده‌لێ. وه‌ک ژۆر به‌یان له‌ که‌ل هه‌لێ. به‌لام نه‌وان حه‌ق نابیس‌ن، که‌رن، لال‌ن، کو‌یرن، سیس‌ن، ده‌لێن خه‌لکینه‌ هه‌راکه‌ن، به‌ پشتیوانی خواکان واکه‌ن، به‌ دژی ئیبراهیم زراوه‌ستن، مه‌نجه‌نیقی له‌ بۆ به‌ستن، به‌ گزی ئاور بی سوتین‌ن، زیشدی حه‌ق خوازی ده‌ریین‌ن، به‌لام خودای بینای چاوان، ئاگا به‌ ناشکار و نیهان، ده‌لێ ئاور مه‌یسوتینه‌، وایش سارد به‌وه‌ مه‌ی ته‌زینه‌.

(نه‌مروود) له‌م ولاته‌ شابو، له‌ حاست حه‌ق چاوی نوسابو، ده‌یوت من خوام له‌ سه‌رزه‌وی، بێ جیاوازی به‌رزی و نه‌وی، ئیبراهیم فرستاده‌ی خوایه‌، مو‌عجیزه‌ی گه‌وره‌ی له‌ لایه‌، (نه‌مروود) به‌ نه‌رمی ده‌دوینێ، به‌لکو به‌ خوا ئیمان بێنێ، ده‌لێ (نه‌مروود)، خوا بناسه‌، هه‌ر زێگای خوایه‌ سه‌ر راسه‌، گوێ له‌ فه‌رمانی حه‌ق گره‌، زوو له‌ سته‌م ده‌س هه‌ل گره‌، ورد ورد به‌ خو‌تا بزو‌انه‌، خو‌ت به‌ خوداوه‌ند مه‌زانه‌، ته‌تویش هه‌ر ئاده‌می زادی، کاتێ خه‌مبار ساتی شادی، هه‌ر خودای بێ وینه‌ خودایه‌، بێ خودا هه‌یچت له‌ ده‌س نایه‌، (نه‌مروود) ده‌لێ خوا کامه‌یه‌؟ ئا‌گای له‌ واته‌ی خامه‌یه‌؟ ئیبراهیم ده‌لێ: خ‌وای من گیانان ده‌دا و گیان ده‌ستین، به‌نده‌ به‌ نه‌رمی ده‌دوینێ. (نه‌مروود) ده‌لێ: منیش وامه‌، له‌ زوی گه‌وجی ته‌و نه‌قامه‌، ده‌نیرێ دو (به‌ندی) دین‌ن، سه‌ری یه‌کیان ده‌په‌رین‌ن، نه‌وی تریان ئازاد ده‌کا، به‌ گومانی خوایش هه‌ر واده‌کا، ئیبراهیم ده‌لێ: خ‌وای من له‌ خو‌ره‌ه‌لاته‌وه‌، ته‌و ژۆره‌ی تیشک ته‌داته‌وه‌، ده‌ی بزوینێ و هه‌لێ دینێ، ته‌تویش وه‌ره‌

خوت بنوینه، لای روژاوا خور هه ل بینه، پاش ئهم و تاره ئاوداره، (نهمروود) نای مینئ هیچ چاره  
فَبِهَتْ اَلَّذِي كَفَرَ<sup>(١)</sup> سدری سوژه و زه لیل و مات: که و ته سدر زئی هات و نه هات

### (کوچی حه زره تی ئیبراهیم)

قَالَ اِنِّي ذَاهِبٌ اِلَى رَبِّي سَيَهْدِينِ<sup>(٢)</sup> پاش ئهم رووداوانه، حه زره تی ئیبراهیم دَل هه ل که نه ی  
ناو خزمه کانی ده بئ، به ره و شاری (ناور)<sup>(٣)</sup> که لدانی زئی ده که وئ، پاشان له و یوه ده چیتته  
(حاران) پاشان له ویش کوچ ده کا و له گه ل (ساره) ی خیزانی و حه زره تی (لوط) ی برازای به ره و  
(فلسطین) زئی ده که وئ، پاش ماوه بئ حه زره تی (ئیبراهیم) له حه زره تی (لوط) ی برازای جیا  
ده بیته وه، (لوط) به ره و شاره کانی (ساروم) و (عاموره) له (نهمروود) زئی ده که وئ، حه زره تی  
ئیبراهیمیش به ره و ولاتی (مصر) سهرده که وئ، کاتئ ده گاته ولاتی (مصر) هه وائی پئ ده درئ،  
که شایه کی به دکاری سته مکاری لی به<sup>(٤)</sup>، نه وه ی خودا نه ی لی کردوه واده کا، به زور ژنی  
میژدار داگیر ده کا، له م کاته دا (ساره) ی خیزانی (حه زره تی ئیبراهیم) کراسی لوی دزی بو، له  
سنوری (حه فتا) سائی تی په زیبو، به لām هیشتا موژده ی ئیسحاقی پئ نه درابو، به و حاله یش له  
جوانی دا تاکه، وه ک روژی ئاسمانه. پاکه، له بهر ئهمه حه زره تی ئیبراهیم ده لی: نه گهر نه  
سته مکاره بزانی تو خاوه نی میژدی، داگیرت ده کا به نامهردی، جا چاک وایه بلئی، ئیمه خوشک  
و براین، چونکه بو دین هه ر دو چراین، به م جوړه، کاتئ پاده نینه خاکی (مصر) مهرزه بانان هه وāl  
ده به ن بو (شا) و پئی ده لئین، (ژنی) هاتوه ته ولاتی تووه، نه پهری نه ئاده می نه ی کردوه به بووه،  
به تو نه بئ لایه ق به که س نی به، شا ده نیژئ و (ساره) خاتونی له لا حازر ده کرئ، شا

ده بیئئ که ساره خاتون، له عه یب و عاران به ری به، به جوانی ده یان به ری به، پاشان حه زره تی  
ئیبراهیم، به فهرمانی خودای عه لیم، په نا ده باته بهر نو یژان، تالئی لادا ده رد و ژان، کاتئ (شا)  
(ساره) خاتون ده بیئئ، خوی بو راگیر ناکرئ، له حه یوه تا ها کا به ری، (شا) ده سستی خدیانتی بو  
دریژ ده کا، به لām خودا له بنا ده سستی وشک ده کا، پاش دیتنی ئهم حاله، (شا) ده که ویتته پارانه وه و  
لآله، ده لی له خودات بیاریوه ده سم چایی، چیت ده وئ فهرمان ده دم وایی، (ساره) خاتون له

١- سوره تی البقره ئایه تی ٢٥٨

٢- سوره تی الصافات ئایه تی ٩٩

٣- ناور شاری بو له قه راخی خوراوی چومی فورات

٤- ئهم شایه ناوی (الهکسوس) بو

خودای ده پازیتوهه، خودا دهستی (شا) وه ک خوئی لی ده کاته وه، به لام دیسان (شا) دزه ی بو ده کا، خودای گه و ره و پاریزه ریش له هه وه لی خرابتر لی ده کا، (شا) ده لی (ژنه که) له خوداتم بو پیازیه وه، سویندم به خودات نیترو ه زه نت پی ناگه یینم، له وه زیاتر زه نگی به د ناویم نازرینم، (ساره) خاتون له خودا ده پازیتوهه، شا دهستی چا ده بیته وه، (شا) ده نیری به دوی ته و که سه ی که (ساره) خاتونی بو هیناوه، پی ده لی یا خوا به خیر نه چیته دواوه، تو ئینسانت بو نه هیناوم، به لکو شه یتانیکت لی هان داوم، بزۆ له ولاتی (مصری) ده رکه، هاجه ره ی که نیزیشمی پیشکه ش که، ساره خاتون پاشان به (هاجره) وه ده گه زیتوهه بۆلای حه زره تی ئیبراهیم، حه زره تی ئیبراهیم ده لی هه و آل چی یه؟ (ساره) خاتون ده لی خودا له سه ری کرده مه وه، دهستی ته و تاوانباره ی لی دور خسته مه وه ته و کلفه ته شمی پیدام. تا بزۆینه وه بۆ فدان آرام<sup>(١)</sup>. پاشان حه زره تی ئیبراهیم هاجه ره ماره ده بزۆ، خودا له هاجه ره حه زره تی (ئیسماعیلی) پی ده دا، هیشتا (ئیسماعیل) به ر مه مکانه ده پی، له گه ل هاجه ره ی دایکیدا هه لیان ده گری، به ره و سه رزه وی (حجاز) ده روا و له شوینی ئیستا که ی ناوی (زمزه م) دایان ده نی، هه مانه یکی نان و مه شکوله یی ناویان بو داده نی و به چی یان دیلی، دیاره له م کاته دا (مه ککه) نه که سیکی تیدا ژیاوه و نه ناویکی لی بو، (هاجره) هاواری لی ده کا و ده لی له م شوینه چۆل و پی ناوه و ناوه دانیه دا بو به جیمان دیلی؟ مه گه ر خوا فره مانی داوه؟ حه زره تی ئیبراهیم ده فره می: به لی خوا فره مانی وایه، که ئیوه به چی بیلم له م سارایه، هاجه ره ده لی: به م جو ره خوانایه لی تیدا بجین، پاش ته وه حه زره تی ئیبراهیم لیان گوم ده پی، له لای (الثنیه) ژوده کاته (به یتوللا) و ده لی:

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ الْمُحَرَّمِ. رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، فَاجْعَلْ أَفْتِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ<sup>(٢)</sup> خوايه بزۆ له مناله کانی خو م له لای ماله به رزو به شکو که ت، له ده ره ی قاقری (مه ککه) دا نیشته چی کرده، خوايه تا کو سه ری فره مان به ری له سه رخاکی به نده گیت دابنن و به ره و ته و ماله نوژو بخوینن، (خوايه) به دلا وایی خو ت دلی خه لکی، (کومه ل کومه ل) به ره و ته وان، بو ته وافی ماله که ت راکیشه، هه ره و جو ره له به ره هم و به ره به ره که تی ته و ماله، بزۆ و ژوزیان بو بنیره، تا سو پاست بژمیرن، هاجه ره ی دایکی حه زره تی ئیسماعیل تا ته و کاته ی ناوی مه شکوله کی ته و او ده پی، تاقه ت دینن و مه مکی ئیسماعیلی کوژی خو شه ویستی ده دا، به پشتیوانی به دی هینه ری ئولفه ت پیده ر،

١- مسلم و بخاری و قصص الانبیاء، عبدالوهاب نجار

٢- سوره تی ئیبراهیم ٨ یه تی ٣٧

زۆزانی ته‌نیایی ده‌باهه‌ سەر، پاش ته‌وه‌ ئاوی مشکۆله‌ ته‌واو ده‌یی، تونیه‌تی زۆری بو‌ دینی، برسیه‌ تیش تا‌قه‌تی لی ده‌ستینی، مه‌مکی شیرێ تیدا نامینی، ئیسماعیل له‌ تونیه‌تیدا خو‌ی ده‌تلینیته‌وه‌، له‌ حه‌یه‌تا هاجره‌ نازانی زۆزه‌ یا شه‌وه‌، کاتی بیدارییه‌ یا خه‌وه‌، به‌م شانه‌ و شاندا خو‌ی باده‌دا، به‌ره‌ و خودا هه‌ژاده‌کا، به‌لکو‌ بگا فریاد ره‌سی، په‌ری فریشته‌ یا که‌سی، ده‌چیته‌ سه‌رکیوی (صفا) و ده‌زوانی، هومید به‌ خودا بزانی، که‌سی دیاره‌، کاتی که‌سیکی به‌رچاوانایی، ته‌نانه‌ت جریوه‌ی په‌له‌وه‌ریش نایی، له‌ (صفا) داده‌په‌ژی، به‌ره‌و (مروه) ده‌که‌ویته‌ژی، ماوه‌یی داوینی هه‌ل ده‌کا، بو‌رزگاری هه‌ژا ده‌کا، تا ده‌گاته‌ سه‌ر کیوی (مروه)، له‌وی ایستی ده‌گری، زاده‌ویستی و ده‌زوانی، بزانی که‌سی دیاره‌ بیدوینی، تنوکی ئاوی پی بگه‌ینی، (حه‌و) جار به‌ تاو، به‌ینی (صفا) و (مروه) ده‌بژی، حه‌وته‌مین جار له‌ سه‌ر (مه‌روه) قه‌رار ده‌گری، ده‌نگی ده‌بیسی له‌ خواوه‌، له‌ سه‌ر (مروه) زاوه‌ستاوه‌، به‌ خو‌ی ده‌لی بی ده‌نگ به‌، به‌ره‌م شیرین وه‌ک هه‌نگ به‌، دیسان گو‌ی ده‌گریته‌وه‌، ده‌نگه‌ که‌ ده‌بیسیته‌وه‌، ده‌لی فریشته‌ی خوا فریاکه‌وه‌، به‌لینی خوایه‌ و مه‌سه‌روه‌، تماشا ده‌کا (جویره‌ئیلی) ته‌مین.فرستاده‌ی خوابو‌ سه‌ر زه‌وین، به‌ بال، به‌ پا دای له‌ زه‌وی، خه‌م و په‌ژاره‌ی کردنه‌وی ئاوه‌ل قو‌لی خه‌را به‌ گو‌ز، (زه‌مه‌م) به‌ قه‌له‌زو به‌ خو‌ز، هاجه‌ره‌ کاتی چاوی که‌وت به‌ ئاو، هه‌ژای کردی به‌ گو‌ز و به‌ تاو، به‌ هه‌ر دو ده‌ست ده‌وری ئاوه‌که‌ی هه‌ل ده‌داوه‌، تا نه‌ژاو به‌ گه‌ژیه‌ دواوه‌، به‌ مست و لاگو‌یل به‌ ده‌ست و برد، له‌ ئاو، مه‌شکوله‌ی پژه‌ده‌کرد.

پیغه‌مبه‌ر (ص) ده‌فه‌رمی: بارانی ره‌حم و به‌زه‌یی خوا به‌ سه‌ر دایکی ئیسماعیل دا بیاری، ته‌گه‌ر ئاوی له‌ زه‌مه‌م هه‌ل نه‌گو‌یزایه‌، مه‌شکۆله‌ که‌ی له‌ ئاو پژه‌نه‌کر دایه‌، ده‌وری ئاوه‌که‌ی خه‌ز هه‌ل نه‌دایه‌، ئیستا ئاوی (زه‌مه‌م) کانیایکی زه‌وان ده‌بو، تا دنیا دنیا به‌ جاری ده‌بو، کاتی خوا ته‌م ئاوه‌ی بو‌هه‌لقولان، گه‌شاوه‌ گو‌ل له‌سه‌رچلان، هه‌زه‌ته‌ی (جویره‌ئیل) پی ده‌لی ترست نه‌پی، مالی خوا له‌م شوینه‌دا ئاوا ده‌یی، هه‌ر ته‌م کو‌ره‌ له‌ گه‌ل باوکی سه‌ر له‌نوی دای ده‌نیته‌وه‌، بو‌ تاک په‌رستی ده‌ی زازینه‌وه‌، ئیوه‌یش خاو و خه‌زانی ته‌م ماله‌ن، دوور له‌ تیش و ره‌نج و ناله‌ن، ئیتر خوا له‌ گه‌لتانایه‌ و ده‌تان پاریزی.له‌وکاته‌دا (کعبه‌الله) ته‌په‌ خاکیکی به‌رز بوه‌، که‌ له‌ راست و چه‌پ شوینی هه‌رشێ سیلاو بوه‌، ماوه‌یی (هاجره‌) به‌م حاله‌ زای ده‌بو‌یری، چون خوای پاریزه‌ره‌، هه‌یج شتی پی ناویری، له‌ باتی نان و ئاو هه‌ر ئاوی (زه‌مه‌می) به‌سه‌، له‌ چی ده‌ترسی ئه‌و که‌سه‌ی خودای که‌سه‌؟

پاشان خه‌لی (جوهره‌م)ی هه‌زه‌ب زمان، چه‌ند (مه‌ل) ده‌بین له‌ سه‌ران، ده‌لین بیتو نه‌بی



ئهو بآلئدانه له سدر ئاو ده گه زان، هه رچه ند تا ئیستا ئیمه ئاو یگمان لهم دره‌ی (مه ککه) دا نه دیوه، پاشان دو کهس ده نیرن، ده گه زینه وه و هه وائی ئاو یان بو دینن، خێلی (جورهوم) کاتی دینه سهر ئاوی (زه مه زه)، ده بینن دایکی هه زه ته ئیسماعیل (هاجهره) له سهر ئاوه که یه، ده ئین ئیجازه ده ده‌ی له لای تو له ده وری ئهم ئاوه نیشه جی بین؟ (هاجهره) ده فه رمی: به ئی ئیجازه مه هه یه، به لام ئاوه که ملکی منه و بیجگه له خواردنه وه، مافتان به سهر ئاوه که وه نه بی، و تیان قبولمانه، پاشان به خاوو خیزانیانه وه، دین و له ده وری ئاوی (زه مه - زه) به نه‌ی لی ده خه ن، (هاجهره) خاتون ئولفه تیان پیوه ده به ستی، به ره به ره (ئیسماعیلی)، کوژی گه و ره ده بی و له سهر پای زاده ویستی، له لای خێلی (جورهوم) فیری زمانی عه زه بی ده بی، چون وه ک باسکرا هه زه ته ئیبراهیم له ناو گه لیکی بنه چه کوردا هه لکو توه، به لام به فه رمانی خودا به ره و (میصر) و (فهلستین) و (حجاز) زیکه و توه، هه زه ته ئیبراهیم لهم ماوه دا جار و بار - مانگی یه کجار - به سواری (بوراق) له شامه وه ده چو بو شوینی به یتوللا و سه ری ده دان<sup>(١)</sup> قَلَمًا بَلَّغَ مَعَهُ السَّعَى، کاتی ئیسماعیل چوه زیزی پیاوان، شان به شانی بابی یی و چان، زیکای تاک په رستیان ده گه ته به ر، به نه ر دیوانی مرو قایه تیدا ده چونه سهر، بابی زوی ته ده کا و ده لی: يَا بَنِيَّ اِنِّي اَرَى فِي الْمَنَامِ اَنِّي اَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى. ئه‌ی کوژی خو شه ویستم، نوری چاوانم، له خه و فه رمانم پیدراوه، به ت که مه قوربانی، تماشا که و بیر که وه، بو زه زای خودا مه سه ره وه، بو وانه و لیکیده وه، ئیسماعیل ده لی: يَا اَبَتِ افْعَلْ مَا تَوْمَرُ سَتَجِدُنِي اِنْ شَاءَ اللهُ مِنَ الصَّابِرِينَ<sup>(٢)</sup> ئه‌ی خو شه ویستم، باوه، فه رمانت له سهر چاوه، چونت فه رمان پیدراوه. به زیوه‌ی به ره و مه گه زه دواوه، به ویستی خودا له به ر فه رمانی خودا زاده ویستم، به گیان به دل به چاو، به هه ستم، هه زه ته ئیبراهیم له خو شیدا ناسه وه‌ی به ره و (مینا) زئی ده که وی، (ئیسماعیلی) کوژی شه ده زوا شان به شانی، تا له وی به فه رمانی خودا بی به قوربانی، شه یتان له داخا ها کا به رمی، که ناتوانی زئی یان لی به گری، شه یتان ها کا له داخا، شق به ری و به جی به ناخا، تیشکی خوا په رستیان ئه وه نده تیژ و به تین و تاوه، که شه یتان له حاستی کز و داماه، به لام شه یتان شه یتانه، که‌ی ده س به ردار ی باشانه؟ کاری هه ر دنه و نا زا وه یه تا ده رمی، به م جو ره له سی شوین دا. زئی به هه زه ته ئیبراهیم (د) ده گری، تا به قیل، ده ستی بادا، وه ک ئاده م له زئی لادا، به لام خه لیلی خودای زه حمان، ده س به جی به حه و به ردان، شه یتانی له وی تاران، له و کاته وه زه جمی شه یتان، فه رزه له سهر گشت حاجیان، کاتی

باب و کوز پیکه وه، بۆ بنده گی خوا له زیکه وه، گهردن کهچی ئه مری خودان، تا بۆ خودا فیدا کهن گیان، به جوت ناوی خودا دینن، تا ئه مری خودا به جی بینن، ته ویلی ئیسماعیل له سه ر خاکه، ته سلیم به ئه مری خودای تاکه، له و ساته ی وا ئیبراهیم دینن له دواوه چه قوی به ملا بینن، خوای به زحم و به زهیی، ئیبراهیم ئاوا ده دینن که خه وه که ت به راست گئیژا و له ئازمون ده رها تی، له سه رها تی و به خیره ا تی

به م شیوه هه زه ته ی ئیسماعیل، له ناو خیلای عه ره یی (جورهوم) دا گه وه ده یی، کاتن ئه م خیل، جوامیژی و لاوی و پیکه و تویی ئه ویان بۆ ده ر ده که وئ، که شه و زۆر له تیکۆشان بۆ کاری چاک و مرو فایه تی ناسه وه ئ، که چیکی خویانی به ناوی (عماره) ی که چی (سعد) ی لئ ماره ده بژن، له م کاته دا (هاجه ره) ی دایکی له ته مه نی نه و د سا له یی دا کوچی دوا یی ده کا و له گو شه ی باکوری مالی (کعبه) ده نیۆرئ، که ئیستا به (ججر) ی هه زه ته ی ئیسماعیل ناو ده برئ و پلوسکی زه حمه تی به سه ردا ده زۆرئ، پاش ئه وه هه زه ته ی هاجه ره کوچی دوا یی ده کا، هه زه ته ی ئیبراهیم دیسان له شامه وه دئ بۆ سه ردانیان، له (عماره) ی ژنی ئیسماعیل، په رسیار ئیسماعیل ده کا، (عماره) ده لئ خاله، هه ر مه پرسه ژیانمان چه ند تاله، هه زه ته ی ئیبراهیم ده لئ نه گه ر ئیسماعیل ها ته وه، سلا می بگه یه نه و بلئ با گرێه نه ی درگا که ی بگورئ، کاتن هه زه ته ی ئیسماعیل دیته وه، به بۆنی خوشی خوشه و یستی خودا له خۆ دیته وه، ده لئ ژنه که خیره، که سئ ئه مرو ها ته وه ته ئیره، (عماره) ده لئ: به لئ پیره پیاو یکی نورانی، ها تبه سه ردانمان به یانی، له تو و له ژیانمانی په رسی، منیش وتم ژیانمان زۆر تاله، مردن خوشتره له و حاله، هه روا سلاوی ده گه یاندی و ده یوت: پیت بلیم، گرێه نه ی درگا که ت بگورئ، ئیسماعیل ده لئ ئه و پیاوه باو کم بوه، که ئه مری به من فه رموه، تا ته لا قت بده م و لیت جیا بیه وه، به خوشی بۆ مالی باو که بنیره مه وه، پاشان (عماره) ته لا ق ده دا و ژنیکی تر هه ر له خیلای (جورهوم)، به ناوی عاتکه (بشامه - سلمه) ی که چی مَهْلَهْل ماره ده برئ، دوا ی ماوه یی دیسان هه زه ته ی ئیبراهیم (د) بۆ سه ردانیان دیته وه، زیکه وت واده یی، ئیسماعیل (د) له مال نایی، له (عاتکه) ده پرسئ ئیسماعیل له کو یی؟ ده لئ به ناوی خودا نه سه ره وتوه، بۆ وه ده س هینانی زۆزی ده رکه وتوه، ده فه رمی ژیا نتان چۆنه؟ عاتکه ده لئ: شوکور و سو پاس بۆ خودای به دی هیته ر، زۆر به خوشی ژیا ن ده به یه سه ر، له خواره نه مه نی و خواره نه ویان په رسیار ده کا، عاتکه: ده لئ: خواره مه نیان گو شته و خواره نه وه مان ئاوه، به زه حمی خوا حال و بالمان ته واوه، هه زه ته ی ئیبراهیم دوعای به رکه تیان بۆ ده کا، به دوعای هه زه ته ی ئیبراهیم له خوا وه، له (مه که که) دا نه یی که س به گوشت و

ئاوی ته نیا نه ژیاوه، له و کاته دا له (مه ککه) دانه ویله نه بوه، نه گهر بیوايه دوعای ته ویشی بو ده کردن، (عاتکه) ئهم پیره نورانی یه به خیر دینن، به گفت و لفتی شیرینی میوانی ده کا و دهی دوینن، به لام خوشه ویستی خودا ته نیا سهری له ویی ده شوا، میوانیه که ی قبول ناکا و ده ژوا، کاتی لاویشن به (عاتکه) ده لئ: کاتی ئیسماعیل هاته وه، سلامی بگه یه نه و پئی بلئ: باگریژنه ی درگا که ی قایم ژا بگری، چون هو ی ته بایی ماله و ژهنگی خه مان له دل ده سري، پاشان وه ک پیاو باشان، به سلامه تی ده گهر یتده وه بو شام، کاتی ئیسماعیل ده گهر یتده وه، به بونی خوشه ویستی خودا ده حه سیته وه، ده لئ که سی هاتوه ته ئهم ماله: (عاتکه) ده لئ: به لئ پیره پیاویکی نورانی به و حاله، سلام و سفارشه که ی بو دگریژته وه، ئیسماعیل له خوی ده بیته وه و ده لئ، نه و پیاوه باوکم بوه، مه بهستی له گریژنه وه، تو ی، عه زیم، ئهمری پئ فهرمووم که بت پاریزم، دوا ی ماوی: دیسان گه وری خوشه ویستان، حه زردتی ئیبراهیم (د) له شامه وه، بو دیتی ئیسماعیل (د) ده گهر یتده وه، ئهم جاره، به خه یاره، حه زردتی ئیسماعیل ته یاره، له ژیر داریکی گه وره له نزیکي (زه مزهم) تیران دا ده بژی، تا ژاوی پئ بکا و نچیری پئ بگری، کاتی چاوی به باوکی ده که وی، له خوشیاندا ناسره وی، به ره و پیری ده چئ و به هه مو ههست و نه وینی دهست له ملانی ده ی، یه کترین ماچ ده کهن و پئک شاد ده بنه وه، به خوشی به ره و مال ده ژۆنه وه، حه زره تی ئیبراهیم ده لئ: ئیسماعیل، کوژی ژیرم، خواناسی به ژاو ته گبیرم، خودای گه وری پئ وینه، فهرمانی پئ داوم که پئت بیژم، له ویدا (ئاماژه به ته په یه کی نزیک له خویان ده کا) بناغه ی مالی (بو خوا په رستی) دابریژم، ئایا یارمه تیم نه ده ی؟ ئیسماعیل ده لئ: بابا گیان، به دل و به گیان، یارمه تیت نه ده م، به ههست به دهست به ده م، سویند به خودا ده خوم، تا ماوم به ریباز تاده ژۆم، به م جوړه ئهم دو گه وره پیاوه ئاره ق ده ریژن، به دهستی خویان بناغه ی مالی خودا داده ژۆن، ئیسماعیل له کیو به ردی به شان بو ده هینا، ژیکي ده کرد و دهیدا به دهس حه زره تی ئیبراهیمه وه، بایشی دیواری (کعبه) ی پئ داده نا، وه ک خودای گه وره ده فهرمی: **وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ**<sup>(١)</sup> له م کاته دا که چوار دیواری به یتوالا به دهستی ئهم پیغه مبه ره (د) به رز ده بوه وه، تیشکی به تینی کرده وه یان به ره و خودا سهرده که و ته وه، چین به چین ئهم دوعایان ده خوینده وه: **رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ**<sup>(٢)</sup>

خوايه ئهم کاره مان لئ قبول که و ئهم دیاری یه مان لئ وه ربگره، ژهنگی سوچ و

١- سوره تی البقره ١٢٧

٢- سوره تی البقره ١٢٧

تاوانیشمان، له لاپه‌زه‌ی دلان بسزه، هه‌رتوژنه‌وای نزایانی، ئاگا به هه‌موکرده‌وه و کارانی، له‌م کاته‌دا ئیسماعیل (د) به‌ردیکی گه‌وره‌ی بو‌دیتی، تا‌حه‌زهره‌تی ئیبراهیم بو‌دانانی دیواری (کعبه) له‌ سه‌ری ژاو‌یستی، که به‌ فه‌رمانی خودا، به‌ پئی به‌رز و نزمی دیواره‌که، ئەم به‌رده‌ به‌رز و نزم ده‌بوه‌وه، به‌ ویستی پروردگاری جیهان، بو‌ ئاموژگاری و په‌ندی داهاتوان، شه‌قلی پای حه‌زهره‌تی ئیبراهیم، دوا‌ی هه‌زاران سال نه‌سواوه، موعجیزه‌ی پیغه‌مبه‌ره و هه‌رماوه، له‌ سه‌ر ئەم به‌رده‌ نه‌خشی به‌ستوه، بویه به‌ مه‌قامی حه‌زهره‌تی ئیبراهیم ناوی ده‌رچوه، ئایه‌تی پیروزی، **وَإِخْذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى** <sup>(١)</sup> ئاماژه به‌م به‌رده‌یه، مانه‌وگا‌ئه و نه‌خشه تا ئیستا. بو‌ بینهران جیی تی‌فکرین و سه‌رنجه، چون ئەم ئاسه‌واره بانتر له‌ سه‌دان نه‌غدینه و گه‌نجه، ئیستا‌ئه و به‌رده (مه‌قامی حه‌زهره‌تی ئیبراهیم) له‌ به‌رابه‌ری گو‌شه‌ی (حجرا‌لاسود) دانراوه، بو‌ ئه‌وه به‌ هو‌ی ده‌س تی‌ساوین. ئەو شه‌قله‌ نه‌ کوژیته‌وه له‌ قاپ گیراوه، نو‌یژ خو‌یندن له‌ پشت ئەم مقامه، زو‌ر باش و خیریکی گه‌وره‌یه نامه، فه‌رموده‌ی پیغه‌مبه‌ره بی‌زه، خیری نو‌یژی له‌وی به‌ سه‌د هه‌زار نو‌یژه.

**صَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ مِائَةً أَلْفِ صَلَاةٍ، وَصَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي أَلْفُ صَلَاةٍ وَفِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ خَمْسِمِائَةٍ صَلَاةٍ** <sup>(٢)</sup> پاداشی نو‌یژی له‌ (مسجد‌الحرام) مزگه‌وتی ده‌وری (کعبه‌للا) به‌ سه‌د هه‌زار نو‌یژه، نو‌یژی له‌ مزگه‌وتی من (مزگه‌وتی مه‌دینه) دا به‌ هه‌زار نو‌یژه، نو‌یژی له‌ (بیت‌المقدس) دا به‌ پینسه‌د نو‌یژه.

## هه‌وه‌لین مزگه‌وتی که له‌ ئیسلام دا به‌دی هاتوه

**لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ** <sup>(٣)</sup>

حه‌زهره‌تی محمد پیغه‌مبه‌ری خودا (د) به‌ مه‌به‌ستی ژاگه‌یاندن و په‌رده‌دان به‌و دینه، ویستی به‌ فه‌رمانی خودا له‌ (مه‌که‌وه) کو‌چ (هجرت) بکا بو‌ مه‌دینه، بو‌ بژینی ئەم ژینگا‌ دژواره، ابوبکری صدیق وه‌فادار، یاری غاره، هاو‌ری ژه‌سولی سه‌رداره، جا پینکه‌وه دوسواره، له‌ به‌ره‌به‌یانی پینج‌شه‌مه، هه‌وه‌لین ژو‌ژی مانگی (ربیع‌الاو‌هل)، له‌ مه‌که‌وه‌ژی ده‌که‌ون، دوا‌ی سی‌ ژو‌ژ مانه‌وه له‌ ئەشکه‌وتی (ئور) <sup>(٤)</sup> و پاش نو‌شه‌و و ژو‌ژ ماندویه‌تی و گه‌رما و پشونه‌دان،

١- سوره‌تی البقره ئایه‌تی

٢- به‌ ربوایه‌تی. بخاری. مسلم. ترمذی. ابن‌ماجه. بیهقی

٣- سوره‌تی التوبه ئایه‌تی ١٠٨

٤- ئور ناوی کیویکه له‌ (پینج‌ک) باشوری خوراوا‌ی مه‌که‌دا که ئەشکه‌وتی به‌ ناوبانگی ئور له‌ لوتکه‌ی ئەم کیوه‌دا

له ئاکامدا نیوه‌روی دوشه‌ممه، دوازده (۱۲)ی (ربیع‌الاول) «مانگی مه‌لود» که ۵۳ سال له ته‌مهنی پرخیڤ و بیرې تی په‌زی بو، (۲۸ یونیه‌ی سالی ۶۲۲.ز) پیغه‌مبه‌ری موژده‌ده‌ر، له‌گه‌ل ابوبکری صدیقی خوش‌خه‌به‌ر، ده‌گه‌نه‌ دئی قبا<sup>(۱)</sup> له‌وئ پیغه‌مبه‌ری خوشه‌ویست (د) ده‌بیته میوانی (صحابه‌ئی) به‌ ناوی (کلثوم)ی کوری (الهدم) دوشه‌ممه و سئ شه‌ممه و چوارشه‌ممه و پینج شه‌ممه له‌وئ ده‌میینه‌وه، له‌م چوار روژده‌ا بناغه‌ی مژگه‌وتی (قبا) داده‌مه‌زینتی، که تابه‌تی پیروزی لَمَسْجِدُ اُسَسْ عَلَى التَّقْوَى مِنْ اَوَّلِ يَوْمٍ اَحَقُّ اَنْ تَقُومَ فِیه<sup>(۲)</sup>

سه‌باره‌ت به‌م مژگه‌وته هاتوته خواره‌وه، پاش چوار روژان خوشه‌ویستی خودا له‌گه‌ل یه‌کسه‌دکه‌س له‌ یارانی له (قبا) وه‌به‌ره و (مه‌دینه) زئ ده‌که‌وئی، کاتی نوژی (جمعه) ده‌گاته‌ ناو خیلئ (بنی سالمی کوژی عوف)، له‌ مژگه‌وتئ له (بطن‌الوادی) له‌گه‌ل ئەو سه‌د که‌سه‌دا هه‌ولین (جمعه) ده‌خوینئ، هه‌ولین خوتبه‌یش به‌ صحابان‌زاده‌گه‌یه‌نئ، پاشان سوار وشره‌که‌ی به‌ ناوی (قصواء) ده‌بی به‌ درگای هه‌رمالیکی (انصار) دا‌ده‌ژوا، پیشی پئ ده‌گرن و له‌به‌ری ده‌مرن، ده‌لین قوربان هه‌تا هه‌تایه، به‌ گیان و دل سه‌رومالم‌ان له‌زیتایه، ده‌فه‌رمئ به‌ری به‌ره‌للا‌که‌ن، چونی پئ سپێردراوه‌ واکه‌ن، وشره‌که‌ ده‌ژوا له‌ شوینی مژگه‌وتی ئیستای (مه‌دینه) یخ ده‌خوا، که ئەوکاته‌ مشتاقی خورمای دومیرمنداڵ، به‌ ناوه‌کانی، (سه‌ل) و (سه‌یل) کوژانی (عمرو)، له‌ خیلئ (بنی‌نجار)ی خالوانی ده‌بی، پیغه‌مبه‌ر لیئ دانابه‌زئ، (قصواء) هه‌ل ده‌ستی و ده‌ژوا، دوا‌ی ماوه‌ئی به‌ره‌و دوا‌ده‌گه‌زیته‌وه و له‌ شوینی هه‌وه‌لی خۆیدا یخ ده‌خواته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خودا لیئ داده‌به‌زئ، ابو‌ایوبی انصاری (هه‌وساری) وشره‌که‌ به‌ره‌ومالی خۆی زاده‌کیشتی، پیغه‌مبه‌ری خوشه‌ویست میوانی ئەو قبول ده‌کا، له‌ مه‌ولا‌هه‌زه‌ت له‌ مالی ابو‌ایوبی انصاری (خ) ده‌میینه‌وه، تا‌کو (مژگه‌وت) و حو‌جره‌کانی خۆی ده‌کاته‌وه، پاشان شوینی مژگه‌وته‌که‌ له (سه‌ل) و (سه‌یل) به‌ ده‌ دینار، زی‌ر له‌ مالی‌هه‌زه‌تی (ابوبکری صدیق) ده‌کرئ و ده‌س به‌ دورست کردنی مژگه‌وته‌که‌ ده‌کا، ته‌نانه‌ت بو‌خویشی خشتی بو‌ده‌کیشتی، له‌ مانگی ربیع‌الاول تا‌مانگی صفری (سالی هه‌وه‌لی کوچی) مژگه‌وته‌که‌ ته‌واو دورست ده‌کرئ، که زو‌ر ساده‌ و بی‌ نه‌خش و نیگار بو‌ه، ته‌نانه‌ت له‌ هه‌وه‌له‌وه‌ میمه‌ری قسه‌ کردنی لی‌ دورست نه‌کراوه‌.

هه‌ل‌که‌وته، کاتی هه‌جرت پیغه‌مبه‌ری مه‌زن (د)، به‌ فه‌رمانی خودای ره‌حیم و ره‌حمان سی شه‌و و روژان له‌ گه‌ل ابوبکری صدیق له‌م غاره‌دا مانه‌وه، که تابه‌تی پیروزی وئانی انین اذهما فی‌الغار تاه‌زه به‌م روداوه‌یه.

۱- قبا دئی بو‌ه له (سک) باشوری مه‌دینه‌دا به‌لام ئیستا له‌ گه‌ل شاری مه‌دینه‌ تیکه‌ل بو‌ه

## قبیله (روگه) ی موسلمانان

۱- قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلْتُوَلِّينَا قَبْلَهُ تَرْضَاهَا قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ حَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ<sup>(۱)</sup>

پیغه مبهری خوشه ویستی (د) پاش کوچی بو (مه دینه) شازده (۱۶) یا حه قده (۱۷) مانگ له (مه دینه) به ره و (بیت المقدس) نوژی ده خویند. جوله که کان به مه زور شادبون، به لام پیغه مبه (د) له خودای ده ویست که فرمانی پی بدا، تا به ره و (کعبه الله) قبیله ی حه زه تی ئیبراهیم، پیشه وای تاک په رستان، نوژی بخوینی، زوریش به ره و ئاسمان سه ری هه ل ده هیئا و چاره زوانی سروشی موژده ده ری گوزانی قبیله ده بو، که خودای گه و ره ئه م ئایه ته ی بو ناره خواره وه و فره موی: ئیمه ده بینین که زوت به ره و ئاسمان هه ل دینی، ئه و، ره زایه تمان به جی هیئای، قبیله که مان بو ت گوژی، ئیتر (له نوژدا) به ره و لای (مسجد الحرام) زوت وهر گیره، وه له هه ر لانی بون زوتان به ره و (مسجد الحرام) (که کعبه الله ی له ناودایه) وهر گیرن، ئه م ئایه ته به زونی ده ری ده خا که (مرگه وتان) له لای خودا زور به زین، لیز و شکو له وه گه و ره تر که زوانگای تیشکی به زه و ره حمی به دی هیئهری بونه وهرانه، (به یتوللا) خالی ناوه ندی جه غزی خوا په رستان و یه کیه تی موسلمانانه.

۲- وَإِذَا جَعَلْنَا النَّبِيَّ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْناً وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى، وَ عَهْدُنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَ أَسْمَاعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ<sup>(۲)</sup>

(وه بیر خوتی بینه وه) که مالی خودا (کعبه الله مان به شوینی ئه من و ئه مان، بو خه لکی جیهان داناه، له درژیایی میژودا، وه یشومه ی به لا و برسیه تی و گرانی مان لی لاداه، تا به نده گانی خودا له هه مو لایه که وه بینه، ته وافی، به دلی پرله کو و ئاوات، به جی بینن مافی، ئه وکاته یه کیه تیه کی وه ها پیک بینن، که داری خوشبه ختی ژیانیان، به ری ده سه لات و هاتی، دوا روژی گه ل بگری، به ری گیزه لوکه ی دوبه ره کی، ئاژاوه و فه سادیان لی بگری، (جا بو بیره وه ری) له (مقامی ابراهیم دا)<sup>(۳)</sup> نوژیگه یی بو خوت هه ل بیژیره، چون خاوینی مه رجی خوا په رستی یه

۱- سوره تی البقره ئایه تی ۱۴۴

۲- سوره تی البقره ئایه تی ۱۲۵

۳- مقامی ابراهیم: بریه تی به له و به رده ی که حه زه تی ئیبراهیم (د) کانی دانانی دیواری (کعبه) له جی نه ردیوان، سه ری زاده وه ستا و به رده که یش به فرمانی خودا به پی نزم و به رزی دیوازه که به رزو نزم ده بووه، له وکاته وه شه لی ئیبراهیم له سه ر که و به رده نه خشی به ستوه و نه کوژاوه ته وه، بو بیره وه ری و ئاموزگاری داهاتوان هه ر ماوه ته وه.

فرمانمان به (ئیبراهیم) و (ئیسماعیل) دا، تا ماله کم (له بت و بت پهرستی و شتی چه په‌ل) بو ته واف کهران و دانیشتوان و نوژن خوینان پاک و خاوین بکه نه وه.

## مژگه و ته کانی شاری سنه

١- مژگه و تی حاجی شیخ محمد باقر: له گه‌زه کی قه تارچیان دایه. له په‌نای ئەم مژگه و ته دا چه‌ند حوَجَره‌ی بو فقه‌ی لی دورست کراوه، ناو و حه‌وزی ده‌س نوژی ئەم مژگه و ته به ناو بانگه. خوالی خوشبو (شیخ نظامی غیائی) ماوه‌یکی زور له یه کی له حوَجَره‌ کانی ئەم مژگه و ته دا، تاکاتی کوچی دوا‌یی (نزیک‌ی سالی ١٣٥٠ هه‌تاوی) ژیاوه.

٢- مژگه و تی حاجی عبدالصمدی نادری: له شه‌قامی ئینقلاب، گه‌زه‌کی ناغازه‌مان دایه.

٣- مژگه و تی نایب شوکرالله: له گه‌زه‌کی قه تارچیان و لای خواراوی شه‌قامی تازه‌ی (مەردوخ) دا هه‌لکه‌ و ته، به‌ریز مه‌لا (محمودی ئاسنگەر) ماوه‌یه‌کی زور پیش نوژی ئەم مژگه و ته بوه.

٤- مژگه و ته قوله: (مه‌لا مؤمن) له هه‌وه‌لی سهره و ژوره‌ی گه‌زه‌کی قه تارچیان دایه. خوالی خوشبو (مه‌لا مؤمن) ئەم مژگه و ته‌ی دورست کردوه، ماوه‌یه‌کی زوریش پیش نوژی ئەم مژگه و ته‌ی کردوه، ماوه‌یه‌کی کیش خوالی خوشبو (مه‌لا مجیدی اصولی) دهرس و یژ و پیش نوژی ئەم مژگه و ته بوه، که سالی (١٣٥٩) کوچی دوا‌یی کردوه، خودا له هه‌موان خوش بێ.

٥- مژگه و تی صارم نظام: ئەم مژگه و ته له سی‌ژی یانه‌ی (امین‌الاسلام) و پیلکانه‌کانی حه‌مامی دوو خه‌زینه‌دا بوه، به‌لام ئیسته‌ شوینه‌واری نه‌ماوه، له کاتی خویدا خاوه‌نی مه‌لا و فقه‌ی بوه.

٦- مژگه و تی مه‌لا وه‌یسه: (ئاغا حبیب‌الله) له سهر شه‌قامی مه‌لا وه‌یسی دایه. خوالی خوشبو (مه‌لا ویسی) ئەم مژگه و ته‌ی دورست کردوه. به‌لام (ئاغا حبیب‌الله) ناوی دوا‌ی ماوه‌یی ته‌عمیری تیدا کردوه، بۆیه به هه‌ردوناو مه‌شهور بوه، خوالی خوشبو (مه‌لا عبدالله مدرس گورجی) ماوه‌یه‌کی زور پیش نوژی بوه، له ساله‌ کانی ١٣٤٥ تا ١٣٥٥ هه‌تاوی به یارمه‌تی خه‌لکی خواناسی گه‌ره‌که‌که، به شیوه‌یه‌کی زور جوان، سهر له نوی دورست کراوه‌ته‌وه، خواله گشت باشان رازی بێ.

٧- مژگه‌وتی (شیخ بابا) له پشت کارخانه‌ی فلزسازی ملکی و کوچی ژوبه‌لوی مژگه‌وتی مه‌لا وه‌یسی دایه.

٨- مژگه‌وتی (دایکی وه‌زیر) یا مژگه‌وتی (خورشید لقاخانم) یا (مژگه‌وتی مشیر دیوان) ئەم مژگه‌وته خوالی خوشبو خورشید له قاخانم دورستی کردوه.

٩- مژگه‌وتی شهریه‌تمه‌دار له شه‌قامی ئیمام خمینی - کۆلانی پیرومه‌ر دایه.

١٠- مژگه‌وتی (نادر محمد به‌گ) ئەم مژگه‌وته ئیستا که شوینه‌واریشی نه‌ماوه، به‌لام (إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ)<sup>(١)</sup> خدا پاداشی چاکان نادا به‌ ناوا

١١- مژگه‌وتی مه‌لا جه‌لال (دودرگا) له شه‌قامی تاله‌قانی پشتی دوخانیات دایه خوالی خوشبو مه‌لا محمد موده‌ریس گورجی ماوه‌یه‌کی زور دهرس وێژ و پیش‌نوێژی بوه. ئیستا به‌ریز (مه‌لا حسین مدرس گورجی) پیش‌نوێژی ئەم مژگه‌وته‌یه.

١٢- مژگه‌وته‌هه‌ژاره، له شه‌قامی شوه‌دا، گه‌ژه‌کی جه‌وراوا و کۆلانی مژگه‌وتی ئەمین‌دایه.

١٣- مژگه‌وتی شاتر ئەبو‌الحسن: (امام جومعه) له شه‌قامی برایانی نه‌کی دایه  
١٤- مژگه‌وتی شاتر سید محمد له شه‌قامی اکباتان، ژوبه‌لوی ئیداره‌ی (غله‌له) ده‌غل و دان دایه

١٥- مژگه‌وتی مه‌لا صدرالدین له شه‌قامی تاله‌قانی، ژوبه‌لوی سالۆنی ته‌ختی دایه.

١٦- مژگه‌وتی زه‌شید قه‌لاینگی، له ناو بازاری والی و هه‌وه‌لی گه‌ژه‌کی ناغا زه‌مان‌دایه. خوالی خوشبوان (شیخ برهان حمدی) (شیخ لطف‌الله) و (شیخ محمدامین) و (مه‌لا احمد منبری) زانای گه‌وره. هه‌رکام ماوه‌یی ئەم مژگه‌وته‌دا دهرس وێژ و پیش‌نوێژ و ژانوما‌ی خه‌لکی و ژێ پیشانده‌ری دین و ژین بوون، خودا له‌گشتیان خوش بێ.

١٧- مژگه‌وتی محمدکریم داداشی، له شه‌قامی ئینقلاب و بازار دایه.

١٨- مژگه‌وتی دارو‌غه، له شه‌قامی تاله‌قانی، کوچی دارو‌غه‌دایه.

١٩- مژگه‌وتی میرزا کریم، له ناخری شه‌قامی ئینقلاب و گه‌ژه‌کی (گه‌له‌خان) دایه.

٢٠- مژگه‌وتی عبدالله کو‌ه‌زاد (عبدالله وه‌زیر) (شیخ عبدالله کوسه) ژوبه‌لوی شه‌قامی فیرده‌وسی له کۆلانی خوار مژگه‌وتی زه‌شید قه‌لایه‌کی دایه.



خوالی خوشبو (میرزا عبدالله کوهزاد) باوکی (حبیب‌الله) تاجری مه‌شهوری سته و باپیره‌ی حاجی (قه‌وام) و (سالار فاتحی حه‌ییی) و سندنجه‌ی کانه، که له خیلّی کوهزادی و کوهزادی کوتال فروش کیلانه‌یی بوه. نهم مژگه‌وته‌ی دورست کردوه، چون له سالی (١٣٢٢.ک) خوالی خوشبو (شیخ عبدالله کوسه) له م مژگه‌وته‌دا بوه و، له سالی ١٣٢٣ هه‌تاوی کۆچی دوایی کردوه، به ناوی مژگه‌وتی (شیخ عبدالله کوسه) ناوی ده‌رچوه.

٢١- مژگه‌وتی ئاغا کریم (پیرمحمد) شه‌قامی ئینقلاب، گه‌ژه‌کی پیرمحمد کۆلانی ره‌مه‌زان زاده‌دایه.

٢٢- مژگه‌وتی حاجی اسماعیل، له شه‌قامی چوارباغ گه‌ژه‌کی پیرمحمد پردی چه‌قلی چه‌قان

٢٣- مژگه‌وتی مه‌لا سه‌لیم، له شه‌قامی چوارباغ زوبه‌زوی ته‌کیه‌ی خه‌لیفه فه‌تاح‌دایه.

٢٤- مژگه‌وتی به‌رزنجی شه‌قامی طاله‌قانی - گه‌ژه‌کی فه‌یزاوادایه.

٢٥- مژگه‌وتی حاجی محمد (چوارباغ) (مژگه‌وتی حه‌ریری) له چوارباغ‌دایه.

٢٦- (مژگه‌وتی حاجی شیخ محمد) له شه‌قامی ئینقلاب گه‌ژه‌کی ئاغازه‌مان‌دایه.

٢٧- (مژگه‌وتی مه‌لا محمد شفیع) له شه‌قامی چوارباغ، گه‌ژه‌کی چوارباغ‌دایه

٢٨- (مژگه‌وتی نصیره‌دیوان) له شه‌قامی طاله‌قانی دایه.

٢٩- مژگه‌وتی شمس‌الحاجیه (فه‌ره‌نگیس‌خانم) له شه‌قامی وه‌رزش. په‌نای دانشسه‌رای سه‌ره‌تایی دایه.

٣٠- مژگه‌وتی میرزا زین‌العابدین (زه‌ینه‌لی) له شه‌قامی صلاح‌الدینی ایویی دایه.

٣١- مژگه‌وتی پهری نسا خانمی ئارده‌لان: له گه‌ژه‌کی سه‌رته‌پوله - کۆلانی یه‌مین له‌شکر دایه، کچی محمد سولتان حاکمی سه‌قز له (١٢٩٠.ک) دورسته‌کردوه.

٣٢- مژگه‌وتی حاجی احمد به‌گ: له شه‌قامی تاله‌قانی په‌نای موزایک‌سازی (ته‌قه‌رزوب) دایه

٣٣- مژگه‌وتی خورشید له‌قا خانم: له شه‌قامی شوه‌داژوب‌رووی (شاره‌وانی) پێشودایه.

٣٤- مژگه‌وتی عبدالله به‌گ: له شه‌قامی (شوه‌دا) ژوبه‌زوی (پارکی محمدی) دایه.

٣٥- مژگه و تی فاروقیه: له شه قامی (شوه‌دا) دایه.

٣٦- مژگه و تی تاقه گه‌وره: له شه قامی (شوه‌دا) گه‌زه کی (جه‌وراوا) کۆلانی (حیره تی سه جادی)

٣٧- مژگه و تی وه‌زیر: شه قامی تیمام خومه‌ینی، له گه‌زه کی قه‌لاچۆلان دایه.

٣٨- مژگه و تی معتمد: (مه‌ولانا) له شه قامی تیمام خمینی. گه‌زه کی قه‌لاچۆلان دایه.

٣٩- مژگه و تی دارالسلام: له شه قامی (تاله‌قانی) گه‌زه کی فه‌یزاوا.

٤٠- مژگه و تی شیخ سلیم: له شه قامی ١٧- ی شه‌هریوه‌ر (خه‌رمانان) دایه.

٤١- مژگه و تی میرزا فرج‌الله: له شه قامی ١٧- ی شه‌هریوه‌ر (خه‌رمانان) دایه.

٤٢- مژگه و تی امین: شه قامی شوه‌دا دایه.

٤٣- مژگه و تی مه‌لا قاسم: له شه قامی ١٧- ی شه‌هریوه‌ر، گه‌زه کی جه‌وراوا دایه.

٤٤- مژگه و تی بابای نه‌خشبه‌ند: له شه قامی ١٧- ی شه‌هریوه‌ر (خه‌رمانان) کۆلانی بابای نه‌خشبه‌ند دایه.

٤٥- مژگه و تی حاجی ابوالحسن: له شه قامی شوه‌دا، کۆلانی پشت مژگه و تی نه‌مین گه‌زه کی (جه‌وراوا) دایه

٤٦- مژگه و تی حاجی فتح‌الله: له شه قامی ١٧- ی خه‌رمانان) شه‌هریوه‌ر دایه.

٤٧- مژگه و تی حاجی سید مصطفی: له شه قامی (شوه‌دا) چوار زینی دایه.

٤٨- مژگه و تی مه‌لا احمدی قیامه‌تی «حاجی علی» له ناو بازاری والی دایه: نه‌م

مژگه و ته خوالی خوشبو حاجی علی کۆلای ئاغارضا علی حبیبی سهندجی دورستی کردوه، به‌لام

چون (مه‌لا احمد قیامتی) ماوه‌یه کی زۆر له‌م مژگه و ته‌دا ده‌رس و یژ و پیش‌نوێژ و رانومای

خه‌لکی یوه و کومه‌کی زۆری به‌ خه‌لکی کردوه به‌ مژگه و تی (مه‌لا احمد قیامه‌تی) مه‌شهور بوه

٤٩- مژگه و تی حاجی سید ابراهیم: له شه قامی تیمام خمینی، گه‌زه کی

قه‌لاچۆلان دایه.

٥٠- مژگه و تی دارالاحسان: (مژگه و تی جامیعه) له سالی ١٢٢٨ کوچی مانگی

خوالی خوشبو (امان‌الله‌خان) حاکمی کوردستان نه‌م مژگه و ته‌ که‌م وینه‌ی دورست کردوه، نه‌م

مژگه و ته زۆر جوان و رازاوه‌یه و گشت دیواره‌کانی کاشی کاری کراوه، نه‌م مژگه و ته زۆر

گه‌وره‌یه و له‌ سه‌ر ٢٤ کۆله‌ که‌ی به‌رد دانراوه و خاوه‌نی (٣٥) گومه‌زی‌یه، بیجگه‌ له‌ وانه‌ دوو

هه‌یوانی گه‌وره‌ی هه‌یه. یه‌کیکیان له‌ لای زوگه (قیبله) و نه‌وتریان له‌ لای خۆره‌لاتیه‌وه‌یه.

نزیکی دوه‌شی قورئان به خه‌تیکی زۆر خوش له‌زوی کاشیه‌کانی ناو مژگه‌وت و هه‌یوان و ده‌وری کو‌له‌که‌کانی نوسراوه‌ته‌وه.

میرزا محمداصدق (ناطق)ی ئیسفه‌هانی سه‌باره‌ت به‌ ته‌واو بونی ئهم مژگه‌وته قه‌سیده‌یه‌کی به‌ فارسی و توه‌که‌ هه‌رنیوه‌ شیعرێ له‌ قه‌سیده‌که‌ی به‌ حیسایی (ابجد)سائی ده‌س پێ‌کردن به‌ دورست کردنی مژگه‌وته‌که‌ (١٢٢٧.ک) کوچی نیشان ده‌دا  
ئهم قه‌سیده‌ له‌ بهره‌ده‌ مه‌ژمه‌ژه‌کانی هه‌یوانی به‌ر قبیله‌ به‌ دیریکی زۆر خوش هه‌ل‌ که‌ندراوه‌.

خوالی خوشبو میرزا فتح‌الله (خور‌ژه‌م)ی کوردستانی له‌ به‌رابه‌ری قه‌سیده‌ی (ناطق)دا قه‌سیده‌یه‌کی زۆر جوان و ژه‌وان و سواری و توه‌که‌ هه‌رکام له‌ نیوه‌ شیعرێ، هه‌وه‌لی شیعره‌کانی تاریخی دانانی (١٢٢٧) و هه‌رکام له‌ نیوه‌ شیعرێ دوه‌مه‌یان (١٢٢٨) تاریخی ته‌واو بونی مژگه‌وته‌که‌، نیشان ده‌دا، که‌ ئهم قه‌سیده‌یش له‌ بهره‌ده‌ مه‌ژمه‌ژه‌کانی به‌ر هه‌یوانی خۆره‌لاتی هه‌ل‌ که‌ندراوه‌، که‌ به‌ ژاستی (خور‌ژه‌م)ی شاعیری کورد له‌ به‌یاندای سیه‌ری کردوه‌، هه‌ونه‌رو ژیزیینی و بیرتیژی و ته‌له‌ده‌ستی و بلیمه‌تی کوردی و ده‌ره‌خسته‌وه‌، خه‌تی ئهم نوسراوانه‌ یادگاری خوالی خوشبو شیخ حسن، کو‌ژی شیخ عبدالمؤمنی دوه‌م مامه‌ی شیخ عبدالمؤمنی باوکی خوالی خوشبو شیخ محمد مردوخ (آیت‌الله)ی کوردستانی بوه‌.

حه‌وشه‌ی ئیستای مژگه‌وته‌که‌، هه‌وشه‌ی قوتابخانه‌ی ئایینی بوه‌ و خاوه‌نی حو‌جره‌ی فه‌قی و دو‌باله‌خانه‌بوه‌.

والی ویستی هه‌وشه‌ی مژگه‌وت له‌ پێش هه‌یوانی ژو به‌ قبیله‌ (ژو‌گه‌) دورست بکا، به‌لام بوی نه‌کرا و هه‌روا به‌ ناته‌واوی ماوه‌، بهره‌ده‌ مه‌ژمه‌ژه‌کانی مژگه‌وت و قه‌لای حکومه‌تی و هه‌مامه‌کانی شاری سنه‌ له‌ کانی به‌ردی دێی (قس‌لان) ده‌ره‌اته‌وه‌  
دێی (خلیچان) له‌ (٦.ک) باکوری سنه‌دا (موقوفه‌ی) مژگه‌وت و مه‌لا و فه‌قی و م‌جه‌وربوه‌، به‌لام به‌ داخه‌وه‌ نه‌ له‌ مه‌لا و فه‌قی هه‌والی هه‌یه‌ و نه‌ له‌ موقوفه‌.

ئهم مژگه‌وته‌ دو‌ مناره‌ی بوه‌ که‌ به‌ هو‌ی که‌م ته‌رخه‌می لێ پ‌رس‌راوانی مژگه‌وت نزیکی بو‌، برو‌خین و به‌ربینه‌وه‌، به‌لام له‌ سالی ١٣٤٣ کو‌چی، زه‌مانی حکومه‌تی (ئا‌غا مظفرخان سه‌ردار انتصار حکمران) به‌ یارمه‌تی ئهو و به‌ ته‌لاشی خوالی خوشبو (ئایه‌ تول‌لا محمد مردوخ) هه‌ر له‌ شو‌ینی دو‌ مناره‌ پ‌یشه‌وه‌ که‌دا و، هه‌ر به‌و شی‌وه‌ دو‌ مناره‌ی تازه‌یان سه‌ر له‌ نو‌ی به‌رز کردوه‌.  
ان‌الله لایضیع اج‌را‌لم‌حسنین.

خوالی خوشبو شیخ محمد مردوخ ئەم شیعرانهی لەم بارهوه وتوه.

چو شد بنیاد این مسجد زجور چرخ آشفته  
 دل مجموع ملت شد گرفتار پریشانی  
 مظفرخان سردار انتصار آن مظهر رأفت  
 رسید از بهر تعمیرش ز تأییدات ربانی  
 زیمن همت نیکان و اقدامات این والی  
 اساس دارالاحسان یافت رونق نوبت ثانی  
 مثال سرو برجسته براین مسجد دو گلدسته  
 که از رأفت همی سایند سر برعرش رحمانی  
 برای حفظ این مسجد نمایند این دو گلدسته  
 بجای شهر طاوس روز و شب مگس رانی  
 براین گلدسته ها بهر ندای مسلمین هردم  
 بلال آسا مؤذن گشته سرگرم خوش الحانی  
 بگفتا آیت الله از برای سال تاریخش  
 دلا بنیوش زین گلدسته گلبانگ مسلمان (۱۳۲۲)

(ئامان الله خانی والی کوردستان) بو دانان و دورست کردنی ئەم مزگوتە و قەلای  
 حکومەتی و خانووە تایبەتیه کانی خۆی ئەندازیار، مێعمار، کاشی کار، بەرد تاش، بەرد هەڵ کەن،  
 دار تاش، تەنانەت شاعیریشی لە ئیسفەهانەوه دەهینا، ئەک لە بەر ئەوه که لە کوردستاندا ئەوانە  
 دەس نەدە کەوتن، بە لێکو لە بەر ئەوه که (والیش) وەک زوربەیی هاوکورسیه کانی خۆی (هۆرە)  
 بوو، بوگە لە کەمی تاشرابو، دەی و یست بە جیهان نیشان دا که کورد لە سیاسەت ناتوانی لە  
 سەر پای خۆی زاوہستی، هەرچەند لە شەژ و بەر بەرە کانییدا هیچ هێزی پێی ناوہستی. بە لām  
 وەک روژ بوگشت زاناییکی ژیری بەژا و تەگبیر دەرکەوتوہ، ئەو زانا و بلیمەت و شاعیر و  
 نووسەر و دەنگ خوێش و ھونەر مەند و پەسپۆرانەیی که لە ناو کوردا هەڵ دەکەوی، تەنانەت  
 گەورە پیاوی وەک (والی) لە بەر بەریدادادەنەوی. جادوای تەواو بونی مزگوتە که قەسیدەیی  
 (ناطق) وەک باسی کرا، لە بەردی بەر ھە یوانی مزگوتە هەڵ کەندرا، میرزا فتح الله (خوررەم)

خوویژ و هۆنەر و شاعیری کەم و ینە ی کوردی کوردستانی، بۆ بیستنی قەسیدە ی (ناطق) لە زیزی تماشایاندا دەین، دوا ی گەژانەووە بۆ ماله هەزارانە کە ی خو ی قەسیدە کە ی دادەنێ و بۆ والی دەنێرێ، والیش قەسیدە کە ی دەنێرێ بۆ (ناطق)، کاتێ (ناطق) لە قەسیدە ی (خوژرەم) ورد دەبێتەو و تێ دەفکری، دەبینێ کە فەساحەت و بەلاغەت و ژەوانی و هونەری شیعی (قەسیدە ی) خوژرەم، زۆر لە قەسیدە کە ی ئەو بانتر و باشتره<sup>(١)</sup>

(ناطق) لە ژوی مەردانە گی و ئینسافەووە بە والی دەلی: کاتێ کە هۆنەر و شاعیریکی پایە بەرز و هونەر مەندیکی وە ک (خوژرەم) لە کوردستاندا هەبو، هاتنی من بۆ کوردستان بێ جێ بو، ئە گەر من لە حق و ژاستی لانە دەم، زینگی جوامیری و داد بەر نە دەم، هونەر و زیزی نی و وردە کاریی کە (خوژرەم) لە شیعرە کانی دا بە کاری بردو، قەسیدە یی کە بیی تیژ و مەلی تیژبالی خە یالی ژازاندو یە تیەو، نە وینە ی قەسیدە ی مە و، نە دایکی زەمانە لە وەها شوین و شە ژایتیکدا، بلیمەت و هۆنەریکی وەهای بە خو یەو و دیو، بەم شیو بەشتر وایە، کە دەر و دیواری (مزگوتە کە) بە قەسیدە ی خوژرەم برا زینیتەو، (والی) بە قسە ی (ناطق) فەرمان دەدا، کە قەسیدە کە ی (خوژرەم) لە بەردی بەر هە یوانی حوجرە ی فەقیکان هە لکە ندری، پاش دوو سێ روژان دوا ی ئەم ژوداو، (ناطق) دە گە ژیتەووە بۆ (اصفهان)، لە مەولا (خوژرەم) دە کەو یتە ژێر چاوە دیری (والی) و پایە ی بەرزی پێ دەدری و دە کری بە شاعیری تایبە تی کوردستان<sup>(٢)</sup>

**٥١- مزگوتی (دارالامان)** مەشهور بە مزگوتی والی: ئەم مزگوتە لە سالی (١٢٦٨.ک) نامان الله خانی دوهم (غولامشاخان) کە لە قەمی (ضیاء الملک) ی لە خو ی نابو، بە مە بەستی پەردە دان بە مەزەبی (شیخی یە) و هینانی (میرزا کریم خانی کرمانی) ژا بەری شیخە کان، دورست دە کا، ئەم مزگوتە زۆر گەورە و بە شکۆ دورست کراو، بەر هە یوانیکی بەرە و خو رە هلات، سێ بالا خانە و دوازدە حوجرە ی بو، دبی (خلیفە تەرخان) و (موچە ی حاجی ئاوا) و تیکە باخی لە چەمی (میان هە مروان) یا (میان ئە برۆوان) وە قفی ئەم مزگوتە ی کردو، کاریزی تایبە تیشی بۆ ئی داو، چون (والی) ئەم مزگوتە ی بۆ میرزا کریم خانی سەر سلسلە ی شیخە کان دورست کردبو، هەروایش، دە ی و یست بی هیئتە سنە و لەم مزگوتە دا دەس کا بە ژا گە یاندن و پەردە دان بە مەزەبی شیخە، خە لکی دین پەرور و بە شەرەف و

١- تاریخی کورد و کوردستانی ئایە توللا مەردوخ

٢- تاریخی کورد و کوردستانی ئایە توللا مەردوخ

نازای کوردی شاری سنه، به‌زابه‌ری ئەم زانا پایه‌به‌رزانه، که وینه‌ی کیوی ئاویدەر، به‌ری بقیه‌ی ژه‌شه‌بای بی‌دینی و ئازاوه‌ی به‌ده‌ئه‌خلاقی و گێژه‌لوکه‌ی دو‌به‌ره‌کیان، له‌خه‌لکی خواناس و چه‌وساوه‌ی کوردی به‌ش خوراوی کوردستان گرتبو، ١- خوالی خوشبو مه‌لا حه‌مزهی حکاکی ٢- به‌ریز شیخ عبدالقادر ته‌ختی (مهاجر) ٣- عبدالرحیمی مه‌وله‌وی ٤- به‌ریزی مه‌لا محمدي میمه‌ری ٥- پایه‌به‌رز شیخ عثمانی سراج‌الدین ٦- شیخ عبدالرحمنی کوزی پایه‌به‌رزى خواناسی، شیخ سراج‌الدین، که به‌چرای به‌یانی ژوناکی خۆیان، شه‌قامی ژیبوارانی زینگای شه‌ریعت و ژیره‌وانی شاری حه‌قیقه‌تیان، ژوشن کردبوه‌وه، کاتی تیگه‌یشتن و به‌و‌ژاستیه‌ گه‌یشتن، که ها‌کا بومبای قورمیش کراوی ساعه‌تی (پژوپاگه‌ نده‌ی شیخیه‌کان) له‌بنا‌گویاندا به‌ته‌قیته‌وه و دین و مه‌زه‌هب و بژوایان له‌ده‌س بستی‌نین، به‌چه‌ و‌ژه‌گه‌ز و شه‌ژه‌فیان له‌بنا‌غه‌ ده‌ری‌نین، یه‌ک ده‌نگ و یه‌ک جی قورس‌تر له‌کیوی (ئاویدەر) خزین و وه‌ک هه‌نگ له‌سەر و ملی (والی) بی‌خه‌به‌ر ئالان، شورشیان گێژا و جه‌نگی مه‌شه‌هوری کاروانسه‌رایان زى خست، به‌ ژو‌ری یه‌کیه‌تی (والیان) له‌و‌کاره‌ په‌شیمان کرده‌وه، ئیتر والی ده‌ستی تی نه‌چو، چون بو‌خودا نه‌بو. به‌ناته‌واوی مزگه‌وته‌که‌ی به‌جی هیشت<sup>(١)</sup>

له‌سالی ١٣٤٧ی کۆچی به‌فرمانی ئەمیر عه‌بدوڵڵا خانی طهماسبی له‌باکور به‌ره‌ و باشوری شاری سنه‌ شه‌قامی کیشرا و، کوتی فره‌ی حه‌وشه‌و حه‌وزی ئاوه‌که‌ی به‌ر خیابان که‌وت، پاش ئەم تیگدانه (محمد باقرخان)، سالار مفخم که‌ره‌ئیسى (بلدیة) شاره‌دارى سنه‌ بوو، هه‌یوانی مزگه‌وتی چاک کرده‌وه، له‌حەوشه‌ی خۆره‌لاتی به‌ر هه‌یوانه‌که‌یشدا، حه‌وزینکی چکوله‌ی به‌دی هینا و سى حوجره‌یشی بو‌فه‌قی لی‌ دورست کرد، به‌شی لای شه‌قامه‌که‌یشی دیوارکه‌شی کرد که به‌شکلی ئیستاکه‌ ده‌ره‌هاته‌وه

**٥٢- مزگه‌وتی هاجه‌ره‌ خاتون:** هاجه‌ره‌ خاتون ناوی خوشکی ئیمام ره‌ضایه‌ که‌ له‌ شاری سنه‌ کۆچی دوا‌یی کرده‌وه و له‌م شوینه‌دانیزاوه‌، پاشان پیاوی به‌ ناوی (له‌له‌ یه‌عقوب) له‌ قه‌راخی گلکۆی (هاجهره‌ خاتون) دا مزگه‌وتی‌کی دورست کرده‌وه، که به‌ره‌به‌ره به‌ ناوی (مزگه‌وتی هاجه‌ره‌ خاتون) ناویانگی ده‌رچه‌وه، خوالی خوشبو حاجی شیخ شوکرالله (باوکی حاجی شیخ عبدالله) سه‌ر له‌ نوی ئەم مزگه‌وته‌ی ته‌عمیر کرده‌ته‌وه، ئەم مزگه‌وته‌ تا هاته‌ن سه‌رکاری بنه‌ماله‌ی شا‌کانی په‌هله‌وی (به‌ست) بوه، یانی خه‌لکی کاتی که‌ له‌ زو‌لم و سته‌می کار به‌ ده‌ستانی حکومه‌ت وه‌گیان ده‌هاتن، په‌نایان به‌ مزگه‌وته‌که‌ ده‌برد، پاشان به‌تکا و خوا‌یشی حاجی شیخ

١- هه‌ر بۆیه‌ خه‌لکی سنه‌ تا ئیستا نو‌یزان له‌ ناو ئەم مزگه‌وته‌دا نه‌خویندوه .

شوکرالله ده‌به‌خشران و نه‌زیه‌ت نه‌ده‌دران، خوالی خوشبو شرف‌الملک (علی‌اکبر) خان دیتی (ساتیله‌ی) به‌ خوالی خوشبو (شیخ شوکرالله) به‌خشی. تا به‌ به‌ره‌می‌ثم دئی، ژیانی شیخ به‌ژیوه‌ بچی و پاش ماوه‌که‌ی له‌ کار و باری مژگه‌وتدا باخت بکرتی، موقوفاتی تری زور هه‌یه‌ که به‌ره‌می‌ثم مانه‌ بو ژیانی ده‌رس ویزی دینی و پیش‌نوژ و مجهور و لیقه‌وماوان و داماوان تهرخان کراوه‌.

٥٣- ئیمام زاده‌ پیرومه‌ر (پیر عمر): بۆ ده‌لین (پیر عمر) کوری حه‌زره‌تی علی کۆزی ابی طالبه‌، به‌لام برینکی تر ده‌لین (پیر عمر) کۆزی (یحیی) کۆزی (ذی‌الدعه) حسین، کۆزی زیدی شهید (ابی‌الحسین) کۆزی (سیدسجاد) علی اوسط (زین‌العابدین) کۆزی سیدالشهدا (امام حسین) کۆزی حه‌زره‌تی علی علیهم‌السلامه‌. ثم‌ ژیویه‌ ته‌ دورست‌تره‌.

ده‌لین (پیر محمد) که‌ گلکۆی له‌ خۆره‌لاتی شاری سنه‌دایه‌، کۆزی ثم‌ پیر عمره‌یه‌. سالی (١٠٤٠.ک) سلیمان‌خانی نارده‌لان کۆزی (میر علم‌الدین) له‌ سهر گلکۆی (پیر عمر) له‌ سالی (١١١٦.ک) گومه‌ژی دورست ده‌کا، به‌لام حسنعلی‌خانی کۆزی، ثم‌ گومه‌ژگه‌ ده‌روخینی، به‌ج مه‌به‌ست؟ به‌ جوانی بۆم‌ژون نه‌بوه‌ته‌وه‌، پاشان (خان پاشای بابان) گومه‌ز و حه‌وشه‌یه‌کی چکوله‌ی بۆ دورست ده‌کا، دیسان (غلامخان) ده‌سی تی وه‌رده‌دا و حه‌وشه‌ و باره‌گاکه‌ی گه‌وره‌ ده‌کاته‌وه‌ و دئی قۆچاخ و چهند دوکانی بۆ تهرخان (وه‌قف) ده‌کا، (سالی ١٢٩٦.ک) میرزا صادق‌خانی مستوفی باشی کوردستان (اعزاز‌الملک) کۆزی (میرزا محمدرضا)ی وه‌زیر سهرله‌ نوێ تازه‌ی ده‌کاته‌وه‌، حه‌وشه‌که‌ی گه‌وره‌تر ده‌کاته‌وه‌ و ده‌ حوچه‌ی لی دورست ده‌کا، سالی (١٣٠٦.ک) ابراهیم‌خان (نظام‌الدوله‌) فهرمانه‌وه‌ای کوردستان، دیسان ده‌س‌کاری ده‌کا و گومه‌زه‌که‌ی ناوینه‌کاری ده‌رازینیه‌وه‌<sup>(١)</sup>.

٥٤- مژگه‌وتی ئیمامی شافیه‌ی: له‌ شه‌قامی که‌مه‌ربه‌ند، ته‌پدی ئه‌ولیا به‌گ دایه‌.

٥٥- مژگه‌وتی سه‌ید جه‌لالی سه‌لامی: له‌ ته‌پدی ئه‌ولیا به‌گ دایه‌.

٥٦- مژگه‌وتی حه‌زره‌تی فاطمه‌ی زه‌هرا (ض) له‌ ته‌پدی ئه‌ولیا به‌گ دایه‌.

٥٧- مژگه‌وتی شوهره‌دا: له‌ شه‌قامی ١٧-ی شه‌هریوه‌ر، له‌ ته‌پدی شیخ محمدصادق

دایه‌.

٥٨- مژگه‌وتی طالقانی: له‌ ناخری شه‌قامی ئیمام خمینی دایه‌.

٥٩- مژگه‌وتی محمدی: له‌ ناخری شه‌قامی ١٧-ی شه‌هریوه‌ر، ژوبه‌ژوی پادگانی

تهر تهش دایه.

۶۰- مزگه و تی تهق تهقان: له ناخری شهقامی ۱۷-ی شه هریوه ره ژوبه ژوی پادگانی

تهر تهش دایه.

۶۱- مزگه و تی محمد حسن برفی: له گه‌ژه کی جه وراوا پهنای همهامی (ناریا)

دایه

۶۲- مزگه و تی ره‌سول الله (ص): له گه‌ژه کی ئیسلاماوا دایه.

۶۳- مزگه و تی چه‌زره تی عه‌لی (ض) له گه‌ژه کی قالی ته‌کان، کانی کوزه‌له

دایه.

۶۴- مزگه و تی بیلالی چه‌به‌شی (ض): له گه‌ژه کی کانی کوزه‌له، ژوبه‌ژوی

ئیداره‌ی ژینگه‌وبان دایه.

۶۵- مزگه و تی پیغه‌مبه‌ر (ص): له گه‌ژه کی قالی ته‌کان، کانی کوزه‌له دایه.

۶۶- مزگه و تی ابو‌ذری غفاری (ض): له گه‌ژه کی کانی گورگه‌لی، ته‌په‌ی

تا‌قه‌شایی دایه.

۶۷- مزگه و تی چه‌زره ئیبراهیمی خه‌لیل الله (ع): له شه‌قامی که‌مه‌ربه‌ندی،

گه‌ژه کی عه‌بیاساوا دایه.

۶۸- مزگه و تی چوار یاری نه‌بی: له شه‌قامی که‌مه‌ربه‌ندی، گه‌ژه کی عه‌بیاساوا

دایه.

۶۹- مزگه و تی چه‌زره تی عومه‌ر (رضی الله عنه): له شه‌قامی که‌مه‌ربه‌ندی،

گه‌ژه کی عه‌بیاساوا دایه.

۷۰- مزگه و تی (حیدری کرار «ض»): له شه‌قامی که‌مه‌ربه‌ندی، گه‌ژه کی

عه‌بیاساوا دایه.

۷۱- مزگه و تی ئیمام خمینی: له شه‌قامی که‌مه‌ربه‌ندی، گه‌ژه کی عه‌بیاساوا دایه.

۷۲- مزگه و تی (النبی): له ناخری شه‌قامی ئینقلاب، گه‌ژه کی سپوراوا دایه.

۷۳- مزگه و تی ملک نیا: له قه‌راخی قه‌برستانی پیر محمد، ژوبه‌ژوی لقی نه‌وتی

ژوماره ۱۸ دایه.

۷۴- مزگه و تی صدیقیه: <sup>(۱)</sup> له شه‌قامی ئینقلاب، ته‌په‌ی به‌هار مه‌ست دایه.

۱- ۴م مزگه‌وته به‌ناوی پیروزی چه‌زره تی ابو‌بکر صدیق (رضی الله عنه) خه‌لیقه‌ی ته‌وو‌لی موسلمانان به‌صدیقیه ناودیر کراوه.



٧٥- مژگه و تی شیخ حبیب الله معاونی: له شه قامی ژاندارمیری، په نای ته و قافی

سنه دایه.

٧٦- مژگه و تی ئاغا حبیب الله سنه یی: له ناخری شه قامی برایانی نمه کی دایه.

٧٧- مژگه و تی عبدالله - ی احمدنسب: له شه قامی ژاندارمه‌ری، په نای

نیداره‌ی سه‌به‌ت دایه.

٧٨- مژگه و تی شیخ معتصم حسامی: له شه قامی فیرده‌وسی، گه‌ژه کی ئاغا

زه‌مان دایه.

٧٩- مژگه و تی حه‌زره تی ابوبکری صدیق (رض): له شه قامی شه‌ریفاوا،

گه‌ژه کی زۆراوا دایه.

٨٠- مژگه و تی شیخ عبدالقادری گیلانی (خ): له ناخری شه قامی سعدی،

گه‌ژه کی شه‌ریفاوا دایه.

٨١- مژگه و تی ته‌ده‌ب: له شه قامی شه‌ریفاوا دایه.

٨٢- مژگه و تی ویله فریدونی: له شه قامی حه‌سه‌ناوا دایه.

٨٣- مژگه و تی خلیل الله: له ناخری شه قامی حه‌سه‌ناوا دایه.

٨٤- مژگه و تی که‌له که‌جار

٨٥- مژگه و تی ئیمام محمدی غه‌زالی (خ): له بلواری شبلی، گه‌ژه کی

خه‌سراوا دایه.

٨٦- مژگه و تی مه‌سناو: له ناخری شه قامی شبلی، گه‌ژه کی مه‌سناو دایه.

٨٧- مژگه و تی النبی: له ناخری شه قامی که‌شاه‌رز، قه‌راخی گۆرستانی شیخ

محمدباقر دایه.

٨٨- مژگه و تی طویی خانم: له گه‌ژه کی قه‌تارچیان، کۆلانی ئایه‌توللا دایه.

٨٩- مژگه و تی وه‌کیل السلطان: له گه‌ژه کی قه‌تارچیان دایه.

٩٠- مژگه و تی حوسنی جیهان خانم: له گه‌ژه کی قه‌تارچیان دایه.

٩١- مژگه و تی تازاوا‌ی قه‌تارچیان: له گه‌ژه کی قه‌تارچیان دایه.

٩٢- مژگه و تی کافیه‌ی احمد سلطان: زۆبه‌زوی ئوستانداری، ئهم مژگه و ته به

پو‌لی خانمیکی پارێزکار و له خواترس به ناوی (کافیه) و به یارمه‌تی خه‌لکی ئیمانداري سنه له

سالی ١٣٥٣ هه‌تاوی دا دورست کراوه، خوا له گشت خێرخوازان و باشان خوش یی و پاداشی

به هشتیان پی بداته وه.

٩٣- مژگه وتی سید محمد شیخ الاسلام: (مژگه وتی دهره به یان) له دهره ی حاجی نصرالله، په نای هه ماری ته غزیه دایه.

٩٤- مژگه وت و ته کیه ی شیخ هادی: له ناخری شه قامی ئینقلاب (سیرویس) دایه له قه راخی کارخانه ی ئارد دایه.

٩٥- مژگه وتی جامیعای حاجیاوا: له ناخری حاجیاوا دایه.

٩٦- مژگه وتی که میزی: له گه ژه کی حاجیاوا دایه.

٩٧- مژگه وتی محمدی: له گه ژه کی حاجیاوا دایه.

٩٨- مژگه وتی حاجی عه لیمورادی شه ریفی: له گه ژه کی حاجیاوا دایه.

٩٩- مژگه وتی باقرخانی وه کیل: له شه قامی ئاویدهر، ژوبه ژوی که لانتهری ژوماره ٢ دایه.

١٠٠- مژگه وتی سه بیید قطب: له بلواری شبلی، گه ژه کی قازی به کان دایه.

١٠١- مژگه وتی خاتم الانبیاء: له حاجیاوا ژوبه ژوی شاره داری دایه.

١٠٢- مژگه وتی خالد بن وه لید (ض) له شاروچکه ی سه عدی دایه.

١٠٣- مژگه وتی ئالی محمد (ص): له باغی زاله دایه.

١٠٤- مژگه وتی ئیمام حسین: له گه ژه کی فهره جه دایه.

١٠٥- مژگه وت نبووه ت: له گوژه پانی نبووه ت دایه.

١٠٦- مژگه وتی حه زره تی حمزه (ض): له گه ژه کی تهق تهقان دایه.

١٠٧- مژگه وتی حه زره تی ئیسماعیل (ع) له ناخری شه قامی شوهه دا دایه.

١٠٨- مژگه وتی جامیعای فهره جه: له دئی فهره جه که ئیستاکه نوساوه به شاری

سنه وه

١٠٩- مژگه وتی موباره کاوا: له ناخری شه قامی ئاویدهر، گه ژه کی موباره کاوا دایه.

١١٠- مژگه وتی ئیمام حسن (ض): له ناخری گه ژه کی جه وراوا دایه.<sup>(١)</sup>

## حسینییه و ته کایا و خانه قا

- ١- حسینییه ی سنه: له شه قامی طاله قانی دایه.
- ٢- ته کیه ی خه لیفه فه تاح: له گه ره کی چوابع، ژوبه ژوی مزگه وتی مه لا سه لیم دایه.
- ٣- ته کیه ی شیخ حسین: له گه ره کی پیر محمد، کو لانی سه رچاوه دایه.
- ٤- ته کیه ی شیخ عبدالکریم: له ته په ی نه ولیا به گ دایه.
- ٥- ته کیه ی سه ید وه فا سه لامی: له گه ره کی جه وراوا، ژوبه ژوی مزگه وتی (محمد حسین برفی) دایه.
- ٦- ته کیه ی شیخ عه بیاسی کرمانی: له گه ره کی عه بیاساوا دایه.
- ٧- خانه قای شانیمه توللای وه لی: له گه ره کی خه سراوا دایه.
- ٨- ئیمام زاده پیر محمد: له گه ره کی پیر محمد دایه.
- ٩- ئیمام زاده پیر حبیب الله: له گه ره کی چوارباغ دایه.
- ١٠- ئیمام زاده پیر عه زیزوللا: له گه ره کی ئاغازه مان، قه راخی مزگه وتی حاجی شیخ محمد دایه.
- ١١- ئیمام زاده پیرومه ر (پیر عمر): له ناو مزگه وتی پیرومه ردایه.
- ١٢- ئیمام زاده طاقه گه وره: له مزگه وتی تاقه گه وره دایه.

## کلیسا

- ١- کلیسای ئه رمه نیه کان: له گه ره کی ئاغازه مان دایه.
- ٢- کلیسای جوله که کان: شه قامی ئینقلاب: گه ره کی ئاغازه مان، کو لانی هه مامی

چینی



## خوالى خوشبو مه لا عبدالعظيم مجتهدى

۱- عالمى خواناسى زەبىانى دەرياي زانستى قورئانى. پىپۆزى پارىزكارى خوش به يان، موخته هيدى خوشه ويستى كوردستان، له حاستى هەزاران خۆ به كەم زان و نهوى، له به رابهري زۆرداران و حق كوژان خۆزاگرو قهوى، زوخوش و به هه ييه ت و دلاواو كهريم. خوالى خوشبو ماموستا عبدالعظيم، كۆزى خوالى خوشبو (مه لا عبدالمجيد) كۆزى (مه لا حمزهى حكاك) كۆزى (مه لا عه بباس) مه شهوهر به (اياز) كۆزى (مه لا حمزهى دووهم) كۆزى (مه لا احمد) كۆزى (مه لا حمزهى ئەوهل) كۆزى (عه بباس به گ) كۆزى (سليمان به گى بانه)<sup>(۱)</sup> خودا بارانى ره حمهت به سه رگشتياندا بيارىنى.

(مه لا حمزهى حكاك) زانايه كى دلسۆز و به ناوبانگ بوه، له تهنگانه و فەرغانه دا به هاوار و بانگى خه لكه وه چوه، ئەم زانا پايه به رزه له دەريانى زانستا، گه ميه وانى شه ريعهت بوو. له بوارى خواناسيندا، ريبواري رىي حه قيقهت بوو. به تاييه ت له (حكمت و فلسفه و رياضيات و اسطرلاب و تشریح الافلاك) دا ده ستىكى بالاي بووه، عىلمى په زشكى، جفر، وفق و كىمىيائى زانيوه، له ريخته گهرى، وه سايلى (اسطرلاب) كه م و يينه بوه، له گشت عىلمه كاندا نوسراوه و كتيبي نوسيوه. به لام گشت ئەو نوسراوانه له شهري هه وه لى جيهانى دا (۱۹۱۴ - ۱۹۱۸ ز.) له گەل گشت كتيبه كانى (مه لا عبدالعظيم) ي نه وهى به ده ستى چه په لى روسه خوانه ناسه بى برواكان، ده سو تيندرى و له به ين ده برى<sup>(۲)</sup> ئەم روداوانه نيشان ده دا كه ده بى، گه لى كورد، راجه نى و كوشكى يه كيه تى پىك يىنى و هيزى پرشكووى به رگرى دامه زرينى. (مه لا حمزهى حكاك) له گەل پايه به رز (شىخ عبدالقادرى مهاجر) خاوه نى تهذيب الكلام و (حاجى مه لا احمد منبرى) و زاناي گه و ره (مه لا عبدالرحيمى مه وله وى) دوست و هاو پيرو بروا بوه و نىوانيان خوش بوه، ئەم زانا پايه به رز و خواناسه به فەرمانى جوانى قورئانى «كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ»<sup>(۳)</sup> له گۆره پانى حه قيقه تدا، به تيشكى چراى پرشنگدارى شه ريعهت، شه قامى ريبوارانى رىي خوداناسينيان روشن ده كرده وه، وه ك كيوى

۱- مه شاهيرى كوردى بابامه ردوخ ده نوسى سليمان به گ كه له مه دينه ي نورانى له دنيا ده رچوه له به ماله ي شيخه كانى كاكو زه كريا بوه.

۲- سه رچاوه زاناي پايه به رز و عالمى خزمنگوزار و به ريز مه لا صديق مجتهدى صدرالاسلام كورى زانا و جىدارى خوالى خوشبو (مه لا عبدالعظيم) ه

۳- سوره تى البقره ئايه تى

(ئاویدەر) بەری ژەشەبای ٲیدینی و گێژەلۆکە ی دوبرەکیان، لە خەلکی هەژار و کۆل نەدەری گەلی کورد گرتبوو، بەرە بەرە، بەرە و خودایان دەبردنەو، لە سالی (١٢٧١.ک) (غولام شاخان) حاکمی سنه، به وه سوه سه و دهنی کابرایی به ناوی (میرزا عبدالصمد) مەزەهەیی ٲوچی شیخیه قەبۆل دەکا و دەیه وێ (میرزا کەریم خانی کرمانی) تلپاکی، ٲیشه وای (شیخیه) کان ٲیئیتە سنه و لە مزگوتی والی (دارالامان) ٲیشدا بو بڵاوکردنەو ی ژاری مەزەهەیی (شیخیه) دای مەزینئ. بەلام خەلکی به شەرفی کورد، که لە سەر شەقامی ٲان و بەرین و روشنی، سوننەت و ژەوشتی جوانی هەنگاو به هەنگاوی حەزەرەتی محمد «صلی الله علیه وسلم»، سەدان سالی ژاوه ستاون بە گەر دێلی دوکەل و ٲوچروکی مەزەهەیی (شیخیه)، ژۆژی ژوناکیان لی بکاته شەو زەنگ؟ خوا نه کا، بەم جوړه (خوالی خوشبو شیخی سراج الدین) شیخ عبدالرحمانی کۆری خۆی، لە گەل مەلا عبدالرحیمی مەولوی به ژاو و تەگبیری ئەم زانا گەورانە ی سنه، دەنیئیتە لای (غلامشاخان) که دەس لەم کایه هەل گره، بەلام (والی) به گوێیدا ناچی و وه لامیان به نا دەداتەو. (١)

دوای ئەم کارەساتە، ژوداوی دل تەزینی (جەنگی کاروانسەرا) بەم شیوێ ژودەدا. کاتی که خەلکی توژی سنه تیگە یشتن که ئە گەر به نەرمی و به تکا بچنە ٲیشه وه مەزەهەب و میلیه تیان، شەرف و ئابزوی هەزار سالیان، لە لیواری ٲەرتگا و هەلدیری نابودی دایه، ئیتر سیلاوی خەلک هور و ژمیان بەردە سەر حکومەت و شار شەژا و نەزم تیگچو، چه ک به دەسه کانی (والی) وه ک مشکێ ترسەنو ک خویان خزاندە ناو قەلا، لە مە تەریزه کانی قەلاوه خەلکیان بەر تۆٲدا، زوریان لە خەلکی حەق به دەست کوشت و بریکیشیان لوت و گوێ کرد. چلکاو خۆره کانی والی، دوکان و بازاریان تالان دە کرد، که چی ٲاشان به سەر خەلکی هەژاریشان دا دینا و لە سەر ئەو کاره لوت و گوێی هەژارانیان دە بژی. هەر بەم ٲیانه وه (ئاغا مصطفی) کۆری (حاجی شعبان) که ٲیاویکی دەم ژاست و شور شگێر بوو، دە به ستن به دەم تۆٲه وه و شەهیدی دە کەن، دیسان چاوی ئازا ٲیاویکیش به ناوی (شیخ وه سیمی بازاری) دەردینن. بۆیه به (شەری کاروانسەرا) ناوبانگی ژویشته، چون ئاوری بەر بەرە کانی لە کاروانسەرای بازاره وه بهرەو کۆشکی (والی) بلیسە ی سەندوه، ٲاش ئەم ژوداوه خەمناکه، که ماهیه تی حکومە تی ٲیگانه له وه باشتەر نه بوه و نایی، خوالی خوشبو (مەلا حمزه) دەچیته وه بو دئی (کۆس عومەر)، خوالی خوشبو (شیخ عبدالقادری تەختیش) لە سنه کۆچ ده کا و ده چی بو شاری سوله یمانی، لەوکاته وه به شیخ

عبدالقادرى موھاجىر مەشھۇر بۇ. لىرەدا دەردە كەوئى كە نەخشى زانا و عالمە كانى كوردستان، چەندە ديارە و چەندە گەورە يە. ھەروا رۆز و شكو و دەسەلاتيان لە ناو خەلكدا تا ئەو زادە يە كە خەلك ئامادەن، تا لە زۆي فەرمانى بەرحەقى ئەواندا گيان بەن.

خوالى خوشبو مەلا عبدالعظيم لە سالى (۱۲۸۸.ك) لە داىك بوە، قورئان و پىشە كىە كانى عىلمى لای باوكى زانای خویندوہ. ماوہىي لە لای زانای بەناوبانگ (سیدعبداللهى چۆرى) خویندوہى تى، پاشان چوہ تە خزمەت زانای خواناس (مەلا احمدى نودشەيى) كە يە كى بوە لە فەقى چاكە كانى (مەلا حەمزەي) باوای، عىلمە كانى لە خزمەت تەواو دەكا و ئىجازەي فەتوا و دەرس و یۆي لە دەس وەردە گرى. كاتى مامۆستای دلپاك و بەرزی، ئاسەوارى ھوش و پارىزكارى و ژیری، تىگەيشتن و زیرەكى و بیرى، لە نىو چاوان دەخوینتەو، ئىجازەي پى دەدا كە لە فیرگە پیرۆزە كەیدا بمىینتەو، دەرسى فەقیكانى بلىتەو. پاش كوچى دوايى مامۆستای دلسۆزى (سالى - ۱۳۰۲.ك) بە بانگ ھىشتنى خوالى خوشبو (شىخ عومەر ضياءالدين) دەچى بو بيارە، ماوہى حەوت سالى زەبەق لە بيارە بە ناوى مودەررىسى دووہم لە گەل مودەررىسى ئەووەل (مەلا عبدالقادرى كانى كەوہيى) فیرگەي گەورە و قوتابخانەي پزىشكو و زانكۆي عىلم و زانىنى بيارە، بە چاكى ھەل دەسۆزىنى. لەم ماوہدا ديسان ئىجازەي فەتوا و دەرس و یۆي لە دەس (بەرۆز مەلا عبدالقادر) وەردە گرى و دەگەزىتەو بو شارى سەنە، لە چەند فیرگە و قوتابخانە، بە تايبەت لە قوتابخانەي مزگەوتى (طوبى خانم) تادوا كاتى مان و ئاخىرین لە حەزەي ژيانى، بەدەست و دل، بە زار و بە گيانى، لە سەر شەقامى راستى راستان زاوہ ستاوہ، لە ناوى ژيان بەخشی قورئان، ناوى بە شەرىعى موستەفا داوہ. دەرسى قورئان و دىنى بە فەقى وتوہ تەو، درگای فیربونى، لە زۆيوارانى زۆيى دىن و ژین کردوہ تەو.

خوالى خوشبو مەلا عبدالعظيم لە پەلەي بەرزى (اجتھاد) زاوہ ستاوہ، تەقلیدی بو خۆي بە بى فەر داناوہ. لە گەل ئەوہيش بە پەيژەوانى خۆي سفارش کردوہ لە ئىمامى شافىعى پەيژەوى بکەن. مەگەر لەو مەستەلانەي كە لە پەزاوہ بکانيدا نەنوسراوہ، يا نوسراوہ، بەلام بۆيان نەزانراوہ.

خوالى خوشبو لە گەل حەكومەتى وەختا پەيوەندىكى نەبوہ. بەلكو بو ئەوانەي بە پەلە و مەقام خۆيان زاداوہ. يا مال و سامان، زۆز و پاىەي بەوان داوہ، زۆز و پاىەخى دانەناوہ. ھىچ كاتى لە ئەمر بە چاكە و نەھى لە خراپە كوٹايى نەکردوہ. شا و شالىار و مير، دەوڵەمەند و ھەزار و فەقىر، لە ترازوى عدالەت و ياسای شەرىعى ئەو زانا گەورە و پارىزگارەدا مويلى نەداوہ. زەحمەت

ۋە بەزەيى خۇدا بە خۇزىرەم ۋە تاۋ بە ھەۋر ۋە بە ساۋ، بە سەر ۋە ھازانايە كىدا بىزى. ئەم زانا خۇدا پىداۋە، دۋاي ۸۲ سال لە بەرەبە يانى رۆزى ھەينى ۲۳. ي مانگى زەمەزانى سالى ۱۳۶۷ كۆچى ۱۳۲۷/۴/۲۷ ھە تاۋى لە شارى سەنە كۆچى دۋايى كىردۈ، لە گۆرستانى حاجى مامۇستا (مەلا احمەدى نودشەيى) نىزراۋە، خۋالى خوشبو ئەم پەزاۋانەى نوسىۋە.

- ۱- ھدى الطالبين فى اصول الدين ۲- محاکمات بين اهل سنت و خوارج
- ۳- حواشى مدونه بر تهذيب الکلام ۴- حواشى بر شمسىه در منطق ۵- حواشى بر جمع الجوامع در اصول ۶- حواشى بر فرائض تحفه ۷- حواشى بر طلاق تحفه
- ۸- حواشى بر تشریح الافلاک و ربيع مجيب ۹- رسائل در اثبات وجود واجب و جبر و اختيار به عربى و فارسى و احتياج بشر بار سال رسل و نیازمندی به اجتهاد مجتهدين. و فتاوا در چهار ربيع شرع يعربى و فارسى ۱۰- شرح قصيده ابن فارسى ۱۱- رد بر وهاييه
- ۱۲- رد الروافض فارسى و عربى ۱۳- رساله در ايمان ابوطالب ۱۴- حواشى بر مثنوى
- ۱۵- دعوت بجهاد در جنگ بين الملل اول ۱۶- حاشيه بر خلاصه الحساب ۱۷- تفسير آياتى از قرآن مجيد ۱۸- شرحى آيه شريفه انا عرضنا الايه، به لام تا ئىستا هيچ کاميان لە چاپ نە دراۋن<sup>(۱)</sup>.

## خۋالى خوشبو آيت الله محمد مەردوخ

جمال الدين محمد مەردوخ، مشهور بە (ئايە تۆللە مردوخ - كۆزى شىخ عبدالمؤمن كۆزى شىخ جمال الدين كۆزى شىخ عبدالمؤمن، كۆزى شىخ جمال الدين كۆزى شىخ عبدالمؤمن - ى ھەۋەل كۆزى شىخ جمال الدين - ى ھەۋەل لە سالى ۱۲۹۸. ك لە داىك بوە. ئەم زانا پىسپۆرە زۆرتى تەمەنى پىربارى خۆى لە مۇتالا ۋە پىرس ۋە جۆ ۋە باس ۋە تۈۋىژ. نوسىنى پەزاۋ، ۋ تار ۋ كىتودا بىردۈە تە سەر. ئاسەۋار ۋ پەزاۋ ۋ ۋ تارىكى زۆرى دۋاي خۆى بۆ ئىمە بە يادگار بە جى ھىشتۈە، بىجگە لە بىزىكيان گىشتيانى لە ژيانى خۇيدا بە چاپ گە ياندۈە، خۋالى خوشبو مەۋىيە كى خوش سىما ۋ قسە خوش ۋ زوگەش ۋ بە وقار، نەرم ۋ نىيان، خواۋەنى بە يانكى زەۋان ۋ پىنوسىكى توانا بوە، فارسى ۋ عەرەبى زۆر بە جوانى ۋ زەۋانى نوسىۋە، لە نوسىندا لاسايى كەسى نە كىردۈە تەۋە. ۋ تارى كە شىكى تايە تى بوە، لە باسى عىلمى ۋ مەزھەبىدا شىۋە يە كى

تایبته به خۆی بوه، که بهو شیوه زۆر وابوه، لایه نه که‌ی خۆی بیده‌نگ ده کرد. خوش به‌ر خورد، خوش سوخته‌ت، حازر جواب و مۆتته کی به نه‌فس (باوهر به خۆ) بوه.

هه‌روه ک له پیشه کی کتییی (جان‌نما) نویسیویه‌تی: تا ته‌مه‌نی ۱۶ سالی که باوکی ماوه، به هۆی کۆ پیوان و سواری و تیره‌ننازی گوئی به خویندن نه‌داوه. به‌لام کۆچی دوا‌یسی باوکی، ته کانیکی پیدایه له خه‌وی غه‌فله‌تی وه‌خه‌به‌ر هینا و دای چله‌کانه. له مه‌ولا ته‌سمیم ده‌گری که هه‌موشتی بو کتییو فری‌دا. خۆی له سه‌رموتالا و خویندن و فیروبون ساخ کردوه و شه‌و روژی خۆی ته‌رخانی فیروبون و موتالا ده‌کرد، به هۆی هۆشی خواپیداوی و حافیزه و ئیستعدادی ذاتی، ته‌لاشی بی و چان و تی کوشان، له ماوه‌یکی که‌مدا خۆی گه‌یانه سه‌ر مه‌نزلی مه‌به‌ست و نوچه‌کی که‌مال.

پایه‌به‌رز (مردوخ) له زۆربه‌ی عیلمه ئیسلامیه کانه‌ا ناگایی بوه، له بریکاندا شه‌پۆلی داوه و مۆته‌خه‌سس بوه، بزێ له عیلمه غه‌ریبه کانی زانیوه.

بی ئه‌وه چوینه‌ لای مامۆستایی له هونه‌ری نه‌قاشی (نه‌خشه‌کیشان) و شیعر و شاعریدا ته‌رده‌ست بوه، به‌لام که‌متر شیعی و توه و ئاسه‌واری شیعی زۆر که‌مه. ناوی بزێ له په‌راوه کانی به‌م جوهره‌یه:

۱- تاریخ کورد و کوردستان ۲- فره‌هنگی مردوخ، به‌سی زمانی کوردی، فارسی، عه‌ره‌بی له دوه‌رگی گه‌وره‌دا ۳- فقه محمدی له ۴ به‌رگدا له مه‌زه‌بی ئیمامی شافعی ۴- ریموز آفرینش به‌ فارسی ۵- نداء الاتحاد فی مبحث الاجتهاد به‌ عه‌ره‌بی ۶- منطق مردوخ ۷- سرما؛ هدایت به‌ فارسی ۸- ندای اتحاد به‌ فارسی ۹- نسیم رستگاری به‌ فارسی ۱۰- در جواد معتضین به‌ فارسی ۱۱- جان‌نما به‌ فارسی ۱۲- جام جان و جین به‌ فارسی ۱۳- خلاصه‌الاحکام شرح منظومه‌ کفایه‌ الاسلام ۱۴- چاره‌ بدبختی ۱۵- اصول مردوخ ۱۶- نحو مردوخ ۱۷- صر مردوخ

۱۸- حساب مردوخ ۱۹- هدف‌نما ۲۰- ناله‌ اسلام ۲۱- شطرنج‌نامه به‌ فارسی

۲۲- شطرنج‌نامه به‌ کوردی ۲۳- طب مردوخ ۲۴- گفتارها<sup>(۱)</sup>

آیت‌الله مردوخ له زه‌مه‌زانی سالی ۱۳۹۵.ک به‌ رابه‌ری ۱۳۵۴ هه‌تاوی له ته‌مه‌نی ۹۷ سالی‌دا کۆچی دوا‌ی کردوه. سه‌بینه‌ی ئه‌وروژه بینا به‌وه‌سیه‌تی خۆی خه‌لکی سته‌هرمی پیروزیان تا دی (نه‌وه‌ژه) به‌شان هه‌ل گرت و له (نه‌وه‌ژه) نیژرا. من خۆم له گه‌ل خه‌لکی‌دا تا

۱- مشاهیری کورد بابه‌مردوخی روحانی به‌لام ده‌یان په‌راوی‌تری هه‌یه که‌ لیره‌دا ناوی لی نه‌براهه.



(نەۋەزە) زۆيشتەم دەتوانم بلىم زياتر لە دەھەزار كەس تەرمى پىروۆزىيان تا (نەۋەزە) بەرژىز و شكۆ بەرژى كەرد. خوا لە گشت زانايە كى پارىزكارى خواناس ببورى و بەھشت جىيى بىت.

## خوالى خوشبو شىخ عبدالقادرى مەھاجر

پسپور و زاناي بە دەنگ و باسان، عالمى بەررى زىزى خواناسان، شەيتان و نەوسى لە دەس ھەراسان، ئەستىرەى گەشەى ئاسوى كوردستان، پايەى ژيان و مايەى خوشبەختى، شىخ عبدالقادر زانايى تەختى، چون لە دەس سەم كۆچى كەردو، بە «شىخى مەھاجر» ناوى دەرچو. شىخ عبدالقادرى مەھاجر كۆرى شىخ محمد سەيد تەختى مەردوخى لە سالى ۱۲۱۱.ك لە سەنە لە داىك بو. قورئان و پيشە كى عىلمە كانى لە خەمەت باوكى زانايەدا خویندو، پاشان لە خەمەت زاناکانى زەمانى خویدا عىلمە كانى تەواو كەردو، ئىجازە (ودم)ى فتاۋ و تەدرىسى ھەرگرتو. دواى مەردنى باوكى لە فەرگەى (دارالاحسانى) سەنە دەبىتە مامۇستاي دەرس وىژ. ئەم زانا گەورە لە ئاخىرى سالى (۱۳۷۱.ك) بە ھوى (شەرى كاروانسەرا) و ئالۆزى ھەرىمى كوردستان، بە تايبەت شارى سەنە لە بەر سىياسەتى نەژادكوژى و نەزانم كارى (غلامشاخانى والى)، كوردستانى ئىرانى بە جىي ھىشت و كۆچى كەرد بو شارى سولەيمانى. لە لاىەن خەلكى سولەيمانى بە تايبەت عالم و زاناکانى ئەويە پيشوازيە كى گەرم و گوژى لى دە كرى.

حاكىمى سولەيمانى پەلە و پايەى عىلمى ئەم زانا گەورە، نەجابت و زىزى بىنەمالە كەى، بو دەربارى دەولەتى عوسمانى لە نامەيە كەدا، بە درىژى بەيان دەكا و نوسخەيى لە پەزاوى زەوان و جوانى «تەقريب المرام» شەرحى (تەھذيب الكلام)ى تەفتازانى، وىزاي نامەيى بو (سولتان عبدالحميد)ى دەنيرى، بە قەزاي خودا نامە و پەزاو كە، ھاوژى لە گەل پىروۆزى قوشەنى عوسمانى لە خاكى روسيەدا، پىكە ھەى دەگەنە دەس سولتان عبدالحميد. سولتان عبدالحميد، گەيشتنى شىخ عبدالقادر مەھاجر بو خاكى كوردستانى عىراق، كە ئەوكاتە بەشى بو لە دەولەتى عوسمانى، بە فالى چاكى دەگرى و ئەو پىروۆزىيە لە بەرەكەتى ھاتنى ئەوخوالى خوشبو ھە دەزانى، بەم جوړە ئەم نامە پز لە رىز و شكۆيە بو شىخ عبدالقادر دەنيرى: بعدالمقدمه السلام عليكم: قَدْ ظَهَرَ فَضْلُكُمْ مِنْ أَثَرِكُمْ وَ نَحْنُ تَقَالْنَا يَوْمَ قُدُومِكُمْ الْمُضَادِّ لِيَوْمِ دُخُولِ عَسَاكِرِنَا الْمَنْصُورَةِ بِلَدَةِ (سواستبول) فَهَا خَصَّصْنَا لَكُمْ شَهْرِيَّةً تَكْفِي مَعِيشَتَكُمْ وَ إِنْ لَمْ تَكْفِ فَارْتَبُوا لَنَا بَعْدَ فَرَاغِنَا مِنْ غَوَائِلِ الْحَرْبِ.

شىيخ عبدالقادر لە عىلمە كانى كەلام و فلسفە و حكمت دا بلىمەت بوە، لە عىلمە كانى تىرى ئەو رۆژەيشدا ئوستادى كەم وىنە بوە.

ئەم ئازا پياوھ لە سولەيمانى تائە و رۆژەى كە چاوى دىويە تى و ئەژنوى تەوشىمى تىدا ماوھ و پشتى ھىزى بوە، بە دەرس و ژانومايى و كتيب دانان و پەژاو و حاشىە نوسىن و پرس و جو لە مەسالى عىلمى دا خەرىك بوە. لە ئاكامدا لە سالى (۱۳۰۵.ك) لە تەمەنى ۹۴ سالىدا لە سولەيمانى كوچى دواى كردوھ و لە گورستانى (گردى سەيوان) نىژراوھ، سەد رەحمەتى خوداى لە سەربى.

ئاسەوار و نوسراوھ كانى شىيخ عبدالقادر موھاجىر:

۱- حاشىە لە سەر شەرح عقايد عضديە ۲- شرح رسالة الزوراء ۳- كشف الفضاء دربارە ذات و صفات بارى تعالى ۴- حواشى تعليقات لارى ۵- بەلام مشهور ترين كتيبى شەرحىكە لە سەر (تەھذيب الكلام)ى سعدى تفتازانى بە ناوى. تقريب المرام، ئەم كتيبە لە زەمانى خودى شىيخ عبدالقادرى موھاجردا لە كتيبى درسى (حكمت و كلام)ى فەقى ناوچەى كورد نشىنە كانى، ئىران و عىراق و توركيە و سوريە بوە. ئىستاكەش ئەم كتيبە لە زورترى ولاتە موسلمانە كاندا جىي چاوھ دىرى فەقى و ماموستا دەرس وىژەكانە.

تقريب المرام لە گەل حاشىە كەى بە ناوى وسىميە يا محاكمات لە سالى ۱۳۰۲.ك لە دوو بەرگا لە قاھرە پايتەختى مەركەزى مصر چاپ كراوھ. بىجگە لە عىلم و زانستى ئەم زانا پايەبەرزە، خواناس و پارىزگار و لە دنيا تەرىك بوە. دواى خوى شىيخ محمد وسىمى براى تەدرىسى فيرگەى (دارالاحسانى) وەئەستوگرتوھ.<sup>(۱)</sup>

## خوالى خوشبو مەلا احمدى نودشەيى

۴- زاناي خواناسى گەورە جەق وىژە زور بە سەورە، خزمەتگوزارى خەلكە، زور بە قازانچ و كەلكە، لە زمان و بىر و زارى، كوڤو عىلم دەبارى، تابلئى پياو چاك و ژىرە، پشتيوانى فەقىرە، ئەستىرەى گەش و گولئى كوردستان. مەلا ئەحمەدى نودشەى ھەورامان. حاجى مەلا ئەحمەد مەشھور بە (حاجى ماموستا) كورئى مەلا عبد الرحمن، كورئى مەلا ئەحمەدى مفتى سولەيمانى، يەكئى بوە لە مەلا چاك و زانا كەم وىنە كانى كوردستان. كە جىي بىر و بزوئى خەلكى كورد بوە،

ئهم زانا گه و ره له سالى ١٢٢٨.ك له دىى (نودشه)ى هه ورامان له داىك بوه، ئهم نبوه شيعره:

(بود احمد خلف امجد الرحمن)

ماده تاريخى له داىك بونيه تى، كه ده كاته (١٢٢٨) له غوزرهى صفرى سالى ١٣٠٢.ك، له شارى سنه كوچى دواىى فهرموه و له سه رته پهى (شه ره فولمولك) نىژراوه، كه ئىستا به ته پهى حاجى ماموستا مه شهوره. حاجى ماموستا دواى ئه وه ئىجازهى فه تواو ته درىسى وه ره ده گرى ماوه پى له شارى سوله يمانى ده مئىته وه، پاشان له وى كوچ ده كا و ده چىته وه بو دىى (نودشه) و تا سالى ١٣٠٠.ى كوچى، كاتى به خير و بىرى خوى له زىى بارهينانى قوتابى و ده رسى فه قى و زانوماى موسلمانان ده برده سه ر، پاشان له سالى ١٣٠٠ كوچى له (نودشه) بار ده كا و ده چىته شارى سنه و له مزگه وتى (مه ولانا) ده بى به ده رس ويژى فه قى، كه ده يان مه لاچاك و فه قى پى گه ياندوه، سه دان زىبوارى زىى راستانى تى گه ياندوه، ئهم زانا پاىه به رز و به ريزه بىجگه له وه كه به عالمىكى گه و ره و خزمه ت گوزارى كو مه لانى كورده وارى دانراوه، يه كى بوه له خواناسه به ناو بانگه كانى ده و رانى خوى، شىخ سراج الدين به تاييه ت زىز و شكويه كى زورى بو ئهم زانا گه و ره داناوه، هه ر بويه به خه ليفه ي گه و ره ي خوى ناو دىرى كردوه<sup>(١)</sup> خدا له هه مو زانا و خواناسان و خزمه تگوزارانى خه لكى خو ش بى و به زه زاي خوى شادىان كا.

### خوالى خوشبو شىخ حه بىبو لله ي كاشترى

شىخ حىبب الله كوزى شىخ اسماعىل كوزى شىخ محمد كوزى شىخ عبدالغفور، له سالى ١٢٨٧ كوچى له دىى كاشتر له داىك بوه، قورئان و پىشه كيه كانى عىلمى له خزمه ت باوكى دا خوئندوه و پاشان ده چىته دىى (لوى سادات)، دو سال له خزمه ت شىخ محمدى لوى كاكو زه كرىاى دا كه سبى عىلم و كه مال ده كا. پاشان ده چىته دىى (ماسان) ماوه پى له قوتابخانه ي پىروژى ئه وى، په ره به زانست و عىلمى خوى ده دا، پاشان له سالى ١٣٠٨ كوچى ده چىته شارى سنه و له خزمه ت (مه لا مه جىد نىبرى) سى سال ده مئىته وه و عىلمه كان ته واو ده كا، هه ر له خزمه ت ئهم مه لاچاكه يشدا ئىجازه (ودم)ى فه تواو ده رس ويژى وه ره ده گرى و ده گه زىته وه بو دىى كاشتر. له ساىه ي چاو دىرى باوكى دلسوزى، ماوه پى به موتالاي په زاوى دىنى و ته عىلم و ده رسى فه قى و بارهينانى زىبوارانى زىگاي شه رع و قورئان، كاتى به قىمه تى خوى ده باته

سەر، پاشان بە ئىجازەى باوکی بەرەو کوردستانى عىراق زى دەکەوى و دەچىتە (بىارە)، چەند زۆزى لە خزمەت شىخ عمر ضياءالدين دا دەمىننەو و پاشان دەچىتە (باغە کۆن) لەوى بە خزمەت شىخ عەلى حسامالدين دەگەى و دەبىتە موریدی، پاش سالى لە لایەن شىخ حسامالدينەو ئىجازەى خەلىفەى تى پى دەدرى (لە سالى ۱۳۲۰.ك) باوکی کۆچى دواى دەکا، لە سالى ۱۳۴۴.ك دەچىتە شارى سەنە و لە قوتابخانەى (عبدالله بەگ) دەبىتە (مودەرەس) دەرس و یۆزى عىلمى دىنى، زۆرتى کات، هەشت فەقى لە دوو حوجرەدا بوە. تا ئاخىر کاتى ژيان و دواى چرکەى مانى، لە دەرس فەقى و ژانومایى زىبورانى زىگای حەقىقەت و موتالای پەژاوى دىنى و تەفسىرى قوزژان و شەرع و حەدىس، بە تايبەت ئاگایە کى زۆرى لە عىلم و زانىنى حەدىسدا بوە و بە شىکى زۆرىشى لە بەر بوە.

ئەم گەورە پیاو، زوگەش و زمان خوڤ و ژاوىژىکى گىرا و دل نشىنى بوە، پارىزکار و خوداناس و لە خوداترس بوە لە ئاکامدا زۆزى يەك شەممە جەژنى قوربانى سالى ۱۳۶۰.ك بەرەبرى ۷/۱۰/۱۳۲۰ هەتاوى کۆچى دواى کردو و لە گورستانى (شىخانى) سەنە نىژاوه<sup>(۱)</sup> خودا لە هەمو پاشان خوڤ بى.

## ناوچه ی سنه (کوردستانی ناوه ندی ئیران)

### ۱- دیکۆی ئارینان به شی ناوچه ی سنه

دیکۆی ئارینان - به ناوی گه وره دیتی - ئارینانه وه ناوئراوه - یانی ئاردونان - چون نه م دئی زه وی به پیت و برشتی هه یه و گه نم و ده غل و دانه و تله ی زور ده بی - کاتی که نه م دئی یان له و شوینه دا - به دی هیناوه و توویانه نه م شوینه جیی ئاردونانه - به م جوړه ناویان ناوه (ئاردونان) که به ره به ره به شکلی (ئارینان) ده ر هاتوو - نه م دیکۆیه خاوه نی حه فده دیتی گه وره و چکۆله یه زوو به ره که یشی سی سه دوینج کیلومیتره (۳۰۵) و له باکور و باکوری خوراوی شاری سنه دایه. زنجیره کیوی ئاویده ر له خوراوی نه م دیکۆ داهه لکه وتوو، که سنوری سورشتی نیوان نه م دیکۆ و ناوچه ی مه ریوانی به دی هیناوه. سنوری نه م دیکۆ به م جوړه یه:

۱ - له باکوره وه به دیکۆ کانی سارال و حوسه یناوی باشوری -

۲ - له باشوره وه به دیکۆی ده ورویه ری سنه و دیکۆی ئاویده ر -

۳ - له خوراواوه به ناوچه ی مه ریوان

۴ - له خوره لاتنه وه به دیکۆی ده وربه ری سنه وه نوساوه

### ناو:

ناوی مووچه و مه زرای نه م دیکۆ به تیکرا له کانیواوه سارد و سووکه کانی کوردستان و ناوی چۆمیلکه و شیواوه کان به دی دیتی و کشت ئاوه کانی نه م (دیتی کۆیه) له باکوره وه به ره باشور و شاری سنه زئی ده که ونوده ززینه ناو چۆمی قشلاخه وه که - سه ددی - قشلاخی - له به ردا - به ستراوه.

### گیاوگژ

به رزایی یه کانی نه م شوینه وه ک گشت ناوچه ی کوردستان بژیینه و شاخ و داخوزه وی یه کانی له به ر گیاوگژ و پوش و پوار به ده ره وه نی یه. هه ر بوویه - ئاژه ل داری له م شوینه دابره وی هه یه و ژبانی خه لکی زیاترله زئی ئاژه ل داری و که می کشت و کاله و گه به زتوه: بیجگه له گیاوگژی مرموالبیات گیای به کارهاتوو پرقازانجی گه ونیشی زوره.

## گه نم و ده غل و دان

گشت زه ویه کانی تیگرا له قوئی و لاپال و ده شت و لیژو داوئنه ی کیوه به رزه کانی. گه نم - جو - نوک - نيسک. تووگوله به زۆزه، ته زه کاری - باخی تری، و بادام - سیو - هه رمی، گوژ - تووشیرین - تووه فه ره نگی و، شتی تری به دیم و به راوده بی. خه لکی به شیوه ی کون و تازه، زه ویه کان زه عه مه ل دین و بژیوی خوینی زور به زه حمه ت لی و ده س ده ین: بریکی که میش له کاری ده وله تا داده مه زرین. به لام له سالدا زورتری کات.

جوانه کان بی کارن، به ناعیلاجی زنی شاره فارس و تورکه کان ده گر نه پیش و ده چن ده بنه کارگه زی کوره خانه کان، زوتریان ژن و منداله کانیشیان له گه ل خویندا ده به ن تابه لکو بری زورکار بکه ن و هه ر جوژی بیت له ژرباری قه رز و قوله بیته ده ر، نه گه ر - ده وله ت - وه ک پیوسته یارمه تی خه لکی بدایه و به قیمه تی هه رزان - (کوت) و (سه ممی) به ته واوی له ده س زه سی که شاهه رزان و هه رزیزاندا دا بنایه، ئیتر خه لکی نیازیان نه بوو و ناعیلاج نه بوون که به خوین و ژن و مندالیان، به ره و کوره خانه کانی - هه مه دان و - کارخانه کانی نه راک و تاران و ئیسفه هان و شاره کانی ترزی بکه ون:

نه گه ر ته نانه ت ده وله ت له ناوه ندی ناوچه ی کوردستاندا - به نه ندازه ی - شاری - نه راک - کارخانه و کارگادا بنایه و ئیجازه ی دانانی کارخانه - گه وره کان - وه ک کارخانه ی سیمان و زه و بی ئاهه ن (ئاسن تواتنه وه) ی بدایه - ناوچه ی کوردستانیش وه ک ناوچه سه نه تیه کانی ئیسفه هان و نه راک و یه زد. خه لکه که ی ده حه سانه وه و مه جبور نه ده بوون که له مال و منال بیرین و له ته مه نی گه نجی، تا کاتی پیری نه م شاره و شار - بو تیرکردنی زگی ژن و منداله زووته کانیان، بده ن له پاوه تا خاوه ن کارخانه کان دلیان به حالیان بسوتی و به کرییه کی زورکه متر، کاری زوریان پی بکه ن، تا هیژو و زه یان له بده ندا ده مینی بیان زه تین ، پاشان به ده ستی خالی و پشتی کوم، به ره و مالی زوخوایان بری یان بکه نه وه

من پیم وایه هیشتاکار به ده سته دلسوزه کانی ده وله ت به مه یان نه زانیوه، هیوادارم کاتی که نه م په رتوو که بچیته به رده سیان و هه رنه بی نه م زووپه زه بچوینه وه، دلیان بسوتی و غیره تیان بیزوی هه ستی نه رکی سه رشانی خوین بکه ن و، له زنی چاک کردنی

چۆنیه تی ئابوری - کوردستاندا به گورجی و خیرا و دلسۆزانه هه نگاو بویشه وه هه لگرن. چوون - به نده گانی خودا کاتی که وه هوش هاتنه وه - خودایان دیته وه بیرو بو خزمه تی هه ژاران خویمان فیدا ده که ن (وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۱)

## ژنان

ژن له ناوچه ی کوردستاندا. له زۆرکاره کاندا پشتیوان و یارمه تی ده ری پیاوه. به تایبه ت له ئاویی و گونده کاندا ژنان له پیاوان زه حمه ت کیش تروچه و ساوه ترن. ژنی کوردستان هه میشه نمونه ی شه زه ف و شه رم و ئابرو و ئازادی بووه و هه یه. ئاوی یه کانی کوردستان تانیستابو ئه وه یکه له کاتی سه رمای سی تا چل پله ی زستان، خویمان و ژن و منداله کانیا له شه زی سه رما بیاریزن - که لکیان له گه ون و ته یاله و گه مره، ورگرتوه.

ئه رکی گرانی - ته پاله پیژان یاگه مره برین و شیاکه رژژان، زیاتر به ئه ستوی ژنانه وه یه نان کردن و هه ویرشیلان و ته نور داخستن و کاری نا و مال تیکرا ئه رکی سه رشانی ژنانه له کاتی پیوستیشا ژنان به یارمه تی پیاوانه وه ده چن - ده سکه نه ی نوک و نیسک و کار تری مه زرا ئه نجام ده دن. له گه ل ئه و گشت ماندویی و زه حمه ته یش - زۆر ساخ و ئازاو و پوشته ن چل و پوشی ئاینی و شه زه فیان له به ر دایه، ده سکردی ژنانی ئه م دیکویه: قالی، قالیچه ی بیجار و هه وشاره

## ناوه ندی دیکوی نارینان

له پیشدا دتی ئارینان که ۱۵۰۷ که س دانیشتوی بوو - به ناوه ندی ئه م دیکویه. دانرا بوو. به لام چون دتی - سارو قامیش له ۵ ک شه قامی سنه - دیوانده ره و یه ک ک ی سه ددی قشلاخ دا، هه لکه وتوووه. به جیی ئارینان - به ناوه ندی دیکوی - ئارینان دیاری کرا ریی و بان

۱ - شه قامی سنه - به دیوانده ره - هو ی په یوه ندی دیکانی ئه م دیکو له ریی - ساروقامیشه وه به شاره کانی سنه و دیوانده ره یه.

۲ - شه قامی ساروقامیش که به ره و دیکوی سارال درێژه ی هه یه و دیکانی ناوچه که

به ناوه ندی دیکو و شاره کانی سنه و مه ربوان و سه قز ، وه سل ده کا و ده نووسیتی.  
 له م دیکودا که ۱۷ دئی له باوش گرتووه ۲ دی خاوه نی شه قامی نیسفالته، ۱۵ دئی  
 خاوه نی زیگای خیزرژیه و ۵ دئی یش زیگای خاکپان هه یه.  
 دورترین دئی به ناوه ندی دیکو (ساروقامیش) دئی - موغیناوا و نزیکترینیش دئی  
 سوفیانه که ۵ ک دوره.

فیرگه و وه سایی حه سانه وه ی خه لکی له م دیکودا، ۱۵ دئی خاوه نی فیرگه ی  
 سه ره تایی یه و دئی ئارنیاں فیرگه یه کی ئایینی تیدایه، که فه قئی ده رسی ئایینی و کوومه  
 لایه تی بو په ره دان به یا ساجوا ته کانی ئیسلام و شارزا کردنی خه لکی به ری و شوینی  
 هه ردووژیانی تیدا فیرده بن، ۴ دئی فیرگه ی خویندن فیرکردنی تیدایه، ۱۵ دئی مزگه وتی  
 هه یه و یه ک پاسگای ژاندارمه ری، ۳ دئی حه مام و ۳ دئی ناوه ندی ده رمانی و خاوتنی  
 (بهداشت و درمان) و ۴ دی سندوقی نامه به ری تیدایه.

۹ دئی ناوی لوله که شی هه یه و ۷ دئی خاوه نی به رق و ۵ دئی فروشگای هاواری و ۴  
 دئی لقی نه وت فروشی و ۷ دئی ناشی به رقی و یه ک ده فتری ژن ماره برین و ته لاق دانی  
 تیدایه.

### دیکوی ئارینان به شی ناوچه ی سنه

۱ - ئارینان: دئی یه که له دیکوی ئارینان، ناوی دیکوی ئارینان له ناوی نه م دئی  
 گیراوه ته وه، له ۱۱ ک باکوری خوراوی سنه و هک باکوری شه قامی سنه مه ربوان دایه،  
 کوستانی و سارده سیره، دانیشنوان ۱۵۰۷ مال ۲۶۱، سوننی، کورد، ئاوله چوم و کانیاو.  
 به ره م: ده غل، دانه و یله، سیپایی، میوه، توتن، شوغل، کشت و کال. ئاژه ل داری زیگا،  
 ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه ی ناوه ندی و سه ره تایی - لوله که شی ئاو. به رق ته له فون  
 حوجره ی فه قئی - پوشت، بنکه ی ته ندورستی، پاسگای ژاندارمری، حه مام - فروشگای  
 هاواری، نه وت فروشی، به قالی، قه ساوی چای خانه، ته عمیرگای ماشین، ئاسنگه ری -  
 ناش.

۲ - ئاجگه ره: دئی یه که له دیکوی ئارینان به شی ناوچه ی سنه. له ۶ ک باکوری  
 خوراوی سنه ۱۶ ک باکوری شه قامی سنه مه ربوان دایه: کوستانی و سارده سیره، دانیشنوان



۲۴۷ مآل ۴۱ سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه وئله. سپیایی، میوه، توتن، شوغل کشت و کال. ئاژه ل داری، رینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه، به رق. لوله که شی ئاو. به م دی ده لئین (هه شر - گه ره) شه خس - حه مام - پوبست - به قالی، قه ساوی، چای خانه. ئاش.

۳ - تازاوا ی دووه یسه - دی یه که له دیکۆی ئارینان به شی ناوچه ی سنه. له ۱۶ ک باکوری خۆراوای سنه و ۳ ک ساروقامیش و له نیوان دیکانی دووه یسه و چل گه دایه. کوستانی و سارده سیړه، دانیشتوان ۷۰ مآل ۱۱ سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م. ده غل دانه وئله، سپیایی، شوغل، کشت و کال ئاژه ل داری رینگا ماشین ره و مزگه وت،

۴ - توووار ی - سه مه دی - دی یه که له دیکۆی ئارینان به شی ناوچه ی سنه: له ۲۵ ک باکوری خۆراوای سنه و ۱۱ ک ساروقامیش و ۴ ک باکوری شه قامی سنه مه ریوان دایه، کوستانی و سارده سیړه. دانیشتوان ۵۸۳ مآل ۸۹ سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه وئله، سپیایی چنارستان، شوغل کشت و کال، ئاژه ل داری - رینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه - شه خس، ئاوی لوله که شی، ئاش.

۵ - چل گه زی: دی یه که له دیکۆی ئارینان به شی ناوچه ی سنه. له ۱۷ ک باکوری سنه و ۵ ک ساروقامیش و ۷ ک خۆراوای شه قامی سنه دیوانده ره دایه، کوستانی و سارده سیړه، دانیشتوان ۱۴۸ مآل ۲۴ سوننی، کورد، ئاوله چۆم و کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری - رینگا ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه، شه خس، ئاوی لوله که شی،

۶ - چه تان: دی یه که له دیکۆی ئارینان به شی ناوچه ی سنه. له ۲۵ ک باکوری خۆراوای سنه و ۲۳ ک ساروقامیش و له نیوان دیکانی. دو وه یسه و هه لکۆر دایه ، کوستانی و سارده سیړه. دانیشتوان ۲۸۶ مآل ۵۵ سوننی، کورد، ئاوله چۆم و کانیاو، به رهه م: ده غل دانه وئله - سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری - رینگا، ماشین ره و - مزگه وت، فیرگه، نه جازی، به قالی، ئاش، فروشگای هاویاری،

۷ - دو وه یسه: دی یه که له دیکۆی ئارینان به شی ناوچه ی سنه. له ۲۰ ک باکوری خۆراوای سنه و ۷ ک ساروقامیش و ۸ ک باکوری شه قامی سنه مه ریوان دایه

کوئستانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۶۱ مآل: ۹۲ سونئی، کورد، ئاوله چۆمی فه رها داوا و کانیاو، به رهه م: ده غلّ دانه وئله، سپیایی شوغلّ، کشت و کالّ، ئاژه لّ داری، رّیگا، ماشین رّه و مزگه وت، فیرگه، فروشگای هاویاری، نه وت فروشی، به قالّی، ناش،

۸- ساتیله: دئی یه که له دیکۆی ئارینان به شی ناوچه ی سنه، له ۱۳ ک باکوری سنه و ۳ ل. شه قامی سنه - سه قز دایه - کوئستانی و سارده سیّره، دانیشتوان، ۱۱۰، مآل ۲۱، سونئی، کورد، ئاوله چۆمی ساتیله و کانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، شوغلّ کشت و کالّ، ئاژه لّ داری، رّیگا، ماشین رّه و. مزگه وت، فیرگه، ئاسه واری مزگه و تیکی کۆن به ناوی (مزگه وتی) حه زره تی عومه ر) له م دیدا تا چه ند سالّ له مه پیش مابوو. به لام به داخه وه نیستاکه شوینه واری نه ماوه، به رق، لوله که شی، ئاو.

۹- ساروقامیش: دئی ناوه ندی دیکۆی ئارینانی به شی ناوچه ی سنه یه. له ۱۴ ک باکوری سنه واک خوراوی شه قامی سنه - سه قز و ۱ ک سه ددی قشلاخ دایه - کوئستانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۹۴۹ مآل: ۱۶۶ سونئی، کورد، ئاوله سه دد و کانیاو، به رهه م: ده غلّ دانه وئله، سپیایی، شوغلّ کشت و کالّ، ئاژه لّ داری - رّیگا ماشین رّه و، مزگه وت، فیرگه ی سه ره تایی، ته له فون، به رق - ئاوی لوله که شی، شیرکه تی هاویاری - نه وت فروشی ئاسنگه ری - ناش.

۱۰- سوره دزه: دئی یه که له دیکۆی ئارینان به شی ناوچه ی سنه له ۴ ک باکوری سنه و ۳ ک شه قامی سنه مه رینان دایه کوئستانی و سارده سیّره، دانیشتوان، ۳۶۲، مآل: ۶۳، سونئی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، میوه، ته ره کاری، رّیگا، ماشین رّه و، مزگه وت، فیرگه ی سه ره تایی، به رق، لوله که شی، ئاو. شه خس، به قالّی

۱۱- سوفیان: دئی یه که له دیکۆی ئارینان به شی ناوچه ی سنه، له ۱۲ ک باکوری خوراوی سنه و ۵ ک ساروقامیش و ۴ ک باکوری شه قامی سنه مه رینان دایه، کوئستانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۲۶۱ مآل: ۴۴ سونئی، کورد، ئاوله چۆم و کانیاو. به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، میوه، شوغلّ، کشت و کالّ، ئاژه لّ داری، رّیگا ماشین رّه و مزگه وت، فیرگه، ئاوی لوله که شی، به رق، به قالّی،

۱۲ - شه قه به ردی سه پید موحه یه ددین: ۲۹ ک سنه

۱۳ - قولقوله ی چه تان: دئی یه که له دیکۆی ئارینان به شی ناوچه ی سنه. له ۲۸ ک باکوری خۆراوای سنه و ۲۰ ک ساروقامیش و له نیوان دیکانی چه تان و گا وده ره دایه. کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۱۱۱، مال: ۲۱، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا، ماشین ره و، مزگه وت فیرگه: ده سکردی ژنان، قالیچه، جاجم، به ره.

۱۴ - که له کان: دئی یه که له دیکۆی ئارینان به شی ناوچه ی سنه، له ۱۷ ک باکوری خۆراوای سنه و ۹ ک ساروقامیش و ۸ ک باکوری شه قامی سنه مه ریوان دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۱۹۶، مال: ۶۳، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه ی سه ره تایی وژانومی، به قالی - قه ساوی،

۱۵ - گه رماش: دئی یه که له دیکۆی ئارینان به شی ناوچه ی سنه، له ۱۹ ک سنه و ۴ ک باشوری شه قامی سنه مه ریوان و ۱۴ ک ساروقامیش دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۲۳۸، مال: ۴۷، سوننی، ئاوله چۆم و کانیاو، به رهه م، دانه وئله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه، شه خس،

۱۶ - گاوده ره: دئی یه که له دیکۆی ئارینان به شی ناوچه ی سنه، له ۲۹ ک باکوری خۆراوای سنه و ۱۴ ک ساروقامیش و له نیوان دیکانی قولقوله و توواری دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۲۸۹، مال: ۴۳، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه، ئاوی لوله که شی

۱۷ - موغیناوا (قه لا په یوه ند): دئی یه که ه دیکۆی ئارینان به شی ناوچه ی سنه، له ۲۷ ک باکوری خۆراوای سنه و ۱۳ ک ساروقامیش و له نیوان دیکانی، خاک رۆزی، و چه تان دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۴۱، مال: ۴، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه، نه م دئی، به (قه لا په یوه ند) به ناو بانگه:

۱۸ - نه وه ژه: دئی یه که له دیکۆی ئارینان به شی ناوچه ی سنه له ۱۴ ک خورواوی سنه و ۸ ک باشوری شه قامی سنه مه ریوان دایه، کویتانی و سارده سیّره، دانیشتان، ۱۰۸۰ مال، ۱۰۶ سونتی، کورد، ئاوله چۆمی نه وه ژه و کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه و ئله، سپیایی، گشت جوّره میوه، ته ژه کاری، چنارستان، شوغل کشت و کال، ئاژه ل داری، زیگا ماشین ژه ، مزگه وت، فیرگه، گلگۆی زانای به ناو بانگی کوردستان ئایه توللاموچه ممه د مه ردوخ، له م دئی دایه،

### ۲- دیکۆی ئاویده ر به شی ناوچه ی سنه

دیکۆی ئاویده ر - که به ناوی کتیی میژوویی ئاویده ر - ه وه ناونراوه: خاوه نی ۱۸ دئی و موچه یه کو و قاوه خانه یه که - ژووبه ره که ی ۱۹۴/۵ ک - ی چوار گوشه یه و ۸۵۷۷ کس دانیشتوی هه یه، سنوری به م جوّره یه

۱ - له باکوره وه به: دیکۆی - ئارینان و - ده وروبه ری سنه -

۲ - له باشوره وه به: دیکۆی نه ژان و ژاوه زوی خوّره لات.

۳ - له خورواواوه به: دیکۆی ژاوه زوی خوّره لات و ناوچه ی مه ریوان (دیکۆی ژاوه زوی خورواوا)

۴ - له خوّره لاتّه وه به: دیکو کانی - ده وروبه ری سنه و نه ژانه وه نوساوه: کتیی به رز

زنجیره کتیی به رز و ئاوداروزه نویره میژویی ئاویده ر، به شی زۆرتی نه م دیکۆیه ی بریوه ته به رخوی -

کتیی - ئاویده ر - له باشوری خورواوی شاری سنه دا سه ر به رز و گه ش و به دیمه ن ژاوه ستاوه، کتییکی میژویی یه و هه زاران باس و رووداوی تال و شیرینی له سینیه ی خۆیدا نویسه، یه کی له وانه، له په رتووکی جه غرافیای خورواوی ئیران - به پیتووسی - عه ماده ددینی ده و له تشاهی - وه هانوسراوه:

حه زه تی زه زده شت له قه راخی (باشوری) گۆلی ورمی هاتووه ته دنیاوه، پاشان هه ر له وی خوای گه وره کردویه تی به پیغه مبه ر و سروشی بۆناردوه، به لام (وه ک گشت

پیغه مبه زان که به ده ست گه له که ی خوځانه وه ره نج و نازاریان دیوه) خه لکی ولات بیجگه له وه که گوئی بو ناگرن، نه زبه تیش نه دهن و ناچاری ده که ن نه و شوینه به جی بیللی نه ویش به فه رمانی خودا کوچ ده کا و دیته سه ر کیوی - ناوشی ده رینه (ناویده ر) ی کوردستان، ماوه یه کیعیش له وی ده مینیتته وه، له لایه ن خودای بی وینه و تواناوه - سروشی دووه می بودی و فه رمانی زاگه یاندنی - فه رمانه کانی خوی - به خه لکی - پی زاده گه یندری، نه ویش خه لکی - کوردستان - بو،

تاک په رستی و باوه ر به رۆژی دواپی، بیرو بزاوو و ته وکرده وه ی باش - بانگ - نه دیتی، ده لی نه گه ر به ده نگمه وه بین و نه وه ی خودا فه رمانی پیم داوه ره عه مه لی بین، نه وه هه رله م دنیا و له م سه رزه وینه، که وینه ی به هه شتی به رینه، ده بنه خاوه نی هیزوده سه لات، ریز و شکو و گه وری و هات ، له و جیهانیش به هه شتی رازاوه ی خوا. گشت خوشی و خیر و بیرتکی تیدایه، به لام نه گه ر خوله فه رمانی ده رچن و پشت له خوا هه ل که ن ، نه وه کزوداما و ورترچه پوکه ده بن، جابه داخه وه لیله یش خه لکن باشی به ده نگه وه نایه ن، دواپی ماوه یی - زه رده شت (د) ناچار کرا که ناوشی ده رینه و ناوی ساردوسوکی کانی (شفا) به جی بیللی و پچی بوولاتی کوردستانی (باکتریا) و له سه ر کیوی (هوگر) له نزیکه ئیستا که ی شاری - دینه وه ر - خوی بگریته وه - دواپی ماوه یی هه رله م شوینه - سی هه مین سروشی ی خودای گه وری بودی و فه رمانی خودا<sup>۱</sup>

به خه لکی زاده گه ینی، خه لکیش نیمانی پی دین، له مه ولا زه رده شت پیغه مبه ر له وی ده مینیتته وه، هه ر به م هوپه وه نه و شوینه به (دینه وه ر) یانی دین و ئابینی خواوه ره و لیله جی گیر به، ناودیر ده کری.

دیی ناوه ندی دیکوی - ناویده ر - دیی خوش و به دیمه نی (حه سه ناوا) یه که ماوه یه کی زور پایته ختی فه رمانزه واکانی هوژی به هیزی ئارده لان بووه، نه سه واری قه لآیی له سه ر کیوی باشوری خوړاوی حه سه ناوا ده لی: ماوه یی شوینی فه رمانزه وایی - نه رده لانه کان بووم، تا سلیمان خانی نه رده لان منی رووخاندو شوینی فه رمانزه وایی خوی گوژاوه بو (قه لآی سنه):

تایبه تیه کانی دیی - حه سه ناوا - ۱ - له سه ر شه قامی سنه - ته وریوه ر دایه و زوری ی زیگای دیکانی ده وریوه ری له م شه قامه جیاده بیتته وه.

۲ - نه م دئی خاوه نی فیرگه ی سه ره تایی وړانومایی، مزگه وت. پاسگای ژاندارمه ری،  
حه مام - ناوه ندی بیهداشت (پاکی) و ده رمانی - ته له یفون، به رق، فروشگای هاویاری،  
نه وت فروشی - به قالی، قه ساوی ئاسنگه ری: ته عمیرگای ماشین، ئاشی به رقی،  
قاوه خانه و شتی تره، ۳ - دئی یه کی به ناو بانگ و میژوویی یه: ۴ - شوینه که ی هه ل گری  
ئاوه دانی و زور بوون و خویش بوونه.

سنوری دئی حه سه ناوا که له ۷ ک شاری سنه دایه به م جوړه یه:

۱ - له باکوره وه به شاری سنه وه ۲ - له باشوره وه به دئی وشکه دو له وه ۳ - له  
خوړاواوه به زه وی دئی - ده ربه ند و دئی - عه مبه ربزانه وه ۴ - له خوړه لاته وه به زه وی  
دیکانی - قه رادیان، خانه قا. گریزه - سرنجیانه ی خواریسه ره وه ونوساوه.

زیگا و بان - ریگای حه سه ناوا به: وشکه دو ل و چناره

۲ - ریگای حه سه ناوا به: گه نمان و - گه زنه

۳ - ریگای حه سه ناوا به دیکانی: کانی میشکانی. کیلانه مه لیکشانی خواریسه ری.

زینان. که له م ریگایسه هه بو دیکانی - دادانه و - که رجو - ده چی

۴ - ریگای حه سه ناوا به دیکانی - مه ره بزانه - دانه - که رجو -

له ۱۸ دئی نه م دیکویه ۳ دی شه قامی ئیسفالتی هه یه و ۶ دئی ریگای خیزریزه و ۸

دیش ریگای خاکی، ته نیادی یه کی، دئی، گوله، ریگای ماشین نی یه.

دورترین دئی به - حه سه ناوا - دئی - که رجو - ۲۷ ک دووره - نزیکترین دیش دئی -

ده ربه نده ۶ ک دووره -

۱ - جه ننگه ل بانی حه سه ناوا: له ۷ ک سنه و ۱ ک حه سه ناوا دایه.

۲ - چناره: دئی یه که له دیکوی ئاویده ره به شی ناوچه ی سنه. له ۱۶ ک باشوری

خوړاوا ی سنه و ۲ ک خوړاوا ی شه قامی سنه کامیاران و ۱۰ ک حه سه ناوا

دایه - کوستانی و سارده سیړه، دانیشتوان ۱۸۹ مآل ۳۱، سونتی، کورد. مزگه وت: میرگه

۳ - حه سه ناوا: دئی ناوه ندی دیکوی ئاویده ره، له ۶ ک باشوری سنه و ۵ ک

خوړاوا ی شه قامی سنه کامیاران دایه. کوستانی و سارده سیړه، دانیشتوان: ۱۷۵۳ مآل ۳۲۸

سیونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به ره م، ده غل، دانه و ئله، میوه، برنج گرده، سپیایی، شوغل،

کشت و کال، ئازه ل داری، ریگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه ی سه ره تایی. وړانومایی،

پاسگای ژاندرمهری، حمام، بنکه‌ی تهن‌روستی، پُست، تله‌فون، ناوی لوله‌کشی نهم دی له پیش دروست کردنی شاری سنه‌دا، ناوه‌ند و حه‌شارگای ئارده‌لانه‌کان بووه. له سه‌ر کینوی نزیکی دینی حه‌سه‌ناوا، نه‌سه‌واری مه‌ت‌ریز و قه‌لایه‌کی کۆن به‌ر چاو ده‌که‌وی. به‌رق

**۴- ده‌ربه‌ند:** دینی‌که له دیکۆی ئاویده‌ر به‌شی ناوچه‌ی سنه، له ۱۲ ک باشوری خۆراوای سنه و ۶ ک حه‌سه‌ناوا دایه‌ کۆیستانی و سارده‌ سیره، دانیشتوان ۱۷۳، مال ۳۴، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ریگا، ماشین‌په‌و مزگه‌وت، فیرگه.

**۵- دادانه:** دینی‌که له دیکۆی ئاویده‌ر به‌شی ناوچه‌ی سنه، له ۲۲ ک باشوری خۆراوای سنه و ۱۶ ک حه‌سه‌ناوا، له نیوان دیکانی عه‌مه‌ریزان، که‌رجو دایه، کۆیستانی و سارده‌ سیره، دانیشتوان ۱۹۰۹، مال ۱۹۸، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ریگا، ماشین‌په‌و مزگه‌وت، فیرگه، به‌رق.

**۶- زیندان:** دینی‌که له دیکۆی ئاویده‌ر به‌شی ناوچه‌ی سنه، له ۲۰ ک باشوری خۆراوای سنه و ۱۴ ک حه‌سه‌ناوا و له نیوان دیکانی کیلانه و ته‌ختایه. کۆیستانی و سارده‌ سیره، دانیشتوان ۲۰۴، مال ۳۲، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویل، مزگه‌وت، فیرگه.

**۷- سه‌ر سوپیه‌ی سه‌ری:** دینی‌که له دیکۆی ئاویده‌ر به‌شی ناوچه‌ی سنه، له ۱۷ ک باشوری خۆراوای سنه و ۱۵ ک باکوری خۆراوای شه‌قامی سنه‌ کامیاران و ۱۱ ک حه‌سه‌ناوا دایه. کۆیستانی و سارده‌ سیره، دانیشتوان ۱۰، مال ۵، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، مزگه‌وت.

**۸- سه‌ر سوپیه‌ی خواری:** دینی‌که له دیکۆی ئاویده‌ر به‌شی ناوچه‌ی سنه، له ۱۸ ک باشوری خۆراوای سنه و ۱۲ ک شه‌قامی سنه‌ کامیاران دایه. کۆیستانی و سارده‌ سیره، دانیشتوان ۴۳، مال ۸، سوننی، کورد، ئاو له کانیاو، به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ریگا، ماشین‌په‌و مزگه‌وت، فیرگه.

**۹- عه‌مه‌ریزان:** دینی‌که له دیکۆی ئاویده‌ر به‌شی ناوچه‌ی سنه، له ۱۳ ک

باشوری خورواوی سنه و، ۷ ک حه سه ناوا دایه: کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان؛ ۴۴۷ مال؛ ۸۹ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م؛ ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل؛ کشت و کال، ئاژه ل داری، رینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه. به رقی -

۱۰ - قاوه خانه ی که ره سبی: له ۱۴ ک سنه و ۸ ک حه سه ناوا دایه

۱۱ - کانی میشکان: دئی یه که له دیکوی ئایده ر به شی ناوچه ی سنه. له ۱۵ ک باشوری خورواوی سنه و ۹ ک خورواوی شه قامی سنه کامیاران دایه، کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان؛ ۴۳۳، مال؛ ۷۷، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م؛ ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل؛ کشت و کال، ئاژه ل داری، رینگا؛ ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه، نه بولوه فا - معتمدی - کانی میشکانی - نوسه ر و زانای پایه به رز و خاوه نی په رتووکی - ارث دراسلام - و - اصول الفقه شافعی - به زمانی فارسی - خه لکی نه م دئی یه

۱۲ - که رجو: دئی یه که له دیکوی ئایده ر به شی ناوچه ی سنه. له ۲۳ ک باشوری خورواوی سنه و ۱۷ ک حه سه ناوا و له نیوان دیکانی: گه رماشع دا دانه، کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان؛ ۱۶۹۴، مال؛ ۳۱۱، سونتی، کورد، ئاوله چوم و کانیاو، به رهه م؛ ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل؛ کشت و کال و ئاژه ل داری، رینگا؛ ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه ی سه ره تایی و زانومایی. ناو. به رقی .

۱۳ - که ره سبی: دئی یه که له دیکوی ئایده ر به شی ناوچه ی سنه. له ۱۶ ک باشوری خورواوی سنه و ۱۰ ک حه سه ناوا و له نیوان دیکانی: کانی میشکان و دایه. کویتسانی و سارده سیره دانیشتوان ۵۰۲ مال ۸۶ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل، کشت و کال ئاژه ل داری، رینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه

۱۴ - که وئله: دئی یه که له دیکوی ئایده ر به شی ناوچه ی سنه. له ۲۰ ک باشوری خورواوی سنه و ۱۴ ک حه سه ناوا دایه، کویتسانی و سارده سیره دانیشتوان؛ ۳۵، مال؛ ۷ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل؛ کشت و کال، ئاژه ل داری، رینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه،

۱۵ - کیلان: دئی یه که له دیکوی ئایده ر به شی ناوچه ی سنه. له ۱۷ ک باشوری



خۆراوای سنه و ۱۱ ك حه سه ناوا و له نیوان دیکانی. کانی میشکاک ۵ دایه؛ کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان؛ ۱۰۰۳؛ مال؛ ۱۷۱، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م؛ ده غلّ دانه وئله، سپیایی، شوغلّ کشت و کالّ، ئازهلّ داری، زینگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه ی سه ره تایی و زانومایی.

۱۶ - گه زنه: دئی به که له دیکۆی ئاویده ر به شی ناوچه ی سنه. له ۱۷ ك باشوری خۆراوای سنه و ۳ ك خۆراوای شه قامی سنه کامیاران و ۱۱ ك حه سه ناوا دایه. کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان؛ ۱۰۰، مال؛ ۱۷، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م؛ ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، شوغلّ، کشت و کالّ، ئازهلّ داری، زینگا ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه.

۱۷ - گه نمان: دئی به که له دیکۆی ئاویده ر به شی ناوچه ی سنه، له ۱۵ ك باشوری خۆراوای سنه و ۵ ك خۆراوای شه قامی سنه کامیاران دایه. کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان؛ ۲۵۴، مال؛ ۴۳، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م؛ ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، شوغلّ، کشت و کالّ، ئازهلّ داری، زینگا ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه.

۱۸ - مه لیکشانی سه ری: دئی به که له دیکۆی ئاویده ر به شی ناوچه ی سنه. له ۲۰ ك باشوری خۆراوای سنه و ۱۴ ك حه سه ناوا و له نیوان دیکانی. کێلانه و دایه. کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۲۷۷ مال ۵۰ - سوننی - کورد. مزگه وت. فیرگه.

۱۹ - مه لیکشانی خوارئ: له ۲۰ ك باشوری خۆراوای سنه و ۱۴ ك حه سه ناوا دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان؛ ۱۲۷، مال؛ ۲۸، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو به رهه م؛ ده غلّ دانه وئله، سپیایی، شوغلّ، کشت و کالّ، ئازهلّ داری، زینگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه.

۲۰ - وشکه دۆل: دئی به که له دیکۆی ئاویده ر به شی ناوچه ی سنه، له ۱۱ ك باشوری خۆراوای سنه و ۵ ك حه سه ناوا دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان؛ ۲۱۴ مال ۳۵، سوننی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م؛ ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، شوغلّ، کشت و کالّ، ئازهلّ داری، زینگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه.

### ۳- دیکۆی حوسه یناوی باشوری

دیکۆی تازه ی حوسه یناوی باشوری. له ۲۳ دئی پێک هاتوه و ژوبه ره که ی ۳۸۹ کم - ی چوار گوشه یه و حه شیمه تی ۶۳۳۶ که سه. یانی له هه ر، کم - یکی چوار گوشه دا، ۱۶/۲۸ که س نیشته جی یه.

ئه م دیکۆ له باکورئ شاری سنه و له باشوری ده شتی (کانی نیمه رۆژه) داهه لکه وتوه و سنوریشی به م جوړه یه:

۱ - له باکوره وه به دیکۆی حوسه یناوی باکوری ۲ - له خوړه لاته وه به دیکۆی قوروچای له یلاخی ناوچه ی قورووه ۳ - له باشوره وه به دیکۆی ده وروبه ری سنه ۴ - له خوړاواوه به دیکۆی سارال و ئارینه وه نوساوه -

ئه م دیکۆیه ناوچه یه کی کویتسانی و سارده سیره به لām هاوینان فینک و ئارانه، چۆنی قشلاخ که له به رزایی یه کانی. هه مڕۆله. که ژێ که ران. باقلاوا. خرکه و گزانه وه سه رچاوه ده گری و به شیوه ته نگه لان و هه لديره کانی (قه ساوخانه) له باکور به ره و باشورتی ده په زی و ده رژیته ناو سه دی (قشلاخه وه)

شه قامی سنه. بۆبیجار. دیوانده ره. سه قز، به هوی ئه م سه دده وه نزیککی سی (۳۰) کم پیچی خواردوه و دورکه و توه ته وه.

ئه م شه قامه به ناو توتیل و ده ره ی قه ساوخانه و به به ر دئی حوسه یناوا داده رۆا - دیکانی ئه م دیکۆله داویتی ته پولکه و شیووده ره، به ر خوړه تاوه کانیدا به دی هاتون. ناوی دیکانی له چۆمیلکه و کانیاهه خودا پێداوه کانی وه ده س دیت.

به رهه می گرنگی ئه م دیکۆ. گه نم، جو، نوک، نيسک، سپایی، چنارستان به رهه می ئازه ل و مڕومالیا ته، گه وره دیکانی بریه تین له مانه ۱ - باینچۆ ۲ - ماچکه.

دئی حوسه یناوا که حه شیمه تی ۱۰۰۳ که سه و له سه ر شه قامی سنه. سه قزدا هه لکه وتوه و ده توانی دیکانی پێکه وه په یوه ندبدا و نیازیان به جی بیتی، به ناوه ندی ئه م دیکۆ دانراوه.

سنوری حوسه یناوا به م جوړه یه -

۱ - له باکوره وه به دیکانی. باقراوا و منصور بلاخی ۲ - له باشوره وه به دیکانی - عه بباساوا و دۆلبه ندی ۳ - له خوړه لاته وه به دیکانی جه وریلان و باینچقلو ۴ - له

خوړاواوه به ددې گزانی خواری وه نوساوه، رژگای خیزرژری حوسه یناوا بو باینچو و کوچک چه رمو ده روا که زورتری دیکانی له م ژتوه هاتو چوده که ن. رژگا بو گشت دیکانی ده چی - ۲ ددې رژگای نیسفالته ت ۸ ددې رژگای خیزرژری، ۱۳ دی رژگای خاکی هه یه -

نزیکتین ددې به حوسه یناوا ددې عه بباس وایه که ۵ کم دوره - دورترین ددې یش ددې عه لیخانی یه ۴۵ کم - دوره -

له م ۲۳ ددې یه ۱۹ ددې قوتابخانه ی سه ره تایي. یه ک ددې فیرگه ی زانومایی ۵۰ که لاسی نوهزه تی خویندن فیر کردن، ۲۳ ژمژگه وت. یه ک ددې فته ری جیهاد. پاسگا، ناوه ندی خزمه تی ناوایی ۳ بخه مام، ۳ ناوه ندی ده رمانی و خاوتنی. ۱۳ ددې سندوقی پوستی. یه ک ناوه ندی ته له فون، ۱۴ ددې لوله که شی، ۶ ددې به رق، ۴ ددې فروشگای هاویاری، ۳ ددې وت فروشی، ۷ ددې شتی تری تیدایه.

### ناوی دیکانی به ژیزی نه لفوی

۱ - **باینچقلو:** ددې یه که له دیکوی حوسه یناوا ی باشوری ناوچه ی سنه. له ۴۷ ک باکوری سنه و ۵ ک حوسه یناوا دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۳۲۹، مال: ۵۷، سونتی، کورد، ناوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ناژه ل داری، رژگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه، ناوی لوله که شی، ناش

۲ - **باینچو:** ددې یه که له دیکوی حوسه یناوا ی باشوری ناوچه ی سنه. له ۴۰ ک باکوری سنه و ۱۴ ک حوسه یناوا دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۱۰۰۲، مال: ۹۰، سونتی، کورد، سه یید، ناوله کانیاو و چوم، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و ناژه ل داری، رژگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه، شه خس، حه مام، ده رمانگا، پوست، ناوی لوله که شی، نه جاری، فروشگای. هاویاری، ناش، گلکوی (باوه شیخ احمد) له م دیدایه.

۳ - **بازی روا:** ددې یه که له دیکوی حوسه یناوا ی باشوری ناوچه ی سنه. له ۳۳ ک باکوری سنه و ۸ ک حوسه یناوا، دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۲۷۷، مال: ۴۴، سونتی، کورد، ناوله کانیاو و چوم، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی، شوغل: کشت و کال

و نازه ل داری، رینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه، به قالی

۴ - تازاواى دوكتور واسیع «تازاواى عیساده ره. دئی یه که له دیکۆى حوسه یناواى باشورى ناوچه ی سنه. له ۴۷ ك باکوری سنه و ۱۴ ك حوسه یناوا، دایه، کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان، ۸۶، مال ۱۵، سونتی، کورد، ناوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و نازه ل داری، رینگا ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۵ - تازاواى قه ره ول: دئی یه که له دیکۆى حوسه یناواى باشورى ناوچه ی سنه. له ۴۶ ك باکوری سنه و ۱۲ ك حوسه یناوا و له نیوان دیکانی قه ره ول دایه، کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان، ۱۸۴، مال ۲۷، سونتی، کورد، ناوله کانیاو و چۆم، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال و نازه ل داری، رینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه، شه خس، به قالی، ناش.

۶ - جه وریلان: دئی یه که له دیکۆى حوسه یناواى باشورى ناوچه ی سنه. له ۴۷ ك باکوری سنه و ۵ ك حوسه یناوا دایه، کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان، ۲۸۱، مال ۴۸، سونتی، کورد، ناوله کانیاو و چۆم، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، رینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه، ناوی لوله که شی. به رق.

۷ - چه رمیله: دئی یه که له دیکۆى حوسه یناواى باشورى ناوچه ی سنه. له ۵۴ كم - ی باکوری سنه و ۱۲ كم - ی حوسه یناوا دایه، کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان، ۳۹۲، مال ۶۷، سونتی، کورد، ناوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، رینگا، ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه، ناوی لوله که شی، قه ساوی، به قالی، فروشگای هاویاری.

۸ - چرنو: دئی یه که له دیکۆى حوسه یناواى باشورى ناوچه ی سنه. له ۲۰ كم - ی باکوری سنه و ۳۳ كم - ی حوسه یناوا دایه، کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان، ۲۹۶، مال ۴۶، سونتی، کورد، ناوله چۆم و کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، رینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۹ - حوسه یناوا: دی ناوه ندی دیکۆى حوسه یناواى باشورى ناوچه ی سنه. له

۴۲ کم - ی باکوری سنه و له سه ره شه قامی ئیسفاله تی سنه دیوانده ره دایه، کویتسانی سارده سیّره، دانیشتوان، ۱۰۸۴، مال ۱۸۱ سونتی، کورد، ئاوله چۆم و کانیاو، به رهه م: ده غلّ دانه وئله، سپیایی، چنارستان، ته ره کاری، شوغلّ: کشت و کالّ، ئاژه لّ داری، مامه له مزگه وت، قوتابخانه ی سه ره تایی، فیرگه ی زانومایی، ده رمانگا، جهاد، پاسگا، حه مام، ددان سازی، پوست (نامه به ر)، ته له فون، لوله که شی، به رق، دارتاشی، نه وت فروشی، قه ساوی، ته عمیرگای ماشین، ئاسنگه ری، ئاش، ده فتری ژن ماره برین، جوشکاری و به قالی وشتی تری تیدایه. مه لای ده رس وئری هه یه -

۱۰ - خه لیفه ته رخان: دئی یه که له دیکۆی حوسه یناوی باشوری ناوچه ی سنه. له ۴۳ کم - ی باکوری سنه و ۹ ک حوسه یناوا دایه، کویتسانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۲۱۵، مال ۳۴، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو و چۆم، به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، شوغلّ: کشت و کالّ، ئاژه لّ داری، زینگا ۳ کم، له شه قامی ئیسفالت دوره، مزگه وت، قوتابخانه، نه م دئی به ناوی پیاو چاکئی، که قسنه که ی له قه راخی چۆم دایه، ناوئراوه (خه لیفه ته رخان) لوله که شی، به رق، نه وت فروشی.

۱۱ - خاکروزی: دئی یه که له دیکۆی حوسه یناوی باشوری ناوچه ی سنه. له ۵۶ کم - ی سنه و ۳۰ کم - ی حوسه یناوا دایه، کویتسانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۷۴، مال ۱۵، سونتی، کورد، ئاوله چۆم و کانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، شوغلّ: کشت و کالّ، ئاژه لّ داری، زینگا، ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه، لوله که شی، شه خس

۱۲ - دۆلبه ندی: دئی یه که له دیکۆی حوسه یناوی باشوری ناوچه ی سنه. له ۳۸ کم - ی باکوری سنه و ۸ کم - ی حوسه یناوا دایه، کویتسانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۱۹۸، مال ۲۸، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، شوغلّ: کشت و کالّ، ئاژه لّ داری، زینگا، ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه.

۱۳ - سه را باینچقلو: دئی یه که له دیکۆی حوسه یناوی باشوری ناوچه ی سنه. له ۵۲ کم - ی سنه و ۱۰ کم - ی حوسه یناوا دایه، کویتسانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۲۵۰، مال ۴۴، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، شوغلّ: کشت و کالّ، ئاژه لّ داری، زینگا، ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه.

۱۴ - شیخ وه سیم: دئی یه که له دیکۆی حوسه یناواى باشورى ناوچه ی سنه. له ۵۴ کم - ی سنه و ۱۲ کم - ی حوسه یناوا دایه، کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۲۰۱، مآل ۳۵ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا، ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه.

۱۵ - عه باساوا (هه باساوا): دئی یه که له دیکۆی حوسه یناواى باشورى ناوچه ی سنه. له ۳۵ کم - ی سنه و ۵ کم - ی حوسه یناوا دایه، کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۵۰، مآل ۹، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه.

۱۶ - عه لیخان: دئی یه که له دیکۆی حوسه یناواى باشورى ناوچه ی سنه. له ۱۳ کم - سنه و ۱۳ کم - ی حوسه یناوا دایه، کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۷۲، مآل ۱۳، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه.

۱۷ - قلوره: دئی یه که له دیکۆی حوسه یناواى باشورى ناوچه ی سنه، له ۵۰ کم - ی سنه و ۲۵ کم - ی حوسه یناوا دایه، کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۶۲، مآل ۱۱، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا، ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه.

۱۸ - کوچک چه رهو: دئی یه که له دیکۆی حوسه یناواى باشورى ناوچه ی سنه له ۴۴ کم - ی سنه و ۱۹ کم - ی حوسه یناوا دایه، کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان ۲۲۸، مآل ۴۶، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو و چۆم به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا، ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه.

۱۹ - کرانی خوارى: دئی یه که له دیکۆی حوسه یناواى باشورى ناوچه ی سنه له ۴۰ کم - ی سنه و ۶ کم - ی حوسه یناوا دایه، کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان ۲۱۵، مآل ۳۸، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا ماشین ره و، مزگه وت، قوتابخانه.

۲۰ - ماچکه ی خوارى: دئی یه که له دیکۆی حوسه یناواى باشورى ناوچه ی

سنه له ۵۴ کم - ی سنه و ۲۱ کم - ی حوسه یناوا دایه، کوستانی و سارده سیّره، دانیشتوان، ۳۲۶، مالّ ۵۹، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو و چۆم، به رهه م: ده غلّ دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه لّ داری، زّنگا، ماشین زه و، مزگه وت، قوتابخانه.

۲۱ - ماچکه ی سه ری: دئی یه که له دیکۆی حوسه یناوا ی باشوری ناوچه ی سنه له ۵۲ کم - ی سنه و ۱۸ حوسه یناوا دایه، کوستانی و سارده سیّره، دانیشتوان، ۳۱۳، مالّ ۵۶، سونتی، کورد، ئاوله چۆم و کانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، چنارستان، شوغل: کشت و کال، ئاژه لّ داری، زّنگا، ماشین زه و، مزگه وت، قوتابخانه.

۲۲ - مامۆخی سه ری: دئی یه که له دیکۆی حوسه یناوا ی باشوری ناوچه ی سنه له ۳۱ کم - ی سنه و ۱۱ کم - ی حوسه یناوا دایه، کوستانی و سارده سیّره، دانیشتوان، ۱۷۰، مالّ ۳۴، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه لّ داری، زّنگا، ماشین زه و، مزگه وت، قوتابخانه.

۲۳ - مامۆخی خواری: دئی یه که له دیکۆی حوسه یناوا ی باشوری ناوچه ی سنه له ۲۸ کم - ی سنه و ۱۴ کم - ی حوسه یناوا دایه، کوستانی و سارده سیّره، دانیشتوان، ۲۳۱، مالّ ۳۶، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه لّ داری، زّنگا ماشین زه و، مزگه وت، قوتابخانه.

## ۲ - دیکۆی ده وره ری شاری سنه

دیکۆی - ده وره ر - ی سنه له ۳۱ دئی و ۳ مووچه پّیک هاتوو، ۴۸۰ ک چوار گۆشه رووبه رو ۱۶۴۲۷ که س دانیشتوی هه یه و سنوریشی به م جوّره یه.

۱ - له باکوره وه به دیکۆی حوسه یناوا ی باشوری

۲ - له باشوره وه به دیکۆی نه زان

۳ - له خوراواوه به دیکۆی ئازینان و ئاویده ر

۴ - له خوهره لاته وه به ناوچه ی - قوره وه - (دیکۆی قورچنای) به شی له یلاخه وه

نوساوه.

زه ویه کانی نه م دیکۆیه به هوّی چۆمی قشلاخ و - سه ددی قشلاخ - و چۆمه وردیله

کانی تری ئەم هه‌ریمه، برشت و به ره می باشیان هه‌یه و بۆ کشت و کال زۆر به که لک و به هرن

ناوه ندی ئەم دیکۆیه. دیتی به دیمه‌ن و به پیتی سه‌لواتاوا - یه که زۆرتر له ۲۹۹۸ که سی دانیشته هه‌یه و له م لاولای شه قامی نیسفالتی سنه - قوروه و - له داوینی کتوی سه‌خت و پیچ پیچی (سه‌لواتاوادا) هه‌لکه وتوه - که زۆر کویستان و به فرگرو ریگا یه کی چه توون و هه‌ل‌دیر بووه.

به لام نیستاکه ۵ توئیلی گه‌وره و چکوله‌ی لی دراوه و تازاده‌یی بو‌هاتوو چۆی ماشین خوشتره - سنوری دیتی سه‌لواتاوا، که له خۆره‌ه لاتی شاری سنه‌دا هه‌لکه وتوه به م جو‌ره‌یه:

۱ - له باکوره‌وه به دیتی: ده‌وله‌تاوای (کۆرکۆر)

۲ - له باشوره‌وه به دیتی: خه‌یاره و کانی کچک

۳ - له خۆره‌ه لاته‌وه به دیتی تازاوا و برایماوا گورگاوا - به شی دیکۆی قوروچای له

یلاخ

۴ - له خۆراواوه به دیکانی - به رازان و - ده‌وله‌تاوای (کۆرکۆره) وه‌نوساوه

دیکانی باکوری له‌ریگای شه‌قامی سنه‌به‌دیوانده‌ز و ریگای سنه‌به‌دیکانی: خلیجان

و باوه‌زیزه‌وه‌بۆ ناوه‌ندی - دیکو و ناوه‌ندی ناوچه (شاری سنه) په‌یوه‌ندیان هه‌یه.

دیکانی باشوری خۆزاوا، له‌ریگای شه‌قامی سنه‌کرماشان و ریگای پشتۆینه‌یی -

پولیس ریگای کرماشان بۆ پولیسی ریگای هه‌مه‌دان، هاتو چۆیان بۆ یه‌که‌هه‌یه، دیکانی

باشوری ئەم دیکۆیه له‌ریگای نیتوان دیکان پیکه‌وه‌گری دراوان و هاتوو چۆیان هه‌یه:

دورترین دیتی له‌سه‌لواتاواوه دیتی: عیساوه‌نزیکی ۳۰ ک نزیکترینیشیان ده‌وله‌تاوای

(کۆرکۆره) (۳) ک - دوره

له‌گشت ۳۱ دیتی و ۱۰ مووچه و شوین - ۲۳ دیتی فیرگه‌ی سه‌ره‌تایی و دیتی فیرگه‌ی

زانومایی، ۵ دیتی که‌لاسی (نوه‌زه‌تی) خوتندن و فیرکردن، ۲۵ دیتی مزگه‌وت، ۲ دیتی

شوینی ناوه‌ندی خزمه‌تی ناوایی، ۴ دیتی ناوه‌ندی خاوتینی و ده‌رمانی، ۳ دیتی ناوه‌ندی

ته‌لیفون، ۱۶ دیتی ناوی لوله‌که‌شی، ۲۰ دیتی به‌رق، ۷ دیتی لقی نه‌وت فروشی، ۶ دیتی

فروشگای هاویاری، ۷ دیتی ناش، ۴ دیتی حه‌مام وشتی تریشی. هه‌یه -

دیتی سه‌لواتاوا خاوه‌نی فیرگه‌ی سه‌ره‌تایی و ناوه‌ندی (زانومایی) و مزگه‌وته. ناوی

لوله‌که‌شی. به‌رق - ته‌له‌یفون. قه‌ساوی، به‌قالی. ته‌عمیرگای ماشین. که‌لاسی نوه‌زه‌تی



خویندن فیرکردن. ناوه ندی ده رمانی و خاوین ژاگرتن. چای خانه و شوینی نان خووری یه<sup>۱</sup>

## ناوی دیکانی به ریزی ته لفوی

۱ - ئاساوله: دئی یه که له دیکۆی ده وروبە ری سنه له ۴ ک باشوری خوهره لاتی سنه و قه راخی شه قامی سنه - کرماشان - و ۱۴ ک سه لواتاوا دایه. داوینه و سارده سیهر. دانیشتون ۱۰۸ مآل ۴۴ سونئی، کورد، ئاوله چۆمی و کانیاو. به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، ده سکردی ژنان، قالی، قالیچه، جاجم، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، مزگه وت، فیرگه.

۲ - باخی حاجی مه حمود: دئی کۆن بووه به لام ئیستاکه موچه یه و له دیوه ده کیلدری

۳ - باوه زیز: دئی یه که له دیکۆی ده وروبە ری سنه له ۹ ک باکوری سنه و ۴ ک خوهره لاتی شه قامی سنه دیوانده ره و ۱۴ ک سه لواتاوا دایه. کوستانی و سارده سیهر، دانیشتون ۱۹۱۲، مآل ۱۹۷، سونئی، کورد، ئاوله چۆمی کانیاو، به رهه م: ده غل دانه وئله، سپیایی، تری، چنارستان، ته زه کاری، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ریگا ماشین زه و، ده سکردی ژنان، جاجم، مزگه وت، فیرگه ی سه ره تایی وژانومایی. به رق - لوله که شی.

۴ - به رازان: دئی یه که له دیکۆی ده وروبە ری سنه له ۹ ک خوهره لاتی سنه و ۷ ک سه لواتاوا و ۳ ک باکوری شه قامی سنه قورووه دایه. داوینه و سارده سیهر، دانیشتون ۱۹۲ مآل ۳۷ سونئی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ریگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه، ده سکردی ژنان، قالیچه، جاجم ته م دی به رازی زور بوه بویه. ناویان ناوه - به رازان -

۴ - تیرگه ران: دئی یه که له دیکۆی ده وروبە ری سنه له ۱۶ ک باکوری سنه و ۲ ک خوهره لاتی شه قامی سنه دیوانده ره دایه. کوستانی و سارده سیهر، دانیشتون ۱۱۹ مآل ۱۸ سونئی، کورد، ئاوله چۆمی کانیاو، به رهه م: ده غل دانه وئله، سپیایی، توتن ته زه کاری شوغل: کشت و کال ئاژه ل داری، ریگا ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه.

۵ - خانقای سنه: دئی یه که له دیکۆی ده وروبهری سنه له ۵ ک خۆره لاتی سنه و ۱۷ ک سه لواتاوا دایه - دانیشتوان ۱۷۵ مال ۴۲، سونئی، کورد، مزگه وت - فیرگه.

۶ - خه لیجان: دئی یه که له دیکۆی ده وروبهری سنه له ۱۱ ک باکوری خۆره لاتی سنه و ۱ ک خۆره لاتی شه قامی سنه - دیوانده ره دایه. کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۷۳۱ مال ۱۴۵، سونئی، کورد، ئاوله کانیوا، به رهه م: ده غل دانه وئله، سپیایی، چنارستان، ته ره کاری، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا ماشین ره - مزگه وت، فیرگه.

۷ - خه یاره: دئی یه که له دیکۆی ده وروبهری سنه له ۱۵ ک باشوری خۆره لاتی سنه و ۵ ک باشوری شه قامی سنه. قورو و ۷ ک سه لواتاوا دایه. کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۵۹۲ مال ۱۳۵، سونئی، کورد، ئاوله کانیوا، به رهه م: ده غل، گشت جوهره میوه یی - تری، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، باخه وانی، ده سکردی ژنان قالیچه، جاجم به ره، زینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۸ - ده گایران: دئی یه که له دیکۆی ده وروبهری سنه له ۶ ک خۆره لاتی سنه و ۱۶ ک سه لواتاوا دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۵۴۹ مال ۱۰۵، سونئی، کورد. ئاوله کانیوا. به رهه م. ده غل و دانه وئله - میوه - شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری - زینگا ماشین ره و. مزگه وت - فیرگه - به رق - لوله که شی.

۹ - دوشان: دئی یه که له دیکۆی ده وروبهری سنه له ۷ ک باشوری خۆره لاتی سنه و ۲ ک خۆره لاتی شه قامی سنه کامیاران و ۱۹ ک سه لواتاوا دایه. داوینه و سارده سیره، دانیشتوان ۷۹۰ مال ۸۴۴، سونئی، کورد، ئاوله کانیوا، به رهه م: ده غل دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، مزگه وت، فیرگه.

۱۰ - ده وئله تاوای کۆر کۆره: دئی یه که له دیکۆی ده وروبهری سنه. له ک باکوری خۆره لاتی سنه و ک سه لواتاوا دایه. ته پۆلکه یی یه ، سارده سیره، دانیشتوان ۸۲۱ مال ۱۵۵، سونئی، کورد، ئاوله کانیوا، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۱۱ - سه لواتاوا : دئی ناوه ندی دیکۆی ده وروبهری، له ۱۵ ک خۆره لاتی

سنة و قه راخی شه قامی سنه قوروه دایه. کوستانانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۲۹۹۸، مال: ۵۳۳، سونتی، سه یید، کورد، ئاوله چۆم و کانیاوان، به رهه م: ده غل، دانه ویّله و سپیایی گشت جوّره میوه یی، به تایبه ت تری، ده سکردی ژنان قالی و قالیچه، جاجم، گه رده نه ی - سه لواتاوا که شه قامی سنه - قوروه ی پیدا ده روا - به کیکه له ناخوشتترین و هه لدیترترین شه قامی کوردستان، که ئیستا که به هوّی نو (۹) تونیللی که لیتی دراوه، بری هاتوو چۆی پیدا هاسان تر بووه. مزگه وت - فیگرگه - به رق - لوله که شی - ته له فون - به قسه ی خه لکی نه م دئی نه علیکی پیروزی پیغه مبه ر له م دیداهه یه - (خوازاناتره)

۱۲ - عیساده ر: دئی یه که له دیکۆی ده وروبه ر سنه - له ۲۴ ک باکوری سنه و ۳ ک خوّره لاتنی شه قامی سنه دیوانده ره دایه. کوستانانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۵۵، مال: ۱۰، سونتی، کورد، ئاوله چۆم و کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویّله، سنپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ده سکردی ژنان، به ره، ژینگا ماشین ره و، مزگه وت، فیگرگه.

۱۳ - فه ره جه: دئی یه که له دیکۆی ده وروبه ر سنه. له ۵ ک خوّره لاتنی سنه دایه که ئیستا بوه ته به شی له شاری سنه.

۱۴ - فروکه خانه ی سنه: له سه ر چۆمی قشلاخ و له ۵ کم - ی خوّره لاتنی سنه دایه

۱۵ - قار: دئی یه که له دیکۆی ده وروبه ری سنه، له ۷ ک باشوری خوّره لاتنی سنه و ۲ ک خوّره لاتنی شه قامی سنه کامیاران و ۱۷ ک سه لواتاوا دایه، کوستانانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۴۸۹، مال: ۹۱، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو به رهه م: ده غل، دانه ویّله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ده سکردی ژنان، قالی، قالیچه، به ره، ژینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیگرگه - لوله که شی - به رق.

۱۶ - قه رادیان: له ۲ ک سنه و ۱۸ ک سه لواتاوا دایه، کوستانانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۲۴۰، مال: ۲۲۶، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو. به رهه م: ده غل، دانه ویّله - شوغل کشت و کال - ئاژه ل داری - ژینگا ماشین ره و. مزگه وت. قوتابخانه - به رق - لوله که شی.

۱۷ - قشلاخ: دئی یه که له دیکۆی ده وروبه ری سنه - له ۳ ک خوّره لاتنی سنه و قه راخی شه قامی سنه. قوروه دایه. داوینه و سارده سیّره، دانیشتوان: ۴۸۱، مال: ۹۵، سونتی،

کورد، ناوله کانیاو و چۆمنی قشلاخ به رهه م: ده غلّ دانه وئله، سپیایی، شوغلّ: کشت و کالّ، نازّه لّ داری، مزگه وت، فیرگه. لوله که شی - به رق.

۱۸ - قلیان: دئی یه که له دیکۆی ده وروبّه ری سنه. له ۹ ک سنه و ۲۳ ک سه لواتاوا دایه. کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان ۶۶۲ مال ۱۰۹ سونتی، کورد،

۱۹ - کانی کوچک: دئی یه که له دیکۆی ده وروبّه ری سنه، له ۱۹ ک باشوری خۆره لاتنی سنه و ۸ ک خۆره لاتنی شه قامی سنه کامیاران و ۱۱ ک سه لواتاوا دایه کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان ۱۴۲، مال ۲۴، سونتی، کورد، ناوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ دانه وئله، سپیایی، شوغلّ: کشت و کالّ، نازّه لّ داری، ده سکردی ژنان، قالی، قالیچه، جاجم، به ره، ژینگا ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۲۰ - کۆله هه رد: دئی یه که له دیکۆی ده وروبّه ری سنه، له ۱۲ ک باکوری خۆره لاتنی سنه و ۱۶ ک سه لواتاوا - دایه، کویتسانی و سارده سیره. دانیشتوان ۱۲۹، مال، ۱۹، سونتی، کورد، ناوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، شوغلّ: کشت و کالّ، نازّه لّ داری، ژینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۲۱ - کارخانه ی سه هوّل:

۲۲ - کوره ی یه خچالی:

۲۳ - گریزه: دئی یه که له دیکۆی ده وروبّه ری سنه، له ۵ ک باشوری سنه و قه راخی شه قامی سنه کامیاران و ۱۶ ک سه لواتاوا دایه، داوینه و سارده سیره، دانیشتوان ۲۴۲، مال ۴۸، سونتی، کورد، ناوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ دانه وئله، سپیایی، شوغلّ: کشت و کالّ، نازّه لّ داری، مزگه وت، فیرگه.

۲۴ - گه رمیده ر: دئی یه که له دیکۆی ده وروبّه ری سنه، له ۹ ک سنه و ۲۱ ک سه لواتاوا دایه، کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان ۱۲۵، مال ۲۵، سونتی، کورد، ناوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، شوغلّ: کشت و کالّ، نازّه لّ داری، ژینگا ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۲۵ - گزرده ره: دئی یه که له دیکۆی ده وروبّه ری سنه، له ۱۶ ک سنه و ۳۰ ک

سه لواتاوا دایه، کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۱۱۸، مال ۲۱، سونتی، کورد،  
ناوله کانیاو، به ره م: ده غل، دانه ویتله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، ریگا  
ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۲۶ - مرزه: کۆن دئی بووه به لام ئیستاکه موچه یه و له ۱۶ ک سنه و ۲۰ ک سه لواتا  
دایه و له دیوه ده کیلدری

۲۷ - مه رکه زی خه زمه تی ئاواپی: دانیشتوان ۱۰۴ مال ۲۱

۲۸ - موباره کاوا: له ک سنه و ک سه لواتاوا و له نیوان دیکانی دایه، کویتسانی و  
سارده سیره، دانیشتوان، ۳۰ مال ۶ سونتی، کورد، ناوله کانیاو.

۲۹ - نایسه ر: دئی یه که له دیکۆی ده وروبه ری سنه، له ۷ ک خۆره لاتنی سنه و ۳  
ک باکوری شه قامی سنه قوروه دایه. قۆپی و نارانه. دانیشتوان، ۴۴۶، مال ۸۹ سونتی، کورد،  
ناوله کانیاو، به ره م: ده غل، دانه ویتله، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، ده سکردی ژنان،  
قالی چه، جاجم، به ره، مزگه وت، فیرگه. لوله که شی - به رق.

۳۰ - نه نه له: دئی یه که له دیکۆی ده وروبه ری سنه، له ۳ ک باکوری خۆره لاتنی  
سنه و قه راخی شه قامی سنه دیوانده ره دایه، کویتسانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۱۶۲، مال:  
۳۱، سونتی، کورد، ناوله کانیاو و چۆم، به ره م: ده غل، دانه ویتله، سپیایی، شوغل: کشت و  
کال، نازه ل داری، مزگه وت، فیرگه. لوله که شی - به رق.

۳۱ - ویتله فه ریدونی: دئی کۆن بووه به لام ئیستاکه موچه یه و له دیوه  
ده کیلدری

۳۲ - هانیس: دئی یه که له دیکۆی ده وروبه ری سنه، له ۱۸ ک باشوری  
خۆره لاتنی سنه و ۶ ک باشوری شه قامی سنه، قوروه دایه، کویتسانی و سارده سیره  
دانیشتوان، ۶۸۷، مال ۱۳۴، سونتی، کورد، ناوله کانیاو، به ره م: ده غل، دانه ویتله، سپیایی،  
شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، ریگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

## ۵ - دیکوی ژاوه روی خوره لات

دیکوی ژاوه روی خوره لات که له باشوری خوراوی شاری سنه داهه لکه وتوه، رووبه ره که ی ۲۶۳ ک چوار گوشه یه و دانیشتوانی ۸۸۷۷ که سه، یانی له هه رکم - یکی چوار گوشه دا ۳۳/۷۵ - که س فیشتیه جی یه، سنوریشی به م جوړه یه.

۱ - له باکوره وه به دیکوی - ناویده ر.

۲ - له باشوره وه به دیکوی کانی - سورسورو گاوه رو.

۳ - له خوراواوه به ناوچه ی مه ریوان

۴ - له خوره لات وه به دیکوی نه ژانه وه نوساوه.

نهم دیکوی یه له ناوچه ی یه کی کوستانی و سه ختا هه لکه وتوه، که زوربه ی به رزاییه کانی لیره واره و داروده وه نی به به رهه می زوره، گشت جوړه گیا و گژی بژیوی مه رومالیاتی هه یه وهه موو جوړه گول و گیایه کی بون خوش و به که لک و به دیمه نی تیدایه، به تاییه ت به هاران وینه ی بهه شتی نه براوه ی خوی بی وینه، رازاوه ته وه، که هه ر بینه ری بی بیختیار، هه سستی بی خودی ده کاو، بو نه خش پی ده رو به ریوه به ری نه و گشت نه خش و نیگاره جوان و سه ر سوریه نه رو دلزقینه، سه ری به نده گی داده نه وینی و ده که وینه خاکی به نده گی و کرنوشی بوده باو سوپاس و شوکرانه ی نه براوه ی ده بژیوی

چون نهم هه ریمه سه خته لانه و زه وی کشت و کالی که مه، خه لکی بکار و نازا و نه سره وتووی هه رله میژینه وه، خه ریکی باغداری و باخه وانی بوون و گشت جوړه داریکی میوه ی به قارانج و به که لک و به رهه م و به ریان، به رهه میان هیناوه، بیجگه له وه که جوړه ژبانی خوش و شه رافه تمه ندانه ی خویان به زه یوه ده به ن، نهم پارچه کوردستانه یشیان وینه ی به هه شتی خودازاندوه ته وه، زورتری داره به ر کانیاں بریه تیه له:

۱ - هه رمی ۲ - گوژر ۳ - سیو ۴ - هه نجیر ۵ - توو ۶ - سنجو و شیلانه وشتی تر.

ماوه یه که، تووی فه زه نگی (تووه سوره) به رهه م دینن و زور باشیشی پی ده چارین، که سوپاس بو خودا به هره و قازانجیکی زوری لی وه ده س دینن، بیجگه له وه که بازاری ناوچه کانی کوردستان و کرماشانیان له م میوه پز کردوه، زور سالی وایش هه یه که بازاری میوه ی شاره کانی - تاران - کرمان - زاهدان - ساری - زه شت - شانازی به م - میوه به

هه شتییه ی کوردستان ده که ن

دیی: ته وریه ور که له باشوری خوراوی شاری سنه دایه و زیاترله ۱۵۰۰ که س دانیشتیوی هه یه به ناوه ندی ئەم دیکودانراوه و سنوریشی به م جوړه یه:

۱ - له باکوره وه به دیی - ئە نده ر ۲ - له باشوره وه به دیکانی - شیان. گلین و خانه قا  
۳ - له خوراواوه به دیکانی هه شه میژ و ته کیه و ناوچه ی مه ریوان ۴ - له خوره له لاته وه به دیکانی هه شلی و ده رویشانه وه نووساوه.

ته وری وه ر = یانی: (ده وری به رد) چون ئەم دی له شویتیکی به رد به رداوی و سه خت و هه لیدردا هه لکه وتوو، ناوئراوه. (ده وری به رد) که به ره به ره بووه ته: ته وری وه ر، وشه ی - ژاوه رۆ: له دوو وشه ی - (ژاوه) و - (رۆ) تیکه له که - رۆ = یانی چۆم وشه ی (ژاوه) یش: به م مانایانه هاتوو:

۱ - ژاوه: ۱ ده نگی بۆق ۲: ناوی روون ۲ - چۆمی هه میشه روون ۳ - ژاوه ژاو: ۱ - ده نگی تیکلاری بۆقان: ۲ - زه نازه نا: ۴ - چۆمی تاییه ت له پیکهاتی دوو چۆمی: قشلاخ و گاهه رۆ: چۆمی به دی دی که پئی ده لێن: (ژاوه رۆ) جائه و مه لبه نده ی که ئەم چۆمی پیدا ده ژوا به ناوی ئەم چۆمه وه ناوئراوه به (ژاوه رۆ) دیاره چۆمی (ژاوه رۆ) - چون به ناو شیوووده ره ی قول و به رد به رداوی، پیچ و پیچ و که وانی دا، زاده بوری به تاییه ت له به هاران دا هاشه و خوره و گرمه ی وه ک موسیقایه کی ده نگ خوش ده نگ ده داته وه، ده نگی بوق و زه نازه نای گیاندارانی ناو ئەم چۆمه به تاییه ت له شه واندا نارام به خشی گیان و شفاده ری زورنه خوشیانه، ناوه که یشی روون و خه لاتنی تاییه تی خوی گه وره یه بوخه لکی کوردستان، چون ئەم پارچه کویستانی یه، سه خت و هه لديره، گرنگترین رینگای ماشین ره وی رینگای ته وریه ور، به سنه یه، که له ده ره و گه رده نه ی قول و هه لديره وه زاده بوژی.

دورترین دی به ته وریه ور، دیکانی - کانی شیلانه و خانه قایه - زیاترله ۱۸ ک. دوره نزیکترین دی یش ئە نده ره: ۴ ک لیتی دووره -

له ۱۷ دیی ئەم دیکویه دا - ۱۱ دی فیرگه ی سه ره تاییه، ۱۰ دی زانومایی - ۱ دی فیرگه ی نایی، ۱ دی که لاسی نوهزه ت. ۱۴ دی مزگه وت، ۱ دی پاسگای ژاندارمه ری - ۱

دی ناوه ندی ده رمانی و خاوتنی ۴ دی سندوقی پوستی ۲ دی ته له یفون ۱۰ دی ناوی لوله که شی - ۱ دی به رق ۵ دی ناشی نارد ۳ دی فروشگای هاویاری ۳ دی نه وت فروشی تئیدایه.

## ناوی دیکانی به ریزی ته لفوبی

۱ - به رزاو: دی به که له دیکوی ژاوه رووی خوهره لات به شی ناوچه ی سنه. له ۲۱ ک باشوری خوړاوی سنه و ۱۲ ک ته وریوه ر و له نزیکی - که رسو دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتون ۱۱۴ مال ۱۹ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: گشت جور میوه تی، ده غل سپیای، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ریگا ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۲ - په تلیده ر: دی به که له دیکوی ژاوه رووی خوهره لات به شی ناوچه ی سنه. له ۱۹ ک باشوری خوړاوی سنه و ۱۰ ک ته وریوه ر دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتون ۸۳ مال، ۱۷، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیای، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ریگا ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۳ - ته وریوه ر: دی ناوه ندی دیکوی ژاوه رووی خوهره لات به شی ناوچه ی سنه به. له ۲۷ ک باشوری خوړاوی سنه دایه کوستانی و سارده سیره، دانیشتون ۱۴۳۹ مال ۳۰۶ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غل دانه وئله، سپیای، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ریگا ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.



۴ - ته کیه ی - هه شه میژ: دئی یه که له دیکۆی ژاوه روۆی خوهره لاتى به شی ناوچه ی سنه. له ۳۲ ك باشوری خوړاواى سنه و، ۶ ك ته وریوهر - دایه - کویتانی، سارده سیره، دانیشتوان، ۱۴۷، مال ۲۹ سونى، کورد، ئاوله کانیوا، به رهه م: ده غل، دانه ویتله، سپیایى، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ژینگا. مزگه وت - قوتابخانه.

۵ - ته خته: دئی یه که له دیکۆی ژاوه روۆی خوهره لات به شی ناوچه ی سنه. له ۲۱ ك باشوری خوړاواى سنه و ۱۴ ك ته وریوهر دایه، کویتانی و سارده سیره، دانیشتوان، ۹۳۰ مال ۱۸۲، سونى، کورد، ئاوله کانیوا، به رهه م: ده غل، دانه ویتله، سپیایى، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ژینگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه.

۶ - ته کیه گلین: دئی کۆن بووه به لام تیساکه مووچه یه و له دیوه ده کیلدری له ۳۱ ك سنه و ۹ ك ته وریوهر دایه.

۷ - خانقای گلین: دئی یه که له دیکۆی ژاوه روۆی خوهره لات به شی ناوچه ی سنه. له ۲۵ ك باشوری خوړاواى سنه و ۱۶ ك ته وریوهر دایه. کویتانی و سارده سیره، دانیشتوان، ۲۲۲، مال ۴۷ سونى، کورد، ئاوله کانیوا، به رهه م: ده غل، دانه ویتله، سپیایى، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ژینگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه.

۸ - ده رویشان: دئی یه که له دیکۆی ژاوه روۆی خوهره لات به شی ناوچه ی سنه. له ۲۳ ك باشوری خوړاواى سنه و ۱۴ ك "ته وریوهر" دایه، کویتانی و سارده سیره، دانیشتوان، ۳۰۳، مال ۶۳، سونى، کورد، ئاوله کانیوا، به رهه م: ده غل، دانه ویتله، سپیایى، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ژینگا ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه.

۹ - ده ره که وه له: دئی یه که له دیکۆی ژاوه روۆی خوهره لات به شی ناوچه ی سنه. له ۳۸ ك باشوری خوړاواى سنه و ۱۶ ك، ته وریوهر دایه. کویتانی و سارده سیره، دانیشتوان، ۹۳، مال ۱۵، سونى، کورد، ئاوله کانیوا، به رهه م: ده غل، دانه ویتله، سپیایى، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری، ژینگا ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه.

۱۰ - شیان: دئی یه که له دیکۆی ژاوه روۆی خوهره لات، به شی ناوچه ی سنه. له ۳۱ ك باشوری خوړاواى سنه و ۴ ك ته وریوهر دایه، کویتانی و سارده سیره، دانیشتوان، ۸۱۲، مال ۱۶۹، سونى، کورد، ئاوله کانیوا، به رهه م: ده غل، سپیایى، دانه ویتله، میوه،

شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، رینگا ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۱۱ - کانی شیلا نه: دئی یه که له دیکوی ژاوه روئی خوهره لات له ۳۸ ک خوهره لاتنی سنه و ۱۶ ک ته وریوه ر دایه، کویتانی و سارده سیهر، دانیشتوان، ۳۷، مال ۵ سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به ره م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، رینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۱۲ - کانی قوریانی: موچه یه و له دیوه ده کیلدرئی. له ۴۰ ک سنه و ۱۸ ک ته وریوه ر دایه.

۱۳ - گلین: دئی یه که له دیکوی ژاوه روئی خوهره لات، به شی سنه. له ۲۷ ک باشوری خوړاوی سنه و ۷ ک ته وریوه ر دایه، کویتانی و سارده سیهر، دانیشتوان، ۱۸۲۳ مال ۴۰۹، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به ره م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، رینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۱۴ - وه سی خوارئی: له ۳۵ ک سنه و ۱۳ ک ته وریوه ر دایه.

۱۵ - وه سی سه ری: دئی یه که له دیکوی ژاوه روئی خوهره لات به شی ناوچه ی سنه. له ۳۲ ک باشوری خوړاوی سنه و ۱۰ ک ته وریوه رو ۱۲ ک خوړاوی شه قامی سنه کامیاران دایه. کویتانی و سارده سیهر، دانیشتوان، ۲۳۶، مال ۴۸، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به ره م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، رینگا ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۱۶ - هه شلی: دئی کۆن بووه به لام نیستاکه موچه یه و له دیوه ده کیلدرئی، له ۲۳ ک سنه و ۱۴ ک ته وریوه ر دایه.

۱۷ - هه شه میز: دئی یه که له دیکوی ژاوه روئی خوهره لات به شی ناوچه ی سنه. له ۳۳ ک باشوری خوړاوی سنه و ۷ ک ته وریوه ر دایه، کویتانی و سارده سیهر، دانیشتوان مال سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به ره م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، رینگا، ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۱۸ - هه لوان: دئی یه که له دیکوی ژاوه روئی خوهره لات، به شی ناوچه ی سنه.

له ۳۲ ك باشوری خۆراوای سنه و ۷ ك ته وریوه ر دایه. کۆستانی و سارده سیره، دانیشتوان، ۵۴۶ مال، شونتی، کورد، ناو له کانیاو، به ره م: ده غل، دانه و ئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، ژینگا: ماشین زه و. مزگه وت، فیرگه.

۱۹ - هه نه ر: دئی به که له دیکۆی ژاوه روۆی خۆره لات، به شی ناوچه ی سنه. له ۲۹ ك باشوری خۆراوای سنه و ۴ ك ته وریوه ر دایه، کۆستانی و سارده سیره، دانیشتوان، ۲۱۸، مال، ۳۷ سونتی، کورد، ناو له کانیاو، به ره م: ده غل، دانه و ئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، ژینگا: ماشین زه و. مزگه وت، فیرگه.

۲۰ - هه نه راو: دئی به که له دیکۆی ژاوه روۆی خۆره لات له ۳۶ ك باشوری خۆراوای سنه و ۱۴ ك ته وریوه ر دایه. کۆستانی و سارده سیره، دانیشتوان، ۸۳ مال، ۱۵ سونتی، کورد، ناو له کانیاو، به ره م: ده غل، دانه و ئله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، ژینگا: ماشین زه و. مزگه وت، فیرگه.

### ۶ - دیکۆی نه ژان

دیکۆی نه ژان که له باشوری شاری سنه داهه لکه وتوه، له ۳۰ دئی و ۲ موچه ی تاییه ت پیکهاتوه، ۶۴۸ ك چوار گوشه روویه ریه تی و ۶۰۱۱ که سیش دانیشتوی هه یه، یانی له هه ر کم یکی چوار گوشه دا ۹/۲۷ که س نیشته جی یه - سنوریشی به م جوړه ی خواره وه یه:

۱ - له باکوره وه به دیکۆی ده ور به ری سنه .

۲ - له باشوره به دیکۆی نه میراوا و سورسوری کامیاران .

۳ - له خۆراواوه به دیکۆی ناویده ر و ژاوه روۆی خۆره لات .

۴ - له خۆره لاتنه وه به دیکۆی له یلاخی باشوری ناوچه ی قوروزه وه نوساوه .

ناوه ندی نه م دیکۆ له پیشدا دئی نه نگوژان بووه، به لام پاشان دئی - له نجاوایان - به ناوه ندی نه م دیکۆ دانا. ده لاین چون نه م دئی له ده ره یه کدایه، که کانیاو و ئاوی ژیرعه رزی زۆره، ناویان ناوه - نه هران (= چۆمان) که ورده ورده بووه ته (نه ژان) به لام زه نگبی هوۆی تریشی بو بیت به م جوړه - چون له زابوردودا - مروۆی نازا و کۆل نه ده ریکی وه ك -

(سه نجه رخانی) تیداهه لکه وتوو که له به رابه ری زۆری زۆر داراندا رّاوه ستاوه و له ناکامدا شه هید کراوه - بیان وتوئی دئی - نیران - یانی نه م دئی شوئی نه زه ی نیره پیاوانه که له به رابه ری سته می زۆرداراندا ده نگی حه ق خوازی یان هه لّیناوه، به م جوّره به ره به ره بوه ته - نه ران - که دیکۆکهیش به ناوی نه م دّیوه ناوئراوه.

### دیی له نجاوایش، له:

له نجه یه: وادیاره نه وانه ی که کاتی خۆی نه م دئی یان ئاودان کردوه ته وه له خوشیابه - لارو له نجه بوئی زۆشتوون. جاپیان و توه له نجاوا، یانی به له نجه ئاوه دان بووه ته وه. دئی له نجاوا: له هه وه لّی ته وه ره (میحوه ر) ی لقی گه رده نه ی (ده رکه) به ره و دیکانی: نه ران - سمان و قه سیران، که زور به ی دیکانی نه م دیکۆیه له م ته وه ره داقه راریان گرتوو، هه لکه وتوو.

هوئی په یوه ندی دیکانی نه م دیکۆ - شه قامی سنه به کرماشانه، که له باکوری خوراوا به ره و باشور له م دیکۆ وه زاده بووئی.

له گشت ۳۰ دئی و ۲ شوینی نه م دیکۆیه، ۲۱ دئی فیرگه ی سه ره تایی - که لاسیکئی خوئندن فیرکردن - ۲۵ دئی مزگه وت - ۱ دئی جیهادی سازه نده گی - پاسگاهه کی ژاندارمه ری - ۲ دئی حه مام - ۴ دئی ناوه ندی ده رمانی و خاوتنی - ۳ دی سندوقی پۆست - ۲۱ دئی ناوی لوله که شی - ۱۱ دئی به رق - ۲ دئی نه وت فروشی - ۲ فروشگای هاواری - ۹ دئی ناشی ئاردی تیدایه - ناوی دیکانی به ریزی نه لفوئی:

۱ - نه نگورژان: دئی یه که له دیکۆی نه ران به شی ناوچه ی سنه. له ۲۸ ک باشوری سنه و ک له نجاواو ۲ ک خوره لاتی شه قامی سنه - کرماشان دایه. داوینه و سارده سیره، دانیشتون: ۳۰۰ مال: ۴۹ سوتنی، کورد، ئاوله چۆمی و کانیاو، به ره م: ده غل، دانه وئله، سپیایی. ده سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، به زه، شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری. مزگه وت، فیرگه.

۲ - بزلاڼه: دئی یه که له دیکۆی نه ران به شی ناوچه ی سنه. له ۲۴ ک باشوری خوراوا ی سنه و ۶ ک له نجاواو ۴ ک خوراوا ی شه قامی سنه - کامیاران دایه. کوستانی و سارده سیره، دانیشتون: ۴۵۱، مال: ۷۹، سوتنی، کورد، ئاوله کانیاو، به ره م: ده غل، گشت

جوړه میوه، سپیایی، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، مزگه وت، فیرگه.

۳ - **بۆزیان:** دئی یه که له دیکوئی نه زان به شی ناوچه ی سنه، له ۳۰ ک باشوری خوړه لاتنی سنه و ک ته وریوه ر دایه: کوستانی و سارده سیړه، دانیشتوان، ۱۴۹، مال؛ ۲۶، سونتی، کورد، ناوڼله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وڼله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، ژینگا: ماشین زه و. مزگه وت، فیرگه.

۴ - **ته جه ره:** دئی یه که له دیکوئی نه زان به شی ناوچه ی سنه. له ک باشوری خوړه لاتنی سنه و ۱۵ ک ته وریوه رو ۸ ک خوړه لاتنی شه قامی سنه-کرماشان دایه. کوستانی و سارده سیړه، دانیشتوان، ۱۷۲، مال؛ ۲۷، سونتی، کورد، ناوڼله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وڼله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، ژینگا، ماشین زه و. مزگه وت، فیرگه.

۵ - **چناران:** دئی یه که له دیکوئی نه زان به شی ناوچه ی سنه. له ۱۷ ک باشوری خوړه لاتنی سنه و ۹ ک خوړه لاتنی شه قامی سنه-کامیاران دایه. کوستانی و سارده سیړه، دانیشتوان، ۱۲۲، مال؛ ۲۴، سونتی، کورد، ناوڼله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وڼله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری. مزگه وت، فیرگه.

۶ - **چنو:** دئی یه که له دیکوئی نه زان به شی ناوچه ی سنه له ک باشوری سنه و ک ته وریوه رو ۲ ک خوړه لاتنی شه قامی سنه-کرماشان دایه، کوستانی و سارده سیړه، دانیشتوان، ۱۸۳، مال؛ ۲۷، سونتی، کورد، ناوڼله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وڼله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری. مزگه وت، فیرگه.

۷ - **حه سه ناوای گه ژاو:** موچه یه

۸ - **ده ره باخ:** دئی یه که له دیکوئی نه زان به شی ناوچه ی سنه. له ۳۸ ک باشوری سنه و ک ته وریوه رو و له نیوان دیکانی: سیمان و دایه: کوستانی و سارده سیړه، دانیشتوان، ۶۳، مال؛ ۱۰ سونتی، کورد، ناوڼله کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وڼله، سپیایی، شوغل: کشت و کال، نازه ل داری، ژینگا: ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه.

۹ - **دوّل باخ:** دئی یه که له دیکوئی نه زان به شی ناوچه ی سنه. له ۱۹ ک باشوری

سنه و ك ته وریوه ر دایه. كوستانى و سارده سیّره، دانیشتوان: ۲۱، مال: ۴، سوننى، كورد، ناوِله كانیاو، به رهه م: ده غلّ دانه وِئله، سپیایی، شوغل: كشت و كال، ناژه لّ دارى، زینگا: ماشین زّه و. مزگه وت،

۱۰ - زه وِران: دىّ یه كه له دىكوى نه زان به شى ناوچه ی سنه له ك باشورى سنه و ۳۳ ك ته وریوه رو ۱۰ ك شه قامى سنه - كامیاران دایه. كوستانى و سارده سیّره، دانیشتوان: ۴۷، مال: ۱۰، سوننى، كورد، ناوِله كانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وِئله، سپیایی، شوغل: كشت و كال، ناژه لّ دارى، زینگا ماشین زّه و. مزگه وت، فیرگه.

۱۱ - سه رنجیانه ی سه رى: دىّ یه كه له دىكوى نه زان به شى ناوچه ی سنه. له ۱۰ ك باشورى خوهره لاتى سنه و ك ته وریوه رو ۵ ك خوهره لاتى شه قامى سنه - كامیاران دایه. كوستانى و سارده سیّره، دانیشتوان: ۲۳۲، مال: ۴۱، سوننى، كورد، ناوِله كانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وِئله، سپیایی، ته ره كارى، شوغل: كشت و كال، ناژه لّ دارى، زینگا، ماشین زّه و. مزگه وت، فیرگه.

۱۳ - سه رنجیانه ی خوارى: دىّ یه كه له دىكوى نه زان به شى ناوچه ی سنه، له ۹ ك باشورى خوهره لاتى سنه و ك ته وریوه رو ۴ ك شه قامى سنه - كامیاران دایه، كوستانى و سارده سیّره، دانیشتوان: ۴۰۳، مال: ۶۳، سوننى، كورد، ناوِله كانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وِئله، سپیایی، شوغل: كشت و كال، ناژه لّ دارى، زینگا ماشین زّه و. مزگه وت، فیرگه.

۱۴ - سیّمان: دىّ یه كه له دىكوى نه زان به شى ناوچه ی سنه، له ۴۰ ك باشورى خوهره لاتى سنه و ك ته وریوه ر. و له نیوان دىكانى، سیّمران و دایه، كوستانى و سارده سیّره، دانیشتوان: ۱۹۰، مال: ۳۳، سوننى، كورد، ناوِله كانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وِئله، سپیایی، شوغل: كشت و كال، ناژه لّ دارى، زینگا ماشین زّه و. مزگه وت، فیرگه.

۱۵ - سیّمران: دىّ یه كه له دىكوى نه زان به شى ناوچه ی سنه، له ۳۲ ك باشورى سنه و ۳ ك خوهره لاتى شه قامى سنه - كامیاران و ك ته وریوه ر دایه، كوستانى و سارده سیّره، دانیشتوان: ۱۳۵، مال: ۲۵، سوننى، كورد، ناوِله كانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وِئله، سپیایی، شوغل: كشت و كال، ناژه لّ دارى. مزگه وت، فیرگه.

۱۶ - سو: دىّ یه كه له دىكوى نه زان، به شى ناوچه ی سنه له ك باشورى ۲۳ سنه و

ك ته وریوه ر دایه، كوستانى و سارده سیّره، دانیشتوان، ۵۲۷، مال: ۱۷، سوننى، كورد،  
ئاوله كانیاو، به رهه م: ده غل: دانه وئله، سپیایی، شوغل: كشت و كال، ئازهل داری، زیگا:  
ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۱۷ - سه واریان: موچه یه و له دیوه ده کیلدری، له ۲۲ ك سنه دایه

۱۸ - شیلاّنه: دئی یه كه له دیکوی نه زان به شی ناوچه ی سنه له ۲۴ ك باشوری  
سنه و ۱ ك خوره لاتى شه قامی سنه کامیاران دایه. كوستانى و سارده سیّره، دانیشتوان، ۸۵،  
مال: ۱۹، سوننى، كورد، ئاوله كانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: كشت و  
كال، ئازهل داری. مزگه وت، فیرگه.

۱۹ - شینه: دئی یه كه له دیکوی نه زان به شی ناوچه ی سنه، له ۲۸ ك باشوری سنه  
و ۴ ك خوره لاتى شه قامی سنه کامیاران دایه. كوستانى و سارده سیّره، دانیشتوان، ۱۴۲،  
مال: ۲۴، سوننى، كورد، ئاوله كانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: كشت و  
كال، ئازهل داری. مزگه وت، فیرگه.

۲۰ - عه سكه ران: دئی یه كه له دیکوی نه زان به شی ناوچه ی سنه له ۲۷ ك  
باشوری سنه و ك له نجاوا دایه، كوستانى و سارده سیّره، دانیشتوان، ۱۳۵، مال: ۲۲، سوننى،  
كورد، ئاوله كانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: كشت و كال، ئازهل داری،  
زیگا: ماشین ره و. مزگه وت، فیرگه.

۲۱ - عه لیاوا: دئی یه كه له دیکوی نه زان به شی ناوچه ی سنه له ۱۴ ك باشوری  
سنه و ك له نجاوا دایه، كوستانى و سارده سیّره، دانیشتوان، ۸۱، مال: ۱۴، سوننى، كورد،  
ئاوله كانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: كشت و كال، ئازهل داری. زیگا:  
ماشین ره و، مزگه وت، فیرگه.

۲۲ - عه لیاواى: دئی یه كه له دیکوی نه زان به شی ناوچه ی سنه. له ۳۰ ك  
باشوری سنه و ۴ ك له نجاوا دایه، كوستانى و سارده سیّره، دانیشتوان، ۵۱، مال: ۱۱، سوننى،  
كورد، ئاوله كانیاو، به رهه م: ده غل، دانه وئله، سپیایی، شوغل: كشت و كال، ئازهل داری،  
زیگا: ماشین ره و. مزگه وت، فیرگه.

۲۳ - قرآن: دئی یه که له دیکۆی نه زان به شی ناوچه ی سنه. له ۳۱ ک باشوری سنه و ۲ ک خورواوی شه قامی سنه. کامیاران و ک له نجاوا دایه، کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۶۷، مالّ ۱۴، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، شوغلّ: کشت و کال، ئاژه لّ داری. مزگه وت، فیرگه.

۲۴ - قه سریان: دئی یه که له دیکۆی نه زان به شی ناوچه ی سنه. له ۳۶ ک باشوری خوره لاتنی سنه و ۱۰ ک خوره لاتنی شه قامی سنه کامیاران و ک له نجاوا دایه، کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۱۸۶، مالّ ۳۶، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، توتن، شوغلّ: کشت و کال، ئاژه لّ داری، زینگا ماشین زه و. مزگه وت، فیرگه.

۲۵ - کوچک چه رموو: دئی یه که له دیکۆی نه زان به شی ناوچه ی سنه. له ۲۸ ک باشوری سنه و ک له نجاوا کویتانی، سارده سیّره، دانیشتوان: ۱۱۶، مالّ ۳۵، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، شوغلّ: کشت و کال، ئاژه لّ داری، زینگا ماشین زه و. مزگه وت، فیرگه.

۲۶ - کیلگ: دئی یه که له دیکۆی نه زان به شی ناوچه ی سنه. له ۱۸ ک باشوری سنه و ۳ ک خوره لاتنی شه قامی سنه. کامیاران و ک له نجاوا دایه. کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۷۵، مالّ ۱۳، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، شوغلّ: کشت و کال، ئاژه لّ داری. مزگه وت، فیرگه.

۲۷ - گه زاو: دئی یه که له دیکۆی نه زان به شی ناوچه ی سنه. له ۳۶ ک باشوری سنه و ۱۸ ک له نجاوا دایه، کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۲۰۵، مالّ ۳۴، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، شوغلّ: کشت و کال، ئاژه لّ داری، زینگا ماشین زه و. مزگه وت، فیرگه.

۲۸ - له نجاوا: دئی ناوه ندی دیکۆی نه زانه، له ۲۸ ک باشوری سنه و ۵ ک خوره لاتنی شه قامی سنه کامیاران دایه. کویتانی و سارده سیّره، دانیشتوان: ۲۱۶، مالّ ۳۶، سونتی، کورد، ئاوله کانیاو، به رهه م: ده غلّ، دانه وئله، سپیایی، شوغلّ: کشت و کال، ئاژه لّ داری، مزگه وت، فیرگه. ناوی لوله که شی - به رق -



## «حاکمه‌کانی ئارده‌لان»

ئارده‌لان جهمعی ئارده‌له، به‌خێلی والیه‌کانی کوردستان له‌ بنه‌مالهی (قوبادی ئارده‌له) ده‌لین. به‌م (قوباد)ه‌یان وتوه (بابا ئارده‌له). میژونوسان سه‌باره‌ت به‌ (قوبادی ئارده‌له) ئهم بیرو زایان ده‌ربزیوه:

١- بزێ ده‌لین (قوبادی ئارده‌له) نه‌وه‌ی (خوسره‌وی) ناشه‌وانی شاری (مه‌رو) یوه، کاتی که (یه‌زدی گوردی شای ئێران) له‌ سالی ٣١ کۆچی له‌ سوپای ئیسلام ده‌شکێ و به‌ره‌و (مه‌رو) هه‌له‌دی. له‌ گه‌له‌ خوسره‌وی ناشه‌واندا ده‌یه‌ به‌ ناشنا. به‌لام خسرو هه‌رله‌و ناشه‌دا یه‌زدگورد ده‌کوژی و له‌ جل و به‌رگ و جه‌واهیرات و نه‌غدینه‌ی (شا) مال و سامانیکی زۆر پیکه‌وه ده‌نی و (بارامی) کوژی ده‌کابه‌ بازرگان، دوا‌ی مردنی (خوسره‌و) بارامی کوژی له‌ سالی (٦٥) کۆچی له‌ شه‌زی نیوان والی خوراسان<sup>(١)</sup> له‌ گه‌له‌ (ئه‌زاریکه‌) ده‌کوژی. قوبادی کوژی بارام له‌ سالی (٨٦.ی) کۆچی ده‌یه‌ به‌ خزم‌گوزاری تایبه‌تی والی خوراسان. کاتی که (ابومسلم) کوردی خوراسانی له‌ (مه‌رو) دا‌ناوبانگ ده‌رده‌کا، له‌زه‌مانی سفاح (ابوالعباس عبدالله عباسی) قوباد له‌ سالی ١٣٢ کۆچی له‌ گه‌له‌ دارو ده‌سه‌که‌ی خۆی له‌ مه‌روی خوراسان به‌ره‌و (موصلی) کوردستان کوچ ده‌کا. پاش ماوه‌یه‌ی له‌ (موصل) دا‌ده‌سه‌لات په‌یدا ده‌کا و ده‌یه‌ته‌ حاکمی موصل و دیاربه‌کر. له‌ ئاکامدا کوژو نه‌وه‌کانی ته‌واوی ناوچه‌کانی شاره‌زور ده‌خه‌نه‌ ژێر ده‌سه‌لاتی خۆیان و ده‌ست به‌ سه‌ر شاربازێر (سوله‌یمانی ئیستاکه‌) دا، ده‌گرن و تا سالی ٥٦٤ کۆچی زنجیره‌ی ئارده‌لان له‌ ناوچه‌کانی شاره‌زوردا حکومه‌تیان کردوه. قه‌لای قایمی (زه‌له‌م) ناوه‌ندی حکومه‌ته‌که‌یان بوه. قه‌لای (پلنگان) که‌ هه‌وارگه‌ و شوینی خێلی که‌لوژ و گوژان ده‌یه‌، ده‌خاته‌ ژێر ده‌سه‌لاتی خۆی و قه‌لایه‌کی تری زۆر قایمیش له‌ (پلنگان) دورست ده‌کا. له‌ شوینه‌واری ئه‌و قه‌لایه‌، تا دروازه‌یه‌کی گه‌وره‌ی له‌ به‌رد دا‌براو. ماوه‌ته‌وه. ئارده‌لانه‌کان ماوه‌ی ٤٢ ساڵ له‌ مه‌له‌بندی (پلنگان) حکومه‌تیان کردوه. تا‌نوبه‌ی (کوڵۆل به‌گ) هاته‌وه.

٢- بزێ تر له‌ میژونوسان سه‌باره‌ت به‌ (قوباد)ی سه‌ر زنجیره‌ی ئارده‌لان ئاوا ده‌نوسن له‌ سالی (٥٩٨.ک) شامنصوری حاکمی (دوشتیک) به‌ ده‌ستی تورکمانه‌کان ده‌کوژی و چوارکوژی له‌ دوا به‌جێ ده‌مینێ، یه‌کن له‌ کوره‌کانی به‌ناوی (فه‌یروژ) دوا‌ی کوشتنی باوکی ناوی خۆی ده‌کوژی به‌ (قبادی ساسان) و په‌نا ده‌با به‌ سورخایی کوژی (به‌دری) حه‌سهنه‌وی که

له و کاته دا حاکمی شاره زور و دینه وهر بوه، ماوهی چهند سال (قباد) له نیوان خیلی گوران دا به ژیز و شکو ژیانی ده با ته سهر.

دوای بژانه وهی حکومه تی (حسنوی) قباد له سالی ۶۳۰ کۆچی له ده ورو بهری گول عومبه ر و حه له بجه، کومه لی له ده وری خوی کۆ ده کاته وه و به ژواله ت بو گرتنی نازه ربایجان، به لام له نیهان دا به مه بهستی تولهی خوینی باوکی، به ره و نه وی زی ده که وی. ته مه وهاله به (مظفرالدین) حاکمی ته ربیل (هه ولیر) ده گا. ته ویش سو پایی بو به رگری (قباد) ده نیزی له نزیکي قه لای (نوی) قباد سو پای (ارییل) ده شکینتی. له تاکامی ته مه پیروزی یه ژوژ به ژوژ حه شیمه ت و سو پای (قباد) زو رتر و پته وتر ده بی. له لای خوره لاتی شاره زوریش چهند قه لا ده گرتی و هیزیکي گه وره پیک دینی. دهستی ناخر له گه ل تورکمانه کانی نازه ربایجانی (بکوژی باوکی) پیک دی و ده سازی. ته مجار له سالی (۶۳۶ ی) کۆچی که (هه لاکو خان) ی مغول دهس به سهر عیرا قدا ده گرتی، (یه شموت میرزا) کوزنی هه لاکو که له کرماشانه وه ده یه وی پچی بو عیراق (قباد) له گه ل خوی ده با و ده یکا به (ته رده ل) ی تایبه تی خوی. چون قباد پیریکي ژیر و به ته گیر بوه (یه شموت) به (بابا ته رده ل) دهی دوینی، به م شیوه (قوباد) به (بابا ته رده ل) ناوبانگی ده ژوا (یه شموت) حکومه تی شاره زوری پی ده به خشی، و له (سالی ۶۷۵ ی. ک) قوباد کۆچی دوایی ده کا و (کولولی) کوزه گه وره ی له جی داده نیشی. به م زیوا یه ته ده بی ئارده لانه کان له بنه ماله ی (شامنصور) بن نه ک له بنه ماله ی خوسره وی ئاشه وانی بکوژی یه زدی گورد. به لام زو رتری میژو نوسان ده لین له پیش (شامنصور). له ناوچه ی شاره زور و ده ورو بهری (ئارده لانه کان) فه رمانزه واییان کردوه و ئاسه واریان له دوا به جی ماوه. بژی تر ده نوسن که ئارده لانه کان له بنه ماله ی (ته رده شیر ی بابه کائن) چون زه گه زی ساسانیه کان ده چیته وه سهر کولکه و بنه چه ی کوردانی (شو انکاره).

## ۱ - حکومه تی کولول به گی ئارده لانی کوزی قباد:

له سالی (۶۰۶ ی. ک) کولول به گ کوزی پیر بوداق کوزی میر نه بدال، بینا به زیوا یه تی ته ووه ل له بنه ماله ی قوباد نه وه ی خوسره وه. به زیوا یه تی دووه م کوزی قوبادی کوزی شامنصوره (خو ازاناته ر). له سالی (۶۰۶ ی. ک) له سهر ته ختی سه روکی کوردستان داده نیشی و له هه مو لاهه پهره به خاکی (ئارده لان) ده دا. ناوچه کانی: سه قز، سیاکو، زه ررین

که مهر (گهروس)، ناوچه‌ی علی شکر (اسفنداوا)ی نیستا که ده گری و سنوری ولاتی ئارده‌لان له خوره‌لاتی همدان، خوراوی هه‌ولیر، شارباژیر<sup>١</sup> (سوله‌یمانی)، کۆی، عه‌مادیه، ژه‌واندز تا موصل باکوری زه‌نجان، باشوری کرماشان و سه‌نقور، ٢٣ سال حکومه‌تی سه‌ربه‌خوی بوه و پایته‌ختی له (زه‌لم)ه‌وه ده‌گۆیزیتیه‌وه بو‌قه‌لای (پلنگان) و له سالی ( ) کوچی دواپی کردوه.

## ٢- حکومه‌تی خضر (خدر) به‌گی ئارده‌لان کۆزی کولول به‌گی ئه‌رده‌لان

له سالی ٦٢٩.ک خدر به‌گی ئارده‌لان له جیی بایی داده‌نیشی و ماوه‌ی ٣٤ سال حکومه‌تی کوردستان، به‌داد و عه‌دالت به‌ریوه‌ده‌با و له سالی (٦٦٣.ک) کوچی دواپی ده‌کا.

## ٣- حکومه‌تی ئه‌لیاس به‌گی ئارده‌لان:

دواي خدر به‌گ (ئه‌لیاس به‌گی) کۆزی له جیی داده‌نیشی. ئه‌م ئه‌میره زور ئازا و عادل و به‌داد و شیاوی حکومه‌ت بوه. ماوه‌ی ٤٧ سال حکومه‌تی کردوه و له سالی (٧١٠.ک) دنیای فانی به‌جی هیشته. خه‌لکی زور له ده‌س ئه‌م ئه‌میره رازی بون.

## ٤- حکومه‌تی خدر به‌گی دووه‌م کۆزی ئه‌لیاس به‌گی ئارده‌لان:

له تاریخی (٧١٠.ک) خدر به‌گی کۆزی له سه‌ر ته‌ختی سه‌روکی داده‌نیشی. ئه‌م والی به‌هه‌ر زواله‌ت ده‌رویش مه‌سه‌له‌ک بوه، زۆزگاری خوی به‌نوێژ و زۆزو گوزه‌راندوه، به‌لام زور که‌م ژه‌گ و بی غیره‌ت بوه. دوله‌تی عوسمانی به‌سوپایه‌که‌وه هیرش ده‌باته سه‌ر ولاتی ئارده‌لان، به‌لام ئه‌م کابرا بو‌ئوه خوینی نه‌ژژی، بۆی له ولاتی ئارده‌لان وه‌ک شارباژیر، هه‌ولیر، کوی، هه‌ریر، عه‌مادیه، ژه‌واندز به‌خورایی (وه‌ک مالی دایکی بوی) ده‌دا به‌دوله‌تی عوسمانی. پاش ٣٦ سال حکومه‌تی سه‌رشوژی کوچی دواپی ده‌کا.

## ۵- حکومتی ئەمیر حسنی ئارده لانی کوری خدر به گی دووه م:

له تاریخی (۷۴۶.ک) ئەمیر حسن له سەر تهختی حکومت داده نیشی. ئەم سەرۆک، ئازا و کۆل نه ده ر بوه. ئەم ئەمیره سێ جار له گەڵ ده ولە تی عوسمانی به شه ز هاتوه و هەر سێ جاره که یش پیروزی بهم بوه. له یه ک فرسه خێ شاری ئیستا که ی سنه دا له سەر کۆنکی بڵند قه لایه کی قایمی به دی هیناوه و له داوینی باکوری ئەم قه لادا دی یه کی به ناوی خویه وه دورست کردوه که ئیستا ئەو دی یه به دیی (حه سه ناوا) ناوی ده رچه وه. ماوه ی ۳۸ سال زۆر مه ردانه حکومتی کردوه و له ربیع الاول (۷۸۴.ک) دا کۆچی دوا یی کردوه.

## ۶- حکومتی بالۆل به گی ئارده لانی کۆزی ئەمیرحه سنی ئارده لانی:

له سالی (۷۸۴.ک) له سەر تهختی باوکی داده نیشی. ئەم پیاوه زۆر ئازا و خود سه ر و خوین ژێژ بوه. له سەر تاوانیکی چکوله فره مانێ کوشتن و سه ربژین و نو قسان کردنی داوه. بهم جو ره خه لکی لی وه ژه ز ده ی و چه ند جار خه لکی وه گیان هاتو شورش ده کهن. به لام (برایم به گ) شالیاری ژیری کوردستان خه لکی ئارام ده کاته وه. پاش ۴۴ سال حکومت کۆچی دوا یی کردوه.

## ۷- حکومتی مندر به گی کۆزی بالۆل به گی ئارده لانی:

له سالی (۸۲۸.ک) له سەر تهختی حکومتی کوردستان داده نیشی. ئەم حا که به پیچه وانیه ی بابی ژیر و تیگه یشتو و با سه واد و خه ت خو ش و تیر هاویژ بوه و دلی خه لکی به جی هیناوه و دادی به هه ژاران داوه. دوا ی ۳۴ سال که نه خوش که وتوه (مه ئمون به گی) کۆزه گه و ره ی کردوه به جی داری خو ی و له سالی (۸۶۲.ک) کۆچی دوا یی کردوه.

## ۸- حکومتی مه ئمون به گی کۆزی مندر به گی ئارده لانی:

له سالی (۸۶۲.ک) به وه سه یه تی باوکی له سەر تهختی حکومتی کوردستان داده نیشی، ئەم

همیشه زور نازا و زیر و به‌زراو ته‌گیر بوه. بدم جوره توانیویه‌تی که ته‌واوی ته‌و ناوچانه‌ی که (خدر به‌گی دووهم) به ده‌وله‌تی عوسمانی به‌خشی بو، به زوری بازوو، به هیزی سوپای کوئل نه‌ده‌ری کوردستان له چنگی ده‌وله‌تی عوسمانی ده‌ردیئنی و بوهر ناوچه‌یی ته‌میرو سهرپه‌ره‌ستی دیاری ده‌کا. ته‌و ناوچانه ته‌مانه‌ن: شاربازی (سوله‌یمانی)، اربیل (هه‌ولیر)، کوئی، هدریر، عه‌مادیه، زه‌واندز. له سنوری زه‌واندز دا بو پاریزگاری کوردستان مه‌رزه‌بانی داده‌نی و ماوه‌ی ۳۸ سال له نیهایه‌تی نازایی و مه‌ردانه‌گی حکومتی کوردستان به‌زیوه ده‌با. پاشان له سالی (۹۰۰.ک) دا ولاتی پان و به‌رینی کوردستانی له نیوان سی‌کس له کوزه‌کانیدا دابه‌ش ده‌کا (که سه‌د بریا ته‌و کاره‌ی نه‌کردبایه).

به‌شی به‌گه‌بیگ: زه‌لم، گوئل عومبه‌ر، شمیران، هاوار، هه‌ورامان، نه‌وسود.  
به‌شی سورخاب به‌گ: ناوچه‌کانی، هه‌شلی، مه‌ریوان، ته‌نوره، نشکاش، پلنگان، کلاش (جوانرۆ)، سه‌دژ، ناوچه‌ی علی شکر، میهره‌بان.  
به‌شی محمد به‌گ: سروچک، قه‌رده‌اغ، شاربازی، تالان، اربیل، کوئی، هدریر، عه‌مادیه، زه‌واندز.

## ۹- حکومتی (بیگه به‌گ)

دوای ته‌وه (مه‌ئون به‌گی) باوکی کوچی دوایی ده‌کا (بیگه به‌گ) زور به‌دلپاکی و جوانی چاوه‌دیری براکانی ده‌کا و براکانیشی (سورخاب به‌گ و محمد به‌گ) زور زینزو شکۆی براگه‌وره‌ی خویان (به‌گه‌بیگ) له به‌ر ده‌یین، بدم جوره ماوه‌ی ۴۲ سال به‌خووشی له‌گه‌ل براکانیدا فرمان زه‌وایی ده‌به‌نه‌سهر. له ناکامدا له سالی (۹۴۲.ک) کوچی دوایی ده‌کا.

## ۱۰- حکومتی مه‌ئون به‌گی دووهم کوزی به‌گه‌بیگی ئارده‌لان

له سالی (۹۴۲.ک) مه‌ئون به‌گی دووهم له جیتی باوکی داده‌نیشی. پاش ده‌سال له لایه‌ن (سولتان سلیمان خانی) عوسمانیه‌وه سوپایه‌کی بیست هه‌زار نه‌فه‌ری به‌فرمانده‌یه‌تی (حوسه‌ین پاشا حاکمی عه‌مادیه) به‌توله‌کاره‌کانی (مه‌ئون به‌گی ته‌ووهل) و به‌مه‌به‌ستی کوشتن و تالان کردنی کوردان و داگیر کردنی کوردستان، زئی ده‌که‌وی (مه‌ئون به‌گی

دوو‌ه‌میش) به چوار هه‌زار سواره‌وه به پیشوازیه‌وه ده‌چیی. له ناوچه‌ی (شاره‌زور) له به‌ره‌به‌یانی (٨. ذی‌قه‌عه‌ی سالی ٩٤٤. ک) دو سوپا تیک ده‌ژژین و تا‌ئواره سوپای چوار هه‌زار که‌سی کوردان. له به‌را به‌ر بیست هه‌زار داگیر که‌ری سوپای عوسمانی‌دا، مه‌ردانه شه‌ژده‌ که‌ن و ژاده‌وه‌ستن. خه‌لکیکی زۆر له هه‌ردولا ده‌کوژری. شه‌و (مه‌ئمون به‌گ) له قه‌لای (زه‌لم) دا‌حه‌شار دگری و بو هه‌ردو مامه‌کانی نامه‌ده‌نوسی و داوای یارمه‌تیان لی ده‌کا. به‌لام نامه‌ردانه هیچ کامیان به‌هاواریه‌وه نایه‌ن. (مه‌ئمون به‌گ) ناچار پاش مانگی ژاوه‌ستان چون (زمه‌هاری) نامینی، شه‌وانه له قه‌لای ده‌چیته‌ ده‌ره‌وه و خو ده‌که‌ینیته مه‌نزلی (حوسه‌ین پاشای) فه‌رمه‌نده‌ی سوپا. ئه‌ویش مه‌ئمون به‌گ ده‌نییری بو (ئه‌سته‌مول) و له‌وی زنجیر ده‌کری و ده‌خړیته به‌ندیخانه‌وه.

## ١١- حکومه‌تی سورخاب به‌گ کوژی مه‌ئمون به‌گی ئه‌وه‌ل و مامی مه‌ئمون به‌گی دووه‌م

کاتی هه‌والی ده‌سگیری برازا که‌ی پی ده‌که‌یی هه‌ل به‌ ده‌رفه‌ت ده‌زانئ و له (سالی ٩٤٥. ک) هه‌ل ئه‌کویتیته سه‌ر ولاتی برازا که‌ی و ناوچه‌ی (محمد به‌گی) برایشی داگیر ده‌کا و ده‌بیته حاکمی گشت کوردستان و له‌گه‌ل (طه‌ماسب شای) صفوی ده‌سازئ و له ناوچه‌ی مه‌ریوان له سه‌ر کیویکی به‌رز له باکوری ده‌شتی مه‌ریوان، قه‌لایه‌کی قایم بو روژی ته‌نگانه‌ دورست ده‌کا، که ئاسه‌واری ماوه‌ته‌وه. به‌لام (محمد به‌گ) که سورخاب به‌گی برای زولمی لی کردبو په‌نا ده‌با بو (سولتان سلیمان خانی عوسمانی (٩٧٤ - ٩٢٦. ک) سولتان سلیمان خانیش سوپایه‌کی (سی‌هه‌زار - ٣٠٠٠٠) نه‌فه‌ری به‌ فه‌رمه‌نده‌یه‌تی (ژوسته‌م پاشا سه‌ردار ئه‌که‌رم) بو سه‌رکوت کردنی ده‌نییری (سورخاب به‌گ) به‌هه‌شت هه‌زار چه‌کداره‌وه له ده‌شتی شاره‌زور به‌ر به‌ سوپای عوسمانی ده‌گری و شه‌ر ده‌س پی ده‌کا.

دوای هه‌شت روژ (٨) شه‌ر، نزیک‌ی ده‌وت هه‌زار (٧) عوسمانی و سی هه‌زار (٣) کورد ده‌کوژری. پاشان (سورخاب به‌گ) له قه‌لای زه‌لم ده‌خزی، سوپای عوسمانی دو سال (قه‌لای زه‌لم) گه‌مارۆ ده‌دا. به‌لام فه‌رمه‌نده‌ی عوسمانی له‌م ماوه‌دا زه‌خمی ده‌بی و ده‌میری. (شاطه‌ماسبی) صفویش بو قازانجی خوی ١٥ هه‌زار سوپا، به‌سه‌رداری (حوسه‌ین به‌گ) ناوی به‌یارمه‌تی سورخاب به‌گوه‌ ده‌نییری و له دو فرسخی قه‌لای، سوپا ئاماده‌ی شه‌ژ ده‌بی. سوپای

عوسمانی له ترسا پاشه کشی ده کا و (سورخاب به گ) یش له قه لا دیته ده رو و دو قو لی سو پای عوسمانی ده شکینن و ده یان کهنه ئاردی ناو دژو. پاش ئهم پیروزی یه (سورخاب به گ) پایته ختی خو ی له قه لای زه لم ده گو یز یته وه بو قه لای (مدریوان). سورخاب به گ ۱۱ کوزی بوه:

۱-حه سدن به گ ۲-ئه سکه ندر به گ ۳-سولتان علی به گ ۴-یعقوب به گ ۵-بارام به گ ۶-ذوالفقار به گ ۷-اصلمش به گ ۸-شاسوار به گ ۹-صارم خان ۱۰-قاسم به گ ۱۱-بساط به گ.

سورخاب به گ به هو ی لی هاتوی و مردانه گی سولتان عدلی کوزی خو ی ده کا به جی نشینی خو ی، حکومتی زه واندز و عه ماده یش ده دا به کوزی پینجه می (بارام به گ) که (محه مه دبه گی) مه شهو ر به (میری زه واندز) که ماوه یکی زو ر له به رابه ری سولتانی عوسمانی دا مردانه زا وه ستا و کولی نه دا و سه ری بو عوسمانی دانه نه واند له نه وه ی ئهم بارام به گه بوه.

سورخاب به گ دوا ی سی سال فرمان زه وای و ده سه لات کوچی دوا یی ده کا و سولتان عدلی به گی کوزیشی سی سال دوا ی باوکی کوچی دوا یی ده کا، (سولتان عدلی به گ) دوو کوزی میر مندالی به ناوی ۱-تیمورخان ۲-هه لوخانی له دوا به جی ده مینی.

## ۱۲-(حکومه تی بساط به گ کوزی سورخاب به گ)

له سالی (۹۷۵.ک) بساط به گ کوزی یازده هه می سورخاب به گ له سه ر ته ختی فرمانه زه وایی کوردستان داده نیشی. بساط به گ پیاویکی نازا و دلاوا و کاری و هونه ر مهنده بوه و زو رتری کاتی خو ی له گه ل عالمه دینییه کاندای بر دوه ته سه ر، خزمه ت و یارمه تی ئه و به عیلم و زانیاری به ناوبانگ بوه. ئهم میره نزیک یی ده سال حکومتی کرده، له سالی (۹۸۵.ک) تیمورخان و هه لوخان کو زانی (سولتان عدلی به گ) شورش ژنی ده خه ن و داوای میراتی باوکیان ده کهن، بساط به گ تاقمی چه کدار له ژیر فرمانی (سوراب به گی) ژن برای بو سه رکوت کردنیان ده نیژی، تیمورخان و هه لوخانی هه ر به بیستنی ئهم هه واله هه ل دین و تا قه زوین ناگر سینه وه، هانا ده به نه بهر شائیسماعیلی دووهم (شایه تی ۹۸۴ - مردن ۹۸۵.ک) پاش یه ک سالی زه به ق شا به هاواریانه وه نایی و له سالی (۹۸۶.ک) دا ده مری. ناچار

تەیمورخان و هەلۆخان دەگەرینهووە بۆ کوردستان و کومەڵی لە خۆیان خۆ دەکەنەووە و دەس دەکەن بە تالان و بزو، بەلام ئەوێ لە لای بەندە خەیاڵە لە لای خودا بەتالە، هەر لەم عەدو سەدەدا، بساط بەگ دەمری و تەیمورخان بێ دەردی سەر دەبێ بە فەرمانزەوای کوردستان

### ۱۳- (حکومەتی تەیمورخانی ئەردەلان)

لە سالی (۹۸۶.ک) تەیمورخان لە سەر تەختی حکومەتی کوردستان دادەنیشی، تەیمورخان پاش ئەوێ جێی خۆی قایم دەکا، داب و نەریتی حکومەتی کوردستان دادەمەزرینی. لە گەڵ سولتان موراخان عوسمانی (۹۸۲-۱۰۰۳.ک) بە مەبەستی بەهێز کردنی خۆی پەیوەند دەگرێ و پەیمانی فەرمەنبەرداری لە گەڵا دەبەستی (سولتان موراخان) لەم خۆفروشیە زۆر خوشحال دەبێ و لەقەبی (میری میرانی) پێ دەدا و بە ناوی (تەیمورخان پاشا) ناودێری دەکا و هەر سال یە کسەد هەزار ئاقچە زێری بۆ دەبژێتەووە، تەیمورخان چوار کۆزی بوە: ۱- سولتان عەلی بەگ ۲- بوداغ بەگ ۳- موراوبەگ ۴- میر علم الدین بدرخان. ناو براو ولاتی ژێر دەسەلاتی خۆی بەم جۆرە لە نیوان کۆزەکانی خۆیدا بەش دەکا. حەسەناو و سنە و شارەزور و زەلم و قزڵجە بە کۆزی گەورە (سولتان عەلی بەگ) دەسپێری، ناوچەکانی قرەداغ و کۆی و حەریر بە (بوداغ بەگ) دەدا. مەلبەندەکانی سەقز و مەریوان و سیاکو و خۆزخۆزە و تیلەکو بە (موراوبەگ) دەبەخشی. ناوچە شاربازێر (سولەیمانی ئیستاکە) بە کۆزی چکولە می: علم الدین دەسپێری. پاشان بۆ خۆی بە مەبەستی پەرەدان بە کەوشەنی فەرمانزەوایی خۆی و دەس کێشان بە سەر ناوچەکانی تری کوردستاندا، سوپایەکی زیک و پێک و تەیار پێک دێنێ و ناوچەکانی کرماشان، سەنقور و دینەوەر، دەخاتە ژێر دەسەلاتی خۆی.

لە سالی (۹۹۳.ک) هێرش دەباتە سەر ناوچەکی ژێر دەسەلاتی (عومەر بەگی سەرۆکی کەلۆز) (عومەر بەگیش) پەنا دەباتە بەر (شاویردی خانی والی لۆزستان) شاویردی خانیش بە سوپای لۆز و کەلۆز، زینگە بە (تەیمورخان) دەگرێ (تەیمورخان) کە هیشتا چەمی شەڕی نەهاتبووە دەست و فووت و فەنی جەنگی نەدەزانی، کاتی گەژانەووە بەرەو کوردستان، لە ناکاو دەکەوێتە (کەمینی) دوژمنەووە. تەیمورخان ناچار بە هەزار سواری کە لە گەڵیا دەبێ، بێ باکانە گەمارۆی دوژمن دەشکێنی، بە قەزای خودا ئەسپی تەیمورخان لە مەیدانی شەژدا دەپێکری و،



تەیمورخان دەکەوتە خواری و سوپای لوژستان دەژژین بە سەریا و دەسگیری دەکەن. بەلام (شاویژدی خان) کە مەوێه کی ژیر و دورەندیش و بە تەجرەبە دەبێ، بەژێ و شکۆیه کی تایبەتەو (تەیمورخان) دەباتە مالی خۆی و زۆری بەخیز دینی. پاش چەند روژ پەزیرایی بەقەدر و ژێهەو بو کوردستانی بەژێ دەکاتەو. سێ سال دوای ئەم ژوداوە، بە دو هەزار چە کدارەو بە مەبەستی گرتنی ناوچە ی زەژین کە مەر (بەجاری ئیستاکە) و تینک شکاندنێ هیزی (دەوڵە تیارخان) ی سیامەنسور، کە حکومەتیکی سەر بەخۆی لەم ناوچەدا پینک هینابو، هیرش دەبا، (دەوڵە تیارخان) بە هەزار چە کدارەو زینگای پێ دەگری، بەلام زۆری پێ ناچێ (دەوڵە تیارخان) دەشکێ و خۆی دەخزینیتە (قەلای زەژین کە مەر) و حەشار دەگری، تەیمورخان دەست بەردار نابێ و (قەلای) گەمارۆ دەدا. پاش ماوەی قەلای دەگری، بەلام لە کاتی چوێ ناو قەلای، (تەیمورخان) بە گوللە دەکوژرێ (سالی ۹۹۸ ک). (هەلوخان) ی برای بە تۆلە ی خوینی تەیمورخان، زۆریان لێ دەکوژی و قەلای ساف لە ساف تالان دەکا. پاشان (تەرمی براکە ی هەل دەگری و دەبیاتەو بو قەلای مەریوان.

## ۱۴- (حکومەتی هەلوخانی ئارەلان)

هەلوخان پاش گەژانەو بو کوردستان لە سەر تەختی حکومەتی کوردستان پال دەداتەو. هەوێ کاربەو ماوەی دوو سالان پەبوێندی خۆی لە گەل حکومەتی عوسمانی دەپاریژی. شان ناوێندی حکومەتی خۆی لە (قەلای زەلم) و (قەلای مەریوان) دەگوێزیتەو بو (قەلای لنگان)<sup>(۱)</sup>.

هەلوخان بێجگە لە قایم کردنی قەلای خانوبەرە و بازار و مزگەوتیشی لێ دورست دەکا و سێ قەلای زەلم و مەریوان و حەسەناوایش تەعمیر دەکاتەو. هەلوخان میرنکی ئازاو کۆل مەدر و بەداد و ئینساف بو، ژیزی بو ژیر دەسەکانی داناو، لە گەل حاکمەکانی هاوسنی خۆی لە ژیی یەکیەتی و دوستی یەو ژیاو.

بەم جوێ لە ژۆژگاری حکومەتی (هەلوخان) دا خەلکی کوردستان ژیا تینکی خوشیان بردوێ تە سەر. ولاتی ئاوەدان و خزینە ی پۆ لە ژیر و زیو بو. هەلوخان بەهاران لە قەلای

۱- هەلای پلنگان لە شونیکێ زور حەستم داو و دەورانی شونێ خیلەکانی گوران و کەلوژ دەبێ. لە بەر سەختی بە (هەلای پلنگان) ناوی دەچو، یانی کوردی وینە ی پلنگی تیدا ژیاو.

(پلنگان)، هاوینان له قه‌لای (حه‌سه‌ناوا)، پایزان له قه‌لای (مه‌ریوان)، زستانان له قه‌لای (زه‌لم) دا‌زای ده‌بوارد.

(هه‌لوخان) بهره‌ بهره سوپایه‌کی ژیک و پینک و ته‌یار پینکه‌وه ده‌نی و له‌ ئاکامدا له‌ ژیر باری قورسی ژیر ده‌ستی و باج‌دان، به‌ ده‌وله‌ ته‌ کانی ئیران و عوسمانی دیته‌ ده‌رو ملی بو‌ مله‌وژی ئه‌وان که‌ چ ناکا، سه‌ریان بو‌ دانانه‌وینی و گوی به‌هاژه و گیقه‌یان نادا. به‌لکو ده‌یه‌وی درگای خوشبه‌ختی له‌ گه‌له‌ که‌ی بکاته‌وه، بو‌ هه‌میشه‌ دوژمن بهره‌و دوا بباته‌وه، به‌م شیوه‌ پیشه‌کی سه‌ربه‌خویی پینک دیتی، پاشان له‌ عالم و زانا به‌ناو بانگه‌کانی کورستانی ده‌گیریته‌وه که‌ به‌ ده‌نگیه‌وه برۆن بو‌ ناوه‌ندی حکومه‌ ته‌ که‌ی خویان، تا وه‌ک خۆر له‌ دور بنوینن، کار و باری ئایینی و شوغلی پیروزی ده‌رس و یژی و قه‌زاوه‌ت به‌ یاسای جوانی قورئان هه‌ل سوژینن، ئه‌م دو زانا پایه‌ به‌رزانه ۱- شیخ عبدالغفاری دوه‌می مه‌ردوخی کوژی شیخ شمس‌الدین ۲- مه‌ولانا (یعقوبی قاری) باوه‌ گه‌وره‌ی. موالی و شیخ الاسلامیه‌ کانی سنه، وه‌ک زۆر له‌ زانا د‌ل‌سۆزه‌ کانی تر به‌ ده‌نگیه‌وه‌ ژویشنن، چون زانا بوون و له‌ جه‌ق گه‌یشنن.

له‌ سالی (۱۰۱۹ ک) حوسه‌ین خانی والی لۆرستان به‌ دنه‌ی (شا عه‌بیاسی صفوی) (شایه‌ تی ۹۹۶ - کوچ - ۱۰۳۸ ک) به‌ سوپایه‌کی ده‌هه‌زار نه‌فه‌ریه‌وه‌ هورۆم ده‌باته‌ سه‌ر (ده‌وله‌ تی شلکی) کوردستان له‌ قه‌لای (حه‌سه‌ناوا). پاش چوار جار شه‌ژ و لیکدان هیژی حوسه‌ین خانی لۆر تیک ده‌شکی و به‌ خوی و سوپاکه‌یه‌وه‌ پاشه‌ و پاش ده‌کشینه‌وه‌ و هه‌ل دین. به‌ فه‌رمانی هه‌لوخان تا چوار فه‌رسه‌خی هه‌لیان ده‌بژن و زۆریان لی ده‌کوژن، به‌لام به‌ هوی هاوخواپیه‌وه‌ له‌وه‌ به‌و لاوه‌ دوايان ناکه‌ون و ده‌لین: هه‌ر نه‌یی با بژیکیان بگه‌ژینه‌وه‌ بو‌ نیشتمان و غیره‌ تی هاوخواپیان بیته‌ کو‌ل و ددان بنین به‌وه‌دا که‌ شه‌ژی برا کوژی بیجگه‌ له‌ خو کوژی شتی تر نه‌ی.

(شاعه‌ بیاس) کاتی ئه‌م هه‌واله‌ی پی ده‌گا ئاور ده‌گرئ و قینی کونه‌ و نویی بلیسه‌ ده‌ستین و قوشه‌نیکی زۆری پی زۆر، بو‌ شکاندنی بالی هه‌لو و تالان کردنی کوردستان و کوشتنی کوردان به‌ری ده‌کا، به‌لام و ته‌نی «سه‌د قه‌ل و به‌ردی» سوپای ته‌یاری شا عه‌بیاس له‌ به‌رابه‌ری هه‌ره‌سی به‌ هیژی یه‌ک د‌ل و یه‌کجی کوردان‌دا، خوی ناگرئ و ده‌شکی و به‌ سه‌ر شوژی ده‌گه‌ژیته‌وه‌، ئه‌مجار شا بو‌ خوی ده‌یه‌وی بو‌ار تاقی بکاته‌وه‌، هه‌ر نه‌یی با به‌گزه‌ ئه‌و قومه‌اره‌ بیاته‌وه‌.

شا به‌ قوشه‌نیکی زۆر ته‌یاره‌وه‌ د‌ی تا ده‌گه‌یی به‌ د‌یی (مه‌یه‌م) له‌ دیکوی ئه‌سه‌ف‌نداوا ی

قوروه، له‌وی کابرای به‌ناوی (ئالی‌بالی) له‌پیره‌پیاوه‌تق و چه‌ف دیوه‌کانی ژۆژگار له‌خێلی ژیری به‌زاو ته‌گییری کوردی (زه‌نگه‌نه) به‌شا ده‌لی، هه‌لوخان کێوه، نه‌به‌رده، بزێوه، هه‌لوی تیژبالی کوردستانه، شیرێ توژه‌ی ناو لانه، نه‌گه‌ر هه‌مویشمان تیگرا هه‌ستین، به‌شه‌رپیی ناوه‌ستین، جا چاک وایه، باشه‌رگۆز که‌ین له‌و مه‌زرایه، به‌خۆشی دای کوژینین نه‌و هه‌للایه. شاکه‌ ده‌یزانی نه‌مجار، با قولیش هه‌ل کا داوینێ ته‌ژ ده‌یی، له‌جاری پیشو وژتر و شه‌رزه‌تر ده‌یی. به‌ (ئالی‌بالی) ده‌لی: تو پیریکی به‌سۆزی، ژیر و به‌زاو دلسۆزی. به‌م شیوه (شاعه‌بیاس) هه‌رله‌ویوه ده‌گه‌ژیته‌وه بو ئیسفه‌هان. ئالی بالیش به‌دیاری یه‌کی زوره‌وه ده‌چێ بو لای (هه‌لوخان).

له‌وکاته‌دا هه‌لوخان له‌قه‌لای مه‌ریوان ده‌یی (ئالی‌بالی) به‌دیاری یه‌که‌یه‌وه به‌ره‌و مه‌ریوان زی ده‌که‌وێ. هه‌لوخان زوی خۆش نیشان ده‌دا و (خان نه‌حمه‌دخان) ی کوژی گه‌وره‌ی خۆی به‌دیاری یه‌کی شایانه‌وه، ده‌نیری بو ده‌رباری (شاعه‌بیاسی صفوی)، شاعه‌بیاس زور شاد ده‌یی که‌ نه‌چیره‌به‌ پای خۆی هاته‌وه ته‌به‌رانگه‌ی زای. وه‌هانه‌چیریکی قه‌له‌و که‌وتوه ته‌داوی. زوری پێ ناچی که‌ (زه‌زین کلاوی) خۆشکی خۆی له‌ (خان احمدخان) ماره‌ ده‌بژی. به‌و مه‌رجه، نیشتمان و بیرو بزوا ی پێ بفروشی. بو خواستی شاتێ بکۆشی، شاعه‌بیاسی ناسوپاس له‌ نه‌هینی دا به‌لینی پێ ده‌دا، که‌ حکومه‌تی سه‌ربه‌خۆی کوردستانی پێ بسپیژی. به‌و مه‌رجه کاتێ گه‌راوه بو کوردستان، (هه‌لوخانی) باوکی بو (ئیسفه‌هان) بنیژی.

خان احمدخان به‌هه‌وای نه‌وسانی و دنه‌ی شه‌یتانی، له‌خۆ بایی ده‌یی و له‌ژی ده‌ر ده‌چێ مافی باوکی له‌به‌ر چاو ناگرێ خۆی له‌به‌ر تیری تانه‌دا زاده‌گرێ، به‌لین به‌شا ده‌دا که‌ پاش گه‌زانه‌وه‌م به‌خۆشی یێ یا ناخۆشی باوکم ده‌نیرم بو ئیسفه‌هان. (خان احمدخان) به‌خۆی و (زه‌زین کلاوی) خیزانی و ده‌سته‌یی له‌ (قزل‌باشه‌کان)، ده‌گه‌ژیته‌وه بو کوردستان. هه‌لوخانی باوکی له‌م کاره‌ی (خان احمدخانی) کوژی خه‌م دای ده‌گرێ و هه‌زاره‌ ده‌کا، له‌وه‌یکه‌ پای (قزل‌باشی) ییگانه‌ی خسته‌ کوردستان زور وه‌زه‌ز و دڵ ته‌نگ ده‌یی، ده‌لی ژۆله‌ جوانه‌مه‌رگ یی بوچی ژێویت بیاخمان فێر کرد. بو ریز و شکوی کوردانت ورد کرد زور عاسته‌مه‌ له‌مه‌ولا گه‌وره‌یی و مافمان له‌ده‌س هه‌ل نه‌پروچقین. تاجی سه‌ر به‌خۆیی و هه‌سانه‌وه‌مان له‌سه‌ر نه‌رفین. پاشان هه‌لوخان له‌کوژه‌ هه‌ل خه‌له‌ تاوه‌که‌ی ده‌تۆری و ده‌زواته‌ ناو قه‌لا و درگای قه‌لا له‌سه‌ر خۆی داده‌خا. (خان احمدخانی) کوژی هه‌لوخان خه‌م دای ده‌گرێ، که‌ چون فه‌رمانی شا به‌ ژێوه‌ به‌ری و باوکی ده‌س به‌سته‌ بنیری بۆلای شا. له‌ ئاکام‌دا به‌هاوکاری بۆره‌پیاوی به‌ناو

مه لایاقوب و، به نه خشی دایکی خان احمدخان له ناو قه لاوزه و به دانسی به رتیل به درگاوانانی خو فروش، درگای قه لاهه ل ده گری و، باوکی له شیرین خه ودا داده چله کینن و هدر نه وشه ویش دهس به سه باوکی به ره و ئیسفه هان به ژئی ده کا<sup>(١)</sup>. شاعه بیاس زوری ریزی نه ده گری و دواى شەش مانگان، دهی نیریته وه بو کوردستان<sup>(٢)</sup>.

## ١٥- (حکومه تی خان احمدخانی ئارده لان)

خان احمدخان له سالی (١٠٢٥.ک) له سەر تهختی حکومه تی کوردستان پال ده داته وه. به ره به ره سوپایه کی بیست هزاری به ناوی (نیزامی ئارده لان) پینک دینن. پاش ماوه یی به فرمانی شاعه بیاس، بو شه زی براگوژی کورده کانی (موکری) و (بلباس) (چون سهریان بو فرمانی شاعه بیاسی کوردکوژ دانه ده نه واند) به بیست هزار چه کداری سواره و پیاده به ژئی ده یی و له گه لیان به شه زی دی و ده یان شکینن. ناچار نه وانیش خو ده هاوینه قه لای (زه واندزه وه). ماوه یی گه ماروی قه لاهه دا، پاشان قه لاهه گری و زوریان لی ده کوژی و ساف له ساف تالانیان ده کا. پاشان (زه واندز) ده خاته ژیر ده سه لاتی خوی و (قه ره حسن به گی) کوژی بارام به گی کوژی سورخاب به گی ئارده لان له ناموزاکانی خوی ده کا به حاکمی (زه واندز). هه روا به ریز حکومه تی (خوشناوه تی) و (عه مادیه) به (خالده گ) و (عوسمان به گ) دو برای (قرا حسن به گ) ده سپیری. (خالده گ) پیاویکی نازاو چاک و به ریز و له میره هه لکه وتوه کانی ژوژگار بو که حاکمه کانی (زه واندز) له بنه چه ی نه وبون. خالده گ به (میزی خوشناو) به ناو بانگ بو که خان احمدخان پاشان بین خوین ریزی (موصل) ده گری و دواى (٤٠) چل ژوژ (که رکوکیش) ده خاته ژیر ده سه لاتی خوی و حاکمیککی بو دیاری ده کا. پاشان به غدایش بی خوین ریزی ده گری. خان احمدخان دواى ئهم پیروزی به یانی سالی (١٠٣٥.ک) به سهر به رزی ده گه زیته وه بو کوردستان. ئهم سه فیه ی خان احمدخان له هه وه له وه تا سالی (١٠٣٥.ک)، ههوت سال و تنی مسانگ دریشه ی بو. سنی سال دواى ئهم ژوداوه شاعه بیاس ده مرئی و (شاصفی) له جمادی الاخری سالی (١٠٣٨.ک) ده یی به شا. (شاصفی یش) وینه ی شاعه بیاس ریزی

١- تحفه ناصری و عالم آرای عباسی.

٢- تاریخی کورد و کوردستانی مه ردوخ: ده نویسی هه لوخان به خواستی خوی چه بو ئیسفه هان. (مستوره) ده نویسی هه لوخان تاکاتی مردن له ئیسفه هان دهس به سهر بو و هه ره له ویش مرده. (عالم آرای عباسی) ده نویسی له (١٠٣٦.ی.ک) دا به مه رگی کوئیر (سکته) له ئیسفه هان کوچی دوا یی کردوه.

(خان احمدخان) له به‌ربوه.

(خان احمدخان) له (زه‌زین‌کلاو‌خانم) خو‌شکی شاعه‌بیاس کو‌زیک‌ی ده‌بی به‌ ناوی (سورخاب‌به‌گ)، ئه‌م کو‌زه له ژیر چاودیری با‌پیره‌ی خو‌ی، سوارچاک و تیرهاو‌یژ و خاوه‌ن هوش بار د‌ی. به‌لام نه‌ته‌ویسان و هه‌سودان له حاست پ‌یکه‌وتویی ئه‌و میرزاده، خو‌یان پ‌ی ناگیری و لای (شاصفی) گو‌ی له مست دوزمانی لی ده‌که‌ن. شاصفی یش که به‌ خو‌ینی کوردان تونی ده‌بی له سالی (١٠٣٩.ک) فه‌رمان ده‌دا که به‌ تاوانی خه‌یانه‌ت چاوانی له گلینه‌ ده‌ر د‌ین، (خان احمدخان) به‌ بیستنی ئه‌م هه‌واله‌ عه‌قل و هوشی له لا نامینی و ماوه‌ی سالی شیت ده‌بی. به‌لام خودا له سالی (١٠٤٠.ک) شفای بو‌ده‌نی‌ری و چاکی ده‌کاته‌وه.

(خان احمدخان) له سالی (١٠٤١.ک) سوپایی پ‌ینک د‌ینی و له داخی (شاصفی) و به‌ مه‌به‌ستی تو‌له، شاره‌کانی سونقور، کرماشان، هه‌مه‌دان، گه‌روس، ورم‌ی، خو‌ی ده‌گری و له هه‌رکام له‌م شارانه‌ حاکمی له لایه‌ن خو‌یه‌وه داده‌نی و به‌ شیوه‌ی ره‌سمی سه‌ربه‌خو‌یی کوردستان، جه‌ژن ده‌گری و به‌ ناوی خو‌یه‌وه سکه‌ لی ده‌دا و گشت پ‌یش نو‌یژان و ئیمام جومه‌کان به‌ ناوی شای سه‌ربه‌خو‌ (مستقل)ی کوردستان ناوی ده‌بن. له‌م جه‌ژنه‌دا مه‌لا شیخ شمس‌الدین کو‌زی شیخ عبدالغفاری مردوخی خوتبه‌یه‌کی زور ره‌وان به‌ زمانی عه‌ره‌بی ده‌خو‌ینیته‌وه (سو‌لتانی عوسمانی)ش پی‌روزیایی پ‌ی ده‌لی و به‌ ره‌سمی ده‌ی ناسی و حکومه‌تی (موصل) و (که‌رکو‌کیشی) پ‌ی ده‌سپی‌ری<sup>(١)</sup>.

(شاصفی) خو‌ی بو‌ناگیری و چاوی چنوک‌ی پ‌یدا هه‌ل نایی و سوپایه‌کی ته‌یاری ده‌نی‌ریته سه‌ر، له‌ولایشه‌وه سو‌لتانی عوسمانی (سلطان مرادخان). (مه‌نو‌چیرپاشا) به‌ دو هه‌زار چه‌کداره‌وه بو‌یارمه‌تی خان احمدخانی ده‌نی‌ری. له ٢٧ ربیع‌الاولی سالی (١٠٤٦.ک) له قه‌راخ گو‌لی (زریوار)ی مه‌ریوان دو سوپا پ‌یکه‌وه به‌ شه‌ژ د‌ین. له بیست ربیع‌الثانی سالی هه‌زار (١٠٤٦.ک) سوپای عوسمانی ده‌شک‌ی و (خان احمدخان) ناچار پاشه‌کشی ده‌کا و شاری (موصل) ده‌کا به‌ پایته‌ختی خو‌ی، خان احمدخان ماوه‌ی هه‌وت سالان به‌ سه‌ربه‌خو‌یی (مستقل) حکومه‌ت به‌ژێوه ده‌با. دیسان له ٣.ی ره‌مه‌زانی سالی (١٠٤٦.ک) له نیوان سوپای (سو‌لتان مراد) و (شاصفی) له ده‌شتی مه‌ریوان دا، ئاوری شه‌ژ بلیسه‌ ده‌ستینی و زو‌ری له سوپای قزلباشی شاصفی ده‌کو‌ژری و ئه‌وی تریشی، پاده‌کا به‌ پشتیا و بو‌ی هه‌ل د‌ی. دیسان له (ئه‌سه‌فه‌نداوای) قورو‌هی کوردستان هه‌ر دو سوپا به‌ شه‌ژ د‌ین. به‌لام ئه‌مجار سوپای عوسمانی

دەشکێ. پاش ئەم پیرۆزی یە شاصفی حکومەتی کوردستان بە سلیمان خانی ئارده لان کۆزی میر علم الدین نەوێ تهیمورخان دەسپیری.

## ۱۶- حکومەتی سلیمان خانی ئارده لان

له سالی (۱۰۴۶.ک) سلیمان خانی ئارده لان به فەرمانی شاصفی له سەر تهختی حکومهتی کوردستان داده نیشی و پایتهختی کوردستان له دئی (حهسه ناوا) ده گۆزیته وه بو شاروچکە ی سنه، که تائەم تاریخه خێلی (زێزینه کهوش) یا (کهوش زێزین) که خویان له بنه ماله ی «توسی نه وزه ری که یانی» ده خویننه وه تییدا نیشته جی بوه.

سلیمان خان له سەر ته پۆلکه یی له ناوه راستی شاردا، قه لایه کی قایم و پسته وو به شکۆ داده ژێژی و ده یکاته شوینی فەرمانزەوایی و حکومه تی خو ی، ئەم قه لا تا سالی (۱۳۴۷.ک) جیی فەرمانزەوایی حاکمه کانی ئارده لان بوه، پاشان ماوه یی سوپای ده وله تی تیدا بوه و زه مانی به باشگای ئەفسه ران ناو ده برا.

پاشا سلیمان خان له بهر ئەوه قه لا کانی (زه لم) و (پلنگان) و (مه ریوان) و (حهسه ناوا) نه بیته سه نگه ری دوژمنان، گشتیان ده ژوخینی. (خان احمد خان) له (۱۰۴۷.ک) به دوا زده هه زار سواره و پیاده ی چه کداره وه به هیوای سه ندنه وه ی کوردستان، له (موصل) وه وه ژۆی ده که وی و له گه ل سوپای شاصفی به شه ژدئی. به لام به داخه وه ده شکێ و ده گه ژیته وه بو موصل. پناش شهش مانگ له سالی (۱۰۴۸.ک) له (موصل) کوچی دوایی ده کا و له نزیک ی گلکۆی پیرۆزی هه زه ته ی یونس پیغه مبه ر (د) ده نیژرئی. خودا له وه ها ئازا پیاویکی بهرز و خواناس بیورئی و لئی خوش بیته. ماوه ی حکومه تی (خان احمد خان) دوای (باوکی) (۲۳ سال) بوه که ۵ یا ۷ سال به نا ی خو ی سکه ی لی داوه و سەر به خو و مستقل ژیاوه. له خوام داوا یه که له و تاوانه گه و ره و بی ئەده بییه ی که له گه ل هه لوخانی باوکی دا کردی بیوری و لئی خوش بیته. سلیمان خان له سالی (۱۰۶۶.ک) کوچی دوایی ده کا.

## ۱۷- حکومه تی کلبعلی خانی ئارده لان (۱۰۶۷ - ۱۰۸۲.ک)

له سالی (۱۰۶۷.ک) هه ریمی کوردستان له نیوان کۆزه کان و دوسته کانی سلیمان خان بهم

جوړه دابهش ده کری:

- ١- سنه و دهوړو بەری خوړه لاتی بەشی (کلبعلی خان) کوژی گه وړه ی سلیمان خان
- ٢- مەریوان بەشی خەسرە و خانی کوژی سلیمان خان.
- ٣- سەقز و سیاکو بەشی سوراب سولتان کوژی چکولە ی سلیمان خان.
- ٤- ناوچە ی پلنگان بەشی مریدو هیس سولتان.
- ٥- ناوچە ی شارەزور و شاربازۆر بەشی محمدخانی گورجی.
- ٦- جوانرۆ بەشی صفر سولتان، بەلام بە فەرمانی شا گشتیان ناچار دەبن کە لە ژێر چاودێری و فەرمانی کلبعلی خان دا کار و باری ناوچە کانی ژێر دەسەلاتیان بە ژێو بەرن. پاشان کلبعلی خان لە سالی (١٠٦٧.ک) گشت ئەو ناوچانە دەگریته ژێر دەسەلاتی خوێ و لە حکومەتا سەر بەخۆ دەبێ. ئەم حاکمە ماوہی شازدە سال حکومەتی کوردستانی بە ژێو بردو، لە ئاکامدا سالی (١٠٨٢.ک) بە مەرگی (کو توپر) مردو.

## ١٨- حکومەتی خان احمدخانی دووہمی ئارده لان

دوای کلبعلی خان (خان احمدخانی دووہمی) ی کوژی، دەبێ بە حاکمی کوردستان ئەم حاکمە ئەو نەندە عەبیاش و دلّاوا و خودسەر و دەس باز و بەخشندە بوە کە بە (خانە زیرینە) ناوبانگی دەرچوہ. لە ئاکامی ئەم بێ بەند و باری بەی لە مانگی ذی قەعدە ی سالی (١٠٨٩.ک) بە فەرمانی شاسلیمانی صفوی (١٠٧٧-١١٠٥.ک) لە حکومەت لادەبرێ و خەسرە و خانی مامە ی لە جێی دادەنرێ.

## ١٩- حکومەتی خەسرە خانی ئارده لان

خەسرە و خانی ئەر دەر لان پاش ئەوہی لە سەر تەختی حکومەتی کوردستان دادەنیشی خان احمدخانی برازای بە دەس بەسراوی دەنیری بۆ ئیسفەهان، بە پێچەوانە ی چاوەزوانی و ہیوای خەلکی، ئەم میرە ئەو نەندە خەلکی هەژاری هاو زمانی کورد، دەچەوسێتێتو و ستمیان لێ دەکا، کە خەلکی وە گیان دین و بری لە ئازاپیاوان، بۆ دادخوابی و هاوار دەچن بۆ ئیسفەهان. بەلام (شا) دەیان نیریتو و بۆ لای خەسرە و خان و سفارشی بۆ دەنیری کە زێ و ژەسمی خۆت

بگۆره و دادی خەلک بده و زوی خەلکی بکه خۆت و دلێان بینهوه جێ. بەلام (خەسرەوخان) لە جاران تونتر و ستمکارتر و زوگرۆتری لێ دەردي، تا قار و تۆزەیی خەلکی بە سەردا دەزۆی، دیسان خەلکی لێ وەدەنگ دي.

ئەمجار (شاسلیمان) بانگی دەکا بۆ ئیسفەهان و لە گۆزەپانی (شاهی) دەکوژێ و، کابرایێ بە ناوی (تەیمورخانی ئاجی لو) کە لە خێڵی ئاردهلان نابێ دەکا بە حاکمی سنه. بەلام پاش شەش مانگ لە حکومە لادەبرێ و لە سالی (۱۰۹۹.ک) دیسان (خان احمدخان) دەکرێتەو بە حاکمی سنه. لە باتی ئەو ئەم میره لە کارەساتی زابوردوی پەندی وەرگرتی، زۆی باشانی بۆ خۆی هەل بۆاردی. لە پیشو زیاتر عەیباش تر و ستمکارتر و بێ کارەتری لێ دەردي.

لە سالی (۱۱۰۵.ک) (شاسلیمانی صفوی) دەمرێ و (شاسولتان حسین) دەبێ بە شا. لە سالی (۱۱۰۷.ک) بە فەرمانی (شاسولتان حسین) خان احمدخان لە حکومەت لادەبرێ و محمدخانی کۆزی خەسرەوخانی کوژراو، دەکرێ بە حاکمی کوردستان. ماوەی حکومەتی خان احمدخان لە جاری دوو هەمدا هەشت سالی و چەندی بوە.

## ۲۰- حکومەتی محمدخانی ئاردهلان

محمدخان کۆزی خەسرەوخان دواي ئەو لەسەر تەختی حکومەت پال دەداتەو. درگای عەدالەت و داد لە خەلکی دەکاتەو. دلی گەل بەجێ دینی، هەزاران بە خۆشی دەدوینی، یاسای نەزم و ئاسایش و هێمنایەتی بۆ خەلکی دادەمەزڕینی. بەلام لەم کاتەدا کە حاکمی دادگر خەوی لێ کەوتەو، خەلکی هەزاریش بۆی نوستو. (سلیمان پاشای بابان)، هێرش دەکاتە سەر کوردستان، هەورامان و سەقز و مەریوان دەگرێ و (تەیمورخان بەگی) کۆزی (سوراب سولتان) کۆزی (کلبعلی خانی) حاکمی سەقز و سیاکو، لە گەل (ابراهیم بەگی ئەسکەندەری) حاکمی مەریوان دەکوژێ و سوپای ئاردهلان دەشکێتی. (شاسولتان حسین) عەیباش قلیخان قاجار بە سوپای قزلباشەو بەرەو کوردستان بەزۆی دەکا. تا بە پشتیوانی سوپای ئاردهلانەو بێن و لە گەل (سلیمان پاشای بابان) بەشەزێن، تا ئەو خاکانەی کە داگیری کردووە لە دەستی دەرێننەو. بەم جوړه لە سالی (۱۱۱۰.ک) ئاوری شەز بلیسە دەستینی و برا، برا دەکوژێ، زۆرە ژەشیش خوینی هەردوکیان دەمژێ. دواي دوزۆژ شەز و لێکدان سوپای (سلیمان پاشا) دەشکێ. (قاسم سولتانی هەورامی) کە کونە قینی لە ئاردهلانەکان دەبێ، لە لای فەرماندەیی سوپای (قزلباش) دوو زمانی



نارده لانه کان ده کا و ده لئی: به هوی ئه وه که (نارده لآن) و (بابان) هه ردو کوردن، هاو بیرو بزوان، (نارده لآن) له گه ل (بابان) دا شه زێ نه کردوه، به لکو تماشاچی شه زبوه، عه بیاس قلیخان به م دوزمانی یه، زقی هه ل دهستی و لئوی خوی ده مژئی و زوژی له کوردان ده کوژی. قاسم سولتانی دوزمانیش له گیان ده کا.

پاش ئه م ژوداوانه له سالی (۱۱۱۳.ک) جیهان گیر سولتان کوژی (کلبعلی خان) به مه بهستی وه دهس هینانی حکومه تی کوردستان، به دژی (محمدخانی) حاکمی کوردستان شورشی ریک ده خا و، به دهستی شای صفوی له سه رکاری لاده با، به لام جیهانگیر سولتانی شورشگیر بیجگه له به د ناوی هیچی پێ نابژی. له ئاکامدا (محمدخانی گورجی) ده بی به حاکمی کوردستان. (محمدخانی گورجی) له گه ل خه لکدا به خوشی و میهره بانی ده بزویته وه وخوی به سوننی و په یزه وی ئیمامی شافعی داده ئی، له جومعه و جه ماعه تا به شداری ده کا، بو ئاوه دانی سنه دلسوزانه تی ده کوژی. له قه راخی بازاردا کاروانسه رایه کی ۶۶ حوجره یی دورست ده کا و سه رپه رستی و (تولیت) ی به (قاضی عبدالکریم) باپیره گه وه ی بنه ماله ی (موالی) کوردستان ده سپیری. به لام ئه میش دوا ی سێ سال له حکومه ت لاده بری (۱۱۱۶.ک). پاشان (حسن علی خان) کوژی (محمد مؤمن اعتمادالدوله) به فرمانی (شاحسین) ده بی به حاکمی کوردستان (حسنعلیخان) به پێچه وانیه ی حاکمی پیش خوی، شیعه یه کی زور توژه و زالم بوه خواردنی مالی خه لکی کورد و کوشتنی کوردانی پێ خه لال و ژه وایه. به ئاشکرا له دانیهشتنی خوی دا به جنیوو دژمان، شکو و (مقدساتی) خه لکی کوردی ده شکان. به لام و ته ی خودا چهند جوانه، سه باره ت به م نه زانانه، که ده فهرمی (مَثَلُ کَلِمَةٍ خَبِیْثَةٍ کَشَجَرَةٍ خَبِیْثَةٍ اُجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْاَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ<sup>(۱)</sup>).

وته ی گه زی ناحه ز وه ک گیایه کی پێ که لک و خیره که زیشه له ئه رزا، دانا کوتی و به سوکه بایی ده له رزی و له بن ده ردی. ئه م کابرا جنیو فروشه ییش له سالی (۱۱۱۸.ک) به بای مه رگ زیشه ی ژبانی هه ل ده که ندری و ده مری. پاشان حسین علیخانی برای ده کری به حاکمی کوردستان. ئه میش له براکه ی خراپتر و زالم تر و جنیو فروش تر ده بی، خه لکی ئازاو حه ق خوازی سنه له دهستی وه زه ز ده بن و له به رواری (۱۱۱۹.ک) له (شا)، داوا ده که ن که له سه ر کساری لا به ری و ئه ویش داوا خوازه کانیان به جی دین. پاشان کابرایی به ناوی (که یخه سه ره وه گ) ده کا به حاکمی کوردستان. ئه م کابرایش له به ر نه قامی و نه زان کاری،

خه لک به قسه ی ناکهن و ژیر فرمانی نازون. له ئاکامدا له خه جاله تی سهری خو ی هه ل ده گرتی و کوردستان به جی دیلی. پاش ئهم ژوداوه، خه لکی، (شا) ناچار ده کهن که (عه بیاس) قلیخان له بنه ماله ی (احمدخانی) کوژی (هه لوخان) له بهرواری (۱۱۲۱.ک) له سهرته ختی حکومه تی کوردستان دانی.

## ۲۱- عه بیاس قلیخان ئارده لان

له سالی (۱۱۲۱.ک) عه بیاسقلی خانی ئارده لان حکومه تی کوردستان به دهسته وه ده گرتی و خه لکی کوردهواری زوری خو شی له پادا ده کهن و دنیایی به خیری دینن. به فرمانی شا، به سوپایه کی ههشت ههزار نه فهریه وه به رهو (قهندهار و هرات) بو شهز له گه ل (میردوه یسی) ئه فغانی ژئی ده که وئی. له تاران سهرده رچوان و ژیرانی سوپای کوردان، به نهینی به سواره جهنگجو و کو ل نه ده ره کانی کوردستان ده لئین: شهزی قهندهار، بیجگه له کوژران و ده ره به ده ری، چ قازانج و ئاکامیکی بو گه لی هه ژاری ئیمه ی تیدایه؟ ئهم ئاموژگاری به به کاره، ئهم وته ئاوداره، جوژی له دلی سوپای کوردان ئازین دبی، که بیجگه له چه ند که سیکی ئه ژمارده که سی به ده وری (عه بیاسقلیخان) وه نامینی و گشتیان تاران به جی دیلن و ده گه ژینه وه بو کوردستان. (شاسو ئلتان حسین) به م ژوداوه، (عه بیاس قلیخان) له بهرچاو ده که وئی و له سهرکاری لاده با، و فرمانی حکومه تی کوردستان، له گه ل له قه می خانی به (علیخانی فهرراش) دا بو (علی قلی به گی ئارده لان) کوژی (جیهانگیر سولتان) نه وه ی (کلبعلیخانی) ده نیی، ماوه ی حکومه تی عه بیاسقلیخان ههشت سال بوه.

## ۲۲- حکومه تی علیقلیخان ئارده لان

«وَتِلْكَ آيَاتُ مَا نُذَوِّلُهَا بَيْنَ النَّاسِ»<sup>(۱)</sup>. (ده سه لاتی) ئه و روژگارانه دهس به دهس ده که یین له ناو خه لکانا، قانونی به دی هیته ری نه خش پیده ری بونه وه و دامه زراوه، یاسای چه رخ و خولی زه مان واتیکه خراوه، که تا ئاده می زاد ساردی و گهرمی کات و سات، ئازمونی هات و نه هات، ره وتی ههستان و که وتن، شیوه ی هه ل خو لان و نه سه ره وتن، برسیه تی و تییری، وه ره زی

و سیری، تالی و خوشی، خەم و پەرۆشی، کزی و داماوی، تەنگانە و لی قەوماوی نەچیژی، ئارەقی ماندویەتی و تیکۆشان نەریژی، ئاسوی ئیش و کار نەبژی، جلی تەمبەلی و خویریەتی نەدرژی، وەک کوتە ی ئاوەسوی لی نەیی، وەک گۆزە لە کل دەر نەیی بە خوشبەختی و گەورەیی و دەسلالت ناگا، باری گەورەیی بە مەنزل نابا.

(علی قلیخان) ماوەیی لە بەردەس تەنگی و هەژاری لە دئی (شیخەلە) لە باشوری پردی سوننەتە و قەراخی خوراوی چۆمی خۆزخۆزە، گوشەگیری هەل دەبژی. روژانی بە بی ناوی و داماوی زاده بویری، خەلکی دئی زورجاران پیاو دەوت بو هەتاماوی بەبی ناوی روژگار دەبەیتە سەر. بچۆ بو شار، دەس بە کار، بەلکو ژۆژی بیته سەرور، ئەویش لە وەلام دا دەوت (ئەگەر خودایدا لە شیخەلەیش دەیدا). کاتی پیاو ماقولانی کوردستان ئەم هەوالەیان پێ دەگا کە فرمانی حکومەتی کوردستانی ئارەلان بە ناوی (علی قلیخان) هەو نوێسراوە، بەرەو دئی (شیخەلە) ژئی دەکەن و، بەژی و شکۆیەکی تایبەتەو (علی قلیخان) دەبنەو بو سەنە و لە سەر تەختی حکومەتی دادەنێن. (۱۹ شەشەکانی) سالی (۱۱۲۹.ک) لەم کاتەدا خیلەکانی بەختیاری و لۆرستان بە دژی (شا) هەل دەستن. (شا) بە علی قلیخان فرمان دەدا کە بە هیژی کۆل نەدەری کوردهو بەرە و لۆرستان و بەختیاری بژوا و، لە گەل هاوخواپنەکانی خۆیدا بە شەژی، تا تەخت و تاجی سولتان حسین لار نەبیتهو، ئاوری شەژی براکوژی بلیسە دەستین، پاش ماوەیی هیژی لۆر و بەختیاری دەشکین. زوریان لی دەکوژی و شەش هەزار دیلشیان لی دەگیری (حاکمی لۆرستان) دیتە مالی ئەمان. (علی قلیخان) والیش) ئەو و چەند کەسی تریش لەو میرانە ی کە بە دیل گیرابون، دەنیری بۆلای (سولتان حسین) بەلام تکایشیان بو دەکا.

(شا سولتان حسین) لە نازیی و جوامیری علی قلیخان زور خوشحال دەبی و تکاکە ی قبول دەکا و ژیزیکی زور لە حاکمی لۆرستان و بەختیاری دەگری و بو شوینی خویانیان بەژی دەکاتەو و علی قلیخانیش دەگەریتەو بو سەنە.

لە سالی (۱۱۳۲.ک) کە شایەتی (سولتان حوسەین) کەوتبە مەترسیەو و لاواز ببو (ئەفغانەکان و ئوزبەکەکان) هەراکام لە لایە کەو دەمیان ژندبوە ئێران.

بژی لە پیاو سەرناسەکانی سەنە دەچن بو سلیمانی و (خانە پاشای بابانی کوژی محمد پاشا) کە لە ئاموزاکانی (سولەیمان پاشا) حاکمی ئەو کاتە ی سولەیمانی بو، بە دژی (علی قلیخان) دەعوتی دەکەن بو گرتنی کوردستان. ئەویش کە بو دەرفەت دەگەزا بە هیژیکی زور و تەیارە دیتو مەریوان دەگری و دەگاتە پینچ فرسەخی شاری سەنە.

(علی قلیخان) بهره و ئیسفه هان هه‌ل دی، خه‌لکی سنه‌یش له ترسی گیان و مالی خویان بهره و پیری ده‌چن و ده‌ی هیئنه ناو شار و له جیی (علی قلیخانی) داده‌تین. ماوه‌ی حکومه‌تی (علی قلیخان) سی‌سال بوه. خانه پاشا له سالی (۱۱۳۲.ک) کوردستانی خسته ژیر ده‌سه‌لاتی خوی و له که‌رکوکوه تا هه‌مه‌دانی له ژیر ده‌سه‌لاتا بو. ئەم میره به ئیمان و داد بوه و دلی خه‌لکی زۆر پی‌مه‌ن‌زور بوه. خانه پاشا مزگه‌وت و مه‌دره‌سه‌یه‌کی گه‌وره‌ی له شاری سنه‌دا به‌دی هیتا. که پاشان (ئەمان الله خان والی گه‌وره‌ی کوردستان) له ده‌وره‌ی حکومه‌تی خویدا له زوی رقه‌به‌ری (تعصب) هوه ئەم مزگه‌وت و مه‌دره‌سه‌ده‌روخیئێ و له شوینی ترا (دارالاحسان) دروست ده‌کا، که پاش تی‌ک‌دانی، ئەو شوینه‌ی کرد به باخ، که به باخی (فرده‌وس) مه‌شه‌ور بوه. خانه پاشا دوا‌ی چوار سال له سالی (۱۱۳۶.ک) (علیخانی) کوژی له جیی خوی ده‌کابه‌ حاکمی سنه و بو خوی ده‌گه‌زیته‌وه بو ولاتی بابان. (علیخان) له سالی (۱۱۴۲.ک) که ناوبانگی ده‌سه‌لات و پیروزیه‌کانی (نادرشای ئەفشار) (شایه‌تی ۱۱۴۸.ک - کوچ ۱۱۶۰.ک) که له‌وکاته سوپا سالاری (شاه‌ته‌ماسوبی دووهم) بوه و به (طه‌ماسب قولی) ناوبراوه، ده‌یسی، یئ شه‌زو هه‌را (علی‌خان) سنه به‌جی دێلێ و ده‌گه‌زیته‌وه بو خاکی بابان. پاشان به‌فرمانی شاو به په‌سەندی (ته‌ماسوب قولی) «نادرشا» (عباس قولیخانی) ئارده‌لان ده‌کرێ به‌حاکمی کوردستان به‌لام زۆری پی‌ناچی هه‌ر له ئاخری ئەوساله‌دا کوچی دوا‌ی ده‌کا و براکه‌ی (سبحان ویردی‌خان) له جییدا ده‌بی به‌حاکم.

## ۲۳- سبحان ویردی‌خانی ئارده‌لان:

له سالی (۱۱۴۳.ک) دوا‌ی فه‌وتی براکه‌ی بو به‌حاکمی کوردستان، پیاویکی خواناس و پارێزکار بوه، نه‌رم و له سه‌رخو و هاو‌خوینی ژه‌چاو کردوه. زۆر تر هاو‌نشینانی عالم و زاناکانی چه‌رخه‌ی خوی بوه. (نادرشا) به‌مه‌به‌ستی گرتی شیروان له ئیسفه‌هانه‌وه ژێ ده‌که‌وێ و له ۱۸ صفری سالی (۱۱۴۸.ک) ده‌گاته سنه و له تالاری (دارالایاله) داده‌به‌ژێ و (باری‌عام)<sup>(۱)</sup> ده‌دا. (سبحان ویردی‌خان) له خوار تالاره‌که‌وه ده‌سه و نه‌زه‌ر ژاده‌وه‌ستێ. (نادرشا) ده‌لی ئی‌مه نه‌ها‌توین جیت پی‌لیژ که‌ین و لیت داگیر که‌ین. تالار گه‌وره‌یه، ئی‌مه له لایه‌که‌وه به‌کاری شایه‌تی ژاده‌که‌ین و تو له لایه‌کی تره‌وه‌کاری حکومه‌تی خۆت درێژه‌ده‌. (سبحان ویردی

۱- باری‌عام یانی ئی‌جازه به‌هه‌موکه‌سی بدرێ که بو دادخوا‌یی برۆته‌لای شاو ده‌رده‌دل و نیازی خویان به‌شارا‌بگه‌یه‌ن.

خان) له شوکرانهی ئەو میهره‌بانییه چوار هه‌زار مه‌نی ژۆنی (کوردی) و ده‌هه‌زار تمه‌ن پاره‌ی نه‌خه‌د پێشکه‌ش ده‌کا.

(نادرشا) کاتی سنه‌ به‌جی دێلی، احمدخانی کۆژی (سبحان ویردی خان) و ده‌سته‌یی له‌ ئازا پیاوه‌کانی کوردستان، وه‌ک؛ (الله ویردی به‌گ) (حسن به‌گی میراسکندری) به‌ پێنسه‌د سواری شه‌زکه‌ر و له‌ کلّ ده‌رهاتوو. له‌ گه‌لّ خۆی ده‌باو به‌ره‌و خوراسان و هه‌رات ژێ ده‌که‌وێ. پاشان نادرشا، دوای تاجگوزاری له‌ ده‌شتی (موغان) دا (شوالی ۱۱۴۸.ک) به‌ شکایه‌تی خه‌لکی له‌ سه‌رکاری لاده‌با و (مصطفی‌خانی) بۆی ده‌کا به‌ حاکی کوردستان. ماوه‌ی حکومه‌تی (سبحان ویردی خان) ۵ سال و ۸ مانگ بوه‌.

## ۲۴- مصطفی‌خانی ئارده‌لان

کاتی کرا به‌ حاکم. کابرایێ به‌ ناوی (نظر علی به‌گ) له‌ نزیکانی: نادرشا، به‌ فه‌رمانی نادرشا، له‌ گه‌لّ خۆی ده‌با و ده‌یکا به‌ جیگر، (معاون) ی خۆی. چل روژ به‌ سه‌ر حکومه‌ته‌ که‌یدا تی په‌ژ ده‌بی، له‌ ناكاو پیاوی به‌ ناوی (محمودی سارابی) خه‌لکی شاره‌زوری لێ په‌یدا ده‌بی و به‌ سیسه‌د سواره‌وه‌ دیتو، خه‌لکی کوردستان، تالانی بی ئه‌مان ده‌کا و ده‌گه‌ژێته‌وه‌، بی ئه‌وه‌ی که‌ (مصطفی‌خان) له‌ خشه‌ له‌ خۆی بدا و ژاپه‌ژی و به‌ری بگری و نه‌یه‌لی خه‌لکی تالان بکا. له‌ سزای ئەم خویرییه‌ تیه‌دا خه‌لکی کوردستانیش، کاتی ئەو بی غیره‌تی و ترسه‌نۆکی یه‌ی لێ ده‌بینن، ده‌سگیری ده‌که‌ن و بۆلای نادرشای به‌ژی ده‌که‌ن. نادرشایش نایکاته‌ نامه‌ردی و سزای ده‌نیته‌ مه‌شتی و ده‌یکوژی. پاشان سه‌ر له‌ نوێ له‌ سالی (۱۱۴۹.ک) سبحان ویردی خان ده‌کاته‌وه‌ به‌ حاکی کوردستان، ئەم جاره‌ سبحان ویردی خان چوارسال و حه‌وت مانگ حکومه‌ت ده‌کا.

له‌ سالی (۱۱۵۳.ک) کاتی نادرشا، له‌ هیندوستان ده‌گه‌ژێته‌وه‌ و ده‌یه‌وێ به‌ره‌و (خواره‌زم) بروا، سبحان ویردی خان بۆ لای خۆی بانگ ده‌کاو (احمدسولتانی) کۆژی سبحان ویردی خان که‌ جوامیری و ئازایی و کوڵ نه‌ده‌ری خۆی له‌ شه‌زو هه‌للادا به‌ «نادرشا» ناساندبو. (نادرشا) له‌ قه‌می (خانی) پیده‌دا و ده‌یکا به‌ حاکی کوردستان.

## ٢٥- احمد خانی سێ هه می ئارده لان کۆزی سبجان وێردی خان

احمدخان له سالی (١١٥٣.ک) له سهر تهختی حکومهتی کوردستان داده نیشی. له هه وه لی خاکی (موصله) وه تا ئاخیرین خالی (هه مه دان) یانی زۆرتری خاکی کورستانی ئێران و کوردستان عیراق، ده خاته ژێر ده سه لاتی خۆیه وه. له سالی (١١٥٤.ک) که نادرشا به ره و (داغستان) هێرشی خۆی درێژه پێ ده دا. احمد خان له سهر حکومهتی کوردستان هه ل ده پچرێ و له گه ل خۆی ده با و سبجان وێردی خانی باوکی بۆ جاری سێ هه م (وه ک داشی ته خته نه رد) ده خاته وه سهر تهختی حکومهتی کوردستان. به لام دیسان له (ربیع الاولی) سالی (١١٥٥.ک) به فه رمانی نادرشا، ده گه ژێته وه بۆ لای (نادرشا) و احمدخانی کۆزی ده کرێته وه به حاکی کوردستان. احمد خان (ابراهیمی وه کیل) ده کا به جیگر (معاون) ی خۆی. له م ساله دا گرانی له کوردستان داده که وێ (احمدخان) بۆ پاراستنی گیانی خه لکی، هه رچی گه نم و جو و دانه وێله له هه ماری ده وه لته تی دا ده بێ خالی ده کا و له ناو خه لکی برسی و هه ژاری کوردستاندا، دابه شی ده کا و خه لکی له مه رگ و نابودی ژزگار ده کا. به ژیکه وت هه ر له م ده مه دا نادرشا فرستاده ی خۆی بۆ خه زکردنه وه ی ئازوخه و مالیات بۆ کوردستان ده نیڕی.

فرستاده کاته ده یته ده بینێ هه مار خالی یه. باری درۆ و تۆمه ت و تاوان بۆ (احمدخان) هه ل ده به ستی و له ژاپورتی خۆیا بۆ نادری ده نوی و (نادرشایش) ژقی هه ل ده ستی و فه رمانی کوشتنی ده ر ده کا. خان احمد خانیش، که له م فه رمانه ئاگادار ده بێ به خۆی و دو هه زار سوار له خزم و نزیکانی، به ره و خاکی عوسمانی ژێ ده که وێ، له هه ر لایه که وه داده بوڕی، وه ک شاره زور، سلیمانی، موصل، دیاربه کر. له لایه ن خه لکی کورد و حکومه ته وه پیشوازی لێ ده کری. پاش مانگی ده گاته شاری (ئه سه مه مول) به فه رمانی (سولتان محمودخانی عوسمانی) ده سه ته یی له پیاو ماقولان و ده م ژاسان و میران له گه ل (صدراعظم) به پیشوازی یه وه ده ژۆن و، له ئاخیرین پله ی ژیز و شکۆدا، له شوینی که له لایه ن سولتانه وه، بۆی دیاری کرابو، دای ده به زینن، پاش ماوه یی، به فه رمانی سولتانی عوسمانی احمدخان ده کری به حاکی شاری (ئادیرنه)<sup>(١)</sup> له ئاکام دا هه ر له خاکی عوسمانی دا کوچی دوا یی ده کا.

له سالی (١١٥٦.ک) حاجی ده کری به حاکی کوردستان، به لام له به ر که م ته رخه می و بیهوشی و بی باوه ری له سالی زیاتر نامی نیه ته وه. سبجان وێردی خان که له م

١- آدیرنه ناوی شاریکه له به شی ئورپایی تۆرکیه دا که دوا ی (ئه سه مه مول) گرنگترین شاره.

ماوه‌دا «بیگلەربەگی» تاران دەبی بۆ جاری چوارەم، دەکرێتەو بە حاکمی کوردستان. له ۱۶ جمادی الاخری سالی (۱۱۶۰.ک) هه‌وایی کۆژرانی نادرشا به‌گویی خه‌لکی ده‌گا و خه‌لکی کوردستان به‌دژی سبحان و یردی خان هه‌ل ده‌ستن. به‌لام دواي حه‌وت مانگ له‌ لایه‌ن (ابراهیم خان) برازای نادرشا، که داوای شایه‌تی ده‌کرد و ناوی (عادل شای) له‌ خۆی نابو، حکومه‌تی کوردستان به‌ (حسنعلیخانی ئارده‌لان) ته‌سپێردرا. له‌ ئاکام دا سبحان و یردی خان له‌ سالی (۱۱۶۱.ک) له‌ هه‌مه‌دان کۆچی دوايي ده‌کا و ترمه‌که‌ی ده‌برێته‌وه‌ بۆ کوردستان و له‌ سهر کێوی (شیدا) ده‌نیژری.

## ۲۶- حسنعلیخانی ئارده‌لان

(حسن علی خان) کۆژی (عباس قلیخان) دواي ته‌وه‌ حکومه‌تی پێ ته‌سپێردرا بۆ ئاوه‌دانی و پاراستنی سنوری کوردستان مایه‌ی له‌ خۆی دانا.

له‌ سالی (۱۱۶۲.ک) ئیمام قلیخانی زه‌نگه‌نه‌ خێله‌ کورده‌کانی که‌لۆز و گۆران و زه‌نگه‌نه‌ و نه‌وانی تری ده‌ور به‌ری کرماشان، له‌ خۆی خۆ ده‌کاته‌ و هێرش ده‌باته‌ سهر خاکی کوردستانی ئارده‌لان، ئاوری شه‌ژ له‌ ناوچه‌ی (پێله‌وار) له‌ نیوان کوردی ئارده‌لان و کوردانی ئیمام قلیخان دا بلیسه‌ ده‌ستینێ و وه‌زه‌ن به‌ هه‌ردوولا ده‌گه‌یین، له‌ ئاکام دا سوپای (ئیمام قلیخان) ده‌شکێ و هه‌رکام به‌ لایه‌ کدا بلاو ده‌بنه‌وه‌ و ئیمام قلیخانیش دزه‌ی بۆ ده‌کا و هه‌ل دی، گشت توپخانه‌ و که‌رسه‌ی شه‌ژ و چادره‌کانیان ده‌که‌ویته‌ ده‌ست (حسن علیخان)، ته‌ویش دواي دا به‌ش کردنی خه‌نیمه‌تی جه‌نگ بۆ هه‌رکام له‌م شارانه‌، کرماشان، سه‌نقور، کولیاپی، مه‌لایه‌ر، بروجرد، حاکمی داده‌نی و خۆی ده‌گه‌ژێته‌وه‌ بۆ سه‌نه‌.

له‌ محرمی سالی (۱۱۶۳.ک) میهر علیخانی بروجردی له‌ لایه‌ن تاقمیکه‌وه‌ زۆری بۆ دی ته‌ویش، له‌ حسن خان یارمه‌تی ده‌خوازی، حسن خانیش مه‌ردانه‌ به‌ هاواریه‌وه‌ ده‌چێ، له‌و لایشه‌وه‌ (کریم خانی زه‌ند) و (شیخ علیخان) و (اسکندر خان) به‌ مه‌به‌ستی هێرش بۆ سهر سوپای ئارده‌لان، سوپا زاده‌کیشن و دین و له‌ (مه‌لایه‌ر) پێک ده‌گه‌ن، ئاوری شه‌ژ گرپه‌ ده‌ستینێ و له‌ شکری زه‌ند ده‌شکێ و ۳۶ پیاوی ناودار و ۱۸ که‌سه‌ی تر له‌ سوپای زه‌ند ده‌کۆژری و نه‌وانی تریان هه‌ل دین، پاش ته‌م پیروزیه‌ (حسن خانی ئارده‌لان) میهر علی ده‌باته‌وه‌ بۆ بروجرد و حکومه‌تی ته‌وی و ده‌ورو به‌ری پێ ده‌سپێری و بۆ خۆی ده‌گه‌ژێته‌وه‌ بۆ سه‌نه‌.

له به زواری (ک. ۱۱۶۶) علیمرادخانی بهختیاری هیژی کو دکاته وه و هیرش ده باته سهه کرماشان و کابرای که خوی به کوژی (شا سولتان حسین) ده خوینده وه و ناوی (شا سولتان حسین) ی دو وه می له خوی نابو، ده کاته داری دهستی خوی و به مه بهستی گرتنی کوردستان ری ده که وئی، (حسن علیخان) به هیژیکی ته یاره وه له خه لکی کوردستان، به ربژی ده داته وه، که ریم خانی زه ندیش، که له گه ل (علیمرادخان) نیوانی نایی، به هیژی خویه وه پال ده دا به هیژی کوردستانی ئارده لانه وه. ئه مجار هه ردو هیژی کوردستانی ئارده لان و کوردی زند و دوقولی ری ده که ون و له ناوچه ی (بیله وار) ی کوردستان، هه ردو سوپا تیک هه ل ده که ون و ئاوری شه ر بلیسه ده ستینی، له ئاکامدا سوپای کوردستان و کوردی زهند، سوپای (علیمرادخان) تیک ده شکینی، علیمرادخان به کوشته یه کی زوره وه هه ل دی و گشت که ره سه و چه ک و سوتهمه نی شه ر به سوپای کوردستان و زهند ده بژی. دوا ی ئه م پیروزی یه (حسن علیخان) ده گه ریته وه بو کوردستان و که ریم خانی زه ندیش ده چیتته وه بو کرماشان. له م ژوداوه میژویی یه دا نه خشی یه کیه تی کوردان بو رزگاری ئیران زور ژیرانه و دلسوزانه به ریوه براوه.

له ئاخری ئه م ساله دا، ده ولته تی عوسمانی (سلیم پاشا) بو حکومه تی بابان (کوردستانی عیراق) دیاری ده کا و سلیمان پاشای برازای (سلیم پاشا) له حکومه ت لاده با. سلیمان پاشا په نابه (حسن علیخانی) ئارده لان ده با و ماوه یی به هیوای یارمه تی ژاده وهستی (سلیم پاشا) نامه بو (حسن علیخان) ده نوی که (سلیمان پاشا) م ته سلیم که، به لام (حسن علیخان) وه لامی (نا) ی ده داته وه. دیسان والی به غدا نامه یی بو (حسن علیخان) ده نوی ئه گه ر (سلیم پاشا) م پی نه ده یته وه باشی لی هه ل ناگرسی. به لام ئه م پیاوه جوامیره گوئی ناداتی و ده لی، ئه و پیاوه په نای به ئیمه هیناوه و ئیمه یش خومان به پیاو داناوه، خو له فره هنگی مرو قایه تی و دین یارمه تی پناهیانه ران لازم و پیویسته. والی به غدا. ئومپراتوری (عوسمانی) له کاره ساته که تی ده گه ینی، ده ولته تی عوسمانیش فرمان ده دا که حاکمی به غدا، ده یی خیله کورده کانی ژیر ده سه لاتی خوی وه ک (حاکمی کو، حه ریر، موصل) که تیکرا زیاتر له بیست هه زار چه کدار ده بون کو بکاته وه و به یارمه تی (سلیم پاشایا) نه وه بنیری. تا هیرش به رنه سهه ر خاکسی (کوردستانی ئارده لان) (حسن علیخانی) به هاوکاری محمدا مین خانی حاکمی گه روس (بیجار)

له دهشتی مه ریوان دا به ریان پی ده گری و شه ر دهس پی ده کا. له ئاکامدا به هو ی گزه و خه یانه تی (ابراهیم به گی وه کیل که له گه رما گه رم و جه نگه ی شه ردا به خوی و دارو دهسته که یه وه پشتی سوپای کوردستانی چۆل کرد و پالی دا به سوپای (سلیم پاشا) وه. هیژی



(حسن علیخان) ده شکۆ و ناچار به ره و سنه پاشه کشی ده کا. به لّام هیزی والی (به غدا) وه دواى ده که وئى و (حسن علیخان) له شارى سنه يش ناگرسيته وه و به ره وه له یلاخ ده ژوا. سوپای (والی) به غدا ده ژۆيته شارى سنه و ماوه ی سیزده ژۆژان بو تالان و بژۆ و ژشه دزی له شارى سنه ده ميته وه و مال و سامانيکی فره ی خه لکی کوردستان به تالان ده بن و ده ژۆن. پاشان (حسن علیخان) ده گه ژيته وه بو سنه و دل خوڤى خه لکی ده داته وه و خراپيه کان چاک ده کاته وه (ابراهيم به گى وه کيل) پاش ئهم خه يانه ته گه وه ، له ديتى (ئه له ک) له ناوچه ی (بيله وار) ی نيوان سنه و کرماشان قه لایه کی قايمی لى دورست ده کا و تا ناوچه ی (ژه وانسه ر) ده خاته ژیر ده سه لاتى خو ی و ده س ده کا به ژاو و ژوت. له م کاته ناسکه دا ئهو پياوه خو فروشه نامه يى بو (که ريم خانى زه ند) و (شيخ علیخانى زه ند) ده نوسى که: چون (حسن علیخان) له ئاخري ن پله ی کزی و لاوازی و که م ده سی دايه، ئه گه ر ده تانه وئى توله ی ژا بردوی لى بکه نه وه، ئیستا کاتى ده س پيشکهرى و هيرشه، (که ريم خان) و (شيخ علیخانى) زه ندیش هه ل به خه نيمه ت ده زانن و له ۱۳ ژه مه زانى سالى (۱۱۶۴ ک) ده رفه تی لى دینن. به سوپايه کی بیست هه زار نه فه ريه وه له خيله کورده کانی زه نگه نه و زه ند و ده ورو به رى کرماشان، هيرش بو کوردستانى ئارده لان ده بن (حسن علیخانیش) به و ته ی کوردان که ده ئین «کاتى شه ژ شه ژ و کاتى گوریز گوریز مه ردی به» چون له وزه ی خو ی ژانانیى که به رى ئهو سیلاوه بگرئى. ده ستور به خه لکی ده دا که له گه ل زانای گه وه و دل سوز «شيخ محمد و سیمی مه ردوڤخى کوژى زانای به ناو بانگ (شيخ احمد)» بارگه و بنه تیک نیی و به ره وه هه ورامان ژى بکه ون. بو خویشی له شوینیکی ناديارى قايم ده یى. که ريم خانى زه ند ده گاته سنه و دوازه ژۆژ بو توله له م شاره ده ميته وه. وه ک میژو نوسان نوسیویانه، که ريم خانى زه ند که پاشان له قه مى (وکیل الرعايا) ی له خو ی نابو، له ماوه ی ئهم ۱۲ ژۆژه دا هه رچى وه ده س هات به تالان بردى و هه ر که سیشی گیر که وت کوشتى «به م جو ره که ريم خانى زه ندی کوردی شیعه مه زه دب ژوى مه غولى سپى کرده وه» (حسن علیخان) پاش ژويشتنى که ريم خان ده گه ژيته وه بو سنه. به لّام چون شاره جوانه که ی به ویرانه و خه لکه هه ژاره کهیشی به کز و داماو ده بینى، وا به قازانجی خه لک ده زانى که بو فه رمانى (نازادخانى ئه فغانى) که له و کاته دا له نازه ربايجان خو ی به شا ده خوینده وه، گو ی شل کا و خو ی به ناوه دان کردنه وه ی شار و کو کردنه وه ی هه لاتوان و گيژانه وه ی هیمنى بو کوردستان ته رخان کا.

له به روارى (۱۱۶۷ ک) نازادخانى ئه فغانى له ئیسفه هان ئالای شایه تی هه ل ده کا و

حسن علیخانیش بو ئیسفەهان بانگ دەکا. ئەویش لە زوی دۆستی و دلپاکی و مەردایەتیەوه لە گەڵ تاقمێ لە دۆستانی خۆی بەرە و ئیسفەهان زێ دەکەوتی. هەر لەم کاتە یشدا (سلیم پاشای بابان) بە هیژیکی چەند هەزار کەسی و بە دیاری و پیشکەشیەکی زۆرەوه خۆی بە ئازادخان دەگەنێ و داوای دەسەڵاتداری هەریمی کوردستانی ئارده لانی لێ دەکا. ئازادخانیش (دەسی خۆی نیە و ماری پێ دەگرێ) دیاری زۆر و دەغەلێ چاوی مەردانەگی کوێر دەکا و لە شیوەی مروفاپەتی و دوستی لادەدا، لەباتی ئەوەی کە بە یارمەتی دۆستی کۆن و بەوەفای خۆی «حسنعلیخانەوه» بچێ. نەجەوانمەردانە «حسنعلیخان» دەگرێ و دودەستە بە «سلیم پاشای بابانی» دەسپێری و حکومەتی کوردستانی ئارده لانی پێ دەبەخشی (سلیم پاشایش) خوێریانە (حسنعلیخان) دەنێرێتە بەندیخانە (قەڵاچوالان)، پاشان دوا چەند مانگ بە ئاماژە (سلیم پاشا) هەر لەو بەندیخانەدا دەکوژرێ. لەم کاتەدا (خالد پاشای بابان) کە دەبینی «سلیم پاشا» بوە بە حاکمی کوردستانی ئارده لان. لەوەزیری (بەغدا) دەخوازی کە حکومەتی کوردستانی بابانی بداتی. (سلیم پاشا) بە بیستنی ئەم هەوَالە پەنا بە ئازادخان دەبا. لەم عەدو سەدەدا (کەریم خانی زەند) دەرڤەت دینی و هیژ دە کاتە سەر کوردستانی ئارده لان و شاری سنە و دەور و بەگ. تالان دەکا، خەلکی سنەیش دوا رویشتنی (کەریم خانی زەند) (شایەتی ۱۱۶۳ مردنی ۱۱۹۳.ک) کەریم خانی ئارده لان برای (حسنعلیخان) بە حاکمی کوردستان هەڵدەبژێرن. ئەویش مەردانە نایەلی (سلیم پاشای) خویری بگەزێتەوه بو کوردستان.

## ۲۷- (حکومەتی کەریم خانی ئارده لان)

کەریم خان لە زەسم و یاسای حکومەتی سەری دەرئەچو. زۆر خویری و نالایەق و دەسەوسان بوە، بەم جوړە بەرە بەرە ویرانی ولات و هەژاری خەلکی پەرە دەستینی. (ابراھیم بەگی وەکیل) کە خۆی بە (کەریم خانی زەند) فروشتبو، جاریکی تر بو ویرانی زۆرتری کوردستان و لا بردنی (کەریم خانی ئارده لان) پەنا بە (کەریم خانی زەند) دەباتەوه. کەریم خانیش فەرمان بە (یار وەیس خان) دەدا کە بە خۆی و سیسەد سوارەوه بزوایە. یارمەتی هیژی دوسەد نەفەری (برایم بەگی وەکیلهوه)، ئەم سوپا چکولە لە نیوہ زاستی زستان دا دەزواتە دێ (دوشان) لە دەورو بەری سنە. کەریم خانی ئارده لان بە بیستنی ئەم هەوَالە خوێریانە لە گەڵ دەستە پێ لە خەلکی سنە هەڵ دین بو ناوچە (شامیانی) هەورامان. تا ئاخری زستان زۆر بە سەختی لەوێ

دەمیڤتێتەو، بەلام لە بەھاردا پەنا دەبا بە پاشای شارەزور، لە ئاکامدا ھەرلەوی دەمری.  
بەم جوړە کوردستانی ئاردەلان بێ حاکم دەمیڤتێتەو، تاکاتی که (خەسرەوخان) کوژی خان  
احمدخانی سێ ھەم کوڵی سبھان ویردی خان لە سالی (۱۱۶۵.ک) بو خۆی بێ یارمەتی کەسێ  
حکومەتێکی پێک ھێنا و خۆی بە (والی) خویندەو. بەلام دواي سالی یانی لە سالی  
(۱۱۶۶.ک) (سلیم پاشای بابان) بە یارمەتی ئازادخانی ئەفغانی، (خەسرەوخان) لە حکومەت  
لادەبا و خۆی لە جێی دەبی بە حاکمی زورەکی کوردستان و چوار سالی حکومەت بە رێو دەبا لە  
سالی (۱۱۷۰.ک) خەسرەوخان بە یارمەتی (محمدحسن خانی قاجار) جاری تر دەبیڤتێتەو بە  
حاکمی کوردستان و سلیم پاشا، ناچار دەگەژیتەو بو کوردستانی بابان.

## ۲۸- حکومەتی خەسرەوخانی گەورە ئاردەلان

خەسرەوخانی دووھم (خەسرەوخانی گەورە) کوژی خان احمدخانی سێ ھەم یەکی بوە لە  
دوستەکانی (محمدحسن خانی تورکی قاجار) کە لە سەفرو لە مال، ھاوکار و ھاوژی و جێی راز  
و نیازی بوە. لە بەر ئەو (محمدحسن خانی قاجار) دەیکا بە حاکمی کوردستانی ئاردەلان و لە  
محرمی سالی (۱۱۷۰.ک) (عەبیاسی شاھسون) بە دوسەد سوارەو بە دەستوری خانی قاجار بە  
مەبەستی پشتیوانی و ژێزنان، لە خەسرەوخان، تا سنە لە گەلیا دەژۆن و لە سەر تەختی حکومەتی  
کوردستان دادەنێن.

خەسرەوخانی ئاردەلان میریکی کارزان و پێکەوتو و ژێر و ئازا و دلّوا بوە. خەسرەوخان  
سەر لە نوێ شکو و ژیزی بو کوردستان گیراوە و خەلکی ھەژاری کوردیشی بە نەوایی گەیاندا.  
ھەوێل قەلای (حەسەناوای ئاوەدان کردووە و ئەوێی کرد بە ناوەندی حکومەتی خۆی.  
پاشان خەلکی (حەسەناوا) یش دەبا بو سنە و حەسەناوا بەجێ دیلی...

ئازادخانی ئەفغانی لە ترسی (کەریم خان زەند) کوردی کوڵ نەدەر و (محمدحسن خانی  
قاجار) تورکی ئازا، ئیسفەھان بەجێ دەیلی و لەژێی ھەمەدانەو بەرە و ئازەر بایجان ژێ  
دەکوێی لە نیوان ژێدا بەدنی نەتەویسان بە خۆی و دوھزار سوارەو، بە مەبەستی بەی دەس  
کردنی کوردستان بەرەو سنە با دەداتەو. خەسرەوخان پاش بیستنی ئەم ھەوێلە دەچیتە (قەلای  
حەسەناوا) و قەلای لێ قایم دەکا و مەتریزی لێ دەگرێ و خۆی بو بەرگری سازدەکا، بە  
ولایتشا دەنیری تا ھیزی کورد یەک بگرێ و ژێ لە دوژمنان بپژێ. ئازادخان بە دارو

دهسته که یه وه غار ده دا و قه لا گه مارۆ ده درۆ. به لام جیی سهرنجه. چۆن ده بی ئاواره یه کی ولاتان بویری چاوبیریته کوردستان؟ ولّامی ئەم پرسیاره زۆر جوان دیاره، ئەویش ئەمه یه، راسته یا گه مه یه که هاوشاریه کانی خوئی وه ک محمدزشید به گی وه کیل کۆزی (ابراهیم به گ) و محمد صالح به گی وه کیل، به هۆی کونه قینه وه پال ده ده ن به بیگانه یه کی وه ک ئازادخانی ئەفغانه وه و ده بنه پیش قهره و لو له م پهری وه غیرهت ده نیینه به ری. ئەویش دوازده زۆژان گه مارۆی قه لا درێژه پی ده دا. به لام هەر ماندویه تی پی ده مینی ٥ زه فەر به قه لا نابا و داده مینی. له م ماوه دا، دهسته دهسته سواره ی دهس به چه کی کوردان ده زژین. به گیان به مال به هاواری قه لا وه دین. شیخ علی خانی زه ند له هه مه دان ئەم هه واله ده بیسی، بی مائل بون به ره وه کوردستان زئی ده که وئی. ئازادخانی ئەفغانیش که حالیکه نه ماوه له خۆزاگری کوردان وه ی به رداهه، به ره و ئازهر بایجان زئی ده که وئی ٥ قه لا به جی دینل تانه که وئی. خه سره و خان له قه لا دیته ده رو ده که ویته دوا ی هیزی ئازادخان. له م کاته دا هیزی (شیخ علی خانی زه ندیش) له زئی (اسفنداواوه) دی و پال ده دا به هیزی خه سره و خانه وه. تا سنوری (گه ژوس) هیزی (ئازادخان) ژاوده نین. هیزی ئازادخان بو ئەوه هه رچی زۆتر له بقه ژزگار بین و دلّه ژاوکی یان نه مینی، هه مو که ره سه ی شه ژ به جی دین و پاده که ن به پشتیاندا و بو ی هه ل دین، خه سره و خان ده گه ژیته وه بو سنه و هه والی ئەم کاره ساته بو محمدخانی قاجار ده نیژی محمدحسن خانی له پاداشدا پله ی پی ده دا و خه لات ی ده کا.

ئاوری شه ژ ی قودرهت بو وه دهس هیانی شایه تی ئیران له نیوان خیلّه کانی (زه ندی کورد) و (قاجاری تورکدا) ماوه یه ک بو دایسا، خیلّی (ئارده لانی کوردیش) هه ر به و هیوا یه جار جار سه ری هه ل ده هینا، له ژاستیدا سی هیز له م ده ورانه دا بو گه یشتن به پله ی شایه تی ئیران و سه ره خوئی به توندی ته لاشیان ده کرد: ١- خیلّی قاجاری تورکی شیعه به ژابه ری (محمدحسن خانی قاجار) ٢- خیلّی (زه ندی کورد) به رابه ری که ریم خانی زه ند ٣- خیلّی کوردی سوننی ئارده لان به ژابه ری (هه لوخانی ئارده لان و احمدخانی کۆزی). له م بگه ره و به رده دا که ریم خانی زه ند گۆ له مه یدان ده باته ده ر، پاش ئەوه یکه محمدحسن خانی قاجار، باوکی (محمدخانی قاجار) له ١١ جمادی الاولی سالی (١١٧٢.ک) له شه ژ له گه ل شیخ علیخانی زه نددا ده کۆژرئی، که ریم خان (سه ره خوئی ته واه) ژاده گه یه نی و شاری «شیراز» ده کا به پایته ختی خوئی و خه ریکی دامه زراندنی دام و دزگای شایه تی خوئی ده بی، خه سره و خان له ترسی که ریم خانی زه ند خوئی کو ده کاته وه و قه لا قایم ده کا و خوئی بو ژۆژی ته نگانه ساز ده کا، به لام به

پێچهوانەی گومانی خەسرەوخان، کەریمخان زەند لە گەڵ خەلاتیکی زۆردا فەرمانی حکومەتی کوردستانی بۆ دەنیری، لە سالی (۱۱۷۳.ک) کەریمخان زەند لە تارانەو بەرەو شاری (چەمەنی سولتانیە) لە نیوان زەنجان و ئەبەردا زێ دەکوئی، خەسرەوخان، احمدخان کوژی بە دیاری یەکی زۆرەو بۆ خزمەتی شای زەند بەزی دەکا، کەریم خانیش زۆری ژێزلی دەگری. لە بەرواری (۱۱۷۶.ک) سلیمان پاشای بابان بە مەبەستی هێرش بۆ سەر کوردستان دێتە مەریوان، خەسرەوخان بە دەستە یەکی کەمەو بەری پێ دەگری و لە دەشتی مەریوان ئاوری شەژ بلیسە دەستینێ، سلیمان پاشا زۆری لی دەکوژری و دەشکێ و ژاستە هەل دی و خۆی دەخاتە پەنای (کەریمخان زەند) و بە زمانی لوسی خۆی، بوختانیکی زۆر بۆ خەسرەوخان، هەل دەبەستی و بە سێ هەزار تەمەن بەرتیل فەرمانی حکومەتی کوردستان بە ناوی خۆی لە کەریمخان دەستینێ، لە سالی (۱۱۷۷.ک) سلیمان پاشا بەرەو کوردستان زێ دەکوئی و خەسرەوخان بۆ شیراز بانگ دەکری.

(سلیمان پاشا) دوای شەش مانگ ژاوەستان لە سنە بە قۆشەنی بابان و ئارده لانهو بەرەو شارەزور هێرش دەبا و (احمدپاشای بابان) وەدەر دەنی و شارەزوریش دەخاتە ژێردەسەلاتی خۆیەو، لە سالی (۱۱۷۸.ک) سلیمان پاشا دەکوژری و بە فەرمانی (کەریمخان زەند) محمدپاشای برای سلیمان پاشا بە حاکمی شارەزور و علیخان کوژی سلیمان پاشا بە حاکمی کوردستان دیاری دەکری، کە تائەو کاتە بە فەرمانی کەریمخان نیشتە جێی شیراز دەبی، پاش دوو سال (محمد رشید بەگی وەکیل) و (میرزا عبدالله وزیر) و (میرزا محمدصادقی مستوفی) دەچنە لای (کەریمخان زەند) و لە کارە خراپەکانی (علیخان بابان) شکایەت دەکەن و علیخان لە کار لادەبرێ و دەگەژیتەو بە بابان.

لە سالی (۱۱۷۹.ک) جاریکی تر (خەسرەوخان) بە فەرمانی کەریمخان دەکریتەو (بە والی کوردستان) لە سالی (۱۱۸۰.ک) دەگەژیتەو بۆ کوردستان و حکومەت بە دەستەو دەگری، لە سالی (۱۱۹۱.ک) بە فەرمانی سولتانی عوسمانی لە چەند لاوێ هێرش دەکریتە سەر ئێران:

۱- وەزیری بەغدا لە رێی سەرپلی زەهابەو

۲- (عبدالله پاشا) والی موصل و کەرکوک لە زێی (قەلاچولانەو)، محمد پاشای حاکمی بابانیش کە لە لایەن کەریمخان زەندەو حکومەتی شارەزوری پێدرابو، پال دەدا بە سوپای وەزیری بەغداو وەزیری بەغدا لە دوازدە هەزار نەفەری کە لە گەلیا دەبی هەشت هەزار سواریان لە گەل (محمدپاشا) بەرەو مەریوان بەزی دەکا، شەژ هەل دەگری، هەر لە هێرشێ

هه‌وه‌ڵ دا هێزی (مه‌راغه) و (گه‌ژوس)، که به یارمه‌تی خه‌سره‌وخانه‌وه هاتبون، ده‌شکین و هه‌ڵ دین.

(محمدپاشا) له ترسی (که‌ریم‌خانی زهند) ناوێری پێشه‌وه‌ی بکا، له ترسی وه‌زیری به‌غدايش ناوێری به‌ره‌و دوا بگه‌ژیته‌وه ناچار له مه‌ریوان، دای ده‌کو‌تی خه‌سره‌وخان شه‌رحی ئەم ژوداوه بۆ که‌ریم‌خان ده‌نوسی.

که‌ریم‌خان (صادق‌خانی) برای به‌چه‌ند فه‌وج به‌ره‌و (بصره) و (نظرعلیخان) له‌ژی مه‌ندلیه‌وه (به‌ره‌و (به‌غدا) و (کلب‌علی) و (علیم‌رادخانی) زهند. له‌ژی کوردستانه‌وه به‌مه‌به‌ستی گرتنی ولات و بێ ده‌س کردنی ده‌وه‌ڵه‌تی عوسمانی به‌ژی ده‌کا، (صادق‌خان) (بصره) و (نظرعلیخان) به‌غدا ده‌گرێ. علیم‌رادخانی ده‌گاته‌ سنه و به‌هاوکاری سوپای کوردی ئارده‌لان، له‌مانگی رجبی ساڵی ۱۱۹۱.ک) به‌ره‌و مه‌ریوان ده‌جوێ. (محمدپاشا) بێ شه‌ژ هه‌ڵ دی. سوپای (ئارده‌لان) و (زهند) تا دی قزله‌ پینج فرسخی (قه‌لاچوالان) ده‌ژۆنه پێشه‌وه و له‌هه‌مولاه‌و هێرش ده‌بنه‌ سه‌ر عیراقی عوسمانی. (محمدپاشا) که‌ له‌ قه‌لاچوالان خۆی شارده‌وه هه‌ڵ دی، به‌لام (حسن‌پاشا) وه‌زیری به‌غدا به‌هێزیکێ ژۆره‌وه ، به‌یارمه‌تی محمدپاشاوه دین و له‌ رینگه‌دا (محمدپاشای هه‌لاتو) له‌گه‌ڵ خویان ده‌گیرنه‌وه، له‌کاتی سه‌فاریی هه‌ردو سوپادا (احمدپاشا) برای (محمدپاشا) له‌ سوپای عوسمانی جیا ده‌بیته‌وه و پال ده‌دا به‌ سوپای ئێرانه‌وه، به‌ره‌ به‌یانی ئەو ژۆره‌ سوپای ئێران خۆی بۆ شه‌ژ ساز ده‌کا، به‌لام هه‌رچی تماشا ده‌که‌ن له‌ سوپای عوسمانی که‌سی نابینرێ. بۆیان ده‌رده‌که‌وێ که‌ سوپای عوسمانی هه‌ر شه‌وه‌لاتون و گو‌ژه‌پانی شه‌ژیان چۆل کردوه.

خه‌سره‌وخان (احمدپاشا) ده‌کا به‌حاکمی شاره‌زور، (رضاقلیخانی) برایشی له‌گه‌ڵ چه‌ند سوار بۆ پشتیوانی (احمدپاشا) له‌وتی به‌جی دیلی، دوا‌ی ئەم ژوداوه (محمدپاشا) خۆی ده‌خاته ده‌رباری (که‌ریم‌خانی زهند) و به‌رتیلیکی ژۆر ده‌دا و فه‌رمانی حکومه‌تی (بابان و شاره‌زور) به‌ناوی خۆی له‌ ده‌ربار وه‌رده‌گرێ و (احمدپاشا) له‌ سه‌ر کار لاده‌برێ. وه‌زیری به‌غدا کاتی ئەم هه‌وا‌له‌ ده‌بیسی نازه‌حه‌ت و خه‌مبار ده‌بێ و (احمدپاشا) به‌هێزیکێ چکوله‌وه ده‌نیریته‌وه بۆ (شاره‌زور). محمدپاشا زاپوزتی کاره‌ساته‌که به‌دریژی بۆ (که‌ریم‌خان) ده‌نیری و داوای یارمه‌تی لێ ده‌کا. به‌فه‌رمانی (که‌ریم‌خان) علیم‌رادخان به‌هێزیکێ ته‌یاره‌وه به‌یارمه‌تیه‌وه ده‌چی، (احمدپاشا) به‌بیستنی ئەم هه‌وا‌له‌ به‌ره‌و به‌غدا ژێ ده‌که‌وێ، (علیم‌رادخانی) بێ هیچ شه‌روقه‌نی به‌ره‌و شیراز ده‌گه‌ژیته‌وه. دیسان (احمدپاشا) به‌هێزیکێ ته‌یاره‌وه ده‌گه‌ژیته‌وه بۆ

(شاره زور)، علیمرادخانیش دوباره به یارمه تی (محمد پاشاوه) دیته وه، به لام هیزی (زهند و محمد پاشا) ده شکئی. نه مجار (که ریم خانی زهند) (محمد شفیع خان) به دوازده هزار سواری جه نگیه وه به هاواری محمد پاشایه وه ده نیژی، محمد شفیع خان له پیشدا ده چینه کوردستانی ئارده لان و خه سره و خان والی له گه ل خویدا ده با و به دوقولی به ره و شاره زوری بابان هیرش ده بن، احمد پاشا دیسان یی شه ز هه ل دی و محمد پاشا بی دهردی سهر له سهر ته ختی حکومه تی بابان داده نیشی. خه سره و خان و محمد شفیع خانیش ده گه ژینه وه بو شوینی خویان

له بهرواری سنه شهممه ۱۳ ی صفری سالی (۱۱۹۳.ک) که ریم خانی زهند کوچی دواپی ده کا و ولاتی ئیران ده شله ژئی و سهر خیله کان هه رکام له لایه که وه سهر هه ل دینن. له لایه که وه (علیمرادخان) خوی به جی نشینی (که ریم خانی زهند) ده خوینیه وه. له لایه کی تره وه (ذوالفقار خانی افشار) خوی به میرات بهری نادرشا داده نی. له م کاته ناسکه دا به راستی ئارده لانه کان له هه موان زیاتر شانسی ژابه ری و سهر و کایه تی ئیرانیان بو. به لام وه ک ده بینین خو به چکوله زانین. و باوه ژ به خونه کردن و سستی ئیراده و له هه موان کاری تر (دوبه رکی) نه ی هیشت کورده کانی ئارده لان له پله ی به رزی ژابه ریدا ژاوه ستن. هه ر ئه م خوره ی (دوبه ره کیه) بو، که دواپی که ریم خان بنه ماله ی زهن دی کوردی دافه تران و ئازا پیایوکی وه ک (الطغلی خانی زهند). که دایکی زه مانه لایوکی ئه وه نده ئازا و ژیر و کو ل نه دهری به خویه وه که م دی بو، به چوکدا هیئا و دهستی به ست و ئاواره ی ولاتی کرد و توانیه وه.

علیمرادخان له ئیسفه هانه وه به ره و (ئه فشار) ژئی ده که وئی و احمد خانی کور ی خه سره و خانی ئارده لانیش له گه ل خوی ده با، له ناو ژئی دا سهر خیله کانی کوردستانی عیراق و (محمد خانی کوردی فه یلی) و (احمد ئاغای باش ئاغا) و چهند خیل ی تریشی پیوه ده نوسی. له م کاته دا (ذوالفقار خانی) ئه فشار به قوشه نی خویه وه ده گاتی، له که وشه نی علی شکر (ئه سفنداوا) ئاوری شه ژ بلیسه ده ستینی، دواپی ماوه یی شه ژ و کوشتا ریکی زور، سو پای (ئه فشار) هه ل دین و ده شکین و ذوالفقار خانیش به دیلی ده گیر یی و ده کوژری.

(علیمرادخان) پاش ئه م پیروزیه (احمد خانی) کور ی (خه سره و خان) به ری ز و شکوه بو کوردستانی ئارده لان به ژئی ده کاته وه و دواپی لی ده کا که خه سره و خان بنیژی بو دیتنی، خه سره و خان بانگ هیشتنه که ی قبول ده کا و له نیوه راستی ژه م زانی سالی (۱۱۹۴.ک) له گه ل هه زارو پانسه د سوار له میرو پیاو ماقولو سهر خیله کانی ئارده لان به ره و شاری (ئه هه ر) که له م کاته دا قه رار گای علیمرادخان ده یی، ژئی ده که وئی، علیمرادخان بو خوی له گه ل سهر داره به ناو

بانگە کانی تادو فرسخی ئوردووە کەئ بە پیشوازی خەسرەوخانی کوردی ئاردەلانیوە دەچی و بە ژیز و شکۆیەکی تایبەتەو لە گەڵ خۆی دەبیا بو تاران.

پاش چەند ژۆژان تکای ئازادی (الله قلیخان حاکمی کرماشانی) لی دەکا، ئەویش لە بەندیخانگە ئازادەکا و بە خەلاتو ژیزو فەرمانی حکومەتی کرماشانەو بەژی دەکاتەو.

پاشان علیمرادخان لە تاران بو قەزوینو لەوێوە بو ئیسفەهان دەگەژیتەو، کە لەم گەژانەو دا خەسرەوخان و گەورەکانی کوردستانی لە گەڵا دەیی.

محمد زەشید بەگی وەکیل بە ناو خەلکی کوردستانەو لە دەس خەسرەوخان لای علیمرادخان شکات و سکالا دەر دەژی، علیمرادخان کە لە شکوو دەسەلات و جوامیری خەسرەوخان ئوقرە بە خۆی ناگری، ئەم هەلە بە خەنیمەت دەزانێ و دەر فەتی لی دینی و لە والیەتی کوردستانی دەخا، پاشان (کوهرادخانی) کۆزی (سبحان ویردی خانی ئاردەلان) دەکا بە حاکم و لە گەڵ دەستەیی لە کورده کان بەرەو کوردستانی بەژی دەکاتەو.

پاش ماوێ خەسرەوخان هیرش دەباتە سەر کوردستان (کوهرادخان) و (محمد زەشید بەگی وەکیل) هەل دین و پەنا دەبەنە بەر محمود پاشای بابان.

دیسان لە سالی (١١٩٦.ک) علیمرادخان (خەسرەوخانی ئاردەلان) بو ئیسفەهان بانگ دەکا و بەراو تەگیری (محمد زەشید بەگی وەکیل) فەرمانی حکومەتی کوردستانی ئاردەلان بو (زەزا قلیخان) برای (خەسرەوخان) دەنوسری خەسرەوخان، لە گەڵ دەستەیی لە دەس و پیوەند و خزمەکانی خۆی لەژی خونسارەو بەرەو ئیسفەهان ژێ دەکەوێ. خان احمدخانی کۆژی که نایب الایالە دەبی بە فەرمانی باوکی لە گەڵ دەستەیی لە دەس و پیوەند و خزمەکانی بەرەو هەورامان و شارەزور ژێ دەکەوێ.

زەزا قلیخان برایشی هەرچەند فەرمانی حکومەتی بو نوسرابو. بەلام حاضر نایێ برایەتی خەسرەوخان بە حکومەتی دەس نیشاندەیی بیگانه بگۆژیتەو، بەم جوړە بە خۆی و خاوو خیزانیوە دەژاو پال دەدا بە احمدخانی برازیەو، سێروژ پاش ژوشتنی ئەوان (جەغفەر خانی زەند) دەچیته شاری سنە و دەست دەکا بە ئازار و ئەزیەتی خەلکی، (زەزا قلیخان) پاش ئەوێ خیزانی خۆی لە شارەزور نیشتهجێ دەکا، بەرەو ورمێ دەگەژیتەو و خۆی دەخاتە دالەدی ئیمام قلیخان، (ئیمام قلیخان) لەو کاتەدا لە بەرابری علیمرادخان<sup>۱</sup> ژاوەستاو و داوای شایەتی کردو، ئیمام قلیخان زۆری بەخیر دینی و بە شەش هەزار سوارەو لە گەڵ زەزا قلیخان بەرەو کوردستان ژێ دەکەوێ، جەغفەر خانی زەند کاتی هەوالی پێ



دەدری که ئیمام قلیخان لە سنە نزیک بوەتەو، هەر شەو دربار دەبی و سنە بە جی دێلی، ئیمام قلیخانیش، زەزا قلیخان بە حاکمی کوردستان دادەنێ و خۆی بەرەو ئیسفەهان رۆی دەکەوێ، بەلام لە ناویدا میرو سەردارو سەرخێلەکانی، لەم ویستەیی پەشیمان دەکەنەو و بەرەو ورمێ دەگەژێنەو، زەزا قلیخان دواي چەند رۆژ حکومەت، بە دنەیی دوژمنی قین لە دلی خۆی (محمد زەشیدبەگی وەکیل) لە لایەن (کۆزادخان) و (لطفعلیخان) و کۆمەلەی لە کوردەکانی کرماشان هێرشی بو دەبرێ، ئەمانە لە دەورو بەری سنە خێوەت لی دەدەن و ئاوری شەز هەل دەگرستێن، زەزا قلیخان لەم شەزەدا بریندار دەبی و بو دەرمانی برینەکەیی بەرەو گەزوس (بیجار) هەل دی پاش شش مانگ هەر لەوێ کۆچی دواي دەکا و دەمرێ.

علیمرادخان کاتی ئەم هەوألەیی پی دەگا، خەسەرەو خان بانگ دەکا و دلخۆشی دەداتەو و فەرمانی حکومەتی بو دەنوسی و جیگرایی حکومەتیش بە احمدخانی کۆزی دەسپێری، پاشان بە ریزیکی تاییبەتەو بەرەو کوردستانیان بەرۆی دەکا، ئەوانیش دەگەژێنەو بو سنە و سەر لە نوێ، بالی فەرمانرەوایی خۆیان بە سەر کوردستانی ئارده لاندە کێشن.

ئەمجار (کۆزادخان) و (لطفعلیخان) که وەک نیسک بەرو پشتیان بو نەبو، دەرۆنە خزمەت خەسەرەو خان و فەرمانبەری خۆیان زادە گەیینن.

لە سالی (١١٩٩.ک) علیمرادخان کۆچی دواي دەکا، سەر لە نوێ داوا خوازانی شایەتی لەم لاوڵاو سەر هەل دینن، لەوانەیی که بە داوای شایەتی سەریان هەل هیئابو، تەنانت هیزیکی زوریشیان لە خێلە کوردەکانی کرماشان کۆ کردبەو (الله قلیخان زەنگەنە) بو، که بو گەیشتن بە مەبەستی خۆی بە توپو کەرەسەیی جنگیەو دەچیئە (سەنقور) و لەوی (نەزەر علیخان) کۆزی (سبحان ویردی خان) و (لطفعلی خان) برای نەزەر علیخان و الله ویردی خانی کۆزی نەزەر علیخان و کۆزانی محمد زەشید بەگی وەکیل پال دەدەن بە سوپاکە یەو، دینو ئەم نەخشە شەیتانیە بو الله قلیخان دەکێشن که کوردستان بخاتە ژیر دەسەلاتی خۆیو، خەسەرەو خان لە والیەتی لایبا، الله قلیخان لە گەل ئەوێ ئەمەکی زوری خەسەرەو خانی بە ئەستوو بو، بەلام هەوای شەیتانی چاوی وەفایی کوێر دەکا و بە قەستی شەز لە گەل خەسەرەو خان بەرەو کوردستانی ئارده لان رۆی دەکەوێ. والیش بە حەوسەد (٧٠٠) مەرویی شەزکەری کۆل نەدەرەو، بوێ دەر دەکەوێ و پیش قەرەو لانی زەنگەنە لکه بە فرماندەییەتی الله ویردی خانی کۆزی نەزەر علیخان لە دیی میراوا لێی که وتبون دەخاتە کەمینەو و تاروماریان دەکسا. سبەینیی ئەو رۆژە لە سەنقور ئاوری شەز بلیسە دەستین، الله قلیخان بە سێ (٣٠٠٠٠) هەزار

دەدری کە ئیمام قلیخان لە سنە نزیک بوو تەو، هەر شوو درباز دەیی و سنە بە جی دێلی، ئیمام قلیخانیش، زەزا قلیخان بە حاکمی کوردستان دادەنی و خۆی بەرەو ئیسفەهان زی دە کەوێ، بەلام لە ناو رێدا میرو سەردارو سەرخێلەکانی، لەم ویستە ی پەشیمان دە کە نەو و بەرەو ورمی دە گەزینەو، زەزا قلیخان دوا ی چەند ژۆژ حکومەت، بە دنە ی دوزمنی قین لە دلی خۆی (محمد زەشید بەگی وەکیل) لە لایەن (کۆزادخان) و (لطفعلیخان) و کومەلی لە کور دە کانی کرماشان هێرشی بوو دەبری، ئەمانە لە دەورو بەری سنە خیوەت لی دەدەن و ئاوری شەژ هەل دەگرستین، زەزا قلیخان لەم شەژەدا برین دار دەبی و بو دەرمانی برینە کە ی بەرەو گەژوس (بیجار) هەل دی پاش شش مانگ هەر لەوێ کۆچی دوا یی دەکا و دەمری.

علیمرادخان کاتی ئەم هەوآلە ی پی دەگا، خەسەرەوخان بانگ دەکا و دلخۆشی دەداتەو و فەرمانی حکومەتی بوو دەنوسی و جیگری حکومەتیش بە احمدخانی کۆزی دەسپیری، پاشان بە زیزیکی تایبەتەو بەرەو کوردستانیان بەزی دەکا، ئەوانیش دە گەزینەو بوو سنە و سەر لە نوێ، بآلی فەرمانزەوا یی خۆیان بە سەر کوردستانی ئار دەلاندە کیشن.

ئەمجار (کۆزادخان) و (لطفعلیخان) کە وەک نێسک بەرو پشتیان بوو نەبوو، دەژۆنە خزمەت خەسەرەوخان و فەرمانبەری خۆیان ژادە گەیین.

لە سآلی (١١٩٩.ک) علیمرادخان کۆچی دوا یی دەکا، سەر لە نوێ داوا خوازانی شایەتی لەم لاو لاو سەر هەل دینن، لەوانە ی کە بە داوای شایەتی سەریان هەل هینابو، تەنانت هیزیکی زۆریشیان لە خێلە کور دە کانی کرماشان کۆ کردبوو (الله قلیخانی زەنگەنە) بوو، کە بوو گەیشتن بە مەبەستی خۆی بە توپو کەرەسە ی جنگیەو دەچیتە (سەنقور) و لەوی (نەزەر علیخانی) کۆزی (سبحان و یردی خان) و (لطفعلی خانی) برای نەزەر علیخان و الله و یردی خانی کۆزی نەزەر علیخان و کۆزانی محمد زەشید بەگی وەکیل پآل دەدەن بە سوپاکە یەو، دینو ئەم نەخشە شەیتانیە بوو الله قلیخان دە کیشن کە کۆزستان بخاتە ژیر دەسەلآتی. خۆیە خەسەرەوخان لە والیەتی لایب، الله قلیخان لە گەل ئەو ی ئەمەکی زۆری خەسەرەوخانی بە ئەستوو بوو، بەلام هەوای شەیتانی چاوی وەفایی کویر دەکا و بە قەستی شەژ لە گەل خەسەرەوخان بەرەو کوردستانی ئار دەلآن زی دە کەوێ. والیش بە حەوسەد (٧٠٠) مرویی شەژ کەری کۆل نەدەرەو، بو ی دەر دە کەوێ و پیش قەرەوآنی زەنگەنە (کە بە فرماندە یەتی الله و یردی خانی کۆزی نەزەر علیخان لە دبی میراوا لئی کەوتبون) دە خاتە کەمینەو و تاروماریان دەکا. سەبەینیی ئەو ژۆژە لە سەنقور ئاوری شەژ بلیسە دەستین، الله قلیخان بە سبی (٣٠٠٠٥) هەزار

جه‌عفه‌رخانی زه‌نددا ده‌گیریتته‌وه و ده‌لئی:

خه‌سره‌وخان دواى کارى جه‌عفه‌رخان شاره‌کانى مه‌لایر، تويسرکان، فراهان، گلپایه‌گان و چه‌ند شارى تریش ده‌خاته ژیر ده‌سلاتی خوئى، له‌شارى گلپایه‌گان دو سئ روژ ده‌مینیتته‌وه و ده‌یه‌وى، به‌ره‌و ئیسفه‌هان ژئى که‌وئى، ئه‌و شه‌وه‌ی که‌دبوا به‌یانیه‌که‌ی به‌ره‌و ئیسفه‌هان برۆیشتایه‌تن (میرزا احمد) وه‌زیرى حکومه‌تى کوردستان. له‌دانیشتنیکى تیک‌زایى دا، به‌حوزورى پیاو ماقولان و ده‌م‌زاسانى کوردستان به‌خه‌سره‌وخان ده‌لئی: ئه‌مرو ئیتر له‌دوله‌تى ئیتراندا، به‌ره‌ه‌لستى بو داواخوازى شایه‌تى به‌زیزتان نه‌ماوه، چون ته‌واوى کوردستان، عیراقى عه‌جه‌م، کرماشان و لولستان له‌ژیر ده‌سه‌لاتى تو‌دایه، خو (ئاغامحمدخانى قاجارىش) ئه‌و هیزه‌ی نیه، که‌له‌به‌رابه‌رى هیژى ئه‌مروکه‌ی تو‌دا به‌ربه‌ره‌کانى بکا و زا‌بو‌ه‌ستى، ئیتر هه‌ل له‌وه‌باشتر هه‌ل ناکه‌وئى، ده‌رفه‌تیش له‌وه‌چاکتر ژئى ناکه‌وئى، جا ده‌س له‌ده‌س و قه‌وه‌ت له‌خودا، وه‌ره‌میژو ئاوه‌ژو که‌وه‌روژ و شه‌و پشو مه‌ده و مه‌سره‌وه، به‌لکو گه‌لى چه‌وسینراوى کورد بحسینیتته‌وه، دواى هه‌زاران سال له‌ده‌مى گورگى بسینیتته‌وه، وه‌ره‌ئالای سهر به‌خوئى و شایه‌تى هه‌ل که، فهرمانى سکه و خوتبه به‌ناوى خو‌ت ده‌رکه، به‌لام به‌داخه‌وه له‌هه‌مو بیستانی‌کدا که‌له‌ده‌روئى، له‌گشت باخیکدا مله‌ده‌جوئى، لی‌ره‌یشدا که‌له‌ی بیستانى کوردستان، مله‌ی ناو باخ و بیستان. کابرایه‌کى لاواز و سیسه، جافربه‌گى ته‌رخان مه‌جلیسه، به‌چاو، به‌ده‌س، به‌زار، به‌زیز و شان ده‌کا‌قه‌تار، ده‌لئى خانى خانان، گویم لئى بگره، تو‌خوا به‌دنیاوه مه‌مره، هه‌واو هه‌وه‌س، تا بله‌ی فره‌س، هه‌ر که‌سى خوئى بداته ده‌س، هه‌واو هه‌وه‌س. زینگای حه‌سانه‌وه و خوشى ده‌چیته به‌س، خو ژيانى بئ حه‌سانه‌وه، هه‌ر هه‌ل‌خولان و چه‌وسانه‌وه. ژویشن به‌ره‌و نه‌بونه، ته‌مهن به‌زایه‌چونه، جا ئه‌م وو‌شه به‌زو‌اله‌ت زا‌زاوه، ئه‌م ژاره به‌هه‌نگوین دا‌پو‌شراوه، بیرو‌زای خانى ئارده‌لانى گو‌زى، هوشو فکرى دوا‌روژى دا‌چو‌زى، ئیتیز بئ مه‌شوه‌زه‌ت به‌ژیران، بئ پرس و جو له‌پیران، سهر به‌خو نه‌خشه‌ی کاره‌که‌ی هه‌ل داوه، هه‌ر ئه‌و شه‌وه به‌ره‌و کوردستان گه‌زاوه، به‌هوى دو‌ستى و ها‌ویارى، که‌هه‌بوى له‌گه‌ل (محمدحسن‌خانى قاجارى) نامه‌یى ده‌نوسئ بوئى، هه‌مو ئه‌و ناو‌چانه‌ی که‌هینابویه ژیر ده‌سه‌لاتى خوئى، به‌ئاغا محمدخانى ده‌به‌خشى، ئاو له‌ئاو ته‌کان ناخوا و ناله‌خشى، ئاغامحمدخانى قاجارىش له‌پاداشى ئه‌وه‌دا، که‌خانى ئارده‌لان د‌خه‌سره‌وخان، دو‌ژمینیکى گه‌وره‌ی وه‌ک (جه‌عفه‌رخانى زه‌ند) ی بو له‌مه‌یدان ده‌رکردوه، د‌ز‌کو‌دالى، ناخوشى و تالى له‌سهر ژئى لا‌بردوه، وه‌لامى نامه‌که‌ی به‌خوشى ده‌داته‌وه، دو‌ستایه‌تى قه‌دیمى وه‌بیر ده‌خاته‌وه،

حکومه تی سه نقورو کولیاییشی پی ده سپیری، ئه سپی تاییه تی خوئی، خه نهجهری ده سک  
ئه لماس و دهستی جلی شاهانه یشی بو ده نیری، به م جوړه ئه م میره بی ژاوو ته گیره ده خله تین،  
له ئاکامدا به قه نداوی ده خنکی، پاشان دو سی جار ئاغا محمدخان، خه سره و خان، بو تاران  
بانگ ده کهن و دهی لاوین، تا پیکه وه دانیشن و وتووژی تاییه تی خویان به جی بین.

خه سره و خان پاش ماوه پی له سالی (۱۲۰۴ ک) دا احمدخانی کورزی له جی خوئی داده نی و  
خوئی له گه ل (حسنعلیخانی) کورزی (مصطفی خان) و (میرزا احمدخانی) وه زیر، به ره و تاران ری  
ده که وی، له یه ک فرسه خی پایته خت گشت وه زیران و پیاوماقولا نی ده ولت به پیشوازی  
خه سره و خانه وه دین، به حرمت و ریزیکی تاییه ته وه (بو ئه وه به قه نداوی بخنکین) واردی  
کوشکی شایانه ی ده کهن، کاتیکیش ده چته حوزوری ئاغا محمدخان له سنور به دهر ریزی لی  
ده گیری، نزیک شش مانگ له تاران ده مینته وه، رۆژ به رۆژ نرخه بهر تری بو داده نری، له  
پلان به ره و ژورتر ده بری، تا کاتی ژاو، نچیر هه ل نقری، قه فسه نه شکین و هه ل نه فری، به م  
جوړه رۆژگار ده باته سهر، تا شه وی سهری ده نیته سهر، شه وی له مجلسی شاهانه دا درمانی  
شیتی درخوارد ده دری، سزای که م ته رخه می له ده ست ده نری، بو به یانی خانی ئارده لان گشت  
حواسیکی خوئی له دست ده دا و شیت ده بی، کاتی ئه م هه واله به کوردستان ده گا، سه روک  
خیله کان هه رکام له لایه که وه سهر هه ل دین، هه رکام به لایه کاشت ده رفین، له فرمانی خانی  
ئارده لان ده چنه دهر، هه رکام بو خوئی له ولات ده بیته سهروه، خه لکی موکریان و خیل بلباس،  
گوئی به فرمانی احمدخان نادهن، ده یانه وی دهستی احمدخانیش بادهن، احمدخانیش به  
هه زار سواره وه بو سه رکوت کردیان ری ده که وی، له ناوچه ی (سارالی) دیوانده ره و ده شتی  
(هوبه تو) ئاوری شه ر بلنسه ده ستین، له ئاکامدا خیل بلباس ده شکین، به لام کاتیک که دوا ی  
هه لاتوان ده که ون، (الله ویردی خان) کورزی (نه زهر علیخان) و نه وه ی سبحان و یلردی خان له  
که مینی خویه وه، ناکاو احمدخان ده کا به نیشانه و ده ی پیک و احمدخان ده کوژی، محمدزه شید  
به گی وه کیل هاو ری له گه ل (ئه میرا صلان خان) کورزی زه زاقلیخان به جه نگ و گوریز، شه ره که  
ئیدامه ده ده نو، تا ناوچه ی (سه قز) هه لاتوه کان ژاو ده نین، پاش ته واو بونی شه ره که، ته رمی  
احمدخان هه ل ده گرنو ده گه زینه وه بو سنه، کاره سات بو ئاغا محمدخان ده نوسری ئه ویش  
فرمانی حکومه تی کوردستان، به ناوی لطفعلیخان کورزی سبحان و یلردی خان مامه ی  
خه سره و خان ده نوسی، خه سره ی خانیش له سالی (۱۲۰۶ ک) هه ر به و نه خوشیه له تاران کوچی  
دوا یی ده کا.

## ۲۹- لطفعلی خانی ئارده لآن

دوای کوشتنی (خان احمد خانی) کوژی خه سره و خانی گه وره) له سالی (۱۲۰۵.ک) لطفعلیخان له سهر ته ختی حکومه تی کوردستان داده نیشی و (حسنعلی خانی) کوژی خوی به دیاری یه وه ده نیری بو ده رباری (ئاغامحمدخان) له سالی (۱۲۰۶.ک) دا، خێله کانی خوزستان به دژی شا شورش ده کهن به فه رمانی (ئاغامحمدخان) (لطفعلی خان) له زینی کرماشان و لوژستانه وه به خوی و سێ هه زار چه کداره وه به ره و خوزستان زێ ده که وی. ئازاوه ده خه وی. (لطفعلیخان) زستان له خوزستان ده مینیتته وه.<sup>(۱)</sup>

دیسان له سالی (۱۲۰۸.ک) خه لکی خوزستان شورش زێ ده خه ن. ئهم جاره ش به فه رمانی شا، (حسینعلی خانی) کوژی (لطفعلیخان) که نیشته جینی ده رباری شا ده بی، مه ئموریه تی پی ده سپنردری که شورشیان سه رکوت کا، ئه ویش له ماوه یه کی که مه دا ئاسایش و ئه منیه ت ده گیریتته وه بو خوزستان و خوی ده که ژیتته وه بو تاران.

له م کاته دا (احمد سولتان حاکی بانه) له گه ل سه رخێله کانی مه ریوان و هه ورامان په یمانی یه کیه تی ده به ستن، که خونه خه نه ژیر بالی حکومه تی بابان و، گویش بو فه رمانی (والی) ئارده لآن شل نه کهن، بلکه بو خویان له سنوردا سه ر به خو بژین و چی یان پی خوش پی، به سه ر هه ژاران دا بینن. هه ر چه نه کاتی سه رما و سۆله به وه به لام (لطفعلیخان) به ره و (بانه) زێ ده که وی و ده گاته دبی (قرنجه) ی مه ریوان، خه لکی مه ریوان له ترسان به ره و شاره زور ته ق و ژه ویان تی ده که وی (احمد سولتانی) بانه ش له ترسان خوی ده خاته نیو خێلی بلباسه وه (خانی ئارده لآن) (فتح علی سولتان) نامو زای (احمد سولتان) خه لات ده کا و حکومه تی بانه ی پی ده به خشی، پاشان له مانگی شه شه کانی سالی (۱۲۰۹.ک) لطفعلیخان له ناکاو ده مرئ و حسنعلی خانی کوژی ده کرئ به حاکی کوردستان.

## ۳۰- (حکومه تی حسنعلی خانی ئارده لآن)

حسنعلی خانی ئارده لآن فه رمانی حکومه تی کوردستان وه ر ده گرئ و له تاران وه بو سه نه ده که ژیتته وه.

نهم (والی یه) خواناس و نه‌هلی عیبادهت و پاریزگار بوه بکاتی بیکاری له تاعهت و عیبادهت دا باخت کرده، جار جارش بو ژاو چوه، دهسه لاتی حکومتی به (محمد زشید به گی وه کیلی) <sup>(۱)</sup> سپارد بو.

له سالی (۱۲۱۱.ک) ئاغا محمد خانی قاجار به ره و ئازهر بایجان ری ده که وی، حسنعلی خانی پینسه سوار ی هه ل ده بژی ری و به ده نگیه وه ده چی تا له شه ری (قره باغ) دا یار مه تی شا بدا، به لام له شه وی (۲۱. ذیقعه عده ی سالی ۱۲۱۱.ک) له قه لای (پناه آباد) (ئاغا محمد خان قاجار) ده کوژ ری. بو سبه ینی که سوپا پی ده زانی گشتیان بلا وه ده که ن و هه ر کام به لایه کدا ده ژۆن.

به لام (حسنعلی خان) به پاداشی نه وه (که با پیره ی به دهستی خوین ریژی (ئاغا محمد خان) ده رمان خوار دکرابو، علیقلی خانی برای شا به جی ناهیلی. خه لکی شار کاتی ده بین که شا کوژ راه و سوپا نه ماوه، له هه مو لاوه هیرش ده که نه سه ر خوین مژان و ته قه هه ل دهستی، له م بگره و به رده دا (حسنعلی خان) پای بریندار ده بی و علیقلی خان بو ی ده ر باز ده بی، حسنعلی خان به برینداری ده که ریته وه بو کوردستان به لام له پیش نه وه دا بگاته وه کوردستان (ئامان الله خان) کوژی گه و ره ی خه سه ره و خانی والی و (سبحان و یردی خان) کوژی محمد مؤمن خان و زاوای ئامان الله خان، هه ردوکیان ئاموزای حسنعلی خان له گه ل کو مە لئ له میره کانی کوردستان که له ئوردوی شادا ده بن، پیکه وه په یمان ده به ستن و به مه به ستنی دا گیر کردنی کوردستان پیش دهستی ده که ن و خو ده که یه ننه وه سنه، کاتی (حسنعلی خان) ده گاته وه نزیکه سنه سبحان و یردی خان و ئامان الله خان بو مه ریوان هه ل دین و له ویوه خو ده که یه ننه (سه نقور) و له ویوه (ئامان الله خان) خو ی ده که یه نیته تاران، حسنعلی خان ده گاته وه سنه و خه ریکی ده رمانی برینه که ی ده بی، پاش ماوه بی به زمانی لوس سبحان و یردی خان و ها وه له کانی ده که ریته وه بو سنه.

له مانگی قوربانی سالی (۱۲۱۲.ک) فتحعلی شای قاجار به جی مامه ی خو ی له سه ر ته ختی شایه تی داده نیشی. دوا ی سی مانگ (محمد زه شید به گی وه کیل) که نه خوش ده بی، هه م بو درمانی خو ی، هه م بو نه وه هه نگا وه کانی ئامانه الله خان به دژی حسنعلی خان شل کاته وه، ده چی بو تاران، به لام نه وه ی لای به نده خه یاله له لای خودا به تاله، دوا ی هه شت ژۆژان محمد زه شید به گ ده مرئ و تهرمه که ی ده برینه وه بو سنه. حسنعلی خان به نه مه کی خزمه تی باوکی پله ی وه کالهت (جیگری) به محمد زه مان به گ، کوژی چکوله ی محمد زه شید به گ که میردی

هاوشیره‌ی خانی ئارده‌لان بوه ده‌سپێری، کوژه‌کانی محمدزه‌شیدبه‌گ، فتحعلی‌به‌گ کوژه‌گه‌وره، احمدبه‌گ و (نصرالله‌به‌گ) له‌م هه‌لبژاردنه‌ ده‌تورین و له‌گه‌ڵ ده‌سته‌یی له‌ پیاو ماقولانی شار، له‌ محرمی سالی (١٢١٤.ک) به‌ دژی حسنعلیخان و به‌ پشتیوانی ئامان‌الله خان ده‌ژۆن بو تاران. تیکرا له‌ چو‌نیه‌تی حکومه‌تی حسنعلیخان و الی شکایت و داد و بیدادیان ده‌گاته ئاسمان، حاجی احمد وه‌زیری کوردستان که شوغلی (استیفای) درباری قاجاری بوه یارمه‌تی زۆریان ده‌دا. له‌ ئاکامدا حسنعلیخان له‌ لایه‌ن شاهه‌بانگ ده‌کری، دوا‌ی چه‌ند ژۆژ له‌گه‌ڵ محمدزه‌مان به‌گ‌دا به‌ره‌و تاران زۆی ده‌که‌وی، له‌مانگی (صفری ١٢١٤.ک) کوچی. ئامان‌الله خان خه‌لات و فه‌رمانی حکومه‌تی کوردستان وه‌رده‌گری، به‌لام حسنعلیخان و محمدزه‌مان به‌گ له‌سه‌ر کار لاده‌برین و فتحعلی‌به‌گی کوژی زه‌شیدبه‌گ په‌له‌ی جیگر- (معاونت) ی پێ ده‌دری.

### ٣١- ئامان‌الله خانی ئه‌وه‌ل‌والی ئارده‌لان

ئامان‌الله خانی ئه‌وه‌ل‌مه‌شهور به‌ ئامان‌الله خانی گه‌وره‌ کوژی خه‌سه‌ره‌وخانی گه‌وزه‌ی ئارده‌لان، دوا‌ی له‌ سه‌رکار لا‌بردنی حسنعلیخان له‌ سالی (١٢١٤.ک) به‌ فه‌رمانی فتحعلیشاهی قاجار ده‌کری به‌ والی کوردستانی ئارده‌لان، ئامان‌الله خان پیاویکی خاوه‌ن ئیراده و هیمه‌ت به‌رزو پولایی‌ن بوه، له‌ دل‌اوایی و به‌خشه‌نده‌یی که‌م‌و‌ینه‌ بوه، بو‌ ئاوه‌دان‌ی کوردستان ته‌لاشی زۆر کردوه، به‌ دروست کردنی کۆشکی بێند، مزگه‌وت و مه‌دره‌سه، کاریز و حه‌مام، پرد و ژینگا و بان، به‌دی هێنانی باخ و باخات گو‌لی ده‌پشکوت و گه‌ش ده‌به‌وه‌وه، ئاسه‌واره‌کانی به‌ ناوی ئاسه‌واری ئامان‌اله‌ی مه‌شهور بون، کۆشکی ژوره‌وه‌ی قه‌لای حکومه‌تی، قه‌لای گو‌لستان، تالاری د‌ل‌گوشا، کوشک و باخی خه‌سراوا، مزگه‌وت و حوجره‌ی دارالاحسان، قه‌لاو حه‌مام و بازار و دینی (قه‌سلان) چیمه‌نی سه‌رکانی شفا، له‌ ئاسه‌واری ئه‌و میره‌ ژیره‌ ده‌ژمێردرین<sup>(١)</sup>.

له‌ به‌رواری (١٢١٦.ک) کۆچی حسنعلیخان ئارده‌لان له‌ تاران‌ه‌وه‌ هه‌ل‌دی و خۆ ده‌گه‌ی‌ن‌ن‌ته‌ ناو خێلی کوردی بلباس، له‌وێ ده‌سته و به‌سته‌یی پێکه‌وه‌ ده‌نی، بو‌ شه‌ژ له‌گه‌ڵ ئامان‌الله خان

١- تالاری د‌ل‌گوشا به‌ ده‌ستی چه‌په‌لی (شه‌ریفه‌دوله) حاکی خوین‌خور و کورد کوژی ده‌ورانی قاجاریه‌کان، که‌ له‌ به‌رخوین مزی و کورد کوژی، به‌ (شه‌ریفه‌قه‌ساو) ناوبانگی ده‌رکردبو، ویران کرا، (کوشکی گو‌لستان) که‌ نه‌قش و وینه‌ی زه‌نگاو‌زه‌نگی والیه‌کان و پیاوه‌ به‌رزه‌کانی کوردستانی ئێ‌کیشرا‌بو، به‌ فه‌رمان و ده‌ستی خه‌یانت‌کاری سه‌ره‌له‌شکر مو‌قه‌ده‌دم خراپ کرا، پاش ماوه‌ی نه‌قش و نیگاره‌ به‌رده‌ه‌ل که‌ندراوه‌کانی تریشی به‌ ده‌ستی خایه‌نی سه‌رتپ هوشمه‌ند به‌ ته‌واوی له‌ بین برا، هه‌م خایه‌نانه‌ هه‌رچه‌ند ئاسه‌واری کوردانیان له‌ شاری سنه‌دا کوژانه‌وه‌ به‌لام ئاوری دوزه‌خی سزاو توله‌ی خه‌لکیان بو‌ خویان گه‌شانه‌وه‌.

دیته دهشتی مه‌ریوان، له‌وێ ئاوری شه‌زی براکوژی بلیسه‌ده‌ستین، به‌لام زۆر زو حسن‌علیخان به‌دیل ده‌گیرێ و به‌تواوی ده‌شکێ، ئامان‌الله‌خان حسن‌علیخان ده‌نیری بۆ تاران، بنه‌ماله‌ی وه‌کیل که‌ له‌ زه‌مانی حسن‌علیخان دا وه‌ها ده‌سه‌لاتیکیان وه‌دس هه‌تنبو، که‌ گشت کاره‌کان به‌زاو ته‌گیری ئه‌وان هه‌لده‌سوژان، کاتێ ده‌بینن ئامان‌الله‌خان بۆ خۆی کاره‌کانی وه‌ده‌س گرته‌ و شتیکی بۆ ئه‌وان نه‌هه‌شته‌وه، خه‌لکی کوردستان به‌ دژی ئامان‌الله‌خان ده‌ه‌اروژین و له‌ گه‌ل خۆیاندا ده‌یانکه‌نه‌ هاوده‌س، پاشان نامه‌ییکی دورو درێژ له‌ خراپی ئامان‌الله‌خان پرده‌که‌نه‌وه و ده‌نیزن بۆ تاران، له‌ تارانه‌وه ده‌ستور دیت که‌ والی به‌ خۆی و دارو ده‌سته‌یه‌وه، هه‌روا وه‌کیلیه‌کانیش به‌خۆیان و هه‌واداره‌کانیان وه‌بین بۆ تاران، هه‌ردوولا ده‌چن بۆ تاران و هه‌رکام داواخوازی خۆی به‌شا زاده‌که‌ین، به‌لام شا شیر بۆ ئه‌مان‌الله‌خان داده‌دا و زۆری میهره‌بانی له‌ گه‌لا ده‌کا، دیسان شا بۆ ئه‌وه‌ی هه‌م له‌نالی دایێ و هه‌م له‌ بزمار، حوکی جیگری (وه‌ کاله‌ت) بۆ فتحعلی به‌گی وه‌کیل ده‌نوسێ، پاشان ئامان‌الله‌خان له‌ ژیره‌وه له‌ شا ئیجازه وه‌رده‌گرێ، ئه‌گه‌ر جاریکی تر، خێلی وه‌کیلیه‌کان ئازاوه‌ بنه‌ته‌وه، والی بتوانی ئه‌ده‌بیان داداو له‌ جێی خۆیانیاں دانیشی نیه‌ته‌وه، پاشا گه‌ژانه‌وه بۆ کوردستان زۆری پێ ناچیت، وه‌کیلیه‌کان ئازاوه‌ ده‌نیه‌وه و ئاوری دوبه‌ره‌کی و کۆنه‌ قین ده‌گه‌شیه‌وه، والی کاتێ به‌مه‌ ده‌زانی، هه‌ر له‌ شه‌ودا (فتحعلی به‌گی وه‌کیل) له‌ گه‌ل هه‌رسی براکانی بۆ مه‌نزلی خۆی بانگ ده‌کا، به‌پێی نه‌خشه‌ی پێشو به‌ ئاماژه‌ی والی پیاوه‌کانی والی، ده‌ژۆین به‌ سه‌ریان دا و هه‌رچواریاں پێکه‌وه چۆله‌ پێچه‌ن ده‌ده‌ن و ده‌یانخه‌نه‌ به‌ندیخانه‌وه، هه‌ر ئه‌و شه‌وه به‌ فرمانی والی گشت هه‌واداره‌کانیشیاں به‌ندو زیندانی ده‌کری، پاشا ماوه‌ی گشت ئازاوه‌چیه‌کان به‌فه‌رمانی والی ده‌کوژرێ، دواي ئه‌م زوداوه (ئه‌مان‌الله‌خان) شوغلی جیگری (وه‌ کاله‌ت) به‌ (محمد زه‌حیم به‌گی) کوژی (میهرعلی سولتان) که‌ زاوا و ئاموزای (محمد زه‌شیده‌گی وه‌کیل) ده‌بێ، ده‌سه‌پیری، ئامان‌الله‌خان دواي ئه‌م کاره‌ساتانه‌ ده‌هه‌سته‌یه‌وه و ئه‌منیه‌ت له‌ کوردستاندا په‌ره پێ ده‌دا، به‌ره‌به‌ره‌ ملک ده‌کری و زه‌وی ده‌ستین، له‌ ماوه‌یکی که‌مدا زۆرتری زه‌ویه به‌ بۆشت و به‌ره‌مه‌کانی کوردستان ده‌بیه‌ ملکی والی، له‌ سالی (١٢١٩.ک) (عبدالرحمان) پاشای بابان له‌ حکومه‌تی بابان لا ده‌برێ و په‌نا به‌ والی کوردستان دین، ئه‌ویش له‌ گه‌ل خۆی ده‌بیا بۆ لای فتحعلیشا (شایه‌تی ١٢١١ کوچ ١٢٥٠.ک)، فتحعلیشا کلکه‌وانه‌یه‌کی زۆر به‌ قیمه‌ت، شمشیریکی ژازاوه‌ به‌ گه‌وه‌رو دوژر، خه‌لاتی والی ده‌کا، زۆریش ژیز له‌ عبدالرحمان پاشا ده‌گرێ، پاشان به‌ زاو ته‌گیر و مه‌شه‌وه‌تی پیاو ماقولان و ده‌مژاسانی ده‌ربار ئه‌مه‌ په‌سه‌ند



ده کری، که هیژیکی پیویست به یارمه تیه وه بزو او له جیی خوی وه ک جاران نیشته جی بکاته وه، عبدالرحمان پاشایش به هیژیکه وه ده زو او له مەریوان خوی لی مه لاس ده دا، وه زیری به غذا گوئی بیسی ئەم تگییره ده بی و به هیژیکی ته یار و نازا له لای (قهسری شیرین) وه به ره و ئیران زئی ده که وی، شاهزاده (محمد علی میرزا) که خاوهن ده سه لاتی کرماشان و کوردستان و خوزستان ده بی، له لایه ن شاهه ده ستوری پی ده درئی که ژینگه به وه زیری به غذا بگری، دیسان فرج الله خانی سردار به سئ هه زار (٣٠٠٠) چه کداره وه به ری ده گری، تا له گه ل ئامان الله خانی والی کوردستان له زئی مەریوانه وه هیرش به رنه سه رخاکی بابان. دیاره هه مو شه زیان بو لیفه شزی مه لا بو، ئامان الله خانیش له گه ل فرج الله خانی سردار، دووقولی هه رکام به سئ هه زار (٣٠٠٠) شه ز که ره وه له تاخری مانگی جومادی الثانی (١٢٢١.ک) به ره وه مەریوان زئی ده که ون، کاتی ده که نه دئی (شیخ عطار) خه بریان پی ده درئی که وه زیری به غذا به خالید پاشای حاکی بابان، هه روا به سلیمان پاشای حاکی کو و حریری، فه رمان داوه که به خویان و ده هه زار چه کداری ته یاره وه به ره وه مەریوان زئی که ون و (عبدالرحمان پاشا)، که له وی خوی مه لاس داوه که مارو بدن، (عبدالرحمان پاشایش) کاتی ئەم هه واله ده بیسی، فرستاده بی بو لای والی کوردستان ده نیژی و ئەم هه واله ی پی ده دا، والی خیرا خوی به (عبدالرحمان پاشا) ده که نین و پیکه وه خویان بو شه ز ئاماده ده که ن، وه زیری به غدایش به خویو خالید پاشا و سلیمان پاشا و سی هه زار (٣٠/٠٠٠) شه ز که ری کو ل نه ده ره وه، خویان به مەریوان ده که نین و ئاماده ی شه ز براکوژی ده بن، له قه راخ گو لی زیری مەریوان، ئاوری شه ز ده ته نیته وه و شه زی براکوژی ژماره یه کی زور له هه ردوولا ده سوتینی، به لام سه ره نه جام هیزی کوردی ئیران به سه هیزی ئەو لای عوسمانیدا پیروژ ده بی، هیزی عوسمانی ده شکسی و بریکیشیان له گه ل سلیمان پاشادا به دیل ده گیرین، سه لیم به گی برای (عبدالرحمان پاشای) بابانیش ده کوژری، (عبدالرحمان پاشا) دوی ئەم پیروزیه ده که ژیتته وه بو شاهه زورو له سه ره ته ختی حکومه تی خوی نیشته جی ده بیته وه، خانی ئارده لانیس له گه ل سه ردارا هه رکام ده چنه وه بو شوینی خویان، وه زیری به غدایش به دوسه د میری به دیل گیروی عوسمانیه وه، بو ده رباری فتحعلیشای قاچار به زئی ده کری، به لام شاهه زیری به غذا و هاوژیکانی به ژیز و ئیحه رامه وه ده نیژیته وه بو به غذا، له ئاکامدا دوله تی عوسمانی ددان به حکومه تی عبدالرحمان پاشادا ده نی و له تاوانی خوش ده بی.

له محرمی سالی (١٢٢٢.ک) (خان احمدخان) کوژی (رهزا قلیخان) ی کوژی (خان احمدخان) و برازای ئامان الله خان و محمد زه حیم به گی وه کیل و ئیمام و یتردی به گ و

کومه ئی تر، دهس به دهستی یه کهوه دهدهن و دهیانهوی داوی بۆ والی بنینهوه، بهم جوړه که، له کاتی باری عام (ئیجازه دانی چونی خه لک بۆلای والی) دا تهقه له والی بکه نو بیکوژنو خویان له جییدا دانیشتن، والی بهم داوه دهزانی، داو نانهره کان دهخاته بهندیخانهوه، به لام به هوی خزمایه تیهوه له تاوانی (خان احمدخان) و (محمدقلیخان) و دارودهسته کانیان دهبورئ و نازادیان ده کا، به لام له تاوانی (محمد زه حیم به گ و محمدعلی به گ و نه زهر علی به گ و تیمام ویزدی، به هوی کۆنه قینهوه، نابورئ و فرمانی کوشتیان ده دا، (عبدالرحمان پاشا) دواي دو سئ سال حکومت سهر به خوئی زاده گه یئ و له ژیر دهسه لاتی ئیران و عوسمانی ههر دو ده چینه دهر، بهم شیوه له مانگی شعبانی سالی (۱۲۲۵.ک) له گه ل (رئیس ئه فهندی) به مبهستی بهر بهر هکانی، له گه ل وهزیری به غذا به رهو ئه وئ زئ ده که وئ، له زه مه زانی سالی (۱۳۲۵.ک) دا له دهره وهی شاری به غذا، ئاوری شه ز له نیوان دو سوپادا هه ل ده گرسئ، دواي چهند ژوژان هیزی کوردانی بابان پیروژ ده یئ و وهزیری به غذا ده شکئ، ئامان الله خان به هیزی خویه وه به رهو مهربوان زئ ده که وئ، شای قاجاریش به محمدعلی میرزا فرمان ده دا که به یارمه تی ئامان الله خانه وه بۆوا، هیشتا محمدعلی میرزا له جیی خوئ نه جولابوه وه که هه وائ گه یشت (عبدالرحمان پاشا) له زئی سهر پل زه هاب و کرماشانه وه، به رهو ئیران دئ، ئامان الله خان یئ مائل بون به رهو ئه وئ زئ ده که وئ، (محمدعلی میرزا) له نزیکي زه هاب خوئ به ئامان الله خان ده گه یئ، دواي دوو سئ روژ (عبدالرحمان پاشایش) ده گاتئ و ئاوری شه ز بلیسه ده ستیئ، دواي دوو ژوژ شه ز (عبدالرحمان پاشا) کاتئ ده زانی که دهره قهت نایی، په نجاهه زار تمدن بهر تیل ده داو شه ز زاده و یستیئ، پاشان ههر کام به رهو ولاتی خویان ده گه زینه وه، به لام ههر لم کاته دا عبدالله پاشا، وهزیری به غذا، به سوپایه کی یئ ژماره وه به مبهستی ته میی پاشای بابان، زئی یئ ده گرئ و شه ز هه ل ده گرسئ، عبدالرحمان پاشای بابان ده شکئ و دیسان به رهو کوردستان و کرماشان زئ ده که وئ و خوئ ده خاته په نای محمدعلی میرزاوه، ئه ویش کاره سات به گوئی (شا) ده گه یئ.

فتحعلیشا فرمان ده دا که بۆئ له میره کانی خوئ له گه ل محمدعلی میرزا به هاوکاری ئامان الله خانی والی کوردستان به مبهستی گرتنی به غذا و گرتنی وه زیر، به رهو به غذا زئ بکه ون و عبدالرحمان پاشا له شوینی خوئ نیشته جئ بکه نه وه، هیزی یارمه تی ده ری عبدالرحمان پاشا تا نزیکي به غذا ده ژۆنه پیشه وه، وهزیری به غذا ده زانی له بهر بهری شیران دا زاوه ستان، له عه قل دوره، بهم جوړه تکا کاران ساز ده کا و شه ز زاده گرئ و ناشتی ده خاته نیوانه وه، پاشان

عبدالرحمان پاشا بە خوشیەو دە گریته سەر شوینی خۆی و سەر لە نوێ حکومەتی بابان بە دەست دە گریتهو، لە هەوێ سالی (١٢٢٧.ک) محمدعلی میرزا دە گەزیتەو بە کرماشان، والیش هەر لەم سالددا پایە و بناغە میزگەوتی (دارالاحسان) دادەزیژی، لەمەولا بە دڵ و بە گیان خەریکی وە دەس هیئانی خێر و خوش بەختی بۆ خەڵکی کوردستان و ئاوەدانی نیشتمانی خوشەویستی دەبێ، لە سالی (١٢٣٢.ک) ئامان الله خان بە دیاری و پیکەشیکی زۆرەو دەچی بۆ دەرباری فتح علی شا، شایش زۆر زیزی لێ دە گری، پاش چەند زۆزان لە دانیشتیکی تایبەتی دا، لە شا، دەخوازی که خەسروخانی کۆزی بە نوکەری قەبول کا و کچی خۆی بە ناوی (حسنی جیهان خانم) ی بداتی، شا لەم خوازیینی زۆر شاد دەبێ، بە لام مارە برین و گوێزانەوێ دەخاتە دواو (بو ئەو دەو بەرەکی بخاتە نیو کۆزەکانی)، (محمدحسن خان) ی کۆزی گەورە و ئازای والی لەم کارە باوکی دنگیر دەبێ و زقی هەل دەستی و دەلێ: بابم لە چی کەم بو! کە بنەمالە کە ی خۆی فروشت، بە کلسکەوانە و پلاو و گوشت، بەم جوړە زیگی خۆی جیا دە کاتەو، بە نهینی دارو دەستەیی بۆ خۆی دەزانیتهو، بەرەبەرە لەم لاو لاو خەڵکی پیو دەنوسی و هیزی پیکەو دەنێ، لە ناکاو هیرش دەباتە سەر ناوچە زەهاو، لەویش سەرخیلەکانی کوردستان بۆ لای خۆی زاده کیشی، لە سەر سنوری هەردو کوردستان و مەلەندی لۆرستان سوپا، پیکەو دەنێ، لەوێو بەرەو کوردستانی ئاردهلانی ژێر دەسەلاتی باوکی لادە کاتەو، باوکی چەند جار پیاو ماقولان و دەم راستان، دەنیریتە لای محمدحسن خانی کۆزی، بە لام فایدە ی نای و محمدحسن خان زام نای، لە ئاکامدا هەوالی سەرکەشی محمدحسن خان بە گوێ دەرباری فتح علی شا دە گەیی، عەبیاس میرزا نایب السلطنە نامەییکی بۆ دەنوسی، بە لام ئەم نامە قازانجیکی نای، دیسان فتح علی شا، بابا علی خانی شاترباشی بە مەبەستی دڵ خوشی دانەو بۆ لای محمدحسن خانی دەنیری، بە لام ئەویش بە دەستی خالی دە گەزیتەو، ناچار ئامان الله خانی باوکی، سوپا و هیز کودە کاتەو و بۆ شەژ لە گەل کۆزە کە ی خۆی، زی دە کەوی، مەلا عەبیاسی شیخ الاسلامی سنە کە ماموستای محمدحسن خان بو، لە گەل خۆی دەبا و لە دیی "ناراوایی" رەوانسەر سوپای باوک و کۆز بەرانبەری یەک زاده ویستن والی لە پیش هەمو کاریکدا چەند جار مەلا عەبیاس و بابا علی خانی شاترباشی و چەند کەسیکی تر، بە جلدی قورآنەو دەنیری بۆ لای محمدحسن خانی کۆزی، بە لکو شەژ بە خوشی داکوژی، بە لام ئاوری شەژ بلیسە دەستینی، لە هەردوولا سوارانی کۆل نەدەری کورد خزم و هاو خوینن کە لە گیانی یە کتر بەر بون، دیارە ئەم شەژە شەژیکی میژوییە، چون فەرماندە ی یەکی لە سوپاکان باوکە و ئەوێ تریان کۆزیەتی،

چه کداره وه دیته مه‌یدان، به‌لام (خانی ئارده‌لان) به‌حه‌وه‌زار چه‌کداری کاریده‌وه ناماده‌ی شه‌ژ ده‌بن، الله‌قلیخان به‌زوری سوپای خو‌ی و که‌می قۆشه‌نی ئارده‌لان، له‌خۆ بایی ده‌بن، هه‌وه‌ل میرزا یوسف کو‌ری میرزا عبدالله، وه‌زیری ئارده‌لان که‌به‌خدیانه‌ت پالیان به‌قۆشه‌نی زه‌نگه‌نه‌وه‌دابو، له‌گه‌ل ده‌سته‌یی جه‌نگجۆ ده‌چنه‌مه‌یدانی قۆشه‌نی خه‌سره‌وخان، به‌لام له‌پیش ئه‌وه‌دا که‌هیرش به‌رن له‌به‌ینیان ده‌بن، کاتی ئه‌م هه‌وا له‌به‌الله‌قلیخان ده‌گه‌یی، به‌خو‌ی و سوپا زۆره‌که‌یه‌وه‌دژژینه‌مه‌یدان، خه‌سره‌وخانی‌ش بو‌خو‌ی دیته‌مه‌یدان و ئاوری شه‌ژ بلیسه‌ده‌ستینی، له‌ماوه‌یه‌کی که‌مدا سوپای زوری یی‌هیزی زه‌نگه‌نه‌ده‌شکی، الله‌قلیخانیش به‌ده‌ستی میرزا به‌گی که‌لۆز، به‌دیل ده‌گیری و ده‌کوژری، پاش ئه‌م پیروزیه‌خه‌سره‌وخان به‌ره‌و کرماشان ری ده‌که‌وی، له‌یه‌که‌مه‌نزلی شاری کرماشان‌دا (حاج‌علیخان) مامه‌ی (الله‌قلیخان) که‌جیگری حکومه‌ت ده‌بن به‌دیاری پیشکه‌شیکی زۆره‌به‌نرخه‌وه، به‌پیشوازی خانی ئارده‌لان هه‌چی و فه‌رمانبه‌ری خو‌ی به‌خه‌سره‌وخان زاده‌گه‌یینی.

خه‌سره‌وخانی‌ش مه‌ردانه‌دلخو‌شی ده‌داته‌وه‌و خه‌لاتی ده‌کا و فه‌رمانی حکومه‌تی کرماشانی یی‌ده‌به‌خش، پاشان ما‌لو سامانی (الله‌قلیخان) به‌نه‌خ‌دینه‌و مه‌زو مالیاتی زۆره‌وه‌له‌نیوان چه‌کداره‌کانیدا دابه‌ش ده‌کا، ئه‌مجار بو‌هه‌رکام له‌شاره‌کانی تو‌یسرکان، ئه‌سه‌دئاباد، سه‌نقور، دینه‌وه‌ر، که‌داخلی حکومه‌تی الله‌قلیخان بو‌ه‌حاکمینی کوردی سندی له‌سه‌ر داده‌نی. مه‌هدی به‌گی شو‌قاقی (شاعیری درباری خه‌سره‌وخان) شه‌ژی نیوان (خه‌سره‌وخان) و (الله‌قلیخان) به‌م جو‌ره‌تاریف ده‌کا و ده‌لی:

له‌به‌رواری (۱۲۰۰.ک) جه‌عه‌فرخانی زه‌ند.دایک برای علیم‌رادخان.که‌له‌ئیسفه‌هاندایاوی پاوشایه‌تی ده‌کرد، به‌هیزی خو‌یه‌وه‌به‌ره‌و هه‌مه‌دان ری ده‌که‌وی و فه‌رمان ده‌دا که‌خه‌سره‌وخان هه‌رچی زوتر بگاته‌لام، به‌لام خه‌سره‌وخان ده‌لی ولامی ئه‌و له‌گوژه‌پانی شه‌ردا ده‌ده‌مه‌وه، به‌م جو‌ره‌پاش دوو ژوژان به‌سوپا و هیزی خو‌یه‌وه‌به‌ره‌و هه‌مه‌دان ری ده‌که‌وی و له‌گه‌ل هیزی جه‌عه‌فرخاندایه‌وه‌به‌ی.

له‌ئاکامدا هیزی جه‌عه‌فرخان ده‌که‌ویته‌گه‌مارۆی هیزی کو‌ل نه‌ده‌ری کوردانه‌وه، خانی زه‌ند ناچار ده‌بن هه‌رچی جه‌واهیراتی ده‌وله‌تیه‌له‌گه‌ل به‌رگی له‌قورئانی پیروزی بنیری بو‌لای خه‌سره‌وخان و داوای لی بکا تا زیگیای بو‌بکاته‌وه‌و لی بگه‌ژی تا بو‌هه‌ر شوینی ده‌یه‌وی بژوا، خه‌سره‌وخان به‌خاتری زینزان له‌قرانی پیروزی که‌ره‌سه‌ی شه‌زی لی وه‌ره‌گری و به‌ره‌و ئیسفه‌هانی به‌ری ده‌کا. مه‌هدی به‌گی شو‌قاقی چونیته‌ی شه‌زه‌که‌ی خه‌سره‌وخان له‌گه‌ل

ئامان‌الله‌خانی گه‌وره له کاتی ژیانیدا ده‌سه‌لاتی ناوچه‌کانی جوانرۆ و خێلی جافی به‌کوژی گه‌وره‌ی (محمدحسن‌خان) دابو، هه‌ل‌سوژانی کار و باری (ئه‌سفهندا) و (چواردۆل) یشی به‌ (حسین‌قلیخان) ئه‌سپاردبو، به‌لام له کاتی نه‌خوشیه‌که‌یدا جی‌گه‌ری حکومه‌تی به‌خه‌سه‌ره‌وخانی کوژی خۆی ئه‌سپارد که دوا‌ی خۆی ژه‌سمه‌ن بو به‌حاکمی کوردستان.

### ٣٢- خه‌سه‌ره‌وخانی سێ‌هه‌می ئارده‌لان

خه‌سه‌ره‌وخانی سێ‌هه‌م مه‌شهور به‌ناکام، له ته‌مه‌نی (٢٤) سالی‌دا، له سالی (١٢٤٠.ک) ژه‌سمه‌ن له‌جێی باوکی بوه به‌حاکمی کوردستان، میرزا مرتضی‌قلیخان که ناز ناوی (مخلص) بوه به‌رواری له‌سه‌رت‌ه‌خت دانیشتنی خه‌سه‌ره‌وخان و کوچی دوا‌یی باوکی به‌م شیوه‌به‌یان کردوه. شیبی در وادی فکرت فتاده زبهر مصرع اندر تک و دَو پی تاریخی سال فوت والی هم از بهر جلوس والی نو خرد گفتا که از ملک (ایالت) (امان‌الله) شد و بنشست (خسرو)<sup>(١)</sup> خه‌سه‌ره‌وخانی ناکام ئه‌میریکی به‌ناو بانگ بوه و جوامیریکی ده‌س ب‌لاو د‌لاوا بوه، سالی (١٢٤٣.ک) به‌هۆی بێ‌بارانی و که‌م ته‌رخه‌می حکومه‌تی ناوه‌ندی، گرانیه‌کی سه‌خت و بێ‌ئهمان له‌کوردستاندا داده‌که‌وتی، خه‌لکی له‌برسان وه‌ک گه‌لا‌ژێزانی پاییز هه‌ل‌ده‌ورین و ده‌مرن، خه‌سه‌ره‌وخان نزیک‌ی په‌نجا تا سه‌ده‌ه‌زار (٥٠ تا ١٠٠) خروار گه‌نم و دانه‌وی‌له‌ی له‌هه‌مارا ده‌بێ، ته‌واوی به‌سه‌ر مال به‌مالی شار و دێ‌دا دابه‌ش ده‌کا و له‌هه‌ر کامیان به‌لگه‌یه‌ک وه‌رده‌گرێ، که پاشان کاتی فه‌رعانه‌بایی بو‌ژده‌که‌نه‌وه، خه‌لکی کوردستان به‌هۆی داد و د‌لاوایی خه‌سه‌ره‌وخان ده‌بو‌ژینه‌وه و له‌خه‌م ده‌ژه‌خسین، پاش‌گرانی میرزا فرج‌الله‌ی وه‌زیر گشت ئه‌و به‌لگانه‌ده‌باته‌خزمه‌ت خه‌سه‌ره‌وخان، بو‌سە‌ندنه‌وه‌ی قیমে‌تی ئه‌و گه‌نم و دانه‌وی‌لانه له‌خه‌لکی، به‌لام ئه‌و پیاوه‌جوامیره‌گشت ئه‌و قه‌بز و به‌لگانه‌له‌ وه‌زیر وه‌رده‌گرێ و دیان سو‌تین، به‌م جو‌ره‌خه‌لکی د‌ل‌خۆش ده‌کا و خۆشی ده‌خاته‌ولا‌ته‌وه.

له سالی (١٢٤٦.ک) شام‌راد به‌گ مه‌شهور به‌ (میری ژه‌واندز) هی‌رش ده‌باته‌سه‌ر ناوچه‌کانی، سه‌رده‌شت، موکری، ساب‌لاخ، لاجان و گشتیان ده‌گرێ و ده‌یان‌خاته‌ژێر ده‌سه‌لاتی

١- به‌حسابی ابجد (ملک ایالت) ٥٣٢ (امان‌الله) ١٥٨ (خسرو) ٨٦٦، ده‌کا، که تیکرا ده‌بیته سالی (١٢٤٠)، سالی مردنی والی و له‌سه‌رت‌ه‌خت دانیشتنی خه‌سه‌ره‌وخان.

خویه وه، (فتحعلی شا) به زاوای گوئی له مهستی خوی فرمان ده دا که بی ماتل بون، بهر به هیرسی میری ژه واندز بگری، چون (دار هۆره ی له خوی نه بی ناقله شی) میری ژه واندز بی شهژ پاشه کشی ده کا، به لام خه سره و خان تاکۆ و هه ریر به دوا ی دا ده ژوا و ده یگری و سبی هه زار (۳۰/۰۰۰) تمه ن جه ریمه ی لی ده ستینی، له سالی (۱۲۴۷.ک) محمود پاشای بابان له سلیمان پاشای برای ده توری و په نا به ده وله تی ئیران ده با، به فرمانی خه زوره ی خه سره و خان بۆ یارمه تی محمود پاشا، هیرش ده باته سهر خاکی بابان، پاش ماوه یی شهژ، سلیمان پاشا هه ل دی و خوی ده خاته به غداوه، خه سره و خان سه ره له نوی له سه ر ته ختی حکومه تی بابانی داده نیته وه، له سالی (۱۲۵۰.ک) نه خوشی چاوه قولکه (طاعون) له شاری سنه داده که وی و خه لکیکی زوری پی ده چی، خه لکی له ترسان شار خالی ده که ن و ده ده ن به ده شت و کیو و ده را، خه سره و خانیش به خاو و خیزانه وه له داوینی کیوی ئاویده را، له ناو یه کی له باخه خوشه کانیدا چادرو چیخ هه ل ده دا، به لام ته قدیر ته گبیر به تال ده کاته وه، خودا هه رکات بیه وی به نده بۆ لای خوی ده باته وه، خه سره و خان له دهس مهرگ هه لات به لام مرگ به به ره و پیری یه وه هات، له دووه می مانگی ربیع الاولی هه زار و دوسه د و پنجا به نه خوشینی چاوه قولکه (طاعون) له ته مه نی (۳۴) سالی دا دوا ی ده سال حکومه تی کوردستان به ناکامی له دنیای فانی کوچی دوا یی کرد، ماه شه ژه ف خانم که ناز ناوی مه ستوره یه و خیزانی دو هه می خه سره و خان بوه سه باره ت به مرگی خه سره و خانی میردی ده لی:

کارم همه ناله است و شیوه ن بی تو	آماجگه بلا شده تن بی تو
جانا به صفای دوستی در چشم	عالم ماند به چشم سوزن بی تو
خویم همه شورش است و ماتم بی تو	بنیاد مرا کند زبن غم بی تو
بی روی توام نظر سوی گلشن نه	چون ساحت گلخن است عالم بی تو

### ۳۳- رضا قلی خانی والی ئارده لان

رضاقلی خان کوژی گه و ره ی خه سره و خانی ناکام و حسنی جیهان خانم (والیه) ده سالانه ده بی که باوکی کوچی دوا یی ده کا. به داوا خوازی دایکی فرمانی (والی یه تی) کوردستانی له لایه ن (فتحعلی شا) ی باوکی دایکیه وه بۆ ده ره ده چی. به لام خودی (والیه) به هاویری وه زیری لی هاتوی کوردستان میرزا فرج اللهی وه زیر، هه ل سوزانی کارو بار، وه ته ستو ده گری، رضا

قلیخانیش به جوانترین شیوه بی که به قازانچی بنه ماله ی قاجار ته و او بی په وروده ی ده کا و باری دینئ، زوری پی ناچی، که شازاده ئه رده شیر میرزا (رکن الدوله) حاکمی گه زوس به خه یالی دهس گرتن به سدر کوردستانی ئارده لاند، به ره و سنه و زئی ده که وی، (والیه) که ئه وه ده بیسی سوپا کو ده کاته وه و هه ر بو خۆیشی سهر داری سوپا، وه ئه ستوده گری و به ره و گه زوس زئی ده که وی، له دیکانی زاخه و ئالبلاغ خیوه ت هه ل ده دا و خۆی بو شه ز ئاماده ده کا، (ئه رده شیر میرزا) کاتی که بوی ده رده که وی. کوردانی ئارده لان بو شه ز سمکول ده که ن، له ولایشه وه ژنیش فهرمه نده یانه، ده لی ئه گه ر بشکیم، ده لین ژن شکاندی، ئه گه ر پیرو زیش بم ده لین ژنیکی شکاند، به هه ر دو شیوه به د ناو ده بم و زهنگی پیاوه تیم ده ز زئی، به م جو ره په یام بو والیه ده نیژی که من بو شه ز نه هاتوم، به لکو بو شه زه فی حوزور هاتوم، والیه ئه م قسه په سند ده کا و ئه رده شیر میرزا له گه ل ده ور به ره کانی به حوزور قبول ده کا، کاتی گفت و لفتی والیه ده بینی خوازیینی کچی گه وره ی خه سره و خان، به ناز ناوی خانم خانه های لی ده کا و (والیه ییش) قبولی ده کا، پاشان له ئوردو گادا، کاری خیریان به جی دین، له سالی (۱۲۵۱.ک) فتحعلیشا کوچی دوایی ده کا و نه وه که ی به ناوی محمدشا ده چینه سهر ته خت و ده بی به شا، له ئاخری ئه م ساله دا (والیه) ئه چی بو تاران و خوشکی محمدشا بو رضا قلی کوژی خۆی خوازیینی ده کا، له سالی (۱۲۵۲.ک) بوی ده گوژیته وه بو کوردستان، له سالی (۱۲۵۶.ک) میرزا فهره ج الله ی وه زیر کوچی دوایی ده کا، هه ژده (۱۸) مانگ دوای مردنی خه سره و خانی ناکام محمدصادق خانی کوژی ئامان الله خان به هه وای حکومت، له گه ل عه بیاس قلیخانی براید، که خوشیان له حکومه تی رضا قلیخان نه ده هات، ده چنه تاران و ته لاشیکی زور ئه دن، به لام به هو ی به ره له سیتیکی گه وره ی وه ک (والیه) خانم به دهستی خالی ده گه ژینه وه بو کوردستان، محمدصادق خان دوو سالان له تاران وه به ره و کرماشان، بو لای مه نوچه ره رخان، معتمد الدوله والی کرماشان زئی ده که وی، کاتی که والیه له تاران خهریکی کاری (طوباخانم) ی بوکی ده بی محمدصادق خان ده رفه ت دینی و به دوسه د سواری کاری، له کرماشانه وه به ره و سنه زئی ده که وی. رضا قلیخانی پازده (۱۵) ساله که له تارانه و خهریکی به زمی ژن هیئانه، خیرا به ره و سنه ده گه ل یته وه، به لام محمدصادق خان له پیش رضا قلیخاندا ده گاته سنه و هه واداره کانی له خۆی کو ده کاته وه، هاوژی کانی والی له بیستنی ئه م هه واله ده شله ژین، به لام حسین قلیخان کوژی ئامان الله خان و برای خه سره و خانی ناکام، به هو ی هوش و لی هاتویی خۆی، ریزه کانیا ن یه ک ده خاو هومید و ئاواتیان سهر ده خا، بی مائل بون له خزمه ت رضا قلیخاندا ژوژی دوایی به ره و سنه زئی ده که ون، محمدصادق خان له

قه‌لای (دارالاماره) دا حدشار هه‌ل ده‌گری و دروازه‌ی شار به نیگبانه‌کان ده‌سپیژی، کاتی  
 حه‌شیمه‌تی هه‌وادارانی رضاقلیخان ده‌گه‌نه‌شاری سنه، ماوه‌ی سه‌عاتی له‌نیوان هیرش به‌ران  
 و به‌رگریکه‌ران‌دا، ته‌قه‌داده‌مه‌زری و له‌هه‌ردوولا بریک ده‌کوژرین، به‌لام هه‌وادارانی والی  
 به‌ره‌به‌ره‌تنگ به‌هه‌وادارانی محمدصادق‌خان هه‌ل ده‌چن و خه‌لکی شاریان پیوه‌ده‌نیشی، له  
 ئاکامدا (دارالاماره) گه‌مارۆ ده‌ده‌ن و دروازه‌ده‌شکینن و ده‌چنه‌ژوره‌وه، محمدصادق‌خان و  
 دوروبه‌ره‌کانی ده‌گیرین و زوری له‌هه‌ردوولا ده‌کوژری، له‌ئاخری سالی (۱۲۵۶.ک)  
 رضاقلیخان له‌گه‌ل والیه‌ی دایکی نیوانی تیک ده‌چی، دایکیشی نایکاته‌نامردی ئه‌م‌زاپورته‌به  
 شا‌زاده‌گه‌یینی، شایش رضاقلیخان بو‌تاران بانگ ده‌کا و له‌سه‌رکاری لاده‌با. میرزا  
 (هدایت‌الله) وه‌زیری حکومتی کوردستان ده‌سه‌لاتی هه‌لسورانی کاروباری کوردستانی  
 ئارده‌لانی پی ده‌گری، ئه‌ویش دوای گه‌زانه‌وه‌بو‌سته، عه‌بیاس‌قلیخان مامه‌ی رضاقلیخان ده‌کا  
 به‌جیگری حکومت، به‌لام پاش سئ‌مانگ له‌سه‌رکاری لاده‌با و جیگری حکومت به  
 محمدصادق‌خانی برای ده‌سپیژی، به‌م جوړه‌رضاقلیخان پی‌ته‌وه‌ی لایه‌کی به‌لایه‌کدا بکه‌وی  
 هه‌ژده‌(۱۸) مانگ له‌تاراندا ده‌خولیته‌وه، تا به‌تکای (طوبا) خانمی ژنی دوباره‌به‌حکومه‌تی  
 کوردستانی ئارده‌لان ده‌گاته‌وه، رضاقلیخان (طوبا) خانمی ژنی له‌گه‌ل (ئامان‌الله به‌گی وه‌کیل)  
 و ده‌سته‌یی له‌کوردستانیه‌کان بو‌سنه‌ده‌نییته‌وه، به‌لام خوی پاش چوارمانگ به‌خه‌لات و  
 فرمانی تازه‌وه‌ده‌گه‌زیتته‌وه، والیه‌خانمی دایکی وازی لی‌ناهیته‌ی و دیسان له‌ژیی گه‌روسه‌وه  
 به‌ره‌و تاران ری ده‌که‌وی، والی (ئامان‌الله‌خانی دووهم) مه‌شهور به‌غولام‌شای برای به‌دوادا  
 ده‌نیی، به‌لام له‌باتی ئه‌وه‌که‌دلی دایکی به‌ره‌و رضاقلیخانی برای زابکیشیت، خۆیشی ده‌یی به  
 هاوژی و هاییری دایکی، ئه‌مجار هه‌ردوکیان به‌دوقۆلی ده‌چنه‌تاران و ته‌وه‌ی که‌نابین ییلین  
 ده‌یلین، له‌ئاکامدا ناوچه‌ی ئه‌سفنداوای قورو له‌هه‌ریمی کوردستانی ئارده‌لان جیا ده‌کریتته‌وه،  
 ئه‌مجار والیه‌خانم و ئامان‌الله‌خان له‌وێ حکومتی سه‌ربه‌خو به‌ژیوه‌ده‌بن، به‌ده‌ستوری شا  
 (قه‌نبره‌علیخان، سعدالدوله) کوزدی مافی ده‌چیتته‌سنه و گشت هه‌واداره‌کانی والیه‌خانم، وه‌ک:  
 میرزا هدایت‌الله وه‌زیر، محمدصادق‌خان، حسنعلیخان، عه‌بیاس‌قلیخان، ابوالفضل‌خان، مه‌لا  
 محمدمه‌دی قاضی، علی‌محمدبه‌گی کوژی احمدبه‌گ و چهند که‌سی تریش. سنه‌یان پی به‌چی  
 دیلی و ده‌یانباته‌ئه‌سفنداوا بو‌خزمه‌تی والیه‌خانم، رضاقلیخان پاش ئه‌م‌ژوداوه‌دو (۲) سال  
 حکومت به‌ژیوه‌ده‌با. به‌لام له‌سالی (۱۲۶۲.ک) به‌هوێ تیکۆشانی دایکی له‌سه‌رکار لاده‌بری  
 و ئامان‌الله‌خانی برای له‌جیی ئه‌وه‌ده‌گری به‌حاکمی کوردستانی ئارده‌لان، له‌کاتی گه‌زانه‌وه‌بو



کوردستان، میرزا هدایت‌اللهی وه‌زیری، له‌نیو ری‌دا، نه‌خوش ده‌که‌وئ و ده‌مرئ، غولام‌شا خان<sup>(۱)</sup> به‌گه‌یشتنه‌وه‌ی بو‌کوردستان خزم و هه‌واداره‌کانی رضاقلی‌خانی برای به‌شکنجه و تازار و ده‌رکردن و لی‌دان داده‌گری، ئامان‌الله به‌گی وه‌کیل که‌هه‌مه‌کاره‌ی رضاقلی‌خانی وه‌کیل ده‌بی به‌خزم و دارو ده‌سته‌ی خو‌یه‌وه‌ زئی هه‌ورامان ده‌گریته‌ به‌ر، له‌شوینیکدا به‌ناوی (حه‌وشی بارانی) چادره‌هل ده‌دا، مه‌لاعه‌بیاسی شیخ‌الاسلامیش له‌گه‌ل که‌س و کاره‌کانی خو‌ی ده‌چی بو‌هه‌وشار و له‌وئ نیشته‌جئ ده‌بی، له‌به‌رواری (جمادی‌الثانی سالی ۱۲۶۲.ک) ئامان‌الله به‌گ، هه‌شیمه‌تی هه‌ورامان له‌گه‌ل خو‌ی ده‌خا و ده‌دا به‌سەر دی‌ی هه‌سه‌ناو‌دا، (طوبا) خانمی ژنی رضاقلی‌خانی‌ش بو‌ئهوئ بانگ ده‌کا، تا له‌دردی سهری غولام‌شاخان دور که‌وئته‌وه، به‌لام غولام‌شا پی ده‌زانی و نایه‌لی (طوبا)خانم له‌جیی خو‌ی بیزوئ، بو‌خویشی به‌هیزیکه‌وه بو‌شه‌ر له‌گه‌ل ئامان‌الله به‌گ و هه‌ورامیه‌کان، ژوو ده‌کاته هه‌سه‌ناوا، هه‌ورامیه‌کان به‌بیستنی ئه‌م هه‌واله‌تیکرا ئه‌و بی وه‌فایانه‌ پشتی ئامان‌الله به‌گ به‌ر ده‌ده‌ن و پال ده‌ده‌ن به‌غولام‌شاخانه‌وه، ئیتر ئامان‌الله به‌گی وه‌کیل ته‌نیا ئه‌سدالله به‌گی کوژی و فتح‌علی به‌گی برازای و چه‌ند که‌سی تری له‌گه‌لا ده‌مینیته‌وه، غولام‌شاکاتی ده‌کاته هه‌سه‌ناوا، په‌یامی ئه‌مان بو‌قه‌لانیشنه‌کان ده‌نیئری، ئامان‌الله به‌گی وه‌کیل و هاوژیکانی، به‌به‌لینی غولام‌شا له‌قه‌لا دینه‌خوارو ده‌چه‌خزمه‌تی والی، غولام‌شا له‌سهره‌تاوه به‌سیاست ژوی خوشیان پی‌نیشان ده‌دا، به‌لام پاشان فه‌رمانی کوشتنی ئامان‌الله به‌گ ده‌رده‌کا، (طوبی)خانم چه‌ند جار له‌ده‌س غولام‌شاخان لای محمدشای برای داد و بی‌داد ده‌کا، محمدشا له‌م باره‌وه‌گوئی پی‌نادا، به‌لام له‌ئاکامدا ئیجازه‌ی پی‌ده‌دا که‌بچیته‌ئه‌سفه‌نداوا و له‌وئ بو‌خو‌ی ژیانیکی سهر به‌خو‌ ژا‌ببو‌یری، ژوژی یه‌کشه‌مه‌مه (۱۵)ی ژه‌مه‌زانی سالی (۱۲۶۲.ک) (طوبی)خانم له‌گه‌ل که‌س و کار و هه‌واداره‌کانی خو‌ی، ده‌گه‌نه‌دی‌ی قه‌سلان، مانگی دوای ئه‌مه‌ئامان‌الله خان (غولام‌شا) له‌سهرکار لاده‌بری و رضاقلی‌خان پاش (۵) مانگ ده‌ره‌به‌دري، به‌فه‌رمان و خه‌لاتی کوردستان شاد ده‌بیته‌وه، له‌پیش ئه‌وه‌ی بگریتمه‌وه بو‌سنه، دستور ده‌دا که‌هه‌واداره‌کانی غولام‌شاخان بگرن و له‌به‌ندیخانه‌یان توند که‌ن، به‌م شیوه‌میرزا جه‌عفهری وه‌زیر، اسماعیل به‌گی داروغه، میرزا محمدزه‌زای مو‌عتمه‌د کوژی میرزا عبدالکریم، له‌به‌ندیخانه‌ده‌خرین، بتریکی تریش وه‌ک: حوسه‌ین قلی‌خانی ئارده‌لان، نه‌جه‌ف‌قلی‌خان، کوژی محمدحسن خان، میرزا فه‌تاح کوژی میرزا فرج‌اللهی وه‌زیر به‌ره‌و

۱- چون له‌هرمسرای فتحعلی‌شادا له‌دایک بو‌ه و فتحعلی‌سایش حه‌لقه‌ی غولامی خو‌ی له‌گو‌ی کردوه و له‌قه‌می غولام‌شای پی‌داوه، به‌غولام‌شا ناوی ژزاوه، هه‌ربویه‌پاشان له‌دوازه‌ی‌مبایش لا ده‌دا و مه‌زه‌به‌ی شیخیه بو‌خو‌ی هه‌ل‌ده‌بزی.

شاره زور هه‌ل دین و ده‌تارین، ر‌ضاقلیخانی والی له یازده‌ی مانگی زی‌قعه‌ی سالی (۱۲۶۲.ک) بۆ جاری سی‌هم ده‌گه‌ژیته‌وه بۆ سنه، هه‌ر به‌گه‌یشتنه‌وه‌ی بۆ سنه. ئه‌وه‌که سانه‌ی که له کوشتنی (ئامان‌الله به‌گ) دا ده‌ستیان ببو وه‌ک: جه‌عفر قلیخانی ئارده‌لان، خوشکه‌زای ئامان‌الله‌خانی گه‌وره، میرزا اسماعیلی داروغه، میرزا ابراهیمی منشی کوژی حاجی مصطفی هه‌ر کام به‌ شیوه‌ی ته‌مبێ ده‌کا و به‌ سزایان ده‌گه‌یینی، پاشان بۆ ئامان‌الله به‌گی کوژراو، سه‌ر له نوی (به‌سیاسه‌ت) عه‌زاداری ده‌گری و جلی ژه‌ش له‌ به‌ر ده‌کا و ئه‌سه‌مه‌والله‌ی کوژی له‌جیی باوکی ده‌کا به‌ جیگر (وه‌کیل) ی خو‌ی، پاش دوو سال حوکمرانی نه‌ته‌ویسان به‌ (محمدا) ژاده‌گه‌یین که ر‌ضاقلیخان له‌گه‌ل به‌همه‌ن میرزای برای محمدا، که له‌و کاته‌دا حاکمی ئازهر بایجان ده‌بی، په‌یوه‌ندی هه‌یه، له‌ درباره‌وه (خه‌سه‌ره‌وخانی گرجی) مه‌شه‌ور به‌ (خواجه) له‌گه‌ل سواره‌کانی (زین‌العابدین خانی شاسه‌ون) و (سلیمان‌خانی) ئه‌فشار ئه‌سپاره‌ی گرتی به‌همه‌ن میرزا و ده‌سگیری ر‌ضاقلیخان ده‌کری، به‌همه‌ن میرزا به‌مه‌ ده‌زانی و خیرا دزه‌ی بۆ ده‌کا و خو‌ی به‌ درباری تاران ده‌گه‌یینی، خه‌سه‌ره‌وخانی گورجی به‌ره‌و کوردستان دی و په‌یام بۆ ر‌ضاقلیخانی ئارده‌لان ده‌نیژی، چون له‌ که‌وشه‌نی تودا، بۆی کارم پی ئه‌سپێردراوه‌ دیتنی تۆم پی‌ویسته، ر‌ضاقلیخانی له‌ هه‌مولا بی‌خه‌به‌ر گێله‌گێل، خۆده‌کا به‌ ناو سوپای خه‌سه‌ره‌وخاندا، به‌جیی پیشوازی له‌ که‌مین بۆی ده‌رده‌په‌ژن و خو‌ی ده‌سگیر ده‌که‌ن و هاوژیکانیشی رۆت ده‌که‌نه‌وه، پاشان له‌گه‌ل (عه‌بیاس قلیخانی) کوردی گه‌ژوسی ده‌نێردی بۆ تاران، ر‌ضاقلیخان له‌ توپخانه‌ی ته‌جریش (شمیران) ی ئیستا که ده‌س به‌ سه‌ر ده‌کری، خه‌سه‌ره‌وخانی گورجی ده‌چیته‌ سنه و ده‌س ده‌کا به‌ فه‌رمان‌ژه‌وایی، سالی (۱۲۶۲.ک)، کو‌مه‌لی له‌ پیاو ما‌قولان و ده‌م‌ژاسانی کوردستان، غیرتیان ده‌جو‌ی و به‌لایه‌نگری ر‌ضاقلیخان ده‌چنه‌ تاران و له‌ مزگه‌وتی شادا به‌سێت داده‌نیشن، به‌لام که‌سی نالی خاله‌که‌رتان به‌چه‌ندی، له‌ شه‌شی مانگی شه‌شه‌کانی سالی (۱۲۶۴.ک) دا محمدا کوچی دوا‌یی ده‌کا، خه‌لکی کوردستان که له‌ ژه‌فتاره‌ ستمکارانه‌ که‌ی خه‌سه‌ره‌وخانی گورجی بیگانه‌وه، له‌ به‌لینه‌ پوچه‌له‌کانی حاجی میرزا ئاغاسی وه‌گیان هاتبون، بی ئه‌وه ر‌ضاقلیخان خه‌به‌ریکی بی‌ت، له‌گه‌ل فه‌وجی گه‌رۆس دا ده‌ژۆنه‌ ته‌جریش، که ئه‌وکاته دی بو به‌لام توپخانه‌ی دو‌له‌تی لی بوه، ده‌ژۆین به‌ سه‌ر توپخانه‌دا و ر‌ضاقلیخان به‌ زۆر ئازاد ده‌که‌ن و به‌ره‌و کوردستان ده‌گه‌ژیته‌وه، خه‌سه‌ره‌وخانی گورجی ترسه‌نوکه به‌ بیستنی ئه‌م هه‌واله به‌ خو‌یو دوو عه‌را ده‌تۆپ و فه‌وجی سه‌ربازه‌وه له‌ژی گه‌ژۆسه‌وه به‌ره‌و زنجان بۆی هه‌ل دی، ر‌ضاقلیخان کاته‌ی ده‌گاته‌وه سنه‌بو گشت ئه‌وه‌که‌سانه که زحمتیان بۆ کیشاوه و له‌ به‌ندیخانه‌یان

دهر هیناوه، سو پاس ده نیژی و خه لات ده ژمیژی، فه وجی گهروسیش نازاد ده کا و هه ر کام بو نیشتمانی خویان ده گه ژینه وه، نه مجار بو خوی خه ریکی دامه ز راندنی نه زم و به ژ یوه بردنی یاساو کو کردنه وهی هیژی بی و یست ده بی.

کاتی (ناصرالدین شا) (شایه تی ۱۲۶۴ - مردن ۱۳۱۳.ک) له گه ل نه میرکبیر له ته ور یزه وه ده گه ژینه وه بو تاران، غلام شا به پیشواز یانه وه ده چی و له سولتانیه به خزمه ت شا ده گه بی، (رضاقلیخانیش) له لایه ن خویه وه، محمد علیخانی سه قزی و میرزا الله قلی داروغه کوژی میرزا عنایت الله، به دیاری و سه و قاتیه کی زوره وه به ژی ده کا، هه ر به گه یشتنی (شا) به تاران، غلامشاخان له دیوه خانی میرزا تقی خانی نه میرکبیر به ست داده نیشی، دوا ی شه ش مانگ تی کوشانی بی و چان. بو وه ده س هینانی حکومه تی کوردستان، خه لات و فره مانی حکومه تی کوردستان وه ده س دینی و رضا قلیخان له سه رکار لاده بری، رضا قلیخان زور نازا، نه به ز، کو ل نه ده ر و به هیژ و به قه وه ت بوه، به تاییه ت له زوری ده ست و باسکدا که م وینه بوه، وه ک ده گیر نه وه، مجموعه ی مسی به ده ست لو له کرد وه له پڑتاوی غاردا، به سه ر په نجه داویه له به هی به لقی داره وه نیوه ی به هی که ی به پنجه له ت کرد وه و رفاندویه تی، نیوه که ی تری هه ر به لقه که وه ماوه ته وه، هه ر به و جو ره قالی به دوو قامک داد زیوه، نه م نه میره زوریش دلّوا بوه. رضا قلیخان له (طوبی خانمی) خوشکی محمدشای قاجار، سی کوژی چاکی، به ناوبانگی، به کار هاتوی بوه، ۱- خه سه ره و خان ییفتخارالاولاد ۲- حاجی محمد علیخان، سردار مکرم (ظفرالملک) که ره نیسی فه وجی کوردستان و سی بلوکی گرنگی کوردستان، ماوه یکی زور له ژیر ده سه لاتیدا بوه، ۳- حاجی ابوالحسن (فخرالملک) که ته مهنی خوی له تاراندازا بوارد وه و له پیوانی به ناو بانگی زه مانی خوی بوه، رضا قلیخان له سالی (۱۲۸۱.ک) له ته مهنی (۴۴) سالییدا له تاران کوچی دوا بی کرد وه. میرزا محمدی ساوجی سه باره ت به کوچی دوا بی ناوا ده لی:

در آغاز اردیبهشت جلالی	بهشت برین گشت مأوی والی
چه والی که بود خاتم نیکمردان	چه والی نبود حاتمش از موالی
امیری مسلم به جود و به مردی	بهشتی مسلم ز نیکو خصالی
ببخشید به نیک و بد هرچی بدش	ز زرین قدح تا به جام سفالی
به جنت شد آنگاه رضوان بگفتش	هنياء لك العيش يا ذاالْمَعَالِي
به تاریخ او نکته سنجان تاریخ	بگفتند (آه و دریغ از والی) (۱)

## ۳۴- ئامان الله خانى دووهمى ئارده لان

ئامان الله خانى دووهم (غولام شاخان) كوژى خەسرەو خانى ناكام كە لە قەمى (ضياء الملك) ى پیدرا، پاش ئەووە كە بۆ جارى دووهم بە فەرمانى (ناصرالدین شای قاجار) كرا بە حاكىمى كوردستانى ئارده لان، ژۆژى سە شەممە چوار دەى ربيع الثانى (۱۲۶۵.ك) دە گەزیتەووە بۆ سنە و كار و بارى حكومەتى كوردستان دگريته دەست، (الله قلى) كوژى میرزا عنایت الله دە كا بە پیشكار و محمد علي خانى سقزى بە جیگري خوی دادەنئ، بە داخەووە ژۆرتري ئەم حكومە تانە، گوئى لە مستى شا ستمكارە كان بون، خو ئە گەر هەل كەوتئى گەورە پیاویكى ژیر، سەرى هەل هینائى، یا بۆ ماوە یكى كەمیش لە ژیر فەرمان و حوكمى (عوسمانى) یا (شای ایران) دەرچوئى، دو قوئى قوئیان بۆ هەل مالىووە و هەر بە خوئیان، گزە كە یان دامر كاندووە و شورشە كە یان بۆ ماوە یى خەواندووە، كە بە بزاوى من هوئى سەر نە كەوتئى ئەم شورشانە لەم دو هوئى سەرە كە دا یە ۱- دو بەرە كى و یەك نە گرتئى هیزى كوردان ۲- قیل بازى و ستمكارى هاو سیكان، بە لام ئە گەر زانا ژیره كان، پیاووە بە زاو و تە گبیرە كان، بزاویان بە خودا ببوا یە، مافى خوئیان لە مافى گلدا بدیا یە، ئەووە دو بەرە كە یان لادە برد، دلسوزانە یە كیان دە گرت، جا ئە و كاتە دوژمنى قیل باز، لە گۆژە پانى تىك هەل چوندا دە بە زى، ستمكارى بدكارىش لە جى خوی دە تە زى، بەم جوړە لە سالى (۱۲۶۶.ك) دەو له تى عوسمانى لە دەو له تى ئیران دە خوازئ، كە شورشى بابانە كانى بۆ دامركئى، غولام شایش بە دەستورى (ناصرالدین شا) بە هیزى خویەووە، هیرش دە باتە سەر شارى سلیمانى، لە لای عوسمانیشەووە هیزى بۆ سەر كوت كردنى كوردانى بابان، بەرئى دە كرئ، لە ئاكامدا، (پاشاى بابان) گە مارۆ دە درئ و دە سگير دە كرئ، غولام شاخان لە سالى (۱۲۶۷.ك) شوغلى وە زارت بە میرزا محمدرضاى معتمد كوژى میرزا عبدالكریم معتمد دە سپئى، بە فەرمانى میرزا تقى خانى ئەمیركبير، یەك فەوج (هەزار) سرباز، لە دىكانى كوردستان كۆ دە كاتەووە، بۆ بارهتئان و فیر كردنئان سەر هنگ تا ستوانیان بۆ دیارى دە كەن، كە فەرماندە یە تى ئەو فەوجە بە برا چكولە ی خوی سەر هنگ خان احمد خان دە سپئى، لە ئاخى سالى (۱۲۶۷.ك) شا دە چئ بۆ ئیسفەهان، بە دەستورى میرزا تقى خان ئەمیركبير، والى لە گەل برئى لە پیاو ماقولان و فەوجە سەربازە كەیدا بەرەو ئیسفەهان زئ دە كەوئ، لە شوئئى بە ناوى (چیمەنى على ئاوا) بە حشیمە تى شا دە گە ئى و جى پەسەنى شا قەرار دە گرى، غولام شاخان لەم سە فەرەدا بە نهئنى لە گەل (میرزا ئاقا خانى نورى) دا كۆ دە بیتهووە و كەین و

به بنیان له نیواندا زاده بورئ، که له کاتی (صدراعظمی) خویدا یارمه تی زوری غولام شای داوه، پاشان والی ده گه زیتوهه بو سنه، له ناخری سالی (۱۲۶۸.ک) حسن سولتان باوکی روسه م سولتانی هه ورامی له ژیر فرمانی شاهه درده چی، غولام شاخان به نیجازه ی تاران، به سوپایه کی گه وره، تیکه ل له فوجی (هه زار سه رباز) چوار توپو دو هه زار چکداری چریک<sup>(۱)</sup> به ره و هه ورامانی تهخت زئی ده که وئ، نه جهف قلیخانی کوری محمد حسن خانی ناموزای خوی له گه ل (ابولقاسم به گی یاوه)، به ده سته یی چریک و پینج ده سته سه رباز و سواره ییکی زور له کورده، کورد کوژه کان، له زئی (جوانرو و پاوه) وه بو هه ورامانی له وئ و شه ز له گه ل (محمد سعید سولتان) باوکی (جه عفر سولتان)، به زئی ده کبا، والی کورد کوژ برای خوی (احمد خانی سرهنگ) بو گرتنی هه ورامان، له زئی (ده ربه ندی دزلیه وه) له پیشه وه ده نیزی و فرمانی هیرشی پی ده دا، حسن سولتان که له پیشدا چه کداره هه ورامیه کانی خوی بو پاریزگاری و بهرگری هیرشی والی، له ده ربندی دزلیدا دامه زرانده بو، له گه ل هیرش به رانی احمدخان زو به زو ده پی و تیک هه ل ده چن، پاش چند ساعت ته قه، هه ورامیه کان ده ربه ند به جی دینل و هیزی خان احمدخان دربنده ده گری، والی به خوی و هیزه که یه وه، دواپی ده گاتی، احمدخانی سرهنگ پی ماتل بون له (ده ربه ندی دزلیه وه) به ره و (حه وش ی بارانی)، که حه شارگی حسن سولتان و چه کداره کانی ده پی زئی ده که وئ، زوری پی ناچن، چه کداره کانی حسن سولتان بهر به هیزی احمدخان ده گرن، والیش ده گاتی و ناوری شه ز بلیسه ده ستینی و زوری له هه ردولا ده کوژری، (حسن سولتان) به یاسای (جهنگ مردی و گوریزمردی) به خوی و خاو و خیزان و هیزی، که له گه لیا ما بوبه ره و شاره زور، کوردستانی بابان پاشه کشی ده کا، به لام (نه جهف قلیخان) له چۆمی (سیروان) ده په زیتوهه و هیرش ده کاته سه ردپی (نه وسود)، که هیزی محمد سعید خانی تیدا ده پی، پاش شه زیکی نابه رابه ر و مال ویران که ر، له ناکامدا هیزی (محمد سعید سولتان) پاشه کشی ده کا و نه جهف قلیخانی کورد، نه وسود ده گری، له شه زده دا حه فتا (۷۰) سه ربازی ده ولته تی و بیست و شه ش (۲۶) چریکی خان احمدخان ده کوژری، به لام هه ر شه و خان احمدخان له ترسی محمد سعید سولتان چوئ ده کا و هیزی خوی ده باته وه بو خاکی جوانرو، دیسان محمد سعید سولتانیش له ترسی هاتنی یارمه تی والی بو (نه جهف قلیخان) ده په زیتوهه بو کوردستانی ژیر ده سه لاتی عوسمانی، غولام شاخان پاش کوشته و کوشتاری

۱- هه ولین جاره که له تاریخی کورداندا ده بینم که چریک بو سه ر کوت کردنی کوردان هاتوه ته گوره پانی شه ز و به ره ره کانپوه. (نوسه)

هه‌ورامان، به‌خه‌یالی خۆی دامه‌زاندنی نه‌زمی نه‌وی، به‌ره‌و مه‌ریوان ری ده‌که‌وی و نامه‌یی بو پاشای بابان ده‌نیژی که هه‌لاتوه هه‌ورامیه‌کانم بو به‌ژی کاته‌وه، به‌لام حاکی (سولیمانی) به‌ژی‌زان (عزیرئاغای معرف) و (نقیب‌الاشراف)، به‌سی هه‌زارتمه‌ن به‌رتیل و پیشکه‌شه‌وه بو والی ده‌نیژی و داوای لی ده‌کا که له‌تاوانی، حسن‌سولتان و محمدسعیدسولتان ببوری، دیاره‌والیش لیان ده‌بوری و ئیجازه‌یان پی ده‌دا که بگه‌ژینه‌وه بو هه‌ورامان.

خێلی جاف که زۆرتریان نیشته‌جینی کوردستانی عیراق بون، هه‌مو سالی بو هه‌وارو له‌وه‌زاندنی مه‌زو مالیاتی خۆیان، هاوینان ده‌هاتنه‌ ئیران و پاییزان بی قره‌ده‌گه‌زانه‌وه بو شوینی خۆیان، به‌لام له‌سالی (١٢٦٨.ک) پاش هاتنیان بو کوردستانی ئیران، به‌پێچه‌وانه‌ی یاسای کوردایه‌تی، له‌ناوچه‌کانی سه‌رسنور تاده‌ور و به‌ری سه‌نه، ده‌ست ده‌که‌ن به‌زاو و روت و نه‌زیه‌ت‌دانی خه‌لکی، غولام‌شاخان به‌ئیجازه‌ی شاه‌هیژیکی شه‌ش هه‌زار (٦٠٠٠) نه‌فه‌ری سواره‌و پیاده، له‌گه‌ل (فه‌وجی گه‌ژوس) و چکداری چریکدا به‌ره‌و ناوچه‌ی سارال‌ژی ده‌که‌ون، له‌دی (ته‌وریزخاتون) به‌نی لی ده‌خه‌ن، خان احمدخانی سه‌ره‌نگ و ئیسماعیل‌خان و نه‌جه‌ف قلیخان، له‌گه‌ل ده‌سته‌یی سه‌رباز و سواره‌ی (مه‌نمی) و (سورسور) و (گشکی) و چه‌کداره‌کانی چریک و جوانزۆ، به‌ره‌و مه‌ریوان ژێ ده‌که‌ون تا له‌ویوه‌هی‌رشیان بو به‌رن، خودی غولام‌شاخانی له‌گه‌ل فوجی کوردستان و گه‌ژوس و سواره‌ی تاییه‌تی خۆی، له‌خالی سارال‌ه‌وه‌هی‌رش ده‌که‌نه‌ سه‌ریان، یانی له‌باکور و باشوره‌وه‌جافه‌کان ده‌خه‌نه‌گه‌مارۆوه، به‌لام لای خۆرئاوایان بو چۆل ده‌که‌ن تا له‌ویوه‌ به‌ره‌و کوردستانی عیراق پاشه‌کشی بکه‌ن، به‌م جوړه‌ خێله‌کانی جاف که زیاتر له‌ده‌هه‌زار چادر بوون، ده‌که‌ونه‌ به‌ر ژه‌هێله‌ی هی‌رش و زاو نانه‌وه، کاتی ده‌بینن ده‌ره‌قه‌ت نایین ده‌سته‌ ده‌سته‌بۆی هه‌ل دین و له‌سنور ده‌په‌ژینه‌وه، خان احمدخان له‌سنوری مه‌ریوان لێ‌یان پی ده‌گری و نزیکی سی (٣٠) پیاو ماقولیان ده‌سگیر ده‌کا و بریکیان لی ده‌کوژی، زیاتر له‌سی هه‌زار (٣٠) سه‌ر مه‌زو مالیاتیان لی ده‌گه‌ژینه‌وه و تالانی بی ته‌مانیان ده‌کا و تا سه‌ر سنور وازیان لی ناهین، ته‌م سه‌فه‌ره‌ پڕ له‌شه‌زه‌ دو مانگ و بیست روژ ده‌خایه‌نی، له‌سالی (١٢٧٠.ک) میرزا (عبدالصمد) ناوی له‌خه‌لکی هه‌مه‌دان، که پڕ و پاگه‌نده‌چی مه‌زه‌بی شیخیه‌کان ده‌بی، له‌لایه‌ن ژه‌هه‌بری شیخیه‌کان (حاجی عبدالکریم‌خانی کرمانی) ده‌چینه‌ سه‌نه و به‌زمانی لوس و پارا و، به‌فیل و چاو به‌سی غولام‌شاخان به‌ره‌و مه‌زه‌بی شیخیه‌زاده‌کیشی، غولام‌شاخانی پڕوپاگه‌نده‌ و قسه‌ و باسه‌ پوچه‌له‌کانی ته‌وانی له‌دل ده‌نیشی و مه‌زه‌بی شیخیه‌قه‌بول ده‌کا، دیسان به‌دنه‌ی میرزا

(عبدالصمدی) همه مدانی دهیه وی حاجی عبدالکریم خان زهه بیری شیخیه کان به ریته سنه و مزگه وتی دارالامان، که غولام شاخان، هر به و مه به سته له سالی (۱۲۶۸.ک) له سنه دروستی کردبو، بکا به مه کو و ناوه ندی ئیرشادی، حاجی عبدالکریم خانی کرمانی، بو مه زه بهی شیخیه، ماموستا ئایینی، سننیه، شافعیه دلسوزه کانی کوردستان، پاش بیستنی ئهم هه واله، داده چله کین و زور به توندی له والی وه رهس دهبن و دلیان وه ژان ده که وی، هرچی تی ده کوشن که به ناموژگاری، والی له زنی لادهر، بیننه وه سهر زنی، به لام کار له کار ترازوه و والی له زنی لایداوه، خه لکی شار، به زابه ری مه لا چاکه کانی کوردستان وه ک مه لا حه مزه ی حه کاک، شیخ عبدالقادی موهاجیر، کاره ساته که به، به ریژی پایه بهرز شیخ عوسمان سراجیه الدین له بیاره زاده گه یینن، به زیزیان شیخ عبدالرحمانی کوژی خوئی، له گه ل زانای خواناس و هوتهری گه وری کورد ماموستا مه لا عبدالرحیمی مه وله وی، بولای غولام شاخان ده نیژی، تا له هه له ی لادا و زینگای ززگاری بو بدوزیته وه، به قسه ی خوش به ره و خودای به ریته وه، له که ژ و هه لدیر، له کویره زنی پز له دز و جرده ی بگیزیته وه، به لام چون مری غولام شاخان، هر پایه کی هه یه، به دهستی خالی ده گه زینه وه، به م جوړه خه لکی، جار له گه ل جار شیل گیرتر ده بن، زوژی چوارشه ممه، شازده ی مانگی ربیع الاول (مه ولود) ی سالی (۱۲۷۱.ک) ته واوی خه لکی شاری سنه به، رهبری مه لا و زانا و عالمه خواناسه، گیان له سهر ده سته کان به پیاو ماقولو تاجر و بازاری و کارگر، ژن و پیاوی سنه وه له گوژستانی شیخان، که له خوراوی شاری سنه و له شوینیکی بهرزدابو و دهنگی خه لکی باشر به گشت شار، ده گه یشت کو ده بنه وه، په یامی خویان بو والی ده نیژن، که والی ته نیا سهر به رست و بهر پر سیاری خه لکه، ئیتر مافی دهس وهردانی له مه زه بهدانی، هه لسورانی کار و باری مه زه بهی، ئهرکی سهرشانی مه لا و زانا ئایینی کانه بهم شیوه ده بی میرزا عبدالصمدی (شیخی)، شاره وه دهر کرئ و له سنه دهر کریت، ئه گهر والی زاگه یاندهری مه زه بهی شیخیه یه، خو کوردستان زاگه یاندهری شیخیه ی ناوی، ئه گهر والی پا بچه قینئ، ئیمه، زانا و مه لا کان هاوژی له گه ل خه لکی سنه، ناچارین نیشتمانی خوشه ویستمان به جی بیلین، والی له باتی ئه وه بیته وه هوش و بیر له داهاتوی خوئی و توره یی خه لکی بکاته وه، سور ده بیته وه و توره ده بی و هه زه شه له خه لک و زه هبه ره هانده ره کانیاں ده کانه م کاره ساته ههستی مه زه بهی و غیره تی درویشه کانی قادری ده بزوینئ، به هانه ده داته ده ست ئازوه چیه کانی ناوشار، ئه وانیش له هه له ی والی دهر فته دینن، بن ئیجازه ی ماموستا و زابه ره کانیاں ده زژینه ناو بازار، هه ردوکانیکی شیعه ده گه نن تالانی ده کهن و هه ر شیعه یی ده بینن ده ی

کوژن<sup>(۱)</sup>. ئاوری شهژ و تالان دوکانی سوننی کانش ده گریته وه و تهژ و وشک تیکرا ده سوتی. خاوهن دوکانه کان گشتیان، خو ده گه یننه باخی (فردوس) و هاوار ده گاته والی. (والی) له م دوبه رکیه ده رفهت دینی و داخی دلی خو ی به خه لک ده ژۆینی. دو توپ له سه ر قه لای حکومه تی که به سه ر بازار و کاروانسه رادا ده ژوانی، داده به سترئ و خه لکی شور شگیری سنه بهر توپ ده درین، بژی بریندار ده بن و بژیکیش ده کوژرین، بازار و کاروانسه رایش چو ل ده کرین. به لام مه ئورینی (والی) کون به کون به دوا ی خه لکی کوردی ئیماندارا ده گهرین، چل کهس ده گرن و به فهرمانی والی گو ی و لوتیان ده کهن و له قه لآ بهریان ده ده نه وه. شیخ عبدالقادر له مه لا چاکه کان و زانا به ناوبانگه کانی کوردستان و ژه ئیسی خیلێ مه ردوخیه کان بوه. هه ر ئه و ژۆه به دیتنی ئه و هه موو جنایهت و خه یانهت و پیاوکوژییه ی (غو لام شا خان) به خاو و خیزان و خزم و دهس و پیوهنده کانیه وه، به ره و (سوله یمانی) که ئه و کاته له ژیر حوکی عوسمانیه کاندایه، بارگه و بنه تیک ده نی و کوچ ده کا، والی، پاش کوچی ئه م زانا پایه به رزه، وه ک گورگی هاره ده که ویته گیانی خه لکی هه ژاره ژۆری له هانده رانی ئه م شورشه ده کوژی و به سزایان ده گه ینی.

له ناوه ژاستی مانگی شعبانی سالی (۱۲۷۶.ک) میرزا ابوالقاسم مستوفی تفرشی پله ی وه زیری کوردستانی پی ده درئ، میرزا محمدرضا معتمدیش له پله ی وه زیری لاده برئ و بو تاران بانگ ده کرئ پاش مانگی (غلامشای والیش) له سه ر کار لاده برئ و نجفقلی خانی ئاموزای (غلامشاخان) که له و کاته دا حاکمی جوانرو ده پی به جیداری حکومهت داده نرئ.

### ۳۵- (نجفقلی خانی ئارده لان)

نجفقلی خان کوژی محمدرضا حسن خان و نه وه ی ئامان الله خانی گه وره، هه رچه ند ئه م میره گو یی گران بوه، به لام ژۆر زیرک و خاوهن هوش و وریا ده پی و ساله ها له ئاره زوی حکومه تی کوردستاندا ژۆر ژوماری کردوه. پاش دو مانگ خه لات و فهرمانی حکومه تی سه ر به خو ی بو دی و یه کسالی ژه به ق به ئاره زوی خو ی حکومهت کوردستان هه ل ده سوژینی و، هه رچی سامان و نه غدینه ی ژابوردوی، ده پی له ماوه ی ئه م ساله حکومه ته یدا به ناو خه لکی هه ژاردا دال به خشی ده کا و ده یبه خشیته وه، نجفقلی خان له ئاخری سالی (۱۲۷۷.ک) له سه ر کار لادبرئ و



دروا بو تاران، لهوئی به ناوی (سه رکیشک باشی) مظفرالدین میرزا (ولیعهد) به ره و نازه ربایجان ده ژوا به لام پاش سالی هه ره لهوئی کوچی دواپی ده کا.

پاش عه زلی نجفقلیخان جاریکی تر غولام شاخان ده کریتته وه به حاکی کوردستانی ئارده لان، له پینجه می شه شه کانی سالی (۱۲۷۷.ک) غولام شاخان کوژه که ی خوئی که له قه می خانی خانان بو، به فرمانی شا به ناوی جیگری حکومت، له تاران وه له گه ل ده سته ئی له خه لکی کوردستان به ره و سنه زئی ده کهوئی، غولام شاییش له تاران وه بو سنه ده گه ژیتته وه، دیسان پله ی وزیری به میرزا محمدرضا ده سپیژی، ماوه ی سی سالی تر به خوشی حکومت ژاده بویری، له بهرواری (۱۲۸۰.ک) کو مه ئی له پیاو ماقولانی سنه وه ک، مه لافتح الله ی قاضی، مه لامحمد (امین الاسلام)، مه لاطف الله (شیخ الاسلامی) ده ژۆن بو تاران و له دهس ظلم و زووری غولام شاخان و (میرزا محمدرضای وزیری)، له لای مظفرالدین شاه داد و بی داد ده کهن، به م جو ره برئی له زولم و زووری والی و دام و ده زگا که ی که م ده کریتته وه، له سالی (۱۲۸۱.ک) جاریکی تر سرخیله کانی هه ورامان وه لامی شا ناده نه وه و شورش زئی ده خهن، به غولام شاخان فه رمان ده درئی که دیسان کورد کوژی دهس پهن بکاته وه و سرکوتیان یکا، به م جو ره غولام شاخان به هیزیکی گه و ره وه له زئی جوانرۆ به ره و هه ورامانی له ون زئی ده کهوئی، پاش ته وه که ده گاته پاوه، (که ته م خاله ئاخری خاکی جوانرۆ و هه وه ئی خاکی هورامانی له ونه) به عه لی اکبر (شرف الملک) له گه ل کو مه ئی چریک و چه ند ده سته سه رباز فه رمان ده دا، که له پی شه وه برۆن و ریگا تا قی بکه نه وه، ته ویش به خوئی و سوپا که یه وه زئی ده کهوئی و له قه راخ چۆمی سیروان، له گه ل هه ورامیه کاندایک هه ل ده کهوئی و شه ژ گهرم ده بی، پاش ماوه یی هه ورامیه کان هه ل دین، (شرف الملک) ده په ژیتته وه بو ته و په ژی چۆمی سیروان و هوالی پیروزی خوئی بو غولام شاه ده نیژی، غولام شاییش خوئی به (شرف الملک) ده گه یینی. محمد سه عید سولتان حاکی هه ورامان، که شه ژ به پیچه وانیه ی قازانجی خه لکه که ی ده زانی، له ترسی شکان و ویران بونی ولاته که ی، پایته ختی حکومت ته که ی خوئی (نه وسود)، به جی دلیلی و به خوئی و خاو و خیزانیه وه ده ژوا بو شاره زور، پاش سی مانگ کو مه ئی له پیاو ماقولان، بو تکا ده نیژی بولای غولام شاخان، غولام شاخانیش برتیلیکی زووری لی ده ستینی و نیجازه ده دا، که به ره و هه ورامان بگه ژیتته وه و له شوینی خویدا نیشته جی بی، والیش به ره و سنه ده گه ژیتته وه، مظفرالدین شاه له م کاره باشه ی والی خوشحال ده بی و سوپا سنامه یه کی بو ده نیژی و له قه می ضیاء الملکی پی ده به خشی.

له ئاخری سالی (۱۲۸۳.ک) والی له گه‌ل میرزا زه‌گه‌ی وه‌زیر و چه‌ند که‌سیکی تر به ئیجازه‌ی شا ده‌روا بو تاران، دوا‌ی مانگی والی هه‌ر له‌تاران نه‌خۆش ده‌که‌وئ و له‌ئاکامدا رۆژی سێ شه‌ممه‌ نو‌ی (۹) جمادی‌الثانی سالی (۱۲۸۴.ک) له‌ته‌مه‌نی چل و پینج (۴۵) سالی‌دا کوچی دوا‌یی ده‌کا.

مزگه‌وتی دارالامان (والی) سنه له ئاسه‌واری غولام‌شاخانه. به‌لام چون ئهم کاره‌ی غولام‌شاخان بو خودا نه‌بوو، تا ئیستا بو نمونه ته‌نانه‌ت نو‌یژیکی تیدا نه‌خویندراوه، دیاره به‌ره‌یوانی مزگه‌وته که، که ئیستا خه‌لک نو‌یژی تیدا ده‌خوینن له‌مزگه‌وته که جیا‌یه، یانی دوا‌ی کیشانی شه‌قام، به‌خوره‌ه‌لاتی مزگه‌وته که‌دا بری له‌حه‌وشه‌ی مزگه‌وته که ده‌که‌وینه به‌ری، خیر‌خو‌ازانی موسولمان ئهم به‌ره‌یوانه‌یان بو نو‌یژ تیدا دروست کردوه، غولام‌شاخان تیکرا بیست‌سال حکومه‌تی کردوه، پاش مه‌رگی غولام‌شاخان میرزا زه‌کی وه‌زیر زور تی ده‌کۆشی تا خانی خانانی کوری غولام‌شاخان بکا به‌حاکمی کوردستان، به‌لام ئهو کاره‌ی بو ناچیتته سه‌ر، دو‌له‌تی ناوه‌ندی که چاوه‌روانی ده‌رفه‌ت ده‌بی، به‌هو‌ی خو‌یریه‌تی و دو‌به‌ره‌کی بنه‌ماله‌ی ئارده‌لانه‌کان هه‌لی بو هه‌ل ده‌که‌وئ و شازاده‌فه‌ره‌اد میرزای (معتمدالدوله‌ی مامه‌ی شا، بو حکومه‌تی کوردستان دیاری ده‌کا، ئه‌ویش له‌ذی‌قعه‌دی سالی (۱۲۸۴.ک) به‌ناوی حاکمی کورستانی ئارده‌لان له‌سه‌ر حکومه‌تی کوردستان داده‌نیشت.

### ۳۶- سه‌ردار رشیدی ئارده‌لان

دوا‌یی‌ترین پیاوی که له‌بنه‌ماله‌ی ئارده‌لانه‌کان بو ژیا‌نه‌وه‌ی ده‌سه‌لات و شکۆی رابوردویی بنه‌ماله‌ی ئارده‌لان، هه‌روا بو وه‌ده‌س هی‌تانه‌وه‌ی حکومه‌تی کوردستان تی کۆشا و خۆی ماندو کرد، عه‌بباس‌خانی سه‌ردار زه‌شیدی کۆزی علی‌خانی حاکم، کۆزی علی‌اکبرخان (شرف‌الملک)، کۆزی محمدصادق خان کۆزی ئامان‌الله‌خانی گه‌وره‌بو، سه‌ردار زه‌شید، هه‌رچه‌ند وه‌ک میژو نوسه‌کان ده‌لین، له‌سیاسه‌ت و تگبیری ولاتا زور کاری و لی‌ها‌تو نه‌بو، به‌لام له‌تازایی و بی‌باکی و کۆل نه‌ده‌ریدا دایکی زه‌مانه‌کۆزیککی وای که‌م به‌خۆیه‌وه‌ دیوه، ماوه‌یککی زور کوردستانی کردبوه (گۆزه‌پانی) له‌شکر که‌شی و ده‌سه‌لاتداری خۆی، سه‌ردار زه‌شید له‌هه‌وه‌لی شه‌ری هه‌وه‌لی جیهانی (۱۹۱۴ - ۱۹۱۸ زاینی) به‌یارمه‌تی زوسه‌کانی تزاری له‌سنه، له‌سه‌ر ته‌ختی حکومه‌ت داده‌نیشت، به‌لام زوری پی ناچی ده‌گیری و ده‌خریتته

به نندیخانه، تازه‌مانی شالیاری سید ضیاءالدین طباطبائی هر له به نندیخانه دا ده‌مینته‌وه، سردار ره‌شید له‌ماوه‌ی ده‌سه‌لات و شکوی خویدا، ماوه‌یی کرماشان ده‌خاته ژیر ده‌سه‌لاتی خوی و اعظم‌الدوله‌ی زه‌نگه‌نه، به‌توله‌ی تروری شه‌زه‌ف‌الملکی دوهم ده‌کوژی، له‌سالی (۱۳۴۰.ک) بۆ کوردستان ده‌گه‌ژیته‌وه و له‌گه‌ل سرداری به‌هیز و توانای سنجابی و وه‌کیلی جوانرو، په‌یمانی یه‌کیه‌تی ده‌به‌ستی، به‌و هیوایه که سهر له‌نوی ده‌سه‌لات و شکوی ژابردوی کوردستانی ئارده‌لان بۆ بنه‌ماله‌ کورده‌که‌ی بژینیته‌وه، به‌لام له‌م کاته‌دا که له‌شینیه‌ی له‌بن په‌یدا ده‌یی، (جافرسان) جعفر سولتانی هه‌ورامی لی راست ده‌بیته‌وه، سردار ره‌شید ناچار ده‌مینتی که زۆر به‌زوویی بدا به‌سریدا و نه‌یه‌لی پهل ده‌رکا و په‌ره‌بستینی، به‌م شیوه به‌خوی و چوار هه‌زارو پینسه‌د چه‌کداری جوانرویی، سه‌نجابی، به‌ره‌و هه‌ورامان هیرش ده‌با، له‌به‌رزایی (شمشیر) دا ری به‌چوار هه‌زار چه‌کداری جافرسان ده‌گری، به‌م جوړه‌ئاوری شه‌ژ له‌نیوان کورد و کوردا هه‌ل دایسی و کوومه‌لیکی زۆر له‌هه‌ردولا ده‌کوژی، به‌لام له‌و براکوژی به‌یجگه‌ له‌کزی هیژی خۆمالی و بزهی لیوی نه‌تو‌یسان بۆ هیچ‌لایه‌کیان پیروزی پیوه‌نه‌بو، سهر لشکر ئه‌میر ئه‌حمد له‌هه‌وه‌لی شایه‌تی ره‌زا شاهه‌ فرمانی پی ده‌دری، که سهردار ره‌شید خانی ئارده‌لان له‌به‌ین به‌ری و نه‌یه‌لی ده‌سه‌لاتی گول‌کا، له‌پیشدا دیت و له‌ساده‌یی و که‌م تجربه‌یی و خو‌په‌ره‌ستی، سه‌رخیل له‌خوا و له‌خه‌لک بی‌خه‌به‌ره‌کان. باشترین که‌لک و هه‌رده‌گری، به‌م شیوه که‌کونه‌قین له‌نیوانیان دا ده‌ژینیته‌وه ئاوری دوبه‌ره‌کی ده‌گه‌شینتی ته‌وه، ژیشه‌ی کورد به‌کورد ده‌ردینی، کۆشکی حکومه‌تی کوردستان هه‌ر به‌ده‌ستی کورد ده‌روخینی، ئه‌وانیش بی‌ئه‌وه‌ی ئاوژی بۆ دوا بدنه‌وه، یا بیر له‌پاشه‌روژی گه‌له‌کیان بکه‌نه‌وه، بی‌ئه‌وه‌ی به‌رژه‌وه‌ن و قازانچی گه‌لی کوردی هه‌ژار له‌به‌ر چاو بگرن، وه‌ک که‌له‌باب به‌دنه‌ی دان‌پیل‌ده‌ریان پیکدا هه‌ل ده‌پژین، دوژمنی هان‌ده‌ریشان، بی‌ئه‌وه‌ی ته‌نانه‌ت تنوکه‌خوینیکی له‌که‌پو هاتی، له‌دوور، سه‌ریان ده‌کا، تا یه‌کیان، یه‌کیان ده‌به‌زینی، پاشان به‌چه‌قویتی کول، سه‌ری هه‌ردوکیان ده‌په‌ژینی، به‌م نه‌خشه‌ ئه‌میر ئه‌حمه‌دی په‌نامه‌کی له‌گه‌ل جافرسان (سهردار معتمد) و حسین‌خان (ره‌شیدالملک)، مه‌جیدخان (سهردار ئیجلال) و مه‌حمودخانی دزلی، هه‌روا له‌گه‌ل نو‌مایه‌نده‌ی وه‌کیلی جوانرو په‌یوند ده‌گری، په‌یمانیان لی ده‌ستینی و به‌قورئان سویندیان ده‌دا، تا ئاخیرین تنوکی خوینیان، له‌گه‌ل برای بژیره‌پشتی، هاو‌زه‌گزی خویان، شه‌ژی سهر و مالی بکه‌ن، له‌گه‌ل هیژی دوله‌تیدا هاوکاربن، زوی خویان له‌میژودا زه‌ش که‌ن، دوا‌ی ئه‌م کارانه له‌مانگی شه‌شه‌کانی سالی (۱۲۴۲.ک) هیژی ده‌وله‌تی له‌سنه و کرماشانه‌وه، به‌ره‌و قه‌لای



## ناوچه‌ی قوروه

ناوچه‌ی قوروه، که یه‌کینکه له ۸ ناوچه‌کانی پاریزگای کوردستان له باشوری خوره‌لانی ئەم پاریزگا دا، له نیوان ۳۴ پله و ۵۵ ده‌قیقه تا ۳۵ پله و ۳۵ ده‌قیقه‌ی پانی باکوری خەتی نیستوا و ۴۷ پله و ۱۱ ده‌قیقه تا ۴۸ پله و ۱۱ ده‌قیقه درنیژی خوره‌لانی گرینویچدا هەلکەوتووه. ئەم ناوچه سنوری بەم جوهره‌یه:

- ۱- له باکوره‌وه به دیکوکانی (خەسرواوا) و (نەجەفاوا)ی بیجار.
- ۲- له باشوره‌وه به ناوچه‌ی (سەنقور)ی کرماشان و (ئەسەدابادە)ی کوردنشین (هەمەدان).
- ۳- له خوزراواوه به ناوچه‌ی سنە.
- ۴- له خوره‌لانیوه به ناوچه‌کانی (کەبۆدەرەه‌نگ) و (ئەسەداباد)ی هەمەدانەوه نوساوه.
- ژۆبەری ئەم ناوچه ۴۲۶۸ ک - ی چوارگۆشە‌یه و ناوەندی‌شی شاری (قوروه‌یه) که له ۹۳ ک - ی سنە دا‌یه و ۱۹۰ گەز له زوی دەریاوه بەرزە. ناوچه‌ی قوروه لەم یازدە دیکۆ پینکەتووه.
- ۱- دیکۆی دەورووبەری (دیگولان)، دیی (خەسەناوا) که له ۴۷ پله و ۲۷ ده‌قیقه‌ی دریزی و ۳۵ پله و ۱۶ ده‌قیقه‌ی پانی دا‌یه، بەناوەندی دانراوه.
- ۲- دیکۆی (دڵبەران) که دیی (دڵبەران) له ۴۷ پله و ۵۹ ده‌قیقه‌ی دریزی خوره‌لات و ۳۵ پله و ۱۵ ده‌قیقه‌ی پانی باکوریدا‌یه، بەناوەندی دانراوه.
- ۳- دیکۆی (پەنجەعەلی) دیی (کانی گەنجی) له ۴۷ پله و ۳۷ ده‌قیقه‌ی دریزی خوره‌لات و ۳۵ پله و ۱۴ ده‌قیقه‌ی پانی باکوریدا‌یه، بەناوەندی دانراوه.
- ۴- دیکۆی (قوژوچا) که دیی (قوژوچا) له ۴۷ پله و ۱۷ ده‌قیقه‌ی دریزی خوره‌لات و ۳۵ پله و ۲۲ ده‌قیقه‌ی پانی باکوریدا‌یه، بەناوەندی دانراوه.
- ۵- دیکۆی (قسلاَن) که دیی قسلاَن له ۴۷ پله و ۴۹ ده‌قیقه‌ی دریزی خوره‌لات و ۳۵ پله و ۱۵ ده‌قیقه‌ی پانی باکوریدا‌یه، بەناوەندی ئەم دیکۆیه دانراوه.
- ۶- دیکۆی (بەر) که دیی (قەلا) له ۴۷ پله و ۴۸ ده‌قیقه‌ی دریزی خوره‌لات و ۳۵ پله و ۸ ده‌قیقه‌ی باکوریدا‌یه، بەناوەندی ئەم دیکۆ دانراوه.

- ۷- دیکۆی (له‌ک) که دینی گیاکلوه له ۴۷ پله و ۴۴ ده‌قیقه‌ی درێژی خۆره‌لآت و ۳۵ پله و ۲۷ ده‌قیقه‌ی پانی باکوریدایه، به‌ناوه‌ندی ئهم دیکۆ دانراوه.
- ۸- دیکۆی (له‌یلاخی باشور) که دینی (بَلْواناوا) له ۴۷ پله و ۱۹ ده‌قیقه‌ی درێژی خۆره‌لآت و ۳۵ پله و ۸ ده‌قیقه‌ی پانی باکوریدایه، به‌ناوه‌ندی ئهم دیکۆ دانراوه.
- ۹- دیکۆی (له‌یلاخی باکوری) که دینی (بسه‌دهستی) له ۴۷ پله و ۲۳ ده‌قیقه‌ی خۆره‌لآت و ۳۵ پله و ۴۲ ده‌قیقه‌ی پانی باکوریدایه، به‌ناوه‌ندی ئهم دیکۆ دانراوه.
- ۱۰- دیکۆی (چوار دۆلی خۆره‌لآت) که دینی (وه‌ی نساو) له ۴۸ پله و ۵ ده‌قیقه‌ی خۆره‌لآت و ۳۵ پله و ۲ ده‌قیقه‌ی پانی باکوریدایه، به‌ناوه‌ندی ئهم دیکۆ دانراوه.
- ۱۱- دیکۆی (چوار دۆلی خۆراوا) که دینی (دزه) له ۴۷ پله و ۵۸ ده‌قیقه‌ی درێژی خۆره‌لآت و ۳۵ پله و ۴ ده‌قیقه‌ی پانی باکوریدایه، به‌ناوه‌ندی ئهم دیکۆ دانراوه.

### کێوه‌کانی ناوچه‌ی قوروه

زۆرتری ناوچه‌ی قوروه ده‌شتی، لماوی و نه‌رم و بێژشت و خۆشاهه، بۆ کشت و کال زۆر باش و به‌که‌لک و به‌خیرویژه، به‌لام چهند بآل و یآل له زنجیره‌ کێوه‌کانی زاگروس، خۆره‌لآت و باشور و خۆراوا و باکوری خۆراوای داگرتوه، به‌ده‌وری ناوچه‌ی قوروه دا، دور له چاوی نه‌ته‌ویسان په‌رژینی کردوه، خه‌لاتی خواجه بۆیه پیتی تایبه‌تی له ده‌غل و دانی خستوه.

### الف - کێوه‌کانی باکور و باکوری خۆراوای قوروه:

۱- زنجیره‌ کێوه‌ زیراوای، که لوتکه‌ فنجه‌که‌ی ۲۴۴۷ گه‌ز به‌رزه له نیوان دیکانی (گول‌قه‌باخ) و (حه‌سار چه‌رموی بیجار و (که‌ولگه‌) و (زاخه‌ی سه‌ری) دیوانده‌ره، له باکوری خۆراواوه به‌ره و باشوری خۆره‌لآت، رۆبه‌ شاری قوروه، ده‌روا و دینی (کلکه‌) به‌جی دینی و پآل ده‌دا به زنجیره‌ کێوی به‌ناوبانگی ۲۶۴۲ گه‌زی (پیرمه‌حمود) هوه. له‌مه‌ولا به‌ره و خۆره‌لآت و خۆراوا بآل و یآلی زۆری له ده‌یته‌وه، به‌لام زنجیره‌ی ناوه‌ندی هه‌ر به‌وجۆره به‌ره و قوروه به‌خاکی دیکانی: کانی کون، موباره‌کاوا، به‌رگوشاد، خۆراسانه، ناغیلاخ دا په‌لی هه‌ل‌خستوه و ژاسته و ژاست به دیکانی: پشت ته‌نگ، شیرکوژی سه‌ری، سولتاناوای ته‌مه‌لی، یونسوا، سندوقاوا، شاره‌کی سه‌رمی، گاودانه‌زار، نه‌قاره‌خان، کانی درێژ، شابلآغی، تیمام‌زاده چل سوار، ده‌وله‌تاوا، سالاراوا، تیه‌لکۆ، بریاخان، زه‌فه‌راوا دا ده‌روا، له‌کامدا، له‌خاکی دیکانی: شه‌یدا و قشلاخی خواکه‌زهم و ناخی که‌مال، داده‌کوژی.

## دیکوی بهور

دیکوی «بهور»<sup>(۱)</sup> له ۱۰ دئ و موچه یه کی تایبەت پینکها توه و له باشور و باشوری خوره لاتی قوروه دا هه لکه وتوو، زوبه ری ئەم دیکویه ۲۰۳ ک - ی چوار گوشه یه و هه شیمه تی ۶۸۷۶ که سه، یانی له هه رک یکی چوار گوشه دا ۳۲/۸۷ که سه نیشته جی یه. سنوریش به جوړه یه:

- ۱- له باکوره وه به شاری قوروه و دیکوکانی: دل به ران و په نجه عه لی.
  - ۲- له باشوره وه به دیکوی چوار دۆلی خورئاوا و ناوچه ی سه نقوری کرماشان.
  - ۳- له خوره له توه به دیکوی چوار دۆلی خورئاوا.
  - ۴- له خورئاوا وه به دیکوی په نجه عه لی یوه نووساوه.
- و شه ی «بهور» ناوی لوتکه ی کینۆیکه له زنجیره کینوه کانی کوردستانی ناوه ندی که له باشوری ئەم دیکو دا به ره و خوره له لات کشاوه. خه لکی کوردی ناوچه که پنی ده لئین: «بهور» یانی «به فر» چون زوړتری سال لوتکه ی ئەم کینوه به فری پنه ده مینن به «بهور» ناوی که وتوه ته سه ر زمانان، به لام له نو سراوی فارسیه کاندایا به هه له (بهور) یان لی بوه ته «به در»
- دینی «قه لا» به نلوه ندی دیکوی «بهور» دانراوه. چون له ده ورانی کوندا قه لایه کی به ناویانگ له م شوینه دابوه، بۆیه ئەم دینی به «قه لا» ناوی ده رچوه. خه لکی ئەم دینی به دهستی زوړ له هه ورمانه وه، زه پینچکه دراو و له م دینی نیشته جی کراو و. هه ر بۆیه ئیستا که یش به زوایۆزی «هه ورامی» پینکه وه ده دین، به لام کراسی سه وزی سوننی گه ریان له بهر دارن دراوه.

پاشان کراسی سووری شینعه گه ریان به بهر برآوه. بزنی ده لئین ئەم کاره ناله باره له زه مانی (نادرشادا) کراوه، بزنی تر ده لئین له زه مانی شا کانی قاجار دا زوی داوه<sup>(۲)</sup> به م جوړه که فه رمانزه واکانی ئارده لانی کوردستانی ئەو سه رده مه به مه بهستی به هیز کردنی ده سه لاتی خو یان له به شی خوره له لاتی کوردستان و، دا بین کردنی ئاسایش له سنوری کوردستان و هه مه دان دا، بزنی له پیاوه ئازا کانی هه ورمانیان کوچ پنی داوه و له دینی (قه لا) نیشته جی یان کردون. هه روه ک (نادرشا) و زوړ به ی (شا) کانی ئیران؛ بۆ قایم کردنی سنور و بهرگری له

۱- ئەمه تو نه یکه ی ته رزو ته ور نییه دل چکین گوشته خو کوی بهور نییه

۲- گوزارشی پاریزگای کوردستان.

دیسان شهزکهری ههردوولا زیاتر یا کوژ و باوک، یا برا و برا، یا مام و ئاموزا، یا خزم و خوین رهسی یه کتر بون، محمدحسن خان وه ک شیرى رُق ههستاو هیژ دهباته سه سوبای باوکی و چهندهس ده کوژی، ئه مجار ههردوولا تیک دژین و زوری له یه ک ده کوژن و بژیک بریندار دهبن، میرزا عبداللهی وهزیر، محمدسولتانی ئارده لآن، ئاغاحسنی داروغه، میرزا باقری کوژی میرزا لطف الله، له لایه نگرانی ئامان الله خان ده کوژرین، میرزا فرج اللهی وهزیر کوژی میرزا احمد، میرزا عبدالکریم معتمد، اسماعیلی برای و میرزا عبدالرحمانی کوژی و میرزا لطف اللهی کوژی میرزا عبدالله و میرزا فضل اللهی کوژی میرزا علی بریندار دهبن، له دهستهی محمدحسن خانیش بژی ده کوژرین و بژی بریندار ده کرین، میرزا لطف الله که ئاموزای میرزا فرج اللهی وهزیر و پیاویکی زور ئازا. ده بی له مه ته ریزی خویه وه به گولله بی محمدحسن خان ده پیکی و له زینی بهر ده داته وه و به دیلی ده گری، دیسان محمدصادق خان باوکی شهزفه الملك یه کی تر له کوژه کانی ئامان الله خان له م بگه و بهرده دار ده بی، سوبای کوژی والی دواى ئه وه که سرداره که یان به برین داری ئه سیر ده کری، ده شکین و گوژه پانی شهز به جی دین و شهز ته و او ده بی و ده بژیته وه، ههردو کوژه برینداره کانی محمدحسن خان و محمدصادق خان ده خرینه سه (تهختی ره وان) و ده برینه وه بو سنه، به لام دواى مانگی محمدحسن خان له ته مهنی (۲۲) سالی دا کوچی دواى ده کا، به لام محمدصادق خان چاده بیته وه، له شوین ئه م کاره ساته دله زینه والی ماوه بی شیت ده بی و له جیدا ده که وئ، سالی دواى ئه م زوداوه به ده ستوری فتح علی شا، ئامان الله خان له گه ل پیاوگه لیکی ماقول و ده م راستا ده چی بو ماره بژین و گوژانه وهی حسنی جیهان، بو خه سه ره و خانی کوژی، که به وته ی میژونوسان ئه م گشت شهزو کوش و کوشاره ی له سهر کرا،<sup>(۱)</sup> ده چی بو تارانو دواى مانگی ده گه زینه وه بو سنه، ئامان الله خان که نه خوشی (جهرگ) ی له گه لا به دواى گه زانه وه له تاران، نه خوشیه که ی زور ده ستینی، له ئاکامدا دواى بیست و ههوت (۲۷) سال حکومت له زستانی سالی (۱۲۴۰.ک) کوچی دواى ده کا و له سنه ده نیژری.

ئامان الله خان بیجگه له پله ی فهرمانره وایی پیاویکی ئازا و سیاست مه دار و میریکی زانا بو، به لام ههزار حه یف ئه وه هه مو خو و خه ده باشه ی له خزمهت بیگانه دا به کار برده،

۱- به لام به یرو بروای من، محمدحسن خان له بهر ئه وه له باوکی یاخی نه بو که حسنی جیهانی بو ئه وه نه هیناوه، نه لکو له بهر ئه وه بو، که تیکه لی له گه ل بنه ماله ی قاجار به کانی. به نوکه ری و سه رشوری بو خوی و بنه ماله کی ده زانی، هه ربویه سه ری خوی دانا، به لام سه ری بو بیگانه دانه نه واند. (نوسه را)



۱- ئوریه: دئی‌یه که له دیکۆی «به‌در» مه‌لبه‌ندی قوروه‌له، له ۹ ک باشووری خوراوا ی قوروه و ۱۰ ک قه‌لا و له نیوان دیکانی مو شیراوا و تازاوا دایه، سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۴۶۴ مال: ۸۶ سونی - کورد - ئاوله‌کانیاو - به‌رهم: ده‌غل و دانه‌ویل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌لداری زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - مزگه‌وت و قوتابخانه‌که‌به‌ردی ئوریه به‌ ناوبانگه، ده‌رمانگا - پۆست - لوله‌که‌شی - به‌قالی - قه‌ساوی - ناش. به‌رق.

۲- ئاسه‌فاوا: دئی‌یه که له دیکۆی «به‌در» مه‌لبه‌ندی قوروه، له ۱۰ ک باشووری قوروه و ۷ ک قه‌لا و له نیوان دیکانی وه‌یه‌ج و میناوا دایه - دانیش‌توان: ۴۲۳ مال: ۷۸ - سونی - کورد - ئاو: له‌کانیاو - به‌رهم: ده‌غل و دانه‌ویل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌لداری. زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت و قوتابخانه - هه‌مام - لوله‌که‌شی - ناش - به‌رق.

۳- پیرسلیمان: دئی‌یه که له دیکۆی «به‌در» مه‌لبه‌ندی قوروه، له ۱۱ ک باشووری قوروه و ۷ ک قه‌لا و له نیوان دیکانی میناوا و ئاسه‌فاوادایه - سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۱۶۳ مال: ۲۷ سونی - کورد - ئاو: له‌کانیاو - به‌رهم: ده‌غل و دانه‌ویل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌لداری - زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت - قوتابخانه - هه‌مام - لوله‌که‌شی - به‌رق.

۴- تازاوا ی سهر ئورییه: دئی‌یه که له دیکۆی «به‌در» مه‌لبه‌ندی قوروه - له ۱۲ ک باشووری خوراوا ی قوروه و ۱۰ ک قه‌لا دایه - سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۲۵۴ مال: ۳۷ - سونی - کورد - ئاو: له‌کانیاو - به‌رهم: ده‌غل و دانه‌ویل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌لداری - زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت و قوتابخانه به‌رق.

۵- سه‌نگیناوا: دئی‌یه که له دیکۆی «به‌در» مه‌لبه‌ندی قوروه، له ۷ ک باشووری قوروه و ۵ ک بۆژه‌لاتی قه‌لا دایه - سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۷۳۷ مال: ۱۲۲ - سونی - کورد - ئاو: له‌کانیاو - به‌رهم: ده‌غل و دانه‌ویل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌لداری - زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت و قوتابخانه - هه‌مام - ده‌رمانگا - پۆست - لوله‌که‌شی - به‌رق - به‌قالی - قه‌ساوی.

۶- سهر تپاوا: دئی‌یه که له دیکۆی «به‌در» مه‌لبه‌ندی قوروه، له ۸ ک باشووری قوروه و

۵ ک باشوری دینی قه‌ل‌دایه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۵۰ - مال: ۲۲ - سوننی - کورد -  
 ئاو: له کانیاو - بهرهم: ده‌غل و دانه وینله و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری -  
 زینگ: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام -  
 پزست - لوله‌کەشی - به‌قالی - به‌رق.

۷ - قه‌ل: دئیی ناوه‌ندی دیکوی «به‌در»ی مه‌ل‌بەندی قوروه - له ۲ ک باشوری  
 قوروه دایه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۲۴۵ مال: ۳۵۶ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو -  
 بهرهم: ده‌غل و دانه‌وینله و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - زینگ: ماشین زه -  
 ده‌سکردنی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت و قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی و زانومایی -  
 ده‌فتری تەل - ده‌رمانگا - حه‌مام - پزست - لوله‌کەشی - نه‌وت فروشی - قه‌ساوی - به‌قالی  
 - دارتاشی - ئاسه‌نگه‌ری - ئاش - فروشگای هاویاری - به‌رق.

۸ - مو شیراوی ئوریه: دئیه که له دیکوی «به‌در»ی مه‌ل‌بەندی قوروه، له ۱۴ ک  
 خوراوی قوروه و ۱۲ ک خوراوی قه‌ل‌دایه - سارده سیره - دانیشتوان: ۳۰۲ - مال: ۵۷ -  
 سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: ده‌غل و دانه‌وینله و سپیایی - شوغل: کشت و کال،  
 ئاژه‌ل داری - زینگ: ماشین زه - ده‌سکردنی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت و  
 قوتابخانه - حه‌مام - به‌رق.

۹ - میناوی حیاته‌گه‌وره: دئیه که له دیکوی «به‌در»ی مه‌ل‌بەندی قوروه، له ۹ ک  
 باشوری قوروه و ۷ ک قه‌ل‌دایه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۴۰ - مال: ۷۳ - سوننی -  
 کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: ده‌غل و دانه وینله و سپیایی - شوغل: کشت و کال و  
 ئاژه‌ل داری - زینگ: ماشین زه - ده‌سکردنی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت -  
 قوتابخانه - لوله‌کەشی - ئاش - به‌رق.

۱۰ - وه‌یه‌ج: دئیه که له دیکوی «به‌در»ی مه‌ل‌بەندی قوروه، له ۷ ک باشوری  
 خوراوی قوروه و ۵ ک خوراوی قه‌ل‌دایه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۷۱۸ - مال: ۱۳۷ -  
 سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: ده‌غل و دانه‌وینله و سپیایی - شوغل: کشت و کال و  
 ئاژه‌ل داری - زینگ: ماشین زه - ده‌سکردنی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت -  
 قوتابخانه - حه‌مام - ده‌رمانگا - ددان‌پزشک - لوله‌کەشی - به‌رق - فروشگای هاویاری -  
 نه‌وت فروشی - به‌قالی - قه‌ساوی - ئاش.

## پیشه کی دیکوی په نجه عهلی

دیکوی (په نجه عهلی) که له ۴۵ دئی و ۳ شویتی تاییهت پینکها توه. له خوره‌لات و باکوری خوره‌لاتی قوروه دایه، ژوبه‌ره‌که‌ی ۵۹۰ ک - ی چوار گوشه‌یه و حه‌شیمه‌تی ۱۷۸۹۴ که‌سه. یانی له هدرک - یکی چوار گوشه‌ دا ۳۲/۳۰ که‌س نیشه‌جی یه سنوری نهم دیکو بهم جوړیه:

- ۱- له باکوره‌وه به دیکوی (له‌ک).
  - ۲- له باشوره‌وه به ناوچه‌ی سه‌نقوری پاریزگای کرماشان.
  - ۳- له خوراواوه به دیکوکانی ده‌وربه‌ری شاری دینی‌گولان و له‌یلاخی باشوری.
  - ۴- له خوره‌لاته‌وه به دیکوکانی (قدسلان و به‌در) و شاری (قوروه) وه‌نوساوه.
- دینی (کانی گه‌نجه) که له سهر شه‌قامی (سنه) بۆ (قوروه) دایه به ناوه‌ندی نهم دیکو دانراوه.

ناوی نهم دیکو له ناوی (کینوی په نجه عهلی) که له باشوری نهم دیکو دایه گیراوه‌ته‌وه چون نهم کینه‌واوه‌نی پیتنج لوتکه‌یه و به شکلی په‌نجه‌ی ده‌ست ده‌نوینی، ناوی (په‌نجه‌ی) به‌سهر‌دا براوه، چون حه‌زرتی (عه‌لی) ش‌زه‌مزی (ژاوه‌ستان و هیزه) به په‌نجه‌ی حه‌زرتی (عه‌لی) یان شوبه‌اندوه و ناویان ناوه (په‌نجه عه‌لی).

(کانی گه‌نجه) کوردی یه، یانی (کان و مه‌عه‌نی گه‌نج و خه‌زینته‌یه، سنوری دینی (کانی گه‌نجه) بهم جوړیه:

- ۱- له باکوره‌وه به دیکانی - چه‌م قلو - کانی چایی.
  - ۲- له باشوره‌وه به دیکانی - تازاوی خلیل - تازاوی سه‌راوقات (قحط).
  - ۳- له خورئاواوه به دیکانی - کامشگران (کلاریزان) و کازماوا.
  - ۴- له خوره‌لاته‌وه به دیکانی شه‌هابیه، ناونگان - شانوره - وه‌نوساوه.
- نزیکترین دی به (کانی گه‌نجه) دینی - چه‌مقلوه، یه‌ک کیلومتر دوره، دورترین دیش، دینی (سه‌راوی شینخ حه‌سه‌نه) ۳۵ ک ی لی دوره.<sup>(۱)</sup>
- ناوی دیکانی به‌ریزی نلف و بی بهم جوړیه:

۱- ئاونگان: دئی په که له دیکوی تازهی «په نجه عهلی» مه لبه ندی قوروه، له ۱۱ ک قوروه و ۱۰ ک کانی گه نجی دایه - سارده سیره - دانیشتون: ۹۸۷ مال: ۱۶۴ - کورد - شیعه - ئاو: له کانیاو - بهرهم: ده غل و سپیایی و دانه وینله - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - زینگا: ماشین زه و - ده سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگهوت و قوتابخانه سهره تایی - زانومایی - مامانی - همام - دهرمانگا - پوست - بهرق - دارتاشی - فروشگای هاویاری - نهوت فروشی - به قالی - قه ساوی - قاوه خانه - ئاش - لوله که شی.

۲- ئاوباریک: دئی کون بوه به لام ئیستا که موچه یه و ده کیلدری.

۳- نه حمه داوای په نجه: دئی په که له دیکوی «په نجه عهلی» مه لبه ندی قوروه، له ۴۰ ک قوروه و ۲۰ ک کانی گه نجی دایه - سارده سیره - دانیشتون: ۱۶۹ - مال: ۶۳ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیاو - بهرهم: ده غل و سپیایی و دانه وینله - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - زینگا: ماشین زه و - ده سکردی ژنان - قالیچه، جاجم، گلیم - مزگهوت و قوتابخانه - همام - لوله که شی - به قالی - ئاسنگه ری - ئاش - بهرق.

۳- نه میراوای قه لالان: دئی په که له دیکوی «په نجه عهلی» مه لبه ندی قوروه، له ۳۳ ک قوروه و ۱۱ ک کانی گه نجی دایه - سارده سیره - دانیشتون: ۲۹۲ - مال: ۵۴ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیاو - بهرهم: ده غل و سپیایی و دانه وینله - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - زینگا: ماشین زه و - ده سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگهوت و قوتابخانه - بهرق.

۴- بالوانه ی خالیدی: دئی په که له دیکوی «په نجه عهلی» مه لبه ندی قوروه، له ۲۶ ک قوروه و ۸ ک کانی گه نجی دایه - سارده سیره - دانیشتون: ۲۵۴ - مال: ۴۷ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیاو و چۆم - بهرهم: ده غل و سپیایی و دانه وینله - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - زینگا: ماشین زه و - ده سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگهوت و قوتابخانه - لوله که شی - بهرق.

۵- پیربابه عهلی: دئی په که له دیکوی «په نجه عهلی» مه لبه ندی قوروه، له ۳۲ ک قوروه و ۱۳ ک کانی گه نجی دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۴۷۹ - مال: ۱۰۰ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیاو و چۆم - بهرهم: ده غل و سپیایی و دانه وینله - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - زینگا: ماشین زه و - ده سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگهوت و قوتابخانه - همام - پوست - لوله که شی - به قالی - ئاش - بهرق.

۶- تازاواي که ریموا: دئی په که له دیکوی «په نجه عملی» مه لیه ندی قورو، له ۲۵ ک قورو و ۵ ک کانی گنجی دایه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۵۲ - مال: ۲۹ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیوا و چوم - بهرهم: دهغل و سپیای و دانه و نیله - شوغل: کشت و کال و نازه ل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگوت و قوتابخانه - بهرق.

۷- بالوانه ی مو عته مه دی: دئی په که له دیکوی «په نجه عملی» مه لیه ندی قورو - له ۲۶ ک خوراواي قورو و ۷ ک کانی گنجی دایه - سارده سیره - دانیشتوان: ۳۴۹ - مال: ۶۲ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیوا - بهرهم: دهغل و سپیای و دانه و نیله - شوغل: کشت و کال و نازه ل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگوت و قوتابخانه - لوله کeshی - بهقالی - ئاش - بهرق.

۸- تازاواي خه لیلوا: دئی په که له دیکوی «په نجه عملی» مه لیه ندی قورو - له ۲۴ ک قورو و ۶ ک کانی گنجی دایه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۹۲ - مال: ۳۴ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیوا - بهرهم: دهغل و سپیای و دانه و نیله - شوغل: کشت و کال و نازه ل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگوت و قوتابخانه - پوژست - لوله کeshی - بهقالی - بهرق.

۹- تازاواي سه راوقات: دئی په که له دیکوی «په نجه عملی» مه لیه ندی قورو - له ۲۶ ک قورو و ۴ ک کانی گنجی دایه - سارده سیره - دانیشتوان: ۳۵۵ - مال: ۷۴ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیوا - بهرهم: دهغل و سپیای و دانه و نیله - شوغل: کشت و کال و نازه ل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگوت و قوتابخانه - قه ساوی - ئاش - بهقالی - بهرق.

۱۰- ته قیاوا: دئی په که له دیکوی «په نجه عملی» مه لیه ندی قورو - له ۲۷ ک قورو و ۷ ک کانی گنجی دایه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۷۷ - مال: ۳۹ - ئاو: له کانیوا - بهرهم: دهغل و سپیای و دانه و نیله - شوغل: کشت و کال و نازه ل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگوت و قوتابخانه - بهرق.

۱۱- تازاواي جامه شوران: دئی په که له دیکوی «په نجه عملی» مه لیه ندی قورو - له ۳۰ ک باشوری خوراواي قورو و ۱۰ ک کانی گنجی دایه - سارده سیره - دانیشتوان: ۷۶۸ - مال: ۱۳۷ - کورد - سوننی - شیعه - ئاو: له کانیوا - بهرهم: دهغل و

سپایی و دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری - زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی  
ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت و قوتابخانه - هه‌مام - لوله‌کشی - قه‌ساوی - ئاش -  
به‌رق.

۱۲- چوار گا: دئی‌یه که له دیکوی «پهنجه‌علی» مه‌لبنده‌ی قورو - له ۲۷ ک  
قورو و ۸ ک کانی گهنجی دایه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۱۸۲ - مال: ۳۵ - کورد - سوننی  
- شینه - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل و سپایی و دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژهل  
داری - زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت و قوتابخانه -  
پۆست - به‌رق.

۱۳- چاغربلاغ: دئی‌یه که له دیکوی «پهنجه‌علی» مه‌لبنده‌ی قورو - له ۵۰ ک  
قورو و ۳۱ ک کانی گهنجی دایه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۵۰۰ - مال: ۸۸ - کورد -  
سوننی - شینه - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل و سپایی و دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و  
ئاژهل داری - زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت و  
قوتابخانه - ده‌رمانگا - لوله‌کشی - نه‌وت فروشی - قه‌ساوی - ئاش - به‌رق.

۱۴- چومقلو: دئی‌یه که له دیکوی «پهنجه‌علی» ناوچه‌ی قورو - له ۲۰ ک  
خوراوا‌ی قورو و ۱ ک کانی گهنجی و ۱ ک باکوری شه‌قامی قورو و سنه‌دایه -  
قۆپی‌یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۵۲۵ - مال: ۱۰۱ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیاو -  
به‌ره‌م: ده‌غل و دانه‌ویلله و سپایی و چنارستان - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری -  
زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت و قوتابخانه - هه‌مام -  
پۆست - به‌رق - فروشگای هاویاری - نه‌وت فروشی - به‌قالی - قه‌ساوی - ئاسنگه‌ری -  
ئاش.

۱۵- حوسه‌یناوا‌ی کونگره: دئی‌یه که له دیکوی «پهنجه‌علی» ناوچه‌ی قورو -  
له ۳۶ ک باشوری خوراوا‌ی قورو و ۱۵ ک کانی گهنجی له داوینی خوره‌لاتی کینی  
پهنجه‌علی دایه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۳۸۵ - مال: ۷۱ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیاو -  
به‌ره‌م: ده‌غل و سپایی و دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری - زینگا:  
ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۶- سه‌راوقات: دئی‌یه که له دیکوی «پهنجه‌علی» ناوچه‌ی قورو - له ۲۴ ک  
خوراوا‌ی قورو و ۴ ک کانی گهنجی و ۴ ک باشوری شه‌قامی قورو سنه و دایه -

سارده سیره - دانیشتوان: ۲۵۲ - مال: ۵۴ - کورد - سوننی - ناو: له کانیو - بهرهم: دهغل و دانه ویله و سپیای و چنارستان - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری زینگا: ماشین زه و - دهسکودی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگهوت و قوتاخانه - حه مام - دهرمانگا - بهقالی - ناسنگه ری - ناش بهرق.

۱۷- سلسله: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچه قورو - له ۳۴ ک خوراوی قورو و ۱۴ ک کانی گهنجی و قهراخی شق قامی قورو سه نقور دایه - قوی په - سارده سیره - دانیشتوان: ۴۴۰ - مال: ۷۵ - کورد - سوننی - ناو: له چوم و کانیو - بهرهم: دهغل و سپیای و دانه ویله و چنارستان و ههنگوین - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - دهسکودی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگهوت و قوتاخانه - دهرمانگا - بهقالی - قهساوی - ناش - بهرق.

۱۸- سهرابی شیخ حه سدن: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچه قورو - له ۵۵ ک خوراوی قورو و ۳۵ ک کانی گهنجی و ۱ شق قامی قورو و سه نقور دایه - کویتانی په - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۳۱ - مال: ۴۱ - کورد - سوننی - ناو: له کانیو و چومی محه للی - بهرهم: دهغل، سپیای، دانه ویله و چنارستان - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - دهسکودی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه و - مزگهوت و قوتاخانه - بهقالی - قهساوی - ناش - بهرق.

۱۹- شانه وهره: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچه قورو - له ۱۵ ک خوراوی قورو و ۲۵ ک کانی گهنجی و ۲ ک باشوری شق قامی قورو سه نقور دایه - قوی په، سارده سیره - دانیشتوان: ۷۲۸ - مال: ۱۴۵ - کورد - سوننی - ناو: له کانیو و کاریز - بهرهم: دهغل و سپیای و دانه ویله و بویه - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - زینگا: ماشین زه و - دهسکودی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگهوت و قوتاخانه - حه مام - دهرمانگا - بهقالی - لوله که شی - بهرق - نهوت فروشی - ناسنگه ری - ناش.

۲۰- شه های په: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچه قورو - له ۲۲ ک خوراوی قورو و ۲ ک کانی گهنجی دایه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۵۳ - مال: ۵۴ - کورد - سوننی - ناو: له کانیو - بهرهم: دهغل و دانه ویله و سپیای - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - زینگا: ماشین زه و - دهسکودی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگهوت و قوتاخانه - حه مام - پوست - بهرق.

۲۱- شیخ ته قه: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچه ی قورو - له ۱۹ ک خوراوی قورو و ۱۳ ک کانی گنجی و ۴ ک باشوری شه قامی قورو سنه دایه - گوزایی په - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۶۷ ، مال: ۵۱ ، کورد ، سوننی ، ناو: له کانیواو ، بهرهم: دهغل و سپایی و دانه ویله ، شوغل: کشت و کال و ناژهل داری ، زیگا: ماشین زه و - دهسکردی ژنان: قالیچه ، جاجم ، گلیم - مزگوت و قوتابخانه - پزست - بهرق.

۲۲- شو جاعاوا: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچه ی قورو - له ۲۷ ک خوراوی قورو و ۵ ک کانی گنجی و ۶ ک باشوری شه قامی قورو سنه دایه ، سارده سیره ، دانیشتوان: ۲۰۲ ، مال: ۴۰ ، کورد - سوننی - ناو: له کانیواو - بهرهم: دهغل و سپایی و دانه ویله - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - زیگا: ماشین زه و - دهسکردی ژنان: قالیچه ، جاجم ، گلیم - مزگوت و قوتابخانه - بهرق.

۲۳- عه لیاوا یه لغور ئا غاج: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچه ی قورو - له ۳۲ ک خوراوی قورو و ۱۳ ک کانی گنجی و ۱۳ ک شه قامی قورو دیگولان دایه - سارده سیره - دانیشتوان: ۳۵۹ - مال: ۶۷ - کورد - سوننی - ناو: کانیواو و چوم - بهرهم: دهغل ، سپایی ، دانه ویله - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - زیگا: ماشین زه و - دهسکردی ژنان: قالی و قالیچه - مزگوت و قوتابخانه - لوله کەشی - بهرق.

۲۴- فه خراوا: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچه ی قورو - له ۳۴ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۵ ک کانی گنجی دایه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۱۵ - مال: ۴۴ - کورد - سوننی - ناو: له کانیواو - بهرهم: دهغل و سپایی و مینجه - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - زیگا: ماشین زه و - دهسکردی ژنان: قالیچه - مزگوت و قوتابخانه - بهرق.

۲۵- قاملو: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» مه لبه ندی قورو - له ۳۴ ک قورو و ۱۵ ک کانی گنجی و ۱۰ ک باشوری شه قامی قورو سنه دایه - قوپی په - سارده سیره - دانیشتوان: ۶۴۷ - مال: ۱۲۸ - کورد - سوننی - ناو: له کانیواو - بهرهم: دهغل و سپایی و چنارستان - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - زیگا: ماشین زه و - دهسکردی ژنان: قالیچه ، جاجم ، گلیم - مزگوت و قوتابخانه - حمام - درمانگا - فروشگای هاویاری - به قالی - قه ساوی - نهوت فروشی - ئاستگه ری - بهرق.

۲۶- قه ره بلاغ په نجه: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچه ی قورو - له



۳۵ ک خوراوی قوروه و ۱۶ ک کانی گه‌نجی و ۲ ک باشوری شه‌قامی قوروه سونقور دایه - کویستانی په - سارده سیره - دانیشتوان: ۵۵۷ - مال: ۱۰۲ - کورد - سوننی - ناو: له کانیوا و چۆم - به‌ره‌م: ده‌غل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - مزگه‌وت و قوتا‌بخانه - ه‌مام - لوله‌کشی - ناسنگه‌ری - ناش - به‌رق.

۲۷ - گه‌ریملواوی عدلی ویردی: دئی‌یه که له دیکوی «په‌نبجه‌علی» ناوچه‌ی قوروه - له ۳۷ ک خوراوی قوروه و ۱۸ ک کانی گه‌نجی دایه - سارده سیره - دانیشتوان: ۴۰۰ - مال: ۷۶ - کورد - سوننی - ناو: له کانیوا و چۆم - به‌ره‌م: ده‌غل و دانه‌ویل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - مزگه‌وت و قوتا‌بخانه - ه‌مام - به‌قالی - لوله‌کشی - ناسنگه‌ری - ناش - به‌رق.

۲۸ - گونگره: دئی‌یه که له دیکوی «په‌نبجه‌علی» مه‌لبه‌تدی قوروه - له ۳۳ ک خوراوی قوروه و ۱۴ ک کانی گه‌نجی و له نیوان زنجیره کینه‌کان په‌نبجه‌علی و که‌مه‌ره زه‌رد دایه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۲۱۰ - مال: ۲۲۴ - کورد - سوننی و شینه - ناو: له کانیوا و چۆم - به‌ره‌م: ده‌غل و دانه‌ویل و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - مزگه‌وت و قوتا‌بخانه - به‌رق - لوله‌کشی.

۲۹ - کاکوی سهری: دئی‌یه که له دیکوی «په‌نبجه‌علی» ناوچه‌ی قوروه - له ۵۲ ک خوراوی قوروه و ۳۲ ک کانی گه‌نجی و ۲ ک قه‌راخی شه‌قامی قوروه سونقور دایه - کویستانی په - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۵۰ - مال: ۵۲ - کورد - سوننی - ناو: له کانیوا و به‌ره‌م: ده‌غل و سپیایی و دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالی و قالیچه - مزگه‌وت و قوتا‌بخانه - به‌قالی - ناش - به‌رق.

۳۰ - کاکوی خوار: دئی‌یه که له دیکوی «په‌نبجه‌علی» ناوچه‌ی قوروه - له ۴۱ ک خوراوی قوروه و ۲۳ ک کانی گه‌نجی و ۲ ک قه‌راخی شه‌قامی قوروه سونقور دایه - کویستانی په - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۷۴ - مال: ۴۶ - کورد - سوننی - ناو: له کانیوا و به‌ره‌م: ده‌غل و سپیایی و دانه‌ویل و توتن - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت و قوتا‌بخانه - ه‌مام - به‌قالی - نه‌وت فروشی - ناسنگه‌ری - ناش - به‌رق.

۳۱- که بود خانی سهری: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچهی قورو - له ۳۱ ک خوراوی قورو و ۱۱ ک کانی گنجی و ۹ ک باشوری شه قامی قورو سنه و له نیوان دیکانی: که بود خانی خوار و سادقاوا دایه - دهشتای و سارده سیره - دانیشتون: ۴۷۰ - مال: ۸۷ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیوا - بهرهم: دهغل و سپیای و دانه ویله و توتن - شوغل: کشت و کال و نازل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگوت و قوتاخانه - به قالی - ئاش - بهرق.

۳۲- کامشگه ران: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچهی قورو - له ۲۰ ک خوراوی قورو و ۱ ک کانی گنجی و له نیوان دیکانی: کانی گنجی و مدهمواوا دایه - کویستانی په - سارده سیره - دانیشتون: ۶۹۳ - مال: ۱۱۵ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیوا و چوم - بهرهم: دهغل و سپیای و دانه ویله - شوغل: کشت و کال و نازل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگوت و قوتاخانه - پوژست - بهرق.

۳۳- کانی گنجی: دئی ناوهندی دیکوی «په نجه عدلی». ناوچهی قورو. له ۱۹ ک

خوراوی قورو و له سهر شه قامی قیره تاوی دیکولان قورو و له نیوان دیکانی: کانی چومه قلو و کامشگه ران دایه - دهشتای په، سارده سیره - دانیشتون: ۴۴۰ - مال: ۷۹ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیوا و چومی ته لوار - بهرهم: دهغل و دانه ویله - شوغل: کشت و کال و نازل داری - زینگا: ماشین زه و قیره تاو - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگوت و قوتاخانه - پاسگای ئیتتیزامی - همام - به قالی - پوژست - لوله کەشی - بهرق - فروشگای هاویری - قەساری - چایخانه.

۳۴- کازماوا: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچهی قورو - له ۲۴ ک باکوری خوراوی قورو و ۵ ک کانی گنجی و له سهر شه قامی قورو سنه و له نیوان دیکانی: ته هماسوبولی و کانی گنجی و مدهمواوا دایه - گوزایی په، سارده سیره - دانیشتون: ۲۳۲ - مال: ۵۲ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیوا و چوم - بهرهم: دهغل و سپیای و دانه ویله - شوغل: کشت و کال و نازل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگوت و قوتاخانه - به قالی - قەساری - بهرق - چایخانه.

۳۵- کمالاوی شه هاییه: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچهی قورو - له ۲۵ ک باکوری خوراوی قورو و ۶ ک کانی گنجی و له نیوان دیکانی: چوارگا و شه هاییه دایه - گوزایی په، سارده سیره - دانیشتون: ۲۱۰ - مال: ۴۳ - کورد - سوننی و شینه - ئاو: له

کانیاو و چۆم - بهرهم: دهغل و سپیای و دانه ویله - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگهوت و قوتاخانه - پزست - بهرق.

۳۶- کانی چای: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچه ی قورو - له ۲۵ ک باکوری خوراوی قورو و ۶ ک کانی گنجی و له نیوان دیکانی: تازاوی شه هاییه و شوجاوا دایه - گوزایی یه، سارده سیره - دانیشتون: ۱۷۹ - مال: ۳۶ - کورد - سونی و شیمه - ناو: له کانیاو و چۆم - بهرهم: دهغل و سپیای و دانه ویله - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگهوت و قوتاخانه - پزست - بهقالی - بهرق - قه ساوی.

۳۷- کچی کورد: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچه ی قورو - له ۴۲ ک باکوری خوراوی قورو و ۲۳ ک کانی گنجی و له نیوان دیکانی: عه باساواو پای تهر دایه - گوزایی یه، سارده سیره - دانیشتون: ۲۹۸ - مال: ۵۸ - کورد - ناو: له کانیاو و چۆم - کچی کورد - بهرهم: دهغل و سپیای - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگهوت و قوتاخانه - دهر مانگا - بهقالی - لوله کهشی - بهرق.

۳۸- لاله یی: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچه ی قورو - له ۳۵ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۶ ک کانی گنجی دایه - سارده سیره - دانیشتون: ۴۸۹ - مال: ۷۹ - کورد - سونی - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل و سپیای و دانه ویله - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - قوتاخانه - دهر مانگا - بهقالی - لوله کهشی - نهوت فروشی - قه ساوی - ناش - بهرق.

۳۹- شیراوی په نجه: دئی په که له دیکوی «په نجه عدلی» ناوچه ی قورو - له ۵۵ ک باشوری خوراوی قورو و ۳۶ ک کانی گنجی دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۲۸۰ - مال: ۵۰ - کورد - سونی و شیمه - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل و سپیای و دانه ویله - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگهوت و قوتاخانه - بهقالی - ناش - بهرق، ثم دئی له داوینی باشوری کینی (په نجه عدلی) دایه.

۴۱- مه‌سعوداوا: دئی‌یه که له دینکۆی «پهنجه‌علی» ناوچه‌ی قوروه - له ۳۲ ک خوراوا‌ی قوروه و ۱۳ ک کانی گهنجی دایه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۱۸۱ - مال: ۴۰ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل و سپیایی و دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - قوتابخانه.

۴۲- مه‌حموداوا: دئی‌یه که له دینکۆی «پهنجه‌علی» ناوچه‌ی قوروه - له ۲۳ ک باکوری خوراوا‌ی قوروه و ۳ ک کانی گهنجی دایه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۹۹ - مال: ۱۸ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل و سپیایی و دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌قالی - به‌رق.

۴۳- وشکه مروی خوارئ: دئی‌یه که له دینکۆی «پهنجه‌علی» ناوچه‌ی قوروه - له ک باکوری خوراوا‌ی قوروه و ۲۰ ک کانی گهنجی و له نیوان دینکانی: وشکه مروی سهرئ و عه‌لیاوا دایه - گوزایی‌یه، سارده‌سیره - دانیشتوان: ۱۶۴ - مال: ۳۲ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل و سپیایی و دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت، قوتابخانه - مامان - ه‌مام - ده‌رمانگا - پۆست - لوله‌کەشی - ئاش - به‌رق.

۴۴- وشکه مروی سهرئ: دئی‌یه که له دینکۆی «پهنجه‌علی» ناوچه‌ی قوروه - له ک باکوری خوراوا‌ی قوروه و ۲۰ ک کانی گهنجی و له نیوان دینکانی: وشکه مروی خوارئ و سوراب حاجی دایه - گوزایی‌یه، سارده‌سیره - دانیشتوان: ۵۳۵ - مال: ۱۰۰ - کورد - سوننی - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل و سپیایی و دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - زینگا: ماشین زه - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت و قوتابخانه - ه‌مام - پۆست - به‌قالی - لوله‌کەشی - به‌رق.

۴۵- یالغور ئاغاج: دئی‌یه که له دینکۆی «پهنجه‌علی» ناوچه‌ی قوروه - له ۲۷ ک باکوری خوراوا‌ی قوروه و ۷ ک کانی گهنجی دایه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۱۰۱۱ - مال: ۱۸۴ - کورد - شینه و سوننی - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل و سپیایی و دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت - قوتابخانه - ه‌مام - ده‌رمانگا - به‌قالی - مامانی - به‌رق - قه‌ساوی - ئاش.

## چوار دولی خوره‌ه‌لات

دیکوی چوار دولی، له ۱۵ دنی پینکها‌تو و له خوره‌ه‌لاتی قورو‌ه‌دا ه‌لکه‌وتوو، روبه‌ری ئەم دیکوئیه ۴۱۸ ک - ی چوار گو‌شه‌یه و حه‌شیمه‌تی ۱۱۴۹۲ که‌سه، یانی له ه‌ر ک - یکی چوار گو‌شه‌دا ۲۷/۴۹ که‌س نی‌شته‌جی‌یه و سنووری‌شی به‌م جوره‌یه:

۱- له باشوره‌وه به دیکوی (دله‌ران).

۲- له باشوره‌وه به پاریزگای (هه‌مه‌دان).

۳- له خوره‌ه‌لاته‌وه به پاریزگای (هه‌مه‌دان).

۴- له خوراواوه به دیکوی (چوار دولی خوراواوه) نو‌ساوه.

«چوار دولی» ناوی خیلێکی ئازا و ره‌سه‌نی کورده که به ه‌وی به‌ر بلاویی، زوریان له چوار (دۆل) و شیودا خیه‌تیان لێ داوه و ه‌لیان داوه. به (خیلی چوار دولی) ناو‌نران، جا کاتی ئەم ناوچه خۆشه‌یان بۆ نی‌شته‌جی‌ بونی خویان ه‌لبژاردوه. به ناوچه‌ی (چوار دولی) ناوی رو‌یشتوه. دینی «وه‌ی نسا» به ناوه‌ندی دیکوی دانراوه. که سنوری به‌م جوره‌یه:

۱- له باکوره‌وه به دیکانی (نارنجه‌ک) و (دوسه‌ر).

۲- له باشوره‌وه به دیکانی (ئاو باریک) و (سورچه) و (داش بلاغ) و پاریزگای (هه‌مه‌دان).

۳- له خوره‌ه‌لاته‌وه به دینی (ناقبلاغ).

۴- له خوراواوه به دینی (دزه‌ی) ناوه‌ندی چوار دولی خوراواوه نو‌ساوه.

نزیکترین دینی به (وه‌ی نسا) دینی (ئاو باریک)ه، به ماوه‌ی ۴ کم.

دورترین دینش دینی (داش کسانه) به ماوه‌ی ۱۵ کم.

شه‌قامی قورو به هه‌مه‌دان به‌م ناوچه‌دا ده‌پوا. <sup>(۱)</sup> ناوی دیکانی به‌ریزی ئەلفوین.

۱- **ناقل‌بلاغ:** دئی‌یه که له دیکوی «چوار دۆلی» خوره‌ل‌اتی ناوچه‌ی قوروه - له ۴۰ کم باشوری خوره‌ل‌اتی قوروه و ۱۰ کم وهی نساو و له نیوان دیکانی: داش‌بلاغ و وهی نساو دایه - کویستانی‌یه - سارده سیره - دانیش‌توان: ۹۳۶ - مال: ۱۶۲ - شینه - تورک - ناو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، ترئ - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه‌ک سهره‌تایی و ژانومایی - هه‌مام - به‌قالی - لوله‌کشی - به‌رق - دارتاشی - فروشگای هاویاری - نه‌وت فروشی - قه‌ساوی - ناسنگه‌ری.

۲- **ناو‌باریک:** دئی‌یه که له دیکوی «چوار دۆلی» خوره‌ل‌اتی ناوچه‌ی قوروه - له ۳۱ کم باشوری خوره‌ل‌اتی قوروه و ۴ کم وهی نساو و له نیوان دیکانی: سورچه و وهی نساو دایه - داوخته‌یه - تارانه - دانیش‌توان: ۹۳۶ - مال: ۱۶۲ - سوننی و شینه - کورد - ناو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - هه‌مام - لوله‌کشی - به‌رق.

۳- **به‌هارلو:** دئی‌یه که له دیکوی «چوار دۆلی» خوره‌ل‌اتی ناوچه‌ی قوروه - له ۴۷ کم خوره‌ل‌اتی قوروه و ۲۷ کم وهی نساو و له نیوان دیکانی: نه‌ی‌به‌ند و داش‌کسان دایه - کویستانی‌یه - سارده سیره - دانیش‌توان: ۱۸۳۹ - مال: ۲۹۶ - شینه - تورک - کورد - ناو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، ترئ - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه‌ک سهره‌تایی - ژانومایی - هه‌مام - ده‌رمانگا - پۆست - به‌قالی - لوله‌کشی - به‌رق - دارتاشی - فروشگای هاویاری - نه‌وت فروشی - قه‌ساوی - ناسنگه‌ری - تاش.

۴- **باباشیداله:** دئی‌یه که له دیکوی «چوار دۆلی» خوره‌ل‌اتی ناوچه‌ی قوروه - له ۴۰ کم خوره‌ل‌اتی قوروه و ۲۰ کم وهی نساو و له نیوان دیکانی: نارنجک و داش‌کسان دایه - کویستانی‌یه - سارده سیره - دانیش‌توان: ۶۷۶ - مال: ۱۱۴ - شینه - کورد و تورک - ناو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل، ترئ - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۵- **جوداقیه:** دئی‌یه که له دیکوی «چوار دۆلی» خوره‌ل‌اتی ناوچه‌ی قوروه - له ۳۳ کم خوره‌ل‌اتی قوروه و ۱۴ کم وهی نساو و له نیوان دیکانی: قوچاخ و داش‌کسان دایه - کویستانی‌یه - سارده سیره - دانیش‌توان: ۵۰۰ - مال: ۸۵ - شینه - کورد - ناو: له کانیاو -

بهره‌م: ده‌غل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - همه‌م - ددان پزشکی - به‌قالی - به‌رق - نه‌وت فروشی - قه‌ساوی - ناش.

۶- داش‌کسان: دئی‌یه که له دیکوی «چار دۆلی» خوره‌لانی ناوچه‌ی قوروه - له ۳۵ کم خوره‌لانی قوروه و ۱۵ کم وه‌ی‌نساو و له نیوان دیکانی: به‌هارلو و جوداقیه دایه - سارده سیر - دانیشتوان: ۶۴۱ - مال: ۱۱۱ - شینه - کورد - تورک - ئاو: له کانیاو و چوم - بهره‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - همه‌م - پو‌ست - به‌قالی - به‌رق - دارتاشی - قه‌ساوی - ناش.

۷- دوسهر: دئی‌یه که له دیکوی «چار دۆلی» خوره‌لانی ناوچه‌ی قوروه - له ۲۰ کم خوره‌لانی قوروه و ۷ کم وه‌ی‌نساو و له نیوان دیکانی: تازاوا، که‌مه‌ره، زه‌نگاوا دایه - قو‌بی‌یه - سارده سیر - دانیشتوان: ۵۴۳ - مال: ۱۰۲ - شینه - کورد - ئاو: له کانیاو - بهره‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: قیره‌تاو - مزگه‌وت و قوتابخانه - چایخانه - همه‌م - به‌رق - نه‌وت فروشی - قه‌ساوی.

۸- داش‌بلاغ: دئی‌یه که له دیکوی «چار دۆلی» خوره‌لانی ناوچه‌ی قوروه - له سهر شه‌قام قوروه و همه‌دان و ۳۳ کم خوره‌لانی قوروه و ۵ کم وه‌ی‌نساو و له نیوان دیکانی: وه‌ی‌نساو و همه‌کس دایه - کورستانی‌یه - سارده سیر - دانیشتوان: ۱۶۹ - مال: ۳۲ - شینه - کورد - ئاو: له کانیاو - بهره‌م: ده‌غل، میوه، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - مزگه‌وت و قوتابخانه - چایخانه - همه‌م - به‌رق - دهرمانگا.

۹- زه‌نگاوا: دئی‌یه که له دیکوی «چار دۆلی» خوره‌لانی ناوچه‌ی قوروه - له ۳۰ کم خوره‌لانی قوروه و ۷ کم وه‌ی‌نساو و له نیوان دیکانی: که‌مه‌ره، دوسهر دایه - گوزایی - یه - سارده سیر - دانیشتوان: ۱۹۷ - مال: ۳۳ - سوننی، شینه - کورد - ئاو: له کانیاو - بهره‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - همه‌م - به‌رق - پو‌ست - به‌قالی.

۱۰- سورچه: دئی‌یه که له دیکوی «چوار دولی» خوره‌لاتی ناوچه‌ی قوروه - له ۳۶ کم خوره‌لاتی قوروه و ۸ کم وه‌ی‌ن‌سار و له نیوان دیکانی: ناوباریک و داش بلاغ دایه - کویستانی‌یه - سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۵۴ - مال: ۱۰ - شینه - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - به‌رق.

۱۱- سولتاناوا: دئی‌یه که له دیکوی «چوار دولی» خوره‌لاتی ناوچه‌ی قوروه - له ۳۹ کم خوره‌لاتی قوروه و ۱۱ کم وه‌ی‌ن‌سار و له نیوان دیکانی: سورچه و ناوباریک دایه - سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۲۴۱ - مال: ۳۶ - سوننی - شینه - کورد - تورک - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - نه‌وت فروشی - به‌رق.

۱۲- گه‌ناوی سهرتی: دئی‌یه که له دیکوی «چوار دولی» خوره‌لاتی ناوچه‌ی قوروه - له ۳۷ کم خوره‌لاتی قوروه و ۹ کم وه‌ی‌ن‌سار و له نیوان دیکانی: ئاغ‌بلاغ و گه‌ناوی خواری - کویستانی‌یه - سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۱۵۳۵ - مال: ۲۵۶ - شینه - کورد - تورک - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی - قالیچه - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - سهره‌تایی - حه‌مام - دهرمانگا - فروشگای هاویاری - نه‌وت فروشی - به‌قالی - قه‌ساوی ئاش - به‌رق.

۱۳- گه‌ناوی خواری: دئی‌یه که له دیکوی «چوار دولی» خوره‌لاتی ناوچه‌ی قوروه - له ۳۴ کم خوره‌لاتی قوروه و ۶ کم وه‌ی‌ن‌سار و له نیوان دیکانی: وه‌ی‌ن‌سار - کویستانی‌یه - سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۵۱۴ - مال: ۸۶ - شینه - کورد - تورک - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی - قالیچه - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - فروشگای هاویاری - به‌رق.

۱۴- نارنجک: دئی‌یه که له دیکوی «چوار دولی» خوره‌لاتی ناوچه‌ی قوروه - له ۳۰ کم خوره‌لاتی قوروه و ۱۰ کم وه‌ی‌ن‌سار و له نیوان دیکانی: بابا شه‌یده‌له‌و، زه‌نگاوا دایه - کویستانی‌یه - سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۱۰۳۳ - مال: ۳۵۱ - شینه - کورد، تورک - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویله، میوه - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری



- ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۵- وه‌ی نسا: دینی ناوه‌ندی دیکوی «چوار دۆلی» خوره‌لاتی ناوچه‌ی قوروه

- له ۲۸ کم خوره‌لاتی قوروه و له سهر شه‌قامی قیره‌تاوی قوروه و همه‌دان دایه - داوینته

وسارده‌سیره - دانیشتوان: ۱۹۱۰ - مال: ۳۵۱ - سوننی، شیعه - کورد - ئاو: له کانیاو -

به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان:

قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه‌گه‌ره‌تای - زانومایی -

همام - ده‌رمانگا - تله‌فون - به‌رق - لوله‌کشی - پۆست - دارتاشی - به‌قالی - قه‌ساوی -

نه‌وت فروشی - ئاسنگه‌ری - ئاش - چایخانه.

## چوار دۆلی خوروا

دیکو «چوار دۆلی خوروا» له ۲۹ دینی و ۲ شوینی تایبەت پینکھاتوه و زوبەرە کە ۲۵۸ ک - ی چوار گۆشە یە و حەشیمەتی ۱۴۱۱۶ کەسە و لە باشوری خۆرەلانی قوروه دایە و سنوریشی بەم جۆرە یە.

۱- لە باکورەو بە دیکۆکانی (دلبەرانی) و (چوار دۆلی خۆرەلانی) و (بەدر).

۲- لە باشورەو بە پارێزگاکانی (هەمەدان) و (کرماشان).

۳- لە خورواو بە دیکۆی (بەدەر).

۴- لە خۆرەلانیو بە دیکۆی (چوار دۆلی خۆرەلانی) و (نوساوه).

زەوی ئەم دیکۆیە زۆر بە برشت و بە خێر و بێرە و ئاوی ژێر زەوی زۆرە و لە چەند گەزدا دەگابە ئاو. (چوار دۆلی) ئاوی خێلنکی ئازا و کاری کوردە کە لەم ناوچە دا ژیاون جا بە ئاوی ئەوانەو ئەم مەلەبەندە ئاو نراوه، بەلام ئیستایشکی دو دیکۆ دەر هاتوه، دینی (دزە) کە حەشیمەتی ۲۳۰۹ کەسە و دەس زەسی بە سەر گشت دیکاندا هەیه، بە ئاوەندی ئەم دیکۆ دانراوه. سنووی (دزە) بەم جۆرە یە:

۱- لە باکورەو بە مەزرای (تاخ کەند) و دینی (کازماوا).

۲- لە باشورەو بە دینی (سندوقاوا).

۳- بە خورواو بە دینی (حوسەیناوا) و (مەیمەنداوا).

۴- لە خۆرەلانیو بە دیکۆی (چوار دۆلی خۆرەلانی) و (نوساوه).

زینگای قوروه بۆ هەمەدان لە باکوری ئەم دیکۆیە دەپەژێ، نزیکترین دینی (دزە)، (سندوقاوا) و (ئاخەتەپە) یە، هەرکام بە ماوهی ۲ کم - دورترین دینی، دینی (تەکیە سەری) یە بە ماوهی ۲۵ کم.

خەلکی کوردی دینی (دزە) زۆر ژێر و کاری و ئازا و بەغیرەتن، لە پێش ئینقلابدا سەری شیخ نشینەکانی کەنداوی (فارس) بە تایبەت (کویتی) یان دەدا، کاتی دیسان کە (شای) خایەن کوردستانی فری داوه و، هیچ کارخانەی کارزا و سەنەتییکی بۆ خەلکی هەژارە کوردستاندا دانەناوه، بۆ ئەوەی چاوی ئەو خەلکی نەبن و، لای مال و مندالیان سەری شەرم دانەخەن، چاکی مەردایەتی. لێ هەل دەکەن وە قوڵی کوردایەتی لێ هەل دەمالن و

به فهرموده‌ی قورئان (إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَأَيَّاتِي فَازْهَبُونَ)<sup>(۱)</sup> بۆ که سب و کار پشت به خودا ده‌به‌ستن و تا (کویت) و شیخ نشینه‌کانی (که‌نداوی فارس) لئی ناویستن، پاشان به ده‌ستی پز و به‌زوی سور، به‌ره و مال ده‌گه‌زینه‌وه، ولاتی لئ ئاوه‌دان ده‌که‌نه‌وه و له به‌ر و به‌زی ده‌که‌سینه‌وه.

ناوی دیکانی به‌ریزی ئه‌لف و بی به‌م جوهره‌یه:

- ۱- ئاخته‌یه: دئ کون بو به‌لام ئیستا چۆله و له لاه ده‌کیلدری.
- ۲- بزمه‌ته‌یه: دئ‌یه که له دیکوی «چار دۆلی» خوراوا می‌لبنده‌ی قوروه - له ۳۰ کم باشوری خۆره‌لاتی قوروه و ۸ کم دزه و له نیوان دیکانی: حه‌سه‌ناوا کۆنه و شه‌هابه‌دین دایه - قۆپی یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۴۲۹ - مال: ۷۷ - شینه، سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل، شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگ: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - پۆست - نه‌وت فروشی - ئاش.
- ۳- پلوسرکان: دئ‌یه که له دیکوی «چار دۆلی» خوراوا ناوچه‌ی قوروه - له ۱۵ کم باشوری خۆره‌لاتی قوروه و ۱۲ کم دزه و ۶ کم باشوری ئیسفالتی قوروه هه‌مه‌دان و له نیوان دیکانی: سه‌رکه‌ل و مه‌یه‌می سه‌ری دایه - کوستانی یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۵۲۷ - مال: ۹۹ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، توتن، میوه - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگ: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - پۆست - ده‌رمانگا - به‌رق - پۆست - به‌قالی قه‌ساوی - ئاش.
- ۴- ته‌کیه‌ی ژورو: دئ‌یه که له دیکوی «چار دۆلی» خوراوا ناوچه‌ی قوروه - له ۴۷ کم باشوری خۆره‌لاتی قوروه و ۲۵ کم دزه و له داوینی کینوی (خۆ سه‌ره) دایه - کوستانی یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۲۷۵ - مال: ۵۳ - شینه - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - زینگ: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - لوله‌که‌شی - به‌رق.

۵- ته‌کیه‌ی خوارِی: دئی‌یه که له دیکوی «چوار دلی» خوراوا ناوچه‌ی قوروه - له ۴۶ کم باشوری خوره‌لانی قوروه و ۲۴ کم دزه و له نیوان دیکانی: ته‌کیه‌ی سه‌ری و شیروان دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۳۶ - مال: ۴۳ - شینه - کورد - ناو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگوت و قوتابخانه - به‌رق.

۶- حاجیاوا‌ی سه‌یده: دئی‌یه که له دیکوی «چوار دلی» خوراوا ناوچه‌ی قوروه - له ۱۴ کم باشوری خوره‌لانی قوروه و ۱۳ کم دزه و ۳ کم باکوری نیسفالتی قوروه همه‌دان و له نیوان دیکانی: که‌مه‌ره و شوکراوادایه - قوپی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۴۷ - مال: ۴۹ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل، ترئ - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگوت و قوتابخانه - هم‌مام - پوشت - به‌رق - نه‌وت فروشی - قه‌سای - ناش.

۷- حه‌سه‌ناوا‌ی موحه‌مه‌د نه‌زه‌ر: دئی‌یه که له دیکوی «چوار دلی» خوراوا‌ی مه‌ل‌بندی قوروه - له ۳۴ کم باشوری خوره‌لانی قوروه و ۱۲ کم دزه و له نیوان دیکانی: شه‌هابه‌دین و برمه‌ته‌په دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۴۰۴ - مال: ۶۲ - سوننی و شینه - کورد - ناو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، قالیچه - زینگا: ماشین زه - مزگوت و قوتابخانه - به‌رق.

۸- حوسه‌یناوا‌ی زله‌جو: دئی‌یه که له دیکوی «چوار دلی» خوراوا ناوچه‌ی قوروه - له ۲۲ کم باشوری خوره‌لانی قوروه و ۶ کم دزه و ۷ کم باشوری نیسفالتی قوروه همه‌دان و له نیوان دیکانی: دزه و مه‌یه‌می خوارِی دایه - داوینه یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۰۴ - مال: ۳۴ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی - زینگا: ماشین زه - مزگوت و قوتابخانه - لوله‌که‌شی - پوشت - ناش - به‌قالی - به‌رق.

۹- درمه: دئی‌یه که له دیکوی «چوار دلی» خوراوا ناوچه‌ی قوروه - له ۴۶ کم باشوری خوره‌لانی قوروه و ۲۴ کم دزه و له نیوان دیکانی: قاورمه‌ده‌ره و ته‌کیه‌ی خوارِی دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۰۰ - مال: ۲۲ - سوننی، شینه -

کورد - ناو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلنه - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتا‌بخانه - به‌رق.

۱۰ - دزه: دینی ناوه‌ندی دیکوی «چوار دۆلی» خوراوا ناوچه‌ی قوروه - له ۲۲ کم باشوری خوره‌لانی قوروه و له نیوان دیکانی: تازاوا و سندوقاوا و ۶ کم شه‌قامی قیره‌تاو دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیش‌توان: ۲۳۰۹ - مال: ۴۴۴ - سوننی و شیعه - کورد - ناو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلنه - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، قالیچه - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتا‌بخانه - به‌رق.

۱۱ - زه‌زینه: دئی‌یه که له دیکوی «چوار دۆلی» خوراوا ناوچه‌ی قوروه - له ۳۴ کم باشوری خوره‌لانی قوروه و ۱۲ کم دزه و له نیوان دیکانی: مه‌یمه‌ناوا و گه‌لالی دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیش‌توان: ۵۹۹ - مال: ۱۰۲ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، میوه، دانه‌ویلنه، توتن - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتا‌بخانه - به‌رق.

۱۲ - سه‌رکه‌ل: دئی‌یه که له دیکوی «چوار دۆلی» خوراوا ناوچه‌ی قوروه - له ۲۱ کم باشوری خوره‌لانی قوروه و ۱۲ کم دزه و له نیوان دیکانی: پلوسرکان مه‌یمه‌یه‌می سه‌ری دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیش‌توان: ۲۸۶ - مال: ۴۶ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلنه، توتن، تزه‌کاری - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتا‌بخانه - به‌رق.

۱۳ - سیاه‌گله: دئی‌یه که له دیکوی «چوار دۆلی» خوراوا ناوچه‌ی قوروه - له ۳۷ کم باشوری خوره‌لانی قوروه و ۱۵ کم دزه و له نیوان دیکانی: مه‌لا وه‌لی و ناھوته‌په له ناوچه‌ی (ئه‌سه‌دئاباد) و له سنوری قوروه ئه‌سه‌تاباد دایه - سارده سیره - به‌لام نیستا چۆله و له‌لاوه ده‌کیلدری.

۱۴ - سوته‌په: دئی‌یه که له دیکوی «چوار دۆلی» خوراوا ناوچه‌ی قوروه - له ۳۳ کم باشوری خوره‌لانی قوروه و ۱۰ کم خوراوا شه‌قامی قوروه به‌همه‌مدان و ۱۱ کم دزه و له نیوان دیکانی: سیاگله و شه‌هابه‌ددین دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیش‌توان: ۸۷۰ - مال: ۱۳۰ - سوننی، شیعه - کورد - ناو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، داونه‌ویلنه، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا:

ماشین زهه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۵- سه‌ندوقاوا: دئی‌یه که له دیکوی «چار دۆلی» خوراوا ناوچه‌ی قوروه - له ۲۶ کم باشوری خۆره‌لآتی قوروه و ۴ کم دزه و له نیوان دیکانی: دزه و برمه‌ته‌په دایه - قۆپی‌یه - سارده سیره - دانیشتون: ۱۱۷۹ - مال: ۱۹۲ - سوننی، شیعه - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، قالیچه - زیگا: ماشین زهه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۶- شوکراوا‌ی مه‌یه‌هم: دئی‌یه که له دیکوی «چار دۆلی» خوراوا ناوچه‌ی قوروه - له ۲۲ کم باشوری خۆره‌لآتی قوروه و ۱۲ کم دزه و له نیوان دیکانی: وه‌لی و مه‌یه‌می خوارئ دایه - قۆپی‌یه - سارده سیره - دانیشتون: ۱۳۸ - مال: ۲۶ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زیگا: ماشین زهه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۷- شه‌هابه‌دین: دئی‌یه که له دیکوی «چار دۆلی» خوراوا ناوچه‌ی قوروه - له ۳۰ کم باشوری خۆره‌لآتی قوروه و ۹ کم خوارئ شه‌قامی قوروه - هه‌مه‌دان و ۸ کم دزه و له نیوان دیکانی: سوته‌په و برمه‌ته‌په دایه - قۆپی‌یه - سارده سیره - دانیشتون: ۴۴۰ - مال: ۶۳ - سوننی، شیعه - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، قالیچه - زیگا: ماشین زهه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۸- شیروانه: دئی‌یه که له دیکوی «چار دۆلی» خوراوا ناوچه‌ی قوروه - له ۴۳ کم باشوری خۆره‌لآتی قوروه و ۲۱ کم دزه و له نیوان دیکانی: ته‌کیه خوارئ و گه‌لالی دایه - کویستانی‌یه - سارده سیره - دانیشتون: ۷۱۸ - مال: ۱۳۱ - سوننی، شیعه - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زیگا: ماشین زهه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۹- قوغان تازه: دئی‌یه که له دیکوی «چار دۆلی» خوراوا ناوچه‌ی قوروه - له ۲۳ کم باشوری خۆره‌لآتی قوروه و ۹ کم دزه و له نیوان دیکانی: پلوسرکان و زله‌جو دایه - کویستانی‌یه - سارده سیره - دانیشتون: ۱۴۷ - مال: ۲۵ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، قالیچه - زیگا: ماشین زهه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۲۰- قاورمه ده ره: دئییه که له دیکوی «چار دولی» خوراوا ناوچهی قورو - له ۴۵ کم باشوری خوره لاتی قورو و ۲۳ کم دزه و له نیوان دیکانی: درمه و و شیروانه دایه - کویستانییه - سارده سیره - دانیشتوان: ۴۳۰ - مال: ۸۵ - شیعه - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زیگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - بهرق.

۲۱- قه لای جافرخان: دئی کۆن بوه که له دیکوی «چار دولی» خوراوا ناوچهی قورو - له ۲۶ کم باشوری خوره لاتی قورو و ۱۳ کم دزه دایه به لام نیستا چوله و له لاره ده کیلدری.

۲۲- که مره: دئییه که له دیکوی «چار دولی» خوراوا ناوچهی قورو - له ۱۷ کم باشوری خوره لاتی قورو و ۹ کم دزه و له نیوان دیکانی: زهنگاوا و تازاوا و له ۴۰ کم باکوری شاری تهسه داوا و ۱ کم باکوری نیسفالیتی قورو - هه مه دان دایه - قۆپییه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۴۰ - مال: ۴۳ - شیعه - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه و یله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری - دهسکردی ژنان: قالی، قالیچه - زیگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - بهرق.

۲۳- گهرمخانی: دئییه که له دیکوی «چار دولی» خوراوا ناوچهی قورو - له ۲۷ کم باشوری خوره لاتی قورو و ۵ کم دزه و له نیوان دیکانی: زه زینه و مهیمه نه تاوا دایه - داوینهیه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۹۹ - مال: ۳۸ - سوننی، شیعه - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه و یله، سپیایی، ترئ، میوه - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زیگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه بهرق.

۲۴- گه لالی: دئییه که له دیکوی «چار دولی» خوراوا ناوچهی قورو - له ۴۰ کم باشوری خوره لاتی قورو و ۱۸ کم دزه و له نیوان دیکانی: شیروانه و شه هابه دین دایه - کویستانییه - سارده سیره - دانیشتوان: ۷۷۰ - مال: ۱۳۶ - شیعه - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه و یله، سپیایی، توتن - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زیگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - بهرق.

۲۵- مه یه می خوارتی: دئییه که له دیکوی «چار دولی» خوراوا ناوچهی قورو - له ۲۴ کم باشوری خوره لاتی قورو و ۸ کم دزه و له نیوان دیکانی: مه یه می سهری و زله جو دایه - کویستانییه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۳۰۶ - مال: ۲۱۳ - سوننی

- کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، میوه - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، گلیم - زینگ: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۲۶- مه‌یه‌می سه‌رئ: دئی‌یه که له دیکۆی «چوار دۆلی» خوراوا ناوچهی قوروو - له ۲۸ کم باشوری خۆره‌لاتی قوروو و ۱۲ کم دزه و له نیوان دیکانی: مه‌یه‌می خورایی و وه‌لی دایه - کوستانی‌یه - سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۸۱۷ - مال: ۱۵۹ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، گلیم - زینگ: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۲۷- مه‌جیداوا ئه‌رده‌لان: دئی‌یه که له دیکۆی «چوار دۆلی» خوراوا ناوچهی قوروو - له ۳۷ کم باشوری خۆره‌لاتی قوروو و ۱۷ کم دزه‌دایه - سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۶ - مال: ۲ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی - زینگ: ماشین زه.

۲۸- مه‌یمه‌نه‌تاوا: دئی‌یه که له دیکۆی «چوار دۆلی» خوراوا ناوچهی قوروو - له ۲۵ کم باشوری خۆره‌لاتی قوروو و ۶ کم دزه و له نیوان دیکانی: زله‌جۆ و گهرمخانی دایه - داوینه‌یه - سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۲۴۵ - مال: ۳۸ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو و چۆم - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، گلیم - زینگ: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۲۹- مه‌جیداوا: دئی‌یه که له دیکۆی «چوار دۆلی» خوراوا ناوچهی قوروو - له ۳۷ کم باشوری خۆره‌لاتی قوروو و ۱۷ کم دزه و له نیوان دیکانی: نیعه‌تاوا و داوینی کویستانه‌کانی چین به‌گ و پیرسوله‌یمان دایه - کوستانی‌یه - سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۱۴ - مال: ۳ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، گلیم - زینگ: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۳۰- نازماوا: دئی‌یه که له دیکۆی «چوار دۆلی» خوراوا ناوچهی قوروو - له ۱۶ کم باشوری خۆره‌لاتی قوروو و ۶ کم دزه - دایه - - - دانیش‌توان: ۵۳۷ - مال: ۱۰۱ - - - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - زینگ: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.



- ۳۱- نیعمه‌تاوا: دئی‌یه که له دیکۆی «چوار دۆلی» خوراوا ناوچهی قوروه - له ۳۵ کم باشوری خوره‌لاتی قوروه و ۱۵ کم دزه و له نیوان دیکانی: مه‌جیداوا و ولیاوا دایه - کویستانی‌یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۲۲ - مال: ۳۷ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو و چۆم - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.
- ۳۲- وه‌لیاوا: دئی‌یه که له دیکۆی «چوار دۆلی» خوراوا ناوچهی قوروه - له ۳۴ کم باشوری خوره‌لاتی قوروه و ۱۴ کم دزه و له نیوان دیکانی: نیعمه‌تاوا و شوکراوا دایه - کویستانی‌یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۶۸ - مال: ۳۰ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، قالیچه - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

دلبران<sup>(۱)</sup>

دیکۆ دلبران له خۆره‌لات و باکوری خۆره‌لاتی قوروه دایه و له ۱۴ دئ و ۱ شویتی تاییهت پینکها توه، ژوبه‌ره‌که‌ی ۳۴۳ ک - ی چوار گۆشه‌یه، هه‌شیمه‌تی ۱۷۸۴۴ که‌سه، یانی له هه‌ر کم - یکی چوار گۆشه‌دا ۵۲ که‌س نیشته‌جێیه و دینی «دلبران» به‌ ناوه‌ندی ئەم دیکۆ دانراوه، که‌ ناوی دیکۆ که، له ناوی ئەم دئ گیراوه‌ته‌وه. سنوری دیکۆی دلبران به‌م جۆره‌یه:

۱- له باکوره‌وه به‌ دیکۆکانی (قس‌لان) و پارێزگای (هه‌مه‌دان).

۲- له باشوره‌وه به‌ دیکۆکانی (به‌ده‌ر) و هه‌ر دو (چوار دۆلی).

۳- له خۆراواوه به‌ دیکۆی قس‌لان و شاری قوروه.

۴- له خۆره‌لاته‌وه به‌ پارێزگای (هه‌مه‌دان) وه‌ه نوساوه.

دیاره «دلبر» یا «دولبر» له کوردیدا یانی دلفین به‌ خۆشه‌ویستی ده‌وتری که‌ دلی خۆشه‌ویسته‌که‌ی تری زفاندبێ، جا چۆن ئەم شوینه زه‌نگینه، وه‌وی سه‌رزه‌وینه، دلی نه‌ویج نه‌ویندارانی جوانی و پاکی بردوه، به‌ره‌می خۆشی و خۆشه‌ختی بۆ که‌له‌که‌ی ویسته، به‌ (دلبران) ناوی ده‌رچوه. سنوری دینی (دلبران) به‌م جۆره‌یه:

۱- له باکوره‌وه به‌ دینی باوه‌گوزگوز - توغانی باوه‌گوزگوز و مالوجه.

۲- له باشوره‌وه به‌ دیکانی قوچاخ و مه‌جین.

۳- له خۆراواوه به‌ دیکانی خریله و شینگ هیدر.

۴- له خۆره‌لاته‌وه به‌ دینی باغ‌لوجه و پارێزگای هه‌مه‌دان وه‌ه نوساوه.

له شه‌قامی قوروه بۆ هه‌مه‌دان تا دینی دلبران به‌ درێژی ۷ ک ئیسفالت کراوه‌به‌ تازه‌یی ده‌وله‌ت بۆیاری داوه که‌ له دیکۆی (دلبران) دا (کارخانه‌ی) ئاسن تواننه‌وه (دوب آهن) دانی. به‌م شیوه له خوام گه‌ره‌که، هه‌موه‌یز و هه‌ره‌که هه‌وزه‌به‌دا به‌ لاوه‌کان، له دئ گولان و دلبران - قوروه‌ی سه‌رتۆپی کوردستان، تا بۆ ئاوه‌دانی و پینشکه‌وتی نیشتمان، تینیکۆشن و به‌ دنیای به‌سه‌لمینن، که‌ زه‌وزه‌وه‌ی ژیا‌نی خه‌لکی کوردی ئەم ناوچه، به‌ خویتدن و به‌ کار و بیر، به‌ لاوانی دلسۆز و ژیر، به‌ مینشک و زا، به‌ ده‌ست و ده‌م، به‌ هه‌ست و هه‌یزه‌ پینوس و

۱- دلوه‌ران: ناوی شاعیره‌یکی گه‌وره‌ی کوردی خه‌لکی ئەم دیکۆیه که‌ نازناوی خۆی بۆ بیره‌وه‌ری<sup>له</sup> ناوی خۆشی ئەم دیکۆ گرتوه‌ته‌وه. (نوسه‌ر)

قه‌لهم: یز داها تویه کی زوشن و بهشکو، له خۆل و گه‌زانه. یانه‌ی کار و تینکوشانه‌کانی گه‌وه‌ره چالی ده‌غل و دانه، به کورد و تورک به دو قولی، فزیی دهن کرازی کولولی، هدر دو چون به کن هه‌ژان، خه‌لکی ئەم لاو لای به‌هارن.  
ناوی دینکانی به ریزی ئەلف و بی به‌م جوهره‌یه:

۱- ئیمامزاه حوسه‌ین: شه‌خسینکه له نزیککی دینی خزیله دایه.

۲- باوه گوژگوژ: دئی‌یه که له دینکۆی «دولبه‌ران»ی ناوچه‌ی قوروه - له ۳۰ کم باکوری خۆره‌لاتی قوروه و ۱۰ کم دولبه‌ران و له نیوان دینکانی: توغان و شاجی چایی قسلاڤ دایه - قوپی یه - سارده سیزه - دانیش‌توان: ۲۳۶ - مال: ۳۹ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - زینگ: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - پۆست - لوله‌کشی - به‌رق - ئاش.

۳- باغلوجه: دئی‌یه که له دینکۆی «دولبه‌ران»ی ناوچه‌ی قوروه - له ۲۳ کم باکوری خۆره‌لاتی قوروه و ۳ کم دولبه‌ران و له نیوان دینکانی: دولبه‌ران و نه‌ی به‌ند دایه - کویستانی یه - سارده سیزه - دانیش‌توان: ۴۳۶ - مال: ۶۸ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، قالیچه - زینگ: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - پۆست - لوله‌کشی - به‌رق - به‌قالی - ئاش.

۴- خزیله: دئی‌یه که له دینکۆی «دولبه‌ران»ی ناوچه‌ی قوروه - له ۱۰ کم باکوری خۆره‌لاتی قوروه و ۱۰ کم دولبه‌ران و له نیوان دینکانی: شیخ جافر و مه‌جین و دیوزه‌ند دایه - ته‌پۆلکه‌یی یه - سارده سیزه - دانیش‌توان: ۸۳۵ - مال: ۱۳۹ - شیعه - کورد، تورک - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگ: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - پۆست - فروشگای هاویاری - نه‌وت فروشی - قه‌ساوی - ئاش - به‌رق.

۵- دلبه‌ران: دینی ناوه‌ندی دینکۆی «دولبه‌ران»ی ناوچه‌ی قوروه‌یه و له ۲۰ کم باکوری خۆره‌لاتی قوروه و له نیوان دینکانی: توغان و باغلوجه دایه - ته‌پۆلکه‌یی یه - سارده سیزه - دانیش‌توان: ۵۲۷۳ - مال: ۸۵۶ - کورد، تورک - سوننی، شیعه - ئاو: له کانیاو

- به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، ترئ - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - ده‌سکردی  
ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زیگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی و  
زانومایی - پاسگا - همه‌م - دهرمانگا - پزست - ته‌له‌فون - لوله‌کشی - به‌رق - دارتاشی -  
فرشگای هاویاری - نه‌وت فروشی - به‌قالی - قه‌ساوی - ته‌عمیرگای ماشین - ناسنگه‌ری -  
ناش.

۶- دیوزه‌ند: دئی‌یه که له دیکوی «دولبه‌ران»ی ناوچه‌ی قورو - له ۵ کم خوره‌لاتی  
قورو و ۱۵ کم دولبه‌ران دایه - قوپی یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۱۴۳۹ - مال: ۱۶۲ -  
شیعه - کورد، تورک - ناو: له کانیاو و کاریز - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل:  
کشت و کال و ناژهل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زیگا: ماشین زه -  
مزگه‌وت و قوتابخانه - همه‌م - پزست - فرشگای هاویاری - به‌رق - نه‌وت فروشی -  
به‌قالی - قه‌ساوی - ناش.

۷- شوکراوا: دئی‌یه که له دیکوی «دولبه‌ران»ی ناوچه‌ی قورو - له ۱۳ کم  
خوره‌لاتی قورو و ۲۰ کم دولبه‌ران و له نیوان دیکانی: قاسماوا و حاجیاوا دایه - قوپی  
یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۹۳۸ - مال: ۱۲۳ - شیعه - کورد، تورک - ناو: له کانیاو -  
به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، ترئ، میوه، چنارستان - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری  
- ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زیگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - مامانی  
- همه‌م - دهرمانگا - به‌قالی - به‌رق - فرشگای هاویاری - نه‌وت فروشی - قه‌ساوی.

۸- شیخ‌جه‌عفر: دئی‌یه که له دیکوی «دولبه‌ران»ی ناوچه‌ی قورو - له ۹ کم  
باکوری خوره‌لاتی قورو و له ۱۴ کم دولبه‌ران و له نیوان دیکانی: نه‌میناوا، خزیه دایه -  
قوپی یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۱۳۱۹ - مال: ۲۰۵ - شیعه - تورک - ناو: له کانیاو -  
به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، ترئ - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - ده‌سکردی  
ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زیگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - همه‌م - دهرمانگا -  
پزست - لوله‌کشی - به‌رق - فرشگای هاویاری - قه‌ساوی - ناش.

۹- توغانی باوه‌گوز‌گوز: دئی‌یه که له دیکوی «دولبه‌ران»ی ناوچه‌ی قورو - له  
۲۴ کم باکوری خوره‌لاتی قورو و ۴ کم دولبه‌ران و له نیوان دیکانی: باوه‌گوز‌گوز و  
دولبه‌ران دایه - ته‌پژلکه‌یی یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۸۴۱ - مال: ۱۳۳ - شیعه -  
کورد (عه‌بدولمه‌له‌کی) - ناو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و

کال و ئاژه‌ل‌داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین ره - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - پۆست - لوله‌که‌شی - به‌رق - فروشگای هاویاری - نه‌وت فروشی - به‌قالی - قه‌ساوی - ناش.

۱۰- قزله‌جه‌که‌ند: دئی‌یه‌که‌له‌ دینکۆی «دولبه‌ران»ی ناوچه‌ی قورو - له‌ ۳۲ کم باکوری خۆره‌لاتی قورو و ۱۲ کم دولبه‌ران و له‌ نیوان دیکانی: مالوجه و باوه‌گوزگوز دایه - ته‌پۆلکه‌یی یه - سارده‌ سیره - دانیشتوان: ۱۲۲۰ - مال: ۲۱۷ - شیعه - تورک - ئاو: له‌ کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، ترئ - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین ره - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - پۆست - لوله‌که‌شی - به‌رق - فروشگای هاویاری - نه‌وت فروشی - قه‌ساوی - ئاسنگه‌ری - ناش.

۱۱- قۆچاخ: دئی‌یه‌که‌له‌ دینکۆی «دولبه‌ران»ی ناوچه‌ی قورو له‌ ۳۵ کم باکوری خۆره‌لاتی قورو و ۷ کم دولبه‌ران و له‌ نیوان دیکانی: نه‌ی‌به‌ند و باغلوچه و جوداقیه دایه - کونیستانی یه - سارده‌ سیره - دانیشتوان: ۷۹۱ - مال: ۱۳۱ - شیعه - تورک - ئاو: له‌ کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین ره - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - ده‌رمانگا - لوله‌که‌شی - به‌رق - فروشگای هاویاری - نه‌وت فروشی - ئاسنگه‌ری - ناش.

۱۲- قاسماوا: دئی‌یه‌که‌له‌ دینکۆی «دولبه‌ران»ی ناوچه‌ی قورو - له‌ ۱۶ کم خۆره‌لاتی قورو و ۱۸ کم دولبه‌ران و له‌ نیوان دیکانی: مه‌جین و شکواوا و دیوزه‌ند دایه - قۆپی یه - سارده‌ سیره - دانیشتوان: ۳۰۴ - مال: ۴۵ - شیعه - تورک - ئاو: له‌ کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، سپیایی، میوه - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین ره - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - پۆست - به‌رق - به‌قالی.

۱۳- مالوجه: دئی‌یه‌که‌له‌ دینکۆی «دولبه‌ران»ی ناوچه‌ی قورو - له‌ ۳۰ کم باکوری خۆره‌لاتی قورو و ۱۰ کم دولبه‌ران و له‌ نیوان دیکانی: دولبه‌ران و قزله‌جه‌که‌ند دایه - ته‌پۆلکه‌ یه - سارده‌ سیره - دانیشتوان: ۳۲۸۲ - مال: ۵۳۴ - شیعه - تورک - ئاو: له‌ کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، ترئ، میوه - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین ره - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - ده‌رمانگا - ته‌له‌فون - لوله‌که‌شی - به‌رق - دارتاشی - فروشگای هاویاری - نه‌وت فروشی -

به‌قالی - قه‌ساوی - ئاسنگه‌ری - ئاش.

۱۴- مه‌جین: دئی‌یه که له دیکۆی «دولبه‌ران»ی ناوچه‌ی قوروه له ۱۵ کم خۆره‌لاتی قوروه و ۱۰ کم دولبه‌ران و له نیوان دیکانی: خزیله و زه‌نگاوا و حاجیاوا دایه - کوستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۳۷۶ - مال: ۶۴ - شیعه - تورک - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، قالیچه، مه‌وج - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق - به‌قالی.

۱۵- نه‌ی به‌ند: دئی‌یه که له دیکۆی «دولبه‌ران»ی ناوچه‌ی قوروه له ۳۷ کم باکوری خۆره‌لاتی قوروه و ۹ کم دولبه‌ران و له نیوان دیکانی: باغلوجه و به‌هارلو دایه - کوستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۵۵۴ - مال: ۹۱ - شیعه - تورک - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، قالیچه - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - پۆست - به‌رق - به‌قالی - ئاش.

## دیکوی دئی گولان

دیکۆ ده‌رویه‌ری شاری «دئی گولان» له ۲۰ دئی و چهند شوئینی تایبەت پینکها‌توه و له خۆره‌لاتی قورو‌ده‌دا هه‌لکه‌وتوه، ژویه‌ره‌کی ۲۹۵ ک - ی چوار گۆشه‌یه، هه‌شیمه‌تی ۸۵۷۰ که‌سه، یانی له هه‌ر کم - یکی چوار گۆشه‌دا ۲۹ که‌س نیسته‌جێ‌یه و دێی «هه‌سه‌ناوا» به‌ ناوندی دانراوه. سنوری ئەم دیکۆیه به‌م جۆره‌یه:

۱- له با‌کوره‌وه به‌ دیکۆکانی (له‌یلاخی با‌کوری) و (له‌ک).

۲- له باشوره‌وه به‌ دیکۆی (له‌یلاخی باشوری).

۳- له خۆراواوه به‌ دیکۆی (قوزو‌چا).

۴- له خۆره‌لاته‌وه به‌ دیکۆی (په‌نجه‌عه‌لی) یه‌وه‌ نوساو.

دیاری شاری «دئی گولان» ناوندی به‌شی له‌یلاخ و له چوار چینه‌ی ئەم دیکۆ دایه. دئی گولان:

۱- له دو‌وشه‌ی (دئی) و (گولان) تیکه‌ له، یانی دینی خاوه‌ن گول، چۆن خاکی ئەم شوینه به‌ تایبەت له به‌هاراندا به‌ گۆل و گژه و گیای زه‌نگا و زه‌نگ ده‌غه‌ملی و ژوانگایه‌کی دێزقین و تماشایی وه‌ها به‌ دئی دین، که به‌ زمانی هێ زمانی ئینسان ده‌دوین، هه‌ست و نه‌وین و وێژدانی ده‌بزوین و چاوی دلی ده‌کاته‌وه، خوای به‌ ژه‌حم و به‌زه‌یی و به‌یر ده‌خاته‌وه، ئەم دییان ناو نه‌وه (دئی گولان) که به‌ره‌ به‌ره (گولان) بووه‌ته (گولان).

۲- وه‌ک وتراوه (۱۵۰۰) سال له‌وه پینش ئەم شوینه تایبەتی که‌سانی به‌وه‌ که (گول) بوون، به‌م هۆیه‌وه‌ ناوی (دئی گولان)ی به‌ سه‌را به‌راوه (خوا زاناتر).

۳- له دو‌وشه‌ی (دئی) و (که‌ل) تیکه‌ل هێ: یانی دینی که‌له‌ پیاوان، چون ئەم شوینه پیاوی مه‌زن و ده‌م زاست و به‌ غیره‌ت، دورستیان کردوه و لینی ژیاوان، پیاوان و توه (دئی که‌لان) به‌ره به‌ره بووه‌ته (دئی گولان).

دینی (هه‌سه‌ناوا) که له سه‌ر شه‌قامی ئیسفالتی (سهنه) به‌و (دئی گولان) دایه و با‌شتر ده‌توانی به‌ دیکانی ده‌رویه‌ری زا‌هگا، به‌ ناوه‌ندی ئەم دیکۆ دانراوه، سنور ئەم د مێ به‌م جۆره‌یه:

۱- له با‌کوره‌وه به‌ دینی (تاوباریک).

۲- له باشوره‌وه به‌ دیکانی (سه‌عه‌داوا) و (تویه‌ره‌ زی).

۳- له خورواووه به شاری (دی گولان).

۴- له خوره لاتوه به دینی تهمهز قولی - (تههاسب قولی) <sup>وه</sup>یه نوساوه.

دینی ههسه ناوا تا (دی گولان) ک و تا (قوروه) ۳۵ کم - ه، نزیکترین دی به (ههسه ناوا) (سه عیداوایه) به ماوهی ۴ کم دورترین دینش (یای تههمره) به ماوهی ۳۰ کله زمانی خه لکی نهم دیکویه کوردی یه و مهزه بیان شافییی یه.  
ناوی دیکانی به ریزی ئه لف و بن بهم جوهره یه:

۱- ئاشه جو (آسیاب جوب): دی یه که له دیکوی «ههومه دی دینگولان» ی ناوچه‌ی قوروه، له ۳۵ کم باکوری خوراوای قوروه و ۱۶ کم ههسه ناوا و له نیوان دیکانی: ئهرزه‌ند و تهحه داوا دایه - دهشتایی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۲۵۴ - مال: ۳۵ - سوننی - کورد - ئاو: له چۆمی ئهرزه‌ند - بهرهم: دهغل، دانه‌ویلله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زیگا: ماشین زه و - مزگه‌وت و قوتابخانه - همام - به قالی - ئاسنگه‌ری - ئاش - بهرق.

۲- ئهرزه‌ند: دی یه که له دیکوی «ههومه دی دینگولان» ی ناوچه‌ی قوروه، له ۲۳ کم باکوری خوراوای قوروه و ۱۴ کم ههسه ناوا و له نیوان دیکانی: ئاشه جو و عه‌باس جو دایه - قۆپی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۴۶۷ - مال: ۸۷ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه‌ویلله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زیگا: ماشین زه و - مزگه‌وت و قوتابخانه - بهرق.

۳- ئاوباریک: دی یه که له دیکوی «ههومه دی دینگولان» ی ناوچه‌ی قوروه، له ۴۴ کم باکوری خوراوای قوروه و ۱۰ کم ههسه ناوا و له نیوان دیکانی: ههسه ناوا و ئهرزه‌ند دایه - دهشتایی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۴۹۳ - مال: ۸۷ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه‌ویلله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زیگا: ماشین زه و - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌که کشی - فروشگای هاریاری - نه‌وت فروشی - به قالی - بهرق.

۴- بای ته‌مر: دی یه که له دیکوی «ههومه دی دینگولان» ی ناوچه‌ی قوروه، له ۴۵ کم باکوری خوراوای قوروه و ۳ کم ههسه ناوا و له نیوان دیکانی: عه‌لیاوا و کچی کوردوده‌لک دایه - قۆپی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۷۲۸ - مال: ۱۱۹ - سوننی - کورد - ئاو: له



کانیاو و چۆمی نهرزەند - بەرهم: دەغل، دانەوێله، سپیایی و توتن - شوغل: کشت و کال و نازەل داری - دەسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زەو - مزگەوت و قوتابخانە - لوله که کشی - نهوت فروشی - بەقالی - بەرق.

۵- تەلوار: دئی یه که له دیکۆی «حهومەدی دینگولان»ی ناوچهی قورو، له ۵۵ کم باکوری خوراوی قورو و ۱۷ کم حەسەناوا و له نیوان دیکانی: بەگەجان و دئی زەشید دایه - قۆپی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۵۲۳ - مال: ۹۰ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بەرهم: دەغل، دانەوێله - شوغل: کشت و کال و نازەل داری - دەسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زەو - مزگەوت و قوتابخانە - لوله که کشی - ناش.

۶- توبەرە ژێژ: دئی یه که له دیکۆی «حهومەدی دینگولان»ی ناوچهی قورو، له ۲۹ کم باکوری خوراوی قورو و ۱۰ کم حەسەناوا و له نیوان دیکانی: عەلیاوی موسیر و تەهەماسب قولی دایه - گوزایی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۳۶۸ - مال: ۶۹ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بەرهم: دەغل، دانەوێله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و نازەل داری - دەسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زەو - مزگەوت و قوتابخانە - لوله که کشی - بەرق - دارتاشی - قەساوی - ناش.

۷- تازاواي تەهەماسب قولی: دئی یه که له دیکۆی «حهومەدی دینگولان»ی ناوچهی قورو، له ۲۵ کم باکوری خوراوی قورو و ۶ کم حەسەناوا و له نیوان دیکانی: دینگولان و چراغاوا دایه - دوايته یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۸۲ - مال: ۳۱ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو و چۆم - بەرهم: دەغل، دانەوێله - شوغل: کشت و کال و نازەل داری - دەسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، قالی - زینگا: ماشین زەو - مزگەوت و قوتابخانە بەرق.

۸- چەشمە دینگولان: دئی کۆن بوە بەلام ئیستا چۆله و له لاوه دەکیلدري.

۹- چەشمە بەردە زەشه (سنگ سیاہ): دئی کۆن بوە بەلام ئیستا چۆله و له لاوه دەکیلدري.

۱۰- حاجیاوا: دئی کۆن بوە بەلام ئیستا چۆله له لاوه دەکیلدري.

۱۱- حاجی پەموق: دئی یه که له دیکۆی «حهومەدی دینگولان»ی ناوچهی قورو، له ۵۱ کم باکوری خوراوی قورو و ۱۷ کم حەسەناوا و له نیوان دیکانی: شەعبانی و کروه‌ندان دایه - قۆپی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۵۸۳ - مال: ۹۵ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بەرهم: دەغل، دانەوێله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و نازەل داری -

دهسکردی ژنان: قالپچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - لوله کهشی - ناش - بهرق.

۱۲ - حوسه یینی: دئییه که له دیکوی «حهومهی دینگولان»ی ناوچهی قورو، له ۴۳ کم باکوری خوراوی قورو و ۹ کم حهسه ناوا و له نیوان دیکانی: دینگولان و دئی زهشید دایه - قوپی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۴۹۵ - مال: ۹۲ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری - دهسکردی ژنان: قالپچه، مەوج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - حه مام - نهوت فروشی - بهقالی - ناش - بهرق.

۱۳ - حهسه ناوا: دئییه که له دیکوی «حهومهی دینگولان»ی ناوچهی قورو، له ۳۴ کم باکوری خوراوی قورو و له نیوان دیکانی: سه عیداوا و ئاوباریک دایه - قوپی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۲۹۴ - مال: ۴۹ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه ویله، توتن، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری - دهسکردی ژنان: قالپچه، مەوج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - حه مام - نهوت فروشی - بهقالی لوله کهشی - بهرق - فروشگای هاویاری - چایخانه - ناش.

۱۴ - ده له ک: دئییه که له دیکوی «حهومهی دینگولان»ی ناوچهی قورو، له ۳۷ کم باکوری خوراوی قورو و ۱۸ کم حهسه ناوا و له نیوان دیکانی: سوره جو و بای تهمر دایه - قوپی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۳۵۳ - مال: ۶۱ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، توتن - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری - دهسکردی ژنان: قالپچه، مەوج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - فروشگای هاویاری - نهوت فروشی - بهرق.

۱۵ - دی زهشید: دئییه که له دیکوی «حهومهی دینگولان»ی ناوچهی قورو، له ۵۱ کم باکوری خوراوی قورو و ۱۷ کم حهسه ناوا و له نیوان دیکانی: تهلوار، حاجی بهموق و حوسه یینی دایه - قوپی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۲۹۹ - مال: ۵۵ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری - دهسکردی ژنان: قالپچه، مەوج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - بهرق.

۱۶ - سوره جو: دئییه که له دیکوی «حهومهی دینگولان»ی ناوچهی قورو، له ۳۷ کم باکوری خوراوی قورو و ۱۸ کم حهسه ناوا و له نیوان دیکانی: قاضی جو و

ته همه داوا دایه - گوزایی یه - سارده سیزه - دانیشتوان: ۲۴۳ - مال: ۳۸ - سوننی - کورد -  
 ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه وینله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری -  
 دهسکردی ژنان: قالیچه، مهوج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - همام -  
 لوله‌کشی - به‌قالی.

۱۷ - سه‌عیداوا: دئی‌یه که له دیکوی «همومی دینگولان» ی ناوچهی قورو، له ۳۸  
 کم باکوری خوراوی قورو و ۴ کم هسه‌ناوا و له نیوان دیکانی: هسه‌ناوا و مهجیداوا  
 دایه - گوزایی یه - سارده سیزه - دانیشتوان: ۲۴۴ - مال: ۴۵ - سوننی - کورد - ئاو: له  
 کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه وینله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - دهسکردی  
 ژنان: قالیچه، مهوج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - همام - لوله‌کشی -  
 به‌قالی - ئاش - به‌رق.

۱۸ - ته‌هماسب قولی: دئی‌یه که له دیکوی «همومی دینگولان» ی ناوچهی قورو،  
 له ۱۵ کم باکوری خوراوی قورو و ۶ کم هسه‌ناوا و له نیوان دیکانی: توبره زیز و  
 عه‌باس جودایه - قویی یه - سارده سیزه - دانیشتوان: ۳۲۷ - مال: ۶۱ - سوننی - کورد -  
 ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه وینله، سپیایی، توتن - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری  
 - دهسکردی ژنان: قالیچه، مهوج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - چایخانه  
 - لوله‌کشی - به‌رق.

۱۹ - عه‌لیاوا ی مو شیر: دئی‌یه که له دیکوی «همومی دینگولان» ی ناوچهی قورو،  
 له ۳۱ کم باکوری خوراوی قورو و ۱۲ کم هسه‌ناوا و له نیوان دیکانی: توبره زیز و  
 جه‌وانمه‌رداوا دایه - قویی یه - سارده سیزه - دانیشتوان: ۵۳۲ - مال: ۹۶ - سوننی - کورد -  
 ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه وینله، چنارستان - شوغل: کشت و کال و  
 ئاژه‌ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، مهوج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و  
 قوتابخانه - همام - لوله‌کشی - به‌رق - به‌قالی - ئاش.

۲۰ - عه‌باس جو: دئی‌یه که له دیکوی «همومی دینگولان» ی ناوچهی قورو، له ۲۶  
 کم باکوری خوراوی قورو و ۷ کم هسه‌ناوا و له نیوان دیکانی: ته‌هماسب قولی و  
 ناسراوا دایه - دواتنه یه - سارده سیزه - دانیشتوان: ۵۲۸ - مال: ۸۹ - سوننی - کورد - ئاو:  
 له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه وینله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری -  
 دهسکردی ژنان: قالیچه، مهوج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - همام -

پۆست - به‌قالی - چایخانه - ئاش - به‌رق.

۲۱- قاضی جو: دئییه که له دیکوی «حه‌ومه‌ی دینگولان» ی ناوچه‌ی قوروه، له ۲۷ کم باکوری خوراوی قوروه و ۸ کم هسه‌ناوا و له نیوان دیکانی: سورخه جو و فه‌خراوا دایه - گوزایی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۳۲۸ - مال: ۵۵ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو چۆمی ئه‌رزهند - به‌رهه‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلنه - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌که‌شی - به‌قالی - به‌رق.

۲۲- قه‌لای ئه‌حه‌م‌داوا (ئه‌عزم خان): دئی کون‌ه‌وه

۲۳- کاروه‌ندان: دئییه که له دیکوی «حه‌ومه‌ی دینگولان» ی ناوچه‌ی قوروه، له ۴۶ کم باکوری خوراوی قوروه و ۱۲ کم هسه‌ناوا و له نیوان دیکانی: حاجی به‌موق دینگولان دایه - قۆپی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۱۱۶ - مال: ۱۹۹ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهه‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلنه - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - فروشگای هاویاری - به‌قالی - ئاش - به‌رق.

۲۴- که‌ریم‌اوا: دئی کۆن بوه به‌لام ئیستا چۆله و له‌لاوه ده‌کیلدری.

۲۵- ناصراوا: دئییه که له دیکوی «حه‌ومه‌ی دینگولان» ی ناوچه‌ی قوروه، له ۳۹ کم باکوری خوراوی قوروه و ۲۹ کم هسه‌ناوا و له نیوان دیکانی: عه‌باس جو و ئه‌رزهند دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۱۲ - مال: ۳۶ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو و چۆمی ته‌هماسب قولی - به‌رهه‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلنه - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - فروشگای هاویاری - به‌قالی - ئاش - به‌رق - پۆست - ده‌رمانگا - هه‌مام - ئاسنگه‌ری - ئاش.

## قوروچا

دیکوی (قوزوچا) که له ۳۳ دئ پینکهاتوه له خۆره‌لآت و باکوری خۆزاوای شاری قوروه دایه، زوبه‌ره‌که‌ی ۵۳۷/۵۷ ک - ی چوار گۆشه‌یه و حه‌شیمه‌تی ۱۰۶۶۴ که‌سه، یانی له هه‌ر کم - یکی چوار گۆشه‌دا ۱۹/۸۲ که‌س نیشته‌جێ یه، سنوری ئەم دیکۆ به‌م جۆره‌یه:

۱- له باکوره‌وه به دیکۆی له‌یلاخی باکوری.

۲- له باشوره‌وه به دیکۆی له‌یلاخی باشوری.

۳- له خۆزاواوه به ناوچه‌ی سنه.

۴- له خۆره‌لآتوه به دیکۆکانی (دینگولان) و (له‌یلاخی باکوری) وه‌نوساوه. دێیی (قوزوچا) که به‌ناوه‌ندی ئەم دیکۆی دانراوه، سنوری به‌م جۆره‌یه:

۱- له باکوره‌وه به دیکانی (تاته‌ژه‌شید) و (کاویشه).

۲- له باشوره‌وه به دینی سه‌راوی حاجی په‌موق.

۳- له خۆزاواوه به دینی تازاوا‌ی قوزوچا.

۴- له خۆره‌لآتوه به دینی (شه‌عبانی) وه‌نوساوه.

خاکی ئەم ناوچه به‌تایبه‌ت خاکی ئەم دئ (ته‌لای ده‌سه‌و شاره) و هه‌رزه‌ ژه‌یه‌یی له خاکه‌که‌ی له‌قیمه‌ت نایی، به‌هۆی لئ هاتویی و تیگۆشانی فه‌لا به‌کار و دلسۆزه‌کانی ئەم دئ، هه‌مو سالی میزانیکی به‌رچاو و به‌کار هاتو‌ک‌باش، پیاز و یه‌ره‌لماسی چاک ژه‌عه‌مه‌ل دیتن و بۆ شا‌ک‌سنه و ده‌وری به‌زئ ده‌که‌ن.

(قوزوچا) له دو وشه‌ی (قوز) و (چا) تیکه‌له - قوز: یانی هه‌رگ و (چایی) یانی سارد. چون ئاوی چۆمیکه به‌ناو ئەم اتی ده‌به‌زئ، به‌تایبه‌ت کاتی باران له به‌هاراندا (قوزاوه) و ئاوه‌که‌ی سارده، ئەم چۆمه به‌ (قوزوچایی) ناوی ده‌رچوه - که ناوی دیکه و ناوی دیکۆ که‌یش له ناوی چۆمه‌که‌گیراوه‌ته‌وه.

۲- (قۆری) و (چایی) ده‌کرئ، کاتی ئەم دینی‌یان دورست کردبێ تازه (چایی داها‌تیی) و له‌وکاته‌دا چایی یان لئ نابێ به‌م زیکه‌وته‌ناوی (قوری چای) به‌سه‌را برایی، به‌راویژی

خه لکی کورد (قوزوچا) دهوتری. (خوازاناتره).<sup>(۱)</sup>

ناوی دیکانی به ریز ئه لف و بی بهم جوړه به:

۱- ئیبراهیما و: دئی به که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچهی قورو، له ۵۵ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۸ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: هلیزاوا و دهوله تاوی و کوزکوزه دایه - کوستانی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۱۸۶ - مال: ۳۱ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - بهرق.

۲- ئهسله مهرز: دئی به که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچهی قورو، له ۸۰ ک باکوری خوراوی قورو و ۲۰ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: سهراوسوره و گهناو دایه - کوستانی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۴۵۵ - مال: ۷۳ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - بهرق.

۳- ئاخبلآخ: دئی به که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچهی قورو، له ۵۵ ک باکوری خوراوی قورو و ۲۳ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: کانی عینه لی، کانی گولزار دایه - کوستانی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۶۸ - مال: ۱۳ - شیعه - تورک - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی، تری - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - بهرق.

۴- باخچه مهریه م: دئی به که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچهی قورو، له ۷۲ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۶ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: چرخه به یان و کانی گولزار دایه - کوستانی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۱۴۲ - مال: ۲۶ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - بهرق.

۵- به همه ناوا: دئی به که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچهی قورو، له ۶۴ ک باکوری خوراوی قورو و ۲۹ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: دایه - داوینه یی یه - سارده سیره -

دانیشتوان: ۲۸۴ - مال: ۵۱ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بدرهم: ده‌غل، دانه‌ویل،  
توتن، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم -  
زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - بدرق.

۶- تاته زه‌شید: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچه‌ی قورو، له ۶۷ ک باکوری  
خوزاوا‌ی قورو و ۳ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: کاوشه و تازاوا قوزوچا دایه - قوپی‌یه  
- سارده‌سیره - دانیشتوان: ۳۰۵ - مال: ۵۰ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بدرهم: ده‌غل،  
سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم،  
گلیم - زینگا: ماشین ره - مزگه‌وت و قوتابخانه - بدرق.

۷- تازاوا‌ی قوزوچا: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچه‌ی قورو، له ۸۷ ک  
باکوری خوزاوا‌ی قورو و ۳ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: قوزوچا و تاته‌زه‌شید و  
چه‌رخه‌به‌یان دایه - کوستانی‌یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۳۰۹ - مال: ۵۶ - سوننی -  
کورد - ئاو: له کانیاو - بدرهم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری  
- ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - بدرق.

۸- چه‌رخه‌به‌یان: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچه‌ی قورو، له ۷۱ ک  
باکوری خوزاوا‌ی قورو و ۹ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: تازاوا و باخچه‌مریم دایه -  
کوستانی‌یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۱۶۹ - مال: ۳۱ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو -  
بدرهم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری، هه‌نگوین -  
ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - بدرق.

۹- چه‌خماخ ده‌ره: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچه‌ی قورو، له ۶۰ ک  
باکوری خوزاوا‌ی قورو و ۱۶ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: زاخه و چیلک دایه -  
کوستانی‌یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۲۸۴ - مال: ۵۰ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو -  
بدرهم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان:  
قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین ره - مزگه‌وت و قوتابخانه - بدرق.

۱۰- چیلک: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچه‌ی قورو، له ۶۵ ک باکوری  
خوزاوا‌ی قورو و ۲۰ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: چه‌خماخ ده‌زه و گورگاوا دایه -  
کوستانی‌یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۱۴۷ - مال: ۲۸ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو -  
بدرهم: ده‌غل، دانه‌ویل، مرغداری - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان:

قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۱ - حه‌ساری ئه‌سله‌مه‌رز: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچهی قورو، له ۸۲ ک باکوری خوراوی قورو و ۲۵ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: گۆمه‌ده‌زه و سه‌راوی باینجقلو دایه - کویتانی یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۸۷ - مال: ۱۳ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، هه‌نگوین - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری و مرغداری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۲ - حه‌قه: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچهی قورو، له ک باکوری خوراوی قورو و ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: سه‌راوسوره و گاو‌دانه‌زار دایه - کویتانی یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۲۱۲ - مال: ۳۸ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، سپیایی دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین ره - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۳ - خزرله‌ک: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچهی قورو، له ۸۸ ک باکوری خوراوی قورو و ۲۸ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: حه‌قه و قه‌لاپولا دایه - ته‌پۆلکه‌یی یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۳۰۱ - مال: ۵۷ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۴ - زاخه: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچهی قورو، له ۷۵ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۸ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: چیلک و کاروه‌ندان دایه - داوینه یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۳۸۷ - مال: ۷۲ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، توتن - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۵ - سه‌راوی حاجی په‌موق: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچهی قورو، له ۵۰ ک باکوری خوراوی قورو و ۲۰ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: کاروه‌ندان و قوزوچا دایه - قۆبی یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۵۵۴ - مال: ۹۴ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.



۱۶- سهراب سوره: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچه ی قورو، له ۸۵ ک باکوری خوراوی قورو و ۲۱ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: ته‌سله‌مه‌رزو و گه‌ناو دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۳۴۰ - مال: ۶۲ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۷- شه‌عبانی: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچه ی قورو، له ۵۷ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۰ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: حاجی په‌موق و موباره‌کاوادا یه - قوپی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۴۰۳ - مال: ۶۶ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۸- ئالی پینه‌ک: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچه ی قورو، له ۸۵ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۶ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: ناگران و باخچه‌مریهم دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۲۶ - مال: ۶۸ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی، هه‌نگوین - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری و مریشکداری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۹- قشلاخی جو: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچه ی قورو، له ۷۶ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۶ ک قوزوچا دایه - ته‌پۆلکه‌یی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲ - مال: ۱ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۲۰- قه‌ل‌پولا: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچه ی قورو، له ۷۳ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۷ ک قوزوچا دایه - ته‌پۆلکه‌یی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۴۳ - مال: ۴۳ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۲۱- قورچا: دینی ناوه‌ندی دیکوی «قوزوچا»ی ناوچه ی قورو، له ۶۴ ک باکوری

خوزراوای قوروه دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۲۳۷۸ - مال: ۴۱۳ - سوننی ییه  
 کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلّه - شوغل: کشت و کال و  
 ئاژه‌لداری، مریشکداری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه -  
 مزگه‌وت و قوتابخانه - مامان - دهرمانگا - پۆست - ته‌له‌فون - لوله‌کشی - به‌رق - نه‌جاری  
 - فروشگای هاویاری - نه‌وت فروشی - به‌قالتی - قه‌ساری - چایخانه - ئاسنگه‌ری - ئاش -  
 به‌رق.

۲۲- کاوشه: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچه‌ی قوروه، له ۶۷ ک باکوری  
 خوزراوای قوروه و ۳ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: موباره‌کاوا و تاته‌زه‌شید دایه - قۆپی یه  
 - سارده سیره - دانیشتون: ۹۵ - مال: ۱۶ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل،  
 سپیایی، دانه‌ویلّه - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌لداری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج،  
 گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۲۳- کانی عه‌ینه‌لی: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچه‌ی قوروه، له ۷۰ ک  
 باکوری خوزراوای قوروه و ۱۰ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: قوزوچا و ئاغبلاخ دایه -  
 قۆپی یه - سارده سیره - دانیشتون، ۷۸ - مال: ۱۸ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو -  
 به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌لداری - ده‌سکردی ژنان:  
 قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۲۴- گورگاوا: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچه‌ی قوروه، له ۸۸ ک باکوری  
 خوزراوای قوروه و ۴۵ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: چیلک و کانی‌پان دایه - کویستانی یه  
 - سارده سیره - دانیشتون: ۴۱۸ - مال: ۷۸ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل،  
 سپیایی، دانه‌ویلّه - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌لداری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج،  
 گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۲۵- کوّله به‌یان: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچه‌ی قوروه، له ۷۵ ک  
 باکوری خوزراوای قوروه و ۲۰ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: چه‌رخه به‌یان و ئالی پینه‌ک و  
 میره‌کی دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۱۰۱ - مال: ۱۹ - سوننی - کورد -  
 ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌لداری -  
 ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۲۶- کانی‌پان: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچه‌ی قوروه، له ۶۵ ک باکوری

خوزراوای قورو و ۱۴ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: ئیبرایماوا گورگاوا دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۴۴ - مال: ۴۵ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه وئله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - بهرق.

۲۷- کانی گولزار: دئی یه که له دیکوی «قوزوچا» ی ناوچه‌ی قورو، له ۶۸ ک باکوری خوزراوای قورو و ۱۸ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: ئاغبلاخ و کوله‌هرد دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۶۰ - مال: ۴۸ - کویستانی یه - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه وئله، سپیایی، هه‌نگوین - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - بهرق.

۲۸- گه‌ناو: دئی یه که له دیکوی «قوزوچا» ی ناوچه‌ی قورو، له ۷۶ ک باکوری خوزراوای قورو و ۱۵ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: قشلاخ‌جو، گۆمه‌ده‌ره، ئه‌سلمه‌رز دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۵۵ - مال: ۳۰ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه وئله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، مەوج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - بهرق.

۲۹- گۆمه‌ده‌ره: دئی یه که له دیکوی «قوزوچا» ی ناوچه‌ی قورو، له ۷۵ ک باکوری خوزراوای قورو و ۲۰ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: ناوگران و ئه‌سله‌مه‌رز دایه - دوائنه‌یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۷۸ - مال: ۵۷ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه وئله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، مەوج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - بهرق.

۳۰- میره‌کی: دئی یه که له دیکوی «قوزوچا» ی ناوچه‌ی قورو، له ۷۴ ک باکوری خوزراوای قورو و ۱۰ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: کوله‌به‌یان و قوچه‌ دایه - قۆبی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۵۳۷ - مال: ۱۰۵ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه وئله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، مەوج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتابخانه - بهرق.

۳۱- موحه‌مه‌داوای خه‌زهره: دئی یه که له دیکوی «قوزوچا» ی ناوچه‌ی قورو، له ۷۳ ک باکوری خوزراوای قورو و ۱۵ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۸۶ - مال: ۱۹ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل،

دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه - زینگا: ماشین ره - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۳۲- ناوه‌گران: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچهی قورو، له ۸۶ ک باکوری خوراواي قورو و ۲۰ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: ماچکه‌خواری، گۆمه‌ده‌ره دایه - کویستانی یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۱۹۳ - مال: ۳۶ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری، مریشکداری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۳۳- هلیزاوا: دئی‌یه که له دیکوی «قوزوچا»ی ناوچهی قورو، له ۵۲ ک باکوری خوراواي قورو و ۱۵ ک قوزوچا و له نیوان دیکانی: ئییرایماوا و کانی پان دایه - کویستانی یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۲۸۳ - مال: ۵۲ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، کلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

## قهسلان

دیکۆی (قهسلان) که له ۱۶ دئ پینکها توه و له و باکوری ناوچهی قوروه دایه، زوبهره کهی ۴۲۸/۵ ک - ی چوار گوشه یه و حه شیمه تی ۶۰۰۲ که سه، یانی له ههر کم - یکی چوار گوشه دا ۱۴ کەس نیشته جئ یه. وشه ی (قسل) له کوردی (زاویژی کوردی سیورانی) یانی (ئاهاک)، (قسلان) وه ک (زبران) و (نهرمان) به مانا شوین و جئ (قسل) ه، چون ئەم دینی بەردی (ئاهاکی) و کانی بەرده (مەز مەزی) زۆره. ناویان ناوه قسلان، یانی جئ بەردی قسلی و کانی - بەرده مەز مەز - بەم شینوه چون وشه ی (قسلان) وشه یه کی میژوی یه، دیکۆ که یشیان به ناوی دینی قسلان هوه ناوناوه. سنوری ئەم دیکۆیه بەم جوړه یه:

۱- له باکوره وه به دیکۆی (له ک).

۲- له باشوره وه به دیکۆی ده ور بهر.

۳- له خۆراوا وه به دیکۆی (په نجه عدلی).

۴- به خۆره لات هوه به دیکۆی (دلبه ران) و پاریزگای (هه مه دان) وه نوساوه.

دینی قسلان: ماوه یی هاوینه هه واری خانه کانی ئارده لانی کوردستان بووه (ئامان الله خان) ی والی بەرده مەز مەز ه کانی ئەم دینی بۆ بەر هه یوان و شانشینه کانی حدوش و ئەم لاو لای درگا و کۆله که کانی مزگه وتی دارلا حسانی سنه به کار بردوه. سنوری دینی قسلان بەم جوړه یه:

۱- له باکوره وه به دیکانی (ئاجی چای) (عه سکه راوا) و (مه نسوراوا).

۲- له باشوره وه به دیکانی (ئه میناوا ی قسلان).

۳- له خۆراوا وه به شاری بیجار و دینی (موزه فه راوا).

۴- له خۆره لات هوه به دیکانی شینگ (جه عفره) ه - وه نوساوه.

ناوی دیکانی به ریزی ئەلف و بی بەم جوړه یه:

۱- ئەمیناوا ی قسلان: دئ یه که له دیکۆی «قسلان» ی ناوچه ی قوروه، له ۱۳ ک

باکوری قوروه و ۷ ک قسلان و له نیوان دیکانی: زیویه و شینگ جه عفره و قسلان دایه - قۆپی یه - سارده سیره - دانیش تان: ۳۱۱ - مال: ۵۶ - سوننی - کورد - ئاو: له چۆمی ئامیناوا و کانیاو - بهر هه م: ده غل، دانه ویله، سپایی - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری -

ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق -  
حه‌مام - پزست - لوله‌کەشی.

۲- ئاجی چای: دئی‌یه که له دیکۆی «قسلان»ی ناوچه‌ی قوروه، له ۲۰ ک باکوری  
خۆره‌لاتی قوروه و ۱۰ ک قسلان و له نیوان دیکانی: قسلان و زه‌زیناوا دایه - قۆبی‌یه -  
سارده سیره - دانیشتون: ۴۰۳ - مال: ۶۷ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل،  
دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج،  
گلیم - رینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق - حه‌مام - پزست - لوله‌کەشی -  
به‌قالی.

۳- ئه‌للا یاری: دئی‌یه که له دیکۆی «قسلان»ی ناوچه‌ی قوروه، له ۲۷ ک باکوری  
خۆره‌لاتی قوروه و ۱۸ ک قسلان دایه - قۆبی‌یه - سارده سیره - دانیشتون: ۱۸۱ - مال:  
۳۳ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و  
کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و  
قوتابخانه - به‌رق - ده‌رمانگاه - پزست - لوله‌کەشی.

۴- ئوچ بلاخ: دئی‌یه که له دیکۆی «قسلان»ی ناوچه‌ی قوروه، له ۴۳ ک باکوری  
قوروه و ۲۳ ک قسلان و له نیوان دیکانی: مه‌ه‌دی خان و قه‌ره‌ئاغل دایه - قۆبی‌یه -  
سارده سیره - دانیشتون: ۲۸۲ - مال: ۵۰ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل،  
سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم  
- زینگا: ماشین ره - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق - لوله‌کەشی - ئاش.

۵- دیره‌کلو: دئی‌یه که له دیکۆی «قسلان»ی ناوچه‌ی قوروه، له ۴۵ ک باکوری  
خۆره‌لاتی قوروه و ۳۵ ک قسلان و له نیوان دیکانی: قه‌ره‌بلاخ خان و نادرشه و قه‌ره‌ئاغل  
دایه - قۆبی‌یه - سارده سیره - دانیشتون: ۱۴۲ - مال: ۳۲ - شیعه - تورک - ئاو: له کانیاو -  
به‌ره‌هم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان:  
قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق - حه‌مام - به‌قالی.

۶- زیویه: دئی‌یه که له دیکۆی «قسلان»ی ناوچه‌ی قوروه، له ۷ ک باکوری قوروه و  
۵ ک قسلان و له نیوان دیکانی: قسلان و موزه‌فه‌راوا دایه - قۆبی‌یه - سارده سیره -  
دانیشتون: ۲۷۴ - مال: ۴۸ - سوننی - کورد - ئاو: له چۆم و کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل،  
دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم

- زینگا: ماشین‌زهو - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق - همه‌ام - پو‌ست - لوله‌که‌شی.  
 ۷- زه‌زیناوا: دئی‌یه که له دیکۆی «قسلان»ی ناوچه‌ی قوروه، له ۳۴ ک باکوری خوراوا‌ی قوروه و له ۲۰ ک قسلان و له نینوان دیکانی: نه‌لایاری و عه‌سکه‌راوا و ناجی‌چای دایه - قۆپی‌یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۶۷ - مال: ۱۵ - شیعه - تورک و کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین‌زهو - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق - همه‌ام.

۸- شوراب حاجی: دئی‌یه که له دیکۆی «قسلان»ی ناوچه‌ی قوروه، له ۲۰ ک باکوری قوروه و ۱۵ ک قسلان و له نینوان دیکانی: شوراب خان و چوارگا دایه - کویستانی‌یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۴۷۱ - مال: ۹۱ - سوننی و شیعه - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، قالیچه - زینگا: ماشین‌زهو - به‌رق - همه‌ام - پو‌ست - لوله‌که‌شی - به‌قالی - ناش - نه‌وت‌فروشی.

۹- شوراب خان: دئی‌یه که له دیکۆی «قسلان»ی ناوچه‌ی قوروه، له ۳۳ ک باکوری خوراوا‌ی قوروه و ۱۸ ک قسلان و له نینوان دیکانی: شوراب حاجی و سیلاوی دایه - قۆپی‌یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۴۰۶ - مال: ۸۰ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین‌زهو - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق - همه‌ام - پو‌ست - لوله‌که‌شی - به‌قالی - ناش - نه‌وت‌فروشی.

۱۰- عه‌سکه‌راوا (مه‌نسوراوا): دئی‌یه که له دیکۆی «قسلان»ی ناوچه‌ی قوروه، له ۳۳ ک باکوری خوراوا‌ی قوروه و ۱۵ ک قسلان و له نینوان دیکانی: زه‌زیناوا و نه‌لایاری و مه‌هدیخان دایه - قۆپی‌یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۳۷ - مال: ۶ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین‌زهو - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۱- قسلان: دینی ناوه‌ندی دیکۆی «قسلان»ی ناوچه‌ی قوروه، له ۱۰ ک باکوری قوروه و نینوان دیکانی: زیویه و سه‌ریشاوا و نه‌میناوا دایه - قۆپی‌یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۱۲۱۵ - مال: ۲۱۸ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو و چۆمی محه‌للی - به‌ره‌هم:

دەغل، دانەوئىلە، سىپايى، چنارستان - شوغل: كشت و كال و ئاژەل دارى - دەسكردى ژنان: قالپچە، جاجم، گلىم - زىنگا: ماشىن زەو - قوتابخانە سەرەتايى و زانومايى - بەرق - دارتاشى - لولەكەشى - بەقالى - تاش - نەوت فروشى - ئاسنگەرى.

۱۲- قەرەئاغل: دىيەكە لە دىڭىزى «قىسلان»ى ناوچەى قوروه، لە ۴۵ ك باكورى قوروه و ۳۳ ك قىسلان و لە نيوان دىڭكانى: ئوچ بلاخ و دىزەكلو دايە - قۇبىيە - سارده سىزە - دانيشتوان: ۲۹۳ - مال: ۴۴ - سوننى - كورد - ئاو: لە كانياو - بەرھەم: دەغل، دانەوئىلە، سىپايى - شوغل: كشت و كال و ئاژەل دارى - دەسكردى ژنان: قالپچە، جاجم، گلىم - زىنگا: ماشىن زەو - مزگەوت و قوتابخانە - بەرق.

۱۳- قەرەبلاخ خان: دىيەكە لە دىڭىزى «قىسلان»ى ناوچەى قوروه، لە ۳۵ ك باكورى خۆرەلەتى قوروه و ۲۰ ك قىسلان دايە و لە نيوان دىڭكانى: نادىر شە و دىزەكلو دايە - قۇبىيە - سارده سىزە - دانيشتوان: ۵۵۶ - مال: ۱۰۲ - سوننى - كورد - ئاو: لە كانياو - بەرھەم: دەغل، دانەوئىلە، سىپايى، ترى، ميوە، چنارستان - شوغل: كشت و كال و ئاژەل دارى - دەسكردى ژنان: قالپچە، جاجم - زىنگا: ماشىن زەو - مزگەوت و قوتابخانە - بەرق - لولەكەشى.

۱۴- مەھدى خان: دىيەكە لە دىڭىزى «قىسلان»ى ناوچەى قوروه، لە ۳۴ ك باكورى قوروه و ۲۰ ك قىسلان و لە نيوان دىڭكانى: عەسكەر اوا و ئوچ بلاخ دايە - قۇبىيە - سارده سىزە - دانيشتوان: ۳۷۴ - مال: ۶۷ - سوننى - كورد - ئاو: لە چۆمى شور - بەرھەم: دەغل، سىپايى، دانەوئىلە - شوغل: كشت و كال و ئاژەل دارى - دەسكردى ژنان: قالپچە، جاجم، گلىم - زىنگا: ماشىن زەو - مزگەوت و قوتابخانە - بەرق - لولەكەشى.

۱۵- موزەففەر اوا: دىيەكە لە دىڭىزى «قىسلان»ى ناوچەى قوروه، لە ۷ ك باكورى خۆرەلەتى قوروه و ۵ ك قىسلان و لە نيوان دىڭكانى: زىنويە و سىرئشاوا دايە - قۇبىيە - سارده سىزە - دانيشتوان: ۴۲۰ - مال: ۷۸ - سوننى - كورد - ئاو: لە كانياو - بەرھەم: دەغل، سىپايى، دانەوئىلە - شوغل: كشت و كال و ئاژەل دارى - دەسكردى ژنان: قالپچە، جاجم - زىنگا: ماشىن زەو - مزگەوت و قوتابخانە - بەرق.

۱۶- نادىر شە: دىيەكە لە دىڭىزى «قىسلان»ى ناوچەى قوروه، لە ۴۰ ك قوروه و ۳۴ ك قىسلان و لە نيوان دىڭكانى: ئوچ بلاخ و قەرەبلاخ خان دايە - كوئىستانىيە - سارده سىزە - دانيشتوان: ۵۷۱ - مال: ۱۲۰ - سوننى - كورد - ئاو: لە كانياو - بەرھەم: دەغل، دانەوئىلە،



سپایی، ترئ - شوغل: کشت و کال و نازه‌لداری - ده‌سکردی ژنان: قالی، قالیچه - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق - لوله‌کشی - به‌قالی.

### دیکوی له ک

دینکوی (له‌ک) که له ۲۱ دئ و ۲ شوینی تاییه‌ت پینکها‌توه و له باکوری ناوچه‌ی قورو دا هه‌لکه‌وتووه، زوبه‌ره‌که‌ی ۴۶۷ کم - ی چوار‌گوشه‌یه و حه‌شیمه‌تی ۶۰۷۴ که‌سه، یانی له هه‌ر کم - یکی چوار‌گوشه‌ دا ۱۳ که‌س نیشته‌جی یه. دینی (گیل‌کلو) به‌ ناوه‌ندی ئەم دینکو دانراوه، چون خینلی کورد (له‌ک) له‌م مه‌ل‌به‌نده‌ دا نیشته‌جی بون به‌ ناوی دینکوی (له‌ک) ناو بانگی ده‌ر‌چوه. سنوری ئەم دینکویه به‌م جو‌ره‌یه:

- ۱- له باکوره‌وه به‌ ناوچه‌ی بیجار.
  - ۲- له باشوره‌وه به‌ دینکوی قسلان.
  - ۳- له خوراواوه به‌ دینکوی له‌یلاخی باکوری.
  - ۴- له خوره‌ه‌لاته‌وه به‌ پاریزگای (هه‌مه‌دان) وه‌ نوساوه.
- چۆمه‌کانی (شور) و (ته‌لوار) بزئ له‌ زه‌ویه‌کانی خینلی (له‌ک) ناوی دیری ده‌که‌ن و پاشان به‌ره‌و ناوچه‌ی بیجار تی ده‌په‌رن، زه‌ویی ئەم دینکویه زۆر پز‌ خیر و بی‌ره. سنوری دینی (گیل‌کلو) به‌م جو‌ره‌یه:

- ۱- له باکوره‌وه به‌ دینی عه‌بدو‌ل‌اوا، له‌ ناوچه‌ی بیجار.
  - ۲- له باشوره‌وه به‌ دینی (تازا‌وای گیل‌کلو).
  - ۳- له خوراواوه به‌ دینکانی (حه‌سه‌ن خان) و (جافر خان).
  - ۴- له خوره‌ه‌لاته‌وه به‌ دینکانی (شادی‌اوا و شو‌زاب هه‌زاره) وه‌ نوساوه.
- نزیکترین دی به‌ (گیل‌کلو) دینی (حه‌سه‌ن خان) ه‌ ۵ ک دوره. دورترین دینیش - دینی (عه‌ره‌بشایه) ۲۵ ک دوره.
- زینگای و بان: زینگای فه‌رعی (قوروه) (بیجار) به‌ دینکوی (له‌ک) دا ده‌روا و بووه‌ته‌ هو‌ی به‌په‌ندی زۆرت‌ری دینکان به‌ ناوه‌ندی دینکو و به‌ شاری قوروه وه، له‌م ۲۱ دئ یه‌ دین‌ی زینگای ئیسفالت (قیه‌ره‌تاو) ۱۵ دینی زینگای خاکی، ۲ دینی زینگای سه‌لته‌ یان هه‌یه.
- ناوی دینکانی به‌ ریزی ئەلف و بی به‌م جو‌ره‌یه:

۱- ته‌حمه‌داوای باش: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک» ی ناوچه ی قورو، له ۶۸ ک باکوری خوراوی قورو و ۲۱ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: عه‌ره‌بشا و نیازبلاغ دایه - کویستانی‌یه - سارده سیزه - دانیشتوان: ۳۲۱ - مال: ۵۵ - سوننی و شیعه - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، جاجم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - لوله‌کشی - به‌قالی - ئاش - به‌رق.

۲- تازاوای گیلکلو: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک» ی ناوچه ی قورو، له ۳۵ ک باکوری خوراوی قورو و له ۶ ک گیلکلو دایه. دئی کۆن بووه، به‌لام ئیستا که چۆله و له لاه ده‌کیلدری.

۳- جه‌عفر: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک» ی ناوچه ی قورو، له ۴۲ ک باکوری خوراوی قورو و ۷ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: حه‌سه‌ن خان و فه‌ره‌اداوا و مه‌نتش دایه - ته‌پۆلکه‌یی یه - سارده سیزه - دانیشتوان: ۳۵۷ - مال: ۶۶ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - لوله‌کشی - فروشگای هاویاری - نه‌وت فروشی - به‌قالی - ئاسنگه‌ری - به‌رق.

۴- چه‌مه‌قلوی شه‌یدا: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک» ی ناوچه ی قورو، له ۶۰ ک باکوری خوراوی قورو و ۲۰ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: نه‌جه‌فاوا شه‌میراوا دایه - کویستانی‌یه - سارده سیزه - دانیشتوان: ۵۵۳ - مال: ۸۶ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی، چنارستان، میوه - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌کشی - قه‌ساری - به‌رق.

۵- حوسه‌یناوا: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک» ی ناوچه ی قورو، له ۴۸ ک باکوری قورو و له ۱۰ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: فیروزاوا و عه‌به‌دولاوا دایه - قۆپی یه - سارده سیزه - دانیشتوان: ۱۴۳ - مال: ۳۵ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌کشی - حه‌مام - به‌رق.

۶- حه‌سه‌ن خان: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک» ی ناوچه ی قورو، له ۴۰ ک خوراوی

قورو و ۵ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: جه‌فەر و گیلکلو دایه - قوپی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۶۵۶ - مال: ۱۰۳ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل، توتن - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه‌ی سهره‌تایی و زانومایی - لوله‌کشی - به‌قالی - ئاش - به‌رق - قوتابخانه‌ی شبانه‌روزی - به‌زیز "مه‌لا ناهر نه‌زه‌غ" دهرس ویز و پینش نویژی ته‌م دئی‌یه.

۷- سیلاو: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک» ی ناوچه‌ی قورو، له ۲۸ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۳ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: مه‌نته‌ش و شوراب خانه دایه - قوپی یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۴۵۷ - مال: ۸۰ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌کشی - به‌قالی - ئاش - به‌رق.

۸- (شوکرآوا) چراغ‌آوا: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک» ی ناوچه‌ی قورو، له ۴۹ ک خوراوی قورو و ۸ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: حوسه‌یناوا و عه‌بدولاوا دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۳۵۷ - مال: ۶۸ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌کشی - به‌قالی - ئاش - به‌رق.

۹- شادی‌آوا: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک» ی ناوچه‌ی قورو، له ۴۷ ک خوراوی قورو و ۶ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: عه‌بدولاوا و شوراب هه‌زاره دایه - کویستانی یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۱۵۰ - مال: ۲۵ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌کشی - به‌رق - مه‌لا عه‌لی فه‌یزی خه‌لکی شونی یانه دهرس ویز و پینش نویژی ته‌م دئی‌یه.

۱۰- شوژاب هه‌زاره: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک» ی ناوچه‌ی قورو، له ۳۵ ک خوراوی قورو و ۱۰ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: شادی‌آوا و گزل قایه دایه - ته‌پۆلکه‌یی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۳۱۷ - مال: ۵۴ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، یونجه - شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری - ده‌سکردی ژنان:

قالی، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌کشی - به‌قالی - حه‌مام - ناسنگه‌ری - به‌رق.

۱۱- عه‌باساوا: دئی کۆن بوه به‌لام ئیستا چۆله و له لاهه ده‌کیلدری.

۱۲- عه‌زه‌ب شا: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک»ی ناوچهی قورو، له ۵۵ ک خۆراوای قورو و ۲۵ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: نه‌حه‌داوای باش و موحه‌مه‌د سالح دایه - قۆبی یه - سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۲۷ - مال: ۴ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو (له‌ب‌شور) - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۳- عه‌بدو‌لاوا: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک»ی ناوچهی قورو، له ۴۰ ک باکوری خۆراوای قورو و ۵ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: جه‌فه‌ر و گیلکلو دایه - قۆبی یه - سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۶۵۶ - مال: ۱۰۳ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، توتن - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌کشی - به‌قالی - ئاش - به‌رق.

۱۴- فیروزاوا: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک»ی ناوچهی قورو، له ۴۶ ک باکوری خۆراوای قورو و ۶ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: شادیاوا و چراغاوا و گیلکلو دایه - ته‌پۆلکه‌یی یه - سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۲۵۷ - مال: ۴۱ - سوننی - کورد - ئاو: له چۆم و کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌کشی - به‌قالی - ئاش - به‌رق.

۱۵- فه‌ره‌اداوا: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک»ی ناوچهی قورو، له ۴۹ ک باکوری خۆراوای قورو و ۹ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: عبا‌ساوا و نه‌جه‌فاوا و گیلکلو دایه - ته‌پۆلکه‌یی یه - سارده‌سیره - دانیش‌توان: ۱۷۱ - مال: ۳۱ - سوننی - کورد - ئاو: له چۆم - به‌ره‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگه‌وت - نیروی ئینتزامی - لوله‌کشی - به‌قالی - به‌رق.

۱۶- که‌مالاوا: موحه‌مه‌د سالح: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک»ی ناوچهی قورو، له ۵۲ ک باکوری خۆراوای قورو و ۱۲ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: موحه‌مه‌د سالح و

چراغاوا و گیلکلو دایه - قوپی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۴۷ - مال: ۲۶ - سوننی - کورد - ئاو: له چوم و کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه ویله - شوغل: کشت و کال و ناژه ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زهو - مزگهوت و قوتاخانه - لوله کەشی - بهرق.

۱۷- گزلقایه: دئی یه که له دینکوی «لهک» ی ناوچه ی قورو، له ۵۵ ک باکوری خورهلانی قورو و ۱۵ ک گیلکلو و له نیوان دینکائی: نیازبلاغ و سوراب ههزاره دایه - قوپی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۹۳ - مال: ۳۰ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژه ل داری - دهسکردی ژنان: جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زهو - مزگهوت و قوتاخانه - بهرق.

۱۸- گیلله لی (گیلکو): دئی یه که له دینکوی «لهک» ی ناوچه ی قورو، له ۴۱ ک باکوری قورو و نیوان دینکائی: ههسن خان و عهبدولاوا دایه - ته پزله کبی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۵۶۴ - مال: ۱۰۱ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه ویله - شوغل: کشت و کال و ناژه ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زهو - مزگهوت و قوتاخانه - همام - لوله کەشی - فروشگای هاوراری - نیروی ئیتتیزامی - نهوت فروشی - بهدقالی - ناش - بهرق، مدلا سلیمانی سهردهشتی دهرس ویز و پینش نوژی ئهم دئی یه.

۱۹- مامه سآله (موحه ممد صالح): دئی یه که له دینکوی «لهک» ی ناوچه ی قورو، له ۴۹ ک قورو و ۸ ک گیلکلو و له نیوان دینکائی: کهمالاوا و فیروزاوا و عهریشا دایه - کویتانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۴۹ - مال: ۱۰ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژه ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه - زینگا: ماشین زهو - مزگهوت و قوتاخانه - لوله کەشی - بهرق.

۲۰- مهنتهش: دئی یه که له دینکوی «لهک» ی ناوچه ی قورو، له ۴۹ ک باکوری خوراوا ی قورو و ۸ ک گیلکلو و له نیوان دینکائی: ملیکاوا و جه عفر و سیلاوا دایه - ته پزله کبی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۸۳ - مال: ۳۴ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو و چومی یالفوز ناغاج - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه ویله - شوغل: کشت و کال و ناژه ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زهو - مزگهوت و قوتاخانه - لوله کەشی - بهدقالی - بهرق.

۲۱- مه‌له کاوا: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک» ی ناوچه ی قورو، له ۵۰ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۰ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: عه‌باساوا و مه‌نته‌ش دایه - گوزایی یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۴۲۷ - مال: ۸۳ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو و چۆمی یالغوزئاغاج - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - هه‌مام - ده‌رمانگا - لوله‌که‌شی - به‌قالی - ئاش - به‌رق.

۲۲- نه‌جه‌فاوا: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک» ی ناوچه ی قورو، له ۵۲ ک قورو و ۱۵ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: چه‌مه‌قلو - فهره‌اداوا دایه - کویستانی‌یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۲۰۸ - مال: ۳۵ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - نه‌وت فروشی - به‌قالی - به‌رق.

۲۳- نیازبلاغ: دئی‌یه که له دیکوی «له‌ک» ی ناوچه ی قورو، له ۵۷ ک باکوری قورو و ۱۷ ک گیلکلو و له نیوان دیکانی: گزل‌قایه و نه‌حه‌داوا ی باش دایه - قۆبی یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۴۳۵ - مال: ۷۱ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - مامان - هه‌مام - لوله‌که‌شی - نه‌وت فروشی - ئاش - به‌رق.

## له یلاخی باکوری

دیکۆی (له یلاخی) باکوری له ۲۶ دنی پینکها توه و له باکوری خوزاواي قورو دایه زوبه‌ره که‌ی ۴۸۲/۵ ک - ی چوار گۆشه‌یه و هه‌شیمه‌تی ۷۰۷۳ که‌سه، یانی له هه‌ر کم - یکی چوار گۆشه‌ی ۱۴/۶۵ که‌س نیشه‌جی یه. دنی (بله‌ده‌ستی) به ناوه‌ندی ئەم دیکۆ دانراوه. سنوری له یلاخی باکوری به‌م جۆره‌یه:

۱- له باکوره‌وه به دیکۆی (خه‌سراوا)ی ناوچه‌ی بیجار.

۲- له باشوره‌وه به دیکۆی (دینگولان).

۳- له خوزاواوه به دیکۆی (قوزوچا) و به ناوچه‌ی سنه.

۴- له خۆز هه‌لاته‌وه به دیکۆی (له‌ک) و دیکۆی (خه‌سراوا)ی بیجاره‌وه نوساوه.

دنی (بله‌ده‌ستی) چون له سه‌ر شه‌قامی (فه‌رعی) (دنی گولان) بۆ بیجار و حوسه‌یناواي سنه دا هه‌لکه‌وتوه و دیکانی ده‌وره‌ری به ئاسانی ده‌توانن له‌م زینگاهه‌ پهیوه‌ندی خۆیان به ناوه‌ندی دیکۆی و شاری قورو وه‌ بگرن. به ناوه‌ندی ئەم دیکۆ دانراوه، سنوری دیکۆی بله‌ده‌ستی به‌م جۆره‌یه:

۱- له باکوره‌وه به دیکانی (قولقوله) و (ه‌ریاخان).

۲- له باشوره‌وه به دنی (کاکه‌جو).

۳- له خوزاواوه به دنی (قوچم).

۴- له خۆز هه‌لاته‌وه به دیکانی (ئاخی که‌مال) و (قشلاخی خواکه‌ره‌م) وه‌ نوساوه.

خاکی ئەم دنی زۆر به‌ بزشت و چاکه‌ به‌لام به‌ داخه‌وه وه‌ک زۆریه‌ی دیکانی (کوردستان) به‌ هۆی که‌م ته‌رخه‌می (لنی په‌رسراوان)ی ولات به‌ی په‌ره‌م و به‌ره‌ ماوه‌ته‌وه، قسه‌ره و له‌ به‌ر و نسته‌وه‌ته‌وه. ئەم مه‌له‌به‌نده که‌ گولی سه‌ر ته‌لی ولاته، هه‌مو به‌سته‌ خاکیکی پز له‌ گه‌وه‌ری هاته، ناوی به‌ ناویانگی له‌یلاخه، باخی پز به‌ر و گه‌شی ناوشاخه.

تا دینگولان ۳۰ ک - ه و تا قورو ۷۰ ک - ه، نزیکه‌ترین دی به‌ (بله‌ده‌ستی) دنی (کاکه‌جو) یه ۸ ک دوره - دورترین دینش دنی (سه‌راو شاره‌کی سه‌رێ) یه ۳۹ ک دوره. له‌م ۲۶ دنی یه - ۸ دنی زینگای ئیسفاله - ۱۳ دنی زینگای خاکی - ۵ دنی زینگای پساده‌زه‌وی هه‌یه.

ناوی دیکانی به‌ ریزی ته‌لف و به‌ی به‌م جۆره‌یه:

۱- ناخی که مال: دئییه که له دیکوی «له یلاخی باکوری» ناوچه ی قورو، له ۷۰ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۲ ک بله دهستی و له نیوان دیکانی: کاکه جو و قسلاخی خواکرم دایه - داوینیه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۳۷ - مال: ۴۳ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه وینله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه و مزگهوت و قوتابخانه - ناش - ناسنگه ری - بهرق.

۲- نه میراوی: دئییه که له دیکوی «له یلاخی باکوری» ناوچه ی قورو، له ۷۵ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۷ ک بله دهستی و له نیوان دیکانی: نه میناوا و زه فداوا دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۱۸ - مال: ۳۷ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه وینله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه و مزگهوت و قوتابخانه - ددان پزشک - بهرق.

۳- بایه: دئییه که له دیکوی «له یلاخی باکوری» ناوچه ی قورو، له ۸۳ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۳ ک بله دهستی و له نیوان دیکانی: قوچه م و قهلا پولاً دایه - داوینیه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۳۹ - مال: ۲۵ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه وینله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین زه و مزگهوت و قوتابخانه - بهرق.

۴- بریاخان: دئییه که له دیکوی «له یلاخی باکوری» ناوچه ی قورو، له ۸۵ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۰ ک بله دهستی و له نیوان دیکانی: قولقوله و قسلاخی خواکرم دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۹۳ - مال: ۲۹ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه وینله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه و مزگهوت و قوتابخانه - ناش - بهرق.

۵- بله دهستی: دینی ناوهندی دیکوی «له یلاخی باکوری» ناوچه ی قورو، له ۷۰ ک باکوری خوراوی و له نیوان دیکانی: قولقوله و کاکه جو دایه - ته پوژکه بی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۸۷۷ - مال: ۱۷۴ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه وینله - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه و مزگهوت و قوتابخانه ی سهره تایی و زانومایی - دهفته ری جیهاد - پاسگا -



مامانی - حه‌مام - دهرمانگا - پزست - لوله‌که‌شی - به‌رق - فروشگای هاویاری -  
 نه‌وت فروشی - به‌قالی - قه‌ساوی - ناش - ده‌فته‌ری ژن ماره‌بزی.

۶- به‌گه‌جان: دئی‌یه که له دیکۆی «له‌یلاخی باکوری» ناوچه‌ی قوروه، له ۵۸ ک  
 باکوری خۆراوای قوروه و ۱۲ ک بله‌ده‌ستی و له نیوان دیکانی: تازاوا و ته‌لوار دایه -  
 قۆبی یه - سارده سیزه - دانیش‌توان: ۷۹۴ - مال: ۱۲۸ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو -  
 به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلنه، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان:  
 قالپچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - مریشکداری - حه‌مام -  
 فروشگای هاویاری - قه‌ساوی - ناش - به‌رق.

۷- تیله‌کو: دئی‌یه که له دیکۆی «له‌یلاخی باکوری» ناوچه‌ی قوروه، له ۸۷ ک باکوری  
 خۆراوای قوروه و ۱۷ ک بله‌ده‌ستی و له نیوان دیکانی: شکر‌یلاخی و شه‌میراوا دایه -  
 گۆزایی یه - سارده سیزه - دانیش‌توان: ۱۶۲ - مال: ۲۷ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو -  
 به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلنه، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان:  
 قالپچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - مامانی - به‌رق - قه‌ساوی  
 - ئاسنگه‌ری - ناش.

۸- تازاوا ی گامیش‌شان: دئی‌یه که له دیکۆی «له‌یلاخی باکوری» ناوچه‌ی قوروه، له  
 ۶۰ ک باکوری خۆراوای قوروه و ۱۸ ک بله‌ده‌ستی و له نیوان دیکانی: به‌گه‌جان و خان‌اوا  
 دایه - قۆبی یه - سارده سیزه - دانیش‌توان: ۳۰۹ - مال: ۶۱ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو -  
 به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلنه، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان:  
 قالپچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - مریشکداری - حه‌مام -  
 دهرمانگا - ددان‌پزشک - پزست - ته‌له‌یفون - ئاسنگه‌ری - به‌قالی - به‌رق - لوله‌که‌شی.

۹- کانی درپژ (چشمه‌دراز): دئی‌یه که له دیکۆی «له‌یلاخی باکوری» ناوچه‌ی  
 قوروه، له ۹۱ ک باکوری خۆراوای قوروه و ۲۱ ک بله‌ده‌ستی و له نیوان دیکانی: نه‌قارخان  
 و قه‌لاگا دایه - قۆبی یه - سارده سیزه - دانیش‌توان: ۲۰۰ - مال: ۲۹ - سوننی - کورد - ئاو:  
 له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلنه - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری -  
 ده‌سکردی ژنان: قالی، قالپچه - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌که‌شی -  
 به‌رق.

۱۰- خان‌اوا: دئی‌یه که له دیکۆی «له‌یلاخی باکوری» ناوچه‌ی قوروه، له ۶۹ ک

باکوری خوزراوای قوروه و ۱۷ ک بله دهستی و له نیوان دیکانی: قشلاخی خواکه رهم و تازاوای گامیشان دایه - داوینته یه - سارده سیزه - دانیشتون: ۱۵۷ - مال: ۲۶ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه وینله - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه و - مزگهوت و قوتابخانه - لوله کهشی - بهرق.

۱۱- دهوله تاوا: دئی یه که له دیکوی «له یلاخی باکوری» ناوچه ی قوروه، له ۸۴ ک باکوری خوزراوای قوروه و ۱۴ ک بله دهستی و له نیوان دیکانی: نه قاره خان و سی و سنی مهرد دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیزه - دانیشتون: ۵۵ - مال: ۸ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه وینله - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، مهوج، گلیم - زینگا: ماشین زه و - مزگهوت و قوتابخانه - لوله کهشی - بهدقالی - بهرق.

۱۲- سالاراوا (کانی مهژ): دئی یه که له دیکوی «له یلاخی باکوری» ناوچه ی قوروه، له ۸۹ ک باکوری خوزراوای قوروه و ۱۹ ک بله دهستی و له نیوان دیکانی: قه لاگا و شایلاخی دایه - کونیستانی یه - سارده سیزه - دانیشتون: ۱۴۵ - مال: ۲۵ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه وینله - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، مهوج، گلیم - زینگا: ماشین زه و - مزگهوت و قوتابخانه - لوله کهشی - بهرق.

۱۳- سپی و سنی مهرد: دئی یه که له دیکوی «له یلاخی باکوری» ناوچه ی قوروه، له ۷۹ ک باکوری خوزراوای قوروه و ۹ ک بله دهستی و له نیوان دیکانی: قه لاگا و دهوله تاوا و گامیشان دایه - ته پۆلکه یی یه - سارده سیزه - دانیشتون: ۱۴۸ - مال: ۲۵ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه وینله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، مهوج، گلیم - زینگا: ماشین زه و - مزگهوت و قوتابخانه - لوله کهشی - بهرق.

۱۴- سهراوشه هره ک سه رنجی: دئی یه که له دیکوی «له یلاخی باکوری» ناوچه ی قوروه، له ۱۰۶ ک باکوری خوزراوای قوروه و ۳۹ ک بله دهستی و له نیوان دیکانی: سهیران و شههرک خواری دایه - قوپی یه - سارده سیزه - دانیشتون: ۳۰۳ - مال: ۵۴ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه وینله - شوغل: کشت و کال و

ناژهل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، مهوج، گلیم - زیگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتاخانه - نهوت فروشی - ناش - بهرق.

۱۵- شابلاخی (کانی گهوره): دئییه که له دیکوی «له یلاخی باکوری» ناوچه ی قورو، له ۹۷ ک باکوری خوراوی قورو و ۲۷ ک بله دهستی و له نیوان دیکانی: تيله کۆ و خودالان و سالاروا دایه - داوینه یه - سارده سیره - دانیشتون: ۳۳۴ - مال: ۶۴ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه وینله - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، مهوج، گلیم - زیگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتاخانه - لوله کەشی - بهرق.

۱۶- شهیدا: دئییه که له دیکوی «له یلاخی باکوری» ناوچه ی قورو، له ۷۴ ک باکوری خوراوی قورو و ۲۰ ک بله دهستی و له نیوان دیکانی: چه مقه لو شهیدا و نیاز دایه - داوینه یه - سارده سیره - دانیشتون: ۱۲۷ - مال: ۲۰ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه وینله - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، مهوج، گلیم - زیگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتاخانه - بهرق.

۱۷- زه فهراوا: دئییه که له دیکوی «له یلاخی باکوری» ناوچه ی قورو، له ۶۴ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۴ ک بله دهستی و له نیوان دیکانی: خانوا و میراوا دایه - کونستانی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۱۲۳ - مال: ۲۰ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه وینله، سپیایی، چنارستان - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - دهسکردی ژنان: قالی، قالیچه - زیگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتاخانه - لوله کەشی - ده مانگا - ناش - بهرق.

۱۸- عه لیاوی لوچ: دئییه که له دیکوی «له یلاخی باکوری» ناوچه ی قورو، له ۸۰ ک باکوری خوراوی قورو و ۲۱ ک بله دهستی و له نیوان دیکانی: تازاوا و گامیشان دایه - قوپی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۲۸۹ - مال: ۴۸ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو و کاریز - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه وینله، چنارستان - شوغل: کشت و کال و ناژهل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، مهوج، گلیم - زیگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتاخانه - لوله کەشی - ده مانگا - حه مام - دارتاشی - به قالی - قه ساوی - ناش - بهرق.

۱۹- قوچه م: دئییه که له دیکوی «له یلاخی باکوری» ناوچه ی قورو، له ۶۴ ک باکوری خوراوی قورو و ۱۲ ک بله دهستی و له نیوان دیکانی: بایه، موبارکاوا دایه -

گوزایی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۵۹ - مال: ۶۰ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیوا - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، قالیچه - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۲۰- قولقوله: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باکوری» ناوچه‌ی قوروه، له ۸۰ ک باکوری خوراوی قوروه و ۱۰ ک بله‌ده‌ستی و له نیوان دیکانی: بایه و بریاخان دایه - کونیستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۰۵ - مال: ۴۳ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیوا - به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - مامایی - پو‌ست - به‌رق.

۲۱- قه‌لاگا: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باکوری» ناوچه‌ی قوروه، له ۷۷ ک باکوری خوراوی قوروه و ۸ ک بله‌ده‌ستی و له نیوان دیکانی: سی‌وسن مه‌رد و سالاراوا دایه - کونیستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۵۹ - مال: ۲۹ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیوا - به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌کشی - مریشکداری - به‌رق.

۲۲- قشلاخی خواکه‌زه‌م: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باکوری» ناوچه‌ی قوروه، له ۸۳ ک باکوری خوراوی قوروه و ۱۳ ک بله‌ده‌ستی و له نیوان دیکانی: خاناوا و بریاخان دایه - کونیستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۳۱۱ - مال: ۴۵ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیوا - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌کشی - ده‌رمانگا - به‌قالی - قه‌ساوی - چایخانه - ته‌عمیرگای ماشین - ئاش - به‌رق.

۲۳- کاکه‌جو: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باکوری» ناوچه‌ی قوروه، له ۶۲ ک باکوری خوراوی قوروه و ۴ ک بله‌ده‌ستی و له نیوان دیکانی: بله‌ده‌ستی و به‌گه‌جان دایه - قوپی‌یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۵۵۶ - مال: ۷۱ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیوا - به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی، توتن - شوغل: کشت و کال و ناژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تای، زانومایی - ده‌رمانگا - لوله‌کشی - نه‌وت فروشی - قه‌ساوی - ئاش - به‌رق.

۲۴- موباره‌کاوا ی ئاسنگه‌ران: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باکوری» ناوچه‌ی

قوروه، له ۶۰ ک باکوری خوراوای قوروه و ۵ ک بله‌دهستی و له نیوان دینکانی: بله‌دهستی و قوچدهم و کایی‌وشه دایه - قوپی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۶۴ - مال: ۲۹ - سوننی - کورد - تاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و تاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالی، مه‌وج، گلیم - زینگه: ماشین رهو - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌که‌شی - به‌رق.

## له یلاخی باشوری

دیکوی (له یلاخی باشور) له ۳۳ دئ پیکهاتوه و له باشوری خوراوی قوروه دا هه لکه وتوه و زوبه ره که ی ۴۱۴ ک - ی چوار گوشه یه و هه شیمه تی ۱۶۹۳۰ که سه، یانی له هه ر کم - یکی چوار گوشه دا ۴۰/۸۹ که سه نیشته جی، سنوری له یلاخی باکوری به م جوړه یه:

۱- له باکوره وه به دیکوکانی (قوزوچا) و (دینگولان).

۲- له باشوره وه به ناوچه ی سه نفوز کولیایی کرماشان و دیکوی موژه ژی ناوچه ی سنه.

۳- له خوراواوه به دیکوی (سه لواتاوا) و (نه زان) ی ناوچه ی سنه.

۴- له خوره لاته وه به دیکوی (په نجه عدلی) یه وه نوساوه.

دیی (بلواناوا) که له سه ر شه قامی (قیره تاوی) (دینگولان) بۆ (موژه ژ) دایه و هه شیمه تی ۳۰۹۷ که سه، به ناوه ندی ته م دیکو دانراوه و سنوری به م جوړه یه:

۱- له باکوره وه به دیکانی (کلکه) و (مله).

۲- له باشوره وه به دیکانی (به کراوا) و (غولاماوا).

۳- له خوراواوه به دیکانی (سه را و دومهل) و (زامل) و (مه یموناوا).

۴- له خوره لاته وه به دیکانی (قادرمدز) و (گورگانه) و (گردی میرانی سه ری) وه

نوساوه.

(بلواناوا) تا (دینگولان) ۱۸ کم - ه و تا شاری قوروه ۵۸ کم - ه.

نزیکترین دئ به (بلواناوا) دیی (کلکه) یه به ماوه ی ۲ ک، دورترین دیمش، دیی

(میانگور) ان، به ماوه ی ۲۰ کم.

مه لیه نده له یلاخ: مه لیه ندیکی کویستانی، ناو و هه وا سافی، له وه ز خو شه، زه وی ته م

مه لیه نده بۆ کشت و کال، زور به بزشت و پیت و به ره که ته، بۆ ناژه ل داریش زور به که لک و

به هره یه.

شو غلی خه لکی ته م مه لیه نده کشت و کال و ناژه ل داری یه - زمانیان کوردی سۆرانی یه،

مه زه بیان (شافعی) یه، خه لکی له یلاخ بۆ دینداری و پایه بندی به بیز و بزوا ی دینی،

په یره وی له قوزتان و به رنامه ی شیرینی، گوئ دان به وته ی پیشه وایان ثانی، زوشتین به

شوینی پیغه مبه ری خو شه ویستی ناخر زه مانا، ناوبانگی باشیان دنیای بز کردوه -

نه‌تو‌یسانی دین و گه‌لیان و ژ‌کردوه.

ناوی دینکائی به ریزی ئەلف و بی به‌م جو‌ره‌یه:

۱- بلواناوا: دئی‌یه که له دینکۆی «له‌یلاخی باشوری»‌ی ناوچهی قورو، له ۵۸ ک خۆراوا‌ی قورو و له نیوان دینکائی: سرنجیانه و هه‌واریان و له سه‌رده‌قامی قیره‌تاوی (دینگولان) سه‌ده‌یه - کۆیستانی یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۳۰۹۷ - مال: ۵۸۶ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رده‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - قوتابخانه‌ی ناوه‌ندی سه‌ره‌تایی و زانومایی - پاسگا - هه‌مام - ددان پزشک - پزست - ده‌رمانگا - ته‌له‌یفون - لوله‌که‌شی - به‌رق - دارتاشی - فروشگای هاویاری - نه‌وت فروشی - به‌قالی - ته‌عمیرگای ماشین - ئاش.

۲- به‌کراوا: دئی‌یه که له دینکۆی «له‌یلاخی باشوری»‌ی ناوچهی قورو، له ۹ ک خۆراوا‌ی قورو و ۴ ک بلوانا و له نیوان دینکائی: بلوانا و گردی میرانی سه‌رئ دایه - داوینته یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۲۸۶ - مال: ۴۸ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رده‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زیگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌که‌شی - به‌رق.

۳- باشماخ: دئی‌یه که له دینکۆی «له‌یلاخی باشوری»‌ی ناوچهی قورو، له ۵۲ ک خۆراوا‌ی قورو و ۱۵ ک بلوانا و له نیوان دینکائی: به‌رده‌زه‌ش و جوامیراوا دایه - داوینته یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۱۴۲۶ - مال: ۲۶۸ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رده‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، ترئ، میوه - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زیگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی و زانومایی - فروشگای هاویاری - نه‌وت فروشی - به‌رق.

۴- به‌رده‌زه‌شه: دئی‌ کۆن بوه‌ ئیستا لاوه‌ ده‌کیلدرئ.

۵- تازاوا‌ی چراغاوا: دئی‌یه که له دینکۆی «له‌یلاخی باشوری»‌ی ناوچهی قورو، له ۴۸ ک خۆراوا‌ی قورو و ۱۶ ک بلوانا و له نیوان دینکائی: دینگولان و چراغاوا دایه - ده‌شتایی یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۳۳۶ - مال: ۵۷ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رده‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زیگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق - نه‌وت فروشی -

ناش - ئاسنگه‌ری.

۶- جوامیراوا (جوانمرد آباد): دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قوروه، له ۴۹ ک خوراوی قوروه و ۱۷ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: مه‌جیداوا باشماخ دایه - داوینته‌یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۳۱۱ - مال: ۵۹ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی، میوه - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - لوله‌کەشی - به‌رق - دارتاشی - به‌قالی - قه‌ساوی - چایخانه - ناش - ئاسنگه‌ری.

۷- چراغاوا: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قوروه، له ۵۵ ک خوراوی قوروه و ۱۳ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: سیس، سرنجانه و تازاوا دایه - داوینته‌یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۵۵۴ - مال: ۱۰۸ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - حه‌مام - لوله‌کەشی - دارتاشی - به‌قالی - قه‌ساوی - چایخانه - دارتاشی - به‌رق - ناش - ئاسنگه‌ری.

۸- زامل: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قوروه، له ۶۴ ک خوراوی قوروه و ۱۸ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: ئه‌شکه‌وتان و گه‌زگه‌زاره‌ خوارئ دایه - کویستانی‌یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۳۰۷ - مال: ۶۳ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌کەشی - به‌رق.

۹- سه‌رواله: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قوروه، له ۶۶ ک خوراوی قوروه و ۱۸ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: هندی بلاغ، نیس و به‌همه‌ناوا دایه - کویستانی‌یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۴۵۶ - مال: ۸۱ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌کەشی - دارتاشی - ناش - به‌قالی - قه‌ساوی - به‌رق.

۱۰- سیس: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قوروه، له ۵۷ ک خوراوی قوروه و ۱۶ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: بلوانا و به‌همه‌ناوا دایه - قوبی‌یه - سارده‌سیره - دانیشتون: ۱۴۹۰ - مال: ۲۹۱ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌رهم:



ده‌غل، دانه‌ویلنه سپیایی، توتن، ترئ، هه‌نگوین - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زیگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌کشی - به‌رق - نه‌وت فروشی - فروشگای هاویاری - ده‌رمانگا - چاپخانه.

۱۱- سهرنجیانه: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قورو، له ۵۰ ک خوراوی قورو و ۷ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: دینگولان و بلواناوا دایه - قوپی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۱۳۴۹ - مال: ۲۷۴ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلنه، سپیایی، توتن - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زیگا: ماشین زه‌و قیره‌تاو - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌کشی - به‌رق - حه‌مام.

۱۲- سورال: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قورو، له ۶۲ ک خوراوی قورو و ۲۱ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: سه‌راودوکه‌ل، هندی بلاغ و سیس دایه - کویتانی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۱۹۷ - مال: ۳۲ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلنه، سپیایی، توتن، ترئ، قه‌یسی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زیگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌کشی - حه‌مام - پو‌ست - به‌رق - دارتاشی - نه‌وت فروشی - به‌قالی - قه‌ساوی - ناش.

۱۳- سه‌راودوکه‌ل: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قورو، له ۶۳ ک خوراوی قورو و ۱۹ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: سورال و زامل و گه‌زگه‌زاره ی خواری و کلکه دایه - کویتانی یه - سارده سیره - دانیشتون: ۲۵۷ - مال: ۲۷ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلنه - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زیگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - پو‌ست - به‌قالی.

۱۴- شیخ حه‌یده‌ر: دئی کۆن بو، به‌لام ئیستا لا له‌وه ده‌کیلدری.

۱۴- شاجۆ: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قورو، له ۵۰ ک خوراوی قورو و ۱۳ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: گورگانه و گردی میرانی سه‌ری دایه - داوینه‌یه - سارده سیره - دانیشتون: ۳۵۵ - مال: ۶۹ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌هم: ده‌غل، دانه‌ویلنه، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان:

قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - پزست - لوله‌کشی - به‌قالی - به‌رق.

۱۵- صادق‌اوا: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچهی قوروه، له ک خوراوی قوروه و ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: قادرمه‌ز و که‌بودخانی خورای دایه - قزپی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۴۸۳ - مال: ۸۹ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - ده‌ره‌مانگا - لوله‌کشی - پزست - به‌قالی - ئاسنگه‌ری - ئاش - به‌رق.

۱۶- غولاماوا: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچهی قوروه، له ۶۹ ک خوراوی قوروه و ۱۱ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: به‌کراوا و بلواناوا و مه‌یموناوا دایه - کویتسانی‌یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۸۱ - مال: ۱۶ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویلله - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۷- قادرمه‌ز: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچهی قوروه، له ۵۵ ک خوراوی قوروه و ۱۲ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: گورگانه و مله دایه - قزپی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۴۵۵ - مال: ۹۱ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی، توتن - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - پزست - به‌رق - فروشگای هاویاری - نه‌وت فروشی - قه‌ساوی - ئاش - به‌رق.

۱۸- کانی شاقولی: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچهی قوروه، له ۵۰ ک خوراوی قوروه و ۱۶ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: مراداوا و گردی میران خورای دایه - داوینته‌یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۱۴ - مال: ۴۱ - سوننی - کورد - ئاو: له کانیاو - به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مه‌وج، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق.

۱۹- که‌بودخانی خورای: دئی‌یه که له دیکوی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچهی قوروه، له ۴۰ ک خوراوی قوروه و ۱۵ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: صادق‌اوا و به‌رده‌زه‌ش دایه - گوزایی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۱۹ - مال: ۲۱ - سوننی - کورد -

ناو: له چۆمی کاکوی و کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، توتن - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مەوج، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - مامانی - حەمام - ده‌رمانگا - لوله‌که‌شی - به‌قالی - نه‌وت فروشی - ئاسنگه‌ری - ناش - به‌رق.

۲۰- کلکه: دئی‌یه که له دیکۆی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچه‌ی قورو، له ۵۳ ک خوراوی قورو و ۵ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: سرنجیانه، مله‌ دایه - داوینته‌یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۱۱۴ - مال: ۲۱ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مەوج، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - به‌رق - نه‌وت فروشی - ناش.

۲۱- گه‌زگه‌زاری سه‌رئ: دئی‌یه که له دیکۆی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچه‌ی قورو، له ۷۸ ک خوراوی قورو و ۲۰ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: گه‌زگه‌زاری خوارئ و میانگۆزان دایه - کوستانی‌یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۳۶۷ - مال: ۵۶ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - لوله‌که‌شی - به‌رق.

۲۲- گه‌زگه‌زاری خوارئ: دئی‌یه که له دیکۆی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچه‌ی قورو، له ۷۵ ک خوراوی قورو و ۱۷ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: گه‌زگه‌زاری سه‌رئ و زامل دایه - کوستانی‌یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۲۷۶ - مال: ۵۳ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، جاجم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - حەمام - به‌رق.

۲۳- گردی‌میرانی خوارئ: دئی‌یه که له دیکۆی «له‌یلاخی باشوری» ی ناوچه‌ی قورو، له ۴۴ ک خوراوی قورو و ۱۳ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: گردی‌میرانی سه‌رئ و نه‌بیاوا دایه - داوینته‌یه - سارده‌سیره - دانیشتوان: ۸۰۹ - مال: ۱۶۱ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - به‌رهم: ده‌غل، سپیایی، دانه‌ویل - شوغل: کشت و کال و ئاژه‌ل داری - ده‌سکردی ژنان: قالیچه، مەوج، گلیم - زینگا: ماشین زه‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه - حەمام - پۆست - فروشگای هاویاری - نه‌وت فروشی - به‌قالی - ناش - به‌رق.

۲۴- گردی میرانی سهری: دئی په که له دیکوی «له یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قورو، له ۴۳ ک خوراوی قورو و ۱۴ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: گرد میرانی خورای و به کراوا دایه - داویننه یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۱۲۸۵ - مال: ۲۸۵ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه ویله - شوغل: کشت و کال و نازهل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، مروج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگوت و قوتاخانه - فروشگی هاویاری - نهوت فروشی - بهرق.

۲۵- گورگانه: دئی په که له دیکوی «له یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قورو، له ۴۷ ک خوراوی قورو و ۵ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: بلواناوا و شاجو دایه - داویننه یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۱۹ - مال: ۴۰ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و نازهل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، مروج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگوت و قوتاخانه - لوله کeshی - بهقالی - بهرق.

۲۶- مهجیداوا: دئی کون بو، بهلام نیستا له لاه ده کیلدری.

۲۷- موباره کاوای که لله زهش: دئی په که له دیکوی «له یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قورو، له ۵۳ ک خوراوی قورو و ۱۳ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: مهجیداوا و سهرنجیانه دایه - داویننه یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۷۳۴ - مال: ۱۲۰ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه ویله - شوغل: کشت و کال و نازهل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، مروج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگوت و قوتاخانه - دهرمانگا - پوست - لوله کeshی - بهقالی - ناش - بهرق.

۲۸- مله (کویره): دئی په که له دیکوی «له یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قورو، له ۴۶ ک خوراوی قورو و ۱۲ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: قادرمهز و کلکه دایه - داویننه یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۹۳ - مال: ۲۲ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه ویله - شوغل: کشت و کال و نازهل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگوت و قوتاخانه - بهرق - لوله کeshی - حه مام - بهقالی - قه ساوی - چایخانه - ناسنگه ری - ناش.

۲۹- مورادوا: دئی په که له دیکوی «له یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قورو، له ۶۴ ک خوراوی قورو و ۷ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: هه واریان و کانی شاقولی دایه - داویننه یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۳۲۰ - مال: ۶۱ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم:

دهغل، دانه ویله، سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژه ل داری - دهسکردی ژنان: قالیچه، مدوج، گلیم - زینگا: ماشین زه - مزگهوت و قوتاخانه - پوژست - به قالی - ناسنگه ری - بهرق.

۳۰- میانگوران: دئییه که له دیکوی «له یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قورو - له ۵۴ ک خوراوی قورو و ۲۰ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: گهزگه زاری سهری و نه میراوا و نه زان دایه - داوینته یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۳۳ - مال: ۵ - سوننی - کورد - داوینته یه - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل و دانه ویله - شوغل: کشت و کال و ناژه ل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، مدوج، گلیم - بهرق.

۳۱- مهیموناوا: دئییه که له دیکوی «له یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قورو - له ۶۵ ک خوراوی قورو و ۷ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: غولاماوا و سوفیاوا دایه - کویستانی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۲۱۵ - مال: ۳۲ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل و دانه ویله و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژه ل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، مدوج، گلیم - مزگهوت و قوتاخانه - لوله کدشی - بهرق.

۳۲- نه بیواوا: دئییه که له دیکوی «له یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قورو - له ۵۰ ک خوراوی قورو و ۱۵ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: گردمیرانی خوارئ و لاله یی دایه - قوپی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۷۱۷ - مال: ۱۲۲ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل و دانه ویله و سپیایی - شوغل: کشت و کال و ناژه ل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، مدوج، گلیم - مزگهوت و قوتاخانه - به قالی - ناش - بهرق.

۳۳- هندی بلاغ: دئییه که له دیکوی «له یلاخی باشوری» ی ناوچه ی قورو - له ۶۱ ک خوراوی قورو و ۲۰ ک بلواناوا و له نیوان دیکانی: سهرواله و گهزگه زاری خوارئ دایه - قوپی یه - سارده سیره - دانیشتوان: ۶۵ - مال: ۱۰ - سوننی - کورد - ناو: له کانیاو - بهرهم: دهغل، سپیایی، دانه ویله، توتن - شوغل: کشت و کال و ناژه ل داری - زینگا: ماشین زه - دهسکردی ژنان: قالیچه، جاجم - مزگهوت و قوتاخانه - نهوت فروشی - به قالی - بهرق.

## ناوچہی کامیاران

ناوچہی کامیاران یہ کیلکہ لہ ۸ ناوچہ بہ خیر و بیرہ کانی پاریزگی کوردستان و سنوری بہم

جوڑہ یہ:

۱۔ لہ باکورہ وہ بہ ناوچہ کانی سنہ و مہریوان

۲۔ لہ باشورہ وہ بہ پاریزگی کرماشان

۳۔ لہ خورہ لاتی و بہ ناوچہی قروہ و پاریزگی کرماشان

۴۔ لہ خوراواوہ بہ ناوچہی پاوہ وہ نوساوہ.

زوبہری ئەم ناوچہ ۲۰۳۵ ک چوارگوشہیہ و حەشیمەتی ۱۰۳۰۳۵ کەسە، ۲۹۹۱۴ کەسیان لہ شار، ۷۳۱۹۱ کەسیشیان نیشتەجی دین، شارستانی کامیاران لہ باشوری پاریزگی کوردستان لہم شەش دیکۆ پیکھاتوہ.

۱۔ دیکۆی ئەمیراوا: کە لہ ۲۲ دئی و ۱۴۷۷ مآل پیکھاتوہ و لہ باکوری خورہ لاتی

کامیاران دایہ، زوبہری ئەم دیکۆ ۳۱۶/۲۵ ک چوارگوشہیہ، حەشیمەتی ۸۵۰۵ کەسە، دئی موژەژ کە دریژی خورہ لاتی لہ گرینویچہ وہ ۴۷ پلہ و ۹ دەقیقە یە و پانی باوریشی لہ خەتی ئیستیواوہ ۳۵ پلہ و ۲ دەقیقە یە، بە ناوەندی ئەم دیکۆ دانراوہ.

۲۔ دیکۆی بیلەوار: کە لہ ۳۰ دئی و ۱۳۰۰ مآل پیکھاتوہ و لہ خورہ لاتی

کامیاران دایہ، زوبہرە کە ۱۹۲/۴۲ ک چوارگوشہیہ و حەشیمەتی ۷۴۰۷ کەسە، دئی شیروانە کە دریژی خورہ لاتی لہ گرینویچہ وہ ۴۸ پلہ و ۴ دەقیقە یە، پانی باوریشی لہ خەتی ئیستیواوہ ۳۵ پلہ و ۱ دەقیقە یە بە ناوەندی ئەم دیکۆ دانراوہ.

۳۔ دیکۆی ژاوەرۆ: کە لہ ۳۰ دئی و ۲۵۱۱ مآل و سئ موچە پیکھاتوہ و لہ باکوری

خوراوا کامیاران دایہ، زوبہری ۴۵۳/۷۵ ک چوارگوشہیہ و حەشیمەتی ۱۴۰۴ کەسە و شاروچکەئی گشکی بە ناوەندی ئەم دیکۆ دانراوہ.

۴۔ دیکۆی سورسور: کە لہ ۵۲ دئی و ۲۵۱۰ مآل پیکھاتوہ و لہ باکور و باکوری

خورہ لاتی کامیاران دایہ، زوبہری ۵۰۷ ک چوارگوشہیہ و حەشیمەتی ۱۲۱۵۷ کەسە، دئی "یوسفاوا"، کوانە خوارێ کە لہ ۴۶ پلہ و ۵۹ دەقیقە یە دریژی خورہ لاتی گرینویچ، ۳۴ پلہ و ۵۸ دەقیقە باکوری خوراوا خەتی ئیستیواو دایہ، بە ناوەندی ئەم دیکۆ دانراوہ.

۵۔ دیکۆی شاھۆ: کە لہ ۳۸ دئی و ۱۴۲۹ مآل پیکھاتوہ، لہ خوراوا باکوری

کامیاران دایه و ژوبه ره که ی ۲۰۹/۵ ک چوارگوشه یه، حه شیمه تی ۸۴۴۰ که سه، دیی وهرمه هنگ، که له ۴۶ پله و ۵۳ ده قیقه در یژی خوره لاتی گرینویچ، ۳۴ پله و ۴۸ دقیقه پانی باکوری خه تی ئیستیوادایه، به ناوهندی ئەم دیکۆ دانراوه.

۶- دیکۆی گاوه رۆ: که له ۲۱ دیی و ۱۹۹۱ مآل پیکهاتوه له باکوری خوراوی کامیاران دایه و ژوبه ره که ی ۲۶۷ ک چوارگوشه یه و حه شیمه تی ۹۹۶۴ که سه، دیی کوله ساره که له در یژی خوره لاتی گرینویچه وه ۴۶ پله و ۵۶ ده قیقه یه، له پانی باکوری خه تی ئیستیواوه ۳۴ پله و ۵۸ ده قیقه یه، به ناوهندی ئەم دیکۆ دانراوه.

## کیو و به رزاییه کانی ناوچهی کامیاران

ناوچهی کامیاران له ۲ به شی باکور و باشور پیکهاتوه که گهرده نهی به ناو بانگی (مرواری) و زورتری کیوه کانی له به شی باکوردا هه ل که وتون، گرنگترین کیوی ئەم به شه به م جو ره یه:

۱- کیوی (هه لتوشان): له نیوان دیکانی لایه ن، هه لتوشان، کانی کون و که چه له دایه. زاداری هه لتوشان له سه ر ئەم کیوه چه قاوه.

۲- کیوی (به فره چال): له خوره لاتی دیکانی وزمانه ی سه ری، مرواری و کازماوادایه.

۳- کیوی (سورسور) و (سولتان کۆ): له نیوان دیکانی مهیدانه، پشت ته نگ و سوره تو دایه. زنجیره کیوی ۲۲۸۸ گه زی (داین) له باشوری دیی سه رکه شکه میر، ده ره به ندی عه زیز و باکوری دیی بلوچه دایه، که شه قامی کامیاران بۆ سه نقور به داوینی باشوری ئەم کیوه دا تی ده په رۆ.

۴- زنجیره کیوی (به رده سور): له نیوان دیکانی تاینه، سه ربناو، نه جه فاوا و کوله ساره دایه.

۵- کیوی (که مه ره کۆ): له نیوان کوله ساره، سه رچی، یه مینانی سه ری دایه.

۶- کیوی (شه یتانه): له نیوان دیکانی کوانه، تاینه و یوسفوادایه.

۷- کیوی ۲۹۵۰ گه زی (هه واره به رزه): له نیوان هه ر سئ نشور، سه رچی، و هه ردو یه مینان دایه که به ره و خوراوا ده ژوا و به نیوان دیکانی دولاو، نزاردا تی ده په رۆ و له

سدر چۆمی سیروان داده کوژی.

۸- کیتی (دۆلّو): له نیوان دیکانی دۆلّو، نشوری سهرّی و دۆل کهرۆدایه.

۹- کیتی (چه مهرگا): له نیوان دیکانی کوله ساره، شاهینی، شهسه داوا (عه سراوا)

دایه.

۱۰- کیتی ۲۳۸۳ گهزی سیاسین: له نیوان دیکانی په شاپاد و فارساوادایه.

۱۱- کیتی (ههزار ههزار): له نیوان ههردو ئافرینان، ماسان، شاهینی و عه سراباد

دایه.

۱۲- کیتی حاجی کوژ: له نیوان دیکانی یه خته خان و توانکش دایه.

۱۳- کیتی کانی پشکه: له نزیکه گهرده نهی مرواری دایه.

۱۴- زنجیره کیتی کوچه زشت و کیتی یه کشه وه: له نیوان دیکانی شاهینی،

کانی سبی (گهشکی)، گاوانه، چۆرسانه، زیویه، بزۆش، گلپانه و په شاپادایه.

## چۆمه کانی ناوچه کامیاران

۱- چۆمی مرواری: له گهرده نهی به ناوبانگی مرواری له خۆره لاتی دئی (بوانه) و

کیتی داربه سهر و باشوری دئی یه خته خان و باکوری کیتی (حاجی کوژ) هوه سهرچاوه ده گرتی،

به نیوان دیکانی (توانکش) و (باخله) داتی ده په زّی و دئی (بیار) و شاری (کامیاران) به جی

دیلّی، له حاست دئی (زه زین جو) ئاوی (کوژه پوان)، کوستانی (حه سن هه لکان) و ئاوی

دیکانی (کانی ههنگه) و (محمد) اوا و ئاوی کوستانی (شیخ میرزا) و ئاوی کیتی (سیاکه مهر) و

دئی (ههشلی) له گه ل خوی ده با و ده زوا و له حاست دئی (کولیجه) تیکه ل چۆمی کوّبگار و ده بی و

ده زوا

۲- چۆمی کوّبگار: له خۆراوا کیتی حاجی کوژ و بهرزاییه کانی نیوان ههردو

(کوژه ده ره) و کوستانی (تهختی زهنگی) له خۆره لاتی کوستانی به ناوبانگی (شاهو)

سهرچاوه ده گرتی و به ره و باشوری خۆره لات داده په زّی، له حاست دئی کولیجه تیکه ل

زازاوه ده بی و ده زوا.

۳- چۆمی زازاوه: له خۆره لاتی دیکوی (پشت ده ره بند) ناوچه ی کرماشان

سهرچاوه ده گرتی و به ره و باکوری خۆره لات داده په زّی و له باشوری پردی زازاوه



چۆمه کانی مرواری و کۆبگار له گەڵ خۆی دەبا و بەرەو باشور دەروا.

## دیکوی ئەمیراوا بەشی ناوچهی کامیاران

دیکوی ئەمیراوا که له ۲۲ دئی و ۱۴۷۵ مآل پینکها تووه و حەشیمه تی ۸۵۰۵ کەسە و ژووبەرە کە ۳۱۶/۲۵ ک چوار گۆشه یه، یانی له هەر.ک.یکی چوار گۆشه دا ۲۶/۸۹ کەس نیشته جێ یه.

ئەم دیکۆ له باکوری خۆرهلای کامیاران و باشوری خۆرهلای شاری سنەدا هەلکە و توه، سنوری بەم جۆرە یه:

۱- له باکورەوه به دیکۆی نەژان ۲- له باشورەوه به دیکۆی سورسور ۳- له خۆرهلای تەوه به دیکۆی له یلاخی باشوری ناوچهی قوروو و بژی له ناوچهی سنە نقوری کولیا یی ۴- له خۆراواوه به دیکۆی گاوه رۆنوساوه

دیی مووژە ژ که له سەر ریگای ئیسفالتی دینگولان بۆ کامیاران هەلکە و توه و زیاتر له ۱۴۵۰۰ کەس حەشیمه تی هەیه به ناوەندی ئەم دیکۆ دانراوه، سنووری بەم جۆرە یه:

۱- له باکورەوه به دیکانی، مارنج، گایدەر و مەحموداوا

۲- له باشورەوه، به دیی کوچک چەرموو له دیکۆی سورسور

۳- له خۆراواوه به دیکانی، پەنیران و کانی سواران

۴- له خۆرهلای تەوه به دیی ئەمیراواوه نووساوه

ریگای دینگولان بۆ کامیاران به ناوەراستی ئەم دیکۆدا، له خۆرهلای تەوه بەرەو خۆراوا دەروا، بوەتە هۆی پەیوەند خەلکی دیکانی ئەم شوینە، نزیکترین دیی به مووژە دیی مارنجه که ۲. ک دورە، زمانی خەلکی ئەم دیکو کوردی سۆرانی، دینیان ئیسلامە، مەذهەبیان سوننی، پەیزەوی ریازی پیشەوای مەزن، ئیمام موحه مەدی شافعی زەزای خودای له سەر بیت، ناوی دیکانی به ژیزی ئەلفوین بەم جۆرە یه:

۱- ئەحمە داوا: دیی یه که له دیکۆی ئەمیراوا بەشی ناوچهی کامیاران. له ۶۰. ک باکوری کامیاران و ۷. ک مووژە ژ و له نیوان دیکانی کتیلە گولان، خیراوا و دەگەن، دایە. کۆیستانی و ساردەسیرە. دانیشتوان ۳۸، مآل ۶، سوننی، کورد. ئاوا، له کانیاو. بەرهم، دەغل و دانەوێڵە، سپایی، شوغل، کشت و کال، ریگا، ماشین زەو، مزگەوت، فیرگە

- ۲- **ئەشکەوتان:** دئیە کە لە دیکۆی ئەمیراوا بەشی ناوچەیی کامیاران، لە ۵۹. ک باکوری خۆرەڵاتی کامیاران و ۶. ک مووژەژ و لە نیوان دیکانی، قۆزیدەرە و زامەل دایە، کوێستانی و ساردەسیرە، دانیشتوان ۲۰۹، مائ ۴۱، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری، زینگە، ماشینزەو، مزگەوت، فیرگە.
- ۳- **ئەمیراوا:** دئیە کە لە دیکۆی ئەمیراوا، کە ناوی دیکو لە ناوی ئەم دئی گیراوە تەو، لە ۵۶. ک باکوری خۆرەڵاتی کامیاران و ۳. ک مووژەژ و لە نیوان دیکانی، کێلە گولان، مووژەژ و محموداوا دایە. کوێستانی و ساردەسیرە، دانیشتوان ۳۸۶، مائ ۷۰، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم، دەغل، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری، زینگە، ماشینزەو، مزگەوت، فیرگە.
- ۴- **پەنیران:** دئیە کە لە دیکۆی ئەمیراوا بەشی ناوچەیی کامیاران. لە ۵. ک باکوری خۆرەڵاتی کامیاران و ۳. ک مووژەژ و لە نیوان دیکانی: مووژەژ و قورخ دایە. کوێستانی و ساردەسیرە. دانیشتوان ۴۴۱، مائ ۷۶، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری. زینگە، ماشینزەو، مزگەوت، فیرگە.
- ۵- **خیراوا:** دئیە کە لە دیکۆی ئەمیراوا بەشی ناوچەیی کامیاران، لە ۶۰. ک باکوری خۆرەڵاتی کامیاران و ۷. ک مووژەژ و لە نیوان دیکانی ئەمیراوا، خیراوا، احمداوا محدوداوا دایە. کوێستانی و ساردەسیرە، دانیشتوان ۳۸۰، مائ ۵۷، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری، زینگە، ماشینزەو، مزگەوت، فیرگە.
- ۶- **دانان:** دئیە کە لە دیکۆی ئەمیراوا بەشی ناوچەیی کامیاران. لە ۳۸. ک باکوری خۆرەڵاتی کامیاران. ۱۵. ک مووژەژ و لە نیوان دیکانی سیاناو، مەجیداوا، فەقی سلیمان دایە. کوێستانی و ساردەسیرە. دانیشتوان ۳۲۴، مائ ۴۵، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری، زینگە، ماشینزەو، مزگەوت، فیرگە.
- ۷- **دەگەن:** دئیە کە لە دیکۆی ئەمیراوا بەشی ناوچەیی کامیاران. لە ۶۱. ک مووژەژ و لە نیوان دیکانی احمداوا، سوفیاوا، کێلە گولان دایە. کوێستانی و ساردەسیرە. دانیشتوان ۲۵۸، مائ ۴۳، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری. زینگە، ماشینزەو، مزگەوت، فیرگە.
- ۸- **زەمشت:** دئیە کە لە دیکۆی ئەمیراوا بەشی ناوچەیی کامیاران. لە ۵۷. ک باکوری خۆرەڵاتی کامیاران و ۴. ک مووژەژ و لە نیوان دیکانی ئەمیراوا کێلە گولان، محموداوا دایە.

کوێستانی و ساردەسەرە، دانیشتوان ۳۹۱، مآل ۶۵، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی. شەغل، کشت و کال، ئاژەڵداری. دەسکرد بەرە و جاجم. رینگا، ماشینرەو، مزگەوت، فێرگە.

۹- **سیاناو:** دێیەکە لە دیکوی ئەمیراوا بەشی ناوچەی کامیاران، لە ۴۰ ک باکوری خۆرھەڵاتی کامیاران و ۱۳ ک شەقامی کامیاران کرماشان و لە نیوان دیکانی، دانان، کوێک، سمران، نەبە، کوێستانی و ساردەسیرە. دانیشتوان ۲۱۳، مآل ۳۱، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، شەغل، دانەوێڵە، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری، رینگا، ماشینرەو، مزگەوت، فێرگە.

۱۰- **سوفیاوا:** دێیەکە لە دیکوی ئەمیراوا بەشی ناوچەی کانیاران لە ۶۱ ک باکوری خۆرھەڵاتی کامیاران و ۸ ک موژەژ و ۸ ک موژەژدایە. کوێستانی و ساردەسیرە. دانیشتوان ۷۲، مآل ۹، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری. رینگا، ماشینرەو، مزگەوت، فێرگە.

۱۱- **قۆزیدەرە:** دێیەکە لە دیکوی ئەمیراوا بەشی ناوچەی کامیاران. لە ۵۸ ک باکوری خۆرھەڵاتی کامیاران و ۵ ک موژەژ و لە نیوان دیکانی، ئەشکەوتان، مەیموناوا، زەمشت و زاملدايە. کوێستانی و ساردەسیرە. دانیشتوان ۲۸۰، مآل ۴۸، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری. رینگا، ماشینرەو، مزگەوت، فێرگە.

۱۲- **قورخ:** دێیەکە لە دیکوی ئەمیراوا بەشی ناوچەی کامیاران. لە ۴۷ ک باکوری خۆرھەڵاتی کامیاران و ۱۰ ک شەقامی کامیاران، کرماشاندايە. کوێستانی و ساردەسیرە. دانیشتوان ۶۸۸، مآل ۱۰، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری. رینگا، ماشینرەو، مزگەوت، فێرگە.

۱۳- **کانی سواران:** دێیەکە لە دیکوی ئەمیراوا بەشی ناوچەی کامیاران. لە ۴۸ ک باکوری خۆرھەڵاتی کامیاران و ۵ ک موژەژ و لە نیوان دیکانی قورخ، هوانلە، مارنج و گراوا، دایە. کوێستانی و ساردەسیرە. دانیشتوان ۲۰۹، مآل ۴۰، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری. رینگا، ماشینرەو، مزگەوت، فێرگە.

۱۴- **گائیدەرە:** دێیەکە لە دیکوی ئەمیراوا بەشی ناوچەی کامیاران. لە ۵۵ ک باکوری خۆرھەڵاتی و ۴ ک موژەژ و لە نیوان دیکانی، ئەمیراوا، مارنج، محموداوا، موژەژدایە.

کوستان و سارده سیره. دانیشتوان ۱۶۶، مآل ۳۴، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیاو. بدرهمه؛ دهغل، سپیایی. شوغل؛ کشت و کال. ئاژهل داری. زینگا، ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه.

۱۵- کویک: دئییه که له دیکوی ئه میراوا بهشی ناوچهی کامیاران. له ۴۵. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۸. ک موژه ژ و له نیوان دیکانی قورخ، دانان، مهجیداوا و ۶. ک شه قامی کامیاران. کرماشان دایه. کوستان و سارده سیره. دانیشتوان ۲۲۰، مآل ۳۵، سوننی، کورد. ئاو؛ له چوم و کانیاو. بدرهمه؛ دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل؛ کشت و کال، ئاژهل داری. زینگا، ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه.

۱۶- کیله گولان: دئییه که له دیکوی ئه میراوا بهشی ناوچهی کامیاران. له ۵۹. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۶. ک موژه ژ و له نیوان دیکانی زه مشت، ئه میراوا، محموداوا دایه، داوینه و سارده سیره، دانیشتوان ۳۴۴، مآل ۶۲، سوننی، کورد. ئاو؛ له کانیاو. بدرهمه، دهغل، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژهل داری. زینگا، ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه.

۱۷- مارنج: دئییه که له دیکوی ئه میراوا بهشی ناوچهی کامیاران. له ۵۵. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۲. ک موژه ژ و له نیوان دیکانی موژه ژ، گائیده ره، محموداوا دایه. کوستان و سارده سیره. دانیشتوان ۱۰۵۵، مآل ۱۸۸، سوننی، کورد. ئاو؛ له کانیاو. بدرهمه؛ دهغل و دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژهل داری. زینگا ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه.

۱۸- مه حموداوا (ئاسمان دهره): دئییه که له دیکوی ئه میراوا بهشی ناوچهی کامیاران له ۷۱. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۸. ک موژه ژ و له نیوان دیکانی وهرمه کان، ئه میراوا و کیله گولان دایه. کوستان و سارده سیره، دانیشتوان ۲۱۳، مآل ۴۰، سوننی، کورد. ئاو؛ له کانیاو. بدرهمه؛ دهغل و دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژهل داری، مزگهوت، قوتاخانه.

۱۹- موحه ممه داوای گریان: دئییه که له دیکوی ئه میراوا بهشی ناوچهی کامیاران، له ۶۶. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۳. ک موژه ژ و له نیوان دیکانی زه مشت، گائیده ره و موژه ژ دایه. کوستان و سارده سیره. دانیشتوان ۳۰۲، مآل ۵۷، سوننی، کورد. ئاو؛ له کانیاو. بدرهمه؛ دهغل و دانه ویله، سپیایی. شوغل؛ کشت و کال، ئاژهل داری. زینگا، ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه.

۲۰- موژه ژ: دئییه ناوهندی دیکوی ئه میراوا بهشی ناوچهی کامیاران و له نیوان دیکانی مارنج، ئه میراوا، په نیران دایه. کوستان و سارده سیره. دانیشتوان ۱۳۹۶، مآل

۲۵۷. سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو، به رهههه، دهغل، دانه و پله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. له سهرهه قامی قیره تاوی کامیاران به دی گولان دایه. مزگهوت، فیرگه ی سهره تایی و رانومایی. بهرق، لوله کهشی، تله یفون، نانه وایی، پوست، حه مام. دیی موژه ژ ئیستا به شکلی شاروچکه دهرهاتوه روژ به روژ به ره و خوشی و ئاوه دانی ده ژوا. یاخوا گشت دی یه کی کوردستان وه ک موژه ژ خوش و گهش و ئاوه دان بیټ.

۲۱- وه ره مه کان: دی یه که له دیکوی ئه میراوا بهشی ناوچه ی کامیاران، له ۶۱.ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۸.ک موژه ژ و له نیوان دیکانی خیروا، سهرکاریز، مه محمودا وادایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشنوان ۲۸۷، مال ۵۴، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به رههه، دهغل، دانه و پله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین ژه، مزگهوت، فیرگه.

۲۲- هه واره یان: دی یه که له دیکوی ئه میراوا بهشی ناوچه ی کامیاران. له ۶۲.ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۹.ک موژه ژ و له نیوان دیکانی سو فیوا، ده گن، مراداوادایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشنوان ۲۲۱، مال ۲۹، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به رههه، دهغل، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین ژه، مزگهوت، فیرگه.

## دیکوی بیله واری خوره لات بهشی ناوچه ی کامیاران

دیکوی بیله واری خوره لات له خوره لاتی شاری کامیاران دا هه لکه وتوه و، له ۳۰ دیی ئاوه دان و چند دیی کۆن (۱۳۰۰ مال) پیکهاتوه و حه شیمه تی ۷۴۰۷ که سه، ژووبه ره که ی ۱۹۲/۴۲.ک چوارگۆشه یه، یانی له هه ر.ک. یکی چوارگۆشه دا ۳۸/۴۲ که س نیشته جی یه. سنوری ئه م دیکو به م جوړه یه.

۱- له باکوره وه به دیکوی سورسور

۲- له باشوره وه به ناوچه ی کرماشان.

۳- له خوره لات وه به ناوچه ی کرماشان

۴- له خوراوا وه به شاری کامیاران و دیکوی شاهووه نوساوه و پالی داوه، ئه م دیکو که له خوره لاتی شاری کامیاران دا هه لکه وتوه، بهشی زورتی، که ژ و کیو دایگرتوه، چومی رازاوه، له کیو و بهرزایی ئه م شوینه وه سهرچاوه ده گری.

دیی شیروانه که ۶۶۳ کس حه شیمه تی هه یه وله دهشتی به بژشت و به ره می خوره لاتی کامیاران و له سهر شه قامی دیکانی دهو و بهردا هه لکه وتوه، به ناوه ندی ئەم دیکۆ دانراوه و سنوریشی بهم جوړه یه:

۱- له باکوره وه به دیکانی (گورگاوی) و (یه غواسی)

۲- له باشوره وه به دیکانی: (زه زین جو) و (دارتوو)

۳- له خوراواوه به دیکانی (جافراوا) و (زه زین جو) و شاری کامیاران.

۴- له خوره لاته وه به دی (وه ندهرنی) یه وه نوساوه، لهم دیکۆدا ئەم تایبه تانه هه یه، ۳۰

دی فیڤرگی سهره تای، ۳۲ دی مزگه وت، ۲ دی حه مام، ۲ دی ناوه ندی خاوینی و دهرمانی، ۷ دی سندوقی پۆست، ۱۸ دی ناوی لوله که شی، ۱۰ دی بهرق، ۳ دی فروشگای هاویاری، ۲ دی نهوت فروشی، ۶ دی ناشی ئارد، دوکانی به قالی و چهند دی ته عمیرگای ماشین و شتی تری هه یه. ناوی دیکانی به ریزی ئەلفوی بهم جوړه یه.

۱- ئە عزه ماوا: دی یه که له دیکۆی بیله وار به شی ناوچه ی کامیاران، له ۶. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۴. ک شیروانه و ۳. ک خوره لاتی شه قامی کامیاران سنه دایه. داوینه و سارده سیره. دانیشنوان ۲۰۲، مآل ۳۳، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو، به ره م، ده غل، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازهل داری، زیگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیڤرگه، حه مام، لوله که شی، بهرق ۲- باخله: دی یه که له دیکۆی بیله وار، به شی ناوچه ی کامیاران. له ۵. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۴. ک شیروانه و قه راخی شه قامی کامیاران سنه دایه. داوینه و سارده سیره. دانیشنوان ۱۹۲، مآل ۳۲، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو، به ره م، ده غل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازهل داری، زیگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیڤرگه، دارتاشی، بهرق. له نیوان ئە عزاماوا، بیار و بوانه دایه.

۳- باتمان: دی یه که له دیکۆی بیله وار به شی ناوچه ی کامیاران، له ۶. ک باشوری خوره لاتی کامیاران و ۱۰. ک شیروانه و له نیوان دیکانی عه لیاوا، خان، گه ناو دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشنوان ۷۷۰، مآل ۱۴۰، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو. به ره م، ده غل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازهل داری. زیگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیڤرگه.

۴- بلوچه: دی یه که له دیکۆی بیله وار به شی ناوچه ی کامیاران. له ۱۳. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۹. ک شیروانه و ۷. ک خوره لاتی شه قامی کامیاران سنه دایه، کوستانی و سارده سیره. دانیشنوان ۱۹۹، مآل ۳۰، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به ره م، ده غل، دانه ویله،

سپایی. شوغل، کشت و کال، ریگا، ماشین رهو، مزگهوت، فیگره.

۵- **هوانه:** دئییه که له دیکوی بیله وار بهشی ناوچهی کامیاران له ۱۰ ک باکوری خوره لاتی کامیاران و قهراخی شهقامی کامیاران سنه دایه. قوپی و سارده سیره، دانیشتون ۲۴۸، مال ۴۲، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپایی. شوغل، کشت و کال نازه ل داری. ریگا، قیره تاو، بهرق، لوله کهشی، فروشگای هاویاری، ئاش، له نیوان مرواری، باخله، یهخته خان دایه.

۶- **بیار:** دئییه که له دیکوی بیله وار، بهشی ناوچهی کامیاران. له ۴ ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۵ ک شیروانه و قهراخی شهقامی کامیاران سنه دایه. داوینه و سارده سیره. دانیشتون ۲۶۴، مال ۴۱، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپایی. شوغل، کشت و کال، نازه ل داری. ریگا، قیره تاو، مزگهوت، فیگره، بهرق، لوله کهشی. له نیوان باخله، توبه ره ریژ و شیروانه دایه.

۷- **پشت تهنگ:** دئییه که له دیکوی بیله وار بهشی ناوچهی کامیاران، له ۳۰ ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۲۷ ک شیروانه و له نیوان دیکانی سورته توو باقلا وادایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتون ۴۱، مال ۶، سوننی. کورد، ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل و دانه ویله، سپایی. شوغل، کشت و کال، نازه ل داری. ریگا، ماشین رهو، مزگهوت.

۸- **جافراوا:** دئی کون بووه که نیستا چوله و له لاهه زهویه کانی ده کینلدری

۹- **چالی قه برستان:** شوینه واریکی میزویی یه.

۱۰- **چه قه بهرله:** دئییه که له دیکوی بیله وار، بهشی ناوچهی کامیاران. له ۶ ک باشوری کامیاران و قهراخی شهقامی کامیاران، کرماشان دایه. قوپی و سارده سیره. دانیشتون ۱۷۳، مال ۳۱، سوننی، کورد. ئاو، له کاریژ. بهرهم، دهغل، سپایی. شوغل، کشت و کال، نازه ل داری. مزگهوت، فیگره، مامرداری، ریگا، قیره تاو، لوله کهشی، له نیوان، باتمان، عهلیاوا، قه لای شاخانی دایه.

۱۱- **چه شمه که وو (کانی که وه):** دئییه که له دیکوی بیله وار بهشی ناوچهی کامیاران. له ۱۶ ک باشوری خوره لاتی کامیاران و ۲۰ ک شیروانه و له نیوان دیکانی، دهوله تیار، چپوتاشان، سالاروا دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتون ۲۸۲، مال ۳۹، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپایی. شوغل، کشت و کال، نازه ل داری. ریگا، ماشین رهو، مزگهوت، فیگره، لوله کهشی.

۱۲- حاجی شوره: دئییه که له دیکوی بیله وار، به شی ناوچه ی کامیاران. له ۸. ک خوره لاتی کامیاران و ۴. ک شیروانه و له نیوان دیکانی، شیروانه، دارتو، و نده رنی دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۲۹۷، مال ۵۵، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به رهه م، ده غل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه، مزگوت، فیگره.

۱۳- خزان: دئییه که له دیکوی بیله وار، به شی ناوچه ی کامیاران. له ۱۷. ک خوره لاتی کامیاران و ۱۳. ک شیروانه و له نیوان دیکانی، و نده رنی سهری، هینانده ر دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۴۹۵، مال ۹۰، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به رهه م، ده غل، دانه ویله. سپیایی. شوغل، کشت و کال و ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه، مزگوت، فیگره.

۱۴- خورخوزه: دئی کون بووه که ئیستا چوله و له لاوه ده کیلدری.

۱۵- خانماوا: دئییه که له دیکوی بیله وار به شی ناوچه ی کامیاران. له ۴. ک خوره لاتی کامیاران و ۵. ک شیروانه و ۱. ک خوره لاتی شه قامی کامیاران سنه دایه. داوینه و سارده سیره. دانیشتوان ۲۹۲، مال ۵۳، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به رهه م، ده غل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه، مزگوت، فیگره، حه مام، لوله که شی، بهرق، ناش.

۱۶- دهره درئیز: دئی کون بووه که ئیستا چوله و له لاوه ده کیلدری

۱۷- دهره بند ی عه زیز: دئییه که له دیکوی بیله وار، به شی ناوچه ی کامیاران، له ۱۹. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۱۵. ک شیروانه و له نیوان دیکانی مهیدانه دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۱۰۱، مال ۱۴، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به رهه م، ده غل، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، زیگا، ماشین زه، مزگوت.

۱۸- داره توو: دئییه که له دیکوی بیله وار به شی ناوچه ی کامیاران. له ۸. ک خوره لاتی کامیاران و ۴. ک شیروانه و له نیوان دیکانی، و نده رنی خواری، ساکنه، حاجی شوره و هه شلی دایه، کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۲۴۲، مال ۳۵، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به رهه م، ده غل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه، مزگوت، فیگره.

۱۹- زه زین جو: دئییه که له دیکوی بیله وار به شی ناوچه ی کامیاران. له ۲. ک باشوری خوره لاتی کامیاران و ۵. ک شیروانه و قه راخی شه قامی کامیاران سنه دایه. داوینه و سارده سیره. دانیشتوان ۲۳۹، مال ۴۱، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو و چوم. به رهه م، ده غل،



دانه ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، مزگه وت، فیژگه، ریژگا، قیره تاو، لوله که شی، بهرق. له نیوان خانماوا، کامیاران و شیروانه دایه.

۲۰- ساکنه: دئییه که له دیکوی بیله وار به شی ناوچه ی کامیاران. له ۱۰. ک خوره لاتی کامیاران و ۶. ک شیروانه و له نیوان دیکانی، وهنده رنی سهرو خوار و داره تودایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتون ۱۸۲، مال ۳۲، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو، بهرهم، دهغل، دانه ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ژینگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیژگه.

۲۱- شیروانه: دئی ناوه ندی دیکوی بیله واری خوره لاته، له ۴. ک خوره لاتی کامیاران و قهراخی شه قامی کامیاران سنه دایه. داوینه و سارده سیره. دانیشتون ۶۶۲، مال ۱۲۸، سوننی، کورد. ئاو، له چوم و کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ژینگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیژگه، مامرداری، لوله که شی، بهرق، نهوت فروشی، فروشگای هاویاری، قه ساوی، به قالی، ئاش. له نیوان زه زین جو، بیار و حاجی شوره دایه.

۲۲- عه لیاوا: دئییه که له دیکوی بیله وار به شی ناچه ی کامیاران: له ۴. ک باشوری خوره لاتی کامیاران و ۶. ک شیروانه و له نیوان دیکانی خانماوا، بانان و ۲. ک شه قامی کامیاران سنه دایه. کویتانی و سارده سیره، دانیشتون ۶۳، مال ۹، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ژینگا، ماشین زه و، مزگه وت، لوله که شی.

۲۳- که زه پوان: دئییه که له دیکوی بیله وار، به شی ناوچه ی کامیاران. له ۱۵. ک خوره لاتی کامیاران و ۱۱. ک شیروانه و له نیوان دیکانی، گهرماو، چه شمه که وو، محمداوا دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتون ۱۴۳، مال ۳۴، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ژینگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیژگه، لوله که شی، نهوت فروشی.

۲۴- کانیه نکه: دئییه که له دیکوی بیله وار به شی ناوچه ی کامیاران. له ۱۵. ک خوره لاتی کامیاران و ۱۲. ک شیروانه دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتون ۷۱، مال ۱۱، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ژینگا، ماشین زه و، مزگه وت.

۲۵- کازماوا: دئییه که له دیکوی بیله وار به شی ناوچه ی کامیاران له ۱۶. ک باکوری

خوره لاتی کامیاران و ۱۲. ک شیروانه و له نیوان دیکانی، دهر به ند، کانی هه نگه و مرواری دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتون ۸۰، مأل ۱۴، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به رهه م، ده غل، دانه ویله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ژینگا، ماشین زه و، مزگه وت.

۲۶- گه رماو: دی یه که له دیکوی بیله وار، به شی ناوچه ی کامیاران. له ۱۱. ک خوره لاتی کامیاران و ۱۰. ک شیروانه و له نیوان دیکانی مامهن، که ره پوان، محمدا وادایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتون ۴۸، مأل ۸، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به رهه م، ده غل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ژینگا، ماشین زه و، مزگه وت، فی رگه، لوله که شی.

۲۷- گورگاوی: دی یه که له دیکوی بیله وار به شی ناوچه ی کامیاران. له ۶. ک خوره لاتی کامیاران و ۴. ک شیروانه، له نیوان مامهن، وه ندرنی خوار و یه غواسی دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتون ۱۹، مأل ۴، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به رهه م، ده غل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ژینگا، ماشین زه و، مزگه وت، لوله که شی.

۲۸- مامهن: دی یه که له دیکوی بیله وار به شی ناوچه ی کامیاران. له ۸. ک خوره لاتی کامیاران و ۴. ک شیروانه و ۶. ک شه قامی کامیاران سنه دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتون ۳۲۴، مأل ۸۵، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ژینگا، ماشین زه و، مزگه وت، فی رگه، به رق، لوله که شی، فروشگای هاویاری، ئاش، به قالی. له نیوان یه غواسی، ئه عزه ماوا و گه رماو دایه.

۲۹- مرواری: دی یه که له دیکوی بیله وار به شی ناوچه ی کامیاران له ۱۲. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۱۱. ک شیروانه و له نیوان دیکانی، کازماوا، بوانه، لایهن و قه راخی شه قامی کامیاران سنه دایه، کویتانی و سارده سیره. مله ی مرواری بو به فرگری و بو ران و سدرما، به ناوبانگه. دانیشتون ۳۴۹، مأل ۵۶، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به رهه م، ده غل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال. ئاژه ل داری. ژینگا، ماشین زه و، مزگه وت، فی رگه، لوله که شی، به رق.

۳۰- موحه ممه داوا: دی یه که له دیکوی بیله وار به شی ناوچه ی کامیاران. له ۱۶. ک خوره لاتی کامیاران و ۱۲. ک شیروانه و له نیوان دیکانی، بلوچه، گه رماو، که ره پوان دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتون ۱۳۶، مأل ۲۱، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به رهه م، ده غل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ژینگا، ماشین زه و، مزگه وت، فی رگه.

۳۱- **وه‌نده‌رنی سه‌رنی:** دئیه‌که له دیکۆی بیله‌وار به‌شی ناوچه‌ی کامیاران، له ۱۲. ڪ خۆره‌لاتی کامیاران و ۸. ڪ شیروانه و له نیوان دیکانی ساکنه، داره‌تو، هه‌شلی دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۳۸۵، مأل ۷۰، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ژینگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتا‌بخانه (فیرگه)، لوله‌که‌شی.

۳۲- **وه‌نده‌رنی خوارنی:** دئیه‌که له دیکۆی بیله‌واری به‌شی ناوچه‌ی کامیاران، له ۸. ڪ خۆره‌لاتی کامیاران و ۴. ڪ شیروانه و له نیوان دیکانی، ساکنه، داره‌تو و حاجی شۆره‌دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۳۰۲، مأل ۵۵، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ژینگا، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت، فیرگه، لوله‌که‌شی. به‌قالی.

۳۳- **هه‌شلی:** دئیه‌که له دیکۆی بیله‌وار، به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۱۲. ڪ خۆره‌لاتی کامیاران و ۸. ڪ شیروانه و له نیوان دیکانی، داره‌تو، وه‌نده‌ری سه‌رو دئ‌خوان دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۲۰۴، مأل ۳۳، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ژینگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۳۴- **یه‌غواسی:** دئیه‌که له دیکۆی بیله‌وار به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۵. ڪ خۆره‌لاتی کامیاران و ۲. ڪ شیروانه و له نیوان دیکانی، محمداوا، مامه‌ن و گورگاوی و ۴. ڪ شه‌قامی کامیاران سه‌ه‌دایه. قۆپی و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۴۰۲، مأل ۶۸، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ژینگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، ده‌رمانگا، لوله‌که‌شی، به‌رق

## دیکۆی ژاوه‌رو‌ی به‌شی ناوچه‌ی کامیاران

دیکۆی ژاوه‌رو‌ی به‌شی کامیاران له ۳۰ دئ و ۲۵۱۱ مأل و ۳ موچه‌ی تاییه‌ت به‌دی هاتوه و له باکوری خۆراوای شاری کامیاراندا هه‌لکه‌وتوه. هه‌شیمه‌تی ۱۴۰۴۸ که‌سه‌ژووبه‌ره‌که‌ی ۴۹۳/۷۵ ڪ چوارگۆشه‌یه، یانی له هه‌ر ڪ. یکی چوارگۆشه‌دا ۲۸/۴۵ که‌س نیشته‌جئیه

**ژاوه‌رو:** ناوی خیلێکی به‌ریز و ئازای کوردی هه‌ورامی‌یه که له ده‌ورانێ کۆنه‌وه له‌م

ناوچه خوښه دا، ژیاون (ژاوه روی)،

سنوری ئەم ناوچه بەم جوړه یه: هیللی له شه قامی سنه مەریوانه وه ده ژوا، تاده گاته دووئاو، له ویوه به ره و باشور ده ژوا و بړی له بهر زاییه کانی کیوی شاهو، تا نزیکي بیست کیلومتری شه قامی کامیاران مەریوان دیتته وه، له ویوه به ره و خوږه لات به شوین ئاوو دهره ی چومی گاورو دا ده ژوا، ئەم هیلله له خوړاوا ی ئەم چۆمه ده په ژیتته وه و به ره و باکور با ده خواوو ده ژوا، تاده گاته شوینی، پیک گه یشتنی چومی قشلاخ و گاوه رو، هه روا به خوړاوا ی شاری سنه دا ده ژوا، تا له سەر شه قامی سنه بو مەریوان ده بژیتته وه، له ده ورانی کۆنمه وه بەم ناوچه یان وتوه ژاوه رو، به دانیشتوه کانیشیان وتوه ژاوه روی، وادیاره چومی ژاوه رو، که له بهر زاییه کانی خوړاوا ی شاری سنه و بړی له بهر زاییه کانی ناوچه ی مەریوان (باشوری خوږه لات) سەرچاوه ده گری، ئەم چۆمه که به یه کی له لقه کانی سیروان ده ژمیردری به ناوی ئەم هۆزه وه ناو نراوه، سنوری ئەم دیکو بەم جوړه یه:

۱- له باکوره وه به دیکو کانی، گاوه رو، پایگه لانی مەریوان

۲- له باشوره وه به دیکوی شاهو و به شی له مەلبندی کرماشان (ناوچه ی پاوه)

۳- له خوږه لات وه به دیکوی گاوه رو

۴- له خوړاوا وه به ناوچه ی پاوه وه نوساوه و پالی داوه

زنجیره کیوی به ناوبانگی شاهو زۆربه ی زووبه ری ئەم شویندی داگرتوه. بهر زاییه کانی ئەم زنجیره کیوه به دارو ده وه نی جوانوو ژازاوه و گول و گیاو گزی بۆن خوش و به که لک دا پو شراوه. هه ربه م هویه وه زۆر له میژه که ئاژه ل داری لەم ناوچه دا باوی بوه و به به ره و بووه. بێجگه له ئاژه ل داری کشت و کال و باخه وانی لەم ناوچه دا په ره ی سه ندووه: شاروچکه ی گشکی به ناوه ندی ئەم دیکو دانراوه و سنوری بەم جوړه یه: ۱- له باکوره وه به دینی شانشین ۲- له باشوره وه به دینی که لات، ته ختی زهنگی، کوژه دهره ی سه ری، ۳- له خوړاوا وه به دیکانی گاودانه ی شه ریف، گاودانه ی حوسه یین و لونی کۆن ۴- له خوږه لات وه به دینی ئافریانی خواری به شی دیکوی گاوه رو وه نوساوه. خاکی ئەم دیکو زۆر به برشت و به پیټ و به ره که ته، که بو په ره دان به کشت و کال و ئاژه ل داری، زۆر چاک و به به ره و به ره مه، ئە گه ره ک پیویسته ده ولت ئاوژی له فەلاکان بداته وه و جوتیاره کان یارمه تی بدا. چه ند به رابه ری ئیستا که به ره می لی هه لده گیر، بێجگه له وانه له قه دیمه وه ده سکر دی قالی، قالیچه، کلاش و که وچک، ته شی، که به شکلیکی جوان دورست ده کران و ناوچه کانی کوردنشینان له که وچکی

ژهنگاوی و کهوشی بئ فہری بینگانه، بئ نیاز کردبوو. بهناو بانگ بوو. به داخه وه ئیستا، باوی کهوچک دروست کردن، ئەو دەسکرده جوانه‌ی کورده‌واریان له باو خستووہ. به لام ماوہیہ که کلاشی هه‌ورامی باوی هاتوہ تہوہ و به خوشیہوہ برہوی زۆرہ، ناوی دیکانی به ریزی ئەلفویی بہم جۆرہیہ.

۱- بزوش: دئیہ که له دیکوی ژاوه روی بهشی ناوچه‌ی کامیاران. له ۳۷.ک باکوری خۆراوای کامیاران و ۱۴.ک گەشکی و له نیوان دیکانی، گلیان و کاشتر و گازرخان دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۱۰۵۵ مأل ۲۰۱، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌هم، ده‌غل، دانه‌ویلہ، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەل‌داری. زینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، فیرگه.

۲- په‌شاباد: دئیہ که له دیکوی ژاوه روی بهشی ناوچه‌ی کامیاران. له ۳۲.ک باکوری خۆراوای کامیاران و ۹.ک گەشکی و له نیوان دیکانی، شاهینی، گولیان دایه، کویتانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۶۶۸، مأل ۱۰۹، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌هم، ده‌غل، دانه‌ویلہ، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەل‌داری. زینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، فیرگه.

۳- پلنگان: دئیہ که له دیکوی ژاوه روی بهشی ناوچه‌ی کامیاران. له ۴۵.ک باکوری خۆراوای کامیاران و ۲۲.ک گەشکی و له نیوان دیکانی، دژن، تفرین، زمان گریوه دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۹۴۹، مأل ۱۷۶، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌هم، ده‌غل، دانه‌ویلہ، سپیایی. شوغل، کشت و کال. ئاژەل‌داری. زینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، فیرگه.

۴- ته‌ختی زه‌نگی: دئیہ که له دیکوی ژاوه روی بهشی ناوچه‌ی کامیاران. له ۲۵.ک باکوری خۆراوای کامیاران و ۲.ک گەشکی و له نیوان دیکانی، که‌لاتی و سه‌رشیلانه و کۆره‌ده‌ره‌ی خۆاری دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۴۳۹، مأل ۸۰، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌هم، ده‌غل، دانه‌ویلہ، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەل‌داری. زینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، فیرگه.

۵- ته‌نگی وه‌ر: دئیہ که له دیکوی ژاوه روی بهشی ناوچه‌ی کامیاران. له ۴۰.ک باکوری خۆراوای کامیاران و ۱۷.ک گەشکی و له نیوان دیکانی، یوزیده‌ر کاشتر و فیروزاوا دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۲۸۲، مأل ۵۱، سوننی، کورد. ئاو، له چۆم و کانیاو. به‌ره‌هم، ده‌غل، دانه‌ویلہ، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەل‌داری. زینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، فیرگه.

۶- تیلہ کو: دئیہ که له دیکوی ژاوه روی بهشی ناوچه‌ی کامیاران. له ۳۵.ک باکوری

خؤراوای کامیاران و ۱۲. ک گه شکى و له نیوان دیکانى مهیسوراوا و زیویه و گازرخانى دایه. کویتانى و سارده سیره. دانیشتوان ۸۰۳، مأل ۱۵۳، سونى، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، سپیایى. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین رهو، مزگهوت، فیگره.

۷- چورسانه: دى يه که له دیکوی ژاوه روی بهشی ناوچهی کامیاران. له ۲۶. ک باکوری خؤراوای کامیاران و ۳. ک گه شکى و له نیوان دیکانى، لونی سادات، زیویه و گاوانه دایه. داوینیه و سارده سیره. دانیشتوان ۳۳۸، مأل ۶۲، سونى، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایى. شوغل، کشت و کال. ئاژه ل داری. زیگا، ماشین رهو، مزگهوت، فیگره.

۸- دژن: دى يه که له دیکوی ژاوه روی بهشی ناوچهی کامیاران له ۴۶. ک باکوری خؤراوای کامیاران و ۲۳. ک گه شکى، له نیوان دیکانى پالنگان، زمان گریوه و گواز دایه. کویتانى و سارده سیره. دانیشتوان ۵۱۶، مأل ۹۲، سونى، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایى. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین رهو، مزگهوت، فیگره.

۹- زیویه: دى يه که له دیکوی ژاوه روی بهشی ناوچهی کامیاران، له ۲۸. ک باکوری خؤراوای کامیاران و ۵. ک گه شکى، له نیوان دیکانى مهیسوراوا، تسیله کو، چورسانه دایه. کویتانى و سارده سیره. دانیشتوان ۳۳۷، مأل ۵۵، سونى، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایى. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. مزگهوت، فیگره، زیگا، ماشین رهو.

۱۰- سیویه: دى يه که له دیکوی ژاوه روی بهشی ناوچهی کامیاران. له ۳۸. ک باکوری خؤراوای کامیاران و ۱۵. ک گه شکى و له نیوان دیکانى میرگسار و پیریداغ دایه. کویتانى و سارده سیره. دانیشتوان ۶۳، مأل ۱۴، سونى، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایى، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین رهو، مزگهوت، فیگره.

۱۱- سه رشیالانه: دى بووه به لام ئیستا چوله له لاوه ده کیلدری.

۱۲- شاروچکى گه شکى: ناوه ندى دیکوی ژاوه روی ناوچهی کامیارانه. له ۲۳. ک باکوری خؤراوای کامیاران و له نیوان دیکانى کوژه ده رهى سه زى و که لاتى و گاوانه و له سه ر شه قامی کامیاران مه ریواندایه. دانیشتوان ۶۹، مأل ۱۰، سونى، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایى. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. مزگهوت، فیگره.

۱۳- شاهینى: دى يه که له دیکوی ژاوه روی بهشی ناوچهی کامیاران، له ۲۰. ک باکوری خؤراوای کامیاران و ۵. ک گه شکى و له نیوان دیکانى گه شکى، ئافریانی خواری، په شباد دایه. کویتانى و سارده سیره. دانیشتوان ۲۱۶۲، مأل ۳۸۶، سونى، کورد. ئاو، له کانیاو و چوم.

بهره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ناژه‌ل‌داری، ده‌سکرد، قالی و قالیچه، زینگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه.

۱۴- **عه‌سراوا (ئه‌سه‌داوا):** دئی‌یه‌که له دیکوی ژاوه‌روی ناوچه‌ی کامیاران، له ۳۳. ک باکوری خوراوای کامیاران و ۱۰. ک گه‌شکی و له نیوان دیکانی ماسمان و شاهینی، دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتون ۲۶۵، مال ۵۰، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ناژه‌ل‌داری، زینگا، مزگه‌وت، فیرگه.

۱۵- **فه‌یروزاوا:** دئی‌کۆن بوه به‌لام ئیستا چۆله و له لاوه ده‌کیلدری.

۱۶- **کوبگار:** دئی‌کۆن بوه به‌لام ئیستا چۆله و له لاوه ده‌کیلدری.

۱۷- **که‌زه‌گه‌ل:** دئی‌یه‌که له دیکوی ژاوه‌روی به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۱۶. ک باکوری خوراوای کامیاران و ۸. ک گه‌شکی و له نیوان دیکانی کوبگار و ماریان و حوسه‌یناوادایه. داوینه و سارده‌سیره. دانیشتون ۱۶۳، مال ۲۵، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو و چۆم. بهره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ناژه‌ل‌داری، زینگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه.

۱۸- **کانی‌چه‌رمگی گه‌شکی:** دئی‌یه‌که له دیکوی ژاوه‌روی به‌شی کامیاران، له ۲۶. ک باکوری خوراوای کامیاران و ۱. ک گشکی، کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتون ۲۱۴، مال ۴۰، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهره‌م ده‌غل، دانه‌ویلّه، شوغل، کشت و کال، ناژه‌ل‌داری. مزگه‌وت.

۱۹- **کاشته‌ر:** دئی‌یه‌که له دیکوی ژاوه‌روی به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۳۹. ک باکوری خوراوای کامیاران و ۱۶. ک گه‌شکی و له نیوان دیکانی گازرخانی، ته‌نگی‌وه‌رو و بۆزیده‌ر دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتون ۵۳۷، مال ۱۰۱، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ناژه‌ل‌داری، زینگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه.

۲۰- **که‌لا‌تی:** دئی‌یه‌که له دیکوی ژاوه‌روی به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۲۶. ک باکوری خوراوای کامیاران و ۳. ک گه‌شکی و له نیوان دیکانی ته‌ختی‌زه‌نگی، لۆنی‌کۆن و گه‌شکی دایه.

کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتون ۳۱۳، مال ۵۲، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو و چۆم. بهره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ناژه‌ل‌داری، زینگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه.

۲۱- **کۆژده‌ره‌ی خوارئ:** دئی‌یه‌که له دیکوی ژاوه‌روی به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۱۷. ک باکوری خوراوای کامیاران و ۶. ک گه‌شکی و له نیوان دیکانی کوبگار و سه‌رشیلانه و

کوره‌دهری سهری‌دایه. کویستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۳۷۲، مأل ۵۸، سوننی، کورد. ئاو، له‌چۆم و کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله. سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت. فی‌رگه.

۲۲- **کۆزه‌ده‌ری سهری:** دئی‌یه‌که له دیکوی ژاوهروی به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۱۷. ک باکوری خوراوی کامیاران و ۶. ک گه‌شکی و له نیوان دیکانی کۆزه‌ده‌ری خوار و کزه‌گه‌ل و گه‌شکی دایه. کویستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۵۸، مأل ۴۱، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله. سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت. فی‌رگه.

۲۳- **گازه‌رخانی:** دئی‌یه‌که له دیکوی ژاوهروی به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۳۶. ک باکوری خوراوی کامیاران و ۱۳. ک گه‌شکی و له نیوان دیکانی، فه‌یروزاوا، تیه‌له‌کو، بزۆش‌دایه. کویستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۵۹۱، مأل ۱۱۱، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله. سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت. فی‌رگه.

۲۴- **گاودانه‌ی حوسه‌ین:** دئی‌یه‌که له دیکوی ژاوهروی به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۲۵. ک باکوری خوراوی کامیاران و ۲. ک گه‌شکی دایه. کویستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۱۴۴، مأل ۳۰، سوننی، کورد. ئاو، له کانیا. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله. سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت. فی‌رگه.

۲۵- **گاودانه‌ی شه‌ریف:** دئی‌یه‌که له دیکوی ژاوهروی به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۲۶. ک باکوری خوراوی کامیاران و ۳. ک گه‌شکی دایه. کویستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۲۲، مأل ۴، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله. سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت. فی‌رگه.

۲۶- **گولیان:** دئی‌یه‌که له دیکوی ژاوهروی به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۳۴. ک باکوری خوراوی کامیاران و ۱۱. ک گه‌شکی و له نیوان دیکانی میرگسار کاشته‌ر بزۆش‌دایه. کویستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۲۷۹، مأل ۴۷، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله. سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت. فی‌رگه.

۲۷- **لۆنی‌سادات:** دئی‌یه‌که له دیکوی ژاوهروی به‌شی ناوچه‌ی کامیاران، له ۲۹. ک باکوری خوراوی کامیاران و ۶. ک گه‌شکی و له نیوان دیکانی لۆنی‌کۆن، چوژ‌سانه‌و



مه‌یسور اوا دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۴۷۴، مآل ۷۴، سوننی، کورد. ئاو، له‌کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ریگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فی‌رگه.

**۲۸- لونه‌کونه:** دئی‌یه‌که له‌دیکوی ژاوه‌روی به‌شی ناوچه‌ی کامیاران، له ۲۵. ک کامیاران و ۴. ک گه‌شکی و له‌نیوان دیکانی لونی‌سادات و که‌لاتی و گه‌شکی دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۲۶۷، مآل ۵۰، سوننی، کورد. ئاو، له‌کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. مزگه‌وت، فی‌رگه.

**۲۹- ماویان:** دئی‌یه‌که له‌دیکوی ژاوه‌روی به‌شی ناوچه‌ی کامیاران و ۱۱. ک خوراوی کامیاران و ۸. ک گه‌شکی و له‌نیوان دیکانی، گه‌ره‌گه‌ل، حوسه‌یناوا، تیانه‌دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۱۳۰، مآل ۲۳، سوننی، کورد. ئاو، له‌کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ریگا، مزگه‌وت، فی‌رگه.

**۳۰- می‌رگسار:** دئی‌یه‌که له‌دیکوی ژاوه‌روی به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۳۵. ک باکوری خوراوی کامیاران و ۱۲. ک گه‌شکی و له‌نیوان دیکانی سیویه، گولیان‌دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۱۷۵، مآل ۲۶، سوننی، کورد. ئاو، له‌کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ریگا، مزگه‌وت، فی‌رگه.

**۳۱- مه‌یسور اوا:** دئی‌یه‌که له‌دیکوی ژاوه‌روی به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۳۵. ک باکوری خوراوی کامیاران و ۱۲. ک گه‌شکی و له‌نیوان دیکانی تیله‌کو، زیویه، لونی‌سادات دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۴۱۱، مآل ۷۱، سوننی، کورد. ئاو، له‌کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ریگا، ماشین‌زهو. مزگه‌وت، فی‌رگه.

**۳۲- یوزی دهره:** دئی‌یه‌که له‌دیکوی ژاوه‌روی به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۴۱. ک باکوری خوراوی کامیاران و ۱۸. ک گه‌شکی و له‌نیوان دیکانی، ته‌نگی‌وه‌ر، زمان‌گریوه‌دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۶۶۱، مآل ۱۱۹، سوننی، کورد. ئاو، له‌کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ریگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فی‌رگه.

## دیکۆی سورسور به شی ناوچهی کامیاران

دیکۆی سورسور له ۵۲ دۆ و ۱ موچه و ۳ شوینی تایبەت و ۲۵۱۰ مآل پینکها توه، ژووبەرە که ۵۰۷. ک چوارگۆشه یه و ۱۱۹۱۸ کەس دانیشتی ههیه. یانی له هەر. ک. یکی چوارگۆشه دا ۲۳/۵ کەس نیشته جێ یه. ئەم دیکۆ له باکور و باکوری خۆرههلاتی کامیاراندا یه و سنوری بهم جوهره یه:

- ۱- له باکوره وه به دیکۆکانی ئەمیراوا و نەژان
  - ۲- له باشوره وه به دیکۆکانی ییلەوار (شیروانه) و شاهۆ (وهرمههنگ)
  - ۳- له خۆراوا وه به دیکۆی ژاوه رووی خۆرههلات و گاوه روۆ.
  - ۴- له خۆرههلاته وه به ناوچهی سونقوری مهلبهندی کرماشانه وه نووساوه
- چۆمی گاوه رو که یه کێکه له شاخه گرنگه کانی چۆمی به ناوبانگی سیروان به ناو مهزراکانی ئەم دیکۆدا تی ده په ژۆ، بێ نه وهی که لکی پنیوستی لی وه ربگیرێ، له سنور ده په ژیته وه:
- نیش و کاری خه لکی ئەم شوینه وه ک زوربهی خه لکی کوردستان کشت و کال و ئاژه ل داری و کریکاریه.

سورسور: له وشه ی سور تیکلاو کراوه که سور بهم مانایانه هاتوه:

- ۱- به رهنگی خوین
- ۲- پۆ خوئی (سویر)
- ۳- ئاشکرا و دیار
- ۴- پێ چه قین، پێ داگر
- ۵- ژه پ و ژاست وتن
- ۶- به زهم، نان به خشین، خه تهنه سوران، سورانهی خه رمانان
- ۷- دیواری دهوری باخ
- ۸- کۆی گه نم له خه رماندا<sup>(۱)</sup> ده کری له وشه ی سور: دروسکرای، یانی چه رخانندن و خولاندن، گشت ئەم مانایانه دورستن: چون ئەم شوینه وه ک زۆرتری شوینه کانی کوردستان، به هاران به گۆلی سور ده رازیته وه، وه ک خوئی یش به تام و مه زه یه، دیاره سه ره ره ز و دیارن، هەر وه ها له سه رمافی خویان سور و پێ داگرن. له وتاریشدا راستن، له کاتی نان دانیشدا به

دهه‌ن و ئازان. باخه کانیشیان پەرژین ده‌کەن تار یوی فیله‌باز بەر هه‌مه‌کانیان نەرفیتی، کۆگای گەنمیشیان سوره و ژییانی خویشیان مەردانه هەل دەسوریتن:

دیی یوسفاو (کوانه‌ی خوارێ) که له سەر شه‌قامی سنه کامیاران دا هەلکه‌وتوه، به‌ناوه‌ندی ئەم شوینە دانراوه، که سنوری بەم جوړه‌یه

۱- له باکوره‌وه به‌دی گاو‌شان

۲- له باشوره‌وه به‌دی که‌چه‌له

۳- له خۆراواوه به‌دیکانی کوانه‌ی سەری، سەربتاو: ته‌جه‌قاوا له‌دیکۆی گاو‌ه‌رو

۴- له خۆر هەلاته‌وه به‌دیکانی وامسانه و وشترمله‌وه نوساوه.

شه‌قامی ئیسفالتی سنه به‌کامیاران که له باکوره‌وه بەره‌و باشور بەم شوینە دا، داده‌بوری، بو‌ه‌ته‌هۆی په‌یوه‌ندی دیکانی به‌یوسفاو و کامیاران و شاره‌کانی ده‌ره‌وه، دورترین دی که ۴۵. ک له یوسفاووه دووره‌دی (پشته‌نگه)، نزیکترین دی یش گاو‌شانه که ۱. ک دوره

له‌م دیکۆدا تی‌کرا ۳۴ دی قوتا‌بخانه‌ی سه‌ره‌تایی و ۲ دی فی‌رگه‌ی رانوما‌یی، ۳۴ دی مزگوت، ۲ دی ناوه‌ندی خزمه‌تی ئاویی، ۲ دی پاسگای ئیستزامی، ۱ دی حه‌مام، ۴ دی ناوه‌ندی ده‌رمانی و خاوین راگرتن، ۱۵ دی سندوقی پۆست، ۲ دی ناوه‌ندی ته‌له‌فون، ۲۰ دی ئاوی لوله‌که‌شی، ۱۱ دی به‌رق، ۳ دی فروشگای هاویاری، ۲ دی نه‌وت فروشی، ۱۴ دی ئاش و شتی تریشی هه‌یه.

ئەم دیکۆ له ۴۸ دی دیکۆی پینشووی گاو‌ه‌رو و ۳ دی دیکۆی حه‌سه‌ناوا پیکهاتوه، ناوی دیکانی به‌ریزی ئەلفوین بەم جوړه‌یه.

۱- ئیستگای موخا به‌راتی هه‌لتوشان.

۲- برا‌یماوا: ته‌نیا مالیکه له ۳۳. ک باکوری کامیاران و ۱۰. ک یوسفاو له‌نیوان دیکانی فەقی سلیمان. نشوری خوار و هه‌باساوا‌دایه.

۳- بان سه‌عیدی خوارێ: دی‌یه‌که له‌دیکۆی سورسور به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۴۹. ک باکوری کامیاران و ۲۵. ک یوسفاو له‌نیوان دیکانی، دار هه‌مرو، باخوومی سه‌رێ، بان سه‌عیدی سه‌رێ‌دایه. کو‌یستانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۶۴، مأل ۱۵، سو‌ننی، کورد. ئاو، له‌چۆمی گا‌ورو و کانیاو. به‌ر هه‌م ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، توتن. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. ژینگا، ماشین‌زه‌و. مزگوت.

۴- بان سه‌عیدی سه‌رێ: دی‌یه‌که له‌دیکۆی سورسور به‌شی ناوچه‌ی کامیاران: له

۴۲. ک باکوری خوره‌لاتی کامیاران و ۱۹. ک یوسف‌اوا و له نیوان دیکانی، بان سه‌عیدی خوارتی، ترازوله و شیخ‌زه‌ش‌دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۲۱۴، مال ۳۸، سونتی، کورد. ئاو، له چۆم و کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت. فی‌رگه.

۵. **باخورمی سه‌رئی:** دئی‌یه‌که له دیکوی سورسور به‌شی ناوچه‌ی کامیاران: له ۵۳. ک باکوری کامیاران و ۳۰. ک یوسف‌اوا و نیوان دیکانی، داره‌هرمی، شیخ‌زه‌ش، باخورمی خوارتی‌دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۲۴۷، مال ۴۵، سونتی، کورد. ئاو، له کانیاو و چۆمی گاه‌ره‌و. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله. سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت. قوتابخانه.

۶. **باخورمه‌کۆنه:** دئی‌کۆنی بووه به‌لام نیستا چۆله و له لاهه‌ده‌کیلدری.

۷. **پیرمقدار:** دئی‌یه‌که له دیکوی سورسور به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۳۳. ک باکوری خوره‌لات کامیاران و ۱۰. ک یوسف‌اوا و له نیوان دیکانی، خامیسان، وشکه‌دۆل، و شترمل‌دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۴۱۰، مال ۷۴، سونتی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله. سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت. فی‌رگه.

۸. **تازاوا:** دئی‌یه‌که له دیکوی سورسور به‌شی ناوچه‌ی کامیاران، له ۳۱. ک باکوری خوره‌لاتی کامیاران و قه‌راخی باکوری چۆمی گاه‌ره‌و و له نیوان دیکانی، پیرمقدار، وشکه‌دۆل و و شترمل‌دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۸۰، مال ۱۵، سونتی، کورد. ئاو، له چۆم و کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت. فی‌رگه.

۹. **تاینه:** دئی‌یه‌که له دیکوی سورسور به‌شی ناوچه‌ی کامیاران، له ۳۲. ک باکوری خوره‌لاتی کامیاران و ۹. ک یوسف‌اوا و له نیوان دیکانی کوانه، سه‌ربناو، نه‌جفاوادایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۳۸۲، مال ۶۴، سونتی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۱۰. **تازاوا‌ی دۆل‌که‌رو:** دئی‌یه‌که له دیکوی سورسور به‌شی ناوچه‌ی کامیاران، له ۴۰. ک باکوری کامیاران و ۱۷. ک یوسف‌اوا و له نیوان دیکانی دۆل‌که‌رو، فه‌قی سلیمان، نشوری سه‌رئی‌دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۷۴، مال ۱۴، سونتی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی. کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت.

۱۱- **ترازوله:** دئیه که له دیکۆی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له ۳۴.ک باکوری خۆره‌لاتی کامیاران و قه‌راخی چۆمی گاوه‌رو و له نیوان دیکانی بان سه‌عیدی سه‌ری، سوره‌توو و صالحاوادایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۱۸۱، مأل ۳۱، سوننی، کورد. ئاو، له‌چۆم و کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت. فی‌رگه.

۱۲- **خامیسان:** دئیه که له دیکۆی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له ۳۷.ک باکوری خۆره‌لاتی کامیاران و ۱۴.ک یوسف‌اوا و له نیوان دیکانی سه‌یفاوا، پیرمقدار و وشکه‌دۆل و ۱۰.ک شه‌قامی کامیاران سنه‌دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۹۷۰، مأل ۲۸۹، سوننی، کورد. ئاو، له‌کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت. فی‌رگه.

۱۳- **داره‌رمی:** دئیه که له دیکۆی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له ۴۷.ک باکوری خۆره‌لاتی کامیاران و قه‌راخی باکوری چۆمی گاوه‌رو و ۲۵.ک یوسف‌اوا و له نیوان دیکانی بان سه‌عیدی خواری، باخوری سه‌ری و سه‌یفاوادایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۷۲، مأل ۱۳، سوننی، کورد. ئاو، له‌کانیاو و چۆم. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت، فی‌رگه.

۱۴- **دۆلاو:** دئیه که له دیکۆی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له ۵۴.ک باکوری خۆره‌لاتی کامیاران و ۲.ک قه‌راخی چۆمی گاوه‌رو و ۳۰.ک یوسف‌اوا و له نیوان دیکانی دیرمۆلی و زلانه‌دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۱۰۲۰، مأل ۲۰۶، سوننی، کورد. ئاو، له‌کانیاو و چۆم. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، گشت جوړه‌میوه‌یی. شوغل، کشت و کال، باخه‌وانی، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت، فی‌رگه.

۱۵- **دۆل‌که‌رو:** دئیه که له دیکۆی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران له ۴۰.ک باکوری کامیاران و ۱۷.ک یوسف‌اوا و له نیوان دیکانی تازاوا، سه‌رده‌شتی برایماوا، قران‌دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۳۶۰، مأل ۶۴، سوننی، کورد. ئاو، له‌کانیاو به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا، ماشین‌ره‌و، مزگه‌وت، قوتاخانه.

۱۶- **دیرمۆلی:** دئیه که له دیکۆی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له ۴۶.ک باکوری کامیاران و ۱۰.ک خۆراوای شه‌قامی کامیاران سنه و ۲۳.ک یوسف‌اوا و له نیوان دیکانی سه‌رده‌شتی برایماوا، دۆلاو، کوچک چه‌رمودایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۲۰۹،

مال ۴۸، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ریگا، ماشین رهو. مزگهوت. فیرگه.

۱۷- سه ریینه دوئل: دئی یه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له ۶۸ ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۴۵ ک یوسفاوا و له نیوان دیکانی خوسره و اوای ته مجه دی، که لله پا و، نه میر عومهران دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان ۱۳۵، مال ۲۵، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ریگا، ماشین رهو، مزگهوت. فیرگه.

۱۸- سه رجه مال: دئی کونی بوه له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له ۴۴ ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۲۱ ک یوسفاوا و له نیوان دیکانی، باخوژی خوار و سهرکاریز و کوچک چهرمو دایه. کویتانی و سارده سیره به لام نیستا چوله و له لاهه ده کیلدری.

۱۹- سه رده شتی برایماوا: دئی یه که له دیکوی سورسور بهشی کامیاران، له ۴۲ ک باکوری کامیاران و ۱۹ ک یوسفاوا و له نیوان دیکانی دیرمولی و دوئل کهرودایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان ۸۲، مال ۱۵، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ریگا، ماشین رهو. مزگهوت

۲۰- سه رکاریز: دئی یه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له ۴۹ ک باکوری خوره لاتی کامیاران و له نیوانی دیکانی کۆمین، وهرمه کان و نیهر وه له ۲۶ ک یوسفاوا دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان ۱۵۰، مال ۲۶، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ریگا، ماشین رهو، مزگهوت، فیرگه.

۲۱- سووره توو: دئی یه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له ۱۵ ک شه قامی کامیاران سنه ۳۲ ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۹ ک یوسفاوا و له نیوان دیکانی سالحاوا، ترازوله، مهیدانه دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان ۴۱، مال ۹، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ریگا، ماشین رهو، مزگهوت، فیرگه.

۲۲- سه یفاوا: دئی یه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران له ۳۸ ک کامیاران و ۱۵ ک یوسفاوا دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان ۶۰، مال ۱۰، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ریگا،

ماشین رهو، مزگهوت.

**۲۳- سیمین ده ره:** دئییه که له دیکۆی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له ۳۰ ک باکوری خۆره لاتی کامیاران و ۷ ک خۆره لاتی شه قامی کامیاران سنه و ۷ ک یوسفاوا و له نیوان دیکانی و شکه دۆل، که نگره دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۹۴، مال ۱۸، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو و چۆم. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زینگ، ماشین رهو. مزگهوت. فیرگه.

**۲۴- سالحاوا (سالحاوا):** دئییه که له دیکۆی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له ۲۸ ک باکوری خۆره لاتی کامیاران و ۱۲ ک یوسفاوا و ۸ ک خۆره لاتی شه قامی کامیاران سنه و له نیوان دیکانی و زمانه ی خوارچی، سوره تو، ترازوله دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۴۱، مال ۷، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زینگ، ماشین رهو، مزگهوت.

**۲۵- شییخ رهش:** دئییه که له دیکۆی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له ۴۶ ک باکوری خۆره لاتی کامیاران و ۲ ک باشوری چۆمی گاهه رو و ۲۳ ک یوسفاوا و له نیوان دیکانی، باخۆزی سهر و بان سه عیدی سگر دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۲۱۱، مال ۳۳، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو و چۆم. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زینگ، ماشین رهو. مزگهوت، فیرگه.

**۲۶- فه قی سلیمان:** دئییه که له دیکۆی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران له ۳۳ ک باکوری خۆره لاتی کامیاران و ۱۰ ک یوسفاوا و له نیوان دیکانی تازاوا ی دۆل که رو و برایماوا دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۴۶، مال ۹، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زینگ، ماشین رهو. مزگهوت.

**۲۷- قاوه خانه ی لایه ن:**

**۲۸- قه لاگا:** دئییه که له دیکۆی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران له ۷۶ ک باکوری خۆره لاتی کامیاران و ۵۳ ک یوسفاوا و له نیوان دیکانی گهرگهری سهری حاجیاوا ی گه و ره دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۳۵۵، مال ۵۹، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زینگ، ماشین رهو. مزگهوت. فیرگه.

**۲۹- قه لاگای کوماین:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له ۵۸. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۳۵. ک یوسفاوا و له نیوان دیکانی، کوماین و باخورمی سهری دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۱۴۰، مال ۲۵، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازه ل داری. زیگا، ماشین زه، مزگه وت، فیرگه.

**۳۰- کانی له یلی:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران له ۱۵. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۷. ک یوسفاوا و له نیوان دیکانی، ئاساوله، هه ئوشان، و لایه ن دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۶۰، مال ۱۱، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازه ل داری. زیگا، ماشین زه، مزگه وت.

**۳۱- کانی گه شه:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له ۲۲. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۷. ک یوسفاوا و له نیوان دیکانی، وزمانه ی خوار و سهر و ۶. ک خوره لاتی شه قامی کامیاران سنه دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۱۵۵، مال ۲۴، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله. سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازه ل داری. زیگا، ماشین زه. مزگه وت. فیرگه.

**۳۲- که چه له:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له ۲۴. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۱. ک یوسفاوا و له نیوان دیکانی یوسفاوا و وامسانه و ۱. ک شه قامی سنه کامیاران دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۱۹۰، مال ۲۱، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازه ل داری. زیگا، ماشین زه، مزگه وت. فیرگه.

**۳۳- که نگره:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له ۲۸. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۴. ک شه قامی کامیاران سنه و له نیوان دیکانی سیمین دهره و وامسانه دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۲۸۰، مال ۴۴، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازه ل داری. زیگا، ماشین زه، مزگه وت، فیرگه.

**۳۴- کوچک چه رموو:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له ۴۰. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۱۷. ک یوسفاوا و له نیوان دیکانی، سهرجه مال، سه یفاوا و خامسان دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۳۸، مال ۷، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو.



بهرهم، دهغل، دانه ویله، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ریگا، ماشین رهو. مزگهوت. فیرگه.  
**۳۵- کوماین:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له ۵۶. ک باکوری  
 خوره لاتی کامیاران و ۲. ک باکوری چومی گاوهرۆ و له نیوان دیکانی قه لاگای کوماین و  
 باخوژمی سهرئی دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۲۵۰، مال ۴۷، سوننی، کورد. ئاو،  
 له کانیاو. بهمهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ریگا،  
 ماشین رهو. مزگهوت. فیرگه.

**۳۶- گاوشان:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له ۳۰. ک باکوری  
 کامیاران ۷. ک یوسفوا و ۱. ک خوره لاتی شه قامی کامیاران، سنه دایه. کوستانی و سارده سیره.  
 دانیشتوان ۲۸۰، مال ۴۵، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهمهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی.  
 شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ریگا، ماشین رهو. مزگهوت، فیرگه. له نیوان دیکانی  
 هه باساوا، و شترمل دایه.

**۳۷- گه زگه زئی سهرئی:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له  
 ۷۲. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۴۹. ک یوسفوا و له نیوان دیکانی قه لاگا، وهرمه کان و  
 گه زگه زئی خوارئی دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۵۵۷، مال ۹۷، سوننی، کورد. ئاو،  
 له کانیاو. بهمهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ریگا،  
 ماشین رهو. مزگهوت. فیرگه.

**۳۸- گه زگه زئی خوارئی:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له  
 ۶۸. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۴۵. ک یوسفوا و له نیوان دیکانی، گهرگه ری سهر،  
 نوسره تاوا و نیهردایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۳۱۵، مال ۶۵، سوننی، کورد. ئاو،  
 له کانیاو. بهمهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. ریگا،  
 ماشین رهو. مزگهوت. فیرگه.

**۳۹- لایه ن:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له ۱۴. ک باکوری  
 کامیاران و قه راخی شه قامی کامیاران سنه دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۴۷۰، مال  
 ۸۶، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهمهم، دهغل، دانه ویله. سپیایی. شوغل، کشت و کال،  
 ئاژه ل داری. ریگا، ماشین رهو، مزگهوت، فیرگه. له نیوان دیکانی هه لتوشان و کانی له یلی دایه.  
**۴۰- مه یلانه:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له ۲۷. ک باکوری  
 خوره لاتی کامیاران و ۹. ک یوسفوا و ۹. ک شه قامی کامیاران، سنه دایه. کوستانی و

سارده سیره. دانیشتوان ۱۳۳، مال ۲۲، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو و چۆم. به رهههه، ده غل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازهل داری. زیگا، ماشین زهه، مزگهوت. فیترکه. له نیوان دیکانی سالحاواو و زمانه ی خورا و سهر دایه.

۴۱- مه حمود گهزهک: دییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له ۶۲.ک باکوری خوره لاتنی کامیاران و ۲.ک باکوری چۆمی گاههرو و له نیوان دیکانی نوسره تاوا و خهلیفه باپیر و سه مهن باد دایه. داوینه و سارده سیره. دانیشتوان ۲۵۰، مال ۴۱، سوننی، کورد. ئاو، له چۆم و کانیاو. به رهههه، ده غل، دانه ویله، سپیایی. زیگا، ماشین زهه. مزگهوت. فیترکه.

۴۲- نشوری سه ری: دییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له ۴۴.ک باکوری کامیاران و ۴.ک خوراوی شه قامی کامیاران سنه و ۲۱.ک یوسفاوا، له نیوان دیکانی، نشوری ناوه راست و دۆل که رودایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان ۱۱۰، مال ۱۸، سوننی، کورد. ئاو، له چۆمی نشور و کانیاو. به رهههه، ده غل، دانه ویله، سپیایی. شوغل کشت و کال، ئازهل داری. زیگا، ماشین زهه. مزگهوت. فیترکه.

۴۳- نشوری نیوه راست: دییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له ۴۳.گ باکوری خوره لاتنی کامیاران و ۲۰.ک یوسفاوا دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان ۳۸۰، مال ۶۶، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به رهههه، ده غل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازهل داری. زیگا، ماشین زهه. مزگهوت. فیترکه.

۴۴- نشوری خوارنی: دییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له ۴۲.ک باکوری کامیاران و ۱۹.ک یوسفاوا و له نیوان دیکانی برایماوا و یه مینانی خواری دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان ۴۹۰، مال ۹۲، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به رهههه، ده غل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازهل داری. زیگا، ماشین زهه. مزگهوت. فیترکه.

۴۵- نیهر: دییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له ۶۵.ک باکوری کامیاران و ۴۲.ک یوسفاوا، له نیوان دیکانی، سه رکاریز، گهزگه ری خوارنی دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان ۱۲۰، مال ۲۷، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به رهههه، ده غل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازهل داری. زیگا، ماشین زهه. مزگهوت. فیترکه.

۴۶- نوسره تاوا: دییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له ۶۴.ک باکوری خوره لاتنی کامیاران و ۴۱.ک یوسفاوا و له نیوان دیکانی نیهر، گهزگه ری خوارنی و

محمود گهزهک دایه. کویستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۱۱۶، مال ۱۸، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه. مزگوت. فیگره.

**۴۷- وامسانه:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له ۲۶. ک باکوری کامیاران و ۱. ک خوره لاتی شه قامی کامیاران. سنه دایه. کویستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۵۵، مال ۹، سوننی، کورد. ئاو، له چۆم و کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه. مزگوت. فیگره. له نیوان دیکانی، که چه له، یوسفوا و که نگره دایه.

**۴۸- وزمانه ی سه ری:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له ۲۲. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۹. ک خوره لاتی شه قامی کامیاران سنه و ۱۲. ک یوسفوا و له نیوان دیکانی، مهیدانه، کانی گه شه و ده ربه ندی عه زیز دایه. کویستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۱۰۴، مال ۲۹، سوننی، کورد. ئاو، له چۆم و کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه. مزگوت. فیگره.

**۴۹- وزمانه ی خوار ی:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران، له ۲۸. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۹. ک یوسفوا و له نیوان دیکانی، سالحاوا و مهیدانه و کانی گه شه دایه. کویستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۵۰، مال ۷، سوننی، کورد. ئاو، له چۆم و کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه، مزگوت، فیگره.

**۵۰- وشترمل:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له ۲۸. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۶. ک خوره لاتی شه قامی کامیاران سنه، له نیوان دیکانی تازاوا، پیرمقدار و گاوشان دایه. کویستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۱۹۰، مال ۳۵، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه. مزگوت. فیگره.

**۵۱- وشکه دۆل:** دئییه که له دیکوی سورسور بهشی ناوچهی کامیاران. له ۳۳. ک باکوری خوره لاتی کامیاران و ۱۰. ک یوسفوا و له نیوان دیکانی پیرمقدار و خامسان، تازاوا دایه. کویستانی و سارده سیره. دانیشتوان ۳۰، مال ۶، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه. مزگوت. فیگره.

**۵۲- ھەلتوشان:** دىيەكە لە دېكۆي سورسور بەشى ناوچەي كامياران، لە ۱۷.ك باكۆري كامياران و قەراخى شەقامى كامياران سنە و ۷.ك يوسفوا دايە. كوستانى و ساردەسىرە. دانىشتوان ۱۶۰، مالى ۲۷، سوننى، كورد. ئاو، لە كانياو. بەرھەم، دەغل، دانەويئە، سىپايى. شوغل، كشت و كال، ئاژەل داري. ريگا، ماشين رەو. مزگەوت. فيرگە. لە نيوان دېكاني، ئاساؤلە، كاني لەيلى و لايەن دايە.

**۵۳- يەمىنانى سەرئى:** دىيەكە لە دېكۆي سورسور بەشى ناوچەي كامياران. لە ۳۵.ك باكۆري كامياران و ۱۱.ك يوسفوا و ۶.ك شەقامى كامياران سنە و لە نيوان يەمىنانى خوارى، تايەنە و كۆلەسارە دايە. كوستانى و ساردەسىرە. دانىشتوان ۱۴۰، مالى ۲۶، سوننى، كورد. ئاو، لە كانياو، بەرھەم، دەغل، دانەويئە، شوغل، كشت و كال، ئاژەل داري. ريگا، ماشين رەو. مزگەوت. فيرگە.

**۵۴- يەمىنانى خوارى:** دىيەكە لە دېكۆي سورسور بەشى ناوچەي كامياران. لە ۳۴.ك باكۆري كامياران و ۴.ك خوراواي شەقامى كامياران سنە و ۱۲.ك يوسفوا و لە نيوان دېكاني برايموا، ھەباساوا، يەمىنانى سەرئى دايە. كوستانى و ساردەسىرە. دانىشتوان ۵۹۰، مالى ۹۶، سوننى، كورد. ئاو، لە كانياو. بەرھەم، دەغل، دانەويئە، سىپايى. شوغل، كشت و كال، ئاژەل داري. ريگا، ماشين رەو، مزگەوت، فيرگە.

**۵۹- يوسفوا (كوانەي خوارى):** دىيە ناوھەندى دېكۆي سورسورە لە ۲۳.ك باكۆري خۆرھەلاتى كامياران و لە نيوان دېكاني كوانە، وامسانە، كەچەلە و قەراخى شەقامى كامياران دايە. كوستانى و ساردەسىرە. دانىشتوان ۸۵، مالى ۱۲، سوننى، كورد. ئاو، لە كانياو. بەرھەم، دەغل، دانەويئە، سىپايى. شوغل، كشت و كال، ئاژەل داري. ريگا، ماشين رەو. مزگەوت. فيرگە.

## دېكۆي شاهۆ بەشى ناوچەي كامياران

دېكۆي شاهۆكە لە خوراوا و باشورى خوراواي شارى كامياران دا ھەلکەوتو، لە ۳۸ دىيە ئاوھەدان و كۆن و ۱۴۲۹ مالى پىنكھاتو و زووبەرەكەي ۲۰۹/۵.ك چوارگۆشەيە و ۸۴۴۰ كەس دانىشتوى ھەيە، يانى لە ھەر.ك. يىكى چوارگۆشە دا ۲۸/۴۰ كەس نىشتەجىيە. سنورىشى بەم جۆرەيە:

۱- له باکوره وه به دیکانی، سورسور و گاوه رۆ

۲- له باشوره وه به ناوچهی کرماشان

۳- له خۆره له توه به دیکۆی ییله وار

۴- له باشوری خۆره له توه به ناوچهی کرماشان

۵- له خۆراواوه به ناوچهی کرماشانه وه نووساوه، ئەم دیکۆیه بۆی له دهشتی به بژشت و تهخت و خۆشاو و به پیت و به ره که تی کامیارانی بژ داوه، کیوه به رزو به دیمه نه کانی، پوان، شاخشکن، خدری زیندو، تورگه دار، له خۆراوای ئەم دیکۆدا به سام و قنچ ژاوه ستاون.

ناوی چومیلکه کانی ئەم دیکۆی به ره و باشور تی ده پهرن و له حاستی هه ر دئی به ناوی ئەو دیوه ناوده برین، ئەم چومیلکانه دواي ئەوه له زهوی دیکانی ماراو، گورگان، عه بدوله لیک، تی په رۆ و گه یشته باشوری خۆراوای کامیاران، ژینگای بۆ ئاواله ده بی و به پانایی چۆمه که دا بلو ده بیته وه، لی ره دا ناوه ندی کوردستان به جی دئی و ده چیه کوردستانی باشوری (کرماشان) وه، یه کئی له تاییه ته کانی ئەم چۆمه ئەوه یه که خیزی ورد و ماسه ی فراوانه، ئەگه ره وک ئەشی و پنیسته که لکی لی وه ربگیرۆ، ده توانی بیته کانی خیرو بیرو به سه ر خه لکی ناوچه کانی کوردستان و کرماشان دا بژۆی، کیوو، ده ره و دۆله سه ر سه وزو له وه ر خۆشه کانی خۆراواو باکوری ئەم دیکۆیه، بۆ به ره دم هینانی مه ژو مالیات و په ره دان به ئاژه ل داری، زۆر باش و به که لکن، شوغلی خه لکی ئەم شوینه، ئاژه ل داری، کشت و کال و باخهوانی یه، گه نم و جۆ و نوک و دانه ویله ییش به عه مه ل دینن، ته ژه کاری و سه وزی کاری دیننه ناوو به ره می گشت جۆره میوه یی به تاییه ت: هه رمی، سیو، ترۆ و گیلان یان فره و فراوانه، ده سه کردی ژنان، قالی، قالیچه، جاجم، به رماله.

وشه ی شاهۆ: وشه یه کی میژوویه که به پیشتیوانی خوا له باسی مه ریوان (زریار) دا باسی له سه ر ده کم، زیاتر له هه شه ده ساله که وشه ی شاهۆ بووه ته ناو بۆ ئەو مه لبه نده ی که کیوی به ناو بانگ و به رزو و به سام و دیمه نی شاهۆ، وه ک ژه گی ژیان به ناویدا بلو بوو ته وه. ئەم دیکۆیه داوینی باشوری کیوی شاهۆی له باوش گرتوو، به م هۆیه وه ئەم دیکۆیه، ناوی شاهۆی به سه را بژدراوه.

دئی (وه رمه ههنگ) که به ناوه ندی ئەم دیکۆ هه لبژدراوه، له دوو وشه ی (وه رم) یانی گوئ و (ههنگ) یانی میش ههنگوین، تیکلاره، چون ئەم شوینه گوئ و گیای زۆر و ههنگداریش له وی برهوی بووه، بیان وتوه (وه رمه ههنگ)، ده یشکری وه رمه، گر مه بوی و

کاتی خوی گرمه ههنگ و یژرای و پاشان بهزه بهره بوویی به وهرمه ههنگ.

دیشان ههنگ ههروک به مانای میش ههنگوین هاتووه، به مانا کومه لیش هاتووه، بهم جوړه یانی گول و گولزاری کومهل یا گرمه کومه ل، دی وهرمه ههنگ له ۶. ک خوراوی شاری کامیاران دایه. سنوری بهم جوړه یه.

۱- له باکوره وه به دئی ئاسنگه ران

۲- له باشوره وه به دیکانی سهرچم و قهره وه یس

۳- له خوراوا وه به دئی ئه له ک

۴- له خوره لاتووه به دئی توبه ره ژیژ و شاری کامیارانه وه نوساوه، دوورترین دئی به وهرمه ههنگ دئی کلوچه یه ۱۸. ک دوره، نزیکتین دیش (سید ئیسماعیل) ۱. ک دوره.

دئی وهرمه ههنگ ئه مانه ی هیه: مزگوت، فیرگه ی سهره تایی، ناوه ندی خزمه ت، بهرق، ته له فون، سندوقی پوشت، ئاوی لوله کەشی، ئاش. دوکانی به قالی، چایی خانه و شتی تر

تیکرا له م دیکو دا ۱۶ دئی فیرگه ی سهره تایی، ۱۲ مزگوت، ۲ دئی ناوه ندی خزمه تی ئاوی، ۲ دئی ناوه ندی خاوینی و دهرمانی، ۶ دئی سندوقی پوشتی، ۲ دئی ته له فون، ۱۲ دئی لوله کەشی ئاو، ۱۰ دئی بهرق، ۱ دی فروشگای هاویاری، ۱ دئی نهوت فروشی، ۴ دئی ئاشی ئارد و شتی تری هیه.

دیکانی خوراوا و باشوری ناوه ندی ئه م دیکو له ریگای شه قامی کامیاران، کرماشان و ریگای شاری کامیاران به دئی وهرمه ههنگ، ده توان هاتو چو بکه ن و پیکه وه په یوه ند بگرن. دیکانی باکوریش له ریگای کامیاران بهریوان، به وهرمه ههنگ و شاری کامیارانه وه په یوه ند بگرن. (۱) ناوی دیکانی به ریزی ئه لفو یی بهم جوړه ی خواره وه یه.

۱- ئه له ک: دئی به که له دیکوی شاهو به شی ناوچه ی کامیاران. له ۱۱. ک خوراوی کامیاران و ۱۱. ک خوراوی شه قامی کامیاران سنه و ۵. ک وهرمه ههنگ و له نیوان دیکانی، وهرمه ههنگ و ئاسنگه ران دایه. داوینه و سارده سیره. دانپشتوان ۱۲۰۰، مال ۱۷۱، سوننی، کورد. ئاو، ئه کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، زیگا، ماشین زهه، مزگوت، فیرگه.

۲- ئه له که کوڼ: دئی به که له دیکوی شاهو به شی ناوچه ی کامیاران. له ۱۵. ک باکوری خوراوی کامیاران و ۵. ک وهرمه ههنگ و له نیوان دیکانی، ئه له ک، ماراو، دهره ویانی

خواری دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان ۱۸۰، مأل ۳۰، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بدرهه م، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه و. مزگه وت. فیرگه.

۳- ئاسنگران: دئییه که له دیکوی شاهو بهشی ناوچهی کامیاران له ۱۰. ک باکوری خوراوی کامیاران و ۵. ک شه قامی کامیاران سنه و ۵. ک وهرمه ههنگ و له نیوان دیکانی ئه له ک و توبه ره ریژ، گومبه دی سهری دایه. داوینه و سارده سیره. دانیشتوان ۳۰۰، مأل ۵۴، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بدرهه م، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. دهسکردی ژنان، قالیچه و قالی. زیگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه.

۴- باخ: دئی کون بوه به لام ئیستا چۆله و له لاه ده کیلدری.

۵- به لان: دئییه که له دیکوی شاهو بهشی ناوچهی کامیاران. له ۵. ک باشوری خوراوی کامیاران و ۲. ک خوراوی شه قامی کامیاران سنه و ۶. ک وهرمه ههنگ و له نیوان دیکانی وهرمه ههنگ، سهرچهم و چهقه بهرله دایه. داوینه و سارده سیره. دانیشتوان ۴۹۰، مأل ۸۲، سوننی، کورد. ئاو، له چۆمی کامیاران و کانیاو. بدرهه م، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. دهسکردی ژنان، جاجم، بهره، زیگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه.

۶- پوشتته: دئییه که له دیکوی شاهو بهشی ناوچهی کامیاران. له ۳۱. ک خوراوی کامیاران و ۲۵. ک وهرمه ههنگ و له نیوان دیکانی سهراب کام، سهرشیلانه و خهراجیان دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان ۳۶۰، مأل ۵۹، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بدرهه م، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه و. مزگه وت. فیرگه.

۷- په نجه قه وی: دئییه که له دیکوی شاهو بهشی ناوچهی کامیاران له ۱۰. ک باکوری خوراوی کامیاران و ۱۰. ک وهرمه ههنگ دایه، کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان ۱۵، مأل ۲، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بدرهه م، دهغل، دانه ویله. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه و.

۸- تاوانکهش: دئییه که له دیکوی شاهو بهشی ناوچهی کامیاران. له ۱۰. ک باکوری کامیاران و ۱۶. ک وهرمه ههنگ و ۱. ک شه قامی کامیاران سنه و له نیوان دیکانی یه خته خان. په نجه قه وی و باخله دایه. کویتانی و سارده سیره. دانیشتوان ۲۲۰، مأل ۳۷، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بدرهه م، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه و. مزگه وت. فیرگه.

۹- **تووبه ره زږیژ:** دئیه که له دیکوی شاهو به شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۴. ک باکوری خوراوی کامیاران و ۳. ک وهرمه‌هنگ و ۲. ک خوراوی شه‌قیمی کامیاران سنه و له نیوان دیکانی ناسنگه‌ران، وهرمه‌هنگ ه‌ایه. قوپی و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۷۱۵، مآل ۱۲۴، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلنه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زږیگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه.

۱۰- **تیانه:** دئیه که له دیکوی شاهو به شی ناوچه‌ی کامیاران له ۱۲. ک خوراوی کامیاران و ۶. ک وهرمه‌هنگ و له نیوان. سهراب‌کام و ماریان، کوښگار دایه، داوینه و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۱۰۰، مآل ۱۷، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلنه. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زږیگا، ماشین‌زهو. مزگه‌وت. فیرگه.

۱۱- **ته‌ماکوچار:** دئ کون بووه به‌لام ئیستا چوله و له لاوه ده‌کینلدری.

۱۲- **چالاور:** دئ کون بووه به‌لام ئیستا چوله و له لاوه ده‌کینلدری.

۱۳- **چیاگوینی:** دئ کون بووه به‌لام ئیستا چوله و له لاوه ده‌کینلدری.

۱۴- **حوسه‌یناوا:** دئیه که له دیکوی شاهو، به شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۱۴. ک باکوری خوراوی کامیاران و ۲۱. ک وهرمه‌هنگ و له نیوان دیکانی، نافرانی خواری، ماریان، خان‌اوا، که‌رگه‌ل دایه. داوینه و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۳۰، مآل ۳، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلنه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زږیگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت، فیرگه.

۱۵- **خوئی زیزگه:** دئ کون بووه به‌لام ئیستا چوله و له لاوه ده‌کینلدری.

۱۶- **خان‌اوا:** دئیه که له دیکوی شاهو به شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۱۷. ک باکوری خوراوی کامیاران و ۲۳. ک وهرمه‌هنگ و له نیوان دیکانی، په‌نجه‌قه‌وی و حوسه‌یناوا و نافرانی خوارئ دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۶۷، مآل ۱۱، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلنه، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زږیگا، ماشین‌زهو. مزگه‌وت. فیرگه.

۱۷- **دهره‌ویانی سهرئی:** دئیه که له دیکوی شاهو ناوچه‌ی کامیاران له ۱۹. ک خوراوی کامیاران و ۱۳. ک وهرمه‌هنگ و له نیوان دیکانی، پوشته و دهره‌ویانی خوارئ دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۳۱۵، مآل ۵۴، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلنه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زږیگا، ماشین‌زهو. مزگه‌وت. فیرگه.



۱۸- ده‌رویانی خوارچی: دئی‌یه‌که له دیکۆی شاهو به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۱۹. ك خۆراوای کامیاران و ۱۳. ك وهرمه‌هنگ و له نیوان دیکانی، ئەله‌که کۆن و ده‌رویانی سه‌رئ‌دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۲۴۲، مأل ۴۳، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازهل‌داری. زینگ، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت. فیرگه.

۱۹- سه‌رچه‌م: دئی‌یه‌که له دیکۆی شاهو به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۱۱. ك باشوری خۆراوای کامیاران و ۵. ك وهرمه‌هنگ و له نیوان دیکانی، وهرمه‌هنگ و قه‌ره‌ویس دایه. قوپی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۱۶۰، مأل ۲۷، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو و چۆم. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازهل‌داری. زینگ، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت. فیرگه.

۲۰- سه‌راب‌کام: دئی‌یه‌که له دیکۆی شاهو به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۱۲. ك خۆراوای کامیاران و ۷. ك وهرمه‌هنگ و له نیوان دیکانی ئەله‌ک و تیانه، گومبه‌دی خواری دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۲۲۵، مأل ۳۹، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازهل‌داری. زینگ، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت. قوتابخانه.

۲۱- سه‌یید ئیسماعیل: دئی‌یه‌که له دیکۆی شاهو به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۸. ك خۆراوای کامیاران و ۵. ك وهرمه‌هنگ دایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۵۵، مأل ۸، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازهل‌داری. زینگ، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت. فیرگه.

۲۲- سارماوا: دئی‌یه‌که له کۆن بووه به‌لام ئیستا چۆله و له لاوه ده‌کیلدی.

۲۳- سه‌رسه‌یفوللا: دئی‌یه‌که له کۆن بووه به‌لام ئیستا چۆله و له لاوه ده‌کیلدی.

۲۴- شیرکه‌تی (هاویاری) سیهام زراعی کامیاران له ۱. ك خۆراوای کامیاران دایه. دانیشتوان ۱۷۰، مأل ۲۷، سوننی، کورد.

۲۵- عیوزی: دئی‌یه‌که له کۆن بووه به‌لام ئیستا چۆله و له لاوه ده‌کیلدی.

۲۶- عه‌بدولمه‌لیکی: دئی‌یه‌که له دیکۆی شاهو ناوچه‌ی کامیاران. له ۱۵. ك خۆراوای کامیاران و ۶. ك وهرمه‌هنگ و له نیوان دیکانی قه‌روه‌یس، سه‌رچه‌م و ماراوادایه. کویتانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۲۶۰، مأل ۴۸، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازهل‌داری. زینگ، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت. فیرگه.

۲۷- قه‌ره‌وه‌یس: دئی‌یه‌که له دیکۆی شاهو به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۱۵. ك

خۆراوای کامیاران و ۸. ک وهرمههنگ و له نیوان دیکانی سهرچهم و عهبدولمهلیکی و قه لای حه مه حه سه ن دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشنوان ۵۲، مأل ۱۰، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه و، مزگه وت. فیگره.

۲۸- قه لای مه حه مه د حوسه یین: دئییه که له دیکوی شاهو بهشی ناوچهی کامیاران. له ۱۲. ک خۆراوای کامیاران و ۶. ک وهرمههنگ و له نیوان دیکانی قه ره وه یس، قه لای شاخانی و کولیجه دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشنوان ۳۴۰، مأل ۶۳، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال. ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه و. مزگه وت. فیگره.

۲۹- قول: دئییه که له دیکوی شاهو بهشی ناوچهی کامیاران له. ک خۆراوای کامیاران و. ک وهرمههنگ و له نیوان دیکانی کوستانی و سارده سیره. دانیشنوان ۲۱۵، مأل ۴۰، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه و. مزگه وت. فیگره.

۳۰- کانی کوردان: دئی کۆن بووه به لام ئیستا چۆله و له لاوه ده کیلدری.

۳۱- کۆسان: دئی کۆن بووه به لام ئیستا چۆله و له لاوه ده کیلدری.

۳۲- کولیجه: دئییه که له دیکوی شاهو بهشی ناوچهی کامیاران. له ۱۵. ک خۆراوای کامیاران و ۹. ک وهرمههنگ و له نیوان دیکانی قه لای حه مه حوسه یین و دارچادمان دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشنوان ۴۱۲، مأل ۶۳، سوننی. کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه و. مزگه وت. فیگره.

۳۳- گورگاوتی: دئییه که له دیکوی شاهو بهشی ناوچهی کامیاران. له ۱۰. ک باکوری خۆراوای کامیاران و ۱۶. ک وهرمههنگ و له نیوان دیکانی مامه ن و وهنده رنی خواری دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشنوان ۶۰۰، مأل ۱۰۴، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه و. مزگه وت. فیگره.

۳۴- گومبه دی سهرئی: دئییه که له دیکوی شاهو بهشی ناوچهی کامیاران. له ۸. ک باکوری خۆراوای کامیاران و ۶. ک وهرمههنگ و له نیوان دیکانی په نجه قه وی، ماریان و ئاسنگهران و ۶. ک شه قامی کامیاران سنه دایه. کوستانی و سارده سیره. دانیشنوان ۱۱۵، مأل ۲۱، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال،

ناژەڵ داری. رینگا، ماشین رەو. مزگەوت. فیرگە.

۳۵- گومبەدی خوارئی: دئی کون بوو بە لām ئیستا چۆلە و لە لاوہ دە کێلدرئی.

۳۶- ماسی ژاو: دئی بوو بە لām ئیستا چۆلە و لە لاوہ دە کێلدرئی.

۳۷- ماراو: دئی ە کە لە دیکوی شاھۆ بەشی ناوچە ی کامیاران. لە ۱۶. ک خورواوی کامیاران و ۹. ک وەر مە هەنگ و لە نیوان دیکانی ئە لە کە کوڤ، سەرچەم و عەبدولمەلیکی دایە. کوپستانی و ساردەسیرە. دانیشتوان ۱۱۰۳، مآل ۱۸۶، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم، دەغل، دانەوێلە، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ داری. رینگا، ماشین رەو. مزگەوت. فیرگە.

۳۸- وەر مە هەنگ: دئی ناوہندی دیکوی شاھۆیە. لە ۶. ک خورواوی شەقامی کامیاران سنە دایە. قۆپی و ساردەسیرە. دانیشتوان ۷۰۰، مآل ۱۱۵، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم، دەغل، دانەوێلە، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ داری. رینگا، ماشین رەو. مزگەوت. فیرگە.

۳۹- ھە سیلی قادر: دئی کون بوو بە لām ئیستا چۆلە و لە لاوہ دە کێلدرئی.

۴۰- یەختە خان: دئی ە کە لە دیکوی شاھۆ ناوچە ی کامیاران. لە ۱۲. ک خورواوی

کامیاران و ۱۸. ک وەر مە هەنگ و لە نیوان دیکانی کانی لە یلی، خانانا و تاوانکەش دایە. کوپستانی و ساردەسیرە. دانیشتوان ۱۷۹، مآل ۳۱، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو، بەرھەم دەغل، دانەوێلە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ داری، رینگا ماشین رەو، مزگەوت. فیرگە.

## دیکوی گاوه رۆ بەشی ناوچە ی کامیاران

دیکوی گاوه رۆ، لە باکوری خورواوی شاری کامیاران دا ھە لکە وتوہ و لە ۲۱ دئی ئاوەدان و کۆن و ۱۹۹۱ مآل پیکھاتووہ و ژووبەرە کە ی ۲۶۷. ک چوارگۆشە یە، یانی لە ھەر ک. یکى چوارگۆشە دا ۲۷/۳ کەس نیشتە جی یە و سنوری بەم جۆریە:

۱- لە باکورەوہ بە دیکو کانی سورسور و ژاوەرۆی خۆرھە لاتنی بەشی سنە.

۲- لە باشورەوہ بە دیکو کانی شاھۆ و ییلەوار و ژاوەرۆی بەشی کامیاران.

۳- لە خۆرھە لاتەوہ بە دیکو کانی سورسور

۴- لە خورواوہ بە دیکو کانی ژاوەرۆی کامیاران و ناوچە ی مەریوان (دیکو کانی پایگە لان) و ھە نووساوە، زوربە ی ژووبەرە ی ئەم دیکو یە شاخ و داخ و کێوی بە دیمەن و سام دایگرتووہ،

زهوی شیای کشت و کالی کهمه، به لام دارو دهوه و گیاه گزی به که لک و بۆن خوشی زورتی کیوه کانی داگرتوه. بهم جوړه خه لکی نهم شوینه زورت، خه زیکی باخهوانی و نازه ل دارین و له ز یوه ژیا نی به شه زه فی خویان ده به نه سهر و به سهر به رزی ده ژین.

## ئاو

ئاوه خودا دادیه کانی نهم شوینه وه که هه موو ناوچه کانی کوردستان، به شکلی چومیلکه و کانیاوان به داوینی کیوه کاندایه خوار و ده ژینه چومی گاوه رووه. بۆن هوهی که لکی پیوستی لئ وهر بگیری، ده ژوا و له سنور ده په ژیتوه. به لام نه گهر ده ولت ئاوریکی دلسوزانه ی له خه لکی بدایه ته وه و له بهر نهم چومانه دا، وه که ده بۆن سهددی خاکی یا بتونی بیه ستایه، به جوړیکیشی بیه ستایه که به رقی ناوچه کانی لئ وه ده ست بهاتایه، نه و کاته زوژی هاتی که ل له که لی سهر به خویی ولاته وه هه ل ده هات، پیوستیه کانی ژیا نی خه لکی له ناو خودا ههر به دهستی که ل پینک ده هات، ئیتر هه ناوی خه لکی به تیر و ته شدری نه ته ویسی نگریس کۆن کۆن نه ده بو، چی دی ژیر باری منه تی که س و ناکه سان نه ده چو.

دیی کۆله ساره که له باکوری خوراوی شاری کامیاران دایه و ۱۱۴۸ که سی دانیشوو هیه چون به ئاسانی ده توانی خالی په یوه ندی دیکانی ده ور به ری قه رار بگری. به ناوه ندی دیکوی گاوه رو داتراوه و سنوریشی بهم جوړه یه:

۱- له باکوره وه به دیکانی یه مینانی خوار و سهر و تاینه، له دیکوی سورسور.

۲- له باشوره وه به دی ماسان

۳- له خوراواوه به دیکانی نه سراوا و سهرچی

۴- له خوره لاتوه به دیکانی نه جه فاوا و کوانه له دیکوی سورسوره نووساوه.

نهم دیکو، شاخوی و کوستانی یه، به تاییهت به شه کانی باکور و خوراواو خوره لاتی کیو و که ژ و تهلان و به ندهن دایگرتوه، ته نیا باشوری بۆن که ژو دهشت و نهرمانه و بۆ کشت و کال گهنم، جو و دانه ویله، ته ژه کاری و سهوزی زور به بزشت و پیت و به ره که ته، دورترین دی به کۆله ساره دی تهنگی سهره ۱۰. کی لئ دوره، نزیکترین دییش ماسان و نه جه فاوا یه ۴. کی لئ دوره.

نهم دیکو یه تیکرا نهم ئیمکانا تانه ی هیه. ۱۳ دی فیرگی سهره تای، ۲ دی فیرگی ناوه ندی، ۲ دی قوتابخانه و حوچه دی دینی، ۵ دی یانه ی خویندن فیرکردن، ۱۴ دی مزگوت، ۱ دی پاسگای ژاندارمهری، ۲ دی ناوه ندی دهرمانی و خاوینی، ۱ دی ته له فون، ۵ سندوقی

پوست، ۱۵ دئی ناوی لوله‌کشی، ۶ دئی به‌رق، ۲ دئی فروشگای هاویاری، ۳ دئی نه‌وت فروشی، ۱۰ دئی ناشی ه‌یه.<sup>(۱)</sup>

گاوه‌رۆ: ناوی چۆمی گه‌وره‌ی گاوه‌رۆیه، چون کاتی به‌هاران ئاوه‌که‌ی ئه‌وه‌نده زۆره، ته‌نانه‌ت گایش ده‌تلینی، به‌م جوّره ناوی گاوه‌رۆی به‌سه‌را بژاوه، ه‌ه‌روا ناوی دیکۆیه‌که‌که‌، ئه‌م چۆمه‌ی پێدا ده‌ژوا، دیکۆی گاوه‌رۆ، پارچه‌یه‌کی کویستانی و سارده‌سیره، زوربه‌ی دیکانی له‌کانیاوه سارد و سوکه‌کانی کویستانه به‌خیر و بی‌ره‌کانی، بژی تر له‌ دیکانیشی له‌ ناوی چۆمی گاوه‌رۆ و چۆمی ئه‌میراوه‌بو که‌شت و کال که‌لک وه‌رده‌گرن. به‌ره‌مه‌ی گرنگی ئه‌م دیکۆ، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. به‌ره‌مه‌ی مه‌ژ و مالیاته،

### چۆم

۱- چۆمی گاوه‌رۆ، که‌ له‌ سه‌نقوری کولیاپی یه‌وه سه‌ر چاوه ده‌گرئ و دیکۆی سورسور به‌جی دێلی و ده‌چینه‌ خاکی گاوه‌رۆوه، دیکانی ئاو‌دی‌ری ده‌کا و به‌ره و خوراوا‌زی ده‌که‌وی و له‌ ئاکامدا تیکلاو چۆمی قشلاخ ده‌پی.

۲- چۆمی ئه‌میراوا: ئه‌م چۆمه له‌ به‌رزاییه‌کانی باکوری نیوان دیکۆی له‌ یلاخ و ئه‌م دیکۆیه سه‌رچاوه ده‌گرئ و چهند دئی ده‌ور و به‌ری خوی ئاو‌دی‌ری ده‌کا و له‌ ۴. ک باشوری دئی فه‌قی سلیمان ده‌رژینه چۆمی گاوه‌رووه.

گشت دیکانی ئه‌م به‌شه له‌ ده‌ورو به‌ری ئه‌م دوو چۆمه به‌ پیت و به‌ره‌که‌دا به‌ دی هاتوون، شه‌قامی سه‌نک‌ماشان به‌ به‌شی خوراوا‌ی ئه‌م دیکۆدا ده‌به‌ووری، له‌ هاوانیان دا ماشین ده‌توانی به‌چینه‌ گشت دیکانی ئه‌م به‌شه‌وه، ناوی دیکانی به‌ریزی ئه‌لفوپی به‌م جوّره‌یه:

۱- ئاساوه‌له: دئی‌یه‌که له‌ دیکۆی گاوه‌رۆ به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له‌ ۲۵. ک باکوری کامیاران و ۱. ک خوراوا‌ی شه‌قامی کامیاران سه‌نه و ۵. ک کوله‌ساره و له‌ نیوان دیکانی، نه‌جه‌فاوا، کانی له‌یلی دایه. کویستانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۳۲۴، مال ۵۱، سوننی، کورد. ئاو، له‌ کانیاو. به‌ره‌مه، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، توتن. شوغل، گشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌ژه‌و. مزگه‌وت. فیرگه.

۲- ئافریانی سه‌ری: دئی‌یه‌که له‌ دیکۆی گاوه‌رو به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له‌ ۲۰. ک باکوری خوراوا‌ی کامیاران و ۱۲. ک کوله‌ساره و له‌ ۹. ک خوراوا‌ی شه‌قامی کامیاران سه‌نه و له‌ نیوان دیکانی خانوا، کانی له‌یلی دایه. کویستانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان ۱۰۳، مال ۲۰،

سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت. فی‌رگه.

۳- ئافریانی خوارئ: دئ کۆنی بوه له دیکۆی گاوه‌رو به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۱۹. ک باکوری خۆراوای کامیاران و ۱۲. ک کوله‌ساره و ۱۲. ک خۆراوای شه‌قامی کامیاران سنه و له نیوان دیکانی شاهینی، حوسه‌پناوا و خانوادایه. کوستانی و سارده‌سیره. به‌لام ئیستا چۆله و له لاوه ده‌کیلدزی.

۴- ئانارله: دئ کۆنی بوه له دیکۆی گاوه‌رو به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۵۰. ک باکوری خۆراوای کامیاران و ۳۰. ک کوله‌ساره و له نیوان دیکانی، پیرباغ، سیویه‌دایه. کوستانی و سارده‌سیره، به‌لام ئیستا چۆله و له لاوه ده‌کیلدزی.

۵- پیرباخ: دئ کۆنی بوه له دیکۆی گاوه‌رو، به‌شی ناوچه‌ی کامیاران. له ۵۰. ک خۆراوای کامیاران و ۳۱. ک کوله‌ساره و له نیوان دیکانی، ئانارله، سیویه، میرگوسار دایه. به‌لام ئیستا چۆله و له لاوه ده‌کیلدزی.

۶- تایی: دئ یه‌که له دیکۆی گاوه‌رو به‌شی ناوچه‌ی کامیاران له ۴۴. ک باکوری خۆراوای کامیاران و ۱۵. ک کوله‌ساره و له نیوان دیکانی، هه‌ندیمن، فه‌ره‌جاوا، سه‌رجی دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۱۵۴۰، مأل ۳۹۶، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت، فی‌رگه، لوله‌که‌شی.

۷- ته‌نگی سه‌ر: دئ یه‌که له دیکۆی گاوه‌رو. به‌شی ناوچه‌ی کامیاران له ۶۱. ک خۆراوای کامیاران و ۴۰. ک کوله‌ساره و له نیوان دیکانی، نه‌رو میحراب دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۱۸۳۰، مأل ۲۵۹، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت. فی‌رگه. لوله‌که‌شی.

۸- هه‌رین: دئ کۆن بوه به‌لام ئیستا چۆله و له لاوه ده‌کیلدزی.

۹- سه‌رجی: دئ یه‌که له دیکۆی گاوه‌رو به‌شی ناوچه‌ی کامیاران له ۳۹. ک باکوری خۆراوای کامیاران و ۱۰. ک کوله‌ساره و له نیوان دیکانی، تایی و کوله‌ساره و فارساوا دایه. کوستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۱۱۰۰، مأل ۲۰۷، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، میوه، سپیایی. شوغل، کشت و کال، باخه‌وانی، ئاژه‌ل‌داری. زیگا، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت. فی‌رگه.

۱۰- **سه رزێژ:** دێیه که له دیکۆی گاوهرۆ بهشی ناوچهی کامیاران. له ۵۱. ک خۆراوای کامیاران و ۳۵. ک کولهساره و له نیوان دیکانی، نیهر، پیرباغ و گواز دایه. کوێستانی و ساردهسیره. دانیشتوان ۷۰۰، مأل ۱۳۹، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانهوێله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژهل داری. زێگا، ماشین زهه. مزگهوت. فیرگه.

۱۱- **سه ربناو:** دێیه که له دیکۆی گاوهرۆ بهشی ناوچهی کامیاران. له ۲۴. ک باکوری کامیاران و ۷. ک کولهساره و ۱. ک خۆراوای شهقامی کامیاران سنه دایه. کوێستانی و ساردهسیره. دانیشتوان ۶۷، مأل ۱۲، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو و چۆم. بهرهم، دهغل، دانهوێله، سپیایی. زێگا، ماشین زهه، مزگهوت، فیرگه. له نیوان دیکانی کهچهله، نهجهفاوا و ئاسوله دایه.

۱۲- **سمویده:** دێ کۆن بووه بهلام ئیستا چۆله و له لاهه ده کیلدری.

۱۳- **فارساوا:** دێیه که له دیکۆی گاوهرو بهشی ناوچهی کامیاران. له ۴۸. ک باکوری خۆراوای کامیاران و ۱۸. ک کولهساره و له نیوان دیکانی تای، فه ره جاوادایه. کوێستانی و ساردهسیره. دانیشتوان ۵۸۰، مأل ۹۵، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانهوێله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژهل داری. زێگا، ماشین زهه. مزگهوت. فیرگه.

۱۴- **فه ره جاوا:** دێیه که له دیکۆی گاوهرو بهشی ناوچهی کامیاران. له ۴۹. ک باکوری خۆراوای کامیاران و ۱۹. ک کولهساره و له نیوان دیکانی هه ندیمن، فارساوا و تای دایه. کوێستانی و ساردهسیره. دانیشتوان ۳۰۰، مأل ۶۴، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانهوێله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژهل داری. زێگا، ماشین زهه. مزگهوت. فیرگه.

۱۵- **کۆله ساره:** دێی ناوهندی دیکۆی گاوهرویه. له ۳۰. ک باکوری کامیاران و ۸. ک شهقامی کامیاران سنه و له نیوان دیکانی، ماسان، عه سراوا و سه رجی دایه. کوێستانی و ساردهسیره. دانیشتوان ۱۱۵۰، مأل ۱۸۸، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانهوێله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژهل داری. زێگا، ماشین زهه. مزگهوت. فیرگه.

۱۶- **ماسان:** دێیه که له دیکۆی گاوهرۆ بهشی ناوچهی کامیاران. له ۳۱. ک باکوری خۆراوای کامیاران و ۵. ک کولهساره و ۶. ک خۆراوای شهقامی کامیاران سنه و له نیوان دیکانی کۆله ساره. عه سراوا و نهجهفاوا دایه. کوێستانی و ساردهسیره. دانیشتوان ۵۵۰، مأل ۸۷، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانهوێله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژهل داری. زێگا، ماشین زهه. مزگهوت. فیرگه.

۱۷- میحراب: دئییه که له دیکوی گاوهرو بهشی ناوچهی کامیاران. له ۶۰ ک خوراوی کامیاران و ۴۱ ک کولهساره و له نیوان دیکانی: نیدر، وهسی خوارتی و سهرزیژدایه. کویتانی و ساردهسیره. دانیشتوان ۸۰۰، مال ۱۷۰، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانهویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژهلداری. زیگا، ماشینزهو. مزگهوت. فیرگه.

۱۸- نهجه فاوا: دئییه که له دیکوی گاوهرو بهشی ناوچه کامیاران. له ۲۶ ک باکوری کامیاران و ۳ ک خورهلاتی شقامی کامیاران سنه و ۵ ک کولهساره و له نیوان دیکانی سهربناو، ماسان و ئاساوله دایه. داوینه و ساردهسیره. دانیشتوان ۳۹۰، مال ۶۸، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانهویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژهلداری. زیگا، ماشینزهو. مزگهوت. فیرگه.

۱۹- نزار: دئییه که له دیکوی گاوهرو بهشی ناوچهی کامیاران. له ۵۰ ک باکوری خوراوی کامیاران و قهراخی چومی سیروان و ۲۵ ک کولهساره و له نیوان دیکانی: دولاو، تای و هندیمن دایه. کویتانی و ساردهسیره. دانیشتوان ۳۴۰، مال ۶۷، سوننی، کورد. ئاو، له چومی گاوهرو و کانیاو. بهرهم، دهغل، دانهویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژهلداری. زیگا، ماشینزهو. مزگهوت. فیرگه.

۲۰- نیهر: دئییه که له دیکوی گاوهرو بهشی ناوچهی کامیاران. له ۵۹ ک خوراوی کامیاران و ۳۹ ک کولهساره و له نیوان دیکانی: تنگی سدر، میحراب، سهرزیژدایه. کویتانی و ساردهسیره. دانیشتوان ۱۳۰۰، مال ۲۳۹، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغل، دانهویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژهلداری. زیگا، ماشینزهو. مزگهوت. فیرگه.

۲۱- هه نندیمن: دئییه که له دیکوی گاوهرو بهشی ناوچهی کامیاران، له ۴۹ ک باکوری خوراوی کامیاران و ۱۹ ک کولهساره و له نیوان دیکانی: تای، فارساوا و فدرهجاوا دایه. کویتانی و ساردهسیره. دانیشتوان ۴۱۵، مال ۷۹، سوننی، کورد. ئاو، له چومی تای و کانیاو. بهرهم، دهغل، میوه، دانهویله، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژهلداری. زیگا، ماشینزهو. مزگهوت.



## ناوچهی مەریوان

ناوچهی مەریوان: که له خۆراوای پارێزگای کوردستان و سنوری هەردو کوردستان دا هەلکەوتووە سنوری بەم جۆرە یە:

۱- له باکورهوه به ده‌ره‌ی شلیری کوردستانی عیراق و ناوچه‌ی سه‌رشویی سه‌قز

۲- له باشورهوه به ناوچه‌ی پاوه، به‌شی کوردستانی کرمانشان.

۳- له خۆر‌هه‌لاته‌وه به ناوچه‌ی سنه

۴- له خۆراواوه به کوردستانی عیراقه‌وه نوساوه.

(هه‌وا)

۱- هه‌وای ناوچه‌ی مەریوان له شوینه به‌رزو سه‌رشاخه‌کاندا سارده‌سیر و وشکه

۲- له قه‌راخی گۆلی زریواردا نماوی و سارده

۳- له قه‌راخی چۆمه‌کاندا هه‌وا ئارانه

(روبه‌ر)

روبه‌ری ناوچه‌ی مەریوان به‌رابه‌ری پێوانه‌ی کۆن (۳۸۲۸.ک.ی) چوارگۆشه‌یه، به‌لام

به‌رابه‌ری پێوانه‌ی تازه‌ی پارێزگای کوردستان، به‌هاوکاری (سه‌رجه‌نگه‌لداری) کوردستان

(۴۲۲۱.ک.ی) چوارگۆشه‌یه

## (شاخ و که‌ژه‌کانی مەریوان)

زنجیره‌کیوه‌کانی ناوچه‌ی مەریوان، که له کۆیستانه به‌ربلاوه، سه‌ر له ئاسمان دراوه‌کانی

(چل‌چه‌مه) جیابونه‌ته‌وه به‌م جۆرە یە.

الف: زنجیره‌ی زیرینی کێوی به‌ناوبانگی هه‌زار میژگه، که لوتکه‌ی به‌رزوی ۳۱۲۶گه‌زی

(سولتان ئوغزتو) به‌رزترین لوتکه‌ی باکوری خۆر‌هه‌لاتی مەریوانه، ئه‌م زنجیره، که بۆ خۆی

لقیکه له زنجیره‌کیوی (چل‌چه‌مه) سێ لقی گه‌وره‌ی به‌م شیوه‌ی لێ ده‌ییته‌وه.

۱- زنجیره‌کیوی (پشتی شه‌هیدان) که به‌ره‌و خۆراواکشاوه، شاری مەریوان، له باشورو و

(ده‌ره‌ی شلیر) له باکوریدا هه‌لکەوتووه، تیره‌شانه‌کانی (پشتی شه‌هیدان) به‌سنوری هەردو

کوردستان دانراوه، به‌رزترین نوچکه‌ی ئه‌م زنجیره‌بریه‌تی یه له: لوتکه‌ی ۲۶۱۸گه‌زی (شاخه

رەش) لە نیوان دیکانی، کانی تەمرخان، تۆراختەپە، ئیساوڵە، لوتکە ی شاخەبەرانە، هەزار ماله، مارۆ، ئەسپی شێرە، چالەپان، کونە شەم شەم، ئەشکەوتی بە ناوبانگی کونە شەم شەم، تیکرا لە ناو ئەم زنجیرە کێوەدا سەریان هەلیناوە و پەنای خەلکیان داوە و شیریان بۆ خاون ماله داداوە.

۲- زنجیرە ی باکوری خۆراوا، ئەم زنجیرە شان بە شانی زنجیرە ی هەوێل بە باکوری (دەرە ی شلیردا بەرەو باکوری خۆراوا کشاوە، تیرەشانە کانی بە سەر هەردو پارچە ی کوردستاندا دەروانی، ئەم دوو زنجیرە زیڕینە، لە لای خۆرەللات و باکور و باشورەو (دەرە ی شلیریان) لە ئامیز گرتو، بەری بای ئاژاوە یان لێ گرتو، ئەم زنجیرە ناپسێتەو، تا بە (کەلی خان) دەنوسیتەو

۳- زنجیرە ی باشوری خۆرەللات: ئەم زنجیرە کێوە وینە ی دیواریکی خودایی، ناوچە ی مەریوانی لە ناوچە ی (دیواندەرە) جیا کردو، تەو، بۆی لە دیکانی سەرشیوی مەریوان لە داوینێ باشوری دا هەلکە و تون.

ب: لە دو لقی هەوێل و سێ هەم، چەند پەل و شاخە ی لێ بو، تەو، بەرەو باشور و خۆراوا پەلیان هەل خستو و تا کو (زەزاو) زویشتون، لە ئاکامدا لە سەر (چۆمی سیروان) داکوژاون، بری لە لوتکە بەرزە کانی ئەم زنجیرە بریە تین لە مانە:

۱- لوتکە ۲۶۸۷ گەزی کێوی (سولتان احمد) لە نیوان دیکانی، قە تەو، شێخ شەربەتی، میدول و دەرە وەزان دا

۲- لوتکە ۲۴۶۳ گەزی لە باکوری (گەردەنە گاران) دا

۳- زنجیرە یی کە لە باشوری (کەلی گاژانەو) بەرەو باشور تا سەر چۆمی (زەزاو)، نزیک دبی (لەنگریزە) بە ناوەندی ناوچە ی (مەریوان) دا کشاوە، بەزیز بۆی لە کێوە ناودارە کانی بەم جوهرە یه.

۱- لوتکە ی ۲۵۹۷ گەزی (پیر الیاس) ۲- کێوی بەرز ی ۲۶۱۳ گەزی (سێ کوچکە) لە نیوان دیکانی نشکاش و بەردە سێ دا ۳- کێوی بەرز ی (شانشین) لە نیوان دیکانی، دەرە، کورە دەرە، وەنینه ی خواری دا ۴- کێوی (هەرەس ماله) لە نیوان دیکانی، هەنگە ژال، (گولانە) دا، ۵- کێوی ۲۱۸۰ گەزی (کەنولان) لە نیوان دیکانی (شێخە کویرە)، (چۆر) و (نەنە) دا ۶- کێوی ۲۹۵۳ گەزی (پیازە) لە نیوان دیکانی مامول، ئەلمانە، ئەنجومەنە، نەنە، چۆر دا ۷- کێوی ۲۷۰۵ گەزی (چلەخانە) لە نیوان دیکانی بلجە سور، مامول، گلیه، بیدەرە، پیر خضران، لاویسان،

هەلیزاوادا.

۸- کێوی ۲۶۵۰ گەزی (هەزارخانی) لە نیوان دیکانی، هەزارخانی و گلیه‌دا ۹- کێوی ۲۶۷۰ گەزی (کۆره‌میانه‌) لە نیوان دیکانی نیزل، میانه‌، سه‌ولاوا، نسل، گوشتخانی، نگل، به‌رگه‌رو، کوژاوا، نه‌یاوا و له‌نگه‌زیه‌ دایه‌.

۱۰- زنجیره‌ کێوی (کوژاوان) لە نیوان دیکانی ژه‌زاو، محموداوا، دوژووه‌، هه‌ورامانی ته‌خت، ژیاوار، وه‌رگه‌وه‌ر، مازی‌بن و ده‌گاگا دایه‌. چۆمی سیروان وینه‌ی خرخالی زیژین، به‌ پای ئەم زنجیره‌ کێوه‌دا ئالاوه‌. خه‌لاتی به‌دی هینهری بونه‌وه‌ره‌و نه‌خشاهه‌.

## چۆمه‌کانی ناوچه‌ی مەریوان

۱- چۆمی گرده‌لان که‌ له‌ باکوروه‌ به‌ره‌و باشور، داده‌په‌ژێ و له‌م چۆمیلکانه‌ پیکه‌اته‌

الف: (چۆمی هاله‌ کوکان) که‌ له‌ کوێستانه‌کانی باکوری دێی (به‌رده‌ژه‌شه‌) و ده‌ره‌ی (تورکان) سه‌رچاوه‌ ده‌گرێ، دیکانی (به‌رده‌ژه‌شه‌)، (دو‌پلوره‌)، به‌جێ دێلی و چۆمیلکه‌ی (تریسکه‌) که‌ له‌ کوێستانی (چه‌اله‌ژه‌شی) باشوری (قه‌مچیان) سه‌رچاوه‌ ده‌گرێ و دێی (توه‌سوران) به‌جێ دێلی، له‌ خوار دێی (گه‌وێله‌) وه‌ له‌ گه‌ل خۆی ده‌ با و ده‌ژوا، له‌ خوار دێی (وشکلان) ئاوی (به‌ردی شیر) له‌ گه‌ل خۆی ده‌با و ده‌ژوا، له‌ ژاست و چه‌په‌وه‌، ئاوه‌کانی (شاسوار) و (قامیشه‌له‌) له‌ گه‌ل خۆی ده‌با و به‌ به‌رناودێی (چناره‌) دا تێ ده‌په‌ژێ، چۆمیلکه‌ی (زه‌ویران) که‌ له‌ کوێستانه‌کانی (شاخه‌ژه‌ش) و (کونه‌ شه‌م شه‌م) له‌ باکوری دیکانی (ئیساوله‌) و (کیلی که‌رانه‌وه‌) سه‌رچاوه‌ ده‌گرێ و هه‌رسی دیکان به‌جێ دێلی، له‌ نیوان دیکانی (ده‌ره‌ په‌مه‌دان) و (دوو‌ه‌سه‌) دا، له‌ گه‌ل خۆی ده‌باو، به‌ نیوان دیکانی (ماسیده‌ره‌) و (وێله‌) و (گوماره‌ له‌نگ‌دا) تێ ده‌په‌ژێ و له‌ حاست دێی (کولیت) چۆمیلکه‌ی (باخان) له‌ گه‌ل خۆی ده‌با و ده‌ژوا.

له‌ پشت دێی (کانی کوزه‌له‌) چۆمیلکه‌ی (عه‌سراوا) که‌ له‌ پشت دیکانی (پێله‌) و (ژه‌شه‌دی) وه‌ سه‌رچاوه‌ ده‌گرێ، له‌ گه‌ل خۆی ده‌با و دێی (گوئه‌وینجه‌) به‌جێ دێلی و ئاوی دیکانی (نشکاش) و (وسنه‌) و (ده‌ری) و (سه‌رکه‌ل) و (خیراوا) له‌ گه‌ل خۆی ده‌با و (شیخه‌ کویره‌) به‌جێ دێلی، ئەم‌جار ئاوی دیکانی (چۆر و نه‌نه‌) له‌ گه‌ل خۆ ده‌با، له‌ حاست دێی (هه‌لوژان) ئاوی چۆمیلکه‌ی (ئه‌لمانه‌) له‌ گه‌ل خۆ ده‌با و له‌ نیوان دیکانی (قه‌لاجی) و (باراماوا) چۆمی (زریوار و

شیان) لە گەڵ خۆی دەبا و لە نیوان دیکانی (تفلی) و (تازاواى تفلی) ئاوى دیکانی (ههزارخانی) و (ئەنجومەنە) و (سپیارە) و (تەخان) لە گەڵ خۆی دەبا و لە نیوان دیکانی (دووژو) و (گەرەکی) و لە باشوری (سەولّوا) دەژێتە ناو چۆمى (زەزاو) وە، کە چۆمى زەزاو بو خۆی لە چۆمە کانی (گولچیدەر)، (چاویلکان)، (کانی با)، (ئەویههنگ) و (بیساران) بە دی هاتو. ئەمجار بەرە و خۆراوا و پاشان بەرە و خۆرەلات بەدەخوا، لەمەولا پیی دەوتری چۆمى (سیروان)

ب - (چۆمى گولچیدەر) لە باکورهو بەرەو باشور دێتە خوار و لەم چۆمیلکانە پێکھاتو. ۱- چۆمى گولچیدەر، لە کویستانە کانی (ههزار میرگه) و (کانی ئەختەرەنەو) سەرچاوه دەگرێ و دیکانی (ههواره گەرمه) و (گولچیدەر) و (عەلى هەمەدان) و (تەینال) و (میدول)، بەجێ دێلێ و دەژوا، چۆمیلکەى (عبدالصمد) کە لە کویستانە کانی (سنانە سەر) و (تەمەر لە سەر) وە سەرچاوه دەگرێ و دیکانی (عبدالصمد)، (تەنگباغ)، (شانشین)، (صوفى بله) و (تازاوا) بەجێ دێلێ لە خوار (میدولەو) لە گەڵ خۆی دەبا و دەژوا، ئەمجار بە ناوی (چۆمى قەتەوێند) بە نیوان قەتەوێند و (بەهاراوا) دا دەژوا، ئاوى (شیخ شەربەتێ) لە گەڵ خۆی دەبا و دەژێتە ناو چۆمى (کاکۆزە کەریا) وە.

### ج - چۆمى کاکۆزە کەریا (چۆمى چاویلکان)

چۆمى چاویلکان لە کویستانە کانی (حاجیاوا) و (خەنجەرى سەرتی) و لوتکەى (هانەشەیتان) و (شەقەبەرد) سەرچاوه دەگرێ و دیکانی (ول) و هەردو (چاویلکان) و (شیخ زەکریا) و (کاکۆزە کەریا) بەجێ دێلێ و ئاوى دەرە و شکە، بە ناوی چۆمى (کاکۆزە کەریا) لە گەڵ خۆی دەبا و دەژوا و لە نیوان (جانەوەرە) و (بەهاراوا) دا دەژێتە ناو چۆمى کانی باو.

د - چۆمى کانی با: لە کویستانە کانی (دەرویش ئەولیا) و (عەلى کەتەنەو) سەرچاوه دەگرێ و دیکانی (فلوریجە) و (دەرە هەرد) بەجێ دێلێ، لە حاست (دی بونیاد) پیی دەوتری چەمى (دی بونیاد)، دیکانی (دی بونیاد) و (جانەوەرە) بەجێ دێلێ و لە حاست دینی بەهاراوا/پەرسى ئاوە کانی (چاویلکان) (گولچیدەر) (کانی با) دەبنە یەک. لەمەولا بە ناوی (چۆمى گەورە) بەرەو خۆراوا، دەژوا و لە نیوان دیکانی (جەلیلە) و (بلیاندرە) چەمى (حسن قە) کە لە بەرزایە کانی دینی (ناوگولان) سەرچاوه دەگرێ و بە دیکانی (ناوگولان) و (دەرەوێزان) و (سعدوسلمانە) و (حسن قرە) و (شیخ عەتار) دا دێتە خوارى، لە گەڵ خۆی دەبا و دەژوا و بەرەو باشور بەدەخوا، ئەمجار بە نیوان هەردو (وەنینه) و (بلیاندرە) دا دێتە خوار و لە حاست دینی (مولینان)، ئاوى

دیکانی (بەردەسپی) و هەردو (وەنینه) و (کوردەدەرە)، (هەنگەژال)، (گولان) و (لاویسان) لە گەڵ خۆی دەبا، پاشان ئاوی (شاهیدەر) و (پیرخضران) و (چۆن) لە راست و چەپەو لە گەڵ خۆی دەبا و دەروا، دیسان لە حاست دینی (شاهین) ئاوی دیکانی (گلیه)، (بیدەر)، (نیزل)، (سورکول) لە گەڵ خۆی دەبا و دەگاتە نیوان دیکانی (باقلاوا) و (شاهین)، لەو ئاوی (قەلاشینخان) و (قەلاچوخە) و (سورەبان) و (پلورە) و (تازاوا) قەلاچوخە و (گزر دەره) و (وشکین) و (زەنوزی) و (تیژتیژ) و (تالەوهران) لە گەڵ خۆی دەبا و دەروا، دیکانی، (خانەقای جوجو) و (بنیدەر) بەجی دێلی و ئاوی (میانه) لە گەڵ خۆی دەبا و (دریلە) بەجی دێلی، چەمی (شوێشە) کە لە کویستانەکانی (سولتان احمد) و دینی (برۆدەرە) وە سەرچاوە دەگری و دیکانی (گەنەبۆ) و (عەلیاو) بەجی دێلی و ئاوی دیکانی (خوروسە) و (ئەلکە) لە راست و چەپەو لە گەڵ خۆی دەبا، بە بەرناو دینی (شوێشە) دا دیتە خوار، لە نیوان دیکانی (خانەقای حەسەن گاکر) (گورگینە)، ئاوی (توداری مەلا) و (تودارە ژوتە) کە بە نیوان (تازاوا) عیساوا و (عیساوا) و (خۆشاو) دا دیتە خوار، هەروا ئاوی دیکانی (سپیران) و (کەلاتی) و (بزان) و (قاسماوا) و (دادانە) کە مانگەر و (ژەشنەش)، لە نیوان دیکانی (دانیکەش) و (نگل) لە گەڵ خۆی دەبا و دەروا.

ئەمجار دیکانی (نگل) و (بەرگەر) و (لەنگرێزە) بەجی دێلی و لە نیوان دیکانی (لەنگرێزە) و (مازی بن) ئاوی دیکانی (ئەویهەنگ) و (بیساران) لە گەڵ خۆی دەبا، کە لێرەدا پێی دەلێن چەمی (دوئاو)، لە حاست دینی (مازی بن) ئەم چۆمە بەرەو خۆراوا بادهخوا و بە نیوان دیکانی (نەیاوا) و (کوروا) و (دەگاگا) و (زەزاو) دا دەروا، بە بەر دینی (دووزە) دا کە ماوەیی یەکی زۆر خانەقای بەریز (شیخ عثمانی) لێ بو دەروا و لە حاست دینی (احمدوا) چوار (ک.ی) خۆراوا (سەولوا) لە گەڵ چۆمی (گرده لان) دەبنە یەک، لە مەولا بە (سیروان) ناو دەبری، (سیروان) بەرەو خۆرەلات دەروا و لە حاست دینی (بندۆل) بەرەو خۆراوا، بادهخوا و دیکانی (رەووە)، (وەر)، (سەرپیر)، (هەورامانی تەخت)، (بلیەر)، (ژیوار)، (سلین)، (وەرگەوەر)، (گەنجەناو) و (هەباساوا) بەجی دێلی، لە نیوان دیکانی، (ئەسپەرێز)، (رودبار)، (ناو) و (نویژ) لقی خۆرەلاتی (سیروان) کە لە چۆمەکانی (گاوەرۆ) و (قشلاخ) کە ئیستا سەددی سەدی لە بەردا بەسراوە پێکھاتو، یانی لقی خۆرەلاتی (سیروان) لە گەڵ لقی خۆراوا دەبنە یەک، لە مەولا (سیروان) بەرەو باشور بادهخوا و بە نیوان دیکانی، (هەجیج) و (گیلوان) دا تی دەپەری و چۆمی (دەریان) کە لە لوتکەیی بەرزی ۳۱۸۸ گەزی خۆراوا (شاهۆ) سەرچاوە دەگری، لە گەڵ خۆی

دەبا، دیسان لە حاست دیی (زلکە) ئاوی (نودشە) دەبا و دەژوا و دیکانی (ورا) و (شەزکان) بەجی دێلێ، لە دیی (دوئاو) چۆمی (پاوە) کە لە کویستانی ۳۲۲۵ گەزی (شاهوی ناوەندی) لە باکوری دیکانی (شمشیر) و (دوریسان) هەو سەرچاوە دەگرێ، لە گەل خۆی دەبا و بەرەو باشور با دەخوا، بە نیوان دیکانی (نیسانە) و (هەروی) و (شیخان) و (سولتان ساق) دا تێ دەپەژێ و چۆمی (نەوسود) لە گەل خۆی دەبا و بەرەو خۆرھەلات لادە کاتەو، نەرمە نەرمە بە سنوری هەردوو کوردستاندا دەژوا و دیکانی (بەلەزان) و (زێ) و (هەرتا) و (ژالە ی عشان بەگ)، (ژالە ی قوباد بەگ)، (ژالە ی رەحمان بەگ)، (لاتوان)، (ورامچە)، (هەنجیرک)، (گوریگۆر)، (بادزۆل)، (سیمان)، (دەگاگا)، (دارە ژەش) و (دروولە ی خوارێ) بەجی دێلێ و لە نیوان دیکانی (دروولە ی خوارێ) و (کانی سالار)، چۆمی (لیلا) کە لە لوتکە ۳۱۶۹ و ۳۰۶۷ گەزی (شاهوی) خۆرھەلات و کیوی (شاکۆ) لە باکوری شاری (جوانرۆ) و سەرچاوە دەگرێ، لە گەل خۆی دەبا و لە سنوری کوردستانی ئێران دەپەژیتەو و دژژیتە ناو کوردستانی عێراقەو.

(چۆمی قزڵجە) لە م چومیلکانە بە دی هاتو

الف - چۆمی هەنجیران، لە باشوری کیوی هەزار مائە و کیوی (چالە پان) هەو سەرچاوە دەگرێ و دیی (هەنجیران) بەجی دێلێ و ئاوی (هانە شیخان) لە گەل خۆی دینێ و لە پشت دیی (گاگەل) هەو تیکەل چومیلکە ی (گاگەل) دەبێ

ب - چۆمی (گاگەل) لە کویستانی (۲۱۳۲ و ۲۰۹۲) گەزی (گەوناوی) و بەرزایی دیکانی (محمەد) و (سینی سەرتی) سەرچاوە دەگرێ و بە دیی (گاگەل) دا تێ دەپەژێ و لە گەل چۆمی هەنجیران دەبنە یەک، لە مەولا بەناوی چۆمی (قزڵجە) بە نیوان دیکانی (بیلو) و (کیکن) دا تێ دەپەژێ و (میراوا) و (چالای حاجی) بەجی دێلێ و ئاوی (بەردە ژەشە) لە گەل خۆی دەبا، ئاوەکانی (خاو) و (ساوجیی) دیتە سەرو و بە سنوری هەردوو کوردستاندا بەرەو باشور دەژواو مۆچەکانی (باشماخ) و (بایەو) بەجی دێلێ و دەژژیتە کوردستانی عێراقەو.

## (گۆلی زریوار) ی مەریوان

ئەم گۆلە لە سێ کیلومتری خۆراوی شاری مەریوان دایە و ئاوەکە ی شیرین و ژەنگی ئاسمانی یە و ۱۲۸۵ گەز لە ژوی دەریاوە بەرزە.  
 ھەجمی ئاوەکە ی ۳۲/۵ ملوین گەزی چوار پالۆ (مکعب) لە گۆراندایە.

دریژی ئەم گۆلە شەش (۶) (ك.ه) و پانی (۱۷۰۰) تا سێ هەزار (۳۰۰۰) گەزە<sup>(۱)</sup>.  
 قوڵترین شوینی ئەم گۆلە ۵/۸۵ گەزە، گۆزانی روی ئاوە کە نزیکەی گەزی بەراورد، کراوە.  
 روبەری ئەم گۆلە (۷۲) هەفتاو دو هیکتارە و کەوشەنی ئاوەریژە کە ۱۳۷.ک.ی.  
 چوارگۆشە یە.  
 ئاوی ئەم گۆلە لە کانیواوە کانی بنی گۆلە کە بە فەرمانی بەدی هینەری بونەوەر هەل  
 دەقوڵین، بەدی هاتووە.

پێویستە بزانی هێچ چۆمی نارژیتە ئەم گۆلەو، بەلام ئاوە کە ئەوەندە زۆرە کە چۆمی بە  
 ناوی چۆمی (زریوار) لە بەری دەروا و بەرەو باشور، شاری مەریوان بە جێ دێلی و موچه و  
 مەزرای دیکانی بیلە، بەرقەلا، رێخەلان، کانی دینار، دەریان، بالک، نژمار، خەشمگین و  
 زەکریان بە جێ دێلی و چۆمی (شیان) و چۆمیلکە (دزلی) لە گەل خۆی دەبا و دەروا و لە نیوان  
 دیکانی (بارماوا) و (قەلاجی) تیکەل چۆمی سیروان دەبی و دەروا.

## شاری مەریوان

(شاری مەریوان) کە ناوەندی ناوچەی مەریوانە، تایبەتە جەغرافیای کانی بەم جوهرە یە:

- ۱- دریژی خۆرەلاتی لە (گرینوچە) و ۴۶ پلە و ۱۰ دەقیقە یە.
- ۲- پانی باکوری لە خەتی (ئێستواوە) ۳۵ پلە و ۳۴ دەقیقە یە و ۱۲۷۳ گەز. لە زوی دەریاوە  
 بەرزە، ئەم شارە کە بە بزاو لیکدانەوێ من ئە گەر پێی رابگەن و وەک خۆمائی برازینریتەو،  
 زۆر لە شاری (ژنیف) سوئیس، خوشتر، دلگیرتر و سرنج راکیشتر دەبی. چون ئەم شارە لە  
 (۳.ك.ی) گۆلی سەرسەوزو تەلایی و بە دیمەن و دلرفین و میژویی و تەماشایی (زریوار) دا  
 هەلکەوتو، کە لە باکور و باشورەو زنجیرە کیو، سەرسەوزە، لیژەواریە، پزۆچژە کانی، بەرزو  
 بە تەرزێ مەریوان، (گۆلی زریواریان) لە ئامیز گرتو، شاری مەریوانیش بە سەربرژی لە  
 (گۆلی زریوار) و بەشی زۆری، چیمەن زار و دەشت و کیو بە سام و جوانە کانی دەورو بەردا،  
 دەزوانی. جائەم هەموو زوانگا دلرفینە کردگار، هەموو بینەریکی وردی بە کار، گشت  
 زانایەکی بە پارێز و ژیر، زۆرتی پیاوانی بە زاو تەگبیر، دەخاتە مائی بیرو تی فکری، بو  
 دیتنەوێ زەمزی مان و ژین، ئەوکاتە چاوی دل هەل دەبرێ، توزو تەم لە ئاوینە دل دەسێ،

پەیی بە حەق دەبا و دەیزانی، هەر پەسەندی بیهۆی دەتوانی، باش باش لە و مەسە لە ئاگایە، کار لە سەر تو، بەرە کەت لە خودایە، خۆ برای تیگە یشتوی بە کار، هەلیان دەسەنگینی ئەمرۆ و پار، وەک گزنگی هەتاو کە لە کەل هەلی، سەرنج دەدا و دیتە وتار و دەلی، ئەو هەمو خەلات و بەراتە نەبراو، ئەو هەمو خێر و بێرە نەپساو، ئەو هەمو نەخش و نیگارە جوان، ئەو هەمو کانیاو و کانه باشان، ئەو هەمو گۆل و گیا زەنگاو زەنگە، ئەو هەمو کەژوکۆ بە سام و بێ دەنگە، ئەو هەمو دار و دەوێن و باخانە، ئەو هەمو مێرگ و گیاجاری بەر بنار و چاوانە، ئەو هەمو بازو هەلۆ تێبۆلە، ئەو هەمو هۆنەرە، خۆوێژو بە کەمالە، ئەو هەمو قامیش و نەیی و پوشانە، ئەو هەمو پێنوس و نوسراوە باشان، لە گەل زەرراتی (بۆنەوەر) دینە زمان، شاهیدی دەدەن بە دڵ و بە گیان، کە خودا (کوردستانی) بە بەهەشت ناو ناو، کە فریشتەیی (کوردی) لە سەر داناو، هەر وەک سوروشی بە سوزی سوبحانی، ئایەتی بە تین و پیروزی قورئانی، (جَنَّا تَجَرِّي مِّنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ) <sup>(۱)</sup> ئاماژە بە هەزاران تافگە و چۆم و جۆبارە، کە لە دەشت و دەری کوردستانا ئاژینە، یانی کەژەم و بەزەیی خودا لە دەوری پەرژینە.

ناوچەیی مەریوان بەرەبەری سەرژوماری سالی ۱۳۴۵ هەتاوی ۸۸۵۱۰ کەس حەشیمەتی بوە کە ۴۳۲۲ کەسیان نیشتهجیی شارو ۸۴۱۷۷ کەسیان نیشتهجیی دی بوون سالی ۱۳۵۵ هەتاویش ۱۲۰۴۵۱ کەسی حەشیمەت بوە، کە ۱۲۶۱۰ کەسیان لە شارو ۱۰۶۸۴۱ کەسیان نیشتهجیی دی بوون، بەلام سەرژوماری سالی ۱۳۶۵ نیشان دەدا کە حەشیمەتی ناوچەیی مەریوان گەشتو ۱۵۳۱۴۶ کەس، کە بەرەبەری سەرژوماری (ئاماری ئێران) ۵۰۴۳ کەسیان نیشتهجیی شارو ۱۴۸۰۸۳ کەسیان نیشتهجیی دی بوون، بەلام سەرژوماری پارێزگای کوردستان نیشان دەدا کە ۳۲۰۸۸ کەسیان نیشتهجیی مەریوان بون، بەلام بە هۆی بومباران و شەری داسەپاوی (صدام حسین) بەسەر ئێراندا زۆرتریان پەرەوازی دیکان بون و ۱۲۱۰۴۸ کەسیان نیشتهجیی دی بون.

پەرورەدە و فێرکردن: بە داخووە پەرورەدە و فێرکردنی مەریوان ئەوەندە نازەساو کەم و کورتە کە نوسەر شەرم دەکایی نوسی، بەم جۆرە تەنیا جەدوێلی کە ئیدارەیی کۆلی فێرکردن و پەرورەدەیی پارێزگای کوردستان پایزی سالی ۱۳۶۶ داویە تە دەروو بە خوێنەرانی نیشان دەدەم تا بە جوانی لیکیدەنەو و تێ بگەن کە ئەم گەلە تا چ زادەیی چەوسینراوە تەو.



## مزگەوتە کانی مەریوان

مزگەوت، تیکدەری نەزمی تەبەقات  
بەدی هینەری یاسای موساوات  
لە غەیری تودا نەم دیوە یە کجار  
سەری دەولە مەند لە جی پئی هەژار

خودای دلّوای دلّوقان، بەخشندە ی میهرەبان، کاتێ ویستی تاک پەرستی بژێیتەو،  
بەرنامە ی ژیا نی پرله حەسانەو هەستیتەو، لەژێ لادەران، بینەو سەرری، جەماوەر جەم بن  
لە شارو لە دێ، لە دەوری خالی (تەوحیدا) جەم بن، بت و بتخانان برون و گوم بن، بەندە ی  
پالۆتە، (محمدامین)، فرستادە ی خوا ی (ربّ العالمین)، لە ناوگە لانداهێ دەبژێری، فەرمانی  
جوانی خوێ پئی دەسپێری، هەوێن کاری، گش ئاسەواری، هەمو فەرمودە و ئامۆژگاری، پرله  
بەرهم و بە بەرو بویه، راست و ژاوەستا و بەرزو بە شکویه، هەوێن فەرمانی (حیّ سبحان) ی  
بۆ پیغەمبەری ئاخەزەمانی، (اقْرَأْ)، یانی بخوینە گیانە، لییان حالی بە تێ بگە و بژوانە، جا بۆ  
ئانجامی ئەو فەرمانانە، پیویستە مزگەوت جا قوتابخانە، فەرمودە ی "باری" چەندە جوانە

(وَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا)

فەرمودە ی قورئان ئەوەندە ئاودارە، بەرهم و بەری لە هەموان دیارە، کاتی کۆنۆشان  
هەربۆ خودایە، هاوار لە غەیری خوا نازەوا یە، کاتێ هەمو شت هەر بە دەس ئەو، بەندە چ  
نیازی بە ئەم و ئەو.

## مزگەوتە کانی شاری مەریوان

- ۱- مزگەوتی جامعە، لە شەقامی ئیمام خمینی مەیدان اصلی
- ۲- مزگەوتی ئیمامی غزالی، گەرەکی جانگەلیان
- ۳- مزگەوتی دارالسلام، روبەروی ئیدارە ی رینگەوبان
- ۴- مزگەوتی النبی، شەقامی ولی جناب
- ۵- مزگەوتی بابا علی (کونە دیو) خیابان کونە دیو
- ۶- مزگەوتی هەژارە شەقامی ئیمام خمینی مەیدان اصلی

- ۷- مزگه وتی ئیمامی شافعی له ژور ژاندار مەریوه
- ۸- مزگه وتی محمدیه له پال فیڤرگی ناوهندی طالقانی دایه.
- ۹- مزگه وت ته کیه شهقامی (عبه حبیب)
- ۱۰- مزگه وتی شیخ عبدالقادر شهقامی عبه حبیب
- ۱۱- مزگه وتی چوارباغ شهقامی پشت هیلال احمر
- ۱۲- مزگه وتی مهلا محمدی مله پور شهقامی هیلال احمر
- ۱۳- مزگه وتی حضرت عثمان (ض) گهزه کی له یلاخه کان
- ۱۴- مزگه وتی هه زره تی ابوبکر صدیق (ض) شهقامی (دار سیران)
- ۱۵- مزگه وتی هه ورامی شهقامی هه ورامیه کان
- ۱۶- مزگه وتی سید قطب گهزه کی (بلچه سور)
- ۱۷- مزگه وتی دارالاحسان له په نای (پومی به نازین)
- ۱۸- مزگه وتی طالقانی ژوبه روی (پومی به نازین)
- ۱۹- مزگه وتی ۲۳ میتری شهقامی ئیمام خمینی پاساژ احمد چاوه
- ۲۰- مزگه وتی تازاوا گهزه کی تازاوا
- ۲۱- مزگه وتی سلمان فارسی جاده ی که مەریوه ندی چواررای شبرنگ
- ۲۲- مزگه وتی خلیل الله پشتی بیمارستان
- ۲۳- مزگه وتی بلال حبشی شهقامی شهید چراغی
- ۲۴- مزگه وتی دار سه پیران آخری شهقامی باهنر
- ۲۵- حسینییه له پشت بانگی کشاورزی یه وه<sup>(۱)</sup>

## ریگاوبان

ریگای مەریوان بو سنه به درێژی ۱۲۶ کیلومتر به م جوړه یه

- ۱- شهقامی قیره تاوی (ئاریز) که به دیکانی جوجه سازی، بهر قهلا، کانی دینار، قهلاجی، تغلی، سه و لاوا، زهزاو، بهر گهرو، نگل، شوه یشه، به گه رده نه (ئاریز) دا ده روا تا ده گاته سنه.
- ۲- شهقامی (گارآن) که به دیکانی، تازاوا، کولیت، باخان، گه رده ندی پیچ پیچی، ژور

چەتون و بەرزى ۲۰۶۲ گەزى گاران، شىخ عەتار، جەلیلە، جانەوەرە، قەلاشیخان، تىژتىژ، کەلەخوار تىژتىژەووە دەچیتەووە سەر شەقامى (ئاریز) و بەرەو سەنە دەروا و دەگاتە شارى سەنە. شەقامى مەریوان بۆ سەقز بە درىژى ۱۲۰ ک بەم جوړەبە، لە شارى مەریوانەووە بەرەو باکور بە نیوان دیکانى موسک، تازاوا، عەسراوا، کانی کوزەلە، ماسیدەر، گومارە لەنگ، ویلە، دووہیسە، ھەروا بە ناو، دیکانى چنارە، گویلە، توە سوران، قەمچیان و بە بەر دى ئاگجەدا، تى دەپەرى و دەگاتە بەشى سەقز، لەمەولا بە بەر دى کانامەت (نەمت) دا، زەت دەبى و دەگاتە بستم کە لێرەو زىگایى بە دەرەى بە ناو بانگى (ناوخوان) دا بەرەو سنورى کوردستانی عىراق دەروا و دەگاتە (میشیاو)، ئەمجار بە بەر دیکانى خوشەدەرە، دەگاگا، سوتە، دوئاو، تالەجەر، حەسەن سەلاران، قشلاخى پرد، کەچەل منگان، خورده لوکى، کاریزەدا دەروا و دەگاتە سەقز شەقامى مەریوان بۆ کامیاران بە درىژى ۲۰۰ ک بە دیکانى جوجەسازى، کانی دینار، قەلاجى، سەولاوادا دەروا و لە خوار دى زەواووە لە شەقامى مەریوان سەنە لادەدا و بەرەو باشور بە دیکانى دەگاگا، سەرومال، ژریژە، فەقیکان، کانی حەسەن بەگ، سورەتو، دەکانان، تەفین، زمان گریو، گاوانە، کانی سەبى (گشكى)، ماویان، توبرە ریژدا، دەروا و دەگاتە کامیاران.

## پیاوانى بە ناوبانگى ناوچەى «مەریوانى کوردستان»

۱- سیدحسەن کۆزى سید ھەدایت اللہ، کۆزى سید ھدایت، کۆزى سید یوسف جان، کۆزى سید یعقوب جان (مەشھور بە ملا ابوبکرى مصنف) لە بنەمالەى سیدبایزیدى کۆزى سید محمد زاھدى مشھور بە (پیرخضر شاھۆ) بە دورستى لە کۆى و کەى لە داىک بونى بنۆمان زون نەبوەتەو، بەلام چون نەوہى (مەلا ھدایت) و مەلا ھدایە تیش براى (مەلا الیاسى) خواھەنى دى (کەلاتى) لە دیکانى (کەلاتە زان) بو، وادەردە کەوئى کە لە (کەلاتى) و دواى سالى (۹۰۰ ک) لە داىک بوئ.

مەلا ابوبکر لە بنەمالەى عیلم و پارىزگارى و ئەدەب و خواپەرەستى دا پەرورەدە کراوە و بارھینراوە.

بۆ وەدەس ھینانى گەوھەرى زانین، لەم دى بۆ ئەو دى و لەوشار بۆ ئەم شارو لە ولاتى بۆ ولاتىكى تر گەزاو، لە ئێرانەووە چوہ بۆ (مصر) و لە (مصر)ووە بۆ (حجاز) و (مەككە)ى موکەزەمە و (مەدینەى) مەووەرە چوہ، یاخوا خوا ناویان ھەر بەرز بکاتەو، ماوہیە کیش لە

شاری مەدینه و ھاوسیه تی حەزەرە تی پیڤەمبەری خوڤشەویست (د) ماوە تەوہ. پاش ئەم زحمەت و تیکۆشانە، ئەم گشت گەژان و حەول دانە، بە کوڵە باریکی لە قیمەت نەھاتوی عیلم و ھۆنەر و تەجربە، بو خزمەت بە گەلی خواناس و ھەژاری، بو فیڕکردن و رانومایی خەلکی کوردەواری، بە راستی بە دل و بە ھەستی، دە گەریتەوہ بو نیشتمانی خوڤشەویستی، لە فیڕگە و قوتابخانە ی مزگەوتی سوراکە بە فەرمانی (میرحمزە ی بابانی کوردی) لە پیڤش سالی (ھەزاری) کوچی دا دورست کرابو، بە ناوی مامۆستای دەرس و یژ دیاری کرا. ماوە ی ھەژدە سالی زەبەق لە پلە و پایە ی بەرزی دەرس و یژی و فیڕکردن و بارھینانی فەقی و رانومایی و شارەزایی زیبوارانی زینگای حەقیقەت و راستی دا ماوە، سەدان زانا و مامۆستای بارھینا، دەیان خواناسی لە سەرگەردانی دەرھینا، ھەرلەم قوتابخانە و مزگەوتە دا ھەزاران زیبواری زینگای حەقیقەتی بە حەق گەیانە. بەندی دل و ھەناوی فیلبازانی، لە زۆی لادەوانی پساند، خوالی خوڤشو ھەرلەم قوتابخانە و مزگەوتە دا ئەم پەراوانە ی نویسۆ:

- ۱- پەراوی (وضوح) لە چوار بەرگدا بە زمانی عەرەبی کە شەرحی پەژوای (محزری) ئیمای رافییە (خ) و لە مەزھەبی ئیمامی شافییە دەدوێ. بە لام تا ئیستا چاپ نە کراوە.
- ۲- پەراوی (ریاض الخلود) بە زمانی فارسی و ھەشت بابە و ھەر بابی پینج فصلە کە لە سالی ۹۸۹ کوچی دەستی پێ کردوہ و ھەر لەو سالی یشدا تەواوی کردوہ. وە ک دە فەرمی:

در آن دم کاین معانی روی بنمود

ز هجرت نهصد و هشتاد و نه بود

- ۳- کتاب طبقات الشافعیہ بە زمانی عەرەبی کە لە سالی ۱۳۵۶ کوچی لە بەغدا لە چاپ دراوہ.

- ۴- پەراوی (آفتاب) کە لە تارینی حەزەرە تی پیڤەمبەری مەزنددا (درودی خودای لە سەری) بە شیعری فارسی ھۆنیویە تەوہ، کە پاس «بسم الله» بەم شیعەرە دەس پێدەکا:

آفتاب رخ تو نور هدی

طلعت شرح نص کرنا

- ۵- پەراوی (سیراج الطریق) کە لە خواپەرستی و پالاکوتە کردنی نەوس و خو و خەدە ی جوانی ئیسلامی دەدوێ<sup>(۱)</sup>

زانای پایە بەرز (مە لا ابوبکر) لە سالی (۹۹۴ کوچی دا) کوچی دوای دەکا و ئەم دوخستە کیە

له نه خوۆشی مردنی خویدا ده فەرمی:

چنان بر روی جانم بر گشادند      بجانان مژده و صلح بدادند  
ملک تشریف حاضر شد در آن دم      رقم زد در فغانم (خیرمقدم)

٩٩٤

دو، وشەى (خیرمقدم) بە حیسابى (ابجد) دیته ٩٩٤ که بەرابەرى میژوی (مەردوخ) لەم سەڵەدا لە دنیا دەرحو بەلام زانای بە ناوبانگ مەلا (عبدالکریم مدرس) لە پەراوی (علمائنا فی خدمۃ الدین) دا، دەنوسی لە سالی ١٠١٤. ک بیست سأل پاش ئەم تاریخە (مەلا ابوبکر) کوچی دوابی کردووە (خا زاناترە)

ماموستا مەلا عەبدوڵکەریمی مودەرریس لە پەراوی (علمائنا) دا دەنوسی: مەلا ابوبکر لە دەورانى حکومەتى (هەلۆخان) دا بوە، (هەلۆخان) بە ھۆى ریز و شکۆیى کە بو ئەم گەورە پیاوھى داناو، سەر لە نوێ مژگەوت و قوتابخانە و حوجرەى ”مژگەوتى سورى“ بو تازە دەکاتەو، (هەلۆخان) عەقیدە و بىروایەکی زۆرى بە عیلم و پارێزگارى و کەرامەت و باشى ئەم زانا کەم و ینە بو، دەلێن شەوئى هەلۆخان دەچى بو خزمەتى (مەلا ابوبکر)، دەبینى کە مەلا ابوبکر بى چرا، خەریکی نووسین و مۆتالایە، کاتى سەرنج دەدا و دەروانى، دەبینى تیشکى حوجرە کەى روشن کردووە، تیشکى کە لە (پایەى) ژێر چراکەو هەل دەستى و حوجرە کەى روشن دەکاتەو، لێرەو (هەلۆخان) باوەز و عەقیدەى بە (مەلا ابوبکر) چەند بەرابەر دەبیتەو، پاشان سى دانگى دى (نەنە) لە قەراخى خۆرەلاتى چۆمى (گردلان) ی پى دەبەخشى. مەلا ابوبکریش سى دانگى خۆى لەزەو بە کانی داوینى کىو، هەلەبژیرى و لە قەراخ کویرە کانی یى کە ناوی ”چۆز چۆز“ پێدا دەهات، دى دورست دەکا، کە بەو ھۆیەو ئەو دى بە (چۆز) ناوبانگى دەردەچى، کە پاشان ئەم دى یە وەقفى (ئەولاد و فەقى و میوانى) دەکا.

ئەم زانا خواناسە فەرموێتە وەسیەت بى بە وشەى (سید) قاولە منالە کانی من مەکەن، ناوی (مەلا) بو ئەوان بەسە، چون ریز و شکۆ و پلەى زانین و پارێزگارى، لای سەروى پلە و شکۆى نەژاد و نەسەبەو یە. خۆشەختانە ماوێە کى زۆر کوژە کانیشى بە قسەى باوکیان رۆشتن بە رێگادا، بەلام پاشان لە وەسیەتە کەى لایان دا، خوالئ خوشبو ٥ کۆزى بەم نیشانانە بوە.

١- کۆزى زانا و گەورەى بە ناوی (مەلا عبدالکریم) کە لە خزمەت باوکی خواناس و بە ناوبانگى خۆى و لە لای بەریزى پایەبەرز (مەلا احمد مجلى) دەرسى عیلمى ئیسلامى تەواو

کردوه و بە پایە گە یشتوه، سەفەرێکی بۆ شاری (وان) لە کوردستانی تورکیە کردوه. لە ئاکامدا سالی (۱۰۵۰.ك) کۆچی دوايي کردوه و لە پەنای گلکۆی باوکی خوالی خوشبویدا نێژراوه، ئەم پەراوانە ی نوسیوه.

الف - تفسیری قورئان تا سورە ی (النحل) لە ۳ بەرگدا ب - اوضح، واضح، متوسط لە تفسیری قورئاندا ج - انذار الاخوان لە پەند و ئامۆژگاری دا، خوالی خوشبو (مەلا جامی چۆری) کۆری ئەم زانا گە وەرە بوە، ساداتی چۆری کە ئیستا لە شاری مەهابادان هەروا ساداتی (قەلا چۆلان) و (چوارتا) لە ناوچەکانی کوردستانی عێراقدا، دیسان خوالی خوشبو سید حسن چۆری زانای بە ناوبانگ و فەقیی خوالی خوشبو (قزنجی) لە ئەولادی مەلا جامین.

۲- مەلا محمەدی باوای ساداتی دئی چنارە لە ناوچە ی (دەربەندی خانی) کوردستانی عێراق، ساداتی کەس نەزان (شیخانی کەس نەزان) ناوچە ی سەقز کە شیخ نجم الدین کۆری شیخ شمس الدین لەم شاخە جیا بونە تەو.

۳- مەلا یوسف جان: باوای ساداتی تاو جۆزی کە (سید عبدالرحیم مولوی) بە ناوبانگ لەم شاخە یە

۴- مەلا محمود جان: مەلا مورادی بازیان کە لە دئی ژەشەکانی ناوچە ی ئالان نێژراوه هەروا مەلا عبدالقادر دەرس و یژی بە ناوبانگی بیارە (خوا لە هەمویان رازی یی) لەم زنجیرە زیڕین

۵- مەلا حسین: باوای بری لە سەیدانی دئی چور<sup>(۱)</sup>

## شیخ عثمان سراج الدین - ی نه قشبه نندی

شابازی تیژبائی دهشتی هه ورامان، هه لۆی به رزه فزی سه رشاخان، سوار چاکی گۆزه پانی شرع و قورئان، مه له وانی به گۆزی ده ریای تاك په رستی، بارانی به خۆزی مه زرای ههستی، پیری دلپاکی کۆزی پیاو باشان، خالی ناوه ندی جه غزی خۆشه ویستان، په یوه ندی گه لانی گهرمیتن وکوستان، رۆژی رووناکی ئاسمانی کوردستان، شه می سه رشه قامی شه وه زهنگی زیواران، له ناوو شوهرت و خیرا، نه وه ی له وه ی هات خیرا سه ندی، به زیز و پایه به رز و به شکۆ، شیخ عثمان سراج الدینی نه قشبه نندی. ئهم زانا خوانا سه گه و ره و به دینه - شیخ عثمان سراج ده دینه - ئه ویش کۆزی خالد به گ - کۆزی عبدالله به گ کۆزی محمد به گ، کۆزی سه ید ده رویش کۆزی سه ید موشریف، کۆزی سه ید جومعه، کۆزی سه ید ظاهر ناویکه.<sup>(۱)</sup> شیخ عثمان له ۱۱۹۵ کۆچی له «تهویل» له دایک بوه.<sup>(۲)</sup> دوا ی خویندنی قورئان و عیلمه خواروه کان، بۆ وه دهس هیتانی عیلم و که مان، گۆزینی حال و بال، ده بین به فه قن و شاره کانی: خه رپانی، خورمان و سوله یمانی ده دا له پاوه؛ پاشان به زا و ته گبیری پیاو باشان، به ره و شاری «به غدا» هه ستاوه، له وئ له «ته کیه ی شیخ عبدالقادری گه یلانی» دامه زراوه، له گه ل فیربوندا قورئان و عیلمه کانی ده کرده به ر، بزئ کاتی خۆشی به یاد خودا و عیبادهت ده برده سه ر.

کاتی «مه ولانا خالدي شاره زوری» که تیشکی ده یواند له نزیک و له دوری، بۆ هه وه لین جار ده زوا بۆ شاری به غدا، فه قن عثمان له وئ، چاوی به «مه ولانا خالد» ده که وئ، عاشقی وتاری ئاودار و کرداری بایی داری ده بین و له به ری ده مرئ. چون قورئان و سونه تی به ده سته وه یه؛ ئه میش ده سستی پتوه ده گری، به دلی پزله کول و پالۆتوه ئه ژنۆی فه قن یه تی له به رده م دا ئه دا، ئه ویش سه ره مشقی جوانی زیواری بۆ دا ئه دا، کاتی مه ولانا ده زوانی، که فه قنیکه ی؛ فه قن ئازا و به کاره که ی گه رده نه ی ئازموونی به ژیه و له هه ورازان سه رکه وتوه، گشت کۆسپ و به ره له سستیکی له سه رزئ لا برده و، تاریکی تیدا نه ماوه و تیشکی خودای لی نه شتوه، زئی هات و نه هاتی به نده گی دیوه، زیگر و جه رده ی سه رزئ مه به ست و

۱- یادی مهردان بهرگی دووهم.

۲- یادی مهردان، بهرگی دوهم.

مافی ناسیوه، ئەمجار «مەولانا» وادەلئ: با چرای وەك زۆزی «عثمان» لە لای «تەویلە» وەهەلئ، بەم جوۆرە ئیجازە ی پئ ئەدا کە ببیتە «خەلیفە» و جیداری، بوژانومایی و چاودیری گەلئ پاکێ کوردەواری. تا بە نزا و دوغای شەوان، بە دل، بە دەست، بە پینووس و زاری، بە تیشکی نوێژ و زۆژوانی، بە هاواری بە یانانی، یەك لە هەزاران لایەری، دەرد و مەینەتی هەژاری، لە خوای مانگ و زۆژ و زەمان، زاگری، زەوی و ئاسمانان، بیازیتە وە بئ و چان، کە گری پووچکە ی ناو گەلی کورد، بکاتە وە بە دەست و برد، وزە و زات و قەوەتیان دا، بە زەحم و تەنایی خودا جودا.

پاش وەرگرتنی ئیجازە دەگە زیتە وە بو تەویلە، چون ئەویندارە، هەر لە دوی مەبەست و ئیله. لە مەولائیتەر، تا ئەو کاتە ی مەلی تیزبالی گیانی، بە دەنگی خوێش و دل زفینی قورئانی، یا اَیْتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةَ ارْجِعِي اِلَى رَبِّكَ رَاضِيَةً مُّرْضِيَةً، بەرەو خودا دەگە زیتە وە، تا ئاخیرین ساتی ژیا نی دوا چرکە ی مانی، کە پەپولە ی زۆحی بە بانگی ئارام پێدەری دلان، بە بۆنی خوێش و موژدە ی گوئی سوری سەر چلان، یانی بە فەرمانی «فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّاتِي» ئایەنی پیرۆزی قورئان دەجە سیستە وە؛ شە ووزوژان هەموکات، گشت ئان و چرکە و گشت سات: لە سەر شە قامی «ثُمَّ اسْتَقَامُوا» شین بوو، بانگەوازی بو دین بوو، بو شەرع و دین پەرژین بوو، لە ئاکام دا شەوی سن شەممە سێژدە ی، شە شە لانی سالی ۱۲۸۳ کۆچی لە تەمەنی ۸۸ سالی دا، لە دنیا دەر چو و بە لیکای خودا گە یشتە و. زەزا و زەحمەتی خودایان لە سەر بئ.

مەلا حامدی یتسارانئ «کاتب الاسرار» لە قەصیدە یە کدا ئاوا ی دەلاوینیتە وە و دەلئ:

امشب که جهان پر ناله و فریاد است گویی که قیامت شد تا باز چه افتاده است  
 لهم دو شیعه ریشدا ئاماژە بە لە دایک بوون و لە دنیا دەر چوون و تەمەنی دەکا و دەلئ:

در فکر شدیم کایا تاریخ چه بنویسیم ناگاه خرد گفتا «قطب ره»<sup>(۱)</sup> ارشاد است (= ۱۲۸۳)  
 تاریخ ظهورش نیز چون «مظهر کل» (= ۱۱۹۵) باشد پس سن شریف او هشت از پس هشتاد است<sup>(۲)</sup>

ئەم خواناسە گەورە دەیان زێبوازی زیزەوی حەقیقەتی نی گە یاندە و، سەدان گەورە پیاوی بە پلە و پایە

۱- «قطب ره ارشاد است» بە حیسابی ابجد دەبیته ۱۲۸۳: «مظهر کل» بە حیسابی ابجد دەبیته ۱۱۹۵ کە سەلە کانی

لە دایک بوون و لە دنیا دەر چوونی دیاری دەکا.

۲- مشاهیر کرد، ج ۱، ص ۲۲۵ و ۲۲۶



گه‌یاندوه، که لیڤه‌دا ئاماژه به بزێکیان پێویسته: ۱- شیخ محمد بهاء‌الدین کۆزی گه‌وره‌ی ۲- شیخ عمر ضیاء‌الدین کۆزی چواره‌می ۳- حاجی شیخ عبدالرحمن (ابوالوفا)<sup>(۱)</sup> کۆزی دوه‌می ۴- شیخ احمد کۆزی سیه‌می ۵- مه‌لا حامدی بیسارانی<sup>(۲)</sup> (کاتب الاسرار) نووسەر و هاوده‌می و هاو‌زازی تایه‌تی شیخ ۶- زانای پایه‌به‌رز مه‌لا احمد نۆدشی ۷- مه‌لا عبدالرحیمی مه‌وله‌وی ۸- حاجی شیخ شوکرالله شه‌بازی سنه‌یی ۹- حاجی شیخ محمد باقر غیاث‌الدین سنه‌یی ۱۰- حاجی شیخ محمد سمرانی که نازانای «حافی» بوه ۱۱- حاجی سید بایزیدی خانقایی ۱۲- مه‌لا محمودی ده‌شی سمرانی ۱۳- سید بهاء‌الدینی طألشی ۱۴- حاجی غفوری پاوه‌یی ۱۵- حاجی شیخ محمد رضا حسینی لون‌ی ۱۶- شیخ محمد صادقی مازی بنی ۱۷- شیخ محمد قره‌داغی ۱۸- شیخ محمد صادقی سه‌روابادی ۱۹- مه‌لا محمد بانه‌یی ۲۰- مه‌لا مصطفی چه‌مپاله‌یی.<sup>(۳)</sup>

شیخ محمد بهاء‌الدینی نقش‌بندی کۆزی گه‌وره و جی‌نشینی خوالی خوشبو شیخ عثمانی سراج‌الدین، له سالی ۱۲۵۲ کۆچی له «ته‌ویلّه» له دایک‌بوه، دوا‌ی ئه‌وه‌ی باوکی به‌زیزی له سالی ۱۲۸۳ کۆچی له دنیا ده‌رچوه، له ته‌مه‌نی ۳۱ سالی دا، به‌رابه‌ری وه‌سیه‌تی باوکی له سه‌ر ته‌ختی شه‌ره‌زایی دانیشتوه و ماوه‌ی ۱۴ سالان، به‌زانومایی له زێ‌لاده‌ران و ته‌ربه‌یه‌تی موریدان و زێ‌پیشاندانی زێ‌یواران و خزمه‌ت به‌شه‌رع و دین، خوشبه‌ختی و چه‌سانه‌وه و ژینی خه‌لکی خه‌ریک‌بوه. له سالی ۱۲۹۱ کۆچی چه‌جی مالی خودای کردوه، له ئاکام‌دا له سالی ۱۲۹۸ کۆچی له ته‌مه‌نی ۴۶ سالی له دنیا ده‌رچوه.<sup>(۴)</sup>

### شیخ عمر ضیاء‌الدین (فه‌وزی):

خواناسی گه‌وره‌ی هه‌ورامان، تاجی سه‌ری گشت سه‌روه‌ران — زابه‌ری دین و مایه‌ی

۱- له ۱۲۵۳ له دایک‌بوه و له ۱۲۸۳ له ته‌کیه‌ی عبدالقادر گه‌یلانی له به‌غدا له دنیا ده‌رچوه.

۲- له ۱۳۲۰ کۆچی له دیتی بیساران له دایک‌بوه و له سالی ۱۳۱۲ کۆچی، له دنیا ده‌رچوه.

۳- مشاهیر کرد، ج ۱، ص ۴۲۵ و ۴۲۶

۴- مشاهیر کرد، ج ۱، ص ۴۴۷ و ۴۴۸

ژین - به زیزی پایه بهرز، شیخ عمر ضیاء الدین - کوژی خوالی خوشبو شیخ عثمان سراج الدین، شهوی دوشه مه ۲۶ مانگی جمادی الاولی، سالی ۱۳۵۵ له «تهویلّه» له دایک بوه. ئهم زانا خواناسه، له ژیر چاوه دیری، باوکی دلسوز و برای به سۆزی «شیخ محمد بهاء الدین» دا په روره کراوه و بو دین و خوداناسین بارهینراوه، قورئان و عیلمه کانی له «تهویلّه» به جوانی خویندوه، به جوژی که له مه سایی شهرعی و اصول ئیسلامی و تفسیر و حدیس و ئهده بیاتی فارسی و عهزه بی دا، به پلهی بهرزی که مال گه یشتوه، پاشان، دژک ودالی ههواوه وهوسی له سه رری لاداره، خهوش و خالی دهروونی فزی داوه، دهرسی قورئان و سوننه تی پتغه مبهری (د) به ئاوی ژیان به خش زانیوه، زیی خودا و پتغه مبهری به زیی په یزه وان و زیوارانی شه قامی حقیقه ت ناسیوه. گوین بو فره مانی خودا زاگرتوه، ههنگاو به ههنگاو به دوی پتغه مبهردا زویشتوه، پاشان وینهی پیابو پاشان، دواي ئهوه باوکی له دنیا ده رچوه «تهویلّه» ی به جی هیشتوه و چوته «بیاره». له وی «خانه قایه کی» بو ذکری موزیدان و «مدرسه سه یه کی» بو زانست و دهرسی فهقی یان، دروست کردوه. خو ی سه ره رشتی خانه قه که ی کرده، چه ندین مه لا چاکی (وهك عبد القادری کانی که وهی) بو دهرسی فهقی بانگ هیشتوه، که نزدیکی یه که سه ده، ئهم مه درسه، تیشکی عیلم و زانین و قازانجی خو ی به دنیا گه یاندوه، ئهم زانکوی عیلم و زانینه، ئهم مه درسه به تیشک و تینه، ههزاران زانای گه وره ی و بارهیناوه، له هه له و هه لدیری فریوی لاداره.

خوالی خوشبو شیخ عمر ضیاء الدین، ده سه لاتیکی گه وره ی به سه ر و تار و نووسینی عه ره بیدا بوه و به فارسی و کوردیش شیعی و توه و نازناوی «فوزی» له شیعر دا بو خو ی هه لباردوه. ئهمه نموونه یی له شیعه کانی که به زاویژی سۆرائی هۆنیویه ته وه:

که وای عیززت له بهر ناکم که قیلله ت بهرگی ره حه تمه	کولامی صححه تم نابن که عیلله ت تاجی ذیلله تمه
خه یالی یی به قا بوچی که ذیکری یار خیلله تمه	له عهیش و نوشی حه یوانی ئهم چیکم که ئینسانم
له عهرشی وه حده تا وایو که زه حه مت جینی مه حه ببه تمه	به شه ر نه سلنه نه بو ناوی مه له که زیگی نه بو قه تمه
که من مه فتوونی جانانم چ باکی ده رد و عیلله تمه؟	عه یاده ت بو که سن چاکه گرفتاری طه بیعت یی
خودا ناکه رده مه یلی نا، چه فه رقی سو قم و صیحه تمه	ئه گه ر دل بهر بلاوینن هه مو ده رد و به لا خو شه
وتم ئهم شاهیده به سن بو حساباتی قیامه تمه	که دیم خوین جاریه ئه مزۆله جه رگ و دل وه کو سه یلاب
له گه ل مه یل و ئیراده ی حق جه حه نهم عهینی جه ننه تمه	قه ضای ئه وه ره چی بووین من ره ضام گه خو شه یا ته لخه
ئه وا ته نها ئومیتد و مه خله صم عشق و مه حه ببه تمه	قو صورم زۆره، کارم سه خته، ده رد م کارییه «فهوزی»

فەقیهێ مەدرەسەێ تەوحیدم ئەمژۆ      فەریدی دایرەێ تەفریدم ئەمژۆ  
 رەضا نابم کە ئەغیار بێنە مەجلیس      کە چەوگانێ قەضای تەبمیدم ئەمژۆ  
 نێپە بوژم و نیشانە تابنا سەری      بە خەزی من دافیمێ تەردیدم ئەمژۆ  
 لە تەنزیها نیه هیچکەس رەفیقم      چرای کاروانی ژێی تەجریدم ئەمژۆ  
 چلۆن کا حەمدی باقی عەبدی فانی      بە عصیان ماوە ژێی تەحمیدم ئەمژۆ  
 عەلایق دەردی بێ دەرمانە «فەوزی»  
 رەئیسێ عەسکەری تەجریدم ئەمژۆ

### لە شیعرە فارسییه کانی «فەوزی»:

خەرقە را در گرو مهر تو دادن اولی      جان شیرین به ره عشق نهادن اولی  
 سبحه و شانه و اسباب نیاید به نظر      جان و دل را به ره یار نهادن اولی  
 گوبه رویم همه درهای جهان بسته شود      که به رویم در لطف تو گشادن اولی  
 عزت و منزلت و مجدنجویم هرگز      همچو خاشاک به راه تو فتادن اولی  
 ثروت و قدرت و هستی ندمد فائده‌ای      همه را دادن و عشق تو ستادن اولی  
 گر نه مقصود بودی مهر و وفا در عالم  
 «فوزیا» از شکم دهر نژادن اولی

### لە شیعرە هەورامیه کانی «فەوزی»:

قیبلە! وەر دەنم، قیبلە! وەر دەنم      جەو ساوێ ژاراو دوور یت وەر دەنم  
 چەنی دڵ و گیان شەرطن کەر دەنم      مەیل نەدووە کەس تا رۆی مەر دەنم  
 دڵ بەند مەینەتان موصیبت کەزبان      تەئامەل، ئازیز جە دەستش بێزبان  
 پای مەبرش مالا شکەست ناوێ دەن      پەوکە شو تا رۆوێردش ئەێ فەر دەن:  
 فەلەک داخ وە دڵ جەستە مەدا بەردی  
 ژاراو دوور یێ ئازیز پێم وەردی

قیبله! هابه‌ردم، قیبله‌م هابه‌ردم      داغ دووری تۆوه گۆل کۆبه‌ردم  
 وه مه‌یل تۆوه روو وه چۆل که‌ردم      ژار دووری و دهرده میجران گشت وهرده  
 یانی نازیم عه‌شق تۆم نه‌سه‌ر      وه عه‌شق تۆوه هاشیم وه مه‌حشر  
 تۆخوا به وه‌فا و مه‌یل وهرینه‌ت      بنمانه جار جار وه من جه‌مینت  
 بنمانه قامه‌ت وه‌ی زامه‌ت وهرده      په‌ری ئه‌و قامه‌ت داخ وه گۆل برده  
 تاجه‌ و رۆده‌م ده‌م وه بی‌مدارا      قدقامت واپوون هه‌ر سات نه‌و سارا  
 چونکه‌ ذیکر تۆن مایه‌ی حه‌یاتم      وه‌شی و شادی و شوق مایه‌ی نیشاطم  
 جه‌مه‌اته‌دا با تۆم جه‌یاد بو  
 جه‌و عاله‌مه‌دا دل وه تۆشاد بو

### شیخ علا‌الدین نه‌قشبه‌ندی:

شیخ علا‌الدینی نه‌قشبه‌ندی، کوژی شیخ عمر ضیاء‌الدین، کوژی شیخ عثمان سراج‌الدین؛ له‌ سالی ۱۲۸۱ کۆچی له‌ ته‌ویله‌ له‌ دایک بوه. له‌ خزمه‌ت «شیخ محمد قه‌ره‌داغی» دا عیلمه‌کانی ته‌واو کردوه و له‌ خزمه‌ت باوکی به‌زیزیشی دا له‌ پله‌ی پاریزگاری و ئامۆزگاری سه‌رکه‌وتوه. ده‌رسی خواناسین و زیوار به‌زی‌شاره‌زا کردنی وهرگرتوه، له‌ زنی وهرگرتنی داب‌ونه‌ریتی دین زیازه‌تی کیشاوه، نه‌وسی بۆ فه‌رمانبه‌ری شه‌ریعه‌ت و بزینی شه‌قامی حه‌قیقه‌ت باره‌یناوه. پاشان ئیجازه‌ ته‌ریقه‌تی له‌ ده‌س باوکی به‌زیزی وهرگرتوه. دوا‌ی ئه‌وه‌ که‌ له‌ سالی ۱۲۱۸ کۆچی باوکی پایه‌به‌رزی کۆچی دوا‌ی ده‌کا و شیخ نجم‌الدینی برای به‌ جیداری باوکی له‌ خانه‌قای «بیاره» داده‌نیشی، شیخ علا‌الدین ده‌چینه «دووژوه‌»ی مهربوان، له‌وئ «خانه‌قا»ی بۆ صوفیان و مزگه‌وت و مه‌درسه‌ی بۆ خویندنی فه‌قی دروست ده‌کا. له‌ سالی ۱۳۲۹ کۆچی شیخ نجم‌الدین له‌ دنیا ده‌رده‌چی و شیخ علا‌الدین ده‌گه‌زێته‌وه‌ بۆ «بیاره»، له‌ جاران باشر خانه‌قا و مه‌درسه‌ی بیاره به‌زیوه‌ ده‌با؛ شیخ علا‌الدین بیتجگه‌ له‌ ئیرشاد له‌ عیلمی گیاشناسی و زه‌وان‌شناسی و ئینسان‌شناسی دا ئاگایه‌کی زۆر بوه، به‌ شیوه‌یی که‌ زۆرتری ئه‌و نه‌خۆشیانه‌ی «رۆحی و به‌ده‌نی» ده‌رمان ده‌کرد و چاکیش ده‌بوونه‌وه.

ئهم زانا خواناسه، تا ئاخیرین کاتی ژیان و دوا چهرکه‌ی مانی، بۆ خودا هه‌نگاوی هه‌لێناوه، خه‌لکی

بەرەو خودا زا کیشاوێ: ڕەحمەت و بەزە ی خودای بە سەردا باری، وێنە ی بارانی بە هاری. لە ئاکامدا ساڵی ١٣٧٣ کۆچی نەورۆزی ساڵی ١٣٣٢ هەتاوی لە بیارم بەرەو لێقای خودا زۆیشتو، زۆحی شەڕینی بە جیهانی حەسانەوێ گەیشتو. لە ئەندازە و ژومارە بەدەر بەزە و زەحمەتی خودای لە سەر.

## (ناری) کاکە حەمە ی بیلو:

مە لا مە حمود مە شەوڕ بە کاکە حەمە، نازناوی (ناری) یە، کوزی مە لا احمد کوزی مە لا عبدالرحمن. لە ساڵی ١٢٩٠ کۆچی لە دینی «کێکن» کە دێ یە کە لە دیکۆی خامیراواک مەریوان، لە دایک بو. دوا ی ئەو: قورئان و پێشەکیە کانی عێلمی لە خزمەت باوکی دا خویند، بۆ کە سەبی عێلم و زانین، زۆر بە ی حوجرە عێلمیە کانی کوردستانی ئەم دیو و ئەود یوی گەرمین و کویستانی، داوێ لە پاو، ئازا وە ک شەمال، بۆ دەرس و کەمال، شارە کانی: بانە، مە هاباد، پێنجوین، سولە یمانی، وان و هەولیر گەزاو، لە ئاکامدا بۆ دیتنەوێ گەو هەری زانین، رێی دە کە وێتە شارە جوانە کە ی (زەواندز). ماوێ لە خزمەت زانای پایە بەرز، علامە (اسعدافندی خیلانی) دا، دە مینیتەو. هەر لەویش ئیجازە ی لە خزمەت وەر دە گرت و دە گەزیتەوێ بۆ مەریوان، لە دینی (کێکن) لە جێی باوکی دە بێ بە مە لای دەرس وێژی ئەوێ. پاش سێ سالان دڵەورکی، ژن دینی و دادەمرکی، لە ساڵی ١٣٢٥ کۆچی، بە دەعوەتی (حەسەن بەگی) ئاغا ی دینی (بیلو) دە چی بۆ بیلو و دە بێ بە مە لا و دەرس وێژی ئەوێ. لە ئاکامدا لە ساڵی ١٣٦٣ کۆچی هەر لە دینی بیلو، جلی پزە مینەت و دەردی ژیان دە دزی، مە لی گیلانی بەرەو جیهانی حەسانەوێ دە فزێ. هەزاران زەحمەتی خودای لە سەربێ، لە بارگای خودا روسوڕ و بی دەردی سەربێ، بە هەشتی بەرین شوینی حەسانەوێ. لێقای خودا جیگە ی گەزانیەوێ، ئەم خوالی خوشبەو زۆرتی شورەت و ناوی لە دینی بیلو، بەرز بوەتەو، بۆ یە ناولانگی بە کاکە حەمە ی بیلو نوو سەراوێتەو، ناری موریدی شیخی حیسام الدین بو، ژیان وە ک زۆرتی هۆنەران و زانایان بە دەس کورتی و هەزاری بە سەر چو، بە لام زۆر قانع و رازی و خواوێ عیززەتی نەفس بو. ناری، شاعیرێکی وردبین و توانا ناولراو، ئەدیبێکی بەهۆش و زیرە ک ناسراو، شیعەرە کانی لە زەوانی و سواری دا کە مۆتەبە، لە ساغی و پڕ شنگداری و شەفافی دا ئاوێتە یە، لە رێزکاری شیعری و ناسکی خەیاڵ، دوززی ناو سەدەفە و ئاوی زەلال.

ئەمەیش خوێنەر و ئەوێش، بۆی لە شیعەرە جوانە کانی «ناری»:

نه فەس سه متوره، سینه م ساز و دل نهی      حکایهت خوانی دووری تۆن په یاپه ی  
 به ذکرێ تۆوه کو صۆفی هه می شه      مه قاماتی فه نافی الله نه کم طه ی  
 چ شیرینه له گه ل شه هدی حوزورا      له من خه نده و له تۆ ناوازی ئۆخه ی  
 نه گهر سایه ی سه ری تۆ بێ به تاجم      چ موحتاجم به تاج و نه فسه ری که ی  
 غه زه ل قه ط نابۆ ئ هه رگیز به بالآت      نه زانم بۆ که و ما ییل به تاقه ی  
 هه واپه یمایی نه و جی فیراقت      به طه ییاره ی سه بووری که ی ده بێ طه ی؟  
 له مه یخانه ی خه یآلی شه و قی تۆدا      به نه شنه ی یادی تۆ دل مه سه بێ مه ی  
 له وشکی وانه مامی باخی نه ظمم      به پووشی ریشی صۆفی بوو شکۆنه ی  
 به سه رچوو دوور له تۆ باخی خه یالآت

نه بوونی مانه بوونی مانه خونچه ی

یه کن له کوژه کانی ناری که فه قن ده بێ نامه ی بۆ باوکی ده نووسن که چه ند شیعری بۆ بێ ئی. نه ویش له وه لāmیدا ده نووسن:

طالب که هه موو له حظه خریدارێ غه زه ل بێ      زه حمه ت، به خودا مه یلی له سه ر عیلم و عه مه ل بێ  
 طالب نه وه یه، طالبی دیوانی خودا بێ      طالب نه وه یه غه رقی خه یالآتێ نه زه ل بێ  
 نه رزه ندی مه لا، رۆ له ! نه بێ سه رفی خه یاتی      بۆ دیقه ته ی «بیضاوی» و ته فسیری «جَمَل» بێ  
 بێ جیلوه یه ته سییحی که ف و جه ذبه ی صۆفی      تا فیکری مه ی و ده نگێ نه ی و سازێ نه مه ل بێ  
 گهر شوربی ده و، عاقبه تی نه فعی نه بێ هیه چ      لای خه سه ته وه کو زه هره، نه گهر عه ینی عه سه ل بێ  
 نه فسووسه ببێ مورغی هوما فه رعی به قالاو      زۆر مو شکله گهر بازی سپی، فه رعی به قه ل بێ  
 گهر دوری، نه تو! وارشی ئادابی پده ر به .

نه زدی که پده ر یار و هه م ناغۆشی نه جه ل بێ



چاوه که م! بۆ ئێ به دا یم کار و پیشه م زاری یه      حاکمی چاوت له گه ل من ما یلی غه دداری یه  
 شۆرش و ناآینی که س بێ وه جه و بێ عیله ت نییه      ئامی من، فه ریادی بۆ لۆل، ئیشی بێ غه مخواری یه  
 من هه ر نه و رۆژه ده سم شۆری له رۆحی خوهم که دیم      حه ضره تی خونخواری نه برۆت مه شه ربی خونخواری یه  
 گهر ده پرسێ بۆ چی بێ نه شته و مه لول و عاجزی؟      روومه تی زه ردم عه زیم! شاهیدی بێ یاری یه  
 که م به خه نده بێ به لام و حه یغه تانه م لێ مه ده      لێم گه زێ تۆ بی وخوا نه م جاره ده ردم کاری یه

دل له شامی په رچه می روتتا به دایم بڼ خه وه      چونکه کیشکچی به شهودا عاده تی بیداریه  
 حیکمه تی پز مه سته له ی کولمت له بۆکتی حمل ده بڼ؟      هر سه حیفه سه د نیشاره و رهمزی تیدا جاریه  
 خالی روخسارت «هدایت» به خسه شهرحی زولفه کت      «قاضی» ناسا حاشیه ی نه گریجه کانت «لاری» یه  
 زرووت وه کو نات ه ش، موژت وه شیشه، نه برۆت قیمة کیش

میره وه حهت زولف و که بابت جه رگی پاره ی «ناری» یه

مودده تپکه من گورفتارم به دهس سهوداته وه      بووم به داوی چینی زولف و په رچه می تاتاته وه  
 گهر ده پرسی حالی په روانه ی دلم دوور بڼ له روت      وال له سۆز شدا له سایه ی شه وچرای گوناته وه  
 میشی رۆحم نافرتی بهس باوه شینی که به ناز      چونکه پابه نده به شه هدی رۆومه تی زیباته وه  
 مه نعی قوللابی موژت ناکم له راکیشانی دل      چون نه سیری زولفی خاوی خۆیه تی، نه یباته وه  
 واسه رم دانا به عه زمی به رده بازی ریگه کت      مه رهمی دهردی سه ری من وابه گهردی پاته وه  
 شامی چاوت مولکی صبر و طاقه تی بردم به زۆر      موصحه فی رووی تۆبه گزی یاجن نه گهر نه مداته وه  
 چاوی خوین خاوی به خوینم فیره وه لیتی به می      لی گه زین ئیوه و خودا، نهو شوخه با بیخواته وه  
 شین و واوه یلایه، ناشاری قیامت هه لده سن      گولبه دهن نه مۆر ووهو مه شریق نه گهر لا کاته وه  
 له ب شه که را! فه رموو به زولفت باوه شینی بهس بکا      میشی رۆحم گهر بنیشیتته و به قه ندی چاته وه

خه ططی دهرسی عیشقی «ناری» وه ک رقوومی خاله کت

وابه له وحی گهر دنی بیگهردی وه ک میناته وه

له ستایشی پیغه مبهری گه وره (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

سووره تی «یس» که وه صفی حه ضره تی له ولا نه کا      نه ملی دل مایل به جیلوهی سووره تی «طه» نه کا  
 ناسمان وه ک موشته ری هه ردهم به میزانی وه فا      که سبی هه ر شامی به یادی دوله تی نه سری نه کا  
 گهر ته صه ور کا مه سیحی ته ختی عه رشی نه عظه می      تا نه به د ته رگی به یانی ره فعه تی عیسا نه کا  
 نووری عه شقی که وته سه ر طووری دلی موسا مه گهر      وال له سه ر سیه ی به شه وقی دل یه دی به یضا نه کا  
 خاکی بهر ده رگاهی قه صری گهر به سه ر دا کا که سن      تا نه به د نه فرهت له تاجی قه یصه ر و دارا نه کا  
 بۆ خه لیلان گهر نه سیمی گولشه نی لوطفت ببڼ      ناری نه مروودی به سه حنه ی جَنَّةِ الْمَآوِیَّ نه کا  
 طاقی کیسرا بۆ به بهر قی نووری حوسنی شه ق نه بی؟      سه یلی حوکی ناری فارس زایل و زیسوا نه کا  
 نه رگسی مه ستی سیاهت عه ینی مازاغ الْبَصَر      شه معی بڼ سایه ی و جوودت شهرحی گۆرنا نه کا  
 نادمی خاکی، به سه ر زومره ی مه له کدا بڼ گومان      تۆی سه به ب، نازش به روتبه ی حَلَمَ الْأَسْمَا نه کا

کاشفی و اللیلہ طوژۆی په چهمی شه بۆهنگی تو  
 و ه صفی ئیمرازت له ته ختی نازی <sup>اودنی</sup> نه کا  
 صدقی مه ضموونی که لامت که شفی ما <sup>اوحی</sup> نه کا  
 کئ خه یاللی قه صری خولد و سایه یی طوبی نه کا  
 ته شنه له ب فارغ له باده ی جامی <sup>اعطینا</sup> نه کا  
 عه شقی مه حمودی به عاشق که سبی نیستغا نه کا  
 که ی به صه ده فته ره تا مه حشر به شهر ئینشا نه کا  
 «ناریا» و ه صفی جه مالی حه ضره تی <sup>خیر البشر</sup>

### له تاریفی موز شیدی خوی «شیخ حسام الدین» دا ده لی:

به مولى گهر له مولا دل به قوربانانته نه بن نابین  
 که سن مه قصودی که سبی ده لته تی قوربی حه حقیقت بین  
 رهواجی نه قدی بین سککهی وجودی که س له عاله مدا  
 ظهوری نووری طووری مه عریفته بۆ چاوی بین نوورم  
 فه له که مه شهووره لافی ئیققداری ره فعه تی نه ماما  
 سهرم سه متووره سینهم نه ی، صوراحی دیده، نه شکم مه ی  
 له بۆ گول شۆری بولبول، شۆژشی طوطی له بۆ شه ککهر  
 به لاله ی مه عریفته ته عمیری قه طمه ی «باغه کۆن» <sup>(۱)</sup> ی دل  
 به دل گهر دل مو طبع و بهنده فرمانته نه بن نابین  
 غولامی بۆ غولامانی غولامانته نه بن نابین  
 مه تا مه قیوولی سه زافانی ده ربانته نه بن نابین  
 به توژی سورمه زهنگی خاکى دامانته نه بن نابین  
 وجودی بۆ سه ریری سه طحی نه یوانته نه بن نابین  
 مه زه ی مه ی بانه ویدی نه ی له دیوانته نه بن نابین  
 له شوقی له علی لیتوی شه ککهر نه فشانت نه بن نابین  
 مه تا میعماری به سطی فه یضی ئیحسانته نه بن نابین

له رۆژی که شه که شدا «ناریا» هه رگیز نه جاتی دل

«حسام الدین» که فیلی باری عصیانته نه بن نابین

### پینچ خسته کی له سه ره غه زه لی حافظ:

نه ی بلووری گهرده نت ئایینه یی قودره ت نما  
 سیه ری دوو چه تری زولفت مه یمه نه ت به خشی هوما «ای فروغ ماه حُسن از روی رخشان شما»  
 «آبروی خوبی از چاه زنخندان شما»



چینی نه گریجهت به سهر له وحی جه بینا دامه ده      رشته یی زولفت به عزمی گرتنی من با مه ده  
بۆ زیارهت ها تووم چاوم له سهر ریم لامه ده      «عزم دیدار تو دارد جان بر لب آمده»  
«باز گردد یا درآید چیست فرمان شما»

موده تن بوو تۆ به عمدا بووی به قه تلم موشته ری      کوشتمت ناخر به ناحق بووم له وه صلت بین به ری  
چاکی خۆت هه لکه به سه رما رامه بووره سه سه ری      «دور دار از خاک و خون دامن چو بر ما بگذری»  
«کاندرین ره گشته بسیارند قربان شما»

بینه گهر دش تو خودا شیشه ی بلوورین ده به ده م      گهر صوراحی پۆنه که ی بۆ من ده سا چی بکه م له غه م؟  
چونکه هه ر ئیوه ن ده که ن نه مزۆ له دل ده فعی نه له م      «عمرتان بادا مُدام ای ساقیان بزم جم»  
«گرچه جام ما نشد پُر می به دوران شما»

دوو له به زمی یاری جانی زامی خه ستم ها ته سۆ      روو له من که تو خودا ئیشم هه یه قاصید! مه زۆ  
چونکی من بۆ مه ضره می بیستوومه که س نابین به تو      «ای صبا با ساکنان شهر یزد از ما بگو»  
«کای سر حق ناشناسان گوی چوگان شما»

عشق من نسبت به ارباب وفا مستور نیست      در جهان ما را به جز خاک درت منظور نیست  
جسم اگر محروم باشد، باز دل مهجور نیست      «گرچه دوریم از بساط قرب، همت دور نیست»  
«بندۀ شاه شماییم و ثنا خوان شما»

من گه دایی کۆی حوسنی تووم کوانی نیتمه تن      که عبه که چ نابین ببینم من له تو گهر ره حمه تن  
بگره ده ستم که وتووم تۆ بیه خودا بین زه حمه تن      «ای شهنشاه بلند اختر خدا را همتی»  
تا ببوسم همچو گردون خاک ایوان شما»

روو له من که له حظه بین نه ی نه ونه مامی مشک بو      حه یفه ئیستفنا هه تاکه ی وا به مه غرووری مه زۆ  
به س دلی بشکینه «ناری»، مه صلّه حه ت وا چا که تو      «می کند حافظ دعایی بشنو و آمین بگو»  
«روزی ما باد لعل شکر افشان شما»

ئه مه یش نمو و نه یه که له په خسانی «ناری» که بو شیخ باباعه لی کۆزی  
خوالی خوشبو (ملك محمود) که له قاهره خه ریکی

## خویندن بوه، نویسیوه:

«ئە قیبلەیی ئەر بابی وەفا! شەمعی شەبستانی صفە، رەنەقی دیوانی ئەدیانی لەیبانی  
 دەبستانی ھونەر پەرور و ئەھلی عورەفا، تاجی و جووھی شورەفا، صدەری عومومی نوقەبا، فەخری  
 جەمعیی نوجەبا، لالەیی گولزاری عەلی، گولبونی باغ و چەمەنی ناقدی ئەقطاب و وەلی، کانی  
 گوھەر چ نووری بە صدر، ئەفسەری سەر، کەوکەبی فەر خوندە سیر، تاكو لە سەر دەورەیی ئەم چەرخە  
 یتو، بگەزی شەمس و قەمەر، جیسمی رەنووخت بە ئەلەم عاجز و ئەفسوردە نەبی، ذاتی لە طیفت بە  
 ھەم و میحەت و غەم ھەم دەم و پەژموردە نەبی. بۆ منی بێ بەرگ و ئەوا، یە عەنی بە قانونی وەفا، وێردی  
 زەبانم ئەمە، دیکری جەنانم ئەمە، مەظھەری ئەلطافی خودایی، لە حەواث بەری و بێ غەم و بێ  
 دەرد و بەلابی، لە ھەموو مەحفل و مەجلس فەرەح ئەنگیزی دلی ئەھلی دل و عوقدە گوشایی، بە دل  
 ئاسوودە لە ناز و لە گریشمە و نەظھری دل بەری شیرین کەمەر و سیمبەر و جیلوگەر و شۆخ و  
 زولە یخا صفەتی میصری و تورکانی خەتابی. بە خەطا پەنجەیی تەرسا بە چە یا موغبە چەیی وەك  
 جگەری من بە دەمی جامەیی توپارە نەکا، تۆبە غولامی قەدی وەك عەرعر و دوو نەرگسی  
 جادووگەر و فەتتان و جەفا پیتشە و خوانخواز نەکا. بێنەو سەر بە حشی گلە و عیللەتی  
 بێ مەرحەمەتی، یە عەنی دەلێلم ئەمە شتووە خەطی ئەحسەنی تۆ، نەیسبەتی پیراھەنی تۆ، مەطلەبی  
 عوشاقە نەبو، دەوڵەتی موشتاقە نەبو، گەنجی دلی یارە نەبو، ئافەتی ئەغیارە نەبو، کونجی ھەواخواھە  
 نەبو، رەنجشی بەدخواھە نەبو، مەخفی و پۆشیدە نەبی، چاکە لە رووتا کە ئەگەر رووتە وە یا طاقی دوو  
 ئەبروتە وە کوو کە عەبە وە ھایە، بە سەری تۆ دلە کە من بە مەئەل قیبلەنمایە، لە ھەموو بەخشش و  
 جوودی قەلەمت، قانع و راضی بە سلاؤیک و دوعا یە.»

## مەلا باقری مەدرسی (بالکی) مەریوانی:

زانای بەرز و بەنرخ و ناو، تاریفی کە ی دەبی ئەواو، دل پاك و ساف وەك ئاوینە، لە چەرخێ  
 خۆیدا کە مۆینە؛ دەریای عیلم و ھۆش و کەمال، لە زانکۆیا مزگەوت و مال. سوار چاکی ئەم  
 مەیدانە، عالمیکی ھەلکە و توی بەرزە، کە دوای لە سەر من و گشت فەقیکانی فەرزە؛ ناوی پیرۆزی  
 جوانی، خزمەتکاری قورئانی، زانا مەلا باقری مەدرسی (بالکی) مەریوانی.

ئەم زانا بەدینه، زۆزی هەینی هەژدە (١٨) مانگی شەشەلانی سالی ١٣١٦ کۆچی، لە دینی «نزار» لە (٥٠) ک باشوری خۆراوی سنە لە دایک بوە. دواي خۆیندنی قورئان و پیتشەکی عیلمەکان، بە دواي فیربونی عیلم و کەسی کەمال و گەوهەری زانیندا، ئەم دێ بویدی و ئەم شار بۆ شار، کتیی تیک ناو و سەفەری کردو، ماوەی لە خزمەت زانا «مەلا اسەدی بۆریدەری» و زانا کانی تری کوردستاندا، دەرسی خۆیندو و گەوهەری زانستی و دەس هیناو، پاشان چووە شارێ سنە و لە خزمەت عالمی بەزیز «مەلا محمد مولانا» کۆزی «مەلا عارف» کۆزی «مەلا اجمەدی نۆدشەیی» عیلمەکانی ئەواتو کردو و ئیجازە ی مەلایەتی وەرگرتو، چووە دینی «چۆز» و بوە بە مەلا و پیش نوێزی ئەوی. تا سالی ١٣٤١ لەم دێ ماوەتو. شەش سالی زەبەق لە کتیبخانە ی گەورە ی بنەمالە ی زانایانی چۆز، کەلکی وەرگرتو، پاشان چووە دینی «بالک» و ماوە ی پەنج (٥٠) سال لەم دیدا ماوەتو. لەو ماوە دا سەدان زانای پایە بەرزی ئیجازە داو، لە زیزی تیبی زاستان، لە سەر شەقامی زاستی خودای داوان زاوستانو، دەتوانم بڵیم هیچ زانایەکی باشی ئاینی هاوچەرخی ئیمە نەبوە کە نە چوینتە خزمەتی و لە دەریای پزله دوز و گەوهەری زانستی ئەو زانا گەورە، ئاوی ژیا نی هەل نەگوزاین، سەدەفی پزله دوزی دەرە هینای ی لە لای فەتیکانی کۆلەباری عیلم و کەمالی، بۆ یانە ی شەزەف و مالی حەسانەوی نەبردیتو. ئەم زانا کەموتنە لە عیلمە ئیسلامیەکاندا (نەقلی و عەقلی)، خواونی پایە پلە یەکی زۆر بەرز بوو، بەتایبەت لە عیلمە عەقلیەکاندا و شە ی «علا مە» بە بالای بزبوو، لە سەر شەقامی عیلم و زانست تیشکی خۆر بوو، چرا بوو، دەرسی «اصول»، «کلام»، «فلسفە» و «حکمت» ی لە بەر دەوتو، مەن خۆم کاتی پەزاوی «دزالجالیە» م، لە هاوینی سالی ١٣٣٦ هەتاوی لە خزمەت داە خویند، دەم دی گشت دەرسەکانی لە بەر دەوتو. ئەم زانا گەورە تا ناخرین کاتی ژیا نی و دوا چرکە ی مانی، وە ک شەم لە زینی عیلم و زانین و دەرس و بارهینانی فەقی و شارەزایی دا تواو، زۆزی جومعە، حەفدە ی بەفرانباری سالی ١٣٥٠ هەتاوی، بەرانبەری ١٩ ذی قەدە ی سالی ١٣٩٢ کۆچی، بەرەو بارەگای خودا گەزاو، مەلی گیانی بەهیز بالی زینی هەزاران سالی بە ساتی بزێ، دای لە شەقە ی بالان و بەرەو بەهەشتی حەسانەو هەل فزی. یا خودا گلکۆی پزله عەتر و عەمبەر بێ، زەزای خودای لە سەر بێ، زانای شەریعت زاھد و سالک، مامۆستا مەلا باقر بالک، هەزار و سێسەد و نەو و دو بوو، نۆزدە ی ذی قەدە و فاتی فەرموو.

هیچکەس دەرناچن لەم بەند و داو لە سەر قەبەرەکی ئەمە نوسراو<sup>(١)</sup>  
مامۆستا مەقالە و پەزاو و کتیبی زۆری نویسو، بەلام دەتوانم بڵیم لە سەر زۆر بە ی کتیبە عیلمیەکان

په زاویزی نویسه. نوسراوه کانی بهم جوژه به:

- ١ - دررالجلالیه، له عیلمی حکمت و کهلام دانکه له دو بهرگا له سالی ١٤١٤ کوچی، له تورکیه له چاپ دراوه.
- ٢ - وضع و استعاره به شهرحهوه.
- ٣ - دیوانی شیعی.
- ٤ - باسی نکاح و ته لاق.

### بیسارانی:

یا خوا خوایه، ئەم پەژتانه و پەژی کوردستان ئاوا کە، هەر چۆنی شیاوی گەورەبیتە لە گەڵ خەڵکی کوردا واکە، هەر لایەکی دەبینی پزله هۆنەر و هونەرماند و زانایه. ژومارە بلیمەت و پسپۆر و زانای لە بزانه و نایه، پەژاوی سورشتی پەژپەژی جوان و پیروزی، ئارارات، پیرمه گرون، چل چەمه و نه کهروزی، هیمەتی بەرزی گشت بلیمەت و هۆنەر و زانا، له مەلەبەندی سەرتهلی مەریوانا، وەك گشت هەریمی کوردستان بە خاکی بە گوز و کانی وەك دوزی، خاوەنی، ئەم خەلاتە بە بالائی تۆی «کوردی» بزی، یەکن لەو بزە بە شانه، ناوچە ی جوانی مەریوانه، که زوانگای باشان و لانی شیرانه، ئاسەوار و ئەنتیکە ی ئەوەندە لە سەرە، له وزە ی قەلەم و زمان و دەس و دەم بەدەرە، بەلام ئەوەندە ی دیتە وە بیرم، یەك له سەدان زانات بۆدە ژمیرم.

یا هو

تریفە ی شیر و وتاری، پاشماوە ی ئاسەواری، ورشە ی دی هەروەکو مانگ لە نزیک و دور بە ناوبانگ، هۆنەری کوردهواری، ژیبواری ژینی زۆگاری بە و تە و بە شیعی جوانی، دوری خستو تارانی، دزك و دالی ژێ و بانێ، دیو و درنج و شەیتانی. خواناس مەلا مصطفی بیسارانێ، نه هەزار نه سەد نه جارێ، بارانی زەحمەتی خودای بە سەردا بارێ، بە سەرتۆ و گشت باشانا، چۆن خوای گەورە

١- پێشهکی دیوانی شیعی مامۆستا، بە قەلەمی مەلا عارفی کوزی زانای مامۆستا مەلا باقر و ج ٢ مشامیر کردی بابا مردوخ.

پیتی جوانه.

مه‌لا مصطفی بیسارانی، کوزی مه‌لا احمد له ١٠٥٢ کۆچی له دایک بوه و له سالی ١١١٣ کۆچی له دنیا ده‌رچوه. (میزوی نه‌ده‌بی کوردی - ماموستا علا‌الدین سجادی) به‌لام په‌زاوی «پیرشالیار» ده‌نوسی.

بیسارانی، ناوی «مه‌لا احمد» کوزی مه‌رلا محمود بوه و له ١٦٥٠ ز، له دایک بوه و له ١٧٠٦ ز، له دنیا ده‌رچوه. مجله‌ی گه‌لاویژی کوردیش ده‌نوسی: «١٧٦٠ ز» له دنیا ده‌رچوه، به‌لام بینا به‌ لیک‌دانه‌وه‌ی خوالی خوشبو «سید طاهری سیدزاده هاشمی»، به‌ زیوایه‌تی مشاهیر کرد، مه‌لا مصطفی کوزی مه‌لا قطب‌الدین کوزی مه‌لا شمس‌الدین، خه‌لکی دئی بیسارانی ژاوه‌ری مه‌ریوانی کوردستانه و تا نزیدیکی سالی ١٠٩٠ کۆچی ژیاوه.

مه‌لا مصطفی له‌ دئی بیساران له‌ دایک بوه و هه‌ر له‌ ویش ده‌ستی به‌ خویندن کردوه و پاشان بو‌ خویندنی عیلمه‌کان، چوه‌ته «نۆدشه» و «پایگه‌لان». له‌ ئاکام‌دا له‌ شاری سنه‌ عیلمه‌کانی ته‌واو کردوه، پاشان گه‌زاوه‌ته‌وه‌ بو‌ بیساران، که‌ تا ئاخیرین کاتی ژیا‌نی و دوا‌چرکه‌ی مانی، خه‌ریکی نه‌مر به‌ چاکه‌ و نه‌ی له‌ خراپه‌ بوه. بو‌خودا خه‌ریکی خزمه‌ت به‌ خه‌لک بوه.

مه‌لا مصطفی بیسارانی، وه‌ك زۆر شاعیرانی تر شه‌یدای دیمه‌نی جوانی بوه. ئه‌وینی دَلفینییکی «پایگه‌لانی»، بو‌ه‌ته سه‌رچاوه‌ی شیعری بیسارانی، زۆربه‌ زۆژ ئیلهامی گه‌ش‌ه‌ی سه‌نده‌وه و به‌ دلبه‌ریدا شیعری هه‌لبه‌ستوه، به‌جۆری سکا‌لای دلی خۆی هه‌ل‌زشتوه، که‌ نه‌یه‌لی گۆلی دلی خوشه‌ویسته‌که‌ی گه‌ردی لی‌بنیشی، چون‌ئه‌وی به‌ «شا» و خۆی به‌ گه‌دا له‌ قه‌له‌م‌داوه، وه‌ك ده‌لی:

قیب‌له‌م یه‌ حه‌یفه‌ن وینه‌ی تۆشایی      بگ‌یرۆنه‌ دَل خه‌شمی گه‌دایی  
نه‌گه‌ر گونا‌مه‌ن وه‌نه‌م‌که‌ری بار      یه‌ سه‌ر، یه‌ شمشیر، یه‌ ته‌ناف، یه‌ دار  
وه‌گه‌ر نه‌ حه‌یفه‌ن، به‌ واته‌ی به‌دگۆ      نه‌ په‌رده‌مانۆ‌ژازی من و تۆ  
کاتی ناشتیش ده‌لی:

شیرین زولف‌لول، شیرین زولف‌لول      فیدای زولفت بام، گا، گرژن، گالول  
گا‌چون سیا‌ومار په‌شیون مه‌لول      گا‌وینه‌ی لاولاو، مه‌پ‌ی‌چۆنه‌ تول  
گا‌تا، تان نه‌ده‌س گه‌ردشی شه‌مال      گا‌خه‌فته‌ن ساکن نه‌ ده‌ورانی خال  
گام‌ی په‌شیوه‌ن، گام‌ی گرن‌جه‌ن      گا‌گا‌گره‌به‌ند، مله‌مای زنجه‌ن

قیبلەم چیش مە یو تاین جە و زولفە جە و زولف وە شیو لول مەر کلفە  
 وە زیم نە گەردەن عومر و یەردەم تە جەدەد بو، دە فەح هونان وەردەم  
 لە دوری دینی یسارانش دەلی:

جە و ساو دەدەم دور کە فتنەن جە تو لیلایش لیلن، لیلوتەر مە یو  
 زۆشنی بسات وەنەم بیەن تار زندگیم تالەن و ینە ی ژاری مار  
 کە سێ کە بە ی تەور حالێ جە ستەش بو پیسە جویای تۆناوات راستش بو  
 خاسش مەر ئیدەن مەرگەش مێهمان بو مەرگەر نەو بە مەرگ دەردەش دەرمان بو

## فرج الله - ی زکی - :

کۆزی کۆتخارە حیمی مەریوانی یە. لە نزیکێ سالی ۱۳۰۰ کۆچی لە دایک بو، دوا ی خۆیندنی  
 عیلمە ئیسلامیەکان لە ناوچە کانی کوردستان، دە چێ بۆ قاهرە پایتەختی ولانی «مصر» لەوێ نیشته جی  
 دە بی. پاشان چاپخانە یی بە ناوی «چاپخانە ی کوردستان» لە قاهرە دایر دەکا. ئە مجار بە هاوکاری و  
 یارمەتی بۆی لە زانایە بەرز و بەزیزە کانی کوردی دانیشتووی قاهرە و ینە ی بەزیز شیخ محی الدینی  
 صبری (کانی مشکانی) کتیب و روژژمیر و پەزاوی بە کەلک و قازانجی پێ چاپ دەکەن. بەم جوړە  
 خزمەتیکێ گەورە و نەبزاوە خیریکێ بێ ژومار و نەپساو، پێشکەش بە عیلم و زانین و ئە دەب دەکەن.  
 بە تایبەت ئاسەواری زانا کوردەکان دەبووژیننەو، داواخوازانی موتالا و ئە دەب دەحە سیننەو. سەدان  
 پەزاوی ئیسلامی و دەیان کتیبی ئە دەبی و نووسراوی کوردەکانیان پێ چاپ کردووە - بۆ نمونە:  
 ۱- شروحي تلخیص له ۴ بەرگا؛ ۲- شروحي شمسیه؛ ۳- شروحي عقاید؛ ۴- المحاکمات فیما  
 جرى بین علماء مصر و العراق من الاستعارات؛ ۵- شرفنامه ی بدلیسی؛ ۶- تهذیب الکلام تألیف  
 شیخ عبدالقادر مہاجر؛ ۷- گلنبوی برهان لە منطق دا؛ ۸- گلنبوی اداب - دەیان کتیبی تر کە لەم  
 چاپخانە دا لە چاپ دراون - کە تا زۆری دوا یی خیری نابزیتەو، ناوباشی خواوێنی ئەم خیرانە  
 ناکوژیتەو - لە خوام داوایە کە ناوبراو لە گەل گشت دەس و دەم بە خیران لە بەهەشتی بەریندا  
 بەحە سینتەو - لە ئاکام دا هەر لە قاهرە سالی (۱۳۵۰ یا ۱۳۵۱) کۆچی دوا یی کردووە.<sup>(۱)</sup>

## دیکوکانی ناوچه‌ی مەریوان بەم جوهره‌ی خواره‌وه‌یه

**دیکوی بیساران:** له باشوری خۆره‌ه‌لاتی مەریوان و خۆراوای کێوه‌کانی ئاویده‌ری سنه‌دایه و له ۵ دی پێکهاته، روبه‌ری ۸۰ ک چوارگوشه‌یه و حه‌شیمه‌تی ۶۴۵۰ که‌سه، یانی له‌هر (ک) یکی چوارگوشه‌دا، (۸) که‌س نیشته‌جێیه، سنوری ئەم دیکوبه‌م جوهره‌یه،

۱- له‌باکوهره‌وه‌ به‌ دیکوی ژاوه‌روی خۆراوا، ۲- له‌خۆراواوه‌ به‌ دیکوی پایگه‌لان، ۳- له‌باشوره‌وه‌ دیسان به‌ دیکوی پایگه‌لان، ۴- له‌خۆره‌ه‌لاته‌وه‌ به‌ ناوچه‌ی سنه‌وه‌ نوساوه‌.

دیی بیساران به‌ ناوه‌ندی ئەم دیکوی دانراوه‌ که‌ ناوی دیکوکه‌ له‌ ناوی ئەم دی گیراوه‌، سنوری دیی بیساران به‌م جوهره‌یه:

۱- له‌باکوهره‌وه‌ به‌ دیکوی ژاوه‌روی خۆراوا ۲- له‌باشوره‌وه‌ به‌ دیی (ژان) و دیکوی پایگه‌لان ۳- له‌خۆره‌ه‌لاته‌وه‌ به‌ ناوچه‌ی سنه‌ و دیی (سه‌ره‌ویه‌)ی ژاوه‌روی خۆراوا ۴- له‌خۆراواوه‌ به‌ دیکانی نه‌سنار، هه‌رسین، یوژنانه‌وه‌ نوساوه‌، دیکانی به‌ ریزی الف و ب به‌م جوهره‌یه:

**۱- بی‌ساران:** دیی ناوه‌ندی دیکوی بی‌ساران له ۱۴۸ ک باشوری خۆره‌ه‌لاتی مەریواندایه‌ کوێستانی و سارده‌ سیره‌، دانیشتوان ۳۲۸۵ مال ۶۵۸ سوننی، کورد. ئاو، له‌ چۆمی بی‌ساران و کانیاو - به‌ره‌م ده‌غل و دانه‌وێله‌، سپیایی، میوه‌، توتن. رینگا ماشین ره‌و. مزگه‌وت و قوتابخانه‌، زیارتگایه‌کی به‌ ناو «باوه‌ شێخ» لێیه‌

**۲- ژان:** دی‌یه‌ که‌ له‌ دیکوی بی‌ساران له ۱۴۷ ک باشوری خۆره‌ه‌لاتی مەریوان، له ۶ ک بی‌ساران، کوێستانی و سارده‌ سیره‌، دانیشتوان ۱۴۱۰ مال، ۲۵۵ سوننی، کورد ئاو، له‌ کانیاو، به‌ره‌م، ده‌غل و سپیایی، گوێز، میوه‌، شوغل، کشت و کال و ئازهل‌داری - رینگا، ماشین ره‌و، مزگه‌وت و قوتابخانه‌. له‌ نیوان بی‌ساران و یوژنان دایه‌

**۳- یوژنان:** دی‌یه‌ که‌ له‌ دیکوی بی‌ساران له ۱۴۰ ک باشوری خۆره‌ه‌لاتی مەریوان له ۱۰ ک بی‌ساران، کوێستانی و سارده‌ سیره‌، دانیشتوان ۳۸۶ مال، ۶۷ سوننی، کورد، ئاو، له‌ کانیاو، به‌ره‌م، ده‌غل و سپیایی، که‌تیره‌، بنیشت، میوه‌، شوغل: کشت و کال و ئازهل‌داری - باخه‌وانی، رینگا ماشین ره‌و - مزگه‌وت و قوتابخانه‌. له‌ نیوان، نسار، ژان، ئاریان دایه‌

**۴- نه‌سنار:** دی‌یه‌ که‌ له‌ دیکوی بی‌ساران له ۱۴۱ ک باشوری خۆره‌ه‌لاتی مەریوان له ۱۵ ک بی‌ساران دایه‌، کوێستانی و سارده‌ سیره‌ - دانیشتوان ۸۳۳ مال، ۱۵۹ سوننی، کورد - ئاو،

له کانیاو، بهرهم دهغل، سپیایی، میوه. شوغل: کشت و کال و ئاژهل داری، ریگا: ماشین رهو، مزگهوت و قوتابخانه، مامانی دهوله تی تی دایه. له نیوان: یوژنان، ژان و ههرسین دایه

۵- ههرسین: دی یه که له دیکوی بی ساران له ۱۳۳. ک باشوری خورهه لاتی مەریوان له ۱۰. ک بی ساران دایه، کویستانی و ساردهسیره، دانیشتون ۵۳۶ مال، ۱۰۳ سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو، بهرهم، دهغل، سپیایی، توتن، گوئیز - ههرمی، شوغل، کشت و کال و ئاژهل داری، باخهوانی، ریگا، ماشین رهو، مزگهوت و قوتابخانه - شهریکه ی هام یاری (تهعاونی) قاوه خانه، مامانی دهوله تی. ناشی ئارد. له نیوان خواشت، بوریدهرو نسنار چهشمیده ر دایه

## دیکوی پایگه لان

دیکوی پایگه لان له ۸ دی له دیکوی هه ورامانی تهخت و یه ک دی له دیکوی سهولاوا و ۱۶ دی و ۲ مووچه له دیکوی ژاوه روی خوراوا پیکهاتوو، دئی پایگه لان که به ناوهندی ئەم دیکودانراوه، چون ههر له کۆنه وه جیی کۆز و شوینی جهماوه ری گه و ره پیاوان و دهم ژاسانی ئەو سهرده مه بووه بیان وتوو - پای گه لان - یانی گه لانی ناوچه به هوی ئەم دیوه یه کیان گرتوو و له سهر پای خویان ژاوهستان، که و ابو ئەم دئی پای پیداون و له سهر پارایگرتوون، له بهر ئەوه به شکلی دئی یه کی میژویی دهرهاتوه - دیکوکه ییشان به ناوی ئەوه وه ناودیز کردوه، ئەم دیکویه که له باشور و باشوری خورهه لاتی مەریوان دا هه لکه وتوه ۲۵ دئی له باوهش گرتوه و ۱۸۳۲۲ دانیشتوی هه یه، ژووبه رکه یشی ۳۷۶/۷۵. ک چوارگۆشه یه، یانی له ههر (ک) چوارگۆشه دا ۴۹/۸۲. کهس نیشته جی یه، زمانیان کوردی سورانی - هه ورامی، ئاینیان ئیسلام، ریپازیان بیرو بزوای سوننی، قورثانی، پیشه وای مه زه بیان ئیمام محمدی شافعی یه، خوای ئی رازی بی.

چومیلکه کانی ئەم دیکو باسه فا و دلفینه به ره و باشور دهرون و ده رژینه ناو چومی سیروانه وه، دئی پایگه لان که ناوهندی ئەم دیکویه سنوری به م شیوه یه:

- ۱- له باکوره وه به دیکانی ژان و بوژنان ۲- له باشوره وه به دئی کۆلان
- ۳- له خوراوه به دئی ژنین و سوره توو، ۴- له خورهه لاته وه به دیکانی گواز و تهنگی

سهره وه نوساوه

له تیکرای ئەم ۲۵ دی یه - ۲۲۲ دی خاوهنی قیرگی سهره تایی و یه ک دئی قوتابخانه ی



رانومایی تێدایه و دێی حوجره‌ی فه‌قی و مه‌دره‌سه‌ی دینی هه‌یه، ۲ دێی که‌ لاسی خویندن فێرکردن، ۲۲۰ دێی مزگه‌وت. دێی ده‌فته‌ری جیهاد - دێی ناوه‌ندی خزمه‌تی ئاوا‌یی - دێی پاسگای ژاندارم، ۱۰ دێی هه‌مام - ۱۸ دێی ئاوی لوله‌که‌شی، ۲ دێی به‌رق، ۴ دێی فره‌شگای هاویاری، ۷ دێی نه‌وت فره‌وشی، ۱۲ دێی به‌قالی، ۵ دێی قه‌ساوی، ۱۸ دێی ئاشی ئاردی به‌رقی تێدایه له‌ گشت دیکانی ئه‌م دیکۆیه ۵ دێی ریگای خیزریژ، ۱۴ دێی ریگای خاکی و ۵ دێی ریگای پیاده‌ ره‌وی هه‌یه، نزیکترین دێ به‌ پایگه‌لان دێی ژنین (۲.ک)، دورترین دێ یش دێی ئه‌سپه‌ریزه که ۲۸.ک له‌ پایگه‌لانه‌وه‌ دوره - شه‌قامی مەریوان بو‌ کامیاران زۆرتری دیکانی باشور و باکوری خۆراوای به‌ ناوه‌ند و شاره‌کانه‌وه‌ په‌یوه‌ند ده‌دا، ناوی دیکانی به‌ زیزی ئه‌لف و بی به‌م جو‌ره‌یه:

۱- ئاریان: دێیه‌که‌ له‌ دیکۆی پایگه‌لان، له ۵۲.ک باشوری خۆره‌ه‌لاتی مەریوان و ۳.ک پایگه‌لاندایه، کو‌یستانی‌یه، سارده‌سیره، دانیش‌توان ۵۰۹ مال، ۱۰۷ سوننی - کورد - ئاو، له‌ کانیاو، به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلله - سپیایی - میوه - توتن، شوغل کشت و کال - ئاژه‌ل‌داری - ریگا ماشین ره‌و، مزگه‌وت - قوتابخانه

۲- ئه‌سپه‌ریژ: دێیه‌که‌ له‌ دیکۆی پایگه‌لان له ۸۲.ک باشوری خۆره‌ه‌لاتی مەریوان و ۲۷.ک پایگه‌لان و ۵.ک خالی پینک گه‌یشتنی چومه‌کانی هه‌ورامان و (سپروان)دایه، کو‌یستانی و ئارانه، دانیش‌توان ۴۴۲ مال ۸۰ سوننی، کورد، ئاو، له‌ کانیاو چۆمی پایگه‌لان - به‌ره‌م ده‌غل و دانه‌ویلله، میوه - توتن، په‌موو، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ئاسنگه‌ری، دارتاشی، بنایی، ده‌سکردي ژنان - جاجم، ریگا ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت و قوتابخانه، زیارتگایه‌کی به‌ ناوی سه‌بید ئیسماعیل تێدایه

۴- پایگه‌لان: دێی ناوه‌ندی دیکۆی پایگه‌لانه، له ۵۵.ک باشوری خۆره‌ه‌لاتی مەریواندایه. کو‌یستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۲۱۲۳ مال، ۴۰۴ سوننی، کورد، ئاو، له‌ کانیاو و چوم، به‌ره‌م: ده‌غل و دانه‌ویلله و سپیایی، میوه، که‌تیره، گو‌یژ، شوغل، کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری، باغداری، ریگا: ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه، پاسگا، لوله‌که‌شی، ئاش، فره‌شگای هاویاری، نه‌وت فره‌وشی مامان، پیاو چاک

۵- تفین: دێیه‌که‌ له‌ دیکۆی پایگه‌لان، له ۶.ک باشوری خۆره‌ه‌لاتی مەریوان و ۵.ک پایگه‌لان‌دایه، کو‌یستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۲۶۶ مال ۵۴ سوننی، کورد، ئاو له‌ کانیاو و چوم. به‌ره‌م - ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی - میوه، شوغل، کشت و کال - باغداری، ریگا

ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە. لولە کەشی، ئاش

۶- جولانە: دئیە کە لە دیکوی پایگە لان، لە قەراخ چۆمی سیروان و ۶۵.ک باشوری خۆرە لاتى مەریوان و ۱۰.ک پایگە لاندایە، کوێستانی و ئارانە، دانیشتوان: ۳۱۱، مائ ۵۴، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو چۆمی سیروان، بەرەم، دەغل، دانە ویلە، ئاژەل داری، دەسکردی ژنان، گۆرەوی، زیگا ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۷- چەشمیدەر: دئیە کە لە دیکوی پایگە لان، لە ۴۸.ک باشوری خۆرە لاتى مەریوان و ۷.ک پایگە لاندایە، کوێستانی و ساردە ستیرە - دانیشتوان: ۱۹۰۶، مائ ۳۶۲، سوننی، کورد، ئاو، لە چۆمی پایگە لان و کانیاو، بەرەم، دەغل و دانە ویلە، میوه، شوغل، کشت و کال - باخەوانی، ئاژەل داری - مزگەوت، قوتابخانە.

۸- دەشتە قەلبی: دئیە کە لە دیکوی پایگە لان، لە ۷۵.ک باشوری خۆرە لاتى مەریوان و قەراخی چۆمی سیروان و ۲۰.ک پایگە لاندایە. کوێستانی و ساردە ستیرە. دانیشتوان ۵۶، مائ ۱۵، سوننی کورد. ئاو، لە چۆمی سیروان و کانیاو. بەرەم، دەغل، سپیایی، شوغل، کشت و کال. ئاژەل داری، کلاش چنن. شال کردن، زیگا ماشین زەو، مزگەوت و قوتابخانە.

۹- دەل: دئیە کە لە دیکوی پایگە لان، لە ۸۰.ک باشوری خۆرە لاتى مەریوان و قەراخی چۆمی سیروان و ۲۵.ک پایگە لاندایە. کوێستانی و ساردە ستیرە، دانیشتوان: ۱۶۴۰، مائ ۳۱۰، سوننی، کورد، ئاو، لە چۆم و کانیاو، بەرەم، دەغل، دانە ویلە، سپیایی شوغل، کشت و کال، بنیشت گرتن لە داری قەزوان و خوش کردنی، کلاش چنن، شال کردن، زیگا، ماشین زەو. مزگەوت، قوتابخانە.

۱۰- دەلە مەرز: دئیە کە لە دیکوی پایگە لان، لە ۷۵.ک باشوری خۆرە لاتى مەریوان و قەراخی چۆمی زەزاو و ۲۰.ک پایگە لاندایە، کوێستانی و ئارانە، دانیشتوان: ۶۷۶، مائ ۱۱۵، سوننی، کورد. ئاو، لە چۆمی زەزاو و کانیاو ، بەرەم، دەغل، سپیایی، شوغل، کشت و کال. ئاژەل داری، شال (بوزو) کردن. پردیکی کۆنی تێدایە کە بە ئاجور و بەرد دورست کراوە، زیگا ماشین زەو، مزگەوت. قوتابخانە.

۱۱- دیۆە زناو: دئیە کە لە دیکوی پایگە لان، لە ۶۴.ک باشوری خۆرە لاتى مەریوان و قەراخی چۆمی سیروان و ۹.ک پایگە لاندایە. کوێستانی و ئارانە. دانیشتوان ۹۴۹، مائ ۱۶۵، سوننی، کورد. ئاو، لە چۆم و کانیاو. بەرەم، دەغل، دانە ویلە، سپیایی. شوغل، کشت و کال و ئاژەل داری، شال نەنەو و کلاش چنن. زیگا ماشین زەو. مزگەوت. قوتابخانە.

۱۲- دزه وەندی سەرخی: دئیە کە لە دیکۆی پایگە لان. لە ۶۴. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ۹. ک پایگە لان دایە. کوێستانی و ساردەستیرە. دانیشتوان: ۲۵۴، مأل ۶۵، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم: دەغل، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، زینگا ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۳- دزه وەندی خوارچی: دئیە کە لە دیکۆی پایگە لان. لە ۶۵. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ۱۰. ک پایگە لان دایە، کوێستانی و ساردەستیرە، دانیشتوان: ۲۹۲، مأل ۶۰، سوننی، کورد. ئاو لە کانیاو. بەرھەم: دەغل، شوغل، کشت و کال، مزگەوت و قوتابخانە.

۱۴- دی کانان: دی یە کە لە دیکۆی پایگە لان. لە ۶۱. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ۶. ک پایگە لان دایە، کوێستانی و ساردەستیرە. دانیشتوان: ۱۴۰، مأل ۲۷، سوننی، کورد. ئاو لە کانیاو. بەرھەم، دەغل و دانەوێلە، سپایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، مزگەوت و قوتابخانە.

۱۵- ژووار: دئیە کە لە دیکۆی پایگە لان. لە ۸۱. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و قەراخی چۆمی سیروان و ۲۶. ک پایگە لان دایە، کوێستانی و ئارانە. دانیشتوان: ۶۴۰، مأل ۱۲۴، سوننی، کورد. ئاو، لە چۆم و کانیاو. بەرھەم، دەغل و گشت جۆرە میوە یە کێ ساردەستیری. شوغل، کشت و کال. ئاژەل داری - کلاش چنن و شال نانەو. زینگا، ماشین زەو. مزگەوت، قوتابخانە.

۱۶- زوم: دئیە کە لە دیکۆی پایگە لان. لە ۸۲. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ۲۷. ک پایگە لان و قەراخی چۆمی سیروان دایە، کوێستانی و ئارانە، دانیشتوان: ۴۴۶، مأل ۸۸، سوننی، کورد. ئاو لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، سپیایی، میوە، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، قوتابخانە، زینگا، ماشین زەو.

۱۷- ژریژە: دئیە کە لە دیکۆی پایگە لان. لە ۶۸. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ۱۲. ک پایگە لان دایە، کوێستانی و ساردەستیرە، دانیشتوان ۷۵۸، مأل ۱۳۳، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، سپیایی، میوە، شوغل، کشت و کال. ئاژەل داری زینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە ی سەرەتایی، ژانومای، دەرمانگا، بێھداشت. بەرق. لولە کەشی.

۱۸- ژنین: دئیە کە لە دیکۆی پایگە لان. لە ۵۳. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ۲. ک پایگە لان دایە، کوێستانی و ساردەستیرە، دانیشتوان ۱۷۳۸، مأل ۲۳۵، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو، بەرھەم دەغل، دانەوێلە، سپیایی، میوە. شوغل، کشت و کال. ئاژەل داری، زینگا،

ماشین رەو، مزگەوت، قوتابخانە، لولە کەشی، بەرق.

۱۹- سەر و مأل: دئیە کە لە دیکوی پایگە لان، لە ۷۰. ک باشوری خۆرە لاتى مەریوان و ۱۵. ک پایگە لان کوستانى و ساردە سێرە، دانیشتوان: ۵۸۶، مأل: ۹۳، سونى، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانە و یلە، سپیایى، شوغل کشت و کال، ئازەل دارى، زینگە، ماشین رەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۲۰- سوورە توو: دئیە کە لە دیکوی پایگە لان- لە ۶۳. ک باشوری خۆرە لاتى مەریوان و ۸. ک پایگە لان. کوستانى و ساردە سێرە، دانیشتوان: ۷۶۸، مأل: ۱۴۰، سونى، کورد، ئاو لە کانیاو، بەرھەم دەغل، دانە و یلە، سپیایى. میو، بنیشت. شوغل، کشت و کال، ئازەل دارى. زینگە، ماشین رەو. مزگەوت، قوتابخانە.

۲۱- «سى فە قىكان»: دئیە کە لە دیکوی پایگە لان لە ۶۷. ک باشوری خۆرە لاتى مەریوان و ۱۲. ک پایگە لان دایە. کوستانى و ساردە سێرە. دانیشتوان: ۲۵۴، مأل: ۵۱، سونى، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم، دەغل و سپیایى. شوغل، کشت و کال و ئازەل دارى. زینگە، ماشین رەو، مزگەوت و قوتابخانە

۲۲- کانی حوسەین بەگ: دئیە کە لە دیکوی پایگە لان. لە ۶۶. ک باشوری خۆرە لاتى مەریوان و ۱۱. ک پایگە لان دایە - کوستانى و ساردە سێرە، دانیشتوان: ۲۳۵، مأل: ۵۸، سونى، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم، دەغل و سپیایى. شوغل، کشت و کال و ئازەل دارى. زینگە ماشین رەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۲۳- کولج: دئیە کە لە دیکوی پایگە لان. لە ۶۸. ک باشوری خۆرە لاتى مەریوان و ۱۳. ک پایگە لان دایە. کوستانى و ساردە سێرە، دانیشتوان: ۵۲۷، مأل: ۹۲، سونى، کورد. ئاو لە کانیاو. بەرھەم، دەغل و سپیایى، بنیشت، شوغل، کشت و کال و ئازەل دارى. زینگە، ماشین رەو. مزگەوت. قوتابخانە،

۲۴- کە کلیاوا: دئیە کە لە دیکوی پایگە لان. لە ۷۰. ک باشوری خۆرە لاتى مەریوان و ۱۵. ک پایگە لان دایە. کوستانى و ساردە سێرە. دانیشتوان: ۴۴۸، مأل: ۷۰، سونى، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم، دەغل، دانە و یلە - سپیایى - گويز، شوغل، کشت و کال، ئازەل دارى - زینگە ماشین رەو. مزگەوت قوتابخانە.

۲۵- گوواز: دئیە کە لە دیکوی پایگە لان. لە ۶۱. ک باشوری خۆرە لاتى مەریوان و ۶. ک پایگە لان دایە - کوستانى و ساردە سێرە، دانیشتوان: ۶۲۲، مأل: ۱۲۸، سونى، کورد. ئاو، لە

کانیاو. بەرھەم، دەغل و دانەوێڵە، سپیایی. میوه. شوغل، کشت و کال، ئازەڵداری. زینگە  
ماشینزەو. کانیکێ ئاوی گەژاوی تێدایە کە بۆ نەخۆشی پیستی زۆر بە کەڵکە: مزگەوت.  
قوتابخانە.

## دیکۆی خاومیراوا

دیکۆی خاومیراوا: کە باکور و باکوری خۆراوا و خۆراوی شاری مەریواندا  
هەلکەوتووە، ۴۸ دێی لە ئامیزگرتووە، ۱۲۴۱۵ دانیشتوی هەیه، زووبەرە کەیشی ۳۸۹ ک.  
چوارگۆشەیه، یانی لە هەر ک. یکی چوارگۆشەدا ۳۱/۹۱ کەس نیشتەجێیە، سنوری ئەم دیکۆ  
بەم جوړەیه.

۱- لە باکورهو بە دەرە ی شلیری کوردستانی عێراق، ۲- لە باشورەو بە شاری مەریوان و  
دیکۆی زریوار، ۳- لە خۆراواو بە کوردستانی عێراق، ناوچەی باکوری خانەقین، ۴- لە  
خۆرەلاتەو بە ناوچەی سەرشیووە نوساو.

یە کێ لە زنجیرە ی کێو زێزینە کانی چلچەمە کە لەم دیکۆدا بآلی راکێشاو، کوێستانی  
بەرزو بە دیمەنی، هەزار میژگەیه، کە لە هەرپەژە گولیکیدا هەزار بەلگە و لە هەر تنوکە  
ئاویکی کانیاو، سارد و سوکە کانییدا سەدان نیشانە، لە هەر ئەشکەوت و ژووەز و کەژ و  
بەربناریکی دا، لە هەر قەلپەز و چۆم و جۆباریکیدا دەیان دەلیل بە زمانی بێ زمانی،  
دەچریکێنی، نوستویی کژە خەو وە خەبەر دینێ، جا ئەم خاکە پۆلە گۆل و چیمەن و ئاو، کە لە  
باپیرە گەورە بەجێ ماو، دەسکردی خەلاتی خواپە و جوانە، لانکە ی ژبانی گەلی کوردانە، جا  
نامە ئازا بەو بۆی ژاپەر، میژوت یینە سەر لاپەر، کان و کانیاوانی دەرخە، سەرت لە سەر  
سەران سەرخە، دنی شەیتانان لە خۆت لادە، دەستی نەتەویسان بادە، لە گەل براکەت بە باشی  
رێ کەو، بە دووئۆلی و ژا، پێکەو، تیکۆشە تا شەو زەنگ دەرواو دیو زەمە هەلدی، روژی  
خۆشی و خۆشەختی لە کەل هەلدی.

## چۆم:

چۆمی - قزڵجە کە لقیکی لە کوێستانە کانی چالەپان بە ناوی چۆمی (هەنجیران) بە دێی  
هەنجیراندا دیتە خوار و لە زور دێی - گاگەل - چۆمی گاگەل کە لە کوێستانی ۲۰۹۲ گەزی -  
گەوناوی، سەرچاو دەگرێ لە گەل خۆی دەباو بە ناوی چۆمی قزڵجە، بەرەو خۆراوا دادەپەژێ  
و لە کوردستانی ئێران تێ دەپەژێ و کوردستانی عێراقیش دەگریتەو و لە دێی (بایەو)

دەرژێته ناو کوردستانی عێراقهوه، دێی بهرده ژهشه که به ناوهندی ئەم دیکو دانراوه سنوری بهم جوړهیه:

۱- له باکورهوه به دیکانی - بیلو و میراوا

۲- له باشورهوه به دیکانی یه نگیجه و لیوی خوارێ ۳- له خوراواوه به دیکانی - میران -

لیوی خوار و سه عداوا، ۴- له خوره لاتوه به دیکانی - محمده، سیفی خوارهوه پالی داوه.

ناوی دیکانی به ریز ته لقی بێ بهم جوړهیه.

۱- ئە سکۆلی سه ری: دێیه که له دیکوی خا و میراوا، له ۳۲.ک باشوری خوراواوی

مەریوان و ۲۲.ک بهرده ژهشه و ۸.ک خوراواوی سنوری کوردستانی ئێران و عێراق دایه،

کوێستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۲۶، مال ۷، سوننی - کورد - ئاو له کانیوا - بهرهم، دهغل،

دانه ویله، سپیایی. بهرهمی لیژه واری. شوغل، کشت و کال ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه و،

مزگه وت، قوتابخانه

۲- ئە سکۆلی خوارێ: دێیه که له دیکوی خا و میراوا، له ۳۰.ک باشوری خوراواوی

مەریوان و ۲۰.ک بهرده ژهشه و ۹.ک خوراواوی مهرزی هردو کوردستان دایه. کوێستانی و

سارده سیره، دانیشتوان: ۳۵۰، مال ۵۷، سوننی، کورد. ئاو، له کانیوا، بهرهم، دهغل، دانه ویله،

سپيایی. شوغل: کشت و کال، ئاژه ل داری. زیگا، ماشین زه و، مزگه وت، قوتابخانه

۳- ئاسناوا: دێیه که له دیکوی خاومیراوا له ۲۴.ک خوراواوی مەریوان و ۱۶.ک

بهرده ژهشه و کوێستانی و سارده سیره. به لام ئیستا چۆله.

۴- باشماخ: دێیه که له دیکوی خاومیراوا. له ۱۹.ک باکوری خوراواوی مەریوان و ۹.ک

بهرده ژهشه و ۲.ک سنوری هردوو کوردستان و ۸.ک شاره خشیلانه که ی پینجوتین دایه،

داوینی کیو و سارده سیر و لیژه واره، دانیشتوان: ۶۹، مال ۱۴، سوننی، کورد. ئاو له کانیوا.

بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی و بهرهمی لیژه واری، برنجی گرده، توتن، شوغل کشت و

کال، ئاژه ل داری.

زیگا، ماشین زه و. پاسگای مهرزه بانی، مزگه وت، قوتابخانه، ناوی ئەم دێی سهرده می

«باشه» بووه

۵- بایه وه: دێیه که له دیکوی خاومیراوا، له ۲۱.ک باکوری خوراواوی مەریوان ۱۱.ک

بهرده ژهشه و ۲.ک سنوری هردوو کوردستان دایه. کوێستانی و سارده سیر و لیژه واره، به لام

چۆله و له لاوه ده کیلدری

۶- بەردەزەشە: دینی ناوەندی دیکوی خاومیراویە و لە ۱۰ ک باکوری خۆراوی مەریوان و لە داوینی کیودایە و ساردەسێرە. دانیشتوان: ۷۹۲، مائ ۱۳۶، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو و کاریز، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، برنجی گەردە، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، ریگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۷- بناوەچلە: دینیە کە لە دیکوی خاومیراوا لە ۲۱ ک باکوری مەریوان و ۱۴ ک بەردەزەشەدایە کوێستانی و ساردەسێرە. دانیشتوان: ۳۰۴، مائ ۴۰، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، ریگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۸- بیلو: دینیە کە لە دیکوی خاومیراوا لە ۱۹ ک باکوری مەریوان و ۱۲ ک بەردەزەشەدایە کوێستانی و ساردەسێرە، لێزەوارە. دانیشتوان: ۷۷۴، مائ ۱۱۸، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە و سپیایی. توتن - بەرھەمی جەنگەلی، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری. ریگا ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۹- پیرانشا: دینیە کە لە دیکوی خاومیراوا لە ۳۱ ک باشوری خۆراوی مەریوان و ۲۱ ک بەردەزەشە و ۳ ک سنوری هەردوو کوردستان دایە کوێستانی و ساردەسیر و لێزەوارە. بەلام ئیستا چۆلە و بە شکلی مەرزا دەکیلدەری. پاسگای مەرزەبانی تێدایە. ریگا ماشین رەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۰- پیرانە کۆنە: دینیە کە لە دیکوی خاومیراوا لە ۲۰ ک باشوری خۆراوی مەریوان و ۲۰ ک بەردەرەشە، لە داوینی کیودایە و ساردەسیر و لێزەوارە. دانیشتوان: ۶۲، مائ ۱۲، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، برنجی گەردە، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری. ریگا ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۱- پیرسەفا: دینیە کە لە دیکوی خاومیراوا لە ۸ ک باکوری خۆراوی مەریوان و خۆراوی گۆلی زریوار و ۱۵ ک بەردەزەشە لە داوینی کیودایە و سارد و نماوی یە، دانیشتوان ۴۱۸، مائ ۷۵، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، برنجی گەردە، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری. ریگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۲- جەژنیاوا: دینیە کە لە دیکوی خاومیراوا لە ۳۰ ک باکوری خۆراوی مەریوان و ۱۸ ک بەردەزەشەدایە کوێستانی و ساردەسیر و لێزەوارە. دانیشتوان: ۲۷۲، مائ ۴۰، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، ریگا ماشین زەو، مزگەوت.

۱۳- چالاو: دئيه که له دیکوی خاومیراوا له ۲۶. ک باکوری خوراواي مەريوان و ۱۵. ک بەردەزەشە دایە. کویستانی و ساردە سێره و لێزەوارە، دانیشتوان: ۱۳، مأل ۲، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو - بەرهم، دەغل و دانەوێڵە، سپیایی، شوغل کشت و کال، ئازەل داری. زینگ، ماشین زەو. مزگەوت.

۱۴- خاو: دئيه که له دیکوی خاومیراوا له ۲۷. ک باکوری خوراواي مەريوان و ۱۲. ک بەردەزەشە. کویستانی و ساردە سێره. لێزەوارە، دانیشتوان: ۲۶، مأل ۴۷، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو، بەرهم، دەغل، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگ ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۵- خانمە کوئە: دئيه که له دیکوی خاومیراوا له ۲۳. ک باکوری خوراواي مەريوان و ۱۶. ک بەردەزەشە دایە. کویستانی و ساردە سێره و لێزەوارە، دانیشتوان: ۱۰۷، مأل ۱۴، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بەرهم، دەغل، سپیایی، شوغل، کشت و کال و ئازەل داری. زینگ، مزگەوت.

۱۶- خانم شینخان: دئيه که له دیکوی خاومیراوا له ۳۳. ک باکوری خوراواي مەريوان و ۲۱. ک بەردەزەشە و ۱. ک سنوری کوردستانی ئێران و عیراق دایە. کویستانی و ساردە سێره، لێزەوارە، بەلام ئیستا چۆلە و بە شکلی مەزرا دەکیلدەری.

۱۷- خەلوزە: کویره دئيه که له دیکوی خاومیراوا له ۲۷. ک باکوری خوراواي مەريوان و ۱۶. ک بەردەزەشە و ۲. ک سنوری کوردستانی ئێران و عیراق دایە. کویستانی و ساردە سێره و لێزەوارە. ئیستا چۆلە.

۱۸- دەره وەزان: دئيه که له دیکوی خاومیراوا، له ۳۰. ک باکوری خوراواي مەريوان و ۱۸. ک بەردەزەشە دایە، کویستانی و ساردە سێره و لێزەوارە، دانیشتوان: ۴۰۰، مأل ۶۲، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو، بەرهم، دەغل و دانەوێڵە و سپیایی، شوغل، کشت و کال و ئازەل داری، زینگ، ماشین زەو، مزگەوت و قوتابخانە.

۱۹- دئی کۆن: دئيه که له دیکوی خاومیراوا له ۳۰. ک مەريوان و ۲۰. ک بەردەزەشە دایە، ئیستا چۆلە.

۲۰- دەره مەژ: دئيه که له دیکوی خاومیراوا له ۲۴. ک مەريوان و ۱۸. ک بەردەزەشە و ۲. ک کوردستانی عیراقدایە. کویستانی و لێزەوارە و ئارانە. دانیشتوان: ۶۳، مأل ۱۰، سوننی، کورد. ئاو، له چۆم و کانیاو. بەرهم دەغل، دانەوێڵە، سپیایی. شوغل کشت و کال، ئازەل داری،



مامەڵە ی مەرزى. ژیگا، ماشین زەو، مزگەوت.

٢١- دۆلەیی: دى یە کە لە دیکۆی خاومیراوا. لە ٢٧. ک باکوری خۆراواى مەریوان و ١٧. ک بەردە زەشە ٣. ک سنورى ئێران و عێراق دایە. کۆیستانی و ساردەسێر و لێزەوارە.

٢٢- زەسولاًوا: دیکۆن بوە لە ٢٢. ک مەریوان و ١٥. ک بەردە زەشە دایە، ئیستا چۆلە.

٢٣- سەردۆش: دى یە کە لە دیکۆی خاومیراوا، لە ٢٦. ک خۆراواى مەریوان و ١٦. ک بەردە زەشە دایە. کۆیستانی و ساردەسێر، لێزەوارە. دانیشتوان: ١٠٥٤، مأل ١٧٠، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم، دەغل و دانەوێلە و سپیایی. توتن، شوغل کشت و کال و ئازەل داری. ژیگا ماشین زەو، مزگەوت. قوتابخانە، لولە کەشی، بەرق.

٢٤- سەعداوا: دى یە کە لە دیکۆی خاومیراوا. لە ١٧. ک باکوری خۆراواى مەریوان و ٧. ک بەردە زەشە دایە، کۆیستانی و ساردەسێر و لێزەوارە، دانیشتوان: ٣٠، مأل ٦، سوننی، کورد. ئاو لە کانیاو. بەرھەم: دەغل و دانەوێلە و سپیایی، توتن، برنجی گرده. شوغل، کشت و کال و ئازەل داری. ژیگا، ماشین زەو، مزگەوت و قوتابخانە.

٢٥- سیفی خوارى: دى یە کە لە دیکۆی خاومیراوا. لە ١٥. ک باکوری مەریوان و ٨. ک بەردە زەشە دایە، کۆیستانی و ساردەسێر، دانیشتوان: ٦١٨، مأل ٨٧، سوننی، کورد. ئاولە و کانیاو. بەرھەم: دەغل و دانەوێلە و سپیایی، توتن. شوغل، کشت و کال و ئازەل داری. ژیگا، ماشین زەو. مزگەوت، قوتابخانە.

٢٦- سیفی سەرى: دى یە کە لە دیکۆی خاومیراوا. لە ١٧. ک باکوری مەریوان و ١٠. ک بەردە زەشە دایە. کۆیستانی و ساردەسێر. دانیشتوان: ١٠١٠، مأل ١٥٣، سوننی، کورد. ئاو لە کانیاو. بەرھەم: دەغل و دانەوێلە و سپیایی. شوغل: کشت و کال و ئازەل داری. ژیگا ماشین زەو، مزگەوت و قوتابخانە. لولە کەشی، بەرق.

٢٧- ساوجی: دى یە کە لە دیکۆی خاومیراوا. لە ٢٥. ک خۆراواى مەریوان و ١٥. ک بەردە زەشە و ٢. ک سنورى کوردستانی ئێران و عێراق دایە. داوینە و ساردەسێر و لێزەوارە. دانیشتوان: ٦٨٠، مأل ١١١، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم: دەغل و دانەوێلە و سپیایی. شوغل، کشت و کال و ئازەل داری. ژیگا، ماشین زەو. مزگەوت و قوتابخانە. لولە کەشی، بەرق.

٢٨- شەزگە: دى یە کە لە دیکۆی خاومیراوا. لە ٣٥. ک باکوری خۆراواى مەریوان و لە ٢٠. ک بەردە زەشە دایە. کۆیستانی و ساردەسێر و لێزەوارە. دانیشتوان: ١٩٨، مأل ٢٨، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم دەغل و دانەوێلە و سپیایی. شوغل، کشت و کال و ئازەل داری.

مزگەوت، قوتابخانە.

۲۹- فەقی یوسف: لە رابوردودا دی بوه بەلام ئیستاکە وێرانە.

۳۰- قەلانجە: دی کۆنە و بە شکلی مەزرا دەرهاتو.

۳۱- قولقوڵ: دی یە کە لە دیکۆی خاومیراوا، لە ۲۸. ک مەریوان و ۱۵. ک بەردەزەشە دایە کۆیستانی و ساردەستێر و لیژەوارە. لە نیوان ساوجی و خانمە کۆن دایە. دانیشتوان ۳۵۱، مائ ۵۳، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم، دەغل و سپیایی. شوغل کشت و کال و ئازەل داری. زیگا، ماشین زەو. مزگەوت، فیرگە.

۳۲- کانی میران: دی یە کە لە دیکۆی خاومیراوا، لە ۱۵. ک باکوری خوراوی مەریوان و ۵. ک بەردەزەشە و لە نیوان بەردەزەشە و لیوی سەری دایە، داوینە و ساردەستێر و لیژەوارە. دانیشتوان ۴۱۶، مائ ۶۵، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو و چۆم. بەرھەم: دەغل و دانەوێڵە، سپیایی، برنجی گەردە، توتن. شوغل، کشت و کال و ئازەل داری. زیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە (قابلاو) کە لە خاکی ئەم دیدا (کانی، زیوی سپی) هەیه. هەرچەند خاکی بە پیت و بەرھەمی کوردستان، هەر هەنگاویکی دەسە و شار و زیوی سپی و سورە. بەلام بە گەرمە قاو بلاو، کە بە تایبەت ئەم دی یە، کانی زیوی سپی لی یە (خوا زانائەرە).

۳۳- کانی (سپیکە): دی یە کە لە دیکۆی خاومیراوا، لە ۱۰. ک باکوری خوراوی مەریوان و ۱۲. ک بەردەزەشە و ۱۴. ک باکوری خوراوی گۆلی زریوار دایە. داوینە و ساردەستێر و لیژەوارە. دانیشتوان ۲۵۶، مائ ۴۰، سوننی، کورد. ئاو لە کانیاو و کاریز. بەرھەم دەغل و دانەوێڵە و سپیایی. برنج، توتن. زیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۳۴- کانی کەو: دی یە کە لە دیکۆی خاومیراوا، لە ۲۹. ک باشوری مەریوان و ۱۹. ک بەردەزەشە و ۶. ک سنوری هەردوو کوردستان دایە. کۆیستانی و ساردەستێر و لیژەوارە. دانیشتوان ۱۷۰، مال ۳۱، سوننی، کورد. ئاو لە کانیاو. بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، برنج گەردە. شوغل، کشت و کال، ئازەل داری. زیگا، ماشین زەو، مزگەوت قوتابخانە.

۳۵- کاریزە: دی یە کە لە دیکۆی خاومیراوا، لە ۳۲. ک خوراوی مەریوان و ۲۰. ک بەردەزەشە دایە و لیژەوار و ساردەستێر و کۆیستانە. بەلام ئیستا چۆلە.

۳۶- کینکن: دی یە کە لە دیکۆی خاومیراوا، لە ۲۷. ک باکوری خوراوی مەریوان و ۱۵. ک بەردەزەشە دایە. کۆیستانی و ساردەستێر و لیژەوارە. دانیشتوان ۲۲۰، مائ ۳۸، سوننی، کورد. ئاو لە کانیاو. بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە. شوغل، کشت و کال. دەسکردی ژنان، قالچە، قالی.

رینگا ماشین زهه. مزگهوت، قوتابخانه.

**٣٧- کانی چناره:** دئی کون بوه و له ٣٣.ک مەریوان و ٢٣.ک بەردەژەشە دایه. بەلام ئیستا چۆله.

**٣٨- گاهەل:** دئی یه که له دیکۆی خاومیراوا، له ٣٥.ک باکوری مەریوان و ٢٢.ک بەردەژەشە دایه. کویستانی و ساردەسێر و لیژەواره. دانیشتوان: ٤٥٤، مأل ٧٨، سوننی، کورد. ئاو له کانیاو. بەرهم، دهغل و دانه ویلە، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئازەل داری. رینگا ماشین زهه. مزگهوت، قوتابخانه.

**٣٩- لیوی خوارئی:** دئی یه که له دیکۆی خاومیراوا، له ٢٣.ک باکوری خۆراوای مەریوان و ١٣.ک بەردەژەشە دایه. کویستانی و ساردەسیره. دانیشتوان: ٤٨، مأل ٨، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو. بەرهم، دهغل، دانه ویلە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال. ئازەل داری. رینگا ماشین زهه. مزگهوت، قوتابخانه.

**٤٠- لیوی سهرئی:** دئی یه که له دیکۆی خاومیراوا، له ٢٤.ک باکوری خۆراوای مەریوان و ١٤.ک بەردەژەشە دایه. کویستانی و ساردەسێر و لیژەواره. بەلام ئیستا چۆله.

**٤١- مرانه:** دئی یه که له دیکۆی خاومیراوا، له ٢٢.ک باکوری خۆراوای مەریوان و ١٢.ک بەردەژەشە و ٢.ک سنووری هەردوو کوردستان دایه. کویستانی و ساردەسیره. بەلام ئیستا چۆله.

**٤٢- مەحمەده:** مەحمەده: دئی یه که له دیکۆی خاومیراوا، له ١٦.ک باکوری مەریوان و ٩.ک بەردەژەشە دایه، داوینی کیو و ساردەسێر. دانیشتوان: ٢٢٩، مأل ٣٨، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو بەرهم، دهغل، دانه ویلە و سپیایی. شوغل، کشت و کال. ئازەل داری. رینگا ماشین زهه. مزگهوت، قوتابخانه.

**٤٣- میراوا:** دئی یه که له دیکۆی خاومیراوا، له ٢٥.ک باکوری خۆراوای مەریوان و ٩.ک بەردەژەشە دایه. کویستانی، ساردەسێر و لیژەواره. دانیشتوان: ٢٠٢، مأل ٢٧، سوننی، کورد. ئاو له کانیاو. بەرهم، دهغل، دانه ویلە، سپیایی. شوغل، کشت و کال: ئازەل داری. رینگا ماشین زهه. مزگهوت، قوتابخانه.

**٤٤- مێرگه درێژ:** دئی یه که له دیکۆی خاومیراوا، له ٢٨.ک مەریوان و ١٧.ک بەردەژەشە دایه، کویستانی و ساردەسێر و لیژەواره. له نیوان ساوجی و کیکن و دەرەهەزان دایه، دانیشتوان ٢٢٦، مأل ٣٧، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بەرهم: دهغل، دانه ویلە، سپیایی. شوغل، کشت و

کال ئاژه‌ل‌داری. زینگا، ماشین‌زه‌و و مزگه‌وت، قوتابخانه.

۴۵- نه‌چی: دئی‌یه‌که له دیکۆی خامیراوا. له ۳۰ ک باکوری مه‌ریوان و ۱۴ ک به‌رده‌زه‌شه و ۵ ک سنوری هه‌ردوو کوردستانی ئێران و عیراقه‌دایه، داوینه‌ی کیوه، سارده‌سێره لی‌ره‌واره. دانیش‌توان: ۲۶۶، مال ۴۸، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو به‌ره‌هم، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. شوغل، کشت و کال ئاژه‌ل‌داری. زینگا، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت، قوتابخانه.

۴۶- هانه‌شیخ‌ان: دئی‌یه‌که له دیکۆی خامیراوا. له ۲۷ ک باکوری مه‌ریوان و ۲۴ ک به‌رده‌زه‌شه و ۶ ک سنوری کوردستانی ئێران و عیراق دایه. کو‌یستانی و سارده‌سێر و لی‌ره‌واره. دانیش‌توان: ۳۰۲، مال ۳۸، سوننی، کورد. ئاو له کانیاو. به‌ره‌هم، ده‌غل، دانه‌ویلّه. سپیایی، توتن. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زینگا، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت، قوتابخانه.

۴۷- هه‌نجیران: دئی‌یه‌که له دیکۆی خامیراوا. له ۳۵ ک باکوری مه‌ریوان و ۴ ک سنوری کوردستانی ئێران و عیراق دایه. کو‌یستانی و سارده‌سێر و لی‌ره‌واره. دانیش‌توان: ۷۶۵، مال ۱۳۸، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. به‌ره‌هم، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، توتن. شوغل کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زینگا ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت، قوتابخانه. پاسگای مه‌رزه‌بانی، ئه‌م دئی له داوینی کو‌یستانی چاله‌پان دایه.

۴۸- یه‌نگی‌جه: دئی‌یه‌که له دیکۆی خامیراوا، له ۱۵ ک باکوری خۆراوای مه‌ریوان و خۆراوای گۆلی زریوار و ۱۰ ک به‌رده‌زه‌شه دایه، له داوینی کیو و سارده‌سێره. دانیش‌توان ۵۰۹، مال ۷۹، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو، به‌ره‌هم، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی. برنجی گرده. شوغل، کشت و کال ئاژه‌ل‌داری. زینگا، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت، قوتابخانه.

## دیکۆی (زه‌زاو)

له باشوری خۆره‌لاتی مه‌ریوان دا هه‌لکه‌وتوه و له ۱۳ دئی گه‌وره و چکۆله پینکه‌توه، زوبه‌ره‌که‌ی ۱۷۴ ک چوارگۆشه‌یه و حه‌شیمه‌تی (۱۰۳۰۲) که‌سه، یانی له هه‌ر «ک». یک‌ی چوارگۆشه‌دا ۵۹/۲۰ که‌س نیشته‌جی‌یه، سنوری ئه‌م دیکۆ به‌م جو‌ره‌یه.

۱- له باکوره‌وه به‌ دیکۆکانی - کو‌ماسی و سه‌ولاوا ۲- له باشوره‌وه به‌ دیکۆکانی - هه‌ورامانی ته‌خت و پایگه‌لان. ۳- له خۆره‌لاته‌وه به‌ دیکۆکانی - که‌لاته‌رزان و ژاوه‌روی خۆراواوه‌نوساوه، ئه‌م دیکۆیه له شیو و ده‌ره‌ی چۆمی (نگل) یا (چه‌می ماسیان) دا هه‌لکه‌وتوه

و زۆرتی ئاوه‌کان، له‌م شوینه‌دا کۆ ده‌بنه‌وه و به‌ره‌و خۆراوا له‌ سنور ده‌په‌رینه‌وه، شوغلی گرنگی خه‌لکی کشت و کال و باخداری و ئاژه‌ل‌داری و به‌ره‌می گرنگی میوه و به‌ره‌می لی‌ه‌واری به‌.

دی‌ی زه‌زاو به‌ ناوه‌ندی ئەم دیکۆ دانراوه، سنوری ئەم دی‌ی به‌م جوړه‌یه:

۱- له‌ باکوره‌وه به‌ خانه‌قای زه‌زاو و محموداوا ۲- له‌ باشوره‌وه به‌ کیوه‌کانی (کوسالان) که به‌ سنوری (زه‌زاو) و (هه‌ورامانی ته‌خت) ده‌ژمێردی ۳- له‌ خۆراواوه به‌ کیوه‌کانی (کوسالان)، که دیکانی وه‌رگه‌ویر و (زه‌یواری) هه‌ورامانی ته‌خت، له‌ داوینی خۆراواوی دا هه‌لکه‌وتون ۴- له‌ خۆره‌ل‌ته‌وه به‌ دیکانی (کۆراوا) و (زه‌زاو) نه‌، یاوا) وه‌ نوساوه. ناوی دیکانی به‌ زیزی ئەلفو یی به‌م جوړه‌یه:

۱- ته‌رخاناوا: دی‌یه‌که له‌ دیکۆی زه‌زاو له‌ ۳۷ ک خۆره‌ل‌اتی مه‌ریوان و ۹ ک زه‌زاودایه. کویستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۷۴۳، مال ۱۳۹، سوننی، کورد. ئاو له‌ کانیوا. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، توتن. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زینگ ماشینی زه‌و. مزگه‌وت. قوتابخانه. سندوقی پوست و دوکانی ورده‌فروشی تیدا‌یه.

۲- خانه‌قای زه‌زاو: دی‌یه‌که له‌ دیکۆی زه‌زاو له‌ ۴۱ ک باشوری خۆره‌ل‌اتی مه‌ریوان و ۳ ک زه‌زاودایه. کویستانی و ئارانه. دانیشتوان ۱۸۷، مال ۳۴، سوننی، کورد. ئاو له‌ کانیوا. به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری. زینگ، ماشینی زه‌و، مزگه‌وت، سندوقی پوست.

۳- دووژووه: دی‌یه‌که له‌ دیکۆی زه‌زاو له‌ ۳۷ ک باشوری خۆره‌ل‌اتی مه‌ریوان و ۱۱ ک زه‌زاودایه. کویستانی، قه‌راخی چۆم، ئارانه، دانیشتوان ۵۲۲، مال ۹۰، سوننی، کورد. ئاو له‌ چۆمی زه‌زاو و کانیوا، به‌ره‌م، ده‌غل و دانه‌ویل، توتن، سپیایی، شوغل، کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری. زینگ ماشینی زه‌و له‌ کیوی خۆراواوی ئەم دی‌دا ئەشکه‌وتی به‌ ناوی ئەشکه‌وتی عه‌والان (ئه‌بدالان) هه‌یه، مزگه‌وت، قوتابخانه، ماوه‌یی خانه‌قای شیخ عوسمانی سیراجه‌دینی، له‌م دیدا به‌رقه‌رار بووه، به‌لام «و تِلْكَ الْآيَاتُ نَدَاوِلُهَا بَيْنَ الْاَسِ»

۴- ده‌گاگا: دی‌یه‌که له‌ دیکۆی زه‌زاو له‌ ۵۲ ک باشوری خۆره‌ل‌اتی مه‌ریوان و ۸ ک زه‌زاودایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۱۴۴۸۵، مال ۲۵۵، سوننی، کورد. ئاو له‌ کانیوا به‌ره‌م، ده‌غل و دانه‌ویل و سپیایی، توتن، گوێز، شیلانه (قه‌یسی) و گشت جوړه‌ میوه‌ی لی‌ه‌واری. شوغل، کشت و کال و ئاژه‌ل‌داری. مزگه‌وت و قوتابخانه، نه‌وت‌فروشی، دوکان و

ناشی تێدایه.

۵- **زەزاو:** دێی ناوهندی دیکۆی زەزاو، له ۴۴.ك باشوری خۆرههلاتی مەریوان و له قهراخ چۆمی «ئهویههنگ» دایه. کۆیستانی و ئارانه. دانیشتوان: ۹۶۹، مآل ۱۹۴، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغڵ و سپیایی، توتن. شوغڵ، کشت و کال و ئاژهه‌لداری. ئیدارهی دارایی، به‌خشداری، بیه‌داری، پۆست و ته‌لگراف، پاسگای ژاندارمه‌ری، ته‌له‌یفون، مزگه‌وت، قوتابخانه‌یی سه‌ره‌تایی و ناوه‌ندی.

۶- **سه‌رخانه‌قا:** دێیه‌که له دیکۆی زەزاو. له ۳۸.ك باشور خۆرههلاتی مەریوان و ۱۲.ك زەزاودایه، به‌لام ئیستاکه چۆله‌له‌ لاوه موچه‌کانی ده‌کیلدری.

۷- **سه‌ولآوا:** دێیه‌که له دیکۆی زەزاو که له پێشدا ناوه‌ندی دیکۆی سه‌ولآوا بووه، به‌لام ئیستا بووه به‌ ناوه‌ندی به‌خشی (سه‌ولآوا) دیاری کراوه، له ۳۵.ك باشوری خۆراوای مەریوان و ۹.ك زەزاودایه. کۆیستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان ۲۴۴۵، مآل ۴۹۵، سوننی، کورد. ئاو له کانیاو. بهرهم، دهغڵ، سپیایی، میوه، ته‌ره‌کاری. شوغڵ، کشت و کال، ئاژهه‌لداری. ژینگا ماشین‌زه‌و مزگه‌وت قوتابخانه سه‌ره‌تایی و ژانومایی، به‌رق و لوله‌کەشی و حه‌مام. ده‌رمانگا، په‌زشک، ده‌فته‌ری نامه‌به‌ر، ته‌ل و ته‌لگراف. پاسگای دۆله‌تی، نه‌وت فروشی، ئاش، قه‌ساوی، دوکانی ورده‌فروشی، شه‌رکه‌تی هاویاری، چای‌خانه.

۸- **که‌زاوا:** دێیه‌که له دیکۆی زەزاو له ۴۱.ك باشوری خۆرههلاتی مەریوان و ۴.ك زەزاودایه. کۆیستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان: ۸۱۰، مآل: ۱۵۰، سوننی - کورد. ئاو له کانیاو. بهرهم، دهغڵ، سپیایی، توتن، شوغڵ، کشت و کال، ئاژهه‌لداری. ژینگا، ماشین‌زه‌و. مزگه‌وت، قوتابخانه، لوله‌کەشی، سندوقی پۆستی، ئاش. چای‌خانه، شیرکه‌تی هاویاری.

۹- **گۆشخانی:** دێیه‌که له دیکۆی زەزاو به‌شی سه‌ولآوای مەریوان. له ۴۷.ك باشوری خۆرههلاتی مەریوان و ۴.ك زەزاودایه. کۆیستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان: ۱۲۴۸، مآل ۲۸۷، سوننی، کورد. ئاو، له کانیاو. بهرهم، دهغڵ و دانه‌ویلّه، سپیایی، میوه، توتن. شوغڵ، کشت و کال، ئاژهه‌لداری. ژینگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه، چای‌خانه، شیرکه‌تی هاویاری، دوکانی نه‌وت فروشی، ئاش، دوکتور.

۱۰- **مه‌حموداوا:** دێیه‌که له دیکۆی زەزاو به‌شی سه‌ولآوای مەریوان، له ۳۷.ك باشوری خۆرههلاتی مەریوان و ۸.ك زەزاودایه. کۆیستانی و سارده‌سیره. دانیشتوان: ۵۷، مآل ۱۵، سوننی، کورد. ئاو له کانیاو. بهرهم دهغڵ و دانه‌ویلّه، سپیایی، میوه، توتن. شوغڵ، کشت

و كأل، ئاژەل داری. رینگا، ماشین زەو مزگەوت، قوتابخانە.

۱۱- مازى بن: دىيەكە لە دىكۆي زەزاو، لە ۵۴.ك باشورى خۆرەلاتى مەريوان و ۱۰.ك زەزاودايە. كويستانى و ساردەسىرە. دانىشتوان: ۷۳۴، مأل: ۱۱۳، سوننى، كورد. ئاو لە كانياو. بەرھەم دەغل و دانەوئلە، سپيایى، ميوە، توتن. شوغل، كشت و كأل، ئاژەل داری. رینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، لولەكەشى ئاو، نەوت فروشى، ئاش، دوكانى وردەفروشى.

۱۲- نسل: دىيەكە لە دىكۆي زەزاو بەشى سەولآوى مەريوان. لە ۴۸.ك باشورى خۆرەلاتى مەريوان و ۵.ك زەزاودايە. كويستانى و ساردەسىرە. دانىشتوان: ۶۷۱، مأل: ۱۱۸، سوننى، كورد. ئاو لە كانياو. بەرھەم، دەغل و دانەوئلە، سپيایى، ميوە، توتن. شوغل، كشت و كأل، ئاژەل داری. رینگا ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، ئاش.

۱۳- نەياوا: دىيەكە لە دىكۆي زەزاو بەشى سەولآوى مەريوان، لە ۵.ك باشورى خۆرەلاتى مەريوان. ك زەزاودايە. كويستانى و ساردەسىرە. دانىشتوان: ۴۳۱، مأل: ۸۸، سوننى، كورد. ئاو لە كانياو. بەرھەم، دەغل و دانەوئلە، سپيایى. شوغل كشت و كأل، ئاژەل داری. رینگا ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، لولەكەشى، سندوقى نامەربەر، ئاش، چای خانە، دوكانى وردەفروشى تىدايە.

## دیکوی زریوار

(زریوار) یا (زریبار) لە دوو شەى (زرى) و (بار) یا (وار)، تیکەلە، (زرى) لە کوردیدا بەم مانایانە هاتو، ۱- زەوى ژیر ئاو ۲- قەراخى دەلیا، (بار) یانى قەراخى ئاو، (وار) یانى شوین و جینگا، بە سەریە کەو (زریوا: زریبار) یانى گۆل (دەریاچە). چون ئەم شوینە لە دەورانى کۆندا (شار) بو، بەلام بە قارى خودا روچو و وەك دەریای لى هاتو، ناوى خراپى لە جیهاندا زراو (زریوار) بەسرا بزاو، دىكۆي (زریوار) لە ۶ دی پینکها تو، ئەم دىكۆیە لە خۆراوى شارى مەريوان دایە، بەشى زۆرىشى لیژەوارە، سەرسەوز و شین و بە دیمەن و جوانە، دەسکردى بەزەبى خوا بۆ بەندگانه، بەشەكەى تریشى گۆلى زریوار و دەشتە خوشاو، بە برشتە کانه، دەوروبەرى گۆلە خشیلانە، دلرفینەكەى (زریوار) مەريوانە، كە ئەگەر دەولت بیویستایە. چون لە گۆلى (ژنیف) زۆرجوانتر و دلرفین تر، هەرسال هەزاران گەرآل و ئەویندارانى سورشت و جوانى، بۆلای خۆى رادەکیشا بە ئاسانى.

چون زریوار نڱینی کلکەوانەى کیفە، جوانتر و دلڤینتر لە دەیان گۆلى ژنیفە،

روبه‌رى ئەم دیکۆیه دوسەد (٢٠٠.ک)ى چوارگۆشەیه و ١٠٤٠٤ کەسى دانیشتو هەیه،  
يانى لە هەر.ک. يکى چوارگۆشەدا (٥٢) کەس نیشته‌جى‌یه سنورى ئەم دیکۆیه بەم جۆرەیه ١-  
لە باکوره‌وه بە دیکۆى -خاوميراوا ٢- لە باشوره‌وه بە دیکۆکانى سەرکەل و سەولاًوا ٣- لە  
خۆراواوه بە کوردستانى عێراق ٤- لە خۆره‌ه‌لاته‌وه بە دیکۆى سەرکەل و شارى مەريوانه‌وه  
نوساوه، ئەم دیکۆیه ئاوى ژیرزه‌مینی و گژ و گياى قنیاى مەرومالیاتى زۆره.

دیی (نئى) بە ناوه‌ندى ئەم دیکۆ دانراوه (نئى) لە کوردیدا بە دو مانا هاتوه،

١- مانای (نا)، چون گه‌وره پیاوانى کە ئەم شۆینه‌يان ئاوا کردوه ته‌وه، ژیر بارى زۆر و  
ملهوژى نه‌چون و نه‌يان لە خراپه و سته‌م کردوه، ناویان ناوه (نئى = نا) ٢- بە مانای (نه‌ى =  
قامیش) هاتوه، جا چون لە قراخى گۆلى زریواردايه و قامیشى زۆره، ناوى (نئى) يان لە سەر  
داناوه، سنورى (نئى) بەم جۆرەیه ١- لە باکوره‌وه بە گۆلى زریوار ٢- لە باکورى خۆراواوه بە  
دیی (کانى سانان) ٣- لە خۆراواوه بە دیکانى (سیاناو) و ئیسکولى سەرو خۆراو دەرهمەژ  
٤- لە باشوره‌وه بە دیکانى (ولەژیر) (کە لە کەجان) (ئەحمە و ئاوا) و سیاناو ٥- لە خۆره‌ه‌لاته‌وه بە  
دیی (بەرقلەوه) نوساوه -باکور و خۆره‌ه‌لات و باشورى ئەم دیکۆ دهشت و گۆرایى‌یه،  
شۆینه‌کانى تری کێوه، پۆله دار و ده‌وه‌ن و لیژه‌واره‌کان دایان گرتوه، نزیکتى دئى (نئى) دیى  
کانى سانانه، کە (٢.ک) يان نیوانه، دورترین دئى‌یش، درگاشیخانه، کە ١٢.ک يان نیوانه،

لە پەژاوى (ریاض‌الخلود) دانراوه‌ى (مەلا ئەبوبەکرى

موسەنیف) لا پەژەى (٢٧ و ٢٨) کە هیشتا چاپ نه‌کراوه و ده‌سنوسه‌ به‌ نه‌قل لە پەراوى  
(مکارم‌الاخلاق)ى ئیمام جعفر صادق (رض) لە ئاکامى سته‌م و بئى عەدالەتى دا، روداویکی  
هیناوه کە وه‌ک قورئانى پیرۆز ده‌فەرمى: *لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةً لِّأُولِي الْأَلْبَابِ* <sup>(١)</sup> خواى  
بئى وینه ده‌فەرمى به‌سەر هاتى ژابوردوان و لیکدانه‌وى به‌رز و نزمى ژيانیان، پەژە لە پەندو  
ئامۆژگارى بۆ خاوه‌ن هۆشان.

لە کۆیستانه‌ به‌رزو به‌ ته‌رزە کەى شارەزور، شارۆچکە‌ئى بوه کە پیاو و توه (سەدومى  
صغرى) لە شکلى شارى (سدوم) کە حەزەرەتى (لوط) پێغه‌مبەر دابوه، لەم شارۆچکە‌دا شایه‌کى  
فەرمانزەوا و به‌ ده‌سه‌لات بوه، کە لە عەدل و داد و ئینساف و مرو‌قايه‌تى و جوامعیرى  
به‌ره‌م‌مێکى نه‌بوه، لەم ناوه‌یش دا پردى بوه لە سەر چۆمى کە (کلۆیم) يان پئى و توه. (شا) لە سەر



ئەم پرده باج سینی کی دانابو، تا هەرکە سینی پێدا برویشتایی باجی لە بەسەندایی، بە هەلکەوتی زەمان، بە فرمانی خودای میهرەبان، روژی ئاور پەرستی (مجوسی یەکی خواپەرست) کە ژنە کەیی خۆی سوار کەری کردبو. دەگاتە حاسی ئەوپرە، دەیهوێ پێیدا ژا بیوێتی، باج سین دەلی پینج درەم بیئە. ئاور پەرست دەلی پینج درەم نی یە، باج سین دەلی پینج نی یە حەوت درینە. ئاور پەرست دەلی من کە پینج نی یە حەوت لە کوێ بیئم. باج سین دەلی کلکی کەرە کەت پینج دینار دینی و کلکی کەرە کەیی دەپسینی، کەر لە تاوی دەرد و ژانی خۆی، هەل دەخاتەو و ژنە بەردەداتەو. ژنە دوگیان دەیی و مەنلە کەیی لە بار دەچی، ئاور پەرست دەچیئە لای (شا) و بە سەرھاتی خۆی و ژنە کەیی بو دەگیریتەو، لەباتی ئەو (شا) لە خۆی بیئەو و بە خوشی بیوینی و حەقی بو بستینی، (شا) دەلی ئەی ئاور پەرست چ خەمتە، کەرە کەت بە باج سین بسپیڕە تاکاری پێ بکا و سەرلەنوێ کلکی برویتەو، هەروا ژنە کەشت بە باج سینە کان بسپیڕە، تا هەم ژیا نی بەریو بەرن و هەم سکی پزکەنەو، جا ئەوکاتە ژنە کە و کەرە کەت پێ بدەنەو، چون دیارە تو پیاویکی هەژاری، نەرم و بە وقاری، با تەنانەت توژی، کارە کەت لی نەئالوژی، ئەم پیاو بە ناو، دواي ئەو و لامە تالە و تفتە بی ناو، پێ دەکەنی و لیوی دەبزوینی، سەر بەرە و ئاسمان بە کزی هەلدینی، ئەم نزایە زەمزەمە دەکا و ئەم دوعایە دەخوینی، خوايە ئە گەر فرمانی تو ئەمە یە و ژەزای تو ی لە سەرە و بومنت کردو خەلات، منیش گەردنم کەچە و ژەزام بە فرمان و قەزات، خوايە ئە گەر نا، فرمانی خۆتم نیشان بدە و قەزای خۆتیا ن پێ بنوینە، ئاور پەرست هیشتا نزاکەیی نە برا بوەو، تینی دەرونی نە کوژا بوەو، کە سوار یکی چە کدار، لە بەردەمی خۆیدا دەبینی، دەلی ئەی سوار لە کوێو دەیی و کارت چی یە، سوار: دەلی من فرشتە ی ئاسمانی چوارم، پشتیوانی هێرەم، بە فرمانی خودا هاتوم، تا ریشە ی زۆردار دەریئم، تۆلە ی تو و هەزاران هەژاریان لی بستینم. فریشتە دەلی بروانە، شار ژوخواو و ویرانە، کاتێ دەژوانی شار ژوخواو و دەریایە، کە ئەم زەمانە پێی دەلین (زری بەحر) زری وار، هیشتا پایە ی کوژشکە کانی لە ژێر دەریادا ماو تەو، بەم جوړە بەم شارەیان و توە (سەدوم صغری)<sup>(١)</sup> ئەم باسە لە ژوانگای عەقلەو درۆ نی دەکری، هەر وە ک قەومی لوط چون بە هوێ زیادەرەوی لە خراپە و ستەم و تاوان، دەس دریزی بە مال و ناموسی هەژاران، بەر ژە هیلە ی قاری خودا

١- ناوی شاری بوە کە حەزرتی لوطی پیغمبەر بو ناویان روانە کراوە جا چون کردەوی خەلکی ئەم شارە وینە ی کردەوی چەپەلی ئەوان بوە هەر وە ک ئەوان بە عەززا چوئە خواو و تەمانیش بە قاری خودا گرفتار بون بوئە بەم شارەیان و توە سەدومی صغری (نوسەر)

که و تبتتن و نوقمی دەریای سزا بوئین.

٢- لە ژوانگای بەلگە و دەلیلەوێ ئەم ژوداوێ جێی باوەڵە، چون هەر وەک خوالێ خوشبو مەلا ابوبکر دەفەر مێ هیشتا شوینەواری ماله کانیاں لە ژیر ئاودا هەرمایە و لەم دوایەیدا مەلوانان لە ژیر ئاوی گۆلی زریواردا خشتی سورە و کراو (ئاجور) یان لێ دەرهیناوە و هەواییان لە دیوار و شوینەواری خانو بەرە داوێ. ئەمە وادە گەییانی ئەم شوینە لە دەورانی کۆندا شار بوو. بەلام بەهۆی ژوداویکی گەورە وەک (بومەلەرزە) لەرزییێتو بەزەویدا چوێتە خوارەوێ و شوینە کە ی ئاوی پۆشییەت

٣- دواي هەزاران سال دەم بە دەم خەلکی ئەم شوینە (ژوداوێ کەمان) بوو دەگیرنەو، تەنانەت لە سەر تەپە ی باکوری خوراوی شاری مەریوان، کە بە سەر (زریوار) دا دەروانی، قەبرێکی لێ یە پێی دەلێن (قەبری دەرویش)، کە خەلک دەچنە سەری، لە نزیکێ قەبرە کە، بەردێکی لێ یە کە بە شکلی کۆپانی کەر هەل کەندراو، بە و تە ی خەلکی ئەو بەردە کورتانی کەرە کە ی دەرویشە، کە بوو عییرەت و پەندی داها تەوان بە شکلی بەردی لێ هاتو، هەربە و جوړە بە و تە ی خەلکی ئەم دەرویشە هەر ئەو مەجوسییە، کە بە دوعا و نزای ئەو، شاری سەدوم نوقمی زەوی بوو، بوو هەمیشە ئاسە واریان لە سەر ئەرز لاچوو. ئاوی دیکانی بە زریزی ئەلفوین بەم جوړە یە.

١- ئەحمەداوا: دێ یە کە لە دیکوی زریواری مەریوان، لە ٨. ک. باشوری مەریوان و ١. ک. نێ دایە. کۆستانی و ساردەستیر و لیژەوارە، دانیشتوان ٩٨، مأل ١٥، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو و چۆم، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری. رینگا، ماشین زەو. مزگەوت، لە نیوان وەیسە و سیاناو دایە.

٢- توتمەدەر: دێ یە کە لە دیکوی زریواری مەریوان، لە ١١. ک. باشوری مەریوان و ٧. ک. نێ دایە. کۆستانی و ساردەستیر و لیژەوارە. دانیشتوان ٢٤٤، مأل ٤٦، سوننی، کورد. ئاو لە کانیاو. بەرھەم دەغل، دانەوێڵە، سپیایی. شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری. رینگا، ماشین زەو. مزگەوت، قوتابخانە. لە نیوان دەرە گاشیخان و وەیسە دایە.

٣- درگا شەیحان: دێ یە کە لە دیکوی زریواری مەریوان، لە ١٢. ک. باشوری مەریوان و ٨. ک. نێ دایە. قۆپی یە. ساردەستیر و لیژەوارە، دانیشتوان ٨٥٧، مأل ١٥٣، سوننی، کورد. ئاو لە چۆمی (دەرزیاں) و کانیاو - بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن. بەرھەمی لیژەواری. شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری. رینگا، ماشین زەو. مزگەوت، قوتابخانە، حوجرە ی فەقیی بە

ناوبانگه. بەرق، لوله کەشی، ئاش، ئاسنگەری. لە نیوان - تۆتمەر - سەرنژمار، و زلکەدایە.

۴- **دەرەتفی:** دئیە کە لە دیکۆی زریواری مەریوان لە ۹. ک خۆراوای مەریوان و ۵. ک گۆلی زریباردایە، قۆپی یە، ئاران و نماوی یە، دانیشتوان: ۷۴۷، مائ ۱۲۵، سوننی، کورد. ئاو لە کانیاو، بەرھەم دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، برنجی گرده، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری. رینگا، ماشین زەو. مزگەوت، قوتابخانە. مەلا مەحمودی دەرەتفی خەلکی ئەم دئی بوە و لە سالی (۱۳۴۰. ک) ھەر لەم دئیش کوچی دوایی کردووە. لوله کەشی، بەرق، پوست، نەوت فروشی.

لە نیوان کانی سانان، سەردۆش، پیر صفادایە.

۵- **دولاش:** دئی کۆن بوە و ئیستاکە مەزرایە و دەکیلدی.

۶- **سیاناو:** دئیە کە لە دیکۆی زریواری مەریوان لە ۹. ک باشوری خۆراوای مەریوان و ۵. ک نی دایە، کوستانی و ساردەسێر، دانیشتوان: ۴۵۷، مائ ۹۲، سوننی، کورد. ئاو لە کانیاو و کاریز. بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن. شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، رینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە. لە نیوان ئەحمەداوا، ئیسکولی خوارئ دایە.

۷- **کالی خوارئ:** دئیە کە لە دیکۆی زریواری مەریوان لە ۸. ک باشوری مەریوان و ۵. ک نئ دایە. داوینە و دەشتایی یە. ساردەسێر و لیژەوارە. دانیشتوان: ۴۱۹، مائ ۷۲، سوننی، کورد. ئاو لە کانیاو و کاریز. بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن. شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری. رینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، بەرق. لە نیوان، ولەژیر و کالی سەری و وەیسەدایە.

۸- **کالی سەری:** دئیە کە لە دیکۆی زریواری مەریوان لە ۸. ک باشوری مەریوان و قەراخی شەقامی مەریوان سنە و ۵. ک نی دایە، داوینە و دەشتایی یە. ساردەسێر و لیژەوارە. دانیشتوان ۴۸۵، مائ ۷۹، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن. شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری. رینگا، ماشین زەو. مزگەوت، قوتابخانە، بەرق، ئاش. لە نیوان کانی دینار، دەریان و کالی خوارئ دایە.

۹- **کانی سانان:** دئیە کە لە دیکۆی زریواری مەریوان لە ۷. ک خۆراوای مەریوان و ۳. ک خۆراوای گۆلی تماشایی - زریوار دایە، داوینە و نماوی و ساردەسێر، دانیشتوان: ۹۱۳، مائ ۱۸۳، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو و کاریز. بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە. سپیایی، توتن، برنجی گرده. شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری. رینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، پوست، لوله کەشی، بەرق. لە نیوان دەرتفی - نئ - سەردۆش دایە.

۱۰- کە لە کە جان: دئیە کە لە دیکۆی زریواری مەریوان، لە ۵. ک باشوری مەریوان و ۲. ک نی دایە. داوینە و ساردەسێرە. دانیشتوان: ۲۷۵، مأل ۴۹، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، برنج، توتن. شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری. زینگا ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، بەرق، لولە کەشی. لە نیوان نئی و ولە ژێردایە.

۱۱- کولان: دئیە کە لە دیکۆی زریواری مەریوان لە ۳. ک باکوری مەریوان و ۷. ک نی و ۳. ک شەقامی مەریوان بانە دایە، داوینی کیو و ساردەسێرە، دانیشتوان: ۵۸۶، مأل ۹۱، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن. شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری. زینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە. بەرق، لولە کەشی. لە نیوان سیوی خواری و داسیران دایە.

۱۲- نئی: دئیە کە لە دیکۆی زریبار کە لە بەر قەرەبالغی و هەلکەوتویی، بە ناوەندی ئەم دیکۆیە دانراوە، لە ۴. ک مەریوان دایە. کوستانی و ساردەسێرە. دانیشتوان: ۲۵۱۷، مأل ۴۱۱، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، میوہ. شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، زینگا ماشین زەو، قیرەتاو. مزگەوت، قوتابخانە سەرەتایی و ژانومایی. بەرق، لولە کەشی، حەمام، دەرمانگا، پۆست، فروشگای ھاویاری، نەوت فروشی.

۱۳- ولە ژێر: دئیە کە لە دیکۆی زریباری مەریوان، لە ۶. ک باشوری مەریوان و ۳. ک نی دایە، داوینە و ساردەسێر و لێژەوارە، دانیشتوان: ۲۰۶۴، مأل ۳۹۴، سوننی، کورد. ئاو، لە کانیاو. بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، برنج. شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، زینگا ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە سەرەتایی و ژانومایی، بەرق، لولە کەشی، فروشگای ھاویاری، نەوت فروشی. لە نیوان کە لە کە جان و کالی خواری دایە.

۱۴- وە یسە: دئیە کە لە دیکۆی زریواری مەریوان، لە ۱۰. ک باشوری مەریوان و ۹. ک نی دایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان: ۷۲۰، مأل ۱۵۷، سوننی، کورد. ئاو، لە چۆمی شیان و کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، زینگا ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، لولە کەشی، فروشگای ھاویاری، ئەم دی لە نیوان توتەمەرە و ئەحمە داوادیە.

۱- **ئەوئى ھەنگ:** دئىيەكە لە دىكۆى ژاوەروى مەريوان. لە ۱۴۵.ك باشورى خۆرھەلاتى مەريوان داىە، كە لە بەر خۆشى و شويى تايبەت و گەورەيى بە ناوەندى دىكۆى ژاوەروى خۆراوا دانراوە، ئەوئى: يانى لەوئى، ھەنگ ھەيە، دەيى لە دەورانى كۆندا، لە بەر بژويى و گول زۆرى و ئاوخۆشى ھەنگى زۆربويى، يا ئەوئى: بە مانا: ئاوە: يانى ئاوى ئەم دئى وەك ھەنگوين شيرينە (خوآ زانائەرە) كويستانى يە، ساردەسپەرە، دانىشتوان، ۲۲۶۲، مالى ۴۶۸.

سوننی، کورد، ئاو، لە چۆمی ئەویەهنگ و کانیاو، بەرهم، دەغل، دانه‌ویلە، سپیایی - توتن، پەمو، شوغل، کشت و کال، ئاژەل‌داری. دەسکردی ژنان، جاجم‌پەژە، ژینگا، ماشین‌ژەو، ئەم دێ دوو مزگەوتی تێدا، مزگەوتییکیان بە مزگەوتی عەبدوللا بەناوبانگە. کە خەلکی دەلێن مەبەست، عەبدوللای کۆلی حەرزەتی عومەرە، ژەزای خویان لە سەری، بەم جۆرە خەلکی ئەم دێ لە زەمانی صحابان‌دا، ئێمانیان هیناوە و، بەرنامەی ئیسلامیان بە جوانی بە ژێوە بردووە، قوتابخانەی سەرەتایی و ژانومانی، مەدرەسەی ئاینی و حوجرە ی فەقی، پاسگای ئینتزامی، حەمام، ناوەندی بێهەشت و دەرمان، لوله‌کەشی ئاو، دارتاشی، فرۆشگای ھاویاری، نەوت فرۆشی و ٣ ناشی تێدا

٢- بزەن: دێیە کە لە دیکوی ژاوه‌روی مەریوان. لە ١١٠ ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ١٨ ک ئەویەهنگ دایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ١٩٨، مأل ٤٠، سوننی، کورد، ئاو، لە چۆمی بزەن و کانیاو، بەرهم، دەغل، دانه‌ویلە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەل‌داری، ژینگا، ماشین‌ژەو، مزگەوت.

٣- تازاواوی عیساوا: دێیە کە لە دیکوی ژاوه‌روی مەریوان. لە ١٠٦ ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ٢٥ ک ئەویەهنگ دایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ٣٠٤، مأل ٦١، سوننی، کورد، ئاو، لە کایناو، بەرهم، دەغل، دانه‌ویلە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەل‌داری، ژینگا، ماشین‌ژەو، مزگەوت، قوتابخانە.

٤- خۆشاو: دێیە کە لە دیکوی ژاوه‌روی مەریوان. لە ١١٠ ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ١٨ ک ئەویەهنگ و ٧ ک باشوری شەقامی مەریوان سنە دایە، کوستانی و ساردەسێر و لێژەوارە. دانیشتوان: ٢٨٦، مأل ٥٠، سوننی، کورد، ئاو لە چۆمی توواز و کانیاو، بەرهم، دەغل، دانه‌ویلە، سپیایی، چنارستان، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەل‌داری، ژینگا، ماشین‌ژەو، مزگەوت، قوتابخانە.

٥- خواشت: دێیە کە لە دیکوی ژاوه‌روی مەریوان. لە ١٣٢ ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ٣٠ ک ئەویەهنگ دایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ٢٨٥، مأل ٥١، سوننی، کورد، ئاو لە چۆم و کانیاو، بەرهم، دەغل، دانه‌ویلە سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەل‌داری، ژینگا، ماشین‌ژەو، مزگەوت، قوتابخانە.

٦- سپیران: دێیە کە لە دیکوی ژاوه‌روی مەریوان، لە ١٠٩ ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان سنە دایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ٤٩٩، مأل ٧٩، سوننی، کورد، ئاو،

له کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، تری، چنارستان، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ‌داری، زینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

٧- سەرھووێه: دێیە کە لە دیکۆی ژاوه‌روی مەریوان، لە ١٥٠ ک باشوری خۆرھەلاتی مەریوان و ٦ ک ئەویھەنگ دایە، کوێستانی و ساردەسێرە. دانیشتوان، ٧٨٥، مأل ١٦٥، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی میو، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ‌داری، باخەوانی، زینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

٨- سالیان: دێیە کە لە دیکۆی ژاوه‌روی مەریوان، لە ١٤٥ ک باشوری خۆرھەلاتی مەریوان و ٦ ک ئەویھەنگ دایە، کوێستانی و ساردەسێرە. دانیشتوان ٣٨١، مأل ٦٠، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ‌داری، زینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

٩- سپی بن: دێیە کە لە دیکۆی ژاوه‌روی مەریوان، لە ١٣١ ک باشوری خۆرھەلاتی مەریوان و ٢٧ ک ئەویھەنگ دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ٣٠٠، مأل ٣٩، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، سپیایی، میو، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ‌داری، زینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

١٠- عیساو: دێیە کە لە دیکۆی ژاوه‌روی مەریوان، لە ١٠٨ ک باشوری خۆرھەلاتی مەریوان و ٢٠ ک ئەویھەنگ دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ٩١٢، مأل ١٦٦، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ‌داری، دەسکردی ژنان بەرە، زینگا ماشین‌زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

١١- کەلاتی: دێیە کە لە دیکۆی ژاوه‌روی مەریوان، لە ١١١ ک باشوری خۆرھەلاتی مەریوان و ١٨ ک ئەویھەنگ دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ٦١٤، مأل ١٣٥، سوننی، کورد. ئاو؛ لە چۆمی کەلاتی و کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، تری، گوێژ، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ‌داری، زینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

١٢- لەنگەریزە: دێیە کە لە دیکۆی ژاوه‌روی مەریوان، لە ٥٠ ک باشوری خۆرھەلاتی مەریوان و ٢١ ک ئەویھەنگ و لە قەراخی چۆمی کۆماسی دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ٣١٨، مأل ٦١، سوننی کورد، ئاو، لە چۆمی کۆماسی و کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ‌داری، زینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، قوتابخانە، ئاش:

۱۳- نه جی: دئییه که له دیکۆی ژاوه‌رۆی مەریوان، له ۱۲۹. ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۲۰. ک ئەویه‌نگ دایه، کوستانی و سارده‌سێره، دانیشتوان، ۲۷۵، مأل ۵۲، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، میوه، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازهل‌داری، زینگ، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۱۴- وه‌یسەر: دئییه که له دیکۆی ژاوه‌رۆی مەریوان، له ۱۴۰. ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۰. ک ئەویه‌نگ دایه، کوستانی و سارده‌سێره، دانیشتوان ۳۸۹، مأل ۸۷، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، شوغل، کشت و کال، ئازهل‌داری، زینگ، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۱۵- هوویه: دئییه که له دیکۆی ژاوه‌رۆی مەریوان، له ۱۴۹. ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۵. ک ئەویه‌نگ دایه، کوستانی و سارده‌سێره، دانیشتوان ۱۱۵۵، مأل ۱۳۵، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، گشت جوهره‌میوی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازهل‌داری، که‌تیره، زینگ، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه، نه‌وت فروشی، شیرکەت تعاونی (هاویاری)، چای‌خانه، دوکانی ورده‌فروشی.

۱۶- وه‌تره‌زه‌مین (فه‌تره‌زه‌مین): دئییه که له دیکۆی ژاوه‌رۆی مەریوان، له ۱۱۵. ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۵. ک ئەویه‌نگ و له‌نیوان که‌لاته‌ و سوپیران دایه. کوستانی و سارده‌سێره، دانیشتوان: ۱۰۰، مأل ۱۷، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویل، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازهل‌داری، زینگ، ماشین‌زه‌و،

### دیکۆی سەرشووی مەریوان

دیکۆی سەرشووی مەریوان له ۳۱ دئی و موچه‌ی دیکۆی پیشوی چالی‌سور و ۵ دئی و موچه‌ی دیکۆی پیشوی گولچیده‌ر پیکه‌توه. ژووبه‌ره‌که‌ی ۵۵۰. ک، چوار‌گوشه‌یه‌ و هه‌شیمه‌تی ۷۱۶۲ که‌سه‌یانی له‌هه‌ر. ک چوار‌گوشه‌دا ۱۲/۴۷ که‌س نیشته‌جی‌یه، ئەم دیکۆیه که له‌باکوری خۆره‌لاتی شاری مەریوان دا‌هه‌لکه‌وتوه‌سنوری به‌م جوهره‌یه: ۱- له‌باکوره‌وه به‌ده‌ره‌ی شلیر (کوردستانی عراق) ۲- له‌باشوره‌وه به‌دیکۆکانی کۆماسی و سه‌رکه‌ل ۳- له‌خۆراواوه به‌دیکۆکانی کۆماسی و سه‌رکه‌ل ۴- له‌خۆره‌لاته‌وه به‌دیکۆی گولچیده‌ره‌وه نوساوه.



(سەرشو) لە دوو وشەیی: (سەر) و (شیو) تێکەڵە، کە بە شکلی یەک وشە دەر هاتوووە و بۆه بە ناو بۆ دوو مەلەبەندی کوێستانی هاوسنور، یەکیکیان بەشی ناوچەیی سەقزە، کە بەرزترین و پڕئاوترین و بە خێر و بێزترین کوێستانی کوردستان، لەم بەشەدا هەلکەوتووە، ئەوی تریشیان ئەم دیکۆیە، کە بەشی ناوچەیی مەریوانە (سەریان سەری) کە بەدەن پێوەی ژاوەستاو - یان - لای سەروی (شیو)، یانی دەرە و دۆل، بەلام لە راویژی موکریانی (شیو) یانی - جل شۆردن، ئەم مەلەبەندە کوێستانیکی بەرزو و لەوە زۆش و ئاودارە، کە چۆمەکانی خۆرخۆزە و صاحب لە باکوریوە و چۆمی قزل وەزان (تەلای درێژ)، لە لای خۆرەلاتیوە، چۆمی سیروانیشت لە لای باشوریوە سەرچاوە دەگرن، کە لە هەر لایە کەووە بێگری لە لای سەروی شیوە کانیوە هەلکەوتووە، یان چون ئەم مەلەبەندە ئاودارە و لەبەر ئاو زۆری بە (چلچەمە) ناوبانگی دەرکردووە، وەک ئەوە وایە کە هەمیشە سەری بە شوری، یا ئەم مەلەبەندە وەک سەر وایە بۆ ناوچەکانی تر، هەر وەک بەدەن بۆ سەر ناژی، مەلەبەندەکانی دەورو بەریشی بۆ ئەم مەلەبەندە ناژین، چون ئەگەر ئاوەکانی چلچەمەیان بۆ نەچن، نە زەویەکانیان تێر ئاو پاراو دەبن، نە خۆیشیان تێر ئاو دەخۆنەو، لە وانەیە بلێم هەم زەویەکانیان لە تونیەتیدا و شک دەبن، هەم خۆیشیان لە تونیەتیدا دەخنن، خۆزگە ئەوانەیی کە لەم خەلاتە خۆداییە کەلک وەر دەگرن، زێز و شکۆی ئەم شوینەیان لەبەر ببوایە، یانی لەو کانیوانەیی کە ئاویان لێ دەخواردنەو، بەردیان تێ نەخستایە و لێیان نەکردایە، دژی چنارە کە ٤٤٦ کەسی حەشیمەت هەیه و لە سەر شەقامی مەریوان - سەقزەدا هەلکەوتووە، دەسی بە دیکانی دەورو بەری دەگا، بە ناوەندی ئەم دیکۆ دانراوە. *ناوی دیکانی بە زێزی و لێوێ بە مەزەری* :

١- **ئاگجە:** دژی یە کە لە دیکۆی سەرشووی مەریوان لە ٧٧. ک باکوری خۆرەلاتی مەریوان و ٤٥. ک چنارە دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان: ٩٤، مأل: ١٢، سوتنی - کورد، ئاو، لە کانیوا، بەرەم: دەغل، دانەوێڵە و سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئاژەل داری، زینگاماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

٢- **باخان:** دژی یە کە لە دیکۆی سەرشووی مەریوان لە ٢١. ک باکوری خۆرەلاتی مەریوان و ٣٣. ک چنارە و لە قەراخی شەقامی ئیسفالتی مەریوان سەندەدایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان: ٣٢٨، مأل: ٦٧، سوتنی - کورد، ئاو، لە چۆمی باخان و کانیوا، بەرەم: دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، زینگاماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، تەلەیفون، پاسگا.

۳- باوەشیخ محمدرحیم: دئ کۆن بوە و ئیستا چۆلە.

۴- بەردە ژەشە: دئ یە کە لە دیکۆی سهرشیوی مەریوان لە ۲۰ ک باکوری خۆرهلای مەریوان و ۱۷ ک چنارەدایە کوێستانی و ساردەسیرە، دانیشتان: ۲۳۲، مأل ۳۴، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێلە، سپیایی، شوغل: کشت و کال، ئازەل داری، زینگ، ماشین زو، مزگەوت، قوتابخانە.

۵- بەلکەر: دئ یە کە لە دیکۆی سهرشیوی مەریوان لە ۲۰ ک باکوری خۆرهلای مەریوان و ۳ ک باکوری شەقامی ئیسفاتی مەریوان سنەو ۳۲ ک چنارەدایە، کوێستانی و ساردەسیرە، دانیشتان: ۲۲۷، مأل ۳۷، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێلە، سپیایی، توتن، شوغل: کشت و کال، ئازەل داری، زینگ، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۶- پاسگای کەلی گازان: لە ۱۰ ک مەریوان و ۲۶ ک چنارەدایە.

۷- تازەدئ: دئ کۆن بوە و ئیستا چۆلە.

۸- توراخ تەپە: دئ یە کە لە دیکۆی سهرشیوی مەریوان لە ۵۰ ک باکوری خۆرهلای مەریوان و ۱۸ ک چنارە و لە نیوان کانی تەمرخان، قەمچیان و ئیسولەدایە، کوێستانی و ساردەسیرە، دانیشتان: ۲۹۲، مأل ۴۳، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێلە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، مزگەوت، قوتابخانە، پاسگای مرزی، ئەم دئی لە داوینی کۆی ۲۶۱۸ گەزی شاخەژەش دایە، ئەشکەوت و شاخی «کۆنە شەمشەم» لە نیوان ئەم دئ و دئی ئیسولە دایە.

۹- تووہ سورە: دئ یە کە لە دیکۆی سهرشیوی مەریوان لە ۴۷ ک باکوری خۆرهلای مەریوان و ۱۵ ک چنارە و لە نیوان، قەمچیان، شاسوار و گەوێلەدایە، کوێستانی و ساردەسیرە، دانیشتان: ۱۴۹، مأل ۲۸، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێلە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۰- چالی سوور: دئ یە کە لە دیکۆی سهرشیوی مەریوان، لە ۴۳ ک باکوری خۆرهلای مەریوان و ۵ ک چنارە و لە نیوان دەرە پەمەدان، چنارە و کیلی کەراندایە، کوێستانی و ساردەسیرە، دانیشتان: ۴۰۲، مأل ۷۲، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاوان، بەرھەم، دەغل، دانەوێلە، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، سپیایی، توتن، ماوہی دیکۆی سهرشیو بە ناوی ئەم دئ وە بە چالی سوور، ناودەبرا، مزگەوت، قوتابخانە، زینگ، ماشین زەو.

۱۱- چنارە: دئ یە کە لە دیکۆی سهرشیو مەریوان، کە بە ناوہندی دیکۆی سهرشیو

دانراوه بە ۳۲. ک باکوری خۆرەڵاتی مەریوان و لە سەر شەقامی مەریوان بۆ قامچیان و سەقز دایە. کۆستانی و ساردەسیرە، دانیشتوان: ۴۴۶، مأل ۷۱، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ داری، زینگە، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، لولە کەشی، بەرق.

۱۲- **دەرە پەمە دان:** دئیە کە لە دیکۆی سەرشووی مەریوان. لە ۳۹. ک باکوری خۆرەڵاتی مەریوان و ۷. ک چنارە و لە نیوان گۆلە، دووھەسە و ماسیدردایە، کۆستانی و ساردەسیرە، دانیشتوان: ۶۰، مأل ۱۱، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، چۆم، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ داری، زینگە، ماشین زەو، مزگەوت.

۱۳- **دەرە سەپی (دەرە ئەسپی):** دئیە کە لە دیکۆی سەرشووی مەریوان. لە ۱۶. ک باکوری خۆرەڵاتی مەریوان، ۲. ک ئیسفالتی مەریوان سنە و ۱۵. ک چنارە و لە نیوان بلکەر و کولیت دایە، کۆستانی و ساردەسیرە (دئی کون بوە ئیستا چۆلە) ئەم شوینە لە دەورانی کۆندا چون لەور خۆش بوە (ئەسپی لی تالیم دراو) بەو ھۆیەو بە «دەرە ئەسپی» ناو دێر کراو.

۱۴- **دووھەسە:** دئیە کە لە دیکۆی سەرشووی مەریوان. لە ۲۹. ک باکوری خۆرەڵاتی مەریوان و ۳. ک چنارە دایە، کۆستانی و ساردەسیرە، دانیشتوان: ۴۲۸، مأل ۸۱، سوننی، کورد، ئاو، لە چۆم و کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ داری، زینگە، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، ھەمام.

۱۷- **دوو پلورە:** دئیە کە لە دیکۆی سەرشووی مەریوان، لە ۴۲. ک باکوری خۆرەڵاتی مەریوان و ۱۵. ک چنارە و لە نیوان، بەردەرەشە، قەمچیان، گەوێڵە و تۆھسوران دایە، کۆستانی و ساردەسیرە، دانیشتوان: ۱۸۴، مأل ۲۷، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو و چۆم، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، بەرھەمی لیژەواری، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ داری، زینگە، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، چۆمی، دەر تورکان، کە لە کۆستانی (ئەسپی شێر) وە سەرچاوە دەگری، بە ناو دئی (دوو پلورە) دا دیتە خواری، ئەم دئی ۳. ک لە سنور دورە.

۱۸- **زویران:** دئیە کە لە دیکۆی سەرشووی مەریوان، لە ۶۲. ک باکوری خۆرەڵاتی مەریوان و ۳۰. ک چنارە و لە نیوان، ناوگولان، گلە و کیلی کەرەن دایە، کۆستانی و ساردەسیرە، دانیشتوان: ۳۳۵، مأل ۶۳، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو و چۆم، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ داری، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۹- ساووسلماھە (سەعد و سەلمانە): دىيەكە لە دىڭىسى سەرشىيى مەريوان لە ۳۲.ك باكورى خۆرھەلاتى مەريوان و ۴۷.ك چنارە داھە، كوئىستانى و ساردەسىرە، دانىشتوان ۲۱۶، مالى ۳۵، سوننى، كورد، ئاۋ، لە كانىاۋ، بەرھەم، دەرھەل، دانەۋىلە، سىپايى، شوغل، كشت و كال، ئاژەلدارى، زىڭا، ماشىنرە، مزگەوت، قوتابخانە.

۲۰- شاسوار: دىيەكە لە دىڭىسى سەرشىيى مەريوان لە ۴۰.ك باكورى خۆرھەلاتى مەريوان و ۸.ك چنارە و لە نىۋان، تۈەسوران، گەۋىلە، كىلى كەران داھە، كوئىستانى و ساردەسىرە، دانىشتوان ۱۴۵، مالى ۲۱، سوننى، كورد، ئاۋ، لە كانىاۋ، بەرھەم، دەرھەل، دانەۋىلە، سىپايى، شوغل، كشت و كال، ئاژەلدارى، زىڭا، ماشىنرە، مزگەوت، قوتابخانە

۲۱- عىسولى (ئىسولە): دىيەكە لە دىڭىسى سەرشىيى مەريوان لە ۵۲.ك باكورى خۆرھەلاتى مەريوان و ۲۰.ك چنارە و لە نىۋان: كىلى كەران، تۈراختەپە و زەۋىران داھە، كوئىستانى و ساردەسىرە، دانىشتوان ۲۷۵، مالى ۵۵، سوننى، كورد، ئاۋ، لە كانىاۋ، بەرھەم، دەرھەل، دانەۋىلە، سىپايى، شوغل، كشت و كال، ئاژەلدارى، مزگەوت، قوتابخانە.

۲۲- قەمچيان: دىيەكە لە دىڭىسى سەرشىيى مەريوان لە ۵۲.ك باكورى خۆرھەلاتى مەريوان و ۲۰.ك چنارە و لە نىۋان گۆگجە، تۈراختەپە، تۈەسوران و بەردە رەشە داھە، كوئىستانى و ساردەسىرە، دانىشتوان ۱۴۰، مالى ۲۰، سوننى، كورد، ئاۋ، لە كانىاۋ و چۆم، بەرھەم، دەرھەل، دانەۋىلە، سىپايى، شوغل، كشت و كال، ئاژەلدارى، رىڭا، ماشىنرە، مزگەوت، قوتابخانە.

### ۲۳- قاۋە خانە قەمچيان:

۲۴- قامىشەلە: دىيەكە لە دىڭىسى سەرشىيى مەريوان لە ۳۹.ك باكورى خۆرھەلاتى مەريوان و ۷.ك چنارە و لە نىۋان دىڭىسى وشكەلان، چنارە، قەلاشىخان و ھەنجىران داھە، كوئىستانى و ساردەسىرە، دانىشتوان ۲۷۸، مالى ۴۴، كوئىستانى و ساردەسىرە، سوننى، كورد، ئاۋ، لە كانىاۋ، بەرھەم، دەرھەل، دانەۋىلە، سىپايى، تۈتن، شوغل، كشت و كال، ئاژەلدارى، زىڭا، ماشىنرە، مزگەوت، قوتابخانە، پاسگاي مەرزەباني، لەم دىدا شەشكەوتى بە ناۋى شەشكەوتى

۲۵- كانى تەمرخان: دىيەكە لە دىڭىسى سەرشىيى مەريوان لە ۶۰.ك باكورى خۆرھەلاتى مەريوان و ۲۸.ك چنارە و لە نىۋان گۆگجە، تۈراختەپە، قەمچيان داھە، كوئىستانى و ساردەسىرە، دانىشتوان ۱۳۵، مالى ۱۵، سوننى، كورد، ئاۋ، لە كانىاۋ و چۆم، بەرھەم، دەرھەل،

دانه‌ویلە، سپیایی، شوغل، کشت وکال، ئازەڵ داری، مزگەوت، رینگا.

**٢٦- کولیت:** دئیە که لە دیکوی سەرشووی مەریوان، لە ١٥. ک باکوری خۆرەه‌لاتی مەریوان و ١٥. ک چنارە و ٢. ک، شەقامی کۆنی مەریوان سنە و لە نیوان دیکانی، باغان، وەلینان، بلکەردایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان: ١٦، مأل: ١، سوننی، کورد، ئاوەلەکانیاو و چۆم.

**٢٧- کولیتی حوسەیناوا:** دئیە که لە دیکوی سەرشووی مەریوان لە ١٠. ک باکوری خۆرەه‌لاتی مەریوان و ١٠. ک چنارەدایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان: ١٤١، مأل: ٢٥، سوننی، کورد، ئاوەلەکانیاو، بەرەم، دەغل، دانه‌ویلە، میوه، شوغل، کشت وکال، ئازەڵ داری، رینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**٢٨- گەلە:** دئیە که لە دیکوی سەرشووی مەریوان، لە ٥٦. ک باکوری مەریوان و ٥٢. ک چنارە و ٢٠. ک شەقامی ئیسفالتی مەریوان سنە دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان: ٤٠٩، مأل: ٧٨، سوننی، کورد، ئاوەلەکانیاو، بەرەم، دەغل، دانه‌ویلە، سپیایی، شوغل، کشت وکال، ئازەڵ داری، رینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**٢٩- گوگجە:** دئیە که لە دیکوی سەرشووی مەریوان، لە ٧٢. ک باکوری خۆرەه‌لاتی مەریوان و ٤٠. ک چنارە و لە داوینی کپوی بەرزى ٢٥٦٢ گەرە (مام ئەلیاس) و لە نیوان: ئاگجە، کانی تەمرخان و قەمچیان دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان: ٣٢١، مأل: ٤٩، سوننی، کورد، ئاوەلەکانیاو، بەرەم، دەغل، دانه‌ویلە، سپیایی، بەرەمی ئازەڵ و مەزو مالیات، شوغل، کشت وکال، ئازەڵ داری، رینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**٣٠- گەوێلە:** دئیە که لە دیکوی سەرشووی مەریوان، لە ٤٥. ک باکوری خۆرەه‌لاتی مەریوان و ١٠. ک سنوری کوردستانی ئێران و عێراق دایە. کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان: ٣٧٤، مأل: ٦٤، سوننی، کورد، ئاوەلەکانیاو، بەرەم، دەغل، دانه‌ویلە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت وکال، ئازەڵ داری، رینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، قوتابخانە، پاسگای مەرزەبانی.

**٣١- گومارە لەنگ:** دئیە که لە دیکوی سەرشووی مەریوان، لە ٢٥. ک باکوری خۆرەه‌لاتی مەریوان و ٧. ک شەقامی ئیسفالتی مەریوان سنە دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان: ٣٩٨، مأل: ٦٤، سوننی، کورد، ئاوەلەکانیاو، بەرەم، دەغل، دانه‌ویلە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت وکال، ئازەڵ داری، رینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**٣٢- کێلی کەران:** دئیە که لە دیکوی سەرشووی مەریوان، لە ٧٥. ک باکوری خۆرەه‌لاتی مەریوان و ٢٥. ک چنارە و لە نیوان چالی سورو ئیسولە و شاسوار دایە، کوێستانی

و ساردەسێرە، دانیشتوان: ٣٥٢، مأل ٦٤، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو و چۆم، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگە، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

٣٣- ماسیدەرە ی خوارێ: دێیە کە لە دیکۆی سەرشیوی مەریوان. لە ٢٦. ک باکوری خۆرھەلاتی مەریوان و لە ٦. ک چنارە و لە نیوان گومارە لەنگ، دەرەپە مەدان و وێڵە دایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان: ٣٤٨، مأل ٤٦، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگە، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

٣٤- وێڵە: دێیە کە لە دیکۆی سەرشیوی مەریوان. لە ٢٧. ک باکوری خۆرھەلاتی مەریوان و ٥. ک چنارە و ٨. ک شەقامی ئیسفالتی مەریوان سنە دایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان: ٢٩٨، مأل ٤٠، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگە، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

٣٥- وشکەلان: دێیە کە لە دیکۆی سەرشیوی مەریوان، لە ٤١. ک خۆرھەلاتی مەریوان و ٩. ک چنارە و لە نیوان دیکانی، کولیت، گەوێڵە و قامیشە لە دایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ١٣٨، مأل ٢١، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو و چۆم، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگە، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

٣٦- وەلینان: دێیە کە لە دیکۆی سەرشیوی مەریوان، لە ٢٢. ک مەریوان و ٢٤. ک چنارە دایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ٧، مأل ١، سوننی، کورد.

### دیکۆی سەرکەل بەشی ناوچە ی مەریوان

دیکۆی سەرکەل لە ٣٦ دێ پێکھاتووە و ژووبەرە کە ی (٣١١. ک) ی چوارگۆشە یە و شیمە تی ١٧٩٧٠ کەسە، یانی لە ھەر. ک. یکی چوارگۆشە ٥٧/٧٨ کەس نیشتەجێ یە، ئەم دیکۆ لە خۆرھەلاتی باشوری شاری مەریواندایە و سنوریشی بەم جۆرە یە: ١- لە باکوورە و بە دیکۆی سەرشیوی مەریوان ٢- لە باشورە و بە دیکۆی سەولاً ٣- لە خۆرھەلاتە و بە دیکۆکانی گولچیدەر و کۆماسی ٤- لە خۆراواوە بە دیکۆکانی خامیراوا و (زریوار) وە نوساوە. چۆم و ئاوەکانی ئەم دیکۆیە بەرو باشوری خۆراوا دادەپەژن و چۆمەکانی (گاژان) و (مەریوان).

لە گەڵ خۆیان، دەبەن و بەرەو باشور بادەخۆن و دەژژینە ئاو چۆمی (سیروانە) وە.

بەشی زۆرتەری کەژ و کینوی ئەم دیکۆیە جلی سەوزی داری پز بەر و بەرھەمی لیژەواری وە ک، دارەبەن (قەزوان)، توو، ھەرمی، گوێز و گوێژ و شتی تریشی پۆشیو، شوغلی خەلکی ئەم دیکۆیە وە ک گشت کوردستان کشت و کال و ئاژەڵ داری و باخدارێ و باخەوانی یە، ئەویش بە شیوەی سوننەتی «باوی کۆن» تەژە کاری و توتنیش بە عەمەل دین، بەرھەمی خەلکی گەنم و دەغل و دانەوێڵە و گشت جوژە میووە کی لیژەواریە. زمانی خەلکی کوردی سۆرانی (زاویژی مەریوانی) و (ھەورامانی) یە، دینیان ئیسلامە، مەزھەبیان سونییە، پەیرەوی رییازی پیشەوای گەورە ی ئایینی (ئیمام محمدی شافعی) د.

دیی کانی دینار چون لە سەر شەقامی سنە بو مەریوان دایە و دەس زەسی بە گشت دیکانی دەور و بەر ھەییە، بە ناوەندی ئەم دیکۆ دانراو، سنوری دیی کانی دینار بەم جوژەییە: ١- لە باکوڕەو بە دیی بالک و کێو کانی باشوری خۆرھەلاتی شاری مەریوان، کە بە سنوری نیوان کانی دینار و دیکانی لەنجاو و تازاوا دەژمیڤر دین ٢- لە باشورەو بە دیکانی نژمار و دەرزبان ٣- لە خۆراواو بە دیکانی زیخەلان و جوجە سازی باھيجرەت ٤- لە خۆرھەلاتەو بە دیکانی سەرکەل و شارانی و بالک و سەرکەلەو نو ساو.

ئەم دیکۆ خواھنی ئەم شانەیی خواو ھەییە ١- قوتابخانەیی سەرەتایی لە ٢٩ دیدا ٢- فیرگەیی رانومایی لە ٤ دیدا ٣- مەدرسە (جوژەیی فەقی) لە ٢ دیدا ٤- کەلاسی نھوژەت (خویندن، فیرکردن) ٥- مزگەوت لە گشت دیکاندا ٦- ھەمام لە یە کدیدا ٧- ناوھندی خاوینی و ھەرمانی لە ٣ دیدا ٨- سندوقی پۆستی لە ١٠ دیدا ٩- تەلەفون لە یە کدیدا ١٠- ئاوی لولە کەشی لە ١٣ دیدا ١١- بەرق لە ١٥ دیدا ١٢- فرۆشگای ھاویاری لە یە کدیدا ١٣- نەوت فرۆشی لە ٣ دیدا

١٤- بەقالی، قەساوی، نانەوایی و قاوھخانە و خەياتی و تەعمیرگای ماشین و ئاسنگەری لە بری دیکانیدا ھەییە ١٥- ناشی ئارد لە ١٦ دیدا

شەقام، شەقام ئیسفالتی سنە کە بە سەولواوا دەچێ بو مەریوان، بە ناوھ زاستی ئەم دیکودا دادەبوری و رینگای بژی لە دیکانی دینەو سەر ئەم شەقامە. لە قاوھخانەیی سێری یانەیی (بی یە کەژە) وە تاکانی دینار (١٠.ک)، و تا شاری مەریوانیش (١٥.ک)، دیکانی باشوری خۆرھەلاتی ئەم دیکۆیە، کە لەم رینگاو دەتوانن ھاووچو بکەن بریەتین لە مانە: ١- چوژ ٢- نەنە ٣- شێخە کوێزە ٤- ھەری ٥- میرک ٦- شارانی ٧- خیراوا ٨- نشکاش ٩- خوشکین ١٠-

نۆمار ١١- سەرئۆمار ١٢- دەرزیان

بەلام دیکانی باکور و باکوری خۆراوا لە رینگای سنه بۆ مەریوان کە لە کەلی گارانەوه بەرەو مەریوان دەژوا، دەتوانن هاتووچو بکەن، لە ٢٤ دینی ئەم شویته ٢ دئی رینگای ئیسفالت، ١٠ دئی رینگای خیزرێژ ١٧ دی رینگای خاکی، بەلام ٤ دئی رینگای ماشین زەوی نی یە، دورترین دئی بە کانی دینار، دئی گوڵە وینجە یە کە ٢٥. ک نیوانیانە، نزیکترین دیش دەرزیانە کە ١. ک نیوانیانە، دیکانی ئەم دیکۆیە بە ریزی ئەلفوئی بەم جوړە ی خوارەو یە:

١- ئاوارە کانی مەریوان (جوجە سازی): دئی یە کە لە دیکۆی مەریوان لە ٦. ک مەریوان و ٤. ک کانی دینار دایە. کوستانی و ساردەستیر و لیژەوارە، دانیشتوان، ٦٢٠، مأل ٩٩، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو. ئیستا لە گەل کانی دینار تیکلاو بوەتەو.

٢- بالک: گەورە دینی دیکۆی سەرکەلی مەریوان لە ١٠. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ٢. ک کانی دینار و لە نیوان دیکانی سەرکەل، کانی دینار، بەرقەلاو لە نجاوادایە، کوستانی و ساردەستیر، دانیشتوان، ٨٥٠، مأل ١٦٩، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو و چۆمی دەرزیان، بەرهم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، بەرهمی دارستانی وینە ی گەزو، مازوو، میو، شوغل، کشت و کال ئازەل داری، رینگا لە ٥. ک شەقامی مەریوان، زەزاو دایە، مزگەوت و جوړە ی فەقیی بە ناوبانگە، قوتابخانە، لولە کەشی، بەرق.

ماموستای گەورە و زانای بە ناوبانگی کوردستان، ماموستا مەلامحمد باقری مودریس ماوێ پەنجا سأل لەم دیدا دەرسی فەقیی وتوەتەو، خەلکی بۆ ریی بەرزی ژیان و خواناسین بانگ کردو، خەریکی نو سین و تەدریس و بارهینان و فیرکردن و پەرەدان بە زانستی ئایینی ژیبوارانی ژینگای دین و ئازادی بوو، هەر سأل دەیان فەقیی و زانای بە گوژ و لە خۆ بوردوو، بە پای پینادە لە ناوچە بەر بلاو کانی کوردستانی ئیران و عیراق و سوریه و تورکیەو، بەرەو بالک ژئی دە کەوتن، بۆ وە دەس هینانی گەوهری خوشبەختی، فیربوون و تیگە یشتن و خواناسین، وە ک پە پوله لە دەوری چرای پرشنگذاری کۆدە بوونەو، لە دەریای زانستی بئی پە ی ئەو زانا هەلکەوتوو، کۆگا کۆگا، گەوهری بە نرخ زانستیان هەل دە گرتەو، پاشان بە کۆلەباری عیلم و هونەر و زانست و پاریزکاری، بەرەو یانە ی ژاگە یاندنی بەرنامە ی ئایینی، خزمەت بە گەل و نیشتمان و دینیان دەرویشتنەو.

٣- بەرقەلا: دئی یە کە لە دیکۆی سەرکەلی بەشی مەریوان، لە ٥. ک باشوری مەریوان و ٣. ک کانی دینار و ١. ک شەقامی قیرەتاوی سنه - مەریوان دایە، داوینە و ساردەستیر، لیژەوارە،



دانیشتوان: ۷۳۲، مآل ۱۳۳، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیوا، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری، زیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، لولە کەشی، بەرق.

۴- بیلە: دئیە کە لە دیکۆی سەرکەل بەشی مەریوان لە ۲. ک خۆرھەلاتی مەریوان و ۶. کانی دینار دایە، کوستانی و ساردەسیرە، دانیشتوان: ۸۴۰، مآل ۱۳۶، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیوا و چۆم، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری، زیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، لولە کەشی، بەرق.

۵- بیلە: دئیە کە لە دیکۆی سەرکەل بەشی مەریوان لە ۲. ک باکوری خۆرھەلاتی مەریوان و ۵. ک باکوری شەقامی ئیسفالتی مەریوان سنە و ۶. کانی دینار دایە، کوستانی و ساردەسیرە، دانیشتوان ۵۲۵، مآل ۱۰۰، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیوا، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری، زیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۶- تازاوا: دئیە کە لە دیکۆی سەرکەل بەشی مەریوان لە ۶. ک باکوری خۆرھەلاتی مەریوان و ۱۳. کانی دینار دایە، کوستانی و ساردەسیرە، دانیشتوان ۱۶۸، مآل ۳۰، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیوا، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری، مزگەوت، قوتابخانە.

۷- تەرخاناوا: دئیە کە لە دیکۆی سەرکەل بەشی مەریوان، لە ۱. ک خۆرھەلاتی مەریوان و ۱۰. کانی دینار و لە نیوان دیکانی بیلە و شاری مەریوان دایە، کوستانی و ساردەسیرە، دانیشتوان ۵۴۷، مآل ۱۰۲، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیوا، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری، زیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، لولە کەشی، بەرق.

۸- چاوک: دئیە کە لە دیکۆی سەرکەل بەشی مەریوان، لە ۱۲. ک باکوری مەریوان و ۱۹. کانی دینار و لە نیوان دیکانی سەلەسی گەورە، کۆلان و داسیران دایە، کوستانی و ساردەسیرە، دانیشتوان ۳۹۸، مآل ۶۰، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیوا، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵداری، زیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، لولە کەشی، بەرق.

۹- چۆز: دئیە کە لە دیکۆی سەرکەل بەشی مەریوان، لە ۱۵. ک باشوری خۆرھەلاتی مەریوان و ۹. کانی دینار و لە نیوان دیکانی نەنە، شێخە کوێرە و میرەک دایە، کوستانی و

سارده سیره، دانیشتوان: ١٠١٣، مآل: ١٨٦، سوننی، کورد، ئاو، له کانیوا و چۆم، بەرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا، ماشین زهه، مزگهوت و حوجره ی فەقیی ههیه، ئەم دئی کانگای زانایان بووه، زانای به ناوبانگی کورد خوالی خوشبوو «مه لا ابوبکری مصنف» ههروا خوالی خوشبوو «سهید حەسنی چۆز» که یه کی بووه له گهوره فهقیکانی زانای پایه بەرز مه لا عەلی قزلبجی، ته مەنی خوی له ریی پەروەردە کردن و بارهینان و فیر کردن و تی گە یاندنی سەدان زانای به ناوبانگ بردوه ته سەر، خەلکی ئەم دئی بوه (خوا له گشتیان رازی یی)، که له باسی زانایانی زانکۆی ترجاندا باسمان لی کردووه، کاتی ئەم دئی دورستکراوه کانیه کی تیدا بووه که ئاوه که ی چۆر چۆر هاتووه، ئیتر ناویان ناوه چۆر چۆر که بەرە بەرە بوه ته چۆز، «خوا زاناتره».

١٠- **حه سه ن ئاوله:** دئی یه که له دیکۆی سەرکەل بهشی مەریوان. له ٧. ک باکوری خۆر هه لاتی مەریوان و ١٤. ک کانی دینار، له نیوان دیکانی ههروا عه سراو، زه شه دی و تازاوا دایه، داوینه یه، سارده سیره، دانیشتوان: ٢٧٢، مآل: ٤٩، سوننی، کورد، ئاو، له کانیوا، بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا، ماشین زهه، مزگهوت، قوتابخانه.

١١- **خیراوا:** دئی یه که له دیکۆی سەرکەلی مەریوان. له ١٦. ک باشوری خۆر هه لاتی مەریوان و ١٠. ک کانی دینار، و ٧. ک باشوری ئیسفالتی مەریوان سنه دایه، کویستانی و سارده سیر و لیژه واره، دانیشتوان: ٣١٥، مآل: ٦٣، سوننی، کورد، ئاو، له کانیوا و چۆم، بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا، ماشین زهه، مزگهوت، قوتابخانه.

١٢- **دهری:** دئی یه که له دیکۆی سەرکەلی بهشی مەریوان. له ١٣. ک باشوری خۆر هه لاتی مەریوان و ٧. ک کانی دینار و ٧. ک باشوری ئیسفالتی مەریوان سنه دایه، کویستانی و سارده سیر و لیژه واره، دانیشتوان: ٥٨٢، مآل: ١١٥، سوننی، کورد، ئاو، له کانیوا و چۆم، بهرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، زینگا، ماشین زهه، مزگهوت، قوتابخانه، لوله کهشی، ئەم دئی یه له نیوان دیکانی نشکاش و شیخه کویره و خیراوا دایه.

١٣- **دهرزیان:** دئی یه که له دیکۆی سەرکەل، بهشی مەریوان. له ٧. ک باشوری مەریوان و ١. ک کانی دینار و له نیوان دیکانی کانی دینار، نژمار و بالک دایه، قوپی و سارده سیر و

لێزەوارە، دانیشتوان: ٤٥٧، مآل: ١٠٠، سوننی، کورد، ئاو، لە چۆمی دەرزیان و کانیاو، بەرھەم؛ دەغل، دانەویڵە، سپیایی، توتن، بەرھەمی دارستانی، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، زینگ، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**١٤- زەشەدی:** دئیە کە لە دیکۆی سەرکەل، بەشی ناوچەی مەریوان. لە ١١. ک باکوری خۆرەلاتی مەریوان و ٤. ک شەقامی مەریوان سنە و ١٨. ک کانی دینار دایە، کوستانی و ساردەسیرە، دانیشتوان: ٥١٢، مآل: ٩٣، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەویڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، زینگ، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**١٥- رێخەلان:** دئیە کە لە دیکۆی سەرکەل، بەشی ناوچەی مەریوان. لە ٦. ک باشوری مەریوان و ٤. ک سەرکەل و لە نیوان دیکانی ولەژێر، ھەردو کال و کانی دینار دایە، قۆپی و ساردەسیرە، دانیشتوان: ٥١٢، مآل: ٩٣، سوننی، کورد، ئاو؛ لە چۆم و کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەویڵە، سپیایی، توتن، برنجی گەردە، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، مزگەوت، قوتابخانە.

**١٦- سەرەکەل:** دئیە کە لە دیکۆی سەرکەل کە ئەم دیھستانە بە ناوی ئەم دیوھ ناوێراوە، لە ١٦. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ١٠. ک کانی دینار دایە، قۆپی و ساردەسیر و لێزەوارە، دانیشتوان: ١٦٢، مآل: ٢٨، سوننی - کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەویڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، مزگەوت.

**١٧- سەرئێمار:** دئیە کە لە دیکۆی سەرکەل بەشی مەریوان. لە ٩. ک کانی دینار و لە نیوان دیکانی درگاشیخان، زەلکە و ئێماردایە، کوستانی و ساردەسیرە، دانیشتوان: ٥٠٨، مآل: ٨٨، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم؛ دەغل، دانەویڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، زینگ، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**١٨- سەلەسی خوارێ:** دئیە کە لە دیکۆی سەرکەل، بەشی مەریوان. لە ٩. ک باکوری خۆرەلاتی مەریوان و ٣. ک شەقامی ئیسفالتی مەریوان - سنە و ١٦. ک کانی دینار و لە نیوان دیکانی چاوک، سەلەسی گەورە، زەشەدی و حسن ئاوە دایە، کوستانی و ساردەسیر و لێزەوارە، دانیشتوان: ١١٦، مآل: ٢٠، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەویڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، زینگ، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**١٩- سەلەسی سەرێ:** دئیە کە لە دیکۆی سەرکەل، بەشی مەریوان. لە ١٠. ک باکوری خۆرەلاتی مەریوان و ٥. ک باکوری شەقامی مەریوان سنە دایە، کوستانی و ساردەسیر و لێزەوارە، دانیشتوان: ٣٥٩، مآل: ٥٧، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم، دەغل،

دانه وێله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل داری، ژینگا، ماشین‌زهو، مزگەوت.

۲۰- شارانی: دئی‌یه که له دیکۆی سهرکەل، بەشی مەریوان. له ۱۰. ک باکوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۴. ک کانی دینار و له نیوان دیکانی، سهرکەل و میره‌ک دایه، کۆستانی و سارده‌سیر و لیژه‌واره، دانیشتوان: ۳۴۹، مال ۷۱، سوننی، کورد، ئاو، له کانی‌او، بەرهم، ده‌غل، دانه‌وێله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل داری، ژینگا، ماشین‌زهو، مزگەوت، قوتابخانه.

۲۱- شێخه‌ کوێره: دئی‌یه که له دیکۆی سهرکەل، بەشی سهرکەل مەریوان، له ۱۷. ک خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۱. ک، کانی دینار و له نیوان دیکانی چۆر، ده‌ری، خێره‌ک و خێراوا دایه، کۆستانی و سارده‌سیر و دانیشتوان: ۳۸۶، مال ۶۸، سوننی، کورد، ئاو، له کانی‌او و چۆم، بەرهم، ده‌غل، دانه‌وێله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل داری، ژینگا، ماشین‌زهو، مزگەوت، قوتابخانه.

۲۲- ئەسراوای کۆنه: دئی‌ کۆن بوه به‌لام ئیستا چۆله و له لاهه‌ ده‌کیلدری

۲۳- ئەسراوای تازه: دئی‌یه که له دیکۆی سهرکەل، بەشی مەریوان. له ۱۰. ک باکوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۳. ک باکوری ئیسفالتی مەریوان سنه و ۱۷. ک کانی دینار و له نیوان دیکانی زه‌شه‌دئی و حه‌سەن ئاوله‌ دایه، کۆستانی و سارده‌سیر و لیژه‌واره، دانیشتوان ۴۹۸، مال ۵۲، سوننی، کورد، ئاو، له کانی‌او، بەرهم، ده‌غل، دانه‌وێله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل داری، رینگا، ماشین‌زهو، مزگەوت، قوتابخانه.

۲۴- قاوه‌خانه‌ی بیه‌کوژه: یا (سێ ریی بیه‌کوژه) که ئیستا که ده‌ولەت ناوی ناوه سێ ریی حیزب‌للا، له سهرشه‌قامی مەریوان - سنه و ۱۵. ک مەریوان و ۱۰. ک کانی دینار دایه

۲۵- قاوه‌خانه‌ی بالک: له ۸. ک مەریوان و ۱. ک کانی دینار و له سهرشه‌قامی مەریوان سنه‌دایه.

۲۶- کانی دینار: گه‌وره‌ دئی دیکۆی سهرکەل، که له به‌رقه‌ره‌بالی و هه‌لکه‌وتوویی کراوه به‌ ناوه‌ندی ئەم دیکۆیه، له ۷. ک باکوری خۆره‌لاتی مەریوان و له سهرشه‌قامی ئیسفالتی مەریوان سنه‌دایه و سنوری به‌م جوړه‌یه:

۱- له باکوړه‌وه له گه‌ل دئی بالک و کیوه‌کانی باشوری خۆره‌لاتی مەریوان، که سنوری نیوان ئەم دئی و دیکانی له‌نجاوا و تازاوايه.

۲- له باشوره‌وه له گه‌ل دیکانی نژمار و ده‌رزیان.

۳- له خوراواوه له گه‌ل دیکانی ریخه‌لان و جوجه‌سازی (دئی باهیجهره‌ت) که دواي شه‌ری

ئێران و عێراق بەدی هاتوو، زۆربەیی دانیشتوان ئەم دمی خوشک و برا کوردە کوچەرە کانی کوردستانی عێراقین، کە لەوی بە خوشی گرساوە تەو و بە بۆنەیی براو خوشکە، ھاوژمانە کانی ئەم دیویان حەساوە تەو. ٤- لە خۆرەڵاتەو لە گەڵ دیکانی بالک و سەرکەل دا ھاوسنۆرە، کوستانی و ساردەسیڕ و لێرەوارە. دانیشتوان ٢٢٧٥، مأل ٤٠٢، سوننی، کورد. ئاو؛ لە کانیاو. بەرھەم؛ دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت، و کال، ئاژەل داری. مزگەوت، مەدرەسەیی سەرەتایی، راھنومایی، کە لاسی نۆھزەت. بەرق. تەلەیفون. لولە کەشی. فرۆشگای ھاویاری. نەوت فرۆشی، دەوڵەتی، بەقالی، قەساوی، ناوایی، تەعمیرگای ماشین، ئاسنگەری، وینەگەری، نان خۆری، درومان، ئارایشگا، ئاش ھەیە.

**٢٧- کانی کوزەلە:** دئیە کە لە دیکۆی سەرکەل، بەشی ناوچەیی مەریوان، لە ١٣. ک خۆرەڵاتی مەریوان و ٢٠. ک کانی دینار و لە نیوان دیکانی، گۆلەوینجە و گۆیزە کویرە و ١. ک باشوری ئیسفالتی مەریوان سنە دایە، کوستانی و ساردەسیڕ و لێرەوارە، دانیشتوان ٢٣٧، مأل ٤٠، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو و چۆمی گاران، بەرھەم؛ دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، مزگەوت، قوتابخانە، چون ئەم دیکۆ، لە سەر کانی و ئاوی دورسکراو کە پری بوو لە (کوزەلە) ناویان ناو کانی کوزەلە.

**٢٨- گۆلەوینجە:** دئیە کە لە دیکۆی سەرکەل، بەشی مەریوان، لە ١٦. ک خۆرەڵاتی مەریوان و ٣. ک باشوری شەقامی ئیسفالتی مەریوان سنە و ٢٣. ک کانی دینار و لە نیوان دیکانی کانی کوزەلە، وەلینان و نشکاش دایە، کوستانی و ساردەسیڕ و لێرەوارە، دانیشتوان ٣٦٠، مأل ٦٤، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم؛ دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، ژینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**٢٩- گۆیزە کویرە:** دئیە کە لە دیکۆی سەرکەل بەشی مەریوان، لە ١١. ک باشوری خۆرەڵاتی مەریوان - سنە و ١٨. ک کانی دینار و لە نیوان دیکانی لەنجاو و وەسنە دایە، کوستانی و ساردەسیڕ، دانیشتوان ٧٨٥، مأل ١٤٠، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم؛ دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، ژینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**٣٠- لەنجاو:** دئیە کە لە دیکۆی سەرکەل، بەشی ناوچەیی مەریوان، لە ٩. ک خۆرەڵاتی مەریوان و ١٦. ک کانی دینار دایە، کوستانی و ساردەسیڕ، لە نیوان دیکانی گۆیزە کویرە، تازاوا و بیلە دایە، دانیشتوان ٨٢٠، مأل ١٤٧، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم،

دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئازەڵداری، باخەوانی، زێگا، ماشینزەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**٣١- میرەک:** دئیە کە لە دیکوی سهرکەل بەشی مەریوان. لە ١١. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ٥. ک کانێ دینار و لە نیوان دیکانی نەنە، چۆز، شارانی و وشکین دایە، کوێستانی و ساردەستێر، دانیشتوان: ٣٨٣، مأل ٦٦، سوننی، کورد، ئاو، لە چۆم و کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەڵداری، زێگا، ماشینزەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**٣٢- نژمار:** دئیە کە لە دیکوی سهرکەل، بەشی مەریوان. لە ٨. ک باشوری مەریوان و ٢. ک کانێ دینار و لە نیوان دیکانی دەرزیان، شارانی و سەرئژمار دایە، کوێستانی و ساردەستێر و لێرەوارە، دانیشتوان: ١٠٤٠، مال ٢٠٣، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل و دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەڵداری، زێگا، ماشینزەو، مزگەوت، قوتابخانە، لولە کشی، بەرق.

**٣٣- نشکاش:** دئیە کە لە دیکوی سهرکەل بەشی مەریوان. لە ١٣. ک خۆرەلاتی مەریوان و ٧. ک باشوری شەقامی مەریوان سنە و لە نیوان دیکانی دەری، وەلینان و گولەوینجە دایە، کوێستانی و ساردەستێر و لێرەوارە، دانیشتوان: ٢٤٧، مأل ٥٢، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل و دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەڵداری، زێگا، ماشینزەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**٣٤- نەنە:** دئیە کە لە دیکوی سهرکەل بەشی مەریوان. لە ١١. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ١٤. ک کانێ دینار و لە نیوان دیکانی درگاشیخان، چۆز، میرەک، ئەلمانە و هەلوژان دایە، کوێستانی و ساردەستێر و لێرەوارە، دانیشتوان: ٧٣٨، مأل ١٣٠، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەڵداری، زێگا، ماشینزەو، مزگەوت، قوتابخانە، بەرق، لولە کشی.

**٣٥- وەسنە:** دئیە کە لە دیکوی سهرکەل بەشی مەریوان، لە ١٣. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ٢. ک باشوری شەقامی ئیسفالتی مەریوان و سنە و لە نیوان دیکانی نشکاش، گویزە کوێرە، خیراوا و سهرکەل دایە، کوێستانی و ساردەستێر و لێرەوارە، ئاو، لە کانیاو، دانیشتوان ١٧١، مأل ٣١، سوننی، کورد، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەڵداری، زێگا، ماشینزەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۳۶- وشکین: دئیە که له دیکوی سەرکەل بەشی مەریوان ۱۸. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ۱۲. ک کانی دینار و له نیوان دیکانی زە کریان، میرەک، وەرەنانی دایە، کوێستانی و ساردەسێر و لیژەوارە، دانیشتوان ۲۰۵، مأل ۳۸، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیواو، بەرەم؛ دەغل، دانەویڵە، سپیایی، توتن، شوغل؛ کشت و کال، ئاژەل داری، زیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

## دیکوی سهولاوا، بەشی ناوچەى مەریوان

دیکوی سهولاوا که له باشوری شارى مەریوان دا هەلکەوتووە و له ۲۱ دى پیکهاتووە، زوبەرەکەى ۲۸۵. ک چوارگۆشەى و حەشیمەتى ۱۵۶۵۸، کەسە، یانى له هەر. ک. یکى چوارگۆشە دا ۹۷/۵۴ کەس نیشتەجێیە، سنورى ئەم دیکۆ بەم جۆریە:

۱- له باکورەو بە دیکۆکانى سەرکەل و زریوار

۲- له باشورەو بە دیکۆکانى زەزاو و هەورامانى تەخت

۳- له خۆرەلاتەو بە دیکۆى کۆماسى

۴- له خۆراواو زۆرتى بە کوردستانى عێراق و بژیکى بە ناوچە پاوەو نو ساو.

چون ئەم ناوچە زۆرتى کێو و کەژى بەرز و بە دیمەنى لیژەوار و سەر سەوز دای پۆشیو، شوغلى خەلکى ئاژەل داری و باخەوانیە، هەواى ئەم دیکۆ، وەک زۆرتى دیکۆکانى مەریوان ئارانه.

بە هوێ رەخنە و دزەى هەواى گەرم و نماوى مەدیترا، ئەم بەشە بارانى زۆرى لێ دەبارى، بەم شیوێ هەواى ئاران و دلفینى هەیه. دئی (قەلاجى) بە ناوەندى ئەم دیکۆ دانراو و سنورى بەم جۆرەیه:

۱- له باکورەو بە دیکانى قەلاگا و کۆلان و هەلوژان

۲- له باشورەو بە دیکانى، بندۆل و تفلێ

۳- له خۆراواو بە دئی باراماوا

۴- له خۆرەلاتەو بە دیکانى تازاواى تفلێ، تخان و قەلاگاوه نو ساو

ئەم دى له سەر شەقامى قیرەتاوى مەریوان سنە دایە، دورترین دى بە قەلاجى دئی دەرهکى یە که ۴۰. ک دورە، بەلام نزیکترین دئی، قەلاگایە، که کیلومیتى دورە، هوێ ناوانى

(سهولاوا) هۆیه کی میژویی یه که بیر و برّوا له م باره وه به م جوړه یه:

۱- بروایه ک ده لّی هەر وه ک له دیکوی زیرواردا له باسی نو قم بونی شاری (سه دوم)، له زمانی نه فسانه یی خه لکدا، شای ئەم شاره ناوی (فیلقوس) بو، ئەویش (کچی) یا (خوشکیکی) به ناوی (سهوّل) بو که حکومه تی ئەم ناوچه ی به ده ست بو و ئەم دئی به ناوه ندی و پایته ختی حکومه تی خو ی داناوه، به م هۆیه ئەم دئی ناوی به (سهوّل) ئاوا ده رچوه.

۲- برّی تر پیا وایه چون ئەم ناوچه داری (گزی چاری) زۆربوه، ئەم داره ییش له داری (سهرو) ده چّی ئەم دئی یان به (سهولاوا) ناوناوه، به لام (سهوّل) و (سهرو) زۆر لیک دورن.

۳- برّی و تو یانه چون ئاوی ئەم دئی (سویر) بو به راویژی مەریوان (سوّل) بو ناویان ناوه (سوّلوا) به لام به ره به ره (سوّل) بو ته (سهوّل) اوا.

۴- سهور به مانای (سهبر) پشمین هه روا به مانای (سهبر) له سه ره خو و ئارام و هیمنه هاتوه، که وابو (سهوراوا) یان ناوناوه که به ره به ره بو ته (سهولاوا).

۵- سهوّل: ناوی گولیکی ئالی بالابه رزی به ته رز و جوانه، کاتی مه به ست پیداهه لوتن و تارینی لاویکی پیکه و تویی جوان بی، دهوتری ده لّی سهوّل، ده کری کومه له پیاویکی لاوی پیکه و تو ئەم دئی یان ئاوه دان کردیته وه، به م شیوه ناوی سهولاوای به سهرا برّایی، ناوی دیکانی به ریزی نه لفو بی به م جوړه یه.

۱- ئەحمه داوای خوارّی: دئی یه که له دیکوی سهولاوای به شی مەریوان، له ۲۹. ک باشوری خۆره لاتی مەریوان و ۸. ک قه لاجی و له نیوان: گورگی، تفلّی، ته خان و سپیدار دایه، کوێستانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۱۰۷۸، مأل ۹۹، سوننی، کورد، ئاو، له کانیوا، به ره هم، ده غل، دانه ویله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه لّ داری، زیگا، ماشین زه و، مزگه وت، قوتا بخانه.

۲- ئەلمانه: دئی یه که له دیکوی سهولاوای به شی مەریوان له ۲۶. ک باشوری خۆره لاتی مەریوان و ۱۳. ک قه لاجی و له نیوان دیکانی ئەنجومه، هه لوژان و نه نه دایه، کوێستانی و سارده سیّره، دانیشتوان ۸۹۴، مأل ۱۴۳، سوننی، کورد، ئاو، له کانیوا، به ره هم، ده غل، دانه ویله، سپیایی، توتن، ترّی، شوغل، کشت و کال، ئاژه لّ داری، زیگا، ماشین زه و، مزگه وت، قوتا بخانه، به رق، لوله که شی.

۳- ئەنجومه نه: دئی یه که له دیکوی سهولاوای به شی مەریوان له ۳۲. ک باشوری خۆره لاتی مەریوان و ۱۱. ک قه لاجی و له نیوان دیکانی ئەلمانه، هه زارخانی و سپیدار دایه،



کۆیستانی و ساردەسێره، دانیشتوان: ١٣٥٢، مآل: ٢٣٠، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرهمەم، دەغل، دانەویڵە، توتن، گوێز، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگ، ماشین زەو، مزگەوت، لوله کەشی، بەرق.

٤- **بندۆل:** دێیە کە لە دیکۆی سه ولاوی بەشی مەریوان. لە ٣٣. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ٨. ک قەلاجی و لە نیوان دیکانی قەلاجی، باراماوا و دەرە کێ دایە، کۆیستانی و ساردەسێره، دانیشتوان: ٢٢٩، مآل: ٥٨، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرهمەم، دەغل، دانەویڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگ ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، ئەم دێی چون لە داویتی دەرە و شیوو دۆل دا دورست کراوە ناویان ناوە بۆ دۆل.

٥- **باراماوا:** دێیە کە لە دیکۆی سه ولاوی بەشی مەریوان. لە ٢٥. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ٧. ک قەلاجی و لە نیوان دیکانی قەلاجی، بندۆل، دەمە یو و زە کەریان دایە، قۆبی و قەراخی چۆمە، ئارانە، دانیشتوان: ٥٤٠، مآل: ٩٦، سوننی، کورد، ئاو، لە چۆمی مەریوان و کانیاو، بەرهمەم، دەغل، دانەویڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگ، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

٦- **تازاواى تفلی:** دێیە کە لە دیکۆی سه ولاوی بەشی مەریوان. لە ٢٤. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ٣. ک قەلاجی و لە نیوان دیکانی قەلاجی، تەخان و تفلی دایە، کۆیستانی و ئارانە، دانیشتوان: ٣٤٩، مآل: ٦٠، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرهمەم، دەغل، دانەویڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگ، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، لوله کەشی ئاو، دوکانی وردەفرۆشی، قاوەخانە، شیرکەتی هاویاری.

٧- **تەخان:** دێیە کە لە دیکۆی سه ولاوی بەشی مەریوان. لە ٣٠. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ٩. ک قەلاجی و لە نیوان دیکانی سپیاو و تازاواى تفلی دایە، کۆیستانی و ساردەسێره، دانیشتوان: ٢٣٧، مآل: ٤٦، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرهمەم، دەغل، دانەویڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگ، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

٨- **تفلی:** دێیە کە لە دیکۆی سه ولاوی مەریوان. لە ٢٥. ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ٤. ک قەلاجی و لە نیوان دیکانی تازاواى تفلی و بندۆل و قەراخی چۆمی مەریواندایە، کۆیستانی و ئارانە، دانیشتوان: ٧٢١، مآل: ١٠٢، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو و چۆم، بەرهمەم، دەغل، دانەویڵە، توتن، تری، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگ، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، لوله کەشی، بەرق.



مزگەوت، قوتابخانە.

**۱۳-زەهەریان:** دئیە که لە دیکوی سهولاوای مەریوان لە ۲۴.ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ۹.ک قەلاجی و لە نیوان دیکانی وشکین، دەرەناخی و قەلاجی دایە، کویستانی و ئارانه، دانیشتوان ۴۱۴، مال ۷۳، سوننی، کورد، ئاو؛ لە چۆمی (وشکین) و کانیاو، بەرهم؛ دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل؛ کشت و کال، ئازەل داری، زیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، ئاش، چای خانە و سندوقی نامەبەر.

**۱۴-زەلکە:** دئیە که لە دیکوی سهولاوای مەریوان لە ۲۳.ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ۱۵.ک قەلاجی و لە نیوان دیکانی دەرناخی، نۆمار و درگاشیخان دایە، کویستانی و ئارانه، دانیشتوان ۱۷۹، مال ۳۱، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرهم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل؛ کشت و کال، ئازەل داری، زیگا ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**۱۵-قەلاجی:** دئیە که لە دیکوی سهولاوای مەریوان لە ۲۵.ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و نیوان دیکانی باراماوا، قەلاگا و بندۆل دایە، کویستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ۱۸۳۰، مال ۳۵۰، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرهم؛ دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل؛ کشت و کال، ئازەل داری، زیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، لوله کەشی ئاو، چای خانە، مەدرسە سەرتایی و ژانومایی، کەلاسی خۆیندن فێکردن، تەلەیفون، بەرق، فرۆشگای هاویاری، بەقالی، قەساوی، دارتاشی، ئاسنگەری، تەعمیرگای ماشین، درومان، ئاشی بەرقی، (قەلا) یانی شۆینی قایم و مەتەریز، بو خۆپاراستن لە دوژمن و بەرگری لە شەزەف، (جی) یانی شۆین، یانی ئەم جینگە شۆینیکی قایم و مەحکەمە، هەرەک قەلاگایش یانی جیی قەلا.

**۱۶-قەلاگا:** دئیە که لە دیکوی سهولاوای مەریوان لە ۲۷.ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ۲.ک قەلاجی و لە نیوان دیکانی گولانە، قەلاجی، تازاوی تفلی دایە، کویستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ۱۳۸۲، مال ۲۲۸، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرهم؛ دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، تری، شوغل؛ کشت و کال، ئازەل داری، زیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، چای خانە، بەرق، لوله کەشی.

**۱۷-گورگەیی:** دئیە که لە دیکوی سهولاوای مەریوان لە ۳۳.ک باشوری خۆرەلاتی مەریوان و ۸.ک قەلاجی و لە نیوان دیکانی ئەحمەواوا، مەلامیرزا و دوورەدایە، کویستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ۵۹۲، مال ۱۱۰، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرهم؛ دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل؛ کشت و کال، ئازەل داری، زیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە،

سندوقی نامەبەر، بەرق، لولە کەشی.

۱۸- گولانە: دئیە کە لە دیکۆی سەولای مەریوان لە ۲۵. ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۲. ک قەلاجی و لە نیوان دیکانی: قەلاگا، هەلۆزان و قەلاجی دایە، کویستانی و ساردەسیڤەر، دانیشتوان ۲۱۹، مأل ۳۵، سوننی، کورد، ئاو: لە کانیاو، بەرھەم: دەغل، دانەوێلە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۹- موبارەکاوا (سپی دار): دئیە کە لە دیکۆی سەولای مەریوان و لە ۳۴. ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۳. ک قەلاجی و لە نیوان دیکانی: هەزارخانی، تەخان و ئەنجومەنە دایە، کویستانی و ساردەسیڤەر، دانیشتوان ۱۸۸، مأل ۳۲، سوننی، کورد، ئاو: لە کانیاو، بەرھەم: دەغل، دانەوێلە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زیگا، ماشین زەو، مزگەوت.

۲۰- هەزارخانی: دئیە کە لە دیکۆی سەولای مەریوان لە ۳۶. ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۵. ک قەلاجی و لە نیوان دیکانی: ئەنجومەنە و سپیداردایە، کویستانی و ساردەسیڤەر، دانیشتوان ۸۱۰، مأل ۱۴۹، سوننی، کورد، ئاو: لە کانیاو، بەرھەم: دەغل، دانەوێلە، سپیایی، توتن، گۆیز، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، ئاش، بەرق، لولە کەشی.

۲۱- هەلۆزان: دئیە کە لە دیکۆی سەولای مەریوان لە ۲۵. ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۲. ک قەلاجی و لە نیوان دیکانی: ئەلمانە، گولانە و نەنە دایە، کویستانی و ساردەسیڤەر، دانیشتوان ۱۳۳، مأل ۲۲، سوننی، کورد، ئاو: لە کانیاو، بەرھەم: دەغل، دانەوێلە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زیگا، ماشین زەو، مزگەوت.

### دیکۆی که لاتهرزان بهشی ناوچهی مەریوان

دیکۆی (که لاتهرزان) که لە باشوری خۆره‌لاتی شاری مەریواندایە و لە ۲۳ دى پیکهاتوه و ژوبەرە کەى ۵۱۲/۷۵. ک چوار گۆشەیه و حەشیمەتى ۱۲۴۴۰ کەسە، یانى لە هەر. ک. یكى چوار گۆشەدا ۲۴/۳۶ کەس نیشتەجئیه، سنورى ئەم دیکۆ بەم جۆریه:

۱- لە باکورەوه بە دیکۆکانی گۆلچیدەر و کۆماسی

۲- لە خواراواوه بە دیکۆکانی سەولایاواو زەزاو

۳- له باشوره وه به دیکۆکانی بیساران و ژاوه روی خۆراوا

۴- له خۆره لاته وه به دیکۆی سارالی بهشی دیوانده ره وه نوساوه

دیی میژویی نیگل که له سەر شه قامی قیره تاوی سنه بۆ سه و لاوا و مەریوان دا هه لکه وتوه،

به ناوهندی ئەم دیکۆ دانراوه، سنوری نیگل به م جوړه یه:

۱- له باکوره وه به دیکانی میانه و دژیله

۲- له باشوره وه به دیی له نگریزه

۳- له خۆراوا وه به دیی بهرکه رو

۴- له خۆره لاته وه به دیکانی (دانیکهش) و (ژه شنهش) وه نوساوه

بهرگ (جه لډ) یکی قورثانی پیروژ که به خه تی کوفی زورجوان له زه مانی حه زره تی

(عوسمانی بن عفان) «رضی الله عنه» نوسراوه ته وه، ئاسه واری له قیمة ت نه هاتوی کوردستانه،

که خوشبه ختانه له دیی نیگل بۆ دهس لی دراوی ماوه ته وه، ئەمه بۆ خۆی شاهیدی له سەر ئە وه

ده دا که کوردان، هەر له بهر به یانی ئیسلامه وه به دل و به گیان، له ناخی دل وه ئیمانیا ن هینا وه،

قورثانی پیروژی شیان به بهرنامه ی کار و کرده وه ی باشی خویان دانا وه، زورتری داب و نه ریتی

کورد وه واری، له سه رچا وه ی روشن و دیاری، ده ریای پز له گه وه هری قورثانه وه هه ل

گو یزرا وه، له بنا وانی فەر موده ده لژ فینه پز له حیکمه ته کانی پیغه مبه ری مه زن وه هه لگی را وه: ئەم

قورثانه بو ته خیر و بیر و بهر هکت و به سه ر خه لکی ئەم دیدا رژا وه، ناوی دیکانی به ریزی

ئه لفو یی به م جوړه یه:

۱- بیه دار: دی یه که له دیکوی که لاتهرزان، بهشی ناوچه ی مەریوان، له ۶۹. ک باشوری

خۆره لاتی مەریوان و ۹. ک نیگل و له نیوان دیکانی دژیله، خانه قای جو جو و زه وه نهج دایه،

کو یستانی و سارده سی ره، دانیشتوان، ۱۹۲، مال، ۲۹، سوننی، کورد، ئاو، له کانیوا، به رهه م؛

ده غل، دانه ویله، سپیای، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، مزگه وت، قوتابخانه.

۲- بهرکه رو (به ر قور و) دی یه که له دیکوی که لاتهرزان بهشی ناوچه ی مەریوان له

۶۰. ک باشوری خۆره لاتی مەریوان و ۵. ک نیگل و ۱. ک چۆمی که لاتهرزان و نیوان دیکانی

نیگل مگو شخانی دایه، کو یستانی و سارده سی ره، دانیشتون، ۷۵۰، مال، ۱۵۷، سوننی، کورد، ئاو، له

کانیوا، به رهه م؛ ده غل، دانه ویله، سپیای، توتن، گو یز، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، زیگا،

ماشین ژه، مزگه وت، قوتابخانه.

۳- بیه ره: دی یه که له دیکوی که لاتهرزان، بهشی ناوچه ی مەریوان له ۹۰. ک باشوری

خۆره‌لاتی مەریوان و ۳۰ ک نیگل و ۳ ک ئیسفالتی مەریوان سنه وه نیوان دیکانی نزل، گلیه و سورکول دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۱۱۱، مال ۱۷، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو، به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، گوێز، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۴- په‌یچون: دئی‌یه‌که له دیکوی که لاتهرزان به‌شی مەریوان، له ۷۲ ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۲ ک نیگل و ۵ ک ئیسفالتی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی بنه‌دار، قاسماوا و دادانه‌ی که مانگه‌ردایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۳۶۸، مال ۵۹، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو، به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۵- تیژ‌تیژ: دئی‌یه‌که له دیکوی که لاتهرزان به‌شی ناوچه‌ی مەریوان، له ۸۶ ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۲۶ ک نیگل و قه‌راخی شه‌قامی ئیسفالتی مەریوان سنه، له زیی گارانه‌وه و ۳ ک ئیسفالت و له نیوان دیکانی شو‌ه‌یشه، گوزه‌رده‌ره و ئەلکه‌دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان: ۳۶۷، مال ۵۹، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو، به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، مزگه‌وت، قوتابخانه، به‌رق، ئاش، مامانی.

۶- تووداره‌زووته: دئی‌یه‌که له دیکوی که لاتهرزان به‌شی ناوچه‌ی مەریوان، له ۱۰۳ ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۴۳ ک نیگل و ۵ ک شه‌قامی ئیسفالتی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی گه‌نه‌بو، توواری مه‌لا و عه‌لیاوا دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۶۲۹، مال ۱۰۱، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو، به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، میوه، چنارستان، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۷- تووداری مه‌لا: دئی‌یه‌که له دیکوی که لاتهرزان به‌شی ناوچه‌ی مەریوان، له ۱۰۲ ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۴۲ ک نیگل و ۳ ک شه‌قامی ئیسفالتی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی تووداره‌زووته و ئارینانی سنه دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۶۴۵، مال ۱۱۶، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو، به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، توتن، میوه، چنارستان، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت، ئه‌م دئی تووداری متولیشی بئ ده‌لین.

۸- خانه‌قای حوسه‌ین گاگر: دئی‌یه‌که له دیکوی که لاتهرزان، به‌شی ناوچه‌ی مەریوان، له ۸۱ ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۶ ک ئیسفالتی مەریوان سنه و له نیوان

دیکانی شوه‌یشه و قاسماوا و له ۲۱. ک نیگل دایه، کوستانی و سارده‌سیر و لیزه‌واره، دانیشتوان: ۱۲۲، مأل ۲۱، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیاو، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلله، شوغل؛ کشت و کال، ئازهل‌داری، زینگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت.

**۹- خوروسه:** دئی‌یه که له دیکوی که لاتهرزان به‌شی ناوچه‌ی مەریوان له ۹۰. ک باشوری خوره‌لاتی مەریوان و ۱. ک باشوری شه‌قامی مەریوان سنه و ۳۰. ک نیگل و له نیوان دیکانی عه‌لیاوا و عیساوا دایه، کوستانی و سارده‌سیر و لیزه‌واره، دانیشتوان: ۵۱۰، مأل ۸۶، سوننی، کورد، ئاو؛ له چۆمی عه‌لیاوا و کانیاو، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی، توتن، چنارستان، شوغل، کشت و کال، ئازهل‌داری، زینگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت، قوتابخانه.

**۱۰- دادانه‌ی که مانگەر:** دئی‌یه که له دیکوی که لاتهرزان به‌شی ناوچه‌ی مەریوان له ۷۶. ک باشوری خوره‌لاتی مەریوان و ۱۶. ک نیگل و ۶. ک شه‌قامی ئیسفالتی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی که‌رگینه، زه‌شنه‌ش و په‌یچون دایه، کوستانی و سارده‌سیر، دانیشتوان: ۴۴۱، مأل ۸۴، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیاو، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازهل‌داری، زینگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت، قوتابخانه.

**۱۱- دانیکه‌ش:** دئی‌یه که له دیکوی که لاتهرزان به‌شی ناوچه‌ی مەریوان له ۶۹. ک باشوری خوره‌لاتی مەریوان و ۲. ک باشوری چۆمی که لاتهرزان و ۹. ک نیگل و له نیوان دیکانی درّیلله، نیگل و زه‌شنه‌ش دایه، کوستانی و سارده‌سیر، دانیشتوان: ۵۷۵، مأل ۱۰۷، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیاو و چۆم، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی، توتن، گوێزه‌ شوغل، کشت و کال، زینگا ماشین‌زهو، مزگه‌وت، قوتابخانه.

**۱۲- درّیلله:** دئی‌یه که له دیکوی که لاتهرزان به‌شی مەریوان له ۶۷. ک باشوری خوره‌لاتی مەریوان و ۱۵. ک ئیسفالتی مەریوان سنه و ۷. ک نیگل و له نیوان دیکانی بنه‌دار و دانیکه‌ش دایه، کوستانی و سارده‌سیر، دانیشتوان: ۱۲۲، مأل ۲۴، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیاو، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلله، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازهل‌داری، زینگا، ماشین‌زهو، مزگه‌وت، قوتابخانه.

**۱۳- ده‌ره‌وشکه:** دئی‌یه که له دیکوی که لاتهرزان به‌شی مەریوان له ۱۲۱. ک باشوری خوره‌لاتی مەریوان و ۶. ک خوره‌لاتی شه‌قامی ئیسفالتی مەریوان سنه و ۵۱. ک نیگل و له نیوان دیکانی قه‌لاشیخان و چاویلکانی حاجی دایه، کوستانی و ئارانه، دانیشتوان: ۴۷۴، مأل ۹۰، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیاو، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال،

ئاژه‌ل‌داری، ریگا، ماشین‌رهو، مزگه‌وت، قوتابخانه.

**۱۴- ره‌شنه‌ش:** دئی‌یه که له دیکوی که لاتهرزان به‌شی مەریوان له ۶۸.ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۸.ک نیگل و ۲.ک باشوری ئیسفالتی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی دانیکه‌ش و دادانه‌ی که مانگەر دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۲۰۴، مأل ۵۴، سوننی، کورد، ئاو، له چۆم و کانیاو، به‌ره‌هم، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ریگا، ماشین‌رهو، مزگه‌وت، قوتابخانه.

**۱۵- زه‌ونج:** دئی‌یه که له دیکوی که لاتهرزان به‌شی مەریوان له ۶۸.ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۸.ک نیگل و له نیوان دیکانی میانه، خانقای جوجو، بنه‌دار، نيزل‌دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۷۶۵، مأل ۱۱۹، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو، به‌ره‌هم، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، توتن، گويز، گويز، تری، هه‌رمی، توو، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ریگا، ماشین‌رهو، مزگه‌وت، قوتابخانه.

**۱۶- شویشه:** دئی‌یه که له دیکوی که لاتهرزان به‌شی مەریوان له ۸۰.ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۳.ک شه‌قامی ئیسفالتی مەریوان سنه و ۲۰.ک نیگل و له نیوان دیکانی تیژتیژ، خانه‌قای حوسه‌ین گاگردایه، کوستانی و سارده‌س ۴یره، دانیشتوان ۸۹۴، مأل ۱۶۷، سوننی، کورد، ئاو، له چۆمی تیژتیژ و کانیاو، به‌ره‌هم، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، میوه، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ریگا، ماشین‌رهو، مزگه‌وت، قوتابخانه.

**۱۷- عه‌لیاوا:** دئی‌یه که له دیکوی که لاتهرزان به‌شی مەریوان له ۹۰.ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۳.ک باکوری ئیسفالتی مەریوان سنه و ۳۰.ک نیگل و له نیوان دیکانی گه‌نه‌بو و خوروسه‌ دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۵۸۴، مأل ۱۶۷، سوننی، کورد، ئاو، له چۆمی عیساوا و کانیاو، به‌ره‌هم، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ده‌سکردی ژنان، گلیم، ریگا، ماشین‌رهو، مزگه‌وت، قوتابخانه.

**۱۸- قاسماوا:** دئی‌یه که له دیکوی که لاتهرزان به‌شی مەریوان، له ۸۳.ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۸.ک ئیسفالتی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی خانه‌قای حه‌سه‌ن گاگرو په‌یچون و تاله‌وه‌ران و ۲۲.ک نیگل دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۵۸۱، مأل ۱۰۴، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو، به‌ره‌هم، ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، ریگا، ماشین‌رهو، مزگه‌وت، قوتابخانه.

**۱۹- که‌رگینه:** دئی‌یه که له دیکوی که لاتهرزان به‌شی مەریوان له ۸۲.ک باشوری



خۆره‌لاتی مەریوان و ۲۲. ک نیگل و ۷. ک باشوری شه‌قامی ئیسفالتی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی دادانه‌ی که مانگەر، بزانی و خانه‌قای حه‌سه‌ن گاه‌گرا‌دایه، کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۱۸۰، مال: ۳۳، سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیاو، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا، ماشین‌ژه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۲۰- گه‌نه‌بو: دی‌یه‌که له دیکوی که لاتهرزانی به‌شی مەریوان، له ۹۵. ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۳۵. ک نیگل و ۷. ک باکوری ئیسفالتی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی عه‌لیاوا، توداره‌ ژوته و قه‌لاشیخان دایه، کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۵۲۳، مال: ۷۳، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆمی برودەر، به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا، ماشین‌ژه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۲۲- نیزل: دی‌یه‌که له دیکوی که لاتهرزانی به‌شی مەریوان. له ۷۵. ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۵. ک نیگل و ۱۵. ک ئیسفالتی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی میانه، بیده‌ره، گلیه و زه‌وه‌نج دایه. کویستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان: ۴۴۱، مال: ۷۵، سوننی، کورد. ئاو: له کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، توتن، گوێز، شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا، ماشین‌ژه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه

۲۳- نیگل: گه‌وره‌دی ناوه‌ندی دیکوی که لاتهرزانه. له ۶۰. ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و قه‌راخی چۆمی که لاتهرزانی و له نیوان دیکانی، دانیکه‌ش و به‌رقو‌ودایه. کویستانی و سارده‌سیره. دانیش‌توان: ۲۰۰۰، مال: ۳۳۸، سوننی، کورد. ئاو: له چۆم و کانیاو. به‌ره‌م: ده‌غل، دانه‌ویله، سپیایی، گوێز، تری، توتن. شوغل، کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، مزگه‌وت، قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی و رانوما‌یی، پاسگای ئینترامی، حه‌مام، ده‌رمانگا، بیه‌داشت، دار‌تاشی، نه‌وت فروشی، شیرکه‌تی هاو‌یاری، به‌قالی، قه‌ساوی، چای‌خانه، ئاشی‌ناور، ئاسنگه‌ری. ئەم دی‌یه‌که له سه‌ر شه‌قامی مەریوان سنه‌دایه. قورئانیکی میژویی و ده‌سنوسی ده‌ورانی یاران - (صحابه) - ی پیغه‌مبه‌ری مه‌زنی (د) تیدا‌یه. له ژوانگای میژوی کوردستانه‌وه زۆر به‌نرخ و سه‌رنج راکیشه. بۆ ئەوه ده‌شی که خه‌لکی کورد به‌ ناوی میراتی ئایینی و فه‌ره‌نگی، زیزی لی بگرن، وه‌ک گیان‌یی پارێزن و بی‌که‌نه‌کله‌ سوبحانی و چاوی دل و ده‌رونی پێ برێژن، له به‌رتیشکی ژوشنی‌زیگای هات و نه‌هاتی داها‌توی خۆیانی پێ بدۆزنه‌وه، له چالی بی‌ده‌سه‌لاتی پیی بینه‌وه در وه‌هیزی گیان‌پیده‌ری بکه‌ونه سه‌رلوتکه‌ی شکۆ و سه‌ربه‌ستی هه‌زدوو ژیان. جا ئەو کاته‌یه، که دیوه‌ زه‌می ژه‌شی ژۆژه‌ ژه‌شی، سته‌می و دوو به‌ره‌کی و ده‌س کورتی له ناو

کۆمەڵ دەژوێ و دەتاری. ژێز و حورمەت و دەسەلات، خوشی و خوشبەختی و هات، لە لایەن باری یەو و دەباری، جا تۆ خودا ئەی گەلی بەش خوراوی هەژاری کور دەواری، ورن لە ژێی ژێبازی قورئانی خودا دا یە ک بگرن. تا بە سەر بەرزی بژین و بە دین و شەژە فەو و بمرن.

## دیکوی کوماسی بەشی ناوچەیی مەریوان

دیکوی کوماسی کە لە خۆرەلاتی شاری مەریوان دا هەلکە و توە و لە ۳۲ دی پێکھاتو، ژۆبەرە کە ی ۲۲۵/۷۵.ک، چوار گۆشە یە و حەشیمە تی ۸۵۳۵ کەسە، یانی لە هەر (ک).یککی چوار گۆشە دا ۲۵/۴۲ کەس نیشته جێ یە، سنوری ئەم دیکۆ بەم جوړە یە:

۱- لە باکور وە بە دیکۆکانی گۆلچیدەر و سەرشیوی مەریوان

۲- لە باشور وە بە دیکۆکانی ژەزاو و کەلاتەرزان

۳- لە خۆرەلات وە بە دیکۆکانی گۆلچیدەر و کەلاتەرزان

۴- لە خۆراوا وە بە دیکۆکانی سەولاً و سەرکە لەو نووساوە

ئەم ناوچە لەوێر خوشە، زەنویرە، لێژەوارە، کوێستانە، نەخشای دەستی خوا یە، خالی سەرگۆنای کوردستانە، کەژی بەزرو بە سام و دیمەنە، پز لە خێر و بیڕ و چیمەنە، سەرچاوەی کان و کانیاوان و چۆمە، ئەی خوینەری نامە، نامە من بو تۆمە، هۆی ئەو کە ئەم بەشە بو بە (کوماسی) ناو دێر کراو، بەژەحم و بەزە ی خودا نەخشاو، ئەمە یە، راستە نە گەمە یە،

۱- کوماسی، لە دو وشە ی (کۆ) و (ماسی) تێکەلە، وشە ی (کۆ) بە مانای کۆگا، کۆمەل، خەرمان، یە کبون، جەم بون، هاتو، وشە ی (ماسی) فیعلی مازی لە وشە ی (ماسین) بە مانای قەلە و بون و خێر و بەرە کەت زۆر بون، جا چونکە لە دەورانی پێشودا بیڕ و بژوا و ورە ی خەلکی لە سەر بناغە و جەغزی براهە تی و هەرە وەز و دەسەوام و کاری جەماوەری، دلپاک ی و ئیمانی راستە قینە بە خودا و مروقایە تی دەسۆرا، بەدی هیئەری بونە وەر بەرھەمی مەژ و مالیاتیانی چەند بەرەبەر دە کردو، بەلاو وەیشومە ی لە هەموان دور دەخستو، کۆگای گەنم و جوی کەمی بو دەماساندن، دوژمنی ئاو و خاکی بو دەتاساندن. ۲- کۆ بە مانای کیو، (ماس) بە مانا (ماست) بی و (ی) بو نسیبەت بی، یانی بەرھەمی سپایی ئەو نەندە زۆرە وە کیو هەلدا وەتەو، من بو خۆم لە مەژدارکانی کوێستانی ناوچە ی مەهاباد م بیستو کە زۆر بە ی سال مەژە کانیا ن دوژمنیان دەدی، چون بو خودابون، خودا کۆگا خێری بە سەردا دەباراندن، بەلاو ویشومە ی بو

دە تارانندن.

۳- کۆ، یانی کۆمەڵ، کۆگا، (ماسی) یانی (ماسی) چۆمان، وا دەر دە کەوی لە دەورانی پیشودا چۆمی پیرخضران ماسی زۆر و کۆ کۆ بویی، بە لām ئیستا بە هۆی گۆزانی ئاو و هەوا، ئەو جوړه نە مابێ، من بۆ خۆم لە بیرمە<sup>(۱)</sup>، لە دێی قشلاخی سەرێ لای مەرخوز، رۆژی قوو دا کەوت، کە قاز و قولنگ ئەمشەو ماسی یان لە گۆم بڕیو، کاتی دیمان کۆگا کۆگا، ماسیان لە قەراخ گۆمی بەر ناو دێ هەلداوێ تەو، کە بیجگە لە ناو دێی قشلاخ چەند دێی تریان دەنگ کرد تا ئەو ماسیانە یان هەلگر تەو، بە لām ئیستا نە چۆمی قشلاخ بەو جوړه ماو، نە ماسی کۆکۆ قۆلاخی داو.

۴- کۆ یانی: (کەو) و (ماسی) دە کرێ ماسی لە شکلی کەو، یا کەو لە شکلی ماسی، لەم ناوچەدا بوییت (خوا زانا تره) بە دەلیلی ئەو کە چۆمی پیرخضران بە (چەمی) ماسیان بە ناوبانگە، وا دەر دە کەوێ کە زەمانێ ئەم چۆمە چەند جوړه ماسی تێدا بویی. دێی (پیرخضران) بە ناوێندی ئەم دیکۆ دانراو.

هۆی ئەو کە ئەم دێی بە (پیرخضران)<sup>(۲)</sup> ناو دێر کراو، ئەمە یە، جا ژاستە یا گەمە یە، کە مەلا ابوبکری مصنف، لە پەژاوی (سراج الطريق) دا ئاوا دەنوسی: سید محمد ظهیر الدین، لە نەو هی ئیمام علی الرضا کۆزی ئیمام موسایە، کە ئەم زەمانە ناوبانگی بە (پیرخضری شاھۆ) دەر چو، لەو زەمانەدا (نزیکی سالی ۶۶۷.ک) لە مە ککەو کۆچی کردو و هاتو تە (گەنجە و ییە) کە ئیستا پێی دە لێن (شاھۆ) چەند رۆژان لە دێی (قوتلو ئاوا) کە ئیستا پێی دە لێن (پیرخضران) دە مینیتەو، ئاسەوار و نیشانی پیاو چاکی و کەژامە تی لێ دەر دە کەوێ، هەوا ل بە ئەمیر (مقرب الدین) میری ناوچە ی (گەنجە و ییە) کە ئەوکاتە لە (پاو) پایگە لان دە بێ دەر دێ، ئەمیر (مقرب الدین)<sup>(۳)</sup> دە ستور دەدا و (سەید محمد) حازر دە کرێ، بە حوزوری (قاضی نجیب) و کۆمەلێ لە زانایان پرسیاری عیلمی لێ دە کرێ (سید محمد) بە جوانی وە لām دە دا تەو، گۆی

۱- ئەم روداو لە سالە کانی ۱۳۱۹ و ۱۳۲۰ هەتاوی رۆی داو.

۲- هەر لە وێژەدا کە سەید محمدی (پیرخضر) کۆچی دوایی دە کا، خودا کۆریکی پێ دە دا کە بە ناوی باوکیەو بە سەید محمد (پیرخضری دوو) ناو دێر دە کرێ بەم هۆیەو ناوی ئەم دی بە (پیرخضران) یانی شوبنی دو پیاو باشی خودا بە ناوی پیرخضر مەشهور دە بێ، یانی ئەلف و نونی دوایی ووشە ی (خضر) بو (تشیە) یە، پاشان سەید محمد پیرخضری دوو مە چیتە دێی (صفاخان) و هەر لە وێ کۆچی دوایی دە کا، سەید وێلە کۆری ئەم سەید محمد (پیرخضری) دوو مە یە

۳- ئاباقخان کۆزی هەلا کۆخانی مەغول مەشهور بە (انکیانو) لە سالی (۶۶۷) ی کۆچی دە بێ بە حاکمی ولاتی فارس و چوار سالان لە سەر تەختی فەرمانرەوایی ماو تەو و شیخی سەعدی لە چەند قەسیدەدا تاریفی لەم میرە کردو، ئەمیر مقرب الدین لە لایەن ئاباقخانەو دە کرێ بە فەرمانرەوای ناوچە ی گەنجە و ییە ی کوردستان کە ئیستا بە شاھۆ ناو دە بێ

سەر بەرزى له گۆره پانی ئازمون دەباتەو، پاشان بە فەرمانی (قاضی نجیب) دوسەد خەروار دار. له شویئی بە ناوی (تل عرض) له لیژنە دەدری، (سید محمد و سێ مریدی) تی ده خری، پاش سێ روژان ئاوری ئەو شوینە، دەبی بە تیشکی روی ئاوینە، له بەر ئەو، خەلکی (تل عرض) ناو دەنێن بە (تل نور) یانی تەپۆلکەى نور، کاتی خەلکی له (سید محمد) نزیک دەبنەو، دەبین (سید محمد) نوێژ دەخوین، دەلێن (شاهو) شا ئەو، بەم جوړه گەنجویه یان ناو نا، شاهو، کاتی نزیکتر کەوتنەو، دیان بەردە میان چاوه کانی و ئاو و سەوزە لانی، وتیان (سبحان الله) ئەمە ئاسەواری (خضره) له تو دەرکەوتو، بەم جوړه (سید محمد) به (پیر خضر) ناوبانگی دەرچو، کاتی ئەم هەواله به ئەمیر (مقرب الدین) دەدری به خوێ و سوپاکە یەو، دەچیتە خزمەتی (سید محمد) و دینی قوتلو ئاواى پێ دەبەخشی و وه قفی خوێ و منداله کانی دهکا.<sup>(۱)</sup>

دیکوی کوماسی بەشی ناوچهی مەریوان، ناوی دیکانی به ریزی ئەلفو یی بەم جوړه یە.

۱- بابا: دئیە که له دیکوی کوماسی بەشی ناوچهی مەریوان. له ۵۰. ک خۆره لاتى مەریوان و ۱۸. ک پیرخزان و له نیوان دیکانی، سیوهر و بلیاندهر و ۳. ک ئیسفالتی مەریوان سنه دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۹۵، مأل ۱۷، سوننی، کورد، ئاو، له کانیوا، بەرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، مزگەوت.

۲- باقلاوا: دئیە که له دیکوی کوماسی بەشی ناوچهی مەریوان، له ۷۵. ک خۆره لاتى مەریوان و ۱۵. ک پیرخزان و ۱۴. ک شه قامی مەریوان سنه دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۲۳۷، مأل ۴۱، سوننی، کورد، ئاو، له کانیوا، بەرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، مزگەوت.

۳- بایندەرە: دئیە که له دیکوی کوماسی بەشی ناوچهی مەریوان، له ۴۷. ک خۆره لاتى مەریوان و ۱۲. ک پیرخزان و له نیوان دیکانی خانە قای جوڤو، په یچون و زه وهنج دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۸۷، مأل ۱۳، سوننی، کورد، ئاو، له کانیوا، بەرهم، دهغل، دانه ویله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، مزگەوت.

۴- بەردە سپی: دئیە که له دیکوی کوماسی، بەشی مەریوان. له ۳۲. ک خۆره لاتى مەریوان و ۱۸. ک پیرخزان و له نیوان دیکانی وهنینه ی خوارو سەر و شیخ عەتار و له ۱. ک باشوری شه قامی ئیسفالتی مەریوان سنه دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۵۳۰، مأل ۱۰۴، سوننی، کورد، ئاو، له کانیوا، بەرهم، دهغل، دانه ویله، توتن، شوغل، کشت و کال،

ئاژەڵ داری، ژیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۵- **بلیچە سور:** دئیە کە لە دیکۆی کوماسی بەشی ناوچەی مەریوان، لە ۵۵.ک

خۆرەھەلاتی مەریوان و ۱۸.ک پیرخزان و ۱۳.ک شەقامی مەریوان سنە و لە نیوان دیکانی مامۆڵە و گولان دایە، کوستانی و ساردەسیرە، دانیشتون: ۳۱۴، مآل ۵۸، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ داری، ژیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۶- **بیەدەرە:** دئیە کە لە دیکۆی کوماسی، بەشی ناوچەی مەریوان، لە ۶۰.ک

خۆرەھەلاتی مەریوان و ۹.ک پیرخزان و لە نیوان دیکانی سورکۆل و گلیە و نیژل دایە، کوستانی و ساردەسیرە، دانیشتون: ۲۸۲، مآل ۴۵، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ داری، ژیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۷- **پیرخضران (خزران):** دئیە ناوەندی دیکۆی کوماسی بەشی ناوچەی مەریوان،

لە ۵۱.ک خۆرەھەلاتی مەریوان و لە نیوان دیکانی ھەلیزاوا و چوین دایە، کوستانی و ساردەسیرە، دانیشتون: ۳۰۵، مآل ۵۴، سوننی، کورد، ئاو، لە چۆم و کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، میو، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ داری، باخدار، ژیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۸- **تالە وەرەن:** دئیە کە لە دیکۆی کوماسی بەشی ناوچەی مەریوان، لە ۸۰.ک

خۆرەھەلاتی مەریوان و ۲۰.ک پیرخزان و ۹.ک باشوری خوراوی شەقامی مەریوان سنە و لە نیوان دیکانی زنوزی، وشکین و قاسماوا دایە، کوستانی و ساردەسیر و لێزەوارە، دانیشتون: ۲۹۷، مآل ۵۵، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەڵ داری، ژیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۹- **تازاوا ی قەلاچوخە:** دئیە کە لە دیکۆی کوماسی بەشی مەریوان، لە ۸۵.ک

خۆرەھەلاتی مەریوان و ۳۴.ک پیرخزان و ۳.ک خوراوی شەقامی مەریوان سنە و لە نیوان دیکانی گوزەردەرە و سورەبان دایە، کوستانی و ساردەسیرە، دانیشتون: ۱۷۳، مآل ۲۸، سوننی، کورد، ئاو، لە چۆمی قەلاچوخە و کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال و ئاژەڵ داری، ژیگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۰- **چوین:** دئیە کە لە دیکۆی کوماسی بەشی ناوچەی مەریوان، لە ۵۷.ک

خۆرەھەلاتی مەریوان و ۶.ک پیرخزان و ۱۵.ک باشوری شەقامی مەریوان سنە و لە نیوان

دیکانی پیرخزان و زنوزی دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۳۵۷، مأل ۴۵، سوننی، کورد، ئاوه له کانیاو و چۆم، بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه له داری، ژینگا، ماشین زهه، مزگهوت، قوتابخانه.

۱۱- **خانه قای جوجو:** دئییه که له دیکوی کوماسی بهشی ناوچهی مەریوان، له ۸۰ ک خۆره لاتی مەریوان و ۲۱ ک پیرخزان و ۱۵ ک باشوری خۆراوای شه قامی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی زهه ونج، باینده ره و باقلا وادایه، دانیشتوان ۸۵، مأل ۱۴، سوننی، کورد، ئاوه له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه له داری، ژینگا، ماشین زهه، مزگهوت، قوتابخانه.

۱۲- **زه نوزی:** دئییه که له دیکوی کوماسی بهشی ناوچهی مەریوان، له ۶۸ ک خۆره لاتی مەریوان و ۱۷ ک پیرخزان و ۸ ک باشوری خۆراوای ئیسفالتی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی وشکین، شاهین و تاله وهران دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۲۷۲، مأل ۴۸، سوننی، کورد، ئاوه له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه له داری، ژینگا، ماشین زهه، مزگهوت، قوتابخانه ههیه.

۱۳- **سیوه ر:** دئییه که له دیکوی کوماسی بهشی ناوچهی مەریوان، له ۵۵ ک خۆره لاتی مەریوان و ۱۸ ک پیرخزان و ۲ ک شه قامی مەریوان سنه دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان ۱۹۵، مأل ۳۱، سوننی، کورد، ئاوه له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه له داری، ژینگا، ماشین زهه، مزگهوت، قوتابخانه.

۱۴- **سوره بان:** دئییه که له دیکوی کوماسی بهشی ناوچهی مەریوان، له ۹۱ ک خۆره لاتی مەریوان و ۴۰ ک پیرخزان و ۳ ک خۆراوای شه قامی مەریوان سنه دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۱۷۲، مأل ۳۴، سوننی، کورد، ئاوه له کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه له داری، ژینگا، ماشین زهه، مزگهوت، قوتابخانه.

۱۵- **سورکول:** دئییه که له دیکوی کوماسی بهشی ناوچهی مەریوان، له ۶۵ ک خۆره لاتی مەریوان و ۱۵ ک پیرخزان و له نیوان دیکانی شاهین، نیژل و بیده ره و ۱۲ ک شه قامی مەریوان سنه دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتوان: ۴۰۱، مأل ۶۰، سوننی، کورد، ئاوه له چۆم و کانیاو، بهرهم: دهغل، دانه ویله، سپیایی، گويز، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژه له داری، ژینگا، ماشین زهه، له م دیدا نه خوشی گولی بیندراوه.

۱۶- شاهیدەر: دئیە که له دیکۆی کۆماسی بەشی ناوچەیی مەریوان، له ۵۱.ک خۆره‌لاتی مەریوان و ۵.ک پیرخزان و ۷.ک شەقامی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی مولینان، وەرۆ و هەلیزوادایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان، ۵۵۶، مائ ۸۳، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بەرهم: دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەل‌داری، زینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۷- شایەن: دئی کون بوو بەلام ئیستا که چۆلە و له لاوه دەکیلداری.

۱۸- قەلاچوخ: دئیە که له دیکۆی کۆماسی بەشی ناوچەیی مەریوان، له ۹۰.ک خۆره‌لاتی مەریوان و ۳۹.ک پیرخزان و له قەراخ شەقامی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی قەلاشیخان، تازاوا و سورەبان دایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ۲۲۹، مائ ۳۷، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆمی قەلاشیخان، بەرهم: دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەل‌داری، مزگەوت، زینگا، ماشین‌زەو، قوتابخانە.

۱۹- قەلاشیخان: دئیە که له دیکۆی کۆماسی بەشی ناوچەیی مەریوان له ۹۶.ک خۆره‌لاتی مەریوان و ۴۵.ک پیرخزان و له قەراخ شەقامی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی قەلاچوخ و دەرەوشکە دایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ۲۰۷، مائ ۳۷، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو و چۆمی خوی، بەرهم: دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەل‌داری، زینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۲۰- کوزەدەرە: دئیە که له دیکۆی کۆماسی بەشی ناوچەیی مەریوان، له ۳۸.ک خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۳.ک پیرخزان و ۶.ک باشوری شەقامی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی وەنینهی خوار و هەنگەژال دایە، دانیشتوان ۳۳۳، مائ ۵۸، سوننی، کورد، ئاو: له کانیاو، بەرهم: دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەل‌داری، زینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۲۱- گولان: دئیە که له دیکۆی کۆماسی بەشی ناوچەیی مەریوان، له ۴۶.ک خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۲.ک پیرخزان و ۹.ک باشوری شەقامی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی لاویسان، هەنگەژال و هەلیزوا دایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ۱۷۳، مائ ۳۷، سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیاو، بەرهم: دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەل‌داری، زینگا، ماشین‌زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۲۲- گوزەدەرە: دئیە که له دیکۆی کۆماسی بەشی ناوچەیی مەریوان له ۸۰.ک

خۆره‌لاتی مەریوان و ۲۹. ک پیرخزان و ۲۱. ک باکوری خۆره‌لاتی سنه و له نیوان دیکانی تازاواي قه‌لاچوخ، وشکین و تاله‌وه‌ران دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۴۹۹، مأل ۸۱، سوننی، کورد، ئاو؛ له چۆم و کانیاو، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیای، توتن، شوغل؛ کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۲۳- گلیه: دئی‌یه‌که له دیکوی کوماسی به‌شی ناوچه‌ی مەریوان، له ۷۵. ک خۆره‌لاتی مەریوان و ۲۰. ک پیرخزان و له نیوان دیکانی نيزل، بیه‌ده‌ره و سورکول دایه، دانیشتوان ۹۶۵، مأل ۱۳۲، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیاو، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیای، توتن، شوغل؛ کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۲۴- لایسان: دئی‌یه‌که له دیکوی کوماسی به‌شی ناوچه‌ی مەریوان، له ۴۷. ک خۆره‌لاتی مەریوان و ۷. ک پیرخزان و ۱۲. ک باشوری شه‌قامی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی گولان، پیرخزان و هه‌لیزاوا دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۲۱۹، مأل ۳۶، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیاو، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیای، توتن، گويز، شوغل؛ کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۲۵- مولینان: دئی‌یه‌که له دیکوی کوماسی به‌شی ناوچه‌ی مەریوان، له ۵۰. ک خۆره‌لاتی مەریوان و ۷. ک پیرخزان و ۶. ک باشوری شه‌قامی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی شاهیده‌ر، وه‌رۆ و هه‌لیزاوا دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۱۸۴، مأل ۳۴، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیاو، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیای، توتن، شوغل؛ کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۲۶- ماموله: دئی‌یه‌که له دیکوی کوماسی به‌شی ناوچه‌ی مەریوان، له ۴۱. ک خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۵. ک پیرخزان و له نیوان دیکانی بلچه‌سور و داوینی کیوی ۲۵۵۳ گه‌زی (بیازه‌) دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۸۹، مأل ۱۴، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیاو، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیای، توتن، شوغل؛ کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، قوتابخانه.

۲۷- وه‌رۆ: دئی‌یه‌که له دیکوی کوماسی به‌شی ناوچه‌ی مەریوان، له ۴۱. ک خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۰. ک پیرخزان و ۵. ک باشوری شه‌قامی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی مولینان و شاهیده‌ر دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۹۶، مأل ۱۸، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیاو، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیای، توتن، شوغل؛ کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا، ماشین‌زه‌و،



مزگەوت، قوتابخانە.

**۲۸- وشکین:** دئیە کە لە دیکۆی کۆماسی ناوچەى مەریوان. لە ۶۹. ک خۆرەهەلاتى مەریوان و ۱۸. ک پیرخزان و ۷. ک شەقامى مەریوان سنە و لە نیوان دیکانى گوزەردەرە و تالەوهران دایە، کوستانى و ساردەسپەرە، دانیشتوان ۳۱۹، مأل ۵۳، سوننى، کورد، ئاو؛ لە کانیاو و چۆم، بەرھەم؛ دەغل، دانەوێلە، سپیایى، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگە، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**۲۹- وەنینهى سەرتى:** دئیە کە لە دیکۆی کۆماسى بەشى ناوچەى مەریوان. لە ۳۸. ک خۆرەهەلاتى مەریوان و ۱۳. ک پیرخزان و ۴. ک باشورى شەقامى مەریوان سنە و لە نیوان دیکانى شیخ عەتار و بەردەسپى دایە، کوستانى و ساردەسپەرە، دانیشتوان ۲۱۰، مأل ۴۱، سوننى، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم؛ دەغل، دانەوێلە، سپیایى، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، مزگەوت، قوتابخانە.

**۳۰- وەنینهى خوارى:** دئیە کە لە دیکۆی کۆماسى بەشى ناوچەى مەریوان. لە ۳۶. ک خۆرەهەلاتى مەریوان و ۱۲. ک پیرخزان و ۴. ک شەقامى مەریوان سنە و لە نیوان دیکانى بەردەسپى و کوزەدەرە دایە، کوستانى و ساردەسپەرە، دانیشتوان ۱۸۰، مأل ۳۰، سوننى، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم؛ دەغل، دانەوێلە، سپیایى، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگە، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**۳۱- ھەلیزاوا:** دئیە کە لە دیکۆی کۆماسى بەشى ناوچەى مەریوان. لە ۴۶. ک خۆرەهەلاتى مەریوان و ۵. ک پیرخزان و ۹. ک شەقامى مەریوان سنە و لە نیوان دیکانى لاویسان و پیرخزان دایە، کوستانى و ساردەسپەرە، دانیشتوان ۳۵۵، مأل ۶۶، سوننى، کورد، ئاو؛ لە چۆمى کۆماسى و کانیاو، بەرھەم؛ دەغل، دانەوێلە، سپیایى، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگە، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

**۳۲- ھەنگەژال:** دئیە کە لە دیکۆی کۆماسى بەشى ناوچەى مەریوان. لە ۴۰. ک خۆرەهەلاتى مەریوان و ۱۲. ک پیرخزان و ۸. ک باشورى شەقامى مەریوان سنە و لە نیوان دیکانى کوزەدەرە، گولان و لاویسان دایە، کوستانى و ساردەسپەرە، دانیشتوان ۱۱۹، مأل ۲۵، سوننى، کورد، ئاو؛ لە کانیاو و چۆمى بەردەسپى و کوزەدار، بەرھەم؛ دەغل، دانەوێلە، سپیایى، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگە، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

## دیکوی گولچیده ری به شی سەرشیوی مەریوان

دیکوی گولچیده ری له ۲۹ دئی پیکهاتوه و له خۆره لاتی شاری مەریوان دا هه لکه وتوه، ژوبه ره که ی (۴۸۱ ک) ی چوارگۆشه یه و ۵۵۴۸ کەس حەشیمە تی هه یه، یانی له هەر.ک.یکی چوارگۆشه دا ۱۱/۵۳ کەس نیشتە جئیه، سنوری ئەم دیکۆیه بهم جۆره یه:

۱- له خۆره لاته وه به دیکوی سارالی دیوانده ره

۲- له باکوره وه به دیکوی سارال

۳- له خوراوا وه به دیکوی سەرشیوی مەریوان

۴- له باشوره وه به دیکۆکانی کۆماسی و که لاتهرزانه وه نوساوه

پاش ئەوه له (۳۱) ی خەرمانانی سالی (۱۳۵۹) هه تاوی هیزی هه وایی عیراق به فەرمانی صدام حسینی خوین مژ. زۆرتری شاره سنوریه کانی ئیرانی خۆشه ویست به تایبەت کوردستانی بومباران کرد. زۆرتری خه لکی هه ژاری کوردی مەریوان ئاواره بون و له په نای دئی جانده وه ره دا، دئی به کی تازه یان هەر به ناوی جانده وه ره پیک هیئا، ئەم دئی چون له قه راخی شه قامی مەریوان بۆ سنه، لقی گازان دایه، به ناوه ندی ئەم دیکۆ دانراوه و سنوری بهم جۆره یه:

۱- له باکوره وه به دئی قه ته وه ند و جانده وه ری کۆن.

۲- له باشوره وه به دئی سیۆهر.

۳- له خۆره لاته وه به دئی کاکوزه کریا، قادراوا و ده ره ویان.

۴- له خوراوا وه به دئی شیخ شه ره تی و جه ليله وه نوساوه.

ناوی دیکانی به ریزی ئەلقوی بهم جۆره یه:

۱- ئالی هه مه دان (علی همدان): دئی به که له دیکوی گولچیده ری له ۶۳ ک

خۆره لاتی مەریوان و ۲۵ ک جانده وه ره و له نیوان دیکانی ته ینال و گولچیده ری دایه، کویستانی و سارده سیۆه، دانیشتوان، ۱۲۰، مأل ۲۰، سوننی، کورد، ئاو، له کانیوا، به ره م ده غل، دانه ویله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، مزگه وت، زیگا، ماشین ره و.

۲- بیلده شان: دئی به که له دیکوی گولچیده ری مەریوان له ۴۱ ک خۆره لاتی

مەریوان و ۲۰ ک جانده وه ره و له نیوان دیکانی شیخ عه تار، حه سه ن قره و جه ليله دایه، دانیشتوان، ۱۳۴، مأل ۲۷، سوننی، کورد، ئاو، له کانیوا و چۆم، به ره م ده غل، دانه ویله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، مزگه وت، قوتابخانه.

۳- پلورە: دئیە کە لە دیکۆی گولچیدەر بەشی ناوچەیی مەریوان لە ۵۳ ک خۆرەلاتی مەریوان و ۸ ک جانەوەرە و ۶ ک خۆراوای شەقامی مەریوان سنە و لە نیوان دیکانی سورەبان، وشکین و سیوەر دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ۲۹۹، مأل ۵۳، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، ژینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۴- تەنگ باغ: دئی کونە ۷ ئیستاکە لە دئی شانیشینەو دە کێلدری.

۵- تازاوای سوفی بلە: دئیە کە لە دیکۆی گولچیدەری مەریوان، لە ۶۳ ک خۆرەلاتی مەریوان و ۸ ک جانەوەرە و لە نیوان دیکانی سوفی بلە و دئی بونیاد دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ۱۱۹، مأل ۲۲، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، مزگەوت.

۶- تەینال: دئیە کە لە دیکۆی گولچیدەر بەشی ناوچەیی مەریوان لە ۵۷ ک خۆرەلاتی مەریوان و ۱۲ ک جانەوەرە و لە نیوان دیکانی ئالی هەمەدان و میدول دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ۱۷۱، مأل ۳۴، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، ژینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۷- جانەوەرە: دئی ناوندی دیکۆی گولچیدەرە لە ۴۵ ک خۆرەلاتی مەریوان و قەراخی شەقامی کۆنی مەریوان سنە و لە نیوان دیکانی قەتەوێند، سیوەر، کاکوزە کەریا و دەرەویان و شیخ شەریەتی و جەلیلە دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ۸۱، مأل ۱۵، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو و چۆم، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، مزگەوت، قوتابخانە، پاسگا، لولە کەشی.

۸- جەلیلە: دئیە کە لە دیکۆی گولچیدەر بەشی ناوچەیی مەریوان لە ۴۱ ک خۆرەلاتی مەریوان و ۵ ک جانەوەرە و ۲ ک باشوری شەقامی مەریوان سنە و لە نیوان دیکانی سیوەر، بیدرەشان و شیخ عەتار دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ۱۹۶، مأل ۳۲، سوننی، کورد، ئاو، لە کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژەل داری، مزگەوت.

۹- چاولکانی حاجی: دئیە کە لە دیکۆی گولچیدەر بەشی ناوچەیی مەریوان لە ۶۰ ک خۆرەلاتی مەریوان و ۱۵ ک جانەوەرە و ۶ ک شەقامی مەریوان سنە و لە نیوان دیکانی کاکوزە کەریا و دەرەوێکی دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ۴۰۰، مأل ۶۸، سوننی، کورد، ئاو، لە چۆمی و کانیاو، بەرھەم، دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال،

ناژەڵ داری، رینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۰- چاویلکانی وه‌زیر: دئی‌یه که له دیکۆی گولچیده‌ری به‌شی ناوچه‌ی مەریوان له ۶۳.ک خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۸.ک جانه‌وه‌ره و ۷.ک باکوری شه‌قامی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی؛ کاکوزە کەریا، ول و دەرەهەردایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان ۲۱۲، مأل ۳۷ سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیوا، بەرهم؛ ده‌غل، دانه‌ویلە، سپیایی، توتن، گوێز، شوغل؛ کشت و کال، ئاژەڵ داری، رینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۱- حەسەن قره: دئی‌یه که له دیکۆی گولچیده‌ری به‌شی ناوچه‌ی مەریوان له ۶۱.ک خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۶.ک جانه‌وه‌ره و ۲.ک شه‌قامی مەریوان سنه و له نیوان دیکانی شیخ‌عەتار و بێ‌زەشان دایه، ئاو؛ له کانیوا، کوستانی و سارده‌سیره، بەرهم؛ ده‌غل، دانه‌ویلە، سپیایی، توتن، شوغل؛ کشت و کال، ئاژەڵ داری، رینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۲- دەرەهەرد: دئی‌یه که له دیکۆی گولچیده‌ری به‌شی ناوچه‌ی مەریوان له ۵۸.ک خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۳.ک جانه‌وه‌ره و له نیوان دیکانی چاویلکانی وه‌زیردایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان ۱۱۵، مأل ۱۶، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیوا، بەرهم؛ ده‌غل، دانه‌ویلە، سپیایی، توتن، شوغل؛ کشت و کال، ئاژەڵ داری، رینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۳- دەرەوه‌زان: دئی‌یه کۆن بووه‌ ئیستا چۆله و له نزیک‌ی ناوگولاندایه و ده‌کیلدری.

۱۴- دئی‌یه بونیاد: دئی‌یه که له دیکۆی گولچیده‌ری به‌شی ناوچه‌ی مەریوان، له ۵۱.ک خۆره‌لاتی مەریوان و ۶.ک جانه‌وه‌ره دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان ۲۱۶، مأل ۳۶، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیوا، بەرهم؛ ده‌غل، دانه‌ویلە، سپیایی، توتن، شوغل؛ کشت و کال، ئاژەڵ داری، رینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۵- سوفی بله: دئی‌یه که له دیکۆی گولچیده‌ری به‌شی مەریوان له ۶۵.ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۲۰.ک جانه‌وه‌ره و له نیوان دیکانی شانشین، تازاوا و ئالی هەمه‌دان دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان ۱۸۴، مأل ۳۶، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیوا، بەرهم؛ ده‌غل، دانه‌ویلە، سپیایی، شوغل؛ کشت و کال، ئاژەڵ داری، رینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۶- شانشین: دئی‌یه که له دیکۆی گولچیده‌ری به‌شی ناوچه‌ی مەریوان له ۶۸.ک خۆره‌لاتی مەریوان و ۲۳.ک جانه‌وه‌ره و له نیوان دیکانی سوفی بله و عبدا‌لصمد دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان ۱۲۸، مأل ۲۳، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیوا، بەرهم؛ ده‌غل،

دانه ویله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگا، ماشین زەو، مزگەوت.

۱۷- شیخ عەتار: دئیە که لە دیکوی گولچیدەر بەشی ناوچەیی مەریوان، لە ۳۱. ک خۆرەلاتی مەریوان و ۱۰. ک جانەوەرە و لە قەراخ شەقامی مەریوان سنە دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان ۳۳۰، مأل ۵۶، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم؛ دەغل، دانه ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، مزگەوت، قوتابخانە، تلەیفون، لولە کەشی.

۱۸- شیخ شەربەتی: دئیە که لە دیکوی گولچیدەر بەشی ناوچەیی مەریوان، لە ۵۱. ک خۆرەلاتی مەریوان و ۶. ک جانەوەرە و ۳. ک شەقامی مەریوان سنە ولە نیوان دیکانی قەتەوێند و جەلیلە دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان: ۲۸۴، مأل ۴۵، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم؛ دەغل، دانه ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۱۹- عەبدوسسەمەد: دئی کونە و لە چاویلکانی حاجی یەوە نزیکە و دە کیلدری.

۲۰- قادر اوای دەرەویان: دئیە که لە دیکوی گولچیدەر بەشی ناوچەیی مەریوان، لە ۵۳. ک خۆرەلاتی مەریوان و ۸. ک جانەوەرە و لە نیوان دیکانی؛ پلورە و سورەبان و قەلاشیخان دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان: ۱۵۶، مأل ۲۳، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم؛ دەغل، دانه ویله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگا، ماشین زەو، مزگەوت.

۲۱- قەتەوێند: دئیە که لە دیکوی گولچیدەر بەشی ناوچەیی مەریوان، لە ۵۰. ک خۆرەلاتی مەریوان و ۵. ک جانەوەرە و ۵. ک باکوری شەقامی مەریوان سنە ولە نیوان دیکانی تەینال و شیخ شەربەتی دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان: ۸۴، مأل ۱۵، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم؛ دەغل، دانه ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگا، ماشین زەو، پاسگای ژاندارمەری بە ناوی پاسگای قەتەوێند لە قەراخ شەقامی مەریوان سنە دایە، مزگەوت، قوتابخانە.

۲۲- کاکۆزە کەریا: دئیە که لە دیکوی گولچیدەر بەشی ناوچەیی مەریوان، لە ۵۵. ک خۆرەلاتی مەریوان و ۱۰. ک جانەوەرە و ۳. ک شەقامی مەریوان سنە ولە نیوان دیکانی چاویلکانی وەزیر و جانەوەرە دایە، کوێستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان: ۳۳۳، مأل ۵۴، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم؛ دەغل، دانه ویله، سپیایی، توتن، شوغل، کشت و کال، ئازەل داری، زینگا، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۲۳- گولچیدەر: دئیە که لە دیکوی گولچیدەری مەریوان کە ناوی ئەم دیکۆ لە ناوی

نەم دئی گیراوه تەو، لە نێوان دیکانی ئالی هەمەدان و کانی تەمرخان دایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان، ۲۹۲، مأل ۴۵، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم؛ دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، توتن، شوغل؛ کشت و کال، ئازەل داری، زینگ، سەخت و ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە، دئی گولچیده‌ری سەرتی چۆلە.

۲۴- گۆرچیچە: دئی یە کە لە دیکوی گولچیده‌ر بەشی ناوچەیی مەریوان، لە ۶۳. ک خۆرھەلاتی مەریوان و ۱۸. ک جانەوەرە و لە نێوان دیکانی دەرەھەرد و تازاوازی قازی عدلی دایە، کوستانی و ساردەسێرە، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم؛ دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل؛ کشت و کال، ئازەل داری، زینگ، ماشین زەو، مزگەوت.

۲۵- میدۆل: دئی یە کە لە دیکوی گولچیده‌ر بەشی ناوچەیی مەریوان، لە ۵۴. ک خۆرھەلاتی مەریوان ۹. ک جانەوەرە و لە نێوان دیکانی تەینال و قەتەوێند دایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان، ۱۰۷، مأل ۲۳، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم؛ دەغل و دانەوێڵە، سپیایی، شوغل؛ کشت و کال، ئازەل داری، زینگ، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۲۶- ناوگولان: دئی کونیک بوو کە ئیستا چۆلە و لە نێوان دیکانی دەرەوێزان و زەویران و ۶۰. ک مەریوان دایە.

۲۷- نەو بەھار: دئی یە کە لە دیکوی گولچیده‌ر بەشی ناوچەیی مەریوان، لە ۴۰. ک خۆرھەلاتی مەریوان و ۵. ک جانەوەرە و لە نێوان دیکانی جانەوەرە و قەتەوێند دایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان، ۱۲۸، مأل ۲۱۷، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم؛ دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل؛ کشت و کال، ئازەل داری، زینگ، ماشین زەو، مزگەوت، قوتابخانە.

۲۸- ول: دئی یە کە لە دیکوی گولچیده‌ر بەشی ناوچەیی مەریوان، لە ۶۷. ک خۆرھەلاتی مەریوان و ۲۲. ک جانەوەرە و لە باکوری خۆرھەلاتی شەقامی مەریوان سنە و لە نێوان دیکانی چاویلکانی وەزیر و خەنجەری سەرتی دایە، کوستانی و ساردەسێرە، دانیشتوان، ۸۸، مأل ۱۷، سوننی، کورد، ئاو؛ لە کانیاو، بەرھەم؛ دەغل، دانەوێڵە، سپیایی، شوغل؛ کشت و کال، ئازەل داری، مزگەوت، قوتابخانە.

۲۹- ھەوارە گەرمە: دئی یە کە لە دیکوی گولچیده‌ر بەشی ناوچەیی مەریوان، لە ۷۵. ک خۆرھەلاتی مەریوان و ۳۰. ک جانەوەرە و لە نێوان دیکانی گولچیده‌ر و (عبدالصمد) دایە، کوستانی و ساردەسێرە، بەلام ئیستا کە چۆلە و لە داوینی کوستانی ھەزارمێرگە دایە.

ته نیا زینگائی که دیکانی هه و زامانی تهخت به شاری مریوان و ناوندکه یه وه په یوه ند  
دهدا، زینگایه کی خیز زیوه، که له شاری مریوانه وه ده گانه دینی که ماله، له یوه به دیکانی،  
نویهن و عباس اوادا ده ژواو له هئی نلوه مریوانه، پلوی هم دیکویه له نیوان زنجیره کیوه کانی  
(شاهوذا) هه لکه و توه زینگو بانکی به کی لکی، پلوی هه و زامان تی یه،

به لام له کاتی وشکیدا زۆر به زه حمت ماشین ده توانی به ته نیا زیگای خیز ریژ و خاکی دا، به کم و کوژی نیازی خه لکی به زیوه به ری، ناوی دیکانی به ریزی ته لفو یی به م جوړه یه.

۱- بولبەر: دئیه که له دیکوی هه ورامانی تهخت به شی ناوچه ی مەریوان، له ۷۵.ک باشوری خۆره لاتی مەریوان و ۱۵.ک هه ورامانی تهخت له نیوان دیکانی هه ورامانی تهخت و سلین دایه، کوستانی و ئارانه، دانیشتون: ۱۰۰۹، مال ۱۸۲، سوننی، کورد، ئاو: له چۆمی سیروان و کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویله، میوه به تایبەت گوێز، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، باخه وانی، جۆلایی، زیگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه.

۲- زوه و، وه ری: دئیه که له دیکوی هه ورامانی تهخت به شی مەریوان، له ۶۱.ک باشوری خۆره لاتی مەریوان و ۲۰.ک هه ورامانی تهخت و له نیوان دیکانی که مال و سه رپیر دایه، کوستانی و ئارانه، دانیشتون: ۴۱۷، مال ۸۷، سوننی، کورد، ئاو: له چۆمی سیروان و کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی، میوه، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، باخه وانی، دار تاشی، زیگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه.

۳- ژیوار: دئیه که له دیکوی هه ورامانی تهخت به شی ناوچه ی مەریوان، له ۸۰.ک باشوری خۆره لاتی مەریوان و ۲۰.ک هه ورامانی تهخت و قه راخی سیروان دایه، کوستانی و ئارانه، دانیشتون: ۱۴۰۰، مال ۲۴۱، سوننی، کورد، ئاو: له چۆمی سیروان و کانیاو، به رهه م، ده غل، دانه ویله، سپیایی، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، شال نانه وه، زیگا، ماشین زه و، مزگه وت، فیرگه.

۴- سه رپیر: دئیه که له دیکوی هه ورامانی تهخت به شی ناوچه ی مەریوان، له ۶۱.ک باشوری خۆره لاتی مەریوان و ۲۰.ک هه ورامانی تهخت دایه، کوستانی و سارده سیره، دانیشتون: ۶۹۹، مال ۱۳۵، سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی، میوه، گوێز، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، باخه وانی، کلّاش چنن و شال نانه وه، زیگا، ماشین زه و، مزگه وت، قوتا بخانه.

۵- سلین: دئیه که له دیکوی هه ورامانی تهخت به شی مەریوان، له ۷۷.ک باشوری خۆره لاتی مەریوان و ۱۷.ک هه ورامانی تهخت و قه راخی چۆمی سیروان دایه، کوستانی و ئارانه، دانیشتون: ۸۹۰، مال ۱۶۲، سوننی، کورد، ئاو: له چۆم و کانیاو، به رهه م: ده غل، دانه ویله، سپیایی، میوه، شوغل، کشت و کال، ئاژه ل داری، کبری که شی، کلّاش چنن و شال نانه وه، زیگا، ماشین زه و، مزگه وت (مزگه وتیکی کونی ده ورائی اصحابی تیدایه).



۶- که لاجی: دئی‌یه که له دیکۆی هه‌ورامانی تهخت به‌شی شارستانی مه‌ریوان له ۸۸.ک باشوری خۆره‌لاتی مه‌ریوان و ۴۸.ک هه‌ورامانی تهخت و له نیوان دیکانی: نوین، ناوو، هه‌باساوا دایه، کوستانی و ئارانه، دانیشتوان ۵۳۹، مأل ۱۰۷، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیاو، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، گشت‌جۆره میوه‌یی، شوغل؛ کشت و کال، ئازهل‌داری، باخه‌وانی، شال‌نانه‌وه، ورده‌والّه فروشی، زیگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۷- که ماله: دئی‌یه که له دیکۆی هه‌ورامانی تهخت به‌شی مه‌ریوان له ۶۰.ک باشوری خۆره‌لاتی مه‌ریوان و ۳۰.ک هه‌ورامانی تهخت و له نیوان دیکانی‌زوه و، وه‌ری و ه‌سیان دایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۵۵۹، مأل ۱۱۱، سوننی، کورد، ئاو، له کانیاو، به‌ره‌م، ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، میوه، شوغل، کشت و کال، ئازهل‌داری، دارتاشی، شال‌نانه‌وه، کلّاش چنن، ئاسنگه‌ری، زیگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۸- گه‌نجه‌ناو (گیجه‌ناو): دئی‌کۆن بوه و ئیستا که موچه‌یه.

۹- مه‌رچه‌لمی: دئی‌کۆن بوه و ئیستا موچه‌یه و له لاوه ده‌کیلدری.

۱۰- ناو: دئی‌یه که له دیکۆی هه‌ورامانی تهخت به‌شی شارستانی مه‌ریوان له ۹۲.ک باشوری خۆره‌لاتی مه‌ریوان و ۳۲.ک هه‌ورامانی تهخت و له نیوان دیکانی: هه‌جیج و نوه‌ین دایه، کوستانی و ئارانه، دانیشتوان ۱۰۰۰، مأل ۱۷۱، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیاو، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، گشت‌جۆره میوه‌یی به‌تاییه‌تی (هه‌نار)، شوغل؛ کشت و کال، ئازهل‌داری، کرّی‌کەشی، کلّاش چنن، زیگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۱۱- نوه‌ین: دئی‌یه که له دیکۆی هه‌ورامانی تهخت به‌شی شارستانی مه‌ریوان له ۸۷.ک باشوری خۆره‌لاتی مه‌ریوان و ۲۷.ک هه‌ورامانی تهخت و ۴.ک چۆمی سیروان دایه، کوستانی و ئارانه، دانیشتوان ۸۰۵، مأل ۱۵۳، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیاو و چۆمی سیروان، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلّه، گشت‌جۆره میوه‌یی، شوغل؛ کشت و کال، ئازهل‌داری، شال‌نانه‌وه، کرّی‌کەشی، زیگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۱۲- وه‌رگه‌ویژ: دئی‌یه که له دیکۆی هه‌ورامانی تهخت له ۸۴.ک باشوری مه‌ریوان و ۲۴.ک هه‌ورامانی تهخت هایه، کوستانی و سارده‌سیره، دانیشتوان ۲۰، مأل ۳، سوننی، کورد، ئاو؛ له کانیاو، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلّه، شوغل؛ کشت و کال، ئازهل‌داری، زیگا، ماشین‌زه‌و، نه‌م دئی‌ له سه‌رچۆمی سیروانه.

۱۳- هه‌ورامانی تهخت: دئی‌ ناوه‌ندی دیکۆی هه‌ورامانی تهخته، له ۶۱.ک

باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۱۵. ک نه‌سود دایه، که بۆ بیره‌وه‌ری دیکۆ که یشیان به‌ دیکۆی هه‌ورامانی ته‌خت، ناودێر کردوه، کو‌یستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان ۲۱۶۹، م‌ال ۴۵۹، سوننی، کورد، ئاو؛ له‌ کانیاو و چۆم، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، گشت جوّره‌ میوه‌یی، شوغل؛ کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، باخه‌وانی، دار‌تاشی، ئاسنگه‌ری، ده‌سکردی ژنان؛ جاجم، شال، به‌زه. زیگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه، شوینه‌واری قه‌لایه‌کی کۆن به‌ ناوی «پیر‌روسته‌می» تیدا‌یه.

۱۴- هه‌باساوا: دئی‌یه‌که له‌ دیکۆی هه‌ورامانی ته‌ختی مەریوان، له‌ ۸۴. ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۲۴. ک هه‌ورامانی ته‌خت و له‌ نیوان دیکانی و ه‌رگه‌ویر، که‌لجی و سلین دایه، کو‌یستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان ۱۳۵، م‌ال ۲۳، سوننی، کورد، ئاو؛ له‌ کانیاو، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل؛ کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.

۱۵- وه‌یسیان: دئی‌یه‌که له‌ دیکۆی هه‌ورامانی ته‌ختی مەریوان، له‌ ۶۰. ک باشوری خۆره‌لاتی مەریوان و ۲۰. ک هه‌ورامانی ته‌خت و له‌ نیوان دیکانی که‌ماله‌ زوه‌و، وه‌ری هه‌ورامانی ته‌خت دایه، کو‌یستانی و سارده‌سیره، دانیش‌توان ۳۶۷، م‌ال ۷۳، سوننی، کورد، ئاو، له‌ کانیاو و چۆم، به‌ره‌م؛ ده‌غل، دانه‌ویلّه، سپیایی، شوغل؛ کشت و کال، ئاژه‌ل‌داری، زیگا، ماشین‌زه‌و، مزگه‌وت، فیرگه.



# هه و سه رچاوانه‌ی که ئه‌م په‌راوه‌ی لی‌هه‌ل گویژراوه

۱- فرهنگ جغرافیایی ایران- بهرگی ۵ و ۱۱

۲- تاریخ ماد: تألیف: دیاکونوف، وهرگیتراوی: کریم کشاورز

۳- جغرافیای تاریخی، سرزمینهای خلافت شرقی. تألیف: لسترنج. وهرگیتراوی: محمود عرفان

۴- جغرافیای غرب ایران، تألیف: عمادالدین دولتشاهی، کرد کرمانشاهی.

۵- جغرافیای غرب ایران، تألیف: ژاک دومرگان، وهرگیتراوی: دکتر کاظم ودیمی

۶- جغرافیای عمومی کردستان، تألیف سید یدالله نجفی

۷- دایرةالمعارف فارسی، له ژیز چاودیزی «دکتر مصاحب» له ۲ بهرگدا

۸- تاریخ و جغرافیای کردستان، موسوم به سیرالاکراد. تألیف عبدالقادر بن رستم بابانی. به اهتمام محمدرنوف توکلی

۹- تاریخ مشاهیر کرد. تألیف: بابامردوخ روحانی، بهرگی ۱ و ۲ و ۳

۱۰- مادها، تألیف: جلیل ضیاءپور

۱۱- کردها، ترکها، عربها. تألیف: ادموندز، وهرگیتراوی: ابراهیم یونسی

۱۲- حدیقه ناصریه: در جغرافیا و تاریخ کردستان. به قلم علی اکبر وقایع نگار. به تصحیح محمدرنوف توکلی

۱۳- تاریخ اردلان، تألیف مستوره اردلان

۱۴- دوران بی خبری (غارت آثار فرهنگی ایرانیان) گنج زیویه و دردنامه روستائیان، تألیف: رشید کیخسروی، بهرگی ۱ و ۲

۱۵- تاریخ کورد و کوردستان، تألیف آیت... محمد مردوخ

۱۶- شرفنامه‌ی: فارسی و کوردی، وهرگیتراوی هه‌زار

۱۷- تاریخ الکامل، تألیف عزالدین علی کوبی محمد کۆزی عبدالکریم جزیری مشهور به ابن اثیر کوردی: فارسی و عربی

۱۸- تاریخ اورشلیم (بیت المقدس)، تألیف: دکتر سید جعفر حمیدی

۱۹- کورد و کوردستان، تألیف محمد امین زکی

۲۰- کردها و کردستان، تألیف: دوک کینان، وهرگیتراوی ابراهیم یونسی

۲۱- فرهنگ آبادیهای کشور: استان کردستان

۲۲- تاریخ بانه، تألیف محمدرنوف توکلی

۲۳- بنه‌ماله‌ی زانیاران، تألیف: زانا و نوسه‌ری گه‌وره‌ی کورد مه‌لا عبدالکریم مدرس

۲۴- یادی مردان، تألیف: مه‌لا عبدالکریم مدرس

- ۲۵- علماؤنا فی خدمة العلم و الدین، تألیف: مهلا عبد الکریم مدرس
- ۲۶- تاریخ التمدن الاسلامی، تألیف: جرجی زیدان، بهرگی ۲
- ۲۷- احسن القصص، بهرگی ۴، تألیف علی فکری
- ۲۸- ضحی الاسلام، تألیف: احمد امین، بهرگی ۲
- ۲۹- أشد الغابة فی معرفة الصحابة، تألیف: عزالدین: ابن اثیر کوردی
- ۳۰- الاصابة فی تمييز الصحابة، تألیف: ابن حجر العسقلانی
- ۳۱- گوزارشی پاریزگای کوردستان له ۷ بهرگدا
- ۳۲- کردستان در دوران انقلاب، تألیف: عباس شاهنده
- ۳۳- تواریخ، تألیف: هرودوت یونانی، وهرگترای: وحید مازندرانی
- ۳۴- نظری به تاریخ و فرهنگ سقز - تألیف: عمر فاروقی
- ۳۵- وحشت سقز، تألیف: حاجی مصطفی تیمورزاده
- ۳۶- زندگی من، تألیف: افتخار سلیمانکندی (عبدالله ناهید)
- ۳۷- بستان السیاحة، تألیف: حاج زین العابدین شیروانی
- ۳۸- تفسیر عربی روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم والسبع المثانی، تألیف: زانای گهورهی کورد: سید محمود آلوسی
- ۳۹- تفسیر عربی ابن کثیر (کوچ ۷۷۴ کوچی)
- ۴۰- التاج الجامع للاصول فی احادیث الرسول، تألیف: الشیخ منصور علی ناصف
- ۴۱- فرهنگ معین
- ۴۲- المنجد فی اللغة و الاعلام، تألیف: لويس معلوف
- ۴۳- تفسیر روح البیان، تألیف: شیخ اسماعیل حقى البرسوی (کوچ ۱۱۳۷ کوچی)
- ۴۴- سالنامه ایران سال سیزده، مقاله ای بقلم نویخت، بحث سوره (یس)
- ۴۵- میژوی نهده بی کوردی، تألیف: علاء الدین سجادی
- ۴۶- تاریخ فرهنگ و ادب مکریان، تألیف: خوالی خوشبو ابراهیم افخمزاده
- ۴۷- مونوگرافی سقز، تألیف: کاوه مصطفی
- ۴۸- ههنباه بۆزینه، تألیف: عبدالرحمن شرفکندی (ههژار)
- ۴۹- تازیخ بختیاری، تألیف: سردار اسعد
- ۵۰- عالم آرای عباسی، تألیف: اسکندربیک ترکمان